АТЛАС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТОМ ПЕРШИЙ

ПОЛІССЯ, СЕРЕДНЯ НАДДНІПРЯНЩИНА І СУМІЖНІ ЗЕМЛІ

КИЇВ НАУКОВА ДУМКА 1984

«Атлас украинского языка», т. I, охватывает языковой ареал значительной части Северной Украины (Полесье) и Среднее Поднепровье с прилегающими территориями. В нем при помощи современных методов лингвистического картографирования отображены языковые (диалектные) элементы всех уровней, а их ареалы синтезированы на сводных картах, где представлены территориальные диалектные единицы украинского языка. В Атласе отражены также контакты украинского языка с русским и белорусским языками.

Для научных работников — языковедов, историков, археологов, этнографов, преподавателей вузов и студентов, учителей.

«Атлас української мови», т. I, охоплює мовний ареал значної частини Північної України (Полісся) і Середню Наддніпрянщину з суміжними землями. У ньому за допомогою сучасних методів лінгвістичного картографування відображені мовні (діалектні) елементи всіх рівнів, а їх ареали синтезовані на зведених картах, де виражені територіальні діалектні одиниці української мови. В Атласі відбиті також контакти української мови з російською і білоруською мовами.

Для наукових працівників — мовознавців, істориків, археологів, етнографів, викладачів вузів і студентів, учителів.

Редактор тому І. Г. МАТВІЯС

Рецензенти

М. В. БІРИЛО, Й. О. ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ,
В. І. НАУЛКО, А. П. НЕПОКУПНИЙ, В. В. НІМЧУК

Редакція мовознавства

А $\frac{4602010000\text{-}495}{М221(04)\text{-}84}$ передплатне

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Атлас української мови [1] у 3-х томах є першою в українському мовознавстві колективною лінгвогеографічною працею, що охоплює ареал суцільного поширення української мови й частково також переселенські говірки поза його межами. Перший і другий томи АУМ відбивають старожитні, третій том (1-а й 2-а частини) — новостворені говори української мови. Матеріал для атласу протягом 1948—1973 рр. збирали працівники кафедр української мови, аспіранти й студенти університетів, педагогічних і колишніх учительських інститутів Української РСР, наукові співробітники Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР та Інституту суспільних наук АН УРСР (у Львові), а також окремі працівники вищих шкіл і науково-дослідних установ поза межами УРСР. Картографування здійснювалось протягом 1956—1973 рр.; його виконували працівники відділу діалектології Інституту мовознавства (І, ІІІ томи) і відділу мовознавства Інституту суспільних наук (ІІ том).

АУМ відбиває стан українських говорів 40—70-х рр. XX ст. на всіх рівнях мовної структури і разом з атласами російської і білоруської мов має винятково важливе значення для українського й слов'янського мовознавства. Науково-теоретична проблематика атласу охоплює ряд таких питань сучасної лінгвістики, як структура і взаємозв'язки національної мови та її говорів, сучасне діалектне членування українського ареалу, типологічні, генетичні й ареальні характеристики старожитніх і новостворених говорів української мови, міждіалектні контакти, ареальні зв'язки української мови з сусідніми мовами. Величезне значення має АУМ для вивчення історії української мови. Атлас виявляє нерівномірність діалектного розвитку в різних районах українського мовного ареалу, що дає змогу виділити зони архаїзмів та інновацій на різних рівнях мовної структури, а це важливо для реконструкції вихідних і проміжних ланок у ланцюгові розвитку мовних елементів. У комплексі з даними суміжних наук — історії, археології, етнографії матеріали АУМ допоможуть у розв'язанні складних питань слов'янського етногенезу, історії матеріальної і духовної культури та ін.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР висловлює глибоку подяку викладачам, аспірантам і студентам, що брали участь у збиранні матеріалу для Атласу української мови, і всім тим, хто надіслав свої записи говірок української мови; Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерству освіти УРСР за активну систематичну допомогу в організації масового збирання діалектних матеріалів; керівництву, деканам, завідувачам кафедр української мови університетів, педагогічних і колишніх учительських інститутів республіки; працівникам наукових установ і вищих шкіл ПНР, ЧССР, що зібрали діалектний матеріал за межами СРСР.

Розділи вступу до І тому АУМ написали: «Лінгвогеографічні дослідження в українському мовознавстві», «Засади картографування АУМ», «Типологія карт АУМ» — |Т. В. Назарова|; «АУМ — загальнонаціональний лінгвістичний атлас. Завдання, програма, територія, побудова атласу», «Зовнішнє оформлення карт. Легенди і коментарі» — І. Г. Матвіяс; «Фонетична транскрипція. Матеріали АУМ» — І. О. Варченко.

Список населених пунктів [2] сітки АУМ склав І. О. Варченко, алфавітний покажчик до цього списку упорядкувала Н. Й. Марчук. І. Г. Матвіяс оформив список картографованих слів.

Карти і коментарі склали: В. М. Брахнов — № 29, 42—44, 64, 65, 96, 153, 179, 220, 271, 274, 275, 277, 278, 280, 281, 321; І. О. Варченко — № 3, 7, 9, 11, 14, 15, 27, 40, 47—50, 52, 56, 74, 79, 103, 105, 116, 118, 148—151, 154, 159, 163, 175, 202, 205, 218, 222, 223, 261, 292, 301, 310, 315, 316, 318, 324, 344; С. Ф. Довгопол — № 53, 91, 125, 183—186, 189, 192, 199—201, 206, 224, 226—228, 231, 232, 235, 236, 248, 251, 268—270, 273, 297, 298, 314, 347; Ф. Т. Жилко — № 351—391; М. І. Калашникова — № 6, 31—36, 38, 39, 55, 63, 81, 108—111, 117, 124, 137, 138, 164, 225, 237; П. С. Лисенко — № 156, 169, 171, 190, 191, 249,250, 258, 259, 263, 287, 289—291, 294, 305—309, 311, 312, 326, 343, 349; Н. Й. Марчук — № 26, 57, 58, 62, 83, 85—87, 115, 120, 139, 155, 168, 172, 180, 229, 230, 233, 234, 253—257, 260, 262, 264, 279; І. Г. Матвіяс — 5, 10, 12, 37, 46, 54, 60, 61, 67, 75, 77, 78, 82, 94, 113, 131, 136, 146, 147, 157, 158, 165, 166, 173, 174, 182, 188, 193, 203, 207—213, 217, 219, 221, 238, 276, 282—286, 288, 293, 300, 302—304, 323, 345, 346, 348, 350; |Т. В. Назарова| — № 1, 2, 16—25, 41, 51, 66, 68—73, 80, 84, 89, 90, 95, 97—100, 102, 107, 112, 121, 126—130, 133—135, 140—144, 177, 178, 187, 204, 215, 216, 240—243, 246, 247, 252, 265, 266, 272, 317; Г. П. Олійник — № 59, 76, 104, 122, 123, 145, 162, 181, 295, 325, 328, 331, 342; Н. П. Прилипко — № 45, 160, 161, 167, 176, 194—198, 267, 296, 299, 313, 329, 332, 335—339; Л. М. Симоненкова — № 4, 8,13, 28, 30, 88, 92, 93, 101, 106, 114, 119, 132, 152, 170, 214, 239, 244, 245, 319, 320, 322, 327; Т. І. Соколенко — № 330, 333, 334, 340, 341.

Науково-допоміжну роботу виконували Т. Л. Бальчева, А. А. Бойко, О. А. Малахівська, Г. П. Олійник, Л. І. Снньківська, Т. І. Соколенко, А. Л. Хмелівська, М. С. Щередіна. У різний час матеріали готували Т. С. Громова, Г. Я. Довженко, Л. М. Кулаківська, |С. С. Лущик|, Р. С. Майборода.

Особлива роль у створенні АУМ належала Т. В. Назаровій, яка розробила багато його теоретичних засад.

[1] Далі скорочено — АУМ.

[2] Далі скорочено — нас. п. (населений пункт), нас. пп. (населені пункти).

І. ВСТУП

ЛІНГВОГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Зародження лінгвогеографічного аспекту в україністиці пов'язане з часом створення перших класифікацій українських говорів і складання орієнтовних діалектологічних карт української мови. Багатопланова діалектна диференціація української мови, зумовлена як етногенетичними й історико-лінгвістичними, так і власне історичними причинами, великою мірою сприяла тому, що ідея суцільного однотипного обстеження мовної території і, як наслідок цього, лінгвогеографічна орієнтація була властива українській діалектології з перших кроків її становлення. Це виявилось уже в першій праці К. П. Михальчука [1], де діалектну систематизацію і першу класифікаційну діалектологічну карту української мови побудовано не тільки на основі попередніх класифікацій і діалектних записів, але й за матеріалами з 59 нас. пп. території української мови, записаними за спеціальною програмою [2]. Тут уперше визначено три основні наріччя — поліське, червоноруське (русинське чи русняцьке) та українське (за сучасною термінологією — північні, південно-західні, південно-східні говори української мови). У межах наріч виділено дрібніші одиниці — піднаріччя, різноріччя й говори. Пізніші дослідження внесли чимало істотних корективів у межі, визначені К. П. Михальчуком; так, невиправданим було віднесення більшості говорів Волині й Поділля до українського (сучасного південно-східного) наріччя, розширення поліського наріччя за рахунок білоруських або російських говірок (відповідно, чорноруське піднаріччя й сіверсько-великоруське різноріччя та ін.). Проте загалом його карта найбільш вдало на той час відтворювала реальний розподіл українських діалектних ареалів; у багатьох моментах карта і запропонований К. П. Михальчуком діалектний поділ української мовної території не втратили наукового значення й досі.

Інший поділ українських діалектів пропонується на карті східнослов'янських мов [3-4]: південна, північна й карпатська (карпатоугорська) групи з підгрупами. Недосконалість цієї класифікаційної схеми, зокрема, диспропорція у визначенні вказаних груп зумовлювалася надто вузькими критеріями класифікації (обмежена кількість фонетичних рис).

Наступні діалектологічні карти української мови протягом кількох десятиліть відбивали хитання між тричленним поділом, започаткованим К. П. Михальчуком, і двочленним (північне — південне наріччя), запропонованим О. І. Соболевським [5]. З кожною новою спробою визначити діалектний поділ української мовної території щораз гостріше відчувалася потреба в уніфікованому діалектологічному обстеженні всього українського ареалу; з'явилися й перші детальні програми — питальники [6]. Проте здійсненню такого обстеження перешкоджало, крім науково-методичних труднощів, роз'єднання українських земель, відсутність зв'язку між науковими центрами та ін. Масове збирання діалектного матеріалу з орієнтацією на національний лінгвістичний атлас стало практично можливим лише після Великої Вітчизняної війни.

Брак матеріалу і пов'язана з цим неминуча апріорність загальних карт поступово спрямовували діалектологічні дослідження від проблем класифікації українських говорів до вивчення окремих просторових одиниць і в їхніх межах — окремих діалектних особливостей. Починаючи з кінця минулого століття і пізніше, особливо в пожовтневий час, вийшло чимало монографій і статей, присвячених говорам та говіркам української мови. Проте лінгвогеографічний аспект наявний порівняно в небагатьох дослідженнях, переважно з кінця 20-х рр.; спочатку він виявляється у більш чи менш узагальненому визначенні ареалів окремих діалектних особливостей у межах досліджуваних діалектних одиниць. Укажемо, насамперед, на розвідку П. Бузука [7], де вміщено 3 карти з штриховим позначенням ареалів окремих діалектних форм прикметників і дієслів, а також на його атлас білоруської мови [8] — перший діалектологічний атлас на східнослов'янському грунті [9], у якому на 20 фонетичних і морфологічних картах відображено ареали явищ, що продовжуються в сусідніх північних українських говорах; окремо вказується в коментарях до атласу на перехідну смугу українсько-білоруського розмежування, що захоплює північ колишньої Чернігівської губернії. П. Бузукові належить і теоретичне обгрунтування деяких лінгвогеографічних положень, що зберігають наукову цінність і понині [10].

Першою в україністиці працею, де послідовно застосовано методи лінгвістичної географії і визначено межі ареалів окремих діалектних елементів, є монографія І. Панькевича «Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей» (Прага, 1938). На 5-и доданих до монографії картах ізоглос автор синтезує межі 39 ареалів фонетичних і морфологічних явищ закарпатських говірок, у ряді випадків деталізуючи їх за позиціями і наводячи в зіставленні з тогочасними політичними й етнографічними межами Закарпаття. З'являється й перша спроба інтерпретації лінгвістичних меж шляхом зіставлення з феодально-територіальними утвореннями — розвідка К. Дейни про говірки Південної Волині й Поділля [11].

Тоді ж здійснюються спроби на основі ареалів деяких діалектних елементів визначити межі окремих південно-західних діалектних утворень — північнокарпатських (бойківських), надсянських та інших говірок [12]. Для північного ареалу можна згадати давнішу дуже приблизну карту поліських говорів на Правобережжі Дніпра В. А. Камінського, опубліковану як додаток до його опису деяких говірок колишньої Волинської губернії [13].

Картографування окремих діалектних рис у межах певних територій підводить до початків широкого зіставного обстеження цілих районів і тим самим до складання регіональних діалектологічних атласів [14].

Першим друкованим регіональним атласом на українському матеріалі є лексичний атлас Ю. Тарнацького [15], що охоплює говірки північної частини сучасних Волинської й Ровенської областей УРСР, півдня Брестської області БРСР і північно-східної Білосточчини (ПНР). В атласі вміщено 185 карт (177 лексичних, 1 семантична, 7 словотворчих) з поясненнями, етнографічними коментарями й кількома малюнками; сітка атласу — 90 нас. пп., спосіб картографічного зображення — однокольорові кола з внутрішніми графічними модифікаціями (перекреслення та ін.). Завданням атласу було зобразити західнополіські лексичні ареали і на цій підставі встановити діалектне членування Західного Полісся, визначивши ступінь спорідненості діалектних одиниць, вирахуваний за спеціальною таблицею і відбитий на підсумковій карті атласу.

У цей же час, у 1935—1939 рр. К. Дейна збирає матеріал з 170 нас. пп. ареалу поміж Дністром, Збручем і Стрипою, готуючи регіональний атлас Тернопільщини [16]. Працю було завершено пізніше у вигляді монографії, де на доданих 8 картах ізоглос синтезовано 66 ареалів фонетичних і морфологічних явищ у зіставленні з давніми кордонами Волинського й Подільського воєводств [17].

Кілька регіональних атласів присвячено карпатському ареалу. Лемківські говірки на території Польщі та в окремих селах у Чехословаччині, записані в 1934—1935 рр., стали предметом картографування в атласі З. Штібера [18]. Цей атлас має величезне значення, насамперед, як фіксація лемківських говірок на цій території за станом до 1945 р.; матеріали атласу цінні для вивчення українсько-польських й українсько-словацьких контактів. Сітка атласу — 90 нас. пп. (82 — у ПНР, 8 — у ЧССР), спосіб картографічного зображення — однокольорові кола з внутрішніми модифікаціями. Об'єктами 418 карт атласу є лексичні одиниці, а також фонетичні, акцентні, морфологічні розрізнення в межах окремих слів.

Найбільш детальним з опублікованих українських регіональних атласів є лексичний атлас українських говірок Закарпатської області УРСР [19]. Сітка атласу — 212 нас. пп. Атлас містить 270 знакових карт і 29 зведених карт ізоглос; картографується лексика різноманітних тематичних груп, у тому числі й ономастичний матеріал. Засоби картографічного зображення в атласі — однокольорові геометричні фігури з внутрішніми модифікаціями, підпорядкованими системі ієрархічних протиставлень: різнокореневі лексеми картогра-

---

[1] Див.: *Михальчук К. П.* Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины.— Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край / Под ред. П. Чубинского, 1877, т. 7, вып. 2, с. 453—512.

[2] Програму, складену І. П. Новицьким, надруковано в Трудах этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, т. 7, вып. 2, с. 527—536.

[3-4] Див.: *Дурново Н. Н., Соколов Н. Н., Ушаков Д. Н.* Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии. — Труды Московской диалектологической комиссии, 1915, вып. 5.

[5] *Соболевский А. И.* Очерк русской диалектологии. III. Малорусское наречие.— Живая старина, 1892, вып. 4, с. 3—61. Пізніше до цієї думки приєднався і К. П. Михальчук (К южнорусской диалектологии.— Киевская старина, 1893, т. 42, кн. 9, с. 453—487). Детальну характеристику пізніших класифікацій українських говорів і пов'язаних з ними спроб відбити на карті діалектний поділ українського ареалу див.: *Бевзенко С. П.* Вступ до української діалектології. Одеса, 1965, с. 24, 31—34.

[6] Див.: *Михальчук К., Тимченко Є.* Програма до збирання діалектичних одмін української мови. К., 1909; *Михальчук К., Крымский А.* Программа для собирания особенностей малорусских говоров. Спб., 1910. 163 с.

[7] *Бузук П.* Діалектологічний нарис Полтавщини.— Український діалектологічний збірник, 1929, кн. 2, карти до с. 176, 188, 190.

[8] Див.: *Бузук П.* Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі, Мінск, 1928, ч. 1, вып. 1.

[9] Характеристику атласу П. Бузука див.: Дыялекталагічны атлас беларускай мовы / Уступныя артыкулы, даведачныя матэрыялы і комент. до карт, пад рэд. Р. І. Аванесава и др. Мінск, 1963, с. 26—28.

[10] Див.: *Бузук П.* Лінгвістычная геаграфія як дапаможны метад пры вывучэнні гісторыі мовы.— В кн.: Sborník prací I sjezdu slovanské filologii v Praze, 1929, Praha, 1932, sv. 2, с. 458—475.

[11] Див.: *Dejna K.* Podolsko-wołyńskie pogranicze językowe, Tarnopol, 1938.

[12] Див., наприклад: *Княжинський А.* Межі Бойківщини.— Літопис Бойківщини. 1931, ч. 1.

[13] Див.: *Каминский В. А.* Диалектологическая карта Полесской части Волынской губернии : Прил. к отчету о поездке по Волын. Полесью в 1913 г. Спб., 1913.

[14] Див.: *Дзендзелівський Й. О.* Про регіональні діалектологічні атласи української мови.— В кн.: Праці X Респ. діалектол. наради. К., 1961, с. 17—25; *Дзендзелівський Й. О.* Засади укладання регіональних атласів слов'янських мов. К., 1963.

[15] *Tarnacki J.* Studia porównawcze nad geografią wyrazów (Polesie — Mazowsze). Warszawa, 1939.

[16] *De Vincenz A.* En marge des atlas ukrainiens. I. A propos d'une enquête de 1936—1939 — Orbis, 1963, t. 12, N 1, c. 169.

[17] *Dejna K.* Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny — Wrocław, 1957.

[18] *Stieber Zd.* Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny. Łódź, 1956—1964. Z. 1—8.

[19] Див.: *Дзендзелівський Й. О.* Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (лексика). Ужгород, 1958—1960. Ч. I—2.

фуються відмінними штрихуваннями в межах кола, словотворчі деривати — різними геометричними фігурами, фонетичні й акцентні варіанти — за допомогою просвітів у фігурах. Пасма ізоглос зведених карт визначають діалектне членування закарпатського ареалу і дозволяють простежити райони найбільш інтенсивних контактів із словацькою, угорською та іншими мовами. Величезний матеріал цього атласу щодо українсько-західнослов'янських лексичних контактів автор систематизував у спеціальній монографії [20]; до неї подано 16 карт ізоглос, які синтезують східні й південні межі західнослов'янізмів у Закарпатті, ареали словакізмів і полонізмів, ареали германізмів залежно від шляхів їхнього проникнення в закарпатські говірки, а також ареали давніх східнослов'янських і західнослов'янських лексем.

Карпатський ареал став також предметом проблемного регіонального картографування. В Інституті слов'янознавства й балканістики АН СРСР складено Карпатський діалектологічний атлас [21], метою якого є з'ясування давніх мовних взаємозв'язків східних і південних слов'ян у карпатському ареалі. На 212 лексичних і семантичних картах атласу відбито матеріал, записаний за спеціальною програмою, де особливий акцент зроблено на виявленні семантичних відношень і на фіксації лексико-семантичних одиниць, що їх можна інтерпретувати як спільні з південнослов'янськими мовами. Сітка атласу — 150 нас. пп. на південь від Дністра в межах УРСР; спосіб картографічного зображення — однокольорові фігури з різним заповненням або штрихуваннями, що відповідають різним кольорам. Матеріал атласу важливий і для визначення сучасного діалектного членування цього ареалу; відповідні карти ізоглос було складено й інтерпретовано окремо [22].

Регіональний атлас угорсько-українських міжмовних контактів у закарпатському ареалі склав П. М. Лизанець [23]. Сітка атласу — 62 нас. пп. Засоби картографічного зображення — одноколірні фігурні знаки й штрихування, причому, згідно з проблематикою атласу, символіка фігур стабільна: колом позначено українські лексеми, трикутником — угорські, квадратом — інші запозичення.

Говірки Центральної України стали об'єктом спроб регіонального картографування в працях В. С. Ващенка [24]: на сітці в 180 нас. пп. автор простежує поширення деяких діалектних лексем у говірках Середньої та Нижньої Наддніпрянщини. Загальна кількість опублікованих карт — 160, спосіб зображення — однокольорові кола; карти лише вказують на поширення певних лексем, не виявляючи їх у системі ареальних розрізнень.

Уже після завершення роботи над АУМ вийшов у ПНР підготовлений колективом білорусистів Інституту слов'янознавства ПАН 1 том атласу, присвячений лінгвогеографічному дослідженню східнослов'янських говорів Білостоцького воєводства ПНР (Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny. Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk, 1980), південно-східну частину якого (на південь від р. Нарев) займають українські західнополіські говірки, що безпосередньо продовжують ареал українських говірок Берестейщини. Сітка атласу — 114 нас. пп. Засоби картографічного зображення — одноколірні геометричні фігури, переважно коло й трикутник з різними внутрішніми модифікаціями цих фігур; використано також різного роду штрихування та ізоглоси. Перший том містить, крім 8 допоміжних, 42 фонетичні карти. Ряд карт прив'язано до відповідних карт II тому АУМ.

Колектив україністів Інституту слов'янознавства ПАН підготовив і видав 2 томи атласу бойківського говору (Atlas gwar bojkowskich. Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk. Tom I, 1980; Tom II, 1981). Особливістю цієї лінгвогеографічної праці є поєднання на одній карті матеріалів, зібраних різним способом і в різний час. Основу атласу становлять зібрані ще до війни в 30 роках за неоднаковими щодо обсягу питальниками матеріали проф. С. Грабця; їх доповнено матеріалами, зібраними експедиційним шляхом у 70 роках, а також матеріалами, виписаними з інших опублікованих і неопублікованих регіональних словників і атласів, у тому числі й з АУМ. Сітку атласу складають 185 нас. пп., які охоплюють бойківський говір і його пограниччя в межах УРСР, ПНР і ЧССР. За картографічну символіку служать одноколірні геометричні фігури з різними внутрішніми модифікаціями і різною зовнішньою діакритикою. Перші два томи містять 132 лексичні карти, на яких зображено й інтегрально пов'язані з лексичними також словотворчі й фонетичні діалектні відмінності.

Як видно з викладеного, особливо інтенсивно лінгвогеографічний аспект в україністиці розвивається в післявоєнні роки. Цьому сприяло як піднесення загального науково-теоретичного рівня мовознавчих досліджень у цей період, так і розгортання масового збирання діалектного матеріалу й укладання Атласу української мови, а в зв'язку з цим — активізація усієї діалектологічної роботи в республіці. На цей час припадає зростання кількості монографічних праць, виконаних із застосуванням лінгвогеографічних методів дослідження. Крім згаданих монографій, укажемо на дослідження полтавських говірок В. С. Ващенка [25], говірок північної Наддністрянщини Г. Ф. Шила [26], дослідження українських говірок Словаччини В. П. Латти [27], середньополіських говірок М. В. Никончука [28], а також на роботи (монографії, статті) групи діалектологів-лінгвогеографів з авторського колективу АУМ Я. В. Закревської, А. М. Залеського, Н. Й. Марчук, І. Г. Матвіяса, Т. В. Назарової, М. М. Онишкевича, Н. П. Прилипко та ін. Серед останніх праць з української діалектології й лінгвогеографії найбільш загальний характер має монографія — підручник з української діалектології С. П. Бевзенка [29].

АУМ — ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ АТЛАС. ЗАВДАННЯ, ПРОГРАМА, ТЕРИТОРІЯ, ПОБУДОВА АТЛАСУ

Створення загальноукраїнського лінгвістичного атласу стало можливим лише після возз'єднання всіх українських земель у єдиній Українській Радянській державі, завдяки зусиллям великого колективу авторів, сотень записувачів, тисяч інформаторів — носіїв народних говорів. В історії українського мовознавства не було праці, подібної до АУМ за своїм розмахом і кількістю виконавців.

Завдання, ареал, побудова АУМ визначаються його типом як загальномовного національного атласу. У завдання АУМ входить побудова за допомогою графічних засобів, в обсязі, зумовленому матеріалом, синхронної ареальної проекції просторових виявів української мови у системно-структурних зв'язках її елементів з урахуванням діахронічної лінії їхнього розвитку. Важливим аспектом АУМ є не тільки відбиття функціонування територіальних діалектів української мови, але й відображення в ареальній проекції співвідношення літературно-нормативних і діалектних елементів, виявлення діалектної основи літературної мови на різних рівнях мовної структури. Цією проблематикою зумовлено назву праці — Атлас української мови,— яка викристалізувалась у процесі розробки теоретичних засад атласу [30]. Серед загальномовних атласів, що можуть охоплювати різні території, з синхронного погляду перевагу має атлас, об'єктом якого є мова в усіх її територіальних виявах, незалежно від історичних чинників і від меж функціонування цієї мови в її стандартизованій позатериторіальній формі, з тим, однак, що обрані мовнопросторові об'єкти повинні відповідати вимогам доцільності вивчення їх лінгвогеографічними методами, тобто виявляти певні взаємопротиставні ареали. Згідно з цим принципом АУМ відбиває українські говори, які історично сформували єдиний мовний масив у межах УРСР (давні й новостворені говори) і на суcідніх з УРСР територіях безпосереднього продовження ареалу української мови на українсько-російському, українсько-білоруському й українсько-молдавському пограниччі, а також у сусідніх районах Польщі, Чехословаччини, Румунії. З острівних переселенських говірок враховано лише українські говірки в Югославії. Як правило, острівні говірки доцільно вивчати іншими методами.

Матеріал і побудова загальнонаціонального атласу, згідно з його типом і завданнями, мають забезпечити, по-можливості, повне уявлення про загальну діалектну диференціацію національної мови на різних рівнях її структури, її ареальні зв'язки з сусідніми мовами, співвідношення діалектних і літературних елементів та ін., що не виключає, а, навпаки, передбачає багатопланову деталізацію загальномовного атласу різнотипними регіональними і проблемними атласами. Матеріал АУМ загалом відповідає цим вимогам, хоч на обсязі його позначилася специфіка програми-питальника, особливості збирання та ін.

Робота над АУМ розпочалась з кінця 30-х років нашого століття. На основі програм запису говорів, що існували в українському мовознавстві, в 1940 р. надруковано на гектографі «Питальник для збирання діалектного матеріалу української мови», метою якого був збір матеріалу для лінгвогеографічного дослідження української мови. Продовж 1940 року цей питальник перевірявся в польових умовах, потім він доповнювався і вдосконалювався.

Трохи раніше розпочалась праця над діалектологічним атласом у західних областях України. 1935 р. було складено «Квестіонар до лінгвістичного атласу української мови», що охоплював лексику і морфологію. За цим питальником обстежено ряд говірок у Галичині й на Волині, почалось навіть картографування зібраних матеріалів.

У травні 1941 р. в Києві відбулась I Республіканська діалектологічна нарада, на якій ухвалено збирати матеріал для лінгвогеографічного дослідження мови на всіх українських землях, для створення загальнонаціонального лінгвістичного атласу. У нараді брали участь українські та російські лінгвісти.

Велика Вітчизняна війна перервала роботу над лінгвістичним атласом української мови, зібрані матеріали під час війни пропали. Відновлення праці почалось у 1946 р., коли в «Наукових записках» Інституту мови і літератури АН УРСР, т. II, було надруковано частину «Питальника для складання діалектологічного атласу української мови». Того ж року в Ужгороді вийшов друком регіональний «Питальник для збирання діалектного матеріалу українських говірок Закарпаття». Протягом 1946—1948 рр. в Одесі було видано регіональні анкети під назвою «Матеріали до діалектологічного атласу українських говорів Одеської області, ч. I Лексика, ч. II Синтаксис, ч. III Морфологія, ч. IV. Фонетика і наголос». За названими питальниками зібрано певну кількість матеріалу, що було попереднім підготовчим етапом у складанні АУМ.

Початок безпосередньої праці над АУМ датується 1948 роком, у якому відбулася II Республіканська діалектологічна нарада в Києві. На цій нараді обговорено і схвалено «Програму для збирання матеріалів до діалектологічного атласу української мови» (автор Б. О. Ларін), того ж року її опубліковано. Названа програма складена на основі попередніх програм запису українських говорів, зокрема згаданих програм К. Михальчука і А. Кримського та К. Михальчука і Є. Тимченка, з урахуванням досвіду складання питальника до атласу російської мови [31]. Після перевірки в польових умовах у 1949 р. на III Республіканській діалектологічній нараді в Києві Програму обговорено вдруге. У зміненій редакції вона вийшла друком того ж року. За цим виданням і був зібраний матеріал до АУМ.

Від програми для запису матеріалу великою мірою залежить зміст і структура атласу. Побудова програми зумовлюється рівнем діалектологічних досліджень і загальним напрямом мовознавчої науки, досвідом лінгвогеографічної праці, діалектною диференціацією мови та ін.

Програма, за якою збирався матеріал до АУМ, відбиває рівень мовознавчих і, зокрема, лінгвогеографічних досліджень того періоду і з сучасного погляду характеризується певними вадами. У ній

---

[20] Див.: *Дзендзелівський Й. О.* Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. К., 1969.

[21] Див.: *Бернштейн С. Б., Иллич-Свитыч В. М., Клепикова Г. П. и др.* Карпатский диалектологический атлас / — М., 1967.

[22] Див.: *Клепикова Г. П., Попова Т. В., Усачева В. В.* Группировка юго-западных украинских говоров (по материалам карпатского диалектологического атласа).— В кн.: Материалы и исследования по Общеславянскому лингвистическому атласу. М., 1968, с. 97—121.

[23] Див.: *Лизанець П. М.* Угорсько-українські міжмовні контакти (на матеріалі українських говірок Закарпаття). Ужгород, 1970; *Лизанець П. М.* Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ужгород, 1976; *Лизанець П. М.* Венгерско-украинские межъязыковые связи. Будапешт, 1976.

[24] Див.: *Ващенко В. С.* Лінгвістична географія Наддніпрянщини, Дніпропетровськ, 1968; *Ващенко В. С.* З історії та географії діалектних слів. Х., 1962.

[25] Див.: *Ващенко В. С.* Полтавські говори. Х., 1957.

[26] Див.: *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. Львів, 1957.

[27] Див.: *Латта В. П.* Словацько-українська мовна межа.— Діалектологічний бюлетень, 1962, вип. 9, с. 15—30; *Латта В. П.* Система наголосу українських говірок Східної Словаччини.— В кн.: Українська діалектологія й ономастика. К., 1964, с. 108—116.

[28] Див.: *Никончук М. В.* Матеріали до лексичного атласу української мови. К., 1979.

[29] Див.: *Бевзенко С. П.* Українська діалектологія. К., 1980.

[30] Первісна назва — Діалектологічний атлас української мови, до певної міри, звужувала його проблематику, спрямовуючи її, по суті, лише на відбиття діалектних особливостей

[31] Див.: Программа собирания

недостатньо враховано аспект системності мовних явищ, не перед-бачено жодної карти стосовно наголосу, слабо представлений синтаксис, мало уваги приділено словотвору, невдало сформульовано ряд питань з лексики й семантики.

Укладачі атласу намагалися компенсувати зазначені вади, відбираючи для картографування максимальну кількість зафіксованих матеріалом АУМ діалектних розрізнень, зокрема й не передбачених Програмою, що значно розширило лінгвістичний обсяг атласу. Так, фонетичні карти складалися на основі матеріалу як з відповідного розділу Програми, так і з інших її розділів (морфології, синтаксису, лексики). Граматичний матеріал меншою мірою доповнювався іншими розділами, однак відповіді з лексики виявили деякі не передбачені Програмою явища словотвору; відповіді на питання фонетики і синтаксису дали додатково кілька карт із словозміни.

Відносно невелику кількість лексичних і семантичних карт зумовлено не тільки незначним числом лексичних питань і нечіткістю деяких формулювань у відповідному розділі Програми, але й зрослими сучасними вимогами до лінгвогеографічного опрацювання лексики, які передбачають збір лексичного матеріалу на нових принципово відмінних засадах. Не в усіх випадках було можливим ідентифікувати семеми, позначені різними лексемами, встановити характер реалій без малюнків, врахувати складність семантичних узаємозв'язків у конкретних лексико-семантичних тематичних групах та ін.

В АУМ українська мовна територія розчленована на чотири частини. Слід зазначити, що в процесі праці над атласом членування території української мови зазнало змін.

На II Республіканській діалектологічній нараді (1948 р.) було визначено шість частин, яким мали відповідати шість томів атласу.

Планувалось усі шість томів атласу складати у відповідних центрах: I том — в Інституті мовознавства АН УРСР, решту томів — в університетах: II — у Чернівецькому, III — у Львівському, IV — у Дніпропетровському, V — у Харківському, VI — в Одеському. Протягом 1948 р. відбулись міжобласні діалектологічні наради у Львівському, Одеському й Чернівецькому університетах, на яких ішлося про організацію записування матеріалів у відповідних квадратах.

Під час пробного картографування матеріалів з першого квадрата з'ясувалось, що поділ на шість частин надто подрібнює українську мовну територію. Тому на V Республіканській діалектологічній нараді (1951 р.) ухвалено поділити українську мовну територію на чотири частини, яким мали відповідати томи атласу. Згодом було вирішено III і IV квадрати, що охоплюють переважно новостворені говори і тому виявляють відносно невиразну діалектну диференціацію (чому відповідає порівняно невелика кількість карт, що диференціюють відповідні говори), об'єднати в одному томі атласу. Таким чином, остаточно Атлас української мови складається з трьох томів.

I том (Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі) охоплює територію між 28° і 35° східної довготи і від межі з білоруською мовою на півночі до 48° північної широти на півдні, куди входять області: більша (східна) частина Житомирської, Київська, Чернігівська, більша (західна) частина Сумської, більша (східна) частина Вінницької, Черкаська, більша (західна) частина Полтавської, майже вся Кіровоградська, частина Дніпропетровської, невелика північна частина Одеської і Миколаївської та незначна західна частина Харківської. До I тому АУМ входить також невеличка частина Гомельської області БРСР і Курської області РРФСР.

II том (Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі) займає територію на захід від 28° східної довготи, що охоплює області: Ровенську, Волинську, Львівську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку, Івано-Франківську, Закарпатську і західну частину Житомирської та Вінницької. До цього тому входять також українські говірки на території БРСР, Молдавської РСР, Польщі, Словаччини, Румунії і Югославії (українські говірки з території Югославії картографуються на врізці).

III том АУМ складається з трьох частин. До першої частини (Донеччина, Слобожанщина і суміжні землі) входить територія на схід від 35° східної довготи, тобто Донецька, Ворошиловградська, майже вся Харківська області, східна частина Сумської, Полтавської, Дніпропетровської і Запорізької областей. Цим квадратом охоплюються також українські говірки на території південної частини Курської, Белгородської і Воронезької областей та західної частини Ростовської області РРФСР.

Друга частина (Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі) займає ареал на південь від 48° північної широти до Чорного і Азовського морів, тобто більшу частину Одеської і Миколаївської, південну частину Кіровоградської і Дніпропетровської, з східну частину Запорізької областей і всю Херсонську та Кримську області. Цим квадратом охоплюються також українські говірки в Краснодарському краї РРФСР і в Молдавській РСР.

Третя частина, що становить комплексні карти ареалу трьох томів, охоплює всю українську мовну територію.

Для всього АУМ визначено сітку із 2359 нас. пп. Сітка I тому має 922 нас. пп., II тому — 687 нас. пп., першої частини III тому — 375 нас. пп., другої частини — 375 нас. пп. У третій частині III тому сітки нас. пп. немає, ареали визначаються узагальнено на основі сітки усіх інших томів.

Порівняно найгустіша сітка нас. пп. у I томі атласу. Досвід роботи показав, що картографування сітки доцільніше трохи розрідити, що й було зроблено в наступних томах. Розрідження сітки в III томі зумовлене також специфікою новостворених переселенських говорів, що не виявляють чіткого ареального членування.

Діалектна диференціація виявлена нерівномірно в різних районах української мовної території, тому кожний том становить самостійну одиницю в тому розумінні, що в ньому дібрано карти для характеристики саме цієї мовної території і не забезпечується повної співвідносності з іншими томами, що характеризують іншу територію. Отже, в різних томах нараховується неоднакова кількість карт, до того ж у них не завжди картографуються одні і ті ж явища.

Систематизація карт в усіх томах АУМ здійснюється за мовними рівнями і не зв'язана з розташуванням відповідних питань у Програмі. Карти фонетичного рівня у кожному томі об'єднуються в дві групи — карти явищ вокалізму й консонантизму. У межах цих груп за умов єдиної нумерації карти систематизуються за окремими тематичними циклами: кожний цикл об'єднує карти із спільною тематикою, наприклад, карти рефлексів певного давнього голосного в різних позиціях або виявів певної сучасної фонеми у тих чи інших умовах функціонування. Різні цикли можуть об'єднувати різну кількість карт; деякі теми представлені двома або й однією картою, залежно від характеру ареальних розрізнень і матеріалу.

У межах фонетико-фонологічних циклів карти фонемних опозицій передують картам виявів окремих фонем. Карти морфологічного рівня — словотвір і словозміна — систематизуються за частинами мови. У межах карт, що відбивають явища словозміни, так само існують певні тематичні цикли: вони охоплюють групи карт, тематично об'єднаних відбиттям фрагментів певних парадигм — іменникових, дієслівних та ін. З карт синтаксичного рівня спочатку наводяться ті, що виявляють словосполучення, далі вміщуються карти на вираження синтаксичних конструкцій. Карти лексичного рівня систематизуються за умовними тематичними групами (садиба, сільськогосподарські будівлі, побутові речі, рослини, тварини тощо).

У кінці кожного тому вміщуються ізоглосні карти ареалів. Вони розташовуються за територіальним принципом відповідно до виявленого ними діалектного членування української мови.

З прийняттям в усіх томах порядком розташування карт співвідносне розміщення комплексних карт у третій частині III тому АУМ.

ФОНЕТИЧНА ТРАНСКРИПЦІЯ. МАТЕРІАЛИ АУМ

Науково вмотивована фонетична транскрипція має своїм завданням зобразити спеціальними символами (здебільшого літерами одного чи двох відомих алфавітів) усі звуки, що виступають у територіальних, професійних і соціальних діалектах та в національній літературній мові як певні, більш або менш характерні, типи. З самого початку розгортання роботи над АУМ складання детальної й зручної для користування в експедиційних умовах фонетичної транскрипції стало одним з найважливіших завдань мовознавців. В основу транскрипції, доданої до «Питальника» 1940 р., було покладено фонетичну транскрипцію М. Ф. Наконечного, яку він виробив до програми з діалектології [32] і яка містила переважно діакритичні позначення до літер у всіх випадках, коли треба було відбити окремі звукові реалізації фонем. Транскрипцію до Програми 1948 р. склав Б. О. Ларін, який для відбиття звукових виявів голосних і приголосних фонем узяв переважну більшість літер сучасного алфавіту української літературної мови й деякі літери російського та латинського алфавіту.

Так, для відбиття голосних транскрипція Б. О. Ларіна мала літери *і*, *и*, *е*, *а*, *у*, а також: *ы* — для звука, більш заднього, ніж [и]; *ә* — для звука середньо-підвищеного підняття, переднього ряду; ω — для лабіалізованого звука заднього ряду високо-обниженого чи середньо-підвищеного підняття і позначення *i͜e*, *и͜ә*, *у͜о*, *у͜ә* для відбиття поліських дифтонгів.

Для деяких приголосних у першому варіанті транскрипції Б. О. Ларіна пропонувалися знаки латинського алфавіту — g — для дзвінкого задньоязикового проривного, z, ž (як варіанти поряд із *д͜з*, *д͜ж*) — для африкат [ʒ], [ǯ] та деякі ін.

На цьому варіанті транскрипції докладно можна було б не спинятись, якби за Програмою видання 1948 р. периферійні записувачі не встигли зібрати діалектні матеріали в багатьох нас. пп. і не продовжували нею послугуватися ще ряд років. Варто згадати, що лише протягом 1948—1949 рр. за цією Програмою було записано дані майже в 300 нас. пп.

У травні 1949 р. на III Республіканській діалектологічній нараді уперше в історії української діалектології було схвалено обов'язкову для всіх мовознавців республіки фонетичну транскрипцію.

Для голосних звуків, на доповнення попереднього проекту транскрипції введено такі знаки: *ӱ* — для лабіалізованого звука переднього ряду високого підняття; *ê* — для голосного переднього ряду високого (з обниженням) підняття, тобто для звука, середнього між [е] та [і]; î — для голосного переднього ряду високого, ледь обниженого підняття, тобто для звука, середнього між [и] та [і] і позначення *у͜и*, *у͜і*, *у͜е* для поліських дифтонгів з делабіалізованим другим компонентом. Серед знаків для приголосних у новій транскрипції виявились *ц″* і *д͜з″* (або z″) — для африкат [ц′] і [ʒ′], що їх акустично сприймають як середні між м'якими [ц′] і [ч′], [ʒ′] і [ǯ′].

Наступні діалектологічні експедиції 1950—1955 р., особливо експедиції Інституту мовознавства та Інституту суспільних наук АН УРСР, виявили недосконалість фонетичної транскрипції Б. О. Ларіна щодо ряду символів для звукових типів українських говорів. Через те в Відділі діалектології Інституту мовознавства в 1956 р. зроблено першу спробу поліпшити цю транскрипцію. Так, для звукових виявів деяких фонем тоді запроваджено позначення з літер українського алфавіту й літерних діакритик: *е*ᶦᶦ або *и*ᵉ — замість *ә*; *и*ⁱ або *і*ᶦᶦ — замість î; *е*ⁱ або *і*ᵉ — замість *ê*; *о*ʸ або *у*ᵒ — замість ω; знято паралельні латинські позначення z, ž для звуків [ʒ], [ǯ] і залишено тільки українські позначення *д͜з*, *д͜ж*. Поліпшений варіант транскрипції ввійшов у вжиток з 1956 р.

XI Республіканська діалектологічна нарада (1962 р.) постановила обрати спеціальну комісію, яка б підготувала проект єдиної фонетичної транскрипції для записування українського літературного й діалектного мовлення. Проект транскрипції, вироблений на основі українського й латинського алфавіту, розглянула XIII Республіканська діалектологічна нарада (1969 р.) і загалом схвалила його, передавши на доопрацювання й затвердження до Інституту мовознавства. З доповненнями й уточненнями, внесеними співробітниками Відділу діалектології Інституту мовознавства, вчена рада Інституту 1971 р. затвердила обидва графічні варіанти цієї транскрипції [33].

Прийнята фонетична транскрипція основується на сучасних наукових засадах, зокрема, на даних експериментальних досліджень літературної мови й діалектів і на результатах фонологічного аналізу. Вона відповідає принципам Комісії в справі уніфікації фонетичної транскрипції для мов народів СРСР, яка діє в Інституті мовознавства АН СРСР, і багатьом засадам фонетичної транскрипції Загальнослов'янського лінгвістичного атласу [34].

Нова транскрипція української мови орієнтує на детальне відбиття артикуляції звукових виявів фонем літературної мови й діалектів. Система позначень у транскрипції грунтується на принципах синтетичності й аналітичності: для кожного звука є окрема літера, для кожної фонетичної риси — певна діакритика до літери.

---

[32] Див.: Програма з української діалектології для філологічних факультетів університетів і факультетів мови й літератури педагогічних інститутів. К., 1941.

[33] Див.: Фонетична транскрипція української літературної мови й діалектів. К., 1972.

[34] Див.: Вопросник Общеславянского лингвистического атласа. М., 1965, с. 9—19.

Обидві засади транскрипції — синтетичність і аналітичність — більше чи менше виявляються в ділянці як вокалізму, так і консонантизму.

Для позначення голосних, крім літер і, и, е, а, о, застосовано такі символи:

$і^{е}$ — звук, проміжний між [і] та [е], але ближчий до [і] (*з'найі^{е}ш*);
$і^{и}$ — звук, проміжний між [і] та [и], але ближчий до [і] (*мі^{и}'н'і*);
$и^{і}$ — звук, проміжний між [и] та [і], але ближчий до [и] (*ми^{і}'н'і*);
$и^{е}$ — звук, проміжний між [и] та [е], але ближчий до [и] (*си^{е}'ло*);
$е^{и}$ — звук, проміжний між [е] та [и], але ближчий до [е] (*се^{и}'ло*);
ê — закритий і напружений голосний [е] (*дêн'*);
$е^{і}$ — звук, проміжний між [е] та [і], але ближчий до [е] (*'майе^{і}ш*);
$е^{а}$ — звук переднього ряду, підняття низьке підвищене, наближений до [ä] (*н'е^{а}'су*);
ȧ — нелабіалізований голосний [а], пересунений до середнього ряду (*с'ȧд'*);
ä — нелабіалізований голосний переднього ряду низького підняття (*уп'йäт'*);
å — лабіалізований голосний заднього ряду низького підвищеного підняття (*п'рåўда, пи'тåў*);
ô — закритий і напружений голосний [о] (*сô'рôч'ку*);
ȯ — лабіалізований голосний [о], пересунений до середнього ряду (*'йȯйкати*);
ö — лабіалізований голосний переднього ряду [о], тобто огублений [е] (*ойö'йöй*);
$о^{у}$ — звук, проміжний між [о] та [у], але ближчий до [о] (*ко^{у}'жух*);
$у^{о}$ — звук, проміжний між [у] та [о], але ближчий до [у] (*ку^{о}'жух*);
ẏ — пересунений у середній ряд голосний [у] (*т'ẏ'т'ун*);
ÿ — лабіалізований голосний переднього ряду високого підняття (*снÿп*);
ы — голосний середнього ряду високого підняття (*сын*);
ъı — голосний заднього ряду високого підняття (*съıн*);
ы̊ — лабіалізований задньорядний голосний високого підняття (*бы̊к*);
і͜е — нелабіалізований дифтонг переднього ряду (*'л'і͜ето*);
і͜ê — дифтонг того ж типу, з вужчим, більш напруженим другим компонентом (*'л'і͜êто*);
$і^{и}$͜е — нелабіалізований дифтонг переднього ряду з трохи обниженим першим компонентом (*'в·$і^{и}$͜етер*);
$и^{і}$͜е — нелабіалізований дифтонг переднього ряду з дуже обниженим, близьким до [и], першим компонентом (*'ви^{і}͜етер*);
и͜е — нелабіалізований дифтонг з обниженим першим компонентом (*'ри͜едко*);
у͜о — лабіалізований дифтонг заднього ряду (*ку͜от*);
ẏ͜ȯ — дифтонг такого ж типу, пересунений до середнього ряду (*л'ẏ͜ȯг*);
ÿ͜ö — лабіалізований дифтонг переднього ряду (*на н'ÿ͜öй*);
ẏ͜е — лабіалізований дифтонг середньо-переднього ряду (*кẏ͜ет*);
ẏ͜ê — дифтонг того ж типу, але з другим компонентом вужчої, більш напруженої вимови (*кẏ͜êт*);
ẏ͜и — дифтонг того ж типу, другим компонентом якого є голосний [и] (*кẏ͜ит*);
ÿ͜$и^{і}$ — лабіалізований дифтонг передньо-середнього ряду з другим компонентом типу [$и^{і}$] (*кÿ͜и^{і}т*);
ÿ͜і — дифтонг такого ж типу, але з другим компонентом [і] (*кÿ͜іт*);
ÿ͜$и^{ö}$ — лабіалізований дифтонг середньо-переднього ряду, другий компонент якого проміжний між [и] та [ö] (*тÿ͜и^{ö}к*);
ÿ͜$ÿ^{ö}$ — лабіалізований передньорядний дифтонг, другий компонент якого проміжний між [ÿ] та [ö] (*тÿ͜ÿ^{ö}к*);

Невиразний, занепадаючий компонент дифтонга позначається відповідно малою літерою, напр.: і͜е, $і^{е}$, ^{у}о, $у^{о}$, ^{у}е, $у^{е}$, ^{у}и, $у^{и}$ та ін.

Для позначення приголосних, крім літер українського алфавіту, застосовано символи: w — губно-губний сонант (*'wоўна*), ʒ — передньоязиково-зубна дзвінка африката (*ʒвін*), ǯ — передньоязиково-ясенна дзвінка африката (*ǯири'ло*), ґ — задньоязиковий зімкнений дзвінкий приголосний (*'ґава*), γ — задньоязиковий щілинний дзвінкий приголосний. Так звані нескладотворчі *у* та *і* позначаються відповідно ў (*даў*), ĭ (*гаĭ*).

Напівпалаталізованість і палаталізованість приголосних позначається знаком мінути (′) праворуч угорі букви (*т′, с′, ш′*), палатальність—знаком секунди (″) — (*т″, д″, с″*). Дуже незначний ступінь пом'якшення приголосних, ледь помітний для звичайного слуху, позначається крапкою праворуч літери приголосного (*'н·ебо*).

Часткове знеголошення дзвінких приголосних позначається кутиком (^) унизу літери відповідного звука (*'баб̭ка*). Часткове одзвінчення глухих приголосних відображається знаком (ˇ) унизу літери відповідного глухого приголосного (*р'іс̬‿б'іп*). Можливі також написання типу $б^{п}$, $т^{д}$ та ін.

Довга вимова приголосних і голосних позначається двокрапкою, а напівдовга — однією крапкою після літери (*зна'н':а, 'маз'·у*). Дуже ослаблена (зредукована) вимова звуків зображається літерою меншого розміру, що виноситься трохи вгору (*с'н'і^{г}, 'рад'іс'$^{т'}$, ка^{е}*).

Місце наголосу позначається довгою вертикальною рискою, яка ставиться перед знаком приголосного, що передує голосному наголошеного складу, а коли в наголошеному складі немає попереднього приголосного, то безпосередньо перед літерою голосного (*'муха, го'дина, 'арка*).

Довга пауза має позначення //, коротка — /.

Нову фонетичну транскрипцію застосовано до всього ілюстративного матеріалу в легендах і коментарях, за винятком кількох нетранслітерованих позначень у фактичному матеріалі коментарів, узятому з записів для АУМ: ə (для звука, середнього між [и] та [е], ω (для звука, середнього між [о] та [у]), î (для звука, середнього між [и] та [і]), як і поодинокі інші, запроваджені і здебільшого пояснені в окремих записах, наприклад, фіксація специфічної довготи голосних (*нȧ'га*).

Відповідно до вимог інструкції [35] діалектний матеріал добирали серед місцевого населення трьох поколінь: молодшого (10—20 років), середнього (30—45 років) і старшого. Починаючи з другої половини 50-х років, основними інформаторами почали брати людей старшого віку, а для перевірки, доповнень, уточнень (насамперед тоді, коли випадало помітити, що певне явище, певна особливість зберігаються лише в мовленні людей одного якогось покоління) залучали й людей молодшого та середнього віку, застерігаючи в записах кожного разу, що та або інша говіркова риса виявилась у мовленні людей одного з поколінь (часом і двох). Особливості мовлення залежно від того або іншого віку знаходять відбиття переважно в коментарях до відповідних карт.

За інструкцією до Програми АУМ у кожному нас. п. записувати відповіді на запитання й суцільні тексти можна тільки від корінних жителів, знавців місцевої говірки, які відзначаються добрим мовним чуттям, нормальним слухом, не мають фізичних вад у мовному апараті й не зазнали або порівняно мало зазнали впливів української літературної мови. Лише зрідка, та й то переважно в зонах контактів з іншими мовами або в ареалах новостворених говорів, збирання відповідей провадилось у змішаних родинах, у людей із слідами впливів інших мов (напр., російської, білоруської, польської).

Матеріали записували різні щодо наукового й практичного досвіду, щодо посади і рівня фахової підготовленості збирачі (експлоратори). Відповідно до місця своєї роботи або навчання всі вони розподіляються на чотири групи: а) наукові й науково-допоміжні працівники академічних установ, б) професорсько-викладацький склад мовознавчих кафедр університетів, педагогічних і колишніх учительських інститутів; в) студенти філологічних факультетів, на чолі яких стояли викладачі вищої школи або наукові працівники; іноді були експедиційні групи з самих студентів, що вже мали відповідні навички роботи, набуті, зокрема, в діалектологічних гуртках; г) розрізнені місцеві збирачі (переважно вчителі), частина яких брала участь у діалектологічних експедиціях під час навчання в вищій школі, а декотрі діставали потрібні консультації й завдання, будучи заочниками вищої школи.

Велика кількість нас. пп., визначених для обстеження, дозволяє зрозуміти ту обставину, що для охоплення записами всієї мережі довелося вдатись до послуг безлічі збирачів. У частині обстежених пунктів було зроблено магнітофонні записи, які зберігаються в фонотеці Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

ЗАСАДИ КАРТОГРАФУВАННЯ АУМ

Засади картографування АУМ витворились у процесі колективної праці внаслідок творчого використання здобутків вітчизняної й зарубіжної лінгвістичної географії.

Принцип відбиття картографічного об'єкта як елемента мовної системи на різних її рівнях, як результату багатопланового перетину якісно різних протиставлень найбільш виразно розроблено і практично реалізовано в атласі російських говорів [36]. Картографування в цьому атласі відбиває намагання «показати структурні зв'язки між різноякісними загальними й частковими явищами, які зустрілися в картографованих діалектних фактах» [37]; типові картографічного об'єкта відповідають і технічні засоби картографування — суворо впорядкована система кольорових геометричних фігур.

Зважаючи на досягнення й досвід інших лінгвістичних атласів слов'янських і, частково, неслов'янських мов, авторський колектив намагався розширити можливості лінгвістичного картографування у відображенні мовних явищ як взаємопов'язаних елементів мовної структури. Переборюючи вади Програми, яка орієнтувала записувачів діалектних матеріалів переважно на фіксацію ізольованих говіркових фактів, автори розробили систему лінгвістичного картографування, яка дає змогу істотно збагатити об'єкт картографування і посилити інформативність кожної карти. Деякі теоретичні передумови і практичні особливості застосування цієї картографічної системи тут коротко викладаються.

Рис. 1.

Поняття ареалу, ареальної проекції, ареального розрізнення. Виявом функціонування мови в просторі є континуум її територіальних діалектів. Різноманітність діалектних варіантів кожної мови зумовлюється багатьма внутрішньо- і зовнішньолінгвістичними чинниками, наприклад, нерівномірність її змін у різних районах мовної території, відмінністю тенденцій у динаміці мікросистем, різними типами міжмовних і міждіалектних контактів, неоднаковою дією політичних, соціальних і культурних факторів у різні періоди розвитку мови, змінною інтенсивністю впливу літературної мови та ін.

Лінгвістична карта є графічним відбиттям просторової координати функціонування мови на певному синхронному зрізі. Розрізняємо поняття просторового (територіального) вияву лінгвістичного елемента й ареальної проекції його. Просторовий вияв передбачає існування й конкретну реалізацію лінгвістичного факту а в певній точці (точках) реального діалектного (мовного) континуума: у різних діалектах однієї мови а може реалізуватися в діалектних варіантах a, b, c ... Відбиття просторового вияву лінгвістичного факту на картографічній площині (картографічному просторі) становить ареальну проекцію цього факту: на карті діалектні факти a, b, c умовно відтворено ареалами a, b, c (рис. 1 [38]), наприклад, лексема *кочерга* 'знаряддя, яким вигрібають жар з печі' має діалектні відповідники *кочер'га, коц'у'ба, куве'н'а* (з тим же значенням); спроектовані на картографічну площину (картографічний простір [39]), ці

[35] Див.: Програма для збирання матеріалів до Діалектологічного атласу української мови. К., 1949, с. 80—118.

[36] Див.: Атлас русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы / Под ред. Р. И. Аванесова, М., 1957.

[37] Вопросы теории лингвистической географии / Под ред. Р. И. Аванесова. М., 1972, с. 5; див. також с. 21, 22 та ін.

[38] На схемах ареали позначено за допомогою ліній-ізоглос з рисочками («війками»), спрямованими в бік поширення ареалу. Оскільки мовні ознаки ареалу зумовлюються лінгвістичними елементами, просторову проекцію яких відбито на карті, як у плані змісту, так і в плані виразу, приймаємо такі умовні позначення: A, B, C... — елементи, відмінні в плані змісту, ідентичні в плані виразу, наприклад, різні семеми, виражені однією лексемою; a, b, c ... або x, y ... — елементи, ідентичні в плані змісту, відмінні в плані виразу, наприклад, різні лексеми на позначення однієї семеми, a_1, a_2, a_3 ... — елементи, ідентичні в плані змісту, з варіантними відмінностями в плані виразу, наприклад, різні позиції вияву одного фонетичного явища.

[39] Картографічний простір, на відміну від реального, розуміємо як двовимірний, оскільки висота розміщення територіальних об'єктів (нас. пп.) на лінгвістичній карті до уваги не береться (пор.: *Аванесов Р. И.* Описательная диалектология и история языка.— Славянское языкознание. Доклады советской делегации. V Международный съезд славистов, М., 1963, с. 295). Вертикаль у нашому викладі, що стосується просторової проекції діалектних елементів одного синхронного зрізу, використовується для позначення внутрішньосистемної диференціації в конкретних точках діалектного континуума.

діалектні факти виявляються ареалами лексем *кочер'га, коц'у'ба, куве'н'а* (див. т. I, карта № 291 [40]). Якщо просторова проекція оперує діалектними виявами мовного елемента, то в ареальній проекції слід говорити про діалектні (мовні) ареали — фрагменти умовної чи реальної картографічної площини, які відповідають територіальному поширенню певних діалектних елементів. Так, відомим є поширення в північних українських говорах дифтонгів відповідно до давнього *о* в новозакритому складі *(стуол, по'руог, туок)*, але саме проекція цієї риси на географічну карту — безпосереднє відбиття на карті або уявна співвіднесеність з картою — дає підстави говорити про ареал цієї особливості, його межі, розмір, конфігурацію, ядро, периферію та ін. Лінгвістичний обсяг ареалу може бути різним залежно від обсягу лінгвістичного об'єкта — від ареалів окремих елементів до ареалів структур з багатьма компонентами; у принципі

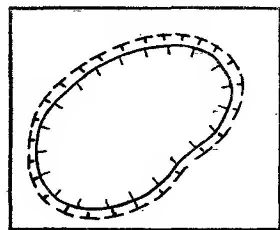

Рис. 2.

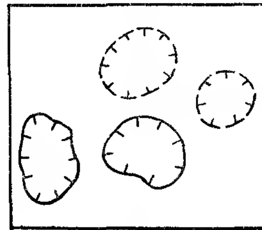

Рис. 3.

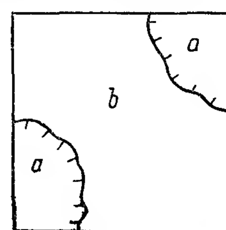

Рис. 4.

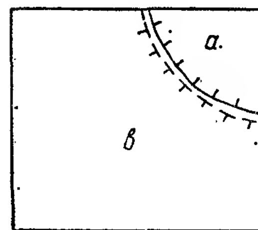

Рис. 5.

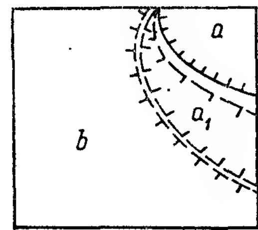

Рис. 6.

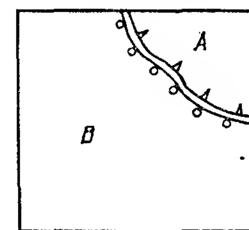

Рис. 7.

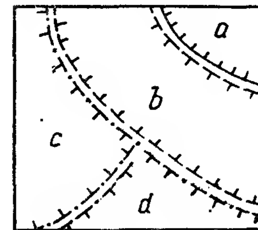

Рис. 8.

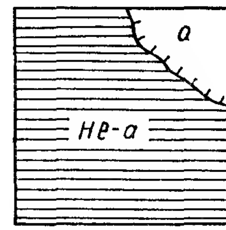

Рис. 9.

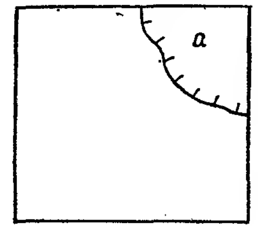

Рис. 10.

ареал складного обсягу може бути розчленований і представлений на картографічній площині як наслідок накладання кількох ареалів. Кожний лінгвістичний ареал можна розглядати як своєрідну мовно-картографічну (лінгвогеографічну) одиницю, що має два типи ознак — мовні (лінгвістичне означуване ареалу, яким є зміст і форма виразу реального елемента мовної дійсності, просторову проекцію якого відбито на карті) і умовно-просторові (картографічні), що стосуються вияву ареалу на картографічній площині — його розмір, конфігурація та ін. Згідно з цим визначенням вносимо певні уточнення в загальновживане тлумачення ареалу як області поширення певного факту чи фактів, розглядаючи ареал як термін того ж плану картографічної абстракції, що й термін «ізоглоса» (і будь-які ізолінії з інших галузей, що оперують картографічним методом) [41].

Специфіка ареалу як мовно-картографічної одиниці пов'язана з фактом множинності мікросистем у діалектному континуумі, і, отже, відбиттям його в ареальній проекції. Кожну точку картографічної площини можна умовно співвіднести з певною мікросистемою — говіркою, поширеною в відповідній точці реального діалектного континуума. Отже, в одній точці карти ареальна проекція відбиває ті ж зв'язки елементів, що й у системі, розглядуваній поза просторовою координатою. Картографічна площина набуває інформативного значення власне тоді, коли вона охоплює точки, що співвідносні з більш ніж однією мікросистемою, тобто коли на карті відбито з певного погляду зіставні елементи двох або більше систем. Таке розуміння ареалу й ареальної проекції передбачає можливість вичленування ареалів і моделювання їхніх зв'язків, виходячи і з мовних, і з картографічних ознак, що в свою чергу можливе за умов розчленованого відбиття кожного ареалу з графічною вказівкою на міжареальні зв'язки.

Елементарними типами ареальних зв'язків є ареальні тотожності й ареальні розрізнення. Ці типи зв'язків можна визначити з погляду як мовних, так і картографічних ознак ареалів.

У плані картографічних ознак тотожність або розрізнення ареалів виявляється у збігові або відсутності збігу їхніх меж, в ідентичності чи неідентичності їхнього виявлення на карті (суцільні — несуцільні, замкнуті — незамкнуті, чітко окреслені — розмиті, розсіяні і под.), у спільності або відмінності напрямку іррадіації ареалів [42] та ін. (див. рис. 2, 3).

З погляду мовних ознак ареальні тотожності й розрізнення відповідають тотожностям і розрізненням зіставних діалектних елементів. Зокрема, згідно з логічною классифікацією діалектних розрізнень [43] серед ареальних розрізнень можна визначити протиставні й непротиставні, кількісні та якісні, двочленні й багаточленні, однопланові й багатопланові з диференціацією останніх залежно від типу відношень між членами розрізнення, що суттєво для їхнього графічного відбиття. У цьому плані про тотожність чи розрізнення ареалів можна говорити за умов їхньої зіставності, основою якої є ідентичність діалектних елементів у плані змісту або в плані виразу.

Ареальну тотожність становлять два чи більше ареали, ідентичні за змістом і формою виразу елемента мовної дійсності, просторову проекцію якого відбито на карті,— ареали однакових лексем з ідентичним значенням, однієї граматичної форми в однаковій реалізації та ін. (рис. 4), наприклад, ареали лексеми *'бул'ба* 'картопля' на Північному Поліссі й на Черкащині (карта № 312), дієслівних форм типу *хо'д'у, но'с'у* — на Поліссі й на півдні України (карти № 254, 255) та ін. Ареальну тотожність можна розглядати як абсолютну, якщо зіставляються ареали елементів ідентичних систем і як відносну, якщо зіставлювані системи не можуть бути визнані тотожними: елементи відмінних систем перебувають у відмінних внутрішньосистемних зв'язках. Так, відносною є ареальна тотожність рефлексу [ӱ] (< *о, е* в новозакритих складах) у поліських говорах, де фонема /ӱ/ властива лише наголошеній підсистемі вокалізму, і в карпатських говорах, де наголошений і ненаголошений вокалізм як окремі підсистеми не протиставляються.

Існування ареальних тотожностей невідривно пов'язане з існуванням ареальних розрізнень. Ареальне розрізнення з погляду мовних ознак створюється протиставленням лінгвістичних означуваних двох або більше ареалів у плані змісту або форми вираження мовного елемента, просторову проекцію якого відбито на карті (рис. 5). Основою розрізнення в плані виразу є синхронічна або діахронічна тотожність [44] у плані змісту і навпаки, розрізнення у змісті ґрунтується на тотожності в плані виразу. Так, ареальним розрізненням є протиставлення ареалів елементів, що виконують у різних говіркових системах ідентичні функції або становлять генетичну єдність, але відмінні щодо реалізації цих функцій чи вияву генетичної єдності, наприклад, ареали різних лексем з ідентичним значенням (*'борошно — му'ка — м'ливо* у значенні 'борошно' — карта № 311), ареали різних реалізацій однієї флексії (напр., *-ов'і — -ови — -у* дав. відм. одн. іменників чол. роду — карти № 194, 195), ареали різних рефлексів вихідної давньоруської фонеми, наприклад, *ě* (карта № 3) та ін. Варіантом цього типу є розрізнення ареалів елементів, ідентичних щодо змісту, але з варіантними відмінностями у плані виразу, наприклад, ареали словотворчих варіантів лексеми на позначення однієї семеми: *'бусел* 'чорногуз' ~ *'бусен'* 'чорногуз', що загалом протиставлені ареалам інших лексем у цьому ж значенні — *'гайстер, кокос'тир* та ін. (рис. 6; див. карту № 324).

Ареальне розрізнення створюється також протиставленням ареалів елементів, відмінних щодо змісту (функціонально або генетично відмінних у різних системах), але ідентичних за формою виразу цього змісту (рис. 7); ареали різних семем, виражених однією лексемою (*баг'но* 'болото' ~ *баг'но* 'рослина', карта № 350).

Ареальне розрізнення є основою кожної карти. Явища, які не виявляють ареальних розрізнень, як правило, недоцільно представляти на карті, оскільки в цьому випадку інформативність картографічної площини з погляду структури діалектного континууму дорівнює інформативності кожної окремої точки карти. Матеріали АУМ, що не виявляють ареальних розрізнень у межах томів Атласу, наведено у «Матеріалах для лінгвогеографічного дослідження української мови», підготовлених до видання. Найбільш поширеним у лінгвістичних атласах, у тому числі й в АУМ, є відтворення ареальних розрізнень мовних елементів, ідентичних у плані змісту і відмінних у плані виразу; ареальні розрізнення елементів, ідентичних за формою виразу, і відмінних щодо змісту, зустрічаються значно рідше, переважно на картах семантичного рівня.

Більшість карт АУМ моделює ареальні тотожності й розрізнення, виходячи з мовних ознак ареалів; у кінці I й II томів, а також 1-ї й 2-ї частин III тому АУМ вміщено підсумкові карти ареальних меж (карти ізоглос), у побудові яких враховано територіальний збіг ареалів, тобто їхні картографічні ознаки.

Елементарним ареальним розрізненням є бінарне (двочленне) розрізнення a ~ b (рис. 4), наприклад ареали флексій *-ий ~ -ей* в іменниках типу *гос'тий — гос'тей* (карта № 221). Ширша територіальна варіативність мовного елемента виявляється у багаточленному ареальному розрізненні a ~ b ~ c ~ d.., яке може розглядатися як поєднання кількох двочленних розрізнень a ~ b, b ~ c, b ~ d, c ~ d.., де кожний член ареального розрізнення є рівнозначним іншому, наприклад, лексеми із значенням 'ночви': *'ночви, 'нец'ки, вага'ни, ко'рито* (карта № 293). Логіка розуміння карти як адекватної ареальної проекції мовного елемента вимагає застосування в цьому випадку технічних картографічних засобів, прийнятих як паритетні (рис. 8). У деяких специфічних випадках є необхідність протиставляти один член ареального розрізнення усім іншим без їхньої деталізації: *a* ~ не *a*, де члени ареального розрізнення не є паритетними за лінгвістичним десигнатом; це відповідно вимагає нерівнозначних картографічних засобів (рис. 9). Наприклад, у картографуванні лексико-семантичної групи з опорною лексемою *ру'бел'* ареал лексеми *ру'бел'* у значенні 'знаряддя качати білизну' протиставляється ареалові інших лексем з тим же значенням, який деталізується іншими графічними засобами (т. III, ч. 3, карта № 50).

Існують також випадки, коли на карті відбито тільки один ареал не в системі протиставлень іншим ареалам (так звані карти на виявлення); цей ареал інтерпретується як член бінарного ареального розрізнення з нульовим членом *a* ~ ∅ (рис. 10), наприклад, на карті № 19 (т. III, ч. 3) у такий спосіб наведено ареали лексикалізованого виявлення фонеми |r|. Показником ареалу на карті є графічно виділений фрагмент картографічної площини, співвідносний з реальним поширенням певного мовного елемента в говірках конкретної території і позначення за допомогою спеціальних засобів лінгвістичного картографування. Межу ареалу символізує ізоглоса. Незалежно від способу позначення ареалів, її можна розглядати як однобічну, якщо вказується на ареал не в плані його протиставлення іншому ареалові (рис. 10), і як двобічну, якщо вказується на поширення взаємопротиставлених діалектних варіантів [45] — окання ~ акання, наявності ~ відсутності протетичних приголосних у певних позиціях та ін. (рис. 11): двочленне ареальне розрізнення символізується однією двобічною ізоглосою, багаточленне — групою зіставних двобічних ізоглос. В АУМ, як буде показано нижче, застосовано різні типи ізоглос.

Розглянуті ареальні тотожності й розрізнення відтворюють міжсистемні співвідношення просторових виявів певного елемента (факту, явища) мовної системи; вони характеризують горизонтальний зріз картографічного простору. Вертикальна лінія, проведена через умовну точку простору, виявляє нанизування ареалів просторових виявів різних елементів (фактів, явищ) мовної системи, тобто розкриває внутрішньосистемні зв'язки цих елементів. Ці зв'язки можуть бути переведені в план ареальної проекції, по-перше, якщо кожний з ареалів, що проходить через умовну точку 0 простору, буде

[40] Оскільки засади картографування єдині для всіх томів АУМ, основні положення Вступу ілюструються переважно посиланнями на карти I тому; далі в тексті порядковий номер карти I тому не супроводжується вказівкою про том. У посиланнях на карти інших томів наводиться том, далі номер карти.
[41] Скрізь терміном «ареал» скорочено позначаємо 'лінгвістичний ареал.'
[42] *Бородина М. А.* О типологии ареальных исследований.— В кн.: Проблемы картографирования в языкознании и этнографии, Л., 1974, с. 44.

[43] Див.: Вопросы теории лингвистической географии, с. 51, 57, 90 та ін.
[44] Див.: *Аванесов Р. И., Бернштейн С. Б.* Лингвистическая география и структура языка. М., 1958, с. 10—12.

[45] Пор. поняття «протиставної ізоглоси» (див.: *Аванесов Р. И.* О двух аспектах предмета диалектологии.— В кн.: Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования, М., 1965, с. 27).

розглянуто й у плані горизонтального зрізу (рис. 12), по-друге, якщо ці горизонтальні зрізи буде поєднано (рис. 13) і враховуватиметься характер відношень ареалів, накладених вертикально: можливе маргінальне накладання ареалів (рис. 12), їхній збіг (рис. 2), острівне або мозаїчне накладання (рис. 3) та ін.

Отриманий складний комплекс ареальних сукупностей відповідатиме фрагментові діалектного континуума в межах, заданих кількістю діалектних розрізнень і обсягом території. Згідно з цим основною засадою картографування АУМ можна вважати картографічне моделювання ареальних розрізнень і тотожностей як засобу побудови адекватної ареальної проекції системно-структурних і генетичних відношень у межах картографованого об'єкта за допомогою систематизованих і суворо регламентованих графічних позначень.

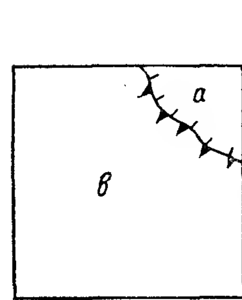

Рис. 11.

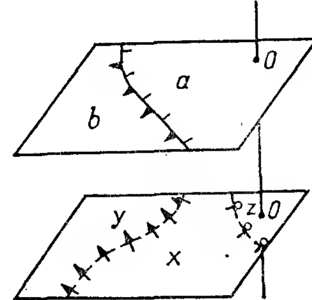

Рис. 12.

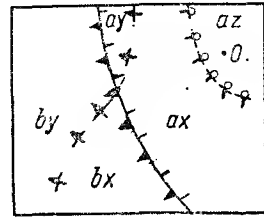

Рис. 13.

Об'єкт картографування. Тема карти. Об'єкт атласу зумовлюється його типом. Об'єктом АУМ як загальномовного атласу є територіальні (діалектні) вияви української мови на різних рівнях мовної структури з проекцією на позапросторовий стандартизований варіант — літературну норму. Об'єкт карти вичленовує певний фрагмент мовної структури, доцільний для картографічного моделювання, і зумовлюється принципами цього вичленовування, обсягом і характером зібраного матеріалу.

Принципи вичленовування картографічного об'єкта еволюціонували протягом усього періоду становлення й розвитку лінгвістичної географії в напрямі від окремого слова до явища в усій складності його просторової реалізації. В АУМ об'єкти картографування визначено насамперед з погляду відбиття явища як елемента мовної системи, як складного перетину багатопланових діалектних розрізнень і з погляду відбиття групи елементів, об'єднаних структурно-типологічним або генетичним зв'язком. Водночас специфіка зібраного програмового матеріалу і характер картографованого об'єкта в ряді випадків спрямовували й на відбиття окремих слів як звукових структур, як зразків лексикалізованого розвитку певних фонетичних явищ та ін. Згідно з цим для картографування в АУМ вичленовуються і окремі елементи, і групи елементів мовної структури, що складають відповідно одиничні й групові об'єкти карт. Одиничними об'єктами картографування є елементи різних рівнів мовної структури: звуки, фонеми в словах-репрезентантах (обмежений чи необмежений ряд), звукові структури окремих слів, морфеми (словотвору й словозміни) у словах-репрезентантах (обмежений чи необмежений ряд), словосполучення, конструкції як одиниці синтаксичного рівня, лексеми й семеми; груповий об'єкт становлять групи елементів, об'єднаних певним типом відношень: фонемні опозиції, структури наголошеного й ненаголошеного вокалізму та ін. Ускладнені групові об'єкти, де враховано різноманітні структурно-типологічні, генетичні й ареальні зв'язки між елементами, становлять комплексні об'єкти картографування, представлені в картах підсумкової 3-ї частини III тому АУМ.

На підсумкових картах до І, II тт. і 1-ї та 2-ї частин III т. АУМ об'єктами картографування є територіальні збіги контурів ареалів (пасма ізоглос).

Абсолютна більшість карт АУМ має об'єктом діалектні факти і явища сучасного синхронного зрізу, зафіксовані як певні усталені одиниці. Проте в поодиноких картах є спроби відтворити елементи динаміки мовних одиниць: графічно виділені ареали певних тенденцій у розвиткові того чи іншого явища протиставлено ареалам явища як наслідку дії цієї тенденції.

Специфічне відтворення динаміки мовного розвитку запропоновано в так званих діахронічних картах, завданням яких є побудова ареальної проекції еволюції мовного об'єкта в межах певного картографічного простору. Принципова можливість включення в картографічний об'єкт координати часу дає можливість протиставити об'єкти не тільки на синхронічній, але й на діахронічній осі. На діахронічній карті сучасні діалектні факти інтерпретуються як результати еволюції певного вихідного стану в різних точках простору за єдиний період часу, який відраховується від умовної нижньої хронологічної межі. Побудова діахронічної карти передбачає, по-перше, вияв і графічне відбиття послідовності в розподілі ареалів конкретних реалізацій, яка відповідала б ланцюгові або фрагментові ланцюга діахронічних перетворень у системі, взятій поза просторовою координатною, по-друге, графічне відбиття кожного ланцюга перетворень з погляду його зв'язків з попередніми й наступними ланками, включаючи й сучасний стан картографованого об'єкта. Діахронічні карти фонетичного й морфологічного рівнів наводяться у підсумковій 3-й частині III т. АУМ, докладну характеристику цих карт дано в передмові до цієї частини [46].

Залежно від рівня мови й від того, під яким кутом зору розглядається обраний об'єкт картографування, визначається тема конкретної карти. Так, об'єкт картографування «фонема *ě*» може бути представлений на карті з погляду розміщення ареалів сучасних рефлексів *ě* (синхронічний план) чи розвитку *ě* від умовного вихідного стану (діахронічний план); рефлекси *ě* можуть розглядатися на фонемному чи звуковому рівні у різних позиціях, в одному слові-репрезентанті чи в умовно необмеженій їхній кількості. Залежно від того формулюються такі, наприклад, теми карт як «Рефлекси наголошеного *ě* після зубних і [л]» (карта № 3), «Рефлекси ненаголошеного *ě* після губних» (карта № 15) та ін.

Обираючи об'єктом картографування звукову структуру слова, передбачаємо теми карт з вокалізму, консонантизму, акцентології, залежно від типу діалектних протиставлень, що перетинаються в цій структурі: оперуючи словом-лексемою, визначаємо можливі теми карт лексико-семантичного чи словотворчого рівнів та ін.

Побудова лінгвістичних карт. Техніка картографування. Відповідно до викладених теоретичних засад картографування, в основу картографічної системи атласу покладено принцип чіткої співвіднесеності позапросторового і просторового планів функціонування мови. У зв'язку з цим підкреслену увагу приділено методиці й техніці лінгвістичного картографування [47]. Застосовані способи картографічного зображення розглядаються як засоби побудови по можливості адекватної ареальної моделі картографованого лінгвістичного об'єкта.

Основний принцип побудови лінгвістичної карти АУМ — графічна диференціація багатопланових розрізнень у межах картографованого об'єкта за допомогою різного типу графічних засобів, суворо впорядкованих щодо набору, послідовності застосування і внутрішньої співвідносності. Систему фіксованих взаємопідпорядкованих графічних знаків (у межах кольорових геометричних фігур) як засіб відображення багатопланових діалектних розрізнень було теоретично обгрунтовано й практично застосовано в атласі російських говорів [48]; її прийнято й у деяких інших атласах, що використали аналогічні рекомендації, наприклад, в атласах болгарських [49] і білоруських говорів [50]. В АУМ також збережено порядок застосування кольорів, геометричних фігур і їхніх модифікацій, розроблений в атласі російських говорів, на що зорієнтовано і Проспект атласу (1952 р.), проте в процесі роботи над АУМ автори розширили можливості цієї системи — як за рахунок поповнення набору графічних засобів, так і в плані їхньої співвідносності й принципу застосування.

Основним засобом лінгвістичного картографування в АУМ є колір. Колір має різні ряди реалізацій: а) ряд фігурних (геометричних) знаків [51]; б) ряд штрихувань; в) ряд суцільно зафарбованих площин — фонів; г) ряд ліній-ізоглос. Геометричні знаки наносяться на карту стосовно окремих нас. пп., штрихування, зафарбовані фони й ізоглоси можуть відноситись до окремих нас. пп. і узагальнювати ареал, або вкриваючи увесь фрагмент картографічного простору між відповідними нас. пп. (фони, штрихування), або вказуючи лише на контури ареалів (ізоглоси). Ці реалізації кольорів утворюють сувору систему картографічних засобів, основними принципами якої є 1) регламентована послідовність застосування усіх засобів — кольорів, рядів їхніх реалізацій та окремих графічних позначень у межах кожного ряду; 2) взаємопідпорядкованість і графічна співвідносність засобів у межах кожного ряду; 3) кольорова і графічна співвідносність між рядами графічних засобів.

Кольори використовуються у такій послідовності: 1) червоний, 2) зелений, 3) жовтий, 4) синій, 5) коричневий, 6) фіолетовий, 7) оранжевий, 8) чорний; якщо не вистачає кольорів, то після оранжевого можливий довільний добір кольорів, з тим, однак, щоб останнім кольором у відбитті основного протиставлення (у тт. І, II) був чорний. Якщо є необхідність відбити одним знаком два компоненти картографованого факту, може бути використаний двоколірний знак (наприклад, карта № 146). Для збільшення інформативності карти деякі кольори мають додаткову символіку. Першим вихідним у картографуванні є червоний колір. На синхронічних картах перший наведений у легенді графічний засіб червоного кольору позначає діалектний елемент, властивий також і літературній мові: наприклад, в ареальному розрізненні *ˈборошно* ~ *муˈка* ~ *мˈливо* червоним кольором позначено *ˈборошно* як літературно-нормативне (карта № 311); це дає можливість графічно відбити діалектну основу літературної норми для елементів різних рівнів мовної структури, простежити поширення літературно-нормативних елементів у говорах та ін. Якщо ж у картографованому ареальному розрізненні жодний член не властивий сучасній українській літературній мові, то вихідним у картографуванні обирається наступний колір — зелений (див. карту № 114). У І й II тт. чорний колір — завжди останній у відбитті основного розрізнення, лише на деяких картах загального характеру можуть застосовуватися самі кольори спектра (чорний колір відсутній); у III т. символіка його збагачується: чорним кольором позначаються елементи, протиставлені усім іншим картографованим елементам у загальному плані. Білий колір (смуги в кольорових площинах) символізує відсутність якогось елемента у складному картографованому об'єкті (див. карту № 2, де білі смуги вказують на відсутність фонеми /і/ в говіркових системах ненаголошеного вокалізму).

Геометричні фігури використовуються в такій послідовності: 1) коло, 2) рівнобічний трикутник вершиною вгору, 3) квадрат, 4) вертикальний ромб, 5) вертикальний прямокутник, у разі потреби також трикутник вершиною вниз, горизонтальні прямокутник і ромб. Для додаткових (варіантних) розрізнень використовуються внутрішні модифікації кожної фігури у такій послідовності: 1) зафарбований знак, 2) контурний знак, 3) наполовину зафарбований з лівого або з правого боку знак, 4) наполовину зафарбований знизу або згори знак; у разі потреби також — заштриховані або перекреслені вертикально, горизонтально чи вертикально-горизонтально знаки.

Для штрихувань встановлено таку послідовність: 1) скісне зліва (знизу) вправо, 2) скісне справа (знизу) вліво, 3) горизонтальне, 4) вертикальне; додаткові протиставлення передаються пунктирним штрихуванням того ж напрямку.

Серед ізоглос у межах одного кольору першою наводиться суцільна, наступною — пунктирна; далі — лінії довільної конфігурації.

Суцільні площини — фони можуть деталізуватися вертикальними чи горизонтальними смугами відповідного кольору.

Розширення набору картографічних символів за рахунок штрихувань, суцільних фонів та ізоглос, що використовуються одночасно з геометричними та іншими знаками, спостерігається й у деяких інших атласах, зокрема, у польській та німецькій лінгвогеографії [52], але переважно для посилення наочності карти, бо в більшості випадків ці засоби не мають спеціального навантаження і дублюють відбите знаком. Спроби розчленувати картографований об'єкт і виділити в ньому кілька планів протиставлень закономірно наштовхують на потребу функціонально диференціювати типи графічних засобів. Так, елементи диференційованого графічного зображення на одній карті різнопланових протиставлень різними засобами, хоча й непослідовно, спостерігаються в деяких картах атласу Валлонії [53],

[46] Див.: *Назарова Т. В.* Проблемы диахронического картографирования. — В кн.: Совещ. по Общеславян. лингвист. атласу (Ленинград, 26—30 сент. 1972): Тез. докл., М., 1972, с. 6—10.

[47] Див.: Українська лінгвістична географія. К., 1966.

[48] Див.: Атлас русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы.

[49] Див.: Български диалектен атлас. София, 1964—1980. Ч. 1—4.

[50] Див.: Дыялекталагічны атлас беларускай мовы. Мінск, 1963.

[51] Тут і далі в АУМ під терміном «знак» прийнято розуміти графічний символ, що наноситься на карту відповідно до окремих нас. пп. (в АУМ — геометричні фігури) на відміну від інших графічних засобів (штрихувань, фонів та ін.), що можуть позначати ареал і безвідносно до окремих нас. пп.

[52] Див. наприклад: Mały atlas gwar polskich. Wrocław, 1957—1970. t. 1—13; Thüringischer Dialektatlas. Berlin, 1961.

[53] Див.: Atlas linguistique de la Wallonie. Liège, 1953, т. 1, карти № 4, 34, 56.

іноді в польському [54] і словацькому [55] атласах. В АУМ принцип функціональної диференціації графічних засобів проведено послідовно. Цей принцип є основою побудови карт атласу.

Практично картографування в АУМ зумовлюється кількома передумовами.

а) Визначення рівнів карти. Об'єкт картографування може виявляти діалектні розрізнення в кількох планах. Згідно з темою карти ці розрізнення можуть кваліфікуватися як основні, варіантні щодо основних і додаткові, суміжні з основними, що в якийсь спосіб пов'язані з основним розрізненням, наприклад, виявляються у тих же репрезентантах на інших рівнях мовної структури, пов'язані з об'єктом генетичним, асоціативним чи ареальним зв'язком та ін. Так, для теми «Рефлекси *е* в ненаголошеному закритому складі *(осінь)*» (див. карту № 42) основне розрізнення створюють рефлекси *е*:[і] ~ [и] ~ [е] *('осін' ~ 'осин' ~ 'осен');* варіантним щодо основного розрізнення є протиставлення звукових реалізацій [е] — звуки [е] ~ [е^{a}], *('ос'ен' ~ 'ос^{e}ен')*, де звук [е^{a}] є наслідком часткового руйнування опозиції [а] ~ [е] в ненаголошеній позиції після м'яких приголосних (акання). Суміжним чи додатковим є розрізнення попередніх приголосних за твердістю — м'якістю [с'] ~ [с]: *'ос'ін', 'ос'ен' ~ 'осин', 'осен';* у разі переорієнтації теми карти на відбиття якості приголосних перед рефлексом *е* в цьому ж слові це розрізнення розглядалося б як основне, а протиставлення рефлексів *е* — як додаткове. З метою розчленувати об'єкт картографування згідно з характером об'єднаних ним діалектних протиставлень і залежно від теми карти встановлюються основний і додаткові рівні карти. Рівень карти визначається ареальним розрізненням, що відповідає певному типові діалектних протиставлень залежно від їхнього відношення до теми карти. Перший, або основний рівень визначається ареальним розрізненням, співвідносним з тим діалектним протиставленням, яке в системі протиставлень, об'єднаних об'єктом картографування, розглядається як основне, таке, що безпосередньо розкриває тему карти. Основний рівень зумовлює назву карти і її місце в атласі. Додаткові рівні відповідно визначаються ареальними розрізненнями додаткових діалектних протиставлень. Згідно з цим у розглянутому вище прикладі (карта № 42) ареали рефлексів *е* в слові *осінь* становлять основний рівень, ареали якості приголосного перед *е* — додатковий рівень карти. Послідовність рівнів карти не обов'язково мусить бути співвідносною з ієрархією рівнів мовної структури, наприклад, на карті № 222 на основному рівні картографуються флексії дав. відм. мн. іменників *коні, люди* — кон'[ам]... ~ кон'[о]м ... ~ кон'[ім], на додатковому — акцентне розрізнення *'кон'ам — ко'н'ам,* на карті № 159 на основному рівні відбито акцентне протиставлення *'жеўр'іти ~ жеў'р'іти,* на додаткових — фонетичні розрізнення — вокальні й консонантні протиставлення, виявлені в картографованих звукових структурах; на карті № 84 і основний і додаткові рівні відбивають фонетичні розрізнення та ін.

б) Розчленоване відбиття рівнів карти. Кожний рівень карти позначається засобами окремого ряду графічних реалізацій кольорів — знаками, штрихуваннями, площинами, ізоглосами. Як правило, у відбитті різних рівнів карти дотримано такої послідовності: на основному рівні кольори здебільшого виступають у знаках, на додаткових рівнях — відповідно у штрихуваннях, площинах, ізоглосах. Таким чином, кожний ряд графічних засобів на кожній карті має самостійне навантаження. Проте між відбиттям різних рівнів карти є істотна різниця.

На першому, основному рівні карти відображаються усі члени ареального розрізнення, визначеного як основне, тобто явище відбите в повній сукупності діалектних розрізнень, наприклад, рефлекси наголошеного *ě* (карта № 9) — [і] ~ [е] ~ [и] ~ [*i̯e*]. На основному рівні, як правило, використовуються знаки. Вихідним знаком основного рівня, як уже зазначалося, є коло червоного кольору, саме цим знаком у переважній більшості карт відбито вихідний елемент у картографуванні — діалектний факт, спільний з літературно-нормативним. Інші знаки червоного кольору (модифікації кола, інші фігури, рідше — засоби додаткових рівнів) цього спеціального навантаження не несуть, вони сигналізують про певні варіанти вихідного елемента або про додаткові розрізнення, у якийсь спосіб пов'язані з ним, наприклад, на карті № 164 «Морфемна структура іменника *вугілля*» червоним колом позначено *ву'г'іл':а,* як нормативне, натомість структури *ву'гол':а, ву'гал':а,* позначені відповідно контурним і напівзафарбованим червоними колами, а також *ву'г'іл':е (ву'гол':е, ву'гал':е)* відбите червоними трикутниками, є певними (ненормативними) варіантами вихідного типу, протиставленого за морфемною будовою типам *'вуг'іл'* (відповідно *'вугол', 'вугал'*) і *'вугл'а,* позначеним відповідно іншими кольорами.

Рідше для відбиття основного рівня карти застосовано засоби, що дають менше можливостей для графічної деталізації — площини або штрихування: як правило, їх використано на картах, які є певним узагальненням групи карт (наприклад, карта № 17, що є узагальненням карт № 18—20) і відбивають явище в комплексі його реалізацій (наприклад, карта № 70); якщо елемент, спільний з літературною мовою, є загальнопоширеним, він також може бути протиставлений іншим за допомогою червоного штрихування (карта № 288), особливо, якщо враховано й певні додаткові його відмінності, наприклад, семантичні нюанси: так, на карті № 91, т. III, ч. 2, де картографуються назви куска хліба, відрізаного від краю, червоним штрихуванням позначено *ок'райіц',* 'відрізаний від буханця кусок довільного розміру', знаками ж відбито лексеми *кра'йушка, ц'і'лушка, гор'бушка* 'перший малий кусочок хліба, відрізаний від краю'. Штрихуванням на основному рівні карти можна позначити картографований об'єкт як певну цілість з деталізацією його складників окремими фігурами (т. III, ч. 2, карта № 6). Варіантом такої побудови основного рівня карти є позначення штрихуванням діалектного елемента, який протиставлено іншим елементам, відбитим знаками, за рисою, що не передбачена темою карти. Так, у карті № 46, де згідно з назвою кольоровими знаками передано різні відповідники ненаголошеного *е* після [й] у слові *Явдоха* (Й[а]ў'доха, Й[е]ў'доха, [а]ў'д'уха...), наголошений [и] ('В[и]ўд'а) передано штрихуванням іншого кольору. Зрозуміло, що в цьому випадку фрагмент карти, вкритий штрихуванням, не має знаків.

Розрізнення, інтерпретовані як варіантні щодо основного, картографуються в межах першого рівня карти. Це можуть бути позиційні вияви фонем, відбитих різними кольорами, варіанти звукової структури слів чи морфем, словотворчі варіанти лексем, певні семантичні обмеження основного значення слова та ін. Як правило, варіантні розрізнення передаються за допомогою системи геометричних фігур і їхніх внутрішніх модифікацій. Основною вимогою до застосування тих чи інших знаків є дотримання графічної співвідносності відповідно до співвідносності позначених ними елементів. Так, на основному рівні карти № 317 'гриби' знаками передано родові назви: коло символізує назву всіх їстівних грибів *(гри'би),* трикутники сигналізують про певне семантичне обмеження, ними відбито назви всіх їстівних грибів, крім білого Boletus edulis Bull. *('губи, губ'йаки, козл'а'ки ...);* у межах трикутників варіантні морфемні розрізнення позначено їхніми внутрішніми модифікаціями і відповідно до розрізнення *'губи — губ'йаки* виступає суцільно несуцільно зафарбований знак та ін.

Як засіб відбиття певних обмежень вживається й малий знак. На лексичних картах він може позначати окремі семантичні варіанти, наприклад, на цій же карті № 317 розрізнення *гри'би* (родова назва) — *гри'би* (видова назва білого гриба Boletus edulis Bull.) передано протиставленням звичайного за розміром і малого знаків. Див. також карту № 348 'кладовище', де фігурами звичайного розміру картографуються лексеми із значенням 'кладовище', а малий знак символізує певне обмеження основного значення: 'місце поховання тільки біля церкви'. На фонетичних і морфологічних картах малий знак може свідчити, що функціонування картографованого елемента лексично (карта № 57) або позиційно (карта № 243) обмежене.

Діалектні розрізнення, які розглядаються як супровідні щодо основного, передбаченого темою карти і її назвою, картографуються на інших рівнях карти. Як правило, дотримано певної послідовності в визначенні й відбитті цих рівнів. Розрізнення, структурно чи тематично тісніше пов'язані з картографованими на основному рівні, створюють другий рівень карти, позначений здебільшого штрихуваннями, які накладаються на знаки — засіб позначення попереднього рівня. Розрізнення, що усвідомлюються як більш віддалені щодо основного, картографуються на третьому, іноді й четвертому рівнях карти і позначаються відповідно суцільно зафарбованими площинами та лініями — ізоглосами, які накладаються на графічні засоби позначення попередніх рівнів. Так, на основному рівні карти знаками можна представити розрізнення голосних фонем чи звуків, на другому рівні — штрихуваннями — консонантні або акцентні розрізнення, на наступних рівнях — можливі морфемні чи лексичні розрізнення. Для карт з лексичними розрізненнями на основному рівні супровідними можуть бути фонетичні розрізнення та ін. Можлива й така побудова карти, коли на всіх її рівнях відбито ідентичні протиставлення, виявлені в різних словах — репрезентантах; у такому разі протиставлення в межах кожного репрезентанта відбито окремим графічним засобом.

Незалежно від характеру поєднання графічних засобів для всіх карт визначено основні правила побудови: а) рівні карти відбиваються графічно розчленовано; б) на основному рівні карти явище картографується в повній сукупності ареальних протиставлень, на додаткових — другому й наступних рівнях — не в повній сукупності протиставлень: на цих рівнях не картографуються елементи, спільні з відповідними літературно-нормативними, а також загальнопоширені або некомпактно локалізовані елементи. Розглянемо кілька прикладів. На карті № 9 на основному рівні — знаками — картографуються сучасні рефлекси наголошеного *ě* після губних [і] ~ [и] ~ [е] ~ [*i̯e*] ~ ([*u̯e*]), наприклад, 'в'[і]ра ... ~ 'в[и]ра ... ~ 'в'[е]ра ...~'в'[*i̯e*] ра ... На другому рівні — штрихуваннями — позначено якість губних приголосних перед рефлексами наголошеного *ě*. Говори картографованого ареалу виявляють щодо цього ареальне розрізнення типу [в'] ~ [в] ~ [вй], де ствердіння губного й розвиток двофонемного сполучення є наслідком змін приголосного перед наголошеним *ě*. Оскільки позиційне напівпом'якшення (або м'якість) губного перед рефлексом *ě* властиве й українській літературній мові, ареал [в'] на другому рівні карти не відбитий; тут позначено лише ареал диспалаталізованого [в] перед різними рефлексами *ě* — '[в]ира, '[в]ера, '[в]*u̯e*ра і ареал [вй] — '[вй]іра, '[вй]ера, '[вй]*i̯e*ра. Розчленоване відбиття рівнів чітко виділяє ареали елемента — члена кожного картографованого розрізнення і водночас дає можливість відтворити реальну звукову структуру слова-репрезентанта в конкретному нас. п. Так, у нас. п. 62 поєднання чорного кола (що позначає [*i̯e*] < *ě*) і синього штрихування (яким відбито [вй] < *в'*) свідчить про існування в цій говірці звукової структури ['в'й*i̯e*ра]. На карті № 172 «Суфікси іменника *лівша*» на основному рівні знаками скартографовано морфемне розрізнення *л'іў'ша ~ л'іў'шак, л'і'вак ~ л'іў'шун ~ л'і'вушник;* на додаткових — штрихуваннями відбито розрізнення кореневих голосних — л'[і]ў'ша... ~ л'[и]ў'ша...~ л'[е]ў'ша ~ л'[у]'ша, з тим, що [і] (л' [і]ў'ша), як елемент, спільний з відповідним літературно-нормативним, на другому рівні карти не картографується; на третьому рівні — ізоглосою — позначено твердість початкового приголосного [л]еў'ша, [л]иў'ша ...; відповідно м'якість приголосного — [л']іў'ша... не картографується. Поєднання цих засобів дає змогу відтворити звукову структуру слова, не перевантажуючи карти, наприклад, у нас. п. 59 чорне коло *(леў['шун])* на коричневому штрихуванні (л[е]ў'ша, л[е]ў'шун...) в межах ізоглоси ([л]еў'ша, [л]иў'ша) свідчить про існування в цій говірці звукової структури [леў'шун]. На карті № 39 «Рефлекси *е* в наголошеному закритому складі *(ячмінь)*» знаками відтворено рефлекси *е*, штрихуванням — початковий [е] (й[е]ч'м'ін'), площиною — твердість [м] перед рефлексом *е*, ізоглосою — вставний [и] (йач[и]'м'ін'). Отже, наприклад, у нас. п. 56 чорне коло ([*i̯e*] < *е*) на фоні синього штрихування (й[е]ч'м'ін') і коричневої площини ([м] перед рефлексами *е* в цій позиції) дає змогу реконструювати структури [йеч'м*i̯e*н'].

У наведених прикладах графічні засоби основного й додаткових рівнів карти позначають різні протиставлення в ідентичних репрезентантах і перебувають між собою у відношенях своєрідної взаємної корекції: кожний наступний засіб неминуче коригує попередній стосовно конкретного нас. п.; наслідком цього є відтворення реальних звукових структур репрезентантів у різних точках картографічного простору.

На різних рівнях карти можливі й ідентичні розрізнення, представлені в окремих словах-репрезентантах. Так, на карті № 219 «Родовий відмінок множини іменників колишніх *-а-* основ» на основному рівні (знаками) відбито флексії іменника *'хата:* ∅ *(хат) — -іў (ха'т'іў)* з фонетичними варіантами *-уоў, -уў, -иў... (ха'туоў, ха'туў, ха'тиў...) — -еі (ха'теі);* на другому рівні — штрихуваннями різних напрямків, але в кольорах співвідносних із знаками — аналогічні закінчення іменників *'баба, сест'ра* і *ст'р'іха,* при тому

[54] Див., наприклад: Mały atlas gwar polskich, T. 5, карти № 203, 205, 207, 208, 210, 211; т. 7, карти № 302, 306, 310, 312.

[55] Див.: Atlas slovenského jazyka. 1. Vokalizmus a konsonantizmus. Bratislava, 1968, карти серій 1 (№ 10), 3 (№ 23, 48), 6 (№ 30), 7 (№ 2) та ін.

на другому рівні відбито лише ареали діалектних флексій: словоформи *баб, сес'тер, стр'іх,* як такі, що збігаються з літературно-нормативними, не картографуються. У картах з такою побудовою графічні засоби різних рівнів доповнюють один одного, даючи підстави для певних узагальнень щодо реалізації явища як цілого. Так, на карті №219 у нас. пп. 445, 447, 463 та ін. поєднання зеленого кола з трьома типами зелених штрихувань свідчить про існування в відповідних говірках форм із флексією *-ій: ха'т'ій, ба'б'ій, 'сестр'ій, ст'р'іх'ій*.

Розчленоване відбиття рівнів карти дає можливість представити на одній карті досить різноманітні явища, об'єднані певним зв'язком. Так, на карті № 69 «Відповідники *о* в ненаголошеній морфемі *пів- (півкопа)*» поєднуються рівні основний — фонетичний (відповідники *о* в морфемі *пів* картографуються знаками) та другий, морфемний: штрихуваннями іншого кольору позначено ареал словотворчого варіанта *по'лук'іпок* і його фонетичних видозмін. Серед останніх виділяються структури з метатезою — *ко'луп'іток, ко'лупопок, ко'луповок,* відображені штрихуванням того ж кольору, що й *по'лук'іпок,* але іншого напрямку. Поширення синоніма *к'лан'а* (третій, лексичний рівень) картографується ізоглосою іншого кольору. Така побудова карти дає змогу поєднати звукові, морфемні й лексичні розрізнення в лексемах з умовно спільним значенням, оскільки непевність в абсолютній тотожності реалій для лексем *півкопа, полукіпок* і *кланя* позбавила можливості картографувати їх на лексичному рівні.

Зазначена послідовність застосування графічних засобів додаткових рівнів — штрихування, площини, ізоглоси — не носить характеру суворої регламентації: на другому рівні використовуються й ізоглоси, як, наприклад, на карті № 99, де основним ареальним розрізненням є протиставлення відповідників *ф* у слові *фартух*, а додатковим — акцентне розрізнення *'фартух — фар'тух*. Можливі й інші комбінації засобів; певну роль у цьому відіграє й аспект наочності карти.

Принципом побудови всіх розглянутих карт є функціональна диференціація графічних засобів, об'єднаних на одній карті. Вона є основою для поєднання на карті ареалів різнояких явищ, об'єднаних певним типом зв'язку, засобом посилення інформативності карти і наочності у відбитті окремих ареалів. Можна визначити, отже, основний спосіб картографування, розроблений і практично реалізований в АУМ,— спосіб накладання (поєднання) на карті графічно протиставлених ареалів взаємопов'язаних мовних (діалектних) явищ. Застосування цього способу додатково розширює можливості лінгвістичного картографування: а) збагачується об'єкт картографування, що може охоплювати групи діалектних елементів, пов'язаних певним типом зв'язку, тим самим збільшується інформативність карти; б) створюються можливості для графічного відбиття структурно-системних і генетичних зв'язків між складниками картографованого об'єкта, тобто для лінгвогеографічної інтерпретації лінгвістичних даних; в) посилюється наочність і виразність карти у процесі відображення складних груп діалектних протиставлень.

ТИПОЛОГІЯ КАРТ АУМ

У кожному томі АУМ представлено карти різної проблематики: фонологічні, фонетичні, акцентологічні, морфологічні (словотвору й словозміни), синтаксичні, лексичні, семантичні. Залежно від об'єкта, характеру подання матеріалу й способів картографування можна виділити кілька типів карт. У відповідності з об'єктом усі карти поділяються на дві групи: карти, об'єктом яких є лінгвістичні елементи або групи елементів, об'єднаних генетичним чи структурно-системним зв'язком, і карти, об'єктом яких є групи елементів, об'єднаних ареальним зв'язком. У І й ІІ тт. АУМ, а також у 1-й і 2-й частинах ІІІ т. ця остання група карт представлена підсумковими картами контурів ареалів (пасм ізоглос) і детально характеризується нижче. У 3-й ч. ІІІ т. АУМ є кілька карт, де здійснено спробу поєднати на одній карті різнотипні, у тому числі й ареальні зв'язки картографованих елементів. Переважну більшість становлять карти першої групи. Серед них, у свою чергу, можна виділити карти, які відбивають ареали лінгвістичних елементів (А) і карти, що відображають ареали певних типів відношень між лінгвістичними елементами (Б).

Більшість карт АУМ належить до типу А, який є традиційним у лінгвістичних атласах. Це, з одного боку, карти, що відтворюють ареальні розрізнення у виявах генетично тотожних елементів, наприклад, сучасні рефлекси спільносхіднослов'янських голосних чи приголосних. З другого боку, це карти, що відтворюють ареальні розрізнення в реалізаціях синхронно тотожних елементів, наприклад, сучасні флексії у фрагментах парадигм, різні лексеми на позначення однієї семеми (переважна більшість карт лексичного рівня).

Карти відношень між лінгвістичними елементами (тип Б) основним протиставленням мають розрізнення в типах зв'язку між різними одиницями. Ці карти є наслідком певної інтерпретації лінгвогеографічних даних і досі порівняно рідко зустрічаються в атласах [56]. В АУМ включено кілька таких карт. Це інвентарні карти структур наголошеного й ненаголошеного вокалізму (див. карти № 1, 2 в І і ІІ томах), де різні за кількістю одиниць структурні типи протиставляються з урахуванням ідентичності чи неідентичності окремих складників зіставлюваних інвентарів, кілька карт, що протиставляють ареали збереження й нейтралізації певних фонемних опозицій (карта № 55, т. І і карти № 70, 71, т. ІІ), карти взаємовідношень між членами словозмінних парадигм (т. І, карта № 252, див. також т. ІІ, № 237, 238) і кілька лексико-семантичних карт, переважно, ІІІ тому АУМ, де є спроби картографувати фрагменти лексико-семантичних груп з урахуванням розрізнень у семантичному обсязі картографованих лексем і лексико-семантичних співвідношень в умовно визначених «клітинах» фрагментів семантичного мікрополя (наприклад, т. ІІІ, ч. 1, карти № 76, 105, ч. 2, № 95, ч. 3, № 44—50). На жаль, як уже вказувалося, цей тип картографування лексики утруднюється вадами матеріалу. У ряді випадків карти поєднують обидва плани і відтворюють на одному рівні ареали лінгвістичних елементів, на другому — ареали певних відношень між елементами. Так, на згадуваній вище карті № 317 'гриби' основний рівень відбиває родові назви певної групи грибів, другий рівень — семантичні розрізнення окремих лексем — видових назв грибів, див. також т. ІІІ, ч. 2, карти № 133, 134 та ін.

Залежно від характеру репрезентації об'єкта і від подання матеріалу в АУМ визначаємо типи карт, на яких відображено:

1) слово як окрема звукова чи морфемна структура або як одиниця лексико-семантичного рівня;

2) група слів — одиниць лексико-семантичного рівня;

3) явище в обмеженому ряду слів-репрезентантів чи в одному слові (умовно-регулярне чи нерегулярне явище);

4) явище у практично необмеженому ряді слів-репрезентантів (регулярне явище);

5) явище або група лінгвістично об'єднаних взаємопов'язаних явищ поза конкретними репрезентантами (узагальнене регулярне явище);

6) група ареально об'єднаних лінгвістичних елементів.

Тип (1) становлять лексичні, семантичні, частково фонетичні й словотворчі карти, (2) — лексико-семантичні, (3), (4) — фонетико-фонологічні, морфологічні (переважно, із словозміни), синтаксичні карти, (5) — переважно, фонетико-фонологічні й фонологічні карти, (6) — карти контурів ареалів (ізоглос).

Побудова зазначених основних груп (А, Б) карт АУМ, зумовлених об'єктом картографування, із різною насиченістю карти матеріалом (у межах типів 1—5), залежить від способу технічного розв'язання карти. Загалом розрізняються два шляхи побудови карти: індуктивний, що спирається на послідовне картографування окремих одиниць, і дедуктивний, який виходить з певного узагальнення з наступною диференціацією одиниць. Практично це виявляється, насамперед, у різному навантаженні вихідного засобу — воно може бути співвідносним з навантаженням інших засобів цього рівня карти (індуктивний тип) або може відрізнятися ширшим характером інформації (дедуктивний тип), що підкреслюється й різною графічною співвідносністю з наступними засобами. Більшість карт опублікованих лінгвістичних атласів незалежно від їхньої картографічної техніки виконана індуктивно, що відповідає традиційному атомістичному характерові об'єкта картографування. Розширення об'єкта і включення в нього груп у певний спосіб організованих елементів допускає застосування обох шляхів побудови карт або їхнє поєднання.

В АУМ включено карти й індуктивного й дедуктивного планів. Їхня побудова виявляється в різному застосуванні способів картографічного зображення.

Залежно від способу картографування визначаємо однорівневі (І) і багаторівневі (ІІ) карти. На картах типу І вичленовано лише основний рівень, на якому відбито основне протиставлення (одноланове ареальне розрізнення) або й варіантні протиставлення (багатопланові ареальні розрізнення), передані одним графічним засобом, найчастіше знаками. Карти типу І мають аналогії в інших атласах, зокрема, в атласі російських говорів на схід від Москви, у білоруському, болгарському, словацькому атласах; це один з найпоширеніших сучасних типів лінгвістичного картографування.

У такий спосіб картографуються різні лінгвогеографічні об'єкти — слово, явище в межах одного чи кількох репрезентантів та ін., а саме:

І (1) — **однорівневі карти ізольованих слів,** тип, представлений переважно лексичними й семантичними картами, наприклад, карти № 300, 301, 302, де знаками відбито назви різних частин плуга та ін.;

І (2) — **однорівневі карти груп лексичних одиниць;** цей тип ілюструють деякі лексико-семантичні карти, де здійснено спробу картографувати слово в його лексико-семантичних зв'язках, наприклад, карта № 76 (т. ІІІ, ч. 1), № 95 (т. ІІІ, ч. 2).

І (3) — **однорівневі карти умовно-регулярних чи нерегулярних явищ** — тип, ілюстрований деякими фонетичними, акцентологічними, морфологічними, синтаксичними картами, наприклад, карта № 136, де знаками відбито наявність чи відсутність протези в словах *вухо, вуса,* карти № 28, 29, 30, 31, де відображено рефлекси *ѣ* в новозакритому складі на матеріалі репрезентантів *тітка, лід, жінка, щітка,* що створюють загалом уявлення про регулярність картографованого явища в говірках, або карта № 119, де відбито ареальне розрізнення [ж] — [ǯ], лексикалізовано виявлене в слові *сажа*. До цього типу належить більшість акцентологічних карт (№ 147—151, 156—158), такі морфологічні карти, як, наприклад, № 208, 210, 211, де картографуються відмінкові флексії іменників колишніх -n- і -t-основ, що позначають малих істот, або синтаксичні карти №№ 275, 276 та ін.

І (4) — **однорівневі карти регулярних явищ** — тип, представлений на таких, наприклад, фонетичних картах, як № 3, де рефлекси наголошеного *ě* картографуються на практично необмеженому ряді репрезентантів, на картах 239, 242, де картографуються відмінкові флексії прикметників, на синтаксичних картах № 277, 278 та ін.

Другий тип (ІІ) становлять карти, на яких вичленовано кілька рівнів картографічного зображення. Саме багаторівневі карти є специфікою АУМ і результатом застосування способу накладання ареалів. Залежно від типу поєднання ареалів і характеру зв'язків між картографованими елементами, серед багаторівневих карт можна, у свою чергу, визначити кілька груп карт, які виявляють різні типи системно-структурних і генетичних зв'язків між елементами у межах картографованого об'єкта.

Першу групу (ІІ а) становлять карти, які відбивають зв'язки між ареалами генетично чи синхронно тотожних діалектних явищ (умовно — накладання паралельних ареалів). Серед них найбільш поширеним є тип ІІ а (3) — **багаторівневі карти з паралельними ареалами нерегулярних або умовно регулярних явищ.** Це карти, на яких відображено загальне явище шляхом поєднання його ареалів в окремих словах. Необхідність такого об'єднання виникає в двох випадках.

По-перше, може існувати обмежена кількість репрезентантів певного загального явища, ареали якого в цих репрезентантах більш-менш збігаються, але не настільки, щоб об'єднати їх одним знаком. У такому випадку «нанизування» паралельних ареалів, переданих різними засобами, але об'єднаних у кольорах, дає змогу умовно визначити територію більш закономірного поширення явища і, отже, зробити певні припущення щодо його регулярності в говорах. На таких картах ареали тотожних чи однотипних діалектних елементів поєднуються як рівноправні; кожний з цих елементів може картографуватися на основному рівні карти, тобто, знаками, без зміни її назви і місця в атласі. Обрання репрезентанта для картографування знаками може бути умовним; найчастіше це буває репрезентант, в якому картографоване явище дає найчіткіший і територіально найширший, а також найпослідовніше виявлений ареал. Так, на карті №155 «Наголос прикметників з суфіксом *-еньк-*»

[56] Поодинокі приклади становлять, зокрема, опубліковані карти російського атласу (№ 3, 7) і білоруського атласу (№ 1, 4), де відбито типи нерозрізнення голосних неверхнього підняття в різних позиціях, карта № 32 карпатського діалектологічного атласу. Переважна більшість карт такого типу є наслідком рекартографування. Див. також: *Goossens J.* Strukturelle Sprachgeographie. Eine Einführung in Methodik und Ergebnisse. Heidelberg, 1969, карти.

знаками картографується розрізнення «наголошеність — ненаголошеність» суфікса в прикметнику *біленький* (червоне — чорне коло), чорним штрихуванням — ненаголошений суфікс у прикметнику *тоненький,* чорною ізоглосою — ненаголошений суфікс у прикметнику *легенький.* Ареали ненаголошених суфіксів поєднуються в поліських говорах, причому ареал *ˈбілен'к'і* поширений найдалі на південь, тому його передано знаком.

По-друге, може існувати обмежена кількість репрезентантів загального явища, ареали яких досить розбіжні. У такому випадку поєднання ареалів різних репрезентантів дає підстави для припущень про його нерегулярний характер для говорів відповідного тому АУМ, чи, принаймні, про значні порушення регулярності явищами лексикалізації чи морфологізації. Так, на карті № 107 «[з]/[ʒ] *(дзвін, дзеркало)*» поєднано ареали [ʒ] ∼ [з] у репрезентанті *дзвін* (червоне — чорне коло) і [з] у репрезентанті *дзеркало* (чорне штрихування). До цієї ж групи належать карти, що поєднують ареали генетично тотожних, але відмінних щодо позиційного виявлення розрізнень. Такий тип карт відкриває широкі можливості для зіставлення і дослідження певного діалектного елемента в різних позиційних умовах — залежно від наголосу, характеру складу та ін. Так, у карті № 94 «Відповідники *в'* після зубного перед рефлексами *ę (свято, святий)*» на основному рівні картографується розрізнення [в'] ∼ [в] ∼ [вй] ∼ ∅ перед рефлексами наголошеного *ę (сˈв'ато, сˈвато, свˈйато, ˈс'ато, сˈйато);* додатковим засобом зображене виникнення [в] і [вй] перед ненаголошеними рефлексами *ę (св(й)аˈтиї, свеˈтиї).* Карта № 68 «Відповідники *о* в ненаголошеному префіксі *під- (підо-)*» зіставляє ареали рефлексів в закритому *(під-, пид-, пудˈперти)* й у відкритому *(підо-, пидо-, подо-, пада-, пудожˈди)* складах; карта № 83 «[е] (< ь) *(щавель, щавлю)*» поєднує ареали відповідників випадного *ь* у членах парадигм *шчаˈвел' — шчавˈл'у* та ін.

Способом накладання паралельних ареалів побудовано й тип II а (4) — **багаторівневі карти з паралельними ареалами регулярних явищ.** Це здебільшого фонетичні карти, наприклад, карта № 21 «Сполучення [ги], [ки], [хи]», де знаками відбито кореневі [ги], [ки], [хи] (червоне коло) і [г'і], [к'і], [х'і] (чорне коло); вияви цих сполучень у певних морфологічних категоріях (іменникові форми типу *воўˈк'і, вороˈг'і, пастуˈх'і* та форми наз. відм. одн. прикметників чол. роду типу *лиˈх'ій, шиˈрок'ій*) картографуються різної конфігурації ізоглосами чорного кольору. Збіг ареалів знаків та ізоглос підтверджує фонетичне походження [г'і], [к'і], [х'і] у згаданих граматичних формах (для говорів території I тому АУМ), проте картографування морфологізованих виявів розрізнень [г'і] ∼ [ги], [к'і] ∼ [ки], [х'і] ∼ [хи] на додаткових рівнях карти в цьому випадку диктується не умовністю чи зовнішнім виявленням ареалів, а є закономірністю для фонетичної карти; на основному рівні відбито фонетично чи морфологічно незалежну позицію. У цьому полягає відмінність карт такого типу від карт, де будь-який репрезентант може бути скартографований на основному рівні. Подібний характер зв'язків спостерігається й у картах, де поєднано ареал системно виявленого розрізнення з ареалом певного лексикалізованого чи морфологізованого елемента. Наприклад, у карті № 60 «Рефлекси *о* в наголошеному закритому складі повноголосних структур» знаками відбито закономірні рефлекси *о* в словах типу *корів, ворі́т, поріг* та ін. ([і], [и], [о], [у], [*уи*], [*уе*], [*уо*]), ізоглосою [о] тільки в словоформі *ворон.* Зрозуміло, що ізоглосу об'єднано кольором із знаком для [о].

Аналогічно побудовано й кілька карт загального характеру, які є певним синтезом матеріалу, скартографованого на інших картах. Це, переважно, фонетико-фонологічні карти. У зв'язку з тим, що конкретна реалізація того чи іншого явища розглядається на спеціальних картах, загальні карти представляють явища відокремлено від конкретних репрезентантів, усвідомлених у необмеженій кількості — тип II а (5) — узагальнені **багаторівневі карти з паралельними ареалами.** До цього типу належить, наприклад, карта № 89 «Залежність рефлексів давніх голосних середнього підняття від наголосу», де поєднано ареали генетично відмінних, але структурно пов'язаних явищ: на основному рівні виявляються два ареали: нерозрізнення рефлексів *ě* залежно від наголосу (умовно *д'ід — д'іˈдок, д'ед — д'еˈдок*) і розрізнення цих рефлексів *(д'ід, д'ie̯д — деˈдок, диˈдок);* вони відповідно картографуються червоною і зеленою площинами, причому в межах червоного кольору розрізняється ареал з більшою і меншою інтенсивністю — для позначення співвідносностей *д'ід — д'іˈдок* і *д'ед — д'еˈдок.* Зеленим штрихуванням різних напрямків передано розрізнення залежно від наголосу рефлексів *о (р'іў, риў, роў, руў, руоў...— роўˈчак)* та рефлексів *ę (мˈйасо — ˈпамет'),* зеленими ізоглосами — розрізнення рефлексів *е* в новому закритому складі та розрізнення початкових сполук [ˈйа] — [йе]. Поєднання ареалів цих структурно пов'язаних явищ виявляє загальний ареал залежності від наголосу рефлексів ряду давніх голосних фонем у поліських говорах.

Розглянуті групи карт здебільшого дають можливості для індуктивного узагальнення на основі зіставлення окремих ареалів реалізації певного явища. Технічно вони характеризуються або одноплановим картографуванням, або поєднанням ареалів, спільних за кольорами, що застосовуються паралельно: додаткові рівні карти позначаються тими ж кольорами, що й основний рівень. Тому в картах цього типу, крім протиставлень кольорів і модифікацій графічних засобів у межах кожного рівня, фактично існує й об'єднання різних засобів одного кольору в певні протиставлені одна одній за кольором групи, тобто здійснюється накладання ареалів графічно розрізнених, але об'єднаних у кольорах явищ. У межах кожної кольорової групи графічні засоби доповнюють один одного.

Другу групу (б) в межах типу II становлять карти, що здебільшого поєднують ареали типологічно й генетично в і д м і н н и х явищ, об'єднаних певними зв'язками. Як правило, це явища різних рівнів мови або такі, що відбивають градації діалектних розрізнень у межах одного рівня. Картографічні рівні цих протиставлень завжди відмінні (контрастні) в кольорах, винесення того чи іншого розрізнення в основний рівень карти обов'язково позначається на її назві й місці в системі карт. Отже, на відміну від попередньої групи, для карт цього типу характерне накладання не тільки графічно, а й кольорово протиставлених (умовно — контрастних) ареалів. Ці карти відтворюють зв'язки вокальних і консонантних, фонетичних і словотворчих, словозмінних і словотворчих, лексичних і фонетичних та ін. діалектних розрізнень.

Досить поширеними в цій групі є карти, що відбивають перетин різнопланових протиставлень в окремому слові — тип II б (1) — **багаторівневі карти з контрастними ареалами в межах окремого слова.** Так, у карті № 27 «Відповідники давнього *ы (мабуть)*» поєднуються розрізнення рефлексів *ы* (знаки), різноманітні консонантні явища — вставний [ĭ] *(ˈмаĭбут'),* початковий [н] *(ˈнабут'),* кінцевий [д'] *(ˈмабуд'),* а також стягнення *мабут'* > *мат',* які передаються кольоровими штрихуваннями, і наголос, що позначається зафарбованою площиною.

Тип II б (2) — **багаторівневі карти з контрастними ареалами в межах груп лексичних одиниць** — ілюструється лексико-семантичними картами, де або, як і в типі I (2), картографується слово в його лексико-семантичних зв'язках і на другий рівень карти винесено певні супровідні лексико-семантичні розрізнення (наприклад, т. III, ч. 2, карта № 133), або відтворюється цілісний фрагмент семантичного мікрополя (т. III, ч. 3, карта № 45).

Багаторівневі карти з контрастними ареалами умовно-регулярних (II б — 3) **або регулярних** (II б — 4) **явищ** можуть виявляти зв'язки між тісно взаємозумовленими елементами, спільними для всіх репрезентантів, наприклад, між вокальними й консонантними елементами складу, як це відбито на карті № 9 «Рефлекси наголошеного *ě* після губних», де на основному рівні скартографовано розрізнення рефлексів *ě*, на додатковому — якість приголосних перед рефлексами *ě*. Зв'язки морфологізованих консонантних, а також акцентуаційних розрізнень у дієслівних формах 1-ої ос. одн. теперішнього часу ілюструють карти № 254, 255, що знаками відбивають приголосні основи відповідних словоформ, а штрихуванням чи ізоглосою відмінного кольору — наголос у них. Аналогічно побудована й карта № 69 «Відповідники *о* в ненаголошеній морфемі *пів-(півкопа)*» та багато інших.

Застосування способу накладання контрастних ареалів розкриває широкі можливості для поєднання на одній карті явищ, генетично відмінних, належних до різних рівнів мовної структури та ін. Кольори в картах цього типу, на відміну від карт типу II а, виконаних способом накладання паралельних ареалів, застосовуються за встановленою послідовністю; лише останній знак основного рівня в I—II тт.— чорний; засоби всіх рівнів карти перебувають у відношеннях специфічної взаємної корекції.

Є випадки поєднання паралельних і контрастних ареалів на одній карті. Наприклад, на карті № 204 «Місцевий відмінок однини іменників чоловічого і жіночого роду з основою на *-ц-*» основним рівнем (знаки) є відбиття звукових реалізацій наголошення флексій [і] ∼ [и] ∼ [е] ∼ [ie̯]: *у к'інˈц'і — у конˈци — у конˈце — у конˈц(')ie̯* (*-ue̯*). На додаткових рівнях скартографовано, по-перше, ненаголошені флексійні [и], [е] *(у криˈници, у криˈнице),* їх відбито штрихуваннями тих же кольорів, що й позначення наголошених [и], [е] (паралельні ареали), по-друге, твердість [ц] в основі картографованих іменникових словоформ, що зображено площиною наступного за порядком кольору (контрастний ареал).

Укажемо ще на один спосіб поєднання на карті різнотипних графічних засобів — накладання ареалів з послідовним їхнім вичленуванням (II в), застосований у I і II тт. АУМ у поодиноких випадках. На відповідних картах, які можна було б віднести до типів II в (4) або II в (3) — **багаторівневі карти з послідовним вичленуванням ареалів регулярних чи умовно-регулярних явищ** — кожний наступний графічний засіб деталізує позначене попереднім засобом, немовби вичленовує кожний наступний, більш конкретизований за значенням ареал з попереднього більш загального. Елементи цього способу є, зокрема, в карті № 70 «Опозиція /у/ ∼ /о/ в ненаголошених складах». На основному рівні карти відбито опозицію й нейтралізацію опозиції /у/ ∼ /о/ в усіх позиціях: опозиція — червона площина, нейтралізація опозиції — чорна площина. Наступні графічні засоби чорного кольору — смуги, кола, штрихування різного напрямку й ізоглоса, поєднані з червоною площиною, позначають послідовне обмеження позицій, у яких функціонує опозиція /у/ ∼ /о/. Так, поєднання в нас. п. 265 червоної площини з чорним колом свідчить про існування опозиції /у/ ∼ /о/ в усіх випадках, крім позицій перед складом з наголошеним [у]; поєднання у нас. п. 266 чорного кола, чорного штрихування й ізоглоси з червоною площиною символізує дальше позиційне обмеження для опозиції /у/ ∼ /о/ та ін. На цій карті поєднано способи вичленування і накладання ареалів, послідовно вичленування ареалів застосоване у т. II, наприклад, на картах № 134, 135. Це найбільш доцільно для дедуктивної побудови карт.

Зазначені способи та комбінації способів поєднання ареалів на одній карті застосовуються у картографуванні як одиничних так і групових об'єктів. Прикладом відображення групового об'єкта є карта № 89, де відбито акцентуаційну зумовленість рефлексів ряду давньоруських фонем, карти № 90, 252 та ін. Способом вичленування ареалів у поєднанні з накладанням контрастних ареалів побудовано інвентарні карти (№ 1, 2, тт. I, II), де відображено структури наголошеного й ненаголошеного вокалізму говірок відповідних територій. Основні протиставлення цих карт відбивають переважно інвентарні відмінності діалектних підсистем, зумовлені наявністю або відсутністю окремих фонем, збереженням певних опозицій або нейтралізацією їх. Ці протиставлення передано кольорами: фонемну структуру, співвідносну з літературно-нормативною, позначено червоною площиною, протиставлені їй структури — кольоровими площинами з деталізацією ареалів окремих одиниць смугами відмінних кольорів.

Усі розглянені типи карт по-різному відбивають виявлення ареалів лінгвістичного об'єкта різного обсягу в конкретних точках картографічного простору: це або графічна фіксація в окремих точках простору (крапкове позначення ареалів) або суцільне позначення ареалів; в обох випадках можливе поєднання з контурним зображенням ареалів, яке здійснюється ізоглосами. Карти, що оперують лише контурами ареалів, становлять окремий тип карт — II б (6), що є підсумковими для I, II т. і для 1-ої й 2-ої частин III т. АУМ.

Підсумкові карти цього типу є в багатьох лінгвістичних атласах. Як правило, ізоглоси на цих картах згруповані за ареальними ознаками незалежно від рівня мови і є однобічними, тобто відображають лише один член ареального розрізнення. В АУМ на картах контурів ареалів ізоглоси також згруповані за ареальними ознаками й визначають групи елементів із спільною територією поширення, проте в межах цих груп по можливості диференційовано підгрупи явищ одного рівня мовної структури. Так, серед поліських ареалів окремо картографуються ареали фонетичних (карти № 351—354), акцентологічних (№ 355), морфологічних (№ 358—360) явищ та ін.

На узагальнюючих картах ізоглос №№ 351—391 основна увага приділена суцільним ареалам; якщо якесь явище вкрапленнями з'являється поза основним ареалом, то автор карти наводить його, якщо вважає істотним і важливим, або залишає поза увагою, якщо, на його думку, воно є випадковим чи при виділенні ареальних одиниць неістотним.

Якщо поширення якогось явища передається суцільною і переривчатою ізоглосою, то це значить, що воно в говірках на одній території виступає послідовно (суцільна ізоглоса), на іншій — факультативно (переривчата ізоглоса).

Типи карт АУМ, визначені з погляду об'єкта, матеріалу і способу лінгвістичного картографування, виявляють певну градацію в ступені лінгвогеографічного узагальнення, що відбито у побудові корпусу карт АУМ. Кожний з тематичних циклів фонетичних і морфологічних карт будується по можливості за дедуктивною схемою.

Карти більш загального плану, з ширшим, багаторівневим розкриттям явища передують картам, що деталізують явище залежно від окремих позицій чи репрезентантів. Щодо об'єкта картографування бажана послідовність у циклі — карти групи Б перед картами групи А. Залежно від матеріалу й способу картографування передують типи II (5), II (4) або I (4), де залучено, як правило, умовно необмежений ряд репрезентантів. Далі особливості функціонування явища деталізуються картографуванням окремих позицій, що також можуть бути відбиті на картах типів II (4) або I (4), і випадків лексикалізації — II (3) або I (3). Так, зокрема, побудовано цикли карт, що відображають рефлекси давнього *ě*, відповідники **і*, **ы* та ін. У тих випадках, коли матеріал не дає можливості представити явище в необмеженому ряді репрезентантів, першими в циклі наводяться карти, де явище скартографовано в певній кількості репрезентантів, що загалом дають підстави судити про регулярність відповідних ареальних розрізнень. Наприклад, у циклі карт, що відбивають відповідники *ф*, першою є карта (№ 98), де способом накладання паралельних ареалів відображено основні райони регулярного і спорадичного поширення /ф/, наступні карти розкривають лексикалізовані випадки. Для деяких явищ недоцільним є зведення кількох репрезентантів на одній карті (наприклад, якщо в кожному з цих репрезентантів бажано вичленувати кілька протиставлень способом накладання контрастних ареалів). У цих випадках першими наводяться карти, де реалізація явища найменше залежить від позиційних умов (див., наприклад, карти рефлексів *е* в новозакритому складі). Зокрема, для фонетичних циклів, де диференціюються позиції, дотримано такої послідовності: картографований елемент у наголошеному — ненаголошеному складах, у позиціях після парних щодо твердості — м'якості приголосних, [й], шиплячих, після приголосних, диспалаталізованих у багатьох говорах ([ц], [р]) і після непарних щодо твердості — м'якості губних та задньоязикових. Аналогічної послідовності дотримано й у словозмінних циклах: наголошені — ненаголошені флексії, диференціація за приголосними основи. Групування карт тих підрозділів, де не вичленовано тематичних циклів, зумовлюється логічними зв'язками об'єктів картографування.

ЗОВНІШНЄ ОФОРМЛЕННЯ КАРТ. ЛЕГЕНДИ І КОМЕНТАРІ

Тема карти розкривається в її назві. Автори атласу намагалися, щоб назви карт коротко, але точно й виразно відбивали суть картографованих явищ.

У назвах карт, що відображають фонетичні й морфологічні явища на необмеженому матеріалі, лексичні репрезентанти не наводяться, наприклад, «Рефлекси наголошеного *ě* після губних» — карта № 9; «Орудний відмінок однини іменників середнього роду колишніх *-jo-* основ» — карта № 206. Якщо певне фонетичне чи морфологічне явище носить лексикалізований характер, після назви карти в дужках ставиться відповідний репрезентант, наприклад, «Відповідники ненаголошеного *ě* (*цілувати*)» — карта № 13; «[о] перед складом з наголошеним [а] (*халява*)» — карта № 73; «Називний відмінок парних іменників (*вуса*)» — карта № 212. На лексикалізований характер морфологічного явища вказують також назви типу «Родовий відмінок однини іменника *сир*» — карта № 193; «1-а особа однини теперішнього часу дієслова *лити*» — карта № 256.

Аналогічно оформлено назви тих карт, у яких певне явище ілюструється окремими лексемами внаслідок обмеженої кількості наявних у програмі репрезентантів, наприклад, «Рефлекси *о* в наголошеному закритому складі повноголосних структур (*поріг, воріт, ворон*)» — карта № 60; «Відповідники *б'* перед рефлексами наголошеного *ę* (*голуб'ята*)» — карта № 92; «Орудний відмінок однини іменників чоловічого роду колишніх *-jo-* основ (*гай, рай*)» — карта № 200.

У назвах ряду фонетичних карт багатослівне формулювання звукових протиставлень заміняє скісна риска між позначенням звуків; лексичні репрезентанти подаються в дужках, наприклад, «[т']/[к'] (*тісто, тісний*)» — карта № 104; «[д']/[ʒ'] / [й] (*дятел*)» — карта № 113. Лексеми — репрезентанти певних фонетичних або морфологічних явищ у назвах карт подаються за нормативним правописом.

Назвою карт, що зображають лексичні протиставлення, служать відповідні семеми, виражені нормативними лексемами, наприклад, 'садиба' — карта № 282, або відповідними описовими словосполученнями, наприклад, «журавель (витягати воду)» — карта № 295; «будівля для сільськогосподарського реманенту» — карта № 288.

Важливим компонентом кожної карти є легенда, у якій розкривається зміст засобів, що ними зображається поширення і протиставлення елементів діалектного явища. У легенді картографоване явище розчленовується на співвідносні елементи, які прив'язуються до картографічних засобів різних рівнів карти. Графічний засіб у легенді завжди наводиться ліворуч від його розшифрування.

Картографовані явища, що протиставляються одне одному і відповідні їм графічні засоби в легенді розміщаються так, щоб розкрити суть і забезпечити виразність протиставлення картографованих явищ, зважити по можливості на історичну послідовність виникнення тих чи інших елементів певного явища. Застосування арсеналу технічних засобів завжди підпорядковане логіці побудови карти, максимальній виразності для розуміння і сприймання картографованого явища.

Картографічні засоби, що виражають перший (основний) рівень протиставлення, розташовуються в легенді перед засобами, що відбивають додаткові рівні (пор. карту № 1, у якій основний рівень картографованого явища передається кольоровими площинами, а додатковий — ізоглосою). Якщо певний елемент додаткового рівня стосується тільки одного з протиставлюваних елементів основного рівня, у легенді він подається безпосередньо після відповідного елемента основного рівня (пор. карту № 2).

У легендах фонетичних карт з лексичними репрезентантами відповідного явища дається позначення звука або звукосполучення в квадратних дужках і після двокрапки наводяться ілюстративні репрезентанти у фонетичній транскрипції з виділенням у них відповідного звука або звукосполучення квадратними дужками (пор. карти № 4, 21). У легендах фонетичних і словотвірних карт на вираження певних звуків чи афіксів у протиставленні їх до нульових звуків або афіксів останні передаються знаком ∅, ілюстративний приклад з нульовим елементом увесь ставиться в квадратні дужки (пор. карти № 25, 136, 167).

Слова-репрезентанти, вміщені в легенді як розкриття лінгвістичного значення певних графічних символів, наводяться на основному рівні карти в найбільш поширеній звуковій реалізації. Так, на карті № 104 «[т']/[к'] (*тісто, тісний*)» до кожного із знаків репрезентанти наводяться відповідно в реалізації: до червоного кола — ˈ[т']істо, [т']ісˈний, до чорного — ˈ[к']істо, [к']ісˈний; такі реалізації як ˈ*т'ęсто*, ˈ*т'есто*, ˈ*к'існий* та ін. в легенді не наведено; їх розкривають у коментарі або роблять відсилання до відповідної іншої карти. Якщо звукові варіанти мають значні ареали, вони можуть бути наведені на основному рівні карти як паралелі.

Паралелі не наводяться до репрезентанта — розкриття червоного знака; цей репрезентант дається в звуковій реалізації, властивій літературній мові. На інших рівнях карти паралелі, як правило, наводяться, наприклад, на карті № 105 «[т]/[д] (*скирта*)» до червоного й чорного знаків репрезентантами відповідно є сˈкир[т]а і сˈкир[д]а, до штрихування ([т] у початковому складі) — сˈ[т]ирта, с[т]ирˈда та ін.

Якщо наведені в легенді ілюстративні репрезентанти не вичерпують відповідного лексичного ряду, після них ставиться три крапки (пор. карту № 3). Коли в ілюстративних репрезентантах певні їх елементи виступають як факультативні, вони беруться в дужки (пор. карти № 9, 10, 13).

У випадках, коли певним знаком на карті передається звуковий ряд фонеми з можливими відмінними графічними виразниками його, на легенді в квадратних дужках ставиться позначення крайніх членів цього ряду з трьома крапками між ними; ілюструється цей ряд прикладами з одним елементом звукового ряду або з кількома (пор. карти № 11, 40, 47).

У легендах фонетичних карт, що кольорами виражають явища основного рівня, а фігурами — додаткового, розкриття знаків додаткового рівня може здійснюватись тільки виділенням квадратними дужками відповідних звуків у ілюстративних прикладах (пор. карту № 63). У разі потреби в легендах і коментарях фонетичних карт застосовано узагальнені позначення груп приголосних: *v* — губні (наприклад, карта № 15), *t* — передньоязикові (карта № 17).

У легендах карт, що виражають акцентні особливості, морфемні структури слів, займенникові форми, а також прислівники і прийменники, картографовані лексеми ставляться в квадратних дужках (пор. карти № 147—166). У квадратні дужки беруться також словосполучення в легендах синтаксичних карт. У легендах синтаксичних карт, які виражають типові словосполучення або конструкції, застосовуються формули, що за допомогою літер латинського алфавіту виражають морфологічні компоненти словосполучень (конструкції); великими літерами позначаються частини мови, внизу малими — форми відповідних частин мови (відмінки та ін.).

Картографічні засоби нанесено на карти згідно з певними правилами. Знаки ставляться ліворуч від цифри — позначення нас. п. в порядку, передбаченому легендою; малий знак ставиться останнім. Штрихування й кольорові площини наносяться на карту навколо знака, що стоїть біля цифри нас. п., якщо ж знак відсутній — навколо відповідної цифри — номера нас. п. Якщо явище, позначене штрихуванням або площиною, засвідчене в кількох нас. пп., ці засоби наносяться на весь відповідний фрагмент карти. Ізоглоса відкреслює ареал навколо відповідних знаків, штрихувань, площин (чи цифр, якщо інші засоби відсутні). Паралельні варіанти позначаються кількома знаками відповідних кольорів і конфігурацій. Якщо паралельні варіанти виявлені серед елементів, картографованих штрихуваннями чи площинами, то за умов, що один з двох варіантів є, наприклад, спільним з літературною мовою і, отже, на неосновному рівні карти не відображається, штрихування чи площина наноситься з одного боку знака (або цифри); з іншого боку залишається незафарбоване поле. Наприклад, на карті № 79, де на основному рівні відбито розрізнення [у]∼ [о] ∼ [а] в слові *буряк*, а на додатковому, штрихуванням — твердий [р], у нас. п. 791 червоне коло, наполовину охоплене штрихуванням, свідчить, що в говірці відзначено паралель *буˈр'ак, буˈрак*.

Якщо в нас. п. відзначено кілька варіантів, що картографуються на неосновному рівні, відповідні штрихування чи площини наносяться з різних боків знака (або цифри). Наприклад, на карті № 161, де на основному рівні картографується морфемна будова слова *очіпок*, а штрихуваннями позначено інші лексеми в цьому значенні, у нас. пп. 42, 201, 716, 732 та ін., де сходяться рожеве і фіолетове штрихування, відзначено паралельні лексеми *к'імˈбалка* і ˈ*каптур*. Іноді різноколірні штрихування нанесено паралельно (див., наприклад, карти № 116, 160). Якщо один з паралельних варіантів позначено ізоглосою, її проводять або через знак (цифру) біля відповідного нас. п., або обводять нас. п., включаючи його в ареал безпаралельного поширення елемента і вказуючи на паралелізм у коментарі.

Важливим і необхідним складником кожної карти є її коментар. Коментар складається з загальних і часткових пояснень, приміток і зауважень. Для забезпечення чіткості й виразності в коментуванні всі пояснення та зауваження групуються і виділяються в окремі параграфи, а параграфи нумеруються.

Перший параграф коментаря з'ясовує зв'язок карти з Програмою для збирання матеріалу до Атласу української мови видання 1949 р. Тут зазначається, за відповідями на яке питання чи на які питання або на частину якого питання Програми складено карту, наводяться питання Програми, що забезпечили відповіді й дали матеріал для карти. Якщо карту складено за відповідями багатьох питань Програми (це буває в тих випадках, коли певна карта не була передбачена Програмою), то в першому параграфі коментаря подаються тільки номери відповідних питань у Програмі (пор. коментар до карти № 71) або ж біля номерів у дужках наводяться окремі лексеми, взяті з цих відповідей (пор. коментар до карти № 102).

У коментарях до карт, укладених за відповідями на частину певного питання Програми, наводиться одна лише ця частина тоді, коли решта питання прямого стосунку до картографованого явища не має і на специфіку картографованого матеріалу не вказує (пор. коментар до карти № 20).

Після першого параграфа в коментарі викладаються загальні пояснення; зокрема з'ясовується, якщо це потрібно, зв'язок теми

карти з питанням Програми, вмотивовується виділення певних елементів (явищ, слів) з ряду інших для окремого картографування, не передбаченого Програмою, або, навпаки, пояснюється підстава зведення матеріалу кількох питань Програми для складання однієї карти. Тут же, у разі потреби, робиться відсилання до інших карт, які присвячені явищам, пов'язаним з картографованим на коментованій карті, або на яких деталізується картографоване явище (пор. коментар до карти № 1). Інколи пояснюється, чому саме таким способом картографується відповідне явище (пор. коментарі до карт № 19, 20).

Після загальних пояснень, що стосуються всієї карти, викладаються часткові зауваження до картографованих елементів, до окремих засобів на карті, тобто дається точна документація відмінностей, які об'єднано на карті одним знаком, зокрема тих, які в легенді поставлено в дужках як варіантні, а також тих, які засвідчуються як паралельні до наведених у легенді. Зауваження до різних засобів виділяються в окремі параграфи. До коментаря вноситься і пояснюється засвідчений у записах і співвідносний з картографованим матеріал, що з якихось причин на цій карті не картографується.

Окремим пунктом у коментарях виступають зауваження про наявні в матеріалах ремарки стосовно картографованого явища, авторами яких є інформатори або експлоратори. Якщо ремарки стосуються одного з коментованих елементів картографованого явища, вони наводяться в параграфі, що присвячується коментуванню саме цього елемента.

Номери нас. пп., перераховувані в певному параграфі коментаря, ставляться в порядку зростання чисел.

В останньому параграфі коментаря робиться, де це правомірно, відсилання до відповідної карти в інших атласах. У коментарях АУМ здійснюється посилання на такі лінгвістичні атласи: Атлас русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы. Под ред. Р. И. Аванесова, М., 1957 (АРГВМ); Атласул лингвистик молдовенеск. Вол. I, партя 1—2. Ред. де Р. Удлер ши В. Комарницки. Кишинэу, 1968, 1969; Вол. II, партя 1, Суб кондучеря Р. Удлер, 1972, партя 2, 1973 (АЛМ); Български диалектен атлас. Т. 1—4, София, 1964—1980 (БДА); *Дзендзелівський Й. О.* Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (лексика). Ч. 1—2, Ужгород, 1958—1960 (ЛАЗО); Дыялекталагічны атлас беларускай мовы, Мінск, 1963 (ДАБМ); *Лизанець П. М.* Угорсько-українські міжмовні контакти (На матеріалі українських говорів Закарпаття), Ужгород, 1970 (УУМКЗ); Atlasul lingvistic romîn. Serie nouă. Sub dir. E. Petrovici. Vol. 1—6, Bucureşti, 1956—1969 (ALRN); Atlas slovenského jazyka. I. Redaktor E. Paulini, Bratislava, 1968 (ASJ); *Małecki M., Nitsch K.* Atlas językowy polskiego Podkarpacia, Kraków, 1934 (AJPP); Mały atlas gwar polskich, t. 1—13, Wrocław — Warszawa — Kraków, 1957—1970 (MAGP); *Neiescu P., Rusu G., Stan J.* Atlasul lingvistic român pe regiuni Maramureş, [Bucureşti], 1969 (ALM); *Stieber Zd.* Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny. Zesz. 1—8, Łódź — Wrocław, 1956—1964 (AJDŁ); *Tarnacki J.* Studia porównawcze nad geografią wyrazów (Polesie — Mazowsze), Warszawa, 1939 (SPGW).

II. КОМЕНТАРІ

КОМЕНТАР № 1

1. Карта узагальнює основні структури наголошеного вокалізму говорів I т. АУМ. Окремі фонемні опозиції розкриваються в ряді карт, виконаних у синхронному і в синхронно-діахронному планах № 3, 9, 17, 34, 38, 57, 58, 60 та ін.

2. Основну ареальну опозицію, позначену червоним та зеленим кольорами, створюють два типи наголошеного діалектного вокалізму: 1) /і/ ~ /и/ ~ /е/ ~ /а/ ~ /о/ ~ /у/, що є характерним для української літературної мови, і 2) найбільш архаїчний північноукраїнський вокалізм з дифтонгами /і̯е/, /у̯о/ та відсутністю нової фонеми /і/. Кольорові смуги виявляють модифікації цих основних типів, що призводять до витворення нових структур залежно від зміни їх складників — окремих фонем: жовтий та синій кольори відповідно позначають дифтонги /у̯и/, /у̯е/ з ослабленою лабіалізацією і зміщеним рядом. Зеленим кольором меншої інтенсивності позначено видозміну поліської структури, у якій відповідно до /и/ літературно-нормативної системи виступає /$и^{і}$/ (див. карту № 22). Відсутність нової фонеми /і/ в системі без дифтонгів, що є генетичними відповідниками /і/, картографується незафарбованими смугами.

3. У зв'язку з пом'якшенням приголосних перед давнім *і* в деяких північних говорах, фонема /и/ в цих говорах може виступати в подвійному вияві [і]/[и] або [і]/[$и^{і}$] залежно від твердості чи м'якості попереднього приголосного (передньоязикового [*t*] або губного [*v*]). Оскільки зміна основного вияву /и/ в цьому випадку є позиційною, вона картографується ізоглосою іншого кольору.

4. Структури ненаголошеного вокалізму картографуються окремо — див. карту № 2.

КОМЕНТАР № 2

1. Карта узагальнює основні структури ненаголошеного вокалізму говорів I т. АУМ. Окремі фонемні опозиції розкриваються в ряді карт, виконаних у синхронному і в синхронно-діахронному планах — № 11, 15, 17, 40, 41, 70, 71 та ін.

2. Основні протиставлення систем ненаголошеного вокалізму зумовлені опозиціями й нейтралізаціями фонем /у/ ~ /о/, /а/ ~ /о/, опозицією і нейтралізацією /и/ ~ /е/, а також існуванням чи відсутністю нової фонеми /і/.

3. Червоний колір символізує властиву більшості говорів і літературній мові систему ненаголошеного вокалізму з опозиціями /у/ ~ /о/, /а/ ~ /о/ та нейтралізацією опозиції /и/ ~ /е/. У зв'язку з тим, що структури з нейтралізаціями опозицій /у/ ~ /о/ (укання) та /о/ ~ /а/ (акання) відмінні щодо функціонального навантаження фонем, але ідентичні за фонемним набором, вони об'єднані спільним (зеленим) кольором. Регулярна нейтралізація опозиції /у/ ~ /о/ характерна для деяких південно-західних говорів української мови поза межами I т. АУМ. У говірках I т. АУМ нейтралізація /у/ ~ /о/ виявляється позиційно обмежено; це дає підстави виділити ареал нейтралізації /у/ ~ /о/ поєднанням зеленого фону з червоними смугами. Нейтралізація /у/ ~ /о/ перед складом з наголошеним [у] й опозиція /а/ ~ /о/ в кінцевих відкритих складах картографуються ізоглосами відповідно зеленого й червоного кольорів.

4. Зміна інтенсивності кольору (жовтого) позначає наявність у середньополіській діалектній системі фонеми /$и^{і}$/.

5. Характерна для поліських говорів відсутність /і/ (< *ě, о, е*) передається білими (незатушованими) смугами на відповідних ареалах.

КОМЕНТАР № 3

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 386: «Слід, дід, тіло, лізти, діти, сніг, сіно, сітка, білий, обід, вітер, віра, пішки, річка, рідко чи слі̯ед, ді̯ед, ті̯ело, лі̯езти, ді̯ети, сні̯ег, сі̯ено, сі̯етка, бі̯елий, обі̯ед, ві̯етер, ві̯ера, пі̯ешки, рі̯ечка, рі̯едко?» Крім того, у деяких випадках залучено відповіді на частину питання № 434: «*Д*митро, *Д*ніпро, *д*бати, *д*ля, *д*ятел, *д*ід, *д*іло, *д*івка чи *Г*митро, *Г*ніпро, *г*бати, *г*ля, *г*ятел, *г*ід, *г*іло, *г*івка, чи *Ґ*митро, *Ґ*ніпро, *ґ*бати, *ґ*ля?», на частину питання № 230 б): «Поїхати *в ліс* чи *до лісу?*», на частину питання № 255: «*Хліб добрий, пес злий* чи *хліб є добрий, пес є злий?*» та ін.

2. Червоним колом позначено також: *і:* (напр., *сл'і:д, д'і:д*) — 119 і як паралель — 316, 320; *î* — 180 (*сн'îг*), 218 (*слîд, дîд, 'дîвчина* та ін.), 560 (*с'нîг, 'сîно* та ін.), 568 (*цîп*).

3. Зеленим колом відображено ще: *е:* (напр., *сл'е:д, д'е:д, 'т'е:ла*) — 1, 64 (переважно); *ә* (напр., *сл'әд, д'әд* і т. ін.) — 205; *ê* (напр., *'с'êна, 'с'êтка*) — 15 (спорадично), 65, 66, 72, 88, 96 (спорадично), 239; $е^{і}$ (напр., *сл'*$е^{і}$*д, д'*$е^{і}$*д*) — 53; $і^{е}$ (напр., *сл'*$і^{е}$*д, д'*$і^{е}$*д*) — 98 (з поясненням у записі, що цей звук є середнім між [і] та [е]), 278.

4. Чорним колом нанесено також: *і̯ә* (*сл'і̯әд, д'і̯әд* та ін.) — 36, 37 (рідше), 134 (переважно), 205, 207 і як паралель — 32, 48, 133 та як спорадичне явище — 97, 136, 201, 208; *і̯*^{ә} (*сл'і̯*^{ә}*д, д'і̯*^{ә}*д* та ін.) — 133 (спорадично), 136; *і̯ê* — 106 (*сл'і̯êд, 'л'і̯êзт'і* — як паралель); *і̯*^{ê} — 146 (*'л'і̯*^{ê}*зти, 'т і̯*^{ê}*ло* і т. ін.); ^{і}*е̯* (напр., *сл'*^{і}*е̯д, д'*^{і}*е̯д, 'т'*^{і}*е̯ло*) — 12, 20, 51, 59, 62 (як паралель), 74, 84, 157, 917 — 920; *і̯*^{е} (напр., *сл'і̯*^{е}*д, д'і̯*^{е}*д* та ін.) — 53, 70, 75 (зрідка), 82, 150, 188, 240, 241, 243, 244, 275, 917 (зрідка), 324 (спорадично в мовленні старих) і як паралель — 78, 81.

5. У частині записів той або інший рефлекс відзначено не в усіх скартографованих словах, а в меншій групі їх або ж як рідкісне паралельне явище. Відповідно до цих випадків на карті нанесено звичайний знак, зокрема: червоне коло — 158, 161, 177, 183, 198, 199; зелене коло — 17, 44, 51, 54, 57, 67, 95, 119, 161, 922; чорне коло — 73, 96, 161, 183, 186, 198, 199, 208, 235, 246, 289, 307, 324.

6. Не скартографовано: *'т'ело* — 2, 22; *'т'іло* — 136; *'л'езти* — 9; *'л'ез·ті* — 32; *'л'ізти* — 19; *'с'і̯етка* — 551, 814, 916; *'с'êтка* — 22; *'с'етка* — 169, 257, 287, 315, 317, 319, 322, 323, 369, 539, 575, 582, 614, 622, 648, 776, 779, 807, 883 і як паралель — 402, 587, 820, 834, 841, 863; *ци*^{і}*п* — 275; *с'етка коло соломи* — 694 (як паралель); *сл'ед* — 28, 208, 403 (у всіх трьох — як паралель); *сл'ід* — 146; *сл'ід, д'ід* — 28 (як паралель); *слід* (з твердим [л]) — 495; *сл'ад* — 173; *сл'у̯ид* — 281; *д'ід* — 73; *дид* — 180; *'д'іти* — 89; *'д'ет'і* — 97; *'д'іти, сн'іг* — 274; *сн'уг* — 164; *'ді̯ежка, 'сі̯ено* та ін.— 229 (через недосконалість і непридатність одного з двох записів); *'дейки* — 235; *'с'е̯*^{и}*но* — 240; *сйіно, сйено* — 243 (як паралель); *бе'седа* — 251, 257; *ме'тил'* — 235; *'дійка, 'діти, 'тіло* — 836 (спорадична твердість [д], [т] як паралельне явище); *'д'*^{е}*душка* —751; *'т'і*^{е}*ло, 'с'і*^{е}*но* — 247; *'т'і*^{е}*ло* — 253; *сл'і*^{е}*д, д'і*^{е}*д* — 229 (як паралель); *с"л·ед, д·ед, 'т·ело* — 15.

7. Не скартографовано особливостей вікового мовлення (переважно людей наймолодшого покоління): *с'л'ід, д'ід, 'т'іло* і т. ін.— 40, 79, 85, 87, 90, 99, 204—206, 234; *сл'ед, д'ед, 'т'ело* та ін.— 204.

8. У записі з нас. п. 237 зазначено, що другий елемент «дифтонга» вимовляється нечітко. У записі з нас. п. 922 засвідчено розрізнення: *'с'ітка* 'рибальська, мисливська' ~ *'с'етка* 'для ручного багажу'.

9. Ареали рефлексів *ě* див. ДАБМ, карта № 34; АРГВМ, карти №№ 16, 17, 21; MAGP, t. 5, карти №№ 202, 205; ареал опозиції твердості ~ м'якості приголосних — ДАБМ, карта № 57; БДА, т. 1, карти №№ 17—19; т. 2, карти №№ 14, 15, 17; т. 3, карти №№ 26—28; т. 4, карти №№ 25—27.

КОМЕНТАР № 4

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 372: «Дірка, діра чи дера, дира, чи дюра, чи дяра?»

2. Червоним колом передано також: *'д'і*^{и}*рка* — 287, 520; *'д'і̯ерка* — 5, 22, 23, 75, 102; *'д'ерка* — 24, 66; *'дîрка* — 1, 24, 35, 66, 88, 89, 171, 178, 245, 560, 576; а також структуру *д'і'ра* — 60, 439, 446, 451, 469, 474, 475, 490, 499, 698, 701, 718, 786.

3. Зеленим колом також позначено: *'дырка* — 205, 208; *'дûрка* — 12, 157; *'ды*^{і}*рка* — 113; а також структуру *ди'ра* — 116, 118, 440, 442, 462, 473, 550, *де'ра* — 771.

4. Чорним колом відбито так само: *д'у'ра* 226, 431, 433, 435, 436, 439, 446, 449, 451, 457, 461, 463, 464, 466, 468, 469, 473, 474, 481, 491, 492, 494, 498, 499, 500, 502, 509, 685, 687, 688, 690, 691, 693, 694, 695, 697, 699, 701, 706, 707, 710, 712, 716, 717, 724, 727, 736, 740, 741, 743, 745, 749, 750, 751, 787, 801, 815.

5. Не скартографовано: *'дерка* — 214.

6. Ареали *'дирка, 'д'ірка* див. АРГВМ, карта № 83.

КОМЕНТАР № 5

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: а) корів? б) коней? в) свиней? г) овець? (*о'бора, ко'шара..?*)»

2. Незначна розрідженість карти пояснюється тим, що в говірках певних нас. пп. слово *хлів,* мабуть, має інший, ніж зазначений у Програмі, зміст і в тих випадках воно не записане.

3. Як рефлекс [і] картографується його позначення $і^{и}$ (*хл'*$і^{и}$*ў*) — 325.

4. Рефлекс [і] без пом'якшення [л] перед ним записано — 87, 132, 147, 152, 159, 165, 169, 173, 177, 185, 208, 218, 231, 233, 252, 256, 260, 278, 280, 282, 285, 295, 326, 327, 341, 345, 380, 385, 386, 389, 392, 399, 408, 412, 421, 429, 438, 442, 444, 461, 475, 479, 486, 490, 495, 496, 541, 553, 554, 559, 568, 571, 572, 574, 578, 579, 582, 583, 586, 589, 591, 600, 610, 619, 625, 626, 630, 647, 659, 670, 678, 689, 699, 702, 731, 760—762, 764, 774, 783, 785, 794, 801, 803, 804, 823, 831, 834, 851. У нас. п. 453 перед рефлексом [і] вжито знак твердості (*хлъіў*).

5. Зеленим колом у нас. п. 242 передано рефлекс [и] з пом'якшенням приголосного [л] (*хл'иў*).

6. Як рефлекс [е] картографуються такі графічні позначення: *е:* (*хл'е:ў*) — 1, 4, 64; *ê* (*хл'êў*) — 64, 69, 88; *ê* (*хлêў*) — 17.

7. Коричневим колом картографуються ще такі позначення рефлексу [і̯е]: *і̯ә* — 36, 37, 42, 54, 134, 199, 201, 202, 207; *і̯е*^{о} (*хлі̯е*^{о}*ў*) — 50; засвідчено [л] (*хлі̯еў*) — 20—25, 28, 40, 44, 48, 51, 55, 59, 76, 83—86, 95, 96, 100, 111, 113, 114, 117, 128, 205, 214, 215, 245, 289.

8. Фіолетовим колом передано також: *у̯ә* (*хл'у̯әў*) — 134; *у̯е* (*хл'у̯еў*) — 109.

9. Не картографуються засвідчені в записах поодинокі рефлекси: [о] (*хл'оў*) — 46; [ö] (*хл'öў*) — 20; [у̯і] — (*хл'у̯іў*) — 162.

10. Не картографуються рефлекси, записані не під наголосом: *е (у хлеˈв'і)* — 30, 114, 121, 148, 307, 317, 327; *(хлеˈви)* — 139, 153, 291; *(хлеˈвец')* — 337; *(хлеўˈчук)* — 39; *ә (хләˈви)* — 252; *и (хлиˈвец')* — 335.

КОМЕНТАР № 6

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 371: «Бл*и*ск чи бл*і*ск, чи бл*е*ск, чи бл*є*ск, чи бл*я*ск?» Для зіставлення залучались матеріали відповідей на частину питання Програми № 283: «Неˈмаˈтоˈгоˈ… бˈлиск*у*… чи … бˈлиск*а*..?»

2. Червоним колом також відображено: *бл·иск* — 85, 89, 90, 114; *бли^{і}ск* — 55, 274; *бли^{е}ск* — 153, 818; *бләск* — 888.

3. Зеленим колом також позначено *бл'іск* — 35, 54, 60.

4. Жовтим колом ще картографуються й такі структури: *бле^{и}ск* — 154; *бл'еск* — 1—4, 6, 7, 10—16, 18, 19, 64—68, 73, 75, 90, 93—95, 97, 99, 100, 101, 109, 115, 125, 128, 129, 132, 134, 138, 139, 141, 142, 144, 157, 177, 188, 190, 229, 232, 259, 279, 310, 313, 316, 321, 347, 403, 413, 423, 431, 436, 536, 539, 542, 699, 718, 791, 793, 797, 798, 807, 820, 839, 848, 902, 903; *бл·еск* — 106, 110, 354, 359, 365, 366, 549, 608, 667, 799.

5. Чорним колом позначено також: *бл·êск* — 106, *бл'êск* — 66.

6. У нас. п. 62 відповідний знак поставлено на основі слова *бˈлиˈскот*; у 78 — *бˈл'аска^{о}т*; у 920 — *бˈлискайе*.

7. У записах є ремарки: *блиск* (щось блиснуло), *блеск (в матерії)* — 184; *блиск* (взагалі), *блеск (на чоˈбот'ах)* — 379; *бл'еск* (рідко) 536, 799, 801, 842.

8. Не картографується такий паралельний запис: *іˈди з бˈл·еску* 'іди геть з очей' — 235.

КОМЕНТАР № 7

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 386: «Сл*і*д, д*і*д, т*і*ло, л*і*зти, д*і*ти, сн*і*г, с*і*но, с*і*тка, б*і*лий, об*і*д, в*і*тер, в*і*ра, п*і*шки, р*і*чка, р*і*дко чи сл*і̯е*д, д*і̯е*д, т*і̯е*ло, л*і̯е*зти, д*і̯е*ти, сн*і̯е*г, с*і̯е*но, с*і̯е*тка, б*і̯е*лий, об*і̯е*д, в*і̯е*тер, в*і̯е*ра, п*і̯е*шки, р*і̯е*чка, р*і̯е*дко?» Крім того, часто використано відповіді на частину питання Програми № 421: «*Г*острий, *г*оріх чи *в*острий, *в*оріх, чи острий, оріх, чи *й*оріх?», на питання № 99: «*Зустˈріти* чи *стˈрінути,* чи *спітˈкати,* чи *зˈдибати..?*», на частину питання № 312: «ˈНаших *хат, стріх, ˈсесˈтер, баб* чи ˈнаших *хаˈтів, стріˈхів, сестˈрів, баˈбів,* чи ˈнаших *хаˈтій, стріˈхій, сестˈрій, баˈбій,* чи ˈнаших *хаˈтох, стріˈхох, сестˈрох, баˈбох?*», на питання № 17: «Як у вас називається пропуск в оранці: *ˈогріх..?*»

2. Червоним колом відображено також: *і: (ˈр'і:дко, стр'і:ў)* — 119; *і^{и}* — 229 *(ˈр'і^{и}чка)*, 287 *(ˈрі^{и}чка ˈрі^{и}дко); î* — 216 *(беˈрîм)*, 218 *(зустˈрîти, гоˈрîх)*, 735 *(стрîх)*.

3. Зеленим колом нанесено ще: *и^{е}* — 52 *(ˈри^{е}чка, ˈри^{е}дко); и^{і}* — 85 *(ˈри^{і}чка, гри^{і}х)*, 224 *(ˈр·и^{і}чка, ˈр·и^{і}дко)*, 241 *(огˈри^{і}х, зустˈри^{і}т', стри^{і}х)*, 247, 249 (як паралель), 257 *(ˈри^{і}чка, ˈри^{і}дко)*, 476 *(ˈри^{і}чка, ˈри^{і}д^{т}ко); ә* (напр., *ˈрәчка, грәх, ˈрәдко)* — 32, 37, 40, 43, 48 (тут же — *грих*), 200, 245 і як паралель — 41, 204.

4. Жовтим колом скартографовано також: *е:* (напр., *ˈр(')е:чка)* — 1, 4; *е^{і}* — 53 *(ˈр'е^{і}чка, ˈр'е^{і}дко)*, 244 *(ˈре^{і}дко); ê* (напр., *ˈр(')êчка, рˈйêдко)* — 63, 65, 66, 72, 84, 88, 119, 207, 239, 244; *і^{е} (ˈр'і^{е}дка, ˈр'і^{е}чка, стр'і^{е}т')* — 98 (із зазначенням, що [і^{е}] тут є середнім між [і] та [е]); *і^{ә} (ˈр'і^{ә}дко)* — 133 (як паралель), 136.

5. Чорним колом позначено ще: *і̯^{е}* (напр., *ˈрі̯^{е}дка)* — 70 (як спорадична паралель), 78, 188, 241, 275; *і̯^{и}е* — 84 *(ˈрі̯^{и}ечка, ˈр·і̯^{и}едко); і̯ә (ˈр'і̯әчка)* — 32, 34, 36, 134; *і̯и* — 209 *(ˈрі̯ичка); î̯ә* — 36 *(ˈрî̯әчка); и̯е (ˈри̯едко)* — 20, 49, 57 (як паралель), 77, 81 (як паралель); *и̯^{і}е (стри̯^{і}ех)* — 27, 81; *û̯е* — 27 *(ˈрû̯ечка, ˈрû̯едко); и̯^{і}ê* — 56 *(ˈри̯^{і}êчка, ˈри̯^{і}êдко); и̯^{і}е (ˈр(')и̯^{і}ечка)* — 59, 82; *и̯^{е} (оˈри̯^{е}х)* — 81, 240; *и̯ә* — 205 *(ˈри̯әчка, гри̯әх, ˈри̯әдко); ^{и}е̯, ^{і}е̯ (стр^{и}е̯ў.., огˈр·^{і}е̯х...)* — 917—919, 920 (як паралель).

6. Синім штрихуванням відбито також: *ˈр^{ӥ}і̯ечка, ˈр^{ӥ}і̯едка* — 106.

7. Відповідним штрихуванням відображено й [р·] (напр., *ˈр·ечка, ˈр·идко, ˈр·и̯^{е}чка, ˈр·^{и}е̯дко)* — 13, 15, 17, 22 (як паралель до твердості й м'якості), 62, 67, 82, 85, 96 і як паралель — 8, 59, 64, 918—920. Не скартографовано [р·] у позиції перед [і], [і̯е] — 62, 67, 75, 106, 108, 110, 251, 253, 534, 538, 791, 795, 820.

8. Подекуди фігурні знаки або штрихування нанесено на підставі одного слова. Зокрема, червоному колу відповідає: *ˈрічка* — 164, 232, 399, 421, 480, 504, 526, 678; *ˈр'ічка* — 199, 321, 387, 424, 461, 505, 561, 631, 728, 729, 740, 766; *ˈр^{ә}ічка* — 257; *ˈрідко* — 147, 390, 571; *ˈр'ідко* — 233, 450, 547, 805, 822, 913; *ˈр·ідко* — 259; *стˈр'ілки* — 158 і *гр'іх* — 694; зеленому колу: *ˈридко* — 28; *ˈри̂дко* — 220; *ˈридко* — 254; *ˈричка* — 198, 212, 215, 223, 237, 243, 251; *ˈрӥчка* — 259; *стрих* — 161; *грих* — 199; *зустˈрәти* — 234; *добˈриший* — 328; жовтому колу: *рˈйедко^{а}* — 5; *рˈйедко* —91; *ˈред^{т}ко* — 237; *ˈр'ечка* — 8; *ˈр·ечка* — 17; *ˈречка* — 87, 271; *стр'ец'* — 99; *стˈрет'іц'а* — 204; *оˈр'ех* — 158; *стˈрехеў* — 235 і *стрех* — 79; чорному колу: *ˈр·і̯ечка* — 5; *ˈр'і̯ечка* — 12; *ˈрі̯^{е}чка* — 150; *ˈр'і̯ечка* — 307; *ˈр'і̯едко* — 145, 243; *стрі̯ет'* — 85; *стˈрі̯елис'* — 202 і *гр'і̯ех* — 274; синьому штрихуванню: *рˈйідко* — 316.

9. Не скартографовано поодиноких випадків: *ˈр'ічка* — 2; *оˈр'іх* — 275; *рєчка* — 807 (як паралель), *ˈрәчка* — 23; *ˈречка* — 96 (як паралель); *ˈрі̯ечка* — 289; *ˈр'ечка* — 403 (як паралель); *ˈр·ідкайа* — 15; *ˈр'ідко* — 19; *ˈр'едко* — 381; *ˈр'і^{и}дко* — 150; *рˈйідко* — 90; *ˈрі^{и}дко* — 81; *ˈр'етко* — 461; *стˈри^{і}нут'* — 22; *стˈрîти, стрîх* — 28; *зустˈр'ети, оˈріх* — 29; *стрєть* — 90; *встˈретити* — 502; *беˈрîм* — 23; *б'еˈром* — 65; *беˈр'ом* — 133; *беˈру̯им* — 131; *ˈрêдко* — 917; *грêх* — 70; *гр'іх* — 72; *гр'і^{и}х* — 85; *гр'ех* — 898 (як паралель); *кˈрепкий* — 251, 480; *аˈрі^{е}х* — 278; *гоˈрі̯ех* — 60; *гоˈрі^{и}х* — 204; *оˈр'іх* — 41; *скоˈрей* — 150; *бе^{ш}ˈр'ом* — 921; *ˈр'едко, б'еˈр'ом* — 922; *беˈр^{ӥ}і̯ем* — 920; *беˈр'і̯ем* — 918, 919.

10. У записах є ремарки: «дифтонги чуються дуже невиразно, а часто їх зовсім не чути» — 53; «дифтонги дуже невиразні» — 272.

11. Щодо протетичного [г] в іменнику *горіх* див. карту № 135.

12. Ареали рефлексів *ě* див. БДА, т. 1, карта № 19; т. 2, карти №№ 15, 16; т. 3, карти №№ 28, 29; т. 4, карта № 27.

КОМЕНТАР № 8

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 383: «Хр*і*н чи хр*о*н, чи хр*є*н, чи хр*е*н, чи хр*и*н?»

2. Структури [хрін] і [хр'ін] відтворюються одним знаком, тому що в записах пом'якшення [р'] передано дуже непослідовно.

3. Червоним колом передано також: *хрйін* — 247; *хрйін, охрˈйін* — 235; *ахрˈйін* — 88; *хр·і^{и}н* — 391; *хр'і^{и}н* — 520; *хр'îн* — 549.

4. Зеленим колом позначено також: *хрын* — 205, 208, 255; *хрі̯ин* — 209; *хрîн* — 245.

5. Жовтим колом відображено *хр'ен* — 3, 8, 10, 13, 14, 16, 18, 24, 25, 30, 57, 71, 186—188, 198; *хрен* — 1, 64; *хр·ен* — 22; *хрйен* — 91.

6. Синім колом позначено також *хр'он* — 807, 841.

7. Чорним колом передано також: *хр'^{і}е̯н* — 62, 157, 917; *хр'і̯^{е}н* — 275; *ахˈр'і̯ен* — 47, 75, 78; *хрі̯^{и}ен* — 81, 84; *хри^{і}е̯н* — 82; *хри̯ен* — 26, 27, 49, 57, 59, 77, 122; *хри̯ên* — 56; *хри̯^{е}н* — 52, 59, 81, 240; *хр^{и}е̯н* — 20; *хре^{и}н* — 85; *ахˈр·^{и}е̯н* — 920; *хр'êн* — 66, 69, 72, 74, 239; *хрêн* — 61, 119, 207, 214.

8. Є ремарка «рідко» щодо структури [хрон] — 517.

9. Не картографуються: *хру̯он* — 128, 199, 245; *хру̯ин* — 281.

КОМЕНТАР № 9

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 386: «Сл*і*д, д*і*д, т*і*ло, л*і*зти, д*і*ти, сн*і*г, с*і*но, с*і*тка, б*і*лий, об*і*д, в*і*тер, в*і*ра, п*і*шки, р*і*чка, р*і*дко чи сл*і̯е*д, д*і̯е*д, т*і̯е*ло, л*і̯е*зти, д*і̯е*ти, сн*і̯е*г, с*і̯е*но, с*і̯е*тка, б*і̯е*лий, об*і̯е*д, в*і̯е*тер, в*і̯е*ра, п*і̯е*шки, р*і̯е*чка, р*і̯е*дко?» Разом з тим нерідко залучено відповіді на частину питання № 431: «*З*вір, *с*міх, *з*міна, *с*тіна чи *зь*вір, *сь*міх, *зь*міна, *сь*тіна?», на частину питання № 235: «Два (три, чотири) *чолоˈвіки* чи *чолоˈвіка?*», на частину питання № 247: «З саˈдочка *ˈпісню ˈчути* чи з саˈдочка *ˈпісня ˈчути?*», на частину питання № 391 а): «М*о*гила, підождии, т*о*бі, *о*бід чи м*у*гила, під*у*жди, т*у*бі, *у*бід?»

2. Червоним колом позначено також: *і: (ˈв'і:тер, ˈб'і:лий* та ін.) — 119, 320 (в обох — спорадично); *î (оˈбîд, смîх* та ін.) — 218, 272 (в обох — переважно); *і^{и} (ˈбі^{и}ди, обˈі^{и}д* та ін.) — 287.

3. Зеленим колом відбито ще: *и^{і}* — 55 *(ˈби^{і}лий)*, 241 *(дв·и^{і}); е^{и}* — 241 *(з'в·е^{и}р); ә (оˈбәд, звәр, зˈмәна* та ін.) — 32, 34, 38, 54, 205 (як переважна паралель).

4. Жовтим колом відображено також: *е: (ˈб'е:ли, аˈб'е:д, ˈв'е:т'ер* та ін.) — 1, 64, 187; *ê (аˈб'êд* та ін.) — 65 (як переважна паралель), 66, 70 (з ремаркою: «звук *ê* є середнім між [і] та [е]»), 72, 81, 207, 239; *е^{і} (оˈб'е^{і}д, ˈв'е^{і}тер* та ін.) — 53, 96 (спорадично); *і^{е} (аˈб'і^{е}д* та ін.) — 98 (як переважна паралель), 278, 307 (як спорадична паралель) та *і^{ә} (ˈб'і^{ә}ли, ˈв'і^{ә}ра* та ін.) — 136.

5. Чорним колом нанесено також: *і̯^{е} (ˈв'і̯^{е}т'ер* та ін.) — 78, 188, 244, 275; «зрідка» — 124, 240 та як паралель (переважно спорадична) — 69, 75, 82, 110; *^{і}е̯ (ˈб'^{і}е̯ли, аˈб'^{і}е̯д* та ін.) — 12, 51, 59, 74, 82, 157, 917—919 і спорадично — 75, 244, 920; *і̯ê (ˈбі̯êли, аˈбі̯êд)* — 106, 115 (в обох — спорадично); *і̯ә (ˈб'і̯әли, оˈб'і̯әд* та ін.) — 36, 37, 133 (зрідка), 134 і як паралель — 42, 63; *і̯^{и}е (ˈбі̯^{и}ели^{і})* — 81 (спорадично); *і̯и (ˈбі̯илий, оˈбі̯ид* та ін.) — 209 (переважно); *и̯^{е} (ˈв^{ӥ}и̯^{е}тер)* — 81; *и̯е (оˈби̯ед, ˈви̯ера* та ін.) — 20, 27, 77 і як паралель — 49, 57; *и̯^{ê} (оˈби̯^{ê}д, ˈви̯^{ê}тер* та ін.) — 56 (як паралель); *и̯^{і}е (ˈви̯^{і}етер, ˈпи̯^{і}ешкі^{и}* та ін.) — 27; *і̯е^{і} (ˈв'і̯е^{і}тер)* — 146; *^{и}е̯ (ˈб^{и}е̯ли, оˈб^{и}е̯д)* — 917.

6. Синім штрихуванням відбито також випадки неповного звучання [й] (напр., *аˈб^{ӥ}і̯ед, ˈп^{ӥ}і̯ешки* і под.) — 52, 59, 81 і як паралель — 241, 920 та спорадичного вживання цього звука — 106, 110, 115, 257 і спорадичну паралель — 108, 150.

7. Коричневим штрихуванням відображено ще напівм'якість губних (напр., *ˈб·ели, аˈб·ед, ˈв·етер* та ін.) — 15. Не взято до уваги напівм'якості в позиції перед [і] та [і̯е] — 17, 62, 75, 110, 115, 241, 251, 391, 534, 577, 791, 795, 819, 820.

8. У деяких записах той або інший рефлекс зафіксовано не в усій групі слів-репрезентантів, а в частині їх або ж як спорадичне паралельне явище. Стосовно обох цих випадків на карті зроблено звичайне позначення, тобто нанесено: червоне коло — 50, 60, 131, 199, 201, 204, 205, зелене коло — 175, 180, 211, жовте коло — 2, 4, 5, 7, 22, 34, 51, 81, 95, 234, 237, 242, чорне коло — 22, 38, 48, 50, 60, 66, 95, 132, 133, 198, 202, 238, 289, синє штрихування — 5, 144, 147, 148, 209, 323 і коричневе штрихування — 7, 98, 161.

9. Не скартографовано: *ˈВ'ера* (власне ім'я) — 17, 259, 398, 623, 696, 921; *ˈВера* (теж) — 20, 42, 59, 204, 240, 253, 776; *ˈві̯ера* — 551, 814; *вˈйера* — 41, 824 (як паралель); *ˈв'ера* — 287, 316, 323, 406, 903 і як паралель — 403, 478, 806, 836 (спорадично), 842, 898, 902, 905; *ˈвера* — 166, 545 (як паралель), 779, 784; *ˈв'іра* — 72, 99; *ˈв'іруйе* — 94; *ˈві^{и}ра* — 81; *ˈв'етер* — 21, 67, 272; *ˈв'ет'ер* — 46, 47; *ˈві̯етер* — 183; *ˈпи̯әвен'* — 32; *пˈйевен'* — 206; *ˈпәвен'* — 234; *ˈб'ели* — 57; *бˈйіли* — 316; *ˈбі̯^{и}ели^{і}* — 59; *ˈб'ели^{і}* — 78; *бˈйіл·и^{і}* — 84; *ˈбілий* — 87; *ˈб'ілий* — 99, 248; *ˈб'іли* — 70, 72, 277; *ˈбі̯елий* — 699; *аˈб'ід* — 70, 73; *оˈби^{і}д* — 81, 257; *аˈбед* — 189; *оˈбîд* — 216; *обˈйед* — 178, 243; *оˈбид* — 174, 311; *оˈбед* — 170; *оˈбîдат'* — 249; *пооˈбўдайу* — 316; *ˈпәшкі* — 37; *ˈпишки* — 208, 325 (як паралель), 355, 795; *пˈйішки* — 41, 115; *пˈйешкі* — 54; *ˈп'ішк'і* — 94; *ˈп'ішки* — 99; *ˈп'і̯әшк'і* — 97; *ˈп'ишки* — 252; *ˈп'і^{и}шки* — 291; *ˈм'у̯есто* — 32; *ˈм'есто* — 539; *мˈн'істо* — 208, 212 (як паралель); *ˈм'істо* — 73; *пісн'а* — 58; *пˈйісн'а* — 242; *с'ˈпейе* — 241; *сˈп'ейе* — 79; *с'ˈп'ійе* — 158; *звир* — 242; *звер'* — 183 (як паралель); *зв'îр* — 235; *з'в'ер* — 246; *соˈп'ілка* — 56; *соˈпилка* — 92; *саˈпилка* — 101, 187; *прабˈйуг* — 189; *проˈб'ог* — 190; *с'міх* — 206; *сміх* — 242; *смих, см'îх* — 235; *ц'ˈвисти* — 692, 708, 739 (як паралель); *зˈв'ес'т'і* — 715; *мед'* — 172; *мн'ед'* — 205; *мнід'* — 169, 252; *м'ид'* — 208; *вйіс* — 234; *оˈбêд* — 917 (як паралель); *аˈби̯ед, паˈб^{ӥ}êг, ˈд'оўка* — 920.

10. У записах є ремарки: «дифтонги чуються дуже невиразно, а часом їх зовсім не чути» — 53; «у дифтонга другий елемент вимовляється нечітко» — 237; «рідше» — до *ˈб'іли, ˈоб'ід* та ін. порівняно з *ˈб^{ӥ}іли, обˈйід* та ін.— 253.

11. Ареали рефлексів *ě* див. ДАБМ, карта № 34; АРГВМ, карти №№ 16, 17; MAGP, t. 2, карти №№ 84—90; t. 3, 154; БДА, т. 1, карти №№ 17, 18; т. 2, карти №№ 14, 17; т. 3, карти №№ 26, 27, 31, 32; т. 4, карти №№ 25, 26, 31, 32.

КОМЕНТАР № 10

1. Карту складено за відповідями на частину питань Програми № 287: «Край сˈвіт*у*… чи край сˈвіт*а*..?», № 431: «*З*вір, *с*міх… чи *зь*вір, *сь*міх..?», № 447: «… *з*мій, *з*вір… чи *дз*мій, *дз*вір..?»

2. Карта відображає рефлексацію наголошеного *ě* після двох приголосних, другий з яких губний [в], [м]; у цій позиції порівняно з позицією після одного губного приголосного наслідки рефлексації *ě* трохи відмінні (див. карту № 9).

3. Чорним колом у нас. пп. 64, 65, 72 передано позначення *ê* *(сˈв'êту, зв'êр, см'êх, зм'êй)*.

4. У нас. пп. 212, 235, 237 рефлекс [и] засвідчено тільки в слові *смих,* у нас. п. 242 лише в слові *звир*.

5. Через непослідовність у записах пом'якшення [с], [з] перед рефлексами не картографується.

КОМЕНТАР № 11

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 387: «Дiˈла, мiˈшок, стiˈна, дiˈдок, рiчˈки, лiˈсами, пiˈсок, вiдˈро чи деˈла, меˈшок, стеˈна, деˈдок, речˈки, леˈсами, пеˈсок, ведˈро, чи дєˈла, мєˈшок, стєˈна, дєˈдок, рєчˈки, лєˈсами, пєˈсок, вєдˈро?», на частину питання № 388 а): «У гнiздi, на столi, у хлiвi, чи у гнездi̯е, на столi̯е, у хлевi̯е, чи інакше?», на частину питання № 306: «Стоˈли, хліˈби, вітˈри, воˈли, плуˈги чи стоˈлове, хліˈбове, вітˈрове, воˈлове, плуˈгове?», на частину питання № 268: «ˈПозіхи чи ˈпозіви?», на питання № 20: «Як у вас називається час збирання сіна?», на частину питання № 227: «Зˈгадувати *за дiˈтей,* зˈгадувати *про дiˈтей,* зˈгадувати *на дiˈтей?*»

2. Червоним колом відображено також *i:, î,* i^{и}, зокрема: *д'i:ˈла* — 119 (як варіант); *у гнîзˈд'i, у хлîˈв'i* — 171; *дîˈдок, у гнîзˈд'i* — 180 (як паралель до *i*); *сîноˈкос* — 206, 302; *цîˈпилно, дîˈтей* — 218; *ц'îˈпил'но* — 260, 792 (як паралель до *i*), 882; *цîˈпилно* — 827; *цîлиˈна* — 278; *сîˈножат', цîловиˈна* — 295; *ц'îлиˈна* — 722; *ˈпоз'î-хи* — 792; *ц'*i^{и}*лиˈна* — 154; *сi*^{и}*ноˈкiс* — 536.

3. Зеленого кола вжито ще для *ə* (напр., *дəˈди, ләˈса, тəˈла* та ін.) — 32, 43, 48, 312 і як паралель до *и* — 28, 34, 36 — 38, 41, 163, 204.

4. Чорним колом відображено також *i̯e, ⁱe̯, i̯ə, i̯ш,* e^{i}, *ê* та інші графічні позначення: *д'i̯eˈла, д'i̯eˈдок* та ін.— 7 (як паралель до *е, а*), 21, 27, 29, 33, 45, 61, 63, 76, 121, 140, 141, 176, 198, 200, 203, 214, 236, 242, 243, 245, 274, 276 і як паралель до *е* — 2, 6, 9, 22 — 26, 28, 30, 35, 39, 49, 94, 115, 116 та як спорадичне явище — 43, 108, 111, 122, 142, 145, 161, 199, 277; *д'ⁱe̯ˈди* — 12; *д'ⁱe̯ˈдок, л'ⁱe̯ˈсами* — 157; *д'ⁱe̯ˈла, д'ⁱe̯ˈдок, л'ⁱe̯ˈсами* — 188; *л'i̯əˈса* та ін.— 201 і як паралель до *е* — 32, 36, 205; *д'i̯шˈла, д'i̯шˈдок* та ін.— 209; *дêˈдок* — 61; *д'êˈди* — 70; *с'êўˈба, хл'êˈба* — 88; *д'е*^{i}*ˈдi, хл'е*^{i}*ˈбi* — 53; *д'е*^{i}*ˈдок, л'е*^{i}*ˈсами*^{i} — 241 (як паралель); *у хл'i*^{e}*ˈв'е* — 14 (як паралель до *е*), *дi*^{e}*ˈла* — 278; *д'i*^{e}*ˈди* — 124.

5. Чорним контурним колом відбито ще: *д'е*^{a}*:ˈдок, л'е*^{a}*:ˈсам'i* та ін.— 94; *л'а*^{e}*ˈсам'i* та ін.— 4, 104; *ӡ'а*^{e}*ˈдок* — 105; *л'а*^{e}*ˈсами*^{i} — 108 (як паралель до е^{a}); *д'а:ˈдок, л'а:ˈси* та ін.— 5, 17, 72, 75 і як паралель — 67, 68; *д'âˈла, д'âˈдок* — 65; *л'аˈси, д'аˈди* та ін.— 8, 13, 15 («зрідка»), 16, 64 («зрідка»), 65, 66, 99, 190 і як паралель — 7, 101, 105.

6. Жовтим штрихуванням додатково відбито напівм'якість приголосних: *д·е*^{i}*ˈла, л·еˈсам'i* — 50 (паралельно до твердості: деˈдок); *хл·еˈби*^{i}*, з·еˈвайе, ц·иˈли*^{i}*ˈна, паз·и*^{i}*ˈхайе* — 78; *л·еˈса* та ін.— 56, 62, 81, 84, 90, 91, 110, 312. Напівм'якості перед [i] (*л·iˈсами* — 557, 882), як і твердості в цій позиції (*цiләˈна* — 447, 453; *у гнiзˈдi, у хлiˈвi* — 495, 899 — в останньому паралельно до м'якості; *хлiˈби* — 609; *у гнiзˈд'i* — 820) не відображено.

7. Ареали рефлексів *ě* див. АРГВМ, карта № 5; БДА, т. 1, карта № 23; т. 3, карта № 30; т. 4, карта № 30.

КОМЕНТАР № 12

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 9: «Як у вас називається — *ˈпасіка, пˈчельня..?*»

2. Червоним колом позначено також: i^{и} (*ˈпас'i*^{и}*ка*) — 75, *î* (*ˈпасîка*) — 218, i^{e} (*ˈпас'i*^{e}*ка*) — 84.

Перед рефлексом [i] нема знака пом'якшення [с], очевидно, через неточність записів — 6, 55, 109, 110, 115, 158, 159, 168—170, 172, 177, 183, 184, 186—189, 201, 204, 239, 241, 245, 250, 252, 261, 262, 273, 279, 280—282, 285, 298, 299, 325, 326, 341, 355, 356, 358, 361, 380, 391, 392, 396, 399, 408, 410, 412, 429, 436—439, 444, 478, 479, 490, 495, 515, 529, 540, 546, 551, 553—555, 557, 559, 560, 565, 566, 568, 569, 571—574, 576, 578, 579, 581, 583, 586, 589, 591, 593, 595, 596, 598—600, 606, 607, 610—613, 616, 619, 625—627, 630, 635, 638, 645, 651, 654, 656, 668, 672, 675, 696, 710, 754, 760, 762, 767, 769, 774, 778, 780, 783, 785, 794, 796—798, 801, 804, 805, 808, 810—815, 817, 825, 826, 831, 835, 847, 848, 850—853, 856, 869, 881, 886, 895—897.

3. Засвідчено наголос на другому складі *паˈс'iка* — 179, 465, 856; обидва наголоси — *ˈпас'iка* і *паˈс'iка* — 857, 900.

4. Зафіксовано рефлекс [i] + [й] без пом'якшення [с] (*ˈпасiйка*) — 745.

5. Записано рефлекс [i] + [ў] без пом'якшення [с] (*ˈпасiўка*) — 643, 660, 663, 670; з наголосом на другому складі *паˈсiўка* — 663; *паˈс'iўка* — 901.

6. Зеленим колом у нас. п. 78 картографується також и^{i} (*ˈпаси*^{i}*ка*).

7. Жовтим зафарбованим колом передано ще: *ê* (*ˈпас'êка*) — 17, 61, 63; *ə* (*ˈпас'əка*) — 34; (*ˈпасəка*) — 199; жовтим контурним колом — *ä* (*ˈпас'äка*) — 15; *â* (*ˈпас'âка*) — 66; *а* (*ˈпас'ака*) — 13, 102.

КОМЕНТАР № 13

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 385: «Цiлувати чи цилувати, чи целовати, чи цьолувати, чи цоловати, чи цюлювати?»

2. Структури суфікса: див. карту № 179.

3. Червоним колом також позначено: i^{e} (*ц'i*^{e}*луˈвати*) — 849.

4. Зеленим колом також передано: *û* (*цûлоˈвати*) — 792; *цûлуˈвати* — 881; и^{i} (*ци*^{i}*лоˈвати*) — 316, 320, 609; и^{e} (*ци*^{e}*луˈват'*) — 575, 604, 608, 908; *î* (*цîлоˈвати, -т'*) — 89, 235; *цîлуˈвати, -т'* — 54, 171, 671; *ə* (*цəлуˈвати, -т'*) — 389, 395, 427, 628, 640, 642, 648, 676, 683, 816, 822, 855, 866, 868, 888, 903, 905, 911.

5. Жовтим колом також відображено: *ⁱe̯* (*ц'ⁱe̯лаˈват'*) — 150; е^{o} (*ц'е*^{o}*лоˈват'*) — 46.

6. Коричневим колом також позначається *ä* (*цäлаˈват'*) — 67, 68.

7. Чорним колом також передано: *ω* (*цωлуˈвати*) — 447; у^{o} (*цу*^{o}*луˈват'*) — 215.

8. Відзначено [л·] — 35, 241, 243, 257, 270, 292, 316, 329, 335, 354, 359, 366, 386, 477, 478, 549—551, 557, 558, 561, 563, 575, 577, 580, 584, 585, 591, 601, 604, 605, 607—609, 622, 795, 799, 845, 882.

9. Записано структури з диспалаталізованим [ц] перед [е], [о], [а], [у] — 1—14, 16—18, 20—23, 26—34, 36—45, 47—53, 56—60, 64—72, 74—78, 81, 82, 88—91, 93, 95, 96, 99—102, 104—106, 108, 111, 113, 114, 132, 145, 150, 203, 205, 208, 212, 232, 273, 317, 917, 918, 920.

КОМЕНТАР № 14

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 379: «Лоскотати, полин, зозуля, собі, тобі чи лескотати, пелин, зезуля, себі, тебі?», на частину питання № 392: «Голубка, нагодуй, зозуля чи гулубка, нагудуй, зузуля?» і на питання № 73: «Як у вас називається: *зоˈзуля* чи *кукуˈличка (кукуˈлічка)..?*»

2. Червоним колом відбито також наявність у ненаголошеному складі [у^{o}], [у] і позначень **ω**, *у̯о (о̯у)*: *зу*^{o}*ˈзул'а* — 154, 318, 548, 589, 635, 687, 765, 840, 881 і як паралель до *зо*^{у}*ˈзул'а* — 266, 302, 384, 542, 609, 646, 766, 795, 799; *з'уˈз'ул'а* — 26; *зуˈзул'а* — 23, 28, 50, 52, 147, 148, 152, 155, 156, 160, 167, 173, 176, 179, 180—182, 185,195, 196, 209, 212, 215, 217, 222—224, 227, 230, 232, 233, 246, 255, 260, 268, 282, 297, 300, 301, 303, 308, 310, 314, 325, 327, 328, 330—344 (з ремаркою «частіше» — на відміну від *зоˈзул'а*), 346, 349, 350, 351, 354, 356—360, 362—365, 368—375, 377, 380—383, 385—387, 389—391, 396—399, 401, 403—427, 430, 431, 433, 434, 437—442, 444, 446, 449, 451, 459, 461, 462, 464, 466, 468—470, 474—476, 478, 480, 481, 483, 487, 489, 490, 495, 496, 500, 504, 505—507, 510, 511, 514, 521, 524—526, 530, 532, 536, 537, 540, 541, 543—545, 547—549, 552, 554, 556, 559, 561—567, 569, 570, 572—574, 578, 580—583, 586, 587, 589, 590, 593—596, 598—604, 606, 611, 612, 616, 621—624, 626—630, 632—634, 637, 641, 644, 645, 647, 650, 653—659, 661—663, 665, 667—675, 678, 679, 682, 683, 687—690, 710, 711, 718, 719, 725, 726, 737, 742, 745, 749, 750, 758, 761, 762, 767, 768, 770, 783, 788, 794, 797, 798, 805, 806, 809, 810, 812—818, 821, 822, 824, 825, 828, 830, 831, 836, 837, 839, 840, 843, 846, 851, 853, 855, 856, 858, 859, 860, 862, 864—867 (з ремаркою «раніше»), 869, 870, 873, 875, 876, 882, 883, 886—889, 891, 893, 894, 898, 900—904, 908, 909, 911—913, 915, 916, 921, 922 і як паралель — 144, 231, 269, 313, 384, 402, 467, 485, 513, 528, 529, 539, 542, 558, 575, 591, 607, 609, 615, 618, 646, 666, 780, 792, 801, 802, 820, 827, 832, 834, 838, 841, 842, 845, 847, 861, 868, 872; *зуˈзул'ка* — 755; *зуˈзулечка* — 829; *зωˈзул'а* — 25, 29, 32, 183, 184, 195—197, 199, 215, 216, 223, 226—230, 244, 246, 254, 258, 266, 284, 288, 295, 296, 322, 330, 342, 370, 371, 376—379, 382, 383, 385, 388—390, 393—398, 400, 403, 404, 406, 414, 419, 421, 423, 427, 429, 432—437, 440, 441, 444, 445, 447, 448, 450, 452—456, 458, 459, 463—465, 468, 473—476, 479, 486, 487, 491, 492, 494, 497—499, 501, 502, 510, 515 (з ремаркою «зрідка»), 516, 517, 522, 527 (з ремаркою «зрідка»), 534, 538, 541, 549, 551, 553, 557, 559, 560, 563, 565, 567—569, 573, 576, 578, 579, 581, 583, 584, 588, 592, 594, 595, 599, 600, 603, 610, 617, 624, 626, 628, 632, 634, 636—645, 647—649, 651, 653, 655—658, 660, 663, 664, 668—671, 675, 677—683, 685, 688, 691, 693, 694, 702, 704, 707, 712, 717—720, 722, 728, 732, 734, 737, 738, 743, 744, 746, 760, 763, 794, 796, 831, 843, 848, 857, 863, 864, 869, 873—875, 877, 878, 880, 884, 888, 889, 892—903, 905—907, 909, 910, 913—916 і як паралель — 287, 508, 582, 609, 646, 652, 792; *зωˈзωл'а* — 208, 382, 383, 436, 450, 483, 606, 649, 650, 660, 677, 874, 885, 888, 890, 891; *зωˈзул'ка* — 506; *зу̯оˈзул'а* — 33, 179, 215, 221, 222, 269, (як паралель до *зо*^{у}*ˈзул'а*), 306, 390, 665; *зо̯уˈзул'а* — 42, 209, 215, 352.

Крім того, червоним колом відображено *зоˈзул'а,* паралельне до *зо*^{у}*ˈзул'а,*— 41, 235, 266, 313, 412, 467, 488, 509, 531, 539, 577, 582, 607, 614, 646, 666, 696, 774, 780, 802, 803, 807, 820, 827, 832, 834, 841, 845, 847, 849, 850, 861, 868, 879; паралельне до *зуˈзул'а, зωˈзул'а* або й поодиноке — 23—26, 28, 32, 36, 37, 39, 40, 42, 45, 48, 50, 52, 54, 57, 58, 62, 81, 87, 89, 90, 91, 126, 127, 146, 148, 150, 151, 153, 158, 159, 161, 164, 165, 167—169, 171, 173, 174, 177, 181, 186, 192—196, 200—204, 206, 210—214, 216—220, 222, 223, 227, 232, 234, 238, 239, 242, 245, 248, 253, 256, 257, 260, 262, 264, 265, 267, 268, 270, 276, 281, 282, 285, 288, 291, 293—296, 298, 299, 300, 302—306, 308—310, 312, 318, 319, 322, 328, 329, 331, 333, 344, 353—361, 366—368, 370 (з ремаркою «зрідка»), 372, 375—377, 381—383, 385—390, 392, 393, 399 (з ремаркою «рідко»), 400—402, 404, 406, 407, 410, 411, 413, 414, 416—418, 421, 426, 428, 429, 430, 432—434, 438, 440, 443, 455, 457, 460—462, 464, 465, 468—470, 474, 476, 478, 480—482, 487, 489—492, 494, 497, 500, 503—505, 507, 510, 512, 515, 517—520, 523, 525, 527, 532 (з ремаркою «зрідка»), 533—535, 544, 546, 548, 550, 553—557, 559, 563, 566, 567, 569—572, 579, 583, 586, 595—599, 606, 611, 613, 617, 619, 620, 622 (з ремаркою «рідше» — на відміну від *зуˈзул'а*), 625, 626, 629, 631—633, 636, 637, 643, 644, 650, 651, 656, 657, 659, 661, 662, 667, 668, 670, 671, 674, 675, 678, 680, 682, 684, 689, 690, 692, 695, 698, 699, 703, 706, 708, 710—712, 714, 722, 724—726, 728, 729, 735, 741, 742, 744, 749, 750, 762, 770—773, 776, 778, 781, 785, 788, 789, 791, 793, 794, 797, 804—806, 808—813, 815—819, 821—823, 825, 826, 828—831, 835, 837, 839, 844, 851—854, 856—860, 862—864, 866, 867, 870, 871, 873, 875, 876, 880—887, 890, 895, 896, 899, 901, 902, 904, 908, 910, 911, 913—915; *зоˈз'ул'а* — 22; *зоˈзωл'а* — 382, 456, 746, 910; *зôˈзул'а* — 530, 646; *зоˈзул'ка* — 755; *зо*^{у}*ˈзо*^{у}*л'а* — 513.

3. Зеленим колом додатково нанесено: *зо*^{a}*ˈзул'а* — 62; *з'âˈз'ул'а* — 65; *з"äˈз'ул'е* — 67; *з'а*^{e}*ˈз'ул'е* — 71 (поряд — *з'аˈз'ул'е*); *з'а:ˈз'ул'а* — 94, 105 (поряд — *з'аˈз'ул'а*); *за*^{o}*ˈзул'а* — 477 (паралельно до *заˈзул'а*); *заˈзул'ка* — 90 (з ремаркою «рідше»), 747.

4. Жовтого кола вжито й для записів: *з'е*^{a}*ˈз'ул'а* — 1, 4, 96 і як паралель до *з'еˈз'ул'а* — 3, 64, 97; *з'е*^{a}*ˈз'ул'е* — 104 (як паралель); *з'а*^{e}*ˈз"ул'а* — 65 (як паралель); *з"еаз'ˈул'а* — 66 (як паралель); *з'i̯еўˈз'ул'а* — 26, 31.

5. Чорним колом відбито також: *зəˈзул'а* — 45, 235, 236, 252, 638 і як паралель до *зиˈзул'а* — 33, 205, 274, 284, 288, 290; *зе*^{и}*ˈзул'а* — 41; *зи*^{e}*ˈзул'а* — 50, 267.

6. Синім штрихуванням охоплено ще: *зеˈз'ул'а, з'аˈзўл'а* — 2 (поряд — *з'аˈз'ул'а*); *з'еˈзул'а* — 6 (паралельно — *зеˈзул'а*), 7; *з"еˈз'ул'а, з"аˈз'ул'а* — 66; *з·еˈз'ул·а* — 106 (поряд — *з'еˈз'ул'а*); *з"еўˈз"ул'а* — 917.

7. Серед даних, відображених фіолетовою ізоглосою, є такі відмінності або непослідовність зміни: *з"еˈз'улä, з"äˈз'ул'е* — 67; *з'еˈз'ул'ä* — 68; *з'еˈз'ул'а* — 106, 108 (в обох — як паралель до *з'еˈз'ул'е*); *зеˈзул'а* — 157 (як паралель до *зеˈзул'е*).

8. Не скартографовано: *з"äˈз'ул'а* — 5 (як паралель до *з'еˈз'ул'а*), 15, 17 (в обох — як паралель до *з'аˈз'ул'а*); *зiˈз'ул'а* — 21; *з'iˈз'ул'ка* — 31; *з'iˈзул'а* — 205; *зi̯еˈз'ул'а* — 21; *зи*^{i}*ˈзул'а* — 110; *з·еˈзул'а* — 6 (поряд — *з'еˈзул'а, зеˈзул'а*); *з·еˈз'ул'а* — 17 (поряд — *з'еˈз'ул'а*); *з'уˈз'ул'а* — 866 (паралельно — *зуˈзул'а*); *заˈз'ул'а* — 876 (паралельно — *зоˈзул'а*); *ˈзозул'* — 902.

9. Ареали лексеми *зоˈзуля* й змін ненаголошеного голосного див. АРГВМ, карта № 229; ДАБМ, карта № 309; ЛАЗО, ч. 1, карта № 14; AJDL, z. 3, карта № 142; AJPP, карта № 219.

КОМЕНТАР № 15

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 387: «Дiˈла, мiˈшок, стiˈна, дiˈдок, рiчˈки, лiˈсами, пiˈсок, вiдˈро чи деˈла, меˈшок, стеˈна, деˈдок, речˈки, леˈсами, пеˈсок, ведˈро, чи дєˈла, меˈшок, стєˈна, дєˈдок, рєчˈки, лєˈсами, пєˈсок, вєдˈро?», на питання № 49: «Як у вас називається посуд, у якому стоїть вода в кімнаті: *ˈдiжка, ˈкадка (каˈдушка)..?*», на частину питання № 236: «*Два вiдˈра, двi вiдˈрi, дˈвоє ˈвiдер?*», на питання № 201: «*Як мiшˈком наляˈкав iз-за угˈла*», на частину питання № 306: «Стоˈл*и*, хлiˈб*и*, вiтˈр*и*, воˈл*и*, плуˈг*и* чи стоˈл*ове*, хлiˈб*ове*, вiтˈр*ове*, воˈл*ове*, плуˈг*ове*?»

2. Червоне коло нанесено також відповідно до *і*^{и} — 287 (*мі*^{и}*ˈшок, пі*^{и}*ˈсок, ві*^{и}*дˈро*) та *î* — 383 (*пîˈсок, вîдˈро*). Крім того, цей знак відповідає одному слову: *м'іˈшок* — 155, 222, 265, 697, 757, 778, 915; *міˈшок* — 428, 431, 559, 571, 613—615, 619, 783; *у в'ідˈр'і* — 180; *в'ідˈро* — 822; *відˈро* — 568; *піˈсок* — 210; *б'іˈда* — 212.

3. Зеленим колом додатково позначено: *е*^{и} — 62 (*ме*^{и}*ˈшок, пе*^{и}*ˈсок*, з ремаркою про спорадичність), 140 (*пе*^{и}*ˈсок, ве*^{и}*дˈро*), 149 (*ве*^{и}*дˈро*); *и*^{е} — 278 (*пи*^{е}*ˈсок, ви*^{е}*дˈро* — як паралель); *и*^{і} — 150 (*ми*^{і}*ˈшок, пи*^{і}*ˈсок* — як паралель); *ə* — 21, 32, 36, 43, 48, 173 (*məˈшок, пəˈсок, вəдˈро*), 38 (*пəˈсок вəдˈро* — як паралель), 45, 279 (*вəдˈро*, в останньому — як паралель), 198 (*бəˈда, вəдˈро*). Це ж коло в окремих випадках нанесено відповідно до поодиноких слів: *пиˈсок* — 144, 148, 199; *ве*^{и}*дˈро* — 145, 329 (як паралель); *видˈро* — 329; *миˈшок* — 180.

4. Чорному колу ще відповідають: *ê* — 176 (*мêˈшок*), 214 (*пêˈсок*); *і*^{е} — 278 (*мі*^{е}*ˈшок, ві*^{е}*дˈро* — як паралель); *i̯е* — 2, 32 (*в'i̯едˈро* та ін.— як паралель), 21, 23, 35, 42, 45 (*мi̯еˈшок, пi̯еˈсок* та ін.), 24, 48 (*вi̯едˈро*), 5 (*в'i̯едˈра*), 28 (*мi̯ешˈком* та ін.), 209 (*подмi̯еˈтати* — як паралель до *i̯и*: *бi̯иˈда, мi̯иˈшок, звi̯изˈда, вi̯идˈро*), 236 (*пi̯еˈсок*), а також *е* в поодиноких словах: *м'еˈшок* — 48; *меˈшок* — 173; *в'едˈро* — 191; *ведˈро* — 150, 201, 259, 326; *п'еˈсок* — 161; *пеˈсок* — 310; *ветˈра* — 274; *звезˈда* — 279.

5. Чорним контурним колом відображено також перехід [е] > [а^{е}], [а]: *м'а*^{е}*ˈшок, п'а*^{е}*ˈсок* — 96; *п'а*^{е}*ˈсок* — 108; *м'âˈшок, в'âдˈро* — 65, 66; *м'äˈшок, п'äˈсок* — 15, 17, 70; *вäдˈро* — 75; *м'а:ˈшок, п'а:ˈсок, в'а:дˈро* — 94; *п'аˈсок* — 7, 13, 16, 18, 66, 99; *маˈшок, паˈсок, вадˈро* — 22; *вадˈро* — 26; *маˈшок* — 33; *п'аˈсок* — 65; *в'а*^{о}*дˈро* — 17 (як паралель).

6. Жовте штрихування подекуди нанесено на основі єдиного слова-репрезентанта: *вйадˈро* — 7; *бйəˈда* — 42; *звйезˈда* — 63; *пйiˈсок* — 176 (як паралель).

7. Синього штрихування вжито й тоді, коли серед записаних слів лише в одному губний приголосний м'який: *в'едˈро* — 10; *м'еˈшок* — 24; *п'еˈсок* — 31; *зв'езˈда* — 169, 170; *сп'еˈвайу* — 918. Навпаки, якщо твердість зафіксовано в однім слові (у всіх інших губні м'які), то штрихування не застосовано: *меˈшок* — 2 (як паралель); *ме*^{а}*ˈшок* — 8. Напівм'якість губних перед [е], [и], [а] скартографовано як твердість — 1, 918 і паралельно до твердості — 5, 50, 67, 917 та паралельно до м'якості — 69, 70. Відзначену записами послідовно (391, 534, 538, 791, 795, 819, 820) або факультативно (921, 922) напівм'якість губних перед [і] до уваги не взято.

8. Не скартографовано: *м'i̯ешˈком* — 25 (як паралель); *məˈшок* — 29, 31, 236, 245 (як паралель); *мишˈком* — 274; *миˈшок* — 225, 285, 320 (як паралель); *меˈшок* (як паралель) — 709, 712, 922; *пеˈсок* — 696 (з ремаркою «рідше»); *вəдˈро* — 25; *ве*^{и}*дˈро* (як паралель) — 136, 240, 353; *ведˈро* — 325 (як паралель); *видˈро* — 301 (як паралель), 722; *вi̯одˈра* — 32; *Писˈки*^{і}*йка* — 249; *пиˈсок* (як паралель) — 251, 309; *Пишˈчанка* (урочище) — 257; *биˈда* — 252; *звезˈда* — 464, 471, 689, 902 (як паралель); *звəзˈда* — 464, 472; *звизˈда* — 688, 694; *зве*^{и}*зˈда* — 730; *зв'озˈдами* — 883; *в'ітˈри* — 25; *вйетˈри* — 208; *м'ешˈчан'е* — 225; *в*$^{(й)}$*етˈри*^{і} — 920. Не скартографовано й вікових особливостей мовлення, характерних переважно для вимови молоді: *м'іˈшок, п'іˈсок* та ін.— 39, 40, 54, 204—206, 286, 289; *в'ідˈро, зв'ізˈда* — 322; *п'іˈсок* — 317 (з ремаркою «рідко»), 323; *миˈшок* — 55; *видˈро* — 87.

9. У записі з нас. п. 249 рефлекс [е] (*меˈшок, ведˈро, пеˈсок*) схарактеризовано ремаркою «рідше» (порівняно з рефлексом [і]).

10. Ареал рефлексів *ě* див. ДАБМ, карта № 15; БДА, т. 1, карта № 24; т. 3, карта № 31; т. 4, карта № 31.

КОМЕНТАР № 16

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 414: «... співає... чи співає?» і на частину питання № 353: «... спіˈваю чи ... спіˈвам, чи ... спіˈваву, чи ... спіˈвау?» з урахуванням відповідей на частину питання № 303 «... співаˈки ... чи співаˈкі .., чи співаˈці.., чи співаˈци?»

2. Зеленим колом також відображено: *спи*^{і}*ˈвайе, спи*^{і}*ваˈки* — 241, 251; *спîˈвайе, спîваˈки* — 35, 45; *спиˈвайе* — 6; *спи*^{ə}*ˈвайе* — 136; *спі*^{и}*ˈвайе* — 143.

3. Жовтим колом картографуються також: *спəˈвайу, спəваˈки* — 32, 36, 37, 43, 48, 205, 208; *сп'i̯еˈвайе, сп'i̯еваˈки* — 2, 29, 33, 39, 61, 63, 76, 115, 121, 137; *спе*^{и}*ˈвайе* — 272, а також структури із змінами [е] > [е^{а}], [а]: *сп'е*^{а}*ˈвайе* — 8; *спа*^{е}*ˈвайе* — 94; *сп'аˈвайе* — 65, 66 і структури з пом'якшенням [п] перед [е], [е^{а}]: *сп'еˈвайе, сп'е*^{а}*ˈвайе* — 3—5, 8, 10, 11, 24, 41, 44, 69, 74, 95, 99, 130; *сп·еˈвайе* — 15, 46, 47, 49, 96, 113.

4. Чорним колом картографуються також: *спуˈвайе* — 32, 60; *спо*^{е}*ˈвайе* — 59.

5. Штрихування об'єднує дієслівні форми 1-ої і 3-ої ос. теперішнього часу одн. дійсного способу, утворені від основи інфінітива *п'ет', п'i̯ет'* : *п'е*^{а}*ˈйе* — 1, 4, 64, *ˈп'ейе* — 2, 5, 101; *п'аˈйе* — 13, 102, 104, 105; *сп'äˈйе* — 70, 72; *ˈп'ейа* — 16; *ˈп'ейат'* — 17; *паˈйет*^{ч}*'* — 8; *п·еˈйу* — 3, 66, 67; *пеˈйу* — 68; *п'аˈйу* — 65; *паˈйу* — 14; *сп'е*^{а}*ˈйу* — 94.

6. У записах з багатьох нас. пп. позначене пом'якшення початкового [с]: *с'п'іˈвайе, с'пеˈвайе, с'пиˈвайе..* — 8, 15, 19, 40, 41, 45, 49, 74, 118, 120, 122, 123, 147, 152, 154, 161, 165, 166, 170, 172, 173, 175—177, 185, 189, 191, 193, 197, 199, 200, 202, 208, 210, 211, 220, 221, 231—233, 236, 248—252, 266, 267, 270, 288, 290, 293, 302, 304, 306, 308, 310, 316, 325, 327, 346, 366, 372, 373, 376, 377, 379, 380, 395, 430, 432, 434, 441, 445, 446, 448, 452, 458, 460, 463, 466—468, 473, 476, 477, 486, 487, 489—491, 493, 496—498, 501, 509, 511, 519, 522, 523, 527, 534, 538, 542, 544, 548, 562, 575, 580, 585, 597, 602, 612, 618, 622, 628, 632, 641, 642, 648, 649, 652, 655, 664, 676, 679, 682, 688, 690, 691, 693, 694, 696, 712—714, 716, 724, 725, 727, 731, 733, 738, 742—745, 752, 755, 758, 759, 765, 773, 794, 800, 818, 832, 834, 836, 842, 845, 852, 859, 860, 862, 872, 877, 880, 902, 903, 905, 909, 913, 914; *с·п'іˈвайе* — 144, 253, 503, 510, 558, 577, 608, 687, 701, 703, 706, 734. Пом'якшення [п] перед [і] у багатьох випадках відсутнє через недосконалість записів і тому до уваги не береться.

7. Ареали *сп'еˈват' (сп'аˈват'), п'ет'* див. ДАБМ, карта № 316.

КОМЕНТАР № 17

1. Карта синхронно відбиває територіальне поширення основних виявів [и] і одночасно синтезує явище злиття давніх *і* та *ы* в одній фонемі. Деталізація позиційного виявлення /и (и^{і})/ і особливості злиття *і* та *ы* після окремих груп приголосних розкриваються наступними картами: № 20 «Рефлекси давніх *і* та *ы* після губних», № 19 «Рефлекси давніх *і* та *ы* після [р]», № 102 «[т], [д], [с], [з], [н] перед голосними попереднього ряду».

2. Червона площина позначає ареал [и] з давніх *і* та *ы* (*ˈсила, ноˈсити, воˈзити, сиˈлен:ий, ˈносит', ˈвозит'*); зелена — розвиток [и^{і}] — звука високого з незначним обниженням підняття, що виступає в поліських говорах (*ˈси*^{і}*ла, ˈви*^{і}*шн'а, си*^{і}*ˈлен:и, ви*^{і}*шˈневи*^{і}*, ˈчи*^{і}*сти*^{і}*, ˈти*^{і}*хо, ˈноси*^{і}*т', ˈвози*^{і}*т'*). Червоно-зеленими смугами позначено ареал, де звуки [и], [и^{і}] незалежно від позиції виступають паралельно. Умовний ареал розвитку ненаголошених [и^{е}], [е^{и}], [е] перед складами з наголошеними голосними неверхнього підняття встановлено за відповідями на питання Програми № 376: «Вишневий, силенний, широкий чи вəшневий, сəленний, шəрокий?» і на частину питання Програми № 381: «...рябий бик, тин, користь, лихий, гинути, широкий, чистий, живота чи рябей бек, тен, коресть, лехей, генуть, шерокей, честей, жевота, чи рябый бык, тын, корысть, лыхый, гынути тощо, чи шірокій, чістій, живота, тін, ліхій, гінути тощо, чи рябу̯ей бу̯ек, ту̯ен тощо?» Зокрема, умовною ізоглосою об'єднано: *ə* (*вəшˈневий, сəˈлен:ий, шəˈрокий*) — 142, 184, 194, 195, 221, 223, 298, 302, 312, 313, 315, 319, 324, 378, 385—390, 395, 414, 421, 427, 438, 530, 546, 553, 555, 559, 567, 568, 573, 586, 592, 593, 598, 607, 621, 623, 626, 628, 637—640, 644, 646—648, 652, 653, 663, 670—672, 675, 677, 715, 720, 721, 729, 743, 745, 761—763, 767, 776, 786, 790, 809, 816, 819, 821, 822, 824, 826, 832, 834, 844, 857—859, 863, 866—868, 875, 893, 903—905, 909, 911, 914, 916; тільки *вəшˈневий, сəˈлен:ий* — 397, 400, 413, 448, 462, 484, 532, 536, 658, 695, 874, 878, 879, 907, 910; тільки *вəшˈневий* — 217, 222, 334, 369, 391, 399, 401, 402, 410, 420, 423, 430, 435, 451, 468, 478, 556, 560, 569, 576, 580, 599, 611, 632, 643, 649, 650, 659, 660, 669, 674, 697, 701, 703, 716, 732, 747, 760, 776, 827, 848, 908, 913, 921; тільки *сəˈлен:ий* — 370, 597, 691, 693, 815; тільки *шəˈрокий* — 436, 450, 453, 479, 587, 601, 635, 668, 676, 685, 714 (з ремаркою «*е* наближ. до *и*»), 815, 884, 888; *и*^{е} (*ви*^{е}*шˈневий, си*^{е}*ˈлен:ий, ши*^{е}*ˈрокий*) — 145, 146, 154, 310, 388, 389, 391, 393, 467, 476, 513, 558, 563, 575, 577, 604, 605, 608, 609, 618, 741, 753, 787, 790, 795, 799, 809, 818, 828, 833, 836, 842, 845, 849, 861; *е*^{и} (*ве*^{и}*шˈневий, се*^{и}*ˈлен:ий, ше*^{и}*ˈрокий*) — 656, 748, 787; тільки *ве*^{и}*шˈневий, се*^{и}*ˈлен:ий* — 391, 422, 641, 769; *е* (*вешˈневий, сеˈлен:ий, шеˈрокий*) — 678, 894; тільки *вешˈневий, сеˈлен:ий* — 441, 828; тільки *вешˈневий* — 357, 360, 400, 563, 569, 580, 661, 662, 832, 861; *вашˈневий* — 795.

3. Окремі говіркові ареали (на Північній Чернігівщині), у яких не відбулося звукового злиття *і* та *ы*, картографуються незафарбованою площиною. Звуки [і] та [и] в цих говірках виступають як подвійні вияви фонеми /и/ залежно від твердості чи м'якості приголосних: *воˈз'і — воˈзи, ˈв'ішн'а — ви, гр'іб — гоˈри*.

У сусідніх ареалах, позначених зеленими смугами на незафарбованому тлі, виявляється залежність виявів /и/ від консонантного оточення: тут можливі сполучення [ри^{і}], [vи^{і}] (<vi, vы), але [t'і] — [tи], [tи^{і}] та ін.; ці позиції деталізуються ізоглосами відповідних сполучень, які картографуються окремо (див. карти № 19, 20, 102).

Умовні позначення: t — передньоязикові, v — губні.

КОМЕНТАР № 18

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 381: «... широкий, чистий, живота чи ... шерокей, честей, жевота, чи ... шірокій, чістій, жівота..?» і частину питання № 376 «... широкий чи ... шəрокий?» Додатково було використано відповіді на питання № 28 (*ˈжито*), № 101 (*ˈбачити*), № 109 (*приˈчин*), № 251 (*ˈжити*), № 277а (*ˈширший*).

2. Картографуються лише основні вияви фонеми /и/ з давнього *і*, тому матеріалом картографування для північних (поліських) говорів були структури з [и], [и^{і}] незалежно від наголосу, для інших ареалів — структури з наголошеним [и] (див. карту № 17).

3. Чорним колом об'єднано різні позначення звука [и^{і}] або [і^{и}]: *и*^{і} — 8, 13—15, 17, 49, 51, 52, 55—57, 59, 75, 78, 81, 82, 84, 86, 104—106, 108, 110, 114, 124, 237, 240, 241, 243, 244; *і*^{и} — 22, 26, 27, 74, 77; *і* — 2, 6, 10, 16, 21, 23, 25, 33, 37, 44, 50, 53, 58, 94, 99, 129, 201, 203, 205, 238, 274, 276; *і* — 1, 4, 20, 29—32, 35, 38, 45, 54, 60, 62, 64, 68, 89—91, 235, 249, 271; *û* — 12; *и* (з попереднім пом'якшенням) — 40, 41, 46, 47, 93; *іи* — 87.

4. Відзначено часткове пом'якшення всіх шиплячих перед відповідниками давнього *і* — 22, 23, 74, 77; [ч·] — 5, 25, 30, 31, 65, 69, 70, 78, 81, 110, 185, 193, 194, 321, 329, 332, 368, 400, 413, 424, 580, 597, 656, 789, 810, 819, 820, 845, 848, 858, 859, 866, 867, 882, 898, 901, 906, 907, 913—916; [ш·] у лексемі *ш·иˈрокиї* — 442, 463, 706, 709, 712, 717, 719, 725, 727, 742, 745, 752, 754.

КОМЕНТАР № 19

1. Карту складено за відповідями на ряд питань Програми. Зокрема, рефлекси давнього *і* після [р] простежувалися на основі питань № 18 (*гˈрива*), 35 (*гриˈби*), 109 (*приˈчина*), 222 (*беˈри*), 237 (*три*), 340 (*тридцять*), 347 (*стˈригти*); рефлекси давнього *ы* — на матеріалах питань № 111 (*риˈкають*), 266 (*риˈбак*), 296 (*ˈриба*), 381 (*користь*). Рефлекси *ы* в закінченнях род. відм. одн. іменників жін. роду I відміни простежувалися за питаннями № 110 (*без* сестˈри), 233 (*коло* гоˈри). Крім того, для визначення рефлексації *ы* та *і* було використано деякі записи суцільних текстів. Пом'якшення [р] перед [е] картографувалося на основі питання № 375 (очерет, ремінь).

2. Особливості злиття давніх *ы* та *і* після [р] простежувалися за основними виявами /и/. Тому для північних (поліських) говорів,

де основний вияв /и/ не залежить від наголосу (див. карту № 17), матеріалом карти були записи структур з [и], [$и^{і}$] незалежно від наголосу. Для південної частини говорів використовувалися записи структур з наголошеним [и].

3. Різні позначення рефлексу *і* або *ы* на карті об'єднано. Так, чорним колом об'єднуються різні написання [$и^{і}$ ($і^{и}$)] < *і:$и^{і}$* — 8, 27, 49, 51, 53, 56, 57, 59, 62, 71, 74, 75, 77, 78, 81, 82, 84, 106, 108, 240, 241, 243, 244, 918, 919; *ĭ* — 1, 4, 5, 21, 22, 24, 26, 28, 30, 31, 35, 38, 45, 64, 66, 90, 91, 201; *$і^{и}$* паралельно з *$и^{і}$* — 27, 49, 77, 81, 82, 917. Рефлекси [$и^{і}$], [$і^{и}$] давнього *ы* передано в записах такими позначеннями: *$и^{і}$* — 8, 17, 27, 49, 50, 56, 57, 59, 62, 75, 77, 78, 81, 82, 84, 106, 240—244, 918, 919; *$і^{и}$* паралельно з *$и^{і}$* — 20, 27, 49, 77, 81, 82; *ĭ* — 4, 26, 33, 35, 48, 61, 64, 67, 917; *и* після напівпом'якшеного [р·] — 13, 50, 97. Ці позначення об'єднано чорним штрихуванням.

4. Рефлекси давнього *ы* у лексемі *'корист'* не картографуються через те, що для багатьох північних говорів це слово не характерне (відсутнє в записах або замінено синонімом *'пол'за*). У нас. пп. 96, 97, 132, 169, 195, 225, 228, 258, 266, 375, 385, 390, 444, 445, 456, 489, 582, 617, 622, 630, 646, 647, 678, 709, 712, 717—719, 727, 739, 744, 782, 795, 796, 829, 864, 895, 910 у лексемі *'корист'* відзначено [$и^{і}$], [$і^{и}$].

КОМЕНТАР № 20

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 381: «... *рябий бик* ... чи *рябей бек* .., чи *рябый бык*.., чи *рябуей буек*..?», а також на частину питання № 382: «Чи не відрізняють:... *пышный*, але ... *пісьмо, побіті*?» Крім того, як додатковий матеріал щодо рефлексів *і* після губних використано частину відповідей на питання № 57 б (*'вилка, 'вилошник*), № 376 (*вишневий*), № 451 б (*милі*). Рефлекси давнього *ы* картографувалися також на матеріалі питань № 223 (*ви'сокий*), № 225 (*'вищий*), № 275 (*'мишачий, 'мишин*).

2. Особливості злиття давніх *ы* та *і* після губних простежувалися за основними виявами /и/. У зв'язку з тим, що в північних (поліських) говорах основний вияв (и) не залежить від наголосу (див. карту № 17), матеріалом для картографування в північноукраїнському ареалі були структури з наголошеними і ненаголошеними [и], [$и^{і}$]. Злиття давніх *і* та *ы* в інших говорах картографується на основі структур з наголошеним [и].

3. Різні позначення рефлексу *і* та *ы* на карті об'єднано. Так, чорним колом об'єднуються різні написання звуків [$і^{и}$], [$и^{і}$] < *и* /і/: *і* з попереднім пом'якшенням приголосного — 1—4, 7, 10, 13, 14, 16, 18, 22, 26—28, 30, 32, 37, 44, 46, 47, 53, 61, 64—68, 70, 74, 87, 93, 105, 234, 236, 239, 276, 917, 918; *і* з напівпом'якшеним приголосним — 15, 17; *і* без пом'якшення приголосного — 5, 29, 38, 41, 43, 51, 73, 93, 198, 203, 204; *$і^{и}$* з напівпом'якшеним приголосного — 69, 919; *$і^{и}$* з напівпом'якшеним і паралельно з твердим приголосним — 20, 27, 49, 56, 59, 77, 81, 84; *$и^{і}$* з твердим приголосним — 57, 62, 71, 75, 78, 84, 104, 110, 114, 240—247, 249, 275, 920; *ĭ* з твердим приголосним — 21, 23—25, 31, 35, 48, 54, 60, 63, 88, 90, 91, 271; * іи* — 205, 209; *и* з напівпом'якшенням приголосного — 97; *и* з пом'якшенням приголосного — 58.

Чорним штрихуванням об'єднано різні написання звуків [і], [и] відповідно до давнього *ы* після губних, а саме: *і* з попереднім пом'якшенням — 1, 3, 4, 7, 8, 10, 14, 16, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31, 33, 46, 47, 50, 53, 64, 69, 70, 72, 74, 94, 99, 104, 238, 245, 918; *і* з попереднім напівпом'якшенням — 15; *і* без пом'якшення — 2, 21, 32, 36, 37, 42—44, 102, 201, 203, 204, 237; *$і^{и}$* без пом'якшення — 49, 77, 243, 247; *$і^{и}$* з напівпом'якшеними і паралельно твердими попередніми губними — 20, 81, 82, 56, 919; *$и^{і}$* — 5, 17, 27, 51, 52, 55, 57, 59, 62, 71, 75, 78, 84, 105, 106, 240, 241, 243, 244, 247, 275, 920; *ĭ* з попереднім твердим приголосним — 21, 23, 24, 28, 29, 35, 38, 45, 48, 60, 61, 67, 88—91, 235, 242, 246, 271, 272; *іи* — 87; *и* з пом'якшенням приголосного — 40, 58. Крім того, поодинокі написання *бік, бuік, бік* трапляються у записах з нас. пп. 146, 176, 178, 258, 266. Оскільки вони не підтримуються іншими відповідними прикладами в записах з цих нас. пп., то на карті не відбиті. У нас. п. 146, крім того, засвідчено структуру *буик*.

4. У ряді записів відзначено інший характер рефлексу *ы* < ъј у закінченні прикметника [р'а'биі] порівняно з рефлексом *ы* в слові [бик], а саме: *ра'биі б'ік* — 8, 26, 50, 104; *ра'биі б·$і^{и}$к* — 243; *ра'биі б'ік* — 32, 33, 36, 237; *ра'би бік* — 48, 89, 272; *ра'би б'ік* — 60; *ра'би би'к* — 108; *ра'бі б'ік* — 31; *ра'б·$і^{и}$й б'ік* — 70; *ра'б'$і^{и}$й б'ік* — 72. Крім того, відзначено *'р'абеі* — 73, *'рабіеі* (паралельно з *'раб'ій* — 2), *р'а'бцеі* — 145.

5. У структурі [п'іс''мо] 'лист' *і* з попереднім пом'якшенням засвідчено фактично в усіх картографованих говорах (з розрідженням паралельними записами — *п'іс''мо* — *пис''мо* — більшим у південно-західній частині, меншим у південно-східній). Як лексикалізоване, це явище не картографується.

6. В окремих говірках на межі з білоруськими говорами спостерігається [у] (< *ы*) після губних — *бук, 'муло, 'вуп'іт', пу'тат'* — 46, 75 (паралельно з [$і^{и}$]), 917 (послідовно).

7. Ареали відповідних явищ див. ДАБМ, карти №№ 22, 37, 38, 39, 41.

КОМЕНТАР № 21

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 381: «... *лихий, гинути, широкий*... чи ... *лехей, генути, шерокей*.., чи *лыхый, гынути* тощо, чи ... *ліхій, гінути* тощо?» Додаткові матеріали щодо кореневих сполучень [ки], [хи] було дібрано з відповідей на частину питання № 253: «... *'кидай до'долу* чи ... *'кидай 'долу*, чи ... *'кидай до'лов*» і питання з «фразеології» № 198: «*На 'хитрощі бе'реться* (хитрує)».

2. Кореневі й кінцеві сполучення задньоязикових з [і], [$і^{и}$], [и] картографуються різними засобами — знаками й ізоглосами, об'єднаними спільним кольором.

3. Сполучення задньоязикових, повністю або частково пом'якшених чи твердих, із звуками [і], [$і^{и}$], [$и^{і}$], передні́шими, ніж [и], передаються різними написаннями, які на карті об'єднано чорним колом. Так, при переважній більшості написань *к'і, г'і, х'і* спостережено такі записи: *кі, гі, хі* — 4, 21, 23, 24, 31, 37, 38, 44, 45, 60, 61, 63—65; *к$і^{и}$, г$і^{и}$, х$і^{и}$* і *к·$і^{и}$, г·$і^{и}$, х·$і^{и}$* — 20, 27, 49, 77, 81; *к$и^{і}$, г·$і^{и}$, х$и^{і}$* — 5, 57, 75, 78, 82, 84, 106, 240, 241, 244, 247, 325.

4. У деяких записах виявлено розбіжності щодо характеру сполучень [ги], [ки], [хи], а саме: *г·и, х'і, к'і* — 3, 23, 97; *ги, х·і, к'і* — 15, 105, 108, 262, 435; *гі, кі, хи* — 268; *ги, хи, кі* — 120. У нас. пп. 19, 176, 304, 353 сполучення *г'і* (*гі, гі*) відзначене лише в структурі [г'інути]. У ряді записів відсутнє слово *'гинути*, через це матеріал щодо сполуки [ги] добирався, по можливості, з інших питань Програми або з суцільних текстів. Це стосується нас. пп. 1, 5, 7, 9, 10, 12, 16, 18, 36, 48, 69—71, 73, 86, 102, 104, 114, 118, 158, 165, 175, 180, 188, 201, 202, 217, 218, 220, 222, 480, 490, 553, 554, 556, 569, 576, 592, 599, 750.

5. Ізоглосу ареалів [г'і], [к'і], [х'і] в закінченнях іменників II відміни в наз. відм. мн. проведено за відповідями на питання № 303 («Вов'*ки*, паруб'*ки*, співа'*ки*, пасту'*хи*... чи вов'*кі*, паруб'*кі*, співа'*кі*, пасту'*хі*.., чи вов'*ці*, паруб'*ці*, співа'*ці*, пасту'*сі*, чи вов'*ци*, паруб'*ци*, співа'*ци*, пасту'*си*..?») і на частину питання № 305 «... воро'*ги*... чи ... воро'*гове*..?).

6. Для ізоглоси ареалів [г'і], [к'і], [х'і] в прикметникових і займенникових закінченнях додатково використано відповіді на частину питання 368 б) («*Який*... чи *екий*.., чи *їкий*?»), частину питання № 369 («... всякий чи всекий ?»), частину питання № 376 («... широкий чи ... шарокий?») і частину питання № 379 («... легенький чи ... легонький?»).

КОМЕНТАР № 22

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 384: «Сокира чи сукира, чи секира, чи сікира?»

2. Зіставлення з картою № 27 виявляє лексикалізацію сполучення [ки] у лексемі *со'кира* в середньополіських говірках порівняно з загальним виявом сполучень [ги], [ки], [хи] в цих говірках — [г'і], [к'і], [х'і], [г·$і^{и}$], [к·$і^{и}$], [х·$і^{и}$], [г$и^{і}$], [к$и^{і}$], [х$и^{і}$]. Це пояснюється, можливо, тенденцією до субституції давніх відповідників наголошеного голосного рефлексами *ě*: *со'к'іера, со'к'ера, со'куера, со'к$и^{е}$ра, со'кера* та ін. Отже, звук [и], не характерний для середньополіських говірок (див. карту № 21), у структурі [со'кира] підтримується голосними в структурах [со'куера], [со'к$и^{е}$ра] та ін. Тому можна розглядати звук [$и^{е}$], позначений у записах також *ə*, як генетично й позиційно пов'язаний із [ие], [іе], тобто вважати його позиційним виявом фонеми /іе/ і відповідно об'єднати його з [іе], [ие] спільним кольором.

3. Зеленим колом об'єднано також: *ĭ* (*со'кĭра*) — 29, 31, 32, 35, 60, 63, 66, 119, 216, 218, 228, 235, 260; *ŭ* (*со'кŭра*) — 12, 157; *$і^{и}$* (*со'к$і^{и}$ра*) — 287; *$и^{і}$* (*со'к$и^{і}$ра*) — 5, 17, 57, 62, 78, 81, 82, 84, 105, 110, 144, 224, 241, 249, 282, 310, 320, 478, 529; *ŭі* — (*сок'ŭіра*) — 88, 176; *и* з пом'якшенням приголосного (*со'к'ира*) — 251; *и* з напівпом'якшенням приголосного (*са'к·ира*) — 50.

4. Жовтим колом позначено також: *$е^{і}$* (*со'к$е^{і}$ра*) — 46, 97.

5. Чорним контурним колом об'єднано: *ие* (*со'куера*) — 26, 39, 240, 918, 919; *$и^{е}$* (*со'к$и^{е}$ра*) — 20, 59, 113; *ê* (*со'кêра*) — 61, 239; *ə* (*со'кəра*) — 34, 36—38, 40, 42, 43, 48, 54, 201.

6. Синім штрихуванням передано також написання: *$о^{а}$* — 23, 84; *$а^{о}$* — 68, 78; *а:* — 2, 4, 66, 93, 94, 96; коричневе штрихування об'єднує так само написання: *$о^{у}$* — 224, 477, 488, 542, 581, 585, 608, 754, 768, 774, 777, 799; *ω* — 226, 228, 229, 433, 435, 436, 444, 454, 473, 479, 491, 573, 679, 693, 719, 732, 734, 740, 893.

7. Є ремарка «рідко» щодо структури *со'кира* — 515 і структури *со$^{у'}$кира* — 608, 799.

8. Замість лексеми *со'кира* або паралельно з нею записано *то'пор* — 786, 825; *ту'пор* — 629, 653, 655, 751, 773, 781, 824, 840.

9. Ареали *со'кира* див. AJDŁ, z. 1, карта № 29; *со'кыра* — AJPP, карта № 79.

КОМЕНТАР № 23

1. Карту складено за відповідями на частину питання № 396 «... *глубокий* чи ... *глібокий*, чи ... *глибокий*..?», на частину питання № 415: «... У *глибокій* криниці чи у *глибокі* криниці?» із залученням матеріалів відповідей на частину питання № 274: «*Гли'бінь* чи *глибо'чінь*, чи *глиби'на* (*глиби'ня*), чи *г'либоч*, чи *глиб* (*глуб, гліб*), чи *гли'бокість*?»

2. Червоним колом позначено також: *гл·и'боки(й)* — 35, 60, 114, 241, 270, 292, 320, 321, 335, 339, 354, 356, 359, 366, 477, 514, 515, 521, 536, 549 — 551, 557, 558, 560, 561, 563, 572, 575, 577, 580, 582, 584, 601, 602, 604, 795, 799, 822, 826, 861; *гл·$и^{і}$'боки(й)* — 56, 57, 59, 62, 81, 82, 84; *гли^{и}'боки(й)* — 17, 41, 240, 244; *гли^{е}'боки(й)* — 604, 629, 730, 795, 833, 845; *глә'боки(й)* — 184 ,312, 395, 414, 587, 628, 642, 646—648, 652, 676, 788, 816, 821, 822, 859, 866, 868, 884, 905.

3. Чорним колом відображено також: *глі'бокий* — 216; *глі^{и}'бокий* — 726.

4. Не картографується варіант *глу'боки(й)*, що відзначений зрідка, переважно паралельно із варіантом *гли'боки(й)* — 18, 93, 94, 291, 319, 687, 717, 718.

КОМЕНТАР № 24

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 441: «... *іржати*... чи ... *ірзати*..?» та питання № 112: «Коні *ір'жуть* чи..?»

2. Відсутність приставного голосного відзначено найбільше після попереднього [і] в словосполученні *'кон'і_ржут$^{(')}$* (афереза). Структури інфінітива з відсутнім приставним голосним записано в нас. пп. 1, 18, 19, 21, 22, 26, 44, 53, 80, 95, 108, 110, 116, 118, 119, 160, 173, 180, 183.

4. Червоним контурним колом відбито також написання приставних голосних: *$и^{і}$* — 5, 8, 13, 62, 81, 82, 144, 147, 285, 609, 820; *$і^{и}$* — 77, 143, 398, 607, 609, 766, 799; *ĭ* — 4, 423, 483, 488, 515; *ŭ* — 324.

5. Червоним трикутником передано також різні позначення зміни [і] > [е] після [й]: *йер'жат$^{(')}$* — 38, 48, 54, 201; *йіер'жат* — 33, 43; *йер'жат'* — 207.

6. Червоним контурним трикутником позначено також руйнування опозиції /и/ ~ /е/: *$и^{е}$* — 513, 544, 795; *$е^{и}$* — 529, 790; *ê* — 792; *ə* — 553, 578, 579, 654, 744, 770, 776, 816, 883, 904, 909.

7. Відзначено варіанти: *і(и)р'зат'* — 1, 3, 8, 12, 65, 71, 72, 94, 96, 105; *зар'зали* — 131.

КОМЕНТАР № 25

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 451 в): «... *голка*... чи *гол'ка*?», частину питання № 354: «...г'*раеш* ... чи ... г'*раїш*.., чи ... *граш*..?» і № 355: «...г'*рае*... чи ... г'*ра*-

єт.., чи ... грат..?», а також на основі додаткового матеріалу з питання № 300: «... на гˈруші чи ... на гˈруши?»

2. Чорним колом і штрихуванням об'єднано різні графічні написання початкового [і]: *іˈграт'*, *іˈголка* — 1, 4; *иˈголка*, *иˈграт'* — 97, 133, 134, 136—139.

Зелена ізоглоса відбиває приставний [і] в іменнику *гˈруша*, переданий у записах через *ι*, *ĭ* — 1, 4; *и* — 133, 134, 136, 138, 139; через *й* (після попереднього голосного): *на йгˈруши* — 64, 102, 128, 132.

3. Розподіл знаків, штрихування й ізоглоси підтверджують доцільність об'єднання картографованих явищ на одній карті. Характерно, що збереження початкового [і] в словах *ˈголка* і *гˈрати* поширене фактично на одній території — у північночернігівських говірках. У говірках цієї ж території за хибною аналогією до слова *іˈграт'* виник приставний [і] у слові *гˈруша*.

КОМЕНТАР № 26

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 245: «Йоˈго *бригаˈдиром* насˈтавили чи *на бригаˈдира*, чи *за бригаˈдира* насˈтавили?»

2. Передано також: червоним колом — за *бриˈгаˈдиˈра* — 62; *бригаˈдирам* — 19, 79, 111, 132, 138, 279; *бригаˈдиро^{а}м* — 110; *бригаˈдиˈром* — 154; *бригаˈдирем* — 162; *биргаˈдиром* — 502, 531; *берегаˈдиˈром* — 58; *бриˈгаˈдиˈром* — 78, 84; *бриˈгаˈдиром* — 476, 604, 795, 818, 833; *брəгаˈдиром* — 35, 184, 436, 444, 453, 628, 648, 652, 788, 821, 822, 868, 878, 883, 884;

зеленим колом — *бригаˈд'іром* — 65; *бригаˈз'іром* — 32; *биргаˈд'іром* — 919; *бригаˈдіром* — 640; *бриˈгаˈд'іром* — 20, 21, 77, 81; *бриˈгаˈд'ірам* — 13; *бриˈгаˈз'ірам* — 18, 71; *бри^{е}гаˈд'іром* — 523, 604; *брəгаˈд'іром* — 191, 395, 413, 648, 653, 816, 866, 903, 905; *брегаˈд'іром* — 55, 250; *за брегаˈд'іра* — 242; *брегаˈд'іром* — 520; *брогоˈд'іром* — 46; *бр'ігаˈд'ірам* — 1, 3, 4, 14, 95, 96, 108; *бр'ігаˈд'іром* — 2, 10, 22, 38, 44, 50, 87, 276, 324, 331, 463, 472, 722, 786, 917, 918; *бр'ігаˈд'ірам* — 4, 64, 67; *бр'ігаˈд'іром* — 24; *брігаˈдіром* — 32, 54; *на бр'ігаˈд'іра* — 22; *бр·ігаˈд'іром* — 27; *бр·іго^{а}ˈд'іро^{а}м* — 17; *бр·ігаˈд'іро^{а}м* — 15; *бригаˈз'ірам* — 16; *бр'іга:ˈд'іро^{а}м* — 97; *бригаˈд'іром* — 47; *бригаˈд'ірам* — 5, 7, 18, 66, 68, 69, 72, 73, 80, 98, 99—103, 105, 106, 109, 112—114, 124, 131, 133—135, 162;

жовтим колом — *бригаˈд'эром* — 58, 201; *бригаˈд'ерам* — 88; *брегаˈд'ером* — 91; *бр'ігоˈд'ером* — 74;

чорним колом — *бригаˈд'іерам* — 93, 107, 140, 157; *бригаˈд'іера^{о}м* — 75; *бриˈгаˈд'іерам* — 920; *бріагаˈд'іеруом* — 31.

КОМЕНТАР № 27

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 397: «Парубок, мабуть чи паробок, маботь чи парібок, мабіть?»

2. Червоним колом додатково відбито: *майˈбут* (як паралель) — 26, 41, 205; *ˈмабут* (як паралель) — 414, 661, 894, 899; *маˈбут* — 823; *ˈмабуц'* — 99, 101; *ˈмабωт'* — 29; *майˈбути* — 441 (як паралель).

3. Зеленим колом відображено також: *ма:ˈбит'* — 65, 96.

4. Жовтим колом позначено ще: *ˈмаб'êт'* — 1; *ˈмабіт* — 48; *ˈмаб·іт'*, *ˈнаб·іт'* — 49; *ˈнабі^{и}т"*, *ˈнаби^{і}т"* — 81; *ˈмаби^{і}т* — 84 (з ремаркою «рідко»), 920; *мабіт'* — 535 (з ремаркою «рідко»).

5. Синього штрихування вжито також для відповідей: *на^{й}ˈбут'* — 270; *манˈбуд'* — 488 (як паралель до *майˈбуд'*).

6. Фіолетовим штрихуванням охоплено ще: *ˈмабут^{э}'* — 56, 868; *ˈнабут^{э}'* — 56; *ˈмабуд'* — 413, 470, 656, 697; *ˈмабут'* — 435, 508, 896; *ˈмабуд^{т}'* — 547; *ˈмабуд* — 701; *ˈнабуд^{т}'* — 784.

7. У частині відповідей пропущено знак наголосу: *мабуд'* — 129, 449; *набуд'* — 149, 279; *найбут'* — 209; *майбут'* — 225, 436; *набут'* — 301; *мабут'* — 432, 435, 513, 525, 597, 810, 844, 872, 886, 912; *мабіт'* — 810.

8. У записах є ремарки: а) «рідко» — до *ˈмабут'* — 64, 563, 572; *майˈбут'* — 446; *найˈбут'* — 477; б) «рідше» — до *ˈмабут'* — 146; *мабут'* — 597; в) «часто» — до *ˈнабут'* — 146; *мат'* — 563, 572, 588; г) «частіше» — до *ˈнайбут'* — 161; д) «майже не вживають» — до *ˈмабут'* — 178.

9. Не картографовано: *ˈмаб'êт'* — 1; *ˈмабет'* — 78; *майт'* — 22; *ˈможе бут'* — 67; *ˈможе бит'* — 68; *дожˈнобут'* — 123; *должˈно бут'* — 319; *мамˈбут'* — 815; *мо* — 21, 324; *мо:* — 68; *ˈможа* — 105; *ˈможе* — 108, 126, 166, 296, 445, 708, 714; *ˈможə* — 700, 888; *ˈможет'* — 190; *можˈливо* — 870; *дожˈно* — 122, 125, 127, 173, 178, 182, 308, 309, 318, 324; *ˈдолжно* — 174; *долˈжно* — 178; *наˈв'ерна* — 14, 18, 19, 71, 104; *наˈв'ерно* — 9, 10, 16, 73, 100, 281, 285, 286, 312 (з ремаркою «частіше»), 315, 322, 351, 870; *наˈв·ерно* — 17; *на верно* — 78, 464, 544, 691, 693, 699, 712, 720, 721, 723 (з ремаркою «частіше»), 739, 740; *наˈв'іерна* — 102, 105, 108, 112, 113; *наˈвірно* — 108; *наˈд'іс'* — 299, 300; *лиˈбон'* — 463, 502, 702, 705 (з ремаркою «частіше»), 709, 719, 742, 745, 751, 755, 772, 786; *видˈно* — 134, 138; *видно* — 899; *дес'то* — 728, 729; *ˈпущі* — 754; *ˈпевно* — 28; *ˈпеўно* — 496; *ˈпеўнə* — 461, 468, 538 (з ремаркою «частіше»), 687; *ˈпевне* — 466; *наˈпеўно* — 491, 691; *наˈпевно* — 693; *ˈначе* — 106.

10. Не відбито мовлення молоді: *ˈмабут'* — 65, 92, 450, 488, 517, 518, 548, 595; *маˈбут* — 205; *ˈмабуд'* — 330; *маˈбут'* — 336.

КОМЕНТАР № 28

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 433 а): «... *тітка* чи ... *кітка*?»

2. Червоним колом передається також: *ˈт'іетка* — 209; *ˈтîтка* — 218.

3. Зеленим колом також позначається *ˈт'іотка* — 37, 42.

4. Жовтим колом відображається *ˈт'ӱтка* — 60, 90, 116, 119.

5. Синім колом ще позначається: *ˈт'уэтка* — 107; *ˈт'уітка* — 137, 141; *ˈт'уетка* — 109, 122; *ˈтуэтка* — 134.

6. Коричневим колом картографується: *ˈт'ӱотка* — 5, 27, 49, 56, 57, 59, 62, 71, 77, 78, 81; *ˈт'у^{о}тка* — 6, 244; *ˈт'^{у}отка* — 12; *ˈт'ӱотка* — 920; *ˈт'ôтка* — 1, 52, 64, 204, 237; *ˈт'ω̂тка* — 65.

7. Чорним колом також відображено: *ˈт'і^{е}тка* — 275, 278; *ˈт'іэтка* — 133, 134, 136.

8. Відзначено також: *ˈт^{и}'отка* — 8; *ˈт"отка* — 15; *ˈт"^{у}отка* — 917; *ˈт"у^{о}тка* — 81; *ˈц'отка* — 16, 94.

9. Не картографується *ˈт'етка* — 214, 242, 243.

КОМЕНТАР № 29

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 402: «Замет, клен, льод, мед чи заміт, клін, лід, мід?»

2. Картографується лише слово *л'ід*, оскільки в інших репрезентантах, передбачених питанням Програми, рефлекси *е*, відмінні від [е], нечисленні.

3. Немає позначення м'якості [л] перед рефлексами, відмінними від [е] — 194, 227, 256, 275, 285, 390, 399, 438, 483, 495, 501, 508, 512, 515, 524, 535, 545, 546, 551, 566, 568, 569, 586, 590, 593, 595, 596, 606, 610—613, 616, 618, 625—627, 630, 633, 663, 668—670, 672, 678, 682, 760, 762, 767, 781, 783, 797, 798, 801, 802, 809, 810, 812, 813, 815, 826, 830, 831, 850, 851, 856, 886, 891, 897.

4. Жовтим колом передано також: *о·* — 154; *іо* — 555.

5. Синім колом картографується *ӳ* — 146.

6. Коричневим колом відображено: *уі* — 132, 153, 316; *уі* — 150; *ӱи* — 138; *ӱӑ* — 110.

7. Фіолетовим колом картографовано: *уэ* — 133, 134, 136; *уе* з напівм'яким попереднім приголосним — 114.

8. Оранжевим колом відображено: *ӱо* — 49, 56 (паралельно з *ӱô*), 57 (паралельно з *ӱô*), 59, 77, 115; *уô* — 5 (паралельно з *уо*), 27; *^{у}о* — 75, 84; *ô* — 1, 41, 64, 96, 237; *ω* — 65, 66.

9. Є ремарки до паралельної форми: «частіше» — 784 (до *л'ід^{т}*); «рідко» — 836, 842 (до *л'ід*).

КОМЕНТАР № 30

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 88: «ˈ*Жінка* чи *коˈбіта*, чи..?»

2. Зеленим колом картографується також: *î* (*ˈжîнка*) — 214, 216, 218, 223, 245, 260, 263, 267, 270, 271, 302, 317, 349, 363, 369, 535, 549, 617, 792, 827, 903; *і^{и}* (*ˈжі^{и}нка*) — 287, 520, 523; *и^{і}* (*ˈжи^{і}нка*) — 8, 247, 249, 251, 253, 257, 280, 297.

3. Синім колом відображено ще *ӱ* (*ˈжӱнка*) — 178.

4. Коричневим колом передано також: *^{у}и* (*ˈж^{у}инка*) — 275; *уи'* (*ˈжуи'нка*) — 146; *уі* (*ˈжуінка*) — 119; *^{у}і* (*ˈж^{у}інка*) — 316.

5. Фіолетовим колом позначено ще: *уэ* (*ˈжуэнка*) — 107, 124; *иэ* (*ˈжиэнка*) — 133, 134, 136.

6. Чорним колом відбито також: *^{у}о* (*ˈж^{у}онка*) — 56, 59, 157; *у^{о}* (*ˈжу^{о}нка*) — 40, 74, 82; *уô* (*ˈжуôнка*) — 920; *ω̂* (*ˈжω̂нка*) — 65; *ω* (*ˈжωнка*) — 70, 72; *ô* (*ˈжôнка*) — 1, 64.

7. Не картографується *ˈженка* — 235.

КОМЕНТАР № 31

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 403: «... щітка чи ... щотка, чи .. щутка, чи... щоотка..?»

2. Червоним колом відображено також *î* (*шˈчîтка*) — 216, 218, 247, 349, 420.

3. Зеленим колом ще позначено: *іи* (*шˈчіитка*) — 92; *і^{и}* (*шˈчі^{и}тка*) — 257; *ы·* (*шˈчы^{и}тка*) — 278; *и·* (*шˈчи·тка*) — 243.

4. Жовтим колом передано графічне позначення *ô* (*шˈчôтка*) — 1, 52, 54, 64, 240.

5. Коричневим колом картографується *уі* (*шˈчуітка*) — 85, 132, 153, 281.

6. Фіолетовим колом передано також *уэ* (*шˈчуэтка*) — 133, 134, 136.

7. Чорним колом передано написання *о^{у}* (*шˈчо^{у}тка*) — 241, 244.

8. Не картографується: *шˈчетка* — 250; *шˈч'етка* — 235; *шˈч'іетка* — 137.

9. У багатьох записах засвідчено варіант *шˈчотка* паралельно з іншими варіантами і вказано на семантичну відмінність між ними. У таких випадках варіант *шˈчотка* не картографується. Не картографується варіант *шˈчотка* з ремаркою «чистити одяг», «чистити зуби» — 197, 249, 251, 253, 257, 259, 287, 288, 374, 377—379, 386, 387, 391, 399, 402, 405, 423, 588, 624, 629, 630, 633, 644, 651, 653, 661, 678, 776, 791, 794, 796, 800, 814, 819, 820, 825, 826, 834, 836, 842, 844, 845, 852, 853, 861, 862, 864, 870, 874, 882, 897, 909, 910, 913, 915, 921, 922. Не вказано на значення варіанта *шˈчотка*, який записано паралельно з *шˈч'ітка* — 181, 193, 196, 317, 321, 322, 327, 382, 383, 385, 400, 401, 406, 407, 410, 411, 413, 414, 417, 419, 424, 427, 484, 598, 623, 631, 634, 637, 639, 643, 647, 650, 652, 656, 659, 662, 669, 675, 676, 681, 682, 684, 743, 753, 755, 768, 793, 801—803, 807, 808, 810, 815, 818, 821, 829, 837, 839, 843, 849, 851, 855, 863, 865, 877, 880, 883, 889, 891, 893, 899, 900, 903—906.

КОМЕНТАР № 32

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 403: «... допік... чи ... допьок.., чи ... допюк.., чи ... допуок.., чи ... допіек..?»

2. Позначено також: червоним колом — *доˈпîк* — 171; *доˈпі^{и}к* — 287, 320; зеленим колом — *доˈпӥк* — 324; синім колом — *допˈӱωк* — 72; фіолетовим колом — *дапˈӥуэк* — 134; *доˈп'уік* — 281, 316, 320; *допˈӥ^{у}ик* — 275; чорним колом — *доˈп'іэк* — 37, 133, 134, 136.

КОМЕНТАР № 33

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 403: «Сліз... чи сльоз.., чи слюз.., чи слюоз.., чи сліез..?»

2. Позначено також: червоним колом — *слі^{и}з* — 320; чорним колом — *сл'іэз* — 133, 134, 136.

3. Не картографується: *сˈл'ози* — 198, 694; *сˈл'оз'ій* — 251, 499, 529, 687, 709, 713, 714, 725, 729, 754, 756, 757, 842; *сˈл'озей* — 251, 253.

КОМЕНТАР № 34

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 401: «... кисіль... чи ... кисьль.., чи ... кисель.., чи ... кисіел..?»

2. Не картографується [к'і] в основі слова (див. карту № 21).

3. Чорним колом картографується написання: *киˈс'іэл'* — 32, 34, 36, 37, 96, 134, 204, 205; *киˈс'і^{е}л'* — 275.

КОМЕНТАР № 35

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 401: «Сім... чи сем.., чи сем.., чи сієм..?»

2. Червоним колом також відображено написання: *сîм* — 180, 214, 218; *с'і^{и}м* — 85.

3. Зеленим колом ще зображено: *сем'* — 165, 167, 181; *сιем* — 160, 417, 577, 837.

4. Чорним колом також картографуються варіанти: *с'ім* — 53, 70, 78, 81, 82, 275; *с'ім* — 32, 34, 36, 37, 42, 43, 48, 96, 134, 204, 205, 207, 208.
5. Ареал *с'ім* див AJDŁ, z. 7, карта № 328.

КОМЕНТАР № 36

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 401: «... шість чи ... шесть, чи ... шесть, чи ... шість?»
2. Червоним колом передано також *шист'* — 180, 216, 243, 263.
3. Зеленим колом картографується ще: *шиⁱст'* — 55, 224, 253, 325; *шист'* — 209.
4. Жовтим колом зображено також: *ш:еⁱст'* — 1, 4, 13; *ш'ест'* — 41, 53, 74, 190.
5. Чорним колом передано ще: *шист'* — 3, 20, 48, 49, 56, 919; *шиест'* — 59, 82; *шіэст'* — 32, 36, 37, 42; *шіест'* — 157; *шіᵉст'* — 188, 278; *шіэст'* — 133, 136; *шест'* — 15, 917; *ш'ест'* — 66, 72, 239; *ш'іест'* — 275.
6. [с'т']/[с'ц'] не картографується (див. карти №№ 109, 110).
7. Ареал *ш'іст'* див. AJDŁ, z. 7, карта 327.

КОМЕНТАР № 37

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 160: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *куˈрінь*?»
2. У нас. пп. 148, 218, 223, 228, 238, 240, 251 зеленим колом картографується рефлекс [иⁱ] (*куˈриⁱн'*).
3. Жовтим колом передано рефлекс [е] з пом'якшенням [р] (*куˈр'ен'*) — 7, 8, 13—16, 18, 21—23, 31, 44, 47, 53, 64—66, 69, 72, 74, 75, 94, 97, 99, 101, 186; варіант [ê] (*куˈрêн'*) — 63, 70, 207; з пом'якшенням [р] (*куˈр'êн'*) — 65, 69, 72, 78.
4. Чорним колом картографується ще позначення рефлексу: [іᵉ] — 98; [іэ] — 133, 136.
5. Засвідчено твердий [р] у структурі *куˈриен'* — 20, 27, 31, 36, 37, 41, 42, 49, 54, 56, 57, 59, 77, 200, 201, 919.
6. Червоним колом також картографується структура *куᵒˈр'ін'* — 542, 833, 872; як *коˈр'ін'* скартографовано *коʸˈр'ін'* — 769, 778, 780, 782, 872.
7. Червоним колом зображено акцентний варіант *ˈкур'ін'* — 179, 195, 313, 353, 363, 376, 395, 397, 447, 458, 499, 685, 692, 693, 764.
8. Не картографуються структури: *ˈкурен'* — 123, 125, 149, 348, 376; *ˈкор'ін'* — 452, 453, 487, 563, 611, 615, 635, 646, 647, 655, 773, 781, 794, 795 (перша через ненаголошеність рефлексу, друга ще й через можливу семантичну відмінність).
9. Картографоване слово в більшості нас. пп. записане без ремарок про його значення. У ряді нас. пп. засвідчено такі ремарки про значення слова *курінь*: 'будка в лісі або в полі, на баштані (для сторожа)' — 16, 19, 26, 27, 46, 101, 195, 196, 247, 249, 257, 259, 263, 291, 308, 316, 320, 321, 331, 332, 339, 357, 363, 369, 370, 375, 376, 383, 387, 389, 391, 393, 398, 415, 426, 433, 443, 446, 500, 525, 539, 541, 544—547, 550—552, 560, 566, 567, 580, 600, 601, 603, 608, 614, 617, 625, 629, 634, 637, 639, 643, 648, 680, 681, 685, 692, 696, 721, 722, 725, 726, 729, 731, 741, 751, 758, 762, 766, 767, 770, 771, 775, 776, 778, 786, 788, 789, 791, 800, 820, 825, 828, 829, 832, 835, 836, 845, 846, 849, 855, 857—861, 866, 871, 873, 875, 876, 878—880, 885, 887, 889—891, 894, 895, 898, 900, 901, 903, 905, 908—911, 913—916; 'для собаки' — 678, 828; 'намет' — 95, 97, 326, 492, 836, 842; 'шалаш' — 172, 505, 863; 'намет і вогнище' — 14; 'вогнище' — 161, 177; 'вогонь' — 168, 171, 188; 'місце біля вогнища' — 105, 132, 133; 'малий сарай' — 8; 'маленький хлів' — 322, 383; 'для полови' — 644, 859; 'у дворі для картоплі' — 876; 'для паші' — 647, 670, 678; 'тимчасова будівля' — 575; 'балган' — 432, 471, 575, 706; 'маленька погана хата' — 5, 17, 18, 96, 137, 177, 266, 311, 321, 323, 330, 348, 355, 356, 386, 449, 450, 473, 543, 567, 580, 587, 679, 686, 758, 836, 861, 872, 895; 'хата в лісі' — 720, 724, 727, 741, 755; 'хата лісника' — 692, 702, 752, 754; 'садиба лісника' — 709, 713; 'живе на курині (на полі окремо від села)' — 706; 'весь двір, раніше — 12—20 хат' — 152; 'вся садиба' — 328, 331; 'село' — 350; 'батьківщина' — 320.
10. У ряді нас. пп. слова *курінь* не засвідчено, натомість записано слова: *саˈлаш* — 41, 254; *шаˈлаш* — 384, 719; *ˈбуда* — 699, 700, 715, 719; *ˈбудка* — 145, 156, 180, 185, 192, 254, 318, 319, 337; *ˈкурник* — 408; *халаˈбуда* — 689.
11. У записах є ремарка «слово курінь у говірці не вживається» — 151, 174, 344, 346, 349, 351, 359, 362, 366, 380, 382, 472, 508, 595, 630, 697, 708, 716, 804, 810.

КОМЕНТАР № 38

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 401: «... піч... чи ... печ.., чи ... пієч..?»
2. Червоним колом передано також графічні позначення: *і* (*піч*) — 249, 298, 383; *іᶦᶦ* (*піᶦᶦч*) — 287; *іᵉ* (*піᵉч*) — 188, 278; *іᵉ* (*пйіᵉч*) — 253; *іэ* (*піэч*) — 136.
3. Зеленим колом передано також *иⁱ* (*пиⁱч*) — 771, 774.
4. Жовтим колом відображено також *е* (*печ*) — 159.
5. Чорним колом картографується також: *іе* (*пієч*) — 12, 17, 53, 78, 98, 157, 917—919; *пйієч* — 84, 240, 920; *іэ* (*піэч*) — 32, 36; *пйіэч* — 63, 134; *ие* (*пиеч*) — 20, 27, 56, 57, 77, 81; *пйиеч* — 49; *іи* (*пйіич*) — 209.
6. Ареал *піч* див. ЛАЗО, ч. 1, карта — 24; *пйец* — AJDŁ, z. 1, карта № 5.

КОМЕНТАР № 39

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 368 б): «... ячмінь чи ... єчмінь, чи ... їчмінь?»
2. Зеленим колом також відображено *иⁱ* (*йаᵉчˈмиⁱн'*) — 78, 241, 247.
3. Чорним колом ще відображено: *іэ* (*йачˈм'іэн'*) — 3; *іᵉ* (*йечˈм'іᵉн'*) — 275; *иe* (*йачˈмиен'*) — 20, 27, 42, 49, 56, 57, 77.
4. Синім штрихуванням передано також: *йеᵃчˈм'е(іе)н'* — 3, 8, 64, 97; *йаᵉчˈм'е(іе)н'* — 94, 104; *йачˈми(іе)н'* — 68, 78, 110.
5. Фіолетовою ізоглосою позначено також: *йачэˈм'ін'* — 729, *йачіˈм'ін'* — 784.
6. Не картографується написання в початковому складі: *йічˈм'і(е,іе)н'* — 14, 19, 28, 59, 87, 166, 186—189, 235, 273, 304; *йэчˈм'ін'* — 821; *йіечˈм'ін'* — 45; *йочˈм'іен'* — 129.
7. Ареал *йачˈм'ін'* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 71; *йачˈмен'* — AJPP, карта № 270.

КОМЕНТАР № 40

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 375: «Очерет, ремінь, зелений, мене, себе, тепер чи очэрет, рэмінь, зэлений, мэне, сэбе, тэпер, чи очирет, римінь, зилений, мине, сибе, типер, чи очарет, рамінь, залений, мане, сабе, тапер?», на частину питання № 356: «Неˈсе, меˈте, ˈшиє чи неˈсеть, меˈтеть, ˈшиєть, чи неˈсець, меˈтець, ˈшиєць?», на частину питання № 379: «Окремий, денце, сукенце, легенький чи окромий, донце, суконце, легонький?», на частину питання № 378: «Дешевий, хрещений, дощем чи дешовий, хрещоний, дощом?»
2. Червоним колом відбито також *э* (*мэˈне, нэˈсе* і т. ін.) — 29, 31, 32, 37, 38, 45, 54, 142, 160, 161, 164, 166, 167, 171, 173, 175—178, 180—184, 191, 192, 194—199, 201, 205, 208—213, 215, 216, 218, 220—223, 226—230, 232, 233, 236, 243, 256, 258, 262, 264, 265, 274, 279, 281, 287, 288, 290, 292, 293, 295—299, 301, 312, 314, 315, 319, 324, 327, 332—334, 336, 337, 339, 340, 342, 343, 349, 363—370, 372—376, 378—380, 383, 387, 392, 394—398, 400, 403—405, 407, 409, 411—413, 415—417, 419, 420—424, 426—428, 430, 432—440, 444, 445, 447, 448, 450—456, 458, 459, 461—463, 465, 466, 468, 470—475, 479, 481, 483—492, 494, 496, 498, 502, 503, 506, 509, 510, 515, 519, 524, 525, 528, 530, 532—534, 536, 538, 539, 541, 546, 549, 551—553, 557, 559—561, 565—568, 571, 573, 574, 576, 578, 581, 583, 586—588, 593, 594, 596—600, 610, 611, 613, 621, 623—626, 628—630, 632, 633, 637—643, 647—655, 657, 658, 660, 663, 665—671, 673—677, 679, 682—685, 687, 688, 690, 691, 693—695, 697—707, 709—725, 727—729, 731—734, 737, 738, 742—747, 749, 755, 760, 762, 763, 767, 770, 788, 793, 796, 801, 805, 810, 814, 816, 817, 821, 822, 825, 826, 831, 837, 840, 843, 848, 855, 857—860, 863—867, 869, 871—885, 888—911, 913—916 і паралельно до *еᶦᶦ* — 48, 246, 414, 478, 577, 646, 832, 868, 887. Тим же знаком відображено *иᵉ* (*зиᵉˈлени(й), миᵉˈне* і т. ін.) — 168, 224, 329, 331, 335, 477, 482, 500, 505, 511, 513, 529, 543, 547, 564, 575, 584, 585, 605, 622, 736, 756, 782, 784, 790, 798, 836, 842, 845, 853 і як паралель до *еᶦᶦ* — 146, 150, 191, 266, 302, 344, 507, 765, 779, 787, 800, 806. Червоне коло відповідає й знакові *и* (*зиˈлений, миˈне, сиˈбе...*) — 19, 41, 159, 160, 168, 171, 172, 186—189, 191, 193, 195, 196, 208, 256, 258, 261, 266, 268, 270, 274, 294, 302, 304, 336, 340, 343, 356, 358, 361, 378, 390, 398, 404, 423, 427, 429, 431, 433, 440—442, 446, 449, 460, 471, 474, 480, 497, 501, 504, 526, 527, 537, 540, 542, 545, 566, 569, 572, 575, 577—580, 583, 602, 611, 612, 615—617, 620, 641, 646, 661, 662, 671, 672, 675, 680, 681, 689, 692, 705, 709, 718, 722, 725, 727, 739, 740, 744, 749, 752, 756, 758, 761, 770, 774, 775, 781, 782, 797, 798, 808, 810, 812, 814, 817, 823, 826, 830, 835, 853, 861, 862, 870, 882, 889, 891, 893, 896, 899, 901, 904, 906, 912 і як паралель до *еᶦᶦ* — 305, 308, 476, 500, 645, 754, 757, 759, 778, 784, 790, 802, 807, 824, 827, 828, 832, 841, 851.
3. Жовтим колом додатково відбито: *з'еᵃːˈл'ени...* — 97; *с'аᵉˈб'е* — 71, 105 (в обох паралельно до *еᵃ*); *с'äˈбе...* — 5, 15; *с'äˈб'е, т'äˈпер...* — 67; *м'аˈн'е* — 4 (паралельно до *еᵃ*); *с'аˈб'е* — 5; *з'аˈл'ени...* — 7; *н'аˈс'е ...* — 8, 13, 16, 99, 101; *м'аːˈн'е, с'аːˈб'е* — 94; *з'âˈл'ени, с'аˈб'ê...* — 66.
4. Чорним колом відбито ще: *зеᵃˈлений, сеᵃˈбе, теᵃˈпер* — 609, 849.
5. Чорним колом меншого обсягу разом з тим відображено [а], що виступає паралельно до [и] (*заˈлений* // *зиˈлений*) — 195, 524, 542, 752, 758, 899,— або паралельно до *е* — 59, 243, 729, 801,— чи до *э* — 295, 565, 902,— та до *еᶦᶦ* — 388. Цього ж знака вжито відповідно до *аᵉ*: *заᵉˈлениⁱ* — 241.
6. Синім штрихуванням позначено також: *с·еˈб·е, т·еˈп·ер...* — 6; *м'еˈн'е, т·еˈп·ер·...* — 17; *м·еˈн·е* — 68; *т·еˈн'ер* — 93; *т"еˈп·ер, м·еˈт"е* — 917; *т"äˈпер, д"еˈшевиⁱ* — 75.
7. Не скартографовано поодиноких випадків: а) щодо зміни ненаголошеного [е]: *м'іˈн'е* — 7, 14; *м'ˈіне* — 18; *м'іˈн'е* — 66; *м'іˈн'е:* — 96; *м'еᶦˈн'е* — 8; *с'іˈс'е* — 14, 18; *н'іˈс'е* — 29; *зеᶦˈлений, меᶦˈне, сеᶦˈбе* — 527; *сиˈбе* — 282; *зеᶦᶦˈлений* — 9, 263; *зэˈлени* — 21, 39 (в обох — паралельно до *е*), 217; *зэˈлений* — 254, 255; *мэˈн'е, сэˈб'е* — 25; *миᵉˈне* — 325; *миˈне* — 276; *меᶦᶦˈне* — 318; *теᶦᶦˈпер* — 27; *тиˈпер* — 155; *зиˈлений* (поряд — *зеˈлений*) — 55, 355; *лиˈген'киⁱ* — 108; *виˈрейка* — 328; *сäˈбе, тäˈпер* — 62; *т"аˈпер* — 75 (поряд — *теˈпер*); *тäˈпер* — 78; *саˈб'е* — 64, 99; *саːˈб'іе* — 97; *т'аˈпер* — 77; *ваˈрейка* — 671, 672; *дойжаᵉˈлезна* — 150; *таˈпер* — 182, 413, 477 (з ремаркою «рідко»); *цаˈбе* — 392; *саᵉˈбе* — 845 (поряд — *сиᵉˈбе*); *зеˈлений* — 195, 418, 459, 589, 622, 635, 728, 776, 844 і як паралель до *зэˈлений* — 576, 611, 659, 683, 692, 749, 750, 751, 773; *зеˈл·ений* — 591; *сеˈбе* — 344, 422, 426, 612, 616, 617, 636 (як паралель), 779, 824; *меˈне* — 470, 612, 701, 871; *теˈпер* — 461; *неˈсе* — 774; *зеˈлений* — 485, 488, 504 (як паралель); *веˈселка* — 614; б) щодо твердості приголосних: *зеˈл'ений, меˈн'е* — 73; *ме'н'е* — 74, 77, 104, 105, 106; в) щодо пересунення наголосу (*ˈмене, ˈсебе, ˈтебе*) — 322, 785 і як паралель — 321, 323, 337, 354; *ˈсебе* — 783.
8. У записах є ремарки: «зрідка» щодо зміни [е] > [а] (*маˈне, таˈпер ...*) — 580; «рідше» стосовно зміни [е] > [и] (*зиˈлений, миˈне ...*) — 775.
9. Ареали м'якості ~ твердості приголосних див. ДАБМ, карта № 55.

КОМЕНТАР № 41

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 110: «*Без ˈматері ... чи крем ˈматері..?*», частину питання № 318: «Материни чи материні хустˈки?», частину питання № 246: «*ˈВитрачено ˈсилу* гˈрошей чи *ˈвитрачено ˈсила* гˈрошей?» і частину питання № 420: «... озеро ... чи ... возеро..?»
2. Червоним колом об'єднано графічні написання, які інтерпретуються як свідчення руйнування опозиції /и/ ~ /е/ і нейтралізації цієї опозиції в післянаголошених складах: *еᶦᶦ* (*ˈозеᶦᶦро, ˈматеᶦᶦр'і*) — 150, 154, 224, 243, 267, 297, 308, 310, 351, 354, 359, 362, 371, 389, 398, 467, 476, 477, 512, 539, 514, 544, 554, 562, 564, 577, 601, 604, 605, 608, 615, 618, 622, 661, 662, 696, 741, 752—754, 764, 769, 771, 779, 787, 789, 791, 792, 795, 799—801, 819, 820, 827, 832—834, 847, 849, 879, 887; *иᵉ* (*ˈозиᵉро, ˈматиᵉр'і*) — 146, 302, 446, 505, 511, 547, 575, 608, 765, 782, 806, 836, 842, 845; *и* (*ˈозиро, ˈматир'і*) — 171, 172, 186, 187, 189, 195, 261, 268, 270, 294, 301, 304, 331, 335, 340, 343, 387, 424, 441, 446, 449, 480, 482, 497, 502, 504, 507, 524, 540, 543, 545, 602, 610, 612, 630, 659, 690, 725, 740, 752, 758, 759, 781, 793, 807, 824, 828, 832, 842, 845, 846, 862; *э* (*ˈозэро, ˈматэр'і*) — у решті нас. пп.

3. Чорним колом також картографуються структури із змінами [е] > [е^{а}], [а^{е}], [а]: 'оз'е^{а}ро — 1, 8, 64, 94, 'оз'аро — 13, а також структури із пом'якшенням зубних приголосних перед [е] ([е^{а}], [а^{е}], [а]): 'оз'е^{а}ро, 'мат'ер'і — 1—8, 13—18, 20—22, 25, 26, 32, 46, 47, 64—71, 74, 75, 77, 93—102, 104, 105, 108, 190.

4. Не картографуються написання з *е* (*'озеро, 'матер'і, 'материни, 'витрачено*) з південної частини ареалу; ці написання розглядаються як помилкові, зумовлені впливом орфографії — 231, 399, 406, 421, 443, 450, 457, 470, 471, 481, 484, 491, 513, 516—520, 523, 529, 531, 572, 584, 586, 621, 624, 625, 631, 645, 672, 675, 685, 689, 692, 704, 707, 710, 711, 726, 728, 729, 734, 735, 761, 774—777, 780, 783, 785, 797, 798, 803—805, 808, 810—812, 814, 815, 817, 826, 835, 850, 856, 867, 886, 896, 897, 910.

КОМЕНТАР № 42

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 402: «Ос*і*нь, кам*і*нь, поп*і*л, погр*і*б чи ос*е*нь, кам*е*нь, поп*е*л, погр*е*б?»

2. Картографується лише структура ['ос'ін'], інші структури, передбачені питанням Програми, див. на картах № 43, 44.

3. Зеленим колом відображено також: *ə* — 29—31 (паралельно з *и*),34 — 37, 42, 43, 45, 48, 49, 54, 164, 171 (паралельно з *и*), 173, 205, 217, 229, 236, 244—246, 821, 822; *е^{а}* — 62, 88, 241, 243, 310.

4. Чорним колом картографовано також: *ê* — 66, 560; *i̯е* — 21, 25, 40; '*ə*(з м'яким попереднім приголосним) — 38, 204.

5. Чорним контурним колом, поряд з *е^{а}*, картографовано: *а^{е}* — 71, 105; *а* — 101, 102.

6. Жовтим штрихуванням також позначено: *с·* — 6, 17, 57, (паралельно з *с*), 71, 77 (паралельно з *с*, *с'*), 106 (паралельно з *с'*). М'який *с'* поряд з твердим *с* — 172.

7. Структуру ['ос'ін'] записано без позначення м'якості [с'] перед [і] — 147, 183, 198, 204, 226, 227, 238, 256, 261, 262, 270, 282, 299, 325, 326, 341, 355, 358, 380, 392, 399, 401, 408, 412, 421, 426, 429, 436—439, 444, 479, 481, 491, 495, 508, 509, 512, 515, 524, 525, 544, 546, 550, 551, 553—557, 559, 560, 567—569, 572, 573, 576, 578, 579, 581, 583, 584, 586, 589, 591, 593, 595, 596, 599, 600, 606, 610—613, 615—617, 619, 625, 627, 630, 633, 654, 665, 668, 672—675, 678, 689, 735, 760, 767, 772, 774, 783, 793, 794, 797, 798, 801, 803, 804, 807, 808, 810—815, 817, 823—826, 830, 831, 835, 837, 840, 848, 850, 856, 864, 867, 869, 881, 886, 887, 891, 897; *'і* поряд з *і* — 144, 148, 168, 177, 194, 287, 295 (паралельно з *î*), 296, 298, 300, 302, 324, 338, 342, 367, 387, 388, 390, 404, 407, 410, 417, 424, 427, 433, 441, 476, 523, 527, 539, 541, 544, 580, 607, 626, 628, 634, 637, 639, 644, 646—648, 650, 651, 653, 656, 657, 659, 661, 663, 669, 670, 671, 677, 682, 710, 719, 722, 745, 752, 755, 763, 770, 806, 809, 824, 827—829, 832, 834, 838, 839, 847, 851—853, 857, 860, 861, 893, 895, 899.

8. Ареали *'ос'ен', 'осен'* див. ДАБМ, карта № 16.

КОМЕНТАР № 43

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 402: «Ос*і*нь, кам*і*нь, поп*і*л, погр*і*б чи ос*е*нь, кам*е*нь, поп*е*л, погр*е*б?»

2. Картографується лише структура ['погр'іб], інші структури, передбачені питанням Програми, див. на картах № 42, 44.

3. Зеленим колом позначено також: *ə* — 30, 31, 33, 34, 37, 43, 48, 54, 173, 175, 177 (паралельно з *и*), 184, 195 (паралельно з *и*), 217, 221, 245, 288, 290, 293, 313, 314, 324, 330, 346, 358 (паралельно з *и*), 364 (паралельно з *и*), 365 (паралельно з *î*), 368—370, 374 (паралельно з *и*), 375, 438, 551, 557, 558 (паралельно з *и*), 587, 588, 593, 597, 702, 719, 860, 903; *е^{и}* — 88, 150, 237, 243, 297, 300, 303 (паралельно з *и*), 305, 318, 367, 539, 549; *и^{е}* — 152, 267, 329, 331, 335, 601 (паралельно з *и*); *и^{і}* — 224.

4. Чорним колом картографовано ще *ê* — 295 (паралельно з *е*).

5. Чорним контурним колом зображено також: *â* — 65; *а^{е}* — 105; *е^{а}* — 1, 3 (паралельно з *е*), 8, 97.

6. Відзначено [р'] перед [е], [а], [е^{а}] — 2, 5 (паралельно з [р], 8, 13 — 15 (паралельно з [р], 16, 21 23, 28 (паралельно з [р]), 44, 74, 93, 94, 161 (паралельно з [р]), 229, 703 (паралельно з [р]).

7. Картографовану структуру підтверджено прикладом з текстів — 298. Паралельну структуру картографовано лише на підставі прикладів з текстів: *'погре^{и}б* — 539; *'погреб* — 554, 559, 570.

8. Не картографуються паралельні відповіді, записані лише від молодшого віку: *'і* — 195, 303; *і* — 177, 295, 296, 330, також варіант *'погр'об* — 21 (паралельно з *'погр'еб*).

9. Розрідженість карти пов'язана з відсутністю в записах картографованого слова. Для західних частин картографованого ареалу це пояснюється, очевидно, тим, що там замість *'погр'іб* досить поширеним є слово *л'ох*, яке зафіксоване як єдине — 693, 700, 740, як паралельне явище — 22 (до *'пограб* примітка «рідко»), 55, 478, 491, 699 (*л'ох* — «кожний», *'погр'іб* — «мурований»), 716, 747, 781.

КОМЕНТАР № 44

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 402: «Ос*і*нь, кам*і*нь, поп*і*л, погр*і*б чи ос*е*нь, кам*е*нь, поп*е*л, погр*е*б?»

2. У структурах, передбачених питанням Програми, зміни *е* відбуваються по-різному. Тому ці структури картографуються відокремлено (див. карти № 42, 43).

3. Червоним колом відображено також: *î* — 215, 216, 260, 365, 590; *'і^{и}* — 467.

4. Зеленим колом картографовано ще: *ə* — 21, 30, 32, 36—38, 40, 43, 48, 54, 164, 173, 175, 176, 184, 204, 208, 217, 221, 236, 245, 246, 274, 288, 293, 296, 297 (паралельно з *е^{и}*), 313, 314, 324, 330, 346, 363, 365, 368, 402, 413, 587, 588, 876; *ə* паралельно з *и* — 171, 177, 195, 205, 336, 358, 369, 370, 372, 373, 558; *е^{и}* — 297 (паралельно з *ə*), 305, 512, 549; *и^{ə}* — 152, 154, 266, 302, 331, 371, 601 (паралельно з *и*), 604; *и^{і}* — 57 (паралельно з *и*).

5. Чорним колом зображено також: *е^{а}* — 1, 3, 8, 64, 96, 97; *ê* — 4, 295 (паралельно з *е*), 560; *'а* — 101; *а* — 22.

6. Жовтим штрихуванням позначено й [п·] — 4, 6, 15, 26, 69, 70, 77. Відзначено паралелі [п] // [п'] — 5, 66.

7. Варіант *'поп'іл* засвідчено без позначення м'якості [п] перед [і] — 182, 183, 204, 210, 223, 226, 227, 230, 233, 254, 267—270, 282, 298, 299, 304, 306, 326, 328, 341, 380, 390—392, 396, 399, 401, 408, 412, 421, 425, 426, 428, 429, 431, 433, 435—439, 442, 444, 479, 480, 481, 483, 493, 495, 497, 501, 504, 508, 515, 524—526, 534, 535, 537, 538, 540, 545, 546, 550, 553—555, 562, 565, 567—569, 571—574, 576, 578, 579, 581, 583, 584, 586, 588, 589, 591, 592, 596, 606, 610—613, 615, 616, 619, 625, 627, 630, 633, 641, 654, 656, 661, 663, 665, 668, 669, 672, 675, 678, 689, 713, 723, 740, 746, 760, 762, 764, 765, 767—769, 772, 774, 775, 777, 781, 783, 785, 793—795 (паралельно з *'і*), 796—798, 801, 803—805, 808, 810—815, 817, 822, 825—827, 830, 831, 835, 837, 840, 848, 850, 855, 856, 861, 867, 869, 881, 885, 887, 891, 897.

8. Синім штрихуванням позначено також [л'] // [л] — 386, 472, 510, 538, 686, 711, 714, 718, 719, 725, 752, 754, 759, 817, 892, 909, 913.

9. Не картографується [л·] — 35, 62, 82, 84, 90, 110, 243, 329, 354, 356, 359, 366, 477, 549, 550, 551, 557, 558, 563, 575, 577, 580, 582, 584, 591, 601, 607, 609, 766, 799. Не взято також до уваги поодиноких записів від інформаторів молодшого віку: *'поп'іл* — 166, 208, 305, 330, 336, 374; *'попіл* — 192, 238, 244, 295, 296.

КОМЕНТАР № 45

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 411: «... *ї*жак... чи ... *і*жак..?»

2. Червоним колом відображено також [и] (*йи'жак*) — 278. Цим же знаком картографовано структуру *йіжак* (без позначення наголосу) — 182, 187, 208, 209, 212, 221, 263, 277, 292, 364, 430, 431, 436, 505, 506, 517, 569, 590, 619, 625, 637, 667, 689, 690, 726, 768, 778, 785, 788, 810, 825, 830, 849, 888.

3. Зеленим колом передано також *йер'жук* — 202.

4. Зеленим штрихуванням картографовано ще: *'йежи^{і}к* — 13; *'йêжи^{і}к* — 106; *'йеж'ік* — 16; *'йеж·ік* — 15; *'йі̯ежик* — 3, 106, 134, 917; *'йежак* — 5, 28, 38, 281; *'йêжак* — 207; *'йі̯ежак* — 41; *'йежук* — 251; *йеж* — 31, 161; *йі̯еш* — 137.

5. Жовтим штрихуванням позначено ще записи без [й]: *'ожи^{і}к* — 20; *'ожік* — 21, 22; *ож* — 22, а також *йож* — 8, 14, 75, 146, 161, 190, 922.

6. Чорним колом відбито ще: *а^{е}* (*йа^{е}'жак*) — 94; *â* (*йâ'жак*) — 65, 66; *ä* (*йä'жак*) — 70; *е^{а}* (*йе^{а}'жак*) — 1, 47, 94, 97.

КОМЕНТАР № 46

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 368 а): «... *Я*вдоха чи ... *Є*вдоха?»

2. Червоним колом позначено також *Йа^{о}ў'доха* — 105, 477.

3. Зеленим колом картографується ще: *Йе^{а}ў'доха* — 94, 97; *Йа^{е}ў'доха* — 244.

4. Жовтим зафарбованим колом передано також *Йуў'доха* — 35.

5. Жовтим контурним колом скартографовано: *Оў'духа* — 57; *Оў'д'ушка* — 56, 237, 241; *О'д'ушка* — 39, 40, 52, 55, 56, 240, 244; *Оў'дот'а* — 918.

6. Чорним штрихуванням зображено також: *'В'іўд'а* — 335; *'Вуўд'а* — 312; *'Ву̯иўд'а* — 110, 123, 315; *'Ву̯əўд'а* — 133; *'Ву̯оўд'а* — 115, 319.

7. Не картографовано: *У'д'уха* — 37; *Еў'доха* — 27; *Йу'доха* — 697, 722; *Йеўдо'к'ійа* — 56, 144, 157, 742; *Йеўдо'ки^{і}йа* — 52, 81; *Йеўдо'кейа* — 21, 51; *Йаўдо'к'ійа* — 191, 742; *Йоўдо'кейа* — 62.

КОМЕНТАР № 47

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 374: «Чов*е*н, перст*е*нь, хлоп*е*ць чи чов*ə*н, перст*ə*нь, хлоп*ə*ць, чи чов*и*н, перст*и*нь, хлоп*и*ць?», а також на питання № 326: «Т*ой* х'лопець чи т*ей*, чи т*от* х'лопець?», на питання № 232: «Син приїде до нас *через 'тиждень* чи *за 'тиждень, по 'тижню,* чи у *'тиждень?*», на питання № 65: «Як у вас називається: *'півень* чи *'когут,* чи *'кочет,* чи *'кокош..?*»

2. Основним завданням карти є відбиття збереження [е] й нерозрізнення [е], [и]. Похідним завданням карти є відображення зміни [е (и)] в [і], що виявляється переважно в окремих іменниках, а також зміни [е] в [а], [е^{а}], [а^{е}]. Не взято до уваги явищ пом'якшення або ствердіння приголосних перед [е], [е^{а}], [а^{е}], [ä], [а], ствердіння кінцевого [ц'] та ін. У випадках же твердості кінцевого [л] (пор. *'дятел, с'вердел, 'бусел*) слів з таким [л] не скартографовано.

3. Червоним колом відбито також [и^{е}] (напр., *'персти^{е}н', х'лопи^{е}ц', 'тижди^{е}н', 'п'іви^{е}н', 'к'іби^{е}ц'*) — 152, 193, 266, 302, 329, 335, 391, 399, 477, 511, 543, 547, 575, 585, 599, 622, 630, 736, 741, 765, 779, 800, 845 і як паралель — 150, 787, 806, 921. Цим же знаком відображено *ə* (напр., *'перстəн', х'лопəц', 'п'івəн'*) — 25, 29, 31, 37, 38, 45, 48, 55, 160, 164, 171, 173, 175—177, 180, 181, 183, 184, 192, 194—197, 205, 208, 209—213, 215, 216, 218, 221, 223, 226, 228, 230, 233, 236, 244, 255, 256, 262, 264, 287, 288, 290, 293, 295, 296, 298, 299, 301, 312—315, 319, 324, 327, 330, 332—334, 336—340, 342, 343, 363—370, 372—377, 379, 380, 386, 394—397, 400, 404, 405, 407, 409, 411—413, 415—419, 421, 426, 430, 432, 434—439, 441, 444, 445, 447, 448, 450—456, 459, 461—463, 465, 466, 468, 469, 472—475, 479, 481, 483, 484, 486—490, 492, 494, 498, 499, 502, 503, 506, 509, 515—517, 522, 528, 530, 532—536, 538, 539, 541, 546, 549, 551—553, 555, 559, 560, 561, 565—568, 572, 574, 581, 583, 586, 588, 593—598, 600, 603, 606, 610, 613, 621, 624—626, 628, 631—634, 636—640, 642, 644, 647—652, 655, 658—660, 663—669, 673—677, 679, 681—685, 687, 691, 693, 694, 697, 698, 700, 701, 703—707, 710, 712, 713, 715—718, 720—725, 727—729, 731, 733, 734, 737, 738, 742—747, 762, 763, 767, 770, 777, 788, 793, 794, 796, 805, 814, 816, 821, 822, 825, 827, 831, 837, 843, 848, 857, 863—867, 869—873, 875—877, 879, 880, 882, 884, 885, 887—895, 897—907, 909, 911, 913—916 і як паралель — 389, 399, 495, 577, 601, 646, 792, 809, 868. Нерідко червоному колу відповідає [и] (напр., *'перстин', х'лопиц'* і т. ін.) — 19, 155, 159, 168, 261, 268, 270, 294, 304, 331, 341, 355, 356, 360, 361, 378, 382, 390, 392, 398, 401, 406, 431, 442, 446, 449, 458, 460, 480, 501, 504, 507, 521, 524—527, 529, 537, 540, 542, 545, 556, 557, 564, 579, 580, 602, 612, 616, 617, 623, 629, 672, 696, 726, 739, 740, 751, 752, 755, 758, 761, 775, 781—784, 797, 798, 812, 817, 823, 828, 830, 835, 838, 839, 847, 851, 853, 862, 883, 896, 908, 912 і як паралель — 160, 171, 182, 193, 195, 196, 266, 302, 305, 308, 335, 336, 340, 343, 354, 357—359, 375, 380, 386, 387, 391, 404, 407, 434, 440, 441, 469, 473, 474, 499, 500, 502, 519, 555, 566, 575, 578, 583, 590, 595, 607, 630, 656, 661, 670,

690—692, 712, 715, 722, 725, 733, 737, 745, 754, 756, 757, 759, 762, 770, 779, 780, 794, 800, 802, 810, 826, 829, 831, 832, 836, 841—843, 845, 861, 870, 882, 889, 890, 893, 904, 906, 911. Крім того, подекуди червоне коло нанесено на основі поодиноких фактів: ˈперстин' — 365, 412, 472, 487, 496, 510, 571, 587, 615, 620, 627, 646, 669, 680, 684, 688, 729, 774, 894, 899; хˈлопиц — 709, 716; хˈлопиц' — 189, 423, 427, 429, 433, 497, 505, 514, 662, 671, 678, 681, 708, 801, 857, 901; ˈпалиц' — 482; ˈп'івин' — 742; ˈпівин' — 825; ˈкусин' — 511; ˈкібиц' — 824; ˈкобиц' — 452, 490, 492, 532, 553, 650, 748, 793; ˈр'абиц' — 667; ˈрабиц — 760; ˈдишил' — 374, 705, 723, 727, 749, 750, 789, 819; свәрˈделиц' — 654; хˈл'опиц' — 521; ˈйатил' — 439, 565; ˈд'атил' — 846; ˈселизин' — 679; ˈселе^{и}зин' — 531; ˈселәзин' — 648, 871, 900; ˈперсте^{и}н' — 807; ˈперстән' — 383, 611, 635, 671, 711, 801, 826, 878: хˈлопе^{и}ц' — 645, 774; хˈлопи^{е}ц' — 482, 558, 756, 836; хˈлопәц' — 191, 220, 384, 387, 390, 403, 420, 423, 424, 428, 440, 496, 510, 571, 573, 576, 579, 587, 627, 641, 651, 661, 662, 670, 680, 688—690, 694, 714, 750, 773, 776, 780, 841, 844, 874, 910; хˈлопәц — 699, 702; ˈп'іве^{и}н' — 570; ˈпіве^{и}н' — 550; ˈп'іви^{е}н' — 505; ˈпівән' — 569; ˈтижде^{и}н' — 778; ˈсаже^{и}н' — 842; ˈдишәл' — 692.

4. Жовтим колом додатково охоплено перехід [е] > [а^{е}], [а]: акˈрайа^{е}ц — 3; хˈлоп'а^{е}ц — 64; ˈтижǯан' — 105 (у всіх трьох — як паралель до [е^{а}]); ˈперст'ӓн' — 106; хˈлоп'ац, ˈп'ев'ан' — 13 (як паралель до [е^{а}]), 99, 101; хˈлопац, ˈп'іван' — 22; ˈп'ерс'т'ан', ˈтиждан' — 102; кˈрайӓц — 75. Слід відзначити, що іменник окраєць залучено лише в зв'язку з переходом [е] > [е^{а}], [а^{е}], [а], а також у зв'язку з збереженням [е], інших змін у ньому (напр., [е] > [і]) не взято до уваги як таких, що мають свою специфіку й свій ареал.

5. Чорним колом відображено також: ˈп'ів·е^{і}н'—266; ˈп'ів'і^{е}н'—790. Цей же знак часто виступає відповідно до поодиноких випадків зміни [е (и)] > [і]: ˈп'ерс'ін' — 44; ˈперстін' — 189, 421, 538, 568, 573, 582, 630, 641, 657, 814, 824, 840, 891; ˈперст'ін' — 389, 400, 423, 427, 631, 642, 643, 645, 665, 708, 719, 844, 862, 863, 873, 874, 890, 894, 896, 898, 901, 910; ˈп·ерст'ін' — 922; ˈперс'т'ін' — 424, 702, 709, 907; ˈперсц'ін' — 909; ˈперс'ц'ін' — 913; хˈлоп'іц' — 626, 671; ˈпівін' — 806, 830; ˈп'ів'ін' — 816, 884; ˈсаж'ін' — 394, 541; ˈсажін' — 537; ˈкус'ін' — 442, 493, 494, 502, 805; ˈкусін' — 767, 815; ˈдиш'іл' — 531, 535, 696, 707, 736, 749, 791; ˈдишіл' — 746; скˈрут'ін' — 469, а також перс'ˈт'ін' — 906, куˈс'ін' — 450, де знак наголосу поставлено над і, мабуть, помилково.

6. Не скартографовано поодиноких даних: ˈперсте^{и}н' — 41, 84 (як паралель), 128, 140; ˈп'ерстән' — 35; хˈлопе^{и}ц (як паралель) — 129, 140, 190; хˈлопе^{и}ц' — 318 (як паралель); ˈреме^{и}н' — 81 (зрідка); хˈлопиц — 188 (як паралель); хˈлопиц' — 215, 235 (в обох — як паралель), 329; ˈперстин' — 54, 55, 79, 199, 333; ˈбусил' — 230; ˈперсти^{е}н' — 146; хˈлопец' — 635, 711 і як паралель — 209, 392, 421, 507, 629, 630, 645, 646, 680, 714, 734, 752, 826, 840, 891, 895, 899, 908; ˈперстен' — 565 (як паралель), 607, 612, 641, 647, 650, 657, 670, 678, 681, 692, 694, 832, 839, 871, 889, 910; ˈд'ател' — 569; ˈкібец' — 575; хˈлопәц' — 166, 199, 245, 279, 607 (у всіх — як паралель), 382; ˈперстән' — 398, 611; ˈпівән' — 347; ˈдиши^{і}л' — 820; ˈперст'ін' — 606. Крім того, відведено всі випадки, коли [і] виступає в іменнику ˈдятел (ˈятел), з огляду на специфічність цього [і] (пор. ˈд'ат'іл' — род. відм. ˈд'ат'іл'а).

7. Не скартографовано: ˈпі̯евон' — 22; пйі̯ев'і̯ен' — 33; пйі̯ш̯ві̯шн' — 209; ˈперстêн' — 49 (як паралель); хˈлопêц', ˈтиˈждêн' — 244 (як паралель), а також ˈперстан' — 854.

8. Не взято до уваги вікових відмінностей (відзначених у вимові наймолодшого покоління): хˈлопәц' — 161; ˈперстән', хˈлопәц' — 167; ˈперстин', хˈлопиц' — 238; хˈлопиц' — 242, 582; ˈперстин' — 243; ˈперстен', хˈлопец' — 374, 399, 578, 586, 595, 598, 611; ремарки «рідко» стосовно ˈперстән', хˈлопәц' — 555; рефлексів е (<ь) в іменнику окраєць (за винятком переходу [е] > [е^{а}]).

9. Іменник перстень записано у варіантах: ˈперсен' — 271, 276 (як паралель); ˈпирстен' — 662; ˈперсән' — 869.

10. Ареали зміни [е] див. ДАБМ, карта № 16; відбиття [е] (< ь) в іменнику хлопець див. AJDŁ, z. 5, карта № 249.

КОМЕНТАР № 48

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 367 а): «Колодязь чи колодезь, чи колодізь?» Для визначення ареалу, де поширений [е] (< ę) у формах 3-ої ос. мн. теперішнього часу дієслів II дієвідміни, узято відповіді на частину питання Програми № 358: «ˈХодять, ˈносять; даˈють, стереˈжуть, пеˈчуть чи ˈходяць, ˈносяць; даˈюць, стереˈжуць, пеˈчуць, чи ˈходят, ˈносят; даˈют, стереˈжут, пеˈчут, чи вони ˈходя, ˈнося; ˈдаю, стереˈжу, пеˈчу, чи вони ˈході, ˈносі; даˈваю?»

2. Іменник колодязь картографується окремо, тому що в ньому спостерігається відмінність у наслідках рефлексації а (<ę), особливо щодо ареального вияву голосного [і]. Крім того, іменник колодязь становить інтерес і з погляду консонантизму.

3. Червоним колом відображено також: каˈлод'а^{е}йз' — 4; коˈлод'а^{е}з' — 50, 259 (як паралель), 547; каˈлод'а^{е}з' — 104; каˈлод'âз' — 65; каˈлоǯ'аз' — 101; коˈлод'аз'а — 348; каˈлод'айз' — 102; коˈлод'аш^{ж} — 779; ко^{у}ˈл'ад'аз' — 782; коˈлод'аǯ' — 830, 902 (як паралель) і коˈл·од'ас'^{з} — 845. Усіх даних щодо [о] перед наголосом і щодо [л] до уваги не взято, оскільки характер їх відбито на окремих спеціальних картах.

4. Зеленим колом додатково нанесено: каˈлод'е^{й}з' — 1; каˈлодейз' — 128; коˈлодêз' — 49 (як паралель); коˈлоц'е^{а}з' — 3, 17, 779; каˈлоǯ'е^{а}з' — 8; коˈлодәз' — 28, 30, 38, 206, 279, 312, 435, 471 і як паралель — 34, 171, 173, 208; у коˈлодәз'і — 821; коˈлодәз' — 37, 205; куоˈлодәз' — 45; кωˈлодәз' — 228 (із зазначенням у записі: «жін. р.»); коˈлодәц' — 167, 244; коˈлод'әз' — 201; коˈлодәц — 48, 246; коˈлоде^{и}ц' — 310; коˈлодис' — 208, 746; коˈлодиз' — 33 (як паралель), 301; каˈлод'ез — 70; каˈлод'ез· — 75; коˈлодез — 173 (як паралель) і коˈлодеǯ' — 321 (як паралель).

5. Чорним колом охоплено також: коˈлодіж — 211; коˈлод'іж — 755 (як паралель); коˈлодіз — 257; коˈлод'іǯ' — 902 (як паралель) і коˈлод'е^{і}з' — 269 (як паралель).

6. Жовтим штрихуванням позначено ще [д·]: ко^{а}ˈлод·ез' — 5 (як паралель).

7. Між даними, відображеними синім штрихуванням, є такі відмінності: каˈлод'ец — 10 (із відповідей на питання № 149); каˈл·од'ац — 15; коˈлодәц — 48; коˈлодец — 87, 117 і каˈлодец — 107.

8. Зеленою ізоглосою окреслено ареал з рефлексами [е^{а}] (ˈход'е^{а}т', ˈнос'е^{а}т') — 3, 6, 47, 71, 96, 97, 104 та ә (ˈходәт, ˈносәт) — 43 і не окреслено ареалу з рефлексами [а^{е}] — 105, 244, 919; [ӓ] — 15, 68 та з поодинокими іншими випадками: сˈкуглет' — 89; ˈходет — 714 (як паралель); ˈход'а$^{(е)}$т', ˈнос'а$^{(е)}$т' — 278 (як паралель): ˈход'ет — 919 (як паралель); ˈход'а^{о}т', ˈнос'а^{о}т' — 477.

9. Не скартографовано: куоˈлод'і̯ез' — 26; коˈлоді̯ез' — 29; колоˈд'аз' — 863 (як паралель), а також випадків мовлення молоді: коˈлод'аз — 37; коˈлод'аз' — 26, 39, 54, 192, 204.

10. У записах є ремарки: «рідше» — до коˈлодез' — 247, «зрідка» — до коˈлод'із' — 588 і «рідко» — до коˈлод'аз' — 448.

11. Ареали рефлексів ę в іменнику колодязь див. ДАБМ, карта № 241; ареал змін кінцевого приголосного — там же і ЛАЗО, ч. 2, карта № 136; ареал [е] (< ę) у дієслівних формах — ДАБМ, карта № 157.

КОМЕНТАР № 49

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 367 а) «Місяць чи місець?» Крім того, зрідка залучено відповіді на частину питання № 301 б): «В кінˈці, у ˈмісяці, у ˈполі чи в кінˈци, у ˈмісяци, у ˈполи?»

2. Червоним колом відбито також: ˈм'і̯ес'а^{е}ц — 3, 97; ˈм'і̯ес'ӓц — 5 (як паралель до а), 67; ˈм·êс'а^{е}ц — 17; ˈм'ес'âц — 66; ˈмі̯^{е}с'ӓц— 75; ˈм'іс'а^{е}ц' — 259, 622.

3. Зеленим колом додатково відображено: ˈм'е:с'е^{а}ц — 4; ˈм'ес'е^{а}ц — 8, 96; ˈм'і̯ес'е^{а}ц — 94; ˈмі̯есі̯ец — 24 (паралельно — м'ˈйесец), 45; ˈм'ісêц' — 671; ˈм'^{і}ес'е^{а}ц'і — 919 (поряд — мˈй^{і}есец).

4. Жовтого кола вжито ще на основі записів: ˈмәсәц — 32, 36, 37; мˈйі̯есәц — 33; мˈйәсәц — 34 (паралельно — мˈйесиц), 43, 205; ˈмі̯есәц — 40; ˈм'ісәц — 199; ˈм'ісәц' — 821, 822; мˈйәсәц' — 208; ˈмˈн'есәц — 246.

5. Синім штрихуванням відображено також [с·]: ˈм·ес·ац — 15; мˈйі̯ес·ец·, мˈйі̯ес·ац· — 62 (паралельно до мˈйі̯ес'ӓц·); мˈй^{і}ес·ец — 82; мˈ^{й}і̯ес·ец' — 244.

6. Коричневим скісним штрихуванням відбито й випадки неповного звучання [й]: ˈм'^{й}і̯есец — 52; ˈм^{й}і̯есец — 59, 78; ˈм^{й}есец — 81; м·ˈ^{й}і̯есец· — 110; ˈмйіс'ац' — 150; ˈм^{й}і̯есец· — 240; ˈм^{йі}есец — 918.

7. Не скартографовано: м'іс'ц' — 597; випадків вимови молоді: ˈміс'ац — 36; ˈміс'ац' — 87; ˈм'іс'ац' — 199; даних про ствердіння кінцевого [ц'] (відображено на карті № 112) і рефлексів наголошеного ě після губного (відбито на карті № 9).

КОМЕНТАР № 50

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 338: «Одиˈнадцять чи одиˈнадцет, чи єдеˈнадцять, чи одиˈнайці? Дваˈнадцять чи дваˈнадцет, чи дваˈнайці?» і на питання № 339: «Вісімˈнадцять, дев'ятˈнадцять чи дˈвадцять без двох, дˈвадцять без одноˈго?» Крім того, зрідка для контролю й для визначення вірогідності паралелей залучено відповіді на питання № 340: «Дˈвадцять п'ять, тˈридцять п'ять чи п'ять на дˈвадцять, п'ять на тˈридцять?», на частину питання № 345: «Двадцяˈти чотиˈрьох ˈроків чи дˈвадцять чотиˈрьох, чи дˈвадцять і чотиˈрьох ˈроків? та на частину питання № 22: «Дванадцять год чи дванадцять літ?»

2. Червоного кола вжито також для позначень: дваˈнац:а^{е}т' — 3; дваˈнайц'а^{е}т' — 259 (паралельно з а); дваˈнац·ӓт' — 5 (як паралель до а); дваˈнац:ӓт' — 15, 68; дв·еˈнац:ӓт' — 17; дваˈнац'а^{і}т' — 779.

3. Зеленим колом разом з тим відображено: дваˈнадце^{а}т' — 4 (як паралель до а), 6, 56 (паралельно до е), 920; дваˈнац:е^{а}т' — 47 (паралельно до е); оˈдиˈнац:êт' — 49; дваˈнацêт' — 242; оˈдиˈнац'і^{е}т' — 240; двуˈнац:е^{о}т' — 46; двоˈнац:е^{о}т' — 917 (як паралель до е).

4. Жовтим колом додатково нанесено: дваˈнацәт' — 38; дваˈнан'цәт' — 40; дˈвацәт' — 244; дваˈнаци^{і}т' — 764, 768.

5. Чорним колом відображено також: одиˈнайц'і^{а}т' — 440; дваˈнац'і^{и}т' — 542.

6. Коричневим штрихуванням відбито й неповне творення [ĭ]: дваˈна^{й}ц'ат' — 242.

7. Оранжевою ізоглосою визначено ареал, де ствердіння [ц'] виявлено паралельно до пом'якшення: одиˈнадц'ат' — 58, 87, 92, 159, 162, 199, 248; дваˈнадц'ет' — 169; оˈдинадц'ат' — 186; оˈдинац'ат' — 198; дваˈнанц'ет' — 208; вос'емˈнац'ет' — 330. Сюди ж додано говірки, у яких виступає [ц·]: дваˈнац·ет' — 75; одиˈнац·ат· — 256; одиˈнадц·ет', деветˈнадц·ет'...— 275.

8. Серед говірок, виділених фіолетовою ізоглосою, є такі, де кінцевий [т] виступає паралельно до [т'] — 29, 31, 37, 43, 45, 48, 51, 53, 59, 61, 89, 199. У нас. п. 40 записано перехід [т'] > [т·] (поряд з [т']).

9. Не скартографовано поодиноких випадків: йәдиˈнайц'ат — 33; дˈвайцат — 42; дваˈнайц'ат' — 148; оˈдинандц'ат' — 367; дваˈнацот', од'іˈнацот' — 74; дваˈнац:а^{е}т' — 104 (як паралель до а); аˈдинац'а^{е}т' — 278 (як паралель до е); оˈд'інац'а^{е}т' — 622; дваˈнац'ӓт' — 110 (паралельно до е); вас'імˈнадце^{а}т' — 111 (паралельно до е); адинадце^{и}т' — 140 (паралельно до е); вос'імˈнац'іт' — 144 (паралельно до е); дваˈнац'іт' — 241, 330; йідиˈнац'іт' — 755; дваˈнац'ат' — 188 (паралельно — дваˈнацет'); одиˈнац'ат' — 692; дванайц'ат' — 728 (паралельно — дван'айц'іт'); одиˈнадц'ат' — 773 (паралельно — оˈдинац'іт'); в'іс'імˈнацит' — 271; дваˈнанцәт' — 205; одиˈнанц'і̯әт — 207; одін'ˈнадцет' — 229 (паралельно — ωдиˈнац'ат'); деветˈнадцет' — 271; оˈдінац'ет' — 752; дваˈнацит' — 744; тˈрицит' — 754 (в обох останніх — паралельно до ц'); годиˈнад^{т}ц'і^{е}т' — 782 (паралельно до і); дваˈнадц'а^{і}т' — 493 (паралельно до а); ωдиˈнац'т' — 435; одиˈнац'т' — 715; дивйатˈнацт' — 526; вісімˈнадц'т' — 683; дваˈнац'т' — 744; одиˈнайц'і — 497. Відхилено й вікові відміни вимови (властиві молоді): двеˈнадц'ат' — 325; дваˈнац'ат' — 631, 715, 718, 729, 747, 789; дваˈнадц'ат' — 468, 474, 508, 510, 647, 676, 711, 714, 719; одиˈнадц'ат' — 725; оˈдинац'ат' — 755; дваˈнац':іт' — 626; дваˈнадц'іт' — 650; дваˈнадцит' — 680; одинадц'ат' — 683.

10. Не взято до уваги переходу [т'] > [ц'] у кінці числівників.

11. У записах є ремарки «зрідка» до дваˈнан'ц'ат' — 204, сімˈнандц'ат' — 237, диўйатˈнацит' — 836; «частіше» — про дваˈнац'іт' — 784 (порівняно з рідшим дваˈнад^{т}ц'іт'); «у швидкій мові» — щодо одиˈнадц'іт' — 257, дваˈнац'іт' — 501; «у чоловіків і молоді» — стосовно дивйатˈнац'ат' та «у жінок» — стосовно дивйатˈнац'іт' — 545.

12. Ареали змін у числівнику одинадцять див. AJDŁ, z. 7, карта № 331; у числівнику двадцять — там же, карта № 332.

КОМЕНТАР № 51

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 381: «рябий... чи рябей.., чи рябый.., чи рябуей?»

2. Зеленим колом позначено також [е^{а}]: ре^{а}ˈби — 241, 278.

3. Відзначено: [р'й] (*р'ˈйаб'і*) — 3, 94, [рй] (*рˈйаби*) — 9, 161, 167, [р·] (*р·аˈби,-ий*) — 15, 279, 435, 484.

4. Стягнення прикметникового закінчення наз. відм. одн. прикметників чол. роду *-ий* > *-и* див. на карті № 237.

КОМЕНТАР № 52

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 246: «Запряˈжу *паˈру ˈконей* чи запряˈжу *ˈпара ˈконей*?»

2. До фактів, відбитих червоним колом, долучено ряд таких, що відрізняються фонетичними або морфологічними особливостями, зокрема: *запрйаˈжу* — 9 (як паралель, з ремаркою «рідше»); *запр'аˈгали* — 316; *запр'агˈли* — 362, 596; *запраˈгайу* — 99, 526; *запр'аˈгай* — 676.

3. Зеленим колом нанесено також: *запрегˈли* — 58, а зеленим контурним колом — *запр'еаˈжу* — 94; *запреаˈжу* — 97; *запреˈжу* — 3, 104; *запр'аеˈгу* — 71 і *запрäˈжу* — 75.

4. Чорним колом відображено також: *запраˈжу* — 28, 34, 48, 205, 245, 271; *запрəˈгайу* — 199; *запр'іˈжу* — 14; *запріˈжу* — 172, 279 і *запр'іˈгу* — 187.

5. Жовтою лінією не охоплено випадків факультативного [р'] у позиції перед [а] або [е] — 55, 60, 65, 75, 87, 223, 249, 251, 307, 434, 538 (з ремаркою «рідше»), 712, 722, 767, 770, 794, 796. Крім того, у деяких випадках [р] виявлено лише в позиції перед [е] (*запреˈжу, запреˈгу*), *ə* (*запрəˈжу*), тимчасом як у позиції перед [а] виступає [р'] — 47, 50, 53, 57, 82, 84, 108 (*запреˈжу*); 77, 95, 98 (*запреˈгу*); 204 (*запрəˈжу*).

6. Збереження [г] у корені див. на карті № 252.

7. Не скартографовано фігурними знаками: *запˈраг* — 708; *запˈр'ажу* — 788, 796, 881; *запˈражу* — 196; *запˈр'ажено* — 111; *запˈруг* — 68; *запˈріг* — 85, 338, 783, 814; *запˈр'іг* — 301, 420, 821; *запˈрежено* — 55.

КОМЕНТАР № 53

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 367 а): «... пам'ять чи ... паметь?»; для зіставлення залучався матеріал відповідей на питання Програми № 427: «Пам'ять... чи памнять.., чи память... (памєть...)?»

2. Зеленим колом картографуються також позначення: *ə* — 25, 31, 32, 34, 36—38, 54, 167, 205; *еа* — 1, 4, 47, 94, 97; *ае* — 8; *ä* — 68, 72.

У нас. пп. 65, 66 поруч з *а, е* (*ˈпам'ат', ˈпам'ет'*) записано *â* (*ˈпам'âт'*).

3. Напівм'який [м·] записаний — 5, 17, 69, 101, 102, 148 (поруч з твердим).

4. Сполучення *м'й* (*ˈпам'йат'*) записано — 212, 303, 369, 409, 436, 438, 512, 514, 548, 550, 575, 665, 675, 711, 763, 839, 869, 900, паралельно з *мй* — 285, 294, 300, 413, 521, 530, 617, 636, 637, 647, 671, 706, 875.

5. Сполучення *м'а* (*ˈпам'ат'*) записано — 14, 15, 17, 18, 64 — 66, 149, 161, 168, 177, 178, 180, 191, 198, 222, 290, 320, 321, 325, 384, 400, 402, 479, 560, 692, 775, 854, 912, паралельно до *мй* та *мн'* — 171, 181, 182, 195, 213, 224, 376, 377, 378, 383, 388, 389, 410, 418, 446, 457, 459, 460, 476, 484, 515, 527, 553, 559, 577, 632, 633, 637, 644, 645, 653, 663, 669, 813, 839, 840, 844, 853, 869, 870, 875, 900, 906, 908, 911.

6. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 19.

КОМЕНТАР № 54

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 85: «*Окˈріп* чи *ˈкипень*, чи *вар*, чи *киˈп'яч*, чи *кип'яˈток..?*»

2. Червоним колом позначено також: *ä* (*к'ін'äˈток*) — 68; *ае* (*кін'аеˈток*) — 97.

3. Чорним колом картографується ще: *еа* (*ˈкип'еатоак*) — 3, 104, 105; *ə* (*кипəˈток*) — 28, 45; *и* (*ˈкипиˈток*) — 186, 187.

4. Перед [а] з епентетичним [й] пом'якшення приголосного [п] (*кип'йаˈток*) зафіксовано в записах: 25, 240, 331, 338, 409, 550, 572, 588, 778, 819, 823, 829.

5. У першому складі слова після приголосного [к] здебільшого виступає [и] (*кипиаˈток*). Засвідчено ще: *ие* — 476, 604, 795; *ə* — 436, 652, 676, 822, 857; *иі* — 57, 71, 77, 84, 95, 106, 110, 244, 247, 249; *і* поряд з *и* — 47, 48, 80, 364, 446, 648, 717, 722, 745, 767; *і* — 26, 35, 45, 61, 63, 64, 88, 120, 216, 246, 272, 302, 435; *іи* — 4, 27, 56, 59, 75, 81, 82; *і* без пом'якшення *к* перед ним — 5, 23, 33, 49, 53, 75, 77, 79, 81, 87, 92, 113, 168, 190, 201, 203, 207, 215, 223, 225, 227, 256, 262, 270, 292, 459, 466, 479, 542, 746; *і* з пом'якшенням *к* — 1—3, 8, 10, 13, 14, 17, 22, 25, 46, 47, 54, 65, 67, 68, 74, 91, 94, 96, 97, 202, 220, 224, 225, 244, 254, 255, 297, 308, 318, 329, 331, 335, 367, 414, 450, 460, 468, 687, 705, 711, 737, 744, 756, 788, 921.

6. Наголос на першому складі (*ˈкипйаток, ˈкип'аток, ˈкипйеток, ˈкип'еток, ˈкипеток*) виявлено в записах: 2, 3, 7, 24, 35, 53, 56, 59, 61, 63, 65, 66, 71, 72, 78, 79, 81, 85, 87, 88, 91, 92, 95, 98, 100—104, 106, 107, 111, 120, 122, 131, 133, 138, 140, 153, 165, 166, 170, 188, 194, 203, 207, 212, 214, 234, 246, 249, 251, 266, 269, 272, 274, 278, 286, 289, 309—311, 325, 328, 334, 337, 340, 343, 344, 356, 362, 366, 369, 375, 401, 416, 418, 423, 434, 555, 575, 586, 593, 614, 630, 646, 649, 655, 657, 658, 661, 662, 726, 744, 772, 777, 797, 802, 809, 813, 814, 817, 828, 834, 836, 839, 843, 844, 851, 853, 873, 879, 881, 883, 884, 887, 889—891, 901, 902, 904, 909, 913, 914, 916.

Обидва наголоси (на першому й третьому складах) — у записах: 5, 76, 130, 186, 172, 235, 282, 298, 302, 320, 326, 375, 377, 388, 478, 539, 544, 558, 582, 684, 812, 818—820, 824, 827, 832, 841, 862, 866, 876, 895, 897, 899, 903, 905, 910.

7. Ареал *кипˈйаток, кипˈл'аток* див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 164.

КОМЕНТАР № 55

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 368 б): «*Який, ядро, яйце... чи єкий, єдро, єйце.., чи їкий, їдро, їйце..?*»

2. Позначено також: червоним колом — *йаˈце* — 484; зеленим колом — *йеаˈйˈце* — 3, 47, 64, 94, 97, 133; *йäйˈце* — 67, 78; *йаеˈйˈце* — 104; *йəйˈце* — 48, 274; *йиеˈйˈце* — 45; *йейˈце* — 275; чорним колом — *йiˈце* — 188, 252.

3. Засвідчено також варіанти: *йіˈкий* — 11, 19, 142, 166, 172, 186—189, 273; *йідˈро* — 87, 166, 172, 186, 187.

4. Ареал *яйˈце* — див. БДА, т. 1, карти №№ 63, 122; т. 3, карта № 72; т. 4, карта № 136.

КОМЕНТАР № 56

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 367 а): «Гаятись, каятись, пояс чи гаєтись, каєтись, поєс, чи гаїтись, каїтись, поїс?»

2. Дієслівну групу виділено в зв'язку з тим, що в іменнику *ˈпояс* виявлено свої особливості відбиття [а].

3. У частині записів є лише одне з двох дієслів або в них відзначено різні рефлекси. На основі одного дієслова вжито червоного кола: *ˈкайат'іс'* — 2; *ˈкайат'іс* — 37; *ˈкайатис* — 52; *ˈкайатис'* — 76, 125, 144, 156, 161, 162, 167, 180, 191, 200, 211, 229, 239, 240, 242, 245, 251, 253, 273, 326, 332, 352, 397, 420, 446, 449, 456—458, 461, 466, 469, 474, 480, 481, 521, 615, 645, 660, 667, 685, 705, 708, 710, 729, 730, 739, 740, 746, 747, 765, 766, 769, 773, 776, 777, 782, 785, 838, 862; *ˈкайатис'а* — 472, 715; *ˈкайац:еа* — 6; *ˈкайац:а* — 7, 8, 13, 16, 27, 44, 71—73, 93, 94, 99, 102, 104, 105, 108, 137, 139, 141, 175, 210, 234; *ˈкайаца* — 22, 31, 49, 122; *ˈкайаце* — 85, 272; *ˈкайац'а* — 86, 92, 244, 250, 252, 262, 271, 406, 865; *ˈкайац':е* — 220; *ˈкайац:е* — 131; *ˈкайац':а* — 121, 123, 126, 163, 166, 168, 169, 237, 249, 293, 322, 365, 563, 594, 599, 642; *ˈкайат'с'а* — 10, 324, 844, 874; *поˈкайаце* — 81; *поˈкайаец':а* — 150; *поˈкайатис'* — 784; *поˈкайал·ис'* — 549; *поˈкайалис'* — 779; *ˈкайавс'* — 633; *ˈгайатис* — 24; *ˈгайатіс* — 29; *ˈгайатис'* — 88, 164, 184, 201, 212, 222, 226, 230—232, 318, 341, 373, 376, 377, 426, 437, 498, 505, 506, 542, 553, 560, 574, 584, 590, 673, 734, 750, 757, 796, 805, 915; *ˈгайатис'а* — 543; *ˈгайат'с'а* — 557; *ˈгайац':а* — 610, 913; *ˈгайац'а* — 174, 575; *ˈгайати* — 534; *зˈгайала* — 475; *гайаˈтис'* — 749; *гаˈйатис'* — 778; аналогічно вжито зеленого кола: *паˈкайец:а* — 1; *ˈкайетис'* — 9, 88, 112, 113, 178, 243; *ˈкайец:еа* — 3; *ˈка:ец:а* — 4; *ˈкайеца* — 27, 42; *ˈкайецеа* — 46; *ˈкайетис* — 48; *ˈкайетис·* — 51; *ˈкайет'іс'* — 95, 116; *ˈкайец:е* — 53, 85, 109, 133—136, 157, 918; *ˈкайеце* — 56, 77, 103, 114, 277; *ˈкайец'е* — 62; *ˈкайетца* — 67; *ˈкайец:а* — 74, 106—108; *ˈкайец':а* — 246, 643; *ˈкайети* — 236; *ˈгайетис'* — 50, 660, 889; *ˈгайец'а* — 174; відповідно — і чорного кола: *ˈкайітис'* — 159, 160, 187, 189, 261, 498, 565, 661; *ˈкайіц':а* — 188; ***ˈкайітиіс'*** — 241; *паˈкайіц'е* — 274; *ˈкайітəс'* — 822; *ˈгайітис'* — 397, 417, 441, 446, 449, 450, 456, 457, 461, 466, 472, 474, 705, 713, 722, 728, 730, 746, 754, 773, 776, 843, 915; *ˈгайіти* — 714; *ˈгайітис'а* — 715, 752; *ˈгайітəс'* — 868; *ˈгайіц':а* — 902; *гаˈйітис'* — 469; *зˈгайіўс'* — 458; *згаˈйіўс'а* — 779; *зˈгайілас'* — 784; *ізгаˈйіў* — 782.

4. Деякі відмінності в рефлексах давнього [а] скартографовано спільно з тим або іншим звуком. Зокрема, червоним колом нанесено: *ˈкайäс':е* — 68; *ˈкайäц:а* — 70; *ˈкайäц':е* — 75; *ˈкайаетис'* — 50, 108 (як паралель); *ˈкайäц':ä* — 110 (як паралель); *ˈгайаˈтис', ˈкайаˈтис'а* — 547; *ˈгаойац':а, ˈкаоайаоц':а* — 477; зеленим колом — *ˈгайіет'ис, ˈкайіет'ис* — 45; *ˈкайеаце* — 59 (як паралель); *ˈкайеац:а* — 20, 64, 96; *ˈка аи:а* — 97; *поˈкайеац:е* — 47; *ˈгайэтис'* — 171; *ˈгайэтəс'*; *ˈкайэтис'* — 821; *ˈкайеац:е* — 920 (при *ˈгайец:е*).

5. У частині випадків той або інший знак нанесено на підставі врахування додаткових даних: *наˈдейец:ä* — 5; *наˈд'ейал'іс'а* — 8; *наˈд·ейал·іс'* — 15; *наˈд'іеійал'іс* — 27; *наˈд'ейалиса* — 38; *наˈд'ейал'іс'* — 69; *наˈд'ейілис'а* — 188; *наˈдійелис', байезˈки* — 278; *байеˈгуз* — 78; *ˈлайац'а* — 320, 836; *ˈлайац':а* — 321, 391; *ˈлайати* — 825.

6. Не скартографовано: *ˈгайітис'* — 562; *ˈгайиц':а, ˈкайиц':а* — 357; *ˈгайитис', ˈкайитис'* — 896; *заˈгайаўс'* — 4; *ˈкайаўс'* —15; *ˈкайет'с'а* — 165; *поˈкайец'а* — 240; *поˈкайец':а* — 249; *кайаˈт':а* — 279; *ˈкайтис'* — 408; *ˈгайтис', ˈкайтис'* — 597; *заˈгайаўс'а* — 236 і вікову особливість (вимова молоді): *ˈкайатис'* — 59; *ˈгайатис', ˈкайатис'* — 87.

7. У записі з нас. п. 448 є ремарка «рідко» до *ˈгайітис', ˈкайітис'*.

КОМЕНТАР № 57

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 399: «*Віз,.. ріг, лій* чи *вуз* (*вӯз*),.. *руг* (*рӯг*), *луй* (*лӯй*), чи *вуоз,.. руог, луой*?»; на питання № 36: «Як у вас називається повозка для перевезення: а) снопів, сіна, соломи, б) дров, в) зерна?», у яких записано лексему *віз*. Про мотиви окремого картографування частини цього питання див. коментар № 58.

2. Червоним колом передано також: *ī* (*вīз*) — 180, 216, 231, 249, 295, 485, 517, 549, 846; (*лīй*) — 231, 263, 268, 527, 549, 762, 767, 771, 775; (*рīг*) — 231, 263, 302, 485, 517, 549, 767, 846; *іи* (*лійй*) — 518, 520, 523, 726; (*рійг*) — 209, 513, 726.

Пом'якшення приголосних перед [і] позначено в записах непослідовно. В окремих випадках твердість попереднього приголосного передано знаком *ъ*: *въіз* — 487, 607; *лъій* — 447, 453—458, 489, 497, 528, 609, 612, 614, 719, 722, 752; *ръіг* — 458, 614, 794.

3. Об'єднано також: зеленим колом — *и*: (*ли:й, ри:г*) — 242, 243; *û* (*вûз, лûй, рûг*) — 324; *иі* (*виіз*) — 92, 144, 243, 287; (*лиій*) — 144, 285, 513; (*риіг*) — 144, 285; *ие* (*виез, риег*) — 145; жовтим колом — *э*: *вэз* — 247, 252; *рэг* — 252; синім колом — *о*: (*во:з, ло:й, ро:г*) — 66; коричневим колом — *ӯ* (*вӯз*) — 119, 178; (*лӯй*) — 116, 119; *рӯг* — 116, 119, 178; фіолетовим колом — *уі* (*вуіз, луій, руіг*) — 289, 319; *уи* (*вуиз, руиг, луий*) — 275; рожевим колом — *уэ* (*вуэз, руэг*) — 107; чорним колом — *уо* (*вуоз*) — 12, 157, 918, 919; *руог, луой* — 12, 157, 917—919; *уе* — *вуеез* — 920; *уо* (*руоог*) — 920.

4. Ареали *віз, вуз, виз* див. AJDL, z. 1, карта № 22.

КОМЕНТАР № 58

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 399: «...*тік* ... чи ... *тук* (*тӯк*), чи ... *туок..?*» і частину питання № 10: «Як у вас називається місце, де молотять: *тік..?*»

2. Виділення частини питання № 399 в окрему карту зумовлене різницею рефлексів [о] в наголошеному закритому складі залежно від попереднього приголосного, розбіжністю в територіальному вияві ряду звукових структур картографованих слів, а також і лексикалізацією.

3. Засвідчено звукові структури: *тīк* — 216, 231, 249, 263, 268, 295, 296, 299, 335, 363, 369, 466, 483, 485, 515, 527, 533, 535, 549, 553, 559, 560, 582, 626, 762, 767, 771, 775, 777, 826, 827, 843, 846; *тъік* — 208, 447, 453—455, 458, 482, 489, 495, 526, 528, 576, 612, 635, 650, 670, 680, 752, 754, 794; *тиік* — 209, 287, 518, 520, 523, 769, 772; *ти:к* — 243; *тиік* — 85, 144, 320, 529; *туік* — 79, 289, 319; *туэк* — 107; *то:к* — 66, 271, 272; *тôк* — 1, 4, 64, 96, 237; *тӯк* — 116, 119; *тωк* — 65, 66; *тек* — 235.

КОМЕНТАР № 59

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 54: «Як у вас називається — *осˈлін* чи *ˈлава, ˈлавка* (переноситься чи ні), чи *тапˈчан*? Чи є різниця в значенні?»

2. Засвідчено варіанти: *осˈлэн* — 252; *усˈлωн* — 72; *усˈлуэн* — 107, 136.

3. Не картографується: *осˈл'інчик* — 242; *осˈлончик* — 81, 84; *осˈлуончиˈк* — 23; *осˈлунчиˈк* — 57; *осˈлинец'* — 257; *сˈтолок* — 198, 199, 215, 218, 221, 223, 917; *сˈтолочок* — 213; *стоˈлец* — 46, 77, 81, 90; *стоˈл'ец* — 74; *стоˈлец'* — 193; *стаˈлец* — 78, 88; *стаˈл·êц* — 75; *стаˈл'ец* — 78; *с'т'іˈлец'* — 233, 282; *стіˈлец'* — 82, 227; *стîˈлец'* — 228; *ˈзиндел'* — 226.

КОМЕНТАР № 60

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 400: а) «Поріг, воріт, берізка, голівка чи порог, ворот, березка, головка, чи поруг, ворут, берузка, голувка?» б) «... ворон чи... ворін?»

2. Не картографуються повноголосні форми *берізка* і *голівка,* тому що вони записані з різним значенням *(бері(е)зка* — дерево або зілля, *голі(о)вка* — в дитини або головка часнику, капусти, маку тощо), а вказівка на семантику окремих варіантів дається тільки зрідка.

3. Рефлекс [о] не стосується іменника *поріг* — 1, 4, 25, 44, 65, 83, 96, 158, 199, 374, 403, 406, 415, 417, 569, 764, 788, 851, 852, 855, 860, 864, 898, 901, 916, 920; *поріг, воріт* — 918, 919; *воріт* — 922.

4. Рефлекс [и] стосується тільки іменника *поˈриг* — 726.

5. Зеленим колом картографуються також графічні позначення: *и*^{і} — 224, 251; *и*^{е} — 145.

6. Фіолетовим колом передано також позначення *уі* — 79.

7. Як [уе] картографується графічне позначення *уэ* — 107, 133, 134, 136.

8. Як [уо] картографується *уо*^{е} — 920; *ў* — 119; *у*^{о} — 6.

9. Синя ізоглоса відмежовує північну територію, де рефлекси *о* в формі іменника *ворон* співвідносні з рефлексами *о* в іменниках *поріг, воріт,* від південної, де поширена структура *ворон,* хоч для інших іменників записані рефлекси [і], [и]. Форму *воˈрін* засвідчено лише — 182, 184, 223, 270, 295, 302, 331, 335, 337, 440, 484, 493, 504, 505, 513, 538, 544, 617, 882.

10. Перехід [г] у [ї] *(поˈрії)* записано — 714, 752, 754, 756.

КОМЕНТАР № 61

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 85: «*Окˈріп* чи *ˈкипень,* чи *вар,* чи *киˈп'яч,* чи *кип'яˈток..*?»

2. Через непослідовність передачі в записах пом'якшення приголосного [р] перед [і] *(окріп)* воно до уваги не береться. Структури з пом'якшенням і без пом'якшення [р] перед [і] записано — 182, 296, 385, 390, 404, 407, 414, 433, 440, 441, 532, 536, 541, 544, 548, 550, 617, 659, 663, 669—671, 681, 683, 706, 718, 719, 727, 752, 755, 770, 795, 827—829, 847, 857, 895, 897, 899. Не позначено пом'якшення [р] перед [і] в записах з нас. пп. 19, 85, 158, 177, 183, 187, 210, 221, 226, 227, 230, 233, 248, 262, 264, 265, 267, 268, 290, 298, 299, 306, 341, 371, 380, 391, 392, 396, 399, 401, 408, 410, 412, 413, 421, 430, 431, 453, 466, 477, 478—481, 483, 490, 495, 497, 501, 504, 505, 507, 508, 512, 515, 524—526, 530, 531, 537, 538, 540, 543, 545, 546, 551, 553—557, 559, 560, 563, 565, 567—569, 571—574, 576, 578, 579, 581—584, 588—590, 592, 593, 595, 596, 598—601, 603, 606, 609—614, 616, 619, 625, 627, 629, 630, 640, 641, 645, 651, 654, 656, 657, 661, 662, 672, 674, 675, 677, 678, 689, 694, 696, 713, 715, 723, 728, 729, 735, 746, 754, 760—762, 764, 766, 768, 769, 772, 774, 780, 783, 785, 793, 794, 796—801, 804, 810—815, 817, 824, 826, 830, 831, 834, 835, 848, 850, 851, 856, 861, 864, 869, 876, 878, 881, 886, 891.

3. Червоним колом позначено різні написання [і]: *ỉ* без пом'якшення [р] — 218, 295, 317, 488, 516, 549, 767, 825; *î* поряд з *і* — 302; також *і*^{и} *(окˈр'і*^{и}*п)* поряд з *і* — 287, 303, 520, 523.

4. Зеленим колом позначено рефлекс [и] та його написання *и*^{і} (останній — 144, 522); цим же знаком передано *ы (окˈрып)*— 281, а також *ы*^{у} *(укˈры*^{у}*п)* — 278. Зеленим колом відображено також рефлекс, що в записах позначений через *э (окˈрэп),* у нас. п. 252.

5. У нас. пп. 178 перед рефлексом [у] зазначено пом'якшення [р] *(окˈр'уп)*.

6. Коричневим колом об'єднано графічні позначення: *уи*^{о} *(укˈруи*^{о}*п)* — 110, *уи*^{і} *(окˈруи*^{і}*п)* — 146.

7. Фіолетовим колом передано також *уэ (окˈруэп)* — 107, 124.

8. Окрім того, у записах ще засвідчено такі рефлекси: *е (окˈреп)* — 235; *іе (укˈpiеn)* — 92; *іи (укˈріип)* — 116. Ці поодинокі випадки на карті не зображено.

9. Як варіанти з початковим [о] картографуються структури з початковим [а] — 9, 75, 132, 189.

10. Поруч із формою з [о] записано і без початкового голосного: *круоп* — 23, *кр'іп* — 845. У нас. п. 440 поруч з *окˈр'іп* записано форму *вкріп.*

КОМЕНТАР № 62

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 418: «*Він* чи *йон,* чи *ун,* чи *юн,* чи *он*?»

2. Червоним колом передано також графічне позначення *î* без пом'якшення [в] *(вîн)* — 214, 218, 248, 260, 263, 295, 349, 549.

3. Зеленим колом позначено ще звук, що в записах переданий *ы (вын)* — 275.

4. Синім колом також картографовано *ӧ (вӧн)* — 68.

5. Оранжевим колом передано позначення *уэ (вуэн)* — 107, 133, 134, 136.

6. Через непослідовність передачі пом'якшення приголосного [в] перед [і] при картографуванні до уваги не береться.

7. Ареали *вон, йон* див. ДАБМ, карта № 133.

КОМЕНТАР № 63

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 442. «...*ш*ворінь (*ш*ворень, *ш*кворень)... чи ... *с*ворінь..?»

2. Червоним колом картографується також: *сˈвор'îн'* — 773; *ш(с)ˈвор'і*^{е}*н'* — 849; *сˈвωр'ін'* (поряд із *сˈвор'ін'*) —892; *шˈвор'і*^{и}*н'*— 518, 520.

3. Червоним трикутником ще позначено: *шˈвор'ен'* — 5, 13, 15, 16, 22, 41, 44, 46, 74, 93, 94, 99, 214; *шˈвор'е*^{а}*н'* — 8, 64; *шˈворе*^{а}*н'*— 1, 96, 97, 104, 105; *шˈвора*^{е}*н'* — 3, 4; *шˈворêн'* — 776; *шˈворіэн'* — 45; *шˈвôрен'* — 51.

4. Червоним квадратом нанесено також: *шˈвори*^{е}*н'* — 505, 575, 585, 765, 779; *ш(с)ˈворе*^{и}*н'* — 542, 562, 570, 582, 605, 614, 629, 792; *шˈворэн'* — 36, 38, 48, 54, 212, 226, 230, 244, 246, 264, 290, 313, 336, 340, 343, 372, 376, 380, 412, 416, 436, 440, 444, 445, 447, 455, 461, 474, 482, 487, 489, 490, 498, 527, 549, 558, 573, 578—581, 594, 596, 632, 635, 649, 677, 683, 684, 743, 788, 793, 794, 796, 855, 860, 883, 888; *шˈворэн* — 36, 54.

5. Зеленим квадратом відтворено також: *шˈв'іре*^{и}*н'* — 493, 607, *шˈв'ірэн'* — 196, 357, 561, 600; *шˈв'ірин* — 320.

6. Жовтим квадратом передано: *шˈвире*^{и}*н'* — 152, 297, 308, 344; *шˈвирэн'* — 167, 301, 329, 331.

7. Коричневим трикутником картографується ще: *шˈв*^{у}*ирен'* — 275; *шˈвуэрен'* — 107, 133, 134, 136, 315; *шˈву*^{о}*ирен'* (поряд із *шˈвуирен'*) — 110.

8. Коричневим квадратом передано також: *сˈвуэрин'* — 274; *шˈвуирэн'* — 279.

КОМЕНТАР № 64

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 398 а) «Радість, хлопців чи радость, хлопцов?»

2. Червоним колом об'єднано написання з позначенням м'якості приголосного перед [і] і відсутністю м'якості: *і* (без пом'якшення) — 183, 226, 227, 230, 233, 256, 268, 270, 282, 298, 304, 355, 358, 371, 380, 392, 396, 399, 401, 408, 412, 414, 421, 426, 429, 433—437, 439, 441, 442, 444, 448, 449, 451, 452, 461, 463, 465—467, 469, 470, 479, 481, 483, 486, 487 (паралельно з *ъі*), 491, 494—500, 503, 508, 509, 515, 524—526, 531, 537, 543, 544, 546, 547, 550, 551, 555, 556, 559, 560, 565—569, 572, 573, 578—580, 583, 584, 590, 593, 595, 596, 599, 600, 606, 610—613, 615, 616, 619, 627, 633, 641, 648, 654, 656, 659, 661, 668, 671, 672, 675, 678, 686, 702, 710, 713, 728, 729, 732—735, 742—745, 755, 760, 761, 764, 767—770, 772, 776, 783, 785, 786, 790, 793, 794 (паралельно з *ъі*), 796—801, 803, 804, 808—815, 817, 820, 822, 824—826, 830, 831, 834, 835, 837, 840, 847, 848, 850—852, 856, 867, 869, 876, 887, 891, 897; *ъі* — 458, 481 (паралельно з *і*), 794 (паралельно з *і*); *î* — 216, 383 (паралельно з *ˈі*), 775; *і*^{и} — 542. У решті населених пунктів послідовно *'і*.

3. Чорним зафарбованим колом зображено також сумнівне позначення *уо*, яке фіксується паралельно з *о* — 26, 31, 42, 45, 60, 238; так само позначено *ω*, що виступає паралельно з *о* — 40.

4. Чорним контурним колом картографовано також: *а*, що фіксується паралельно з *о* — 66, 85, 88, 159, 186; *а*^{о} — 4, 47; *о*^{а} — 5 (паралельно з *а*), 17, 94, 110 (паралельно з *а*).

5. Не картографується: *и* — 65 (паралельно з *а*), 87 (паралельно з *о*), 173 (паралельно з *о*), 275, 341 (приклад з текстів), 390 (паралельно з *'і, і*), 455; сумнівні паралельні відповіді з позначенням «від молодшого віку»: *'і* — 41, 89, 167 (паралельно з *і*), 244, 287, 289, 293, 312, 315, 360, 363, 369, 370; *і* — 206, 238, 300, 302.

6. В окремих відповідях наголос позначено на другому складі. Всі ці випадки, що є описками записувачів, картографовано як такі, що мають наголос на першому складі — 19 *(раˈдас'т'),* 188, 218 *(раˈдост'),* 702 *(ˈраˈдіс'т'),* 812 *(раˈдіст').*

7. Паралельний знак нанесено на підставі відповіді *ˈрадосно* — 569.

8. [с(')т']/[с'ц'] *(ˈрад'іс(')ц', ˈрадос'ц', ˈрадас'ц')* — див. на карті № 109.

9. У записах є ремарки: «також говорять» — 526 (до *ˈрадос'т'*); «частіше» — 633 (до *ˈрадост'*); «говорять старі» — 774 (до *ˈрадост'*); «рідко» — 836 (до *ˈрад'іс'ц'*).

КОМЕНТАР № 65

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 398 б): «Кісˈток, кістˈки, острівˈцем, рівˈчак чи косˈток, костˈки, островˈцем, ровˈчак, чи кусˈток, кустˈки, острувˈцем, рувˈчак, чи ще інакше?»

2. У зв'язку з тим, що в структурі [р'іўˈчак] зміни давнього *о* відмінні порівняно з іншими структурами, передбаченими питанням Програми, ця структура картографується окремо.

3. Червоним колом відбито також *î* — 216, 218, 231, 517.

4. Чорним колом картографовано ще *ô* (паралельно з *о*) — 295.

5. Контурним чорним колом позначено також: *а*^{о} — 17, *а*: — 6.

6. Напівчорним колом відображено: *у* — 164, 177 (паралельно з *о*), 228, 260; *у*^{о} — 59; ω — 21, 37 (паралельно з *о*), 40, 215 (паралельно з *уо*); *уо* — 23 (паралельно з *о*), 28, 30 (паралельно з *о*), 33 (паралельно з *о*), 38, 42 (паралельно з *оу*), 43 (паралельно з *о*), 45, 48, 63, 200, 203, 215 (паралельно з *ω*), 221, 239 (паралельно з *о*); *о*^{у} — 20, 59, 241, 244. Позначення *уо, оу* викликають сумніви щодо їх вірогідності. Імовірно, що тут графічно передано особливості укання, тобто певне наближення [о] до [у]. Через це *у, у*^{о}*, о*^{у}*, ω, уо, оу* передано однаковим знаком.

7. Жовтим колом зображено також: *а*^{е} — 97 (паралельно з *а*), *ӓ* — 67 (паралельно з *е*).

8. Немає позначення м'якості приголосного перед [і] — 183, 194, 201, 210, 223, 224, 226, 227, 230, 232, 248, 262, 267—270, 298, 304, 306, 341, 355, 357, 380, 385, 390—392, 396, 399, 401, 408, 410, 412, 421, 426, 428, 429, 433—439, 442, 444, 461, 477—483, 490—492, 495—497, 501, 504, 505, 508, 512, 513, 515, 524, 526, 535—538, 540, 543, 545—547, 550, 551, 553—556, 565—569, 571—574, 578—581, 583, 584, 586, 588, 590, 592, 593, 595, 596, 600, 606, 611, 613, 615, 616, 625, 627, 630, 633, 634, 641, 654, 656, 659, 661, 665, 667—669, 672, 675, 677, 678, 682, 713, 732, 746, 752, 759, 764, 766—769, 772, 774, 776, 777, 780, 781, 783, 785, 793, 794, 796—799, 801, 803, 804, 809—815, 817, 825—827, 830, 831, 835, 837, 840, 848, 850, 851, 855, 856, 860, 864, 867, 876, 881, 887, 891, 893, 897.

9. Відзначено: *райˈчак* — 66, 79; *ройˈчак* — 167, 208; *р'інˈчак* — 685, 752 (паралельно з *р'івˈчак*), 755 (паралельно з *р'івˈчак*); *райча'чок* — 94; *роўчаˈки* — 150; *рîвчаˈкî* — 435; *ровˈчаˈки* — 569 (паралельно з *рівˈчак*); *ровчаˈком* — 198; *р'іўчаˈком* — 381, 460, 629 (паралельно з *о*); *рівчаˈком* — 825.

10. Не картографуються сумнівні паралельні відповіді від інформаторів молодшого віку: *р'іўˈчак* — 132, 167, 177, 178, 234, 283, 300, 315, 360, 368, 375; *ріўˈчак* — 41, 206, 212, 235, 238, 312.

11. У записах є ремарки: «рів (рідше *р'іўˈчак*)» — 788; «зрідка» до паралельної форми *роўˈчак* — 836.

КОМЕНТАР № 66

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 301 б): «В кінˈці, у ˈмісяці, у ˈполі чи в кінˈци, у ˈмісяци, у ˈполи?»

2. Закінчення місц. відм. одн. іменника *кінець* картографуються окремо (див. карту № 204).

3. Чорним колом позначено також структури: *у куонˈц'іе (-ие)* — 24, 33, 37, 39, 61, 201, 207, 208, 239 і структури з аканням (*у канˈц'іе*), які картографуються окремо (див. карту № 71).

4. Є ремарка «старі вживають *у конˈц'і*» — 354.

КОМЕНТАР № 67

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 432: «... віконце чи... віконьце?»

2. Червоним колом також позначено: *ви^{і}ˈконце* — 257; *виˈконце* — 124, 157, 198, 212, 246, 250, 325, 353.

3. Не картографується *йоˈконце* — 235.

4. Засвідчено палатальність суфіксального [н'] — 7, 32, 36, 42, 45, 48, 59, 73, 115, 123, 125, 144, 185, 202, 203, 205, 212, 215, 223,234, 239, 269, 274, 386, 421, 462, 483, 633, 635, 673, 719, 794, 802, 842, 893.

5. Зафіксовано протетичний [в] перед [о] (*воˈконце*) — 37, 38, 90, 243, 244, 284; перед [а] (*ваˈконце, ваˈкенца*) — 1—3, 8—10, 13, 15, 16, 64, 66, 78, 93, 97, 99, 101, 128, 131, 133, 188, 190, 191.

6. Акання в переднаголошеному складі ([а]ˈконце, [а]ˈкенце) див. на карті № 71.

КОМЕНТАР № 68

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 426: «... підперти ... чи пітперти» із залученням відповідей на частину питання № 251: «Боˈлить сˈпина ˈ*хату підміˈтати* чи боˈлить сˈпина ˈ*хату підміˈтаючи?*», а також за матеріалом відповідей на питання № 391 а): «Могила, підожди, тобі, обід чи мугила, підужди, тубі, убід?» із залученням відповідей на питання № 100: «*Почеˈкай* чи *стриˈвай,* чи *підожˈди..?*»

2. Розрізнення голосних у закритому і відкритому складах на карті позначається протиставленням знаків і штрихувань, об'єднаних спільним кольором.

3. Зеленим колом і штрихуванням картографується також: *û (пûд-)* — 12; *і^{и} (пі^{и}д-)* — 293; *î (пîд-, пîдо-)* — 312, 349, 369, 371.

4. Чорним колом і штрихуванням позначено також: *пωд- (пωдо-)* — 29, 145, 208; *по^{у}д-* — 238, 243, 244; *пуод- (пуодо-), поуд- (поудо-)* — 21, 23, 24, 28, 32, 34, 36, 37, 42, 54, 55, 61, 63, 115, 121, 128, 199—201, 205, 207, 234, 236, 245.

КОМЕНТАР № 69

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 29: «Як у вас називається купа, в яку складають снопи у полі: ˈ*п'ятка,* ˈ*п'ятˈнадцятка,* ˈ*півˈкоˈпи, коˈпа* (з скількох снопів?)?»

2. Позначено також зеленим колом: *î (пîўˈкопа)* — 249; *и^{і} (пи^{і}ўˈкопа)* — 154.

3. Відзначено структури: *по(а)ўкоˈпа:* 9, 65, 67, 70, 72, 80, 91, 259, 278, 763; *полˈкопа* — 921, 922.

4. Не картографуються варіанти: *поˈлукопа* — 2, 11, 19, 53, *пˈіеўˈкопи* — 138, а також структури з наголошеним префіксом: ˈ*пуоўкоп'і* — 37, *пуиўкопа* — 281, ˈ*пуўкопа* — 153, ˈ*поўкопа* — 69, 74, 92, 119, 271, 276, 285. Не береться до уваги також розрізнення форм *п'іўˈкопа — п'іўˈкопи* в зв'язку з граматичною омонімією (*п'іўˈкопи* — наз. відм. мн. і род. відм. одн.).

5. Одночасно з рефлексацією *о* в структурі *п'іўˈкопа* карта виявляє протиставлення на лексичному рівні ареали синонімів *п'іўˈкопа, поˈлук'іпок, кˈлан'а,* що здебільшого означають кладку з 30 снопів. Штрихування справа наліво, що позначає поширення форми *поˈлук'іпок,* об'єднує також структури з аканням (див. карту № 71) і структури із збереженням [о] в ненаголошеному відкритому складі: *поˈлукопок* — 1—6, 8, 13, 15, 20, 23, 25—29, 31, 32, 34, 36—41, 43, 45, 47, 49—53, 56, 57, 64—68, 74, 75, 77, 78, 81, 85, 86, 90, 92—95, 122, 128, 129, 133, 144, 147, 148, 198, 204, 206, 215, 246, 251, 278, 285—288, 309, 312, 315, 316, 318—320, 328, 331, 344, 347, 364, 374, 588, 592.

Штрихування зліва направо, що означає метатезу, об'єднує варіанти: *коˈлупопок* — 122, 126, 148, 151, 152, 155, 185, 316, 318, 320, 321, 330; *коˈлукопок* — 154, 184, 320, 355; *коˈлуп'іток* — 397, 632; *окоˈлуп'івок* — 183, 404; *коˈлуп'івок* — 183, 362, 366, 378, 379, 380, 385, 390, 394, 395, 404, 408, 417, 419, 422.

6. Лексема *кˈлан'а* не скрізь виступає синонімом *п'іўˈкопи* або *поˈлук'іпка* (є відмінності в реаліях: *кˈлан'а* може позначати кладку в 15—20 снопів — 707, у 15 снопів — 710, 713, 749, 750 або позначати площу, зайняту кількома кладками по 15 снопів — 755). Зважаючи на це, *кˈлан'а* картографується окремим засобом, не співвідносним з іншими.

КОМЕНТАР № 70

1. Карту складено за матеріалом щодо опозиції ненаголошених /у/ ~ /о/ з відповідей на ряд питань Програми. Зокрема опозиція /у/ ~ /о/ в переднаголошених складах картографується за відповідями на частину питання № 392 (голубка, нагодуй... чи гулубка, нагудуй) і № 391 (могила, .. обід чи мугила,.. убід), а також використано матеріал з питань: №№ 426 (*соˈлодкий, гоˈлубка, обхоˈдити, моˈрозко*), 428 (*голуˈб'ята*), 444 (*поˈсійав*), 454 (*зоˈвиця*), 460 (*колиˈхати*), 451 в) (*лоˈпата*), 437 (*ло'ша*), 19 (*боронуˈвати, волоˈчити, скоˈродити,729котуˈвати*), 253 (*доˈдому, доˈдолу*) та ін. Післянаголошені позиції картографувалися за відповідями на питання №№ 405 (ˈ*золото,* ˈ*сором,* ˈ*ворог*) і 291 (ˈ*нашому* ˈ*батькові*).

2. Нейтралізація /а/ ~ /о/ (акання) не картографується — див. карту № 71. У тих говірках з аканням, де [о] зберігається в кінцевих відкритих ненаголошених складах, опозиція /у/ ~ /о/ виявляється позиційно обмежено: ˈ*бат'ко* ~ ˈ*бат'ку,* ˈ*золато* ~ ˈ*золату* та ін.

3. Різні засоби картографування, об'єднані чорним кольором, деталізують позиції, у яких руйнується опозиція /у/ ~ /о/ і можлива нейтралізація цієї опозиції. Чорною площиною картографується найбільш послідовне укання, однак і в цих говірках опозиція /у/ ~ /о/ зберігається в кінцевих відкритих складах: ˈ*золуто* — ˈ*золуту,* ˈ*тихо* — ˈ*соху* та ін. Тому чорна площина скрізь об'єднується з червоним штрихуванням. Це свідчить про те, що в говірках I т. АУМ немає позиційно незалежної нейтралізації /у/ ~ /о/; укання тут позиційно обмежене.

4. Ознакою руйнування опозиції /у/ ~ /о/ є виникнення звуків [о^{у}], [у^{о}] (<*о*). У картографуванні позначення цих звуків об'єднано з [у] (<*о*), а саме: а) чорна площина об'єднує написання незалежно від позиції: *у* (*гуˈлубка, муˈроз, суˈлодкий, кулиˈхати, гуˈб'ід, зуˈвиц'а,* ˈ*золуто,* ˈ*бат'кув'і*) — 268, 436, 437, 446, 447; *у^{о}* — 224; *уо* — 215; *ω* — решта нас. пп.; б) чорно-червоні смуги, що позначають укання в переднаголошених складах, об'єднують написання: *у* (*гуˈб'ід, куˈлиска, зуˈвиц'а, пуˈс'ійаў, вулуˈчити* — 433, 767; *о^{у}* — 231, 476, 687, 754, 768, *ω* — решта нас. пп.

5. Звуки [ŷ], [о^{у}], [у^{о}] в позиції перед складами [у], [і], картографовані знаками і штрихуваннями, також передаються різними написаннями, відповідно об'єднаними при картографуванні: а) колом позначаються написання: *у* (*гуˈлубка, нагуˈдуй, кулуˈпати, кутkуˈвати, гулубе^{и}ˈн'ата*) — 217, 222, 434, 451, 460, 464, 470, 478, 480, 481, 483, 490, 496, 500, 510, 540, 673, 682, 684, 709, 722, 741, 742, 745, 755, 761, 762, 786, 796, 797, 817, 844, 869, 904; *у^{о}* — 547, 609, 765, 784, 874; *о^{у}* — 266, 269, 373, 467, 477, 484, 485, 488, 493, 509, 511, 513, 539, 541—544, 558, 575, 582, 585, 589, 591, 601, 605, 611, 614, 622, 652, 676, 696, 730, 756, 757,759, 764, 766, 768, 769, 771, 774, 775, 777, 787, 790, 795, 799, 800—802, 820, 824, 827, 828, 833, 841, 842, 845, 872; *ô* — 528, 530, 590, 646; *ω* — решта нас. пп.; б) суцільним штрихуванням об'єднано написання: *у* (*пуˈс'ійаў, уˈб'ід*) — 511, 755, 761, 774, 794; *о^{у}* — 477, 509, 758, 765, 775, 782, 784, 795; *ô* — 528, 530; *ω* — решта нас. пп.

6. [у], [у^{о}], [о^{у}] в післянаголошеному закінченні іменників дав. і місц. відм. одн. чол. і середн. роду *-ов'і* передаються написаннями: *у* — ˈ*бат'кув'і* — 752, 754, 755, 798; *о^{у}* — 730, 782, 784, 800, 820; *ω* — решта нас. пп.

7. Ареал [у], [у^{о}], [о^{у}] в займенникових формах *тоˈб'і, соˈб'і* див. на карті № 225.

8. У лексемі *моˈгила* укання виявляється лексикалізовано порівняно з іншими репрезентантами позицій перед [и], тому *муˈгила* картографується окремим засобом — ізоглосою.

9. Розподіл знаків, площин і штрихувань виявляє позиційне обмеження і непослідовність укання в говірках I т, АУМ. Це підтверджує й виникнення гіперичних структур з ненаголошеним [о] < [у]: *колоˈпати* (< *колуˈпати*) — 654, 692, 694, 705, 720, 721, 750; *голобˈйата* (< *голубˈйата*) — 689; *кол'т'іˈватор* — 711; *коˈр'ін'* (< *куˈрˈін'*) — див. карту № 37.

10. Ареал змін [о] > [у] див. ДАБМ, карти № 2, 8, 9, 12.

КОМЕНТАР № 71

1. Карту складено за матеріалом щодо опозицій ненаголошених /а/ ~ /о/, а також /а/ ~ /е/ після м'яких приголосних з відповідей на ряд питань Програми і суцільних текстів. Зокрема, при картографуванні акання у переднаголошених складах використано відповіді на питання №№ 379, 380, 392, 420 та ін.; акання в післянаголошених закритих складах простежувалося, в основному, за питаннями №№ 398, 405, 455, акання в післянаголошених кінцевих відкритих складах — за питаннями №№ 86, 87, 103, 282, 449, [а], [а^{о}], [о^{а}] в ненаголошеному закінченні прикметників чол. і середн. роду в род. відм. одн.— за відповідями на питання №№ 216, 223, 290, 453. Виникнення [а], [а^{е}] відповідно до [е] (< *е, ь, ě*) після м'яких приголосних простежувалося на основі питань №№ 252, 373, 374, 387, 388. Крім того, використано матеріал суцільних текстів.

2. Ізоглоси деталізують позиції, об'єднані знаками. Червоною ізоглосою позначаються й говірки, де внаслідок нейтралізації опозиції /у/ ~ /о/ в більшості позицій (див. карту № 70) опозиція /а/ ~ /о/ зберігається лише в кінцевих відкритих складах.

3. Записи засвідчують виникнення в говірках «проміжних» звуків [а] і [о], [а] і [е], які позначаються по-різному: *а^{о}, о^{а}, а^{е}, е^{а}, ä, â.* Крім того, в поодиноких випадках у цих говірках відзначено збереження ненаголошеного [о]. Ці факти, що свідчать про певну непослідовність акання в ареалі 1 т. АУМ, відповідно враховані при картографуванні.

а) Чорним зафарбованим або напівзафарбованим колом, крім [а] < [о] в переднаголошеному складі, позначено поодиноке виникнення звуків [*о^{а}*], [*а^{о}*] в переднаголошених складах (здебільшого, після губних: *во^{а}лаˈчит', мо^{а}хаˈвик*) — 1, 3, 47, 70, 72, 75, 78, 96, 97, 110, 186.

б) Чорним напівзафарбованим колом, крім звуків [а^{о}], [о^{а}] в післянаголошених закритих складах, позначено поодиноке збереження ненаголошеного [о] в цій позиції (ˈ*сором,* ˈ*волос'т'*) — 11, 15—17, 72, 76, 83, 86—88, 107, 110, 111, 124, 129, 138, 139, 172, 175, 186—188, 190, 191, 278.

в) Суцільною чорною лінією позначено також [а^{о}], [о^{а}] в кінцевому відкритому складі: ˈ*д'ад'ка^{о},* ˈ*бат'ко^{а}* — 3, 5, 12, 15, 96, 103, 104, 106, 108, 110. Записані в нас. пп. 2, 73 поодинокі форми з кінцевим *-о* (ˈ*тато,* ˈ*золато*) при переважній більшості форм на *-а,* очевидно, пояснюються недосконалістю записів і до уваги не беруться. У записах з нас. пп. 75, 78 відзначено лише в мові молодшого покоління окремі форми з [о^{а}] в кінцевому відкритому складі, у нас. п. 113 — паралельні форми з кінцевим [о] і [а], проте наявність у цих говірках форм типу *суˈкала* (дієслово) — *суˈкало* (іменник) — 75, 78, ˈ*коко* 'яйце' (в дитячій мові) — ˈ*кока* 'картопля' (в дитячій мові) — 75, 78, 113 свідчить про розрізнення кінцевих [а], [о], тому на карті говірки цих населених пунктів об'єднані з тими говірками, де поширені лише форми з кінцевим *-о.*

г) Відповідна ізоглоса окреслює територію говірок, де в род. відм. одн. прикметників чол. і середн. роду спостережено також: *-о^{а}го* (*виˈсоко^{а}го*), *-а^{о}го* (ˈ*перва^{о}го*) — 8, 17, 71, 94, *-о^{а}го^{а}* (*виˈсоко^{а}го^{а}*), *-аго^{а}* (ˈ*перваго^{а}*) — 94, 108.

Відзначено паралельні форми із закінченням *-аго, -ого* (*виˈсокаго, виˈсокого,* ˈ*нашаго,* ˈ*нашого*) — 113, 116, 130, 131, 136, 138.

4. Штрихуванням об'єднано позначення: *е^{а}* — 1—4, 8, 64, 71, 94, 96, 97, 104; *а^{е}* — 4, 94, 105; *ä* — 5, 15, 17, 67, 68, 70, 75; *â* — 65, 66; *а* — 4, 7, 13, 16, 18, 65, 66, 71, 94, 99. Звуки [е^{а}], [а] (<[е]) відзначено лише після зубних приголосних — 15, 17, 67, 68, 70, 71.

5. Простежується руйнування опозиції /а/ ~ /о/ і злиття ненаголошених [а] і [о] в [о]: *гоˈд'ука, бот'ˈки, броˈти,* ˈ*думот'* та ін.— 46, 74. Продовження ареалу цього явища див. ДАБМ, карта № 3.

6. Ареали акання в різних позиціях див. ДАБМ, карти № 1, 2, 4, 8, 9, 12—15; АРГВМ, карти № 1, 3.

КОМЕНТАР № 72

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 390: «Гончар, монастир чи ганчар, манастир (намастир)?»

2. Специфіка змін *о* в структурі [гонˈчар] зумовила вилучення цієї структури з ряду інших, передбачених питанням Програми.

3. Відзначено структури: *ган'ˈчар*$^{(')}$ — 113, 380, 388, 389, 423, 441, 442, 499, 727, 750, 902, 916; *гон'ˈчар* — 648; *го(а)нˈч'ар*$^{(')}$ — 185, 195, 365, 410, 412, 413, 422, 562, 573, 574, 597, 610, 649, 845, 848, 861, 872, 882, 898, 901, 906, 907, 914, 916.

4. Відзначено ще: *гонˈчарник* — 415, 505; *ганˈчурник* — 672; *гарˈшочн'ік* — 6, 65, 66; *гарˈшачн'ік* — 68; *горˈшечник* — 150, 164, 178, 224, 324, 543, 547, 563; *горшˈчан* — 157; *гаршˈчочн'ік* — 69, 94; *гаршˈчаник* — 72; *гаршˈчажн'ік* — 104; *горшˈчечешник* — 274, 352; *горˈчечник* — 633; *горˈчешник* — 800; *горшˈчечник* — 852.

5. Є ремарка: «*гонˈчар* — порода собак; *горшˈчан'ік* — той, що робить горшки» — 917, 918.

КОМЕНТАР № 73

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 390: «Багатий, халява, качан, гаразд, гарячий, чабан чи богатий, холява, кочан, горазд, горячий, чобан?» Оскільки зміни *о* в структурі [хаˈл'ава] виявляються специфічно порівняно з іншими структурами, передбаченими питанням Програми, [хаˈл'ава] картографується окремо.

2. Чорним колом позначено також [о^{у}], [у], передані написаннями: *хуˈл'ава* — 232, 437, 446, 466; *хо^{у}ˈл'ава* — 500, 782; *хωˈл'ава* — 228, 439, 447, 454.

3. Записано структури: *хаˈл'а^{о}ва* — 477; *хал'ˈва* — 608; *хаˈл'айка* — 67, 71, 104, 105. Лексему — *гал'аˈн'іше* відзначено — 15, 17, 65, 73, 166, 311, 321.

КОМЕНТАР № 74

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 397: «Парубок, мабуть чи паробок, маботь, чи парібок, мабіть?», а також на частину питання № 303: «Вовˈки, парубˈки, співаˈки, пастуˈхи, дˈрузі чи вовˈкі, парубˈкі, співаˈкі, пастуˈхі, дˈругі, чи вовˈці, парубˈці, співаˈці, пастуˈсі, чи вовˈци, парубˈци, співаˈци, пастуˈси, дˈрузи?» і на частину питання № 238: «Два *ˈгарні ˈпарубки* чи два *ˈгарних ˈпарубки,* чи два *ˈгарних ˈпарубка*?»

2. Відбиття опозицій /а/ ~ /о/, /у/ ~ /о/ забезпечується послідовним порівнянням форм однини й множини іменника *ˈпарубок,* а відбиття явища випадіння голосного — наявними формами однини, тобто даними лише відповідей на питання № 397.

3. Червоним колом відображено також: *ˈпарωбок* — 198, 322 і як паралель — 215, 369, 486, 668; *ˈпароубок* — 209; *ˈпаруобок* — 23, 45, 221, 269 (як паралель); *ˈпаро^{у}бок* — 269 (як паралель); *ˈпару^{о}бок* — 493, 842 (як паралель); *паˈрубок* — 438, 452, 715, 823, 834 і як паралель — 831, 875, 884, 892, 902 — з відповідей на питання № 397; *ˈпару^{о}бка* — 48; *ˈпаро^{у}бки* — 764; *паˈрубка* — 172, 188 і *паˈрубки* — 439 — з відповідей на питання № 328.

4. До фактів, нанесених жовтим колом, долучено такі: *ˈпаро^{а}бок* — 62; *ˈпара^{о}бак* — 75, 110; *ˈпара^{о}ба^{о}к* — 94 — з відповідей на питання № 397 і *ˈпорабка* — 172 — з відповідей на питання № 328.

5. Чорним штрихуванням позначено також *парˈбок* — 710, 809.

6. Усіх інших фонетичних відмінностей (у суфіксі *-ок*, префіксі *па-* й закінченні множини) до уваги не взято.

7. Не скартографовано: *ˈпаребок* — 735; *паˈрωбок* — 247 (як паралель); двох фактів, характерних для мовлення наймолодшого покоління: *ˈпаробок* — 374 і *ˈпарабук* — 625, а також іменників *ˈпар'ен'* — 190; *хˈлопец* — 9, *хˈлоп'ец* — 10, *хˈл·опци* — 15.

8. Ареали відповідників давнього *о* див. AJDŁ, z. 5, карта № 250.

КОМЕНТАР № 75

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 191: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *сˈльота, сˈлота?*»

2. Червоним колом позначено також: *шл'оˈта* — 36, 39; *зˈл'ота* — 341.

3. Зеленим колом передано ще *сл'еˈта* — 98, 129.

4. Чорним колом передаються також написання: *сл'ўˈта* — 90; сл'ωˈта — 447; *сл'о^{у}ˈта* — 40.

5. Засвідчено наголос на першому складі (*сˈл'ота, сˈл'ута*) — 15, 36, 39, 75, 84, 87, 89—91, 96, 110, 112, 124, 128, 142, 158, 164, 167, 179—181, 186, 199, 219, 231, 260, 262, 265, 298, 308, 313, 325, 332—334, 341, 352, 361, 367, 376, 379, 384, 388, 393, 395, 400, 413, 416, 427, 430, 441, 457, 462, 464, 475, 492, 561, 569, 578, 582, 598, 599, 605, 621, 626, 628, 632—634, 637, 638, 645, 653, 663, 665, 671, 680, 696, 710, 721, 735, 773, 778, 781, 783, 788, 792, 796, 797, 803, 809, 813, 823, 826, 827, 829, 832, 834, 835, 839, 843, 847, 850, 857, 861, 867, 873, 875, 879, 881, 882, 885, 892, 899, 902, 903, 905, 906.

6. У записах є ремарки про значення картографованого слова: «мокрий сніг з дощем, негода» — 2—5, 30, 33, 34, 39, 46, 47, 50, 54, 56, 57, 59, 62, 64, 66, 67, 72, 74, 76, 77, 80—84, 94—98, 101—103, 109, 110, 122, 124, 128, 131, 133, 144, 148, 164, 178, 181, 215, 227, 229, 233, 248, 251, 254, 255, 257, 259, 262, 263, 265, 274, 282, 284, 297, 302, 303, 311, 315, 318—321, 332, 333, 347—351, 354, 356, 357, 359, 368, 369, 375, 379, 381, 384, 393, 400, 413, 432, 433, 435—438, 440, 444, 445, 447, 449, 450, 456, 458, 463, 467, 468, 470, 472, 475—479, 482—484, 486, 493, 494, 496—502, 504, 510—512, 515, 533—535, 539, 542—544, 547, 562, 571, 574, 576, 582, 601, 623, 625, 626, 637, 643, 671, 686, 687, 689, 694—697, 700—703, 706, 707, 709, 711, 712, 714, 717, 721, 724—726, 729, 733, 734, 736, 739, 741, 744, 746—748, 752, 754, 758, 762, 765—767, 769—771, 774, 779, 780, 784, 786—789, 791, 792, 795, 797, 800—802, 804, 805, 819, 820, 827, 836, 839, 844, 854, 857, 861, 867, 869, 873, 879, 880, 885, 892, 898, 899, 902, 905, 906, 922; «причепа» — про людину, переважно в порівняльному звороті «як сльота» — 3, 24, 26, 27, 30, 34, 46, 48, 49, 51, 53, 54, 57—59, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 74, 78—80, 128, 161, 173, 180, 181, 191, 195, 205, 208, 225, 229, 237, 239—241, 244, 247—249, 251—253, 255, 257, 266, 267, 270, 274, 284, 285, 287, 293—295, 297—305, 310, 312—314, 316, 319—322, 326, 329—332, 334—336, 339, 342, 343, 350, 351, 354, 356—360, 362, 366, 367, 369—373, 375—378, 380, 381, 384—387, 389—391, 393, 398, 402, 404, 407—409, 411—415, 417—419, 421—425, 427, 453, 475, 476, 478, 480, 489, 497, 511—513, 515, 524, 525, 527—530, 532, 535, 549—553, 555, 556, 559—561, 564, 567, 569, 570, 573—575, 582, 587, 588, 590, 592, 594—596, 599, 601—603, 610, 618, 623, 626, 629, 633, 634, 657, 726, 758, 780, 782, 784, 791, 792, 800, 808, 809, 812, 815, 819, 820, 825, 828, 830, 836, 837, 839, 842, 845, 861, 862, 870, 875, 883, 884, 904, 906; 316— *сл'оˈта* — «комаха»; 320 — *сл'оˈта* — «сльози, що застилають очі на вітрі»; 335, 336 — *сл'оˈта* — «рослина, що в'ється на деревах»; 680, 821 — *сл'оˈти* — «кажуть на що-небудь, йак летить або курить»; 542 — *сл'оˈта* — «п'яна людина».

7. Замість слова *сльота* у відповідь на питання № 191 записано назви: *сˈл'акот'* — 1, 8, 13, 165, 189, 190, 236, 272, 288, 291, 520, 523, 585, 615, 656, 848, 860, 877; *сˈл'апот'* — 918; *сл'аˈкота* — 659; *сл'іˈгота* — 198; *сл'абота* — 537; *хл'аˈкоза* — 660; *хˈл'аба* — 13, 272; *хˈл'ода* — 169; *ˈл'апавиц'а* — 518, 520; *ˈмейа* — 25; *ˈобливен'* — 166, 278; *ˈнегод'* — 25, 143, 145, 554; *неˈгода* — 681; *мˈр'ака* — 171, 185, 288, 374, 514, 521, 606, 651, 658, 855; 893; *мˈрака* — 38, 218, 228, 537; *миˈгичка* — 863; *хаˈлепа* — 275, 523; *ˈчепа* — 171; *гниˈла поˈгода* — 201; *хˈвижа* — 162; *слиˈзота* — 557, 648, 661, 662, 673, 683, 684, 864, 890, 895, 900, 912, 915; *ожеˈледиц'а* — 396, 557, 589, 591, 630, 636, 639, 848, 871, 887, 908, 909, 913; *голоˈл'одиц'а* — 168, 174.

КОМЕНТАР № 76

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 380: «... *лобо*ˈда чи ... *лебе*ˈда?»

2. Передано також: червоним колом — *л·обоˈда* — 35, 60, 62, 90, 113, 146, 235, 241, 243, 257, 270—272, 281, 292, 329, 335, 354, 355, 359, 365, 387, 391, 477, 515, 528, 536, 549—551, 553, 557, 561, 563, 575, 577, 580, 582, 584, 601, 604, 605, 607—609, 622, 766, 777, 795, 799, 826, 828, 845, 861, 882; *л'обоˈда* — 514, 521; *ˈлобода* — 623, 892, 904; *лоˈбода* — 611, 622, 823, 830; *лобωˈда* — 893; *лабаˈда* — 1—4, 6, 9, 11—13, 18, 19, 64—69, 71—73, 75, 76, 78—80, 82, 83, 85, 86, 88, 95—114, 116, 124, 128—131, 133—136, 138—140, 142, 143, 157, 159, 162, 172, 175, 186—189, 191, 274, 278, 279, 312, 920; *л·абаˈда* — 114; *л'аб'еˈда* — 13; *ла^{о}ба^{о}ˈда* — 5; *лубуˈда* — 221; *лубоˈда* — 232; *лωбωˈда* — 215, 228—230, 436, 440, 447, 454; *лωбоˈда* — 201, 225, 893; *лωбуˈда* — 227; *лу^{о}бо^{у}ˈда* — 215, 221, 224;

зеленим колом — *либωˈда* — 232, 433, 440; *либуˈда* — 233, 268, 437, 446, 475; *лэбоˈда* — 432, 450, 453, 486; *лэбωˈда* — 435, 479; *либэˈда* — 502; *лэбэˈда* — 866, 868;

чорним колом — *л'еб'еˈда* — 14, 16; *л'ебеˈда* — 7; *л·ебеˈда* — 15, 17; *л'е^{а}б'еˈда* — 8; *л'ебоˈда* — 46.

КОМЕНТАР № 77

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 379: «*Ло*скотати... чи *ле*скотати..?»

2. Червоним колом і зеленим штрихуванням передано також: *шлокоˈтат'* — 917; *злакоˈтат'* — 47; *злакоˈт'іт'* — 17.

3. Чорним колом позначено ще: *ле^{и}скоˈтати* — 608, 645, 868; *лэскоˈтати* — 389, 390, 397, 403, 455, 492, 549, 606, 625, 626, 640, 644, 646, 648, 653, 666, 676, 679, 719, 866, 871, 874, 876, 877, 878, 880, 883, 888, 895, 897, 909, 915; *лискаˈтат'* — 157; *ˈлискэтат* — 130.

4. У нас. п. 13 відзначено, що цього слова в говірці не вживають. У значенні 'лоскотати' записано: *елоˈтат'* — 21; *ел'оˈтат'* — 22; *ил'оˈтат'* — 26; *ілоˈтати* — 54.

5. Не картографуються варіанти *ласкаˈтати, лускоˈтати*; на відповідні явища див. карти № 70, 71.

6. Ареал *лискоˈтати* див. AJPP, карта № 429.

КОМЕНТАР № 78

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 82: «*Чече*ˈ*виця* чи *соче*ˈ*виця,* чи *ˈлинда,* чи *ˈленча..?*» і на частину питання № 389: «... *со*чевиця чи ... *са*чевиця (*са*чавиця)?»

2. Зеленим колом картографовано також: *с(ч,ш)ачоˈвиц'а* — 440, 451, 455, 465, 471, 472, 499, 500, 504—507, 526, 543, 545, 547, 609, 689, 691, 693—696, 698, 699, 701, 704, 710, 727, 731, 735, 744, 748, 751, 776, 779, 780; *сашоˈвиц'а* — 739, 786, 789, 790; *шашоˈвиц'а* — 699, 703, 710, 755; *с(ч)ачеˈвиц'а* — 108, 111, 120, 232, 466, 503, 584, 663, 775, 827, 864, 914; *сачеˈвица* — 71, 78, 80, 86, 104, 105, 116; *сачеˈв'і^{и}ца* — 70; *сачеˈв'іца* — 1—3, 66, 68, 72, 73, 95, 102; *сачи^{е}ˈвиц'а* — 736; *сачиˈвиц'а* — 828; *сачиˈвица* — 79, 113; *саˈчуойка* — 100.

3. Жовтим колом передано також: *с(ч)ечаˈвиц'а* — 89, 146, 157, 274, 311, 334, 355, 392, 428, 534, 560, 624, 626, 629, 630, 641, 652, 679, 711, 747, 754, 783, 818, 877, 908; *с(ч)ечоˈвиц*$^{(')}$*а* — 28, 30, 34, 42, 49, 50, 211, 287, 323, 417, 493, 685, 696, 776, 780.

4. Синім колом зображено ще: *сичоˈвица* — 28; *с(ч)ичоˈвиц'а* — 271, 391, 411, 593, 594; *шичоˈвиц'а* — 290, 624; *сичаˈвица* — 77; *с(ч)ичаˈвиц'а* — 161, 356, 371, 421, 425, 427, 577, 597, 623, 627, 630, 705, 750, 914; *шичаˈвиц'а* — 800, 861; *шишаˈвиц'а* — 721.

5. Чорним колом передано також: *с'ічоˈвиц'а* — 294, 304, 519, 526, 533, 585; *с'(ч')ічеˈвиц*$^{(')}$*а* — 18, 181, 267, 518, 520, 523, 570, 573, 574, 841; *с'ічэˈвиц'а* — 265, 479; *ч'іч'іˈвиц'а* — 193, 208; *чі^{и}чі^{и}ˈвиц'а* — 921.

6. Не картографовано: *с'ікаˈвиц'а* — 480; *шушоˈвиц'а* — 724; *чучеˈвиц'а* — 810; *чучаˈвиц'а* — 752; *чучуˈв'іца* — 15, 17; *ч·еч·еˈв'іка* — 922.

7. Оранжева ізоглоса, яка окреслює ареал говірок з нейтралізацією ненаголошених /и/ ~ /е/, застерігає, що записані в картографованих структурах *е* та *и* можуть бути неточною передачею [е^{и}] чи [и^{е}].

8. До назви *сочевиця* записано такі синоніми: *ˈлинта* — 564, 697, 700, 701, 706, 708—724, 739, 741, 744, 745, 749, 750, 752, 754, 755, 757, 779; *ˈлинда* — 524, 525, 527, 528, 530, 533, 535, 536, 543, 556, 559, 567, 570, 571, 573, 746, 756, 771, 784; *ˈчина* — 528, 553, 704, 707.

КОМЕНТАР № 79

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 455 б): «*Ря*тувати, бу*ря*к чи *ра*тувати, бу*ра*к?» і на частину питання № 15: «Як у вас називається поле, з якого знято: г) буряˈки?»

2. Етимологічний картографований голосний звук визначено відповідно до лат. borrago, ст. польськ. borak, borag, burak (Borrago officinalis L). і пізнішого (початок XVIII ст.) borak (Beta vulgaris L.).

3. До фігурних знаків наведено суфіксальний відповідник з двома наголосами, оскільки в багатьох говорах виступає акцентуаційна корелятивна пара (напр., *буˈр'ачишче* 'площа з-під буряків' ~ *бур'аˈчишче* 'великий буряк') або один і той же іменник має обидва наголоси, що тут не коментується.

4. Жовтим штрихуванням відображено твердість [р] з огляду на те, що в іменнику *буˈр'ак* і його похідних простежується значна своєрідність вияву цієї фонетичної риси порівняно з іншими близькими чи однотипними фактами (напр., *порядок, буря* та ін.). Жовте штрихування нанесено також відповідно до ремарки «рідко» — 315 (у згоді з ремаркою штрихування підведено в одному лише напрямі) і відповідно до запису *буˈр·ак* — 272, 820.

5. Зеленим колом відбито ще: *бωр'аˈчин':а* — 400; *бωраˈчин':а* — 433, 436; *бωраˈчинис'ко* — 435 (усі ці дані — з відповідей на питання № 15 г).

6. Чорним колом додатково нанесено: *ба^{о}ˈрак* — 483, 493 і *ба^{о}раˈчишче* — 493.

7. Не відображено виникнення [й] після [р]: *бурˈйак* — 9, 167, 373, 597; *бур'ˈйак* — 130; *бур·ˈйак* — 5; *бурйаˈчишче* — 235, 669 і *бурйачишче* — 389.

8. Не скартографовано фактів мовлення молоді: *буˈр'ак* — 291; *бураˈчишче* — 450 (з відповідей на питання 15 г); *буˈрак* — 541; *буˈр'ак* — 763 (з відповідей на питання 455 б), а також поодиноких інших фактів: *бурякувка, бурякуовка* — 55; *бур·аˈковишче* — 110; *с'в'еклоˈвишн'а* — 190 і *све^{и}кˈлишче* — 389.

КОМЕНТАР № 80

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 422: «*В*дова, *в*довець, *в*нук, *в*зяти, *в*зути чи *у*дова, *у*довець, *у*нук, *у*зяти, *у*зути, чи *о*дова, *о*довець, *о*нук, *о*зяти, *о*зути?» із залученням матеріалів відповідей на питання № 456: «*В*нук, рі*в*ний, да*в*но, жо*в*нір чи *м*нук, рі*м*ний, да*м*но, жо*м*нір?»

2. Знаками також об'єднано: червоним колом — *воˈнук* — 41, 42; чорним колом — *у^{о}ˈнук* — 782; *(г)о^{у}ˈнук* — 484, 490, 549, 795, 784; *(г)ωˈнук* — 223, 363, 435, 445, 450, 463, 471, 489, 501, 502, 682, 688, 731, 733. Чорним трикутником позначено так само написання з початковим *в (внук)*, які виявлено паралельно з *ў* в усьому ареалі поширення фонетичного варіанта [ўнук].

3. Ізоглоса окреслює умовний ареал форми *(г)оˈнука* на позначення осіб чол. і жін. статі, що підтверджується ремарками типу: *оˈнука* — «він і вона» — 547, *гоˈнука* — «хлопець і дівчина» — 779, 782 та ін. Зокрема, форму *(г)о(у)ˈнука* відзначено — 447, 460, 463, 499, 502, 505, 508, 510, 511, 547, 709, 714, 729, 739, 751, 782, 786; паралельно з *(г)о(у)ˈнук* — 446, 448, 451—453, 455, 458, 461, 464, 466, 494, 496, 497, 501, 507, 687, 688, 692, 699, 700, 706, 712, 713, 715, 716, 719, 725, 727, 728, 730, 740, 743, 747, 752, 755—757, 759, 769, 770, 773, 776, 778, 779, 784, 789, 791.

4. У записах є ремарки: «рідше» — до *внук* — 354, «частіше» — до *гоˈнука* — 728.

5. Ареали *внук, уˈнук* див. АРГВМ, карта № 52; *внук, вˈнука* чол. роду див. MAGP, t. 6, карта № 273.

КОМЕНТАР № 81

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 379: «Буб*о*н... чи буб*е*н..?»

2. Червоним колом відображено також: *ˈбубо^{а}н* — 94; *ˈбубωн* — 26, 61, 437.

3. Зеленим колом картографовано ще: *ˈбуб'е^{а}н* — 1, 3, 4, 64, 96, 103; *ˈбубəн* — 34, 45, 175, 205, 216, 274, 432, 444, 454, 455, 471, 492, 494, 691, 693, 719; *ˈбуби^{е}н* — 736.

4. Чорним колом передано також: *ˈбуб'âн* — 66; *ˈбуба^{о}н* — 97.

5. Не картографуються: *ˈбобун* — 564, 570, 571, 622; *буˈбун* — 292, 568; *баˈбон* — 630; *ˈбубин* — 187, 304, 458; *ˈбуб'ін* — 41.

6. З наголосом на другому складі записано: *буˈбон* — 75, 207, 215, 313, 314, 334, 385, 399, 407, 412, 433, 447, 460, 476, 503, 515, 532, 549, 652, 670, 685, 713, 718, 720, 721, 738, 743, 764, 819, 821, 910; *ˈбубон* і *буˈбон* — 179, 196, 286, 459, 476, 607, 678, 844, 895; *буˈбен* — 111, 215, 385, 399, 433, 447, 839; *ˈбубен* і *буˈбен* — 743; *буˈбан* — 819; *ˈбубан* і *буˈбан* — 5.

7. Замість *ˈбубон* записано — *ˈбухало* — 27, 82, 90, 243, 918.

КОМЕНТАР № 82

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 379: «... вуз*о*л чи ... вуз*е*л?»

2. Червоним колом відображено також: *ˈвузо^{е}л* — 849; *ˈвузωл* — 447.

3. Чорним колом передано ще: *ˈвуз'е^{а}л* — 4, 97; *ˈвуз'âл* — 66; *ˈуз'ǎл* — 106; *ˈвуз'а^{е}л* — 105; *ˈвуз'ал* — 1, 64; *ˈвузил* — 198, 458, 740; *ˈвозел* — 254.

4. Пом'якшення [л] засвідчено — 35, 90, 197, 230, 329, 335, 361, 362, 366, 370, 380, 386, 387, 398, 477, 508, 515, 521, 549, 550, 551, 556, 570, 575, 577, 582, 594, 605, 607, 609, 623, 629, 795, 799, 826, 845, 882.

5. Зафіксовано протетичний [г] (*ˈгузол*) — 483, 485, 526, 542.

6. Не картографовано: *ˈуз'іл* — 187, 443; *ˈвуз'іл* — 722; *вуˈз'іл* — 683; *воˈзул* — 893.

КОМЕНТАР № 83

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 264: «... Щаˈв*ій* чи щаˈв*ель*, чи щавˈ*ник*, чи щаˈв*ух*?» і частину питання № 286: «... щавˈ*лю*... чи ... щавˈ*ля*..?»

2. Передано також: червоним колом — *шчаˈв'ел'* — 8, 11, 21, 25, 38, 50, 101, 893; *шˈчав'ел'* — 1, 2, 4, 10, 16, 44, 64, 67—69, 73, 93, 94, 96, 99, 100, 102, 104, 105; *шч'аˈвел'* — 18, 922; *шˈч·авел'* — 17; *шчаˈв'i̯eл'* — 138, 140; *шчіˈв'i̯eл'* — 137; *шˈчаве^{и}л'* — 374, 614; *шˈчавəл'* — 551, 859;

червоним штрихуванням — *шчаˈвел'у* — 9, 78, 82, 110, 137, 138, 320, 478, 629; *шчавəˈл'у* — 395, 448, 492; *шчавəˈл'а* — 385; *шчовеˈл'у* — 411, 417; *шчавиˈл'у* — 383, 408, 418, 442, 465, 473, 497, 504, 666, 688, 726; *шчави^{е}ˈл'у* — 507, 753; *шчави^{е}ˈл'а* — 730; *шˈчавил'у* — 765; *шчаˈвил'у* — 542; *шч·авиˈл'у* — 820;

чорним штрихуванням справа наліво — *шч'ів'іˈл'у* — 188; *шчаˈв'іл'у* — 630;

чорним штрихуванням зліва направо — *шчаˈв'ійу* — 654, 775; *шчав'іˈйу* — 750.

3. Записано ще: *шчаˈва* — 722; *шчаўˈл'а* — 391, 482, 648, 857, 876; *шчаˈвух* — 494; *шчаˈвец'* — 902; *шч'іўˈлик* — 700, 902; *кисиˈлиц'а* — 50; *шˈчав·ер* — 917.

4. У записах є ремарки: «дома» до *шчаˈвел', шчаˈв'ій* — 386; «кінський» до *шчаˈв'ій* — 779, 782; «столовий» до *кваˈсок* — 782.

5. Ареал *шчавій* див. AJDŁ, z. 5, карта № 203.

КОМЕНТАР № 84

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 407 а): «Др*о*ва, бр*о*ви, л*о*жка, бл*о*ха, ябл*у*ко, сль*о*за чи др*и*ва, бр*и*ви, л*и*жка, бл*и*ха, ябл*и*ко, сл*и*за, чи др*і*ва, бр*і*ви, л*і*жка, бл*і*ха, ябл*і*ко, сл*і*за?»

2. Оскільки відповідники ъ, ь у давніх ненаголошених сполученнях *tlъt, *tlьt специфічні в кожній з картографованих структур, вони позначаються різнми засобами, хоча й є явищами одного рівня.

3. Червоним колом картографується також: *у^{о} (ˈйаблу^{о}ко)* — 922; чорним колом: *о^{у} (ˈйабло^{у}ко)* — 243, *ω (ˈйаблωко)* — 247, *уо (ˈйаблуоко)* — 221, а також [а] ⟨ [о] в передкінцевому й кінцевому складах (див. карту № 71).

4. Відзначено звук [л·] у лексемі *ˈйабл·у(о)ко* — 35, 82, 90, 120, 144, 329, 339, 354, 359, 360, 363, 366, 396, 575, 577, 584, 591, 601, 605, 607, 608, 682, 815, 882.

5. Зеленою ізоглосою картографується також *î (бл'îˈха)* — 67.

6. Жовта ізоглоса окреслює ареал, де, крім форми *слеˈза* — 111, 114, *сл·еˈза* — 113, відзначено варіанти з наближенням ненаголошеного [е] до [а], що передається написаннями: *е^{а}* — 3, 46, 105; *а^{е}* — 94, 96, 97, 104, 108; *â* — 65, 66; *ā* — 70, 78; *а* — 1, 4, 6, 8, 13, 16, 64, 75, 93, 107, 130. Поширення варіантів *сл'еˈза, сл'е^{а}ˈза* і *сл'аˈза* в одній говірковій групі, де відомі й інші приклади змін ненаголошеного [е] ⟩ [а] після м'яких приголосних (пор. *н'аˈсу, д'аˈдок* і т. ін.— див. карту № 71), дозволяє припустити, що у варіанті *сл'аˈза* [а] виступає відповідно до [е], а не [о]. На цій підставі варіанти *сл'еˈза* і *сл'аˈза* об'єднані. Відзначено також: *сл'i̯eˈза* — 7, 9, 116, 145; *сл'іˈза* — 10, 19, 186, 189; *сл·иˈза* — 920.

7. Ареал *блыˈха* див. AJPP, карта № 223.

КОМЕНТАР № 85

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 395: «... д*і*брова чи ... д*у*брова, чи ... д*и*брова?»

2. Виділення частини питання № 395 для складання окремої карти зумовлене розбіжністю в ареальному вияві відповідників ненаголошеного ǫ у словах-репрезентантах, передбачених питанням Програми (див. карти № 86, 87).

3. Червоним колом позначено також: *дîбˈрова* — 171, 295, 560; *д'імбˈрова* — 441, 447, 754; *д'ібˈройка* — 26, 549.

4. Чорним колом передано також *дубˈрава* — 5, 10, 55, 101, 123, 163, 922.

5. Поряд з *д'ібˈрова* записано також *добˈрова* — 334, 377.

6. У записах є ремарки до слова-репрезентанта: «топонімічна назва» — 81, 84, 163, 247, 321; «власна назва» — 84, 97, 335, 391; «назва урочища» — 321; «назва села» — 26; «поле» — 62; «трава» — 20; «тільки в піснях» — 782, 902; «рідко» — 108, 329, 446.

КОМЕНТАР № 86

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 395: «... зам*і*ж ... чи ... зам*у*ж.., чи ... зам*и*ж..?»

2. Передано також: червоним колом — *ˈзам'і^{и}ж* — 229; *ˈзамиж* — 126, 275, 351, 355; зеленим колом — *ˈзамωж* — 444; чорним колом — *ˈзаму^{о}ж* — 244.

3. Відзначено ще: *ˈзамуж* — 765; *ˈзам'іж^{ш}* — 580, 758, 828, 842; *ˈзамуж^{ш}* — 688, 758, 779, 789, 820, 828; *ˈзам'іш* — 376, 860; *ˈзамуш* — 297 (поряд із *ˈзамуж*), 439; *ˈжамуж* — 470.

КОМЕНТАР № 87

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 395; «Ог*і*рок (г*і*рок) ... чи ог*у*рок.., чи ог*и*рок..?»

2. Передано також: червоним зафарбованим колом — *о^{у}г'іˈрок* — 224, 228; *огі'^{и}ˈрок* — 507, 810; *ωг'іˈрок* — 223, 232, 375, 388, 435, 436, 479, 599, 640, 652, 660, 669, 679, 683, 843, 892, 895, 896, 899, 902; *у^{о}г'іˈрок* — 609; *уг'іˈрок* — 196, 268, 385, 446, 475, 568, 569, 571, 573, 581, 603, 606, 612, 613, 618, 622, 630, 689, 793, 800, 830;

червоним контурним колом — *гωйіˈрок* — 437, 439, 447, 727, 731, 739, 740; *гуйіˈрок* — 446, 450, 454, 466, 471, 496, 511, 747, 768, 794;

зеленим колом — *гиˈрок* — 893; *ωгиˈрок* — 717; *огəˈрок* — 826; синім штрихуванням — *вугиˈрок* — 715.

3. Відзначено ще: *ойіˈрок* — 534, 800; *уйіˈрок* — 800; *горіˈрок* — 576.

КОМЕНТАР № 88

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 60: «Як у вас називається: б) *ˈгашник* чи *очˈкур?*»

2. Червоним колом картографуються: *оч'ˈкур* — 370, 404, 413, 414, 417, 597, 629, 645, 649, 664, 679, 791, 820, 844, 872, 879, 882, 903, 909, 916; *очˈкур'* — 402, 414; *сочˈкур* — 729.

3. Зеленим колом позначено ще: *о^{у}чˈкур* — 46, 753, 755, 758, 779, 784, 787, 790, 900; *го^{у}чˈкур* — 757, 795; *ωчˈкур* — 892, 894; *у^{о}чˈкур* — 62; *гу^{о}чˈкур* — 765; *вучˈкур* — 434; *уч'ˈкур* — 641. Графічно не диференціюється [у] етимологічне і [у] < [о].

4. Більшість ремарок свідчить про те, що *очˈкур* — 'шнурок, яким колись підв'язували саморобні штани'.

КОМЕНТАР № 89

1. Карту складено за матеріалом карт № 3, 9, 11, 15, 28, 30, 42, 44, 49, 53, 55, 57, 65, 66, 91.

2. На основі зіставлення ареалів рефлексів *ě*, *ę*, а також *о* і *е* в нових закритих складах карта виявляє характерну для північноукраїнських (поліських) говорів залежність рефлексації цих голосних від наголосу.

3. Оскільки наголошений [а] після м'яких приголосних і [й] у північних (поліських) говорах чергується із звуком середнього ряду [е], було доцільним картографувати також [йа] // [йе], [йі].

КОМЕНТАР № 90

1. Карта синтезує виявлення кореляції твердості ∼ м'якості приголосних фонем; вона деталізується картами № 102, 112, 122, 126 та ін.

2. З діалектних структур консонантизму об'єктом картографування обрано мікроструктури тих приголосних фонем, які утворюють у говірках корелятивні пари за твердістю ∼ м'якістю: /т/ ∼ /т'/, /д/ ∼ /д'/, /с/ ∼ /с'/, /з/ ∼ /з'/, /н/ ∼ /н'/ і /л (л·)/ ∼ /л'/ (умовно позначаємо цю групу /t/ ∼ /t'/), /ц/ ∼ /ц'/, /р/ ∼ /р'/, /ж/ ∼ /ж'/, /ш/ ∼ /ш'/, /ч/ ∼ /ч'/.

3. Порівняно з іншими говорами I т. АУМ у говорах, що лягли в основу літературної мови, кореляція твердості ∼ м'якості охоплює найбільшу кількість фонем. Тому позначення червоним кольором нормативної структури /t/ ∼ /t'/, /ц/ ∼ /ц'/, /р/ ∼ /р'/ є водночас графічним втіленням узагальненого принципу розрізнення приголосних за твердістю ∼ м'якістю, без вказівок на позиції виявлення кореляції, які деталізуються ізоглосами. Наприклад, *тин ∼ т'ін', сад ∼ с'ад', л'із ∼ л'із', лак ∼ л'ак, цар ∼ в'іўˈц'а, рад ∼ р'ад*. Протиставлений цьому принцип нерозрізнення приголосних за твердістю ∼ м'якістю, що в українських говорах, як правило, реалізується в диспалаталізації м'яких, позначається чорним кольором. Оскільки кореляція за твердістю ∼ м'якістю властива всім говорам АУМ і відмінності полягають лише у зникненні чи виникненні окремих корелятивних пар, а також у позиційному виявленні розрізнень, ми не можемо визначити повністю протиставлених структур. Тому червоний колір є фоном для всієї карти. Розрізнювальні елементи структур виявляються переважно у зникненні окремих пар завдяки диспалаталізації м'яких, тому вони позначаються варіантами чорного штрихування на червоній площині. Так, ствердіння [р'] (*пˈража, куˈру, трох*) створює структуру /t/ ∼ /t'/, /ц/ ∼ /ц'/, /р/, що позначається скісним штрихуванням справа наліво на червоному тлі, завдяки ствердінню /ц'/ виникають структури /t/ ∼ /t'/, /ц/, /р/ ∼ /р'/ і /t/ ∼ /t'/, /ц/, /р/, що позначаються відповідно пунктирним штрихуванням і поєднанням двох типів штрихувань на червоному фоні.

4. Позиційні обмеження вияву кореляції позначаються ізоглосами (різної конфігурації) червоного кольору, якщо обмеження стосуються опозицій фонем, і чорного кольору, якщо обмеженими виявляються нейтралізації фонем. Так, червона ізоглоса окреслює територію позиційно обмежених (лише перед [а] на стику морфем) опозицій /ж/ ∼ /ж'/, /ш/ ∼ /ш'/, /ч/ ∼ /ч'/: *ˈшапка ∼ лоˈш'а, ˈтешча ∼ курˈч'а, жар ∼ б'іˈж'ат'* (див. карту № 122). Чорною суцільною ізоглосою позначається говіркова територія з нейтралізацією /р/ ∼ /р'/ на користь [р'] у кінці слова (див. карту № 126), на відміну від іншої частини зафарбованої червоною площиною незаштрихованої території, де опозиція /р/ ∼ /р'/ зберігається в усіх позиціях — *жар ∼ коˈсар'* та ін. Пунктирна чорна ізоглоса позначає нейтралізацію /ц/ ∼ /ц'/ у кінці слова — *хˈлопец, ˈм·іс'ац*.

5. Зважаючи на те, що в позиції перед [е] в більшості говорів кореляція твердості ∼ м'якості нейтралізується в зв'язку з диспалаталізацією приголосних перед [е], часткову структуру для цієї позиції /t/, /ц/, /р/ картографуємо чорною ізоглосою, графічно не співвідносною з позначенням інших ареалів.

КОМЕНТАР № 91

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 427: «... *м'я*со, .. *м'я*ти чи ... *мня*со ,.. *мня*ти, чи ... *мя*со,.. *мя*ти (... *мє*со,.. *мє*ти)?»

2. Слова-репрезентанти із сполукою *м'а* записано — 8, 13, 14, 18, 19, 58, 63, 199, 213, 560, 922; поряд з іншими формами — 15, 20—23, 25, 26, 29, 38, 42, 43, 45, 47, 50, 53, 65, 74, 77, 78, 88, 94, 138, 159, 168, 172, 173, 177, 180—182, 186, 196, 223, 229, 256, 274, 302, 316, 319, 320, 321, 325, 329, 376, 378, 383, 388, 389, 399, 400, 426, 438, 494, 515, 528, 553, 598, 630, 633, 634, 637, 644, 653, 657, 663, 665, 669, 698, 756, 775, 793, 801, 816, 817, 828, 839, 840, 844, 849, 857, 860, 864, 870, 875, 877—880, 885, 908, 910, 911.

3. У багатьох нас. пп. відзначено тільки одне слово. Відповідний знак поставлено на основі запису одного слова *м'ясо* — 7, 17, 18, 27, 29, 34, 41, 58, 87, 91, 97, 112, 115, 120, 123, 146, 162, 175, 179, 180, 191, 202, 221, 229, 247, 259, 264, 266, 271, 274, 282, 284, 317, 333, 338, 353, 392, 428, 447, 450, 455, 460, 465, 482, 490, 497, 506, 514, 521, 533, 547, 553, 554, 556, 568, 569, 574, 576, 590, 604, 613, 620, 626, 627, 662, 692, 733, 735, 739, 747, 756, 757, 760, 769, 776, 788, 799, 804—806, 815, 876, 881, 922; на основі запису одного слова *м'яти* — 328, 580, 584.

4. Знак на карті ставився й тоді, коли наявність того чи іншого вставного звука засвідчено не в обох програмових словах, а тільки в одному з них. Отже, на підставі форм від одного слова поставлені знаки — червоне коло: *мˈйасо (ˈм'асо)* — 20, 23, 42, 148, 178, 180, 189, 190, 199, 215, 251, 320, 322, 360, 370, 408, 416, 434, 464, 499, 517, 535, 561, 570, 575, 582, 583, 586, 621, 655, 726, 752, 756, 776, 830, 842, 869, 877, 889; *мˈйати* — 172, 205, 248, 352, 429, 579, 623, 638, 667, 831, 843, 864, 893; чорне коло: *мˈн'асо* — 43, 45, 48, 141, 172, 248, 256, 277, 325, 429, 538, 540, 617, 634, 638, 651, 756, 843, 894, 915; *мˈн'ати* — 42, 159, 189, 199, 238, 239, 243, 320, 408, 409, 505, 517, 561, 570, 575, 585, 621, 632, 655, 726, 825, 849, 801, 877, 910.

5. Варіанти інфінітивного суфікса в дієслові *м'яти* не картографуються (на відповідне явище див. карту № 250). Зміни кінцевого *о* в іменнику *м'ясо* див. на карті № 71.

6. Не відбита на карті твердість [н] перед [а]: *мˈнасо* — 605; *мˈнати* — 181, 215, 605.

7. У нас п. 45 поруч з *мˈйати* засвідчено форму *м'ет'*; 47— поруч з *мˈйасо* — *ˈмєсо*.

8. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 51; *мˈйасо, мˈн'асо* — AJPP, карта № 197.

КОМЕНТАР № 92

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 428: «Голу*б'я*та, жа*б'я*чий, здоро*в'я* чи голу*бля*та, жа*бля*чий, здоро*вля*, чи голу*бя*та, жа*бя*чий, здоро*вя*?»

2. Оскільки зміни давньої палатальності *б'* певною мірою залежать від наголошеності наступного рефлекса *ę*, структури *голуб'ята* і *жаб'ячий* картографуються окремо (див. карту № 93).

3. Червоним колом позначається також *б'й* *(голуб'ˈйата)* — 11, 39, 47, 67, 68, 102, 126, 129, 142, 152, 162, 179, 191, 212, 221, 241, 303, 305, 316, 348, 398, 404, 405, 409, 413, 419, 421, 423, 436, 438, 440, 512, 514, 521, 544, 548, 603, 629, 633, 637, 659, 670, 684, 778, 792, 796, 827, 875, 884, 891, 904, 906, 908.

4. Зеленим колом позначено також *бн'* *(гулубˈн'ата)* — 790.

5. Відзначено варіант *го[л·]уб(')ˈйата* — 114, 146, 241, 270, 514, 515, 521, 549, 550, 557, 558, 563, 577, 582, 584, 604, 605, 607, 608, 826, 828, 845, 882.

6. Зміни ненаголошеного [о] > [у] та [о] > [а] *(гулубˈйата* і *галубˈйата)* — див. на картах №№ 70, 71.

7. У нас. пп. 1, 3, 9, 12, 15, 17, 32, 36, 38, 44, 49, 54, 62, 64, 71, 72, 96, 97, 103, 105, 119, 131, 133, 134, 136, 143, 145, 146, 150, 157, 165, 170, 175, 187, 188, 198, 201, 208, 217, 220, 253, 264, 309, 329, 335, 370, 398, 449, 450, 458, 463, 487, 497, 501, 502, 526, 557, 563, 572, 575, 707, 708, 728, 729, 747, 756, 773, 776, 779, 782, 784, 795, 876 записано *голубеˈн'ата*, у нас. п. 115 — *голубиˈн'а*.

8. У записах є ремарка: «*голубˈйата* — звертання до дітей, а *голубеˈн'ата* — пташенята у голубів» — 77, 800, 842.

КОМЕНТАР № 93

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 428: «Голу*б'я*та, жа*б'я*чий, здоро*в'я* чи голу*бля*та, жа*бля*чий, здоро*вля*, чи голу*бя*та, жа*бя*чий, здоро*вя*?» та частину питання № 275: «... ˈЖа*б'ячий* чи жаˈ*биний*, чи ˈжа*бій?*»

2. Червоним колом позначено також *б'й* (*ˈжаб'йачи, -ий*) — 174, 179, 212, 224, 256, 258, 266, 303, 305, 316, 320, 321, 347—349, 351, 369, 398, 401, 404, 409, 411, 419, 422, 423, 425, 430, 438—440, 512, 514, 520, 521, 528, 530, 548, 550, 562, 563, 575, 577, 597, 603, 614, 629, 630, 632, 633, 636—639, 647, 649, 654, 657, 659—671, 675, 792, 796, 830, 847, 849, 859, 868, 872, 874, 875, 876, 904, 906, 908, 911; *ˈжабйа^{е}чи* — 50; *ˈжабйічи, -ий* — 172, 187, 188.

3. Зеленим колом передано також *бл* (*ˈжаблачи, -ий* — 16, 702, 703 (паралельно з *ˈжабл'ачий*), 831.

4. Чорним колом позначено також *б·* (*ˈжаб·ечи*) — 2.

5. Штрихуванням об'єднано позначення змін [е] > [а]: *е^а* (*ˈжаб'е^{а}чи, -ий*) — 3, 8, 96; *а^е* (*ˈжаб(')а^{е}чи, -ий*) — 71, 96, 97, 244, 919; *ˈжабйа^{е}чи* — 50; *ӓ* — *ˈжабӓчи* — 68.

6. Відзначено також варіанти: *ˈжабачи(й)* — 26, 46 (паралельно з *ˈжабечи*), 235; *ˈжабичи, -ий* — 89, 189, 290; *ˈжабйічи, -ий* — 172, 187, 188; *ˈжабл'йачий* — 749, 750.

7. Не картографується: *ˈжабіний* — 2; *ˈжабий* — 13, 24, 161, 276; *ˈжаби* — 8; *ˈжабî* — 20, 271; *ˈжаб'і(й)* — 47, 51, 57, 74, 93, 101, 444, 727; *жабîнîй* — 32; *жаˈб'іни* — 13, 190; *ˈжаб·ін·і* — 15; *жаˈбини(й)* — 50, 60, 75, 77, 124, 181, 182, 186, 198, 232, 241, 244, 247, 248, 293, 307, 325, 354, 436, 489, 494, 529, 534, 542, 544, 566, 629, 643, 659, 698, 721, 743, 762, 763, 766, 790, 800, 820, 823, 866, 899, 904; *ˈжабина* — 146; *жаˈби^{і}ни^і* — 240.

КОМЕНТАР № 94

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 430: «С*вя*то, с*вя*тий... чи сь*вя*то, сь*вя*тий,.. чи с*в'я*то, с*в'я*тий,.. чи сьято, сьятий..?»

2. У більшості картографовані структури виступають з пом'якшеним початковим [с'], без пом'якшення [с] вони засвідчені — 24, 35, 38, 48, 55, 58, 60, 79, 88, 89, 90, 111, 116, 127, 128, 149, 153, 161, 162, 164, 165, 167, 168, 171, 173, 175, 176, 180—182, 186, 196, 198, 213, 214, 227, 235, 242, 247, 260, 261, 263—265, 275, 278, 281—284, 287, 289, 291, 292, 295, 296, 298, 301, 303, 309, 319, 320, 323, 327, 332, 338, 342, 345, 347, 349, 352, 354, 355, 359, 360, 367, 371, 372, 377, 381—389, 392, 393, 396, 399, 403—406, 417, 421, 425, 429, 432, 437, 438, 454, 455, 459, 464, 472, 476, 481, 512—515, 518—521, 523, 527, 529, 530, 532, 536, 546, 550, 552, 553, 555, 557—559, 565, 566, 568, 569, 577, 583, 584, 587, 590—596, 600, 607, 613, 614, 617, 620, 629, 630—635, 637—639, 642, 644, 645, 649, 651, 653, 656—658, 661, 663, 665—668, 670, 671, 674, 675, 677, 678, 680—682, 684, 692, 696, 698, 700, 703, 710, 723, 725, 741, 754, 755, 760, 763, 764, 778, 780, 788, 793, 796, 802, 808, 813, 816, 819, 824, 826, 827, 829, 838, 840—842, 847, 849, 862—865, 868, 870, 873, 875, 877, 878, 880, 882, 883, 889, 890, 892—896, 899—902, 904—906, 908—912, 915, 916.

3. М'якість губного [в'] поруч з м'якістю попереднього приголосного [с'] у структурі *с'в'ˈйато* засвідчено — 27, 47, 163, 229, 398, 411, 544, 575, 872; твердість губного з м'якістю попереднього [с'] у структурі *с'вˈйато* — 27, 28, 39, 53, 74, 83, 85, 132, 140, 155, 207, 215, 216, 227, 231, 234, 251, 254, 259, 262, 288, 290, 343, 356, 369, 372, 376, 377, 383, 387, 417, 427, 433, 434, 482, 540, 542, 547, 580, 582, 593, 602, 606, 618, 621, 623, 759, 761, 794, 804, 819, 827, 828, 862, 866, 916 та з напівм'якістю [с·] — 146, 150, 520, 577, 607, 753, 790.

КОМЕНТАР № 95

1. Карту складено за відповідями на частину питан[illegible] програми № 454: «... ко*м*ір чи ... ко*вн*ір?»

2. Червоним колом позначено також: *ˈком'і^{е}р* — 27[illegible], *койм'ір* — 320; *коўˈм'ір* — 94, 247; *ˈком·ір* — 253, 257, 791, 792; *ˈкомі̯ир* — 209; *ˈкомîр* — 218, 295, 375. Зеленим колом скартографовано ще *комˈл'і̯ер* — 58; синім колом — *ˈкоми^{е}р* — 154, *ˈкомûр* — 324, *ˈкомәр* — 729, 905, *ˈкомъір* — 489.

3. Вияви голосних фонем у картографованих структурах значною мірою зумовлюються наголосом. Зміни голосного другого складу в поліських діалектних структурах *коўˈн'і̯ер, комˈн'і̯ер, комˈйі̯ер* — *ˈкоўн(')ер, ˈкомн(')ер, ˈкомйер,* можливо, відбивають вплив інших структур із залежною від наголосу рефлексацією *ě* або *е* (в новому закритому складі) і, відповідно, співвідносністю: наголошений [і̯е] ∼ ненаголошений [е]. Тому вияви наголошеної фонеми /і̯е/ та ненаголошеної /е/ в цих структурах об'єднано спільним кольором з ізоглосою наголосу. Відзначено наголошений [е] *(коўˈн'ер)* — 1, 8, 13, 16, 17, 26, 31, 60, 61, 64—66, 71, 95, 101, 124; ненаголошений [а] *(каўˈн'і̯ер)* — 1—3, 7, 8, 11—13, 16, 17, 64—72, 76, 78—80, 82, 83, 85, 86, 88, 93, 95—97, 99, 101—103, 106, 109, 111—114, 116, 119, 128—131, 133, 134, 136, 138, 140, 157; ненаголошений [у] *(кумˈн'і̯ер)* — 43, 202.

4. Записано лексему *воротˈн'ік* — 10, 14, 18, 19, 100, 108, 115, 116, 136, 144, 147, 324.

КОМЕНТАР № 96

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 456: «*В*нук, рі*в*ний, да*в*но, жо*в*нір чи *м*нук, рі*м*ний, да*м*но, жо*м*нір? *М*андрувати чи *в*андрувати?»

2. Сполучення [ўн] і [мн] картографовано як паралельні на підставі двох різних записів — 173, 223, 232, 637, 742, 770, 773, 807, 824, 861, 882; на підставі двох різних записів, в одному з яких зазначені [ўн] і [мн], у другому лише [ўн]—414, 841; на підставі трьох різних записів, у двох з яких відзначено [ўн], а в одному [мн] — 544.

3. У записах є ремарки: «рідко» —602, (до [мн]); «зрідка» — 836 (до [мн]); «частіше» 774 (до [мн]).

КОМЕНТАР № 97

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 458: «*Хв*іст, *хв*орост, *хв*алити, *хв*атати чи *ф*іст, *ф*орост, *ф*алити, *ф*атати?»

2. Червоним лом зображено також: *хўіст* — 221, 274; *хˈўорост* — 221.

3. Чорним лом позначено також *ˣф* — *ˈˣфорост, ˣфаˈтати, ˣфаˈлити* — 1 , 776.

4. Записано поодинокі варіанти з [ф] при послідовно поширених інших структурах з [хв]: *фуст* (у старшого покоління) — 94; *ф'іст* — 839, *ˈфоˈрост* — 819, 820, 823, 841; поодинокі варіанти з [хв] при більш поширеному [ф]: *хваˈтати* — 830, *хваˈлити* — 686.

5. Відзначено наголос: *хвоˈрост (фоˈрост)* — 30, 40, 43, 45, 48, 53, 81, 144 *(хвоˈрист)*, 153, 155, 160—162, 169, 170, 172, 174, 176, 186, 188, 191, 195, 203, 208, 223 *(хвоˈріст)*, 232, 266, 327, 329, 331, 336, 345, 356, 357, 360, 362, 364—366, 381, 384, 387, 390, 391, 394, 395, 397, 400, 402, 404, 407, 408, 411, 414, 416, 418—421, 423, 424, 426, 427, 429, 430, 442, 443, 448, 449, 452, 453, 460—463, 465, 466, 468, 469, 471, 473, 474, 476, 477, 489, 493, 495, 499, 508—510, 524, 525, 527, 531, 534, 535, 537, 538, 540, 543, 547, 565, 573, 579, 580, 582, 588, 594—597, 608, 614, 615, 622, 629, 632, 635, 637, 640, 642, 643, 649, 650, 652, 655—657, 664—666, 668—671, 676, 677, 682, 683, 688, 694, 696, 697, 701, 705, 713, 714, 721, 722, 724, 725, 727—731, 733, 734, 737, 738, 741, 742, 744, 745, 747, 748, 752—755, 757—759, 769, 770, 772, 773, 775, 776, 779, 784, 787, 790, 793, 796, 797, 800, 801, 803, 807—809, 811, 812, 819—821, 824—826, 828, 830, 831, 833, 834, 836, 840, 846, 855, 864, 866, 869, 888, 891, 921, 922.

КОМЕНТАР № 98

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 459: «*Ф*унт, *ф*ура, *ф*утро чи *хв*унт, *хв*ура, *хв*утро, чи *х*унт, *х*ура, *х*утро?»

2. Слово *хутро* відсутнє в багатьох записах, тому [ф], [хв], [х] у цій лексемі не картографуються.

3. [ф], [хв], [х] у структурах [фунт] і [ˈфура] мають різні ареали, тому вони картографуються різними засобами, об'єднаними спільним кольором.

4. Зеленим колом позначено також [хф] *(хфунт)* — 456.

5. Замість *ˈфура* записано лексеми: *ˈгура* — 79, 109, 131, 155; *ˈкуча* — 6, 8; *хуˈраж, хвуˈраж* — 17.

6. Зміни [х] > [хв] у лексемі *хˈвустка* картографуються на основі відповідей на частину питання Програми № 318: «ˈМатери*ни* чи ˈматери*ні* хустˈк*и*?» Зміни [х] > [ф] *(ˈфустˈки)* відзначено в нас. пп. 670, 684, 722, 773. Перехід [х] > [хв] і [х] > [ф] у цій лексемі є, очевидно, явищем гіперичним.

КОМЕНТАР № 99

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 459: «*Ф*іртка, ша*ф*а, *ф*амілія, *ф*артух, *ф*ігура чи *хв*іртка, ша*хв*а, *хв*амілія, *хв*артух, *хв*ігура?» Оскільки ареали [ф], [хв], [кв] у лексемі *ˈфарˈтух* виявляються своєрідно порівняно з іншими лексемами, передбаченими питанням, *ˈфарˈтух* картографується окремо. Додатково залучався матеріал відповідей на питання Програми № 62: «*Заˈпаска* чи *попеˈредниця*, чи *заˈпілка*, чи *заˈвіска*, чи *катˈран*, чи *хварˈтух*?»

2. Зеленим колом позначено також варіанти: *хфарˈтух* — 456, 458; *ˣфарˈтух* — 773; *ˣварˈтух* — 776; *хўарˈтух* — 221, 526; *хварˈтук* — 15.

3. Ареал *хварˈтух* див. SPGW, карта № 29.

КОМЕНТАР № 100

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 459: «*Кв*асоля чи *хв*асоля, чи *ф*асоля?»

2. Червоним колом позначено також: *квасаˈл'а* — 97, 102; *квасеˈл'а* — 96, 111, 113; *квасеˈйа* — 135; *кваˈшол'а* — 85; *кваˈсил'* — 154; *кваˈсо(у)л'ӑ* — 67, 68; *кваˈсо(у)л'е* — 71, 104, 157; *кваˈсол'і* — 314; *кˈвасол'а* — 94; *квасуˈл'а* — 69, 70, 72, 73, 101; *кваˈсолина* — 245.

3. Зеленим колом картографуються ще: *хв'іˈс'айа* — 16; *хв'іс'іˈйа, хваˈсол'* — 17; *хвасеˈйа* — 157.

4. Чорним колом позначено також *фаˈсол'і* — 712, 724.

5. Структуру *паˈсол'а*, як паралель до *кваˈсол'а*, відзначено в нас. п. 398.

6. Ареали *кваˈсол'а, хваˈсол'а, фаˈсол'а* див. ДАБМ, карта № 44; *фаˈсол'а* — AJPP, карта № 288; MAGP, t. 7, карта № 315.

КОМЕНТАР № 101

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 423: «... паха чи... па*хв*а?»

2. Червоним колом передано ще: *паохˈв'іна* — 20; *пахˈвіна* — 21; *пахˈвина* — 7, 208, 320, 450, 485, 486, 784, 789, 921; *пахˈвини* — 205; *ˈпахви* — 451; *ˈпуихва* — 124; *подˈпахви* — 284; *(під, под, пуд, пад, пуед) ˈпахˈвойу* — 82, 136, 252, 445, 722.

3. Зеленим колом картографуються також: *падпаˈха* — 13, 66; *подпаˈха* — 16; *пудˈпаха* — 84; *поудˈпаха* — 199; *(пуд, пад) ˈпахо(а)йу* — 6, 67, 81, 108; *падˈ паху* — 68; *пах* — 426.

4. Чорним колом так само відбито: *пафиˈна* — 820; *пафəˈна* — 816; *під паˈфу* — 570.

5. Не позначено наголосу в слові *пахва* — 88, 90, 124, 192, 209, 238, 399, 484, 504, 510, 527, 556, 599, 689, 696, 830.

КОМЕНТАР № 102

1. Карту складено за відповідями на ряд питань Програми. Зокрема, вияви зубних перед рефлексами давнього *и (і)* простежувалися на основі питань №№ 121, 170, 334, 346, 357, 376, 382, 450, 452, 455 *(нива, один, ходити, носити, просити, возити, синій, сильний, силенний, тихо, границя)*; пом'якшення зубних перед [е] — на матеріалах питань №№ 356, 375, 447, 453 *(несе, мете, зелений, тепер, дешевий, зерно, село)*; рефлекси давнього *ы* після зубних — на основі питань №№ 4, 161, 381, 382 *(дымар, тин, грунти, син)*; якість приголосних перед [і] з *о* в новому закритому складі — за відповідями на питання Програми № 399 *(тік, стіл, дім)*, № 400 *(нор, сов)*, № 240 *(ніч)*, № 298 *(нічччю)*.

2. Червоною ізоглосою також позначено: *тîк, стîл, дîм*...— 231, 263, 268, 295, 296, 299, 302, 446, 483, 485, 515, 517, 527, 533, 535, 549, 553, 559, 560, 582, 612, 614, 626, 762, 767, 771, 775, 777, 826, 843, 846; *тіик, стіил, дііим*...— 518, 520, 528, 529, 550; *тъік, стъіл, дъім*...— 447, 453—456, 458, 487, 489, 609, 794; *т·ік, ст·іл, д·ім* ... — 618, 778, 842. Враховано ремарки: «приголосний *т* перед *і* не пом'якшений» — 482, «*т, д* тверді» — 495, 497, 526, 528, 576.

3. Різні написання рефлексів давніх *ы* та *і* після зубних на карті об'єднано. Так, штрихуванням справа наліво об'єднуються написання звуків [иі], [іи] < *і*: *иі* — 41, 56, 57, 59, 62, 78, 82, 237, 240, 241, 244, 247, 249; *іи* — 27, 49; *î* — 28, 29, 32, 37—39, 48, 54, 90, 91, 201; *ш̮і* — 33, *ъі* — 205, 208. Різні позначення рефлексів [иі], [іи] давнього *ы* об'єднано на карті штрихуванням зліва направо: *иі* — 20, 22, 26, 27, 41, 49, 56, 57, 59, 62, 71, 75, 78, 81, 82, 84, 104 — 106, 110, 235, 237 — 247, 249; *іи* — 74, 77; *î* — 21, 24, 29—32, 35, 38, 48, 60, 89, 90, 91, 198, 203; *ш̮і* — 33; *ъі* — 205, 208; *і* (без пом'якшення попереднього приголосного) — 53. Пунктирною лінією передано наближення [т'], [д'] до [ӡ'], [ц']: *т", д"* — 5, 13, 15, 17, 70, 72, 75; *тч', дӡ'* — 8, 66—68, 71, 105, 108; *ц', ӡ'* — 16, 94, 101.

4. М'якість зубних перед [е] та [і] з давнього *и (і)*, а також наближення [т'], [д'] до [ц'], [ӡ'] (ознака часткового дзекання і цекання) є рисами, спільними з сусідніми білоруськими говірками (ареали відповідних явищ див. ДАБМ, карти №№ 55, 56).

КОМЕНТАР № 103

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 379: «Л*о*скотати, п*о*лин, з*о*зуля, с*о*бі, т*о*бі чи л*е*скотати, п*е*лин, з*е*зуля, с*е*бі, т*е*бі?»

2. Червоним колом відображено також: *паˈлин'* — 13, 71, 73, 105, 106, 108, 120, 129, 175, 191, 274; *паˈл·ин'* — 114; *па:ˈлин'* — 94; *поуˈлиін'* — 20; *поуˈл·ин'* — 582 (поряд з *поˈлин'*), 601; *поуˈлин* — 622; *пуоˈлин'* — 45, 221; *пωˈлин'* — 436, 827; *пωˈл·ин'* — 582 (паралельно до *поˈлин'*); *поˈлін'* — 44; *пуˈл·ин'* — 575; *поˈл·ин'* — 35, 241, 270, 339, 354, 359, 366, 372, 391, 528, 549, 558, 561, 563, 577, 580, 602, 605, 608, 777, 828, 845, 861, 882; *пуˈлин'* — 397, 590, 798 і як паралель до *поˈлин'* — 423, 570, 829, 841; *ˈполин'* — 101.

3. Чорним колом позначено ще: *па:ˈлин* — 1, 3, 4, 64, 96, 97; *паˈлин* — 5, 7, 8, 10—12, 14, 16, 17, 19, 47, 65—70, 72, 75, 76, 79, 80, 83, 85, 86, 88, 92, 98—104, 107—113, 116, 124, 128, 130—136, 138—140, 142, 157, 162, 170, 187, 188, 272, 273, 275, 279, 281 і як паралель до *поˈлин* — 57, 87, 178, 186; *па:ˈлін* — 6; *па:ˈл'ін* — 66; *паˈл·ин* — 15, 99, 920; *паˈлиін* — 53, 77; *паˈл·иін* — 78, 82; *паоˈл·иін* — 84; *паˈлін* — 93; *пуоˈлин* — 26, 215; *поуˈлин* — 34, 768, 779, 782; *пωˈлин* — 215, 216, 228, 229, 435, 437, 439, 440, 447, 895 і як паралель до *поˈлин* — 223, 450; *поˈл'ін* — 23 (поряд з *поˈлин*), 32, 37; *поˈл·иін* — 56, 62; *поˈлиін* — 59, 241, 919; *пуˈлин* — 446, 450 (як паралель), 590; *поˈл·ин* — 91, 235, 243, 271, 355, 356, 477, 515, 536, 550, 584, 604, 795, 799, 826; *ˈполин* — 190, 254, 775.

4. У записі з нас. п. 836 є ремарка «рідко» до *поˈлин*.

5. Не скартографовано *поˈлиї* — 921.

6. Ареал *поˈлин* див. AJPP, карта № 295.

КОМЕНТАР № 104

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 433 а): «*Т*істо.., *т*існий... чи *к*істо.., *к*існий..?»

2. Червоним колом картографовано також: *ˈтîсто* — 218; *ˈтчісто* — 165; *ˈт'іəсто* — 134, 207; *ˈт'ecто* — 10, 19, 22, 24, 26, 28, 31, 42, 44, 47, 85, 87, 88, 91, 186, 188, 190, 214; *ˈт'еста* — 1, 13—15, 18, 19, 64, 66, 72, 95, 99, 187; *ˈт'êста* — 65; *ˈт'е:ста* — 4; *ˈт'əсто* — 32, 36; *ˈтч'еста* — 8, 13; *ˈт'і̯еста* — 3, 5, 12, 17, 67—69, 75, 94, 96—98, 101—105, 108, 111, 112, 117, 122, 126, 131, 157; *ˈті̯еста* — 6, 7, 58, 70, 93, 100, 109, 113; *ˈт'і̯есто* — 2, 11, 20, 21, 23, 25, 27, 29—33, 39, 41, 43, 46, 50—52, 54—57, 59, 62, 70, 74—78, 80—82, 84, 107, 110, 115—118, 120—122, 124, 129, 135, 137—141, 143, 145, 200, 203, 237, 238, 240, 241, 244, 272, 276, 280; *ˈті̯есто* — 9, 24, 30, 45, 49, 53, 61, 63, 83, 85, 86, 92, 144, 202, 206, 224, 234, 236, 242, 243, 245, 274, 277, 278, 279, 918—920; *ˈт'і̯əсто* — 37, 133, 136, 205; *ˈті̯əсто* — 48, 201, 204; *ˈтч'і̯еста* — 71, 81, 106; *т'ісˈни* — 126, 130, 133, 146, 149, 150, 163, 169, 170, 172, 189, 225, 247, 250—253, 273, 275, 279, 281, 292, 307, 316, 321, 324, 353; *ˈт'існəй* — 788; *ˈт'існо* — 126, 284, 497, 580, 711, 728; *т'іəсни* — 136; *ˈт'есний* — 14, 19, 22, 26, 42, 44, 73, 85, 87, 93, 95, 96, 99, 186, 188; *ˈт'е:сни* — 4; *ˈт'есни* — 1, 13, 24, 28, 31, 64, 66, 72, 88, 91, 243; *ˈт'еснîй* — 32; *ˈт'есно* — 158; *ˈт'есна* — 87; *ˈтч'есни* — 13, 106; *ˈт'і̯есни* — 3, 21—23, 33, 34, 39, 43, 45—47, 49, 50—52, 54, 56, 67, 68, 70, 74, 76, 77, 85, 94, 97, 103—105, 108, 112, 115, 118, 122, 129, 135, 137—139, 141—143, 157, 188, 204, 237, 240, 276, 917, 920; *ˈті̯есни* — 6, 7, 9, 26, 28, 61, 63, 70, 83, 100, 102, 109, 113, 114, 234, 236, 242, 245, 274; *ˈт'і̯есно* — 27, 30, 57, 62, 75, 81, 82, 84, 107, 110, 233; *ˈті̯есно* — 86; *ˈтч'і̯есно* — 81; *ˈті̯əсно* — 201; *ˈт'і̯əсни* — 32, 34, 37, 134; *ˈт'і̯есний* — 2, 9, 11, 21, 33, 54, 69, 80, 98, 116, 120, 121, 128, 131, 140, 200, 203; *ˈті̯есний* — 31, 58, 101, 111, 206, 272, 918; *ˈт'і̯есниі* — 20, 59, 78, 244; *тісˈний* — 84; *ˈт'і̯еснiй* — 53; *ˈт'əснî* — 38; *ˈтч'і̯есна* — 71.

3. Чорним колом відображено ще: *ˈкі̯есто* — 35; *ˈкîсни* — 35; *ˈкісно* — 627.

4. Не картографовано: *тесˈний* — 146; *ˈтесний* — 214.

5. Ареал *ˈтісто* див. ДАБМ, карта № 57.

КОМЕНТАР № 105

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 30: «Як у вас називається велика кладка снопів у полі, на току: *сˈкирта, ожеˈред..?*», а також на частину питання № 441: «О*ж*еред, мі*ж*, ір*ж*ати, *ж*ага, *ж*евріти, дру*ж*ина, слу*ж*ба чи о*з*еред, мі*з*, ір*з*ати, *з*ага, *з*евріти, дру*з*ина, слу*з*ба?», серед матеріалів якого, замість невластивого ряду говірок іменника *ожеред*, записано слово *скирта* (у різних варіантах).

2. Червоним колом скартографовано також форми множини: *сˈкирти* — 194, 381, 388, 405, 524, 546, 559, 585, 592, 648, 678, 680, 681, 890, 896; *скирˈти* — 296, 334, 371, 388, 460, 476, 478, 510, 524,

559, 576, 592, 599, 630, 656, 682, 829, 867, 893, 895, 903, 907, 916, 920; *стərˈти* — 479; *стирˈти* — 483, 712 і факти без позначення наголосу: *скирта* — 206, 437, 545, 572, 573, 602, 615, 657, 688, 817; *ск'ірта* — 351.

3. Чорним колом відбито ще: *сˈкирди* — 194, 293, 376, 632, 651, 660, 673, 675, 682, 869, 873, 906; *скирˈди* — 296, 340, 419, 611, 618, 651, 792, 869, 896; *сˈк'ірди* — 238, 318; *скирди* — 227, 239, 901; *скирда* — 82, 172, 223, 294, 388; *скірда* — 120, 272; *сˈкирдᵐа* — 154, 362; *скирˈдᵐа* — 193, 384; *скиˈрда* — 532; *сˈкирди* — 380; *скирˈди* — 908; *сˈкирда* — 418, 641 і *скирд* (род. відм. мн.) — 426.

4. У записах є ремарки: а) «рідше» — до *сˈкирда* — 36; *скирˈда* — 543; *стирта* — 687; б) «рідко» — до *скирˈда* — 115; в) «іноді» — до *скирˈда* — 505.

5. Не скартографовано випадків мовлення молоді (*сˈкирта* — 199, 209, 233; *скирˈта* — 54; *сˈкірта* — 201; *скирˈда* — 745) і деяких інших, а саме: *сˈкирда* «це по-книжному» — 694; *сˈкирка* — 733, 744 (в обох — як паралель).

6. Відбиття сполучення [ки] див. на карті № 21.

7. Ареали наголосу й заміни [д]/[т] див. ДАБМ, карта № 288; ареали заступлення [к]/[т] — АРГВМ, карта № 92; ареали наголосу — там же, карта № 170.

КОМЕНТАР № 106

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 447: «*Зелений, зерно, злий, звір, зойк* чи *дзелений, дзерно, дзлий, дзвір, дзойк?*»

2. Чорне коло поставлено на основі одного слова *ʒеˈлений* — 167, 484, 486, 542, 690, 696, 700, 758; *ˈʒерно* — 458, 461, 495, 506; *ʒв'ір* — 489, 497, 694, 705, 713, 716, 736, 739. Цей же знак поставлено на основі двох слів — 447, 453, 455, 483, 485, 488, 490, 547, 685, 691, 693, 725, 728, 734, 784; на основі трьох слів — 452, 504, 545, 732; на основі чотирьох — 441, 445, 459, 502, 729.

3. У нас. п. 740 знак поставлено за матеріалом відповіді на питання 375.

КОМЕНТАР № 107

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 448: «*Дзвін.., дзеркало* чи *звін.., зеркало..?*»

2. Червоним колом відображено також: *ʒ'в'ін* — 290, 308, 369, 373, 378 — 380, 389, 419, 422 — 424, 435, 490, 501, 618, 641, 658, 752, 769, 784, 786, 792, 800, 804, 818, 845, 859, 860, 868, 903, 909, 914, 916; *ʒˈвін* — 327; *дʒ'в'ін* — 167, 353.

3. Чорним колом позначено ще: *з'він* — 23, 310, 346, 434, 530, 548, 585, 602, 742, 790, 855; *зˈвін* — 465, 659.

4. Чорним штрихуванням відбито також: *ˈз'еркало (-а, -оᵃ)* — 1—4, 6, 8, 11, 13—18, 20, 21, 26, 44, 47, 64—68, 71, 74, 75, 77, 93, 96, 97, 100, 104—106, 108, 113, 118, 129, 310; *ˈзˑеркало* — 91.

5. У записах є ремарки: «більше» — до *звін* — 774; у нас. п. 775 відзначено семантичну диференціацію: «*звін* (у значенні *звук*), *ʒвін* (коли дзвонить у церкві)».

6. Замість *ˈʒеркало* записано лексеми *ˈл'устро* — 21, 23, 30, 34, 36, 37, 42—45, 90, 513 (з ремаркою «рідше»), 708, 785, 786, 789, 918; *л'усˈтерко* — 919; *ˈйустро* — 917; *сверˈцадло* — 30, 234.

7. Ареали *ʒвон, звон* див. MAGP, t. 6, карта № 295.

КОМЕНТАР № 108

1. Карту складено за відповідями на частину питань Програми № 448: «*Роззявити* чи *роздзявити?*» і № 369: «... *роззява* ... чи ... *роззєва..?*»

2. Червоним колом картографовано *роˈз':авити(-т'), роˈз':ава* та *розˈз'авити(-т'), розˈз'ава* (з позначенням м'якості другого *з*). Написання *-зз'-* зафіксовано в записах: 44, 56, 63, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 78, 86, 102, 120, 128, 138, 151, 159, 162, 178, 183, 202, 223, 245, 275, 287, 355, 365, 386, 401, 411, 508, 512, 514, 516, 518, 520, 521, 551, 555—558, 572, 578, 579, 581, 583, 602, 621, 630, 650, 657, 660, 662, 663, 665, 667, 671, 673, 762, 763, 785, 802, 803, 810, 811, 815, 817, 826, 839, 841, 847, 860, 869, 897, 909.

3. У записах із нас. п. 734, 774 зазначено, що *розˈʒ'авити* вживається рідше.

КОМЕНТАР № 109

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 450: «... *гість, тесть...* чи ... *гісць, тесць..?*»

2. Червоним колом позначено варіант *гос'тᶜ', тестᶜ'* — 8, 67, 70, 71, 106, 320, 329, 918, 920.

3. Чорним знаком відображено одне слово-репрезентант *г'іс'ц'* — 31, 37—39, 88, 132, 176, 179, 213, 222, 294, 297, 308, 321, 332, 379, 393, 451, 501, 658, 713, 715, 726, 736, 814, 902.

4. Через непослідовність записів не картографовано [с']. Перехід початкового [т'] > [ц'] (*ц'есц'*) зафіксовано в нас. п. 73.

КОМЕНТАР № 110

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 450: «... *щастя...* чи ... *щасця..?*» і питання № 224 б): «*ˈЗаздрісний чуˈжому ˈщастю* чи *ˈзаздрісний на чуˈже ˈщастя,* чи *ˈзаздрісний до чуˈжого ˈщастя,* чи *ˈзаздрісний чуˈжого ˈщастя?*»

2. Позначено також: червоним колом — *шˈчастᶜ'а* — 27, 59, 71, 73, 105, 110, 247, 354, 572, 582, 787; чорним колом — *шˈчасцᵐ'а* — 779, 790.

КОМЕНТАР № 111

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 450: «... *капустяний* ... чи *капусцяний..?*»

2. Зеленим колом картографовано також: *каˈпусˈтᶜ'аний* — 53, 56, 225, 269, 302, 440, 529, 572, 582, 623, 790, 917.

3. Чорним колом позначено *капусˈчани* — 57.

4. Не картографуються: *каˈпусни* — 8, 16, 94, 98; *каˈпусни* і *каˈпустни* — 13; *каˈпусний* — 11; *каˈпуст'іни* — 274.

5. Відповідні форми засвідчено без наголосу — 6, 31, 43, 88, 90, 91, 208, 209, 246, 299, 301, 328, 355, 431, 435, 442, 469, 497, 517, 689, 696, 702, 762, 801, 827, 830, 833, 834, 891.

КОМЕНТАР № 112

1. Карту складено за матеріалом щодо ствердіння *ц'* з відповідей на різні питання Програми. Зокрема, при картографуванні диспалаталізації *ц'* у кінці слова було використано матеріал відповідей на питання №№ 239, 326, 367 а, 374, 414, 422 (*хлопець, місяць, удівець, заяць*), ствердіння *ц'* перед голосними заднього ряду простежувалося на основі питань №№ 82, 389, 416, 419, 438, 439, 455 а (*сочевиця, вулиця, зовиця, границя, вівця, праця, птиця*). Ствердіння [ц'] у лексемі *цяцька* картографується за матеріалами відповідей на частину питання № 438.

2. Чорним колом позначено також позиційний вияв фонеми /ц/ — звук [цˑ]: *ˈм'ie̯c⁽ᵗ⁾еµˑ, удоˈвеµˑ* — 17, 106, 109, 110. Суцільною лінією позначено ареал говірок, де, крім послідованого ствердіння *ц'* перед флективними голосними заднього ряду, спостережено паралельні варіанти з [ц'] і [ц] у цій позиції: *ˈвулиц'а* і *ˈвулица, пˈтиц'а* і *пˈтица* — 25, 28, 37, 45, 79, 87, 119, 130, 137, 141, 159. Зрідка відзначений [цˑ]: *ˈвулицˑа, зоˈвицˑа* — 12, 106, 110.

Пунктирна лінія окреслює ареал говірок із [ц] перед [к] (*ˈцацка*), причому враховані й ті нас. пп., де перед [а] виступає [ц']: *ˈц'ацка* — 71, 172. Записано форму *ˈц'ац'а* — 118, 136.

3. Зміни [ц'] > [цᵗ'] > [тᶜ'] (*тᶜ'веˈток, тᶜ'веˈти, тᶜ'в'іˈте*) картографуються за матеріалом відповідей на частину питання Програми № 462: «*Цвісти, цвітка, цвітчастий, цвітний* чи *квісти, квітка, квітчастий, квітний?*»

4. Ареали *ˈвулица, ˈвулиц'а* див. ДАБМ, карта № 48.

КОМЕНТАР № 113

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 70: «*ˈДятел, ˈятель,* чи *довˈбач,* чи *ˈжолва* (*ˈжонва, ˈжовна, ˈжорва*)?» і частину питання № 434: «... *дятел...* чи ... *гятел..?*»

2. Червоним зафарбованим колом картографується також: *д'ат'ел* — 1—5, 7, 14, 15, 18, 22, 29, 46, 64, 65, 67—70, 72, 73, 75, 77, 93, 95—97, 99—101, 104, 108, 190; *ˈд'ат'ол* — 20, 917; *ˈд'ат'еᵃл* — 13; *ˈдᵊ'атᶜ'ел* — 67, 71; *ˈдᵊ'атᶜ'еᵃл* — 8, 16, 94, 105; *ˈд'ател* і *д'атл* — 232, 382; *д'атл* — 876; *ˈд'ател* і *дˈйател* — 33, 42, 223, 242, 257, 319, 433, 480, 536, 551, 595; *дˈйател* — 162, 212, 215, 480, 564. Варіанти ненаголошеного [е], позначені в записах — *еᶦ, ə, иᵉ* — в усіх різновидах (*ˈд'ател, ˈд'ател', ˈйател, ˈйател'*) до уваги не взято. Засвідчено *и* (*ˈд'атил*) — 19, 38, 183, 187, 205, 243, 331, 340, 398, 460, 501, 526, 543, 545, 616, 828, 842, 845, 863.

3. Червоним контурним колом картографується ще: *ˈд'ат'ел'* — 21, 172; *ˈд'атил'* — 168, 301, 343, 351, 363, 364, 378, 391, 398, 431, 465, 511, 537, 540, 690, 740, 836, 843, 845; *ˈд'ател'* і *дˈйател'* — 35, 146, 161, 195, 281, 285, 307, 408, 415, 566, 884, 891; *дˈйател'* — 450, 690, 714, 747; *ˈд'ател'* і *ˈдател'* — 78, 81, 181; *ˈдат'ел'* — 587.

4. Зеленим контурним колом передано також: *ˈʒ'атлик* — 705, 708; *ˈʒ'адлик* — 699.

5. Чорним зафарбованим колом картографується ще: *ˈйатил* — 227, 294, 304, 480, 504, 543, 545, 547, 583; *ˈйател* і *йаˈтел* — 530; *ˈйатлик* — 184, 266, 303, 335, 336, 364, 365, 370, 380, 390, 394, 395, 397, 400, 404, 412, 419, 422, 423, 425, 506, 516, 570, 578, 579, 580, 616, 620, 657, 696, 706, 713, 739, 740, 784, 793, 829, 830, 867.

6. Чорним контурним колом передано також: *ˈйатил'* — 171, 205, 270, 302, 427; *йаˈтел'* — 165; *ˈйател'* і *йаˈтел'* — 532; *вˈйател'* — 557, 611.

7. Як *ˈйат'іл'* картографується *ˈйак'іл'* — 792.

8. Чорним трикутником картографується також: *ˈйатер, ˈйатер'* — 363; *ˈйатир* — 171.

9. У записах є ремарки: *ˈйател* («говорять старі») — 261; *ˈйател'* («стара назва») — 297.

10. Не картографовано: *ˈд'адлик* — 709, 712, 724; *ˈд'адəл'* — 384; *ˈд'акул* — 724; *ˈд'ат'ол* — 20, 29, 32, 60; *ˈйат'ол* — 20; *ˈйадлик* — 709, 712, 755; *ˈх'ател* — 726.

11. Як *кл'уйˈдерево* картографується структура *кл'унˈдерево* — 420.

12. Не картографуються такі поодинокі назви: *к'л'ундер* — 152; *товстоˈнuус* — 162; *кл'укоˈдер* — 391; *ґˈлогун* — 460; *ˈʒ'ура* — 583; *кл'уˈвак* — 607; *стуˈкач* — 614; *ˈодуд* — 615, 617, 630; *хухуˈдут* — 675; *ˈвудвод* — 743; *ˈодуд* або *ходуˈдуд* — 909; *к'л'одуб* — 784; *ˈйанкил', ˈйанкəл'* — 894; *короˈбой* (з ремаркою «давнє») — 391.

13. Ареал *ˈд'ател* див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 127; *довˈбач* — АЛМ, пит. № 1650.

КОМЕНТАР № 114

1. Карту складено за відповідями на питання № 90: «*Веˈсілля* чи *сˈвадьба?..*» із залученням відповідей на частину питання № 370: «*Пір'я, подвір'я, прислів'я, щастя, листя, повітря, весілля, каміння* чи *пір'є, подвір'є, прислів'є, щастє, листє, повітрє, весіллє, каміннє?*» і частину питання № 435: «*Життя, сміття, весілля, гілля, насіння, каміння* чи *житє, смітє, весілє, гілє, насінє, камінє?*»

2. У зв'язку з тим, що жодна з наведених у легенді структур не характерна для літературної мови, на карті відсутній червоний колір; слово *весілля*, записане паралельно в більшості нас. пп., за винятком східної частини території, не картографується; цим пояснюється розрідженість карти.

3. Зеленим колом передається також: *сˈват'ба* — 92, 296, 387, 395, 526, 542, 559, 560, 663, 686, 746, 767, 816, 822, 839, 849, 862; *сˈвадᵐ'ба* — 97, 128, 308; *сˈвад'ба* — 544, 641, 656; *сˈвайд'ба* — 110; *сˈваʒ'ба* — 5; *сˈваʒба* — 16.

4. Ареал *сˈвад'ба* див. AJPP, карта № 23.

КОМЕНТАР № 115

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 417: «*Соняшник* ... чи *сояшник..?*» і частину питання № 15: «Як у вас називається поле, з якого знято: е) *ˈсоняшник?*»

2. Позначено також: червоним зафарбованим колом — *ˈсон'аᵉчн'ік* — 96; *ˈсон'ечн'ік* — 70; *ˈсон'ішник* — 189; *соˈн'ешн'ік* — 918; *сон'аˈки* — 275;

червоним контурним колом — *ˈсонəшник* — 54, 274, 279; *ˈсонішник* — 43, 198 (паралельно до *ˈсойашник*), 274; *ˈсонишн'ак* — 43; *ˈсоначник* — 88 (поряд із *ˈсон'ашник*); *ˈсонашн'ік* — 65, 95; *ˈсонашник* — 85, 98; *соˈношник* — 25, 36, 39, 205; *соˈношн'ік* — 917;

чорним колом — *ˈсойешник* — 233; *ˈсоiшник* — 172, 175; *соˈйошник* — 264;

зеленим штрихуванням — *слоˈнешник* — 215, 220, 224, 254, 304, 435 (поряд із *сωлоˈнешник*); *сˈлон'ашник* — 449, 450, 454; *сˈлойашник* — 439, 529; *слуˈнешник* — 218; *слωˈн'ешник* — 444; *слωˈйаш-*

ник — 227; *сɷлˈнешник* — 223; *сɷлɷˈнешник* — 436; *сулуˈнешник* — 437;

синьою площиною — *ˈсонʼіх* — 307 (паралельно до *ˈсонʼах*); *ˈсойахи* — 646, 647, 900; *ˈсонух* — 186, 187, 190, 191.

3. Звукосполучення [чн] (*ˈсонʼачник, ˈсойачник*) відзначено — 20, 47, 53, 56, 62, 69, 70, 71, 87, 96, 99, 111, 148, 149, 196, 259, 261, 277, 340, 347, 363, 431; [чн] паралельно до [шн] — 49, 52, 57, 77, 81, 82, 89, 91, 101, 174, 342, 374, 385, 388, 389, 421, 468, 672, 809, 817.

4. Записано також: *соˈнешник* — 27; *соˈнешнік* — 77 (поряд із *ˈсойашнʼік, ˈсонʼачнʼік*), 82; *соˈнешник* — 42 (паралельно до *ˈсонʼашник*), [illegible] оряд із *соˈнʼашник*), 61, 110, 118, 121, 123, 125, 130, 137, 199, 2[illegible] 202, 205, 207, 210, 213, 225, 226, 232, 237, 239, 241, 244, 246, 27[illegible]6, 277, 284, 309, 311; *соˈнечник* — 53 (поряд із *ˈсонʼачник*), 238; *с*[illegible]*ашник* — 34, 35, 41 (паралельно до *соˈнешник*), 212, 305, 353, 376 (поряд із *ˈсонʼашчик*), 479, 632; *соˈношник* — 36, 205 (поряд із *соˈнешник*); *соˈнишнʼак* — 43 (паралельно до *ˈсонишнʼак*), 52 (поряд із *ˈсонʼашник*); *соˈйашник* — 228, 256, 533, 535, 538, 542, 545, 547; *солоˈйашник* — 443; *слɷˈйашник* — 227 (поряд із *ˈсойашник*); *сонʼашˈник* — 193, 313, 314, 350, 351, 485; *сойашˈник* — 907; *соˈнʼах* — 53, 195; *ˈшойашник* (поряд із *ˈсойашник*) — 270, 300, 303, 305, 332, 413, 480, 482, 504, 575, 600; *шоˈйашник* — 545 (поряд із *соˈйашник*); *ˈшонʼашник* — 712 (поряд із *ˈсонʼашник*).

5. Не картографовано: *сонавашˈник* — 157; *ˈсонайки* — 157, 162; ***под(т)ˈсолнух*** — 12, 14, 186, 330, 864; *потˈсонух* — 18, 19; *огоˈнешник* — 211; *насоˈнешник* — 242, 243; *круˈжалки* — 9; *ˈсемечки* — 6, 57; *каˈмʼелкʼі* — 8; *маˈрʼелка* — 16, а також із ремарками «стебло соняшника» до *ˈсонашʼіна* — 5, до *ˈсонʼічнʼік* — 20, до *соˈнешнʼак* — 272, до *соˈнашнʼік* — 64, до *ˈсонечнʼік* — 920; «зрізані, повибивані» до *сонʼашниˈки* — 922.

6. Ареал *ˈсонʼашник* див. ЛАЗО, ч. 2, **карта № 192.**

КОМЕНТАР № 116

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 321: «ˈПідем *зі* мˈною, *зо* мˈною чи *зі мнов*, чи *зі* мˈ*нойов*, чи *зі мном?*» і питання № 322: «Піˈде за *ˈнього* чи за *ˈйого*, чи за *ˈнего*, чи за *ˈего*, чи за *ни* піˈде?»

2. Червоним колом відображено також: *піˈдем, піˈде* — 218; *ˈпідеим* — 549.

3. Зеленим штрихуванням відбито ще: *ˈпэйдем* — 252; *ˈпыийде, пыийдем* — 278.

4. Жовтим штрихуванням позначено й такі записи: *пайˈдем, пайˈдʼе* — 2; *пайˈдʼом, пайˈдʼет* — 15; *пайˈдʼом* — 5 (як паралель), 14; *пайˈзʼем, пайˈзʼе* — 16; *пайˈдем, пайˈде* — 76; *пайˈдем* — 86; *ˈпоийдʼе* — 4.

5. Синім штрихуванням нанесено також: *пуойˈдем* — 23, 24; *ˈпɷйдэм, пɷйˈду* — 38; *ˈпоийде* — 52; *поиˈйде* — 53; *пуойде* — 55.

6. Коричневим штрихуванням відбито й такі записи: *ˈпуейдʼем, ˈпуейдʼе* — 93; *ˈпуейдем, ˈпуейде* — 109, 122; *ˈпуэйдем, ˈпуэйде* — 133; *ˈпуийдем, ˈпуийде* — 275; *ˈпуийде* — 324.

7. Фіолетовим штрихуванням відображено ще: *ˈпуойдом, ˈпуойде* — 20; *ˈпуойдем, ˈпуойде* — 56; *ˈпуойде* — 59; *ˈпуойдʺе* — 917; *ˈпуойдем, ˈпуойде* — 82; *ˈпуойдам* — 108; *ˈпуойде* — 241; *ˈпуойдем, ˈпуойде* — 920.

8. Оранжеву лінію проведено з незначним ступенем умовності. Нею охоплено всі випадки послідовного паралелізму *(-ем//-ˈем, -е//-ˈе)* — 26, 27, 49, 55, 247, 494, 812, 815, 820, 823, 851, 852; паралелізм у формах множини *(-ем//-ˈем)* — 22, 23, 48, 232, 236, 263, 276, 373, 473, 476, 536, 539, 614, 643, 743, 818; паралелізм у формах однини *(-е//-ˈе)* — 116, 249, 367, 506, 801; відмінності між формами множини й однини *(-ˈем*, але *-е)* — 33, 40, 51, 204, 225, 240, 241, 306, 330, 337, 504, 515, 551, 580, 587, 703, 713, 750, 774; іншу відмінність того ж типу *(-ем*, але *-ˈе)* — 24, 25, 53, 87, 173, 177, 224, 239, 253, 256, 269, 294, 295, 341, 367, 435, 462, 465, 466, 476, 482, 502, 506, 508, 519, 522, 523, 526, 540, 555, 557, 566—568, 582, 615, 639, 644, 659, 668, 687, 696, 698, 761, 784, 788, 797, 798, 803, 808, 810, 811, 816, 817, 821, 833, 839, 843, 850, 875, 878. Навпаки, цією лінією не охоплено тих розрізнених нас. пп., у говірках яких записано паралелі в формах множини — 356; у формах однини — 285 та відмінність між формами однини й множини: *-ˈем*, але *-е* — 19, 104, 161, 278; *-ем*, але *-ˈе* — 7, 106, 135, 312, 319, 349, 385, 390, 393, 413, 414, 421, 606, 675, 678, 912. Не взято до уваги для нанесення оранжевої лінії таких даних: *пайˈдʼом* — 5, 14, 15, 18, 47, 104; *пойˈдʼом* — 178 (як паралель), 190; *пʼійˈде* — 128. Ця лінія не характеризує говірок нас. пп. 3, 32, 68, 69, 80, 107, 120, 124, 134, 136, 146, 150, 167, 186, 206, 209, 229, 242, 243, 250, 254, 262, 271, 274, 279, 284, 293, 338, 386, 387, 431, 450, 457, 474, 499, 507, 511, 548, 553, 554, 570, 573, 589, 591, 620, 654, 658, 683, 694, 712, 729, 735, 748, 749, 757, 778, 779, 793, 809, 832, 856, 881, 895, 897, тому що в відповідних записах немає потрібних даних (не позначено, зокрема, наголосу).

9. Не скартографовано знаками (або також штрихуванням) таких записів: *пʼідем, пʼіˈде* — 29; *ˈпʼіде* — 40; *піˈдем, піде* — 46; *підем, піде* — 47, 52, 55; *піˈдэм* — 58; *ˈпʼідем* — 119, 132; *ˈпʼійдем, пʼійˈде* — 128; *ˈпідем, піˈде* — 239; *ˈпіде* — 316.

КОМЕНТАР № 117

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 450: «Тре*тій* ... чи треці*й*..?» Додатково використано матеріал відповідей на частину питання № 461: «... двійчи, трійчи (двічі, тричі) чи ... двійки, трійки?»

2. Червоним колом картографовано *тˈретʼ:і* — 13; чорним — *тˈрийтʼі* — 34.

3. Пом'якшення приголосного [р] записано: *тˈрʼетʼі* — 25; *тˈрʼетʼій* — 14; *тˈрʼецʼі(й)* — 16, 101; *тˈрʼейтʼі* — 3, 20; *тˈрʼейтʼій* — 44; *тˈрʼетʺі* — 15, 17, 70, 72; *тˈрʼейтʼі* — 1, 5.

4. Перехід [тʼ] в [цʼ] засвідчено: *тˈрʼецʼі(й)* — 16, 101; *тˈрейцʼі* — 32; *тˈретцʼі* — 8, 67.

5. Відсутність кінцевого *ї* *(тˈре(й)тʼі)* засвідчено: 1 — 8, 12, 15, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 30, 32—38, 41—43, 45—47, 49, 50—52, 54, 56, 57, 59, 61—68, 70, 72, 74—78, 82—85, 88, 91, 93, 94, 96, 90, 100, 102—104, 106—112, 114, 115, 117, 118, 123, 125, 126, 128—130, 132—140, 142—144, 146, 148—150, 157, 162, 163, 166, 170, 172, 187, 189, 199, 202, 204, 206—208, 223, 234, 236—238, 240—245, 247, 249—251, 253, 257, 271, 274—280, 286, 289, 311, 316, 321, 324, 353, 476, 917—920.

6. Чорна ізоглоса окреслює говірки, де [ї] виступає у словах *двійчи* і *трійчи* або тільки в одному з них — *двійчи* — 59, 65, 72, 83, 102, 108, 128, 385; *трійчи* — 3, 116, 144, 145, 232, 281, 286, 323, 324.

Наявні в записах форми *двійки, трійки* до уваги не бралися, бо записувачі в багатьох випадках замість відповідних прислівників передавали форми іменників *двійка, трійка.*

Ізоглоса об'єднує такі структури: *дˈвійчʼі* — 23, 38, 74, 205, 225; *дˈвʼійчи* — 91, 92, 128, 130, 132, 274, 285, 309, 320, 385, 386, 389, 390, 393; *дˈвийчи* — 147, 148, 150, 163, 167, 169, 208, 275, 321; *дˈвойчи* — 8, 9, 12, 13, 30, 39, 51, 56, 67, 77, 84, 96, 108, 188, 237; *дˈвойчі* — 47, 53; *дˈвойчʼе* — 99; *дˈвейчи* — 85, 243; *дˈвуйчи* — 47, 66, 72, 79, 113, 125, 137, 166, 189; *дˈвуойчʼі* — 21, 31, 59, 67, 68, 94; *дˈвуойчи* — 6, 12, 23, 32, 36, 69, 78, 80, 81, 83, 93, 97, 100—102, 106, 115, 117, 120, 121, 138, 140, 143, 157, 272; *дˈвуийчʼі* — 85; *дˈвуийчи* — 103, 112, 123, 133, 138, 139; *дˈвуейчи* — 122; *дˈвʼіейчи* — 135; *тˈрійʼі* — 115, 116; *тˈрійчи* — 169, 208, 275; *тˈрʼійчʼі* — 38, 132, 225; *тˈрʼійчи* — 84, 91, 132, 388, 389, 390, 393; *тˈрейчʼі* — 28, 67, 68, 92, 122, 232, 323; *тˈрейчи* — 3, 6, 78, 79, 81, 83, 85, 92, 96, 100, 106, 107, 109—111, 113, 114, 117, 120, 123, 125, 130, 133, 134, 136, 137, 140, 143—148, 150, 163, 166, 189, 243, 272, 274, 281, 285, 286, 297, 309, 321, 324; *тˈройчʼі* — 103, 112, 139; *тˈройчи* — 8, 9, 12, 13, 23, 30, 39, 51, 56, 77, 84, 88, 237; *тˈройчи* — 66; *тˈруойчи* — 12, 21, 31, 32, 36, 66, 69, 80, 93, 97, 121, 157; *тˈруийчи* — 103, 112, 135, 139.

КОМЕНТАР № 118

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 441: «Ожеред, між, іржати, жага, жеврiти, дружина, служба чи озеред, міз, ірзати, зага, зеврiти, друзина, слузба?» і на питання № 30: «Як у вас називається велика кладка снопів у полі, на току: *сˈкирта, ожеˈред?..»*

2. Червоним колом відображено разом з тим: *ɷжеˈред* — 225, 228; *ужеˈред* — 446; *жаˈред* — 611 (як паралель); *ожеˈред* — 732; *ожэˈред* — 719; *ожаˈред* — 794 (як паралель); *оˈжеред* — 214, 823 (як паралель); *оˈжерэд* — 478 (як паралель).

3. Чорним колом нанесено також: *озʺеˈрод* — 917; *озʼеˈрод* — 918; *оузеиˈред* — 224; *узэˈрет, ɷзэˈрет, взеˈрет* — 232; *гɷзэˈред* — 447; *оˈзерет* — 269.

4. Синім штрихуванням позначено й неповне оглушення [д]: *гожиˈредт* — 542; *ожеˈретд* — 549 (як паралель); *ожиˈредт* — 580, 828, 845 (як паралель); *ожиеˈретд* — 836; *гожиˈретд* — 758 (як паралель); *ожеиˈретд* — 800; *ожеиˈредт* — 820; *ожеˈредт* — 861; *озеˈредт* — 193, 321, 922.

5. На карті не відбито переходу [о] > [а] на початку слова: *ажеˈрет* — 2; *ажеˈред* — 11, 60, 76, 79, 88, 95, 103, 112, 128, 129, 130, 131, 138, 140, 142, 278; *ажеред* — 85; *ажередʼ* — 91; *ажеˈредʼ* — 134; *азеˈред* — 111; *азиˈрет* — 188. Також не відображено протетичного [г]: *гожэˈред* — 441, 445, 448, 458, 459, 463, 473, 483, 492, 498, 499, 690, 731—734, 743, 746, 760 і як паралель — 461, 468, 489, 494, 742, 745, 763; *гожиˈред* — 449, 460 і як паралель — 465, 504, 694; *гожиˈрет* — 502, 688, 758; *гожеˈред* — 457, 466, 470, 488, 496, 761, 768, 771, 774, 786 і як паралель — 485, 508, 584, 728; *гожеиˈред* — 467, 730, 764 (як паралель), 795; *гожэˈред* — 452, 509 (як паралель); *гожиˈредт* — 542; *гожиеˈред* — 736, 765, 784; *гожиˈретд* — 758 (як паралель); *гоҙеˈред* — 732; *гозеˈред* — 441, 478 (як паралель), 490; *гозэˈред* — 445, 486 (як паралель); *гɷзэˈред* — 447. Не відображено й мовлення наймолодшого віку: *ожеˈред* — 177, 180; *ожэˈред* — 324, 486.

6. На структурах *ожеред* — 49, 57, 91, 209, 238, 807 та *ожаред* — 101 не проставлено знака наголосу.

7. Ареали заступлення [ж]/[з] див. АРГВМ, карта № 215; ДАБМ, карта № 235.

КОМЕНТАР № 119

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 444 а): «Сажа... чи саджа?»

КОМЕНТАР № 120

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 445: «Джміль... чи чміль..?»

2. Виділення частини питання № 445 для складання окремої карти зумовлено різницею рефлексів шиплячого картографованих лексем і розбіжністю в ареальному вияві ряду структур.

3. Позначено також: червоним колом — *ҙмелʼ* — 9, 52, 242, 250, 339, 661; *ҙмʼелʼ* — 2, 44, 64, 191; *ҙмʼе:лʼ* — 4; *ҙмэлʼ* — 34, 37; *ҙмеилʼ* — 240, 243; *ҙмилʼ* — 34, 169, 173, 174, 180, 219, 250, 252, 253; *ҙмʼіелʼ* — 5, 11, 25, 33, 39, 41, 42, 54, 67—69, 72, 83, 106—108 (паралельно до *чмʼіелʼ*), 110, 115, 120, 122, 128, 129, 139—143, 157, 236, 274; *ҙмʼіелʼ* — 98; *ҙмуелʼ* — 27, 91, 100; *ҙмійлʼ* — 585; *ҙеиˈмʼілʼ* — 629 (поряд із *ҙмʼілʼ*);

червоним трикутником — *жмелʼ* — 55, 186; *жмʼелʼ* — 10, 14, 18, 44, 55 (поряд із *чмʼілʼ*), 64, 71, 158, 187, 229; *жмэлʼ* — 31, 48; *жмилʼ* — 26, 217, 284, 311; *жмʼіелʼ* — 23, 33, 67, 80, 104, 120, 121; *жмиелʼ* — 241; *жміилʼ* — 249;

чорним колом — *чмелʼ* — 2, 12, 23, 24, 53, 55, 56, 60, 66, 77, 79, 85, 88, 205, 208; *чмʼелʼ* — 1, 13, 16, 21, 46, 65, 67, 72, 75, 95, 96, 99, 101, 190; *чмёлʼ* — 61; *чмэлʼ* — 36, 49, 201; *чмілʼ* — 35, 247; *чмилʼ* — 31, 169, 257, 319; *чмʼіелʼ* — 3, 6, 7, 17, 20, 22, 24, 47, 49, 50, 51, 53 (поряд із *чмʼеілʼ*), 58, 66—68, 70, 73, 74, 76—78, 82, 83, 93, 94, 97, 101—103, 105, 106, 109, 113, 114, 117, 118, 120, 131, 138, 200, 203, 205, 274, 279; *чміелʼ* — 134; *чмʼіелʼ* — 59, 62; *чміилʼ* — 81, 84 (паралельно до *чмʼіелʼ*); *чмуелʼ* — 56, 57; *чмуелʼ* — 917—919; *чмʼілʼ* — 921;

чорним трикутником — *шмʼіелʼ* — 28, 29, 94; *шмиелʼ* — 244.

4. Відзначено ще: *зʼмʼілʼ* — 383 (паралельно до *чмʼілʼ*); *зʼмʼілʼ* — 893 (поряд із *ҙмʼілʼ, жмʼілʼ*); *ачˈмʼілʼ* — 75.

КОМЕНТАР № 121

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 425 б): «*Бджола, бжола* чи *пчола* (*пщола*)?»

2. Червоним колом позначено також: *бʼҙоˈла* — 452; *бдʼжоˈла* — 296, 863, 893; *бҙоˈла* — 266, 532; *бчжʼоˈла* — 400; *ҙоˈла* — 198, 295, 399, 432, 632; *дҙоˈла* — 714, 909.

3. Червоним трикутником передано також: *бждчʼоˈла* — 896; *джҙоˈла* — 612; *бждʼжоˈла* — 902.

4. Контурним колом позначено так само *б̑жоˈла* — 577.

5. Контурним квадратом картографується також: *бж'д'оˈла* — 648; *бждоˈла* — 525, 885.

6. Чорним колом, крім структури *пчоˈла,* позначено: *п^{б}чоˈла* — 529; *б̑чоˈла* — 646, 796; *бч(')оˈла* — 245, 410, 413, 414, 519, 522, 838, 849, 891, 894; *бчеˈла* — 137.

7. Чорним трикутником картографується також: *бшчоˈла* — 611; *бдшчоˈла* — 910.

8. Жовта площина об'єднує також написання, що позначають різні стадії переходу [е] > [а]: *е^{а}, а^{е}, ӓ, â*: *пче^{а}ˈла*—71; *пча^{е}ˈла*—4, *пчӓˈла* — 5, 68; *пчâˈла* — 65.

9. Відзначено структури з [л·] (*бʒоˈл·а, пчоˈл·а* та ін.) — 339, 366, 477, 515, 536, 549, 550, 561, 563, 582, 601, 604, 605, 608, 622, 845; з [л'] — *бʒоˈл'а, бжʒоˈл'а,* — 355, 514, 521.

10. Не картографовано [а] з [о], [е] (*пчаˈла, бжаˈла*) — 3, 7—9, 13, 18, 47, 64, 68, 73, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 94, 96, 97, 101, 103, 105, 107, 108, 110—112, 116, 124, 127, 128, 130, 131, 133—136, 138, 140, 142, 176, 186, 188, 189, 278, 279 і виникнення [у], [о^{у}] з [о]: *бжуˈла, пчуˈла* — 437, 446; *пчωˈла* — 229, 447.

11. У записах є ремарки: «зрідка» — до структур: *пчоˈла* — 477; *бʒ'оˈла* — 398; «*ж* наближається до *ч*» — до структури *бджоˈла* — 796. У записі з нас. п. 173 вказується на семантичну диференціацію: *пчоˈла* («*Бˈʒоли* кажуть на *ˈоси*»).

12. Ареал *пчоˈла* див. AJPP, карта № 226.

КОМЕНТАР № 122

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 437: «... лоша... чи ... лошя..?»

2. Позначено також: червоним колом — *л·оˈша* — 60, 114, 241, 270, 292, 354, 366, 477, 551, 575, 577, 584, 605, 766, 799, 826, 828, 845, 861, 882; *ло^{у}ˈша* — 26, 31, 45, 205, 224, 275; *лωˈша* — 228, 229, 433, 436, 439, 447, 454, 479; *луˈша* — 268, 446;

чорним колом — *л·оˈш·а* — 62, 120, 204, 225, 505, 507; *л'оˈш'а* — 514, 521, 549, 558, 561, 563, 608; *л·оˈш'а* — 335, 359, 607.

3. Не картографується: *лаˈшонак* — 14, 19; *лаˈш'онок* — 18; *лошеˈн'а* — 20, 22; *лашеˈн'а* — 139; *лош'еˈн'а* — 22, 24.

КОМЕНТАР № 123

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 436: «... воˈлочять, тоˈлочять чи ... воˈлочать, тоˈлочать?»

2. Червоним колом передано також: *ваˈлочӓт', таˈлочӓт'* — 67, 68; *воˈлочац', тоˈлочац'* — 32; *воˈл·очат, тоˈл·очат* — 35; *воˈл·очат', тоˈл·очат'* — 243, 270, 536, 551, 563, 795, 799, 826; *во^{у}ˈлочат, то^{у}ˈлочат* — 221, 224, 782; *вωˈлочат', тωˈлочат'* — 228, 230, 435, 436; *вуˈлочат', туˈлочат'* — 268, 437, 446; *воˈлочәт, тоˈлочәт* — 38, 40, 45, 48, 54; *во^{а}ˈлочет', та^{о}ˈлочет'* — 47; *воˈл·очет', тоˈл·очет'* — 91, 120; *воˈл·очут', тоˈл·очут'* — 861; *ваˈл·очет', таˈл·очет'* — 114; *ваˈлочут', таˈлочут'* — 187, 189.

Знак поставлено лише на основі лексеми: *воˈлочат'* — 24, 217, 222, 226, 245, 248, 259, 275, 284, 323, 531, 642, 760, 810, 869; *ваˈлочат'* — 1, 2, 7, 101, 104, 125, 126; *во^{а}ˈлочат'* — 5; *ваˈлочат$^{ч'}$* — 8, 71; *ваˈлочац'* — 73; *воˈлочат* — 29, 236, 661, 662, 691, 699, 739, 783; *воˈл·очат'* — 799; *воˈлочет'* — 46, 74, 75, 77; *воˈл·очет'* — 62; *воˈлочәт* — 34; *воˈлочут'* — 571; *тоˈлочат'* — 115, 220; *таˈлочат'* — 4; *таˈлочет'* — 9, 17, 157.

3. Чорним колом позначено ще: *воˈлоч·ат', тоˈлоч·ат'* — 148, 505, 507, 623, 787, 819, 861; *ваˈлоч·ат', таˈлоч·ат'* — 15, 274; *воˈлоч·а^{е}т', тоˈлоч·а^{е}т'* — 263; *воˈл·оч·ат', тоˈл·оч·ат'* — 582; *ваˈлоч'е^{а}т', таˈлоч'е^{а}т'* — 3; *ваˈлоч'а^{е}т', таˈлоч'а^{е}т'* — 97; *во^{а}ˈлоч'а^{е}т', таˈлоч'е^{а}т'* — 96; *воˈл·оч'ат, тоˈл·оч'ат'* — 146, 316, 329, 335, 354, 355, 359, 366, 477, 514, 515, 549, 550, 557, 575, 602, 604, 605, 607—609, 828, 845.

Знак поставлено на основі лексеми: *воˈлоч'ат'* — 151, 191, 192, 292, 299, 310, 554, 596, 613, 807, 842, 867; *воˈлоч'ат* — 271; *воˈл·оч'ат'* — 777; *ваˈлоч'ат'* — 14; *воˈлоч·ет* — 272; *тоˈлоч'ат'* — 409, 825.

КОМЕНТАР № 124

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 404: «Жовч чи жувч, чи жуовч?»

2. Червоним колом картографовано ще: *жуйч* — 158, 291, 687; *жуойч* — 25, 35, 42, 45, 108, 162, 201; *ж'овч* — 886.

3. Чорним колом позначено також: *жуойт'* — 48, 57, 70, 274; *жойц'* — 16, 99.

4. Не картографується — *жойст'* — 335, 339, 779.

КОМЕНТАР № 125

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 452: «Мельник ... (з м'яким *л*) чи мел·ник... (з напівм'яким *л*), чи... мелник ... (з твердим *л*)?»

2. Структуру з напівпом'якшеним [л·] (іноді паралельно з м'яким або твердим) записано в нас. пп. 17, 35, 39, 62, 67, 75, 78, 84, 113, 114, 116, 119, 152, 157, 171, 176, 188, 195, 206, 243, 253, 256, 257, 263, 272, 279, 283, 300, 303, 317, 321, 325, 330, 333, 360, 361, 372, 376, 377, 383, 385—387, 421, 448, 533, 535, 540, 549, 550, 555, 563, 586, 607, 609, 616, 658, 667, 752, 754, 761, 766, 778, 781, 799, 827, 828, 842, 845, 858, 861, 870, 902, 907, 914.

3. У записах з нас. пп. 16, 120, 121, 124, 132, 133, 135, 146, 154, 161, 301, 324, 329, 331, 335, 344, 428, 557, 564, 575, 622, 626, 659, 921 на цю частину питання Програми є відповідь *мірошник;* 15, 110, 916 поруч з *мірошник* — *ˈмел'ник.*

4. У записі з нас. п. 220 поряд із [л'] засвідчено [ў] (*ˈмеўник*).

5. М'який [м'] перед [е] (*ˈм'ел'н'і(и)к*) відзначено — 1—5, 7, 8, 13, 14, 18, 21, 22, 65, 66, 68—72, 74, 93, 94, 96, 97, 100—102, 105; напівм'який [м·] (*ˈм·ел'н'і(и)к*) — 15, 44, 77, 106.

6. М'якість суфіксального [н'] див. на карті № 102.

7. У нас. п. 15 є ремарка, що *ˈм·ел'н'ік* вживається зрідка.

8. Ареал *ˈмел'ник* див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 108.

КОМЕНТАР № 126

1. Картографується опозиція /р/ ~ /р'/ у різних позиціях. Опозиція /р/ ~ /р'/ перед [а] (*ˈрад'іст' ~ поˈр'адок; ˈразом ~ гр'аз'*) і в кінці слова (*йар ~ коˈсар'*) відбита узагальнено, вона деталізується картами №№ 127—131. Опозиція /р/ ~ /р'/ перед [у] (*ˈруки ~ кр'ук*) картографується за матеріалом відповідей на питання Програми № 45 («Снігопад з вітром»), де в багатьох випадках відзначена лексема *зав'іˈр(')уха*, і № 23 («Плуг і його частини») та № 56 («Колиска»), де часто фіксуються лексеми *кр(')ук, кр(')уˈчок.* Вияви /р/ і /р'/ у словах *тр(')ох, чотиˈр(')ох* картографуються за матеріалом відповідей на питання № 237 «*Іˈде три бˈраˈти* чи *іˈде трьох браˈтів?*» і № 345 «*Двадцяˈти чотиˈрьох ˈроків* чи *дˈвадцять чотиˈрьох..?*»

2. Основне протиставлення, передане червоною і зеленою площинами, зумовлене розрізненням і нерозрізненням /р/ та /р'/ (у зв'язку з диспалаталізацією *р'* у значній частині говорів І тому АУМ: *поˈрадок, граз', гоˈрачиї, круˈчок, коˈсар, трох, зав'іˈруха* та ін.

3. Зелене штрихування на червоній площині відбиває збереження позиційно обмеженої опозиції /р/ ~ /р'/, наприклад: *ˈрад'іст' ~ поˈрадок; ˈруки ~ кр'ук;* але *коˈсар, диˈмар* та ін. Поєднання червоної площини з чорним штрихуванням свідчить про позиційно обмежене розрізнення /р/ та /рй/, що постало внаслідок виникнення двофонемного сполучення /рй/ відповідно до *р'*: *ˈрадост' ~ рˈйасни; ˈруки ~ завирˈйуха.*

4. Позиції, в яких виявляється /р/ ~ /р'/, деталізуються ізоглосами. Опозиція /р/ ~ /р'/ найширше виявляється перед [а], ареал її перед [у] й у кінці слова відповідно вужчий. Поширення в деяких говірках форм *тр'ох, чотиˈр'ох* за умов зміни [р'] > [р] в інших позиціях, можливо, пояснюється впливом аналогічних граматичних форм (*пйаˈт'ох, ш'іс'т'ох*); сполучення [рй], як правило, виявляється перед [а], структури з [рй] перед [у] відзначено лише в нас. пп. 5, 90, 107. В окремих нас. пп. (5, 82, 88, 90, 91, 96, 235) [рй] < *р'* зафіксовано в позиції перед виявами /i̯e/: *рˈйi̯eдко, рˈйi̯eчка.*

5. Ареали опозиції /р/ ~ /р'/ і змін [р'] > [р] див. ДАБМ, карта № 42.

КОМЕНТАР № 127

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 455 б): «... по*ря*док... чи ... по*ра*док.., *ря*тувати... чи *ра*тувати?» і частину питання № 390: «... г*а*рячий... чи ... г*о*рячий..?» Використано також дані щодо виявів /р/ і /р'/ перед рефлексами ę в інших словах, представлених на картах №№ 51 (*рябий*) і 52 (*запряжу*).

2. Оскільки зміни [р'] перед наголошеними і ненаголошеними рефлексами ę у частині говорів (переважно, північних) виявлені по-різному в зв'язку з розрізненням наголошених і ненаголошених рефлексів ę в цих говорах, вияви /р/ і /р'/ перед наголошеними і ненаголошеними голосними картографуються різними засобами (відповідно — знаками й ізоглосами), об'єднаними спільними кольорами.

3. Червоним колом позначено також [р·]: *поˈр·адок, гоˈр·ачи(й)* — 15, 17, 110, 820; *гоˈр·ачи^{і}* — 106; *поˈр·адок* — 113, 517; чорним колом — сполука [р·й]: *пор·ˈйадок, гор·ˈйачи* — 3, 130.

4. У деяких нас. пп. відзначено відмінності у виявах /р/ і /р'/ в одній позиції (перед наголошеним рефлексом) у різних словах, а саме: *поˈрадок, гоˈр'ачи(й)* — 7, 109, 277, 285, 287, 299, 527, 797; *поˈр·адок, гоˈр'ачи(й)* — 113, 517; *порˈйадок, гоˈр'ачи(й)* — 99, 167, 272; *поˈрадок, гоˈр·ачи(й)* — 118, 498; *парˈйадак, гаˈрачи* — 96.

5. Відмінність виявів /р/ і /р'/ перед ненаголошеними рефлексами ę порівняно з позиціями перед наголошеними рефлексами у північних говорах пов'язана з характерним для цих говорів залежним від наголосу протиставленням [ˈа] (< ę) ~ [е] (< ę). Звертає на себе увагу також і той факт, що виникнення сполучення [рй] (< *р'*) перед ненаголошеними рефлексами ę спостерігається рідше, порівняно з позиціями перед наголошеними рефлексами ę .

6. Для зіставлення наводяться ареали [р] і [рй] у лексемі *р'атуˈвати.*

КОМЕНТАР № 128

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 455 б): «... бу*ря*.., зо*ря* чи ... бу*ра*.., зо*ра*?» У зв'язку з тим, що вияви фонем /р/ і /р'/ мають певні відмінності у позиціях перед [а] (< ę) і [а] (< ѫ), картографуються лише зміни давньої палатальності *р'* перед [а] (< ѫ), виявлені в основах наз. відм. одн. іменників І відміни *зоˈр'а, ˈбур'а,* із залученням матеріалів відповідей на частину питання № 389: «зоря... чи ... з*а*ря?» Зміни палатальності *р'* перед [а] (< ę) картографуються окремо (див. карту № 127).

2. Оскільки [р']/[р] в основах іменників *зоˈр'а* і *ˈбур'а* в деяких нас. пп. виявлено неоднаково, зміни давнього *р'* в основах цих іменників, хоча й є явищами одного рівня, картографуються різними засобами — знаками й ізоглосами, об'єднаними спільним кольором.

3. Зеленим колом і відповідно зеленою лінією, крім [р], позначається [р·]: *заˈр·а, ˈбур·а* — 17, 62, 113, 435, 820; чорним колом і чорною лінією картографується також [р'й]: *ˈбур'йа* — 130; [р·й]: *ˈбур·йа* — 5.

4. Пом'якшення етимологічного *р* в основі іменників *ˈкоўдр'а, ˈкодр'а* картографується на основі відповідей на питання Програми № 134: «Як у вас називається — *ˈковдра, ˈкодря* (одіяло)?»

КОМЕНТАР № 129

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 455 а): «... *ра*ма, г*ра*д, г*ра*ниця... чи *ря*ма, г*ряд*, г*ря*ниця?»

2. Зміни етимологічного [р] перед [а] в лексемах, визначених питанням Програми, виявлено неоднаково, вони картографуються різними засобами — знаками, штрихуванням, ізоглосою, що об'єднуються спільним кольором.

3. Червоним колом також картографується [*р·*]: *гр·ад* — 62, 603; чорним кольором (колом і штрихуванням) — [р'й]: *гр'йад, р'ˈйамо* — 3, 94, 130.

4. У деяких нас. пп. паралелізм структур *ˈрама* — *ˈр'ама* пов'язаний із семантичними розрізненнями: *ˈр'ама* (у вікні) — *ˈрама* (у парниках) — 339, 342; *ˈр'ама* (у вікні) — *ˈрама* (у велосипеді) — 354; *ˈр'ама* (у вікні) — *ˈрамка* (для портрета) —321, 329. Імовірно, подібні семантичні розрізнення властиві й іншим говіркам, хоч і не виявлені записами. Цим, можливо, до певної міри пояснюється відсутність збігу ареалів лексем *ˈр'ама* і *гр'ад,* а також чимала кількість паралельних варіантів *ˈрама* — *ˈр'ама* — 8, 177, 316, 321, 329, 331, 339, 342, 354, 383, 398, 411, 418, 532, 552, 623, 821, 823.

КОМЕНТАР № 130

1. Карту складено за відповідями на частини кількох питань Програми, а саме: № 4: «*диˈмар ... ˈбовдур* чи ще якось?», № 78: «*писˈкар* (*пісˈкар*) чи *пічˈкур,.. чи боˈбир..?*», № 266: «коˈ*сар* чи коˈ*сець*; жн*иˈвар* чи жˈн*ець*?» № 390: «... Г*о*нчар, м*о*настир чи г*а*нчар, м*а*настир (*нама*стир)?»

2. Червоним колом також картографується [р·] *ко'сар·*, *жни'вар·* та ін.— 1, 12, 16, 572, 582, 639, 777, 794, 815, 824. Пом'якшення етимологічного *р* у слові *гон'чар* < *гърнъчаръ* є явищем іншого характеру, тому воно картографується іншим засобом.

КОМЕНТАР № 131

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 284: «До ... 'Харкова чи до ... 'Харкову?»
2. Оскільки в питанні йдеться про форму відмінка, можна припускати, що записувачі не в усіх пунктах передали точну вимову [р] у корені слова.

КОМЕНТАР № 132

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 425: «...*дощ* чи *дорщ*, чи *дождж*?»
2. Червоним колом картографується також *дожӡ̌* — 8, 13, 26; *дож* — 20, 46, 918; *дож̌* — 917; *дошч'* — 185, 380, 410, 424; *дожшч·* — 96; *дожч* — 918; *дошш'* — 68.
3. Чорним колом позначено також *доршт'* — 67.
4. Штрихування нанесено на основі відповідей на частину питання Програми № 390: «Кажан чи кожан?» Воно позначає також *кар'зан* — 77.
5. Ареал *дошч* див. АЈРР, карта № 342.

КОМЕНТАР № 133

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 463: «Ґрунт, ганок, ґвалт, ґвинт, ґирлига, дзиґа, ґудзь, ґудзик, ґедзь, бриґада, ґраната, конґрес чи ґрунт, ґанок, ґвалт, ґвинт, ґирлиґа, дзиґа, ґудзь, ґудзик, ґедзь, бриґада, ґраната, конґрес?»
2. Фонеми /г/, /ґ/ у словах *ганок, ґвинт, дзига* виявляються порізному, отже, незважаючи на те, що це явища одного рівня, вони картографуються різними засобами — знаками й штрихуваннями, об'єднаними спільним кольором.
3. Відзначено: *ґ(г)а'нок* — 100, 178, 901, 911; *ґа'нак* — 5, 111; *ґаº'нок* — 477; *'ґ(г)анк'і* — 1, 3, 8, 9, 17, 47, 64—68, 75, 88, 92, 96, 97, 104, 144, 147, 148, 153, 323, 335.
4. До *'ґанк'і* є ремарки: «сходи» — 75; «східці» — 65; «піддашшя в коморі» — 329, 335.
5. Замість *'ґ(г)анок* записано: *крил'ᵉцо* — 16—18, 69, 72, 99, 108, 115, 125, 126, 128, 130, 132; *крил''це* — 166; *па'рог* — 10; *рун'дук* — 108, 112, 115, 116, 164.
6. У слові *'ӡиґа* фонему /ґ/ виявлено на більшому ареалі порівняно з словом *'ґанок*. Деяка непослідовність поширення /ґ/ у слові *'ӡиґа* в північних (поліських) говорах пов'язана, можливо, з відсутністю сталої традиції у вимові цього слова: для багатьох поліських говорів лексема *'ӡига* не характерна взагалі або виступає як паралель до інших слів: *йу'ла* — 15—17; *кру'т'олка* — 54, 75, 77, 78, 81, 82, 84, 116, 119, 271. Відзначено також: *'ӡика* — 181; *'ӡ'уга* — 67.
7. Виникнення [г] < [д] картографується за матеріалом відповідей на питання Програми № 434: «Дмитро, Дніпро, дбати, для, дятел, дід, діло, дівка чи Гмитро, Гніпро, гбати, гля, гятел, гід, гіло, гівка, чи Ґмитро, Ґніпро, ґбати, ґля?»
8. Структура *гл'а*, як правило, відзначена паралельно з *дл'а* або супроводжується ремарками: «рідше» — 249, «рідко» — 332. Суцільна лінія об'єднує також: *ґ'л'а* — 486; *дґ'л'а* — 752. Відзначено також: *гл'а* — 304, 895; *кл'а* — 333, 334, 573.
9. Зміни [д] > [г] спостережено також у структурах: *ґ'н'іп'ро* — 720, 735, 752, 784; *ґ'н'істер* — 718; *ґ'нишче* — 542.

КОМЕНТАР № 134

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 463: «... гудзик... чи ... ґудзик..?»
2. Відзначено: *'ґ(г)уӡәк* — 628, 676, 770, 816; *'гуцік* — 325; *'ґуз'іґ* — 54, 307.
3. У записах є ремарки: «рідко», «рідше» до структур *'гуӡик* — 148, 247 і *'ґуӡик* — 842.
4. Записано лексеми: *'пугвиц⁽'⁾а* — 11, 104, 105, 108, 111, 115, 116, 125, 129, 142, 156, 167, 193, 195, 312, 324, 326, 402, 426, 839; *'пугвичка* — 840; *'пугайка* — 162; *'пуговиц'а* — 348; *'пуговичка* — 862; *'пугиц⁽'⁾а* — 106, 110, 140, 274, 279; *'пувиц'а* — 334, 354, 359, 368, 406; *'пувичка* — 852.

КОМЕНТАР № 135

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 460: «Колисати чи колихати?» із залученням відповідей на частину питання № 453: «... колихати чи ... ковихати?»
2. Картографується лише [х] / [с]; інші варіанти структур *ко-ли'хати* і *коли'сати* до уваги не беруться.

КОМЕНТАР № 136

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 419: «...*вухо* чи ...*ухо*..?» та на частину питання № 302: «'Довгі 'вуса... чи 'довгі 'вуси..?»
2. Не картографується *'гухо* — 836.
3. У записах є ремарки: 607 — «іноді з приставками *в*»; 46 — «відзначено випадки з протетичним *в* і без протетичного *в*»; 582 — *'ухо* — «рідше»; 836 — *'ухо* — «рідко».
4. Нанесено чорний знак тільки на основі структури *'уса ('уси)* — 2, 5, 12, 14, 49, 97, 110, 112, 157, 177, 201, 225, 237, 260, 272, 299, 300, 369, 477, 490.

КОМЕНТАР № 137

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 419: «... *вузький* чи ... *узький*?»
2. Звук [ʼі] в закінченні *'(в)уз⁽'⁾к'і(й)* засвідчено — 1, 2, 4, 8, 10, 13, 14, 16, 23, 26, 46—48, 50, 53, 57, 64—68, 70—72, 77, 96, 104, 127, 155, 178, 207, 220, 221, 290, 297, 308, 313, 314, 318, 329, 331, 332, 335, 344, 345, 347, 348, 351, 354, 358, 359, 361, 364, 917—919; також його графічні зображення: *і* (без пом'якшення приголосного [к]) — 22, 31—33, 36, 37, 39, 42, 44, 45, 49, 73, 201, 203, 204, 210, 219, 262, 308; *ɪ̂* — 23, 29, 32, 33, 35, 38, 61, 63, 178, 258; *'іᵘ* — 49, 56, 59; *іᵘ* — 27, 225, 287.
3. У нас. пп. 17, 20, 42, 55, 62, 81, 82, 84, 224, 240, 241, 247, 249, 259, 325 записано *иⁱ* — *'(в)уз⁽'⁾киⁱ(й); и̂* — *'вуз'кû* — 157; *и ('вузки)* — 920.
4. Структуру з відсутністю кінцевого [й] засвідчено — 1—8, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 24, 26—28, 30, 32—34, 36—40, 42, 43, 45—54, 56, 57, 59, 61—68, 70—72, 74, 76, 81—83, 88, 90—94, 96, 97, 100, 101—104, 106—109, 114—119, 122—126, 128, 130, 132—144, 148—150, 157, 162—167, 169—170, 172, 189, 199, 201, 202, 209, 225, 235—238, 240, 242, 243, 245, 246, 250—252, 257, 273, 274, 275—277, 279, 281, 284, 286, 316, 320, 321, 324, 353, 476, 478, 917, 920.
5. У записах з нас. пп. 53, 203, 220, 244 зафіксовано оглушення [з]; 311 — [с'] (*'ус'кий*).
6. У нас. п. 3 відповідний знак поставлено на основі демінутивної форми *'вуз'еᵃн'к'і*, 15 — *ву'з'ен'кайа*, 105 — *'уз'аᵉн'ка*, 213 — *ву'зен'кий*.

КОМЕНТАР № 138

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 419: «*Вуж*... чи *уж*..?»
2. Поставлено знаки на основі відповідей: *гу'жака* — 173, 177; *у'жака* — 139, 165, 169, 172, 173, 178, 179, 182, 185, 188, 192, 356, 379.
3. У записах є ремарки: *уж*, «іноді з приставним *в*» — 607; *уж* («частіше») 633.
4. Не картографуються *гу'жі* (в хомуті) — 146, 150; *ву'жачка* — 'неїстівний гриб' — 96.

КОМЕНТАР № 139

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 416: «... *Улиця* чи *юлиця*?», частину питання № 419: «... *вулиця*... чи ... *улиця*?» та частину питання № 439: «... На вулицю..?»
2. Виділення частини цих питань для складання окремої карти зумовлене розбіжністю в ареалах протетичних приголосних картографованих лексем.
3. Позначено також: червоним колом — *'вул·uⁱца* — 56, 59, 84, 919; *'вул'іца* — 1—8, 13, 15—17, 20—24, 26, 27, 29, 31, 32, 38, 39, 41, 44, 46, 47, 53, 57, 61, 66—70, 72—74, 77, 81, 93, 94, 96, 97, 99—101, 159, 229, 917, 918; *'вулəц'а* — 395, 427, 436, 479, 608, 614, 628, 646, 648, 652, 653, 676, 699, 788, 795, 816, 821, 822, 857, 859, 866, 868, 903 — 905;
жовтим колом — *'йулиⁱца* — 62, 78, 82; *'йул'іца* — 18;
чорним колом — *'улиⁱц'а* — 241; *'ул'іца* — 2, 14, 18, 26, 27, 37, 46, 47, 53, 58, 67—69, 71, 75, 94, 95, 104—106, 108, 190; *'улец'а* — 87, 385; *'улəц'а* — 184, 324, 390, 395, 414, 421, 546, 818, 821, 822.
4. [ц'] > [ц] перед голосними заднього ряду *'вулица*, на *'вулицу* див. на карті № 112.
5. Ареали *'вулиц'а, 'гулиц'а, 'улиц'а* див. ДАБМ, карта № 48.

КОМЕНТАР № 140

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 420: «*Орел, овес, осика, озеро, осінь* чи *ворел, вовес, восика, возеро, восінь*?»
2. У зв'язку з тим, що в ряді випадків виникнення протези пов'язане з наголосом, протетичні приголосні перед наголошеним і ненаголошеним [о], хоч і є явищем одного рівня, картографуються різними засобами, об'єднаними спільним кольором.
3. Протетичні приголосні виявляються не в усіх картографованих лексемах з однаковою послідовністю, тому в ряді випадків відповідний знак наноситься на карту на основі запису одного слова з наголошеним [о], а саме: *'вос⁽'⁾ен'* — 3, 5, 32, 78, 172, 187, *'воз'ера* — 99; *'гос'ін'*—225, 434, 443, 444, 480, 484, 487, 511, 743, 767, 790, 794; *'гозеᵘро* — 799. Штрихуванням об'єднано всі випадки виникнення протетичного [г] перед ненаголошеним [о], незалежно від кількості слів з протезою або від наявності паралелей без протетичного. Так, засвідчено протетичний [г] у слові *го'вес* — 482, 505, 743, 772, 789; *го'рел* — 262; *го'вес, го'рел* — 230; *го'рел, го'сика* — 256. У нас. п. 433, 434, 441, 443, 444, 449, 458, 464, 480, 484, 487, 489, 496, 499, 725, 741, 743, 747—749, 755—757, 763, 767, 770, 773, 775, 776, 790, 794, 799 відзначено паралелі *го'рел, го'сика* — *о'рел, о'сика*. У записі з нас. п. 545 є ремарка: «у мові чоловіків зрідка можна почути *'озеро* при переважно поширеному протетичному *г*».
4. Перед ненаголошеним [о] протетичний [в] відзначено лише в окремих нас. пп.: *ву'рел* — 38; *во'сика* з ремаркою «рідко» — 538; *во'рел, во'вес, во'сика* — 718. Виникнення протетичного [в] перед наголошеним [о] зумовлене, очевидно, впливом сусідніх білоруських говорів. Ареали відповідних явищ див. ДАБМ, карта № 47; АРГВМ, карта № 55.

КОМЕНТАР № 141

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 421: «*Гострий*... чи *вострий*.., чи *острий*..?» У зв'язку з відмінностями виявлення протези в лексемі *гострий* порівняно з іншими словами з наголошеним початковим [о] (див. карту № 140) *гострий* картографується окремо.
2. У нас. п. 756 відзначено варіант *'горстрий*.

КОМЕНТАР № 142

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 421: «... *горіх* чи ... *воріх*, чи ... *оріх*, чи *йоріх*?»
2. У нас. пп. 38, 160 відзначено *во'р'іх*.
3. В записах є ремарка «рідше» до *о'р'іх* — 582, 801, 836; у нас. п. 244 відзначено *о'р·ех*, але *по воре'хиⁱ*, у нас. п. 253 помічено семантичну диференціацію: *го'р'іх* 'плід ліщини' — *о'р'іх* 'огріх'.
4. Синє штрихування позначає нейтралізацію або руйнування опозиції [у] ~ [о].
5. Жовтою площиною картографується ствердіння [р'] — *го'рих* — 29, 30, 42, 52, 174, 175, 199, 202, 211, 212, 215, 217, 219, 220, 225, 237, 242, 246, 250, 251, 253, 255—257, 269, 284, 311; *го'риⁱх* — 42, 476; *го'риᵉх* — 240, 241; *го'реᵘх* — 52; *го'рɪех* — 20, 26, 27, 49, 56, 57, 59, 77, 81, 84, 205; *го'рɪ̂х* — 38, 245; *го'рəх* — 31, 34, 37, 40—43, 48, 54, 200, 201; *го'рех* — 24, 26, 58, 60, 61, 244, 252; *го'рêх* — 72, 106. Структури з [р·] об'єднано з структурами з [р']: *а'р·ех* — 1, 15, 64; *а'р·ɪех* — 68, 144; *ор·'ɪᵉх* — 62, 82; *о'р·uⁱх* —

224. Написання *гоˈр'іх — гоˈріх* на карті не диференціюються у зв'язку з непослідовністю передачі пом'якшення [р'] у цій позиції через недосконалість записів.

КОМЕНТАР № 143

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 421: «*О*рати чи *го*рати, чи *во*рати?»

2. Явище протези в лексемі *оˈрати* виявлене відмінно порівняно з іншими словами з ненаголошеним початковим [о] (див. карту № 140), тому *оˈрати* картографується окремо. Інші фонетичні особливості лексеми *оˈрати* не картографуються.

3. У записах є ремарки «рідко», «рідко вживане» до *гоˈрати* — 20, 43, 538 і до *оˈрати* — 799.

КОМЕНТАР № 144

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 421: «*Г*орох чи *о*рох?» із залученням відповідей на частину питання № 282: «... баˈгато гоˈрох*у* ... чи ... баˈгато гоˈрох*а*?»

2. У словосполученні *баˈгато гоˈроху* відзначено менше випадків відпадіння початкового [г] у слові *гоˈрох* (у нас. пп. 83, 184, 343, 395, 412, 414, 417, 420, 423, 424, 555, 581, 604, 608, 634, 635, 640, 645, 646, 648, 651, 670, 678, 679, 681, 864, 869, 892—896, 898, 899, 901—903, 905—907, 910, 915). Це пояснюється, очевидно, інтервокальним положенням [г] у цій позиції.

3. Відзначено структури: *хоˈрох* — 300, 534; *воˈрох* — 534.

КОМЕНТАР № 145

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 380: «*Горобець* чи *веребей?*» і питання № 72: «Як у вас називається: *гороˈбець* чи *вороˈбець (вороˈбель)*, чи *вереˈбей*, чи *коноˈпельник..?*»

2. Позначено також: червоним колом — *гороˈб'ец'* — 25; *гороˈбец* — 23, 37, 48, 195, 212, 254, 616, 635, 697, 699, 700—702, 704, 705, 713, 716, 720, 721, 736, 744; *гоˈробец'* — 353, 377; *гоˈробәц'* — 659, 661, 721, 860; *гороnˈц'і* — 862; *гωроˈбец'* — 223, 435, 444, 454; *гωрωˈбец'* — 227—229, 232, 440, 447, 450, 451, 792; *горωˈбец'* — 479; *горωбˈці* — 439; *гωробˈц'і* — 225; *гωрωбˈц'і* — 450; *го^{у}роˈбец'* — 753, 787; *горо^{у}ˈбец'* — 754, 799; *гуроˈбец'* — 232; *гуруˈбец'* — 268, 444, 446, 447, 454;

червоним зафарбованим трикутником — *гороˈб'ей* — 22, 35, 38, 41.

червоним контурним трикутником — *вороˈб'ей* — 21, 23; *ва^{о}раˈбей* — 12; *вараˈбей* — 7, 9, 16—18; *вараˈб'ей* — 18;

чорним контурним трикутником — *в'ер'еˈб'ей* — 1, 3, 5, 15, 16, 74, 93, 94; *в'ер'еˈбей* — 2, 46, 47; *в'ереˈб'ей* — 95, 96; *вереˈб'ей* — 10, 66, 72, 917; *вериˈбей* — 80, 311; *ве^{и}р'еˈбей* — 190; *в'ер'е^{а}ˈб'ей* — 3, 4, 8, 97; *в'ер'аˈб'ей* — 13; *вера^{е}ˈбей* — 105; *в'ераˈб'ей* — 70, 90, 99, 101, 102; *вераˈб'ей* — 7, 15, 66, 104; *вириˈбей* — 19, 87, 172, 186 — 189; *веребˈйата* — 135; *вереˈбейко* — 30.

3. Відзначено ще: *ореˈбей* — 146; *ороˈбец'* — 176, 305; *гороˈбел'* — 198.

4. Не картографується: *коноnˈл'аник* — 30, 35, 52, 88, 90, 133, 208, 239, 272; *канаnˈл'аник* — 128; *коноnˈл'ан'ік* — 1, 4, 20, 23, 65, 72, 74, 78, 81, 224; *коноnˈл'ан'ак* — 44, 64, 77; *канаnˈл'анка* — 95; *коноˈпел'ник* — 248, 363, 730, 803; *коноˈпелник* — 61, 63; *коноˈпел'ни^{і}к* — 62; *коноˈпел'н'ік* — 47; *коноnˈл'еник* — 56; *коноnˈл'ак* — 49; *коноnˈл'ух* — 28; *коˈноплик* — 28; *жиўˈкун* — 25, 234, 272; *жиˈвун* — 275; *жіˈвун* — 204; *ˈжиўчик* — 111; *кузˈдус'* — 91, 273; *ǯиўˈкун* — 37; *кудˈрай* — 85; *праˈс'аник* — 85; *ˈмазур* — 28; *ǯим* — 275.

5. У записах є ремарки: «всякий дрібний птах» до *в'ер'еˈб'ей* — 1, 64, 96; до *вераˈбей* — 17, 65, 79, 91, 272; до *гороˈбей* — 242, 243; «зимова посмітюха» до *гороˈбец'* — 131; «рідко» до *гороˈбец'* — 208, 234, 320.

КОМЕНТАР № 146

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 293: «ˈНашому ... пороˈсят*і* чи ... пороˈсят*и*, чи ... пороˈсят*ові*, чи ... пороˈсят*ови*, чи ... пороˈсят*у*?» і на частину питання програми № 295: «з одˈним ... пороˈс*ям* чи ... пороˈс*ем*, чи ... пороˈс*ятом*?»

2. Різні типи відмінкових форм слова при картографуванні до уваги не беруться.

3. Червоним контурним колом позначено також: *пωроˈс'а* — 227, 435; *пωруˈс'а* — 444; *пуруˈс'а* — 268, 446.

4. Як *пареˈс'а* позначено на карті також *париˈс'а* — 79, 80, 83, 85, 111, 116, 274, 279.

5. У нас. п. 70 чорним колом позначено структуру [периˈс'а].

КОМЕНТАР № 147

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 176: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *ˈруно* (вовна)?»

2. Слово *руно* в значенні 'вовна' записане не в усіх нас. пп., тому карта вийшла розрідженою. Лексема *руно* на означення весняних сходів озимини до уваги не береться.

3. Не картографується записаний у множинній формі іменник *ˈруна* — 7, 8, 13, 66.

4. Червоним колом передано також: *ўˈруно* — 244, 245, 249; *вˈруно* — 239, 506, 538; *уˈруно* — 52.

КОМЕНТАР № 148

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 435: «Жи*ття*, смі*ття*, весі*лля*, гі*лля*, насі*ння*, камі*ння* чи жи*тє*, смі*тє*, весі*лє*, гі*лє*, насі*нє*, камі*нє*?»

2. Інших явищ до уваги не взято, тому що їх відбито окремо: рефлекси давнього наголошеного *е* в позиції після губного перед м'яким — на картах №№ 38 і 39; рефлекси ненаголошеного *е* в тій же позиції — на карті № 41; зміни, пов'язані з давнім закінченням *-ьйе*,— на карті № 205.

3. У частині записів у лексемі *сміття* не позначено наголосу — 6, 43, 88—90, 93, 115, 152, 176, 190, 193, 208, 209, 212, 238, 261, 282, 299, 301, 384, 421, 483, 484, 486, 529, 559, 609, 689, 722, 733, 748, 750, 754, 759, 783, 788, 816, 857, 864, 868—870, 878, 880, 889, 893—895, 910.

КОМЕНТАР № 149

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 237: «*Іˈде три бˈраˈти (бˈрата)* чи *іˈдуть три бˈрати (бˈрата)*, чи *іˈде трьох браˈтів*?»

2. Не скартографовано форму *бˈрата*, що постійно має наголос на першому складі,— 18, 19, 23, 165, 172, 190, 191, 258, 260, 276, 453, 517, 525, 585, 624, 641, 688, 768, 803, 831, 912, 922, — а також запису *брати* (без позначення наголосу) — 84, 209, 238, 455, 551, 589, 596, 612, 830, 840.

3. Синтаксичні зв'язки в словосполученні, що випливають із суті питання Програми, див. на карті № 281.

КОМЕНТАР № 150

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 407 а): «Др*о*ва, бр*о*ви, л*о*жка, бл*о*ха, ябл*у*ко, сль*о*за чи др*и*ва, бр*и*ви, л*и*жка, бл*и*ха, ябл*и*ко, сл*и*за, чи др*і*ва, бр*і*ви, л*і*жка, бл*і*ха, ябл*і*ко, сл*і*за?»

2. Червоним колом скартографовано також: *дˈров'і* — 8, 10, 14, 17; *дˈрови* — 13, 96, 187.

3. Чорним колом відображено ще: *драˈва* 4, 6, 7, 12, 15, 18, 60, 62, 79, 86, 88, 93, 103, 135, 138, 162, 186, 189, 191, 274, 278; *дрωˈва* — 444, 447, 893.

КОМЕНТАР № 151

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 111: «Як у вас називається — воли *реˈвуть*, корови *ˈмукають* чи..?», а також на частину питання № 221: «Паˈсу *ˈконей, коˈрів, свиˈней* чи паˈсу *ˈконі, коˈроˈви, сˈвині?*»

2. Не картографовано явища в нас. пп. 209, 242, 260, 367, 481, 595, 808, 879 через пропуск у записах знака наголосу.

3. Не відбито на карті варіанта *ˈкорови* — 281, 556, 809, 868, 911.

4. Не взято до уваги зміни [о] > [а] (див. карту № 71), зміни [о] > [о^{у}], [у] (див. карту № 70), а також рефлексів давнього *ы* після губного в закінченні (див. карту № 20).

КОМЕНТАР № 152

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 318: «ˈМатерин*и* чи ˈматерин*і* хустˈки?»

2. Зміни сполуки [ки] у структурі *ˈхустки* див. на карті № 21. Відзначено також: *хˈвустˈки* — 172, 393, 414, 427, 675, 683, 684, 860, 862, 890, 892, 895, 899, 902, 903, 905, 906 (див. також карту № 93); *фустˈки* — 670, 684, 722, 773, 898. У нас. пп. 750, 756 відзначено наголос *хустиˈни*.

3. Не позначено наголос у записах — 14, 114, 124, 209, 229, 271, 406, 452, 590, 682, 713, 716, 726, 753, 783, 810, 817, 830.

4. Записано лексему *платˈки* — 1, 5, 9, 10, 14, 18, 19, 46, 64, 67, 68, 73, 79, 80, 83, 88, 90— 92, 94, 97, 99, 101, 102, 108, 109, 112—114, 125, 144, 161, 175, 180, 183, 186, 190, 191, 273, 297, 307, 311, 331, 344, 351, 352, 356, 402, 607, 608, 623, 626, 627, 630, 633, 634, 637, 640, 642, 643, 646, 647, 671, 673, 676, 680, 682, 807, 817, 831, 834, 836, 848, 863, 888, 893, 894, 898, 899, 902, 905—907, 909, 910, 913—916.

5. Ареал *ˈхуста* див. ДАБМ, карта № 332.

КОМЕНТАР № 153

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 398 б): «К*і*сˈток, к*і*стˈки, остр*і*вˈцем, р*і*вˈчак чи к*о*сˈток, к*о*стˈки, остр*о*вˈцем, р*о*вˈчак, чи к*у*сˈток, к*у*стˈки, остр*у*вˈцем, р*у*ˈвчак, чи ще інакше?»

2. Форму наз. відм. мн. *кістки* не об'єднано з картографованою формою род. відм. мн., через те, що наголос першої ареально не цілком збігається з наголосом другої.

3. Зеленою ізоглосою позначено говірки з рефлексами *о*, відмінними від [і]: у наголошеній позиції — *и^{і}* — 247; *ы^{у}* — 278; *ы* — 281; *е* — 85; *ә* — 252; *ô* — 1, 26, 52; *о:* — 66; *ω* — 40 (паралельно з *о*); *ω̂* — 65, 66; *ў* — 119; *уі* — 131, 281; *уә* — 133, 134, 136; *у^{о}* — 51, 53, 89; *^{у}о* — 78, 84, 157, 241; *уо* — решта нас. пп., позначених чорним колом; у ненаголошеній позиції — *а* —2, 12, 93, 175, 276 (паралельно з *о*); *ω* — 21, 38; *и* — 147, 148, 167, 180 (паралельно з *'і*), 185, 211, 284 (паралельно з *о*), 289, 301, 307, 322; *ы^{у}* — 278; *у* — 177, 242; *ў* — 116; *е* — 235; *уі* — 281; *уо* — 23, 31—33, 35, 36, 41; *о* — решта нас. пп. Усі відзначені ненаголошені дифтонги більшою чи меншою мірою викликають сумніви щодо їх вірогідності.

4. У багатьох записах немає позначення м'якості [к] перед [і].

5. У записах є ремарки до паралельних форм: «частіше говорять *кос'ˈт'е*, род. відм. *кос'ˈт'а*» — 257; «рідше» (порівняно з *косˈт'а*) — 320 (до *косˈток*).

6. Не картографуються: записи без позначення наголосу — *косток* — 152, 209; *к'істок* — 489, 787; збірні форми: *ˈкост'е* (род. відм. *косˈт'а*) — 77, 321; інші форми род. відм. мн.: *касˈт'ей* — 7; *косˈт'ей* — 50, 190; *кωсˈтей* — 228.

КОМЕНТАР № 154

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 455 б): «*Ря*сний, бу*ря*, по*ря*док, зо*ря* чи *ра*сний, бу*ра*, по*ра*док, зо*ра*, чи *р'я*сний, бу*р'я*, по*р'я*док, зо*р'я*?»

2. Червоним штрихуванням нанесено також: *рисˈни* — 189; *р·исˈнийе* — 274.

3. Зелену лінію проведено в такий спосіб, що поза увагою залишено факти з [р'], паралельним до [р]; зачислено до групи випадків із [р] факти з [р·] і пропущено маловірогідні факти пом'якшення або ствердіння [р] та факти, властиві мовленню молоді. Зокрема, не скартографовано: *ˈр'асна^{о}* — 103; *ˈр'асна* — 106; *ˈр'асни* — 138 (поряд — *несˈни*); *р'асˈний* — 47, 53, 171, 439, 498, 508, 706, 805; *р·ас'ни* — 247; *ˈр'асний* — 88, 171, 254; *рясний* — 162; *р'асˈний* — 167 (поряд — *рйасˈни*), 209; *р'асˈна* — 714; *р'асний* — 698, 715, 743; *р'асˈнîй* — 29; *расˈний* — 662. До групи фактів із [р] зараховано: *р·йасно^{а}* — 5; *ˈр·асно* — 17 (паралельно — *ˈр'асно*); *ˈр·асни^{і}* — 62; *р·^{й}асно* — 82 (поряд — *ˈрасни^{і}*); *ˈр·асни* — 225; *р·исˈнийе* — 274; *р·асˈний* — 820.

4. Жовтою лінією охоплено також говірки, у яких сполука [рй] виступає факультативно або паралельно і в яких буває [й] неповного творення: *рйасˈни* — 90 (поряд — *расний*); *рйасни* — 106 (поряд — *ˈр'асна*); *р'йасˈни* — 130 (поряд — *р'асˈни*); *рйасˈний* — 161 (поряд — *р'асˈний*); *рйасˈни* — 167 (поряд *р'асˈний*); *ˈр·^{й}асно* — 82 (поряд — *ˈр·асно*, *ˈрасни^{і}*).

5. Не скартографовано прислівників: *р'ійасноа* — 5; *'р'асно* — 15, 115, 118, 617, 662; *'расно* — 284, 526, 729, 747, 779, 801; *'р·асно, 'р'асно* — 17; *'р'асна* — 106.

6. У записах із нас. пп. 72, 106, 149, 152, 209, 299, 328, 415, 429, 493, 556, 596, 600, 625, 689, 808, 825, 849, 872 не позначено наголосу на прикметнику *рясний*. Такі факти фігурними знаками не скартографовано.

КОМЕНТАР № 155

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 417: «... *біленький*... чи ... *білейкий*..? Руч*енька* тон*енька* чи руч*ейка* тон*ейка*?» і частину питання № 379: «... *легенький* чи ... *легонький*?»

2. Морфемна структура прикметника *біленький* при картографуванні до уваги не береться (див. карту № 237).

3. Передано також: штрихуванням — *'тон'ен'ка* — 3, 4, 20, 22, 66, 67, 69, 71, 72, 77, 78, 94—96, 99, 104, 105; *'тон'ен'кайа* — 8, 13, 16, 17, *'тон'ін'кайа* — 15; *'тон'ан'кайа* — 101; *'тан'ен'кайа* — 65, 131, 138, 169; *'тонэн'ка* — 54;

ізоглосою — *'леген'ки* — 34, 51, 52, 83, 85, 103, 112, 133, 135, 136, 138, 142, 143; *'леген'киі* — 81, 82, 240 (паралельно до *лэ'ген'к'і*); *'леген'кі* — 45, 47, 48; *'л'еген'киі* — 20, 21, 56, 59; *'л'еген'к'і* — 27, 918, 919; *'л'ег'ен'к'і* — 3; *'л'ег'ін'к'і* — 13; *'л'ог'ін'кий* — 19; *'л'оги'н'киі* — 8; *'л'оги'н'к'і(й)* — 113, 187; *'л'огён'к'і* — 1; *'л'оген'ки* — 100, 917; *'л'оген'к'і* — 104; *'л'оген'кий* — 69, 73, 74, 166; *'л'огеа'н'к'і* — 64, 105; *'л'ог'ен'к'і(й)* — 16, 96, 101, 102, 110; *'л'ог'ен'к'і* — 65—68.

4. Не картографуються лексеми без позначення наголосу: *біленький* — 6, 25, 31, 32, 44, 63, 65, 70, 81, 90, 91, 93, 109, 118, 121, 125, 135, 139, 149, 150, 186, 187, 209, 214, 226, 227, 234, 292, 304, 351, 353, 415, 442, 451, 462, 467, 478, 547, 551, 557, 588, 596, 616, 667, 689, 717, 729, 752, 821, 912; *тоненький* — 63, 88, 91, 159, 182, 196, 206, 209, 298, 351, 353, 400, 422, 618, 665, 689, 755, 794, 819, 827, 831, 832, 837, 885, 906, 910, 911.

КОМЕНТАР № 156

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 325: «Мо'го чи мое'го, чи мо'його? Тво'го чи твое'го, чи тво'його?»

2. Червоне коло поставлено на основі одного слова: *мо'го* — 2, 6, 21, 58, 75, 79, 86, 92, 100, 107, 109, 132, 143, 145, 147, 153, 157, 162, 186, 190, 197, 202, 240, 243, 246, 271, 275, 282, 284, 324, 325, 348, 379, 394, 429, 482, 514, 521, 526, 537, 558, 559, 568, 591, 599, 615, 620, 632, 655, 657, 662, 666, 679, 763, 788, 792, 799, 805, 815, 821, 822, 832, 838, 855, 899; *тво'го* — 179, 587, 793, 829.

3. Як *мо'го, тво'го*, картографується: *майа'го, твайа'го* — 13; *майе'го, твайе'го* — 14; *майе'го* — 10.

4. Чорне коло поставлено на основі лише слів: *'мого* — 206, 216, 267, 433—435, 453, 455, 469, 474, 479, 480, 499, 534, 693, 703, 715, 725, 735, 749, 750, 754; *m'вого* — 436, 445, 490, 688, 729.

5. Не картографуються: *мо'його, тво'його* — 160, 169, 209, 211, 215, 225, 231, 261, 313, 376, 476, 478, 589, 783, 798, 804; *му'ого, тву'його* — 224.

КОМЕНТАР № 157

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 283: «Не'ма то'го 'шуму, б'лиску... чи не'ма 'шума, б'лиска...?», на частину питання № 289: «То'го 'вим'я, 'сім'я... чи 'вимені, 'сімені..?» та на частину питання № 294: «То'му п'лемені..., 'тімені... чи п'лем'яту, 'тім'яту..?»

2. Через те, що не в усіх відповідях на зазначені питання записано слово *того, тому* або ж записане воно без знака наголошення, карта вийшла розрідженою.

КОМЕНТАР № 158

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 285: «Невиста'чає одно'го кілог'рама, 'метра, гек'тара чи одно'го кілог'раму, 'метру, гек'тару?»

2. Через те, що не в усіх відповідях на питання № 285 записано слово *одного* або ж записано його без знака наголосу, карта вийшла розрідженою.

3. У записі з нас. п. 506 засвідчений наголос на першому складі: *одного*.

4. Оскільки в питанні йдеться про форму відмінка іменників, можна припускати, що записувачі не в усіх пунктах передали точно наголос у формі *одного*.

КОМЕНТАР № 159

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 441: «Ожеред, між, іржати, жага, жевріти, дружина, служба чи озеред, міз, ірзати, зага, зевріти, друзина, слузба?»

2. Червоним колом відбито ще: *'жерв'ійе* — 266, 828 (як паралель); *'жервійе* — 544 (як паралель); *'жервіт'* — 392; *'жерв'іт'* — 921; *'жерві ти* — 529; *'жерв'іти* — 684 (як паралель); *'жертвійе* — 87; *'жовр'іти* — 609 (як паралель).

3. Чорним колом нанесено також: *жа'ріт'* — 215; *жа'р'ійе* — 447, 725; *жа'р'іти* — 455, 486, 488, 511, 715, 739 і як паралель — 445, 471, 755; *жа'р'ійэ* — 727; *жи'р'іти* — 679; *жа'рит'* — 480; *жа'рити* — 739 (як паралель); *жа'райе* — 21.

4. Під зелене штрихування підведено й такі записи: *'жейрэт* — 28, 43; *жей'рэт* — 200; *'жеврэт* — 31; *'жайрэйе* — 34; *'жайрэйэ* — 205; *жей'рэйе* — 42, 201; *'жайрэти* — 40, 54; *'жейрцет* — 26, *'жейр·и'ти* — 224.

5. Жовтим штрихуванням відображено ще: *жей'рейе* — 61; *жей'р'іет* — 98; *'жейр'цет* — 122.

6. Коричневим штрихуванням охоплено також *жей'рцейе* — 56.

7. Фіолетовим штрихуванням нанесено й запис *'жаврцйе* — 208 та всі факти зі спрощенням сполуки [рв] або [ўр], перелічені в п. 3 цього коментаря.

8. Оранжевою ізоглосою охоплено також: *'з'ейрайут'* — 1; *'з'ейрат'* — 64, 65; *'з'ейрайе* — 82, 94, 918; *'з·ейр·ейе* — 106; *'зейрива* — 134 (паралель до *жейр'іт'*); *'зейрайе* — 917. У частині нас. пп. зміну [з] < [ж] виявлено як паралель — 53, 65, 79, 85, 238.

9. Не скартографовано фігурними знаками всіх записів без позначення наголосу: *жейріти* — 35; *жейр'іт'* — 134, 344, 349; *жейрит'* — 138; *жарійе* — 150 (як паралель); *жеврів* — 169; *жар'ійэ* — 727; *жейр'іти* — 248, 352, 470, 503; *жевріти* — 667, 689; *жеврцити* — 209; *зейрати* — 280; *жаврцйе* — 208. Не взято до уваги фактів мовлення молоді: *'жейр'ійе* — 201; *'жейр'іт'* — 363; *'жейр'іти* — 413; *'жейр'іти* — 474, а також усіх синонімів скартографованого дієслова: *ц'м'ейеа* — 8; *ц'м'ейе* — 13; *т'л'ейе* — 10, 17; *т''л'ейе* — 26; *тл'цет'* — 122; *т·'л'ійе* — 247; *к'л'ійе* — 490, 753; *тл'ет'* — 96; *т'л'іти* — 277, 463; *куп'л'ейе* — 88, 90; *куп'л'ійе* — 272; *куп'л'іти* — 277; *'жал'ейе* — 97; *до'жалила* — 275; *бл'іщ'ц'іц'* — 99; *гар'цет'* — 100; *'кур'ійе* («старе») — 784.

КОМЕНТАР № 160

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 125: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *че'мерка, че'марка* (верхній чоловічий одяг з талією й брижами ззаду)?»

2. Червоним кольором позначені структури, де є нейтралізація опозиції [и] ~ [е] (див. карти № 2, 40, 41).

3. Червоним напівзафарбованим колом передано також: *ч·им''йорка* — 3; *чим'н'орка* — 283.

4. Зеленим колом картографовано ще варіанти: *че'м'ерка* — 5, 79; *ч'еа'м'ерка* — 96; *ч'е'м'церка* — 97.

5. Напівзафарбованим зеленим колом відображено ще: *ч'е'м'орка* — 174; *ч'еа'м'орка* — 94; *чем'н'орка* — 148, 176, 317, 353; *ч'ем''йорка* — 163; *ч'емйорка* — 2.

6. Жовтим контурним колом картографовано *ч'у'марка* — 391.

7. Коричневим штрихуванням позначено також: *чем''йорка* — 1, 3, 4, 66—68, 98, 106, 146, 163; *чем''йорка* — 106.

8. Не картографуються: *чі'мерка* — 42, 205; *чі'м'ерка* — 64; *чім'йорка* — 102; *чі'нарка* — 178, 193, 402; *чи'мирка* — 128; *чу'морка* — 172; *чу'мирка* — 818; *чо'марка* — 365; *ча'мерка* — 535; *чух'марка* — 22.

КОМЕНТАР № 161

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 129: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *о'чіпок* і *на'мітка*?»

2. Червоним колом позначені також варіанти: *очіпок* — 207, 247, 249; *о'ч'іпак* — 274; *очи'пок* — 84, 144, 249; *о'чипок* — 147, 165, 169, 172, 212, 222, 225, 238, 247, 252 — 255, 257, 259, 276, 284, 285, 289, 326, 327, 365, 518; *о'чепок* — 41, 56, 60, 246; *о'ч'епак* — 187; *о'ч'цепок* — 12, 28, 115, 117, 122, 149, 275; *о'ч'цепак* — 107, 129; *о'чцепок* — 54; *оу'ч'іпок* — 221, 787; *ωч'і'пок* — 232, 680, 681, 896; *у'ч'іпок* — 643, 654; *го'ч'іпок* — 455, 461, 463, 464, 486, 487, 490, 499, 511, 690, 727, 730—733, 760, 761, 765, 767, 770, 780, 783, 795, 828; *гу'ч'іпок* — 758, 760, 794; *а'ч'іпок* — 88, 132; *а'ч'іпаок* — 103; *а'ч'іпак* — 18, 133, 136, 188; *ачіпак* — 278; *а'чипак* — 19; *ач'епок* — 188; *а'чепак* — 7; *а'чупак* — 189; *а'чцепак* —82; *а'ч'цепок* — 143; *а'чцепок* — 106, 138, 139; *а'ч'цепак* — 11, 100, 109, 110, 128, 140, 142.

3. Червоним трикутником передано також: *чі'пок* — 81; *ч'і'пак* — 279; *чи'пак* — 78; *'чепок* — 718, 719, 722; *'чепак* — 1, 67, 68; *'ч'епак* — 65, 95; *ч'епак* — 66, 69, 72; *'ч'цепоак* — 104; *'ч'цепак* — 4, 64, 66—68, 70, 71, 73, 76, 80, 108, 111, 113, 124; *'ч'цепак* — 920.

4. Червоним напівзафарбованим справа трикутником картографовано ще: *'чепік* — 5, 101; *'чеп'ік* — 13; *'чцепик* — 6, 93.

5. Чорним трикутником позначено також: *ч'іпеиц'* — 758; цим же знаком передані демінутивні форми: *'ч'іпчик* — 476, 483, 545, 727, 752; *'ч'іпч'ік* — 476.

6. Чорним перекресленим вертикально трикутником картографовано *че'пец*, тобто з диспалаталізованим [ц] — 26, 28, 30, 39, 47, 48, 51—53, 57, 74, 77, 80, 98, 106, 111, 112, 114, 116, 128, 131, 133, 134, 157, 692, 918, 919, а також варіанти: *ч·еи'пец'* — 921; *ч·е'пец(')* — 922; *чэ'пец'* — 128, 171, 175, 177, 180, 209, 439; *ча'пец'* — 119, 161; *ч'еп'ец* — 46, 95; *чеп'ец* — 8, 94; *чэ'пец* — 435; *ч'еап'ец* — 96, 105; *чаеп·ец* — 917; *ча'п'ец* — 16, 99, 101, 102; *ча'пец* — 15, 22, 74; *чапец* — 75; Цей же знак передає форми *'чепчик* — 61, 63, 110, 148, 204, 251, 431, 589, 724, 743; *'ч'епч'ік* — 14; *'чепчік* —94, 101; *'ч'епч'ик* — 41; *'чепчик* — 49; *'ч·епч·ик* — 922.

7. Зеленим штрихуванням передано варіанти лексеми *з'борник: з'буорни'к* — 78; *з'борни'к* — 81; *з'буорни'к* — 82; *з'борни'ки* — 615, 866.

8. Синім штрихуванням передано: *па'войн'ік* — 18; *па'вуйник* — 159.

9. Коричневим штрихуванням позначено варіант *са'рока* — 8, 10, 17.

10. Малиновим штрихуванням картографується також *'к'ічка* — 201, 712.

11. Рожевим штрихуванням відображено ще варіанти: *кім'балкі* — 24; *ким'балка* — 32; *кі'балка* — 20, 215.

12. Фіолетовим штрихуванням передано варіанти з наголосом на першому складі — *'каптур* — 27, 358, 470, 472, 488, 699, 701, 741, 771, 775, також з позначенням подвійного наголосу *'кап'тур* — 754 і без позначення наголосу *каптур* — 685. Цим же засобом позначені суфіксальні утворення *кап'турик* — 225, 755; *кап'турчик* — 699, 700; *капту'рец'* — 786. Фіолетовим штрихуванням картографовано ще: *'капор* — 644, 681, 682, 859, 863, 890, 895, 897, 901, 905, 910, 913—915; *'кепур* — 372, 677; *ка'пор* — 627, 832; *ка'пур* — 356, 586, 701, 848; *'ка'пор* — 906; *капур* — 826, 830, 875.

13. Штрихуванням передані на карті назви інших реалій, подібних до *очіпка*, проте відмінних від нього. Про це свідчать ремарки: «*ч·еипец'* (шитий, ушнурований ще й тістом понамазуваний головний убір заміжньої жінки), *з'борник* (кругленький із стрічкою, що зав'язувала збори, убір заміжніх)» — 921, «*ч·е'пец(')*, *'ч·епч·ик* (головний убір заміжньої жінки, шитий складочками з затягненою стрічкою, яка зав'язувалась угорі спереду), *з'борник* (головний убір заміжньої жінки, спереду плескатий, зборки були на потилиці)» — 922; «*чап'ец (с дву'м'а ро''гами')*, *са'рока* — кругла шапочка для заміжніх жінок» — 8; «*кап'тур (дерев'йани' об'ручик закла'дайец'е іи обт'а'гайец'е ма'тер·іийей)*, *че'пец' (без дерев'йаного об'ручика)*» — 62; «*че'пец (ши'йеца із двома моту'зочками'; крім того, були обру'чце, або к'і'балка, на йіх зак'ручувал'і косиі)*» — 20; «*че'пец, зак'ручували коси ў к'і'балку*» — 26; «*кап'тур, 'чепчик* (головні жіночі убори)» — 34; «*а'чцепак д'елал'иі з кар'тону, з ра'гамиі*,

зˈбу̯^{о}рни^{і}к ши^{і}йс з маˈтери^{і}йі без карˈтону» — 82; «*оˈч'інок* — робиться з картону, а зверху покривається червоною тканиною» — 259; «*оˈч'інок* — основа з картону, обтягнута тканиною» — 263; «*оˈч'інок* (носили старі заміжні жінки)» — 391; «*оˈч'інок* — головний убір для молодих заміжніх жінок, тепер немає, старі жінки носили *капˈтур*» — 269; «*оˈч'інок* (жіночий головний убор, що одягався під платок), *каˈпур* (в ньому ходять і без платка, він спереду прикрашений, щось на зразок берета); *зˈборники* — менша від очіпка шапочка заміжньої жінки» — 828. У записах з нас. пп. 244, 725, 820, 836, 837, 842 назва *ˈкапур (капˈтур)* є синонімом *оˈч'інка*. У решті записів ці дві назви та інші зафіксовані паралельно, без застережень і ремарок. Через те, що матеріал не дозволяє зробити висновок про синонімічність назв *оˈч'інка, ˈкапˈтура* (*ˈкапура*), *зˈборника, к'імˈбалки, ˈчушки, поˈвойника* та *соˈроки,* то інші назви головного жіночого вбрання зображено кольоровим штрихуванням.

14. Ареали *ˈкичка, поˈвоінік, зˈборник* див. АРГВМ, карта № 199; *чеˈпец('), ˈчепак, ˈкапˈтур* — ДАБМ, карта № 331; *ˈкичка, к'імˈбалка* див. SPGW, карта № 25.

КОМЕНТАР № 162

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 136: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *ˈцебер?*»

2. Позначено також: червоним колом — *ˈцеб'ер* — 3, 64, 65, 96, 97; *ˈцеб'е^{а}р* — 8; *ц'еˈбер* — 18, 19, 22, 26; *ˈц'еб'ер* — 94; *ˈцебе^{и}р* — 105, 128, 145, 302, 305, 308, 310, 505, 799, 827, 833, 922; *ˈцеби^{е}р* — 329, 371, 575; *ˈцебәр* — 29, 31, 32, 34, 38, 45, 48, 175, 176, 180, 191, 195, 196, 205, 208, 209, 212, 221, 225, 226, 228—230, 240, 241, 244, 256, 287, 293, 296, 306, 312, 324, 331, 335, 343, 357, 369, 370, 375, 400, 417, 427, 437, 441, 489, 524, 549, 553, 560, 593, 600, 639, 640, 642, 643, 647, 655, 662, 788, 816, 821, 866, 872, 875, 882, 892, 905, 907, 909; *ˈцебир* — 270, 304, 333, 336, 340, 431, 497, 537, 556; *цебр* — 285; *ˈцеб'ар* — 99; *це^{и}ˈбер* — 493, 531, 542, 629, 661, 686, 730, 748, 754, 757, 759, 764, 766, 768, 769, 772, 784, 787, 789, 795, 800, 803, 820; *цәˈбер* — 438, 444, 447, 451—453, 456, 458, 459,461—463, 465—468, 471, 473, 474, 478—480, 486, 490—492, 494, 498, 503, 509, 510, 528, 534, 538, 574, 583, 611, 626, 628, 636, 644, 648, 666, 668, 676, 679, 682, 685, 687—689, 691, 693, 696, 697, 699, 700, 702, 703, 707, 710, 712, 715, 717, 719, 720, 721, 724, 731—734, 738, 742—746, 750, 763, 767, 770, 794, 796, 859, 873, 884, 888, 893, 898,901, 903, 909; *ци^{е}ˈбер* — 736, 765, 782, 791; *циˈбер* —268, 449, 460, 470, 496, 499, 501, 502, 508, 511, 543, 615, 694, 704—706,709, 711, 713, 723, 727, 739, 749, 750, 752, 756, 845;

червоним трикутником — *це^{и}бˈро* — 367, 575, 577, 582, 604, 614, 792, 799; *ци^{е}бˈро* — 622; *цәбˈро* — 184, 194, 197, 369, 370, 397, 398, 404, 424, 436, 574, 652, 837, 868, 870, 872, 900, 903, 916; *цибˈро* — 824, 845;

чорним колом — *це^{и}ˈберка* — 607, 609, 656, 730, 809, 836; *ци^{е}ˈберка* — 850; *цәˈберка* — 160, 209, 372, 395, 400, 409, 418, 423, 573, 632, 639, 644, 650, 868, 874, 875, 877, 879, 881; *циˈберка* — 158, 648, 682, 893; *цеˈбарка* — 405; *цаˈберка* — 116.

У решті картографованих лексем засвідчено [е] в переднаголошеній (*цеˈбер, цебˈро, цеˈберка*) і післянаголошеній (*ˈцебер*) позиції.

3. Не картографується: *цеˈберко* — 148, 153, 593, 854; *це^{и}ˈберко* — 608; *цәˈберко* — 549, 865, 885; *циˈберко* — 580; *ˈцебрик* — 439, 443, 445, 458, 463, 464, 702.

4. Ареал *ˈцебер* див. MAGP, t. 3, карта № 103.

КОМЕНТАР № 163

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 146: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *обиˈчайка* (обід у ситі)?»

2. Червоним колом відображено також: *обиˈчейка* — 29; *биˈчі̂йка* — 32 (як паралель); *биˈчайка* (як паралель) — 269, 437; *обиˈчәйка* — 32, 36; *обиˈчи̯ейка* — 39 (як паралель); *об'иˈчайка* — 58 (як паралель), 237; *обәˈчайка* — 63, 184, 366, 436, 444, 533, 588, 628, 652, 676, 715, 788, 821, 844, 866, 878, 879, 883, 905, 906 і як паралель—404, 414, 646, 648, 653, 662, 770, 859; *ωбиˈчайка* —228, 229, 439; *обийˈчайка* — 239 (як паралель); *обиˈч·айка* — 368, 370, 398, 580, 590, 623, 791, 819, 820, 836, 842, 861; *обиˈч'айка* — 171, 185, 192, 380, 391, 400, 412, 413, 417, 556, 597, 641, 645, 828, 845, 848, 885, 907, 914, 916 і як паралель — 357, 404, 411, 915; *оби^{і}ˈчайка* — 62, 77, 240, 241 і як паралель — 244, 263; *обиˆˈчайка* — 296 (як паралель); *обәˈч'айка* — 868; *оби^{е}ˈчайка* — 591, 608, 609, 618, 629, 779; *оби^{е}ˈч'айка* — 391 (як паралель); *гоби^{е}ˈчайка* — 730, 795; *о^{у}биˈчайка* — 224; *гобиˈч·айка* — 789; *гωбиˈчайка* — 433 (як паралель); *убиˈчайка* — 446; *ωбәˈчайка* — 447; *гобәˈчайка* — 453; *гобиˈч'айка* — 466; *обиˈча^{о}йка* — 477; *гобиˈчайка* — 783. Цей же знак нанесено відповідно до: *оˈбичайка* — 163, 177, 258, 384, 726; *гоˈбичайка* — 772.

3. Зеленим колом позначено ще: *обіˈч'айка* — 551; *об'іˈч'айка* — 845; *обіˈчайка* — 33, 37, 41, 43, 53, 87, 168, 201, 205, 208, 232, 236, 242, 341, 569, 572, 576—579, 582, 586, 600, 609—611, 806, 809, 815, 829; *б'іˈчайка* — 74 (як паралель); *об'і̂ˈчайка* — 48; *обі̂ˈчайка* — 31, 35, 54, 89, 347, 557 і як паралель — 24, 28, 33, 45, 549; *обі^{и}ˈчайка* — 81, 84, 766; *оˈбічайка* — 555; *об'іˈч·аіка* — 921, 922.

4. Зеленим контурним трикутником відбито також: *оˈбі̂чка* — 312 (як паралель); *оˈб'ійчко* — 119; *оˈбічко* — 148, 168, 177, 325; *аˈбічко* — 278, 279; *абі̂чко* — 278; *оˈб'іч·ок* — 194; *оˈбічок* — 326, 330; *оˈб'іч'ко* — 193; *обˈв'ічко* — 307; *оˈб'іч·ко* — 922.

5. Зеленим контурним чотирикутником відображено ще: *ˈвічко* — 146, 171, 355, 358 і *вˈйічко* — 167, 169, а зеленим контурним ромбом — *вˈйіко* — 164, 166, 189 і *ˈвіко* — 168.

6. Жовтим колом нанесено також: *аб'еˈч'ейка* — 64; *об·еˈчайка* — 918.

7. Жовтим контурним трикутником позначено ще: *а:ˈб'е^{і}чка* — 65; *а:ˈб'ечка* (як паралель) — 4, 66; *аˈб·ечка* — 15, 17; *аˈб'е^{і}чка* — 66 (як паралель), 69, 72; *аˈб'і^{е}чка* — 98; *аˈб'і^{э}чко* — 133, 136; *а:ˈб'ечка* — 94; *абˈв'е:чка* — 4 (паралельно до *а:ˈб'ечка*); *аб'ˈйечка* — 274.

8. Чорним контурним трикутником скартографовано також: *оˈб^{и}е̯чка* — 20; *аˈб·і̯ечка* — 106; *аˈб·і̯ечко* — 110; *аˈб'і̯ечка* — 12, 157; *а:ˈб'і̯ечка* — 94; *а:ˈбі̯ечка* — 96; *обˈйі̯ечка* — 141 (як паралель); *аˈб^{й}і̯ечка*—110 (як паралель); *абˈві̯ечко*—142; *у̯оˈбиечка* — 26; *оˈбі̯^{е}чко* —275; *абв'ˈй^{і}ечка, абˈв^{й}і̯ечка* — 920.

9. Синім штрихуванням додатково відбито *о^{а}беˈчайка* — 47 (паралель до *обиˈчайка*).

10. Кілька говірок, виділених коричневою й фіолетовою ізоглосами, має відхилення щодо граматичного роду: *оˈб'ічка* — 315 (як паралель до *оˈб'ічко*); *обˈйі̯ечка* — 141 (паралельно до обˈйі̯ечко); *обиˈчайка* — 146 (з ремаркою «зрідка»), 152, 153, 167, 297, 332, 355, 358; *обиˈч'айка* — 171, 192; *абиˈчайка* — 162, 186 (з ремаркою «частіш» — щодо *аˈб'ечко*), 188 (як паралель); *оˈбичайка* — 177; *об'іˈчайка* — 297, 335, 336. Фіолетову ізоглосу в північно-західній частині чернігівських говірок проведено на основі одночасного врахування даних карти № 71, особливо щодо нас. пп. 113, 114.

11. Не скартографовано: *абоˈчайка* — 51; *абуˈчайка* — 78; *обуˈчайка* — 88, 200 і як паралель — 471, 601, 607; *у̯обиˈчайка* — 215 (як паралель); *обаˈчайка* — 241; *ча(о)боˈтайка* —831; *обиˈчалка* — 893 (як паралель); *оˈб'іко* — 173; *ˈобв'ічко* — 307; *обˈчайка* — 442; *обәˈчай* — 479; *ˈобіч* — 520; *ˈв'ешка* — 722.

12. У записах із нас. пп. 16, 18, 140, 170, 310, 816 на питання Програми № 146 є відповідь: «не вживається».

13. У нас. пп. 725, 727, 729, 731, 740, 741, 746, 747, 758, 767, 769 виявлено додаткове значення слова *обичайка* —‘круглий обідок напинати тканину, по якій вишивають’, а в нас. пп. 670, 675, 681, 889 — ‘форма виготовляти кізяк для опалення житла’.

КОМЕНТАР № 164

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми 419: «... в*у*гіль... чи ... *у*гіль..?»

2. Червоними фігурами картографовано також варіанти з наголосом на першому складі — 339, 363, 365, 370, 375—377, 398, 402, 414, 423, 424, 429, 575, 590, 625, 628, 635, 637, 640, 643, 652, 655, 659, 679, 683, 684, 864, 869, 892, 895, 899, 902; наголосу не засвідчено — 274, 899, 902; зеленими фігурами передано варіанти з наголосом на другому складі — 124, 690, 875, 908; чорним колом — *вугˈл'а* — 383, 450, 515, 585, 622, 685, 691, 842.

3. Червоним контурним колом позначено також *вуˈгал':а^{е}* — 97; червоним напівзафарбованим трикутником: *оˈгол'е* — 86; *оˈгол':е* — 38, 247; *вугу̯ол':е* — 43, 203; *уˈгол':е* — 54, 85; червоним контурним трикутником *вуˈгал':е^{а}* — 3.

4. Зеленим колом позначено також: *ˈвугил'* — 752; *угіл* — 179; зеленим напівзафарбованим колом: *ˈвугу̯ол'* — 26, 45, 63; *ˈвугол* — 10, 538; *ˈугол* — 179, 190, 348, 546, 745; зеленим контурним колом *ˈвуга^{о}л'* — 17, 75.

5. Не картографуються: *угоˈлец'* — 266; *оˈгул':е* — 150; *ˈогул'* — 125; *ˈвугел'* — 5, 60, 87.

6. Паралельне вживання форм з протезою й без протези записано — 38, 46, 54, 67, 68, 111, 166, 181, 182, 194, 196, 198, 215, 237, 255, 303, 305, 306, 312, 372, 374, 378, 382, 383, 385, 394, 395, 399—401, 403, 404, 406, 407, 411, 413, 414, 416—418, 422, 423, 443, 515, 519, 564, 565, 571, 577, 578, 581, 582, 586, 595, 598, 604, 607, 618, 632, 659, 680, 818, 819, 822, 836, 851, 852, 858, 899, 908.

7. Ареали *ˈвугол', ˈвугал'* див. ДАБМ, карта № 190.

КОМЕНТАР № 165

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 12: «Як у вас називається — *цˈвинтар* чи *кˈладовище,* чи *могилˈки..?*»

2. У багатьох нас. пп. слова *кладовище* не засвідчено, через те карта вийшла розрідженою. На лексичні відповідники див. карту № 348.

3. Голосний звук у суфіксі, відмінний від [и], засвідчено: *кˈладов'іщче* — 127; *кладоˈв'іщче* — 258; *кˈладв'іщче* — 77, 181, 350, 553; *кˈлад'віщче* — 1, 66, 115, 176, 251, 308, 313, 314, 316, 347; *кˈладвәщче* — 653; *кˈладб'іщче* — 7, 10, 18, 20, 23, 25, 27, 31, 33, 46, 47, 64, 67, 68, 94, 124, 131, 146, 164, 190, 192, 194, 227, 236, 247, 256, 260, 287, 297, 298, 345, 379, 577, 696, 698, 717, 745, 803, 921; *кˈладби^{і}щче* — 8, 106, 110, 329; *кˈладбәщче* — 184, 878; *кˈлад'б'іщче* — 2, 3, 5, 15, 21, 41, 53, 57, 65, 66, 74, 89, 96, 108, 176, 193, 288, 315, 318, 320, 325, 711, 729, 736, 744, 753, 922; *кˈлад'бі̂щче* — 26, 38; *кˈлад'бі^{и}щче* — 81; *кˈлад'бйщче* — 90; *кˈлад'бәщче* — 195, 676; *кˈлад'би^{і}щче* — 59, 241, 244, 247, 920.

4. Напівпом'якшення [л·] у корені картографованого слова засвідчено — 90, 120, 141, 270, 354, 359, 366, 372, 477, 515, 533, 549, 558, 577, 580, 582, 584, 591, 601, 602, 607—609, 766, 795, 799, 828; пом'якшення [л'] — 521, 722.

5. Пом'якшення [ч'] перед кінцевим [е] позначено в записах — 41, 413, 580, 585, 597, 819, 820, 865, 876, 879, 886, 907, 916. У нас. пп. 1, 8, 59, 96 в закінченні слова записано [е^{а}]. Звук [е^{и}] в закінченні засвідчено — 388, 389, 393, 601, 607, 629, 792; *ә* — 164, 315, 395, 397, 400, 423, 430, 594, 628, 636, 637, 639, 640, 649, 652, 655, 658, 659, 662, 666, 667, 669, 677, 684, 715, 816, 821, 822, 840, 868, 869, 898, 901, 903—905, 909, 913; *и* — 480, 790.

6. Наголос на другому складі (*клаˈдовищче*) засвідчено — 84, 132, 149, 153, 179, 258, 272, 276, 281, 310, 346, 475, 476, 497, 523, 536, 568, 578, 587, 624, 714, 758; на третьому складі (*кладоˈвищче*) — 258, 282, 289, 306, 375, 379, 421, 440, 496, 568, 578, 634, 663, 692, 860.

7. Червоним зафарбованим колом позначено також *кˈладоўщче* — 331, 818.

8. Червоним трикутником у нас. п. 809 скартографовано лексему з наголосом на суфіксі (*кладоˈвищче*), 810 — кˈ*ладвищче* і *кладˈвищче*.

9. Лексему *кладбищче* з наголосом на суфіксі (*кладˈбищче*) засвідчено — 7, 10, 19, 311, 390, 528, 696, 780, 824, 829; ця форма картографованого слова без наголосу записана — 49, 78, 146, 481, 512, 630, 825. У цих випадках слово картографується як *кˈладбищче*. Оглушення [д] засвідчено: *кˈлатбищче* — 311, 768, 862; *кˈлад^{т}бищче* — 150.

10. Форма *клад'бищче* з наголосом на суфіксі (*клад'ˈбищче*) засвідчена — 288, 522; без наголосу записано її — 5, 26, 28, 59, 92, 118, 186, 187, 237, 470, 752. У цих випадках іменник картографується як *кˈлад'бищче*. У записі з нас. п. 377 засвідчено оглушення [д'] (*кˈлат'бищче*).

11. У нас. п. 398 *кˈладвищче* записано з ремаркою: «в слові *кˈладвищче* чується глухе *о* між *д* і *в*».

12. Наголос на суфіксі в іменнику *кладоˈвис'ко* засвідчено — 432, 440, 459, 480, 487.

13. Не картографуються: *кˈладобищче* — 171; *кˈладувищче* — 665; *кˈлабищче* — 277; *кˈладвис'ко* — 225; *кˈладбис'ко, кˈлад'бис'ко* — 432.

КОМЕНТАР № 166

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 393: «Шк*у*т*и*льгати чи шк*а*т*о*льгати, чи шк*а*т*и*льгати, чи шк*а*т*і*льгати, чи шк*а*т*у*льгати?»

2. Червоним колом картографується також: *шкотил''гати (шкотил''гат')* — 92, 240, 241, 349, 424, 661, 790, 796; *шкотул''гат'* — 342, 418, 857; *шкутел''гати* — 76, 81; *скутил''гати* — 221.

3. Червоним зафарбованим трикутником передається ще: *шкат'іл''гати* — 356, 722; *шкатол''гат'* — 344.

4. Червоним наполовину зафарбованим трикутником картографується також *шкату'л'ати* — 747, 751, 752.

5. Варіанти *шк'іті л''гат'* — 276, *шкетил''гат'* — 281 картографуються як *шкитил''гати* червоним зафарбованим квадратом.

6. Червоним контурним квадратом зображено також *штикул'-'гати* — 22, 27, 41, 49, 59, 219, 445, 475.

7. Не картографовано: *ч'ік'і'л'айе* — 2; *шкал·ди'гайе* — 15; *шканди'л'ат'* — 863; *штигу'л'айе* — 274; *шкул''гати* — 370, 392, 490, 859; *шка'бат'* — 335; *катул''гати* — 773; *кату'л'айе* — 699; *китил''гат'* — 30; *касти'л'ат'* — 7; *клu'гат'* — 13; *кривуˈл'ат'* — 20, 414, 714; *кри'ва* — 87; *хра'майе* — 191, 615; *хро'майе* — 711; *шканди'бати* — 78, 135, 239, 385, 396, 457, 461, 543, 546, 549, 561, 577, 622, 632, 633, 642, 643, 648, 687, 700, 706, 721, 739, 740, 756,769, 779, 785, 809, 840, 848, 893, 916.

КОМЕНТАР № 167

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 25: «Як у вас називається ціп і його частини: *ці'пильно, 'капиця, бич..* ?»

2. Червоним колом відображено також: *би'ч* — 49, 57, 62, 71, 75, 78, 84, 104, 106, 108, 190, 235, 240—242, 244, 247, 275; *бuч* — 101; *б'uч* — 58. У ряді нас. пп. знак поставлено на основі записів прийменникових конструкцій: *з би'ча* — 393, 403, 621, 647, 651, 837, 846, 859, 873, 902, 903, 908; *з 'бича* — 892; *з би'ч'а* — 882; *з бә'ча* — 822; *с би'ча* — 862; *з би'чем* — 520; *на би'чі* — 338; у нас. п. 640 — на основі запису *два би'чі*.

3. Штрихуванням позначено, крім того, *і (біч)* — 1, 28, 32, 35, 45, 48, 54, 60, 61, 66, 89, 90, 178, 240, 272; *іи (біич)* — 27, 81; *(б'іич)* — 56, 59, 72.

4. Чорним трикутником відтворено ще: *б'и'йак* — 208; *біе'йак* — 209, 447; *бә'йак* — 444, 816; *би''йак* — 20, 819; *бе'йак* — 748; *беи-'йак* — 790; *бие'йак* — 795. У нас. пп. 452, 474 знак поставлено на основі записів «*з б'ійа'ка*». Наголос на першому складі (*'бийак*) відзначено — 488. Не позначено наголосу — 431, 439, 476, 480, 688, 693, 716, 722, 776, 778, 780.

5. Жовтою площиною передано також структуру з напівпалатальним [ч·] — 819, 820, 845, 861, 921, 922.

6. Не картографуються: *'б'ич'ійе* — 25; *би'чок* — 161, 188; *б'іцук* — 7; *би'йач* — 796; *бу'йак* — 42.

7. Ареали *бич, би'чук, би'йак* див. ДАБМ, карта № 258; *би-'йак* — AJPP, карта № 110; *би'йак* — SPGW, карта № 57.

КОМЕНТАР № 168

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 264: «*'Вулик* чи *'вулій,* чи *'вулень,* чи *'вулік..?*» і частину питання № 416: «Улик чи юлик..?»

2. Позначено також: червоним колом — *'вул'ік* — 3, 4, 6, 8, 10—12, 18, 21—23, 25, 26, 28, 31, 34, 41, 46, 56, 65—70, 72, 74, 75, 77—79, 81—83, 85, 86, 88, 92, 93, 95—97, 100—102, 114, 124, 128, 131, 145, 160, 161, 170, 172, 188, 191, 193, 195, 196, 224—229, 233, 254, 256, 264, 268, 293, 315, 340, 366, 381, 387, 394, 402, 403, 407, 419, 424, 427—429, 443, 473, 475, 476, 479, 480, 485, 501, 514, 515, 526, 533, 535, 537, 539—541, 544, 555, 563, 564, 570, 574, 576, 580—582, 585, 591, 624, 627, 653, 662, 676, 682, 688, 690, 749, 777, 778, 784, 788, 794, 796, 813, 814, 816, 821, 822, 826, 827, 832, 835, 838—842, 845, 847, 851, 852, 866, 868, 872, 876, 881, 905, 906, 908, 911, 915, 916; *'ул'ік* — 2, 12, 17, 18, 68, 79, 83, 85, 86, 92, 95, 97, 100, 101, 104, 106, 108, 111—114, 116, 118, 120, 121, 123—125, 128, 145, 165, 168—170, 173—175, 184—186, 190—196, 224, 225, 257, 259, 262, 263, 266, 270, 274, 275, 279, 283, 286, 290—292, 295, 297, 298, 300—305, 307, 309, 315, 317, 319, 322, 323, 325, 332, 337, 340, 353, 356, 357, 362, 365, 369, 370, 381, 382, 387, 392, 394, 396, 398, 402, 403, 405, 407, 415, 423, 429, 477, 480, 512, 513, 515, 517, 518, 523, 527, 529, 532, 557, 559, 560, 561, 563, 564, 570, 575—577, 581, 585, 591, 778, 816, 821, 835, 836, 839, 845, 864, 911, 921, 922; *'вул':ік* — 4, 17, 56, 57, 77, 82, 128; *'ул':ік* — 101; *'гул'ік* — 256, 482, 483, 485, 539; паралельні форми з суфіксами *-ик, -ік* записано в нас. пп.: 164, 166—168, 171, 176, 178—181, 208, 243, 252, 260, 261, 269, 278, 285, 287—299, 311, 323, 334, 343, 354, 360,372, 376, 383—386, 388, 390, 391, 393, 397, 399, 401, 406, 408, 412—414, 416, 418, 425, 430, 436, 444, 465, 467, 470, 476, 484, 508, 516, 519, 522, 524, 525, 531, 534, 536, 538, 544, 550, 562, 566—569, 579, 583, 584, 586, 614, 622, 623, 625, 626, 649, 651, 656, 659, 687, 792, 793, 795, 800, 801, 802, 805—807, 810, 812, 815, 817—819, 823—825, 827, 828, 830, 834, 837, 838, 840, 841, 846, 848, 849, 852, 855, 859, 861, 864, 869, 870, 873, 877, 878, 880, 882, 886, 887, 890, 893, 902, 903, 912—914;

зеленим колом — *'вул'н'ік* — 8, 9, 100; *'вул'ни'к* — 84;

синім колом — *'вул'ей, 'ул'ей* — 6, 10, 13, 17, 21—23, 25—29, 35, 41, 46, 52, 66—68, 70, 71, 73, 79, 93, 94, 96, 97, 104—106, 108, 131; *'вул'еий* — 1, 64, 65.

3. До уваги не бралися різні вияви фонеми /е/ в післянаголошеній позиції, відбиті в записах знаками *еи, ие, ә, и*.

4. Записано ще: *'вул'ай, 'ул'ай* — 101, 102; *'вул':ай* — 13.

5. Не картографується: *бу'чок* — 2, 3, 5, 7, 8, 16, 24, 94; *да'дан* — 7, 14, 15, 17; *дуп'л'анка* — 17, 115, 316, 320, 511, 547, 674, 842; *дуп'р'ак* — 881; *ко'лода* — 13, 915; *с'тупка* — 17, 110; *ск'рин'ка* — 34; *д'ір'жони* — 511; *дуп'л'аник* — 718;

6. У записах є рамарки: «дуплянка» до *'вулик* — 472; «вулик з дощок» до *'улей* — 316; «колода» до *'ул':ей* — 57; «малий» до *'вул':ік* — 57; «рамковий» до *'вул'ік* — 81; «бортовий» до *'улей* — 81; «рамковий» до *'вул':ік* — 82; до *'(в)ул'ік* — 46, 247; «колода» до *'вул'ей* — 82; до *'вул':е* — 46; «звичайна назва» до *бу'чок*, «новіша назва» до *'вул':ік* — 3; «зменшена назва» до *'вул':ік* — 27; «на дереві» до *'вул'ік*, «на землі» до *'хатка* — 53; «великий» до *'вул'ей*, «малий» до *'вул'ік* — 20; «частіше» до *бу'чок* — 3; «круглий вулик» до *бу'чок* — 7.

КОМЕНТАР № 169

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 14: «Як у вас називається земля, орана на зиму: *зяб* чи..?»

2. Червоним колом зображено такі варіанти: *'з'аб'і* — 2; *а'з'аб* — 8; *з'абр* — 127; *'з'абол* — 376.

3. Не позначено наголосу в іменнику *з'абл'а* в записах — 442, 456, 458, 491, 504, 542, 692, 695, 704, 705, 707, 711, 721, 736, 737, 739, 745, 752, 762, 769, 783; *ʒ'абл'а* — 565, 569, 650.

4. Не картографуються: *пад'з'іму* — 14, 18; *пар* — 32, 58, 61, 63, 123, 137, 206, 220, 236, 885, 919, 920; *'зимн'і пар, на 'пар* — 39; *'паріна* — 44; *на з'іму о'рут'* — 150; *на зиму* — 160; *на з'іму 'ор'ут' стәр'н'у і пар* — 164; *'пидпар* — 167; *'з'абловайа вс'пашка* — 190; *'з'абл'ова 'оранка, пар* — 243; *з'аб'на 'оранка* — 516; *р'і'л':а, зем'л'а, 'орана на 'зиму* — 630; *на озимку, на озимий пар* — 634; *р'і'л':а* — 680, 681, 895; *пар, 'рало* — 712; *пар, о'с'ін':а рі'л':а* — 858; *пар, о'с'ін':а 'оранка* — 877.

5. Паралельно з картографованими назвами засвідчено ще: *'на з'іму* — 1, 4, 66; *'з'імн'ійа па'ри* — 13; *пар* — 20—22, 27—29, 31, 33, 35, 36, 40, 43, 45, 47, 49, 51, 55, 56, 62, 65, 74, 75, 77, 88, 89, 91, 92, 107, 133, 136, 194, 234, 242, 243, 276, 277, 284, 285, 290, 309, 322, 353, 382, 429, 440, 469, 494, 506, 622, 635, 646, 657, 672, 679, 723, 736, 739, 746, 750, 751, 772, 784, 807, 834, 844, 848, 861, 872, 881, 917, 918; *'паріна* — 23; *'пара* — 25; *на з'іму, на пар* — 64; *з'еб'лиц:е* — 79; *ро'л':а, пар* — 82; *пар, пуд 'парит', на 'зиму* — 134; *'з'абел* — 245; *'з'абел'* — 248; *з'аб'лина* — 330; *з'абл'* — 366; *'з'аблива 'оранка* — 446, 480, 482; *зимо'ва 'оранка* — 520; *стер'н'а* — 653; *р'і'л':а* — 682, 850, 903, 908, 909; *зимо'вий пар* — 710; *з'абл'ева* — 827; *рі'л':а, 'чорн'і па'ри* — 847, 910; *о'с'ін':а зәм'л'а* — 901; *п'ід'пар* — 905; *'чорний пар* — 911.

КОМЕНТАР № 170

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 269: «*Ло'бань* чи *ло'бас,* чи *ло'бач,* чи *лоб'ко?*»

2. Зміни [о] в ненаголошеній позиції див. на картах №№ 70, 71.

3. Червоним колом позначено також варіанти з [л·] *(л·о-'бач(?))* — 536, 795, 882; з [ч·] *(ло'бач')* — 664, 675, 882, 907, 910; [ч·] *(ло'бач·)* — 329, 819, 820.

4. Зеленим колом передаються також варіанти з [л·] *(л·о'бан')* — 241, 366, 560, 561, 575, 577, 580, 582, 604, 607 — 609, 617, 622, 792, 795, 799; морфемні структури: *лобан''ко* — 151, 302, 369, 381, 398, 671; *ло'бан'ка* — 329.

5. Зеленим трикутником позначається також варіант з [л·] *(л·о'бан)* — 60, 536, 551, 558.

6. Жовтим колом позначається ще: *л·об'ко* — 601; *лоп'ко* — 150, 272, 348; *лоб̆'ко* — 302.

7. Синім колом позначено також: *ло'бас'* — 411; *л·обас'* — 536; *'лобус* — 791.

8. Чорним колом позначено ще: *ла'бей* — 114; *лоб'йией* — 49; *лаб'ійй* — 79; *ло'б'іей* — 74, 118; *лоб'рій* — 276; *ла'биеей* — 56; *ло'б'ей* — 74; *ло'бі'ий* — 81; *ла'биіеий* — 82; *ло'бией* — 20.

9. Чорним контурним колом передано: *ла'б'іел'* — 67, 102, 105, 111; *ла'б'ел'* — 67; *ла'б'ел'а* — 73.

10. Відзначено форми: *'лобур'* — 406; *'лобур* — 311, 543, 791; *лоба'н'ука* — 382; *лоба'с'ак* — 889; *лаб'е'н'а* — 94, 114; *лобат* — 89; *лоба'н'уга* — 174; *лоб'заи* — 404; *ли'сак-ло'бач* — 709; *'лобар* — 500; *лобу'рис'ко* — 531.

11. Є ремарка «рідко» до структур *ло'бач* — 538; *ло'бан'* — 732. Вказується, що суфіксальні іменники вживаються з лайливим значенням, у нейтральному значенні виступає прикметник *ло'бати* — 68, 81.

12. Записано форми *ло'батий* — 1, 4, 5, 7, 10, 15, 32, 36, 37, 50, 51, 61, 62, 64, 65, 68, 70, 81, 83, 84, 89, 90, 93, 97, 108, 109, 112, 116, 119, 146, 152, 162, 188, 191, 192, 194, 197, 198, 200, 220, 234, 236, 239, 240, 242, 244, 249, 266, 335, 337, 338, 340, 355, 356, 361, 373, 374, 392, 471, 477, 480, 483, 487, 488, 501, 506, 514, 518, 519, 521, 525, 526, 529, 544, 549, 550, 555, 570, 587, 588, 592, 678, 699, 702, 703, 705, 713, 723, 726, 729, 732, 735, 740, 748, 750, 753, 754, 757, 768, 769, 771, 773, 775, 782, 788, 789, 790, 816, 817, 738, 851, 856, 883; *ло'бастий* — 471, 641, 711; *лоба'т'ен:и* — 66.

КОМЕНТАР № 171

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 58: «Як у вас називається — *п'раник* чи *п'ральник..?*»

2. Червоним колом зображено ще й такі варіанти: *п'ралник* — 718; *п'р'аник* — 162, 726, 807, 814; *п'р'аник, п'раник* — 743, 810; *п'раничок* — 774; *п'рани'к* — 78, 82; *пра'н:ик* — 138, 140; *п'ран:ик* — 281; *п'ранәк* — 430, 628, 788, 868, 878, 883; *праў'ник* — 463.

3. Червоним контурним колом позначено форми з суфіксом -[л·]ник — 607 та -[л]ник — 718, 761.

4. Як *п'ран'ік* картографується *п'ран':ік* — 9; *п'рані'к* — 17; *п'р'ан'ік* — 26.

5. Обидва наголоси *(п'раник* і *пра'ник)* засвідчено — 528, 548, 819.

6. Чорним колом позначено ще й такі варіанти: *прач'* — 185, 194, 363, 921; *прач·* — 97, 364, 922; *прач* і *прач'* — 41.

7. Як *доў'бишка* картографується: *'довбишка* — 670, 681; *'довбәшка* — 902; *'довбушка* — 894; *'довбишка, дов'бушка* — 896.

8. Записано такі ремарки: «рідко» — до *п'раник* — 25, 584; до *п'рал'ник* — 842; до *прач* — 104, 537; «рідше» — до *п'ра'нік* — 269, 584, до *п'рачка* — 42.

9. Крім іменників *праник, прач,* у записах є ще такі назви: *с'т'ірка* — 25, 42, 223; *коловоротка* — 201; *'коржик* — 254; *'жачка* — 256; *б'і'йак* — 293; *п'ратка* (рідко) — 488; *би'тушка* — 673.

10. Ареали *п'раник, п'рал'ник, прач* див. ДАБМ, карта № 252.

КОМЕНТАР № 172

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 267: «*Лі'вак* чи *лів'ша,* чи *лів'шун?*»

2. Позначено також: синім штрихуванням — *ләў'шун* — 38, 43, 202; *леиў'шун* — 242;

коричневим штрихуванням — *л'еаў'шун* — 1, 3, 4, 64; *л'еаў-'ша* — 71, 94; *л'аў'шак* — 8; *л'аў'ша* — 65, 101; *л'аў'шун* — 190; *л'аў'шак* — 75; *л'аў'ша* — 106; *л'іеў'шун* — 25, 29, 35, 45, 48, 245; *л'іәў'шун* — 207, 208; *л'е:ў'шун* — 96; *л'іеў'ша* — 188; *л'іеў'шун* — 229; *'л'ейша* — 99; *'л'ейшун* — 237; *'л'евушник* — 530, 532, 564; *'л'еушник* — 570;

фіолетовим штрихуванням — *л'уў'ша* — 316 (паралельно до *л'у-'ша*); *'л'уша* — 169.

3. Записано ще: *л'е'вун* — 66; *'л'іўший* — 589; *л'іў'чак* — 830; *л'і'вач* — 271, 659; *л'і'вашник* — 688; *л'і'ваш* — 354; *'л'евуш* — 618; *л'іво'рукий* — 368, 501, 581, 622, 760; *л'іво'рушник* — 486, 493, 504, 544, 805; *л'іво'ручник* — 490, 536, 560; *л'іво'ручка* — 152, 543, 559, 567, 609; *л'іво'рук* — 579, 637; *л'іво'рука* — 150; *л'іў'кут* — 689.

КОМЕНТАР № 173

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: а) корів..?»

2. Відсутність знака в певних нас. пп. свідчить, що там записано тільки назву загального приміщення для всіх домашніх тварин.

3. Червоним зафарбованим колом картографовано також: *коˈройн'а* — 33, 50, 86, 92, 343, 356, 360, 363, 365, 369, 371, 373, 381, 387, 402, 426, 459, 514, 528, 541, 543, 547, 563, 569, 570, 572, 574—576, 578, 593, 596, 599, 604, 605, 607, 608, 612, 616, 621, 622, 637, 639, 645, 760, 794 — 797, 799, 806, 809, 812, 820, 827, 832, 840, 842, 844, 850, 856; *коˈрийн'а* — 152, 252, 259, 284, 297, 315, 321, 322, 324, 329, 355, 358; *коˈруйн'а* — 85, 90, 91; *каˈруойн'а* — 83; *каˈрийн'а* — 130.

4. Червоним контурним колом позначено ще: *коˈройник* — 9, 149, 151, 159, 166, 177, 178, 181, 182, 196, 197, 279, 285, 369, 371, 372, 375, 378, 387—389, 393, 394, 396—398, 404, 407—409, 411, 413, 414, 417, 418, 420, 422, 423, 474, 531, 550, 562, 580, 594, 601, 604, 614, 623, 626, 627, 629, 631, 632, 638, 641—644, 647, 648, 651, 652, 655, 657—659, 662, 668—670, 672—677, 756—758, 787, 789, 790, 792, 800, 803, 810, 813, 814, 817, 819, 825, 828, 835—837, 839, 840, 842, 845, 847, 848, 861, 867, 870, 881, 888, 892, 901—905, 907, 911, 913, 914, 916, 919, 922; *каˈройн'ік* — 1—4, 7, 8, 13, 14, 17, 65, 67, 68, 71, 76, 95, 98, 104; *коˈрийник* — 126, 129, 134, 144, 155, 163, 167, 174, 308, 318, 358; *коˈрωйник* — 61, 63; *коˈруйник* — 170, 172, 175, 178; *коˈруойник* — 48, 80, 118, 132, 143, 176; *каˈруойн'ік* — 73, 93; *каˈруийник* — 103, 128, 131, 320; *коˈруейник* — 122; *коˈруійник* — 320.

5. Як *короˈварн'а* скартографовано ще: *караˈварн'а* — 18, 88; *кωрωˈварн'а* — 447; *кориˈварн'а* — 291; *кор'іˈварн'а* — 293, 294, 299.

КОМЕНТАР № 174

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: в) свиней?»

2. У багатьох відповідях на питання № 8 записано назву загального приміщення для всіх домашніх тварин, що вживається поруч з назвами диференційованих приміщень для окремого виду тварин або ж виступає як єдина (без назв диференційованих приміщень). На виявлення назв загального приміщення див. карту № 284; такі назви на цій карті не зображені, тому карта вийшла розрідженою.

3. З ремарок або з тексту в записах видно, що назви *свиˈнарн'а* і *свиˈнарник* стосуються колгоспного приміщення. Інші назви використовуються на означення приміщення для свиней у колишньому індивідуальному господарстві або в домашньому господарстві колгоспників.

4. Лексему *свиˈнарн'а* записано ще в таких варіантах: *св'іˈнарн'а* — 18, 33, 50, 77, 81; *с'в'іˈнарн'а* — 74.

5. Червоним контурним колом картографується також: *свиˈнарн'ік* — 26, 71, 73, 93, 98, 104, 105; *сві^{и}ˈнарн'ік* — 27; *св'іˈнарн'ік* — 1, 2, 4, 7, 8, 22, 23, 53, 57, 64, 65, 67, 68, 108, 917; *с'в'іˈнарн'ік* — 3, 13, 15, 25, 46, 47, 96, 97; *св'іˈнарник* — 35, 48, 61, 204.

6. Зеленим контурним колом передано ще: *свиˈн'ушн'ік* — 25, 75, 95; *свîˈн'ушн'îк* — 20; *св'іˈн'ушн'ік* — 22, 32, 94, 920; *св'іˈн'ушник* — 22, 91; *сви^{і}ˈн'ушник* — 84; *св'іˈнушн'ік* — 1, 4, 24, 46; *св'іˈнучн'ік* — 66; *сви^{і}ˈнучни^{і}к* — 62; *свиˈнучник* — 273.

7. Чорним колом зображено також: *свиˈниниц'* — 390, 391, 429, 542, 609, 677.

8. Не картографовано записаних у поодиноких нас. пп. суфіксальних утворень: *свиˈнарка* — 16, 88, 133, 134, 340; *свиˈнарок* — 17; *свин:ик* — 893; *сˈвинец'* — 499, 732; *свиˈнишник* — 450; *свиˈничник* — 486; *свиˈн'ашник* — 229; *свиˈнар* — 118.

9. Ареал *ˈкуча* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 29; MAGP, t. 2, карта № 67.

КОМЕНТАР № 175

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 15: «Як у вас називається поле, з якого знято: а) ˈжито, пшеˈницю, б) пˈросо, в) гˈречку, г) буряˈки, д) льон, е) ˈсоняшник, ж) кукуˈрудзу, з) оˈвес?», на питання № 33: «Як у вас називається листя буряків, моркви, картоплі: *буряˈчиння, ˈгичка, сˈвекла, моркоˈвиння, картопˈлиння..?*», на питання № 34: «Як у вас називається стебло огірків, гороху: *оˈгудиння, гороˈховиння..?*» і на питання № 11: «Як у вас називається місце для пасовищ: а) в полі, б) в лузі, в) в лісі?»

2. Картографування суфіксів *-ищ-е, -иськ-о* виходить з тієї передумови, що до уваги не беруться зміни суфіксального голосного (*-и-* > *-и^{і}-, -і^{и}-, -и^{е}-, -е^{и}-*), пом'якшення суфіксального [ч] і зміни флективного *-е* (*-е* > *-е^{а}, -а, -е^{и}, -и*).

3. Червоним колом відображено кілька фактів, що виділяються серед подібних певною своєрідністю: *пшеˈн'ішн'ішт'е* — 67 (паралельно — *пшеˈн'ічніше*); *пшеˈн'ішн'іщ'е* — 68 (паралельно — *пшеˈн'ішн'іше*); *ˈжитнисчə* і т. ін.— 128; *горохоˈвисче* — 171; *ˈжитнисче* — 525 (поряд — *овсище*); *проˈсищо, житˈнəщо* — 665 (паралельно — *-ище*); *пˈросоще* — 796 (паралельно — *пˈросище*).

4. Чорним колом нанесено також: *ˈжитниц'ко* — 258; *ˈжитниц'ко, пшəˈнишниц'ко* — 494 (поряд — *гороˈховис'ко, пасоˈвис'ко...*); *греˈчаниц'ко* — 714 (поряд *житнис'ко* і т. ін.); *ˈжитниско* та ін.— 697, 701, 705; *проˈс'ан:иско* та ін.— 700; *папˈшойниско* — 717.

5. Не скартографовано поодиноких випадків, що характеризуються переважно лексикалізацією суфіксів *-ищ-е, -иськ-о* або є неологізмами в тих чи інших говірках. До таких випадків належать: *пасовище* — 226, 692, 762, 780, 781; *дл'а пасоˈвищ* — 492; *пасиˈвище* — 696; *паˈсовище* — 710, 711, 718; *ˈпас'б'іще* — 737; *ˈпас'бище* — 756, 757; *картопˈлище* — 233; *буˈрачище* — 431, 507, 707, 708, 721, 730, 749, 750; *бураˈчищə* — 454, 715, 744; *бураˈчище^{и}* — 505; *бураˈчище* — 458, 464 (поряд — *бураˈчис'ко*), 470 (паралельно — *бураˈчинис'ко*), 486 (поряд — *барачис'ко*), 500, 686, 724, 739, 742, 748, 762, 764, 768, 769, 771, 772; *бур'ачище* — 466; *бураˈчищи* — 501; *бараˈчище* — 481; *бурачище* — 752; *бораˈчище* — 489; *ба^{о}раˈчище* — 493; *буˈр'ачище* — 714, 720; *бураˈчинище* — 506; *прад'іˈвищə* — 473; *кˈладбище* — 492, 707, 711, 715, 749, 754, 755 (з ремаркою «нове»), 765, 772, 786, 787 (з ремаркою «нове»), 789; *кладоˈвище* — 496; *кˈладбищи* — 501; *кˈладбищə* — 746; *кˈлад'бище* — 502, 692, 697, 708, 716, 727, 734, 739, 7 0, 750, 752, 762; *клаˈдовищə* — 693; *кˈладˈб'іще* — 696; *кˈладб'іще* — 698, 717; *кˈладовище* — 720, 783; *кˈл·адовище* — 766; *кˈл'адб'іще* — 722; *кˈлад'б'іще* — 729 (із зауваженням «грамотна людина казала»), 756, 757; *кˈлад'б'іщи^{е}* — 736; *кˈлад'б'іщə* — 744; *кˈлатбище* — 768; *кˈладвище* — 777; *кладˈбище* — 780; *ˈжитнище* — 493 (як паралель, з ремаркою «іноді»); *гоˈрище* — 695, 696, 703, 710, 714, 727, 728, 743, 755, 762, 765, 766, 770, 777, 781, 783; *гоˈр'іща* — 697, 710, 711, 716, 719, 720, 722, 725, 727, 730, 733, 740, 742, 744, 747, 749, 750, 756, 770, 779, 782, 784, 786; *гоˈр'іще* — 698, 704, 706—708, 711, 714, 724, 739, 741, 750, 774, 785; *гоˈр'îще* — 780; *гоˈрища* — 706, 757; *гоˈрище^{и}* — 748; *гоˈрищə* — 788; *гωˈр'іща* — 714; 715; *го^{у}ˈр'іща* — 787, 789; *гуˈр'іща* — 717, 718, 721, 752, 754; *гоˈр'іщи^{е}* — 736; *токоˈвищи* — 526; *зерносˈховище* — 711, 718, 732; *зəрносховище* — 767 (з ремаркою «тепер»); *клевеˈрище* — 734; *дˈворище* — 472; *двоˈровище* — 729; *пасоˈвис'ко* — 477, 481, 523, 568, 590, 602, 760, 809, 820, 828 (паралельно до *пасовˈище*), 829, 835, 836 (поряд з *пасоˈвище*), 876; *пасоˈвис'ка* — 654; *житˈнис'ко* — 904 (як паралель до *ˈжитнəще*); *хлопˈчис'ко* — 845.

КОМЕНТАР № 176

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 137: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *діˈжа* (посуд для тіста)?»

2. Червоним колом позначено також варіанти: *д'еˈжа* — 20, 22, 26, 31, 46, 47, 62, 66—69, 72, 74—76, 81, 100, 101, 108, 121, 145; *деˈжа* — 29, 32, 39, 53, 56, 57, 60, 65, 66, 77—80, 82, 83, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 111, 113, 114, 116, 119, 246, 272, 275, 277, 278; *д'е^{а}ˈжа* — 104, 105; *д^{з}'е^{а}ˈжа* — 71; *дʒ'еˈжа* — 73; *д'äˈжа* — 68, 70; *диˈжа* — 82, 87, 273, 279; *д'іˈга* — 215; *ˈд'іжа* — 132, 261, 376, 609, 674; *ˈд'і^{е}жа* — 82.

3. Як *ˈд'іжка* скартографовано: *ˈдіежка* — 2, 3, 5—7, 9, 11, 12, 22, 23, 29, 30, 33, 34, 38—41, 43, 44, 49, 50, 52, 54, 56, 59, 61, 74, 78, 84, 93, 94, 96, 97, 99, 101, 103, 106, 107, 109, 110, 115, 117, 118, 120, 121, 124, 128, 129, 131, 134, 135, 137—143, 186, 188, 198, 200, 202—204, 206, 207, 238, 245, 271, 274, 289; *ˈд'і^{е}жка* — 98, 188, 241, 244, 917, 919; *ˈд'іежка* — 59, 157; *ˈд^{и}і^{е}жка* — 240; *ˈд'іежка* — 25, 32, 36, 42, 45, 53, 74; *ˈд'іеж^{ш}ка* — 112; *д'іəжка* — 27, 41, 48, 58, 133, 136, 234, 248; *ˈд'êжка* — 4, 17; *ˈд'ежка* — 1, 10, 13, 14, 18, 19, 22—24, 64, 87, 95, 101, 158, 186, 187, 240; *ˈд^{з}'ежка* — 8; *ʒ'ежка* — 16; *ˈд'еж^{ш}ка* — 190; *д'əжка* — 205; *дˈйіжка* — 247; *ˈд'іж^{ш}ка* — 55, 128, 541, 758, 782, 789; *дîжка* — 35; *д'іжка* — 218; *ˈд'іжка* — 232, 244, 432, 437, 441, 448, 450—453, 456, 458, 459, 461, 463, 466, 481, 483, 487, 489, 499, 539, 542, 581, 759, 765, 795, 799; *ˈд'ішка* — 212, 262, 283, 290, 434, 444, 469, 472, 490, 491, 500, 502, 503, 538, 762, 767.

4. У багатьох нас. пп. назва *ˈд'іжка* вживається з означенням *ˈп'ікал'на* (*ˈп'ікна*). Площиною жовтого кольору передано форми цього слова: *ˈп'екал'найа* — 1, 10; *п'екал'на* — 59; *п'екална* — 4, 64, 243, 307; *п'еˈкал'на* — 96; *ˈпекал'на* — 7, 186; *ˈпекална* — 5, 6; *п'ека^{о}л'на* — 94; *ˈпêкал'на* — 17; *ˈпіекал'на* — 42, 102, 107, 137, 139, 141; *ˈп'іəкал'на* — 54; *ˈпі^{е}кална* — 136; *ˈпіекална* — 28, 48, 52, 109, 124, 128, 271; *пˈйекална* — 30, 34, 241, 244; *пˈйекал'на* — 34, 49; *пˈйіекална* — 919; *пˈйіекалˈна* — 61; *пˈйиекална* — 49; *пˈйіəкал'на* — 63; *ˈп'іекайна* — 103; *ˈпікал'на* — 21, 50, 130, 281, 307; *ˈпікална* — 42, 50, 51, 54, 252, 253, 257, 284, 290; *ˈпікалнайа* — 283, 287; *пˈйікална* — 242, 247, 249; *пˈйікал'на* — 234; *ˈп^{и}ікална* — 240; *п'и^{і}колна* — 241; *ˈп'ікана* — 235; *ˈп'ікна* — 224, 225, 259; *піекна* — 189; *п'іекна* — 121; *п'і^{ə}кна* — 133; *ˈп'ікнайа* — 251; *ˈпекна* — 159; *пˈйікна* — 166, 170, 172, 178, 208; *піˈкотна* — 249; *ˈпітна* — 501, 502, 534, 543, 779; *ˈп'ітн'а* — 534; *ˈк'ікна* — 232. У нас. пп. 3, 26, 236 записано ще назви: *п'іəкалка, ˈпиканка, п'іˈканка*. У записах з нас. пп. 8, 13, 204, 285 зафіксовано означення *хˈл'ебнайа* (*хˈл'ібнайа*). У нас. пп. 144, 146, 173, 301, 499 відзначено лексему *п'ікна*, яку теж зображено площиною жовтого кольору.

5. У багатьох нас. пп. для тіста використовуються й інші реалії: *маˈк'ітра, ˈночви, ˈнецки, коˈрито*. Про те, що *маˈк'ітра* теж уживається як посуд для тіста, свідчать ремарки в записах з нас. пп. 580 — «посуд для тіста, глиняний»; 629 — «череп'яний посуд для тіста»; 800 — «тісто місити», 827 — «тепер (а *д'іˈжа* раніше)»; 828 — «посуд для тіста». Як *маˈк'ітра* відображено структури: *маˈкотра* — 53, 144; *ˈмакортет* — 670, 678; *ˈмакортəт* — 677; *макорˈтет* — 892; *мак'ітˈр'ат* — 867.

Синім штрихуванням передано структури: *ˈночови* — 736, 740, 744, 751, 760, 786; *ноˈчовочки* — 550.

Коричневим штрихуванням картографовано також *ˈнец'ки* — 708, 709.

Фіолетовим штрихуванням позначено ще суфіксальне утворення *коритˈчатко* — 752.

6. Ареали *ˈд'ішка, коˈрито* див. АЛРР, карта № 86.

КОМЕНТАР № 177

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 412: «... вії... чи віі?»

2. Втрата демінутивності суфікса *-к-* у слові *ˈв'ійки* підтверджується ремарками в окремих записах: «*ˈв'ійки* = вії» — 257, 274.

3. Червоним колом картографуються також варіанти: *ˈв'іейі* — 11, 45, 117, 129, 137, 141, 142; *ˈв'ейі* — 23, 95, 98, 158; *вˈйейі* — 33, 203, 207; *ˈв'ейе* — 21; *ˈв'ійə* — 32, 37, 361; *ˈвеійі* — 63; *ˈв'іjі* — 174, 182, 195, 225, 314, 376, 399, 461, 617, 674, 694; *ˈв'іки* — 146, 174, 178, 204, 220, 283, 316, 323, 332; *вˈйіки* — 165; *ˈв'іка* — 921, 922.

4. Чорним колом позначаються також: *ˈв'ейк'і* — 1—4, 10, 16, 17, 19, 22, 26, 31, 44, 53, 64, 66, 67, 69, 77, 93, 105, 272, 275; *ˈвейк'і* — 5, 39, 75; *ˈв'іек'і* — 3, 6, 9, 13, 25, 27, 28, 30, 38, 40, 46—48, 56, 57, 61, 68, 70, 71, 76, 83, 94, 102—104, 106, 107, 109, 112—116, 121, 128, 139, 140, 143, 157; *ˈв'і^{ə}йки* — 133, 134, 136; *вˈйейки* — 28, 34, 205, 208, 237, 241, 242; *вˈйіейки* — 41—43, 51, 52, 54, 59, 62, 81, 82, 84, 108, 118, 240, 243, 271; *ˈв^{и}іейки* — 244; *ˈвийки* — 79; *вˈйійки* — 88, 150, 163, 166, 170, 172, 202, 235, 248, 250, 252, 253; *ўˈйійки* — 245; *ˈвуийки* — 135.

5. Відзначено лексеми: *кˈл'іпки* — 266; *кл'іпˈки* — 453, 779; *кл'іпаўˈки* — 699; *кл'іпаˈки* — 464; *паўˈйоки* — 458.

КОМЕНТАР № 178

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 438: «Вівця... чи овца..?»

2. Червоним колом позначено також: *виўˈц'а* — 287, 355; *в'іˈц'а* — 517.

3. Чорним трикутником картографується також подовження початкового [а] (< *о*): *а:'вечка* — 65, 94; наближення початкового [о] до [у], що передано різними написаннями: *оу'вечка* — 205, 215; *ω'вечка* — 223, 229; *у'вечка* — 232; відпадіння початкового голосного: *'в'ечка* — 22; звуження кореневого [е], що передається різними написаннями: *а'веuчка* — 71; *а'вѐчка* — 75, 78, 106; виникнення протетичного [г]: *го'вечка* — 42, 433, 440, 483, 485, 490, 526; пом'якшення суфіксального [ч]: *о'веч'ка* — 193.

4. Зміни початкового ненаголошеного [о] > [а] (*а'вечка*) див. на карті № 71, ствердіння [ц'] (*оў'ца, в'іў'ца*) — на карті № 112.

5. Пом'якшення протетичного [в] перед [і] в лексемі *в'іў'ц'а* в записах передається непослідовно і до уваги не береться.

6. Є ремарка «рідко» до паралельних варіантів: *аў'ца* — 1; *в'іў'ц'а* — 369.

7. Відзначено лексеми: *йаг'ниц'а, йаг'н'а* — 714.

8. Ареал *'ов'ца* див. АРГВМ, карта № 173.

КОМЕНТАР № 179

1. Карту складено за матеріалом відповідей на частину питання Програми № 456: «*Мандрувати* чи *вандрувати*?» і на питання № 385: «Ц*ілу*вати чи ц*илу*вати, чи ц*елов*ати, чи ц*ьолу*вати, чи ц*оло*вати, чи ц*олю*вати?»

2. Поставлено на карті знак на основі запису форм одного слова: *ц'ілу'вати* — 1, 2, 7, 8, 10, 12—15, 18, 23, 24, 28, 29, 31, 32, 34, 36, 39, 44, 53, 55, 64, 67, 69, 70, 74, 78, 82, 84, 87, 100, 104—106, 116, 118, 119, 126, 129, 133, 134, 137, 140, 142, 146, 150—152, 154, 158, 162, 163, 175, 178, 179, 181, 187, 188, 190, 191, 196, 200, 202, 204, 209, 210, 213, 214, 218, 219, 222, 224, 227, 233, 239, 241, 243, 252, 259, 261, 263, 271, 278, 279, 282—284, 292, 295, 298, 299, 311, 317, 344, 358, 382, 385, 390, 399, 412, 414, 420, 428, 431, 451, 452, 455, 457, 472, 480, 484, 487, 490, 494, 498, 514, 521, 539, 553, 556, 559, 568, 569, 571, 574, 576, 594, 599, 600, 610, 613, 614, 620, 631, 639, 654, 661, 680, 685, 687, 701, 703, 708, 709, 715, 719, 722, 723, 725, 730, 735, 739, 740, 753, 756, 757, 759—761, 766, 771, 773, 781, 783, 787, 792, 798, 808, 816, 822, 825, 826, 837, 850, 862, 869, 872, 883, 892, 893, 897, 904, 908, 912, 915; *мандру'вати* — 5, 619, 777.

3. Чорним колом позначено також *-ωва* — 32, 247, 297; *-уова-* — 45, 50. Штрихуванням скартографовано також *-оава-*, що виступає паралельно з *-ава-* — 12, 94, паралельно з *-ова-* — 97.

КОМЕНТАР № 180

1. Карту складено за матеріалом відповідей на питання Програми № 143: «Чи вживається у вас слово і яке його значення: *'Ляда* (1. спускні дверчата; 2. покришка; 3. ледар; 4. в сполученнях: *'ляда* (*'леда*) кому, *'ляда* (*'леда*) який і т. ін.)?»

2. Червоним колом позначено також: *л'ад'* — 146 (з ремаркою «у колодязі», паралельно до *'л'ада* з ремаркою «у верстаті», 152; *'л'ад'ви* — 143; *г'л'ада* — 379 (паралельно до *'л'ада*).

3. Зеленим штрихуванням справа наліво передано також основні значення, що розкриваються ремарками: 'кришка на криниці' — 124, 227, 329, 370, 375, 379, 393, 432, 463, 475, 499, 565, 588, 592, 603, 627, 629, 634, 639, 642, 657, 670, 671, 680—682, 695, 726, 775, 804, 828, 862, 863, 875, 882, 893, 898, 902, 905; 'кришка на сажі в хліві' — 521, 564, 570, 574, 590, 617, 758, 829, 837, 861, 872, 882, 903, 905, 907; 'кришка на столі' — 251, 469, 499, 704, 707; 'кришка на кориті' — 639, 871, 914; 'кришка на ямі' — 407, 434, 514, 577, 743, 758; 'кришка, покришка' — 168, 230, 249, 258, 294, 295, 353, 363, 365, 443, 447, 473, 500, 537, 541, 550, 584, 595, 664, 706, 753, 787, 790, 822, 844; 'дерев'яний піл' — 534.

4. Синім штрихуванням передано також основні значення з такими ремарками: 'невеличка ділянка землі' — 2, 3, 28, 53, 56, 68, 82, 94, 97, 104, 105, 134; 'прогалина в лісі' — 5, 22, 26; 'чисте місце в лісі, де росте верес' — 20; 'тверде місце серед боліт, де ростуть гриби' — 50, 917; 'поле між лісом' — 28; 'поле' — 37, 79.

5. Засвідчено ще такі пояснення до картографованого слова, що розкриваються ремарками: «топонімічна назва» — 59, 62; «ледар, ледачий» — 168, 205, 208, 312, 921, 922; *'л'адка* з ремаркою «комин закривати» — 592, 612.

6. У решті нас. пп. відсутність штрихування свідчить про те, що значення картографованого слова не розкрите.

КОМЕНТАР № 181

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 437: «... миш*а* чи ... миш*я*?»

2. Позначено також: червоним колом — *'миuша* — 78, 241, 244; *'міша* — 38, 43, 45, 178, 271; *'м'іша* — 4, 21, 23, 28, 37, 50, 201, 203, 236, 238, 242, 276; *'миш'а* — 150, 248, 290, 303, 360, 387, 558, 573, 591, 594, 602, 629;

чорним колом — *миuш* — 5, 13, 41, 42, 54, 56, 57, 62, 77, 84, 105, 106, 108, 240; *міuш* — 27, 49, 59, 81, 82; *міш* — 34, 54; *м'іш* — 1—3, 8, 15, 16, 22, 26, 27, 31, 33, 44, 46—48, 53, 64, 69—74, 94, 97, 104, 237; *миш'* — 10, 115, 321; *м'іш'* — 2, 18; *миuш'* — 17; *миш·* — 722; *м'еш* — 699; *муш* — 74, 75.

3. Ареали *'миша, миш* див. ДАБМ, карта № 80.

КОМЕНТАР № 182

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 388 б): «До зем'*лі*,.. із стер'*ні*, до суд'*ді* чи до зем'*лie*,.. із стерн*ie*, до суд'*діe*, чи інакше?»

2. У поліських говірках замість іменника жін. роду *стерня* вживається іменник чол. або середн. роду (*с'т'орон, с'т'оран, сте'рен, с'терен', стер'но*), тому форми цього слова не картографуються в нас. пп. 1—14, 16—18, 26, 27, 30, 40, 42, 43, 46, 50, 51—53, 64—68, 71, 73, 76, 77, 79, 81, 82, 84—86, 88, 89, 93, 94, 98, 101, 102, 104, 105, 108, 119, 122—124, 126, 128, 135, 142, 172, 188, 200, 219, 238, 240—242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 259, 264, 273, 277, 281.

3. У записах з деяких нас. пп. форми від іменників *земля, стерня, суддя* не збігаються. Так, тільки слова *земля* стосується закінчення *-'е* — 19, 50; *-'ie* — 24, 28, 42, 77, 81, 224, 272, 276; лише до слова *стерня* належить закінчення *-'і* — 183; тільки слова *суддя* стосується закінчення *-'і* — 94, 97, 106, 121, 137; *-'е* — 272.

4. Пом'якшення [з] перед [е] у лексемі *земля* позначено — 1—8, 10—18, 20—22, 26, 29, 44, 46, 47, 65—72, 93—96, 99, 104, 105, 917.

5. Як *-'ie* картографується графічне позначення *-'iə* — 204; *-'iᵉ* — 98, 134, 136, 188; *-'ê* — 61, 63, 207, 239; *-'ə* — 205.

6. Не картографуються записані в дав. або місц. відмінку форми: *к зем'л'ie* — 9; *на зем'л'ie*, на *стер'н'ie* — 115; *на зем'л'е, на стер'н'е* — 72, 209; *на зем'л'і, на стер'н'і, на су'д':і* — 150, 283, 286, 289, 297, 322, 340, 548, 599, 808. Не картографуються такі позначення: *до зем'ли, із стер'ни* — 173; *до зэм'ли* — 175; *до суд'і'йа* — 784.

КОМЕНТАР № 183

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 297: «Воло'діє зем'*лею*... чи зем'*лей*,.. чи зем'*лев*,.. чи зем'*льою*,.. чи земл*ьом*..?»

2. Про зміни [е] перед складом з наголошеним [е] див. карту № 40.

3. Червоним контурним колом картографується також: *зем'лий* — 89.

4. У нас. пп. 20, 22—24, 26, 28—30, 33, 41—43, 46, 48—50, 74, 77, 84, 93, 115, 117, 126, 200, 204, 310, 919 перед закінченням *-ейу* записано пом'якшений приголосний [л·].

5. У записах є ремарки: 842 — «форма *зем'лейу* вживається рідко»; 922 — *зем'л'ой* «зрідка».

6. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 70.

КОМЕНТАР № 184

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 297: «... ра'діє ду'*шею*... чи...ду'*шей*,.. чи ... ду'*шев*,.. чи... ду'*шою*,.. чи ... 'ду*шом*..?»

2. Не картографуються: *ду'ш'ійу* — 33 та *ду'шей* — 19, 47.

3. У записах є ремарки: 253 — «форма *ду'шейу* вживається рідше»; 922 — *ду'шой* «зрідка».

КОМЕНТАР № 185

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 297: «... закри'ває до'*лонею*... чи ... до'*лоней*,.. чи ... до'*лонев*,.. чи ... до'*лоньою*,.. чи ... до'*лоньом*..?»

2. Червоним колом об'єднано фонетичні варіанти флексії *-ейу*: *-еuйу* — 373, 389, 477, 493, 507, 541, 543, 562, 605, 607, 618, 795, 800, 833; *-эйу* — 48, 164, 264, 287, 288, 336, 340, 357, 363, 365, 369, 370, 372, 375, 380, 397, 411, 412, 416, 444, 448, 455, 528, 538, 561, 565, 566, 571, 574, 578, 594, 596, 597, 600, 602, 603, 606, 610, 611, 628, 637, 639, 642, 646, 648, 794, 866, 868, 879, 884, 892, 898, 901, 907, 914; *-ийу* — 398, 497, 504, 545, 580, 612, 623, 648, 828, 845; *-иᵉйу* — 563, 765, 861; *-ийу // -эйу* — 336, 423; *-ейу // -ийу* — 339, 343, 864; *-ейу // -эйу* — 340, 357, 413, 418, 647, 650, 684; *-ейу // -еuйу* — 308; *еuйу // -эйу* — 558; в усіх інших зафіксовано *-ейу*.

3. Червоним колом картографується також закінчення *-ейу* з пом'якшенням попереднього приголосного (*до'лон'ейу*) — 20, 22, 23, 27, 30, 31, 33, 38, 43, 46, 72, 74, 77, 103, 117, 118, 120, 126, 205, 237, 307, 309, 318, 549, 917; позначення цього закінчення *-еийу* (*ло'дон'еийу*) — 26.

4. Зеленим колом відображено: *-айу* (*ла'дон'айу*) — 65, 66; *-еайу* (*ла'дон'еайу*) — 1, 3, 4, 96; (*да'лон'еайу*) — 97, 105.

5. Зеленим контурним колом картографується також: *-ай* (*ладон'ай*) — 65.

6. Чорним колом позначено також закінчення *-оуйу* (*до'лон'оуйу*) — 754; *-уйу* (*до'лон'уйу*) — 215, 445, 446, 479, 688, 732, 734, 754, 800, 888. У нас. пп. 441, 678, 722, 725, 755 записано *-уйу* поруч з *-ойу*.

7. Не картографується: *-ійу* (*до'лон'ійу*) — 414, 423, 451, 670, 677, 789, 791, 819; *-ой* (*до'лон'ой*) — 54, (*ла'дон'ой*) — 922; *-ом* (*до'лон'ом*) — 790; *ла'дон':у* — 19, 67, 191; *ла'дон'йу* — 139; *до'лон':у* — 27, 383; *до'лон'у* — 87; *до'лон'йу* — 780; *ла'дошкой* — 16, 135.

8. У записах є ремарки: 321 — «форма на *-ойу* вживається зрідка»; 922 — «зрідка форма на *-ой*».

КОМЕНТАР № 186

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 297: «... за кри'ниц*ею* (кер'ниц*ею*) чи ... кри'ниц*ей*, чи ... кри'ниц*ев*, чи ... кри'ниц*ьою*, чи ... кри'ниц*ьом*?»

2. Про зміни [е] в післянаголошеному відкритому складі див. карту № 41.

3. Зеленим кольором передано також такі позначення закінчень *-айу* та *-ай*: зафарбованим колом — *-аойу* — 106; *-еайу* — 3, 64, 157; контурним колом *-еай* — 47.

4. Чорним колом картографуються, крім закінчення *-ойу*, його позначення *-уйу* — 232, 233, 268, 434, 445, 446, 486, 688, 722, 734, 752, 754, 806, 820, 836.

5. Твердий [ц] перед закінченням *-ойу* записано — 20, 22, 26, 28, 30, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 42, 49, 52—54, 57, 59, 74, 76, 77, 82, 172, 201, 208, 212, 228, 249, 729, 917—919.

6. У нас. пп. 80, 129, 132, 138, 187, 279 перед закінченням *-айу* записано м'який [ц'].

7. Для картографування сполучення [ир] залучено матеріал з питань №№ 408, 415.

8. Жовтим штрихуванням зображено також варіанти: *кэр'ниц'а* — 448, 484, 486, 495, 502, 538, 728, 743, 773, 777, 788, 816, 821, 822, 856; *к'ір'ниц'а* — 466, 722, 736; *кір'ниц'а* — 715; *кеuр'ниц'а* — 726, 769, 779, 790, 819; *кер'ниц'а* — 444, 447, 741, 748, 776, 806, 835; *киер'ниц'а* — 782, 784, 787, 795, 805; *кир'ниц'а, кер'ниц'а* — 450, 706, 766.

9. У записах є ремарки: 1 — «форма на *-ай* — рідше»; 922 — «зрідка форма на *-ей*».

10. Не картографується *-ійу* — 414, 423, 451, 845 та *-ом* (*кир'ниц'ом*) — 790.

11. Ареал *кир'ниц'а* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 3.

КОМЕНТАР № 187

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 388: а) «У гнізд*і*, на стол*і*, у хл*ві* чи у гнезд*ie*, на стол*ie*, у хлев*ie*, чи інакше? б) До земл*і*, на ріл*лі*, із стер*ні*, до суд*ді* чи до земл*ie*, на ріл*лie*, із стерн*ie*, до судд*ie*, чи інакше?» і питання № 300: «У зем'*лі*, на г'ру*ші* чи у зем'*ли*, на г'руш*и*?» Використано також відповіді на частину питання № 301: а) «... у лі'*су* чи ... у '*лісові*, чи ... у '*лісови*, чи ... у '*лісі*? б) ... у '*полі* чи ... у '*поли*?» Додатково залучено матеріал з питань: № 105 (*навес'ні, по вес'ні*), № 214 (*на ко'ні*), № 241 (*по до'розі, по 'лісі*), № 415 (*молодій дівчині*). У ряді випадків приклади добиралися з текстів.

2. Картографуються лише форми іменників з основою на передньоязиковий приголосний (у тому числі [з] < [г]) та [л].

3. Червоним колом також позначено: *-î (на стоˈл'î)* — 178, 180; *-і^{е} (у гнезˈд'і^{е}, на стоˈл'і^{е})* — 133, 134, 136; *-'и (у кубˈл'и)* — 208.

4. Чорним колом так само відбито *-i͜ə (у кібˈл'i͜ə, на весˈн'i͜ə)* — 34, 205, а також позначення *-ê*, *-ə*, що свідчать про розрізнення флексійного голосного з [е]: *-ê (у кубˈл'ê, на земˈл'ê, на стоˈл'ê, на коˈн'ê)* — 1, 61, 63, 64, 207, 214, 239, 240, 242; *-ə (у кубˈл'ə, на земˈл'ə, на стоˈл'ə, на коˈн'ə)* — 36, 37, 54, 201.

5. Зеленим штрихуванням картографується також: *-ê (на ˈпол'ê, на ˈхат'ê* — 1, 4; *-i͜e (на ˈпол'i͜e)* — 12, 94.

6. Ареали закінчень *-ˈі*, *-ˈе* див. ДАБМ, карти № 67, 78; *-ˈі*, *-ˈе*, *-ˈi͜e* — АРГВМ, карта № 19; *-і*, *-е* — ДАБМ, карта № 18.

КОМЕНТАР № 188

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 388 б): «... на ріˈ*ллі* ... чи ... на ріˈ*ллi͜e*,.. чи інакше?»

2. Як закінчення *-і* картографується позначення *-'і^{и}* — 387, 388; як *-i͜e* — *-і^{е}* — 188, *-'і^{ə}* — 133, 134, 136; *-'ê* — 1, 63—65, 106, 207; *-'ə* — 36, 54, 205.

3. Крім відзначених на карті, у записах ще зафіксовано такі голосні в корені слова *рілля*: *у͜о (ру͜оˈл'i͜e, ру͜оˈл'і)* — 26, 45, 221; *i͜e (рi͜eˈл'i͜e)* — 29; *і* в формі *ріˈл':е* — 32, 44, 55, 87; *î* в формі *рîˈл':i͜e* — 35, 128, 141.

4. Відсутність подовження (подвоєння) [л] у відповідних формах зафіксовано в нас. пп. 20, 21, 27, 48, 51, 52, 54, 57, 77, 89, 92, 120, 121, 123, 125, 126, 146, 163—166, 170—172, 176, 178, 198, 205, 221, 232, 234, 241, 242, 249, 250, 252, 259, 268, 272, 277, 278, 285, 286, 289, 304, 307, 309, 311, 313, 314, 318, 321, 322, 324, 326, 331, 332, 340, 345, 357, 380, 388, 402, 411, 431, 437, 439, 441, 442, 445, 446, 449, 451—454, 458, 460—465, 467—474, 480, 486, 487, 491, 492, 494—496, 498—503, 506, 507, 509, 511, 532, 534, 536, 543—545, 547, 551, 561, 563, 564, 578, 620, 686—688, 690—695, 697—701, 703—710, 712—718, 720—724, 727—734, 736—746, 748, 749, 752, 753, 761, 765, 766, 769, 770, 772, 773, 779, 781, 782, 784, 787, 789, 790, 793, 794, 799, 800, 836, 858, 862, 921.

5. Не картографуються записані без прийменника форми: *роˈл':i͜e* — 58; *раˈл':i͜e* — 69; *раˈл'i͜e* — 86; *р'i͜eˈл':а* — 199; *ріˈл':і* — 827; також форми від іменника *рілля* в інших відмінках: *до роˈл':і, до роˈл':i͜e* — 30; *до раˈл':i͜e* — 76; *до роˈл'і* — 264; *до ріˈл':і* — 298; *на р'іˈл':у* — 478.

КОМЕНТАР № 189

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 300: «... на гˈруш*і* чи ... на гˈруш*и*?»

2. Червоним колом, крім закінчення *-і*, картографуються такі його позначення: *-î (на гˈрушî)* — 31, 64, 65, 110, 128, 160, 162, 171, 216, 245, 272, 775; *-і^{и} (на гˈруші^{и})* — 21, 54, 74, 110, 225, 917; написання *-i͜e (на гˈрушi͜e)* — 29, 35, 114, 140, 157 — передається також червоним колом. У нас. п. 16 записано *на ігˈрушні*, 271 — *на гˈрушні*.

3. Зеленим колом, крім закінчення *-и*, відображено позначення *-и^{і} (на гˈруши^{і})* — 20, 42, 59, 77, 78, 82, 106, 110, 115, 143, 241, 242; *-ə* — 37; у нас. п. 56 поруч з *-и* записано *-и^{і}*; 920 — записано *на игˈруши*.

4. Чорним колом нанесено також позначення *-ê (на гˈрушê)* — 1, 4, 63, 207.

5. У записах з нас. пп. 15, 17, 49, 62, 75, 84, 96, 108, 144, 251 зафіксовано напівпом'якшення приголосного перед закінченням *-і (на гˈруш·і)*; 3 — перед *-и (на гˈруш·и)*; 78 — перед *-и^{і} (на гˈруш·и^{і})*; 13 — перед *-е (на гˈруш·е)*; пом'якшення цього приголосного перед *-е (на гˈруш'е)* — 10, 44.

КОМЕНТАР № 190

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 288: «ˈТої... ˈсол*і*... чи ˈтої... ˈсол*и*..?»

2. Червоним колом зображено також графічні позначення закінчення: *-î* — 12, 29, 260, 295, 371, 590; *-і^{и}* — 75, 77; *-'і^{е} (ˈсол'і^{е})* — 241.

3. Чорним колом позначено також: *-и^{і}* — 82, 712; *-е* — 207, 662; *-ə* — 652.

4. Не картографується записана лише в мові молоді форма *ˈсол'і* — 322, 334, 363, 368, 370, 644, 890.

5. Вживані паралельно з формами на *-і* форми на *-и* взяті в дужки — 373, 402, 658, 818, 842, 845.

6. Ремаркою «рідше» позначено у відповіді форму *ˈсоли* — 800.

КОМЕНТАР № 191

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 288: «ˈТої ˈноч*і*... чи ˈтої ˈноч*и*..?»

2. Червоним колом відображено також графічні позначення закінчення: *-і^{и}* — 5, 20, 56, 59, 72, 143, 188, 229, 263, 288, 523; *-î* — 1, 4, 29, 31, 35, 45, 63, 64, 67, 68, 130, 207, 216, 228, 245, 260, 549.

3. Чорним колом позначено також: *-и^{і}* — 8, 20, 51, 52, 56, 59, 74, 81, 82, 84, 104, 110, 146, 204, 240, 241, 244, 249; *-и^{е}* — 310.

4. Не картографується форма *ˈноч'е* — 61.

5. Ремаркою «зрідка» позначено у відповіді форму *ˈночи* — 534.

КОМЕНТАР № 192

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 298: «... поїв хліба з ˈсі*ллю*, закˈрило ˈті*нню*... чи ... ˈсол*ею*, ˈтін*ею*,.. чи ... ˈсол*ію* (ˈсол*ию*), ˈтін*ію* (ˈтін*ию*),.. чи ... ˈсол*ев* (ˈсоль*ов*), ˈтін*ев* (ˈтінь*ов*),.. чи ... ˈсоль*ом*, ˈтінь*ом*..?»

2. У багатьох нас. пп. записано форми не від обох програмових слів *сіль* і *тінь*, а від одного з них. Відповідний знак поставлено на основі форм від одного слова *сіль* — 9, 14, 20, 31, 43, 62, 73, 77, 79, 87, 116, 123, 151, 155, 160, 175, 180, 190, 217—219, 221, 226, 228—230, 232, 233, 247, 252, 261, 284, 291, 373, 429, 437, 439, 442, 451, 466, 490, 504, 523, 537, 553, 560, 561, 566, 568, 569, 597, 599, 613, 619, 620, 641, 653, 661, 667, 687, 692, 711, 712, 715, 727, 739, 749, 750, 755—757, 759, 760, 763, 777, 786, 799, 808, 825, 901, 917, 918; на основі форм від слова *тінь* — 143.

3. Рефлексацію кореневих *о*, *ě* в іменниках *сіль* та *тінь* див. на картах №№ 3, 57.

4. Знак на карті ставився й тоді, коли у відповідній формі записано не обидва програмові слова, а тільки одне з них. На підставі форм від одного слова поставлено знаки — червоне коло: *ˈс'іл':у (ˈсол'йу)* — 21, 38, 78, 117, 234, 241, 259, 276, 300, 443, 491, 529, 707, 722, 723, 755, 787, 796, 862, 910; *ˈт'ін':у (ˈт'ін'йу)* — 13, 36, 37, 54, 161, 214, 216, 224, 236, 260, 374, 436, 448, 450, 459, 481, 496, 507, 541, 543, 564, 691, 693, 726, 743, 752, 807, 813, 830, 832; зелене коло: *ˈсол(')е(е^{и}, ə, и^{е}, и)йу* — 24, 36, 161, 253, 272, 296—298, 321, 342, 374, 378, 383, 432, 438, 445, 450, 462, 476, 481, 484, 496, 499, 500, 510, 527, 531, 541, 543, 547, 551, 564, 643, 699, 700, 713, 719, 726, 729, 732, 734, 743, 748, 752, 765, 769, 791, 830, 839, 842; *ˈт'ін(')е(и)йу* — 30, 117, 220, 259, 287, 300, 434, 441, 470, 529, 704, 705, 707, 796, 817, 828, 860, 905; чорне коло: *ˈсол'о(ω, у)йу* — 37, 54, 82, 201, 214, 216, 224, 236, 260, 464, 470, 502, 691, 693, 705, 741, 807, 817, 832, 852; *ˈт'ін'о(о^{у}, у)йу* — 24, 227, 234, 241, 272, 276, 432, 440, 462, 476, 491, 499, 500, 531, 547, 699, 713, 723, 732, 734, 762, 765, 769, 789, 791, 819, 820, 910, 921.

5. Звук [й] перед закінченням записано: *ˈс'іл'йу* — 10, 20, 22, 30, 41, 63, 118, 193, 198, 204, 212, 247, 257, 285, 410, 442, 566, 595, 620, 639, 663, 752, 755, 780, 847, 872, поруч з *ˈс'іл':у* — 21, 167, 177, 196, 626, 918; *ˈт'ін'йу* — 22, 30, 34, 41, 54, 63, 118, 177, 188, 193, 198, 212, 214, 243, 275, 409, 510, 543, 595, 639, 663, 780, 809, 847, 872.

6. Без подвоєння (подовження) [л'] і [н'] записані форми: *ˈс'іл'у* — 38, 40, 51, 52, 55, 77, 83, 88, 92, 116, 117, 199, 230, 242, 271, 275, 441, 451, 467, 472, 491, 492, 494, 506, 510, 532, 536, 570, 580, 692, 695, 696, 706, 707, 722, 723, 741, 748, 756, 772, 787, 796, 799, 800, 827, 828, 842, 858, 860, 892, паралельно з *ˈс'іл':у* — 85, 89, 173, 388, 389, 393, 882; *ˈт'ін'у* — 36, 40, 51, 52, 55, 57, 85, 88, 89, 92, 96, 120, 128, 140, 181, 242, 247, 271, 279, 393, 430, 441, 467, 472, 492, 494, 496, 506, 507, 532, 536, 564, 622, 637, 671, 683, 695, 696, 706, 725, 741, 743, 748, 772, 791, 800, 827, 828, 842, 858, 865, поруч з *ˈт'ін':у* — 249, 388, 389, 580, 882, 892.

7. Зеленим колом картографується також: *-е^{и}йу:ˈсоле^{и}йу* — 505, 507, 541, 542, 547, поруч з *-ейу* — 795; *ˈт'іне^{и}йу* — 493, 507, 542, 795; *-эйу:ˈсолэйу* — 445, 489, 490, 499, 527, 699, 719, як паралель до *-ейу* — 459; *ˈт'інэйу* — 444, 459, 479, 767, 794; *-и^{е}йу:ˈсоли^{е}йу* — 765; *ˈт'іни^{е}йу* — 861; *-ийу:ˈсолийу* — 501, 504, 544, 545, 700, 713; *ˈт'інийу* — 441, 501, 544, 545, 817, 828; також закінчення *-ейу* з пом'якшенням попереднього приголосного: *ˈсол'ейу* — 24, 209; *ˈсол':ейу* — 205; *ˈт'i͜eн'ейу* — 30, 117.

8. Чорним колом нанесено також: *-о^{у}йу: ˈсол'о^{у}йу* — 730, 782, 842; *ˈт'ін'о^{у}йу* — 730, 782, 795, 820, 842, паралельно з *-ойу* — 789; *-ωйу:ˈсол'ωйу* — 452, 486, 709, 725, 739, 740, 744, 773; *ˈт'ін'ωйу* — 452, 694, 709, 740, 744, 773; *-айу:ˈсол'айу* — 82; *-уйу: ˈсол'уйу* — 439, 445, 446, 470, 479, 480, 486, 510, 688, 704, 715, 717, 722, 725, 752, 754, 755, 806, 845, поруч з *ˈсол'ойу* — 441, 712, 756, 836; *ˈт'ін'уйу* — 445, 446, 479, 487, 499, 510, 688, 717, 732, 734, 745, 791, 806, паралельно з *ˈт'ін'ойу* — 441, 450, 486, 754. Цим же знаком відображено також структури: *ˈсол':ойу* — 200, 214, 240; *ˈт'ін':ойу* — 200, 241.

9. Не картографуються слова-репрезентанти із закінченням *-ійу:ˈсол'ійу* — 511, 526, 735, 752, 783, 789, 814, 819, 820, 845, 851; *ˈт'ін'ійу* — 97, 438, 443, 511, 735, 752; також форми іменників: *ˈт'іном* — 38; *ˈт'i͜eна^{о}м* — 78; *ˈтеноў* — 21; *ˈсол'ей* — 13.

КОМЕНТАР № 193

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 282: «ˈМало ˈмед*у*, кˈвас*у*, баˈгато гоˈрох*у*, ˈльон*у* (льн*у*), ˈвоск*у*, ˈдайте ˈсир*у*, ˈмак*у*, ˈльод*у* чи ˈмало ˈмед*а*, кˈвас*а*, баˈгато гоˈрох*а*, ˈльон*а* (льн*а*), ˈвоск*а*, ˈдайте ˈсир*а*, ˈмак*а*, ˈльод*а*?»

2. Усі наведені в питанні слова, крім слова *сир*, як правило, мають одне тільки закінчення *-у (ˈмеду, кˈвасу, гоˈроху, ˈл'ону, ˈвоску, ˈмаку, ˈл'оду)*, тому доцільно було картографувати один тільки іменник *сир*. Закінчення *-а* інших іменників записані в таких нас. пп.: 29 (*ˈм'еда, кˈваса, гоˈроха, л'на*); 75 (*гоˈроха, ˈл'она*); 290, 360, 832 (*ˈмеда*); 383 (*ˈл'она*); 807 (*гоˈроха*); 834 (*л'да*), 842 (*ˈмака*). Від іменника *л'он* закінчення *-у* з випадним голосним звуком в основі — *л'ну* записано — 421, 862.

3. У корені слова засвідчуються такі позначення голосного звука: *ˈс'іру* — 24, 37, 44, 53; *ˈсîру* — 31, 54, 240, 241; *ˈсі^{и}ру* — 81; *ˈси^{і}ру* — 27, 53, 56, 57, 59, 62, 75, 77, 78, 82, 84, 88, 240, 243, 919.

КОМЕНТАР № 194

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 291: «ˈНашому ˈбатьк*ові* (ˈбатьк*ови*), бˈрат*ові* (бˈрат*ови*),.. тоˈму жениˈх*ові*... чи ˈбатьк*у*, бˈрат*у*,.. жениˈх*у*..?»

2. У ряді нас. пп. записано не всі програмові слова. Так, іменник *батькові* відсутній у записах — 115, 129, 142, 218, 290, 749; *братові* — 5, 18, 19, 25, 30, 85, 86, 93, 99, 123, 126, 145, 146, 159, 180, 184, 189, 202, 207, 221, 222, 229, 246, 267, 282, 290, 292, 311, 322, 341, 394, 425, 426, 428, 461, 475, 482, 490, 494, 524, 551, 556, 560, 569, 573, 574, 576, 584, 587, 621, 697, 724, 730, 735, 749, 753, 760, 763, 767, 768, 783, 784, 792, 799, 805, 808, 811, 821, 867, 878, 883, 891; *женихові* — 5, 14, 17, 28, 81, 86, 103, 120, 126, 145, 149, 151, 165, 175, 180, 189, 190, 202, 206, 212, 218, 229, 232, 252, 267, 271, 282, 284, 291, 292, 299, 341, 394, 420, 425, 426, 428, 466, 475, 490, 501, 504, 514, 522, 545, 546, 553, 554, 559, 560, 569, 570, 576, 584, 599, 613, 620, 694, 695, 720, 734, 735, 740, 749, 756, 757, 763, 771, 783, 785, 799, 808, 814, 856, 869, 886. У цих випадках відповідний знак поставлено на основі наявних слів.

3. У деяких записах засвідчене паралельне вживання іменників *ˈбат'ков'і* і *ˈтатов'і* — 689, 706, 712, 718, 747, 756; лише *ˈтатов'і* — 688, 693, 705, 721, 740, 742, 757, 768, 776, 786; *ˈтатови* — 699, 700, 705, 713, 720. У нас. п. 732 відповідно до *жениˈхов'і* записано *молодиˈков'і*, а у 745 — *молодиˈков'і* і *жениˈхов'і*. Знак ставився і на основі цих записів.

4. Червоним колом позначено також: *-овî* — 23, 29, 32, 171, 218, 245; *-ов'і^{и}* — 523; *-о^{у}в'і* — 738, 754, 765, 784, 820; *-ωв'і(-ωві)* — 228, 439, 447, 479, 642, 643, 658, 677, 683, 773, 794, 888, 892, 895, 896; *-у^{о}в'і* — 55; *-ˈув'і (-уві)* — 268, 452, 754, 755, 798.

5. Контурним червоним колом картографовано *-ови^{і}* — 204, 237, 246.

6. Ареал *-ові* див. MAGP, t. 5, ч. 1, карти №№ 247, 248.

КОМЕНТАР № 195

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 292: «Виˈсокомуˈдуб*ові* (ˈдуб*ови*), ˈліс*ові* (ˈліс*ови*)... чи ˈдуб*у*, ˈдом*у*, стаˈрому ˈліс*у*..?»

2. У ряді нас. пп. записано не всі програмові слова. Так, іменник *лісові* відсутній у записах — 123, 145, 180, 199, 202, 282, 292, 338,

394, 425, 426, 428, 470, 494, 501, 548, 560, 562, 569, 576, 584, 615, 620, 729, 735, 751, 757, 760, 771, 799, 808, 814, 816, 821; *дубо-ві* — 338, 501, 548, 729, 740, 816, 821. Відповідний знак у таких випадках ставився на основі наявної відповіді.

3. Червоним колом позначено також: *-овî* — 23, 29, 32, 171, 218; *-ові^и* — 237; *-о^ув'і* — 224, 477, 730, 752, 784, 800, 820; *-ωв'і* — 228, 447, 463, 479, 584, 642, 670, 677, 680, 683, 715, 773, 794, 888, 889, 892—895; *-уві* — 268, 446, 752, 754, 755.

4. Червоним контурним колом картографовано *-ови^і* — 246.

5. Чорним колом відображено також *-і^е* — 84; *-î* — 245; *-и^і* — 240.

6. Не картографуються форми місцевого відмінка: *на ви'сокому 'дубові* — 436, 445, 469, 486, 497, 499, 547, 553, 569, 596, 599, 647, 661, 674, 740, 819, 873, 898, 910; *на 'дубов'і* — 441, 507, 511, 630, 712, 757; *на ви'сокому 'дубови* — 490; *на ви'сокому 'дубі* — 41, 46, 145, 194, 233, 286, 292, 439, 475, 560, 567, 612, 630, 648, 711, 872; *на ви'сокому 'дуби^і* — 249; *на ви'сокому 'дубі̯е* — 20; *на ви'сок'ім 'дуб'і* — 902; *на 'дуб'і* — 237, 267, 271; *на ви'сокому ду'бу* — 92, 94, 799; *на ви'соком ду'бу* — 2; *на ви'сокому 'дубу* — 131; *на в'і^ы'сокому 'дубу* — 81; *на ду'бу* — 757; *у ста'рому 'л'іс'і* — 398, 439, 489, 490, 599, 662, 752, 872, 873, 902; *у гус'тому 'л'іс'і* — 612; *у ве'ликому 'л'іс'і* — 475; *у зи^е'леному 'л'іс'і* — 547; *в 'л'іс'і* — 441, 507, 510, 543, 596, 648, 712; *на 'л'іс'і* — 271, 563; *у стару̯ом 'л'і̯ес'ê* — 5; *в л'і̯есі* — 2; *ў том л'і̯ес'е* — 94; *в лі'су* — 647.

КОМЕНТАР № 196

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 291: «... то'му ко'неві, з'лодієві... чи ... ко'ню, з'лодію?»

2. Іменник *коневі* відсутній у записах — 31, 87, 103, 109, 128, 149, 175, 217, 222, 228, 229, 230, 246, 291, 299, 322, 341, 349, 374, 426, 466, 505, 514, 524, 525, 537, 539, 546, 560, 573, 613, 651, 657, 667, 695, 720, 723, 763, 764, 777, 778, 783, 785, 869; *злодієві* — 2, 5, 7, 12, 69, 70, 72, 73, 79, 80, 103, 111, 113, 145, 146, 151, 175, 176, 196, 217, 222, 229, 233, 246, 252, 260, 265, 278, 283, 284, 286, 291, 292, 299, 311, 322, 336, 340, 341, 343, 349, 385, 401, 420, 426, 451, 466, 482, 495, 514, 525, 539, 543, 546, 547, 573, 574, 609, 613, 614, 642, 657, 667, 695, 720, 751, 757, 763, 764, 778, 783, 785, 787, 821, 829, 867, 869, 913, 915. У цих випадках знак ставиться на основі форми від одного слова.

3. Червоним колом позначено також: *-евî* — 29, 171; *-әв'і* — 854; *-е^ив'і* — 541, 758; *-е^ов'і* — 730; також написання *-еві* — 181, 232, 389, 615, 807.

4. Зеленим колом картографовано також: *-ув'і* — 446; *-овî* — 29; *-о^ув'і*— 784; *-уві* — 479, 689, 754; *-ωв'і* — 228, 773.

5. Зеленим контурним колом позначено також *-еви* — 708.

КОМЕНТАР № 197

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 291: «Нашому... то'варишеві (то'варишови) ... чи ... то'варищу..?»

2. Червоним колом передано такі написання закінчення: *-е^ив'і* — 476, 507, 541, 562, 601, 604, 758, 766, 795, 818, 819, 833, 836; *-әв'і (-әві)* — 265, 288, 294, 357, 372, 380, 397, 423, 427, 430, 436, 448, 455, 530, 558, 567, 574, 579, 581, 594, 597, 600, 610, 628, 640, 643, 649, 653, 657, 658, 662, 677, 685, 715, 788, 822, 828, 864, 866, 878, 879, 880, 882, 884, 888, 892, 893, 901, 904, 907, 913, 914, 916; *-әві* — 171; *-евî* — 32; *-и^ев'і* — 224, 853; *-еви^і* — 246; *-ә^ев'і* — 596; *-ив'î (-иві)* — 224, 497, 505, 612, 726; *-еви* — 167, 361 та *-әви* — 743.

3. Зеленим колом відображено також: *-овî* — 23, 29; *-ωв'і* — 228, 479, 642, 733, 738, 773, 888, 895, 896; *-о^ув'і* — 784, 820; *-уві* — 446, 754.

КОМЕНТАР № 198

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 292: «Ви'сокому ... 'гаєві ('гаєви) чи ... 'гаю?»

2. Червоним колом також позначено: *-евî* — 23; *-е^ив'і* — 541, 758, 792; *-әв'і* — 288, 639, 640, 854, 875, 895, 902; *-іві* — 442, 505; *-єв'і* — 44, 181, 208, 232; *-иві* — 380.

3. Зеленим колом картографовано також: *-ові^и* — 237; *-ωв'і* — 228, 683, 895; *-ув'і* — 479, 888.

4. Закінчення *-еви* записано — 167, 287, 709, 720.

5. Не картографуються форми місцевого відмінка: *у 'гайов'і* — 507; *в га'йу* — 2; *у 'гайу* — 271, 902; *ў 'гайу* — 81, 543, 647; *у га'йу* — 440, 563, 596; *у 'гайі* — 510, 648.

КОМЕНТАР № 199

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 299: «Ко'нем... чи ко'ньом..?»

2. Кореневий ненаголошений голосний [а], [у] до уваги не брався. Опозиції /у/ ~ /о/ див. на карті № 70, /а/ ~ /о/ — на карті № 71.

3. Пом'якшення приголосного [н] перед закінченням *-ем* засвідчено — 10, 20, 22—26, 28, 29, 32, 33, 35, 39, 41—44, 46, 47, 59, 74, 75, 77, 78, 84, 87, 198, 200, 202, 204, 205, 208, 244, 662, 724, 917, 918.

4. У записах є ремарки: 505, 845 — «форма на *-'ом* уживається зрідка»; 842 — «зрідка вживається форма на *-ем*».

5. Не картографується закінчення *-ум (ко'н'ум)* — 164.

КОМЕНТАР № 200

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 299: «'Гаєм, 'раєм чи 'гайом, 'райом?»

2. Знак на карті поставлено на основі одного слова: *гай* — 12, 22, 23, 52, 75, 87, 146, 186, 189, 196, 201, 204, 206, 221, 229, 262, 274, 320, 490, 505, 568, 570, 662, 714, 722, 750, 768, 769, 775, 783, 801, 807, 808, 825, 873, 887, 913, 915; *рай* — 20, 47, 62, 97, 100, 106, 115, 116, 132, 180, 200, 224—226, 230, 259, 275, 304, 387, 423, 446, 447, 453, 464, 473, 475, 480, 483, 491, 539, 543, 573, 612, 646, 715, 732, 734, 771.

3. Знак ставився й тоді, коли у відповідній формі записано тільки одне з програмових слів. На підставі форм від одного слова поставлені знаки — червоне коло: *'райем* — 59, 161, 222, 244, 493, 511, 729, 762, 914; *'гайем* — 170, 240, 298, 500, 523, 633, 736, 801, 916; зелене коло: *'райам* — 66, 80, 97, 106, 138; чорне коло: *'гайом* — 48, 56, 59, 80, 161, 194, 195, 222, 253, 297, 417, 493, 511, 523, 538, 638, 653, 767, 801, 861, 893, 902; *'райом* — 78, 170, 240, 304, 411, 500, 585, 633, 736, 916.

4. У нас. п. 82, 836 знак поставлено на основі іменників *коровай, чай*.

5. Червоним колом картографуються також: *-êм ('гайêм, 'райêм)* — 88, 623; *-е^ім ('гайе^ім, 'райе^ім)* — 335, 789; *-е^им ('гайе^им, 'райе^им)* — 541, 601; *-и^ем ('гайи^ем, 'райи^ем)* — 507, 511, 736; *-им ('гайим, 'райим)* — 380, 828. У нас. пп. 357, 413, 901 закінчення *-им* записано поруч з *-ем*.

6. Зеленим колом зображаються також *-е^ам ('гайе^ам, 'райе^ам)* — 1, 3, 64, 94, 96, 97, 113; *-а^ем ('гайа^ем, 'райа^ем)* — 4, 131; *-âм ('гайâм, 'райâм)* — 65, 66; *-äм ('гайäм, 'райäм)* — 5, 15, 67, 75.

7. Чорним колом передається також *-о^ем ('гайо^ем)* — 244.

8. Не картографується закінчення *-ім ('гайім, 'райім)* — 304, 340, 573, 633, 656, також його позначення *-і^ем ('гайі^ем, 'райі^ем)* — 316, 575.

9. У записі з нас. п. 845 є ремарка, що закінчення *-ом* уживається рідше.

КОМЕНТАР № 201

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 452: «... пальцем (з м'яким *л*) чи ... пал·цем (з напівм'яким *л*), чи ... палцем (з твердим *л*)?»

2. Червоним колом об'єднано фонетичні варіанти флексії *-ем*: *-е^им* — 204, 354, 367, 477, 493, 500, 529, 539, 541, 542, 544, 562, 564, 577, 601, 607, 622, 629, 766, 782, 792, 795, 799, 832, 833, 836, 857; *-әм* — 164, 173, 184, 198, 208, 290, 315, 334, 340, 357, 366, 380, 395, 398, 418, 423, 427, 436, 441, 447, 448, 455, 459, 475, 487, 490, 572, 574, 581, 583, 594, 597, 600, 602, 603, 610, 623, 632, 640, 642, 643, 647, 649, 652, 653, 655, 657, 666, 676, 679, 684, 691, 693, 699, 700, 767, 788, 796, 816, 821, 822, 864—866, 868, 883, 888, 892, 898, 902—906, 909, 913, 916; *-и^ем*—17, 505, 511, 547, 575, 736, 765, 823, 853; *-им* — 38, 480, 482, 497, 501, 504, 526, 540, 542, 545, 580, 630, 758, 828, 842, 861; *-ем // -е^им* — 373, 388, 389, 393, 446; *-ем // -әм* — 195, 246, 288, 336, 370, 390, 400, 404, 413, 422, 558, 628, 636, 639, 645, 650, 658, 659, 683, 762, 914; *-ем//-им* — 387; в усіх інших зафіксовано *-ем*.

3. Зеленим колом позначено також: *-а^ем* — 97; *-âм* — 65; *-äм* — 68, 72, 82, 106; *-е^ам* — 1, 8, 131; *-ам//-äм* — 5, 67.

4. У нас. пп. 140, 170, 187, 274, 279, 496 перед закінченням *-ем* та *-ам* записано [ц']; 15 — [ц·]; 110 — [ц·] // [ц']; перед *-ом* — [ц] — 37, 44, 138, 157, 186, 188, 201, 922.

5. Напівм'який [л·] записано — 12, 15, 17, 35, 62, 75, 81, 82, 84, 108, 113, 133, 152, 188, 243, 253, 257, 263, 329, 333, 361, 383, 515, 523, 540, 914, поруч з м'яким — 5, 144, 256, 295, 297, 300, 302, 310, 316, 325, 385, 421, 448, 497, 550, 563, 778, 827, 828, 870, 902, 907. Твердий [л] — 6, 20, 22, 27, 28, 30, 32—34, 36, 38, 43, 47, 48, 53, 56, 57, 59, 76, 77, 79, 80—82, 84, 85, 96, 105, 111, 134, 146, 157, 164, 193, 207, 214, 219, 241, 242, 251, 253, 255, 266, 273, 275, 276, 280, 286, 326, 335, 377, 418, 488, 490, 523, 537, 587, 596, 627, 637, 672, 713, 724, 738, 748, 762, 764, 826; паралельно з м'яким — 39, 46, 49, 51, 69, 86, 88, 89, 91, 92, 94, 148, 161, 171, 177, 239, 281, 285, 300, 332, 379, 388, 399, 407, 424, 444, 494, 497, 586, 609, 670, 722, 763, 809, 836, 862, 920.

КОМЕНТАР № 202

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 378: «Дешевий, хрещений, дощем чи дешовий, хрещоний, дощом?» і зрідка також на питання № 218: «*За 'лісом, за пе'релісом, під кәр'чом (кәр чем) ле'жить я'ечко з хвос'том* чи може: *За 'лісом, під форос'том ле'жить я'ечко з фос'том?*»

2. Форма на *-ом* стосується тільки іменника *корч* — 82 (як паралель), 99, 212, 218, 229, 268, 514, 800, 823, 837, 852, 853 та іменників *кущ* — 542, 921, *ніж* — 917, *бич* — 922.

3. У записах відзначено як спорадичні форми на *-ем* — 774, 775; форми на *-ом* — 257, 269, 477, 842, 845.

КОМЕНТАР № 203

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 301: а) «На ду'бу, на льо'ду, у ста'ву, у лі'су чи на 'дубові, на 'льодові, у с'тавові, у 'лісові, чи на 'дубови, 'льодови, с'тавови, 'лісови, чи на 'дубі, на 'льоді, у с'таві, у 'лісі?»

2. Форми від іменників *став, ліс* з картографованими не співвідносні; їх записано з прийменником *у*, до того ж замість *став* у багатьох говірках записано *ставок*, де суфікс модифікує флексію, тому форм від іменників *став, ліс* не картографовано.

3. Червоним зафарбованим колом картографується також: *на 'дубо^уві* — 809; *на ду'бові* — 667; червоним контурним колом — *на 'дубови^і* — 771.

4. Зеленим колом відображено ще: *-î (на 'дубî)* — 247; *-і^и (на 'дубі^и)* — 75, 82; *-и^і (на 'дуби^і)* — 20, 143, 249, 275; *-и (на 'дуби)* — 170, 208; *-ê (на 'дубê)* — 37, 44, 113, 207; *-'е^а (на 'дуб'е^а)* — 97.

5. У нас. п. 342 записано, що форма *на 'дубі* порівняно із *на ду'бу* вживається рідше.

6. Передані червоним і зеленим штрихуванням форми від іменника *лід* здебільшого відзначено поруч з формою *на л'о'ду*, характерною й для всіх інших говірок.

КОМЕНТАР № 204

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 301: б) «В кін'ці, у 'місяці, у 'полі чи в кін'ци, у 'місяци, у 'поли?» і відповідей на частину питання № 415: «Молодій дівчині чи молоді дівчині? У глибокій криниці чи у глибокі криниці? На тій ялинці чи на ті ялинці?»

2. Спільність закінчень місц. відм. одн. іменників чол. роду з основою на [ц] *(у к'ін'ц'і, у 'м'іс'ац'і)* і закінчень дав. і місц. відм. одн. іменників жін. роду з основою на [к] з чергуванням [к]/[ц] у згаданих відмінках *('д'і̯ўц'і, на йа'линц'і, у кри'ниц'і)* дає можливість об'єднати ці форми на одній карті.

3. У зв'язку з залежністю закінчень від наголосу, наголошені й ненаголошені флексії картографуються різними засобами — знаками і штрихуваннями, об'єднаними спільними кольорами.

4. Різні написання закінчення на карті відповідно об'єднані: чорним колом: *-і̯ê (у кон'ц'і̯ê)* — 240, 241, 244; *-і̯е (у кон'ц'і̯е)* — 12; *-це̯ (у кон'це̯)* — 20, 27, 49, 56, 57, 77; *-ц^ие̯ (у кон'ц^ие̯)* — 81, 82, 84; *-це̯ (у кон'це̯)* — 3; зеленим штрихуванням: *-и^і ('д'і̯еўци^і,*

у кри'ни'циᵗ) — 40, 41, 56, 82, 244; *-іᶤ ('д'ɪ̯еӣц⁽·⁾іᶤ, у крiᶤ'нiᶤц⁽·⁾iᶤ)* — 27, 59, 81, 106, 241; *-иᵉ (у кри'ницuᵉ)* — 97.

5. Відзначене вирівнювання основ у парадигмі іменників жін. роду *-к-а*: *'ʒ'еӣк'е* — 8, 13; *'д'еӣк'е* — 14, 15, 17, 44; на *'йолк'і* — 16, 166, 186; *на 'йолки* — 19; *на 'йолачк'е* — 94.

6. Ареали *на кон'ц'і, на ко'нце* див. ДАБМ, карта № 77.

КОМЕНТАР № 205

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 370: «Пір'*я*, подвір'*я*, прислів'*я*, щаст*я*, лист*я*, повітр*я*, весіл*ля*, камінн*я* чи пір'*є*, подвір'*є*, прислів'*є*, щаст*е*, лист*е*, повітр*е*, весілл*е*, камінн*е*?», на частину питання № 435: «Житт*я*, сміт*тя*, весіл*ля*, гіл*ля*, насінн*я*, камінн*я* чи жит*е*, сміт*е*, весіл*е*, гіл*е*, насін*е*, камін*е*?», на частину питання № 436: «Клочч*я*, обличч*я*, курч*я* волочать, толочать чи клочч*а*, обличч*а*, курч*а*, волоч*ать*, толоч*ать*? Тещ*а*, щаст*я* чи тещ*я*, щаст*я*?», на питання № 33: «Як у вас називається листя буряків, моркви, картоплі: *буря'чиння, 'гичка, с'векла, морко'виння, картоп'линня..?*», на питання № 34: «Як у вас називається стебло огірків, гороху: *о'гудиння, горо'ховиння..?*»

2. Червоним колом нанесено також: *-аᵉ* — 4 (як паралель до *-а*), 97, 105 (як спорадична паралель), 356 (зрідка виявлене), 478 (як паралель), 511 (як спорадична паралель); *-ä* — 5 (як паралель), 15 (зрідка виявлене), 17, 68, 78 (в обох останніх рідкісне), 110 (як спорадична паралель). Червоного кола вжито й тоді, коли закінчення *-а* в записах трапляється рідше, ніж *-е*, або взагалі спорадично, у деяких словах — 1, 44, 58, 69, 148, 155, 158, 164, 168, 169, 209, 215, 221, 223, 225, 246, 261, 266, 268, 274, 295, 298, 300, 316, 319, 353, 431.

3. Чорне коло є ще знаком для: *-еᵃ* — 1, 3, 8, 13 (в обох останніх виявлено спорадично), 64, 94, 105 (як спорадична паралель до *-е*); *-ә* — 32, 36 (в обох — як паралель), 37 (зрідка), 205 (як паралель), 214 (як спорадична паралель), 821; *-ê* — 88; *-â* — 65 (з зазначенням, що *â* є середнім між [е] та [а]); *-ɪ̯е* — 33 (як паралель), 42 (зрідка), 45, 49, 76 (у двох останніх — як паралель). Цей же знак виступає й тоді, коли закінчення *-е* в записах фіксується рідше, ніж *-а*, або взагалі спорадично, у частині слів-репрезентантів — 13, 66, 72, 73, 269, 331, 436.

4. Зелене штрихування нанесено також тоді, коли [й] зберігається рідше, ніж зазнає асиміляції, або трапляється спорадично, в окремих словах — 10, 21, 26, 31, 34, 63, 918.

5. Жовтим штрихуванням відбито й стягнення подовжених приголосних у частині іменників, тобто як спорадичну, рідше виявлену особливість,— 8, 29, 38, 48, 50, 116, 120, 122, 198, 208, 212, 232, 241, 249, 250, 260, 316, 388, 660, 662, 671, 806, 907, 913. У записі з нас. п. 580 зазначено, навпаки, що стягнення відбувається частіше, ніж подовження. Відповідно до ремарок про те, що подовження [т'], [л'], [н'] перед [а] є дуже незначним, жовтого штрихування не нанесено — 480, 582.

6. Не взято до уваги закінчень в іменниках *гілля, повітря, життя, подвір'я* й *здоров'я*, тому що кожен з них має окремі фонетичні або морфемні особливості, а деякі з них, крім того, зазнають досить послідовного й виразного впливу літературної мови (пор. *жи'т':о* — 7; *га'л':а* — 3; *по'виᵉтра* — 22).

7. Не скартографовано: а) поодиноких випадків уживання того або іншого закінчення: *'п'ер'йа* — 1; *'пɪ̯ерйа* — 5; *'лис'т'а* — 9; *'л'іс'т'ä* — 67; *'л·иᵉсц·ä* — 75; *'лис'т'еᵃ* — 133; *'лист'а* — 198; *ш'час'т'а* (як паралель до *ш'час'т'е*) — 18, 83, 285, 290; — *ш'час-т'а* — 283, 327 (як паралель); *ш'част'ɪ̯е* — 141; *ш'часте* — 662 (як паралель); *ш'часц'а* — 208; *ш'част'е* — 511; *ш'часце* — 656 (як паралель); *ш'час'ц'е* — 790 (як паралель); *на'с'ен':а* — 47, 95 (як паралель); *на'с'ін':а* — 475; *на'с'ɪ̯ен':а* — 131; *кам'йәнɪ̯е* — 48 (як паралель); *ка'мен':е* — 70; *ка'м'ɪ̯ен':а* — 138 (як паралель); *кам'йен':а* — 237; *кам'йен'е* — 247 (як паралель); *ка'мін':е* — 414 (як паралель); *в'еᵃ'с'ел':а* — 64; *в'а'с'ел': е* — 99 (як паралель); *ве'с'іл':а* — 284 (як паралель); *ве'с'іл':е* — 333 (як паралель); *к'лоч:е* — 213; *вій'йе* — 341; *ко'с':е* — 282, 335, 344; *к'і'с:е* — 399, 673; *к'і'с':е* — 413; *'к'іс⁽'⁾'це* — 430; *к'іс'це* — 397, 399, 628, 631, 632; *кіс'це* — 423, 428, 673, 674; *кі'с':ә* — 479; *об'лич:а* — 240; *морк'вин':а* — 202; *'п'ер'йа, 'л'іс'ц'а* — 8; *ш'част'а, прис'лівйа* — 79 (як паралель); *ш'част'ᶤä, 'л·иᵉст'ᶤä* — 82; *аб'лич:а, ш'част'а* — 98; *ш'час'т'а, лист'а* — 122 (як паралель); *'п'ірйе, прис'л'івйе* — 196; *об'лич:а, к'лоча* — 218; *к'лоча, об'лича* — 222; *к'лоч'а, об'лич'а* — 330; *морк'вин':а* — 224; *картоп'лин': а* —310; *морко'вин':а, в'ә'с'іл':а* — 315; *ш'часц'а, 'лисц'а* — 332 (як паралель); *Загре'бел':е, ве'сіл':е* — 390; *об'іс'ц'е,к'і'с:е* — 432; *ш'час⁽·⁾ц'е, к'і'с'е*— 476; *'пір'йе, прис'л'ів-йе* — 627, 911; б) поодиноких випадків збереження [й]: *ка'м'ен'йе* — 8, 178; *с'міт:'йе, на'с'ін:йа, ка'м'ен:йа* — 161; *сміт'йе, весіл'йе, на'сінйе* —177; *ш'час'тйе* — 231; *ш'частйа* — 530; в) поодиноких випадків стягнення приголосних: *ве'с'іл'а* і т. ін.— 19 (як паралель); *на'с'ін'е* — 124; *ка'м'ен'е* — 186; *с''м'іт'а* — 575; *смі'т'а* — 659; *ве'сіл'а* — 238; *вә'с'іл'а* — 490; *ве'с'іл'а* — 624 (як паралель); *веᶤ'с'іл'а* — 795; *кам'н'ене* — 243; *ка'мен'е* — 279; *ка'мін'а* — 508; *ка-'м'ін'а* — 865; *с''мәт'е, к'лоч'е* — 201; *вә'с'іл'е, с'м'іт'е* — 314; *смі-'т'а, вә'сіл'а* — 553; *с''міт'а, ка'мін'а* — 560; *ве'сіл'а, ка'мін'а* — 830; *бура'чин'а, ка'мін'а* — 689 (як паралель); *ви'сіл'а, ка'мін'а* — 841; *вә'с'іл'а, ка'м'ін'а* — 858; г) поодиноких випадків подовження: *в'і'с'іл':а* — 443 (як паралель); *см'і'т':а* — 752; *ка'мін':а* — 568, 722 (як паралель), 794; *ка'м'ін':а* — 711 (як паралель); *ви'с'іл':а* — 828 (як паралель); *жи'т':а* — 722; *жи'т':а, с'м'і'т':а* — 769, 836; *жи'т':а, см·і 'т':а* — 819; д) закінчення *-а*, властивого мовленню молоді,— 39, 54, 59, 67 (зрідка), 87, 173, 288, 289 (як паралель), 317, 324 (зрідка).

8. Ареали стягнення або подовження приголосних, як і збереження [й], див. ДАБМ, карта № 64; ареали зміни голосного й стягнення приголосних — MAGP, t. 5, карти №№ 213—216.

КОМЕНТАР № 206

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 299: «...'полем, 'серцем чи... 'польом, 'серцьом..?»

2. Відповідний знак поставлено тільки на основі одного іменника: *поле* — 2, 22, 29, 86, 87, 190, 218, 229, 284, 399, 426, 475, 490, 559, 573, 589, 599, 694, 704, 707, 792, 807, 861, 867; *серце* — 233, 274, 568, 645, 658, 799.

3. Червоним колом об'єднані фонетичні варіанти флексії *-ем*: *-еᶤм ('полеᶤм, 'серцеᶤм)* — 267, 373, 425, 493, 539, 541, 547, 562, 582, 601, 605, 614, 629, 656, 758, 764, 782, 789, 820, 824, 833, *('полеᶤм)* — 244, 367, 440, 446, 542, 577, 752, 754, 792, 834, 853, *('серцеᶤм)* — 145, 477, 500, 609, 622, 769, 795, 799; *-әм ('поләм, 'серцәм)* — 34, 38, 54, 160, 164, 171, 184, 188, 189, 197, 287, 288, 290, 336, 357, 366, 369, 370, 372, 375, 380, 390—392, 395, 397, 398, 412, 414, 423, 427, 436, 437, 444, 445, 453, 455, 499, 509, 527, 530, 558, 561, 565, 566, 574, 581, 594, 596, 600, 606, 610, 613, 623, 628, 633, 640, 648, 649, 652, 653, 655, 664, 666, 676, 677, 679, 684, 685, 691, 693, 699, 700, 788, 816, 822, 859, 868, 869, 875, 882, 883, 888, 889, 892, 898, 901, 903, 904, 907, 915, 916, *('поләм)* — 194, 197, 205, 208, 264, 292, 312, 313, 373, 396, 416, 454, 473, 475, 479, 482, 528, 538, 567, 587, 597, 599, 674, 697, 725, 902, *('серцәм)* — 212, 233, 240, 340, 415, 439, 447, 502, 533, 716, 857, 872, 879, 880, 905, 907; *-им ('полим, 'серцим)* — 304, 480, 497, 501, 504, 540, 545, 580, 828, *('полим)* — 769, *('серцим)* — 392, 446, 482, 754; *-иᵉм ('полиᵉм, 'серциᵉм)* — 507, 511, 563, 575, 765, 784, 836, *('серциᵉм)* — 736, 842, в усіх інших зафіксовано *-ем*.

4. Зеленим колом зображено також: *-еᵃм ('пол'еᵃм, 'серцеᵃм)* — 3, 64, 71, 94, 96, 105, *('пол'еᵃм)* — 1, 97, 104, *('серцеᵃм)* — 47; *-âм ('с'ерцâм)* — 65; *-äм ('пол'äм, 'серцäм)* — 75, 82, 106, *('серцäм)* — 78.

5. У нас. пп. 2, 5, 6, 8, 10, 13, 16, 18—20, 22, 23, 25, 26, 29, 32, 37, 42, 44, 46, 47, 50, 66—70, 74, 77, 81, 89, 93, 99—101, 108, 110, 157, 190, 224, 278, 514, 521, 917, 918 записано [л'] *('пол'ем)*; 62, 919, 920 — [л·] *('пол·ем)*.

КОМЕНТАР № 207

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 289: «То'го 'вим'я, 'сім'я, 'тім'я, і'м'я чи 'вимені, 'сімені, 'тімені, 'імені, чи 'вимени, п'лемени, 'сімени, 'тімени, 'імени, чи 'вимене, 'сімене, 'тімене, 'імене, чи 'вим'яте, 'сім'яте, 'тім'яте, 'ім'яте?»

2. Засвідчено дериват від іменника *тім'я* — *тім'яниця (тімениця)* у формі род. відм. *тім'яниці (тімениці)* — 1, 2, 4—6, 27, 28, 30, 47, 56, 57, 59, 64, 65, 67, 70, 71, 82, 84, 94, 97, 104, 105, 108, 113, 114, 150, 270, 331, 335, 570, 920. Записано форми від обох іменників (*тім'я* і *тім'яниця*) — 27, 66, 88, 134, 205, 266, 919.

3. Червоним колом позначено на карті форми на *-йа* (*'вимйа, 'сімйа, 'тімйа, 'імйа*), а також записані в багатьох населених пунктах форми на *-'а* (*'вим'а, 'сім'а, 'тім'а, 'ім'а*). Засвідчено варіанти *-йа* і *-'а* — 4, 5, 23, 28, 53, 58, 65—67, 77, 88, 122, 181, 186, 194, 195, 223, 274, 294, 302, 305, 376, 385—389, 399, 400, 407, 410, 424, 427, 459, 568, 572, 583, 622, 626, 632, 637, 644, 646, 650, 653, 657, 665, 668—670, 675, 685, 696, 721, 722, 828, 832, 844, 860, 862, 864, 875, 879, 884, 900, 904, 908, 911, 915. Тільки варіант *-'а* записано — 8, 18, 19, 21, 61, 63, 108, 165, 168, 171, 182, 188, 190, 194, 199, 200, 211, 222, 248, 256, 282, 325, 381, 401, 404, 425, 426, 434, 461, 466, 468, 526, 569, 613, 614, 633, 638, 645, 661, 695, 773, 825, 849, 853, 854, 878, 887, 910, 912.

4. У нас. пп. 104, 105 як *-е* скартографовано *-еᵃ*.

5. У відмінковій формі на *-ені* та *-ени* іменник *ім'я* в багатьох записах не співвідносний з іншими (*вим'я, сім'я, тім'я*). В одному тільки іменнику *ім'я* відзначено закінчення *-ені* або *-ени* поруч з іншими закінченнями у цьому ж і в інших словах — 148, 178, 194, 215, 251, 293, 296, 305, 316, 320, 365, 370, 387, 392, 455, 468, 512, 528, 530, 568, 588, 623, 624, 628, 634, 671, 711, 750, 815, 819, 822, 848, 864, 879, 891, 893, 906, 907, 914. Малий чорний трикутник у решті нас. пп. значить, що там від іменника *ім'я* засвідчено форму на *-ені* поруч з формою, характерною для інших іменників.

6. Від слова *ім'я*, поруч з іншими формами, форму *мн'а* записано — 458, 477, 497, 563, 699, 700, 705, 709, 712, 715, 719, 729, 734, 740, 747, 752, 754, 774; форму *мен'а* — 390, 422; *й'мен':а* — 398, 656, 805; *'ім'ен'е* — 67; *і'мен'а* — 78, 84, 92; *'имйа (иᶤ'мен'а)* — 85; *і'мен'йа* — 176; *і'мен'а* — 20.

7. В іменнику *імйа* (чи *імн'а*) в переважній більшості випадків наголос стоїть на першому складі (*'імйа* чи *'імн'а*). На другому складі (*ім'йа* чи *ім'н'а*) наголос засвідчено — 26, 27, 47, 95, 110, 112, 128, 163, 175, 178, 187, 193, 195, 205, 213, 256, 296, 346, 352, 353, 385, 396, 402, 425, 448, 454—556, 566, 596, 598, 615, 660, 662, 669, 696, 726, 741, 743, 745, 749, 758, 770, 774, 785, 790, 797, 805, 810—812, 815, 821, 823, 831, 833, 834, 839, 841, 849, 850, 856, 897. Обидва наголоси записано — 67, 192, 334, 337, 377 — 379, 383, 404, 414, 428, 506, 540, 554, 632, 650, 661, 668, 675, 798, 809.

КОМЕНТАР № 208

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 290: «'Нашого те'*ляти*, ще'*няти*, кур'*чати* чи 'нашого те'*ляте*, ще'*няте*; кур'*чате*, чи 'нашого те'*ляті*, ще'*няті*, кур'*чаті*?»

2. У ряді нас. пп. відповідні форми записано не тільки від програмних слів, але й від однотипних *куреня, курченя,ципля, пуленя, цуценя, собача, собаченя, ягня, порося*.

3. Червоним колом передано поруч з формами на *-ати* таке їх позначення: *-атә (тә'л'атә, шчә'н'атә, кур'чатә)* — 173, 387, 404, 410, 414, 628, 822, 866, 868, 901, 906; тільки позначення *-атә* — 444, 652, 788, 816.

4. Закінчення *-е* після суфікса *-ат-* поряд з іншими закінченнями відзначено: 32 (*те'л'ат'е, кур'чат'е, шче'н'ат'е*) і 722 (*ти'л'ате, кур'ч'ате, шчі'н'ате*).

5. У нас. п. 413 поруч з *тә'л'ати* записано *тә'л'ата*.

6. Слід відзначити, що в поліських говірках закінчення *-і* фонетичного походження.

7. Ареал *те'л'ат'і, те'л'а, те'л'онка* див. ДАБМ, карта № 86.

КОМЕНТАР № 209

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 294: «То'му п'*лемені* (п'*лемени*), 'тім*ені* ('тім*ени*), 'вим*ені* ('вим*ени*) чи п'лем'*яту*, 'тім'*яту*, 'вим'*яту*?»

2. Дериват *тім'яниця (тімениця)* у формі дав. відм. *тім'яниці (тімениці, тімениці)* засвідчено в записах — 1, 2, 4, 56, 64—66, 71, 82, 100, 104, 105, 108, 114, 188, 205, 304, 331, 335.

3. Фонетичні відмінності кореня слів при картографуванні до уваги не беруться.

4. Червоним колом позначено на карті форми на *-ен'і* та їх графічні позначення *-еᶤн'і, -иᵉн'і, -ин'і*. Позначення *-иᵉн'і (п'лемиᵉн'і, 'тіміᵉн'і, 'вимиᵉн'і)* засвідчено — 585, 736, 836, 853; *-ин'і (п'лемин'і, 'тімин'і, 'вимин'і)* — 174, 189, 270, 340, 343, 361, 440, 460, 497, 501, 543, 545, 580, 599, 662, 682, 750, 759, 820, 842. Як закінчення *-ен'і* картографується *-ан'і (п'л'ем'ан'і, 'ц'ем'ан'і, 'вим'а-н'і)* — 101.

5. Як *п'лемен'і* картографується форма *п'лемін'і* — 193, 388, 403, 746.

6. Як форми на *-йі* картографуються форми з закінченням *-і* (*ˈтім'і, ˈвим'і*) в пункті 235. Як форми на *-йу* картографуються форми з закінченням *-'у* (*пˈлем'у, ˈтім'у, ˈвим'у*) — 18, 55, 94, 110, 138, 159, 187, 229, 862.

7. У нас. п. 697 записано форми на *-ән'ови* (*пˈлемән'ови, ˈт'імән'ови, ˈв'імән'ови*), що картографуються як форми без суфікса *-ен-*.

8. Не картографуються форми на *-ен'у* — 186, 190, 300, 500; тільки в іменнику *пˈлемен'у* — 103, 208, 296, 404, 506, 795.

КОМЕНТАР № 210

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 293: «ˈНашому теˈлят*і*, гуˈсят*і*, ягˈнят*і*, пороˈсят*і* чи теˈлят*и*, гуˈсят*и*, ягˈнят*и*, пороˈсят*и*, чи теˈлят*ові*, гуˈсят*ові*, ягˈнят*ові*, пороˈсят*ові*, чи теˈлят*ови*, гуˈсят*ови*, ягˈнят*ови*, пороˈсят*ови*, чи теˈлят*у*, гуˈсят*у*, ягˈнят*у*, пороˈсят*у*?»

2. У ряді нас. пп. певні форми відмінка записані не від усіх програмових слів, а тільки від деяких. Так, на підставі форми від одного слова поставлено знак: *пороˈс'ат'і* — 353; *гуˈс'ат'і* — 679; *гусеˈн'ати* — 88; *теˈл'атов'і* — 880, 896, 898; *тәˈл'атови* — 701; *пороˈс'ов'і* — 510, 626, 658, 671, 736; *тәˈл'ові* — 506; *гуˈс'ові* — 746; *куˈр'ові* — 675.

3. Звукові варіанти основи окремих слів при картографуванні до уваги не беруться.

4. Знаки червоне і зелене кола та зелений трикутник на карті відповідають у записах формам на *-ат'і*, *-атов'і* і *-ов'і* та їх графічним позначенням *-аті*, *-атові* і *-ові*.

5. Червоним зафарбованим колом позначено також: *-атî* — 35, 218, 242, 272, 299; *-ац'і* (*ц'еˈл'ац'і, гуˈс'ац'і, йагˈн'ац'і, пороˈс'ац'і*) — 32.

6. Червоним контурним колом картографується також *-и^{і}* — 56, 59, 78, 82, 84, 204, 240, 241.

7. Не картографуються флексії, записані в поодиноких говірках: *-ев'і* — 656 (*теˈл'еві*), 662 (*теˈл'еві, пороˈс'еві*), 714 (*гуˈсев'і*), 718 (*пороˈсев'і*); *-у* — 703 (*тәˈл'у*), 710 (*тәˈл'у*), 729 (*гусеˈн'у*).

8. У записі з нас. п. 258 засвідчено тільки форми від *о*-основ — *тәˈл'атку, йагˈн'атку*.

КОМЕНТАР № 211

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 295: «З одˈним теˈл*ям*, ягˈн*ям*, пороˈс*ям* чи теˈл*ем*, ягˈн*ем*, пороˈс*ем*, чи теˈл*ятом*, ягˈн*ятом*, пороˈс*ятом*?»

2. Звукові особливості кореня слів при картографуванні до уваги не беруться.

3. Чорне коло у п. 801 нанесено на підставі форми від одного слова *теˈл'ом*.

4. Чорним штрихуванням позначено форму від *о*-основ на *-онком*, а також цю ж форму з графічними позначеннями, що є ознакою акання, *-ˈонко^{а}м* (8, 15, 17), *-ˈонка^{о}м* і *-ˈонкам* (7, 9, 13, 14, 18, 19, 188).

5. Не картографуються форми, засвідчені в поодиноких записах: *теˈл'ем* — 656; *теˈл'атом* — 303, 755; *теˈл'атом, пороˈс'атом* — 514, 521; з *гуˈс'атом, теˈл'атом, пороˈс'атом* — 730, 835; *теˈл'атом, гуˈс'атом* — 906; *теˈл'атком, йагˈн'атком, пороˈс'атком* — 708.

6. Ареали відповідних форм див. ДАБМ, карта № 87.

КОМЕНТАР № 212

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 302 а): «ˈДовгі ˈвус*а*, повоˈд*а*, руˈкав*а*, воˈрот*а*, доˈлот*а* чи ˈдовгі ˈвус*и*, повоˈд*и*, руˈкав*и*, воˈрот*и*, доˈлот*и*?»

2. Наз. відм. мн. іменника *рукава* картографується окремо. Форми від решти програмових слів не картографуються, тому що вони з формами іменників *вуса* і *рукава* не співвідносні. Іменник *поводи* в більшості виступає з закінченням *-и*; форма *повоˈда* зустрічається зрідка на всій території тому. Іменники *воˈрота, доˈлота* форму на *-и* мають тільки в кількох говірках крайньої півночі східного Полісся.

3. Засвідчено наголос на закінченні *-и* (*уˈси, вуˈси*) — 14, 15, 26, 89, 105, 163, 253, 260, 321, 348.

4. Ареал *ˈ(в)уса* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 42; *ˈвуса, ˈвуси* — AJDŁ, z. 6, карта № 269.

КОМЕНТАР № 213

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 302 а): «ˈДовгі ˈвус*а*, повоˈд*а*, руˈкав*а*, воˈрот*а*, доˈлот*а* чи ˈдовгі ˈвус*и*, повоˈд*и*, рукаˈв*и*, воˈрот*и*, доˈлот*и*?

2. Про форми від інших програмових слів див. карту № 212 і коментар до неї.

3. Не картографуються записані без наголосу форми: *рукави* — 209; *рукав'і* — 15; *рукава* — 24, 82, 89, 165, 330, 387, 578, 650, 808, 888.

4. Варіанти закінчення *-и* засвідчено: *руˈкаˈв'і* — 3, 4, 7, 10, 16, 17, 27, 53, 69, 71, 105; *рікаˈві^{и}* — 81; *руˈкаˈвî* — 31, 32, 35, 38, 67; *рукаˈви^{і}* — 20, 61, 62, 75, 84, 919.

КОМЕНТАР № 214

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 449: «...груд*и* ... чи ... груд*зі*..?»

2. Червоним колом передано також: *грудә* — 173, 414, 788, 816, 821, 866, 868; *грˈуд·и* — 6, 93.

3. Чорним колом позначено також: *гˈрудie̯* — 84; *гˈруд"і* — 70, 72; *гˈруд$^{ж'}$і* — 68; *гˈруӡ'і* — 16, 32, 94, 101; *гˈруд$^{з'}$і* — 8, 67, 71, 105; *гˈрудî* — 32, 35, 178, 228, 272, 277, 435; *гˈруд'ê* — 207; *гˈруди^{і}* — 51, 56, 78, 108, 244; *гˈруді^{и}* — 81; *гˈруд·і* — 144; *гˈруд'і^{и}* — 62, 241.

4. Картографоване слово записане в однині *груд'* — 1, 65.

КОМЕНТАР № 215

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 119: «ˈГуси (ˈгегають чи...)?», а також на частину питання № 221: «Жеˈне ˈ*гуси* чи жеˈне *гуˈсей*?» і питання № 258: «ˈДівчина, *що* паˈсе ˈгуси чи ˈдівчина, *яˈка* паˈсе ˈгуси, чи ˈдівчина, *котˈра* пасе ˈгуси, чи ˈдівчина, *же* паˈсе ˈгуси?» Матеріал з питань №№ 221 і 258 можна було використати у зв'язку із збігом закінчень знах. і род. відм. мн. у більшості говірок.

2. Чорним колом позначаються також: *-î* (*ˈгусî*) — 35, 54, 228, 272, 347; *-і^{и}* (*ˈгус'і^{и}*) — 62, *-û* (*ˈгус'и*) — 58, 111; *-е* — (*ˈгус'е*) — 241; *-ê* (*ˈгус'ê*) — 63, 207; *-ie̯* (*ˈгус'ie̯*) — 23, 61.

3. Ізоглоса окреслює ареал переважного поширення форми іменника наз. відм. мн. *ˈгон'і*. У більшості записів іменник *ˈгон'і (-и)* виступає як pluralia tantum, проте в окремих випадках фіксуються й форми однини: *ˈгон'а* — 144, 148, 149, 172, 186, 234, 246, 249, 253; *гон'* — 94, 103, 131, 144.

КОМЕНТАР № 216

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 449: «...*д*вері ... чи... *дз*вері..?»

2. Червоним колом передано також: *-и^{і}* (*дˈвери^{і}*) — 8, 51, 52, 56, 59, 78, 81, 105, 297; *-û* — 12; *-і^{и}* — 32, 82, 84, 106, 110, 259, 287; *-î* — 4, 29, 31, 35, 61, 64, 67, 215, 225, 245, 269, 277, 295, 549. Це позначення закінчень *-и^{і}*, *-і^{и}*, генетично пов'язаних з давнім закінченням *-і* іменників *-ĭ-* основ і в звуковому плані наближених до [і] у зв'язку з характерним для частини північних говорів виникненням [и^{і}], [і^{и}], [і] з давнього *і* після [р]. На підтвердження фонетичного походження *-і*, *-і^{и}*, *-и^{і}* в іменнику *дˈвер'і* в частині північних говірок наводиться ізоглоса поширення відповідних звукових змін (див. карту № 19).

3. Штрихуванням об'єднано написання: *д'ˈв'ері* (*-і^{и}*, *-и^{і}*, *-и*) — 1, 3, 7, 8, 13, 25, 46, 47, 64—67, 69, 74, 75, 97, 101; *д$^{з'}$ˈв'ер'і* (*-и^{і}*) — 67, 71, 105; *ӡ'ˈв'ер'і (-и)* — 5, 16, 94, 101; *д^{ж}ˈв'ери* — 68; *д"ˈвери* — 70, 72; *д"ˈвер'і* — 5, 75; *д'ˈвері* (*-и^{і}*, *-и*) — 4, 13, 20, 66, 68, 77, 79, 95, 102, 104, 106, 108.

КОМЕНТАР № 217

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 307: «СеˈлянИ, ˈлюд*и*, громаˈдян*и*, циˈган*и*, міˈщан*и* чи сеˈлян*е*, ˈлюд*е*, громаˈдян*е*, циˈган*е*, міˈщан*е*?»

2. Червоним колом позначено, крім закінчення *-и*, його варіант *-и^{е}* (237, 325, 477, 652, 788, 807, 868). Червоне коло поставлено тільки на основі *циˈгани* — 917—919; *ˈл'уди* — 920.

3. Як закінчення *-е* картографується: *-е^{и}* — 9, 140, 145, 290; *-'е^{а}* — 1, 3, 4, 96, 97, 105; *-'а* — 7, 102 (*циˈган'а, м'ешˈчан'а*).

4. Не картографуються засвідчені в записах форми на *-і* від слів: *циˈган'і* — 10, 14, 37, 191; *циˈгани^{і}* — 20; *гˈраждан'і, циˈган'і* — 15; *с'аˈл'ан'і, ˈл'уӡ'і, гˈраждан'і, циˈган'і, мешˈчан'і* — 16.

5. Чорним штрихуванням передано також: *циˈган':а* — 65, 70; *циˈган':а* — збірне, *с'еˈл'ан':е, грамаˈд'ан':а* — 66; *м'ешˈчан':і* — 74.

6. У записі з нас. п. 450 засвідчено форму *сел'аˈнини, громад'аˈнини*.

КОМЕНТАР № 218

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 305: «СуˈсідИ, сваˈтИ, браˈтИ, куˈмИ, сиˈнИ, вороˈгИ, діˈдИ чи суˈсід*ове* сˈват*ове*, бˈрат*ове*, ˈкуˈм*ове*, сиˈн*ове*, вороˈг*ове*, діˈд*ове*?» і на частину питання № 444: «Мислю, су*с*іди, *с*ідати, по*с*іяв чи ми*ш*лю, су*ш*іди, *ш*ідати, по*ш*іяв?» Крім того, для перевірки й точнішого відбиття змін давнього *ǫ* у префіксі іменника *сусід* залучено відповіді на частину питання № 311: «На воˈл*ах*, бараˈн*ах*, ˈкон*ях*, зяˈт*ях*, суˈсід*ах* чи на воˈл*ох*, бараˈн*ох*, коˈнь*ох*, зяˈть*ох*, суˈсід*ох*, чи на ˈвол*іх*, баˈран*іх*, ˈкон*іх*, ˈзят*іх*, суˈсід*іх*?»

2. Червоне коло є знаком і для *-и^{і}*, *-û*, *-и^{е}*, *-ә*: *суˈс'ie̯ди^{і}* — 27, 82 (як паралель до *-и*); *соўˈс'ie̯ди^{і}* — 108; *суˈс'еди^{і}* — 77; *су^{о}ˈс'ie̯ди^{і}* — 78; *суˈс'ie̯дû* — 12 (як паралель); *суˈс'ie̯ди^{е}* — 81, 242; *суˈс'іди^{е}* — 53, 149, 325 (як паралель), 397; *суˈс'едә* — 28 (як паралель до *-и*); *суˈс'ie̯дә* — 33 (як паралель до *сусie̯дш*), 49 (як паралель до *-и*), 200; *сусie̯дә* — 43; *суˈс'әдә* — 36 (як паралель), 205; *суˈс'ідә* — 444, 652, 788, 816 і як паралель до *-и* — 23, 173, 176, 232, 245, 247, 375, 414, 479, 627, 628, 821, 822, 859, 866; *соˈс'ідә* — 662 (як паралель) і *суˈс'ід:и* — 332. Цей же знак нанесено відповідно до наголошеного *-и*: *сус'іˈди* — 271, 296, 438, 462, 591 і як паралель — 278, 384, 614, 615, 810; *сωсіˈди* — 668 (як паралель), 848.

3. Червоним контурним колом відбито ще: *суˈсідî* — 32; *суˈс'әдî* — 38; *суˈсідъі* — 205.

4. Зеленому колу відповідають також: *с$^{(')}$уˈс'ie̯д'йе* — 20; *суˈс'i^{е}д':е* — 75; *соˈсie̯дie̯* — 48.

5. Чорним колом додатково скартографовано: *суˈс'ед'е^{а}* — 3, 64; *суˈс'ед'а^{е}* — 4; *са:ˈс'ед'а^{е}* — 94; *суˈс'ед':а* — 66 (як паралель до *суˈс'êд'а*).

6. Жовтим штрихуванням справа наліво відображено також *ω*, *у^{о}*, *о^{у}*, *ô*: *сωˈс'ед'і* — 29; *сωˈс'іди* — 458, 459, 463, 471—473, 486, 489, 556, 634, 638, 640, 642, 643, 668, 669, 677, 680, 681, 685, 691, 693, 699, 702, 709, 713, 719, 731, 733, 739, 794, 848, 878, 879, 894, 896, 907 і як паралель до *о* — 671, 700, 902, 914; *сωўˈс'іди* — 452; *сωсіˈди* — 668, 848; *сωˈсіде* — 244; *су^{о}ˈс'ie̯ди^{і}* — 78; *су^{о}ˈсіди* — 493, 605, 609, 635, 824, 833, 879; *со^{у}ˈс'ідах* — 645; *сôˈс'іди* — 646.

7. Жовтим штрихуванням зліва направо передано ще: *са^{о}ˈс·ед* — 17; *со^{а}ˈс'едах* — 8.

8. У записах є ремарки: «рідше» — до *саˈс'ед'і* — 1; *суˈс'іди* — 144; «зрідка» — до *соˈс'іди, соˈс'ед'і* — 922.

9. Не скартографовано фігурними знаками сумнівних або випадкових фактів: *суˈсідо* — 91; *суˈс'ідове* — 177, 235, 536, 586, 647, 651, 793, 795, 849, 875, 885, 910 (паралельно — *суˈс'ідс'ке*); *ˈсоˈс'ідоˈве* — 645; *сус'іˈдове* — 900; *суˈс'ідови* — 394; *суˈсідки* — 475; *соˈсідке* — 656; *сувˈсіди* — 796 (як паралель).

10. Ареали рефлексів давнього *ǫ* див. MAGP, t. 6, карта № 271.

КОМЕНТАР № 219

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 312: «ˈНаших *хат, стріх, ˈсесˈтер, баб* чи ˈнаших хаˈт*ів*, стріˈх*ів*, сестˈр*ів*, баˈб*ів*, чи ˈнаших хаˈт*ій*, стріˈх*ій*, сестˈр*ій*, баˈб*ій*, чи ˈнаших хаˈт*ох*, стріˈх*ох*, сестˈр*ох*, баˈб*ох*?»

2. Програмові слова формою род. відм. мн. між собою не співвідносні, тому знаками картографується тільки іменник *хата*, окремі форми інших іменників передаються додатковим засобом — штрихуванням.

3. Чиста основа скартографованих слів має такі варіанти: *стр'ie̯х* — 2, 3, 5—7, 9, 11, 20—23, 26, 27, 30, 33, 35, 39, 45, 46, 49—51, 55, 56, 58, 59, 66—70, 73, 75—78, 80, 82—86, 91—94, 97, 100, 102—115, 117, 118, 120—122, 128, 129, 131, 134, 137, 138, 140—143, 203, 224, 236, 238, 241, 271. 272, 274, 919, 920; *стр'ех* — 1, 8, 13, 16, 18, 22, 44, 53, 62, 64—66, 71, 74, 77, 99, 101, 116, 186, 188; *стрех* —

4, 15, 60, 88, 90, 95, 96, 128, 132, 134, 178, 207; *стре^{и}х* — 36—38, 40—43, 48, 61, 198, 200, 201, 205; *стрих* — 26, 29, 34, 42, 53, 74, 84, 85, 139, 174, 175, 180, 211, 212, 214, 225, 242, 243, 246, 247, 253, 324, 325; *стри^{е}х* — 54, 57; *сесˈт'ор* — 1, 8, 13—17, 19, 46, 65, 66, 68, 69, 74, 78, 94, 96, 100, 104, 105, 229, 917; *с'есˈт'ер* — 22, 26, 29, 46, 47, 50, 71, 95, 97, 99, 108; *ˈсесте^{и}р* — 173, 184, 329, 335, 375, 376, 380, 398, 412—414, 436, 557, 561, 565, 574, 581, 585, 588, 596, 607, 613, 694, 842, 853, 882, 916; *ˈсестир* — 304, 336, 356, 566, 511, 609.

4. У записах є ремарки: 371 (*хат,* рідко *хаˈтіў*); 391, 493 (*хаˈтіў,* але *кілька хат*); 505 (*хат,* частіше *хаˈтіў*); 590 (*хат,* інколи *хаˈтіў*); 757 (*хаˈтіў,* рідко *хат*); 775 (*хат,* рідше *хаˈтіў*); 922 (*ˈсестер,* рідше *ˈсестр'іў*).

5. Ареали відповідних форм див. ДАБМ, карта № 101.

КОМЕНТАР № 220

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 398 а): «Радість, хлопців чи радость, хлопцов?»

2. У зв'язку з тим, що у багатьох відповідях м'якість приголосного перед [і] не позначено, червоним колом зображено також *-іў*, *-îў* без попереднього пом'якшення [ц]: *-іў* — 120, 147, 151, 165, 167—169, 183, 185, 188, 198, 227, 233, 250, 252, 256, 261, 263, 275, 276, 298, 299, 329, 341, 349, 355, 356, 358, 361, 380, 392, 396, 399, 408, 412, 421, 426, 433, 436—439, 444, 475, 479, 481, 483, 495, 504, 508, 515, 524, 525, 535, 544—546, 553—557, 559, 560, 565, 568, 569, 572, 573, 578, 579, 581, 583, 584, 586, 589—593, 595, 596, 599, 600, 606, 610, 611, 613, 615, 616, 619, 625, 627, 630, 633, 654, 659, 672, 678, 689, 708, 735, 760, 764, 767, 783, 785, 793, 796—798, 801, 803—805, 809—815, 817, 823, 825, 826, 830—832, 835, 837, 838, 840, 848, 850, 851, 856, 867, 869, 881, 886, 887, 891, 897, 899; *-îў* — 116, 216, 295.

3. Жовтим колом картографовано також *-ı̯еў* — 2, 29. Напівм'якість приголосного перед [е] на карті не відображена — 84.

4. Коричневим колом також зображено: *-äў* — 68; *-а^{е}ў* — 3, 97; *-а^{о}ў* — 4. Напівм'якість [ц·] перед [а] на карті не позначена — 110.

5. Чорним колом скартографовано також *-у^{о}ў* — 81, 240.

6. Для нас. п. 252 закінчення *-оў* взято з текстів.

КОМЕНТАР № 221

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 308: «НеˈмаЄ люˈд*ей*, гˈрош*ей*, ˈкоˈн*ей*, госˈт*ей* чи люˈд*ий*, гˈрош*ий*, ˈкоˈн*ий*, госˈт*ий*, чи люˈд*ій*, гˈрош*ій*, ˈкоˈн*ій*, госˈт*ій*, чи люˈд*ів*, гˈрош*ів*, ˈкоˈн*ів*, госˈт*ів*, чи ˈлюдь*ох*, гˈрош*ох*, ˈконь*ох*, ˈгость*ох*?»

2. Для іменника *люди*, що не картографується, найхарактерніше закінчення *-ей,* форми з іншими флексіями засвідчено: *л'уˈдий* — 460, 463, 464, 471, 473, 474, 508, 688, 690, 694, 699, 700, 712, 715—718, 722, 723, 725, 727, 731, 733, 735, 738—740, 744, 749, 754, 755, 771, 774, 775, 782; *ˈл'уд'ій* — 399, 470; *ˈл'уд'іў* — 544.

3. В іменнику *гості* пом'якшений [ц'] основи перед закінченням (*гос'ˈц'ей, ˈгос'ц'іў*) виступає в говірках 15, 16, 22, 271, 431, 441, 445, 449, 451, 452, 456, 458—460, 462, 465, 466, 469, 483, 487, 498, 502, 686, 687, 690, 697, 701, 712, 716, 727—729, 731—734, 737, 742, 744, 745, 751, 758, 759, 770, 773, 776, 786—789, 791, 819, 820, 836, 862.

4. Фонетичні варіанти флексії *-ей* засвідчено: *гˈроше^{а}й* — 3, 4, 64, 96; *ˈкон'е^{а}й* — 1, 3, 64, 71, 75, 96, 97, 105; *ˈкон'а^{е}й* — 4; *гˈрошай* — 16, 101, 102; *ˈкон'âй* — 65, 66; *ˈкон'ай* — 101, 102.

5. Оскільки ненаголошена флексія *-иі* виступає в говорах з нейтралізацією ненаголошених /е/ ~ /и/ і фіксується поруч з наголошеною **-еї**, є підстави вважати її фонетичним варіантом закінчення **-еї**, тому вона картографується червоним колом Ненаголошену флексію **-иї** від іменників *гроші, коні* засвідчено: *гˈроший* — 173, 270, 304, 343, 351, 361, 439, 446, 449, 453, 480, 497, 518, 537, 540, 557, 566, 568, 612, 622, 694, 709, 712, 717, 718, 727, 735, 739, 749—752, 754, 755, 779, 789, 806, 846, 861, 881; *ˈконий* — 270, 283, 304, 343, 361, 449, 453, 497, 301, 504, 508, 537, 540, 545, 557, 566, 622, 694, 704, 707, 709, 712, 717, 718, 727, 735, 739, 749—752, 754, 755, 779, 784, 789, 791, 806, 846, 861, 881.

КОМЕНТАР № 222

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 309б): «ˈКон*ям*, ˈлюд*ям*, хˈлопц*ям* чи ˈконь*ом*, ˈлюдь*ом*, хˈлопць*ом*, чи ˈкон*ем*, ˈлюд*ем*, хˈлопц*ем*, чи ˈкон*юм*, ˈлюд*юм*, хˈлопц*юм*-чи ˈкон*ім*, ˈлюд*ім*, хˈлопц*ім*»?

2. Форм іменника *хлопці* не скартографовано, тому що в багатьох говірках вони виступають із твердим [ц] і відмінними супроти двох інших іменників закінченнями.

3. Подекуди відповідні форми записано не від обох слів-репрезентантів, а від одного з них. У таких випадках знак нанесено на основі форми іменника *коні* або іменника *люди*. Зокрема, червоному колу відповідають: *ˈкон'äм* — 68, 106; *ˈкон'а^{е}м* — 97; *ˈкуон'ам* — 78; *ˈкон'ам* — 5, 13, 19, 25, 57, 70, 72, 74, 77, 92, 104, 105, 133, 136, 139, 187, 237, 284, 384, 394, 409, 435, 452, 549, 560, 569, 576, 584, 599, 659, 665, 672, 730, 735, 757, 805, 855, 891, 918, 919, 922; *ˈл'уд'ам* — 18, 82, 98, 134, 142, 202, 221, 233, 267, 311, 397, 398, 542, 568, 589, 633, 646, 661, 677, 685, 707, 736, 775, 854, 856, 881; *ˈл'уӡ'ам* — 101; зеленому колу: *ˈкон'е^{а}м* — 1, 3, 71, 82; *ˈкон'ем* — 69, 114; *ˈконем* — 173, 920; *ˈл'удем* — 78; *ˈл'уд'ем* — 87, 139; жовтому колу: *ˈкон'ом* — 736; *ˈл'уд'ом* — 707; чорному колу: *ˈкон'ім* — 312, 397, 628, 631, 675, 840, 857, 889, 900; *ˈл'уд'ім* — 397, 606, 899.

4. Червоним колом позначено також: *ˈкон'äм, ˈл'уӡ'äм* — 67; *ˈкон'äм* — 110 (як паралель); *ˈкон'а^{е}м, ˈл'уд'а^{е}м* — 244 (як паралель), 278; *ˈкуон'ам* — 86, 87, 89.

5. У частині випадків червоне штрихування нанесено відповідно до пересунення наголосу лише в одному з двох слів-репрезентантів: *капˈн'ам* — 2, 88 (як паралель), 98, 101; *коˈн'ам* — 18, 142, 311, 542, 568, 589, 661, 677, 685, 775, 827, 854, 856, 881, 888 і як паралель — 227, 256, 274, 293, 384, 385, 387, 390, 394, 399, 410, 471, 521, 532, 533, 565, 573, 582, 628, 657, 658, 690, 691, 735, 832, 837, 863, 869, 871, 875, 883, 911; *куоˈн'ам* — 221; *куˈн'ам* — 87 (як паралель); *ка:ˈн'ам* — 94 (як паралель); *л'уˈд'ам* — 1, 3, 13, 19, 57, 68, 69, 72, 74, 77, 104, 106, 133, 136, 187, 237, 409, 549, 630, 672, 825, 855, 891, 918—920, 922 і як паралель — 27, 46, 49, 51, 66, 67, 131, 178, 199, 215, 402, 406, 416, 514, 637, 693, 792, 819, 873, 906; *л'уˈд''ам* — 70; *л'уˈӡ'ам* — 71, 105; *л'уˈд'а^{е}м* — 97.

6. Чорним колом відображено також *-îм* — 424 (як паралель до *-ім*).

7. Перед закінченням *-ем* подекуди не відзначено пом'якшення приголосного — 78—80, 85, 111, 113, 116, 131, а також *ˈл'удем* при *ˈкон'ем* — 128, 134 і *ˈконем* — 173, *ˈл'удем* — 78.

8. У формі іменника *люди* зрідка відзначено перехід [д'] > [з']: *л'уˈӡ'ам* — 8; *ˈл'уӡ'ам* — 16, 67, 71, 101, 105 і як паралель — 32, 94.

9. До форм на *-ім* в окремих записах є ремарки: «більше вживане» — 398; «говорять іноді» — 602; «рідко» — 857.

10. Не скартографовано кількох фактів з наголошеними закінченнями: *л'уˈд'ем* — 114, 274; *коˈн'ім, л'уˈд'ім* — 424 (як варіант); *л'уˈд'ім* — 427 (як паралель), 631.

КОМЕНТАР № 223

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 313: «У ˈсін*ях*, гˈруд*ях*, на дˈвер*ях*, ˈкост*ях* чи у ˈсін*іх*, гˈруд*іх*, дˈвер*іх*, ˈкост*іх*, чи у ˈсін*ех*, гˈруд*ех*, дˈвер*ех*, ˈкост*ех*?»

2. Форм від іменників *двері, кості* не скартографовано, тому що перший у багатьох говірках виступає з [р] < [р'], а другий має здебільшого суфікс *-к-* (*кістки*).

3. Не скартографовано форми *у ˈс'е(ı̯е)нц(')ах* через наявність суфікса — 1—9, 13—15, 17, 19, 51, 56, 59, 64—73, 78—80, 83—86, 88, 93, 94, 96—98, 100—106, 108, 109, 111, 113, 114, 116, 120, 129, 134, 157, 160, 237, 271, 273, 275, 277, 281, 284, 917—920 і записаної як паралель — 22, 47, 50, 52—54, 74, 75, 77, 81, 82, 90, 91, 128, 131—133, 159, 190, 251, 257, 285, 288.

4. Червоне коло нанесено на підставі одного факту: *у гˈруд'ах* — 7, 8, 43, 187, 273, 426, 602, 667, 736, 757, 784, 871, 878, 917; *у ˈс'ı̯ен'ах* — 11, 115, 139, 142; *у ˈс'ен'ах* — 12, 95; *в ˈсінах* — 31; *у ˈс'ін'ах* — 119, 133, 161, 170, 172, 178, 180, 183, 185, 189, 192, 197, 202, 213, 243, 245, 252, 254, 267, 321, 380, 392, 394, 397, 415, 422, 424, 431, 443, 490, 526, 539, 559, 560, 569, 584, 599, 610, 616, 627—640, 642, 645, 647, 654, 660, 677, 684, 714, 723, 735, 773, 777, 799, 805, 843, 845, 855, 873, 890, 906, 910, 921, 922; *у ˈс'і^{э}н'ах* — 136; *у ˈсіэн'ах* — 201; *у ˈс'ін':ах* — 417. Серед позначених цим колом даних є такі: *у гˈруд'äх* — 82; *у гˈруд'а^{е}х* — 244 (як паралель); *у ˈсін'а^{е}х, гˈруд'а^{е}х* — 278 (як паралель); *у ˈсінах* — 91; *у ˈсı̯енах* — 206; *у гˈруӡ'ах* — 101; *у гˈрудах* — 182 (як паралель); *у гˈруд':ах* — 386; *у ˈсін':ах* — 411 (як паралель).

5. Червоному штрихуванню нерідко відповідає одне з двох слів-репрезентантів: *у груˈд'ах* — 1—6, 9, 11—13, 15, 17, 19, 24, 26, 47, 50, 52, 53, 59, 64—68, 70, 74, 75, 77, 78, 81, 85, 93, 94, 96—98, 101, 102, 104, 106, 108, 110, 114—116, 119, 128, 129, 131, 134, 136, 138, 139, 142, 144, 148, 157, 159, 161, 169, 170, 172—174, 179, 185, 186, 188, 189, 192, 194, 197, 201, 213, 223, 237, 239—241, 243, 245, 247, 252, 254, 265, 267, 271, 275, 277, 286, 287, 294, 301, 305, 321, 399, 403, 405, 411, 419, 421, 427, 443, 451, 484, 616, 634, 635, 637, 639, 641, 645—647, 654, 671, 674, 682, 684, 703, 714, 723, 752, 770, 804, 806, 814, 819—821, 829, 836, 841, 847, 848, 855, 861, 882, 883, 894, 898, 900, 901, 904, 908—910, 913, 917—922; *у груˈдах* — 95; *у груˈӡ'ах* — 105; *у с'ı̯еˈн'ах* — 188; *у сеˈн'ах* — 190; *ў сı̯эˈн'ах* — 43; *у с'іˈн'ах* — 153, 187, 193, 409, 602, 644, 659, 662, 663, 675, 680, 754, 755, 757, 810, 844, 878, 885, 915.

6. Зеленим колом позначено також: *у ˈс'інех, гˈрудэх* — 89 і як єдину форму-репрезентант: *у гˈрудех* — 79, 80, 111, 113; *у гˈруд'ех* — 82, 134.

7. Жовтого кола вжито відповідно до наявної форми від одного іменника: *у ˈс'ін'ох* — 667, 670, 677, 679, 683, 684, 736, 782, 784.

8. Чорним колом відбито ще: *у ˈсінîх, гˈрудîх* — 400; *у гˈруд'îх* — 422. Цей знак нанесено й на основі форми від одного з двох іменників: *у ˈс'ін'іх* — 296, 636; *у гˈруд'іх* — 327, 380, 384, 387, 388, 391—393, 397, 398, 409, 411—415, 417, 421, 425, 427, 610, 618, 628—630, 633, 640, 645, 646, 656, 659—662, 667—670, 674, 675, 677—680, 682—825, 840, 843, 846, 855, 857, 863, 888, 891—893, 895, 896, 898—903, 905, 913.

9. Не скартографовано поодиноких даних: *у гˈруд'іх* — 645; *у груˈдех* — 714; *у с'іˈн'ох, у груˈд'іх* — 752; *у с'ін'ух* — 667.

10. До форми *у гˈруд'іх* є ремарка «частіше» — 398; до форм *у ˈс'ін'іх, гˈруд'іх* — ремарка «рідше» — 430.

11. Ареали закінчень *-ах*, *-ˈах, -ˈох* див. ДАБМ, карта № 106.

КОМЕНТАР № 224

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 319: «Дай *меˈні (миˈні)* чи *міˈні,* чи *мні (мнı̯е, мнє),* чи *мі (ми)?*»

2. Червоним колом картографуються такі графічні позначення кореневої голосної фонеми: *е^{и} (ме^{и}ˈн'і)* — 154, 225, 260, 267, 297, 300, 303, 305, 308, 310, 318, 321, 331, 351, 359, 367, 373, 388, 446, 457, 467, 476, 493, 508, 512, 531, 541, 542, 548, 558, 561, 562, 577, 590, 591, 601, 604, 605, 608, 609, 614, 618, 629, 696, 748, 756—759, 766, 771, 772, 786, 789, 795, 799, 800, 802, 807, 815, 818—820, 829, 839, 841, 849, 852; *и^{е} (ми^{е}ˈн'і, -е)* — 52, 148, 168, 237, 266, 325, 335, 384, 477, 500, 507, 511, 529, 543, 548, 585, 622, 736, 741, 765, 823, 836, 845, 853; *э (мэˈн'і, -ı̯е)* — 25, 30, 36, 42, 48, 142, 164, 167, 169—171, 173, 178, 180, 182—184, 194—197, 202, 205, 210, 211, 213, 215, 218, 228, 230, 244—246, 254, 262—265, 269, 274, 284, 288, 292, 293, 295, 296, 301, 327, 332—334, 337, 342, 347, 353, 363—366, 368—370, 372, 374, 375, 380, 392, 394, 396, 398, 400, 404, 409, 418, 422, 427, 432, 434—436, 438, 442, 444, 448, 450, 451, 453, 455, 456, 458, 461, 463, 465, 466, 468, 472, 475, 479, 482—485, 489—492, 494—496, 498, 499, 503, 510, 517, 522, 527, 528, 530, 532—534, 536, 538, 541, 548, 549, 551—553, 559—561, 565, 567—569, 571, 573, 574, 576—579, 581—583, 586, 588, 593, 594, 596—601, 603, 606, 607, 609—611, 613, 623, 625, 626, 628, 629, 632, 634, 636—638, 640, 642—644, 646—648, 650—654, 656—658, 660, 662—671, 676, 677, 681, 687, 688, 692, 694—707, 710, 714, 715, 718, 719, 721—725, 727—729, 731—734, 737, 743—747, 749, 750, 759, 763, 767, 770, 773, 776, 777, 792, 796, 822, 825, 831, 844, 859, 866, 868, 869, 873, 875, 876, 878, 879, 881, 884, 885, 889, 890, 892, 899, 900, 902—904, 906, 909, 910, 913, 915, 916; *и (миˈн'і, -ı̯е, -е)* — 6, 9, 11, 28, 34, 39, 42, 43, 54, 59, 73, 79, 83, 86, 88—92, 98, 107, 109, 112, 117—119, 121—123, 125, 126, 128—131, 134, 135, 137—141, 143, 145, 147, 149—153, 155, 156, 158, 159, 162, 163, 166, 167, 169, 171—173, 175—177, 185, 187—191, 193, 195, 200, 205, 208, 212, 217, 232, 235, 236, 248, 249, 253, 256—257, 261, 262, 268, 270, 273, 275, 279, 280, 281, 285, 286, 289, 290, 294, 298, 302, 304, 308, 309, 316, 320, 322—324, 326, 336, 338—340, 343—345, 348, 349, 352, 354, 355, 358, 361, 362, 371, 376, 381, 388, 389, 398, 399, 404, 414, 427, 429, 431, 440, 441, 449, 460, 462, 473, 476, 478, 480, 482, 494, 497, 501, 504—506, 509—511, 513, 517, 523—527, 535, 537, 540, 545, 547, 556—558, 564, 566, 567, 572, 579, 580, 583, 587, 589, 595, 602, 607, 609, 611, 612, 620, 621, 623, 640, 647, 648, 650, 656, 659, 663, 681, 686, 690, 705,

709, 712, 715, 716, 718, 725, 739, 740, 752, 754—756, 759, 762, 767, 774, 775, 780, 781, 791, 797, 798, 805, 812, 817, 826—828, 842, 859, 861, 862, 889, 891, 894, 896; *и'* *(ми'ⁱн'і, -'ie)* — 242, 247, 755; *и̂* *(ми̂'н'і, -'ie)* — 114, 329; *і^и* *(мі^и'н'і)* — 229, 769; *ï (м'ï'н'і, -'ie)* — 38, 45, 216, 488, 544, 673, 674, 778; *і^е* *(мі^е'н'і, -'е)* — 243, 883; *ê (мê'н'і, -'ie)* — 27, 49, 57, 66, 113, 674, 819; *е^і* *(м^(')е^і'н'і, -'е)* — 8, 71, 96, 146, 730, 789.

3. Звук [м'] перед *е, е^і* — 2, 3, 5, 8, 15, 65, 66, 70, 71, 75, 84.

4. Форму *м'і* засвідчено — 766.

5. У записах є ремарки: «частіше» до форми *ме'н'е* — 108; *мі'н'і* — 842; «рідше» до *м'і'н'і* — 430, 508, 629, 640; *мә'н'і* — 538.

6. У записах з деяких нас. пп. говіркової території з відсутністю опозиції ненаголошених [е] і [и] є написання з *е* (під впливом орфографії) — 231, 306, 341, 408, 426, 443, 514—516, 518, 519, 521, 550, 554, 563, 592, 619, 624, 631, 635, 708, 711, 751, 764, 783, 803, 808, 811, 813, 817, 850, 867, 886. Ці написання не картографуються.

КОМЕНТАР № 225

1. Карту складено за відповідями на частину питань Програми № 379: «... собі, тобі чи ... себі, тебі?», № 391: «... тобі ... чи ... тубі..?» і питання № 320: «Дам *то'бі (ту'бі)* чи *те'бі (ти'бі)*, чи *ті (ти)*?»

2. Червоним колом зображено також: *тобі* — 35, 272, 277; *то'бі^и* — 257.

3. Зеленим колом скартографовано також [и^і] *(со'би^і, то'би^і)* — 27, 42, 57, 62, 90, 92, 247, 249, 251.

4. Жовтим колом передано ще: *со'бе, то'бе* — 26, 28, 53, 60; *со'б·е, то'б·е* — 22, 39, 53.

5. Чорним колом передано також: *со'б'ie, то'б'ie* — 51, 78, 157; *са'біә, та'б'іә* — 3, 63; *со'бие, то'бие* — 20, 26, 27, 31, 49, 52, 56, 57, 59, 77, 82; *со'б'ê, то'б'ê* — 59, 62, 66.

6. Коричневим штрихуванням відображено також: *со^у'б'і, то^у'б'і* — 266, 476—478, 485, 488, 496, 500, 507, 509, 531, 539, 541, 547, 564, 582, 585, 591, 605, 608, 676, 730, 748, 751, 753, 757—759, 764, 766, 768, 769, 775, 777, 779, 782, 784, 787, 790, 795, 800, 801, 836; *со'б'і, то'б'і* — 216, 227—230, 246, 287, 288, 388, 422, 433, 447, 451, 461, 471, 473, 479, 483, 491, 510, 534. 549, 553, 560, 573, 617, 639, 640, 645, 647, 673, 677, 680, 682—684, 693, 694, 699, 700, 707, 709, 715, 717, 719—723, 731—734, 736, 739, 740, 742, 744, 747, 770, 771, 773, 827, 843, 888, 893, 895—897, 899, 902, 907; *сô'б'і, тô'б'і* — 528, 530.

7. Фіолетовим штрихуванням відображено ще: *ти^е'б'і* — 477, 493; *тә'б'і, сә'б'і* — 232; *с'і'б'і, т'і'б'і* — 921, 922.

КОМЕНТАР № 226

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 322: «Пі'де за *'нього* чи за *'його*, чи за *'него*, чи за *'его*, чи за *ни* пі'де?»

2. Червоним колом картографується також: *н''його* — 832; червоним трикутником — *н'е'го* — 14, 32; *ні'го* — 18.

3. Чорним колом відображено ще: *йо^е'го* — 82, 241, 244; трикутником — *йі'го* — 187; квадратом — *йе^а'го* — 3, 105, 188; *йа^е'го* — 71, 104; *йо^а'го* — 106, 188. У записах з нас. пп. 19, 186 зафіксовані паралельно *йе'го, йі'го*; 188 — *йе^а'го, йо^а'го, йі'го*.

4. Не позначено наголосу: *його* — 196; *його* — 235, 238, 359, 378, 390, 410, 516, 556, 558, 613, 622, 629, 664, 778, 813, 865, 912. У нас. п. 332 записано *'його*.

5. У записах є ремарки: «вживається рідко» *за 'н'ого* — 319, 324, 339, 398, 513, 515, 585, 623, 633; *за 'його* — 493, 605, 682; «рідше»: *за 'н'ого, за 'його* — 743; *за 'н'ого, 'него* — 801.

КОМЕНТАР № 227

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 324: «'Бачив *ї'ї* чи *е'ї*, чи *ї*, чи *ню*, чи *ю*, чи *е'е*, чи *'еї*?»

2. Червоним колом відображено також: *йі'йі^и(е)* — 62; *йі'йи* — 278; *йі'йі^и* — 81; *'йіейі* — 79; *йі^е'йі* — 241; *іїйі* — 160, 165, 442. У нас. п. 839 поруч з *її* записано *ії*; 167, 828 поруч з *йі'йі* — *іїйі*.

3. Червоним контурним колом картографуються ще такі варіанти: *йе^(а)'йе^і* — 97, 104, 105; *йе'йê* — 78; *йі'йê* — 75; *йе^і'йе* — 46, 113, 244; *йе'йо* — 7, 190.

4. Напівзафарбованим червоним колом позначено також: *йі'йі^е* — 84, 240; *йе'йіе* — 20, 56, 59, 82, 917—919; *йе^а'йі^е* — 3; *йе'іе* — 110.

5. Зеленим контурним колом нанесений також варіант *йе^ә* — 56.

6. Напівзафарбованим зеленим колом картографується також *йіе* — 56, 59, 82.

7. Жовтим штрихуванням позначено ще *йе^і'йе* — 46, 113, 244.

8. Синім штрихуванням картографується також неповне акання: *йе^а'йе (іе, і^е)* — 3, 47, 94, 105.

9. У записах з нас. пп. 23, 29, 79, 145, 150, 153, 158, 198, 207, 214, 217, 236, 251, 284, 292, 328 відповідна форма займенника з наголосом на першому складі; у нас. пп. 148, 162, 234, 255, 332 — на першому і другому.

10. У записах з нас. пп. 56, 59 є зауваження, що форми *йе^а, йе* зустрічаються у швидкій вимові.

11. Ареали відповідного явища див. АРГВМ, карта № 132.

КОМЕНТАР № 228

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 323: «Одружився з *'нею* чи з *'ею*, чи з *нев*, чи з *ньов*, чи з *ньом*?»

2. Чорним колом відображені ще такі структури: *з 'йіейу* — 27; *з йіейу* — 59; *з йіеіу* — 106; також *з йейе* — 52.

3. У записі з нас. п. 324 є ремарка, що форма займенника *з 'нейу* вживається рідко; у нас. п. 97, 511, 538 така ж ремарка стосується форми *з йейу*.

4. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 132.

КОМЕНТАР № 229

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 329: «*Цей* год чи *сей* год, чи *сесь*, чи *сой*, чи *о'цей*, чи *цесь* год?»

2. Відзначено також: *о'цей* — 27, 33, 57, 84, 110, 120, 125, 144, 177, 198, 219, 224, 229, 240, 241, 244, 247—249, 253, 255, 257, 259, 262, 272, 281, 286, 313, 318, 319, 329, 344, 351, 357, 361, 372—374, 388, 393, 395, 396, 411, 417, 432, 450, 462, 473, 477, 484, 485, 493, 500, 519, 528, 530, 531, 533, 535, 536, 549, 551, 552, 555, 564—566, 568, 571, 574, 581, 592, 604, 608, 609, 613, 627, 634, 637, 638, 645, 670, 673, 674, 678, 680, 714, 730, 755, 760, 765, 766, 773, 774, 793, 794, 797, 800, 801, 815, 816, 820, 842, 846, 848, 849, 858, 859, 866, 875, 877, 880, 881, 883, 889, 890, 899, 900—902, 905—907, 910, 914, 922; *о'сей* — 27.

3. Не картографується: *'ети* — 1; *'йети* — 7, 917, 918; *'йетот* — 8; *'йетий* — 13, 18, 20, 190.

КОМЕНТАР № 230

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 330: «*Ця* хата чи *ся*, чи *'сяя*, чи *'сеся*, чи *'соса*, чи *'цяя*, чи *о'ця*, чи *'цеся* хата?»

2. Записано також: *о'ц'а* — 24, 31, 33, 34, 53, 56—58, 76, 81, 84, 88, 92, 107, 115, 120, 127, 137, 146, 148, 158, 159, 169, 179, 185, 196, 198, 200, 201, 219, 236, 247—249, 253, 259, 262, 272, 273, 275, 281, 285, 286, 293, 294, 300, 301, 310, 313, 318—320, 322, 329, 331, 335, 338—340, 343, 344, 346, 351, 353, 354, 357, 359, 361, 369, 373, 374, 378, 379, 381, 395, 396, 401, 402, 406, 407, 409, 411, 414, 417—419, 422—424, 432, 436, 450, 458, 462, 469, 473, 477, 480, 484, 497, 498, 501, 509, 510, 513, 515, 517, 519, 524, 528, 530, 536, 538, 546, 548, 549, 551, 552, 564—566, 572, 580, 581, 588, 592, 596, 598, 604, 608, 609, 611, 613, 627, 629, 633, 634, 637, 638, 640—645, 651, 656, 660, 673, 674, 676, 678, 682, 689, 690, 714, 724, 730, 745, 755, 760, 762, 765, 766, 770, 773, 774, 776, 793, 794, 797, 800, 801, 806, 818—820, 828, 834, 838, 842, 844—850, 857, 858, 861, 866, 868, 872, 874—881, 883, 888—890, 894, 898, 901, 902, 904—907, 909, 910, 913—916, 921; *оц'а'го* — 574; *о'ц'айа* — 110, 114, 174, 247, 321, 755, 766; *о'с'а* — 315; *от'с'а* — 162; *го'ц'а* — 453, 460, 688, 746, 795; *от'с'айа* — 922.

3. Не картографується: *'ета* — 1, 7; *о'т'ета* — 1, 7; *'йета* — 8, 13, 15, 190, 917, 918.

4. У записах є ремарки: «рідше» до *'ц'айа* — 920; «підкреслено вказується» до *о'ц'а* — 921.

КОМЕНТАР № 231

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 331: «*Це* 'поле чи *о'це* 'поле, чи *'цее*, чи *'цесе*, чи *се*, чи *'сее*, чи *'сесе* поле?»

2. Червоним колом картографуються також варіанти: *а'це* — 107; *го'це* — 453, 460, 688, 746, 775, 795 (поруч із *це*).

3. Чорним колом у нас. п. 669 відображено форму *осе* (паралельно до *(о)це*).

4. Чорним контурним колом передано ще варіанти: *'с'ейе^а* — 4; *'с'ейа* — 102; *'с'ойе* — 16, 17.

5. Не картографується займенник *йето^а* *('пол'е)* — 8; *'йета* *('пол'е)* — 13; *'йето* *('пол'е)* — 7, 15; *'йете* *('пол'е)* — 20, 917; *ето* *('пол'е)* — 190; у нас. п. 918 паралельно *з 'ц'ейе* записано *'йете*.

КОМЕНТАР № 232

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 332: «Від ці'еї чи від 'цеї, чи від 'циї хвилини?»

2. Червоним кольором картографуються також варіанти: колом — *ці'йеи* — 400, 533, 535; *с'е'йеи* — 316; трикутником — *ци^і'йеи* — 110; квадратом — *ц'ô'йеи^е* — 244; *с'а'йеи* — 4. У нас. п. 375 поруч з *ці'йеи* записано *ц'і'йеи*.

3. Зеленим кольором передано також варіанти: колом — *ці'йі* — 549; трикутником — *с'е^а'йі* — 3; *ц'а'йи* — 278; квадратом — *'ц'уо-йі* — 169; *ц'о'йі^и* — 81; *ц'о'йі^е* — 241; *ц'ô'йі^е* — 244; прямокутником — *'сейі* — 771, як паралель до *'цейі* — 477, 700.

4. Жовтим кольором позначено також: колом — *ци^и'йе* — 110; трикутником — *'с'айê* — 106; *с'а'йе^і* — 71; *с'е^а'йе^і* — 104.

5. Коричневим кольором картографуються також структури: квадратом — *ц'оіе* — 200; *ц'о'йіе* — 918, 919; прямокутником — *'цейә* — 54; оберненим трикутником — *с'а'йіê* — 106.

6. Чорним штрихуванням справа наліво передано також *ц'уой* — 22.

7. У нас. пп. 42, 45, 48, 80, 82, 107, 110, 168, 186, 205, 206, 208, 281, 307 відповідні форми займенника записано з [ц]; 70, 114, 207 — з [ц'].

8. Відзначено наголос [ц'і'йі], [ц'о'йі], [ц'у'йі], [це'йі], [це'йе], [це'йіе] — 23, 46, 72, 74, 78, 81, 102, 128, 133, 134, 156, 183, 193, 222, 241, 244, 273, 276, 284, 343, 348, 354, 356, 357, 359, 363, 364, 375, 378, 379, 382, 388, 391, 393, 395, 398, 400, 413, 415, 417, 423, 430, 468, 528 *(ц'і'йі)*, 549, 562, 577, 580, 582, 583, 594, 604, 608, 614, 617, 622—624, 632, 637, 638, 640, 644—646, 648, 658, 663, 664, 671, 680, 682, 683, 801 *(ц'і'йі)*, 828, 836, 842, 845 *(ц'і'йі)*, 846, 866, 868, 871, 872, 877, 880, 899 *(ц'і'йі)*, 902, 903, 905, 906, 909, 915, 916 *(ц'і'йі)*. Не позначено наголосу — 28, 47, 58, 63, 83, 84, 91, 114, 159, 208, 209, 211, 232, 276, 277, 530, 580, 586, 591, 601, 602, 611, 628, 634, 675, 681, 690, 810, 813, 826, 854, 857, 858, 888—890, 900, 907, 910, 911.

9. Не картографується *ад 'йетай* — 7, 13, 15, 917.

10. Ремарка «зрідка вживається» до форми: *ці'йеи* — 774; *цейі* — 826.

КОМЕНТАР № 233

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 326: «*Той* хлопець чи *теи*, чи *тот* хлопець?»

2. Записано форми з початковим [о]: *о'той* — 68, 115, 136, 160, 164, 284, 316, 320, 329, 332, 335, 353, 373, 378, 379, 477, 480, 549, 566, 588, 592, 637, 653, 662, 673, 682, 689, 755, 776, 778, 839, 842, 845, 891; *о'тойо* — 275; *(о)'той* — 55; з початковим [у]: *у'той* — 67, 68; *у'теи* — 189.

3. Не картографовано: *тот* — 190, 332, 376, 598, 775; *'тамтой* — 484; *там'теи* — 55; *отой'го* — 778.

4. Ареали *той, теи* див. ДАБМ, карта № 134.

КОМЕНТАР № 234

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 328: «*Те* се'ло чи *'тее*, чи *то* *(о'то)*, чи *'тое*, чи *'тото*, чи *'тотее* се'ло?»

2. Червоним колом, крім займенника *те*, позначено також займенник *то'те* — 702, 717.

3. Червоним трикутником, крім займенника *то,* подано також займенник ˈ*томо* — 714.
4. Передано також: чорним колом — ˈ*с'ейе* — 5, 101, 115; чорним трикутником — ˈ*с'ойе* — 17.
6. Скартографовано форми з початковим [о]: *оˈте* — 33, 137, 146, 156, 168, 170, 185, 200, 275, 301, 308, 313, 320—322, 331, 335, 365, 374, 378, 379, 411, 414, 417, 423, 425, 458, 480, 485, 548, 549, 566, 577, 581, 583, 588, 592, 627, 634, 674, 682, 684, 770, 773, 774, 794, 796, 828, 834, 836, 842, 845, 888, 891, 894, 895, 898, 899, 901, 902, 905, 909, 915; *оˈтейе* — 58, 68, 233, 307, 320, 321, 922; *оˈто* — 201, 456, 488, 533, 535, 755, 834.

КОМЕНТАР № 235

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 332: «Від т*і*ˈ*еї* чи ˈт*ої*, чи ˈт*еї*, чи ˈт*ії*?»
2. Червоним кольором картографуються також: колом — *т̂іˈйейі* (поруч з *т'іˈйейі*) — 369, 400, 553, 559; трикутником — *ти*^{і}ˈ*йіейі* — 110; *ти*^{і}ˈ*йейі* — 144; *тиˈйейи* — 140; квадратом — *таˈйейі* — 73; *то̂ˈйейі*^{е} — 244; ромбом — *тωˈйейі* — 295, 299, 302, 566; *туˈйейи* — 167.
3. Зеленим кольором передано також: трикутником — ˈ*тийа* — 13; контурним трикутником — *те*^{а}ˈ*йі* — 3; *т'айі* (поруч з *таˈйі*) — 5; квадратом — ˈ*тойі*^{и} — 81, 84; *тоˈйі*^{е} — 241; *то̂ˈйі*^{е} — 244; ˈ*тойи* — 278.
4. Жовтим кольором відображено також: колом — *тіˈйе*^{і} — 12; *ти*^{і}ˈ*йе* — 110; квадратом — *туоˈйе* — 31, 39; трикутником — ˈ*тайие* — 67; ˈ*тайе̂* — 106; контурним трикутником — *таˈйе̂* — 1; *таˈйе*^{і} — 71, 104, 105.
5. Синім кольором картографуються також: трикутником — *ти*^{і}ˈ*йіе* — 110; *ті*^{и}ˈ*йіе* — 131; квадратом — ˈ*туоˈйіе* — 33, 45; *тоˈйі*^{е} — 20, 56, 917—919; ˈ*тойі*^{е} — 50; оберненим контурним трикутником — *таˈйіе̂* — 106; *тайі*^{е} — 75.
6. Чорним штрихуванням передано також: *туой* — 22, 25; *т*^{у}*ой* — 55, 157.
7. Відзначено наголос: [т'іˈйі], [тиˈйі], [тоˈйі], [туˈйі], [теˈйі], [тоˈйе], [теˈйе], [тиˈйіе], [тоˈйіе] — 6, 20, 26—28, 32, 36, 38—42, 45, 49, 51, 52, 56, 59, 62, 63, 74, 77, 84, 94 *(теˈйе, теˈйі)*, 107, 110, 116, 119, 131, 133, 183, 193, 200, 222, 241—244, 246, 284, 294, 343, 356, 357, 359 *(тˈіˈйі)*, 362—364, 373, 375—377 *(т'іˈйі)*, 378, 379, 385, 388, 389 *(т'іˈйі)*, 391 *(т'іˈйі)*, 393, 395, 396, 398, 400, 413, 414 *(т'іˈйі)*, 415, 417 *(т'іˈйі)*, 418, 423, 430, 491, 528 *(т'іˈйі)*, 549, 574, 580, 582, 583, 594, 595, 604, 608, 614, 615, 622, 623, 626, 632, 637, 638, 640—644, 646, 648, 664, 671, 678, 680, 682, 683, 745, 810, 828, 836 *(т'іˈйі)*, 842, 845 *(т'іˈйі)*, 846, 848, 857—859, 863, 865, 866 *(т'іˈйі)*, 868, 872, 877, 880, 883, 889, 890, 894, 902, 903, 905, 906, 909, 914 *(т'іˈйі)*, 915—918, 920; паралельні наголоси — 30, 57, 81, 281. Не позначено наголосу — 31, 34, 46, 93, 109, 112, 196, 208, 209, 232, 235, 276, 277, 296, 298, 407, 431, 432 *(тойі)*, 468, 483, 497 *(тойі)*, 513, 526, 530, 559, 591, 602, 611, 628, 681, 690, 807, 813, 826, 838, 840, 854, 862, 864, 878, 888, 900, 901, 907, 910, 913.
8. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 135.

КОМЕНТАР № 236

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 333: «З тіˈ*єю* ˈдівчин*ою* чи з ˈт*ою*, чи з ˈт*ею*, чи з т*ов*, чи з т*ом* дівчин*ом*?»
2. Червоним кольором картографуються також варіанти: колом — *ті*^{и}ˈ*йейу* — 77, 287 (поруч з *т'іˈйейу*), 518, 523; *т̂іˈйейу* — 375, 568, 826; трикутником — *ти*^{і}ˈ*йейу* — 110, 144; квадратом — *тоˈйійу* — 63; *туоˈйейу* — 33, 45, 54, 207, 245; *тоˈйіейу* — 26, 27, 42; *тоˈй*^{і}*ейу* — 56, 59; *тоˈйəйу* — 37, 38; *то̂ˈйейу* — 244. Записані паралельно такі варіанти: *тоˈйейу, теˈйейу* — 74; *тоˈйəйу, тоˈйіей* — 41; *тоˈйейу, тоˈйей* — 47.
3. Зеленим кольором передано також: трикутником — *ти̂ˈйу* — 549; прямокутником — ˈ*т'ейу* — 44; квадратом — ˈ*туˈйу* — 164. У нас. п. 2 поруч з ˈ*тейу* записано форму ˈ*тейе*.
4. Не картографується ˈ*етой* — 15.
5. У записах з нас. пп. 538, 743, 774 є зауваження про те, що з паралельних рідко вживається форма *з тіˈйейу;* 801 — *з* ˈ*тейу*.
6. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 137.

КОМЕНТАР № 237

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 415: «Добр*ий*, молод*ий* хлопець чи добр*и*, молод*и* хлопець?», а також на частину неспеціальних питань № 376: «В*и*шневий, с*и*ленний, ш*и*рокий чи вəшневий, сəленний, шəрокий?», № 379: «Окр*е*мий,.. лег*е*нький чи окр*о*мий,.. лег*о*нький?» та № 378: «Деш*е*вий, хрещ*е*ний... чи деш*о*вий, хрещ*о*ний..?»
2. На карту не нанесено червоного знака, оскільки записи з поодинокими формами на *-ий* видаються сумнівними — 9, 10, 44, 48, 55, 58, 60, 69, 73, 79, 80, 89, 95, 98, 99, 116, 131, 200, 235, 239, 272, 282, 311.
3. Зафіксовано закінчення *-ій:* ˈ*добр'ій* (поруч з ˈ*добрий*) 390, 782; *вишˈнев'ій* — 782, поруч з *вишˈневий* — 661, 662; *сиˈлен':ій* (поруч з *сиˈлен:ий*) — 742; *диˈшев'ій* — 779, 782, 784, поруч з *деˈшевий* — 742; *-і̂й:* ˈ*добр'і̂й* — 435, 640; *вишˈневі̂й* (поруч з *вишˈневий*) — 423; *-і*^{и}*й:* *вишˈнев'і*^{и}*й* — 765, 795; *сиˈлен:і*^{и}*й* — 765; *-и*^{і}*й:* ˈ*добри*^{і}*й* — 510, 765, 795; *сиˈлен:и*^{і}*й* — 795.

КОМЕНТАР № 238

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 315: «Баˈгат*е* сеˈло, маˈл*е* ягˈня, ˈдовг*е* ˈполе чи баˈгат*еє* сеˈло, маˈл*еє* ягˈня, ˈдовг*еє* ˈполе, чи ба гат*оє* сеˈло, маˈл*оє* ягˈня, ˈдовг*оє* ˈполе, чи баˈгат*о* сеˈло, маˈл*о* ягˈня, ˈдовг*о* ˈполе?»
2. З форм, що позначені на карті як паралельні, тільки окремих слів стосуються: *-ейе* тільки *маˈлейе* — 9, 73, 100, 136; тільки *баˈгатейе* — 177, 204; тільки *в'еˈл'ікейе* — 93; *-ойе* тільки ˈ*долгойе, д*ˈ*л'ін:ойе* — 10; тільки *баˈгатойе* — 94, 97.
3. Варіанти кінцевого звука в закінченні засвідчено: *-айе*^{а} — 1, 4, 5, 13, 17, 64, 66; *-айа* — 66, 101.
4. Закінчення коротких форм *-о* записано в нас. пп.: 102 *(маˈло йагˈн'а)*, 193 *(баˈгато се*^{и}ˈ*ло)*.
5. Зауваження про те, котра з паралельно наведених форм уживається рідше, є в записах: повні форми на *-ейе* вживаються рідше — 82, 115, 130, 148, 237, 257, 259, 286, 312; форма на *-ейе* в мові старих — 257, 261, 284, 287, 351; форма на *-ейе* вживається частіше — 247.
6. Ареали форм на *-е, -ейе, -айе* див. ДАБМ, карта № 115.

КОМЕНТАР № 239

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 316: «До ˈдобр*ої* люˈдини, коло молоˈд*ої* ˈдівчини чи ˈдобр*ой*, молоˈд*ой*, чи ˈдобр*ей* люˈдини, молоˈд*ей* ˈдівчини?»
2. Червоним колом картографується також закінчення *-ойи* — 107, 167, 275, 278.
3. Зеленим колом також позначено написання: *-ойе̂ (-айе̂)* — 1, 106, 207; *-ойе*^{і} *(-айе*^{і}*)* — 62, 104, 241; *-ойі*^{е} — 84, 242, 244; *-ойə* — 37, 38, 48, 54, 63, 205, 208; *-ойіе* — 22, 24, 26, 27, 33, 39, 41, 42, 45, 49, 106, 128, 140, 200, 201, 203.
4. Чорним колом картографовано так само варіанти: ˈ*добруой, молоˈдуой* — 120 (з ремаркою «зрідка»), 157; ˈ*добрей, молоˈдей* — 46, 77, 187.
5. У ненаголошених закінченнях відзначено зміни [о] > [а], передані різними написаннями: *-айі (-айе, -ай)* — 1, 4, 8, 12, 47, 66, 67, 69—71, 73, 76, 79, 83, 85, 88, 93, 95, 98, 100—102, 104—106, 108, 109, 111—114, 124, 128, 130—133, 135, 136, 138, 142, 143, 162, 175, 189, 274, 279; *-о*^{а}*йі (-о*^{а}*й)* — 3, 71, 94; відзначено також зміни [о] > [у], графічно відбиті по-різному: *-уйі* — 268, 446; *-ωйі* — 228, 444, 447, 584, 843, 892, 893, 895; *-о*^{у}*йі* — 440, 730, 765. Зміни кореневого [о] в [а] і [у] див. на картах №№ 70, 71.
6. Відзначено також форми: *до* ˈ*добрійе* — 42, 58; *до малаˈдийа* — 13; *до* ˈ*добре, коло молоˈде* — 74, 75.
7. Знак поставлено на основі запису одного слова: ˈ*добройі* — 15, 20, 29, 36, 49, 73, 86, 88, 127, 186, 266, 271, 320, 384, 394, 490, 531, 553, 559, 570, 584, 661, 735, 763, 777, 787, 805, 817, 821, 886; ˈ*добройе* — 12, 21, 58, 106, 128, 188, 241; ˈ*добройіе* — 42, 106, 140; ˈ*доброй* — 4, 19, 48, 842; *молоˈдойі* — 4—6, 9, 18, 19, 48, 49, 66, 68, 80, 97, 103, 115, 119, 139, 172, 178, 188, 191, 218, 239, 282, 284, 316, 365, 398, 560, 620, 645, 729, 757; *молоˈдойіе* — 128; *малаˈдийе* — 19; *молоˈдой* — 2, 7—9, 12, 15—17, 21, 31, 64, 73, 88, 96, 116, 157; *малаˈдойе* — 75; *малаˈдой* — 188.
8. У записі є ремарка «частіше» до форми *до* ˈ*доброї̆* — 922.
9. Ареали закінчень *-ойе, -ої̆* див. ДАБМ, карти № 119, 120; *-ої̆* — АЈРР, карта № 468.

КОМЕНТАР № 240

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 415: «Молод*ій* дівчині чи молод*і* дівчині? На т*ій* ялинці чи на т*і* ялинці?»
2. Різні написання рефлексів *о* в картографованих закінченнях на карті об'єднано: зеленим колом — *и*^{і} *(молоˈди*^{і}*й, ти*^{і}*й)* — 247, 249, 251, 285; фіолетовим колом — *уі (молоˈдуій, туій)* — 79; чорним колом — ^{у}*ой (молоˈд*^{у}*ой, т*^{у}*ой)* — 12, 59, 240, 241; *уо*^{е} *(молодуо*^{е}*й)* — 920; *о̂ (молоˈдо̂й, то̂й)* — 52, 64; *у*^{о} *(молоˈду*^{о}*й, ту*^{о}*й)* — 6, 53, 78, 82.
3. В окремих випадках є розбіжності між прикметниковими і займенниковими закінченнями: *молоˈдой, туой* — 5, 32, 74, 94, 108, 244; *молоˈдий, на туий* — 124; *молоˈдуй, тий* — 38; *молоˈдій, той* — 35; *молоˈди, туй* — 162; *молоˈдий, т'ій* — 359; *молоˈдій, на тий* — 291; *молоˈдій, тий* — 253, 256, 288, 301, 317, 323, 358, 363.
4. Не картографується закінчення *-ей (молоˈдей* ˈ*д'іўчин'і, на тей йаˈлинц'і)* — 187, 190.
5. Штрихуванням об'єднано також різні позначення твердості [т], [д] перед *-і (й): і̂ (молоˈді̂й, ті̂й)* — 298, 568, 762; *ъі (молоˈдъій, тъій)* — 456, 458, 487, 489; *і*^{и} *(молоˈді*^{и}*й, ті*^{и}*й)* — 518, 520; *и*^{і} *(молоˈди*^{і}*й ти*^{і}*й)* — 771. Штрихування нанесено лише в тих випадках, коли в записах є виразні ознаки диференціації вимови [т], [д] перед [і] (< о) та [і] (< ě): *молоˈді(й)* ˈ*д'іўчин'і*. Відсутність у деяких записах пом'якшення в обох структурах, очевидно, пояснюється впливом орфографії і до уваги не береться — 380, 392, 399, 408, 412—414, 417, 421, 429, 433, 436, 437, 495, 505, 512, 515, 524, 527, 537, 545, 546, 550, 551, 555, 557, 565—567, 569, 573, 578, 582—584, 591, 593, 595, 596, 600, 603, 606, 610, 612, 616, 617, 625—627, 633, 641, 651, 662, 663, 665, 668, 670, 671, 675, 677, 678, 689, 746, 752, 763, 764, 767, 783, 785, 794, 796, 801, 804, 810—815, 817, 824, 825, 830, 831, 835, 837, 856, 857, 864, 867, 869, 876, 881, 887, 893, 895, 899.
6. Відпадіння кінцевого [ĭ] картографується окремо — див. карту № 242.

КОМЕНТАР № 241

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 415: «У глибок*ій* криниці чи у глибок*і* криниці?»
2. Записано також форми: *на* ˈ*чорні(й), -ой, -уй, -уой, -уий, -уей* — 21, 39, 48, 58, 60, 69, 72, 73, 79, 80, 83, 88, 92, 107, 111, 124, 159, 165, 217, 238, 307, 332, 357, 366, 372, 380, 381, 387, 390, 411, 412, 414, 416—418, 432, 433, 436, 437, 445, 447, 453—458, 460, 463, 464, 468, 471—474, 479, 489, 492, 494, 539, 565, 581, 582, 635, 645, 646, 681, 683—685, 688—690, 694, 737, 738; *на в'іˈсокуй* — 3; *на кучеˈравий* — 321; *на зеˈлен'і* — 480; *у веˈлик'ій, у маˈл'ій, чорˈн'авен'к'ій* — 549.
3. Позначено також зеленим колом: *і̂ (у глиˈбокі̂й)* — 35; *и*^{і} *(у глиˈбоки*^{і}*й)* — 144, 251, 257, 307, 325; *ы*^{у} *(у глиˈбокы*^{у}*й)* — 278; *ə (у глиˈбокəй)* — 173; синім колом: *о*^{а} *(у глиˈбоко*^{а}*й)* — 15, 17, 94; *а*^{о} *(у глиˈбока*^{о}*й)* — 106; коричневим колом: *о*^{у} *(у глиˈбоко*^{у}*й)* — 53, 56, 78, 104; *у*^{о} *(у глибоку*^{о}*й)* — 57.
4. Відзначено рефлекс [е] *(у глиˈбокей)* — 187.
5. Замість *у глиˈбокіĭ криˈниц'і* записано *у глиˈбокому коˈлод'аз'і* — 44, 122, 234, 273, 277, 317, 351.
6. Рефлексація *о* в ненаголошеному закінченні дав. і місц. відм. одн. прикметників жін. роду відмінна від інших позицій рефлексації ненаголошеного *о* в закритому складі, насамперед, виникненням ненаголошених неоднорідних голосних. Це пояснюється аналогією до рефлексації *о* у відповідних наголошених закінченнях (див. карту № 240).
7. Відпадіння кінцевого [ĭ] картографується окремо — див. карту № 242.
8. Ареали ненаголошених закінчень *-уĭ, -аĭ* див. ДАБМ, карта № 122.

КОМЕНТАР № 242

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 415: «Молод*ій* дівчині чи молод*і* дівчині? У глибок*ій* криниці чи у глибок*і* криниці? На т*ій* ялинці чи на т*і* йалинці?»

2. Червоним колом позначено також закінчення *-і*^{й} (*молоˈд'і*^{й}, *у глиˈбок'і*^{й}) — 225, 253, 476.

3. Існують розбіжності між прикметниковими і займенниковими закінченнями: *молоˈд'ій, глиˈбок'ій, на ті̂* — 228, 232; *молоˈд'і, у глиˈбоки, на тий* — 301; *молоˈд'і, глиˈбок'і, ті, тій* — 371, 377, 437, 454, 495, 546, 587, 753, 778.

4. Є ремарки: «рідко в молоді» (до форми *молоˈд'ій ˈд'іўчин'і*) — 398, «рідше» (до форми *молоˈд'і ˈд'іўчин'і*) — 729.

5. Рефлекси давнього *о* в наголошеному і ненаголошеному закінченні картографуються окремо — див. карти №№ 240, 241.

КОМЕНТАР № 243

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 317: «Чуˈж*і* ˈлюди, ˈдобр*і* браˈти, ˈгарн*і* ˈконі чи чуˈж*ії*, ˈдобр*ії*, ˈгарн*ії*, чи чуˈж*іє*, ˈдобр*іє*, ˈгарн*іє*, чи чуˈж*и(є)*, добр*и(є)*, ˈгарн*и(є)*?» із залученням відповідей на частину питання № 238: «Два *ˈгарні ˈпарубки* чи два *ˈгарних ˈпарубки*, чи два *ˈгарних ˈпарубка?*»

2. Червоним контурним колом відображено також: *чуˈжи*^{і} — 110, 144, 150; *чужи̂* — 324; *ˈдобри̂* — 324; *ˈдобрі̂* — 118, 178, 215, 216, 223, 249, 260, 263, 264, 295, 349; *ˈдобри*^{і} — 110; *ˈгарні̂* — 178, 215, 223, 260, 263, 264, 268, 349; *ˈгарні*^{и} — 285, 288; *ˈдобрə, ˈгарнə* — 173.

3. Чорним контурним трикутником також відбито: *чуˈжі̂йе* — 35, 60, 64, 218; *чуˈжийə* — 43, 54; *чуˈжі*^{и}*йе* — 52; *чуˈж·і*^{и}*йе* — 75; *чуˈж·і̯ейе* — 62; *чуˈжие* — 11, 87; *чуˈжи*^{і}*йе* — 5, 8, 51, 57, 77, 78, 104, 108; *чуˈжыйе* — 205; *чуˈж·ийе* — 46; *чуˈж·ійе* — 84; *ˈдобрийіе* — 33; *ˈдобрийə* — 43, 54; *ˈдобри*^{і}*йе* — 51, 57, 62, 75, 78, 108; *ˈдобрі*^{и}*йе* — 77, 84; *ˈдуобрі̂йе* — 31; *ˈдобрі̂йе* — 35, 60; *ˈгарнийі̯е* — 33, 201; *ˈгарні̂йе* — 29, 60; *ˈгарни*^{і}*йе* — 52, 62, 77; *ˈгарн·и*^{і}*йе* — 78; *ˈгарні*^{и}*йе* — 81, 84; *ˈгарныйə* — 43, 48, 54, 205; *чуˈжі̂йе*^{а} — 4, 96; *чуˈж·ійä* — 15; *чуˈжийа* — 13; *чуˈжійä* — 17; *чуˈжийе*^{а} — 1, 3, 105; *ˈдобрийе*^{а} — 3, 4, 64, 96, 105; *ˈдобр·ійа* — 15; *ˈдобрі̂йе* — 1.

4. Поставлено знак на основі відповідей на питання № 238: *ˈгарни* — 120, 242, 248, 250, 253, 315, 339; *ˈгарнийе* — 39, 89.

5. Закінчення *-ійе* спостерігається лише після основ на шиплячий та [р] (а також після губних і задньоязикових, але матеріали щодо цих форм недостатні). У зв'язку з тим, що *-ійе* після цих приголосних пояснюється фонетичними причинами, позначаємо його малим знаком.

6. Знак поставлено на основі одного слова: *чуˈжі* — 187, 233, 260, 263, 266, 384, 394, 426, 531, 560, 584, 735, 757, 777, 805, 861; *чуˈжи* — 19, 191, 208, 242, 252, 301, 323, 330, 358; *чуˈж'ійі* — 115, 186, 199, 288, 342, 418, 426, 855; *чуˈжийі* — 118, 178, 215, 257, 275, 283, 316, 361; *чуˈжийе* — 58, 87, 104, 139, 161, 190, 218; *чуˈжийа* — 13, 66; *ˈдобрі* — 507; *ˈдобри* — 115, 124, 139, 298; *ˈдобр'ійі* — 161, 293, 323; *ˈдобрийе* — 271; *ˈгарн'і* — 216, 292, 313, 323; *ˈгарни* — 87, 129, 268; *ˈгарнийі* — 161; *ˈгарнийе* — 45, 48, 236, 248, 249, 275.

7. Знак поставлено на основі двох слів: *чуˈж'і, ˈгарн'і* — 178, 298, 327, 480, 482, 505, 553, 559, 569, 576, 599, 645, 772, 799, 825; *чуˈж'і, ˈдобр'і* — 159, 165, 226, 234, 267, 268, 282, 419, 479, 490, 502, 521, 580, 623, 666, 692, 708, 728, 729, 746, 749, 760, 767, 807; *ˈдобр'і, ˈгарн'і* — 199, 301, 330, 369, 439, 475; *чуˈжи, ˈгарни* — 176, 223, 284; *чуˈжи, ˈдобри* — 133, 136, 143, 147, 151, 164, 168, 171, 186, 189, 253, 289, 324, 354, 361; *ˈдобри, ˈгарни* — 118, 173, 249, 264, 280, 281; *чуˈж'ійі, ˈдобр'ійі* — 313, 675, 801; *чуˈж'ійі, ˈгарн'ійі* — 834; *ˈдобр'ійі, ˈгарн'ійі* — 283; *чуˈжийі, ˈдобрийі* — 188, 289; *ˈдобрийі, ˈгарнийі* — 288; *чуˈжийе, ˈдобрийе* — 8, 14, 35, 67, 68, 70, 71, 73, 80, 100, 129, 157, 204; *чуˈжийе, ˈгарнийе* — 47, 208, 307; *ˈгарнийе, ˈдобрийе* — 39, 50, 85, 88, 94, 202.

8. Замість «гарні коні» записано: *хоˈроші (хоˈрошийе...)* — 1—3, 6, 7, 9, 10, 12, 15, 69, 93, 94, 96, 102, 108, 115, 137, 157, 186—188, 419, 623; *ˈдобрі (ˈдобрийе)* — 2, 20, 65, 68, 70, 71, 102—104, 108—110, 112, 114, 115, 133, 143, 189, 320; *краˈс'ів'ійе*^{а} — 4, 17, 64, 139; *ˈлоўкийе* — 73, 83, 93, 103, 113, 119, 135, 147, 354; *сˈлавні* — 722; *бˈрав'і* — 861; *ˈс'іти* — 5. Замість «добрі брати» є записи: *хоˈроші (хоˈрошийе...)* — 1—3, 6, 17, 18, 37, 187, 189, 191; *бˈрав'і* — 861.

9. Є ремарка «рідко» до форми *чуˈж'ійі* — 148, 448, 801; до форми *чуˈжийі* — 286. У нас. п. 800 записано форму *чуˈж'ійі* з ремаркою «у піснях».

10. Ареали закінчень *-и, -ийе, -і, -ійе* див. АРГВМ, карта № 125, *-и, -иі* — ДАБМ, карти № № 127, 128.

КОМЕНТАР № 244

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 318: «ˈБатьков*и* чи ˈбатьков*і* ˈдіти?»

2. Червоним колом позначено також: *-и*^{і} — 5, 8, 57, 77, 105, 237, 275; *-і*^{и} — 81, 84, 251; *-і̂* — 29, 31, 35, 64, 71, 272, 295, 299.

3. Червоним контурним колом передано так само: *-и*^{і}*йе* — 20, 56, 62, 78, 108; *і*^{и}*йе* — 59, 82; *-і̂йе* — 61.

4. Перелічені вище (пункти № 2, 3) написання є позначенням закінчень *-и*^{і}*, -і*^{и}*, -и*^{і}*йе, -і*^{и}*йе,* що генетично пов'язані з давніми *-і, -ійе* й у звуковому плані наближені до [і] в зв'язку з характерним для частини поліських говірок виникненням [и^{і}] [і^{и}], [і] з давніх *і* та *ы* після губних (див. карту № 20).

5. Чорним колом також картографується: *-и̂* — 324; *-ə* — 652.

6. Чорним контурним колом передано так само: *-ийə* — 43; *-ийі* — 199; *-уйе* — 917.

7. Зміни [о] > [а] і [о] > [о^{у}], [у^{о}], [у] в суфіксі див. на картах №№ 70, 71.

8. Записано форму *ˈбат'кини* — 14, 18, 19, 186, 187.

КОМЕНТАР № 245

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 318: «ˈМатерин*и* чи ˈматерин*і* хустˈки?»

2. Чорним колом позначено також: *-і̂* — 35, 60, 216, 228, 245, 268; *-і*^{и} — 81, 84, 251; *-и*^{і} — 57, 75, 77, 253; *-і* (без пом'якшення попереднього приголосного) — 53.

3. Чорним контурним колом так само передано: *-и*^{і}*йе* — 20, 56, 59, 62, 78, 82, 108, 238; *-і*^{и}*йе* — 237; *-ийе*^{а} — 3, 97.

4. Зеленим штрихуванням справа наліво передаються також варіанти: *ˈмачинийе* — 67, 120; *ˈмач·ч·и*^{і}*ни*^{і}*йе* — 62; *ˈмач·ч·і*^{и}*ні*^{и} — 81; *ˈмач'іні* — 53; *ˈмач·ч·инийе*^{а} — 3.

5. Жовтим штрихуванням позначаються також варіанти: *ˈмаме*^{и}*н'і* — 790; *ˈмамəн'і* — 719; *ˈмамчині* — 716; *ˈмамини* — 772, 775.

6. Зміни [е] в післянаголошеному складі (*ˈматерин'і*) див. на карті № 41.

КОМЕНТАР № 246

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 426: «Соло*д*кий, пі*д*перти, голу*б*ка, о*б*ходити, во*г*кий, бі*г*ти, бері*з*ка, моро*з*ко, ло*ж*ка, бли*ж*че чи соло*т*кий, пі*т*перти, голу*п*ка, о*п*ходити, во*х*кий, бі*х*ти, бері*с*ка, моро*с*ко, ло*ш*ка, бли*ш*че?», а також на питання Програми № 225: «Син ˈвищий *від (од) ˈбатька* чи ˈвищий *за ˈбатька,* чи ˈвищий *ˈбатька,* чи ˈвищий *ніж ˈбатько? ˈВище від ˈбатька* чи *за ˈбатька,* чи *ˈвище ˈбатька?*» Крім того, залучено матеріал відповідей на питання з «Фразеології», а саме: № 204: «*ˈУха ˈвище ˈлоба не росˈтуть* чи може: *ˈвище ˈлоба ˈочі не ˈходять*» і № 212: «*Оˈрел леˈтить найˈвище, а хрін роˈсте найгˈлибше*». В окремих випадках матеріал дібрано з суцільних текстів.

2. Червоним колом картографуються також форми: *ˈвисчи(й), ˈвисче* — 173, 195, 407; чорним колом — форми *ˈвисши(й), ˈвисше* — 77, 118, 163, 359.

3. Зеленим штрихуванням відбито також *жш* — 144, 148. Припускаємо, що дзвінкість приголосного перед наступним глухим у формах типу *ˈвижши(ĭ), ˈвижчи(ĭ)* розвинулася як гіперичне явище на стику говірок із збереженням дзвінкості приголосних перед наступним глухим (насамперед, у формах порівняльного ступеня *бˈлижчи(ĭ), доˈрожчи(ĭ), ˈнижчи(ĭ)* та ін.) і говірок із оглушенням приголосних у цій позиції. На підтвердження цих міркувань наводиться ізоглоса регулярного збереження дзвінкості приголосного у позиції перед наступним глухим, проведена за відповідями на питання № 426.

4. Площиною позначено форми вищого ступеня прикметника і прислівника *близький, близько* із суфіксами *-ей, -е*. Відзначено форми: *бˈлижей* (звукові варіанти до уваги не беруться) — 1—8, 13, 16, 20, 22, 26, 64—67, 69, 70, 72, 74, 75, 77, 78, 81, 82, 88, 90, 91, 93, 96, 97, 100—102, 104, 105, 108, 113, 114, 131; *бˈлижчей* — 28, 34, 42, 49, 68; *бˈлижшей* — 53, 62, 84, 167; *бˈлиже* — 14, 15, 17, 95, 99, 106, 190. Прикметникові і прислівникові форми *ˈвиши(ĭ), ˈвише(ĭ)* трапляються зрідка й тому до уваги не беруться: *ˈвиши(й)* — 83, 101, 117, 189, 274; *ˈвишей* — 291; *ˈвішей* — 917; *ˈвише* — 18, 190.

5. Поширення прийменникових і прислівникових форм порівняльного ступеня із суфіксом *-ей* пов'язане, очевидно, із впливом білоруських говірок (ареали форм на *-еĭ* див. ДАБМ, карта № 130).

КОМЕНТАР № 247

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 413: «... добр*і*ший, біл*і*ший чи... добр*ій*ший, біл*ій*ший?» із залученням матеріалу відповідей на питання № 277 а): «ˈШир*ший* чи широˈ*кіший*, чи широˈ*кіщий*? ˈДов*ший* чи ˈдов*жий*, чи довˈ*гіший*? Моˈлод*ший*, соˈлод*ший*, здоˈров*ший* чи молоˈд*іший*, солоˈд*іший*, здороˈв*іший*, чи молоˈд*ійший*, здороˈв*ійший*, солоˈд*ійший*?» і питання № 277 в): «Пішли *як*скоˈріше чи *най*скоˈріше, чи *якнай*скоˈріше, чи *чим*скоˈріше, чи пішˈли *сˈкорим скоˈріше?*»

2. Знаками картографуються форми вищого ступеня прикметників, прислівників, які утворювалися за допомогою давнього суфікса -ějьš-. Чорним колом, крім форм з *-ійш-*, позначаються форми з *-і*^{й}*ш-: б'іˈл'і*^{й}*ший, добˈр'і*^{й}*ший* — 133, 134, 144, 147.

3. Штрихуванням справа наліво картографуються форми вищого ступеня з суфіксом *-еĭш-, -і̯еĭш-* (< *-ějьš*) тих прикметників і прислівників, що, як правило, утворювали вищий ступінь за допомогою суфікса -jьš-: *доўˈжеĭши, молоˈд'і̯еĭши, солоˈд'і̯еĭши, широˈчеĭши*; при цьому лише форма *доўˈжейши* відзначена в нас. пп. 70, 73, 78, 102; *доўˈжишиĭ* — 921. Збереження перехідного пом'якшення у формах *доўˈжеĭши, широˈчеĭши* свідчить про їхню давність. Форми цих прикметників і прислівників з суфіксом *-іш-* без перехідного пом'якшення попереднього приголосного (*довˈг'іший, широˈк'іший*), очевидно, пізнішого аналогійного походження; вони картографуються штрихуванням, спільним за кольором, але відмінним напрямком від попереднього штрихування.

4. Ізоглоса розділяє ареали переважного поширення форм *здоˈроўши(ĭ) — здороˈв'іши(ĭ),* хоча на обох ареалах спорадично відзначені протилежні форми. Так, у говірках, де переважно поширена форма *здоˈроўши(ĭ),* трапляється форма *здороˈв'іши(ĭ)* — 237, 247, 253, 434, 441, 452, 462; у говірках території поширення форми *здороˈв'іши(ĭ)* відзначено форму *здоˈроўши(ĭ)* — 177, 181, 312, 365, 373, 528, 581, 585, 636, 639, 644, 660, 670, 677, 880, 882, 895. Семантичне розрізнення: *здоˈроўшиĭ* («сильніший») — *здороˈв'ішиĭ* («коли видужує») відзначено в записі з нас. п. 836.

5. Площиною об'єднано рефлекси наголошеного *ě*, відмінні від [і], а саме: [і̯е] — 6, 11, 12, 20, 23, 24, 26, 27, 29, 31—36, 39, 43, 45, 48, 49, 55—57, 59, 61, 63, 67—69, 75—78, 81—86, 100, 102, 104, 109, 111—115, 124, 128, 129, 131, 133—143, 157, 200, 203, 205, 236, 243, 272; [ê] — 61, 207; [і^{е}] — 133 і [е], записане в решті нас. пп.

КОМЕНТАР № 248

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 334: «*Оˈдин* день чи *оˈден,* чи *оˈдін,* чи *йоˈден,* чи *єˈден,* чи *їˈден* день?»

2. Червоним колом відображено також позначення *и*^{і} (*о*$^{(а)}$*ˈди*^{і}*н*) — 27, 62, 78, 82, 84, 244, 919; також варіанти: *ωˈдин* — 228, 435, 436; *уˈдин* — 268; червоним контурним колом — *і̂ (оді̂н)* — 29, 35, 48, 54; *і*^{и} (*оˈді*^{и}*н*) — 27 (поруч з *оˈд'ін*), 77; також варіанти: *аˈʒ'ін* — 5, 67, 71, 105; *о*^{а}*ˈд'ін* — 47.

3. У записах є ремарки: *йіˈден ден'* «рідко вживається» — 254; *йіˈден* «масове», *оˈдин* «рідше» — 504; «старі люди іноді кажуть» *йіˈден* — 585; *йіˈден* «рідко» — 717; *оˈдин* «рідко» — 728; *йіˈден* «рідше» — 743; *йіˈден* «зрідка» — 819.

КОМЕНТАР № 249

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 337: «*Чоˈтири* чи *чоˈтирі,* чи *чеˈтири (чеˈтирі),* чи *шˈтирі (шˈтири),* чи *шˈтириє?*»

2. Червоним колом зображено також: *чаˈтири* — 2, 6, 7, 9, 60, 66, 68, 73, 76, 79, 80, 83, 85, 86, 98—100, 103, 107—109, 111—114, 116, 124, 127, 128, 130, 132, 135, 138—140, 143, 149, 162, 186—188, 274, 278; *чаˈтир·и* — 5; *чаˈтири̂* — 12; *ча:ˈтири* — 65; *чаˈтири*^{і} — 71, 104; *ча:ˈтири*^{і} — 105; *чаˈти*^{і}*ри*^{і} — 82; *чаˈтир·и*^{і} — 106; *чäˈти*^{і}*ри* — 75; *чäˈти*^{і}*ри*^{і} — 78; *чаˈтир'и* — 13, 920; *чоˈтири*^{і} — 51, 52, 247, 249; *чоˈти*^{і}*ри*^{і} — 20, 56, 62, 84; *чоˈтир'и* — 169; *чоˈтирə* — 821, 822; *ч'ôˈтири* — 40; *чωˈтири* — 229; *чуˈтири* — 268, 446.

3. Червоним контурним колом ще позначено: *чеаˈтири* — 8; *чаˈтири* — 11, 142, 274; *чиˈтири* — 19, 95, 101, 166, 168, 170, 187, 189, 190, 228, 232, 267, 443, 471, 501, 776, 845, 890, 910; *ч'іˈтири* — 187.
4. Червоним трикутником скартографовано також: *шˈтир·и* — 782, 784; *шˈтир·иі* — 779; *шˈтириі* — 27, 49; *чˈтири* — 320; *чˈтириі* — 74, 110; *чˈт'іри* — 150.
5. Чорним колом зображено також: *чаˈтир'і* — 10, 69, 72, 88, 93, 124, 129, 131, 133, 134, 136, 172, 672; *чаˈтир·і* — 134; *ч'аˈтир'і* — 16; *чäˈтир·і* — 15, 17; *чаˈтир'іи* — 70; *чаˈтир·і, чäˈтир·і* — 67; *чäˈтирі* — 68; *ча:ˈтир'і* — 96; *ча:ˈтирі* — 66; *ча:ˈтир·і* — 64; *чоˈтирі* — 32, 560; *чоˈтиірі* — 77; *чоˈтиір'і* — 56; *чоˈтир'іи* — 57; *чоˈтиріи, чоˈтиір'і* — 59; *чоˈтіирі* — 81; *ч'оˈтирі* — 185, 916, 921; *чоˈтір'і* — 53; *чоˈт'ірі* — 44.
6. Чорним контурним колом позначено так само: *ч'еˈтир'і* — 50; *чеоˈтир'і* — 46, 47; *ч·еаˈтир·і* — 3; *чаеˈтир·і* — 1; *чаˈтир'і* — 196, 638, 642, 648, 660, 788, 848, 868, 869, 883, 903, 905; *чеиˈтир'і* — 388, 887; *чиˈтир'і* — 18, 164, 192, 194, 197, 427, 508, 634, 636, 637, 639, 646, 658, 673, 675, 680, 681, 683, 684, 690, 752, 756, 757, 777, 836, 860, 862, 864, 865, 877, 880, 891, 894, 895, 899, 901—903, 906, 909, 910, 913—915, 922; *ч·иˈтир·і* — 97; *ч'іˈтир'і* — 193, 402, 645, 846, 863, 893, 907, 912; *чіˈтірі* — 806.
7. Чорним трикутником позначено також: *шˈтирі* — 24, 29, 31, 35, 38, 45, 216, 245; *шˈтиріи* — 27; *шˈтиір'і* — 240, 241; *чˈтир'і* — 298, 842, 845.
8. Не скартографовано: *чаˈтире* — 103, 111, 157; *чаеˈтир'е* — 94; *чаˈтирі̯е* — 102; *шˈтире* — 237, 479; *шˈтирі̯е* — 209.
9. У записах є ремарки: «рідко» до *чоˈтири* — 505, 550, 588, 705, 739, 743, 748, 774; *чоˈтир'і* — 836; *шˈтири* — 208, 243, 253, 526; *шˈтир'і* — 266, 511, 836; *чˈтири* — 320; «вживають молоді» — *чоˈтири* — 261, 497, 504; *чиˈтири* — 501; *чоˈтир'і* — 758; «вживають старі» — *шˈтири* — 493, 507.

КОМЕНТАР № 250

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 346: «Сиˈдіти чи сиˈдіть, чи сиˈдіті, чи сиˈдіт? Хоˈдити чи хоˈдить, чи хоˈдиті, чи хоˈдит?»
2. У багатьох нас. пп. той або інший знак поставлено також на основі додаткових матеріалів — фактів з відповідей на інші питання Програми, а також з текстових матеріалів. У записах з нас. пп. 24, 157, 455, 499, 608, 609, 698, 788, 816, у яких відповіді на питання даються неправильно, плутаються з формами 3-ї ос. одн. та формами наказового способу, відповідний знак поставлено лише на основі додаткових матеріалів. Додаткові матеріали послужили основою для визначення форми інфінітива в нас. пп.: 38, 60, 148, 167, 168, 179, 182, 198, 202, 205, 212, 213, 223, 238, 250, 272, 300, 306, 311, 313, 334, 367, 475, 476, 498, 531, 536, 573, 576, 595, 624, 661, 676, 695, 730, 741, 777, 780, 785, 793, 805, 807, 867, 889, 897.
3. У записах з кількох нас. пп. не взято до уваги форм інфінітива, відзначених тільки в мовленні молоді. З цих причин не скартографовано форм на *-ти* в нас. пп. 39, 111, 303, 312, 330, 369, 390, 409, 477, 566, 599, 606, 868, 891.
4. У записах з нас. пп. 56, 204, 301, 359, 361, 376, 477, 515, 623, 800, 836, 842, 845, 906 є позначка, що форми на *-ти* вживаються рідше.
5. Червоним колом позначено форми на *-те* (*сиˈдіте, хоˈдите*) — 661.
6. Чорним колом зображено форми на *-ц'* — 5, 16, 99, 101, а також на *-тц'* — 8, 71, 105.
7. Чорним контурним колом у нас. п. 272 передано *сеˈдіт·, хоˈдит·*.

КОМЕНТАР № 251

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 348: «*Реˈвти* чи *ревсˈти*, чи *русˈти*, чи *реˈвати*, чи *роˈвці?*»
2. Позначення виявів фонеми /е/ в ненаголошеній позиції до уваги не беруться.
3. Червоним колом картографуються так само: *реўˈтиі* — 56, 59, 82, 84, 240, 241, 919; *реўˈті* — 38.
4. Червоним контурним колом передано також *русˈти* — 51.
5. Зеленим колом відображено ще: *реˈв'ім'* — 192, 359, 374; *р·еˈв'ет'* — 15, 18, 186, 187; *реˈв'е·т'* — 104; *реˈв'і̯ет'* — 98, 128; *р'аˈв'ец'* — 16.

6. Наголос на першому складі у формі *ˈр(')еўт'і(и)* записано — 3, 17, 64, 65, 66 (поруч з наголосом на другому складі), 68—72, 94, 95, 97, 100—102, 105, 106; *ˈревати* — 262, 441, 448, 456, 466, 508, 671, 705, 713, 717, 720, 721, 736, 743, 776, 832.
7. Не картографується: *р·і̯еˈкат'* — 62; *риˈкат'* — 47, 134.
8. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 300.

КОМЕНТАР № 252

1. Карта відображає аналогійні взаємовпливи основ 1-ої ос. одн. і 3-ої ос. мн. теперішнього часу дієслів II дієвідміни. Взаємовплив основ на губні приголосні (умовно позначаємо *v*) картографується за відповідями на питання Програми № 350: «*Робˈлю, ломˈлю, люˈблю, пˈравлю, дивˈлюсь* чи *роˈб'ю, лоˈм'ю, люˈб'ю, пˈрав'ю, диˈв'юсь*, чи *роˈбю, лоˈмю, пˈравю, диˈвюсь?*» Основи на [м], взаємовплив яких виявляється специфічно, до уваги не бралися — див. карту № 253: «Крайні члени парадигми дієслів II дієвідміни з приголосним основи [м] (*ломлю — ломлять*)».
Взаємовплив основ на передньоязикові (умовно позначаємо t, шиплячі — š) картографується за картами № 254 «1-а особа однини дієслів з приголосним основи [д]» і № 255 «1-а особа однини дієслів з приголосним основи [с]», а також за відповідями на питання Програми № 358: «*ˈХодять, ˈносять, даˈють, стереˈжуть, пеˈчуть* чи *ˈходяць, ˈносяць, даˈюць, стереˈжуць, пеˈчуць*, чи *ˈходят, ˈносят, даˈют, стереˈжут, пеˈчут*, чи вони *ˈходя, ˈнося, даˈю, стереˈжу, пеˈчу*, чи вони *ˈході, ˈносі, даˈвао?*»
Відсутність вирівнювання основ крайніх і середніх членів парадигми дієслів з основою на [г], [к], як явище іншого характеру, картографується ізоглосою, не співвідносною кольором із знаками і штрихуванням. Ізоглоса нанесена за відповідями на питання № 246 (*запряжу*) і на основі карти № 261 «3-я особа множини теперішнього часу дієслів I і II дієвідмін».
2. Об'єктом картографування є співвідношення форм, виявлення певного типу зв'язків між ними. Відповідно паралелізм знаків відбиває співіснування двох чи кількох типів відношень між основами крайніх членів дієслівної парадигми, наприклад, при основі 1-ої особи на -vл'- (*робˈл'у, л'убˈл'у...*) у 3-й особі спостерігаються основи на -v- і -vл'- (*ˈл'убат', ˈл'убл'ат'*) — 23, на -v- і -vj- (*ˈл'убет', ˈл'убйат'*) — 28, на -v'- і -vл'- (*ˈлов'ат', ˈл'убл'ат'*) — 922; при основі 3-ї особи на -vj- (*ˈловйат', ˈл'убйат'*) у 1-й особі зафіксовано -vл'- і -vj- (*робˈл'у, робˈйу*) — 33.
3. Штрихування та ізоглоса позначають послідовне виявлення вирівнювання (чи збереження) основ, а також тенденцію до цього вирівнювання (збереження). Тому випадки паралельного вживання форм *хоˈд'у, хоˈʒ̆у* (*хоˈжу*) — *ˈход'ат'*, а також *пеˈку, пеˈчу — пеˈкут'* на карті об'єднуються з ареалами послідовного поширення картографованих явищ.
4. Ареали різних типів взаємодії основ на губні приголосні див. ДАБМ, карта № 160, збереження задньоязикових приголосних в основах 1-ої ос. одн. і 3-ої ос. мн. див. ДАБМ, карта № 158.

КОМЕНТАР № 253

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 429: «...*ломлять*... чи ... *лом'ять*.., чи ... *лометь*..?»
2. Передано також: чорним трикутником — *ˈломет'* — 9, 11, 12, 27, 46, 47, 51, 52, 62, 72, 74, 75, 77—80, 83, 89, 92, 98, 100, 104, 106, 108, 110, 111, 113, 114, 119, 128—131, 133—135, 138, 139, 142, 143, 157, 235, 237, 239—243, 274—276, 280, 281, 307, 325; *ˈломет* — 24, 28, 30, 43, 49, 53—57, 59, 61, 63, 82, 84, 85, 88, 90, 91, 112, 116, 200, 234, 272, 273; *ˈломэт* — 34, 40, 45, 48, 54; *ˈлом'ет'* — 2, 5, 7, 69, 70, 76, 95, 96, 101, 102, 105, 109; *ˈлом'еатц'* — 1, 3, 4, 64, 97; жовтою площиною — *ˈламл'ат'* — 195; *ˈламнут'* — 289; *ˈламн'ат'* — 318.

КОМЕНТАР № 254

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 349: «*Хоˈджу, буˈджу, воˈджу, сиˈджу* чи *хоˈжу, буˈжу, воˈжу, сиˈжу*, чи *хоˈдю, буˈдю, воˈдю, сиˈдю?*»
2. Записано подвійний наголос — 482—484, 486, 544, 711, 745, 763, 766, 767, 774, 775, 817.

3. Позначено перенесення наголосу на перший склад у формах *ˈсиʒ̆у, ˈсижу, ˈсид'у* — 510, 541, 543, 544, 547, 698, 726, 741, 752—754, 764, 768, 783, 785, 786, 788, 821.
4. До уваги не бралися різні вияви фонеми /о/ в переднаголошеній позиції, відбиті в записах знаками *оу, уо, у, ω*.
5. У записах є ремарки: «рідше» до *хоˈʒ̆у, буˈʒ̆у, воˈʒ̆у, сиˈʒ̆у* — 103, 136, 774; до *хоˈжу, буˈжу, воˈжу, сиˈжу* — 115, 359, 477, 633, 651, 775, 897; до *ˈхоˈд'у, ˈбуˈд'у, ˈвоˈд'у, ˈсиˈд'у* — 535, 623, 628, 826; «у старших зустрічається» до *хоˈʒ̆'у, буˈʒ̆'у, воˈʒ̆'у, сиˈʒ̆'у* — 134.
6. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 204.

КОМЕНТАР № 255

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 351: «*Ноˈшу, коˈшу, проˈшу* чи *ноˈсю, коˈсю, проˈсю?*»
2. В ареальних виявах дієслівних форм, передбачених питанням Програми, є розбіжності в чергуваннях приголосних основ, тому форми *ношу, кошу, прошу* картографуються окремо.
3. До уваги не бралися різні вияви фонеми /о/ в переднаголошеній позиції, відбиті в записах знаками *оу, уо, у, ω*.
4. У записах є ремарки: «рідше» до *ноˈшу, коˈшу, проˈшу* — 633, 774, 824, 844, 874; до *ноˈс'у, коˈс'у, проˈс'у* — 588, 628, 651, 705, 800.
5. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 204.

КОМЕНТАР № 256

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 352: «*Ллю, ллєш* чи *лˈляю, лˈляєш*, чи *ˈлию, ˈлиєш*, чи *ˈляю, ˈляєш?*»
2. Позначено також: червоним штрихуванням — *л'ˈйу* паралельно до *л':у* — 78, 82, 170, 238, 387, 390, 528, 577, 792; *л':ˈйу* — 31, 32, 214, 238, 314, 353, 390, 426, 566, 577; *іˈл':ˈйу* — 2;
жовтим штрихуванням — *л':у* паралельно до *лˈу* — 23, 24, 29, 31, 32, 52, 59, 74, 77, 86—88, 92, 122, 181, 257, 307, 325, 440, 573, 842, 858;
синьою площиною — *іˈл':у* — 1, 3, 4, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 75, 78; *иˈл':у* — 47, 98, 134, 148, 177, 329, 331; *иіˈл':у* — 920; *іиˈл':у* — 922.

КОМЕНТАР № 257

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 352: «*ˈДути, дму, дмеш* чи *ˈдую, ˈдуєш*, чи *дˈмати, дˈмаю, дˈмаєш?*»
2. Передано також: червоним колом — *дмеш* — 106; *дмэш* — 268;
чорним колом — *ˈдуйіш* — 29, 134, 159, 459, 461, 466, 483, 486, 491, 496, 497, 505, 507, 511, 688, 699, 712, 713, 717—719, 722, 730, 733, 737, 738, 745, 752, 754, 759, 770, 773, 776, 779, 782, 784, 789, 791, 800, 814, 820, 824, 837, 842, 845, 898, 901, 913, 914, 916, 921; *ˈдуйеіш* — 922.
3. Відзначені також форми: *дˈмайу* — 820; *дˈмухайу* — 38, 40, 68, 204, 316, 454, 714.

КОМЕНТАР № 258

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 355: «*Зˈнає, ˈдумає, сˈлухає, гˈрає, пиˈтає* чи *зна, ˈдума, сˈлуха, гра, пиˈта*, чи *зˈнает, ˈдумает, сˈлухает, гˈрает, пиˈтает*, чи *зˈнаеть, ˈдумаеть, сˈлухаеть, пиˈтаеть*, чи *ˈзнат, ˈдумат, сˈлухат, грат, пиˈтат*, чи *зˈнаець, ˈдумаець, сˈлухаець, пиˈтаець?*»
2. Червоним колом зображено ще *-йеа*: *зˈнайеа, ˈдумайеа, сˈлухайеа, ігˈрайеа, п'іˈтайеа* — 1, 3, 4, 13, 96; *-йае*: *зˈнайае, ˈдумайае, сˈлухайае, игˈрайае, п'іˈтайае* — 97; *-ае*: *сˈлухае, ігˈрае, пиˈтае* — 12, 106; *-йä*: *зˈнайä, ˈдумайä, сˈлухайä, ігˈрайä, п'іˈтайä* — 15; *-йâ*: *зˈнайâ, ˈдумайâ, сˈлухайâ, ігˈрайâ, п'іˈтайâ* — 65; *-йе*, *-йä*: *зˈнайе, ˈдумайе, сˈлухайе.., зˈнайä, ˈдумайä* — 67; *-йеа*: *зˈнайеа, ˈдумайеа, сˈлухайеа, ігˈрайеа, п'іˈтайеа* — 105; *-йә*: *зˈнайә, ˈдумайә, сˈлухайә, ігˈрайә...* — 164, 416, 473, 639, 688, 718, 744, 854; *-ә*: *зˈнаә, ˈдумаә* — 171; *-и*: *зˈнаи, ˈдумаи, сˈлухаи, гˈраи* — 442; *-йі*: *зˈнайі, ˈдумайі, сˈлухайі, гˈрайі, пиˈтайі* — 461, 691, 693, 699, 717; *-йи*: *зˈнайи, ˈдумайи, сˈлухайи, гˈрайи, пиˈтайи* — 497, 504, 545, 694,

725, 739, 752, 888; *-йиᵉ: зⁱнайиᵉ, ⁱдумайиᵉ, сⁱлухайиᵉ, гⁱрайиᵉ...* — 507, 511, 736; *-йі, -йә: зⁱнайі, ⁱдумайі, сⁱлухайі; зⁱнайә, ⁱдумайә, сⁱлухайә* — 719; *-йи, -йә: зⁱнайи, ⁱдумайи, зⁱнайә, ⁱдумайә...* — 727; *-еᶦ: зⁱнаеᶦ, сⁱлухаеᶦ, пиⁱтаеᶦ, гⁱраеᶦ* — 754; *-йеᶦᶦ: зⁱнайеᶦᶦ, ⁱдумайеᶦᶦ, гⁱрайеᶦᶦ...* — 758; *-йеⁱ: зⁱнайеⁱ, ⁱдумайеⁱ, сⁱлухайеⁱ, гⁱрайеⁱ* — 782, 784.

3. Не скартографовано форм на *—йец: зⁱнайец, ⁱдумайец, сⁱлухайец, іг'райец* — 16; *-йет': зⁱнайет', пиⁱтайет'* — 180, 186, 383, 394, 407, 477; *-йіт': зⁱнайіт', ⁱдумайіт', сⁱлухайіт'* — 293, 296; *-йіт: ⁱдумайіт, сⁱлухайіт, гⁱрайіт, пиⁱтайіт* — 447; *-йит': гⁱрайит', пиⁱтайит'* — 861; *-йет: зⁱнайет, ⁱдумайет, сⁱлухайет* — 7, 18, 29, 32, 190, 471, 672, 767; *ⁱдум'е, сⁱлух'е* — 102.

4. Не скартографовано форм дієслів на *-йе*, відзначених тільки в мовленні молоді,— 566, 610, 666, 863, 865, 904, 913.

5. У записах одна з двох уживаних форм дієслова береться в дужки: у нас. пп. 373, 398, 563, 592, 623, 658, 766, 845, 861 — у дужки взято форму на *-йе*; 362, 402, 577, 805, 854 — форма на чисту основу.

6. Є ремарки в записах, що та або інша форма дієслова вживається рідше. Так, у нас. пп. 331, 348, 376, 379, 477, 681, 836 з цією ремаркою записано форми на чисту основу; у нас. пп. 430, 607, 774, 903, 905 — форми на *-йе*.

КОМЕНТАР № 259

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 357: «ⁱХо*дить*, ⁱнос*ить*, пⁱрос*ить*, ⁱвоз*ить*, ⁱбач*ить* чи ⁱхо*деть*, ⁱнос*еть*, пⁱрос*еть*, ⁱвоз*еть*, ⁱбач*еть*, чи ⁱход*иць*, ⁱнос*иць*, пⁱрос*иць*, ⁱвоз*иць*, ⁱбач*иць*, чи ⁱход*ит*, ⁱнос*ит*, пⁱрос*ит*, ⁱвоз*ит*, ⁱбач*ит*, чи ⁱход*е*, ⁱнос*е*, пⁱрос*е*, ⁱвоз*е*, ⁱбач*е*?»

2. У записах з нас. пп. 9, 847 в дужках позначаються форми дієслів на *-ит'*, у записах з нас. пп. 362, 699, 854 — форми на *-е*.

3. Записано ремарки: «рідше» до форм на *-іт* — 21; до форм на *-е* — 302, 310, 354, 515, 705; «зрідка» до форм на *-е* — 382, 386; до форм на *-ит'* — 505, 512, 790, 842; «рідко» до форм на *-ит'* — 391, 430; до форми на *-е* — 801.

4. Крім форм на *-ит'*, червоним колом зображено *-іт'* — 1, 3, 4, 7, 18, 20—22, 26, 46, 64—70, 73, 75, 94—97, 101, 102, 104, 917; *-ит'* поряд з *-іт'* — 5, 39, 47; *-итᶦᶦ* — 4, 8, 64, 70, 71, 75, 94, 108; *-иⁱт'* — 62; *-іт'* поряд з *-иⁱт'* — 77, 106; *-ит'* поряд з *-іᵘтᶦᶦ* та *-іт'* — 81; *-иц'* — 99; *-іт'* поряд з *-ітᶦᶦ* — 105; *-ет'* — 116, 159, 186, 274, 573; *-ет'* поряд з *-ит'* — 277, 279, 375; *-әт'* — 788, 866, 868, 874, 884.

5. Крім форм на *-ит*, червоним контурним колом зображено *-іт* — 14, 23, 25, 29, 31, 53, 918; *-іт* — 32, 38; *-ит* поряд з *-ит·* — 40; *-ит* поряд з *-іт* — 48, 54; *-ит* поряд з *-иⁱт* — 78, 82, 919; *-иⁱт* — 84.

6. Крім форм на *-е*, чорним колом позначено *-ᵢе* — 16; — *ӓ* поряд з *-е* — 17; *-ә* — 160, 366, 397, 414, 430, 452, 456, 458, 461, 463, 469, 482, 499, 509, 532, 611, 639, 640, 648, 652, 653, 655, 660, 676, 682, 713, 716, 722, 723, 744, 746, 821, 858, 859, 866, 868, 888, 891, 903, 905, 906; *-и* — 380, 404, 429, 457, 460, 468, 496, 501, 561, 607, 668, 677, 679, 685, 689—691, 693, 709, 712, 715, 717—719, 752, 784, 825, 892; *-еᶦᶦ* — 389, 393, 425, 500, 629; *-ә* поряд з *-е* — 416, 581, 909, 915; *-ә* поряд з *-и* — 423, 427, 577, 688; *-и* поряд з *-е* — 631, 668, 670, 755, 889, 894; *-и* поряд з *-иᵉ* — 754.

КОМЕНТАР № 260

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 360: «... неⁱсе*мо* чи... неⁱсе*м*, чи ... неⁱсе*ме*?»

2. Позначено також: червоним зафарбованим колом — *н'еⁱс'емо* — 104; чорним контурним колом — *н'еⁱс'ем* — 25, 72, 93, 100, 106, 108; чорним контурним трикутником — *неⁱсуом* — 6, 57, 69, 71, 77, 157; *н'еⁱсуом* — 5, 67, 104, 105; *н'аⁱс'ом* — 7, 16; *н'аⁱс'ом* — 17, 70, 94, 99; *н'еⁱсом* — 22; *н'еᵃⁱсом* — 1—4.

3. До уваги не бралися різні вияви фонеми /е/ в переднаголошеній позиції, відбиті в записах знаками *еᶦᶦ, иᵉ, ә, и*.

4. Ареали *неⁱсемо, неⁱсем, неⁱсом* див. ДАБМ, карта № 150.

КОМЕНТАР № 261

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 358: «ⁱХо*дять*, ⁱнос*ять*; даⁱ*ють*, стереⁱ*жуть*, пеⁱ*чуть* чи ⁱход*яць*, ⁱнос*яць*; даⁱ*юць*, стереⁱ*жуць*, пеⁱ*чуць*, чи ⁱход*ят*, ⁱнос*ят*; даⁱ*ют*, стереⁱ*жут*, пеⁱ*чут*, чи вони ⁱход*я*, ⁱнос*я*; ⁱда*ю*, стереⁱ*жу*, пеⁱ*чу*, чи вони ⁱход*і*, ⁱнос*і*; даⁱ*вають*?» Нерідко залучено також відповіді на питання № 429: «Лов*лять*, люб*лять*, лом*лять*, див*ляться* чи лов'*ять*, люб'*ять*, лом'*ять*, див'*яться*, чи лов*еть*, люб*еть*, лом*еть*, див*еться*?», на частину питання № 436: «Клоччя, обличчя, курчя, волочять, толочять чи клочча, обличча, курча, волочать, толочать?», на питання № 111: «Воли *реⁱвуть*, корови *ⁱмукають*, чи..?» і на питання № 113: «Вівці *ⁱбекають* чи *ⁱмекають*, чи *бⁱляють* чи..?»

2. В окремих випадках червоне коло нанесено відповідно до таких закінчень: *-ац', -уц'* — 16, 99, 101 і як паралель — 32, 73, 94; *-уц'* — 5 (як паралель); *-атᶦᶦ, -утᶦᶦ, -еᵃтᶦᶦ, -аᵉтᶦᶦ* — 8, 71, 105, 108; *-етᶦᶦ* — 5, 917 і як паралель — 72, 77, 81; *-утᶦᶦ* — 15; *-етᶦᶦ, -утᶦᶦ* — 75; *-аᵒт', -от'* — 477. Подібні факти подекуди виступають поодиноко: *ст'еᵃр'аⁱгутᶦᶦ* — 4; *пӓⁱкутᶦᶦ* — 5 (як паралель). Рефлекси [е], [еᵃ] та ін. (<ę) скартографовано окремо (див. карти №№ 48 і 123). Відхилено записи *ⁱход'ат, ⁱнос'ат* — 14 (натомість узято дані з відповідей на питання №№ 111—121, 429, 436, де послідовно виявлено *-ат', -ут'*), а також записи з *-ат'* у поодиноких дієсловах — 505, 507, 656.

3. Червоного контурного кола вжито й тоді, коли закінчення *-ут'* виступає не послідовно, а в окремих випадках — 342, 389, 423, 427, 571, 645, 828, 864, 895, 901, 909, 913. До форм на *-ут'* є ремарка «зрідка в старих» — 320.

4. Чорним колом відбито ще закінчення з [т·] — 272 і як паралель — 40, 234. Не нанесено чорного кола відповідно до *-ат·*, записаного поряд з *-ат'*,— 256.

5. Чорного контурного кола вжито також на основі окремих дієслів-репрезентантів — 453, 646, 658, 670.

6. Чорне штрихування нанесено з такою умовою, що воно охоплює й закінчення з [т·] — 272 (як паралель до [т]).

7. Зеленого штрихування подекуди вжито на підставі одного факту, з яким розходиться інший записаний випадок: *п'аⁱчуц'* — 16; *пеⁱчут'* — 46, 67; *п'еⁱчут'* — 97; *ст'ереⁱжут'* — 67, 68 (з ремаркою «рідко»), 93; *ⁱможут'* — 921; *ст'ер'еⁱжутᶦᶦ* — 71. Додатково залучено: *валаⁱкут'* — 17.

8. Не скартографовано: *ⁱход'а, ⁱнос'а* — 7, 271; *даⁱйу* — 271.

9. Ареали закінчень див. ДАБМ, карти №№ 156, 157, 159, 160; АРГВМ, карти №№ 141, 144; ареали чергування або збереження задньоязикових і [г] в основі — ДАБМ, карта № 159; АРГВМ, карти №№ 151—153.

КОМЕНТАР № 262

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 359: «Одпоⁱві*си*, розпоⁱві*си*, віⁱ*си*, даⁱ*си*, їⁱ*си*, еⁱ*си* чи одпоⁱ*віш*, розпоⁱ*віш*, *даш, їш, є (єсть)*?»

2. Передано також: червоним зафарбованим колом — *йеⁱси* — 9, 11, 12, 28, 33, 34, 40, 42, 45, 48—52, 55, 58, 60—62, 75, 83, 85, 86, 88, 98, 103, 107, 109, 111—115, 119, 121, 129—131, 133—143, 157, 167, 203, 236, 241, 247, 275, 279—281, 307, 345, 651, 887, 920; *йеⁱси* паралельно до *йіⁱси* — 30, 35, 36, 82, 87, 89, 90, 91, 125, 148, 149, 153, 206, 235, 240, 242, 285, 355, 379, 381, 388, 396, 407, 410, 434, 494, 513, 558, 578, 581—583, 595, 617, 648, 826, 875, 911; *йәⁱси* — 41, 43, 204, 274;

червоним контурним колом — *даⁱсиⁱ* — 77, 78, 84, 919; *йеⁱсиⁱ* — 919; *даⁱсиᶦᶦ* — 81; *даⁱс'і* — 29, 38, 54; *йеⁱс'і* — 38, 54; *йеⁱс'і* — 5—7, 20, 21, 23—27, 31, 32, 37, 38, 44, 46, 47, 53, 62, 64—71, 73—75, 78, 81, 84, 93, 95—97, 99, 100, 102, 104, 106, 917, 918; *йеᵃⁱс'і* — 1, 3, 8, 105, 108; *йаⁱс'і* — 13, 15—17, 66, 94, 101.

КОМЕНТАР № 263

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 363: «а) Бⁱрати*му*, ⁱбити*му*, коⁱсити*му* чи ⁱ*буду* бⁱ*рати* (*брать*), ⁱ*буду* ⁱ*бити* (*бить*), ⁱ*буду* коⁱ*сити* (коⁱ*сить*), чи *му* ⁱ*брати*, *му* ⁱ*бити*, *му* коⁱ*сити*? б) ⁱ*Буду* брав, ⁱ*буду* бив, ⁱ*буду* косив?»

2. Про форми інфінітива основного дієслова в аналітичній формі 1-ої ос. одн. майбутнього часу недоконаного виду див. карту № 250.

3. Зеленим колом скартографовано також *бⁱрат'іму, ⁱб'іт'іму, куоⁱс'іт'іму* — 31.

4. У записах є ремарки до окремих форм: «зрідка» до форм *бⁱратиму, ⁱбитиму, коⁱситиму* — 50, 98, 136, 263, 272, 280, 332, 342, 376, 383, 560, 597, 788, 801, 873; «значно рідше» до *коⁱситиму, бⁱратиму* ...— 547; «дуже рідко» до *роⁱбитиму, коⁱситиму*...— 728; «рідше» до *ⁱбуду брат', ⁱбуду бит'*...— 301, 477, 536, 552, 801, 870, 873; «частіше» до *ⁱбуду брат', ⁱбуду бит'*...— 50, 115, 342, 560, 564; до *ⁱбуду бⁱрати, ⁱбити*...— 319; до *бⁱратиму, ⁱбитиму*...— 369, 552; «зараз» до *ⁱбуду брат', ⁱбуду бит'*... — 124, 564; до *бⁱратиму, ⁱбитиму*...— 819; «колись» до *бⁱратиму, ⁱбитиму*...— 124.

5. У записі з нас. п. 398 є ремарка: *йа роⁱбитиму, йа ⁱбуду роⁱбит'* («складна форма вживається в залежності від логічного наголосу»).

6. Ареали *ⁱбуду бⁱрати (брат'), бⁱратиму, ⁱбитиму* див. ДАБМ, карта № 166.

КОМЕНТАР № 264

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 364: «Хоⁱ*дімо*, беⁱ*рімо*, неⁱ*сімо* чи хоⁱ*дім*, беⁱ*рім*, неⁱ*сім*, чи хоⁱ*діме*, беⁱ*ріме*, неⁱ*сіме*, чи ⁱ*нумо* йти, ⁱ*нумо* бⁱрати, ⁱ*нумо* несⁱ*ти*?»

2. Червоним колом передано також *хоⁱд'іемо* — 28, 35, 38, 56.

3. Червоним трикутником позначено: *хаⁱд'іем* — 3, 5, 6, 11, 31, 47, 67—71, 75, 76, 78—80, 82, 83, 86 (паралельно до *хоⁱд'ім*), 93, 100, 103, 104, 106—109, 111—114, 129, 134, 138, 140, 142, 143, 157; *хоⁱд'іем* — 20—22, 24, 26, 27, 29, 30, 33, 34, 39, 40, 46, 48—52, 54, 55, 57, 59, 62, 63, 77, 84, 102, 115, 117, 118, 120—122, 141, 200, 202, 203, 236, 243, 271, 274, 917; *хоⁱд'іем* — 41—43, 201, 204, 205 (паралельно до *хоⁱд'ім*), 207, 208 (паралельно до *хоⁱд'ім*); *хоⁱд'іᵉм* — 240—242, 244, 275; *хаⁱд'ⁱем* — 920; *хоⁱд'ⁱем* — 918, 919; *хаⁱд'е:м* — 2, 4, 64, 97; *хаⁱд'ем* — 60, 66, 88, 186—188; *хаⁱд·ем* — 15, 17—19; *хоⁱд'ем* — 9, 44, 53, 74, 158, 252; *хоⁱд'эм* — 36, 37; *хаⁱӡ'ем* — 16, 105; *хоⁱӡ'ем* — 81; *хоⁱӡ'эм* — 32; *хаⁱдём* — 65; *хоⁱдем* — 61, 178 (паралельно до *хоⁱд'ім*).

4. Чорним трикутником відображено ще *хаⁱд'ом* — 7, 8, 98, 100, 124, 128, 132, 133, 139, 191.

5. Ізоглосою відбито також: *б'еᵃⁱром* — 2, 4, 8, 94; *неᵃⁱсом* — 2, 8; *н'еᵃⁱсом* — 64; *беⁱруом* — 68, 98, 102, 105, 128; *н'еⁱсуом* — 77, 98, 102, 105; *б'еⁱр'ом* — 14, 93, 190; *н'еⁱс'ом* — 6, 14, 93; *неⁱс'ом* (паралельно до *неⁱс'ім*) — 315, 319, 344, 345, 348, 350, 354; *беⁱром* — 7, 9, 12, 85, 107; *б'аⁱром* — 13; *н'аⁱсом* — 7, 13; *н'аⁱс'ом* — 16; *б'ӓⁱр'ом, н'ӓⁱсом*—15, 17, 70; *бәⁱр'ом, нәⁱс'ом*—160; *берⁱйом* — 135.

6. У значенні 1-ої ос. мн. наказового способу від дієслова *хоⁱдити* засвідчено також: *ⁱпойдем* — 10; *ⁱпойд'ем* — 94; *ⁱпейдем* — 235; *ⁱпуйдем* — 90, 91, 96, 316 (паралельно до *хоⁱд'ім*); *пайⁱд'ом* — 12, 14, 99, 190; *пойⁱд'ом* — 319; *пиⁱдем* — 259; *ⁱпидемо* — 922; *пашⁱли* — 137; *пашⁱл'і* — 13, 101; *п'ішⁱли* — 362, 426, 840; *іⁱдем* — 320, 717, 793, 818, 861; *иⁱдем* — 363, 525, 710; *іⁱд'ім* — 450, 714, 715, 747, 752, 783; *иⁱд'ім* — 448, 458, 713, 731, 782; *іⁱд'ом* — 95, 124, 166, 238, 327, 711, 722, 726, 729, 747, 752, 760, 786, 793, 846, 907; *иⁱд'ом* — 107, 136, 445, 460, 461, 496, 687, 688, 723, 727, 729, 731.

КОМЕНТАР № 265

1. Карту складено за відповідями на ряд питань Програми, які містять дієслівні форми з афіксом *-ся* (крім інфінітивів і форм 3-ої ос. одн. і мн.): № 228 *(поⁱрадився з ⁱжінкою)*, № 237 *(куⁱпалося дві ⁱдівки)*, № 240 *(це тⁱрапилося уⁱеї ⁱночі)*, № 249 *(йоⁱму поⁱчулося, ⁱначе кінь проⁱбіг)*, № 262 *(якⁱби це сⁱталося)*, № 298 *(удаⁱвився ⁱкістю)*, № 323 *(одруⁱжився з ⁱнею)*.

2. Штрихуванням картографується також: *-с'еᵃ (куⁱпалос'еᵃ, ожеⁱн'іўс'еᵃ)* — 6, 97, 114; *-с'аᵉ (куⁱпалос'аᵉ, ожеⁱн'іўс'аᵉ)* — 96, 105, 244, 278; *-с'ӓ (куⁱпалос'ӓ, ожеⁱн'іўс'ӓ)* — 68.

3. Суцільна площина об'єднує говірки, в яких відзначено афікс *-с' (-с)* незалежно від позиції: *удаⁱв'іўс' (-с) ⁱкуосткоўу, ожеⁱн'іўс' (-с) з ⁱйейу, посоⁱйетоваўс' (-с) з ж ⁱжуонкоўу* та ін. В інших говірках форми на *-с' (-с)* виступають паралельно до форм на *-с'а (-са)*.

4. Ареали афіксів *-с⁽ʼ⁾а, -с⁽ʼ⁾е* див. ДАБМ, карти № 164, 165; *-с⁽ʼ⁾а* — АРГВМ, карти №№ 158—160.

КОМЕНТАР № 266

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 252: «Як йоⁱму *здаеⁱться* чи як йоⁱму *ся зⁱдае*?» Додатково залучений матеріал з відповідей на частину питання Програми № 244:

«*Щодˈня* пиˈтається чи *щоˈдень*.., чи *день у день* пиˈтається?» і питання № 226: «Жуˈритися *за ˈсином* чи жуˈритись *по ˈсину*, чи жуˈритися *за ˈсина?*», де в ряді нас. пп. записано дієслівну форму 3-ої ос. одн. *ˈжуриц'ːа (-цːа)*. В окремих випадках матеріал добирався з розділу «Фразеологія» (питання № 209: «*Коˈму шˈчастя, тоˈму* й *ˈпівень неˈсеться*» і № 216: «*До ˈпервого* (*ˈпершого*) *гˈрому земˈля не розмерˈзається*»).

2. Червоним колом картографується також: *-т'с'а (здаˈйет'с'а, пиˈтайет'с'а)* — 63, 89, 155, 159, 171, 173, 179, 212, 239, 248, 274, 282, 343—345, 617, 619, 621, 635, 665, 671, 674, 771, 774, 783, 808, 810—812, 815, 826, 835, 844, 848, 849, 854, 856, 867, 874, 880—882, 887, 894, 895, 897, 904, 910; *-т'ц'а (здаˈйет'ц'а)* — 180, 371, 809, 896, 906; *-ц'с'а (здаˈйец'с'а)* — 367; *-тс'а (здаˈйетс'а)* — 661, 662, 843; *-цц'а (здаˈйецц'а)* — 160, 168, 169, 175, 182, 187, 191, 194, 197, 264, 291, 294, 297, 451, 524, 525, 531, 825, 886; *-тц'а (здаˈйетц'а)* — 251, 884.

3. Чорним колом позначається також: *-тца (здаˈйетца)* — 68; *-т^{ч}ца (здаˈйет^{ч}ца)* — 105; *-цːа (здаˈйецːа)* — 12, 17, 75, 78, 81, 84, 106, 110.

4. Штрихуванням позначено також: *-цːе^{а} (здаˈйецːе^{а})* — 6, 96; *-цːä (здаˈйецːä)* — 15, 17, 75.

КОМЕНТАР № 267

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 254: «*Бˈрата йоˈго неˈма вˈдома* чи *брат* (*єˈго, його, го*) *не є вˈдома*, чи *брат йоˈму* (*му*) *не є вˈдома?*»

2. Чорним колом позначено також: *уˈдома* — 249, 556; *вˈдома* — 21—23, 28, 29, 31—33, 35, 36, 39, 42—46, 54, 55, 58, 63, 89, 155, 158, 161, 182, 200, 202, 206, 238, 261, 276, 282, 288, 294, 296, 298, 306, 312, 315, 319, 328, 374, 376, 385, 388—390, 393, 400, 404, 407, 413, 414, 421, 431, 433—439, 442, 444, 447, 450, 453, 455, 466, 471, 475, 476, 478, 480, 483, 487, 488, 497, 515.

3. Ареали *ˈдома, ўˈдома* див. AJPP, карта № 38.

КОМЕНТАР № 268

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 279: «ˈН*австіж* чи ˈна*стіж*, чи ˈнав*сˈтяж*, чи нас*ˈтеженъ*, чи навс*тяˈжи?*»

2. Червоним колом зображено також варіанти: *ˈна(ў)сˈт'іж* — 35, 218, 317, 517; *ˈнастъіж* — 455; *наўсті^{и}ж^{ш}* — 513; *ˈнаўсти^{і}ж* — 280; *ˈна(ў)сˈтиж* — 31, 55, 87, 116, 148, 211, 220, 247, 290, 318, 333, 351, паралельно з *ˈна(ў)сˈт'іж* — 167, 178, 221, 295; *ˈна(ў)ст'е^{а}ж* — 1, 3, 71, 94; *ˈнаўсте^{и}ж* — 42, 507; *наўсˈтêж* — 207; *ˈна(ў)ст$^{(')}$əж* — 32—34, 36, 43, 48, 502, паралельно з *ˈнаўст'іж* — 427; *ˈна(ў)сˈтеж* — 6, 9, 11, 17, 28, 30, 37, 39, 49, 55, 59—61, 63, 78, 83, 84, 86, 89, 92, 98, 103, 109, 111—114, 122, 125, 128—136, 140, 143, 145, 157, 159, 162, 165, 170, 193, 195, 199, 263, 271, 273, 278, 308, 320, 323, 325, 327, 345, 347, 362, 380, 382, 383, 390, 400, 404, 419, 422, 424, 432, 433, 443, 453, 494, 511, 542, 545, 918, 920, 921, паралельно з *ˈна(ў)сˈт'іж* — 158, 386, 411, 414, 416, 418, 421, 558, 623, 637, 759, 819; *ˈна(ў)сˈт'еж* — 2, 5, 10, 14, 18, 20, 22, 23, 26, 29, 44, 46, 50, 65—70, 72, 74, 90, 93, 95—97, 99—101, 104—106, 142, 236, 499, 661, 726, 917—919, як паралель до *ˈна(ў)ст'іж* — 19, 144, 288; *ˈнаўсˈт'ож* поруч з *ˈна(ў)сˈт'іж* — 671, 740; *ˈна(ў)стож* — 32, 340; *ˈна(ў)сˈт'i̯eж* — 7, 21, 29, 31, 40, 43, 45, 48, 51, 59, 108, 115, 117, 121, 122, 141, 188, 200, 203, 206, 238, 240, 243, 245, як паралель до *ˈнаўст'іж* — 24, 276; *ˈна(ў)сˈт'аж* — 4, 8, 13, 16, 64—66, 88, 92, 102, 119, 124, 159, 229, 272, 279, 292, 296, 301, 307, 311, 338, 340, 342, 343, 354, 372, 389, 392, 400, 420, 424, 428, 429, 456, 458, 461, 463—465, 468, 469, 471—474, 503, 509, 510, 540, 544, 548, 549, 555, 562, 563, 570, 574—576, 578, 580, 582, 584, 608, 611—613, 615, 616, 619, 620—622, 627, 630, 631, 633, 655, 656, 661, 662, 666—668, 674, 676—680, 682, 683, 685, 687, 688, 690, 694, 701, 702, 722, 725, 727—729, 731, 734, 735, 737—739, 742, 747, 749, 751, 754—757, 760, 762, 764, 765, 768—770, 772, 775—779, 781—784, 786—788, 791, 796, 798, 806, 814, 828, 829, 831, 833, 838, 844, 855—857, 860, 867, 868, 871, 881, 888, 891—894, 898, 900, 901, 903, 907, 913—916, паралельно з *ˈна(ў)сˈт'іж* — 120, 181, 186, 388, 394, 399, 403, 407, 417, 423, 430, 445, 462, 467, 505, 508, 533, 538, 539, 566, 568, 577, 581, 583, 586, 607, 609, 617, 618, 626, 634, 636—638, 642—644, 646—648, 650, 651, 654, 657, 659, 665, 670—673, 675, 681, 684, 745, 748, 750, 758, 789, 794, 795, 797, 800, 802, 805, 807, 809, 810, 812, 815, 817, 819, 820, 823—827, 834, 837, 839, 840, 842, 843, 847, 849, 850, 862—864, 867, 870, 873—877, 879, 880, 884, 889, 895, 896, 899, 902, 906, 909, 910; *наўˈс'аж* — 460, 733, 773, поруч з *наўсˈт'аж* — 731.

3. Зеленим колом картографуються: *наўст'іˈжей* — 370; *наўсте^{и}ˈжей* — 267, 310, 477, 542, 558, 601; *наўстəˈжей* — 184, 324, 336, 363, 370, 375, 398, 561, 565, 569, 599, 600; *наўстəˈжəй* — 205; *наўсˈтиˈжей* — 172, 217, 371, 480, 523, 590, поруч з *наўстеˈжей* — 358, 368; *на(ў)стоˈжей* — 122, 137, 178, 293, 298, 329 (поруч з *наўстеˈжей*), 514, 594; *наўстаˈжей* — 182, 344; *наўсˈт'ажей* — 566.

4. Жовтим колом нанесено також: *наўстіˈжен'* — 439, паралельно з *наўсˈтежен'* — 434; *на(ў)сˈтежəн'* — 432, 448, 452, 487; *наўсˈтежин'* — 454; *на(ў)стəˈжен'* — 33, 176, 194, 233, 287, 375, 433, 436, 444, 475, 546, паралельно з *наўстеˈжен'* — 486; *наўсˈтеже^{и}н'* — 500; *наўсˈтежêн'* — 459; *наўстиˈжен'* — 89, 268, 270, 304, 504, 515, 541, 543, 547, 588; *наўстоˈжен'* — 52, 185, 192, 194, 587; *наўсˈт$^{(')}$аˈжен'* — 148, 364, 555, як паралель до *наўстеˈжен'* — 478.

5. Жовтим трикутником відображено ще: *наўстəˈжін'* — 713; *наўстиˈжін'* — 435, 498, 501; *наўсˈт'аˈж'ін'* — 471, 489.

6. Чорним колом позначено також: *наўстіˈжи* — 698; *наўстоˈжи* — 191, 262; *наўст'аˈжи* — 23, 213, 555; *наўст'ашˈки* — 767; *наўсˈт'ажки* — 902.

7. Наголос на корені: *на(ў)сˈт'і(и, е, i̯e, о, а)ж* — 16, 92, 108, 115, 117, 121, 124, 125, 130, 148, 163, 167, 170, 173, 174, 193, 199—204, 207, 215, 220, 226, 227, 229, 231, 236, 239—241, 244—247, 249—252, 260, 269, 272, 273, 284, 286, 287, 301, 307, 311, 313, 317, 342, 343, 347, 377, 378, 380, 390, 400, 404, 408, 413, 418, 420, 428, 429, 432, 442, 445, 452, 453, 460, 461, 463—465, 468, 473, 474, 486, 494, 495, 499, 511, 515, 523, 540, 542, 545, 549, 556, 570, 576, 577, 581, 582, 584, 592, 603, 608, 611—613, 616, 618, 621, 622, 627, 630, 631, 633—635, 638, 639, 645, 650, 652, 654, 656, 661, 666, 668, 678, 680, 682, 685, 687, 690, 693, 701, 718, 722, 725, 727, 729, 731, 733—735, 737—740, 742, 744—747, 749, 754—757, 760, 762, 765, 768—770, 772, 773, 776, 779, 780, 782, 784, 791, 796, 806, 809, 825, 829, 838, 840, 854—856, 860, 861, 866, 871, 879, 880, 888, 893, 894, 898, 900, 901, 903, 907, 913—916, 921, поруч з наголосом на першому складі — 25, 29, 87, 122, 167, 195, 256, 288, 296, 320, 340, 376, 381, 389, 393, 394, 401, 403, 407, 411, 414, 416, 417, 421, 423, 434, 449, 450, 467, 472, 496, 510, 520, 533, 539, 555, 558, 566, 577, 582, 586, 607, 609, 610, 617, 623, 626, 628, 629, 636, 637, 643, 646—648, 651, 659, 670, 674, 675, 677, 684, 758, 759, 783, 789, 794, 795, 797, 800, 802, 810, 815, 817, 819, 820, 824, 827, 834, 837, 842, 847, 862—864, 867, 870, 875, 877, 889, 891, 895, 896, 902, 903, 906, 908—910; *на(ў)сˈте(и, 'а)жей* — 45, 285, 326, 359, 523, 537, 566: *на(ў)сˈте(і, и, 'а)жен'* — 41, 173, 328, 337, 354, 367, 377, 432, 434, 445, 446, 448, 452, 454, 459, 487, 489, 491, 492, 494, 500, 531, 555; *наўсˈт'ажки* — 902; *наўсˈт'аж'ін'* — 489. Не позначено наголосу: *на(ў)ст'і(е, i̯e, 'а)ж* — 22, 48—51, 54, 83, 90, 91, 97, 113, 165, 189, 198, 206, 209, 240, 243, 248, 312, 382, 409, 458, 459, 468, 513, 517, 544, 580, 726, 751, 764, 778, 788, 813, 814, 832, 868, 869; *наўстежей* — 330; *наўстежен'* — 208; *наўст'ажи* — 555.

8. У картографуванні не береться до уваги звук [ц] (*ˈна(ў)сˈц'іж*), оглушення кінцевого [ж], а також пом'якшення [с] (*ˈна(ў)с'ц'іж*).

9. Не картографуються: *наўст'іржс* — 166; *наўсˈт'аг* — 770, 774; *наўсˈт'аги* — 767; *наўсˈтежн'і* — 123; *наˈгос'ц'аж* — 724; *наўстеˈжир* — 771; *наўстриˈжен'* — 269; *наўсˈач* — 773; *нагосˈтеж'ін'* — 441; *ˈнап'е^{а}ˈта* — 1, 4; *ˈнап·ет·* — 17; *наўˈс'у* — 81, 721; *ˈнаскр'із'* — 696, 718, 915; *наˈросп'ір* — 699, 700, 703, 708, 852; *наˈроств'ір* — 705, 706, 710, 712, 718, 719, 754; *наўсˈтер* — 27; *наўсˈкоз'* — 38; *ˈнахвошч* — 47; *ˈнаўхл'ашч* — 53; *ˈнаўхлошч* — 74; *наўˈс'і* — 720; *ˈзоўс'ім, ˈзоўс'i̯eм* — 139; *на все* — 188; *нарасˈпах* — 229; *наўст* — 279; *наст'ж* — 300; *на ўс'у прит'* — 697; *наˈрозп'ір* — 700; *наˈрозт'в'ір* — 714; *наˈрозн'у* — 703; *наˈрозперт'* — 706; *аж до нагˈли* — 709; *наўˈширш* — 716.

КОМЕНТАР № 269

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 332: «Від тіˈ*єї* чи від ˈт*ої*, чи ˈт*еї*, чи ˈт*ії*? Від ціˈ*єї* чи від ˈц*еї*, чи від ˈц*ії* хвилини?»

2. Червоним колом відображено варіанти: *в'îд* — 216, 295; *вид* — 191, 309, 311, 355, 364; *виˈд* — 150; *в'ід̑* — 194, 236, 432, 435, 461, 464, 580, 629, 699 (поруч з *в'ід*), 713, 779, 784, 819; *в'іт* — 431, 816, 866; у нас. пп. 298, 441, 767, 791 паралельно з *в'іт* записано *в'ід*.

3. Контурним трикутником передано також варіанти: *о^{а}д* — 17; *од̑(ад̑)* — 53, 96, 220, 354, 373, 380, 499, 557, 645, 773, 800, 820, 845; *от^{д}* — 154; *от (ат)* — 4, 5, 8, 10, 13, 15, 19, 30, 38, 47, 64—66, 78, 84, 101, 102, 133, 202, 229, 296, 312, 320, 410, 439, 483, 494, 555, 609, 639, 661, 836, 840, 861, 865, 870, 876, 910, 917, 918; *ат'* — 113; у нас. пп. 33, 74, 114, 176, 318, 375, 413, 487, 907 *од̑ (ад̑)* записано паралельно з *од (ад)*; 549 — *от^{д}* паралельно з *од*; 45, 68, 72, 85, 134, 205, 307, 331, 335, 566, 577 — *от (ат)* поруч з *од (ад)*; 922 — *от* паралельно з *од^{т}*.

КОМЕНТАР № 270

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 321: «ˈПідем *зі* мˈн*ою*, *зо* мˈн*ою* чи *зі* мн*ов*, чи *зі* мˈн*ойов*, чи *зі* мн*ом?*»

2. Червоним колом позначено також *зи* — 279.

3. Червоним трикутником ще відображено *зô* — 319.

4. Жовтим штрихуванням також картографуються: *са^{о}* — 71; *со^{а}* — 8.

5. У записах є ремарки: 741, 828 — «прийменник *з'і* (*мˈнойу*) вживається зрідка»; *ізо мˈнойу* «рідко» — 921.

КОМЕНТАР № 271

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 260: «Чеˈкаємо, ˈ*доки* ˈбатько пˈрийде чи ˈ*поки* ˈбатько пˈрийде, чи ˈ*заким* (ˈ*закіль*) ˈбатько пˈрийде?»

2. Варіанти сполучників *ˈпоки* (*ˈпок'і^{и}, ˈпокə* та ін.), *ˈпок'іл'* (*ˈпокил', ˈпоки^{і}л'* та ін.), *поˈка* (*паˈка, по^{а}ˈка*), *ˈдоки* (*ˈдок'і, ˈдок·і*), *ˈдок'іл'* (*ˈдок·іл', ˈдокил'*), *ˈзаки* (*ˈзак'і*), *ˈзак'іл'* (*ˈзак·іл', ˈзакил'*), *ˈзаким* (*ˈзак'ім, ˈзак·ім, ˈзакəм*), так само й відхилення у наголосі (типу *поˈки, поˈк'іл', заˈким*) не картографуються.

3. Червоним трикутником скартографовано *паˈкуил'* — 130; *поˈкуол'* — 133, 134, 136; зеленим — *доˈкуол'* — 93.

4. Наголос *поˈкул'* відзначено — 3—5, 8, 12, 13, 17—20, 48, 65, 75, 99, 100, 108, 128, 166, 234; наголос *ˈпокул'* — 22, 23, 35, 39, 42, 47, 51, 55, 70, 71, 94, 96, 108, 109, 113, 114, 131, 157, 186, 207.

5. Червоним контурним трикутником скартографовано також *поˈкул'а* — 96, 159.

6. Чорним трикутником передано ще *заˈкул'* — 101.

7. Прикладами з текстів або з фразеології підтверджено форми, що виступають як єдине чи паралельне явище: *ˈпоки* — 281, 301, 379, 386, 405, 414, 417, 507, 595, 692, 719, 771, 870, 879, 888; *поˈкул'* — 65, 234; *поˈка* — 178; *ˈдоки* — 691, 693, 718, 721, 749; *ˈзаким* — 447, 463, 713, 715.

8. На підставі прикладів з текстів або фразеології нанесено як єдину чи паралельну форму: *ˈпоки* — 291, 563; *поˈка* — 206; *ˈдоки* — 293, 518, 520, 701; *ˈзаки* — 475; *ˈзак'ім* — 709.

9. Не картографуються: сполучник *коˈли* (*коˈл'і, каˈл'і*), що виступає як єдина форма — 16, 198, як паралельна форма — 13, 23, 24, 29, 90, 496, 528, 639, 665, 719, 773, 776, 795, 805, 864; сполучник *поˈкам'іст'* (*поˈкамист', поˈкам'іс', поˈкамес', поˈкамис'*) — 53, 59, 202, 433, 489, 770; сполучники — *паˈкуда* — 186, *ˈдот'і* — 709.

10. У записах є ремарки до паралельних форм: «іноді» — 298 (до *ˈдоки*), 450, 507 (до *ˈзаким*); «в мові старих людей» — 505, 765 (до *ˈзаким*); «рідко» — 511 (до *ˈзаким*), 836 (до *ˈдоки*), 842 (до *ˈдоки*); «майже не вживається» — 743 (до *ˈпоки*); «частіше» — 774 (до *ˈпоки*), 782 (до *ˈпоки*), 805 (до *ˈпоки*); «часто» — 836 (до *поˈка*).

КОМЕНТАР № 272

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 109: «*Без вˈсяких приˈчин* чи *без ˈніˈяких приˈчин*, чи *без ˈжодних* (*ˈжадних*) *приˈчин?*» і частини питання № 251: «Ніˈколи не надоˈкучить *з тоˈбою ˈжити* чи *з тоˈбою жиˈвучи?*»

2. Позначено також: червоним зафарбованим колом — *ні^{и}-* (*ні^{и}ˈйаки^{і}х, ні^{и}ˈколи*) — 57, 293; *ні-* (*ніˈйак'іх, ніˈколи*) — 218, 228, 245; *н·і-* (*н·іˈйак'іх*) — 27; червоним контурним колом — *ни^{і}-* (*ни^{і}ˈйаки^{і}х, ни^{і}ˈколи*) — 56, 59, 84, 108, 240; чорним зафарбо-

ваним колом — *н'е^{а}-(н'е^{а}ˈкол'і)* — 94; чорним контурним колом – *не^{и}- (не^{и}ˈйаких, не^{и}ˈколи)* — 50, 136, 145; *нê- (нêˈколи)* — 49, 61; *нә- (нәˈйак'іх, нәˈколи)* — 24, 32—38, 48, 58, 198, 203.

3. Приблизний збіг ареалу форм з часткою *н'і-* на півночі з ізоглосою пом'якшення зубних перед давнім *і*, проведеною на основі карти № 102, дозволяє генетично пов'язати частку *н'і-* в говірках цього ареалу з давньою часткою *ні- (ни-)*. Ізоглоса поширення ненаголошеного [е] (< *ě*), проведена на основі карти № 11, приблизно відкреслює ареал частки *не-* і підтверджує думку про витіснення *ни-* часткою *нѣ-* в більшості говорів.

КОМЕНТАР № 273

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 365: «*Неˈхай* спить чи *хай* спить, чи *най* спить, чи *няй* спить?»

2. У нас. пп. 8, 11, 14, 20, 26, 27, 31, 34—40, 45, 54, 56, 79, 107, 110, 112, 116, 119, 125, 130, 132—137, 142, 146, 147, 149, 155, 158—160, 165—167, 169, 171, 172, 175, 176, 184, 187, 188, 190—192, 194, 197, 200, 205, 209, 210, 213, 216, 217, 220, 223, 224—227, 231—235, 239, 246, 252, 254, 258, 259, 261, 264, 268, 270, 273, 278, 281, 283, 290, 297, 299, 303, 305, 313, 315, 319, 321, 325, 327, 329, 331, 332, 335, 340, 341, 344, 348, 349, 355, 367, 371, 376, 377, 381, 385, 397, 419, 424, 426, 428, 430, 431, 434, 439, 453, 455—457, 459, 461, 465, 467, 469, 473—475, 478, 479, 485, 490, 491, 495, 497, 507, 509, 513, 519, 531, 536, 541, 546, 552, 554, 556, 560, 565, 576, 578, 580, 587, 589, 591, 593, 594, 596, 597, 602, 606, 611, 620, 621, 624, 645, 655, 661, 668, 669, 672, 686, 708, 741, 754, 761, 768, 771, 772, 781, 790, 798, 806, 820, 823, 825, 831, 833, 835, 853, 855, 856, 865, 886, 887, 891, 903, 904, 911 записано тільки частку *хай;* 9, 28, 49, 50, 55—58, 60—63, 72, 78, 81, 82, 84, 98, 111, 138, 139, 154, 189, 199, 201—203, 206, 236—238, 240, 241, 250, 257, 263, 271, 276, 277, 280, 284, 311, 314, 338, 420, 421, 437, 470, 510—512, 514, 516, 517, 522, 547, 549, 550, 562, 569, 583, 584, 605, 615, 616, 619, 631, 644, 657, 681, 682, 687—689, 698, 706, 710—712, 717, 722, 723, 726, 727, 731, 733, 734, 737, 739, 744, 747, 749, 751—753, 760, 778, 780, 782—787, 791, 797, 805, 808, 809, 811, 821, 822, 829, 832, 852 — *не(е^{и}, ә, и^{е}, и)ˈхай.*

3. Голосний першого складу частки *нехай* передається так: *е^{и}(не^{и}ˈхай)* — 140, 145, 193, 310, 354, 359, 373, 384, 388, 389, 477, 493, 500, 512, 542, 558, 562, 577, 604, 605, 614, 618, 629, 656, 730, 758, 759, 764, 766, 787, 789, 791, 792, 795, 799, 802, 803, 809, 819, 820, 828, 846, 854, 921; *ә (нәˈхай)* — 28, 48, 54, 164, 173, 177, 182, 183, 195, 208, 211, 212, 215, 218, 221, 222, 225, 229, 230, 262, 265, 274, 279, 288, 293, 295, 312, 324, 333, 334, 336, 337, 339, 343, 347, 357, 364—366, 369, 370, 372, 375, 378, 380, 390, 392—396, 409, 411, 413, 416—418, 422, 423, 432, 433, 435, 436, 438, 444, 447, 448, 452, 454, 458, 462—464, 468, 471, 481—483, 486, 487, 489, 492, 494, 496, 498, 499, 502, 503, 506, 510, 524, 527, 528, 530, 532—534, 538, 539, 549, 559, 561, 566, 567, 569, 571, 573, 574, 581, 582, 588, 598—600, 603, 610, 613, 632, 633, 636, 640, 642, 644, 646, 648—650, 652, 658, 660, 662, 664, 666, 673, 676, 677, 679, 682, 683, 687—689, 698, 702, 703, 706, 710, 712, 713, 717, 718, 723, 727, 731—734, 737, 738, 742—746, 749, 750, 760, 767, 770, 776, 788, 793, 794, 796, 814, 816, 821, 824, 837, 840, 859, 863, 866, 868—870, 872, 874, 876—878, 881, 883, 888, 892, 893, 898, 899, 901, 902, 906, 907, 913, 915, 916; *и^{е} (ни^{е}ˈхай)* — 152, 224, 266, 391, 547, 575, 585, 622, 736, 765, 779, 800; *и (ниˈхай)* — 189, 266, 294, 304, 338, 351, 356, 362, 392, 429, 440, 441, 446, 449, 460, 480, 501, 504, 505, 511, 525, 537, 540, 542, 543, 545, 548, 564, 623, 630, 641, 656, 680, 690, 725, 733, 739, 740, 752, 755, 756, 758, 782, 784, 817, 828, 836, 842, 845, 861, 862, 870; *і (н'іˈхай)* — 18; *ä (н'äˈхай)* — 5, 67, 70; *â (н'âˈхай)* — 65, 66; *'а (н'аˈхай)* — 7, 13, 16, 101; поруч з *е* записано: *е^{и}* — 476, 544, 829; *ә* — 296, 583, 637, 653, 665, 681, 762, 822, 857, 889, 895, 914; *и* — 302, 387, 894; у решті записів засвідчено [е].

4. У записах з нас. пп. 2, 5, 22, 25, 32, 44, 46, 47, 57, 67—69, 73, 74, 77, 93, 95, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 108, 917 зафіксовано [н'] *(н'еˈхай);* 6, 15, 17 — [н·] *(н·еˈхай).*

5. У нас. пп. 485, 488 поряд з *хай, неˈхай* записано частку *нех: нех він ˈс'аде ˈкаменем, а нех ви ˈвиказитес'.*

6. У записах є ремарки: «рідше» — *хай* — 342, 842; *ни(ә)ˈхай* — 501, 561; «частіше» — *хай* — 346, 755.

7. Ареали відповідного явища див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 263.

КОМЕНТАР № 274

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 236: «*Дві руˈки, дві руˈці* чи *дˈвоє рук?*» Крім словосполучень з іменником *руˈка,* скартографовано також словосполучення з іменником *ноˈга.*

2. Червоним колом відображено також: після [к], [г] — *і* — 5, 33, 36, 37, 42, 49, 87, 102, 169, 201, 204, 205, 208, 210, 211, 215, 217, 219, 223, 227, 236, 255, 256, 262, 268, 348, 358, 479; *î* — 33, 35, 45, 61, 63, 65, 178, 227, 245, 263; *і^{и}* — 27, 42; *и^{і}* — 5, 8, 41, 49, 56, 62, 75, 78, 84, 249, 297, 325; *ьі* — 205, 326; після [к'], [г'] — *і* — 1, 10, 13, 14, 16, 23, 25, 26, 50, 52, 65—68, 71, 94, 96, 99, 101, 104, 105, 108, 127, 131, 151, 173, 194, 211, 215, 221—224, 254, 290, 297, 308, 313, 314, 318, 329, 331, 332, 335, 344, 345, 351, 359, 364, 367, 800; *î* — 4, 48, 64; *і^{и}* — 72; *и^{і}* — 354; *и* — 58; після [к·], [г·] — *і* — 15, 17, 208; *і^{и}* — 49.

3. Зеленим колом картографовано ще: після [ц'], [з'] — *i̯e* — 32, 34 (паралельно з *i̯ә*), 43 (паралельно з *i̯ә*), 62, 81, 84, 85, 203; *и^{і}e̯* — 82; *ә* — 58; *е^{і}* — 53; *е* — 24, 28, 30, 50—52, 56, 59, 88, 91; *ê* — 207; а також форми: *дв'е руˈкi̯e* — 2; *д'в'е руˈк'i̯e* — 3; *дв'і руˈк'е* — 22; *д'в'i̯e руˈк'i̯e* — 46; *д'в'i̯e руˈк'i̯e, д'в'i̯e наˈг'i̯e* — 47; *дв'е ... руˈк'е* — 66; *д^{з}в'е руˈк'i̯e (руˈк'ê), руˈкi̯e, наˈгi̯e, наˈг'ê* — 67; *дв'i̯e руˈкi̯e, дв'i̯e наˈг'i̯e* — 68; *двє руˈкє* — 75; *д'вйе руˈк'е* — 77; *д'в'е руˈк'i̯e* — 97.

4. Картографовану форму підтверджено прикладом з текстів — 146.

5. У записах є ремарки: «зрідка» до паралельної форми: *дˈвойе рук* — 41; *д'в'е руˈк'і* — 52; *д'в'і руˈц'і* — 845; «рідко» до *дˈвойе рук* — 870; «рідше» до *двi̯e наˈз'i̯e* — 85; *д'в'і руˈц'і* — 54; *д'ві ноˈз'і* — 414; *ў дв'і руˈц'і* — 477; *дві руˈки* — 765; «однаково вживається» до *дві руˈки, дві руˈц'і* — 774; «у старших зустрічається» до *дві руˈці* — 540; «у старших людей подекуди» до *дві руˈці* — 590; «вживалося» до *дв'і руˈц'і* — 623; «частіше» до *дві руˈки* — 633; «більше молоді» до *дв'е руˈк'і, дв'е наˈг'і* — 68.

КОМЕНТАР № 275

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 236; «*Два відˈра, дві відˈрі, дˈвоє ˈвідер?*» Картографований матеріал включає також словосполучення числівників *три, чотири* з іншими іменниками середн. роду *(село, кіло, слово, вікно, око, яблуко).*

2. Червоним контурним колом скартографовано словосполучення, у яких закінчення іменника позначено: *-и* — 11, 47, 64, 130; *-·и* — 3; *-и^{і}* — 13, 78; *- і^{и}* — 17; *-'i̯e* — 47.

3. Зеленим колом також передано словосполучення, у яких закінчення іменника позначено: *-и* — 4, 23, 26, 28, 30, 34, 38, 42, 49, 65, 66, 69, 74, 78, 208, 212, 214, 217, 220, 236, 246, 248; *-·и* — 225; *-и^{і}* — 78; *-·и^{і}* — 78; *-і^{и}* — 27; *-е^{і}* — 53; *-ә* — 33, 34, 42, 43, 48, 58, 201, 204, 205; *-·ә* — 97; *-'ә* — 200; *-е* — 28, 55, 59, 165; *-'е* — 23, 30, 32, 51, 52, 56, 57, 66, 77; *-ê* — 75, 207; *-^{и}e̯* — 81; *-i̯e* — 24, 35, 39, 45, 48—50, 59, 75, 203; *-·i̯e* — 62, 82, 84; *-'i̯e* — 33, 43, 46.

4. Зеленим колом скартографовано також сполучення, у яких числівник має різні варіанти кінцевого голосного: *·и^{і}* — 78; *е^{і}* — 53; *ә* — 33, 37, 42, 48, 201, 204, 205; *е* — 28, 55, 56, 58, 78, 165; *·е* — 50; *'е* — 26, 28, 30, 34, 38, 42, 51, 52, 57, 65, 66, 74, 75, 81, 97; *ê* — 207; *'ê* — 69; *иe̯* — 27, 49, 77; *i̯ә* — 34, 43; *i̯e* — 4, 20, 23, 35, 39, 43, 45, 48, 49, 59, 75, 203; *·i̯e* — 82; *'i̯e* — 30, 32, 33, 46, 54, 62, 75, 78, 84; *йе* — 27.

5. Відзначено: *два (дˈвойе) ˈв'ідәр* — 366; *дˈвойе ˈв'ідр'ів* — 293; *дˈвойе ˈвідири* — 525.

6. Форми типу *два відˈра* записано лише від інформаторів молодшого віку — 379, 485, 495, 703, 804, 873.

7. Прикладами з текстів підтверджено картографовані форми типу: *два в'ідˈра* — 515, 680; *дˈвойе ˈв'ідер* — 253; *дв'і в'ідˈр'і* — 444, 446, 487, 534, 715, 754, 755, 769. Картографовано лише на основі текстів: *три сеˈла* — 471; *дв'і в'ідˈр'і* — 749.

8. Не картографуються сумнівні словосполучення, які мають числівник, спільний для іменників жін. і середн. роду: *двi̯e, тр'і, чоˈтир'і... від ра* — 25; *дв'е в'âдˈра* — 65; *две відˈра* — 399; *дв'і в'ідˈр'і, в'ідˈра* — 723; *дв'і... відˈра, в'ідˈр'і* — 748; *два ˈв'i̯eдер* — 108.

9. Крім іменника *відро,* у відповідних сполуках відзначено ще й інші іменники середн. роду — 47 *(два акˈн'i̯e),* 75 *(дв'i̯e сеˈл'i̯e, дв'i̯e ки^{и}ˈл'i̯e),* 78 *(дв'i̯e сеˈл'и^{і}),* 96 *(тр'і сˈлов·і),* 253 *(дˈвойе оˈчей),* 267 *(тˈройе ˈвікон, три вікˈна),* 387 *(дˈвойе ˈвікон),* 444 *(дві ˈоці),* 446 *(три сиˈл'і),* 450 *(д'в'і в'ікˈн'і, дв'і ˈгоц'і, дв'і йагˈн'ат'і),* 487 *(шˈтири сәˈл'і),* 488 *(дв'і ˈйаблуц'і),* 504 *(дві сˈлові),* 505 *(дв'і ˈйаблуц'і, дв'і в'ікˈн'і),* 507 *(дв'і в'ікˈн'і, дв'і ˈйаблуц'і),* 511 *(дв'і в'ікˈн'і, дв'і ˈйаблуц'і),* 515 *(три сеˈла),* 527 *(дві сˈлові),* 534 *(три ˈпол·і),* 545 *(дві сиˈл'і, дві сˈлові),* 680 *(чеˈтир'і, три ˈйаблука),* 702 *(дв'і сˈлов'і),* 714 *(дв'і в'ікˈн'і),* 715 *(три ˈйаблуцц'і),* 747 *(три, дв'і в'ікˈн'і, два ˈречен'а),* 754 *(дв'і, три пˈлат'і),* 755 *(шˈтир'і в'ікˈн'і),* 771 *(дв'і кіˈл'і),* 782 *(три в'ікˈн'і),* 898 *(дˈвоє оˈчей).*

10. У записах є ремарки: «частіше» до *дˈвойе ˈв'ідер* — 148, 302, 550; до *дв'і в'ідˈрі* — 745, 779; «найчастіше» до *дˈвойе ˈв'ідер* — 287, 585; *дві відˈрі* — 351; «більше» до *дˈвойе ˈв'ідер* — 383; «так раніше казали» до *дˈвойе ˈв'ідер* — 633; «паралельно вживані» до *два в'ідˈра, дв'і в'ідˈрі* — 54; до *два в'ідˈра, дˈвойе ˈв'ідер* — 582, 644; «рідше» до *два відˈра* — 67; до *дˈвойе ˈв'ідер* — 99, 765; *дˈвойе ˈв'ідер* — 538; «рідко» до *дв'і відˈрі* — 357; до *два в'ідˈра* — 361; до *дв'і в'ідˈр'і, два в'ідˈра* — 623; «зрідка» до *два в'ідˈра* — 169, 551; до *дˈвойе ˈв'ідер* — 498; *дв'і в'ідˈр'і* — 585, 805; «інколи» до *два в'ідˈра* — 118; до *дв'і в'ідˈр'і* — 515; «у старих людей» до *дв'і в'ідˈр'і* — 540.

11. Ареали відповідних сполучень див. ДАБМ, карта № 206.

КОМЕНТАР № 276

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 247: «За гоˈрою ˈвидно *ˈхату* чи за гоˈрою ˈвидно *ˈхата?* З саˈдочка *ˈпісню* ˈчути чи з саˈдочка *ˈпісня* ˈчути? Йоˈго *ˈруку* зˈнати чи йоˈго *руˈка* зˈнати?»

2. У більшості картографовані конструкції виступають у говірках паралельно, до того ж форма називного відмінка часто засвідчується не в усіх трьох картографованих конструкціях, а тільки в одній або двох.

Так, на основі одної конструкції *за гоˈройу ˈвидно ˈхата* чорний знак поставлено — 3, 4, 6, 9, 10, 12—15, 19, 20, 31, 33, 43, 55, 62, 64, 65, 67, 69, 70, 72, 88, 91, 97, 99, 101, 102, 106, 108, 111, 122, 134, 138, 141, 142, 146, 176, 187, 198, 207, 217, 231, 239, 240—242, 244, 248, 250, 252, 263, 271, 284, 286, 323, 389, 405, 417, 634, 716, 722, 735, 751, 816, 859, 908, 918; *с саˈдочка ˈп'існ'а ˈчути* — 181, 235, 299, 347, 434, 447, 509, 589, 639, 648, 665, 670, 754, 783, 815; *йоˈго руˈка зˈнати* — 52, 80, 83, 107, 123, 125, 168, 174, 213, 223, 251, 254, 277, 280, 304, 310, 317, 349, 350, 354, 419, 522, 523, 587, 591, 650, 692, 739, 752, 866, 892, 912; на основі двох конструкцій *за гоˈройу ˈвидно ˈхата* і *с саˈдочка ˈп'існ'а ˈчути* — 16, 17, 40, 46, 78, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 104, 130, 131, 133, 171, 221, 260, 273, 340, 341, 715, 774, 845, 858, 877, 910, 917, 919, 920; *за гоˈройу ˈвидно ˈхата* і *йоˈго руˈка зˈнати* — 21, 24, 26, 28, 30, 34, 38, 48, 50, 51, 53, 59, 68, 73, 74, 93, 94, 103, 109, 110, 121, 208, 211, 212, 237, 246, 247, 253, 276, 298, 307, 321, 393, 681, 755, 868, 889; *с саˈдочка ˈп'існ'а ˈчути, йоˈго руˈка зˈнати* — 37, 215, 281, 295, 300, 718, 852.

3. Як безособова конструкція картографується *за гаˈройу ˈв'і(и)дна ˈхата* у північній частині східнополіських говірок з аканням, де в структурі *ˈв'і(и)дна* кінцевий голосний сприймаємо як наслідок переходу *о* в *а.* Це стосується говірок: 1, 3—5, 9, 10, 12—14, 16, 17, 64—70, 72, 93, 94, 97, 99, 101—106, 108—110, 113, 128, 130, 131, 133, 134, 142, 187, 191. Однак можна допускати, що в окремих випадках це особова форма, бо конструкцію *ˈвидна ˈхата* записано в ряді говірок, де немає акання — 136, 137, 159, 168, 170, 178, 183, 188, 190, 199, 201, 229, 293, 296, 312, 317, 718, 922. Конструкцію *йоˈго руˈка ˈвидна* записано в нас. пп. 189, 261.

4. У нас. п. 752 зазначено: *йоˈго (йіˈго) ˈруку зˈнати* (як щось крав), *йоˈго руˈка зˈнати* (як щось писав).

КОМЕНТАР № 277

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 221: «Паˈсу *ˈконей, коˈрів, свиˈней* чи паˈсу *ˈконі, коˈроˈви, сˈвині?*» Картографований матеріал включає також словосполучення з іншими дієсловами (напр.: *доглядати, бити, купувати, кликати, запрягати, доїти, мати, гнати* та ін.) і з іменниками — назвами інших свійських та диких тварин. Оцінку вірогідності матеріалу

і придатності його до картографування зроблено на основі залучення матеріалів з текстів.

2. Відповідь на питання підтверджується прикладами (одним чи кількома), відібраними з текстів, для таких форм: а) для форми род. відм., що виступає у відповіді як єдина чи паралельно з формою наз. відм.— 10, 12, 64, 65, 103, 131, 133, 134, 137, 138, 140, 144, 169, 174, 180, 322, 327, 343, 517, 600, 604, 636, 674, 791, 906, 911, 916; б) для форми наз. відм., що виступає у відповіді як єдина чи паралельно з формою род. відм.— 24, 34, 48, 49, 60, 69, 70, 72, 73, 81, 86, 88, 92, 111, 114, 124, 136, 146, 152, 203, 237, 239, 252, 253,290—292, 294, 297, 300—302, 329, 330, 332, 335, 337, 346, 361, 363, 370, 372, 373, 375, 377, 380, 385—387, 400, 417, 418, 456, 471, 484, 485, 487, 493, 498, 499, 501, 506, 512, 516, 518, 519, 522, 523, 534, 537, 538, 540, 543, 545, 547, 548, 550, 553, 557, 563, 564, 570, 580, 584, 587, 607, 609, 626, 637, 639, 642, 643, 646, 648, 650, 675, 678, 681, 684, 691, 692, 697, 699, 701, 705, 707, 708, 712—719, 722, 725, 727, 728, 731, 744, 747, 752, 755, 756, 762, 764, 767, 769, 771, 772, 775, 788, 792, 794, 795, 798, 817, 821, 822, 829, 846, 850, 857, 860, 864, 871, 873, 876, 878, 882, 890, 894, 898, 900, 901, 905, 908, 914, 915; в) для паралельних форм род. і наз. відм.— 66, 79, 90, 100, 357, 507, 647, 841, 859, 863.

3. Частину матеріалу картографовано лише на підставі відповідних прикладів, відібраних з текстів: а) поставлено знак для форми род. відм.— 79, 94, 105, 109, 119, 124, 331, 363, 424, 534, 652, 657, 757, 767, 873, 876, 890, 893, 894; б) поставлено знак для форми наз. відм.— 514, 517, 529, 897.

4. Не картографовано: а) паралельну форму род. відм., записану здебільшого на матеріалі одного слова і віднесену в записі лише до молодшого віку — 275, 376, 382, 444, 447, 455, 486, 560, 562, 625, 654, 656, 678, 857, 865, 868, 891, 905, 915; б) паралельну форму наз. відм., віднесену в записі лише до молодшого віку — 131, 196; в) форму род. відм. у приказках *ˈйайц'а куˈрей вчат'* — 43, 48, 56, 233, 269; *курˈчат (куˈрей) по ˈосеᵘн'і шчиˈтайут'* — 369, 872, 882; *куˈрей на веᵘˈс'іл':а неᵘˈсут' ˈсилойу* — 840.

5. У записах є ремарки: «частіше» до форми род. відм.— 99; до форми наз. відм.— 122, 312; «часто» до форми наз. відм.—498.

6. Ареали відповідних конструкцій див. ДАБМ, карти № 209, 210.

КОМЕНТАР № 278

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 222: «Беˈри *серˈпа* чи беˈри *серп?* Взяв *ноˈжа* чи взяв *ніж?* Переˈкинув *ˈвоза* чи переˈкинув *віз?*» Ураховувалися також приклади, відібрані з текстів і відповіді на питання з розділу «Фразеологія».

2. Словосполучення типу *беˈри серп,* що виступає як єдине або паралельне, підтверджується одним чи кількома прикладами з текстів — 4, 10, 72, 101, 103, 148, 180, 343, 346, 373, 409, 582, 591, 596, 609, 647, 648, 662, 675, 682, 708, 717, 735, 789, 859, 875, 900, 909; підтверджено прикладом (одним чи кількома) з фразеології: приказка *ˈмишко, ˈмишко, на тоˈб'і кост'аˈний зуб, а меˈн'і дай заˈл'ізний (золоˈтий)* — 2, 10, 64—69, 71, 80, 86, 100, 101, 103, 106—108, 111, 115, 125, 131, 133, 134, 137, 141, 151, 152, 155, 161, 163—169, 176—178, 180, 182, 185, 188, 189, 191, 192, 194—196, 236, 239, 249, 283, 293, 297, 300, 302, 303, 307, 314, 321, 329—331, 333—340, 343, 345, 349, 350—352, 357, 361, 363, 364, 367—371, 373—375, 377—381, 383, 384, 387, 390, 392, 394, 398—400, 402, 403, 406—408, 410, 411, 413—420, 422, 424, 427, 430, 447, 458, 460, 466, 467, 470, 485, 508, 510, 521, 530, 548, 549, 554, 561, 563, 565—567, 573, 576, 578, 581, 582, 586—588, 590—592, 595—597, 599, 601, 603, 605, 609, 623, 626—628, 631—634, 636, 639, 643—645, 648, 651, 656, 659, 661—663, 665, 666, 669, 671, 672, 675—677, 680—684, 687, 690—693, 699, 700, 703, 705, 706, 708, 711, 715, 716, 719, 722—724, 727, 729, 732—734, 740, 744, 747, 749, 750, 755—757, 766, 767, 771, 772, 774, 789, 791, 802, 808, 819, 825, 826, 827, 830, 832, 838, 841, 843, 854, 858, 859, 860, 862—865, 868, 872, 873, 875, 876, 879, 884, 888—890, 892—896, 898—903, 905—907, 909, 910, 913—915; інші фразеологізми — 155, 722.

3. Словосполучення типу *беˈри серˈпа,* що виступає як єдине або паралельне, підтверджується одним чи кількома прикладами з текстів — 3, 39, 48, 56, 65, 70, 92, 120, 144, 162, 168, 182, 210, 234, 251, 257, 267, 272, 276, 287, 288, 298, 337, 357, 369, 400, 417, 446, 453, 455, 468, 488, 489, 493, 511, 515, 521, 522, 527, 535, 537, 545, 549, 555, 563, 584, 622, 651, 700, 712, 715, 718, 724—728, 731, 733, 749, 757, 799, 901; підтверджується прикладом (одним чи кількома) з фразеології: приказка *ˈмишко, ˈмишко, на тоˈб'і ˈзуба кост'аˈного, а меˈн'і дай заˈл'ізного (золоˈтого)* — 21, 22, 25, 27—31, 33—42, 44, 54, 58, 88, 89, 91, 201, 202, 204—206, 209, 211, 212, 214, 215, 217, 221, 222, 224, 226, 227, 232—234, 240, 241, 244, 246, 264, 284, 287, 288, 294, 296, 305, 432, 439, 441, 444, 446, 447, 450, 453, 455, 456, 459, 461, 476, 480, 482, 490, 493, 497—499, 501, 504, 514, 524, 525, 527, 535—538, 540, 548, 554, 556, 560, 566, 579, 714, 765, 793, 795, 796, 820, 883; інші фразеологізми — 32, 34, 287, 504, 551, 695, 714.

4. Паралельні словосполучення типу *беˈри серп* і *беˈри серпа* підтверджуються одним чи кількома прикладами з текстів — 124, 161, 297, 299, 470, 505, 564, 585, 626, 637, 857.

5. Частину знаків нанесено лише на підставі прикладів з текстів і фразеології: а) словосполучення типу *беˈри серп* скартографовано на підставі прикладів з текстів — 468, 519, 536, 537, 765; на підставі приказки *ˈмишко, ˈмишко, на тоˈб'і кост'аˈний зуб, а меˈн'і дай заˈл'ізний (золоˈтий)* — 440, 452, 484, 487, 488, 503, 512, 517, 730, 764, 769, 775, 821; б) словосполучення типу *беˈру серˈпа* зображено на підставі прикладів з текстів — 119, 138, 407 589, 596, 765 (з пісні), 693, 705 (з пісні), 871, 909 (з пісні); на підставі фразеологізмів — 68, 140, 559.

6. Відповідні знаки нанесено лише на підставі прикладів з текстів або фразеології — 175, 220, 250, 254, 291, 292, 341, 409, 506.

7. Не картографується відповідне словосполучення у приказці *ˈсилою коˈлодязь (коˈлодязя) коˈпать, воˈди не ˈпить*». Форму *коˈлод'аз'* у цьому вислові виявлено — 1, 5, 24, 25, 27, 28, 30, 34, 39, 43, 45, 48, 54, 58, 65—68, 71, 79, 80, 91, 92, 94, 100, 103, 108—110, 115, 122—124, 131, 133, 137, 139, 141, 144, 150, 152—154, 170, 171, 186, 208, 254, 281, 283, 293, 297, 321, 331, 335, 337, 346, 349, 350, 358, 363, 364, 368—370, 375, 376, 382, 386, 389—391, 398, 403, 404, 406, 416, 419, 423, 482, 512, 515, 523, 558, 559, 570, 583, 587, 596, 599, 603, 607, 609, 612, 623, 627, 629, 634, 637, 642, 646, 802, 834, 846, 857, 862, 868, 870, 872, 879, 883, 896, 898, 901, 905, 912; форму *коˈлод'аз'а* виявлено — 205, 244, 247, 520, 549.

Паралельні знаки нанесено для ряду відповідей, у яких одне з словосполучень засвідчене лише поодиноким прикладом, а друге кількома чи багатьма прикладами без ремарок записувачів про відносний ступінь поширеності тієї чи іншої форми: а) поодиноким прикладом типу *беˈри серп* — 29, 49, 53, 54, 87, 237, 288, 289, 301, 304, 310, 315, 353, 354, 443, 445, 448, 450, 451, 454, 456, 457, 462, 463, 469, 482, 498, 511, 514, 520, 523, 524, 528, 529, 534, 537, 541, 545, 550, 560, 575, 728, 780, 783, 785; б) поодиноким прикладом типу *беˈри серˈпа* — 5, 97, 103, 106, 107, 129, 139, 142, 146, 154, 167, 173, 178, 192, 194, 195, 197, 285, 308, 309, 320, 324, 328, 345, 346, 361, 362, 365, 371, 377, 385, 387, 390, 392, 402, 405, 413, 418, 423, 472, 473, 558, 569, 572, 590, 593, 599, 600, 613, 621, 631, 643, 647, 661, 666, 677, 682, 689, 692, 698, 711, 717, 719, 723, 734, 736, 745, 746, 749—751, 753—756, 794, 808, 813, 824, 834, 837, 840, 844, 854—856, 864, 873, 874, 876, 889, 891, 893—895, 904, 906, 908, 913.

10. У записах є ремарки до словосполучення типу *беˈри серп:* «частіше» — 339, 633; «зрідка» — 505; «рідше» — 800; до типу *беˈри серˈпа:* «рідше» — 134, 136.

11. Ареали відповідних словосполучень див. ДАБМ, карта № 211.

КОМЕНТАР № 279

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 230 а): «Іˈти *по ˈводу* чи *за воˈдою?* Іти *по ˈлікаря* чи *за ˈлікарем?*»

2. Записано варіанти: *по ˈл'ікара* — 23, 44, 45, 54, 55, 59, 85, 127, 150, 175, 201, 208, 211, 212, 215, 217, 220—222, 226, 228, 232, 243, 247, 249, 251—253, 255—257, 262, 280, 282, 284, 286, 287, 293, 297, 298, 302, 303, 305, 317, 323, 332, 335, 345, 349, 482, 486, 490, 495, 511, 522, 533, 564, 616, 696, 698, 766; *по ˈл'екара* — 30, 51; *па ˈл'екара* — 8; *па ˈл'ікар'а* — 130; *по ˈл'i̯екара* — 32; *па ˈл'i̯екар'а* — 116; *пω ˈл'ікар'а* — 229, 895; *за ˈл'ікаром* — 152, 252, 298, 300, 432, 434, 439, 441, 443, 446, 450, 456, 459, 464, 465, 467, 469, 471, 472, 477, 493, 494, 502, 506, 509—511, 516, 518, 537, 540, 541, 544, 547, 548, 623, 685, 694, 697, 701—703, 706, 716, 719, 730—732, 734, 742, 744—746, 752, 754, 755, 759, 761, 762, 773, 774, 776, 785, 786, 789—791, 796, 813, 819, 820; *за ˈл'ікар'ом* —160, 279; *за ˈл'i̯екаром* — 28; *за ˈл'i̯екарем* — 138; *за ˈл'екаром* — 32; *за ˈл'ікарəм* — 394, 398, 581, 594, 650, 662, 821, 822, 894, 906; *по ˈдохтора* — 20—22, 24, 28, 30, 33, 34, 36, 37, 40—42, 45, 46, 50, 52, 54, 60, 61, 63, 74, 81, 87, 120, 122, 146, 188, 198, 202, 207, 234, 249, 250, 257, 264, 267, 276, 316, 319, 320, 321, 337, 387, 417, 479, 524—526, 587, 601, 877; *пω ˈдохтора* — 229; *по ˈдохтара* — 26, 27, 34, 39, 43, 58, 90, 91, 92, 117—119, 123—125, 144, 145, 147—149, 151, 159, 164—166, 169, 170, 174, 186, 197, 203—205, 210, 223, 232, 237, 242, 247, 259, 266, 275, 277, 281, 285, 294, 295, 307, 308, 311, 314, 318, 329, 331, 353, 378, 416, 482, 549, 565, 613, 741, 748; *па ˈдохтара* — 1—6, 12, 13, 17, 47, 64—68, 71, 76, 80, 94, 95, 97, 99, 100—106, 109—114, 128, 129, 133, 134, 136, 140, 142, 157, 162, 274, 279; *по ˈдохтура* — 53, 57, 73, 77, 84, 225, 476; *па ˈдохтура* — 75, 78; *пу ˈдохтура* — 767; *по ˈдохтоʸра* — 224, 478; *пω ˈдохтара* — 232; *по ˈдохтωра* — 38; *по ˈдуохтора* — 35, 108; *по ˈдоктора* — 180, 295, 304, 346; *по ˈдохтор'а* — 177, 383, 392, 409, 633, 824, 828; *по ˈдохтар'а* — 326, 365, 370, 414, 416, 418, 419, 427, 632, 645, 648, 845, 861, 863, 871, 888—890, 892, 894, 896, 898, 901—903, 905, 913, 915; *за ˈдохтором* — 27, 33, 74, 90, 141, 146, 178, 269, 288, 290, 315, 316, 320, 321, 358, 360, 361, 374, 417, 431, 434, 442, 445, 447, 452, 457, 458, 460, 463, 468, 472, 473, 475, 481, 483, 487, 489, 499, 501, 505, 508, 539, 540, 545, 559, 563, 592, 593, 685, 688, 690, 693, 699—701, 705—708, 710—713, 715, 716, 718—720, 722, 723, 725, 727—731, 733, 736—738, 740, 747, 749, 750, 752, 753, 755, 757, 758, 765, 770, 779, 787, 816, 827, 851; *за ˈдохтоᵃром* — 17, 110; *за ˈдохтаром* — 62, 69, 73, 83, 85, 88, 92, 94, 102, 105, 107, 126, 135, 155, 172, 174, 176, 179, 189, 223, 238, 259, 272, 313, 318, 344, 515, 556, 600, 691; *за ˈдохтуром* — 23, 53, 57, 77, 82, 84, 527, 764, 789, 800, 807; *за ˈдохтоʸром* — 782, 784; *за ˈдохтиром* — 359; *за ˈдоктором* — 459, 479, 502, 696; *за ˈдохтор'ом* — 802, 803, 870, 879; *за ˈдохтар'ом* — 191, 406, 645, 667, 839, 845; *за ˈдохтароᵃм* — 5, 15, 103, 131; *за ˈдохтарам* — 9, 49, 66, 70, 72, 79, 113, 114, 134, 139, 187; *за ˈдохторем* — 390, 614; *за ˈдохтарем* — 185, 348, 405, 406, 409, 411, 622, 637, 834, 864, 871, 910; *за ˈдохтурем* — 862; *за ˈдохтарəм* — 380, 398, 623.

3. Засвідчено також: *по враˈча* — 168, 192, 346, 643, 682, 683, 894, 895; *па враˈча* — 186; *по враˈч'а* — 193, 194, 401, 877, 907, 914, 916; *по хˈвершала* — 164, 184, 404, 413, 418, 600; *по ˈфел'шара* — 167, 182; *по ˈфершала* — 219, 413; *за враˈчом* — 402, 643, 692, 754, 832, 850, 852; *за враˈч'ом* — 406, 914; *за враˈчем* — 414, 642; *за хˈвершалом* — 163, 179; *за ˈфершалом* — 358, 402, 700, 724, 739; *за ˈфел'шаром* — 657; *за ˈфел'шеᵘром* — 789.

4. У записах є ремарки: «рідко» до *за ˈдохтором* — 269, 320; «рідше» до *за ˈл'ікарем* — 339, 800; «зрідка» до *за ˈдохтарəм* — 398, *за ˈл'ікаром* — 731; «менше» до *за ˈдохтарəм* — 623.

КОМЕНТАР № 280

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 224 а): «*Меˈні боˈлить голоˈва* чи *в ˈмене боˈлить голоˈва,* чи *меˈне боˈлить голоˈва?*»

Поряд з іменником *голоˈва* у відповідях зафіксовано зрідка й інші іменники: *ˈоч'і, ˈноги, ˈруки, ˈсерце, жиˈв'іт, ˈб'ік, ˈзуби* та ін. В окремих записах поряд з формами типу *у ˈмене, меˈне, меˈн'і* виступають форми *у ˈйого, у ˈнейі, йоˈго, тоˈб'і, йоˈму, йіˈйі.*

2. Чорним знаком скартографовано також відповіді, у яких відповідно до закінчення *-і* в займеннику *мені* є позначення: *i̯e* — 22, 23, 35, 39; *i̯ə* — 34, 42, 43; *'i̯e* — 27, 33, 34, 39, 41, 43, 45, 46, 49, 203; *'ê* — 207; *'e* — 29, 30, 32, 37, 38, 42, 50, 77, 206, 209, 229; *'ə* — 37, 200, 204, 205.

3. Деякі відповіді у записах підтверджуються прикладами, відібраними з текстів: конструкція типу *у ˈмене голоˈва боˈлит'* — 148, 229, 489, 537, 624, 794; *меˈне боˈлит' голоˈва* — 501, 699, 709, 714, 724, 725, 728, 747, 754, 788, 794; *меˈн'і голоˈва боˈлит'* — 23, 229.

4. Лише на підставі прикладів, відібраних з текстів, скартографовано конструкцію типу *меˈн'і боˈлит' голоˈва* — 484, 488, 585, 774; конструкцію типу *боˈлит' меˈне голоˈва* — 538.

5. Не картографується: вислів *а меˈн'і галаˈва баˈлит'* у значенні 'мені байдуже' — 136; зворот типу *моˈйа голоˈва боˈлит'* — 21, 25, 26, 77, 102, 321, 648, 910.

6. У записах є ремарки: «рідше» до конструкції типу *меˈн'і боˈлит' голоˈва* — 46; «частіше» до конструкції типу *у меˈне боˈлит голоˈва* — 50; «паралельно» до обох форм — 448.

7. Штрихуванням позначено наголос на другому складі в займеннику *меˈне* в картографованій конструкції *у меˈне боˈлит' голоˈва*. На незаштрихованій частині ареалу поширення цієї синтаксичної конструкції відзначено наголос *ˈмене*. У формі *меˈне* під наголосом, крім голосного *е*, є ще такі позначення: *'е* — 1—3, 5, 7, 8, 13—17, 26, 44, 46, 64—67, 69, 70, 72—74, 93—96, 99, 101, 102, 104, 105, 108, 190, 224, 229; *·е* — 18, 67, 68; *'ê* — 75; *'е:* — 4; *i̯e* — 24; *'i̯e* — 97, 106, 116; *'а* — 2, 10; $'е^а$ — 47. Не під наголосом у другому складі займенника *ˈмене*, крім голосного *е*, відзначено ще такі позначення: *ə* — 171, 173, 183, 197, 287, 288, 290, 295, 296, 302, 312, 315, 324, 327, 366, 375, 380, 390—392, 395, 397, 398, 400, 404, 409, 411, 413, 414, 416, 418, 422—424, 427, 430, 444, 448, 456, 468, 473, 479, 489, 494, 495, 528, 530, 532, 533, 536, 558, 559, 573, 578, 581, 595, 609, 611, 626, 628, 632, 634, 637, 640, 642—644, 646, 647, 649, 650, 652, 655, 658, 659, 664—666, 669—671, 676, 677, 679, 681—684, 694, 715, 719, 723, 743, 745, 788, 809, 816, 824, 825, 828, 840, 857—859, 866, 858, 877, 879, 882, 888, 892, 893, 898, 899, 901—903, 905, 906, 909, 913, 915: $е^и$ — 305, 393, 477, 507, 508, 512, 531, 539, 541, 577, 601, 607, 609, 614, 629, 696, 753, 755, 757, 758, 766, 789, 791, 797, 819, 820, 822; $и^е$ — 511, 585, 845; *и* — 279, 423, 480, 489, 680, 690, 842. Наголос на першому і другому складі займенника *ˈмеˈне* відзначено — 40, 91, 92, 144, 195, 196, 249, 276, 278, 279, 285, 302, 306, 321, 399, 468, 875.

8. Займенник *мене* у конструкції *меˈне боˈлит' голоˈва* має наголос, як правило, на другому складі. На першому складі наголос відзначено — 451, 462, 775; наголос на першому й на другому складі — 648, 476.

9. Наголос у займеннику *меˈн'і* в конструкції *меˈн'і боˈлит' голоˈва* падає, як правило, на другий склад. Наголос на першому складі відзначено — 256, 486.

10. Ареали картографованих конструкцій див. ДАБМ, карта № 223.

КОМЕНТАР № 281

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 237: «*Iˈде три бˈраˈти (бˈрата)* чи *іˈдуть три бˈрати (бˈрата)*, чи *іˈде трьох браˈтів?*»

2. У конструкції типу *іˈде (іˈдут') три браˈти* форми дієслова в однині і множині відзначено паралельно на всьому ареалі. У конструкції типу *іˈде (іˈдут') тр'ох браˈтіў* відзначено форму дієслова в однині — 466, 485, 489, 505, 507, 511, 696, 697, 708, 711, 713, 714, 725, 741, 756, 782, 784, 787; паралельні форми однини і множини — 453, 484; лише форму множини — 487, 488, 695.

3. На підставі прикладів з текстів скартографовано форму типу *іˈде (іˈдут') тр'ох браˈт'іў* — 453, 485, 487, 505, 695, 713, 725; безпосередню відповідь підтверджено прикладом з текстів — 484.

4. На підставі тільки прикладу з текстів нанесено відповідний знак для нас. п. 267.

5. Не скартографовано форм з дієсловом *ˈбути* — 27 (*йіх буˈло трох*); 40 (*йіх буˈло двох, дес'аˈт'ох*); 708 (*а ˈсокола двох буˈло*); 732 (*йіх ˈбуло двох, трох, читиˈрох*); 734 (*але нас ˈбуло там двох, трох*).

6. У записах є ремарки: «близько» — 78 (до *іˈде три бˈрати*); 868 (до *іˈдут' три бˈрати*); «коли вони ідуть десь здаля» — 329 (до *іˈде три браˈти*); «десь далеко — там» — 505 (до *ˈходит' два ˈголуби*); «далеко» — 868 (до *іˈде три бˈрати*).

7. Відповідно до закінчення *-и* іменника *бˈраˈти* у конструкції *іде (іˈдут') два (три) бˈрати* відзначено також *-а* — *іде (іˈдут') два (три) бˈрата*. Закінчення *-а* як єдина форма — 18, 19, 23, 165, 172, 190, 191, 258, 260, 276, 453, 481, 517, 525, 585, 624, 641, 688, 768, 803, 831, 912; *-а* паралельно з *-и* — 5, 10, 28, 55, 66, 87, 89, 94, 110, 144, 164, 166, 168, 169, 177, 186, 229, 242, 269, 281, 293, 327, 334, 372, 383, 390, 396, 406, 413, 428, 459, 577, 636, 643, 644, 646, 647, 651, 658, 663, 665, 678, 682, 710, 743, 748, 754, 809, 817, 819, 823, 824, 830, 839—841, 847, 848, 863—866, 868, 869, 879, 882, 891, 907, 909, 913, 914, 916.

Так само, відповідно до закінчення *-и* іменника *ˈголуˈби* у конструкції *ˈходит' (ˈход'ат') два ˈголуˈби* відзначено також *-а* — *ˈходит' (ˈход'ат') два ˈголуба*. Закінчення *-а* як єдина форма — 2, 10, 19, 32, 36, 92, 116, 141, 158, 159, 172, 189—191, 213, 235, 260, 275, 325, 372, 405, 426, 428, 436, 451, 481, 489, 525, 553, 768, 824, 831, 887, 897, 909, 912; *-а* паралельно з *-и* — 28, 40, 48, 66, 161, 166, 177, 178, 180, 183, 186, 240, 327, 336, 360, 373, 389, 396, 399, 413, 416, 417, 511, 527, 529, 563, 586, 633, 636, 637, 639, 643, 646, 647, 650, 651, 658, 663, 665, 678, 681, 688, 698, 703, 710, 715, 754, 766, 794, 810, 817, 839, 841, 848, 864, 866, 868, 875, 877, 884, 885, 890, 891, 893, 895, 896, 904, 907, 910, 913, 914, 916.

8. Наголос [бˈраˈти] див. карту № 149.

9. Ареал відповідної конструкції (з дієсловом *ˈбути*) див. ДАБМ, карта № 208.

КОМЕНТАР № 282

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 1: «Як у вас називається місце, на якому знаходиться хата з господарськими будівлями: *саˈдиба, грунт* чи *ґрунт, оˈбійстя, двір..?*»

2. У записах з багатьох нас. пп. до наведених слів зроблено пояснення, що одні з них мають вужче значення — «місце, де знаходиться хата з господарськими будівлями», а інші ширше — «місце, зайняте хатою, господарськими будівлями, садом і городом». У вужчому значенні вживаються переважно слова *дв'ір, дˈворишче, подˈв'ірйа, оˈбійст'а*, ширшому — *саˈдиба, оˈсад'ба, ґрунт (грунт), гоˈрод (огоˈрод)*.

3. У записах 9, 46, 50, 56, 94, 110, 133, 134, 272, 300, 302, 331, 335, 339, 342, 348, 407, 560, 642 відзначено, що слово *дв'ір* означає «вільне місце коло хати».

4. Вияви кореневої голосної фонеми в словах *дв'ір, подˈв'ірйа* враховані на карті з відображенням рефлексів давнього *о* в закритому складі (див. карту № 57).

5. У записах 13, 62, 67, 122, 316, 383, 397, 558 відзначено, що слово *дˈворишче* вживається в значенні «місце, на якому колись стояла хата». Ці випадки не картографуються. У значенні «місце, де колись стояла хата» записано ще слова: *ˈхатнишче* — 68, 301; *ˈпечиˈишче* — 17.

6. Варіант *двоˈришче* записано — 536, 661. Відмінні від [о] рефлекси давнього *о* в цьому варіанті записано: 2 (*двуˈришче*), 62, 132 (*дˈвуоришче*).

7. У кінцевому складі слова *подвір'я* засвідчено такі варіанти: *-р'а* — 466, 531, 806, 819, 820, 836, 845, 862, 864, 875; *-р'е* — 209; *-ра* — 457, 460, 464, 469—472, 495, 696, 700, 702, 705—707, 709, 716, 718, 724, 727, 740, 741, 744, 745, 747, 749—751, 754, 756, 757, 771, 775, 779, 786, 789, 791; *-рйе* — 24, 26, 48, 50, 52, 92, 186, 201, 205, 207—209, 211, 227, 230, 232, 233, 247, 353, 475, 483, 922; *-рл'а* — 468, 501, 502, 506, 725, 728, 761.

8. Слово *обійстя* без [й] після [і] (*оˈб'іст'а*) записано — 222, 229, 233, 242, 243, 249, 253, 254, 432—436, 438, 439, 441—443, 445, 447—449, 451, 452, 454, 455, 457—459, 461, 463—465, 468, 471—473, 475, 476, 478, 479, 487, 489, 491—493, 495, 496, 498, 500—508, 511, 515, 517, 523, 526, 538, 542, 543, 545, 547, 685, 686, 688, 690—692, 695—697, 699, 701—714, 716—718, 723, 724, 727—734, 736—738, 740—762, 764, 765, 767—774, 776, 781, 786, 787, 790. Протетичний [г] перед [о] в слові *обійстя* засвідчено — 441, 445, 447—449, 451, 452, 458, 459, 463—465, 468, 473, 489, 492, 499—502, 504, 505, 507, 539, 545, 547, 685, 686, 688, 690, 728—734, 736, 738, 740—743, 745—748, 759, 761, 764, 765, 767—769, 773, 795 (на споріднене явище див. карту № 140). Звук [и] замість [і] в слові *обійстя* записано — 253, 473, 542, 690, 697, 707, 709, 712, 727, 737, 738.

У кінцевому складі слова відзначено такі варіанти: м'який [ц] і закінчення [а] (*оˈб'ісˈц'а*) — 222, 249, 254, 432, 433, 436, 438—442, 444, 445, 447—459, 461—465, 468, 471, 472, 474, 476, 478, 479, 483, 487, 489, 491—493, 496, 499, 500, 502, 503, 505, 507—509, 511, 515, 526, 538, 542, 543, 547, 685, 686, 688, 690, 691, 694, 695, 697, 699, 701, 704, 706, 707, 709—712, 716, 718, 720, 721, 724, 727—734, 736—738, 740—752, 755, 758, 759, 761, 764, 765, 767—769, 772, 773, 795; м'який [т] і закінчення [е] (*оˈб'іст'е*)—225, 242, 269; м'який [ц] і закінчення [е] (*об'ісˈц'е*) — 243, 253; твердий [ц] і закінчення [е] (*оˈб'ісˈце*) — 229, 233, 434, 435, 440, 475, 476.

Наголос на першому складі (*оˈб'ійст'а*) засвідчено в говірках — 222, 227, 229, 242, 254, 298, 472, 475, 481, 492, 508, 515, 517, 529, 539, 541, 696, 760, 771, 773, 775, 781, 799, 810.

9. Ареал *об'ійсˈт'а* див. ЛАЗО, ч. 2, карта 129; AJPP, карта № 36; *дв'ір, подˈв'ірйа* — MAGP, t. 2, карта 57; *двур, двор* — AJPP, карта № 77.

КОМЕНТАР № 283

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 9: «Як у вас називається — *ˈпасіка, пˈчельня..?*»

2. У записах з нас. пп. 50, 247, 486 зазначено, що слово *пасіка* нове.

3. Звукові особливості слова *пасіка* скартографовано окремо (див. карту № 12).

4. Зеленим зафарбованим колом картографується також: *пчел'ˈн'ік* — 106; *пчалниˈки* — 284; *поӡ'іл'ник* — 425; *бˈӡ'іл'н'а* — 885; *пˈч'іл'н'а* — 879; *пˈчел'н'а* — 35, 237, 305, 598, 643, з ремаркою «колись звали» — 741; *пчел'ˈн'а* в тексті «*пчел'ˈн'а* розташована в лісі» — 160.

5. Зеленим наполовину зафарбованим колом позначено ще: *бӡоˈл'арник* і *бӡоˈл'арн'а* — 633; *бӡоˈл'арн'а* — 837; *пчоˈл'арн'а* — 298; *бӡоˈл'атник* з ремаркою «де багато бджіл» — 905.

6. Не картографуються відповідні назви тоді, коли в записі вказано, що вони означають місце, приміщення, у якому бджоли зимують. З таким значенням ці лексеми записано: *бӡ'іл'ˈник* — 506, 623; *пч'ілˈник* — 266; *пчолˈник* — 178, 403, 487; *пчел'ˈник* — 848; *пˈчел'н'ік* — 72; *пˈчел'н'а* — 159; *пчол'аˈник* — 328; *пчоˈл'арник* — 514; *пчоˈл'арн'а* — 249. Можна припускати, що й у випадках, коли знак нанесено, відповідні назви в окремих місцях означають назву зимового приміщення для бджіл, тим більше, що переважно ці назви виступають як паралельні до назви *пасіка*, а виразної вказівки на тотожне значення двох назв у записах нема.

7. Зеленим трикутником позначено також: *бˈчоли* — 683; *пˈчоли* і *бˈӡоли* — 299; *бˈӡоли* — 889, з ремаркою «рідше» — 744, з ремаркою «колись казали» — 898. У записах 30, 39 зазначено, що назва *пˈчоли* на відміну від назви *ˈпасіка* вживається тоді, коли небагато вуликів. На основі назви *пчоˈла* зелений трикутник поставлено в пп. 150, 307.

8. Жовтим трикутником ще передано: *вуˈл':а, вуˈл':е* — 47; *вул'ˈйе* — 20, 917, 918; *ˈул':а* — 78; *ˈвул':і* — 48; *ˈвул'і* — 51; *гуˈл':і* — 208, 920; *уˈл':і* — 919, *ˈули* з ремаркою, що назва раніше вживалася — 247; *ˈул'н'і* — 603. У записах з двох нас. пп. зазначено, що назви *гуˈл':і* — 208, *улійі* — 591 вживаються на противагу назві *ˈпас'іка* тоді, коли йдеться про малу кількість роїв. У записі 681 зазначено «*ˈпас'іка* в колгоспі, а в дядька *ˈвулики*».

9. Чорним квадратом позначено також: *т'іˈчок* — 695, 714, 715, 745; *тоˈчок* — 359. У більшості випадків (у записах 359, 511, 545, 695, 696, 714, 715, 725, 728, 751, 770) назва *т'ічˈки* (*т'іˈчок*) супроводиться ремарками, які свідчать, що вона порівняно з назвою *ˈпас'іка* має трохи відмінне значення, а саме: «місце, на якому стоять вулики». Слід мати на увазі, що назва *т'ічˈки* переважно виступає поруч з назвою *ˈпас'іка*. У записах 486, 747 відзначено, що назва *т'ічˈки* колись уживалась, а тепер називають *ˈпас'іка*. Назву *ˈт'ічки* (з наголосом на першому складі) записано — 698, 725, 729, 745, 747, 770.

10. Засвідчені в записах назви приміщення, у якому бджоли зимують, не картографуються через спорадичність, зумовлену невиразністю питання в Програмі. У різних нас. пп. записано такі назви зимового приміщення для бджіл: *мшан'ік* — 16; *мˈшан:ик* — 288; *йемишеˈник* — 109, 190; *амˈшан':ік* — 8; *амшаˈник* — 274; *амшеˈник* — 110; *амшеˈн':ік* — 921; *омшеˈник* — 141; *омшаˈник* — 115, 312; *омˈшан'ік* — 328, 515, 527; *оўˈшаник* — 121, 173, 376, 639, 868; *вовˈшанік* — 629; *оўшаˈник* — 125, 126; *імˈшен'* — 5; *імшеник* — 162; *імˈшан'ік* — 17, 66; *мши̯ен'* — 6; *обшеˈник* — 120, 922; $об^пˈше$*н'ік* — 186; *обшаˈник* — 171; *обˈшевник* — 147; *обчаˈник* — 148; *опшеˈник* — 178, 311, 317; *опˈшеник* — 177; $об^п$*шал'ˈник* — 193; *миˈшовник* — 283; *обˈшарн'а* — 847; *ол'шаˈник* — 161; *ол'ˈшан'ік* — 419, 581; у нас. пп. 125, 126 назву *оўшаˈник* і в нас. п. 193 $об^п$*шал'ˈник* записано без будь-яких ремарок про значення; *ˈтемник* — 695, 696, 699, 700, 702, 709, 714, 719, 734, 747, 751, 755, 776, 786; *темˈник* — 470, 505, 531, 538, 543, 544, 570, 692, 697, 715, 717, 722, 728, 732, 740, 750, 756; *стебˈник* — 450, 506, 729; *л'ох* — 277; *катˈрага* — 378; *ˈпогріб* — 389.

11. Окремі назви й ремарки засвідчено: 499 — «*ˈпас'іка* — то вулики, а обгорожене місце — то це *тэбник*»; 711 — «колись казали *пин'ˈки*, а зараз кажуть *ˈпас'іка*»; 875 — «ˈпас'*іка*; місце, де ставлять вулики, називається *розˈсадник*»; 16 — «*мшаˈн'ік* і паралельно

вживається ˈпасʼіка, раˈс:аднʼік (не більше 3—4 вуликів)»; 20 — «ˈпасʼека — в колгоспі, в індивідуальному господарстві вулˈˈйе».

КОМЕНТАР № 284

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: а) корів? б) коней? в) свиней? г) овець? *(оˈбора, коˈшара..?)*»

2. У більшості відповідей на питання № 8 записано загальну назву приміщення для всіх домашніх тварин, що вживається поруч з диференційованими назвами приміщення для окремого виду тварин або ж виступає як єдина (без диференційованих назв). Через те доцільно було скласти карту на виявлення назв загального приміщення. На виявлення диференційованих назв приміщення для окремих видів тварин див. карти № 285, 286.

3. Звукові особливості назви *хлів* див. на карті № 5.

4. Скартографована назва *коˈнʼушнʼа* здебільшого означає приміщення для коней і корів. Назву *коˈнʼушнʼа,* що означає приміщення для всіх домашніх тварин, записано тільки в нас. пп. 887, 914.

5. Не скартографовано таких поодиноких назв загального приміщення для домашніх тварин: *ˈпунʼа* — 16; *одˈрʼіна* — 23; *ˈлʼіпка* — 324; *сˈтайнʼа* (приміщення для коней і корів) — 836; *сˈтайнʼа* (приміщення для коней і свиней) — 604; *коˈроўник* — 651.

6. Ареали *хлʼіў, саˈраї* див. SPGW, карта № 20; *саˈраї, ˈшопа* — АЛМ, пит. № 1438; *хлʼіў* — БДА, т. 1, карта № 252; т. 2, карта № 254; т. 3, карта № 284; т. 4, карта № 353.

КОМЕНТАР № 285

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: б) коней?»

2. У багатьох відповідях на питання № 8 записано назву загального приміщення для всіх домашніх тварин, що вживається поруч з назвами диференційованих приміщень для окремого виду тварин або ж виступає як єдина (без назв диференційованих приміщень). На виявлення назв загального приміщення див. карту № 284; у цій карті такі назви не зображаються.

3. Якщо назва *коˈнʼушнʼа* в говірці певного пункту виступає як паралельна до назви *сˈтайнʼа,* то вона, як правило, стосується приміщення для коней у колгоспі.

4. У різних записах відзначено такі голосні звуки в початковому складі іменника *конюшня: каˈнʼушнʼе* — 95; *каˈнʼушнʼа* — 1—4, 6—9, 13, 15—17, 47, 64, 67, 68, 71, 73, 75, 76, 80, 83, 86—88, 93, 94, 96, 97, 99, 103—105, 108, 110, 111, 129—133, 136, 139, 140, 143, 169, 172, 175, 279, 920; *коᵘˈнʼушнʼа* — 266, 558, 772, 777, 790, 795, 845, 872, 912; *коˈнʼушнʼа* — 32, 223, 290, 433, 435—437, 439, 440, 444, 445, 447, 463, 464, 522, 560, 843, 888, 889, 892, 901; *куˈнʼушнʼа* — 441, 446, 508, 782.

5. У нас. п. 503 засвідчено варіант *киˈнʼушнʼа.*

6. Поруч з назвою *каˈнʼушнʼа* засвідчено її дериват: *каˈнʼушнʼік* — 4; *каˈнʼучнʼік* — 66.

7. У 685 нас. п. назву *стаїнʼа* записано з наголосом на останньому складі *(стаїˈнʼа).* Варіант *сˈтавнʼа* записано — 429, 468.

8. Не картографуються записані як назви приміщення для коней такі лексеми: *стаˈнок* (з ремаркою «в колгоспному господарстві») — 114; *воˈловнʼа* — 576; *ˈшопа* — 739; *кˈлунʼа* — 624; *стоˈдола* — 404; *ˈлʼіпка* — 320; *ˈзагорода* (з ремаркою «влітку») — 865; *коˈшара* — 130, 367, 428; *оˈбора* — 254, 516; *хлʼіў* — 2, 98, 131, 191, 320, 321, 345, 357, 364, 416, 417, 421, 723, 725, 758, 802; *саˈрай* — 1, 131, 196, 297, 321, 324, 327, 329, 343, 364, 369, 383, 416, 417, 422, 557, 575, 585, 587, 591, 602, 607, 628, 650, 821, 830, 832, 841, 845, 848, 875, 890, 896, 907; *поˈвʼітка* — 302, 343, 399, 515, 551, 557, 563, 585, 631, 637, 794, 888, 893.

9. Ареал *сˈта(ї)нʼа* див. MAGP, t. 2, карта № 66; AJPP, карта № 67.

КОМЕНТАР № 286

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 8: «Як у вас називається приміщення для домашніх тварин: г) овець?»

2. У багатьох відповідях на питання № 8 записано назву загального приміщення для всіх домашніх тварин, що вживається поруч з назвами диференційованих приміщень або ж виступає як єдина. На виявлення назв загального приміщення див. карту № 284; на цій карті такі назви не зображаються, тому в деяких місцях карта вийшла розрідженою.

3. З ремарок або з тексту в записах видно, що назви *вʼіўˈчарнʼа (оўˈчарнʼа), вʼіўˈчарник (оўˈчарник), оˈвечник (оˈвешник)* стосуються переважно колгоспного приміщення.

4. Як *вʼіўˈчарнʼа* картографуються варіанти: *аўˈчарнʼа* — 76, 83, 103, 130, 186, 274, 287; *воўˈчарнʼа* — 235, 245, 342, 358; *виўˈчарнʼа* — 275; *говэˈчарнʼа* — 463.

Як *оўˈчарник* картографуються: *аўˈчарнʼік* — 1, 2, 4, 6—8, 13, 15, 17, 47, 64—68, 71, 73, 93, 94, 96, 97, 104, 105, 108; *оўˈчарнʼік* — 23, 46, 74; *воўˈчарнʼіᵘк* — 27; *оᵘўˈчарнʼік* — 53; *аўˈчарник* — 88, 128, 131, 133, 134, 136, 139, 143, 279; *ωўˈчарник* — 229; *говˈчарник* — 762.

6. Як *оˈвешник* картографуються: *аˈвешнʼік* — 18; *оᵃˈвешник* — 186; *аˈвешник* — 9, 134, 172; *гоˈвешник* — 440, 485, 488, 506, 759, 764, 768, 772; *гуˈвешник* — 446.

7. Однаково картографується *оˈвечник* і варіанти: *аˈвʼечнʼік* — 3, 94; *аˈвечник* — 111, 129, 140; *аˈвʼіечᵘник* — 110; *оˈвєчнік* — 20; *гоˈвечник* — 478, 483, 762, 795.

8. Червоним ромбом картографується також: *вівˈчиниц'* — 390, 398, 407; *вівˈчинэц'* — 412; *овˈчиниц'* — 422.

9. Зеленим колом передано ще: *каˈшара* — 17, 124, 186; *коˈшара* — 32, 433, 447, 479; *коˈшарка* — 862; *коˈшарник* — 420, 576.

10. Як *оˈбора* картографується: *гоˈбора* — 445, 449, 465, 473, 487, 504, 547, 685, 731, 734, 736, 740, 745, 756, 758, 768, 769; *гаˈбора* — 442; *аˈбора* — 101.

11. Не картографуються записані в окремих нас. пп. такі назви приміщення для овець: *аўˈчарка* — 16, 88; *оˈвушник* — 177; *оўшаˈник* і *овˈшарник* — 144; *вівˈчишник* — 378; *саˈрай* — 156, 257, 383, 413, 905; *ˈшопа* — 721, 748; *коˈмора* — 854, 883; *сˈтанʼа* — 215, 436; *сˈтійбище* — 398; *кˈлунʼа* — 343; *оˈтарок* — 888; *балˈган* — 868; *оˈшара* — 817; *заˈкот* — 820; *кˈлʼітка* — 507; *огоˈрожа* — 634; *ˈтирло* («загородь у степу») — 701; *ˈдаванка* — 890; *заˈгін* — 17, 183, 301, 335, 342, 364, 368, 389, 398, 607, 608, 633, 660, 678, 679, 816, 820, 854, 864, 894, 903, 907, 915; *хлʼіў* — 50, 60, 80, 84—86, 208, 239, 242, 246, 294, 297, 302, 330, 335, 372, 413, 487, 500, 544, 548, 550, 583, 589, 590, 678, 703, 708, 719, 720, 722, 737, 752, 761, 770, 779, 782, 784, 789, 858, 907, 910; *поˈвʼітка* — 320, 324, 325, 570, 584, 602, 603, 682, 793, 796, 820, 859, 894, 899, 900, 902, 916; *ˈзагорода* — 293, 332, 413, 414, 618, 860, 864, 906.

12. У записах 31, 185, 257, 272, 273, 530, 706 відзначено, що в говірці назви приміщення для овець немає.

13. Ремарки, що уточнюють значення назви *коˈшара,* записано: 302 — «відгороджене в сараї приміщення для овець»; 424 — «вівці літом у кошарі»; 483 — «літом овечки в кошарі»; 486 — «невеличка загорода біля хліва»; 542 — «загорода для овець надворі»; 563 — «раніше була для овець зимою і літом — *коˈшара*»; 564 — «літня стоянка овець»; 634 — «це будочка як клуня з дерева, вкривається очеретом»; 648 — «обмазана глиною ліса»; 759 — «місце, де вівці ночують улітку, просто огороджене місце»; 764 — «кошара — надворі коло хліва»; 774 — «це обгороджене надворі місце, там більше літом овечки»; 776, 784 — «надворі коло хліва»; 782 — «літнє приміщення для овець».

14. У записах є ремарки до значення назви *оˈбора:* 473 — «загорода з ліщини, приміщення для овець, де вони знаходяться вдень»; 499 — «*оˈбора* — коли нема хліва»; 704 — «літом овець заганяють в *оˈбору*»; 744 — «*оˈбора* — це загорода коло кошари».

15. Ареал *вʼіўˈчарник* див. ДАБМ, карта № 231.

КОМЕНТАР № 287

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 5: «Як у вас називається будівля для снопів, полови, соломи: *кˈлуня, стоˈдола..?*»

2. Червоним колом скартографовано також: *кˈлˑунʼа* — 60, 90, 241, 270, 319, 329, 354, 359, 477, 549, 550, 563, 582, 584, 589, 607, 617, 622, 766, 777, 795, 799, 826, 828, 832, 845; *кˈлунʼа* — 103, 133, 591, 605, 608, 676, 727, 739; *кˈлунʼі* — 161, 177, 178, 180, 372, 387, 389, 419, 506, 508, 585, 590, 592, 642, 648, 673, 674, 846, 848, 884, 895, 907, 914; *кˈлунʼі* — 172, 524, 678, 767; *кˈлунʼӓ* — 68; *кˈлунʼе* — 95, 104.

3. Зеленим колом позначено ще: *тўок* — 20—24, 26, 27, 30, 33—38, 40—45, 48, 49, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 199, 201—204, 207, 214, 236, 240, 245, 917—919; *тўок, тік* — 25, 39, 202, 244; *тик* — 29, 211, 212, 217, 219, 254, 282; *тўок, ток* — 205; *ток* — 28, 31, 32, 55; *тук* — 53, 198; *тык* — 208; *тішк* — 209; *тік* — 248; *тіᵉк* — 523.

4. Жовтим колом зображено також: *стωˈдола* — 685, 693, 697, 699—701, 716, 717, 720, 736, 740; *стуˈдола* — 706, 709—712, 715, 718, 719, 752; *стωˈдолʼа* — 722.

5. Синім колом позначено ще: *гуˈно* — 2; *гуўˈно* — 3, 97; *гуˈн:о, гуўˈно* — 1; *гуўно* — 4.

6. Не скартографовано: *саˈрай* — 8, 12, 15, 139, 141, 160, 161, 164, 181, 192, 266, 267, 283, 295, 302, 334, 382, 389, 560, 577, 587, 619, 630, 643, 827, 829, 834, 848, 866, 868, 875, 889, 909, 912; *хлʼіў* — 85, 183, 219, 229, 294, 392, 483, 486, 501, 726, 783; *хліеў* — 21, 22, 80; *хлʼіў, саˈрай* — 292, 355, 407; *заˈсʼеки* — 28; *застˈронок* — 33; *застоˈронок* — 57, 228; *ˈшопа* — 39, 209, 227, 432, 452, 466, 493, 502, 527, 692, 701, 704, 723, 735, 747—749, 757; *ˈшопа, хлʼіў* — 433; *поˈловник* (та інші варіанти цієї назви) — 53, 97, 107, 264, 306, 359, 636, 644, 711, 714, 717, 754, 776, 789, 795, 828, 836, 849, 874, 879, 906; *поляўник, ˈшопа* — 58; *поˈлʼіўник, ˈшопа* — 724; *саˈрай, полоўник* — 144, 861; *хлʼіў, поˈлоўник* — 354; *поˈловник, коˈмора* — 817; *поˈвітка* — 301, 337, 399, 484, 514, 604, 609, 615, 625, 637, 641, 652, 750, 793, 794; *поˈвʼітка, пʼідˈнаˈвʼіс* — 90; *саˈрай, поˈвʼітка* — 905; *хлʼів, саˈрай, поˈвʼітка* — 624; *саˈрай, поˈвʼітка, ˈйатка* — 607; *паˈвʼет'* — 66; *поˈвʼіет"* — 81; *повʼет'* — 101; *шаˈлаш* — 82; *шаˈлаш, саˈрай* — 819; *сʼелʼнʼік* — 16, 96; *селˈник* — 275; *стоˈжарйе* — 145; *сˈтожа* — 443; *коˈмора* — 464, 771, 786, 900, 901; *заˈсʼік, коˈмора* — 212; *коˈморʼа, заˈкат* — 841; *наˈвʼіс* — 322; *ˈлʼепка* — 358; *амˈбар* — 14, 159, 426, 808; *амˈбар, коˈмора* — 105; *амˈбар, инˈбар* — 114; *аˈвʼін, коˈмора, амˈбар, иˈнˈбар* — 17; *аˈвʼін* (всередині для сушки снопів) — 13; *чуˈлан* — 629; *ˈшопа, приˈтула* — 745; *на гоˈрʼі* — 503; *балˈган* — 853, 881; *саˈрай, балˈган* — 814; *куˈрʼін'* — 859; *скирˈти* — 588.

7. У записах є ремарки: *гумˈно* («давно»), *ток* («тепер») — 52; *стоˈдола* («зараз нема, йе *кˈлунʼа*») — 708; «*кˈлунʼа*, по-польськи — *стоˈдола*» — 729. З позначкою «рідко» виступають назви: *кˈлунʼа* — 1, 97, 769; *стоˈдола* — 310, 339, 378, 442, 445, 800; *гумˈно* — 131.

8. Ареал *стоˈдола* див. AJDŁ, z. 1, карта № 13; *кˈлунʼа, гумˈно, тўок* — ДАБМ, карта № 235; *стоˈдола, кˈлунʼа, гумˈно* — SPGW, карта № 14; *стоˈдола* — АЛМ, пит. № 1436.

КОМЕНТАР № 288

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 7: «Як у вас називається приміщення для с.-г. реманенту: *поˈвітка, наˈвіс?*»

2. Засвідчені в записі або в різних записах з одного нас. п. відмінні назви найчастіше наводяться без пояснення про відтінки в значенні.

3. У записі з нас. п. 2 до слова *наˈвʼіес* додано ремарку «на полі; там, де молотять».

4. Слово *підна́вес* у нас. п. 772 записано з ремаркою «рідше».

5. Жовтим зафарбованим колом передано також: *пʼідˈкатник* — 356, 414; *пʼіднаˈкат* — 328, 335, 342, 357, 363. Жовтим наполовину зафарбованим колом зображено ще: *заˈкатиник* — 531, 537, 540, 541, 601; *пʼідзаˈкат* — 375, 779, 782. У записі з нас. п. 551 відзначено, що слово *заˈкат* означає приміщення для машин.

6. Назву *шоˈпа* (з наголосом на другому складі) засвідчено — 24, 75; *ˈшопа* і *шоˈпа* — 27. У п. 439 синє коло поставлено на основі форми *ˈшіпка*; у 714 — *ˈшипчина.*

7. У записах 774, 775, 779, 786, 790 відзначено, що слово *воˈзоўнʼа* означає приміщення для воза; у нас. п. 493 слово *воˈзоўнʼа* записане з ремаркою «в колгоспі». У п. 432 коричневе коло поставлено на основі запису *пʼідвоˈзоўнʼа.*

8. Слово *катˈрʼага* з пом'якшенням [р] перед [а] записано — 720; у п. 729 відповідний знак поставлено на основі запису *катˈрашка.*

9. У багатьох нас. пп. у відповідь на питання № 7 записано назву не спеціального приміщення для сільськогосподарського реманенту, а взагалі приміщення, в якому може знаходитись реманент.

Ці назви не картографуються. Так, слово *саˈрай* записано — 10, 19, 81, 146, 148, 164, 168, 190, 192, 194, 266, 267, 286, 292—296, 312, 315, 320, 322, 327, 338, 340, 361, 368, 372—374, 383, 387—390, 393, 394, 398, 399, 401, 405—407, 410, 414, 421—424, 428, 510, 532, 536, 552, 553, 558, 559, 564, 565, 568, 569, 585, 603, 609, 623, 629, 631, 636—639, 643, 647, 648, 650, 651, 653, 657—660, 662, 664, 665, 671, 673, 675, 680, 682, 684, 692, 714, 725, 747, 750, 752, 793, 804, 807, 810, 814, 827, 832, 834, 840, 841, 845, 848, 857—859, 862, 864—870, 877, 881, 890, 893, 896—902, 907, 910, 914, 921, 922; *саˈрайчик* — 288; *кˈлун'а* — 67, 87, 144, 331, 372, 426, 549, 662, 675, 681, 705, 680, 820, 863, 866, 893, 896, 899, 900, 910, 916; *хл'іў* — 32, 55, 103, 116, 137, 151, 153, 158, 219, 294, 295, 354, 381, 411, 533, 692; *кладоˈва* — 119, 673; *клаˈдова* — 162, 173, 358, 382, 753, 812, 818, 855, 900; *клаˈдоўка* — 25, 183, 285, 300, 355, 518, 520, 703, 722, 888; *заˈкатний саˈрай* — 56, 222, 307, 375, 563, 566, 576, 580, 583, 656, 829, 860, 873; *п'ідˈкатний саˈрай* — 590, 644, 661, 761; *заˈкатний хл'іў* — 392, 800; *подˈкатний хл'іў* — 422.

10. Крім відзначених, у записах трапляються ще такі назви, що не картографуються: *ˈповіта* — 178; *падпаˈвет':а* — 7; *падпаˈв'ец':е* — 16; *наˈкат* — 342; *заˈкатка* — 824; *подˈташч'е* — 164; *подˈйезд* — 195; *сˈтан'а* — 199; *сˈтайн'а* — 543, 647; *коˈмора* — 299, 532, 570, 630, 725, 735; *ком'ірˈчина* — 674; *наˈв'ішчик*, *ˈхижа* — 319; *ˈхишка* — 587; *хижˈчина* — 601; *кл'іеm'* — 20; *вісˈтепка* — 28, 33; *стел'ˈмашн'а* — 59; *штел'ˈмашн'а* — 490, 708; *ˈпун'ка* — 71; *пр'ігˈреб'іца* — 99; *амуˈн'ішник* — 127; *буд'іˈвен'н'а* — 139; *ˈкуз'н'а* — 147, 403, 646, 890; *коˈс'ак* — 233; *дриˈвотн'а*, *дроˈвотн'а* — 238; *дровˈник* — 424; *наˈмет* — 265; *амˈбар* — 426, 832; *амˈбара* — 274; *вимˈбар* — 418; *лахˈвет* (з ремаркою «покрівля на стовпах») — 321; *пид^{т}ˈход*, *пид^{т}ходˈна поˈв'ітка* — 329; *пˈлотн'а* — 543; *чуˈлан* — 328, 429; *чуˈланчик* — 587; *машˈтарн'а* — 444, 791; *машˈтарка* — 547; *кˈритэй тік* — 479, 487; *накрит'ˈт'а* — 512, 539, 560; *гаˈлашник* — 516; *прикаˈлабок* — 522; *майсˈтерн'а* — 645, 735, 754; *куˈр'ін'* — 670, 872; *воˈлоўн'а* — 724; *коˈн'ушн'а* — 846; *приˈтула* — 745; *приˈтулок* — 298; *стоˈдолка* — 749; *поˈлоўник* — 802; *балˈган* — 823, 868; *ˈшорн'а* — 826; *хаˈлупник* — 879; *отˈкоси^{е}ц'*, *отˈкосник* — 622; *маˈн'ета* (з ремаркою «таке приміщення невеличке») — 643; *суˈшарник* — 893; *шаˈлаш* — 320, 326, 516, 522, 622, 725, 797, 836, 894; *хаˈлаш* — 875, 889, 905; *шаˈлашник* — 622; *приˈчепа* — 450, 483, 486, 489, 497, 696; *гаˈраж* — 38, 206, 221, 231, 236, 247, 254, 287, 291, 304, 325, 326, 342, 353, 355, 404, 408, 433, 483, 553, 559, 592, 616, 624, 626, 627, 629, 651, 667, 692, 713, 744, 754, 773, 799, 809, 816, 820, 822, 835, 839, 859, 867, 888.

12. Ареали *поˈв'ітка*, *поˈв'іт'* див. ДАБМ, карта № 238; *поˈв'іт'*, *ˈшопа* — SPGW, карта № 19; *п'ідна'в'іс*, *ˈшопа*, *ˈшура* — АЛМ, пит. № 1431—1434.

КОМЕНТАР № 289

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 4: «Як у вас називається частина труби на хаті, яка міститься зверху: *диˈмар*, *верх*, *труˈба*, *ˈбовдур* чи ще якось?»

2. Не скартографовано назв, що означають інші реалії: *ˈкомин* («у хаті»); *ˈлежен'* («на хаті») — 236; *ˈлеже^{и}н'* («частина димоходу, розміщена на горищі») — 425; *вэрˈха закˈрит'* — 290.

3. Не скартографовано: *ˈбароў* — 14; *бороˈвок* — 159; *буˈраў* — 370; *гоˈлоўка* — 78, 82, 102, 131, 161, 189, 206, 215, 224, 239, 247, 329, 331, 359; *пˈриголовок* — 555; *ˈлежен'*, *ˈлêжен'*, *гаˈлуовка* («верх труби») — 106; *ˈлежин'* — 429; *леˈжак*, *стоˈйан* — 249; *ˈвîвадник*, *ˈвîваден'* — 88; *таз* — 157; *биˈчок* — 165, 188, 191, 193; *ˈліса* — 214; *димоˈхîд* — 218; *димоˈход* — 512; *ˈнастаўка* («з цегли або дерева») — 398, 623; *розˈвершок* — 671; *гоˈра* — 768.

4. До окремих назв димаря в записах з деяких нас. пп. є такі ремарки: *ˈкомêн* («уся труба, починаючи від печі, до кінця над покрівлею») — 1, 64; *ˈком'êн* («уся труба, починаючи від стелі, до кінця над покрівлею») — 4; *труˈба* («з цегли»), *ˈбовдур* («з дерева») — 83, 114, 116, 120, 121, 123, 126, 132, 145, 274, 279, 323; *ˈбоўдур* («дерев'яний»), *гоˈловка* («з цегли») — 92; *ˈдимник* («дерев'яний»), *труˈба* («цегляна») — 103, 109, 133, 134, 136, 140; *диˈмар* («з дощок»), *труˈба* («з цегли») — 137; *труˈба*, *диˈмар* («рідко, з дощок») — 138; *ˈбовдур*, *труˈба* («рідше, з цегли») — 139; *труˈба*, *ˈбоўдур* («з цегли обидва») — 146; *труˈба* («вивід диму через лежак на горище»), *ˈбовдур* («вивід диму через сіни і горище») — 152; *труˈба*, *ˈбовдур* («з дерева») — 155; *труˈба* («з цегли») — 157, 160; *диˈмар* («колись говорили») — 178; *димˈник* («з дощок»), *ˈкомен* («з цегли») — 257; *верх* («дерев'яний, високий») — 281; *верх*, *ˈбоўдур* («в заводі») — 306; *диˈмар* («з цегли»), *ˈбовдур* («дерев'яний») — 328; *ˈвив'ід* («коли лісяний») — *труˈба* («коли цегляна») — 409; *ˈбоўдур* («у старих хатах, з дерева, обмазаний глиною») — 359; «поміщики казали *димоˈх'ід*, *труˈба*» — 425; *ˈбовдур* («часто, тільки з цегли»), *диˈмар* («часто, весь димохід») — 426; *диˈмар*, *верх* «колись казали *ˈбовдур*» — 514; *верх* («труба, виплетена з лози й обмазана глиною; відживає слово») — 551; *диˈмар*, *труˈба* («нове») — 633; *диˈмар'* («з дерева») — 842; *диˈмар* («з цегли») — 845.

Крім того, у записах є ремарки: «рідше» до назви *ˈкомен* — 3; до назви *труˈба* — 67, 68, 90, 153, 243, 286, 302, 321, 327, 333, 900; до назви *диˈмар* — 138, 317, 440, 466, 549, 550, 576, 607, 682, 705, 759; до назви *верх* — 182, 651; до назв *верх*, *труˈба* — 644; до назв *ди^{е}ˈмар*, *ˈвив'ід* — 577; до назв *диˈмар*, *труˈба* — 538; «частіше» до назви *ˈбоўдур* — 149; до назви *верх* — 371; «давніше», «рідше» до назви *диˈмар'* — 398; «новіше» до назви *диˈмар* — 574; «нове» до назви *труˈба* — 633.

6. У записах нас. пп. 795, 805, 810, 815 назву *диˈмар*, уживану поряд з іншою назвою, узято в дужки.

КОМЕНТАР № 290

1. Карту складено за відповідями на питання Програми 57 б): «Як у вас називається — *роˈгач* чи *ˈвилошник*, чи *ˈвилка..?*»

2. Червоним колом відображені варіанти з м'яким кінцевим [ч']: *рогˈач'* — 185, 194, 412, 417, 418, 425, 597, 641, 645, 649, 664, 836, 859, 872, 879, 884, 906, 913, 916, 921; *руˈгач'* — 806.

3. Червоним контурним колом зображено: *ругаˈч'і* — 446; *рогаˈчи^{і}* — 774.

4. Червоним трикутником скартографовано ще: *рогачˈки* — 386; *роˈгатка* — 348; *рогатˈки* — 156, 352.

5. Зеленим контурним колом позначено також: *вилˈка* — 245, 253, 314, 347, 359, 361; *ˈвила* — 127, 152, 154, 308, 313, 351; *ˈвилки* — 11, 12, 19, 45, 62, 71, 72, 76, 78, 79, 100, 102, 103, 106—110, 113, 114, 116, 119, 128—131, 133—136, 143, 149, 158, 161, 164, 166, 170, 172, 187, 188, 216, 252, 274, 279, 325, 346, 353, 373; *вилˈки* — 33, 34, 39, 41, 50, 52; *ˈвилк'і* — 16, 97, 99, 104, 208; *вилˈк'і* — 201, 222; *ˈви^{і}лка* — 49, 247; *ˈви^{і}лки* — 54, 84; *ви^{і}лки^{і}* — 68, 71, 75, 82; *ˈви^{і}лк'і* — 20; *ˈвілка* — 5, 24, 271; *ˈві^{и}лка* — 59; *ˈвîлкî* — 22, 29, 60; *ˈві^{и}лки^{і}* — 81; *ˈві^{и}лкі^{и}* — 57; *ˈв'ілка* — 7, 44, 239, 276; *ˈв'ілки* — 28, 30, 40, 47, 54, 70, 73, 95, 237; *ˈв'ілки^{і}* — 8, 38, 87, 234; *ˈв'ілк'і* — 1, 3, 4, 10, 13—15, 17, 18, 29, 46, 51, 64—68, 77, 94, 96, 105, 917—919; *в'ілˈк'і* — 26, 32, 204, 205, 236; *ˈвіелки* — 21; *віилˈка* — 209.

6. Зеленим квадратом позначено також: *ˈвилошник* — 6, 9, 23, 111, 112, 124, 128, 130, 132, 138, 140, 142, 150, 160, 162, 163, 168, 170, 186, 187, 189, 213; *вилошник* (без наголосу) — 159, 238; *виˈлочник*—273; *ˈвилочник*—277; *виˈлишник*—242; *ˈв'îлашник*, *вîˈлочник*—88; *вîˈлошник*—63; *ві^{ш}ˈлашн'ік*—69; *ві^{и}ˈлошн'іл* — 27; *ˈв'ілашн'ік* — 101; *в'іˈлочн'ік* — 74; *ˈв'ілочн'ік* — 77; *в'ілошник* — 43, 61, 98, 203—205, 258, 276; *ˈв'ілошник* — 48, 93; *ˈв'ілошн'ік* — 240; *в'іˈлошн'ік* — 241; *навиˈлошник* — 146; *веˈлошник* — 219.

7. Жовтим колом відображено також: *пидˈн'ом* — 338; *п'îдˈн'ім* — 549; *п'ідˈн'ім* — 339; *п'ідˈн'ома*, *підˈйома* — 551; *п'іˈдойма* — 555, 587.

8. Синім трикутником позначено ще *бˈрачки* — 85, 311, 324, 325, 327, 330, 375.

9. Чорним колом зображено також: *охˈват* — 177; *охват* — 178; *ˈохват* — 176, 185; *хват* — 385.

10. Чорним контурним колом відбито ще: *хватˈки* — 173, 184, 588; *охватˈки* — 174, 179; *охˈватки* — 180, 182; *охˈваток* — 183; *хˈватка* — 370, 372.

11. Не скартографовано: *качеˈрежник* — 6; *роги* — 78; *ожоˈги* — 325; *шˈчипц'і* — 382; *чеˈп'іга* — 401; *круˈчок* — 692; *ˈйемк'і*, *ˈйемки* — 922; *круˈчок* — 700, 708, 711, 712, 719, 722, 737; *прент* — 709; *курˈв'ін'ка* або *круˈчок* — 717.

12. У записах є ремарки: «рідше» до назви *роˈгач* — 46, 342, 383; до назви *ˈв'ілка* — 198; до *п'ідˈн'ом* — 333; до *шˈчипц'і* — 372; «зрідка» до назви *рогаˈч'і* — 398; «рідко» до назви *рогаˈч'і* — 225, 391, 590; до *роˈгач* — 346, 552, 588; «дуже рідко» до назви *рогаˈч'і* — 359; «частіше» до назви *ˈв'ілк'і* — 46; до *виˈлошник* — 253; до *ˈвилка* — 310.

13. Ареал *роˈгач* див. АРГВМ, карта № 192.

КОМЕНТАР № 291

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 57 а): «Як у вас називається — *коцюˈба* чи *кочерˈга*, чи *коˈвіня..?*»

2. Червоним колом скартографовано також: *кучерˈга* — 22, 79, 85, 89, 272, 444, 446; *кωчерˈга* — 29, 792; *ку^{о}черˈга* — 31, 507; *каче^{а}рˈга* — 1, 3, 8, 13, 64, 71, 96, 97, 104, 105, 136, 183; *ко^{у}черˈга* — 271, 281, 289; *ка:черˈга* — 5; *кача^{е}рˈга* — 4; *качарˈга* — 17, 94; *качäрˈга* — 106; *коче^{и}рˈга* — 308, 335, 344, 362, 425, 562, 570, 577, 601, 604, 605, 608, 609, 614, 615, 730, 819, 820, 833, 849, 854; *кочи^{е}рˈга* — 329, 547, 845; *качирˈга* — 92, 602, 675; *коч'ірˈга* — 193, 672, 881.

3. Зеленим колом позначено ще: *куц'уˈба* — 439—441, 446, 451, 466, 470, 475, 498, 511, 543, 702, 723, 727, 740, 745, 748, 750, 752, 754, 761, 794, 810; *кωц'уˈба* — 218, 225, 228, 229, 433, 435—437, 447, 454, 455, 463, 479, 486, 487, 489, 494, 502, 685, 691, 693, 699, 700, 714—717, 724, 725, 731, 734, 736; *ку^{о}ц'уˈба* — 35, 467, 507, 784; *ко^{у}ц'уˈба* — 493, 547, 687, 730, 753, 756, 765, 779, 787, 790, 795.

4. Чорним колом зображено також: *ков'еˈн'а* — 44, 57; *коˈв'ен'а* — 53; *к'ів'еˈн'а*, *ков'еˈн'а* — 74, 75; *кувеˈн'а* — 46, 75, 78, 82; *кав'êˈн'а* — 88; *комеˈн'а* — 242; *ковиˈн'а* — 273; *коˈв'ін'ка* — 460, 745, 749, 751; *кωˈв'ін'ка* («палиця, зігнута з одного боку») — 464; *курˈв'ін'ка* або *круˈчок* — 717.

5. Не скартографовано: *чеˈпіга* — 148; *ˈоживо* — 450; *коˈпистка* — 460; *жаровˈничка* — 513; *круˈчок* («залізний прилад для перемішування жару в печі») — 697, 702, 708, 711, 712, 717, 718, 722, 734, 741, 745, 748, 757; *ватраˈжок* — 715; *роˈгатка* — 803; *кочуˈба* — 816; *кочеˈрежка* — 877, 879, 897, 909; *кочіˈрежка* — 814; *кочеˈрожка* — 775.

6. У записах е ремарки: «рідко» до назви *кочерˈга* — 78, 714; до назви *коц'уˈба* — 287, 711, 842; «рідше» до назви *комеˈн'а* — 242; до назви *кочерˈга* — 244; до назви *коц'уˈба* — 284; «застаріле» до назви *коц'уˈба* — 259; «зрідка» до назви *коц'уˈба* — 841.

7. Наведено такі зауваження до назв кочерги: *кωц'уˈба* («з дерева»), *кочэрˈга* («залізна») — 445; *коц'уˈба*, *кочерˈга* («місце, де стоять усі знаряддя до печі») — 537; *ко^{у}ц'уˈба*, *кочи^{е}рˈга* («раніше говорили») — 447; *коц'уˈба* («дерев'яна»), *коˈв'ін'ка* («залізна») — 696; *коц'уˈба* («дерев'яна, для печі»), *кочэрˈга* («для плити») — 703; *коц'уˈба* («для печі»), *коˈв'ін'а* («для плити») — 710; *коц'уˈба*, *кочерˈга* («залізний гачок») — 726; *коц'уˈба*, *кочерˈга* («до плити») — 773; *кочирˈга* («дерев'яна»), *коц'уˈба* («залізна») — 836; *кочи^{е}рˈга* («залізна, рідко — дерев'яна») — 845; *кочэрˈга* («для плити») — 877.

8. Ареал *кочерˈга* див. АЛМ, пит. №№ 1245, 1246.

КОМЕНТАР № 292

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 51: «Як у вас називається — *гˈлечик*, *глаˈдущик* чи *глаˈдишка..?* Для чого вживається?» і на частину питання № 250: «Гˈлечик *молоˈко ноˈсити* чи гˈлечик *до (для) ˈношення молоˈка*, чи *щоб молоˈко ноˈсити?*»

2. Червоним колом відображено також: *гл'уок* — 7; *гл'ок* — 8, 16; *глэк* — 671; *гл·ек* — 82, 320; *гл'ек* — 5, 13, 17, 21, 26, 64, 68, 71, 80, 93, 105.

3. Червоним трикутником позначено ще: *гˈл'ечîк* — 1 (паралельно до *гˈл'ечик*); *гˈлеч'ік* — 21, 185 і як паралель — 2, 290; *гˈл'ечи^{і}к* — 8, 108; *гˈл'еч'ік* — 14, 22, 99; *гˈл·еч·ік* — 15; *гˈлечік* — 19 (як паралель), 23; *гˈлечîк* — 31 і як паралель — 177, 299; *гˈл·ечîк* — 35, 241; *гˈлечи^{і}к* — 131, 193; *гˈлечи^{е}к* — 604, 608, 818, 833 і як паралель — 476, 730; *гˈл·ечи^{е}к* — 561, 609; *гˈлечэк* — 184, 293, 324, 436, 453, 573, 651, 652, 664, 788, 816, 821, 878 і як паралель — 387, 414, 418, 628, 647, 653, 662, 676, 822, 857, 866, 868, 883, 893, 904; *гˈличик* — 556 (як паралель); *гˈлэчик* (як паралель) — 671, 860; *гˈл'еч·ик* — 13; *гˈл'ечик* — 4—6, 13, 25, 69, 70, 72, 73, 95, 97, 100—102, 104—106; *гˈл·ечик* — 89, 270, 281, 320, 354, 355, 359, 366, 514, 515, 521, 536, 549, 560, 582, 584, 591, 601, 602, 605, 607, 766, 777, 799, 826, 828, 845 і як паралель — 243, 266, 302, 329, 339, 368, 372, 390, 477, 528, 550, 557, 558, 561, 563, 577, 580, 585, 608, 609, 614; *гˈл·ечи^{е}к* — 795; *гˈл·еч'ик* — 882; *гˈлеч'ик* — 185, 848, 879, 916 і як паралель — 400, 404, 411, 413, 597, 641, 859, 907, 913—915; *гˈлеч·ик* — 791, 819, 820, 836, 858, 921, 922 і як паралель — 901; *гˈвечик* — 220; *глеˈчик* — 174.

4. Червоним контурним трикутником відбито: *гл'а:ˈчок* — 94; *глеˈч'ок* — 683, 722; *гл'еˈчок* — 108; *гˈлечок* — 128, 139; *гˈлечук* — 162; *гˈлечак* — 173.

5. Зеленим трикутником відображено ще: *глаˈдушчэк* — 444, 447, 453, 822; *лаˈдушчик* (як паралель) — 464, 726, 727; *глаˈдусчик* — 755 (як паралель); *глаˈдужчик* — 775; *глаˈдушч·ик* — 789, 820.

6. Зеленим чотирикутником нанесено також: *гла:ˈдишка* — 3—5, 66, 93, 94, 96; *глаˈди·шка* — 20, 56 (як паралель), 57, 62, 77, 81, 82, 84, 104, 240, 917, 919; *глаˈд'ішка* — 37 і як паралель — 23, 26; *глаˈдішка* — 32, 38, 44 (як паралель), 53; *глаˈдішка* — 32, 38 і як паралель — 48, 88; *глаˈд'іжка* — 37 (як паралель); *глаˈдиˈш'ка* — 41 (поряд — *глаˈдишка*); *глаˈдушка* — 166, 267 і як паралель — 162, 287; *лаˈдушка* — 513; *глаˈдишко* (як паралель) — 171, 235; *глаˈдишжка* — 251 (як паралель); *гл·аˈдишка* — 35, 90, 110, 114, 235, 281.

7. Чорним колом позначено ще: *куˈшін* — 17; *куˈш'ін* — 18, 372, 547, 648 (як паралель), 750; *куˈш'іен* — 14 (поряд — *куˈшин*), 108; *куˈшін* — 88; *куˈши·н* — 108, 237; *куўˈшин* — 10, 26, 52, 65, 106, 110, 111, 115, 227, 289, 341, 365, 367, 374, 394, 531, 554, 567, 569, 571, 578, 610, 706, 714, 755, 762, 791, 795, 819, 843, 844, 921 і як паралель — 161, 177, 311, 383, 386, 429, 565, 667, 820, 846, 899; *ковˈшин* — 609 і як паралель — 434, 544; *кувˈш'ін* — 536; *куˈшинчик* — 161, 790.

8. У записах є різні ремарки: «стає менш уживаним» («мало вживається») до *глаˈдишка* — 1, 97; *гˈлечик* — 80, 416; «зрідка» («рідше», «рідко») до *гˈлечик* — 34, 113, 267, 282, 475, 633, 639, 673; *глаˈдушка* — 476; *глаˈдушчик* — 484, 531, 543; *куˈшин* — 114, 178, 411, 551, 647, 651, 659; *куˈш'ін* — 547; *кувˈш'ін* — 536; *куўˈшин* — 795; «хто з поляків, той каже *гл·аˈдушчиек*» — 795; «нове слово» («уживається тепер») до *глаˈдушка* — 287; *куˈшин* — 3, 97, 667, 922; «частіше (вживається)» до *гˈлечик* — 450; *глаˈдушчик* — 767; *глаˈдишка* — 284; *куˈшин* — 194, 296, 673, 674; «з вушком (вухом, ручкою)» до *гˈл'ечик* — 1, 4, 5, 100, 104, 105; *гˈл'ечік* — 64; *гˈл'ечик* — 74; *гˈлечик* — 11, 85, 103, 121, 122, 124, 125, 129, 130, 135, 137, 149, 150, 159, 164, 166, 173, 314, 316, 470, 714, 747, 758, 781; *гˈл·ечик* — 118; *гˈлечок* — 139; *гл'уок* — 7; *гл'ек* — 64, 68, 71, 101; *глек* — 83, 85, 133, 155, 175, 307; *куˈшин* — 10, 68, 79, 124, 373, 421, 828; *куˈшін* — 17; *кувˈшин* — 289; *глаˈдишка* — 101; *лаˈдушка* — 513; «без вуха (ручки)» до *гˈлечик* — 79, 426; *глаˈдушчик* — 747; *глаˈдиˈшка* — 71; *глаˈдишка* — 79, 83, 85, 122, 124, 125, 130, 132, 135, 139, 148, 149, 315; *гл·аˈдишка* — 118; *куˈшин* — 164; «менший» («маленький», «малий») до *гˈлеч·ік* — 27; *гˈлечик* — 85, 148, 252, 310, 316, 470, 724, 743, 762, 889; *гˈлечиˈк* — 247; *глаˈдишка* — 435; «великий» («більший») до *гл'ек* — 68, 101; *глек* — 85, 133, 724, 865, 889; *глаˈдушчик* — 435, 470, 724, 743; *глаˈдишка* — 85, 123, 253; *глаˈди·шка* — 247; *лаˈдушка* — 513; *куˈшин* — 670; «з вузькою (вужчою) шийкою» до *глек* — 57; *гл'ек* — 68; *гˈлечик* — 227, 703; *куўˈшин* — 227; «шийка ширша (товста)» до *глаˈдушчик* — 703; *глаˈдішка* — 53; *глаˈдишка* — 227; «середній» до *куˈшин* — 148; «рівний» до *гˈлечик* — 319; «пузата» до *глаˈдишка* — 319; «різна форма» до *глаˈдишка* — 163; *гˈлечик* — 753; «на п'ять літрів» до *гˈлеч·ик* — 789; «літрів на два-три» до *гˈлеч·ик* — 820; *глаˈдушчик* — 789; *глаˈдишка* — 73, 252, 310; *куˈшин* — 73; *глаˈдушчик* — 778, 781; «для молока й квасу (молока, меду й води, загалом — для молока та інших рідин)» до *гл'уок* — 7; *гл'ек* — 102; *глек* — 141, 144; *гˈлечик* — 90, 91, 110, 112, 127, 130, 137, 138, 150, 153, 158, 172, 173, 232, 298, 302, 319, 361, 421, 450, 459, 470, 473, 478, 510, 524, 528, 530, 535, 569, 612, 628, 673, 695, 700, 711, 715, 729, 746, 754, 771, 842, 897, 912; *гˈл'ечик* — 70, 102, 104; *гˈлечэк* — 683; *гˈлеч·ик* — 836; *глаˈдушчик* — 467, 726; *глаˈдишка* — 153; *куˈшин* — 29, 153, 192, 673, 683, 836, 897; *кувˈшин* — 569; «для молока й сметани (стоянки)» до *глек* — 889; *гˈлечик* — 681, 682; *гˈл·ечик* — 777; *куˈшин* — 848; «для молока та інших продуктів» («для всього») до *гˈл'ечик* — 97; *глаˈдишка* — 61, 63, 95, 246, 275; *куˈшин* — 381; «у піч ставити (варити)» до *гˈлечик* — 775; *гˈлеч'ик* — 58; «щоб зливати (відстоювати, заквашувати)» до *гˈлечик* — 385, 707, 798; *глаˈдушчик* — 707, 727, 762, 771, 775, 778, 781; «носять молоко» до *гˈлечик* — 778, 781.

Назв посуду, який, згідно з записами, має інше призначення, тобто не використовується для молока, не відображено (пор. *гл'ок* — «для води, олії» — 46).

9. Не скартографовано окремих, здебільшого поодиноких або ареально розрізнених лексем: *ˈгорщчик* — 212, 506, 741, 747; *горшˈчок* — 71; *горшˈч·ок* — 791; *горшˈчечок* — 388; *горˈшок* — 559; *горшˈчок* — 25, 36, 201, 206, 382, 421, 450, 559, 761, 791; *ˈкухол'* — 71; *ˈкухел'* («великий») — 80; *ˈкухл'ік* («менший») — 81; *б'іˈтон* — 178; *биˈтон* («зберігати молоко влітку в колодязі») — 247; *беˈтончик* — 134; *биˈтон* («у молочарні») — 480; *биеˈтончик* — 575; *ˈбун'ка* — 155; *ˈбан'ка* — 695 (з ремаркою «більшого розміру»),696 («з ручками»), 700 («вужча»), 732 («і на воду»), 769, 819 («вузька вгорі»); *баˈн'ак* («з широким горлом») — 819; *дайˈн'іца* — 106; *грахˈвин* — 136; *глаˈдишечка* («маленький глечик») — 249; *глаˈдушчичок* — 455; *глаˈдун* — 384 («для сметани»), 722; *суˈл'ійа* — 237, 331; в *суˈл'ійах* — 293; *чверт'* — 237; *пиˈт'ук* («маленький, з вухом») — 161; *куˈбишка* («з малим горлом, вушком») — 173; *ˈг'ір'ка* («кушин до половини») — 191; *гиˈрун* («як шийка відбита») — 330; *гиˈрунчик* («маленький глечик») — 357; *маˈк'ітра* — 237; *ˈбутэл'* — 458; *ˈпосуд* («менший») — 253; *глеˈча* («маленький глечик») — 379; *глеиˈча* — 629; *гˈлешчики* — 376; *глеиˈчатко* — 629; *гˈлечичок* — 629, 869; *гˈлечечки* — 896; *горшˈч'а* — 421; *горˈн'атко* — 450, 747; *горˈн'а* — 747, 761; *горˈн'ак* — 855; *ˈринка* — 237, 534 («з широким горлом»), 727, 751; *кˈринка* — 648; *ˈтиква* — 385 («носять з молоком»), 627 («здоровий глечик»); *сˈтойанок* — 670; *стоˈйанка* — 674; *ˈл'ітра* — 734; *близˈн'ата* — 747; *сˈлойік* («без ручки») — 751, 775, 786, 789 («на п'ять — сім літрів»); *урˈшор* — 803. Крім того, не взято до уваги лексем, що в записах не мають чіткого пояснення: *костˈрул'а* — 26; *маˈкутра* — 36, 115, 274; *маˈкитра* — 173; *маˈкотр'а* — 190; *маˈкотра* — 191; *маˈкітри* — 914; *чаˈвун* — 36; *глек* — 84, 173; *ку(в)ˈшин* — 84; *ˈгоришчиˈк* — 84; *горшˈчок* — 115; *горшˈки* — 903; *ˈкухлик* — 85, 89; *ˈвилка* — 86, 92; *ˈтиква* — 101, 115, 365, 412, 425; *лаˈхан'а* — 115, 274; *маˈхотка* («маленький горщик») — 191; *боˈч'онок* — 425; *ˈбан'ка, фˈл'ашка* — 708.

10. Ареали лексем *глаˈдишка (лаˈдишка), куˈшин* див. ДАБМ, карта № 250; лексеми *гл'ок* — SPGW, карта № 90; лексем *глаˈдушчик, глаˈдишка* — АЛМ, пит. № 1317.

КОМЕНТАР № 293

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 50: «Як у вас називається — *ˈночви, вагаˈни, ˈнецьки..?*»

2. Червоним колом скартографовано також: *ноˈчоўки* — 8, 13—20, 26, 37, 46, 53, 56, 57, 74, 75, 77, 78, 82, 90, 101, 157, 162, 188, 191, 218, 231, 232, 237, 273, 276, 430, 566, 918—920; *ˈночви* і *ноˈчоўки* записано — 1, 4, 5, 10, 25, 26, 34, 36, 41, 44, 49, 55, 59, 64, 67, 71, 74, 91, 104—106, 110, 114, 115, 127, 138, 140, 148—150, 161, 164, 166, 174, 177, 182, 192, 207, 215, 229, 249, 252, 263, 272, 348, 358, 391, 402, 403, 410, 414, 417, 418, 443, 458, 461, 463, 477, 493, 506, 523, 535, 536, 545, 587, 596, 601, 617, 728, 734, 750, 917, 921, 922. Лексему *ночви* з наголосом на другому складі *(ночˈви)* записано — 166, 808. Не позначено наголосу в слові *ночви* — 32, 45, 57, 163, 185, 299, 392, 491, 537, 572, 603, 613, 667, 703, 794, 826, 869, 888. Засвідчено варіант *ˈночв'і* — 1, 3, 5, 7, 21, 22, 24—26, 31, 34, 41, 44, 47, 50, 60, 64, 67, 68, 74, 81, 87, 96, 97, 178, 210, 240, 241; *ˈночву* — 917.

3. У записі з нас. п. 788 назва *ночови* виступає з наголосом на другому складі (*ноˈчови*). Як *ˈночови* скартографовано: *ˈночеви* — 686; *ˈночеви* — 533; *ˈночиви* — 434.

4. Лексема *ˈнецки* (з твердим [ц]) засвідчується в говірках — 701, 704, 705, 707, 712, 716, 719: *ˈнец'ки* і *ˈнецки* — 708.

5. Як *вагаˈни* скартографовано: *ваганˈки* — 565, 637, 851; *ваˈганки* — 571; *ваˈганчик* — 242. Назву з наголосом на другому складі *(ваˈгани)* засвідчено — 278, 615; без наголосу — 610, 613, 817, 840.

6. На семантичне розрізнення скартографованих назв як паралельних указується в записах: *ˈночви* (для тіста) — *коˈрито* (для прання) — 100, 474, 508, 694, 751, 757, 770, 786, 787, 789, 790; *ˈночви* (для прання) — *коˈрито* (для купання) — 657; *ˈночви* (для прання) — *коˈрито* (для прання) — *вагаˈни* (для тіста) — 791; *ˈночви* (для тіста) — *вагаˈни* (для прання) — 692; *ˈнец'ки* (для тіста) — *ˈночви* (для прання) — 697; *ˈночви* (залізні) — *коˈрито* (дерев'яне) — 243, 663, 846; *ˈночви* (залізні) — *вагиˈни* (дерев'яні) — 369, 857, 875; *ˈночви* (дерев'яні) — *коˈрито* (залізне) — 742; *вагаˈни* (цементні) — 825. Випадки розширення змісту назв *ˈночви, ˈнецки* див. на карті № 176.

7. Ремарки про частоту вживання однієї назви порівняно з паралельно вживаною іншою засвідчено: *ˈночви* («вживається рідше») — 607, 684, 801; *ˈнец'ки* («вживається рідко») — 445; *вагаˈни* («рідко вживається») — 618, 619, 628, 639, 774, 799, 828, 851, 858, 861; *коˈрито* («вживається рідко») — 354, 355, 400, 467, 649, 659, 681. Інша ремарка — «вживалося раніше» до слова *ˈночви* — 897; до слова *коˈрито* — 814, 837.

8. Не картографується назва *вагаˈни* з такими ремарками про значення: «*ваганˈк'ій* тепер нема», «колись у *ваˈганок* холодець для весілля вливали» — 550; «*вагаˈни* — це *лаˈгун* — діжечка з двома дірочками з обох боків, у яку наливають воду і беруть у поле» — 670.

9. Відмінні від картографованих поодинокі назви записано: 565 — *кор'аˈки;* 669 — *лоˈток.*

10. Ареали *ˈнец'ки, коˈрито* див. MAGP, t. 3, карта № 101; *ˈнец'ки* — AJPP, карта № 85.

КОМЕНТАР № 294

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 61: «Як у вас називається — *сˈкатерка* чи *насˈтільник,* чи *ˈобрус..?*»

2. Червоним колом скартографовано також: *сˈкат'ерт'* — 1,14, 15, 26, 40, 94, 97, 105, 106, 190, 249; *сˈкатиертиˈ* — 8; *сˈкат'арс'т'и* — 13; *сˈкатер·* — 27, 42; *сˈкат'ір* — 32; *сˈкат'ер* — 71; *сˈкатэр', сˈкатирт', сˈкатирт* (ч. р.) — 340; *сˈкатирт* (ч. р.), *сˈкатерт'* (ж. р.) — 378; *сˈкатерт* (ч. р.) — 408, 424; *сˈкатерт* (ч. р.); *сˈкатерт'* (ж. р.) — 419; *сˈкат'ер'* — 521; *сˈкатэрс'т', сˈкатирт'* — 565, 596, 600, 601, 607; *сˈкатеирт', сˈкат'ірт'* — 577; *сˈкатирст'* — 603, 605, 608, 609, 613; *сˈкатиер'* — 615; *скатирт'* — 828; *скатэр', сˈкатерт'* — 910; *сˈкат'ірт'* — 912, 921, 922.

3. Червоним трикутником зображено також: *сˈкат'ерка* — 1, 5, 25, 30, 52, 53, 55, 62, 64, 65, 67, 69, 71, 74, 77, 81, 91, 100, 101, 104, 237, 238, 243, 246, 247, 251, 282, 290, 518, 855; *скаˈтерка* — 7, 235, 610, 664, 671, 821, 826, 908; *сˈкат'ерка, сˈкатерка* — 52, 518; *сˈкат'іерка* — 84; *сˈкатерка, сˈкат'ірка* — 87, 454, 535, 722; *скаˈт'орка* — 191, 197, 229, 411, 857; *сˈкат'ірка* — 224, 231—233, 244, 260, 266, 475, 761, 865; *сˈкат'ерка, сˈкат'ірка* — 282; *сˈкатертка* — 381; *сˈкатерка* — 663; *сˈкат'ірка, сˈкатирка* — 733, 845.

4. Червоним квадратом позначено ще: *скатерˈт'іна* — 35; *скатеирсˈтина* — 562; *скатэрсˈтина* — 565; *скатирˈтина* — 580; *скатирсˈтина* — 612; *сˈкатертина* — 670.

5. Зеленим колом зображено лексему *насˈтіл'ник* з різними рефлексами давнього *о* в корені (на відповідне явище див. карту № 57), а також *насˈтол* — 661; *насˈтолка* — 15.

6. Зеленим контурним колом зображено також: *насˈтилница* — 76; *насˈтол'н'іца* — 65, 69; *насˈтул'н'іца* — 72; *насˈтуолница* — 79; *насˈтуол'ница* — 113; *насˈтуол'н'іца* — 66, 68, 70, 71, 105.

7. Чорним колом позначено також: *ˈгобрус* — 443, 470, 688,729, 736, 768; *обˈрус* — 212, 254, 305, 485, 525, 559, 693, 725.

8. Чорним ромбом скартографовано ще: *ώбˈрусок* — 223, 228, 439; *оубˈрусок* — 784; *обруˈсок* — 268, 515, 705; *гобˈрусок* — 445, 454, 506, 739; *опˈрусок* — 469; *ˈобруска* — 774.

9. Не скартографовано: *кл'аˈйонка* — 15; *клеˈйуонка* — 23; *клеˈйонка* — 136, 147, 181, 237, 286, 291, 317, 331, 399, 530, 537, 549, 557, 560, 590, 623, 695, 775; *клиˈйонка* — 323, 334, 390, 393, 630, 682, 800; *кліˈйонка* — 194, 243, 300, 441, 458, 476, 529, 559, 570, 712, 732, 740, 749, 750, 762, 770, 817, 837, 868, 909; *клеˈйонка, ˈк'ілим* — 329, 331; *глиˈйонка* — 382; *к'іˈйонка* — 389; *кл'іˈйонка, цеˈрета* — 699; *кл'іˈйонка, ˈкилим* — 895, 906; *кл'іˈйона* — 914; *цаˈрата* — 233, 470, 708; *цаˈрата, клиˈйонка* — 534, 542, 725; *цеиˈрата, кліˈйонка* — 500; *циˈрата* — 466, 487, 489, 543, 701; *циˈрата, клиˈйонка* — 505; *циˈрата, кліˈйонка* — 511; *циˈрата, кл'іˈйонка* — 711, 718, 745; *редаˈвина* — 103; *р'адаˈв'іна* — 113; *р'адаˈвина* — 114, 162; *р'адоˈвина* — 116, 120; *редаˈвинка* — 86, 109, 133; *редаˈвинка, клеˈйонка* — 124, 191, 323; *р'адоˈвинка* — 115, 118, 307, 322; *ˈнакидка* — 196, 352, 357, 362, 365, 369, 370, 375, 381, 398, 404, 413, 417, 430, 549, 551, 568, 582, 623, 629, 656, 661, 669, 680, 681, 865, 893; *ˈнакидка, кл'іˈйонка* — 566; *ˈнакидка, ˈоправка, попеˈредниц'а, пеˈредник* — 637; *наˈкидка* — 346, 371, 387, 390—392, 394, 396, 424, 536, 583, 599, 614, 615, 621, 662, 676, 684, 843, 845, 861, 875, 900; *ˈнаˈкидка* — 618; *наˈк'ідка, ˈк'ілим* — 335; *наˈм'ітка* — 425; *сэрˈвета* — 435, 523; *р'адˈно* — 459; *ˈкилим* — 635, 896; *простиˈн'а* — 670, 677; *насˈт'олка* — 857; *осˈтіл'ник* — 305.

10. У записах є ремарки: «рідше» до назви *сˈкат'ерка* — 5, 173; до назви *сˈкатерт'* — 182; до назви *насˈтіл'ник* — 383; до назви

скатәрˈтина — 649; до назви *обˈрусок* — 744; «колись» до назви *насˈтолник* — 42; до назви *сˈтиˈл'ник* — 263; «тепер» до назви *сˈкатер* — 42; до назви *сˈкатерка* — 263; «зрідка тепер» до назви *сˈкатерка* — 204; «рідко» до назви *сˈкат'ерка* — 71, 251; до назви *сˈкат'ерт'* — 83; до назви *насˈтуол'н'іца* — 105; до назви *обˈрусок* — 251; до назви *ˈгобрус* — 688; «старе» до назви *насˈтилник* — 249; до назви *ˈобрус* — 305; до назви *насˈт'іл'ник* — 300, 331, 354, 820; до назви *насˈт·іл'ник* — 266; до назви *сˈкатерт'* — 650, 906; «нове» до назви *сˈкат'ерт'* — 249; до назви *сˈкат'ірка* — 266; до назви *сˈкатерт'* — 332; «чол. роду» до назви *сˈкатерт'* — 333, 378, 407, 408, 413, 419, 514, 528, 630, 633, 634, 680.

11. Є пояснення значення окремих назв: *насˈт'іл'ник* (домашнього виробу), *сˈкатерт* (фабричного виробу) — 17, 97, 98, 110, 130, 131, 139, 148, 152, 169, 306, 316, 350, 355, 646, 859; *насˈтуол·ниˈк* (саморобний), *сˈкатерка* (куплена) — 82; *насˈт'іл'ник* (будений), *сˈкатерт'* (святкова) — 124, 172, 189, 318; *насˈт'іл'ник* (саморобний), *сˈкатерт'* (тонка, вишита) — 137, 141; *сˈкатерка*; *ˈобрус* (рідше в польських родинах) — 269; *скатерт'* (нове) — 275; *сˈкатерт'* (фабрична), *насˈтул'ник* (домотканий), *насˈтил'ник* (коли на столі), *сˈкәтерт'* (коли висить) — 312; *насˈтуил'ник, насˈтил'ник* (без торочок, домашнього виробу), *сˈкатерт'* (купована) — 320; *насˈтил'ник* (саморобний), *сˈкатерт'* (купована, з торочками) — 321; *сˈкатерт'* (ч. р., витканий), *ˈнакидка* (вужча, кінці її звисають з двох боків стола, виткана домашнім способом, вишита простими візерунками), *насˈтол·ник* (модніший, з візерунками, тонший, ніж *скатерт'*) — 391; *насˈт'іл'ник* (домотканий), *сˈкатеирт* (ч. р., купований) — 512; *сˈкатерка* (купована) — 28, 478; *сˈкатәрка* (святкова) — 48, *сˈкатерка* (з квітками) — 508; *сˈкатирка* (домоткана) — 511; *ˈобрус* (широка матерія на скатерки) — 30; *ˈобрус* (круглий) — 532; *ˈгобрус* (розкішно вишита скатерка) — 688; *ˈобрус* (покривається поверх скатерки) — 703; *ˈгобрус* (дорога скатерка, якою застилають стіл на свята) — 768; *насˈт'іл'ник* (домотканий) — 55, 62, 123, 243, 276, 277, 359; *насˈт'іл'ник* (застеляють на свята) — 116, 120; *насˈтол'ник* (невеликий, вишитий) — 375; *насˈтол'ник* (колись у багатих людей) — 400; *насˈтол'ник* (з китицями) — 673; *насˈт'іл'ник* (саморобний), *сˈкатерка* (купована) — 82, 89, 219, 235, 253, 282; *насˈтол'ник* (в'язаний), *скаˈт'орка* (куплена) — 191; *насˈт'іл'ник* (фабричний), *сˈкатеар* (чол. р., плетений) — 96; *сˈкатерт'* (куплена) — 102, 138, 907; *сˈкатерт'* (для свята) — 133, 170, 176, 274, 315; *сˈкатирт'* (святкова, з торочками) — 351; *сˈкатерт'* (домоткана) — 405; *обˈрусок* (домотканий) — 476, 506; *обˈрусок* (зшита з двох скатертин) — 700; *сˈкатиерт'* (з валу), *наˈк'ідка* (з полотна), *ˈк'ілим* (для святкового вбрання стола) — 335; *сˈкатерт'* (святкова), *ˈнакидка* (буденна) — 362, 370, 371, 549; *наˈкидка* (буденна), *сˈкатерт'* (ч. р., святковий) — 424; *сˈкатерт'* (тчеться в кліточку), *ˈнакидка* (з полотна, з валу) — 681; *сˈкатерт'* (святкова), *скатәрˈтина, насˈтол'ник* (буденний) — 416; *скатерˈтина* (домоткана), *сˈкатәрт'* (купована) — 418, 482, 591; *скатерˈтина* (валом переткана), *сˈкатерт'* (виткана в сосонку) — 427; *сˈкатирт'* (хороша, святкова), *скатерˈтина* (з валу, буденна) — 556; *сˈкатерка* (саморобна, полотняна), *обˈрусок* (куплений) — 438, 697, 704; *сˈкатәрка* (полотняна, груба), *обˈрусок* (з тонкого купованого полотна) — 510; *обˈрусок* (широкий), *сˈкатерка* (довга) — 692; *сˈкатерка* (з клейонки), *обˈрусок* (з полотна, як звичайний рушник) — 696; *сˈкатирка* (з грубого полотна), *сˈкатерка* (домоткана), *ˈгобрус* (перкалевий, квітчастий) — 470; *сˈкатерка* (для щоденного вжитку), *ˈобрус* (великий, з китицями, для свят) — 550; *сˈкатәрка* (фабрична), *ˈобрус* (домотканий) — 692; *сˈкатерка* (купована), *насˈт'іл'ник* (домотканий); *ˈобрус* (домотканий), *сˈкатерт'* (купована), *насˈт'іл'ник* (покривається зверху стіл) — 523; *скатерˈтина* (саморобна), *обˈрус* (фабричний) — 559; *наˈкидка* (буденна), *сˈкатерка* (святкова) — 621; *скатерˈтина* (полотняна, вишита, з квітками) — 901.

12. Ареали *сˈкатерт', сˈкатерка, ˈобрус* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 59; *сˈкатерт', обˈрусок, насˈт'іл'ниц'а* — SPGW, карта № 44.

КОМЕНТАР № 295

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 149: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *жураˈвель* (прилад для витягання води з колодязя чи, може, для подавання соломи на скирту)?» і питання № 265: «Жураˈвель чи жураˈвець, чи жураˈвей?»

2. Картографуються лише лексеми, що означають прилад витягати воду з колодязя.

3. Позначено також: червоним колом — *жураˈв'ел'* — 7, 14, 15, 20, 22, 26, 33, 35, 38, 44, 67, 68, 94, 99, 101, 108, 190; *ǯураˈвел'* — 722; *жуˈрайл'* — 10, 160;

чорним колом — *з'в'ід* — 194; *звид* — 149, 150, 153, 164, 173, 174, 251—253, 257, 259, 281, 283, 307, 308, 318, 322, 324, 326, 328, 332, 351, 353, 355, 358, 363; *з'вид* — 315; *ўзвид* — 301; *здвид* — 292; *звод* — 5, 8, 13, 19, 159, 186, 189, 193, 256, 285, 352, 361, 366, 380, 401, 403, 423, 523, 528, 530, 532, 609; *звôд* — 4; *звуд* — 177, 178, 312, 316; *звωд* — 69, 72; *ʒуˈвод* — 16; *ʒвуид* — 103, 162; *звуед* — 109, 274; *звуәд* — 107, 124, 133, 134, 136; *звуид* — 132, 135, 137—139, 176, 279, 315, 316, 319, *звуод* — 3, 5, 6, 12, 70, 71, 80, 86, 92, 96, 97, 116, 124, 140, 157, 302.

4. Не картографуються лексеми з ремаркою «частини журавля»: *ˈочеп (оˈчип, ˈвочап, ˈвочеп, ˈочап, ˈочеап)* — 1, 2, 4, 30, 46, 54, 58, 64, 67, 74, 76, 77, 89, 90, 91, 100; *крук (круˈчок)* — 4, 6, 21, 23, 29, 30, 31, 36, 75, 80, 82, 84, 87, 98, 102, 106, 108, 112, 123, 134, 138, 139, 161, 162, 165, 167, 199, 215, 216, 218, 220, 223, 227, 231, 236, 238, 256, 264, 266, 268—271, 276, 280, 283, 285, 327, 432, 434, 435; 437, 441, 442, 445, 446, 452, 475, 476, 478, 479, 533, 917.

5. Ареали лексем *зв'ід (звод)* див. ДАБМ, карта № 242; *зв'ід (звуд)* — MAGP, t. 2, карта № 77; *жураˈвел'* — ДАБМ, карта № 243; *жураˈвиел'* — ЛАЗО, ч. 2, карта № 137.

КОМЕНТАР № 296

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 150: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *ˈрелі, оˈрелі, оˈрель* (гойдалка)»?

2. У записах з багатьох нас. пп. відзначено, що *ˈгоїдалка, ˈвихалка, ˈгуталка, оˈрел'а, коˈлиска, каˈчел'а (каˈчел'н'а)* виготовляються з різного матеріалу і різним способом. Їх об'єднує спільна функція — гойдати дітей (чи дорослих). Більшість ремарок свідчить, що *ˈгоїдалка* робиться переважно з мотузки, яка підвішується до гілок дерева або стовпів, закопаних у землю, — 22, 240, 242, 243, 245, 251, 253, 391, 418, 482, 567, 568, 648, 686, 725, 758, 828, 864, 870, 903, 914; іноді для сидіння на мотузку кладуть дошку (149, 800, 907). У записах з нас. пп. 244, 648 вказано, що *ˈгоїдалка* дерев'яна, а в 26, 251 — з ланцюга. На семантику слова *ˈгоїдалка* вказують ремарки: «різнотипна реля для гойдання» — 580, 758; «*кˈручена ˈгойдалка*» — 656; «підвішені або перекладені на якомусь предметі релі» — 828; «П-подібна орель» — 836; «засіб розваги для дітей» — 42, 236, 791, 860, 862, 869, 878; «прилад для колихання дорослих» — 789, 791; «прилад для гойдання в час відпочинку» — 797; «прилад колиˈхатис'а» — 842.

Червоним колом також позначено: *ˈгойдал'ка* — 354, 355, 521; *ˈгойдаол·ка* — 477; *ˈгойдал·ка* — 356, 359, 362, 366, 515, 536, 549, 550, 561, 577, 580, 582, 589, 591, 601, 605, 607, 608, 795, 799, 828, 845; *ˈгоідалка* — 123, 345; *ˈгуйдалка* — 124; так само картографовано *гойˈдалка* — 142, 181, 197, 393, 417, 625, 658, 670, 671, 783; *гоїˈдешка* — 127; *гойˈдел'а* — 178, 284.

3. До назви *ˈвихалка* є ремарки: «з мотузки» — 324, 385; «меншого розміру гойдалка» — 376; «висока *ˈвихалка*» — 408; «ˈвихалка або ˈгойдалка» — 415; «ˈвихалка або коˈлиска» — 418; «ˈвихалка робиться для розваги челяді на великі свята» — 404; «ˈгойдалка — ˈвихалка» — 321; «вихалка (для дітей)» — 322, 323; «іноді ˈвихалкою звуть покладену на поліно ˈдошку, на якій гойдаються» — 391.

Зеленим колом скартографовано ще варіанти: *ˈвиˈхал·ка* — 110; *ˈв'іхалка* — 335, 336; *ˈвихал·ка* — 354, 356, 366, 391; *ˈвихолка* — 321, 360; *виˈхалка* — 285; *виˈхел'а* — 311; *віˈх'ел'а* — 120.

4. Жовтим колом передано також: *гуˈталка* — 192, 194; *гутаˈтел'а* — 134.

5. До назви *оˈреля* є ремарки: «*оˈрел'а* (гойдалка, зроблена з дерева)» — 22, 26, 240; «*оˈрел'а* (або *каˈчел'і*)» — 29; «*оˈрел'а* (ˈгулталка)» — 20; «*оˈрел'а* (гойдалка)» — 21, 46, 49, 50, 162, 239; «*оˈрел'а* (коробка для гойдання)» — 244; «*гоˈрел'а* (для дорослих)» — 42; «*аˈрел'* (гойдалка)» — 103; «*аˈр'ел'* (гойдалка)» — 16; «*ˈрел'а* (гойдалка)» — 225.

Синім колом зображено також варіанти: *оˈр'ел'а* — 22, 35, 190; *аˈрел'а* — 3—5, 9—11, 20, 60, 65, 73, 75, 76, 78—80, 83, 85—88, 96—98, 100, 101, 108, 110—114, 124, 129—131, 134, 136, 162, 175, 278; *аˈр'ел'а* — 2, 21, 64, 93, 94, 102; *аˈр·ел'а* — 1; *аˈрел·а* — 75; *аˈрел'ă* — 67, 68; *арˈие̯л'а* — 70; *аˈрел'еа* — 105; *аˈрел'е* — 68, 104; *ариел'е* — 71; *аˈрел'* — 103; *аˈр'ел'* — 16; *гоˈрел'а* — 32, 39, 40, 42, 43, 45, 52, 159, 166, 170, 177, 178, 189, 198, 202, 204; *гаˈреля* — 172; *гуˈрел'а* — 162; *ваˈрел'а* — 200; *ваˈр'ел'а* — 24; *ˈрел'а* — 7, 8, 13, 15, 44, 116, 181, 320, 409, 410, 413, 414, 418. Відзначена форма множини: *оˈрел'і* — 19, 25, 42, 45, 78, 90, 92, 137, 166, 215, 218, 235, 236, 240, 241, 248, 256, 258, 291, 316, 347; *аˈрел'і* — 12, 47, 68, 72, 128, 133, 187, 188; *аˈр·ел'і* — 17, 69; *аˈрелі* — 6; *ар'елі* — 2; *гоˈрелі* — 89, 159; *гуˈрел'і* — 157; *ˈрел'і* — 7, 328, 336, 385, 388, 407, 642, 911; *р'ел'і* — 8, 13; *р'ел'і* — 15; *ˈрелі* — 186, 229, 653.

6. До назви *коˈлиска* є ремарки, в яких відзначено, що *коˈлиска*: 1) робиться з мотузок і дощечки для сидіння (або без дощечки) — 110, 148, 419, 658, 676; 2) робиться для дітей — 424, 646, 863, 905; 3) для дорослих — 633, 639, 670, 682, 684, 890; 4) для дітей і дорослих — 647, 888. Є ще такі ремарки: «*на ˈдерев'і ˈробл'ат' коˈлиску*» — 403; «*ˈвихалка або коˈлиска*» — 418; «*синонім каˈчел'н'а коˈлиска*» — 669; «*гойˈдалис'а на колисˈках або на каˈчел'н'ах*» — 681; «*коˈлиска (до ˈнейі сˈход'ац'а вс'і гуˈл'ат')*» — 889; «*гойˈдалис'а на каˈчел'н'ах або коˈлисках*» — 894; «*йак пˈразник, то постˈройіли коˈлиски*» — 895; «*коˈлискойу називають ˈгойдалку*» — 631, 661, 662, 896, 906.

7. Відзначено, що «*каˈчел'а і йе ˈгойдалка маˈлен'ка*» — 868; «*каˈчел'а* (для багатьох), *ˈгойдалка* (для одного)» — 532; «*каˈчел'а* для дорослих» — 646; «*каˈчел'і* (зроблені з палок)» — 8; «*каˈчел'а — стовп, круˈгом його ш'іст' виˈр'овок крут'ац'а*» — 637.

Чорним колом зображено також: *каˈч·ел'а* — 3; *каˈч'ел'а* — 110; *каˈчел'і* — 14, 15, 18, 19, 55, 138, 158, 165, 166, 168, 188, 234, 291, 305, 326, 406, 530, 544, 573, 730, 788, 843, 846, 848, 855, 887, 909.

8. До *каˈчел'н'а* є ремарки: «*каˈчел'н'а* (з дошок)» — 330, 536; «для великих» — 623, 646; «*каˈчел'н'у хˈлопц'і ˈробл'ат' ў л'іс'і з ˈдерәва*» — 452; «*каˈчел'н'а* (з дерева, з віръовок, де поміщається два чоловіка)» — 849; «*на ˈгойдал'ц'і гойˈдайуц'а ˈд'іти, а на каˈчел'н'і взˈрослі*» — 862; «*коˈлис' роˈбили каˈчел'н'і на пˈразники вәлик'і дл'а ˈчел'ад'і*» — 898.

9. Не картографуються: *гоˈлубˈл'анка* — 720, 721; *каˈтал'н'а* — 769; *теˈлепанка* — 755; *ˈлоточка* — 667; *ˈресля* — 87; *караˈс'ел'н'а* — 754, 865; *каруˈс'ел'і (каруˈс'ел')* — 77, 430; *крут'ілка* — 146; *кˈрут'ки* — 399; *каˈрел'і* — 752; *ˈв'ілк'і* — 23; *караˈватка* («з дошки») — 15; *караˈваж'іц:а* («на дошках») — 17; *рожˈни* («колись *ˈвихалка*») — 326; *ˈкалец'* — 224; *ужˈва* («гойдалка») — 335; *ˈвагалка* — 168.

КОМЕНТАР № 297

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 36: «Як у вас називається повозка для перевезення: а) снопів, сіна, соломи, б) дров, в) зерна?»

2. Семантичний рівень карти зумовлюється функціональною диференціацією реалій. Відповідно до питання Програми і на основі ремарок виділені спільні за семантикою групи лексем, що є назвами возів з певно визначеною функцією: для перевезення: а) снопів, сіна, соломи; б) дров (картографуються лише назви повозок для великих колод чи лісоматеріалу, тобто возів, що розсуваються); в) зерна. Назви реалій, що їх функція в записах точно не визначена *(фурˈгон, бˈричка, ваˈсаг, шараˈбан)*, не картографуються. Кожна група семантично об'єднаних лексем передається окремими засобами — знаками, штрихуваннями, ізоглосами. У межах семантичних груп лексичний рівень відбитий протиставленням кольорів.

3. Загальнопоширена в говорах і властива літературній мові лексема *віз* (без семантичної диференціації) картографується окремим засобом — червоною площиною. Поєднання червоної площини із знаками, штрихуваннями та ізоглосами свідчить про відповідне звуження семантики лексеми *віз* (зменшення функції реалії).

4. Знаками картографуються також варіанти: зеленим колом — *ˈгарба* — 8, 11, 13, 18, 64, 90, 93, 96, 97, 99, 110, 128, 131, 133, 134, 137, 138, 140, 142, 188; *гараˈба* — 705, 708, 711, 713, 715, 717, 718, 722—724, як паралель до *гарˈба* — 752, 754; *граˈба* — 706, 708, 711; *арˈба* — 881; *ˈарба* — 9; синім колом — *драбинуˈки* — 455.

5. Штрихуванням передано також варіанти: коричневим — *розˈ(в)орина* — 193, 364; *роˈзора* — 402; *раˈзорка* — 425; *розˈвод* — 377; фіолетовим — *бинˈд'уга* — 284, 286, 287, 297; оранжевим — *хоˈдок* — 178, 197, 409, 413, 418, 649, 652; салатним — *ˈроспуск* — 94; темно-синім — *расˈкат* — 94, 130.

6. Структура *мажа* фіксується з наголосом на другому складі — *маˈжа* — 28, 59.

7. Назва *калаˈмашка*, крім записів з нас. пп. 590, 864, засвідчена паралельно з назвою *безˈтарка*.

8. Частина ремарок характеризує поширеність певних назв у говірці: щодо назви *гарˈба* — «рідко» — 329; «колишнє» — 328; «новіше» — 304, 305, 335, 494, 532; щодо назви *маˈжара* — «рідко» — 329, 608; «дуже рідко» — 391; щодо назви *хоˈдок* — «частіше» — 197. Інші ремарки вказують на відмінне значення того чи іншого слова порівняно з наведеним у легенді. На основі цих ремарок не картографуються слова: *маˈжара* з ремаркою «для перевезення полови» — 5, 307, 662; *бінˈд'уг* «нерозсувний віз» — 65; *бинˈд'уг* — «віз без драбини» — 527; *бинˈд'уг* «знімають з воза ящик» — 728; *бинˈд'уг* «возити пальне, бочки» — 316, 371; *бинˈд'уг («це коˈли сам'і дошки поˈложац'а, на йоˈму ˈвоз'ат бочˈки»)* — 684; *в'із з бинˈд'угом* «для соломи» — 565; *дˈроги* «для снопів» — 418; *дˈроги* «для соломи, сіна» — 922; *ˈмажа* «для перевезення картоплі» — 24, 29.

9. Не картографуються описові назви: *розˈ(в)орений в'із* — 92, 182, 253, 266, 301, 305, 316, 320, 324, 329, 331, 335, 346, 361, 369, 375, 391, 452, 477, 510, 511, 543, 577, 729, 732, 758, 760, 762, 770, 776, 781, 800, 830, 836, 839, 846; *в'із на розˈвор'і* — 534; *вуиз з розˈворойу* — 124; *ліˈтерний в'із, л'ітерні драˈбини* — 751, 754, 755, 776.

10. Ареали *гарˈба, бинˈд'уг, безˈтарка, шараˈбан, фурˈгон* див. АЛМ, пит. № 1729, 1730, 1733, 1741, 1755—1780.

КОМЕНТАР № 298

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 39: «Як у вас називається — *баˈтіг, бат, ˈпуга, бич* ..?»

2. Відмінні за семантикою слова *кнут, гаˈрапник, канˈчук, наˈгайка, бич* не картографуються.

3. Рефлекси *о* в іменнику *баˈт'іг* див. на карті № 57.

4. У нас. пп. 748, 769 записано структуру *баˈти(і)й*; 455, 772 — поруч з *баˈті$^{(и)}$й* записано *баˈті(и)г*.

5. У записах з нас. пп. 458, 487, 489, 495, 574, 576, 612, 614, 722, 752, 754, 755 позначена твердість [т] *(баˈтъіг)*.

6. У записах є ремарки: «рідко» до *баˈт'іг* — 144; до *ˈпуга* — 21, 339, 413.

7. Ареали *баˈт'іг, ˈпуга* див. SPGW, карта № 77; ареал *ˈпуга* — АЛМ, пит. № 155, 1726.

КОМЕНТАР № 299

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 155: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *ˈшанька* (1. торба для годівлі коней; 2. торбинка пастушка?)»; також № 154: «*ˈРептух*», залучено матеріал відповідей на питання Програми № 63: «*ˈТорба* чи *ˈтайстра*, чи *ˈкайстра*, чи ..?»

2. Не в усіх записах є потрібна відповідь. Картографувались лише ті назви торби, у ремарках до яких вказано, що вона вживається для годівлі коней. Назва *ˈторба* для харчів, книжок та ін. речей поширена майже на всій території І т. АУМ. Картографувалася лише *ˈторба* для годівлі коней.

3. У нас. пп. 512, 523, 617 та 825 червоним колом зображено суфіксальне утворення *торˈбина*, а в 790 — *торˈбинка*.

4. *ˈШанька* у переважній більшості випадків означає полотняну торбу, з якої годують коней вівсом або іншим зерном. У кількох нас. пп. *ˈшанька* має те ж призначення, але зроблена з іншого матеріалу і трохи іншої форми. У нас. п. 585 *ˈшанькою* називається торба для годівлі коней без палиць, у 629 — відро з брезенту, з довгою ручкою; 671 — дві дуги, переплетені мотузками; 692 — зроблена з дерева. Крім значень назви *ˈшан'ка*, зображених на карті, зустрічаються ще, згідно з записаними ремарками, й такі: 1) 'невелика торба' — 4, 103, 110, 120, 139, 157, 164, 170, 175, 176, 189, 339, 358, 363; 2) 'торба, у яку брали їсти на роботу' — 77, 107, 139, 149, 161, 173, 177, 318, 336, 360, 375, 377, 403, 631, 906; 3) колись — 'торбина у старців' — 57; 4) 'солдатська торба' — 88, 512; 5) колишня назва жіночої кишені — 97; 6) торба на 1,5 пуда для зерна й картоплі — 66; 7) 'тарілочки у вазі' — 249, 253, 477, 517, 758, 774; 8) 'плід рослини породи гарбузів', використовується як прикраса — 426.

5. Назва *ˈрептух* має ще значення 'сітка для сіна та соломи'. Картографовано лише *ˈрептух* як 'торбу для вівса'. Жовтим колом передано варіанти: *ˈр'ептух* — 3; *ˈрепт'ух* — 513; *репˈтух* — 470, 541, 762, 767, 772, 773, 775, 776, 779, 789; *ре^{и}пˈтух* — 531, 542, 730, 790, 795; *рəпˈтух* — 225, 539; *рəпˈт'ух* — 473; *репˈт'ух* — 225, 484; *рипˈт'ух* — 750; *ри^{е}пˈтух* — 765; *рипˈтух* — 547, 739, 759; *ˈрепˈтух* — 787, 804.

6. Синім колом відображено назву *ˈкайстра*. Цей вид торби має ще й інше призначення: *ˈкайстра* «для сала, підвішується на горищі» — 5; «у пастухів» — 15; «мішок середнього розміру для зерна» — 18; *ˈкайст'ерка* «торбина розміром з півмішка для пашні або муки» — 96. Лише у кількох записах вказано, що з *ˈкайстри* годують коней — 17, 66, 128. У решті нас. пп., беручи до уваги карту № 253 ДАБМ, знак поставлено на основі відповідей без ремарок. У нас. пп. 129, 130 записано *ˈкастра*, що теж позначено синім колом. Демінутивну форму записано у нас. пп. 3 — *ˈкайс'т'ерка*; 1, 4, 64 — *ˈкайст'е^{а}рка*; 2, 10, 12 — *кайст'ерка*; 66 — *ˈкайст'ерка*.

7. Чорним колом відображено варіанти: *оˈпа^{о}л·ка* — 477; *оˈпал'ка* — 695; *гоˈпалка* — 230, 438—441, 442, 444, 445, 448—453, 455, 457, 459—461, 464, 466, 468—473, 486, 489, 490, 494, 496, 497, 499—501, 504—506, 508, 510, 511, 538, 687, 688, 696, 725, 727—729, 732, 735, 738—741, 743, 744, 759, 761; *уˈпалка* — 437, 444; *гωˈпалка* — 447, 454; *гуˈпалка* — 446; акцентний варіант *ˈгопалка* — 231, 746. Цим же знаком передано форму множини *оˈпалки* — 20, 25, 39, 41, 202, 209, 211, 218, 224, 233, 268, 269, 434, 435, 476; *оˈпалкі* — 21, 29, 31, 38, 42, 203—205, 208, 220, 224, 227, 258; *оˈпалкі^{и}* — 38, 217; *уˈпалки* — 198; *уˈпалкі* — 215; *ωˈпалки* — 215, 227, 229; *гωˈпалки* — 433.

8. Всі інші назви, тобто ті, які не означають торби для годування коней, до уваги на бралися.

9, Ареали *ˈкаістра, ˈторба* див. ДАБМ, карта № 253; *оˈпалка, ˈторба, ˈрептух* — MAGP, t. 3, ч. 1, карти №№ 124, 126; *ˈрептух, оˈпалка* — АЛМ, пит. № 1578.

КОМЕНТАР № 300

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 23: «Як у вас називається плуг і його частини: *ˈручки, граˈділь, чересˈло, поˈлиця, леˈміш..?*»

2. Червоним колом позначено також: *ˈлем'іш* — 15, 124, 179, 191, 213, 235, 386, 472, 481, 567, 718, 821, 840, 912; *леˈм'і^{е}ш* — 98; *лемˈйіш* — 188, 208, 247, 253; *лемˈн'іш* — 150, 204, 319; *леˈми'ш* — 257; *леˈмиш* — 212, 243, 249, 251, 255, 275, 327; *леˈмеш* — 116, 186, 280; *ˈлемеш* — 17, 19, 63, 106, 157; *л'емеш* — 101; *леˈм'еш* — 72, 119, 187, 381; *л'еˈм'еш* — 5, 16, 190, 922; *ˈл'ем'еш* — 99; *ˈл'ем'е^{а}ш* — 8, 13; *лемˈйеш* — 205, 207; *лемˈнеш* — 201, 214; *леˈм'і̯еш* — 9, 45, 76, 83, 107, 109, 110, 112, 113, 115, 117, 120—122, 137—143, 149, 274, 275, 309; *л'еˈм'і̯еш* — 2, 7, 100, 102, 108; *ˈлемех* — 210; *л'еˈм'і̯ех* — 93.

3. Звукових особливостей *сошˈн'ік, сашˈн'ік, сашˈник* до уваги не взято; на відповідні явища див. карти №№ 71, 171.

4. У нас. п. 418 відзначено, що в говірці вживається назва *леˈміш* або *ˈлич'ко*.

5. Ареал *леˈм'іш* див. ДАБМ, карта № 255; ЛАЗО, ч. 2, карта № 179; MAGP, t. 1, карта № 13; AJPP, карта № 96; *леˈм'іш, сошˈник* — SPGW, карта № 49; *леˈм'іш* — АЛМ, пит. № 2256; *леˈм'іш* — БДА, т. 1, карта № 257; т. 2, карта № 264; т. 4, карта № 363.

КОМЕНТАР № 301

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 23: «Як у вас називається плуг і його частини: *ˈручки, граˈділь, чересˈло, поˈлиця, леˈміш..?*»

2. Червоним колом відображено також: *па:ˈл'іца* — 1, 4, 65, 66, 105; *паˈл'іца* — 7, 10, 47, 64, 66, 67, 70, 72, 75, 77, 95, 99, 104, 106, 190; *паˈліца* — 60; *поˈл'іца* — 20, 21, 24, 25, 27, 29, 46, 51, 53, 74, 917, 918 і як паралель — 37, 39; *пуˈліца* — 21; *паˈліца* — 100, 102; *поˈліца* — 22, 23, 31, 44, 46, 47, 57; *пу̯оˈл'іца* — 26, 31; *поˈл'іц'а* — 29; *поˈлі^{и}ца* — 57; *поˈл·иˈца* — 919, 920; *паˈл'і^{и}ца* — 81; *паˈлица* — 9, 12, 32, 39 (як паралель), 60, 78, 79, 85, 103, 109, 117, 133—135, 138—140, 142, 172; *паˈлиц·а* — 110; *паˈлиц'а* — 11, 111, 123, 124, 129, 130, 132, 162, 175, 177, 186—189, 191, 198, 274, 278, 279; *поˈлица* — 27, 28, 30, 33, 34, 36, 38, 41—43, 45, 48, 49, 51, 52, 54—56, 58, 59, 87, 122, 199, 201, 203, 205, 208, 212; *поˈлиц·а* — 820 (як паралель); *поˈл·ица* — 35, 90; *поˈл·иц'а* — 89, 235, 281, 321 (як паралель), 331, 355, 359, 366, 477, 515, 549, 550, 580, 582, 585, 589, 604, 605, 700, 777, 799, 845, 861; *поˈли^{і}ц'а* — 62, 84; *пал'ˈн'іца* — 66; *полˈниц'а* — 243; *пуˈлиц'а* — 446; *пу̯оˈлиц'а* — 215 (як паралель); *паˈл·ица* — 88; *пу^{о}ˈлиц'а* — 224, 446; *по^{у}ˈлиц'а* — 789; *пωˈлиц'а* — 228, 229, 435, 447, 454 і як паралель — 433, 440, 450; *ˈполиц'а* — 231, 693; у формах множини: *поліци* — 91; *паˈліци^{і}* — 101; *поˈлиц'і* — 367, 528, 530.

3. Червоним контурним колом відбито ще: *паˈличка* — 162; *поˈл·ичка* — 372, 515, 560, 561, 577, 582, 601, 602, 792, 793, 795; *поˈл·ич·ка* — 391; *поˈлич'ка* — 380, 397, 408, 412, 413, 597, 606, 624, 629, 867, 868, 876, 907, 914, 916 і як паралель — 628, 859, 906; *поˈл·ич'ка* — 828; *ˈполичка* — 887, 894 (як паралель); *поˈлички* — 245, 393, 611, 798, 855; *поˈл·ички* — 607, 617; *полички* — 382; *поˈлич'ки* — 848; *поличˈки* — 875.

4. Чорним колом позначено ще варіанти: *отˈвал* — 1—3, 6, 13, 15—17, 67—69, 71, 79, 93, 96, 97, 104, 105, 108, 111, 113, 114, 116, 131, 157, 161; *адˈвал* — 80, 83, 119, 131, 170; *а:тˈвал* — 94; *отˈвал·* — 359; *одˈвал* — 556; *ˈотвал'* — 608; *відˈвал* — 872.

5. У записі з нас. п. 104 є ремарка «рідше» до лексеми *паˈл'іца*.

6. Не скартографовано: *адваˈрот* — 128; *поˈлик* — 431; *ˈполка* — 443, 642, 660.

7. Ареали лексем *поˈлиц'а, отˈвал* див. ДАБМ, карта № 256; лексеми *поˈлиц'а* — ЛАЗО, ч. 2, карта № 182; MAGP, t. 1, карта № 14; SPGW, карта № 53; АЛМ, пит. № 2257.

КОМЕНТАР № 302

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 23: «Як у вас називається плуг і його частини: *ˈручки, граˈділь, чересˈло, поˈлиця, леˈміш..?*»

2. Червоним колом відображено також: *чеˈресло* — 206, 231, 366, 376, 377, 465, 466, 529, 602, 608, 621, 655, 780, 788; *ˈчересло* — 212; *чересˈло* і *ˈчересло* — 45; *чарисˈло* — 302; *кересˈло* — 494; *чересˈл'о* — 514, 521. Вияви /е/ в ненаголошеній позиції *(че^{и}ресˈло, чирисˈло)* до уваги не беруться (див. карти № 40, 41).

3. Рефлекси етимологічного [о] *(ниж, нож, нуж, ну̯іж, ну̯иж, ну̯еж, ну̯ож)* див. на карті № 57.

4. Чорним колом картографується також: *ре^{а}ˈзак* — 64; *ра^{е}ˈзак* — 3, 4; *раˈзак* — 65; *риˈзак* — 269.

5. Ареали *чересˈло, ніж* див. ЛАЗО, ч. II, карта № 180; MAGP, t. 1, карта № 12; *чересˈло* — AJDŁ, ч. I, карта № 27; AJPP, карта № 98; *чересˈло* — АЛМ, пит. № 2255.

КОМЕНТАР № 303

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 23: «Як у вас називається плуг і його частини: *ˈручки, граˈділь, чересˈло, поˈлиця, леˈміш..?*»

2. Здебільшого слово *граˈд'іл'* виступає з твердим [р]; [р'] *(гр'аˈд'іл')* засвідчено лише в нас. пп. 267, 286, 556, 572, 585, 586, 680, 681, 769, 772, 814, 887.

3. Червоним колом позначено також: *гˈрад'іл'* — 170, 216, 231, 245, 294, 296, 397, 429, 431, 464, 481, 491, 494, 512, 536, 590, 605, 612, 616, 624, 636, 639, 643, 646, 649, 652, 658, 659, 666, 755, 762, 766, 767, 775, 792, 793, 806, 809, 818, 823, 835, 853, 858, 868, 870, 879, 885, 892, 909; *граˈділ* — 31, 342, 401, 409, 705, 737; *граˈд'і̯ел'* — 2, 3, 35, 39, 43, 45, 48, 49, 59, 76, 77, 93, 94, 101, 103—112, 115, 117, 118, 121, 131, 137—143, 157, 198, 200, 274; *граˈді̯əл'* — 201; *граˈдел'* — 9, 62, 113, 114, 116, 119, 166, 186, 269; *граˈд'ел'* — 10, 30, 60, 90, 99; *гˈрадел'* — 19, 63, 163, 244; *гˈрад'ел'* — 19; *граˈд'əл'* — 205; *граˈдил'* — 235; *граˈдил'* — 38, 126, 250, 344, 348, 483; *граˈбіл'* — 299; *гˈрабіл'* — 262; *граˈд'іла* — 68; *граˈд'іл'ник* — 406; *гранˈд'іл'* — 175; *граˈдій* — 591, 703, 735; *граˈд'іж* — 655; *раˈділ'* — 233, 288; *ґраˈд'іл'* — 665; *гˈроділ'* — 399; *грод'іл* — 728; *горˈд'іл', горˈд'ел'* — 161. Червоним штрихуванням відображено також: *гˈред'іл* — 123, 238, 278, 291; *греˈд'і̯ел'* — 6, 80, 277; *греˈді̯ел* — 5; *гр'ед'ел* — 26, 129; *греˈд^{з}"ел'* — 71; *гро^{а}ˈд'іл'* — 50; *грəˈд'іл'* — 455, 456; *гриˈд'іл'* — 279, 774, 817; *герˈд'ел'* — 243.

4. У лексемі *стебло* наголос на першому складі *(сˈтебло)* записано в нас. п. 276.

5. Чорним колом зображено також: *стˈрела* — 24; *стр'еˈла* — 20, 22, 44, 74, 75, 190; *стˈр'ела* — 16, 21; *стре^{а}ˈла* — 1, 4, 46, 47, 64;

стр'е^{а}ˈла — 8; *стр'аˈла* — 13; *страˈла* — 66; *стрəˈла* — 188; *стриˈла* — 82, 172.

6. Не скартографовано: *риˈхадла* — 95, 96; *р'іˈхадла* — 97; *воˈдило* — 187; *ваˈдило* — 189; *грˈйадка* — 247; *гˈрадка* — 252; *роˈгач* — 234; *грейˈдер* — 282.

7. Ареал *гр'аˈд'іл'* див. MAGP, t. 1, карта № 11; AJPP, карта № 100; *гр'аˈд'іл', стебˈло* — SPGW, карта № 47; *гр'аˈд'іл'* — АЛМ, пит. № 2263.

КОМЕНТАР № 304

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 23: «Як у вас називається плуг і його частини: *ˈручки, граˈділь, чересˈло, поˈлиця, леˈміш..?*»

2. У багатьох записах засвідчено лексеми *чепіги* і *ручки* без даних про семантичну тотожність чи відмінність. На карті нанесено відповідні два знаки тільки в тих випадках, коли в записах виразно зазначено, що обидві назви вживаються на означення тієї самої реалії. У ряді записів (53, 201, 365, 375, 390, 485, 488, 752, 797, 800, 862, 889) зазначено, що назва *ручки* стосується тільки тієї частини *чепіг,* за яку орач держиться руками. Саме так трактуються наявні в записах обидві назви в тих випадках, коли про семантику їх відповідної ремарки немає,— 153, 163, 193, 263, 301, 312, 353, 358, 360, 361, 369, 370, 377, 382, 383, 385, 386, 391, 392, 396, 398, 399, 409, 412, 418, 421, 422, 425, 428, 433, 435—437, 443, 448, 450, 456, 459, 468, 472, 473, 477, 493, 504, 506, 514, 528, 529, 539, 541, 548, 553, 555, 561, 565, 567, 571, 572, 577, 579, 580, 582, 593, 607, 609, 611—614, 617, 618, 623, 626, 628, 629, 632, 634, 638, 642, 647, 648, 657, 659, 660, 662, 665, 669, 671, 672, 675, 680, 682, 684, 695, 710, 719, 725, 726, 732, 734, 742, 748—751, 754, 758—760, 762, 789, 791, 792, 801, 812, 819—822, 827, 828, 831, 832, 834, 837, 839, 840, 847, 851, 852, 857—860, 866—868, 870—873, 876, 879, 882, 883, 891, 892, 899, 900, 904, 908, 914. У зазначених випадках скартографовано тільки лексему *чеˈп'іги*.

3. Форму однини *чеˈп'іга* записано — 146, 156, 263, 360, 425, 427, 443, 471, 488, 523, 586, 635, 688, 690, 715, 748, 757, 839, 850, 908; *ˈручка* — 5, 18, 19, 21, 23, 62, 67, 81, 87, 102, 112, 145, 159, 168, 180, 189, 196, 201, 221, 250, 254, 265, 285, 323, 333, 350, 358, 360, 425, 430, 439, 443, 461, 467, 479, 628, 685, 687, 715, 856, 867.

4. Варіанти початкового й кінцевого голосного звука в назвах *чеˈп'іги, чеˈп'ійі, чепˈл'іги* (*че^{и}ˈп'іги, чиˈп'іги, чеˈп'іг'і* тощо) до уваги не беруться, на відповідні явища див. карти №№ 21, 40, 41. У початковому складі [і] (*ч'іˈп'іги, ч'іˈпиги, ч'іˈп'ійі*) засвідчено — 422, 432, 451, 471, 483, 624, 705, 713, 715, 722, 723, 731, 750, 753, 754, 788, 790, 794, 798, 865, 907; [о] (*чоˈпіги*) — 438; [у] (*чуˈп'іги*) — 799; [а] (*чаˈп'іги*) — 182, 390, 421.

5. Червоним зафарбованим колом позначено також: *чепˈйіги* — 312; *чеˈп'і̯еги* — 115, 122, 143, 149; *чипіˈги* — 442, 633; *чепіˈги* — 678; *чеˈпіг* — 812.

6. Як *чепˈл'іги* відображено *чемпˈл'іги* — 319.

7. Слово *чеп'іˈйі* з наголосом на останньому складі записано — 454, 458, 460, 489, 504, 545, 759, 776. Як *чеˈп'ійі* скартографовано: *чаˈпейі* — 441; *чəˈп'ійки* — 763.

8. Варіантів кінцевого голосного в назві *ˈручки* не скартографовано (на відповідне явище див. карту № 21). Як *ˈручки* відбито акцентний варіант *ручˈки* — 161, 240, 306, 366, 387, 397, 408, 410, 444, 508, 573, 610, 640, 855.

9. Чорним колом відображено також: *ˈм'ілиц'і* — 201, 242; *ˈмил'ниц'і* — 243.

10. Назву *ˈроги* записано — 28; *ˈрог'і* — 53; *руˈчиц'і* — 20.

11. Ареал *чеˈп'іги* див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 181; *чеˈп'іги, ˈручки* — MAGP, t. 1, карта № 16; AJPP, карта № 101; *ˈручки* — SPGW, карта № 54.

КОМЕНТАР № 305

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 24: «Як у вас називається коса і її частини: *кісˈся, прут, ˈжало..?*»

2. Червоним колом позначено також: *наˈп'ерсток* — 20, 21, 35, 206; *наперсту̯ок, наˈперсток* — 31; *наˈперсник* — 243, 433, 478, 560; *наˈперст* — 290; *наˈперсток, наˈперстик* — 483; *наˈпəрстик, наˈперсник* — 500.

3. Зеленим колом скартографовано ще: *ˈбанка* — 16, 17, 46, 53, 65, 66, 77, 79, 96, 97, 108, 237; *ˈбанка, ˈбан'ка* — 55.

4. Чорним колом позначено також: *кол'ˈце* — 48, 322, 335, 336, 340, 352, 359; *кол'ˈцо* — 51, 54, 190, 267, 287, 378, 390, 406, 432, 543, 801, 858, 888; *колˈце* — 193; *калˈце* — 278; *колˈцо* — 379; *кол'ˈцо, к'іˈлечко* — 893.

5. Не скартографовано: *кабˈлучка* — 48, 275, 300, 345, 831, 832; *species обоˈдок* — 356; *(г)обˈручка* — 543, 751; *хоˈмутик* — 745, 800, 879, 904; *ˈкал'ко* — 231.

6. Ареали лексем *наˈперсток, ˈбан'ка, к'іл'ˈце* див. ДАБМ, карта № 261.

КОМЕНТАР № 306

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 16: «Як у вас називаються способи оранки: *у склад, у розˈгін..?*»

2. У відповідях розрізняються два способи оранки: від середини до країв і з країв до середини. Для цієї карти залучено назви другого способу оранки.

3. Червоним колом відображено також: *розˈг'ін* — 391, 758; *врωзˈг'ін* — 660, 677, 683, 892; *у ро^{у}зˈг'ін* — 753, 790; *у розˈгин* — 148, 174, 185, 258, 281; *ўрозˈген* — 168; *у розˈгон* — 159, 202, 206; *на розˈгон* — 426; *у розˈгон, у розˈг'ін* — 582; *ў разˈгон* — 7, 14, 143, 187; *у розˈгун* — 166; *у розˈгу̯он* — 43, 117, 200; *у разˈгу̯он* — 138, 142; *у розˈгу̯ин* — 149, 176; *у розˈг'ін, у розˈг'інку* — 166, 392; *у розˈг'інку* — 342, 410, 419, 422; *на розˈгу̯он* — 25.

4. Червоним контурним колом скартографовано також: *у заˈгин* — 211; *заˈгин* — 243; *ў заˈгон* — 45, 89, 204, 237, 272; *у заˈгôн* — 52; *заˈгони* — 396; *ў заˈган* — 236; *у заˈгу̯он* — 61—63, 201, 205, 241; *заˈгу̯он, заˈгон* — 110; у *заˈгу̯он'чики* — 23.

5. Червоним трикутником позначено ще: *ў аˈгон'у* — 107, 110; *ў оˈгон'* — 126, 127, 173, 282; *оˈгон'* — 167; *у воˈгон'у* — 154, 301, 323, 329, 331, 479, 520, 535; *ў воˈгон'у* — 221, 440, 490, 526, 534; *в воˈгон'у* — 438, 439, 442, 453, 487, 504, 513; *в уˈгон'у* — 216; *в ωˈгон'у* — 228, 437, 445; *в оˈгон'і* — 325, 337, 340; *ў уˈгон'у* — 489; *ув оˈгон'у* — 533; *в вωˈгон'у* — 447; *в вуˈгон'у* — 444; *ў виˈгон'у* — 441, 497, 501; *виˈгон'а* — 732; *в оˈг'інку, оˈгон'а* — 158; *у оˈг'інку* — 169; *в оˈгонку* — 164; *в оˈгон'ку* — 197, 416; *у оˈгон'ку* — 197, 418, 425; *у ваˈгон'ку* — 171; *ў оˈгон'у, ў оˈгинку* — 253; *увоˈг'інку* — 254; *в оˈг'інку* — 343, 549; *у вωˈгон'ку* — 433.

6. Червоним контурним трикутником зображено також: *заˈгонка* — 424; *в заˈгінку* — 595; *у заˈгінку* — 599, 810; *ў заˈгінку* — 394, 845; *заˈгон'а* — 732.

7. Червоним контурним перекресленим трикутником позначено ще: *у аби^{і}ˈгон'у* — 8; *ў абиˈгон'у* — 13, 129, 131, 134, 136, 172, 189; *ў аб'іˈгону* — 9, 16; *абиˈгона* — 11, 133, 157, 188; *аб'іˈгона* — 10; *у абиˈгон'* — 187, 191; *ў абіˈгон* — 17; *аб'іˈгун'* — 175; *у аб'іˈгон':у* — 135; *об'іˈгон'у* — 178, 181, 195, 440; *в об'іˈгон'* — 192; *в об'іˈгон* — 161; *обиˈгон'і* — 162; *в об'іˈгон'і* — 193; *у обˈгон'* — 186, *ў об'іˈгонку* — 407; *ў обіˈгонкі* — 190; *обиˈгон'ка // вобиˈгон'* — 921.

8. Червоним квадратом скартографовано також: *ˈгон'а* — 550; *ў ˈгон'і* — 269; *у ˈгони* — 245; *увˈгон'у* — 297; *ˈгонка* — 376; *у ˈгонку* — 362; *в ˈгон'ку* — 408; *ˈг'інка* — 564; *ў ˈг'інку* — 58, 334, 548, 552.

9. Зеленим колом нанесено ще й: *роˈзора* — 84, 89, 235; *у роˈзорку* — 27; *ў раˈзору* — 1, 3—6, 47, 64—68, 70—73, 76, 79, 80, 83, 85, 93—96, 98—106, 108, 109, 111, 112, 116, 124, 128, 131, 132, 139, 140, 278, 279; *у раˈзору* — 2, 97; *у раˈзор* — 113, 114, 190, 287.

10. Зеленим ромбом позначено також *на роˈзори* — 37.

11. Жовтим колом передано ще: *ˈрозкидка* — 54; *у ˈрозки^{і}дку* — 82; *в ˈроскитку* — 38; *у ˈрозкидку* — 39; *у розˈкідку* — 36, 215; *у розˈкîдку* — 35; *ˈрозк'ідку* — 40.

12. Жовтим ромбом скартографовано також: *на розˈкідку* — 21; *на росˈк'îдку* — 24; *на ˈроскидку* — 26, 42; *на ˈрозки^{і}дку* — 20, 82.

13. Синім колом відображено так само: *у ˈборозˈну* — 510; *на ˈборозну* — 369.

14. Чорним колом позначено також: *ў соб* — 550, 842; *саб* — 391, 392; *цоб* — 399.

15. Чорним ромбом зображено ще й *на цоб* — 371.

16. Уживані паралельно лексеми взято в дужки: *в ˈгон'і* — 296; *соб* — 342, 383; *в об'іˈгон'у* — 440; *в оˈгон'у* — 477; *в розˈг'ін* — 607.

17. Є такі зауваження до окремих записів: *у розˈгін* («на картоплю та на гречку орють») — 382; *у оˈгонку* («під обніжок») — 425; *у ˈгон'у* («посередині борозни») — 463; *врозˈгін* («коли широке поле») — 566; *в розˈг'ін* («кругом по ділянці») — 639; *ў заˈгон'у* («орати у полі»), *ў ˈборозну* («орати у городі») — 779; «*у розˈг'ін ˈор'ут йак маˈла ˈнива*» — 863.

18. Не скартографовано: *розˈвал* — 758; *ў розˈвал* — 19, 495, 775; *на ˈроскіпку* — 29; *ˈгон'ами* — 45; *у ˈвизвараш* — 68; *меˈжа* — 84; *ў кругоˈвуйу* — 116; *вˈпоперек* — 206; *ў розˈгон'у* — 282; *у огˈнишче* — 292; *у ˈдовги* — 300; *у круˈжок* — 320; *цаˈбе* — 335; *ˈсобник* — 339; *на ˈборозну* — 369; *заˈсобок* — 391; *в розˈліг* — 524; *у розˈл'іг* — 556; *вкругоˈву* — 672, 902; *у круг* — 799.

КОМЕНТАР № 307

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 16: «Як у вас називаються способи оранки: *у склад, у розˈгін..?*»

2. У відповідях розрізняються два способи оранки: від середини до країв і з країв до середини. Для цієї карти залучено назви першого способу оранки.

3. Червоним колом позначено також: *склад* — 10, 133, 167, 732; *у склаˈди* — 216; *ўсклад^{т}* — 58, 128, 542, 758, 819, 820, 842; *у воскˈлад* — 301.

4. Червоним контурним колом зображено ще: *ў скˈладку* — 166, 282, 405, 599, 910, 914; *ўскˈлад^{т}ку* — 789; *у скˈладки* — 12, 538.

5. Червоним трикутником скартографовано також: *наскˈладку* — 37; *наўскˈлад* — 41, 43, 59, 75, 237, 271; *навклад* — 52.

6. Чорним колом зображено так само: *на цеˈбе* — 400; *на цəˈбе* — 370; *наце^{а}ˈбе* — 398; *цаˈбе* — 372, 374, 391, 392, 399, 607; *цеˈбе* — 394, 601; *сəˈбе* — 395.

7. Не скартографовано: *вкругоˈву* — 672; *в розкˈладку* — 712; *ˈпопід склад* — 872; *в розкˈлад* — 817.

8. Уживані паралельно лексеми взято в дужки: *цаˈбе* — 342; *у скˈлад* — 607.

9. Є такі зауваження в записах: *ускˈлад* («нема борозни посередині») — 464; *ускˈлад* («коли вузеньке поле») — 566; *ўсклад* («скибу до скиби кладуть») — 705.

КОМЕНТАР № 308

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 17: «Як у вас називається пропуск в оранці — *ˈогріх..?*»

2. Червоним колом відображено: *агˈр·е:х* — 1; *агˈр·ех, агˈр'і̯ех* — 3; *агˈрех* — 7, 11, 17, 19; *агˈр·ех* — 5, 13, 15; *агˈр·ех, агр'і̯ех* — 67, 68, 70; *агˈр'е:х, а:гˈр'е:х* — 4; *агˈр'ех* — 8, 9, 16, 64, 72, 95, 99, 129, 187, 188, 190; *агˈрîх* — 278; *агˈрі̯ех* — 6, 12, 47, 71, 73, 79, 80, 83, 93, 94, 100—105, 107—109, 111, 114, 116, 124, 131, 138—140, 142, 143, 157, 202, 203; *а:гˈрі̯ех* — 94, 97, 105; *агˈр'і^{е}х* — 98, 133; *агˈр'і̯ех, агˈр'ех* — 66; *агˈр·і̯ех, агрˈйі̯ех* — 110; *агˈр'іəх* — 134, 136; *агˈр'іх* — 128, 130, 132, 135, 172, 189, 191; *гр'ех* — 14; *грі̯ех* — 46; *гр'іх* — 685; *о^{а}гˈріх* — 299; *огˈрех* — 58, 158; *огˈр'ех* — 22, 28; *огˈр'êх* — 65, 69; *огˈр'е^{і}х* — 53; *огˈру̯ех* — 57, 918, 920; *огˈрих* — 26, 30; *огˈрих, огˈріх* — 326; *огˈри^{і}х* — 241; *огˈрі̯ех* — 24, 25, 35, 39, 81, 86, 115, 117—122, 137, 141, 234, 275, 279, 289, 917, 918; *огˈрі^{е}х* — 84; *огˈріхи* — 288, 311, 611, 886, 916; *огˈріх, огˈрі̯ех* — 309; *огріх* (без наголосу) — 167, 630, 665, 704, 815, 818, 819, 849; *огˈрях* — 33; *о^{у}гˈри^{і}х* — 240; *ωˈгр'і̯ех* — 32, 229, 398, 642; *угˈр'іх* — 166, 548; *угˈр'іх, огˈр'іх* — 676; *ˈогріх* — 23, 145, 195, 196, 221, 268, 291, 292, 306, 361, 387, 394, 405, 431, 454, 461, 462, 464, 481, 492, 496, 502, 514, 521, 598, 606, 625, 663, 730, 731, 746, 771, 803, 804, 807, 812, 821, 822, 835, 844, 847, 850, 852, 854, 885; *ˈогрəх* — 31, 201; *ˈагр'іх* — 162; *ˈогрîх* — 239, 358; *ˈогри^{і}х* — 224; *ˈогрих* — 281; *ˈогр'іхи* — 617, 711, 719.

3. Червоним контурним колом скартографовано ще: *загˈр'ех* — 44; *загˈр^{и}е̯х* — 59; *загˈр·і̯ех* — 75; *загˈру̯ех* — 77.

4. Червоним перекресленим колом зображено також: *зр·і^{и}х* — 62; *зр·і^{е}х* — 82; *зрі̯ех* — 55; *зрі̯ех, иˈзˈр·і̯ех* — 78; *ізгˈрех, узгˈрех* — 52; *озˈріх* — 413, 558; *озˈрəх* — 36; *взрих* — 237; *згрəх* — 43.

5. Червоним наполовину замальованим колом відображено ще: *проˈр'іхи* — 448; *проˈрих* — 230; *прогˈр'іх* — 503; *прωгˈр'іх* — 433; *прωгр'іхи* — 447.

6. Червоним трикутником позначено також: *аˈре:х* — 186; *аˈр'ех* — 10; *аˈр'і̯ех* — 2, 5, 274; *арˈйіх* — 88; *орêх* — 63; *оˈрəх* — 37, 48;

оˈре:хи — 158; оˈреих — 56; оˈр'ех — 28, 30, 74; оˈр'êх — 61; оˈриех — 20; оˈриех — 27, 49; оˈрих — 211, 238, 242, 243, 252, 253, 257, 284; оˈрих, оˈріх — 38, 254; оˈриіх — 259; оˈриіхиі — 244; оˈр'іех — 34, 50, 141, 272, 276, 277; ˈоріх — 285, 569, 811, 904; оріх (без наголосу) — 287, 392, 410, 638; оˈріх, ωˈріх — 677; оˈр'ішок — 232, 474; оˈрйîх — 247; орˈйіех — 271; оуˈр'іх — 861; ωˈріх — 658, 660, 683, 892; ωр'іх (без наголосу) — 647; уˈр'іх — 166.

7. Червоним квадратом відображено ще: гоˈрих — 204, 212, 219, 246, 250, 254; гоˈрих, гоˈрих'і — 269; гоˈрихи — 476; гоˈриіх — 42, 251; гоˈрîх — 214, 217, 231, 249; гоˈріих — 523; горіх (без наголосу) — 473, 566; ˈгоріх — 569, 880; гоˈр'іхи — 729, 815; гоˈріхі — 479.

8. Зеленим колом скартографовано так само: сказиˈ — 711; скаˈзи — 718, 735, 753; сˈкази — 774; сказс — 779, 782, 784.

9. Жовтим колом позначено ще: пəрəˈвал — 432, 435, 437, 441, 442, 444, 445, 447, 449, 452, 453, 455, 483, 487, 502, 506, 538: перəˈвал — 438; пиерuевал — 446, 507, 543, 547; переˈвали — 457; пеиpиˈвал — 493; перuˈвал — 494; пəреˈвал — 499; переиˈвал — 500; пириˈвал — 542, 545, 580; переˈвал· — 584; пеиpеиˈвалеин' — 477.

10. Чорним колом скартографовано також: заˈлим — 225, 785, 826; заˈлîм — 228; заˈл'ім — 718, 722, 724, 791, 819, 820; заˈлім — 725, 734, 737, 784; заˈл·ім — 789; заˈломи — 216, 727, 729.

11. Уживані паралельно лексеми взято в дужки: аˈр·іех — 5; оˈрех — 58.

12. Не скартографовано: плієш — 21; ˈлисина, оˈдорок — 206; стˈрієлка — 209; хˈвостик, куˈсочок — 215; балаˈлайкî — 218; ˈлисина — 227, 770; гˈреб·ін' — 256; гˈрива — 345, 434, 524, 699; клəˈнок — 436; клиˈнок — 588; клəн — 700; клинˈц'і, нəдоˈгони — 702; клин, заˈг'ін — 710; жидˈки — 455; пəрəˈлог (плугом) — 486; проˈр'іх (бороною) — 486; гоˈр'іх (при культивації) — 490; гаˈл'авина, недоˈоранки — 529; нəдоˈгон — 698; нəдоˈгін — 744; нəдоˈоране — 703; заˈг'ін — 720; стоˈйан — 793; нидоˈорана ˈнива — 893.

13. Не скартографовано паралельних лексем: балаˈлайка — 236, 245, 248, 267, 293, 542; балаˈлайка («як орють трактором») — 51; балаˈлайкиі — 244; недоˈриех — 59; клиˈнок — 87, 433; клинˈки — 166; клиˈнец' — 458; кˈлинец' — 471; клин, клиˈнец' — 472; клин — 641; кˈлинці («у кінці ниви») — 695; клəнˈки («у кінці ниви») — 821; м'еˈнуха («старі, зрідка») — 108; звороˈти — 123; звоˈрота («скраю») — 301; звоˈрота («збоку») — 383; обˈс'ів — 151; ˈвусик — 232; куˈсок, склаˈдок, недоˈораний клиˈнок — 282; пл'іш — 382, 443; оˈгон'ка — 405; оˈгон'а — 760; горˈбок — 441; збій — 455; таловиˈна — 515; ниезахват — 585; гˈрива — 637, 674; ˈгал'ави — 692; ˈсуголоўки, клинˈц'і — 706; нəзаˈорані сˈкиби — 718; заˈгон'а — 729; ˈлатка — 730; нидоˈгоранка — 756; проˈгалина — 819; ˈлисина — 844, 872; брак — 888.

14. У записах є ремарки: «іноді» до назви оˈрех — 58; «рідко» до проˈр'іх — 484; «рідше» до пеириˈвал — 493; до переˈвал — 532, 732; «зрідка» до огріх, залом — 745; «нове» до ˈогріх — 771.

15. Є такі зауваження до окремих назв: оˈріх «зсередини» — 301; пˈрор'іх «рідко, коли пропустив бороною» — 452; сказ «коли плуг вискочив на поверхню і залишив неорану смужку; сказився, кажуть, плуг», оˈр'іх «плуг упав на сторону, з косогору, пішов у сторону, коли вийшов з борозни, залишилася певна частина неораної землі» — 686; сказ — «це йак кˈлин'ці лиˈшайе», заˈл'ім — «йак шиˈроку сˈкибу бəрə та й ˈдобре нə переверˈтайец'а і присиˈпайе нəˈорану ˈземл'у» — 724; сказ зробиў «ˈвит'аг пˈлуга і не верˈнуўс'а» — 751; скаˈзи «пропуск по неуважності», заˈлом «пропуск по випадковості» — 753; заˈлім «чистий кусок поля», переˈвал «одну скибу перевалив на другу, вище» — 776; заˈломи, заˈлім, сказ «ˈвирваў пˈлуга, нə поверˈнуўс'а наˈзад, а поˈчаў ˈдал'і» — 786; оˈріх // гоˈріхи «кажуть в народі» — 815; огˈр'іхи «це йак повəрˈтайуц:а або й так коˈли ˈор'ут' та нə захˈват'ат» — 916.

КОМЕНТАР № 309

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 27: «Як у вас називаються осінні сходи жита, пшениці: скараˈда..?»

2. Червоним колом скартографовано також: уˈруна — 41, 51, 52, 59, 62, 64—66, 69, 238; уˈруна, ўˈрона — 22, 24; вуˈруна, вˈруна — 494, 501; вˈруна, ўˈруна — 502; уˈруна, вˈруна — 515, 534; ˈруна — 468, 474, 508, 513, 695, 732, 734, 737, 741—743, 758, 784; оˈруна — 29, 59, 266, 516, 519; овˈруна, уˈруна — 55; воˈруна — 496; руˈна — 25; ўˈруни — 4; уˈруни — 97; овˈруни — 257; ўˈрун'уйец'а — 709; вˈруниц':а — 767; ўˈруниц'а — 702.

3. Червоним трикутником позначено ще: ˈруно — 1, 34, 42, 45, 54, 200, 210, 218, 263, 267, 454, 456, 458, 461—463, 465, 467, 469, 470, 473, 474, 686—688, 690, 693, 703, 704, 708, 725, 728, 745, 750; ўˈруно — 23, 24, 32, 36, 199, 207, 220, 225, 240, 251, 433, 435, 448, 688, 789; уˈруно — 27, 49, 236, 484, 800; вˈруно, ўˈруно — 28; ўˈруно, ˈруно — 30; угруˈно, руˈно — 35; уˈруно, вˈруно — 40, 254, 487; ўˈруно, руˈно — 48; овˈруно — 55; ωˈруно — 205, 284; оˈруно — 204, 215, 245, 246, 269; вˈруно, ˈруно — 223, 248; воˈруно — 231, 497; воˈруно, вˈруно — 232; оўˈруно — 253; руˈно — 203, 252, 258, 368, 691.

4. Червоним квадратом зображено також: уˈрун' — 212; оўˈрун' — 241, 242; уˈрун — 33.

5. Зеленим колом скартографовано ще: скараˈда — 7, 16, 47, 48, 70—73, 75, 76, 78—80, 82, 83, 86, 87, 108, 111—114, 116, 191, 222, 224, 387, 429, 488, 531, 557, 665, 803, 811, 822, 920; сˈкорода, скороˈда — 282; осіння скуроˈда, скороˈда — 21; скораˈда — 44; скоуроуˈда, скороˈда, скораˈда — 46; скараˈда, скороˈда — 88, 132.

6. Жовтим колом позначено також: оз'ім'іˈна — 25, 257; оз'іміˈна — 283; аз'ім'іˈна — 4, 13, 18, 94, 99; озиіміˈна — 106; аз'іміˈна — 107; азимиˈна — 19, 128, 133, 135, 139, 140, 144, 152—154, 160, 163, 165—172, 211, 213, 278; зиімиˈна — 244; зимиˈна — 189.

7. Синім колом скартографовано ще: ўсˈходи ˈжита — 13; сˈходи ˈжита, пшеˈниц'і — 103; сˈходи оˈзим'і — 347; оˈс'ін':і сˈходи — 346, 348, 799, 847, 887, 894, 897; сˈходи озимиˈни — 353, 398, 472; оˈзим'і сˈходи — 367, 395, 585, 793, 810, 908; сˈходи ˈжита, пшəˈниці — 352, 552, 589, 788, 843, 846; сход — 624, 661; пароˈв'і сˈходи — осінні — 738.

8. Коричневим колом позначено так само: паˈрі — 496, 502, 505, 507, 509, 511, 522, 532, 533, 535, 536, 539, 541—545, 548, 565, 573—579, 581, 583, 586, 617, 726, 729, 732, 735, 758—760, 764, 765, 768, 775, 794, 795, 802; оˈзим'і паˈр'і, пшиˈнишні паˈр'і, ˈжитні паˈр'і — 776; пар — 338.

9. Чорним колом зображено ще: ˈз'ел'ăн' — 15; зеˈлен' — 159; ˈз'ел'ен' — 190; зəлəˈн'ак «посіви спеціально для випасу або для сінокосу» — 549; зеˈлен'а — 669; зиəлиеˈн'а — 922.

10. Не скартографовано таких паралельно вживаних лексем: поˈс'ів — 266, 560, 566; поˈс'іў, оˈсінні сˈходи, оˈз'імий клин — 549; поˈс'ев — 622; оˈз'имий поˈс'еў — 26; поˈс'іва — 520, 710; пашˈн'а — 843; ˈпашн'і — 688; цариˈна — 747, 754; ˈцарина — 752, 791; оˈзима — 774, 865, 874.

11. Не скартографовано також: оˈзима — 164, 806, 863; аˈз'ім'ійе, ўсˈходи аˈз'ім'іх — 3; ˈоз'ім, ˈйаровйе — 10; житао ў атав'іе — 12; зимаˈвийе паˈсієви — 100; аˈтава — 131; жиˈта — 134, 150; оˈз'имн'ейе — 188; сˈходи оз'іміˈни — 289, 296, 317; поˈс'ів — 341, 554; поˈс'еви, поˈс'іви — 518; поˈсіви — 616, 621; поˈс'іў, потəребн'а — 653; оˈсін'ий поˈс'ев — 769; поˈс'еви — 797; пашˈн'а — 772.

12. Є такі зауваження до окремих записів: скороˈда «відоме тільки людям старшого віку, інші говорять оˈз'імий пос'еў» — 26; ˈруно «осінні і весняні сходи» — 42; уˈруна «осінні і весняні сходи» — 56.

13. Ареал ˈзелен' див. АРГВМ, карта № 211; скороˈда, ўрун' — ДАБМ, карта № 268.

КОМЕНТАР № 310

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 15: «Як у вас називається поле, з якого знято: а) жито..?»

2. Червоним колом відображено ще: ˈжитн'ішеа — 1, 64, 104, 105; ˈжитн'іше — 2, 3, 21, 23—25, 29, 31, 37, 48, 66, 68—72, 95, 101, 106, 917; ˈжитн'ішча — 13, 99, 102; ˈжитн'ішчае — 65; ˈж·итн'ішчае — 96, 97; ˈжит'н'іше — 67; ˈжиітн'іше — 20, 75; ˈж'ітн'іше — 22, 27, 205; ˈжîтн'іше — 26; ˈжîтнîше — 38, 88, 90; ˈж'ітнише — 40 (паралельно до ˈжитнише) 131; ˈж'ітниш'ч'е — 41; ˈж·итн'іше — 46, 47; ˈж'ітн'ішеи — 53; ˈжиітниіше — 56, 59, 82, 84, 240, 919; жиітˈніише — 57; ˈж'итнише — 58; ˈж'îтнише — 61, 63, 91; ˈжітн'ішеа — 94; ˈжиітн·іише — 77; ˈжитниіше — 78, 237, 241; ˈжиітніише — 81; жиітˈниіше — 84; жиітˈни шеи — 244; ˈжитнишеи — 582, 601, 607, 629; ˈжитнисчə — 128; ˈжитнисче — 525; ˈжитнəшчə — 173, 388, 400, 632, 640, 662, 676, 903; ˈжитнəше — 184, 324, 357, 404, 599, 879, 904; ˈжитнишч'е — 185, 407, 413, 848, 882, 907; ˈжитнишчə — 208, 212, 250, 288, 366, 380, 394, 395, 397, 414, 416, 418, 423, 594, 626, 637, 644, 649, 655, 666, 669, 671, 868, 869, 895, 905; ˈжитнишчи — 497, 790; ˈжитниеше — 561, 818 (як паралель), 827, 833; ˈжитнишч·е — 580, 820; жиетˈнише — 604; житˈнишч'е — 645; ˈжитлише — 671 (як паралель); житˈнишчə — 677; жəтˈнишчə — 821; ˈжитнəшч'е — 879; ж·иітниіше — 62 (без знака наголосу); житнише — 83, 199, 206, 238, 572, 667 (без знака наголосу).

3. Червоним контурним колом нанесено також: ˈжитниц'ко — 258, 494; ˈжитниско — 697, 701, 705; ˈжитнəс'ко — 436, 444, 447, 453, 459; ˈжитниес'ко — 730; житнис'ˈко — 508; житнис'ко — 711 (без знака наголосу).

4. Червоним трикутником додатково позначено: ˈжитəше — 418; ˈжитəшчə — 628; жиˈтишчə — 634, 684, 888, 889, 892; жиˈтишч'е — 645.

5. Червоним чотирикутником відображено ще: житˈн'ан'ішч'ае — 4; житˈн'ан'ішча — 5; житˈн'ан'іше — 67; ˈж·ит'ан'іше — 17; жит'анише — 138 (без знака наголосу).

6. Червоним штрихуванням відбито ще словосполучення: ˈжитн'е сˈтерˈно — 50, 52, 115, 119, 120; ˈж'ітне стерˈно — 55; ˈжитній сˈт'српн — 73; ˈжитн'і(й) сˈтерен — 76, 79; ˈжитн'і сˈтерен — 130, 157; ˈж·ит'ниǐ сˈт'ереан — 97; ˈжитни с'ˈц'оран — 104, 105; ˈжитні сˈтер(ен) — 109; ˈжитн'е стерˈн'іе — 116; ˈжитн'ій сˈтерин' — 303; сˈт'ер'ен спод ˈж'іта — 190; ˈжитн'а стерˈн'а — 153, 161, 176, 181, 254, 275, 301, 386; ˈжитн'а стəрˈн'а — 173, 221, 312; ˈжит'н'а стəрˈн'а — 473; ˈжитн'а стерˈн'анка — 146; стерˈн'а ˈжитнейе — 177; ˈжитн'е стерˈнише — 154, 325.

7. Червону ізоглосу визначено з деяким ступенем умовності. Нею охоплено частину нас. пп., у говірках яких наголошення суфіксального [и] виявлено як паралель: жи тˈніише — 57; житˈнише — 60, 174, 581, 631, 642, 680, 890, 899, 909, 911, 913; жиітˈниіше — 84; житˈнишчə — 895; житˈнис'ко — 904 (поряд із ˈжитнəше). Поодиноких інших говірок, де це явище виступає факультативно, червоною ізоглосою не охоплено: житˈнише — 278, 406, 554, 658, 809; жит·нис'ко — 475; жит'аˈнише — 159.

8. Зелене коло є знаком і для таких даних: р'іˈж'іше — 74 «поле з-під будь-якої культури»; рˈжиіше — 75; рˈжи[illegible]е — 389; рˈжишчə — 888, 892.

9. Зеленим наполовину заповненим колом разом з тим відбито: ірˈжишеи — 607; иіpˈжиіше — 77; ирˈжишч'е — 597, 859, 898; ирˈжише — 618, 638, 639, 641, 644, 647, 669, 670, 675, 680, 681, 683, 684, 864, 867, 875, 889, 894, 896, 902 і як паралель — 637, 682; îрˈжише — 674; ирˈжишчə — 636 (як паралель), 866, 868, 888, 892, 898, 900, 901, 906; иəрˈжишч'е — 397; əрˈжишчə — 646; ерˈжише — 624 (як паралель), 857, 901; гирˈжишчə — 900.

10. Чорним колом відображено також: жˈн'ійн'ік — 8; жˈн'еўн'ік — 14, 18; жˈн·ійн·ік — 15; жн'іўˈн'ік — 17.

11. Чорного ромба вжито й для таких даних: ˈпужн'а — 21; ˈпожен' — 23; пожн'івˈна — 752, 754.

12. Не скартографовано: ˈжитник — 11; ˈжитница — 55; ˈжитниц'а — 306, 573; житˈнəшчо — 665; ˈжитнис'ко — 762; ˈжитəс'ко — 479; жиˈтовише — 109, 169; житнище — 343.

13. У записах є ремарки «іноді», «рідко» до лексеми ˈжитнише — 493, 747; до иерˈжишч'е — 397.

14. Ареали лексем ˈжитнише (ˈжитнис'ко), (і)рˈжише, ˈпожн'а, жˈневник, ˈжитн'ій сˈтерен див. ДАБМ, карта № 271; лексем рˈжише (рˈжис'ко), ˈпожн'а — SPGW, карта № 126.

КОМЕНТАР № 311

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 84: «Як у вас називається — ˈборошно чи мˈливо, чи муˈка..?»

2. Червоним колом скартографовано також: борошˈно — 28, 231, 254, 431, 435, 464, 465, 469, 692; боˈрошно — 809, 813, 857; ˈбораошно — 110; ˈборашно — 80, 100, 124, 278; ˈборашноа — 108; ˈборашнао — 103; ˈборашна — 68, 131; боˈрашно — 274; ˈбороушно — 730, 768; ˈборушно — 764, 769; ˈборошн'а — 106; ˈбороашен' — 15.

3. Чорним колом зображено ще: мˈл'іваo — 94; мˈл'іво — 190; мˈливаo — 103.

4. Не скартографовано: ˈмел'ане — 791; ˈмел'ате — 836; ˈмелите — 865; фаˈн'іна — 803, а також лексем ˈборошно і мˈливо з таким значенням: ˈборошно «крупа різна» — 55; ˈборошно «крупне» — 159; «немелене зерно» — 266, 315, 685, 693; мˈливо «зерно для помолу в млині» — 745, 751, 758, 770.

5. У записах є такі ремарки до окремих назв: *ˈборошно* «мука з висівками» — 426; *ˈборошно* «коли багато», *муˈка* «коли мало» — 644; *мˈливо* «змелене зерно» — 784; *мˈливо* «будь-яке борошно» — 800; «рідко», «зрідка» до назви *ˈборошно* — 67, 92, 94, 121, 130, 131, 183, 233, 243, 257, 275, 282, 300, 311, 320, 333, 352, 450, 464, 496, 505, 507, 549, 622, 623, 747, 767, 774, 787, 790; до назви *муˈка* — 148, 233, 328, 361, 547, 551, 556, 563, 564, 570, 588, 592, 648, 649, 674, 771, 846; до назви *мˈливо* — 94, 742, 799, 842, 889, 892; «колись» до назви *ˈборошно* — 115, 146, 303, 324, 327, 386, 395; до назви *муˈка* — 894, 906; «зараз» до назви *муˈка* — 146, 324, 327, 633, 895; «нове» до назви *муˈка* — 293, 354, 797; «старе» до назви *ˈборошно* — 293, 921.

КОМЕНТАР № 312

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 32: «Як у вас називається картопля — *бараˈболя, ˈбульба, карˈтохи, земняˈки, ˈріпа, кˈрумплі..?*»

2. Червоним колом скартографовано також: *карˈтопл'е* — 71, 95, 101, 104; *карˈтофл'а* — 216, 435, 446, 450, 472, 510, 606, 703, 704, 706, 708, 709, 714, 715, 718, 720, 721, 723, 736, 750, 752—756, 771, 775, 786, 787, 790; *карˈтохл'а* — 433, 434, 441, 443, 458, 469, 481, 508, 531, 688, 702, 711, 739, 750, 756, 770, 783—785, 789.

3. Червоним контурним колом позначено ще: *карˈтохл'і, карˈтофл'і* — 699; *карˈтофл'і* — 707, 713, 716, 717, 719; *картофˈл'і* — 709, 712.

4. Червоним трикутником відбито також: *картошˈки* — 393; *карˈтопка* — 409, 674, 675, 679, 681 (у всіх — поряд з *карˈтошка*).

5. Червоним квадратом позначено так само: *карˈтохи* — 181, 196, 414, 490; *карˈтофа* — 409.

6. Зеленим колом зображено ще: *баˈрабол'а* — 502; *бароˈбул'а* — 514; *бараˈбойа* — 733.

7. Зелене контурне коло поставлено на основі *бараˈбойі* — 699, 700.

8. Чорним колом позначено також: *ˈр'i̯еpа* — 103, 107, 133, 137—139, 141; *ˈр'іᵊпа* — 134, 136.

9. Не скартографовано: *пˈруска* — 184; *макˈдона* — 706; *ґалаˈґоші* — 707.

10. У записах є ремарки до окремих назв: *ˈбул'ба* «вживають слово переважно жінки» — 66; *бараˈбол'а* «кормова картопля» — 148; *бараˈбол'а* «дика картопля» — 245; *бараˈбол'і* «жартівливе» — 295; *бараˈбол'а* «жартівливо» — 555; *бараˈбол'а* «дрібна картопля» — 388, 391; «*карˈтопл'і* накопала, наварила *ˈбул'би*» — 525; «як чищена, то *карˈтопл'а,* а коˈпають *ˈбул'бу*» — 556; *карˈтопл'а* «скоростілка», *бараˈбол'а* «жовта» — 667; «рідше» до *карˈтопл'а* — 767; до *карˈтохл'а* — 450; до *карˈтошка* — 10, 111, 178, 543, 547, 551, 649, 748, 754, 872, 914; до *бараˈбол'а* — 469, 708; до *ˈбул'ба* — 1, 674; «рідко», «зрідка» до *карˈтопл'а* — 233, 459, 505, 671, 758, 768; до *карˈтошка* — 52, 67, 79, 108, 330, 536, 538, 731, 866; до *карˈтоха* — 842; до *бараˈбол'а* — 263, 493, 538, 709, 724, 791; до *ˈбул'ба* — 25, 287, 528, 530; до *ˈр'іпа* — 103, 141, 362; «зараз кажуть» до *карˈтопл'а* — 53, 383, 659, 745; до *карˈтофл'і* — 697; до *карˈтошка* — 6, 97, 745, 776, 782, 906; «раніше говорили» до *карˈтоп'ла* — 97, 875, 906; до *карˈтошка* — 901; до *бараˈбол'а* — 316, 745, 776; до *ˈбул'ба* — 6, 560; до *ˈр'іпа* — 133, 134, 136, 139, 387, 427; «частіше» до *карˈтопл'а* — 39, 391; до *бараˈбол'а* — 762; до *ˈбул'ба* — 559; «часто» до *бараˈбол'а* — 450.

11. Не скартографовано: *бараˈбол'а* з ремаркою «окремий вид картоплі» — 548, 625, 633, 644; *ˈбул'ба* з ремаркою «росте, як бур'ян, високого росту, їдять її сирою або вживають холодну» — 786, 836.

12. Ареали *карˈтошка, ˈбул'ба* див. ДАБМ, карта № 277; *карˈтопл'а, бараˈбол'а* — АЛМ, пит. № 2078; *карˈтопл'а, карˈтошка, бараˈбола* — БДА, т. 1, карта № 223; т. 2, карта № 233; т. 3, карта № 253; т. 4, карта № 321.

КОМЕНТАР № 313

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 33: «Як у вас називається листя ... картоплі: ... *картоплиння..?*»

2. Червоним колом позначено також: *картопˈл·ин':а* — 391; *картопˈлин'а* — 476; *картопˈл'ін':а* — 29, 37; *картопл'ін'а* — 38, 177, 241, 345; *картохˈлин':а* — 402, 408, 443, 469, 511, 711, 770, 773, 776, 783, 784, 789; *картофˈлин':а* — 403, 407, 435, 472, 531, 706—708, 712—715, 718—721, 724, 750, 752, 753, 755, 756, 771, 787, 790, 791; *картоˈфін':а* — 178; *картохвін':а* — 178; *картопл'ан':а* — 84, 178, 191; *картопˈлин':аᵉ* — 266; *картопˈлин':е* — 32—34, 36, 39, 41—43, 48, 49, 83, 112, 121—126, 142, 163, 172, 176, 201, 203, 204, 207, 208, 219, 220, 232, 245, 247, 249, 251, 252, 254, 256, 257, 260, 263, 264, 267, 269, 275, 278, 280, 286, 293, 295, 297, 299, 300, 304, 309, 316, 319, 320, 322—324, 422, 444, 475; *картоплиˈн':е* — 241; *картопˈлин'е* — 38, 40; *картопˈлін':е* — 29, 42, 57, 72, 114, 256, 260; *картопˈл'ін'е* — 260; *картопˈл'ін':ə* — 37; *картоф'ан:йе* — 190.

3. Червоним контурним колом відображено ще: *картопˈл'ишчə* — 35; *картопˈлиˈшче* — 110, 240, 244; *картоплишчеᶦ* — 257; *картофˈлишче* — 223, 224, 237; *картоплишча* — 549.

4. Червоним трикутником позначено і *картопˈл'ан':ік* — 20, 21, 44, 49, 65, 67, 69, 74; *картопˈл'ан'ік* — 27, 60, 66, 68, 70, 96, 99, 104, 920; *картопˈл'аніᶦк* — 101; *картопˈл'ан'ак* — 918; *картопˈл'еᵃн'ік* — 64, 71, 105; *картопˈл'ен':ік* — 95, 108; *картопˈл'ін':ік* — 22, 23, 27; *картопˈлиник* — 49, 51, 89; *картопˈлин':ак* — 88; *карˈтуоплəн':ік* — 31; *картоᵃпл·иˈн:иˈк* — 82.

5. Червоним контурним трикутником позначено варіанти: *карˈтопл'ешниˈк* — 106; *карˈтопл⁽ʼ⁾ешнік* — 67, 101, 157; *карˈтопл'ашн'ік* — 94, 101, 102; *картопˈл'ашн'ік* — 917; *картопˈл'ашн'ак* — 919; *карˈтуопл'ішн'ік* — 26.

6. Зеленим колом відображено ще: *бараˈболəн':а* — 447, 453; *бараˈболəн'а* — 442, 459, 744; *бараболеᶦн'а* — 768.

7. Жовтим контурним трикутником скартографовано також: *бул'ˈб'ешн'ік* — 1, 4, 5; *бул'ˈбашн'ік* — 4, 7, 8, 16; *бул'бˈйашн'ік* — 96; *бул'баˈник* — 39; *бул'ˈбаник* — 39.

8. Листя картоплі, як і буряків, моркви та ін. городніх культур, у багатьох говірках називають *гичем (гичкою, гичинням), огудинням, бадиллям*. Тому ці лексеми картографуються лише в тих випадках, коли в ремарці зазначено, що вони стосуються картоплі. Коричневим колом позначено також варіанти: *гиˈчин':е* — 116; *г'іˈч'ін':е* — 329; *гиˈчан':а* — 25; *гиˈчан'а* — 277; *г'иˈчан':е* — 58; *гиˈчан'е* — 275, 281, 285; *гиᶦˈчан':е* — 49, 75; *г·іᶦˈчан'е* — 81; *г'іˈчан':е* — 74; *гиˈчавиˈне* — 84.

9. Синім контурним колом також об'єднано: *ˈр'i̯епишче* — 107, 137; *ˈр'i̯епнишче* — 134, 138.

10. Коричневим напівзафарбованим справа колом передано ще: *гич·* — 371, 922; *гич'* — 424; *гіᶦч* — 17; *гі̂ч* — 32, 91; *г'іч* — 1, 14, 32, 42, 46, 47, 50, 53, 74, 91, 97, 155, 234, 297, 331, 332; *г'іч·* — 922; *г'іч'* — 14, 18. Цим же знаком передано демінутивну форму *ˈгичка* — 86, 92, 153, 229, 242, 278, 289, 294, 321, 322, 334, 340, 343, 352, 358, 367, 370, 373, 438, 550, 588, 592, 596, 626, 636, 639, 654, 657, 659—663, 666, 667, 677, 679—682, 684, 762, 773, 807, 869, 884, 885, 895, 899, 916; *ˈгиᵉчка* — 591; *ˈг'ичка* — 34; *ˈгиˈчка* — 20, 56, 325; *ˈгі̂чка* — 272; *ˈгич'ка* — 551, 916; *ˈг'ічка* — 272, 297, 329, 330, 355, 361; *ˈгіч·ка* — 922.

11. Фіолетовим колом зображено варіанти: *оˈгудин'а* — 858; *оˈгудина* — 549, 631, 681; *огуˈдина* — 378; *оˈгудин* — 636; *оˈгуд* — 400, 627, 628, 630, 634, 636, 837, 867; *ωˈгуд* — 628, 630, 837; *ˈогуд* — 631, 637, 867; *ˈгудин':а* — 224, 406, 434, 645, 832; *ˈгудин'а* — 492; *ˈгудин':е* — 475, 832; *ˈгудина* — 122, 316, 319, 347, 349, 351, 406, 486, 600, 602, 642, 648, 717, 807; *ˈгудəна* — 324, 647, 859; *ˈгуд':а* — 124; *уˈгудина* — 892; *ˈвудин':а* — 710, 752, 754, 832; *ˈвудин'а* — 471, 702, 751; *ˈвудина* — 511, 750, 779.

12. Малиновим колом позначено ще: *каˈлівйа «сухе картопˈлин':а»* — 68; *каˈл'івйа* — 2; *каˈливйе* — 5, 12; *кал'i̯евйе* — 100; *каˈлив'е* — 129; *ˈкал'іво* — 65.

13. Малиновим контурним трикутником картографовано також структури: *каˈл'ів'ешн'ік* — 3, 93; *каˈл'івйешн'ік* — 67; *кал'ів'еᵃшн'ік* — 64, 96.

14. Чорним колом зображено також: *баˈдил'а* — 547, 860, 896; *баˈдил·а* — 532; *бад'іл':е* — 85; *ˈбадил'* — 364, 391, 870, 875, 900, 912; *ˈбадил* — 369, 396, 825, 879; *бадиˈлин'а* — 827; *бадиˈл·ишч·е* — 391.

15. Не картографуються: *картопˈлинишче* — 812, 841; *картопˈлис'ко* — 219, 475; *картопˈл'анишче* — 130, 137, 235; *картопˈл'ан'ішча* — 66; *картош'ін':е* — 921, 922; *бул'ˈбин':а* — 559; *ˈбул'бишче* — 6; *бул'ˈбишче* — 568; *бул'ˈб'енішче* — 2; *бул'ˈбовйе* — 12; *ˈр'i̯епник* — 76, 103; *ˈр'іᵊпник* — 133; *гиˈчан'ік* — 48; *гиˈчал'н'ік* — 25; *гичˈн'ак* — 51; *калиˈвен':е* — 9; *ˈбил':а* — 379, 413, 418, 419; *баˈдишче* — 555; *батˈвин':а* — 132; *битˈв'ін':а* — 25, 28; *бат'ˈвин'йе* — 22, 26; *ботˈва* — 922; *батві̂на* — 24; *батˈвина* — 54, 55, 135; *гутаˈвишче* — 107; *татаˈвишче* — 107; *ˈлабузин':а* — 387, 421, 558; *лабоˈзин':а* — 416; *ˈлабуз* — 390, 558.

16. Ареали *картопˈлишче, карˈтопленик, бул'ˈбашник, гиˈчин':а, гич, каˈл'іӳйе* див. ДАБМ, карта № 281.

КОМЕНТАР № 314

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 34: «Як у вас називається стебло огірків..: *оˈгудиння..?*»

2. Форми без початкового [о] записані: *ˈгуˈдин':а(е)* — 11, 28, 30, 38, 40, 45, 47—52, 54, 58, 59, 61, 63, 80, 90, 115, 118, 120, 129, 140, 142, 158, 161—165, 167, 168, 172, 188, 196, 198—201, 203, 204, 210, 214—216, 218, 220, 227, 230, 233—236, 244, 250, 269, 274, 306, 313, 340, 358, 406, 416, 418, 431—433, 435, 437—439, 441—443, 445, 447, 448, 450, 453, 454, 457, 459, 466, 475, 478, 480, 483—490, 492, 494, 501, 504, 519, 522, 531, 534, 536, 544, 545, 553, 554, 573, 584, 645, 674, 681, 685, 687, 691, 693, 700, 712, 717, 718, 721, 722, 727, 746, 755, 762, 774, 783, 788, 797, 800, 823, 827, 830, 838, 846, 847, 852, паралельно з його наявністю — 19, 43, 55, 130, 166, 245, 385, 405, 413, 476, 802, 813, 818, 834, 839, 848; *ˈгуˈдина* — 57, 60, 83, 85, 86, 88—92, 117, 119, 122, 123, 125, 128, 138, 144—147, 149—156, 159—161, 164, 167—171, 173—180, 182—184, 191—194, 231, 234, 235, 239, 242, 243, 247, 249, 251—253, 256, 257, 262, 264, 265, 269, 272, 275, 278—280, 284—298, 300—310, 312, 314—327, 329—332, 334, 335, 337—341, 345, 346, 348, 350, 351, 353—355, 358, 359, 361, 364, 367, 369, 376, 377, 380, 392, 404, 406, 408, 413, 414, 416, 417, 424, 429, 472, 476, 489, 512—515, 517, 518, 521, 526, 528, 529, 531, 537, 539, 540, 542, 548, 550, 553, 555—558, 561, 563, 564, 567, 569, 570, 572, 574—581, 583, 587, 591, 592, 600, 601, 604, 605, 607—609, 613, 617, 619, 621, 622, 638, 639, 641—644, 646—649, 652, 656, 673, 677, 682, 683, 711, 718, 722, 749, 750, 758—760, 771, 780, 792, 793, 798, 799, 803, 807—810, 812, 814, 815, 824, 826, 836, 839, 842—845, 850, 851, 856, 866, 868, 873, 875—877, 879, 884, 886, 888, 889, 891, 897, 921, 922, паралельно з його наявністю — 246, 266, 282, 336, 342, 368, 378, 379, 387, 403, 411, 419, 520, 523, 525, 554, 618, 678, 858, 859, 883, 900, 915.

3. Червоним кольором картографуються також варіанти: колом — *ωˈгудин':а* поруч з *о(у)гуˈдин':а* — 668, 669; *оˈгуд'ін':а* — 240; *гуд'ін'е* — 38; *ˈгуден':а* — 161; *гоˈгудин':а* — 795, 899; *ˈуˈдин':е(а)* — 206, 227, 232, 534, 559, 792; трикутником — *ωˈгудина* — 551, 634, 683, 892, 896, паралельно з *оˈгудина* — 658, 895; *уˈгудина* — 654, 673, 682, як паралель до *оˈгудина* — 196, 894; *ˈгудиˈна* — 237; *гудіᶦˈна* — 57; *ˈгуд'іна* — 47, 88; *ˈудина* — 269, 270, 536, 560, 566 (записано поруч з *оˈгудина*), 792; *ˈгуˈдини* — 273, 426; квадратом — *ωˈгуд* — 660; *уˈгуд* — 372, 630; *ˈгуда* — 186.

4. Зеленим кольором відображено варіанти: колом — *(о)гурˈчин':а(е)* — 28, 42, 50, 52, 89, 709 (записано паралельно з *г'ірˈчин'а*); *огирˈчин'а* — 696—698, 704, 707, 719; *го(ω)г'ірˈчин':а* — 447, 453; *гойірˈчин':а* — 449, 452, 458, 470, 486, 489, 494, 510, 543, 688, 727, 736; *гуірˈчин':а* — 506; наполовину зафарбованим колом — *гуˈрошˈн'ак* — 45, 59, 84, 918, 919; *гуˈрочн'ак* — 51, 53, 56, поруч з *гуˈрочник* — 87; *огуˈрошни(і)к* — 44, 139, записано паралельно з *гуˈрош(ч)ни(і)к* — 27, 39, 114; *агуˈрочн'ік* — 73, 96; *гуˈрочнˈик* — 78, 82, 920; *гуˈрочніᶦк* — 57, 70, 77, 81, 82; *(о)гуˈрош(ч)н'ік* — 1—5, 8, 20—24 (записано паралельно з *гуˈрошник*), 25—27, 29, 31, 37, 44, 46, 47, 60, 64—68, 72, 73, 75, 917; ромбом — *гуркоˈв'ін':i̯е* — 33; *гуркоˈві̂н'е* — 249; наполовину зафарбованим ромбом — *гурˈко(уо)ӳн'ак* — 62.

5. Закінчення *-е* і зміни [н':] > [н'] у варіантах *(о)ˈгудин':а, ˈвуˈдин':а, (о)г'ірˈчин':а, гуркоˈвин':а* див. на карті № 205.

6. Жовтим колом нанесено варіанти: *гіᶦч* — 17; *гіч* — 19, 31; *г'іч'* — 14; *ˈгичка* — 101, 134, 148 (записано поруч з *гич*), 298, 311, 516; *ˈгиˈчка* — 237; *ˈгич':а* — 113; *ˈг'іч':а* — 187; *г'іˈч'ін':а* — 18.

7. Синім колом передаються також форми: *наˈтина* — 6, 10, 69; *наˈтин':е* — 9.

8. Відзначено наголос: *(о)гуˈдин':а, вуˈдин':а, гуˈдина* — 11, 28, 30, 40, 43, 47, 48, 51, 52, 59—61, 63, 80, 83, 85, 86, 88, 90, 91, 118, 120, 129, 132, 135, 138, 140, 143, 162, 165, 166, 168, 179, 181, 196, 198, 200—203, 207, 214, 219, 221—223, 234, 235, 244, 245, 250, 260, 276, 293, 347, 349, 360, 362, 365, 366, 384, 388, 395, 401, 402, 414, 425, 427, 429, 448, 451, 507, 509—511, 620, 621, 625, 640, 645, 653, 655, 659, 662—664, 666, 668, 681, 818, 871, 874, 911. Паралельні наголоси в структурі [(о)ˈгуˈдин':а] записано — 130, 195, 232, 385,

405, 443, 822. У нас. пп. 360, 374, 644, 666, 855, 857, 879 записано *ˈогуд* (з наголосом на першому складі); 371, 399 — паралельні наголоси *(ˈоˈгуд)*.

9. Не картографуються *гурˈчище* — 126, 329; *гурошниˈчин':е* — 185; *ˈгудавина* — 189; *когуˈдин'а* — 795; *ˈудин'* — 206, 208; *ˈгудин'* — 209, 240; *ˈвудəн'* — 205; *ˈгуден'* — 205, 221, 251, 307, 638; *ˈуўден'* — 212; *гуˈтин':е* — 110, 114, 141; *гірчоˈвин':а* — 515; *гойіˈрин'а* — 507, 542, 732, 734, 739; *о(ω)гіˈрин':а(е)* — 444; *лабуˈзин':а* — 387, 421, 425; *батоˈги* — 332, 359, 371, 374, 401, 421, 513, 518, 537, 650, 822, 902; *батоˈг'і* — 344; *ботˈвина* — 384; *ˈручки* — 92; *баˈдил':а* — 127, 860; *пˈлет':а* — 229; *ˈ(в)уˈдилно* — 34, 254; *ˈгуд':а* — 124.

10. У записах є ремарки: «*гуркоˈвин':е, коˈли поˈсохло, ˈгудина, коли ˈзелəн'*» — 293; *гойірˈчин'а* «як зберуть огірки», *ˈвудин'а* «як ростуть огірки» — 732; *ˈвудин'а* «рідше» — 493.

11. Ареали відповідного явища див. ДАБМ, карта № 279.

КОМЕНТАР № 315

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 81: «Як у вас називається — *кукуˈрудза* чи *пшеˈничка,* чи *пˈшінка,* чи *кияˈхи,* чи *кендеˈриця (тендеˈриця),* чи *меˈлай,* чи *качаˈни,* чи *каˈлачики..?*» Крім того, зрідка залучено відповіді на частину питання № 15: «Як у вас називається поле, з якого знято: ж) кукурудзу?»

2. Червоним колом позначено ще: *кукуˈруза* — 2, 3, 5, 7, 9, 10, 15, 19, 28, 30, 31, 33, 54, 61, 63, 66, 74, 80, 84, 85, 93, 95—98, 106, 110, 121, 126, 130, 133, 134, 136, 143—145, 147, 150, 152, 154—156, 161, 162, 168, 171, 173, 175, 177—181, 183—185, 188, 190, 192—198, 204, 207, 209, 211, 218, 222—225, 229, 231—233, 236, 237, 246—249, 251, 252, 256, 258, 262, 263, 265, 266, 268, 272, 278, 280—282, 284, 287, 290, 295, 298—300, 302—305, 307—310, 312, 314—318, 320—322, 324, 326—331, 333—336, 338—343, 345, 346, 348, 350—352, 354—356, 359—364, 366—368, 370—373, 375, 376, 382, 384, 387, 389—392, 395—399, 401—403, 405—411, 413, 414, 416—420, 422—425, 428, 431—433, 436, 437, 439—442, 444—451, 454, 456—463, 465, 466, 468—472, 475, 477—481, 484, 486—493, 495—498, 500, 502—513, 516—518, 521, 524, 525, 527, 529, 532—538, 540, 542—545, 547—553, 555—557, 559—562, 564, 565, 567, 568, 570, 571, 575—577, 579, 580, 582—594, 597, 600, 601, 603, 604, 607—608, 611, 613, 620—623, 626, 628—633, 635—639, 641, 642, 644, 645, 647, 648, 652, 654—656, 658—661, 665, 667, 672, 673, 675—679, 681—684, 688—690, 692, 695, 707, 708, 711—713, 720, 724, 726, 728, 730, 732, 734, 737, 742, 743, 746, 758, 760—762, 764, 767—769, 771, 772, 774, 780, 783, 789, 791—794, 799, 800, 804—806, 816, 820, 824, 827, 828, 836, 838, 839, 842, 843, 845, 846, 848, 849, 851, 853—855, 858—860, 863—865, 867—869, 871—874, 877, 879, 881, 882, 885—894, 896—903, 905—911, 913, 914, 916, 921, 922 і як паралель до *кукуˈруʒа* — 148, 182, 212, 227, 257, 264 (у трьох останніх — з ремаркою «рідше»), 269 (з ремаркою «частіше»), 288, 296, 297, 357, 358, 369, 377, 379 (з ремаркою «рідко»), 383, 385, 386, 388, 393, 394, 397, 400, 404, 421, 427, 429, 430, 434, 443, 455, 464, 467, 474, 476, 482, 485, 494, 515, 520, 522, 523, 528, 530, 539, 541, 554, 558, 566, 573, 574, 578, 581, 596, 598, 599, 605, 609, 616—618, 624, 627, 634, 640, 643, 646, 649, 650, 657, 662, 663, 666, 668—671, 674, 680, 687, 698, 703, 710, 714, 725, 727, 729, 750, 752, 754, 759, 763, 770, 776, 795, 798, 801—803, 807, 809, 810, 812, 813, 815, 817—819, 822, 823, 826, 830, 840, 841, 844, 847, 850, 852, 857, 866, 870, 875, 878, 883, 884, 895, 904, 912, 915; *какаˈруза* — 21—23, 29, 42 (як паралель), 45, 49, 50, 52 (поряд з *какаˈруʒа*), 55, 60, 87, 90 (як паралель); *кикиˈруза, кекеˈруза* — 42; *ко^{у}ко^{у}ˈруза* — 46; *кукоˈруза* — 87; *кокурˈгуза* — 183 (поряд з *кукурˈгуза*); *кокуˈруза* — 219, 530, 800, 839 (у двох останніх — паралельно до *кукуˈруза*); *кокоˈруза* — 50 (з ремаркою «нове»), 219, 243; *ĸωкуˈруза* — 486, 796; *кукуˈрузи* — 259 (як паралель); *кукуˈруʒи* — 700; *ку^{о}куˈруза* — 795; *кукуˈрузка* — 310, 426, 902; *кукур'гузка* — 376, 381, 387, 405, 412, 414, 415, 660, 681, 895, 901, 914; *кукуˈруз'ка* — 898; *кукуˈруз* — 910; *кукурˈгуз* — 637, 650, 894, 896, 906, 910, 914, 916; *кукурˈгуз̯* — 913.

3. Червоним штрихуванням позначено також *кикаˈруза* — 40.

4. У частині говірок, виділених червоною ізоглосою, зміна [ру] > [ргу] є факультативною — 144, 148, 171, 181, 194, 195, 297, 303, 336, 339, 351, 360, 368, 373, 376, 378, 379, 391, 393, 394, 395, 398—401, 403, 406, 407, 409, 414, 418, 419, 421, 422, 430, 482, 549, 553, 554, 559, 560, 565, 567, 568, 571, 573, 578, 582, 595, 596, 598, 601, 605—607, 617, 621, 623, 626—628, 630, 632, 642—644, 646, 647, 649—651, 654, 656, 659, 662, 666—669, 671—673, 675, 679, 680, 684, 799, 817, 858, 859, 860, 862, 863, 866, 869, 871, 873, 878, 882, 884, 890, 892, 893, 895, 898, 900, 902, 910, 914, 915.

5. Зеленим колом відображено також випадки з переходом [е] > [а]: *пшаˈничка* — 161 (як паралель), 164. Інші фонетичні явища (пор. *пш'еˈн'іч'ка* — 14) до уваги не взято, оскільки їх відбито на спеціальних картах.

6. Жовтим колом позначено ще: *пˈшинка* — 364, 570, 596 (як паралель); *пˈшəнка* — 632; *пˈшонка* — 389.

7. Синім колом нанесено *кочаˈни* — 706.

8. Коричневим колом додатково відбито: *ки^{і}ˈйашк'и^{і}* — 8; *кайаˈх'і* — 18; *кийіˈхи* (як паралель) — 19, 274; *к'ійеˈх'і* — 917—919; *к'ійа^{е}ˈх'і* — 919; *кийеˈхи* — 46, 73, 79, 80, 83, 85, 111—113, 128, 132, 134 (як паралель), 920; *ки^{і}йе^{а}ˈхи^{і}* — 71; *ки^{і}йеˈхи^{і}* — 82; *кийеˈхи^{і}* — 86; *к'ійе^{а}ˈх'і* — 96; *кийе^{а}ˈхи* — 136; *кил'аˈхи* — 242 (поряд — *ки^{і}йаˈхи*); *кіˈйушкі* — 108 (паралельно — *ки^{і}йаˈхи^{і}*); *кі̯пˈт'ахи* — 209; *кˈйахи* — 214; *киˈйахи* — 238, 239 (як паралель); *кииˈхи* — 274 (як паралель). Інші явища (пор. *к'ійаˈх'і* — 29, 31 ...) тут не зазначаються, тому що їх висвітлено на карті № 21.

9. Фіолетовим колом позначено ще: *ˈк'ік'і* — 2; *ˈкики* — 16 (в обох — паралельно *к'іˈк'і*). Хитання щодо сполуки [к'і] ([ки], [ки^{і}] та ін.) до уваги тут не взято.

10. Як *каˈлачики* картографуються: *калаˈч'іе* — 117, 137, 141; *калаˈчи* — 291.

11. Чорним колом нанесено також: *папˈшойі* — 717, 719—722 і як паралель — 718, 752; *папˈшой* — 718 (як паралель), 719, 722, 803; *папуˈшой* — 740.

12. Не скартографовано: поодиноких назв кукурудзи або видів (сортів) її: *пшеˈниц'а* — 148; *пшиˈниц'а* — 570; *пшиˈница* — 722; *качаˈничка* — 182; *каˈчан'* — 2; *м'ін'ізˈгод* — 400; *ˈбубки* — 523; *борошˈн'анка* — 566; *риˈс'анка* — 574; *маˈлай, молдаˈванка* — 746; *меˈлай* — 803; *миˈл·ай* — 882; *ˈкін'с'кий зуб* — 400, 555, 609, 630; *ˈк'ін'с'кий зуб^{п}* — 836; лексем, що стосуються інших рослин: *пшеˈничка* — 134 (з ремаркою «це в нас не те»); *кийаˈхи* — 305 («таке просо»); *пˈш'інка* — 305 («у лісі травичка»), 383 («у лісі»); лексем із неясною семантикою: *каˈлачики* — 390; *качаˈни* — 390, 405, 462, 544, 581, 583, 705, 708, 868, 891; *кач'аˈни* — 394; *мамаˈлиґа* — 749; *мамаˈл·иґа* — 882; лексем, що з більшою або меншою певністю стосуються супліддя, а не всієї рослини: *каˈлач* — 153; *качаˈни* — 197, 305, 325, 327, 334, 336, 339, 348, 351, 354, 373, 425, 450, 500, 538, 539, 557, 571, 602, 633, 651, 656, 660, 671, 680, 697, 701, 709, 714, 736, 740, 745, 747, 753, 754, 767, 769, 773, 774, 797, 800, 812, 814, 818, 822, 824, 839, 840—842, 845, 861, 865, 869, 877, 879, 883, 889, 898, 900—902; *кийаˈхи* — 163, 178, 295, 298; *коˈлачики* — 173; *кийˈки* — 175; *кійˈки* — 178; *пітушкі* — 190; *пшиничˈки* — 630; *пше^{и}ˈнички* — 633; *пшинəчˈки* — 634; *пшеˈничка* — 385, 426; *пшəˈничка* — 395; *пˈш'інка* — 555, 680, 681, 899; *пˈшонка* — 787.

13. У записах є різні ремарки або пояснення: «нове» (подекуди — «тепер») до *кукурˈ(г)уза* — 3, 55, 84, 96—98, 110, 133, 134, 136, 188, 281, 299, 305, 342, 523, 527, 533, 606, 623, 635, 636, 648, 659, 681, 683, 802, 863, 867, 889, 906; *какаˈруза* — 52; *кукуˈруʒа* — 259, 625; *кукорˈгуза* — 386; «рідко» («зрідка») до *кукурˈ(г)уза* — 162, 173, 184, 251, 295, 316, 320, 378, 423, 580, 606, 846, 868; *кукуˈруʒа* — 381; *пшеˈничка* — 110, 354, 405; *пшəˈничка* — 195, 530, 534, 684; *пˈш'інка* — 544, 588, 644, 646, 814, 820, 851, 884, 894, 898, 905; *качаˈни* — 486; *кийаˈхи* — 170; *к·іˈк·і* — 17; *ки^{і}ˈки^{і}* — 110; «рідше» (вживається) до *кукурˈ(г)уза* — 66, 161, 168, 185, 237, 253, 281, 321, 413, 622, 827; *кукуˈруʒа* — 90, 194, 254, 288, 293, 844; *пшəˈничка* — 343, 552; *пшеˈнич'ка* — 416; *пше^{и}ˈничка* — 477; *пˈш'інка* — 607; *качаˈни* — 254; *кийаˈхи* — 164; *кійаˈхі* — 168; «частіше» («здебільшого») до *кукурˈ(г)уза* — 535, 590, 680, 902, 905; *пшеˈничка* — 177; *пˈш'інка* — 582, 830, 871, 900; *качаˈни* — 440; «старе» до *пˈш'інка* — 544, 636; *кийаˈхи* — 133; «давніш» («раніш», «колись») до *пшеˈничка* — 266, 349, 513, 523, 527, 625, 670, 678, 681, 863, 889; *пше^{и}ˈничка* — 305, 656; *пшəˈничка* — 357, 424, 533, 549, 671, 673, 683, 888, 896, 898; *пшиˈнич·ка* — 391; *пˈш'інка* — 422, 590, 635, 648, 867, 885, 894, 906; «у мовленні старих» — до *пшəˈничка* — 535; *каˈлачики* — 98; «польова» («на полі») до *кукуˈруза* — 19, 272, 419; *кукуˈруʒа* — 301; *кукуˈрузи* — 259; «домашня» («городня») до *пшеˈничка* — 361, 419; *пшиˈничка* — 378; *пˈш'інка* — 419, 574, 585, 590; *кийаˈхи* — 259, 272; «рання» («достигає раніш») до *пшеˈничка* — 342, 377, 515, 552; *пшиˈничка* — 387; *качаˈни* — 432; *кит'аˈхи* — 40; «пізня» до *кукуˈруза* — 432, 515, 552; «молода» до *пшеˈничка* — 181, 263, 670; *пшəˈнич'ка* — 411; *пшəˈничка* — 647, 682, 867; *пˈш'інка* — 594, 617, 655, 834, 911; *пˈшонка* — 787; «мала» («менша», «дрібна», «невелика») до *пшəˈничка* — 192, 337, 611, 673; *пшəˈнич'ка* — 194; *пшеˈничка* — 393, 400, 401, 409; *пше^{и}ˈничка* — 922; *пˈш'інка* — 576, 585, 592, 681; *качаˈни* — 475; «велика» («більша», «висока») до *кукуˈруза* — 192, 194, 475; *кукурˈгуза* — 303, 576, 592; «біла» («білі качани», «біле зерно») до *кукуˈруза* — 192, 194, 377; *пшəˈничка* — 337; *пшиˈничка* — 340; *пшеˈничка* — 400, 555, 557; *пˈш'інка* — 629; *кийаˈхи* — 259; «жовта» («жовті качани», «жовте, червоне зерно») до *кукуˈрузи* — 259; *кукуˈруза* — 340; *пшəˈничка* — 192, 197, 346; *пше^{и}ˈничка* — 922; *пшəˈнич'ка* — 194; *пшеˈничка* — 302, 389; «солодка» («цукрова») до *пшеˈничка* — 421, 557, 646; *пше^{и}ˈничка* — 922; *кийаˈхи* — 272; «кормова» до *кукурˈ(г)уза* — 249, 272, 650; «сорт» («інший сорт») до *пше^{и}ˈничка* — 303, 922; *пшеˈничка* — 306, 413; *пшиˈничка* — 398, 623; *пˈшінка* — 551; *каˈлачйки* — 324; «різна» *до кукуˈруза* — 302; «як росте» до *кукуˈруза* — 557, 762; «як виросла» до *кукурˈ(г)уза* — 478, 911; *качаˈни* — 762; «дуже тверда» (*кукурˈгуза* — 401); «спіла» (*каˈлачик* — 161); «коли в качанах» (*пшеˈничка* — 550); «вимолочена» (*кукуˈруʒи* — 435); «невимолочена» (*качаˈни* — 435); «як садять» (*кукуˈрузка* — 426, *кукурˈгуза* — 617, *пшəˈничка* — 478).

14. Ареал лексем *папˈшойа* див. АЛМ, пит. № 2008; *кукуˈруʒа* див. БДА, т. 3, карта № 250; т. 4, карта № 318.

КОМЕНТАР № 316

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 389: «Кропива, зоря, сочевиця чи крапива, заря, сачевиця (сачавиця)?»

2. Червоним колом відбито також: *кропəˈва* — 184, 395, 628, 648, 652, 662, 676, 762, 788, 816, 822, 866 і як паралель — 400, 414, 640, 903, 905; *крапəˈва* — 821, 822, 868; *крапи^{е}ˈва* — 601; *креˈп'іва* — 68 (поряд — *краˈп'іва*), 74, 104 (паралельно — *кра^{е}ˈп'іва*), 917, 920; *креп'іˈва* — 46 (поряд — *крапіˈва*); *креˈпиˈва* — 78 (паралельно — *краˈпиˈва*); *креˈп$^{(\cdot)}$і^{и}ва* — 82; *кропи^{е}ˈва* — 397, 604, 795; *крωˈпива* — 215, 228, 229, 232, 435, 439, 447; *круоˈпива* — 221; *круˈпива* — 224, 232, 437, 446, 466; *крупиˈва* — 268; *крωпиˈва* — 436; *крап'иˈва* — 252; *кропивˈга* — 583 (як паралель); *корˈпива* — 771 (як паралель); *кˈрапива* — 550, 566; *кˈропива* — 803.

3. Червоним штрихуванням відображено ще: *краˈпиˈва* — 5 (паралельно до [і]), 20 (поряд із *кроˈпиˈва),* 49, 57 (як паралель до [і]), 75, 78, 84, 106, 110, 240, 275, 918, 920; *краˈпі^{и}ва* — 27 (паралельно до *краˈп·іва*); *краˈп·і^{и}ва* — 56, 59; *краˈп·іва* — 15; *краˈпіва* — 31, 35, 38, 45, 48, 60; *кроˈпіва* — 54; *крапіˈва* — 178, 246; *креˈп$^{(\cdot)}$і^{и}ва* — 82; *краˈпі̯ва* — 209; *кра^{о}ˈпиˈва* — 62, 84; *кропі^{и}ва* — 287.

4. Червоною ізоглосою визначено також говірки, у яких [а] виступає паралельно до [о]: *крапиˈва* — 266, 287, 358, 369, 376, 382, 389, 393, 403, 406, 407, 413, 414, 552, 558, 559, 595, 675, 792; *крапіˈва* — 87; *краˈпива* — 40, 42, 186; *краˈп'іва* — 28, 41 або паралельно до [е]: *крапіˈва* — 46; *краˈп'іва* — 68. Крім того, серед говірок з переходом [о] > [а] в корені лексеми *кропиˈва* є такі відмінності: *кра:ˈп'іва* — 1, 64, 65, 94, 96, 97, 105; *кра:ˈпива* — 6; *кро^{а}ˈпиˈва* — 27 (паралельно — *краˈп·іва*); *кро^{а}пи^{і}ˈва* — 244 (як паралель до [о], [а]); *кро^{а}пиˈва* — 529; *кра^{о}ˈпиˈва* — 62 (як паралель до [о]); *кра^{о}ˈпиˈва* — 84 (як паралель до [а]); *кра^{о}ˈп'іва* — 104 (як паралель до [е]).

5. Чорним колом додатково відображено: *жилоˈва* — 643, 913; *жал·иˈва* — 828, 861, 882; *жалəˈва* — 905; *ˈжалива* — 842, 849; *ˈжилава, жаˈл·ива* — 845.

6. Зеленим штрихуванням відбито й кілька відмінностей: *кропа^{о}ˈва* — 836 (паралельно — *кропоˈва*); *жалаˈва* — 889 (паралельно — *жалиˈва*); *жилаˈва* — 899, 902; *жəлаˈва* — 903; *ˈжилава, жиˈл·ава* — 845.

7. Не скартографовано: *кˈропива* — 390; *кˈропəва* — 414; *ʒиˈгучка* («маленька кропива») — 16; *ˈжиˈжка* — 20; *жˈал'учка* («дрібна кропива») — 247; *ˈʒиґайка* («дрібна кропива») — 249; *кропˈша* — 423.

8. У записах є ремарка «рідко» до *кроˈпива* — 771 і *кропиˈва* — 606, 828.

9. Ареали лексем *кропиˈва, жалиˈва* див. ЛАЗО, ч. I, карта № 6; лексеми *кропиˈва* — SPGW, карта № 148.

КОМЕНТАР № 317

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 35: «Як у вас називаються — гриˈби, ˈгуби..?»

2. Певна розрідженість карти пояснюється відсутністю цього питання в записах за Програмою видання 1948 р.

3. До уваги беруться лише назви їстівних грибів.

4. Можливість диференціювати родові й видові назви їстівних грибів випливає з ремарок, наявних у більшості записів, наприклад: гриˈбиі (ˈбиелиійе), ˈйиінчиійе — козл'еˈкиі: оˈпен'киі, ˈбабкиі, приібоˈлотухиі, сиіроˈйежиі, красн'уˈкиі, риіжˈкиі — 20; гриˈб'і (білі гриби); губˈйак'і (родова назва для таких грибів: красн'уˈк'і, ˈбабк'і, сироˈйіежк'і, лиˈсичк'і, р'ижˈк'і) — 50; гриˈб'і (родове й видове значення); види грибів: гриˈб'і, л'іˈс'ічк'і, сіроˈйіжк'і — 53; гриˈбиі; аˈбабкиі (загальна назва для всіх видів грибів, крім білих, таких як масˈлен'ік'і, аˈбабкиі, красногоˈловикиі, рижˈкиі) і назва одного з сортів грибів — 71; ˈгуби (родова назва для ряду грибів), гриˈби (деякі з грибів, напр.: ˈб'іели гриб) — 134; ˈгуби — це ˈбабки, лиˈсички, сосˈн'анки і т. д.; гриб — 'білий гриб' — 696 та ін.

5. Як родові назви для всіх грибів, крім білих, зафіксовано також збірні назви: губ'іˈна — 65, 66 (позначено зеленим трикутником), губˈн'ак — 57; губˈйач:а — 242, 253 (позначено зеленим напівзафарбованим трикутником). Відзначено також родову назву баган'уˈкиі (для всіх грибів, крім білих) — 51, 52, 84.

6. Зафіксовано лексеми гуˈба, ˈгуби на позначення неїстівних грибів — 56, 77, 84, 89, 501, 506; ˈгубка — на позначення нарості на дереві — 27.

7. Протиставлення лексем оˈпен'ки ~ гриˈби і оˈпен'ки ~ ˈгуби картографуються на основі ремарок типу: гриˈби, й ˈос'ін':у оˈпен'ки окˈремо — 305; оˈпен'ки — менші од грибів і ростуть кущиками, а гриби поодинці — 371; назбиˈрав гриˈб'ів, поˈн'іс ˈгуби, оˈпен'ки — 376; гриˈби (весˈн'ан'і), оˈпен'ки (оˈс'ін'н'і) — 419; гриˈб'іў неˈмайе, оˈпен'ки пиˈдос'ін' — 590.

8. Протиставлення лексем печеˈриц'і ~ гриˈби картографується на основі ремарок типу: пичаˈриц'і (у доˈлин'і), гриˈби (у ˈл'іс'і) — 636; гриˈби саˈмо соˈбойу, а печиˈриц'і — саˈмо соˈбойу — 860; пэчаˈриц'і на гноˈйев'і, гриˈби в ˈл'іс'і — 644 та ін. Зважаємо також на те, що для південно-східної частини картографованих говорів гриби як реалія (крім печериць) не характерні в зв'язку з природними умовами, тому назва гриˈби у говірках цієї території відома, але належить до пасивного лексичного фонду. Це підтверджується ремарками типу: гриˈб'ів неˈмайе, а пэчаˈриц'і йе — 648; гриˈби не ˈкажут', бо л'іˈс'ів неˈма, а чут' — ˈчули — 873; гриˈби не росˈтут' в нас, ˈтіки пичаˈриц'а — 916.

9. Малий знак біля населеного пункту свідчить про відсутність загальної назви грибів у відповідній говірці.

10. Ареали гриˈби (загальна назва), ˈгуби, козл'аˈки див. SPGW, карта № 134; гриˈби (видова назва), оˈпен'ки див. АЛМ, пит. № 1372.

КОМЕНТАР № 318

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 75: «Як у вас називається — ˈбілка чи виˈвірка (вевеˈриця), чи кацаˈбурка (кацаˈбірка), чи цуˈбірка..?»

2. Червоним колом відбито також: ˈб·ілка — 148; ˈбъілка — 167; ˈб'і:лка — 171; ˈбілка — 218; ˈбиіилка — 240 (як паралель); ˈбіилка — 287; ˈб·іл·ка — 391, 577, 795; б'ілˈки у л'іˈсах — 816; білˈки — 864; ˈб'ілок неˈма — 907; б'іˈлок нэˈмайе — 913; ˈбілоч'ка — 408; ˈбілочка — 616, 719, 808; ˈб'ілочка — 639.

3. Червоне контурне коло є знаком і для записів: ˈбеилка — 22; ˈбэлка — 33, 37 і як паралель — 31, 171; бˈйэлка — 34 (як паралель), 40, 41, 43, 48, 199, 201, 204, 205; ˈбиілка — 78; ˈбииілка — 241.

4. Червоним наполовину зафарбованим з правого боку колом відображено також: ˈб'е:лка — 1 (як паралель), 4, 64; ˈб'еілка — 65, 66 (як паралель), 69, 70; ˈб'êлка — 72, 78; бˈйêлка — 88, 207; ˈб·êлка — 17; ˈб'іелка — 78, 98, 237; ˈб'іэлка — 133; ˈб'елочка — 552, 630, 815; ˈбелочка — 617, 671; ˈб'іелочка — 188.

5. Червоного наполовину зафарбованого знизу кола вжито ще для записів: ˈб'іелка — 12, 157, 917, 918; ˈбиелка — 20; ˈбиелка — 27, 57, 77, 81; ˈбіэлка — 32, 36; ˈб'іэлка — 134; бˈйіэлка — 63; бˈйиелка, ˈбиіелка — 49; ˈбиелка — 56; ˈбиелка, ˈбиіелка — 82; ˈбиіелка — 59; бˈйіелка — 84, 919; бˈйиілка — 209; ˈб·іелка — 106; ˈбиейка — 29 (як паралель); ˈбіелка — 275.

6. Червоним штрихуванням справа наліво охоплено й напівм'якість — [б·]: ˈб·елка — 15; ˈб·êлка — 17, а штрихуванням зліва направо — неповного творення [й]: ˈбйілка — 150; ˈб'йіелка — 920.

7. Чорним колом відбито: ˈйіўйурка — 269; ˈв'іўйурка — 510.

8. Чорним контурним колом нанесено також: ˈвив'урка — 698, 702, 704, 752; ˈвивйурка — 471, 695, 752; ˈвивеирка — 696; ˈвиўйурка — 707, 711, 739; вив'ірˈки — 709.

9. Чорному трикутнику додатково відповідають: вівˈйурка — 435, 437, 439, 445; в'іўˈйурка — 458, 463, 469, 502, 692, 708, 745, 748; в'івˈйурка — 487; йіўˈйурка — 489; йівˈйурка — 493.

10. Чорний контурний трикутник охоплює ще: вэˈв'урка — 444; вивˈйурка — 471; вив'ˈйурка — 472 (як паралель); виўˈйурка — 696 (як паралель), 741, 745; виˈв'урка — 712, 714.

11. Не відбито на карті [л·] і [л'] у лексемі білка: ˈбіел·ка — 35, 92, 110, 124 (як паралель); бˈйіел·ка — 62; ˈб'іел·ка — 120; ˈб'ел·ка — 270, 515, 577, 582 (як паралель), 584, 845; ˈб'іл·ка — 90, 91, 281, 321, 354, 356, 359, 366, 477, 514, 521, 536, 549, 558, 561, 580, 601, 605, 608, 609, 766, 777, 845; ˈбіл·ка — 550, 551, 555, 557, 559 (як паралель), 560, 563, 591, 826; ˈб'іл'ка — 533 і як паралель — 182, 829; ˈбіл'ка — 589.

12. У записах є ремарки: «зрідка» («рідко») до ˈб'ілка — 28, 329; ˈбілка — 183; ˈб'елка — 251, 590; «рідше» до ˈб'ілка — 263; ˈб'елка — 369, 375; ˈб'ел·ка — 477; ˈбелка — 741; йівˈйурка — 493; «більше» до ˈб'ілка — 698; «рижа» до в'іўˈйурка — 745; «біла» до ˈб'ілка і «жовтувата» до ˈвив'ірка — 752; «менша» до ˈвив'урка — 752.

13. Ареали відповідних лексем див. ДАБМ, карта № 308; АРГВМ, карта № 228; ЛАЗО, ч. I, карта № 126; АЛМ, пит. № 411; ареали змін у початковому складі іменника ˈвив'ірка — AJDŁ, z. 3, карта № 136; ареали змін у середньому складі цієї лексеми — там же, карта № 137; ареали наголосу — там же, карта № 138.

КОМЕНТАР № 319

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 65: «Як у вас називається — ˈпівень чи ˈкогут, чи ˈкочет, чи ˈкокош..?»

2. Червоним колом позначено ще: пˈйійвіин' — 209; п·ˈйівэн' — 240, 241, 244; ˈп'ів'ін' — 634, 654, 753, 787, 806, 816, 830, 845; ˈпівин' — 42; ˈпіивен' — 237, 251; ˈп·іивен' — 70, 237; ˈпиівен' — 77, 78, 253; півен' — 24, 272, 358; ˈпівэн' — 218; ˈп'ів'еін' — 266; ˈп'івіен' — 790; ˈпівêн' — 320. Не картографується пом'якшення приголосного [п] в іменнику ˈп'івен', а також рефлексація ненаголошеного [е].

3. Червоним контурним колом передається також: ˈп'ев'еан' — 1, 8, 64; ˈп'ев'ен' — 7, 14—16, 18, 46, 47, 53, 57, 65, 69; ˈп'ев'ан' — 13, 99, 101; ˈп'êвен' — 65, 66, 910; ˈп·êв·ен' — 17; ˈпêвен' — 214; пэвэн' — 25, 37; ˈпев'ен' — 27; ˈпевэн' — 31; ˈпевен' — 55—57, 60; пˈйêвен' — 88; пˈйэвэн' — 34, 42, 43, 48, 58, 201; пˈйэвен' — 32, 36, 38, 41, 54, 204, 205; пˈйев'ен' — 41; пˈйиевен' — 49; пˈйевен' — 51, 52, 57, 63, 85, 206, 242, 245; ˈп'ивен' — 58, 59, 243; ˈпивен' — 87, 281, 285, 311; ˈпивин' — 89; ˈпивэн' — 160; ˈпэвен' — 234; ˈп'е:в'еан' — 4.

4. Червоним напівзафарбованим колом відбито ще: ˈпіевиен' — 26; ˈпіевеин' — 20; ˈпіевіен' — 24, 33, 45; ˈп'іевэн' — 29, 33, 40, 198; пˈйіев'іен' — 33.

5. Червоним трикутником позначено й: п'іˈтух — 19, 152, 173, 186, 193, 196, 354, 371, 373, 383, 403, 406, 410, 527, 541, 625, 629, 644, 722, 753, 842; пиˈтух — 38, 68, 172, 175, 178, 180, 186, 187, 189, 243, 377, 390, 416, 429, 460, 630, 634, 647, 836, 843, 845, 860, 865, 882, 900; пэˈтух — 145, 167, 171, 174, 176, 177, 181, 191, 192, 197, 312, 315, 319, 324, 383, 387, 409, 411, 413, 414, 418, 426, 573, 627, 632, 642, 649, 660, 663, 670, 673, 822, 867, 868, 879, 881, 900, 906, 913—915; пиеˈтух — 384, 609, 872; пеиˈтух — 237, 631; пиіˈтух — 819; п'еˈтух — 1, 7, 21, 30, 46, 73, 93, 95, 100, 115, 129, 141, 164, 173, 178, 186, 190, 193, 196, 287, 354. 371, 373, 383, 398, 403, 406, 410, 527, 541, 625, 627, 629, 644, 722, 745, 761, 780, 842, 845; п'іеˈтух — 2, 5, 65, 66, 94, 157, 229; п'еаˈтух — 3, 64, 96, 97, 105; пйеˈтух — 626; п'аеˈтух — 4; п'äˈтух — 5, 15, 17, 68, 106; п'аˈтух — 18, 101, 309; п'âˈтух — 65, 66; п'е:ˈтух — 66.

6. Чорним колом позначено також: куˈгут — 254, 450, 465, 470—472, 604, 685, 689, 691, 693, 696, 698, 706, 708, 718, 727, 736, 739, 740, 744—746, 749, 750, 752, 754, 756, 787, 800; коуˈгут — 730, 748, 757; кωˈгут — 697, 699.

7. У записах є ремарки: «рідко» до ˈп'івен' — 5, 104, 711, 714, 724; до пеˈтух — 17, 106, 115, 243, 297, 398; до коˈгут — 450, 465, 736, 748, 897; «раніше вживали» до ˈкогут — 800; «коˈгут — великий породистий півень» — 787; у переносному (іронічному) значенні коˈгут вживається — 470, 531, 555.

8. Відзначено лексеми: пиˈвец' — 4, 87; галаˈган — 795; капˈлун — 704; кокош — 803; ˈкочет — 637, 908; ˈкочут — 198.

9. Ареали ˈпевен', п'аˈтух див. ДАБМ, карта № 294; пеˈтух — АРГВМ, карта — 218; ˈкогут — AJPP, карта № 210; ˈпівен', пеˈтух — АЛМ, пит. № 172.

КОМЕНТАР № 320

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 66: «Як у вас називається — курˈча чи куˈря, чи куріˈп'я..?»

2. Червоним колом передано ще: кур'ˈч'а — 10, 176, 293, 294, 305, 325, 357, 363, 365, 369, 375, 404, 409, 413, 512, 525, 556, 565, 579, 580, 591, 637, 779, 863, 877, 883, 913; кур'ˈча — 407, 831, 903.

3. Червоним наполовину зафарбованим колом позначено так само: курчэˈн'а — 54, 215; курчиˈн'а — 172, 188, 208, 242, 264; курч'еˈн'а — 21, 22; курч·еˈн'а — 110; курч·äˈн'а — 17; курˈчонак — 19; курˈчонок — 189; курчеиˈн'ата — 20.

4. Червоним перекресленим колом передано ще: курaеˈн'а — 3, 94; курэˈн'а — 31, 33—35, 38, 48, 92; кур'еˈн'а — 5; куриˈн'а — 30; кур·еˈн'а — 15, 17; кураˈн'а — 65, 101, 102; куреˈн':а — 28; куреаˈн'а — 71, 104, 105; кур'іˈн'а — 160, 188, 294.

5. Червоним трикутником відображено: курйа — 670, 891; кура — 52.

6. Зеленим колом передано так само: циіпˈл'а — 55, 78, 106; ц'іпˈл'а — 2, 18, 24, 29, 55, 66, 120, 123, 125, 126, 128, 129, 158, 159, 171, 183, 225, 235, 238, 241, 255, 260, 271, 298, 309, 311, 312, 316, 319, 321, 327, 330, 353, 387, 406, 416, 418, 419, 443, 503, 641, 678, 848, 900; цепˈл'а — 103; цч'іпˈл'а — 150; ціпˈл'а — 240, 272, 330; цэпл'а — 637; цыпˈл'а — 632, 663; ц'іпˈйа — 667; ціпа — 171, 861, 881.

7. Зеленим наполовину зафарбованим колом передано також: циплиˈн'а — 51, 133; ц累пл'еˈн'а — 5, 9, 141; ціплеˈн'а — 86; циплеаˈн'а — 94; ціпеˈн'а — 88; ціпиˈн'а — 534; ципˈл'онок — 11, 67, 91, 177, 190; ципˈл'онка — 68; ціпиˈн'ата — 611.

8. Чорним колом відображено так само: пул'еˈн'а — 5, 57, 67, 69, 70, 72, 75—76, 88, 100, 108; пул'еаˈн'а — 1, 4, 64, 71, 74, 96, 104; поул'еˈн'а — 46; п'іл'еˈн'а — 47, 65, 67, 88; п'ілеˈн'а — 53, 57, 82; пил'еˈн'а — 65, 66, 68; піилеˈн'а — 57; пиілеˈн'а — 78; п'ел'еˈн'а — 57; піл'аˈн'а — 65; пил'аˈн'а — 66; пуˈл'онак — 1, 4, 67; пул'ˈча — 60.

9. У записах є ремарки: до курˈча — «рідко» — 46, 110, 114; куˈр'а «мале курча» — 404, 636, 677, 680; «кур'а називають трохи більше курча» — 426, 628, 681, 873, 907; до ципˈл'а — «рідко» — 105, 316; «дуже мале» — 243, 426; «говорять діти» — 861; «погане замучене курча» — 912.

10. Крім позначених у легенді, зафіксовано ще такі слова: пуй — 803; кур'іˈп'а (-йа) — 213, 566, 844, 849, 874; курупˈйа — 566; кур'іпˈйатко — 849; ˈкурки — 216.

11. Ареали куреˈн'а, курˈча, курчеˈн'а, ципˈл'а, циплеˈн'а, пулеˈн'а див. ДАБМ, карта № 296.

КОМЕНТАР № 321

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 68: «Як у вас називається — ˈкачка чи ˈутка, чи ..?» Збереження [ч'] (ˈкач'ка) до уваги не бралося.

2. У ряді відповідей записано форми множини: ˈвуц'і — 16; ˈутˈки — 194, 553, 602, 844; ˈуткэ — 821; ˈутками — 898; ˈуток — 318; п'ат' ˈутоў — 310; качˈки — 330, 478, 507, 526, 660, 694, 775, 821, 844; каˈчок — 192, 472, 621, 755.

3. При паралельній фіксації лексем ˈкачка і ˈутка на позначення каченят записано утеˈн'атка — 305; при паралельних ˈутва, ˈутка, ˈкачка назва каченяти — утиˈн'атко — 307.

4. Лексема ˈут'ата виступає паралельно з ˈутка — 329 (з поясненням 'качки'), 337 (без пояснення).

5. Картографовано не цілком ясні відповіді: «ˈкачка, але пˈливайут' ˈутки або качˈки» — 507; «вуˈт'ат» (не цілком ясно, про що йдеться — про малих чи дорослих) — 426; «ˈкачка, уˈт'ата» — 899.

6. Паралельну чи єдину відповідь підтверджено прикладами з текстів: ˈутки — 340, 374, 421.

7. На підставі прикладів з текстів скартографовано паралельну відповідь *ˈутки* — 309, 354.

8. У записах є ремарки: до лексеми *ˈкачка:* «рідко» — 66, 285, 362, 369, 378, 398, 623, 626, 630; «рідке» — 327; «зрідка» — 110, 316, 320, 356, 591; «рідше» — 148, 312, 350, 352, 355, 383, 551, 552; «менше вживається» — 607; «кажуть і качˈки» — 330; «частіше» — 633 (до відповіді від молодшого віку), 792; «свійська» — 247, 393, 908; «звуть свійських» — 898; «ˈдиˈка і сˈвуоска» — 57; «дика» — 555, 590. До слова *ˈутка (ˈвутка):* «рідко» — 25, 244, 440, 490, 649, 650, 790, 897; «зрідка» — 52; «інколи» — 663; «дуже рідко» — 91; «рідше» — 277, 564; «вживається також слово *утка*» — 593; «зрідка в мові приїжджих або на базарі» — 902; «кажемо і ˈутки» — 901; «теж кажуть» — 910; «частіше» — 312, 339, 378, 416, 557; «найчастіше» — 628; «дика» — 29, 247, 393, 908; «дикі» — 553; «звуть диких» — 898; «свійська» — 590; до паралельних лексем *ˈкачка* і *ˈутка:* «різниці нема» — 236; «ˈран'ше ˈбіл'ше каˈзали ˈкачка, а теˈпер і ˈутка» — 293; «коˈли ˈкачка, коˈли ˈутка» — 900; «ˈкажут' і ˈкач'ка і ˈуточ'ка» — 909; «ˈвуткою ˈможна назˈвати і ˈкачкою» — 680.

9. Ареали відповідних назв див. ДАБМ, карта № 297.

КОМЕНТАР № 322

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 67: «Як у вас називається — *ˈкачур* чи *ˈселезень*, чи *ˈселех*, чи..?»

2. Пом'якшення передньоязикових у варіантах *ˈселезен'*, *ˈселег*, *ˈселех* див. на карті № 102.

3. Червоним зафарбованим колом позначено також: *с'еᵃл'аˈз'ен'* — 8; *ˈс'ел'еᵃз'ен'* — 74, 96, 97, 105; *с"ел'äˈз'ен'* — 15; *с'äл'äˈзен'* — 17; *с'ел'аˈз'ін'* — 65; *с'ал'аˈз'ен'*—13; *с'ел'еᵃˈз'ι͜ен'* — 71, 104; *с'ел'еˈз'ι͜ен'* — 102, 157. Нейтралізація опозиції /и/ ~ /е/ в післянаголошеному відкритому складі у варіанті *ˈселезен'* виявляється на карті № 41. Відзначено також: *ˈселе (еᶦ, и)зин'* — 343, 336, 378, 566, 580, 602; *ˈсел·еᶦзен'* — 577, 604, 605, 609; *ˈселəзəн'* — 366, 372, 380, 415, 422, 423, 426, 427, 430; *ˈселез'ін'* — 654, 669, 745.

4. Червоним напівзафарбованим колом об'єднано: *з'ел'еᵃˈʒ'ен'* — 1, 4, 47; *ˈз'ел'азен'* — 101; *ˈз"ел'äз'ен'* — 66; *зелеˈз'ен'* — 68.

5. Відзначено варіанти *ˈселезен'і ˈз'елезен'* з перенесенням наголосу на останній склад: *с'ел'е(е)ᵃˈз'е(ι͜е)н'*; *з'ел'еᵃˈз'ен'* — 1, 4, 8, 13, 15, 17, 47, 65, 68, 71, 102, 104, 157; *се(еᶦ, и)ле(еᶦ, и)ˈзен'* — 375, 384, 409, 412, 558, 607; *селеˈз'ι͜ен'* — 920.

6. Червоним контурним трикутником картографуються ще: *ˈселеᶦх* — 179, 302, 305, 308, 318, 367, 562, 591; *ˈселиᵉх* — 325, 344, 351, 523; *ˈселих* — 80, 127, 146, 154, 172, 182, 186, 189, 238, 294, 295, 296 *(се'лих)*, 299, 305, 306, 317, 327, 329, 331, 334—336, 341, 343, 347, 350, 354, 356, 358—360, 364, 365, 368, 370, 375—377, 384, 512—514, 519, 520, 525, 528, 557, 560, 564, 566, 570, 573, 581, 583; *ˈселəх* — 163, 164, 167, 171, 175—177, 194—197, 297, 332, 357, 363, 369; *ˈселехᶦ* — 134, 329, 549; *ˈс'ел'ах* — 99; *ˈселах* — 173, 184, 311.

7. Червоним напівзафарбованим трикутником відбито також: *с'ел'еᵃг* — 3; *ˈс'ел'аг* — 5, 66, 94; *ˈселиг* — 168, 575; *ˈсел·еᶦх* — 561.

8. Червоним перекресленим трикутником так само позначено *ˈселик* — 553, 559, 560, 564, 573, 586.

9. Зеленим колом картографується також: *ˈкач'ур* — 664, 791; *ˈкач·ур* — 789, 819, 820; *каˈчур* — 28, 287, 526, 722; *ˈкачор* — 198, 633; *каˈчук* — 446; *качучур* — 287.

10. Чорним колом позначено так само варіант з протетичним [в]: *вуˈтак* — 17, 19, 186, 187.

11. У записах є ремарки: «рідше» до *ˈкачур* — 47, 316, 369, 624, 644, 844, 846, 848, 858, 868, 882, 902; до *ˈселезен'* — 41, 85, 440, 477 («рідко в старших»), 922; «частіше» стосовно *ˈселех* — 356.

12. В окремих записах вказується на семантичну диференціацію: *ˈселезен'* і *ˈкачур* (дикий селезень) — 426; *ˈкачур* і *ˈселизен'* (дикий качур) — 820.

КОМЕНТАР № 323

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 71: «Як у вас називається — *ˈяструб* чи *шуˈляк (шуˈліка)*, чи *краˈгулець..?*»

2. У більшості нас. пп. вживаються паралельно різні назви хижої птиці, притому на семантичне розрізнення їх вказують ремарки тільки в окремих записах. Ремарку «менший» стосовно *ˈйаструба* відзначено в нас. пп. 13, 83, 97, 125, 161, 170, 227, 242, 243, 247, 249, 251, 253, 283, 316, 320, 321, 377, 379, 381, 391, 412, 489, 529, 541—543, 589, 626, 643, 646, 696, 714, 770, 791, 818, 836, 848, 858, 863, 866, 882, 888, 894, 897, 902; ця ж ремарка стосується лексеми *ˈшул'ак* — 3, 257, 537, 629, 773, 776, 800, 838; *ˈкобец'* — 80, 85, 88, 90, 124, 176, 178, 339, 507, 565, 575, 580, 582, 622, 762, 790, 861; *ˈр'абец'* — 413.

3. Назву *йастˈруб* (з наголосом на другому складі) записано — 239, 615, 812; вона картографується як *ˈйаструб*.

4. Як *ˈйастреб* картографується: *ˈйастреᶦб* — 696; *ˈйастрəб* — 262, 396, 707; *ˈйастриб* — 340, 401, 473; *ˈйастр'еᵘб* — 13, 97.

5. Червоним наполовину зафарбованим знизу колом зображено також *ˈйастр'ι͜еб* — 33.

6. Як *ˈйастроб* картографується *ˈйастраб* — 66, 68, 102.

7. Умовно як *ˈшул'ак* передано назву, записану без наголосу *(шул'ак)* — 179, 209, 228, 298, 349, 504, 550, 569, 772; у 250 нас. п. записано *ˈшул'ах*, у 735 — *ˈшул'а*, що картографуються як *ˈшул'ак*.

8. Як *ˈшулек* картографується також: *ˈшулеᶦк* — 162; *ˈшулик* — 12, 116, 130, 135, 159, 761; *ˈшулек* і *шуˈлек* — 128; *шуˈлек* — 112.

9. Як *ˈшул'ік* картографується *шуˈл'ік* — 192, 503.

10. Зеленим наполовину зафарбованим квадратом передано також: *ˈшул'іка* — 248, 312, 439; *ˈшул'іка* і *шуˈл'іка* — 876; без наголосу *(шул'іка)* — 389, 572, 679; *шуˈлика* — 142; *шуˈл'ι͜ека* — 207; *шуˈл'іга* — 861.

11. Жовтим колом умовно як *ˈкоршак* картографується назва, записана без наголосу — 81, 82, 351; у нас. п. 329 записано *ˈкоршак* і *ˈкоржак*; у нас. п. 46 — *ˈкоршак*, *ˈкоршоᵃк* і *ˈкоршок*.

12. Жовтим наполовину зафарбованим колом картографуються: *ˈкоршак* — 164; *ˈкоршик* — 343; *ˈкуоршеᶦк* — 71; *ˈкуоршеᵉк* — 104.

13. Як *корˈшун* варіант *карˈшун* передано — 7, 8, 13, 15, 68, 97; як *ˈкоршун* — *ˈкоршун'* — 901.

14. Синім колом передано також: *ˈкобец* — 79, 80, 88, 90, 103, 122, 138; *ˈкобеᶦц'* — 477, 531, 561, 790; *ˈкобəц'* — 171, 176, 287, 293, 294, 299, 423, 453, 482, 486, 487, 489, 506, 528, 532, 536, 557, 745, 760; *ˈкобиц'* — 115, 301, 302, 304, 337, 406, 423, 452, 473, 490, 492, 501, 504, 507, 511, 526, 532, 544, 552, 559, 560, 585, 650, 727, 748, 751, 756, 758, 793, 794; *ˈкобец'і ˈкобиц'* — 168, 178; *ˈкоўбиц'* — 298, 341; *ˈкоўбец'* — 552; *ˈкобец' і ˈкоўбец'* —328; *ˈкопеᶦц'* — 457; умовно як *ˈкобец'* картографується демінутивна назва *ˈкобчик* — 85, 480; *ˈкопчик* — 458.

15. Як *ˈк'ібец'* картографуються: *ˈк'ібеᶦц'* — 562, 604, 614, 791, 852; *ˈк'ібəц'* — 482, 565, 568, 574, 581, 600, 607, 610, 642, 662, 793, 865; *ˈк'ібᵉц'* — 800; *ˈк'ібиц'* — 564, 566, 580, 824, 828, 829, 845, 861; *ˈк'іб'іц'* — 654; *ˈкибиц'* — 842; *ˈк'ібчик* — 424, 450.

16. Чорним колом передано також: *р'абəц'* — 416—418, 484, 652, 684, 721; *ˈр'абиц'* — 507, 828; *ˈрабец'* — 484, 488, 721, 728, 732, 734, 739, 762, 767, 768, 773, 776, 789, 795; *ˈрабеᶦц'* — 795; *ˈрабəц'* — 445, 448, 453, 459, 483, 487, 502, 506, 706, 738, 745, 753, 757, 759, 770; *ˈрабиц'* — 406, 441, 446, 493, 499, 511, 542, 543, 545, 752, 755, 756, 758, 760, 774, 780, 794; *ˈрабец* — 734; *раˈбец'* — 538, 539; *ˈрабец'* і *раˈбец'* — 405.

17. Не картографуються такі поодинокі назви: *грегуˈл'ец* — 22; *ˈпустал'га* — 47; *ˈкоршцук* — 78; *хиˈжак* — 111; *ˈшуга* — 162; *ˈйаструн* — 295; *ˈйастрон* — 171; *ˈшул'н'ік* — 275, 281; *шул'ˈн'ік* — 285, 286, 289; *корˈша* — 291; *коˈпəц'* — 298; *корш* — 327; *ˈкостˈруб* — 354; *ˈворшок* — 425, 656; *ˈворшак* — 582, 611; *ˈворошак* — 662; *ˈворешок* — 661; *гˈрицик* — 719, 724; *ˈшул'а* — 789; *шул'ˈпек* — 275.

18. Ареали *ˈйастроб*, *шуˈл'ак*, *ˈкоршак*, *ˈкоршун* див. ДАБМ, карта № 310.

КОМЕНТАР № 324

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 69: «Як у вас називається — *леˈлека* чи *чорноˈгуз*, чи *ˈбусел (ˈбусля)*, чи *ˈбоцян (ˈбоцюн)*, чи *бузьˈко?*»

2. Червоним колом позначено також: *чарнаˈгуз* — 2, 3, 7, 18, 19, 93, 106, 129—131, 133—135, 157, 162, 172, 186—189, 274; *ч'арнаˈгуз* — 14; *ч:арнаˈгуз*, *чäрнаˈгуз* — 5; *чарноᵃˈгуз* — 15; *чäрноᵃˈгуз* — 17; *чарна:ˈгуз* — 94; *чарноˈгуз*, *чаᵒрнаˈгуз* — 188; *чєрнаˈгуз* — 2, 12, 134, 278; *ч'ернаˈгуз* — 16; *черноˈгуз* — 10, 190, 786 і як паралель — 161, 815; *черноˈгузᶜ* — 753, 787; *черну'гуᶜ* — 542; *чеᵃрнаˈгуз* — 8, 13; *чəрноˈгуз* (як паралель) — 388, 473; *чəрнəˈгуз* — 718; *чəргуˈнуз* — 466; *чеᶦрˈногуз* — 543; *ч·еᶦрноˈгузᶜ* — 820; *чиᵉрноˈгуз* — 782; *ч'іранаˈгуз* — 17; *чорнаˈгуз* — 19; *чωрнωˈгуз* — 288 (як паралель), 502; *чωрнωˈвуз* — 463; *чорнуˈгуз* — 723 і як паралель — 471, 754, 900; *чорнуˈгусᶾ* — 758; *чорнωˈгуз* — 472, 626 і як паралель — 725, 733, 910; *чωрнуˈгуз* — 685, 691, 693; *чурнуˈгуз* — 702, 861 і як паралель — 727, 750, 752, 754, 755; *чоᶦрноᵘˈгуз* — 768 і як паралель — 754, 795, 827; *чиргоˈнуз* — 490; *чиргуˈнуз* — 507; *чоргоˈнуз* — 732 (як паралель): *чωргωˈнуз*, *чургуˈнуз*, *чоргуˈнуз* — 794; *чорноˈгуʒ* — 295 (як паралель), 409, 424, 509, 577, 690, 695, 713, 765, 874, 876, 902; *чорноˈвуз* — 499; *чорноˈгузᶜ* — 580, 756, 757, 828, 845; *ч'орноˈгузᶜ*—789, 820; *ч'орноˈгуз* — 664, 879 (як паралель); *ч'орноˈгузᶜ* — 800; *чорноˈгус* — 762, 767, 842 і як паралель — 171, 302, 383, 385, 386, 560, 667; *чарнаˈгус* — 186; *ч'орноˈгуз* — 185, 194, 380, 391, 397, 400, 404, 413, 590, 836, 848, 882, 907, 914, 915 (як паралель), 916, 922; *ч·орноˈгуз* — 791, 819, 921; *чорˈногуз* — 152, 179, 825 і як паралель — 663, 809; *чорноˈгус*, *чорноˈгуси* — 814 (як паралель); *чорноˈгузка* — 681.

3. Зеленого кола вжито й для таких даних: *ләˈлека* — 160, 196, 312, 327, 370, 372, 374, 375, 388, 395, 400, 430, 559, 565, 567, 573, 588, 600, 609—611, 616, 632, 634, 637, 639, 644, 646, 647, 658, 661, 664, 666, 669, 671, 676, 677, 682, 746, 831, 844, 859, 865—867, 875—881, 891, 892, 898, 901, 902, 904—906, 912, 914; *леˈлека* — 312, 363, 375, 390, 393 (як паралель), 397, 398, 400, 565, 590, 609, 646, 647, 656, 661, 669, 671, 677, 824, 868, 889, 899; *л·әˈл·ека* — 366, 582; *ләˈлека* — 870; *леᶦˈлега* — 388, 397, 629; *л·еᶦˈл·ега* — 608; *лиᵉˈлека* — 842; *л·иᵉˈл·ека* — 845; *ләˈлеки* — 436; *л·еᶦˈл·ека* — 605, 607, 614; *ләˈлега* — 628, 640, 642—644, 652, 863, 871, 872, 888, 893, 903, 913, 916; *лиˈлека* — 390, 497, 612, 620, 654, 661, 671, 759, 800, 824, 889, 893, 902; *л·иˈл·ека* — 602, 861; *лиˈлега* — 648, 857; *ләˈлеко* — 899; *леˈлеко* — 796; *л·еˈл·ека* — 514, 515, 521, 563, 589, 601, 603, 609, 828, 882; *ˈлелека* — 413; *лаˈлека* — 363, 365, 368, 370, 398, 590, 613, 632, 648, 655, 656, 800 (з ремаркою «рідше»), 866, 868, 902; *л·аˈл·ека* — 609; *леˈлега* — 914.

4. Зеленим штрихуванням відбито також *леˈлега* — 653.

5. Жовтим колом відображено ще: *гаїстр* — 127; *ˈгаїстер* — 138 (як паралель); *ˈайстер* — 146 (як паралель); *ˈгарист* — 157; *ˈгайстəр* — 175, 184, 313, 315, 343, 369, 561, 593 і як паралель — 312, 332; *ˈгайстир* — 334, 336, 340, 341 (як паралель), 343, 363, 369, 373; *ˈгайстеᶦр* — 335, 367, 591; *ˈгайстəр·* — 549; *ˈайстра* — 399; *айстр* — 426; *ˈгаст'ір* — 191.

6. Синім колом позначено ще: *ˈбус'еᵃл* — 1, 64, 74 (як паралель), 96, 97, 104, 105; *ˈбус'аᵉл* — 4, 65; *ˈбус'äл* — 75 і як паралель до *ˈбус'ел* — 5, 104; *ˈбусəл* — 29, 30, 48, 58, 199, 208, 212, 213, 216, 220, 221, 227, 228, 234, 250, 262, 264, 265, 279, 482, 502 і як паралель — 31, 43, 45, 215, 269; *ˈбусəл·* — 35, 274; *ˈбусəл'* — 89 (як паралель), 205, 226, 233, 432, 435, 438, 452, 486; *ˈбусеᶦл'* — 128; *ˈбусеᶦл* — 260, 539; *ˈбусил* — 38, 227, 261, 282, 290, 294, 480 і як паралель 238, 246, 433; *ˈбусил(·)* — 205; *ˈбусил'* — 230, 287, 431, 445, 459, 489; *ˈбу:сел* — 98; *ˈбус'ал* — 99, 106 (як паралель); *ˈбусал'* — 274; *ˈбусиᵉл'* — 493; *ˈбусéл'* — 245 (як паралель); *ˈбусел·* — 62, 90, 92, 124 (як паралель); *ˈбус'ел·* — 67; *ˈбушəл'* — 442; *ˈбушел'* — 242 (як паралель), 271; *ˈбуцəл* — 293; *ˈбуцəл'* — 453, 538; *ˈбуцил'* — 486; *ˈбуцил* — 475; *ˈбус'іл'* — 248; *буˈсел'* — 232; *буˈсел* — 79.

7. Синім контурним колом нанесено також: *ˈбус'йол*, *ˈбус'уол* — 26; *ˈбусеᵒл* — 269; синім трикутником — *ˈбусл'а* — 390; *ˈбушлі* — 894; синім квадратом — *ˈбуз'ак* — 704; *ˈбуз'ок* — 708 і синім ромбом — *ˈбоцун* — 234; *боц'уˈни* — 436, 439, 444; *ˈбоц'ан* — 251, 472; *ˈбоц'он* — 435; *ˈбойц'ун* — 758; *боˈц'ун* — 497, 508; *ˈбоц'о* — 706.

8. Коричневим колом відбито ще: *жабоˈйод* — 329; *жабохˈват* — 374.

9. Фіолетове коло охоплює й записи: *кˈлекетен'* — 117; *гˈлекоˈтен'*, *гˈлеготен'* — 144; *гˈлекотен'* — 147; *ˈлекотəн'* — 173 (з ремаркою «зрідка»).

10. У записах є ремарки й пояснення: «рідше» до *ˈбус'ел* — 5; *ˈбушəл'* — 442; *ˈбусол* — 477; *леˈлека* — 134, 310, 411, 532, 555, 743, 824, 907; *л·еˈл·ека* — 391; *чорноˈгуз* — 253, 316, 508, 866; *ˈч'орноˈгуз* — 907; *ˈгайстер* — 548; «зрідка» («рідко», «інколи») до *чарна:ˈгуз* — 94; *чорноˈгуз* — 110, 371, 434, 492, 493, 588, 590; *ч'орноˈгуз* — 397, 590; *леˈлека* — 333, 382, 383, 386, 389, 516, 651, 836; *ләˈлека* — 388, 414, 520, 706; *лиˈлєка* — 497; *л·еˈл·ека* — 580; *леᶦˈлека* — 795, 799; *л·аˈл·ека* — 582; *леˈлеко* — 796; *ˈгайстер* — 115; *ˈбус'ел* — 131; *ˈбусел* — 434; *боˈц'ун* — 497; *ˈбоц'о* — 706; «нове» до *чорноˈгуз* — 146; «частіш» («здебільшого», «найпоширеніше») до *леᶦˈлега* — 397;

лˑеиˈлˑека — 561; леˈлега — 909; чорноˈгуз — 651, 900; кокосˈтир — 719.

11. Подекуди є дані щодо категорії граматичного роду іменника лелека: намосˈтилˑа — 601; пійˈмалˑа — 604; сиˈд'іла — 608; ˈвивела — 616, 751; постˈройіла — 631, 860; довгоˈнога — 661, 670; полиˈт'іла — 662, 860; сîˈділа — 671; полеˈтіла — 675, 864, п'ішˈла — 681; яка — 683; поләˈт'іла — 746; зˈвила — 840; пролеˈт'іла — 846; стˈройала — 862; намосˈтила — 871; змосˈтила — 892, 906; та — 900; прәлеˈт'іла — 914; стоˈйаў — 562, 887; змосˈтиў — 626; прилеˈтів — 627; шуˈкав — 811; поләˈт'іў — 860; ˈпариў — 862; звив — 895.

12. Ареали лексем ˈбуз'ок, ˈбоцан див. ЛАЗО, ч. 2, карта № 128; лексем леˈлека (леˈлеґа), кок осˈтир — АЛМ, пит. № 1652; лексеми ˈбоцун — AJPP, карта № 217; лексем ˈбоц'ан, ˈбоцун('), ˈбус'ко, ˈбус'ел, ˈбус'сн і под. MAGP, t. 7, карта № 320; лексеми ˈлелек — БДА, т. 1, карта № 235; т. 2, карта № 242; т. 3, карта № 264; т. 4, карта № 336.

КОМЕНТАР № 325

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 388 а): «у гнізді... чи у гнєздіe... чи інакше?»

2. Варіанти картографованих лексем до уваги не беруться (на відповідні явища див. карти №№ 10, 17).

3. Оскільки в питанні Програми йдеться про рефлекси наголошеного і ненаголошеного е у лексемі гніздо, то можна припускати, що записувачі не скрізь виявили лексичний синонім цього слова.

КОМЕНТАР № 326

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 76: «Як у вас називається — муˈрашˈки, муравˈлі, муˈраˈхи чи комашˈня, чи..?»

2. Червоним колом зображено варіанти: муˈрашк'і — 1, 3, 4, 8, 13, 15—17, 23, 25—27, 29, 31, 34, 36, 37, 41, 42, 44, 46, 47, 49, 50, 53, 64, 67, 74, 94, 96, 99, 127, 201, 203—205, 207, 210, 217, 219, 225, 227, 250, 254—256, 258, 347, 450, 917—919; муˈрашкî — 20, 35, 43, 45, 48, 61, 91; муˈрашки, мурашкî — 24, 88, 90; муˈрашки, муˈрашк'і — 30; муˈрашкиі — 20, 22, 56, 57, 59, 62, 71, 78, 81, 95, 104, 240, 241, 259, 263; муˈрашк'и — 58; муˈрашк'і, муˈрашкî — 66; муˈрашк'іи — 69, 70; муˈрашк'і, муˈрашкиі — 105; муˈрашки — 157; муˈрашка, мурашˈки — 173; муˈрашˈки — 179, 295, 388, 389, 531, 668, 669, 680, 803, 844, 850, 880, 890; мурашˈки — 180, 197, 212, 264, 297, 358, 366, 385, 390, 553, 614, 629—631, 634, 659, 681, 790, 802, 817, 822, 824, 846, 892, 893, 895; моˈрашки — 198, 204; муˈрашкі, мωˈрашкі — 208; муˈрашка, муˈрашки — 548; муˈрашкә — 821; мурашˈки, муˈрашки — 891; муˈрашка — 5, 12, 77, 98, 133, 134, 136, 168, 214, 222, 235, 237, 238, 262, 271, 323, 337, 338, 550, 598, 650, 664, 679, 689, 799, 869, 910; мôˈрашка — 52.

3. Червоним контурним колом картографуються варіанти: муˈрах'і — 215, 220, 221, 223, 719; муˈрахі, муˈрахи — 714; миˈрахи — 879.

4. Червоним наполовину замальованим колом картографуються акцентні варіанти: муˈравˈки — 180, 216, 342, 396, 607, 608, 609, 613, 621, 628, 631, 636—638, 640, 641, 645, 646, 648, 658, 660, 667, 669, 673—678, 681—684, 795, 840, 844, 846, 857, 863, 865, 866, 869—871, 874, 875, 879, 883, 888—890, 893, 895, 898—903, 905, 909, 915, 916; муˈраˈвки — 639, 642, 643, 647, 872, 892, 894, 896, 897, 906, 913, 914.

5. Червоним наполовину замальованим трикутником позначено варіанти: муравˈл'і — 129, 177, 180, 186, 191, 211, 213, 310, 389, 393, 434, 470, 510, 528, 530, 552, 554, 615, 634, 637, 638, 649, 655, 668, 685, 693, 699, 701, 705, 729, 730, 736, 747, 767, 785, 865, 873, 879, 922; муравˈйе — 28, 32, 46, 62, 67, 81, 106; муравˈйіe — 41; мураˈв'ін'е — 92; муравˈйа — 66, 68, 111, 187, 278, 587, 300, 305, 388, 400, 413, 544, 561, 567, 571, 594, 597, 602, 603, 607, 623—626, 628, 632, 635, 667, 670; муравˈл'а — 669; муравˈл'іe — 137; муравˈл'і, муравˈйі — 178; мураˈвей — 201, 236, 242, 320, 842; мураˈвел' — 246; моравˈйі — 257.

6. Зеленим колом зображено варіанти: каˈмашк'і — 14, 18, 308, 329; коˈмашˈки — 152, 194, 387, 410, 644, 661, 907; комашˈки — 181, 192, 321, 357, 362, 385, 386, 419, 429, 477, 482, 517, 533, 535, 656, 657, 683, 777, 791, 796, 837, 846, 882, 886, 905, 908, 911; куˈмашки — 177; коˈмашка — 320, 379, 403, 412, 420, 423, 515, 536, 586, 653, 662, 670, 830, 836, 842; комашˈка — 513, 834.

7. Зеленим контурним колом передаються ще структури: коˈмаха — 816; коˈмах'і — 227, 479; кωˈмахи — 229, 435, 447; кωˈмах'і — 223, 454; куˈмахә — 444; куˈмахи — 446; куˈмаха — 439; кωˈмаха — 450.

8. Зеленим квадратом позначено варіанти: кωмашˈн'а — 227, 228, 437; кумашˈн'а — 260, 373, 774.

9. Чорним колом картографуються також варіанти: коуˈмаˈр'і — 782, 784, 787; комаˈри — 187, 748, 767.

10. Не картографуються: муˈрашка л'іeсˈн'іча, жиˈвул'кυ — 21; жиˈвул'ки — 25, 26, 31, 38, 42; ˈмошки — 28, 61, 281, 288, 322, 611; ˈмошка — 194, 427, 628, 914; мошˈка — 529; мурашˈк'а — 123, 399, 401, 470, 544, 723, 848; мураˈшин':е — 292; мураˈши — 186; коваˈл'іe (великі), паˈримуткі (кусаються) — 203; коваˈл'і (великі, в лісі), пеˈримути (руді, маленькі) — 208; коваˈл'і (великі) — 209; коваˈл'і — 456, 458, 460, 464; ˈмуц'іˈки (маленькі, червоні) — 237; жаˈримотки (маленькі, в землі) — 249; жариˈмошки — 252; паˈлимотки (малі) — 255, 262; таˈламутки (маленькі, червоні) — 243; пеˈремутка (руда лісова мурашка) — 272; порәˈмуди (маленькі, жовті) — 435, 728; деˈнисики — 291; ˈрудики — 475; таˈтари — 712, 718; коˈмаха — воˈройка — 758; солˈдатики (червоні) — 842.

11. У відповідях є такі ремарки: «муˈрашкі па адной лазат, а муравˈйо ўˈкуче» — 68; «муˈрашки, куча — муравˈйіe» — 83; «муˈрашка (маленька), мураўˈл'іe (великі польові і лісові)» — 121; муˈрашки (великі, в лісі), коˈмашки (маленькі)» — 122; комашˈн'а (куча) — 151; мураўˈл'і — краснийі, куˈмашки — чорнийі» — 177; «коˈмашˈки (дрібні), без крил; муˈрашˈки (великі), з крилами» — 194; «мурашˈки (маленькі, чорні), комашˈн'а (в повітрі), муравˈл'і (великі, червоні)» — 197; «коваˈл'і (великі, в лісі), пеˈримути (руді, маленькі)» — 208; «муˈрашки (малі), муˈрахи, ковалі (великі)» — 209; «коˈмашки (чорні), муˈрашки (руді), мураўˈйі (великі), комашˈн'а (багато)» — 316; «коˈмашка — комашˈн'а (чорна), мураˈвей (жовтий)» — 320; «мураўˈйі, а ˈм'елк'і — коˈмашки» — 324; «комашˈки, комашˈн'а (багато)» — 357; «муˈрашˈки (дрібненькі, чорні, дуже кусливі), муравˈл'і (більші), комашˈн'а (маленькі, чорні)» — 389; «комашˈн'а, великі — мураˈхи, жовтуваті — муравˈйі, мурашˈки, комашˈн'а, дрібненькі» — 390; «комашˈн'а, муравˈйі (жовті)» — 398; «муравˈйа (лазять), комаˈр'і (літають), муравˈйі, муˈрашка (в землі), комашˈн'а (літає)» — 400; «коˈмахи, комашˈн'а (багато)» — 463; «комаˈр'і, пароˈдайі, комаˈр'і (нагортають купи)» — 471; «комашˈн'а (багато), коˈмахи (мало)» — 473; «комашˈн'а (скупчення великої кількості комах в одному місці), коˈмаха» — 483; «комашˈн'а, коˈмахи, муˈрашки — це великі комахи» — 538; «муравˈйі (великі комахи в лісі), комашˈн'а (маленькі комахи на полях, городах)» — 542; «муравˈки (чорні), комашˈки (червоненькі)» — 683; «муˈрашки (живуть в земляних купах, тягають білі подушки, іноді (їх) називають комарами), комашˈн'а (літають ранком і вечором, кусають людей і тварин)» — 686; «комаˈр'і (це комашня і комарі)» — 697; «комаˈр'і (ті, що літають, і ті, що лазять)» — 714; «коˈмахи, комаˈр'і (чорні, що купи нагортають і що ввечері літають)» — 727; «комаˈр'і, купа комарів — комашˈн'а» — 747; «комаˈр'і, і ті, що літають теж комаˈр'і» — 755; «муˈрашки — це чорні, маленькі, жовті кусливі, що в деревах — це коˈмахи, а все разом — кумашˈн'а» — 774; «комаˈр'і, комашˈн'а (=мурашки), комаˈр'і лиеˈт'уч'і (= комарі звичайні)» — 779; «коуˈмаˈр'і (великі мурашки з крилами), муˈрашки (дрібненькі, часто бувають в хатах)» — 787; «комашˈки (дрібненькі), муравˈйі (великі)» — 837; «муравˈки (дрібненькі), муравˈл'і (більші)» — 873; «комашˈн'а, муˈравки (дрібні), муˈрашки (більші)» — 884; «муˈрашки, муˈравки, комашˈки (маленькі), муˈравл'і (більші), комашˈн'а» — 904.

Щодо поширення слова є ремарки: «рідше» до слова мураўˈйе — 46; муˈрашки — 339, 387; коˈмахи — 547; «рідко» до муˈрашˈки — 383, 450, 772; мураўˈйі — 791; «зрідка» до муравˈл'і — 747; мурашˈки — 748.

12. Ареали муˈрашки, муравˈйі див. АРГВМ, карта № 230.

КОМЕНТАР № 327

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 115: «Вовˈки (ˈвиють чи...)?»

2. Червоним колом позначено також: ˈвийет' — 128; ˈвыйуц' — 101; ˈвиіˈйут' — 57, 77, 78, 275; ˈв'иіˈйут' — 111; ˈвіиˈйут' — 81; ˈв'ійут' — 18, 27, 37, 46, 50. 120, 274, 320; ˈв'ійатч' — 8; ˈвîйут'(т) — 38, 61, 90, 178, 533; ˈвіuйут' — 209; вуˈйут — 918; ˈвойут(') — 10, 14, 15, 35, 73, 189, 236, 237, 445; завиˈвайут' — 164, 384, 388, 426, 508, 694, 704, 707, 710, 746.

3. Червоним контурним колом об'єднується: ˈв'ейут' — 1, 16, 17, 47, 94, 95; ˈв'іeйут' — 4, 67, 69, 71, 91, 94, 104, 105, 107, 112, 114, 117, 122, 129, 142; вêйут' — 64; вˈйейут' — 30, 39; вˈйіeйут' — 203.

4. Зеленим колом передано ще: реˈвутч' — 32, 75; рәˈвут' — 218.

5. Жовтим колом картографується так само гуˈдуц' — 5, 99.

6. Коричневим колом передано також: сˈкуглет — 43, 59, 89; сˈкуглит — 28, 90; сˈкуогл'ат — 102, 107, 234; скугоˈл'ат' — 161; сˈкуоглет' — 11; скоуге̃ˈл'ат' — 206; сˈкуегл'ат' — 126; сˈкуигл'ат' — 130; сˈкигл'ат' — 163, 171, 173, 294, 325, 328, 826; сˈкигл'ут' — 129; сˈк'ігл'ат' — 295; сˈкигл'ат' — 271.

7. Записано лексеми: ˈвабет — 242; ˈвабл'ат' — 243; ˈвукайут — 772; ваˈлуйут' — 247.

8. У записі є ремарка «спевайут, на нещастя — вйут» — 34.

КОМЕНТАР № 328

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 121: «Коти ˈн'аўкайут' чи..?»

2. Червоним колом також позначено: ˈнаўкайут — 504; н'ˈйаўкайут' — 61, 63, 621, 847; ˈн'аўка — 366, 372, 419, 645, 676, 680, 683, 793, 888, 899; ˈн'аўкайә — 201, 205; ˈн'аўкайе — 646; ˈн'аўкайет — 82; н'аўˈч'ат' — 351, 362, 515, 524, 587, 594, 806, 909, 916; н'аўˈчат' — 39, 45, 164, 193, 196, 227, 285, 288, 301, 316, 327, 330, 382, 383, 557, 560, 575, 610, 612, 630, 633, 648, 663, 788, 801, 802, 810, 813, 829, 831, 836, 839—842, 845, 849—851, 860, 864—866, 869, 872, 873, 875, 879, 886, 900, 903, 905, 910, 913; н'аўˈчат — 632, 640, 644, 661, 674, 677, 678, 682, 684, 724, 769; н'аўˈчит' — 167, 187, 230, 264, 348, 357, 565, 578, 581, 629, 656, 681, 793, 794, 867, 883, 888, 894, 896, 902, 906, 907, 914, 915; н'аўˈчаў — 602; н'аўˈчіт' —203.

3. Червоним наполовину зафарбованим справа квадратом також картографується: м'ˈн'аўкайут' — 691; м'ˈн'аўкайут — 469; мн'аўˈкайут' — 526; мн'аўˈчат' — 160, 534, 787, 791.

4. Червоним зафарбованим внизу квадратом відображено ще: мйаўˈчат — 438, 674, 746; мйаўˈч'ат' — 524, 525; м'ˈйаўкайут' — 24, 81, 303, 385.

5. Червоним зафарбованим чотирикутником позначено також: ˈм'аўкайутч' — 8; ˈм'аўкайут — 190, 467, 506, 671, 742, 764, 785; ˈм'аўкайат' — 13; м'аўˈчит' — 254; м'аўˈчат' — 399.

6. Червоним контурним чотирикутником так само картографується: маўˈчит' — 443; маўˈчит — 738.

7. Чорним колом також відображено: ˈкаўкайутч' — 71; ˈкаўкайуц' — 16, 99; каўˈчат' — 166, 175; каўˈч'ат' — 921; каўчит' — 189; каўк'е — 102.

8. Твердість кінцевого [т] дієслів 3-ої особи картографується окремо (див. карту № 261).

9. Не картографується варіант курˈн'аўкайут' — 15.

10. Ареали мˈн'аўкайут', мˈйаўкайут' див. АЛМ, пит. № 202.

КОМЕНТАР № 329

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 122: «Як у вас кличуть: ж) собак?»

2. Червоним колом відображено, крім на-на, варіант з палатальним [н'] (н'а-н'а), який поширений на тій же території, що й на-на.

3. Червоним трикутником позначено варіант з м'яким [н'] — 25, 44, 48, 148, 156, 163, 164, 177, 198, 216, 236, 248, 249, 269, 272, 291, 332, 439, 473, 504, 515, 519, 542, 703, 708, 711, 750, 797, 824. Так само картографовано нах-нах — 97, 357; на(х)-на(х) — 223, 388; нагнаг — 259, 482, 497; наh-наh — 226, 230, 419, 422, 424, 585; н'ах-н'аɣ — 134, 136, 329, 331, 335, 779; н'аг-н'аг — 251; н'аг-н'аг — 257, 501, 526; н'аh — 722, 783.

5. Зеленим колом позначено й варіант цу-цу — 4, 66, 67, 106, 345, 351. У записах з нас. пп. 333, 335, 346, 589, 791 та 836 вказано, що вигуком ц'у-ц'у кличуть малих собак. Цим же знаком передано тс'у-тс'у — 80.

6. Як на-ц'у-ц'у картографовано: на-цу-цу — 92, 208, 584; на-цу — 541; на-ц'у — 293, 537; н'а-ц'у — 85; н'а-цу-цу — 105; н'а-ц'у-ц'у — 275; на-ц'у-ц'у-на — 622.

7. Як ц'у-ц'у-на позначено: ц'у-на — 51, 528; цу-цу-на — 618; на-ц'у-на — 570.

8. Зеленим квадратом позначено також цку-цку — 653.

9. Синім колом картографовано ще кут'-кут' — 904.

10. Не картографуються: не-не — 30; на-т'ух-т'ух — 636; н'а-т'у-н'а — 467; на-т'у-на — 687; на-тейу-тейу — 63; н'а-ˈц'уц'ка-на — 21; на-ˈц'уц'ка — 22; на-т'у-т'у — 96; т'у-т'у — 68, 95; ц'уц'а — 612; ц'іц'ой-ц'іц'ой — 74 (так кличуть малих), ц'уц'куна — 683; ц'уц'ˈка-на — 656; ц'уц'ко-ц'уц'ко — 391; цуˈку-цуˈку — 366; пс'-пс' (цуценят) — 507, 745; п'с'-п'с' (цуценят) — 511, 538, 758; ц'ух-ц'ух — 574; ц'ох-ц'ох — 376; ц'о-ц'о — 385, 391; ц'уц'-ц'уц' — 394; ц'уц'-ц'уц — 412; з'у-з'у (цуценят) — 800, 866; з'о-з'о — 826; в'іс'-в'іс' — 520, 523 (цуценят); л'ах-л'ах — 539; т'ут'-т'ут' (цуценят) — 922.

11. У деяких записах вказано, що собак кличуть тільки по імені — 162, 274, 288, 294, 555, 649, 813, 833, 834.

12. Ареал н'а-н'а див. АЛМ, пит. № 2526.

КОМЕНТАР № 330

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: ж) собак?»

2. Червоним зафарбованим колом позначено й а-цуˈцу — 489.

3. Зеленим зафарбованим колом передано ще ц'іˈба — 777; без позначення наголосу — 805, 812, 815, 854.

4. Як а-ˈц'іба позначено: а-ˈц'оба — 707; а-ˈц'іб — 757.

5. Жовтим колом картографовано ще ˈцуки — 801.

6. Синім колом позначено також чип — 169.

7. Як вигук а-ˈвон передано: а-воˈна — 305; а-ˈвона — 514, 521, 550.

8. Не картографуються: цуц' — 528; цуш — 852; ц'іˈпа — 292; ˈчиба — 818; ˈт'іба-ˈт'іба — 788; т'іˈва — 845; ˈцул'а — 5; на-на-на — 7, 19, 855; н'а-н'а — 10; а-ӡус' — 227; ӡуш — 833; а-ˈвіна — 294; а-ˈрізки — 294; а-ˈріски — 295; киа — 489; а-киш — 816; гет' — 661; а-ц'іс' — 747; туй — 546, 905; с'уˈди — 413, 415; ˈпуӡі звудˈс'уди — 569; ӡ'уди-ӡ'уди — 807, 838; но — 506, 767; куˈс'і — 845; т'ій-т'ій, га-ла-ˈла — 867; ційе — 904.

9. Ареали ˈц'іба, п'іˈшой див. АЛМ, пит. № 2527.

КОМЕНТАР № 331

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: з) котів?»

2. Крім зазначених у легенді картографуються ще варіанти:
червоним контурним колом — а-кат — 531;
червоним перекресленим колом — а-ˈкета — 782, 784; а-кит — 584, 762;
червоним зафарбованим трикутником — каˈта — 93, 104, 105, 108, 113, 302, 305, 514, 568, 575; ката — 6, 50, 94;
червоним контурним трикутником — а-кота — 766, 805, 811; а-каˈта — 1, 4, 8, 64, 97, 100, 102, 548; а-ката — 280;
червоним перекресленим трикутником — а-ˈката — 706;
червоним зафарбованим квадратом — каˈту — 13, 15, 79, 80, 157; куˈту — 92, 111, 220, 224, 272, 274, 275, 278, 434, 479; куˈт'у — 272; кωту — 29;
червоним контурним квадратом — а-куˈту — 60, 75, 76, 78, 82, 85, 86, 89—91, 198, 208, 271, 273, 277; а-ко^{у}ˈту — 51, 245, 251; а-кωту — 228, 229; а-ко^{а}ˈту — 46;
червоним ромбом: коˈт'а — 293, 512; кат'а — 80, 92, 121, 124, 138, 140, 184, 303, 325, 327;
зеленим наполовину заштрихованим колом — а-кац' — 214;
зеленим перекресленим колом — а-ки^{і}ц' — 248, 257; а-киц — 30; киц — 431, 485;
зеленим зафарбованим трикутником — каˈца — 96, 107, 109, 114, 117, 137, 141, 155, 176, 177, 243, 285, 299, 315, 322, 323, 388, 519, 524, 525, 550, 553, 556, 559; ˈкаца — 291;
зеленим зафарбованим квадратом — каˈцу — 19, 44, 76, 108, 128, 135, 161, 163—170, 172, 178, 185, 187, 189, 298; каˈц'у — 9, 11, 18, 136, 174; куˈцу — 232, 289, 479; куˈц'у — 275; куˈцуз — 311; кицу — 186; киˈцу — 191; коˈц'у — 482;
зеленим контурним квадратом — а-каˈцу — 22, 25, 47, 243, 304; а-коц'у — 58;
зеленим ромбом — коˈц'а — 115;
жовтим зафарбованим колом — тпрс — 379, 884, 885; трус — 383; тпрутус — 860, 862; тпрутпˈрус — 379, 872, 906;
жовтим наполовину зафарбованим колом — птрус' — 555, 651, 656, 670 858, 881; трус' — 343; прутус' — 909; тпрутус' — 808;
жовтим контурним колом — а-птрус' — 757;
жовтим наполовину зафарбованим квадратом — а-ппрус' — 477; а-прис' — 274; прис' — 565, 911;
жовтим прямокутником — тпˈрус'ки — 388, 648, 828, 840, 845, 890, 893; птˈруски — 660, 861, 870, 915; тпрˈруски — 907; тпрс'ки — 865; а-птрус'ки — 842;
синім колом — брис'ки — 619;
чорним зафарбованим колом — ˈӡуски — 357; ӡуз — 133;
чорним наполовину зафарбованим колом — зус' — 415;
чорним квадратом: а-ӡу — 563, 566, 571; а-ӡ'у — 560.

3. Не картографується: кец'-кец' — 116; а-кец' — 743; а-коˈток — 716; зу-зу — 160; а-кс — 827; каˈцо — 190.

4. Ареали ˈкота, кац, а-киц, тпрус див. АЛМ, пит. № 2529.

КОМЕНТАР № 332

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 122: «Як у вас кличуть: а) коней?»

2. Вигуки, якими кличуть лошат, відображені на карті тими ж знаками, що й вигуки, котрими кличуть коней. Вказівка на те, що відповідні вигуки стосуються лошат, є у записах: кос'-кос' — 114, 121, 143, 172, 272, 283, 311, 319, 321, 333, 335, 592, 791, 922; кс'о-кс'о — 65; кс'он'-кс'он' — 820; кс'і-кс'і — 588; куˈс'у-куˈс'у — 68; ц'ос'-ц'ос' — 223, 243, 251, 432, 456, 458, 503, 505, 538, 545, 703, 704, 722, 732, 734, 737, 741, 745, 748; с'ц'о-с'ц'о — 470, 489, 789; с'о-с'о — 225; с'ок-с'ок — 83, 369, 589; с'у-с'у — 826; сун'-сун' — 845, 861; с'ун'-с'ун' — 370, 679, 857, 876, 906; с'і-с'і — 601, 792; сік-сік — 421; ец'-ец' — 726; У зап. з нас. п. 667 вказано, що вигуком с'ук-с'ук кличуть кобил, а у 332 записано, що кос'-кос' кличуть коней, коли вони близько, а як далеко, то — с'у-с'у.

3. Червоним колом позначено також куос'-куос' — 35, 39 та кос"-кос" — 4, 917.

4. Червоним напівзафарбованим колом зображено ще: коˈс'у-коˈс'у — 800, 881, 903; кос'у-кос'у — 88, 637, 638, 886, 910; кос'йу — 912.

5. Червоним напівзафарбованим справа трикутником позначено також к'с'у-к'с'у — 156.

6. Червоним напівзафарбованим зліва трикутником картографовані структури: к·с'о-к·с'о — 299; к'с'о-к'с'о — 30, 517; ксо-ксо — 56; ксйо-ксйо — 255.

7. Червоним заштрихованим трикутником передано ще: ксой-ксой — 686, 687; кс'ой-на — 449; ксіой — 26.

8. Зеленим колом також картографується т'ос'-т'ос' — 478, 484, 509.

9. Зеленим перекресленим колом відображено ще: сц'о-сц'о — 481, 495; ст'о-ст'о — 448, 492, 531, 743; с'т'о-с'т'о — 522.

10. Варіант сок-сок — 675 позначений чорним напівзафарбованим зліва колом. Так само позначено к(с'ок)-(к)с'ок — 800.

11. Чорним трикутником позначено також: су-су — 568; сйу-сйу — 566.

12. Чорним напівзафарбованим трикутником ще позначено: с'йук — 636; с'у^{о}к-с'у^{о}к — 134.

13. Контурним чорним трикутником так само відображено: сун'-сун' — 861, 864; сйун'-сйун' — 873.

14. Чорним квадратом картографовано також си-си — 581.

15. Не картографуються: кос'ˈко-кос'ˈко — 401, 403; кас'ˈко-кас'ˈко — 419; коˈс'о — 367, 726; ˈкос'а — 899; ˈкос'ки — 175; ко-ˈс'ун' — 863; коˈс'у н'а-коˈс'ун'а — 391; ˈкос'ен'ка — 39; к'іˈс'ой — 732; кес'-кес' — 137; кис'-кис' — 141; ксе-ксе — 897; кс'і-кс'і — 588; кс'ав — 40; кˈс'он'ка — 28; кс'к — 296; кс'ок-кс'ок — 296; кс'он' — 820; кс'ук — 372; кс'ун' — 54, 639; кс'о^{у}к — 237; киц' — 428; кус'-кус' — 3; куˈс'у-куˈс'у — 68; куˈс'о-куˈс'о — 790; с'ой-с'ой — 22, 48, 242, 259; сой-сой — 370, 375, 391; с'ойк-с'ойк — 26, 32, 269; ˈс'ойк'і-ˈс'ойк'і — 269; с'ух-с'ух — 297; с'уˈви-с'уˈви — 70; с'и:ў-с'и:ў — 193; сік-сік — 421; сін'ко-сін'ко — 895; ˈс'он'ічки — 284; с'он'-с'он' — 876; с'он-с'он — 132; сон'-сон' — 586; с'ан'-с'ан' — 851; ˈц'ос'ка — 463, 705; ц'іс'-ц'іс' — 210; ц'он'-ц'он' — 539; ˈвас'-ка-ˈвас'ка — 857; вас'-вас' — 857; вса-вса — 364; вс'у-вс'у — 231; ўс'ой — 220, 702; тос'-тос' — 229; стос'-стос' — 232; ец'-ец' — 726; т'еˈлушка — 21; тəˈлошка — 628; на-на — 717.

16. Ареали кос'-кос', кс'о-кс'о, ц'ос'-ц'ос', с'ок-с'ок див. АЛМ, пит. № 2511.

КОМЕНТАР № 333

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: а) коней?»

2. Червоним зафарбованим колом позначено також: но-о-о — 2, 6, 52, 91, 93, 99, 131, 144, 172, 228, 271, 362, 363, 365, 369, 370, 384, 391, 398, 415, 440, 467, 480, 504, 505, 580, 656, 657, 670, 677—679, 696, 789, 792, 793, 798, 509, 528, 547, 576, 601, 810, 817, 821, 836, 845, 914; но-но — 62, 75, 80, 81, 102, 103, 121, 122, 124, 130, 139, 222, 273, 279, 282, 306, 317, 366, 367, 378, 385, 392, 400, 403, 406, 407, 409, 416, 418, 425, 531, 537, 539, 546, 552, 566, 567, 569, 571 — 574, 581, 590, 594, 602, 605, 609, 617, 627, 652, 659, 660, 762, 788, 790, 796, 797, 803, 805, 824, 828, 829, 838, 840, 846, 856, 860, 862, 870, 875, 878, 884, 886, 894, 895, 898, 901, 910, 912, 916; но-но-но — 309, 353, 664, 666; нно — 493, 503, 513, 517, 543, 585, 791, 857, 869; нно-нно — 16.

3. Як н'о картографується повторний вигук н'о-н'о — 291, 303, 326, 328.

4. Червоним зафарбованим трикутником також позначено: а-ˈно-о — 52, 264; га-ˈно — 460.

5. Як а-ˈну скартографовано: ану-у — 463; ану-ану — 563; ну — 610; ну-у-у — 435.

6. Зеленим зафарбованим колом позначено й кос' — 18.

7. Зеленим зафарбованим з правого боку колом відображено також: а-ˈкос'у — 23, 30, 33; а-коˈс'у — 917, 918; а-коˈс'у-а-коˈс'у — 27; коˈс'у-коˈс'у — 640, 641, 646, 844, 873, 907, 910; ˈкос'у-ˈкос'у — 808, 864, 904; ˈкос'у — 849, 883; каˈс'у-каˈс'у — 103; кас':у-кас':у — 106; каˈс'у — 129, 133; куˈс'у-ˈкус'у — 597, 634, 641; куˈс'у — 592, 628, 642, 868.

8. Зеленим знизу зафарбованим колом передано ще: коˈс':а — 322; каˈс':а — 323; коˈс'а-коˈс'а — 334; ˈкос':а — 841.

9. Зеленим перекресленим контурним колом зображено також: кос'к'і — 168, 407; а-ˈкос'к'і — 71; кос'ˈки — 125, 126; ˈкес'ки — 137.

10. Зеленим зафарбованим трикутником передано повторення вигуку а-кос'-а-кос' — 5, 100, 483, а також вигук га-ˈкос' — 460.

11. Зеленим контурним трикутником також позначено: а-ˈц'о-с'а — 217, 236; а-ц'ас' — 248; а-ц'он' — 233, 479, 538; ц'он' — 535; а-ˈц'о — 478.

12. Коричневим колом картографуються також: гаˈт':а — 25, 470, 510, 513, 515, 538, 695, 702, 729, 732, 734, 752, 762; гоˈт':а — 46; геˈт':а — 229; гиˈт':а — 486; гиˈт'а — 249, 769; геˈт':а — 756; геˈт'а — 253; ат'а — 777.

13. Чорним колом передано акцентну особливість вигуку гайда: ˈгайда — 499, 724, 762; ˈгайда-ˈгайда — 251.

14. Не картографуються: п'іˈшой — 352, 901; пашол — 560; пошˈла — 185. 329; пошли — 144; пашˈл'і — 14, 190; пашой — 5, 8, 28, 29, 43, 53, 57, 66, 74, 94, 176, 240, 242, 286, 289, 293, 300; куˈди — 73, 83, 92, 113, 114, 118, 161, 167, 276, 447, 451, 454, 459, 471, 497, 642, 655, 661, 691, 693, 731, 875, 900, 901, 903, 906; куˈда — 137, 162, 177, 189, 196, 294, 329, 685, 701, 740, 741, 774; тпру-куˈда — 10, 51, 54, 68, 97, 104, 473, 771; тпру — 719, 842; тпров-куди — 114; трр-тр — 231, 771; птру-куди — 698; гей — 158, 512, 524, 556, 745, 823; с'ок-с'ок-с'ок — 7; а-кс'ов — 21, 730; а-ˈс'ой — 22; ац^{т}-цо — 56; гиˈд'а — 141; гайт' — 713; гойт, гойд — 819; агуш (лошат відганяють) — 705; куˈша — 820; с'уˈди — 301, 380, 427; с'уˈд'і — 417; а-ˈӡус' — 399, 807, 811; вйо — 438, 525, 708, 711, 746, 781, 899; вйо-о-о — 435; в'йол-в'йол — 787; гет' — 494; цаˈбе — 512, 536; цоб-цабе — 805; лос'-лос' — 578; кс'у-кс'у — 634; туй-туй — 643.

15. Ареали но, куˈд'а-куˈд'а див. АЛМ, пит. № 2512.

КОМЕНТАР № 334

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: б) корів?»

2. Червоним зафарбованим колом позначено також: г'ей — 18, 94, 99, 102, 131, 175, 287, 288, 348; гей-гей — 5, 124, 130, 308—310,

334, 352, 353, 378, 400, 405, 415, 416, 418, 425, 444, 480, 539, 544, 552, 567, 572, 574, 581, 594, 595, 599, 601, 602, 605, 617, 627, 637, 640, 659, 660, 662, 664, 675, 742, 760, 763, 765, 766, 788, 790, 792, 797, 821, 829, 838, 846, 863, 873, 904, 907, 912, 916; ей — 633.

3. Червоним зафарбованим трикутником також передано г'ей — 891, 903, 906.

4. Напівзафарбованим червоним трикутником позначено ще: г'йе — 673, 902; г'е — 902.

5. Як а-ˈлучки закартографовано так само: луч — 737, 738; а-луч — 208, 441, 452, 727.

6. Напівзафарбованим знизу жовтим колом позначено ще: ˈл'ушки — 145, 175; ˈлушки — 352, 357. Не картографуються записані вигуки: ˈлишки — 358; ˈлишˈки — 417; лишк'і — 351, а також: ˈл'ушки — 121; ˈлушки — 555; ˈлижки — 355, що стосуються телят.

7. Коричневим колом відображено так само: тпˈручки — 657, 660; тручˈки — 648; пˈручки — 902.

8. Фіолетовим колом передано ще: ˈвола — 187; ваˈла — 15, 17, 189.

9. Як вигук пішˈла передано: пошˈла — 53, 57, 73, 77, 106, 185, 286, 300, 303; пôшˈла — 52; пашˈла — 71, 559; пушла — 45.

10. Чорним колом позначено вигуки: гайˈда — 522, 685, 776; гайˈди — 691, 736; гейˈди — 704.

11. Не картографуються: куда-л'а-л'а — 455, 459; а-но — 201; но — 40, 557; ну — 40, 220, 743; гес' — 691; гел' — 178; тч'еаˈл'а — 8; теал'а — 13; м'ін'-м'ін'-м'ін' — 7; ман'а — 168; с'уˈди — 10; а-с'уˈди — 68; ц'ал'-ц'ал' — 16; т'о-т'о-т'о — 110; тпру-у-куˈди — 473; тпˈруде — 474; птруˈде — 686; ту-де-куˈда ти — 699; гет' — 648; гойт — 819; ˈакт'і куˈда — 656; гоў — 709, 719; а-гоў — 710; іˈди — 859.

12. Ареал гей див. АЛМ, пит. № 2515.

КОМЕНТАР № 335

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 122: «Як у вас кличуть: в) овець?»

2. Червоним зафарбованим колом відображено варіанти: бир'-бир' — 169, 171, 172, 180, 191—193, 195, 197, 362, 368, 369, 371, 379, 380, 383, 388, 390, 396, 398, 401, 402, 405, 406, 411—414, 417—419, 426, 427, 536, 561, 562, 566, 580, 604, 606—608, 612, 616, 638, 642, 646, 648, 659, 663, 668, 669, 672, 675—677, 792, 798, 801, 803, 807, 809, 813—815, 817—820, 823, 826, 829, 834, 836, 838, 841, 847, 850—853, 857, 861, 865, 868, 873, 877—880, 883, 892, 897, 902, 904, 907, 908, 910, 916, 922; б·ір-б·ір — 1, 2, 4, 5, 18, 19, 22, 25, 28, 37, 38, 43, 48, 50, 64, 67, 94, 97, 99, 101, 102, 178, 200, 201, 205, 236, 250, 394, 727; бêр-бêр — 61.

4. Червоним напівзафарбованим зліва колом відображено ще варіанти: ˈбир'а-ˈбир'а, беир'а-беир'а — 849; биˈр'а-би р'а — 164, 334, 363, 549, 852; ˈбира-ˈбира — 184; бірˈйа — 2.

5. Червоним напівзафарбованим справа колом позначено вигук ˈбир'і-ˈбир'і та всі його варіанти: биˈр'і-биˈр'і — 357; биір'і- биір'і — 71; бәр'і-бәр'і — 365, 370; б'іˈр'і-б'іˈр'і — 376.

6. Червоним знизу зафарбованим колом відображено також: бәˈр'у-бәˈр'у — 370; ˈбир'у-ˈбир'у — 389, 536, 552, 623, 921; беˈр'у-беˈр'у — 355, 356.

7. Червоним трикутником позначено ще: ˈб'ірка — 21, 25, 47, 703, 714, 747; біиркіи-біиркіи — 57; ˈбирк'і-ˈбирк'і — 782; ˈбир'ка-ˈбир'ка — 336; ˈбирки-ˈбирки — 340; ˈб'ирки — 58.

8. Червоним напівзафарбованим праворуч квадратом картографовано ще биˈр'ішки — 378, 381, 392, 412, 419, 422, 423, 590, 643, 658, 670, 868. Так само відображено бәˈр'ішки-бәˈр'ішки — 372, 375, 400, 582, 665, 879, 885; бәˈр'ішка — 394, 395, 414, 644, 646, 648, 657, 662, 676, 681, 859, 866, 881, 889, 890, 895, 898, 901, 903, 905, 909; беˈр'ішки — 387, 408, 410, 421, 428, 572, 625, 675, 681, 867, 871, 875; беˈр'ішка — 424, 653, 656, 661, 674, 680, 863, 894, 896; ˈбир'ішкә — 652; биˈр'іжки — 864; биˈр'іжка — 667, 913, 915; беиˈр'ішки — 601; беˈр'іжка — 667, 894, 896; беˈр'іжки — 862; биˈр'ишка — 892.

9. Червоним напівзафарбованим знизу квадратом передано і беˈр'ушка — 906; беиˈр'ушка — 582; б'іˈр'ушка — 10, 862, 887; б'еˈрушка — 68; беиˈрушка — 629; биˈрушка — 253, 303, 391, 637; б'іˈрушка — 131; биˈр'ушки — 603, 832, 836, 909; б'іˈр'ушки — 846; бәˈрушки — 342; биˈрушки — 79, 129, 322, 356, 794; биˈр'ушк'і — 358; беˈрушк'і — 66; биіˈрушк'і — 71; б'іˈрушк'і — 16; ˈберушки-ˈберушки — 386, 515.

10. Червоним заштрихованим колом зображено й бр'-бр' — 614.

11. Червоним наполовину заштрихованим зліва колом позначено варіант з [р'] (бр'а-бр'а) — 184, 285, 291, 302, 306, 309, 326—329, 331, 335, 338, 344, 348, 349, 351, 361, 364, 512, 515, 548.

12. Червоним напівзаштрихованим зліва квадратом відображено: бˈрашки-бˈрашки — 126, 133, 139, 316 і бˈр'ашки — 330

13. Червоним напівзаштрихованим справа квадратом картографується ще: бˈр'ішки-бˈр'ішки — 384, 422, 430, 583, 591, 609, 617, 621, 630, 641, 642, 645, 650, 656, 792, 805, 824, 827, 829, 830, 832, 833, 843, 860, 867, 870, 889, 901, 902, 914, а також бˈришки — 630, 800, 859 та бˈришка — 791, 849, 858. Так само скартографовано: бˈр'іжки-бˈр'іжки — 192, 569, 829, 832, 898, 903, 905; бріжке — 573; брижка — 651, 816; бˈрижки — 851; бˈрижкә — 628.

14 Червоним напівзаштрихованим знизу квадратом позначено: бˈрушка — 125, 300, 307, 328, 331, 362, 399, 554, 594, 597, 602, 627, 634, 908; бˈр'ушки-бˈр'ушки — 343, 555 та бˈрушки-бˈрушки — 135, 136, 161, 167, 281, 301, 338, 598.

15. Зеленим колом картографовано ще: бас'-бас' — 269, 377, 497, 541, 761 і баз'і-баз'і — 454, 507.

16. Зеленим напівзафарбованим знизу колом відображено варіанти: ˈбаз'у-ˈбаз'у — 437, 708; базу-базу — 209; базйу — 723.

17. Зеленим напівзафарбованим зверху колом позначено ще: баз'он'-баз'он' — 455, 460, 729; баˈз'ун'у-баˈз'ун'у — 508.

18. Жовтим колом позначено також: а-ца-ца — 17; цаў-цаў — 13.

19. Синім перекресленим колом передано ще й написання ˈшутачк'і-ˈшутачк'і — 20; шута-шута — 917.

20. Коричневим колом позначено також кут'-кут' — 187.

21. У записах з нас. пп. 302, 319, 369, 477, 513, 519, 529, 549, 623, 800 вказано, що вигуком с'і-с'і-с'і кличуть ягнят.

22 Не картографуються: бер-бер — 42, 367, 568; бер'-бер' — 874; бор-бор — 46; бур-бур — 7, 463, 487; беˈр'і-беˈр'і — 246; ˈбера-ˈбера — 123; б'ерî-б'ерî — 68; биˈри-биˈри — 65, 73, 111, 130; ˈбери-ˈбери — 66, 69, 70, 72, 124, 317; б'іˈри-б'іˈри — 67; ˈбер'і-ˈбер'і — 377: боˈр'у-боˈр'у — 370; бр'у-бр'у — 429, 530; биˈрашка-биˈрашка — 116; баˈрашка — 297, 415, 637; баˈрашки — 110, 592; баˈр'ішки — 875; баˈрас'-баˈрас' — 33; ˈбирон'ки — 775; ˈбирочки — 480, 771; бирочка — 39; ˈбирин'ки — 249; барочка — 24; барочки — 276; баˈр'і-баˈр'і — 179; бири — 249; бри-бри — 551; бирк — 696; беˈр'ожки — 384; биіˈрун'і — 217; бәˈр'іж — 882; биˈрус'-биˈрус' — 276; беˈрус'-беˈрус' — 157; беˈрус'у — 62; брус'-брус' — 88, 166, 508; бˈр'ус'у-бˈр'ус'у — 473, 688, 690; на бˈрус'у — 470; бˈрус'ки — 555; биˈр'іш-биˈр'іш — 657, 897; биˈриш — 684; бәр'іш — 662; бер'іш-бер'іш — 670; бриш-бриш — 835; бриш'-бриш' — 916; браш-браш — 353; бр'уш-бр'уш — 363; бˈйашки-бˈйашки — 311; на-бур-на-бур — 453, 487; на-ˈбирочка-на — 717; бриˈушки — 837; берˈлоги — 548; н'ебир-н'ебир — 720; бирˈца-бирˈца — 754; бриц'а-бриц'а — 715, 754, 784, 787; бˈриц'ка — 712, 718; бˈр'іч'ка — 722, 755; дир'-дир' — 657; дˈр'іжки-дˈр'іжки — 799; дˈрожки — 174; бз'і-бз'і — 545; биіз'-биіз' — 62; баˈз'он'ка — 470; баˈз'ун'ка — 729; абур — 472; тоˈл·ошка-тоˈл·ошка — 845; гул'-гул' — 224; тпрус'-тпрус' — 748; прус' — 698; оˈр'ішка-ˈор'ішка — 622; на йарˈка — 699; на-на — 745; ни-ни — 553; ниц'-ниц' — 716; ниц'ка-ниц'ка — 451, 701, 722; ман'-ман' — 785; дун'-дун' — 522; чу-чу — 8; о-ч'е-ч'е — 190; чис'-чис' — 533; бац-бац — 29, 256; чах-чах — 569; пац'-пац' — 666; мир-мир — 296; ˈшута — 20, 21; ˈшутк'і-ˈшутк'і — 26; теиˈреш—теиˈреш — 629, 836; ˈтеˈреш — 674, 899, 902; тәˈреш-тәˈреш — 857, 913; треш — 891; триш-тиˈриш — 477; куˈц'у-куˈц'у — 441, 461; коˈц'у-коˈц'у — 786; куˈчу-куˈчу — 796; куч'у-куч'у — 305; коˈчу-коˈчу — 523; хут'-хут' — 627; с'у-с'у — 398, 571, 626; су-су — 568; ˈс'он'і-ˈс'он'і — 294; с'іс'о-с'іс'о — 912; си-си — 332; це-це — 22; аг'іс' — 92; бл'а-бл'а — 305; ˈвечка-ˈвечка — 74, 663; з'у-з'у — 252; з'іб-з'іб — 494; вас'ка-вас'-вас' — 713.

23. Ареали баз'-баз' див. ДАБМ, карта № 305; бир-бир, биˈрушка, баˈз'у-баˈз'у — AJPP, карти №№ 159, 346; биˈр'ішка-биˈр'ішка, бр-бр див. АЛМ, пит. № 2520.

КОМЕНТАР № 336

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: в) овець?»

2. Червоним колом позначено також варіанти: бир' — 181, 603, 629, 638, 643, 668, 816, 843, 870, 877, 883, 890, 891, 912; бир'-куˈди — 669.

3. Контурним червоним колом відображено ще: биˈр'а — 11, 12, 95, 98, 106, 128, 130, 131, 133, 134, 157, 161, 165, 169, 170, 172, 188, 189, 193, 402, 580, 791, 802, 803, 806, 813, 814, 819, 820, 822, 842, 845, 847, 850—853, 899, 921, 922; бир'а (без позначення наголосу) — 177, 186, 798, 812, 817, 838; биˈра — 815; біˈр'а — 96, 129; б'іра — 5; бирˈйа — 9, 13; б'ірˈйа — 2; б'ір'йа — 3, 94; б'іерйа — 8; беиˈр'а — 836, 837; бәˈр'а — 821; биˈр'у — 389, 406, 865, 908, 911; ˈб'ір'а-куда — 10.

4. Червоним трикутником також передано: а-бир' — 599, 642, 643, 648, 838; а-б'ір — 7, 64, 236; а-бîр — 43; а-биˈр, а-беир — 49; а-ˈбар — 210.

5. Контурним червоним трикутником відображено і а-биˈр'а — 79; а-біˈра — 4; а-ˈбіера — 200; а-ˈбіра-куˈди — 205.

6. Зеленим колом картографовано ще й гîс' — 1, 263; г'іс' — 16, 17, 94, 102, 163, 206, 329, 331, 335, 345; гûс' — 549; гиіс' — 105; гиз'-гиз' — 324; гис'-куˈди — 113, 114; гіс'-куˈди — 118; грис' — 328.

7. Зеленим контурним колом відображено також: гыˈс'а — 328; гиіс'а — 55; гиˈс':а — 119, 323; г'іˈс'а — 121; г'іˈс':а — 322; гиˈс'а — 151, 155, 173, 350.

8. Зеленим трикутником позначено ще: а-ˈгиіс' — 56, 59, 62, 75, 78, 82, 240; а-ˈгіис' — 57, 77, 81; а-ˈг'іс' — 38, 41, 47, 53, 67, 68, 74, 131, 198, 204, 259; а-ˈгîс' — 63, 64; а-ˈгис — 37; а-ˈгиз' — 229; а-ˈгис'-куˈди — 46, 51, 52, 58, 71, 73, 114; а-ˈгиіс'-куˈди — 104.

9. Контурним зеленим трикутником скартографовано й а-ˈгис·а — 256; а-гиіс'а — 27, 241, 244, 919; а-ˈг'іс'а — 23; а-гіˈс'а — 217, 236.

10. Жовтим трикутником ще позначено: а-бас' — 450, 460, 688, 698, 714; га-баз' — 771; а-баз'-куˈда — 454, 455, 473.

11. Синім трикутником скартографовано: а-ˈр'а — 171, 430, 467, 471, 656, 659, 661, 667, 696, 703, 704, 706, 707, 720, 721, 736, 747, 748, 752, 781; а-р'ˈйа — 714, 716, 752, 784; а-р'ˈйа-куˈди — 753; ˈа-р':а — 775; а-риˈйа — 711; а-р'іˈйа — 711, 714, 750; гарˈйа — 702, 717, 737, 739, 751; гаˈр'а — 755, 791; ˈгар'ійа — 685; р'а-р'а — 667; ор'а-ор'а — 663.

12. Коричневим колом, крім того, зображено: теˈреш — 334, 342, 353, 364, 373, 398, 625, 626, 658, 831, 913; тәˈреш-тә-ˈреш — 301, 639, 662, 885, 892, 901, 913; тиеˈриш — 314; теˈриш — 148, 152, 321; териш — 349; тиˈреш — 554; ˈтиреш' — 914; тиˈриш — 154, 308—310, 320, 325—327, 332, 333, 348, 351, 361, 554; тиˈриц' — 313; триш-триш — 312, 316; траш-траш — 425, 627, 657, 662, 672; треш — 630, 639, 648, 825, 857, 863, 864, 866, 867, 872, 877, 880, 907, 916; трәш — 876; ˈтереш-ˈтереш — 876; теˈр'іж — 906.

13. Чорним контурним колом також відображено: куˈч'у — 179, 194, 195, 297, 358, 368, 372, 374, 376, 384, 391, 395, 412, 418, 525, 552, 558, 561, 563, 567, 580, 581, 622, 623, 679, 882, 893, 894; к'уˈч'у — 911; кучˈйу — 377, 383; куˈч·у — 365, 398; коˈчу-коˈчу — 305, 369, 376, 378, 379, 382, 383, 399, 407, 414, 518, 520, 523, 532, 536, 560, 564, 575, 595, 600, 601, 624, 634, 636, 684, 792, 824, 828, 862, 896, 898, 905; коˈч'у — 370, 375, 416, 512, 528, 530, 532, 568—571, 573, 574, 593, 618, 825, 903; кωˈч'у — 369, 617; коаˈч'у — 477; киˈчу — 306; кчу — 634; каˈч'у — 512, 519; коуˈчу — 577, 582, 591; коˈчо — 408, 419, 420, 424; коˈч'о — 417; коч'-коч' — 424; кәˈчу — 390.

14. Не картографуються: бр'а-бр'а — 294, 326; бур-бур — 7, 703 (цим вигуком овець кличуть); бур'-бур' — 191; брр-брр — 282; бриш-бриш — 899; бришк — 849; бˈришки-бˈришки — 814; бˈр'ішки — 642, 914; бреж — 660; бˈрички — 663; бˈрушка-бˈрушка — 300; брца-брца — 752; ˈбирка — 343; ˈбирка вон — 336; куˈди-бәˈрушки — 909; а-куˈди буˈрушка — 303; а-брр — 216, 318; а-ˈбур — 472; а-брис' — 222; а-ˈбирки — 794; а-биˈцир'ки — 406; а-гис' на ˈводу — 438; гиш — 504, 552; гиш' — 507; г'іˈша — 544; а-ˈкец' — 481; а-ца — 21, 108, 275, 277, 298; а-ц'а — 83, 502, 633, 643; а-ˈгил' — 290; а-гîл' — 61; а-ˈгиша — 463; а-ˈну — 32, 36; а-ˈл'а — 337, 860; а-бˈрис' — 789; а-кˈс'у — 764; а-ˈгиш — 499, 511; а-киш — 449, 734; а-кˈшу — 738; а-ˈкуч — 457, 495; а-ˈкуш — 509,

728, 747 (так відганяють ягнят), 763; *а-чуй-чу* — 427; *а-ˈт'о* — 103, 140; *а-ˈта* — 109; *а-ˈтуй* — 903; *а-ˈчу* — 778, 905; *а-коˈч'у* — 515; *а-тас'* — 799; *а-цап* — 288; *брыз-куˈды* — 101; *брис'* — 107, 259, 534, 629, 830; *бриш* — 680; *гайˈда* — 315, 544, 583, 725, 729, 732, 760, 768, 769, 773, 789, 791; *ˈгайда* — 622, 761, 762, 775,786; *гайда* — 572, 609, 735, 772; *гайˈда-бир* — 583; *ˈгас'а* — 311; *гаˈт'а* — 286; *гат'-гат'* — 722; *гет'* — 826; *гей* — 29, 143, 144, 631, 656, 848, 861, 894; *г'ій-г'ій* — 602, 605, 640, 871; *гій* — 596, 876; *ги-ги-гий* — 599; *гий* — 682, 887, 898, 901; *гаˈн'а* — 174; *гиˈл'у* — 18; *гил'-гиˈл'а* — 137; *го-го* — 147; *гут'а* — 127; *гуйш* — 611; *киши* — 906; *кіш-кіш* — 361, 735; *киш-киш* — 742, 901; *киш'* — 160; *кс'с'-к'іс'* — 445; *кеч-кеч* — 60; *куш-куш* — 765; *куту* — 613; *кут'у-кут'у* — 895; *киˈт'а* — 188; *куˈц'у-куˈц'у* — 535; *куˈч'а* — 176; *куˈц'ук* — 293; *кшу* — 312; *кч-кч* — 875; *кш-кш* — 463; *луч-луч* — 323; *ˈкучка* — 646; *пуˈгу* — 616, 621; *туй* — 641, 645, 646, 903; *от'о-от'о* — 150; *т'ах-т'ах* — 147, 366; *т'ох* — 107; *т'у^{ә}* — 136; *ц'ах-ц'ах* — 646; *ц'ьо-ц'ьо* — 276; *тпруч'* — 381, 421; *тпруˈс'а* — 893; *труч'* — 886; *тпручки* — 651; *пруч* — 665; *чәˈч'і-чәˈч'і* — 873, 884; *ч'ич'* — 915; *чич* — 895, 915; *ч'у-ч'у* — 868, 879; *чушˈки* — 846; *ч'ишка* — 906; *че-че* — 331; *куˈди-р'а* — 678; *шˈкир'а* — 190; *пашˈло* — 539; *куˈди* — 419, 629, 740; *куˈда* — 584, 699, 741; *куˈди п'ішˈла* — 655; *а-куˈди* — 253, 548; *а-га* — 917.

15. Ареали *бир-бир, ˈбир'а-ˈбир'а, куч-куч* див. АЛМ, пит. № 2521.

КОМЕНТАР № 337

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 122: «Як у вас кличуть: г) свиней?»

2. Червоним колом також позначено: *пац* — 2, 3, 5—7, 9, 13, 18, 42, 44, 47, 63, 95—98, 100—102, 105, 109, 122, 183, 186, 212, 803; *пац$^{(')}$-пац$^{(')}$* — 94; *пац·-пац·* — 24, 75. У записах з нас. п. 83, 121, 131, 244, 281, 301, 356, 555, 585, 866, 900 вказано, що вигуком *пац'-пац'* кличуть лише малих свиней, а у 17 — лише старих.

3. Червоним контурним колом передано ще: *ˈпац'у-ˈпац'у* — 403, 626, 644, 657, 674; *пац'у-пац'у* — 24, 429, 536, 560, 570, 602, 630, 800; *пацу-пацу* — 5, 68; *пац'у-у-у* — 124; *пац'-паˈц'у* — 419.

4. Зеленим контурним колом також позначено: *ˈкуц'у-ˈкуц'у* — 777, 778; *куц'у-куц'у* — 261, 269, 433, 439, 444, 445, 449, 454, 486, 488, 498, 511, 538, 547, 759, 762, 765, 771, 778, 780, 785, 797, 801, 802, 805—807, 811, 812, 814, 817, 819, 821, 822, 826, 827, 830, 851, 852; *ку^{о}ц'у-ку^{о}ц'у* — 833; *ˈкуцйу-ˈкуцйу* — 433, 817; *куцу-куцу* — 431; *кωˈц'у-кωˈц'у* — 229, 792; *ґиʒу-ґиʒ'у* — 816.

5. Зеленим трикутником картографовано також *кц'оў* — 440, 442, 451, 456, 458, 462, 467—472, 496, 685, 688, 689, 691—693, 701, 703—707, 710, 711, 714, 725, 727, 731, 733, 734, 736, 738, 741, 744, 748, 750. У записі з нас. п. 704 зазначено, що вигуком *кц'оў-кц'оў* кличуть великих свиней, а малих *коц'-коц'*.

6. Зеленим контурним квадратом позначено ще: *ко^{у}ц'у-ко^{у}ц'у* — 493; *ˈкоц'у-ˈкоц'у* — 829.

7. Напівзафарбованим зеленим квадратом картографовано й *коˈцо-коˈцо* — 722.

8. Жовтим колом позначено ще: *це-це* — 26, 37, 62, 82, 89, 146, 154, 171, 295, 346, 375, 382, 383, 392, 398, 624, 626, 629, 636, 643, 647, 651, 818, 825, 848, 862, 881, 889, 896; *ц$^{(')}$е-ц$^{(')}$е* — 316; *цйе-цйе* — 807; *цә-цә* — 877, 880; *ц'іе-ц'іе* — 20; *ц'о-ц'о* — 181, 276, 348, 369, 370, 731, 745, 922; *цо-цо* — 33, 796; *ц'у-ц'у* — 232, 338, 377, 385, 448, 559, 781, 861; *ц'а-ц'а* — 378, 394, 415, 566, 618, 623, 631, 633, 857, 912; *ца-ца* — 92; *це-це-ц'у* — 90, 362; *це-цет'у* —170.

9. Напівзафарбованим жовтим колом відображено також: *а-це-це* — 338, 419, 422, 680, 681, 849, 864, 868, 884, 901, 908, 913; *ацйе-ацйе* — 177; *а-ц'а-ц'а* — 647, 670, 673, 684, 859, 869, 890; *аˈц'а-аˈц'а* — 907; *ац'о-ц'о-ц'о* — 913.

10. Жовтим перекресленим колом також позначено: *ц'-ц'-ц'* — 458, 477, 770; *ц'-ц'-ц'у-у* — 845; *цц-ццц* — 88, 337, 411.

11. Синім колом картографовано й *вец-вец* — 79, 122. У записах з нас. пп. 83, 281 вказано, що вигуком *вец'-вец'* кличуть великих свиней, а у 279 — поросят.

12. Коричневим колом позначено ще: *кеч-кеч* — 34, 42, 72, 245; *чк'іе-чк'іе* — 68, 114; *ч'ке-ч'ке* — 41; *чки^{е}-чки^{е}* — 53; *чк'е-чк'е* — 64; *чки-чки* — 113, 114, 121; *ч'к-ч'к* — 40; *чко-чко* — 44, 74, 77. У записі з нас. п. 121 вказано, що вигуком *чки-чки* кличуть великих свиней, а у 244 — вигуком *чке-чке* кличуть великих свиней тоді, коли вони далеко.

13. Чорним колом відображено також: *чуш·-чуш·* — 1, 2.

14. Не картографуються: *ˈпац'а-ˈпац'а* — 153; *ˈпац'і* — 428, 916; *ˈпац'ка-ˈпац'ка* — 157; *паˈц'ушка* — 390; *пац'ун-пац'ун* — 634, 857; *пац'ун'* — 277, 623, 873; *паˈц'ун'-на* — 613; *ˈпац'ун'ка* — 32; *пат"* — 17; *пат'-пат'* — 29, 141, 150, 171, 293, 346, 376, 918, 919; *пат-пат-цу* — 110; *пот'-пот'-поў* — 49; *поц-поц* — 104; *пуц'-пуц'* — 264; *пас'-пас'* — 137; *пас-пас* — 242; *куˈц'он'-куˈц'он'* — 269, 745; *куˈц'о-куˈц'о* — 739, 749, 789, 790; *каˈц'у-каˈц'у* — 245; *куц'ˈко-куˈц'ун'* — 480; *кц'у-кц'у* — 502, 764; *куц'-куц'-коў* — 450, 466, 497, 499, 505, 507, 732; *кус'* — 488; *кц'коў* — 462; *кч'оў* — 687; *кс'оў-кс'оў* — 696; *ц'оў-ц'оў* — 699, 711; *кц'о-кц'о* — 719, 727, 756, 784; *коц'а-коц'а* — 752; *ˈц'ошка* — 246, 566; *ц'ок-ц'ок* — 717, 757, 789; *куц'ун'* — 490; *ц'с-ц'с* — 242; *^{м}ц-^{м}ц* — 74; *ц^{т}-ц^{т}* — 331; *т^{ч}'-т^{ч}'* — 335; *нц-нц* — 435, 494; *тсц-тсц* — 302; *ц^{с}-ц^{с}* — 69, 70, 124, 297, 357, 361, 450 (у нас. пп. 69, 357, 450 цим вигуком кличуть малих свиней); *тц-тц* — 559, 906; *тц'е* — 881; *т^{це}-т^{це}* — 134; *т^{ч}'-т^{ч}'* — 335, 872; *т·ц-тц'-тц'* — 529; *т'ц'у-т'ц'у* — 839; *^{т}ц'е-ц^{т}'е- ц^{т}'о* — 27; *тсе-тсе-тейу* — 162; *ц'к* — 819; *ц'ки^{і}-ц'ки^{і}* — 240; *цси-цси* — 853; *т'це-т'це* — 47; *ец'-ец'* — 143; *вац'-вац'* — 15, 328, 548; *вац-вац* — 8, 134, 568; *ваце-це-це* — 684; *вац'і-вац'і* — 301; *вац'о-ц'е* — 85; *ваˈц'у-ваˈц'у* — 178, 287, 565; *воце-це-ц'е* — 656, 889; *вас'-вас'* — 417, 834; *ˈчушки* — 69; *ˈчушк'і-ˈчушк'і* — 1; *ˈчушка-ˈчушка* — 67, 101; *ˈташки-ˈташки* — 586; *р'ох-р'ох* — 828; *акˈс'а-кˈс'а* — 867; *ал'йа* — 2; *аˈл'а-аˈл'а* — 57; *т'у-т'у* — 175, 224, 276; *т'о-т'о* — 29, 286; *т'е-т'е* — 23, 26, 590; *ˈтейе-ˈтейе* — 63; *ц'ун'-ц'ун'* — 22, 53, 88; *ˈц'ун'і-ˈц'ун'і* — 26; *ˈц'ун'а-ˈц'ун'а* — 243; *ˈц'ну'ка-ˈц'ун'ка* — 47, 53; *ˈц'ун'ки* — 70; *ˈц'он'а-ˈц'он'а* — 580; *ц'он'-ц'он'* — 59, 285, 310, 343, 722, 745; *ˈц'он'ка* — 55; *пац'урк'і-на* — 25; *шко-шко* — 26, 46, 917; *ц'ос'-ц'ос'* — 251, 786; *н'у-н'у* — 901; *кут'у-кут'* — 783; *н'а-н'а* — 546; *на-на-на* — 807; *с'у-с'у-с'у* — 539; *гоц-гоц* — 800; *баз'-баз'* — 441, 461; *а-баз'-баз'* — 441; *каˈбас'-каˈбас'* — 32, 127, 287, 357, 650, 662, 857, 863; *каˈбан-каˈбан* — 555; *гус'-гус'* — 107, 576, 605; *маˈчу* — 82; *цухцух* — 13; *ц'іх-ц'іх* — 235; *ч·ух-ч·ух* — 96; *маш-маш* — 869, 899; *бәˈр'іт-бәˈр'іт* — 666; *ц'уˈку-ц'уˈку* (маленьких) — 275.

15. Ареали *чуш* див. АРГВМ, карта № 224; *ц-ц-ц* — AJPP, карта № 194; *куˈц'у-куˈц'у* — АЛМ, пит. № 2524.

КОМЕНТАР № 338

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: г) свиней?»

2. Червоним колом позначено ще: *а-ˈч'у* — 40, 324, 466, 477, 493, 512, 517, 532, 556, 583, 793; *а-ˈч·у* — 482, 507, 789; *а-чу^{йу}-чу^{йу}* — 305; *а-чу-чу* — 5, 111, 347, 450, 780; *а-чу-у-у* — 2, 434, 454, 455, 463, 467; *гаˈчу-гаˈчу* — 531, 734; *ˈгачу* — 771. У нас. пп. 21, 43, 48, 58, 61, 63, 76, 86, 87, 91, 114, 198, 201, 202, 204, 206, 209, 214, 215, 220—222, 234, 239, 240, 241, 243, 244, 246—248, 251, 252, 263, 264, 269, 280, 281, 287, 288, 298, 432, 433, 439, 442, 448, 456, 457, 459, 462, 471, 474, 476, 479, 481, 492, 498, 503, 508, 529, 541, 550, 686, 714, 726, 728, 743, 745, 747, 749, 752, 758, 759, 762—764, 767, 772, 778 *а-чу* записано без позначення наголосу, а в 266, 304, 475, 526, 537 — з наголосом на першому складі: *ˈа-чу*. У нас. пп. 73, 113, 118, 473 знак поставлено на основі запису *а-ˈчу-куˈди*, а у 447 і 438 — *а-ˈчу чоˈго сˈтала* і *а-ˈчу в хлів*.

3. Червоним контурним колом також відображено: *ч'у-ч'у* — 10, 127, 147, 148, 151, 154—156, 160, 180, 184, 185, 194, 195, 274, 275, 285, 297, 308, 313, 314, 318, 323, 333, 339, 341, 344, 345, 350—352, 355, 361—364, 368—370, 372—375, 380, 384, 394, 412, 413, 416, 418, 524, 525, 530, 549, 554, 561, 563, 567, 569, 571, 572, 574, 579, 580, 583, 607, 623, 671, 672, 679, 681, 683, 791, 806, 816, 820, 821, 828, 845, 847—849, 867, 872, 879, 880, 882, 884, 903, 907, 913—916; *ч·у-ч·у* — 96, 365, 398, 819; *ч$^{(·)}$у-ч$^{(·)}$у* — 320; *чуе-чуе* — 122, 149; *чуо-чуо* — 129, 142; *чуи-чуи* — 137, 139, 141; *чуә* — 107; *ч^{ч}'у-ч^{ч}'у* — 136.

Червоне контурне коло поставлено на основі записів: *чу^{йу}-чу^{йу}-куˈди* — 303; *чу-наˈзад* — 515; *ч'у-с'уˈди* — 152; *чу-ˈч'у* — 179, 391, 411, 680, 884, 894; *ч'у-чу* — 868, 896, 906.

4. Червоним напівзафарбованим справа колом відображено також: *чу-чус'* — 423, 650, 662, 666—668; *ч'у-ч'ус'* — 674.

5. Червоним контурним трикутником позначено й *ч'о-ˈч'о* — 417, 419, 906.

6. Зеленим колом картографовано ще: *а-ц·у* — 75, 212, 219, 233, 484, 494, 504, 531, 557, 695, 706, 710, 714, 724; *а-ˈцу* — 34, 209; *а-т^{ч}'у* — 478; *га-ˈц'у* — 737; *ˈа-ц'у* — 715; *ˈа-цйу* — 224. У нас. пп. 473, 705, 709 знак поставлено на основі запису *а-ц'у-куˈди*, у нас. п. 699 — *а-ц'у-куˈда*; так само позначено у нас. пп. 42, 211, 227 вигук *ац'*. У записах з нас. пп. 458, 704, 736 вказано, що вигуком *а-ц'у* відганяють лише поросят.

7. Жовтим колом скартографовано також: *гаˈса* — 739; *ас-ˈса* — 688, 694—696; *аˈс'а* — 707.

8. Чорним колом позначено ще: *ˈал·а-ˈал·а* — 290, 518, 774; *аˈл':а* — 119, 322; *гаˈл'а* — 328; *аˈла* — 23, 621; *аˈл'а-куˈди* — 28, 46, 51, 52, 71, 73, 83, 104, 113, 114, 276, 905; *ал'а-чу* — 120, 551; *ач-ал'а* — 257.

9. Чорним контурним трикутником відображено також: *ол'а* — 293, 889; *оˈло* — 899; *ол'а-чу-чу* — 283.

10. Не картографуються: *а-ˈча* — 714; *а-ˈчо* — 89; *ач-куˈди* — 231, 432; *а-ˈца* — 20, 714; *а-ц'а* — 106, 890; *ац* — 269; *а-ц'е* — 643; *а-куц'* — 306; *а-куˈц'у* — 216, 261; *а-куˈчу* — 259; *куˈчу* — 794; *ал'аˈту* — 99; *айа* — 253; *аˈло* — 895; *ал'о-ал'о* — 419, 674, 681; *ал'е* — 45; *л'а-л'а-л'а* — 383; *ил'а* — 681; *ол'у* — 646, 678, 859, 873, 910; *ул'у* — 647, 673, 858, 900; *ул':у* — 646; *ˈул'у-ˈул'у* — 678; *а-р'а* — 629, 633, 670, 675; *ˈа-р'а* — 901; *а-ˈр'а* — 625; *р'а-р'а* — 675, 901; *уˈр'а* — 636; *уˈру* — 643; *ч'і-ч'і* — 153; *чи^{і}* — 144; *чи-чи* — 163; *чис'* — 166; *чуˈшу* — 188; *чуш* — 12, 130, 157; *а-чуш* — 64; *чоˈго* — 408, 642, 658; *чочу* — 651; *ч'уˈч'о-ч'уˈч'о* — 424; *пац-пац* — 7, 18; *пацйу* — 193; *паˈц'у* — 389, 393, 540, 827, 864; *пац'* — 343; *а-пац* — 42; *а-пац'* — 203, 225, 258, 265, 287; *т'уш-т'уш* — 16; *т'уˈшу* — 9; *туˈчу* — 11; *т'ўˈшу* — 17; *ту-ˈжу* — 110; *т'у* — 13, 159, 169, 175, 186—188, 190, 886; *т'йу* — 177; *туй* — 590; *т'ус'-т'уˈс'у* — 8; *т'о-т'о* — 390, 429; *а-ˈт'у* — 3, 711; *а-ну* — 32, 296, 482; *куˈч'у-куˈч'у* — 581, 682; *куˈчу* — 898; *киˈчу* — 852; *куˈц'у* — 850; *куцйу* — 847; *жаˈл'а* — 350; *ц'у-ц'ў* — 15; *ц'у* — 17, 29, 534, 552, 859; *цу-цу* — 90; *ц'у-т'у-чу* — 115; *т^{ц}'у-т^{ч}'у* — 324; *а-куˈди* — 548; *ц'у-с'уди* — 146; *а-куˈди-ти-с'уˈди* — 301; *т'у-куˈда* — 334; *куди* — 419; *куда* — 584; *вай-вай* — 679; *гиˈл'а-гиˈл'а* — 559; *ˈгис'а-ˈгис'а* — 311; *ˈгус'у-ˈгус'у* — 300; *киш-киш* — 605.

11. Ареали *а-ˈчу, а-ˈц'у* див. АЛМ, пит. № 2525.

КОМЕНТАР № 339

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 122: «Як у вас кличуть: д) гусей?».

2. Червоним колом відображено також: *гу^{и}с'-гу^{и}с'* — 115; *гус-гус* — 184, 568; *гус'-ус'-ус'* — 185; *гуз'-гуз'* — 335, 549, 642, 662.

3. Червоним трикутником передано ще: *ˈґус'і-ˈґус'і* — 482; *ˈгусі-ˈгусі* — 341, 387, 601, 644, 661, 668, 827, 886, 891 (в останніх трьох не поставлений знак наголосу, а в першому — наголос на другому складі — *гуˈсі-гуˈсі*). Відсутній знак наголосу в записах з нас. пп. 378, 658, 805.

4. Червоним напівзафарбованим справа трикутником скартографовано варіант *гуси^{і}-гуси^{і}* — 78, а також *гуˈси-гуˈси* — 382, 760. Вигук без позначення наголосу *(гуси-гуси)* — 684.

5. Червоним перекресленим вертикально контурним трикутником передано також: *ˈгус'у-ˈгус'у* — 103, 136, 179, 197, 278, 300, 318, 320, 321, 329—331, 334, 336, 344, 350, 355, 364, 368, 375, 384, 403, 412, 421, 423, 424, 514, 528, 546, 551, 575, 580, 588, 601, 623, 631, 773, 782, 788, 795, 862; а також без позначення наголосу — 48, 137, 140, 153, 182, 183, 285, 297, 307, 312, 326, 327, 333, 371, 372, 405, 410, 414, 439, 464, 513, 519, 531, 536, 550, 584, 723, 734,745, 746, 752, 757, 770, 781, 785, 786, 797, 801, 802, 806, 811, 814, 869; *ˈгусу-ˈгусу* — 401 та *ˈгус'йу-ˈгус'йу* — 514, 521.

6. Зеленим колом відображено ще: *гул'-ул'-ул'* — 50; *гул·-гул·* — 256; *гел'-гул'-гул'* — 224.

7. Зеленим перекресленим вертикально контурним трикутником скартографовано варіант з наголосом на першому складі: *ˈгул'у-ˈгул'у* — 249, 257, 263, 277, а також без позначення наголосу — 202. Цим же знаком передано: *ˈгул':у* — 3 і *ˈгул'а-ˈгул'а* — 20.

8. Зеленим перекресленим контурним квадратом передано також: *гу-л'йу-л'йу* — 61; *гу-лйу-лйу* — 63; *го-л'у-л'у* — 105, 199.

9. Жовтим колом позначено й *вул'у-л'у* — 918.

10. Синім колом картографовано ще: *ˈвут'у-ˈвут'у* — 890; *ˈвут'ки* — 893; *вут-вут* — 647, 818 та *ут'-ут'* — 616, 621, 626, 665, 818.

11. Чорним колом позначено також: *т'ех-т'ех* — 188, 190, 191, 193, 922; *тег-тег* — 159; *тега-тега* — 158; *теги* — 90; *ˈтега-ˈтега* — 188; *т'ега-т'ега* — 922.
12. Чорним контурним колом скартографовано ще: *т"е-т"е* — 15, 66; *т'е-т'е-т'егачки* — 920; *те-те* — 135; *тie-тie* — 102; *тей-тей* — 19.
13. Ареали *гус'-гус', вул'-вул', гул'-гул'* див. ДАБМ, карта № 307; *гус'-гус', ˈгуси-ˈгуси, ˈгул'і-ˈгул'і* — АЛМ, пит. № 2531.

КОМЕНТАР № 340

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: д) гусей?»
2. Червоним зафарбованим колом позначено також: *ˈгил'а* — 50, 55, 69, 72, 95, 97, 99, 105, 108, 132, 141, 159, 178, 196, 231, 249, 270, 287, 289, 294, 296, 298, 299, 324, 330, 333, 336, 341, 358, 360, 361, 374, 383, 405, 428, 431, 435, 436, 446, 452, 457, 461, 467, 469, 470, 472, 481, 483, 484, 486, 491, 493, 495, 496, 501, 502, 504, 507, 509, 512, 514, 517, 519—521, 526, 528, 530, 534, 538, 539, 542, 543, 546, 547, 553, 554, 557, 569, 587, 612, 640, 668, 678, 685, 687, 691, 693, 698, 703, 716, 719—725, 727, 728, 732, 733, 737, 741—743, 751, 758, 759, 762—765, 768, 770, 771, 774, 776, 788, 789, 791, 807, 810, 814, 819, 832, 849, 855, 860, 881, 883, 899; так само картографується *гил'і* — 769.
3. Червоним контурним колом передано ще: *ˈгил':а* — 598, 839; без позначення наголосу *гил':а* — 809; *а-гил':а* — 613; без позначення наголосу — *г'іл':а* — 115, 194, 574, 617, 661, 671, 679, 817, 822.
4. Напівзафарбованим червоним колом скартографовано також: *а-гиˈл'а* — 34, 60, 111, 523, 699, 804; без позначення наголосу *а-гил'а* — 83, 233, 285, 454, 474, 492, 498, 706; *а-ˈг'іл'а* — 1, 20, 23, 27, 47, 63, 64, 67, 68, 74, 198, 201, 217, 229, 518; без позначення наголосу *а-г'іл'а* — 31, 67, *а-ˈгиˈл'е* — 104; *а-гел'а* — 701.
5. Як *геˈл'а* картографується *ге^ил'а* — 184, 389, 400, 418, 628, 632, 653, 816, 821, 876, 878, 879, 883, 903.
6. Червоним напівзафарбованим ромбом позначено також: *а-гуˈл'а* — 263; без знака наголосу — *а-гул'а* — 28; *а-гуˈл'у* — 62, 271; *а-ˈгул'і* — 25, 82.
7. Чорним зафарбованим колом передано акцентну особливість вигуку *ˈгус'а* — 850.
8. Напівзафарбованим чорним колом позначено й *а-ˈгус'е* — 100.
9. Чорним зафарбованим ромбом картографовано також: *ˈгис'а* — 485; *гис'* — 80; *ˈг'іс'а* — 121.
10. Чорним напівзафарбованим ромбом передано ще: *а-гис'а* — 232; *а-ˈг'іс'* — 38, 74, 221.
11. Не картографуються: *гуˈл'у* — 253; *а-гел'* — 781; *т'у* — 6, 166, 401; *тл'а* — 392; *ану-ану* — 273; *ал'а-ал'а* — 106, 311; *а-пул'* — 239; *пуˈл'а* — 813; *а-гуш* — 216; *а-гиш* — 465; *гиш* — 785; *кіш* — 168; *киш* — 678, 902; *а-киш* — 93, 548, 613, 694, 811; *аˈгий* — 499; *гей* — 646; *а-гей* — 823; *гай-гай* — 870; *а-ги* — 89; *ай-га-ай-га* — 667; *ч'у-ч'у* — 605; *а-с'у* — 702; *а-тас'* — 223, 586; *вуˈт'у* — 908; *авуˈл'а-куˈди* — 46; *оˈр'о* — 901.
12. Ареали *гиˈл'а, ˈгиˈл':а, гил'* див. АЛМ, пит. № 2532.

КОМЕНТАР № 341

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 123: «Як відганяють: е) качок?»
2. Червоним контурним колом передано також: *а-тас'ки* — 206; *гатас'* — 737, 771.
3. Червоним зафарбованим трикутником позначено й *таˈс':а* — 841.
4. Червоним контурним трикутником передано наголос *а-таˈс'а* — 207, 276, 774; без наголосу записано — 217, 451, 474.
5. Зелени́м зафарбованим колом картографуються також: *ˈвут'а* — 69, 94, 95, 129; *ˈут'а* — 177; *ут'у* — 114, *вуˈт'у* — 407.
6. Зеленим контурним колом передано ще: *а-вуˈт'а* — 4, 99; *а-ˈвут^и'е* — 71, 100; *а-уˈт'а* — 73, 79, 108; *а-ˈут'е* — 104.
7. Жовтим колом передано всі варіанти вигуку *ˈгиˈл'а (а-ˈгиˈл'а, ˈгиˈл':а, а-ˈгиˈл':а, гил', а-гил', ˈг'іˈл'а, ˈг'іˈл':а, г'іл', а-гіл', гэˈл'а, гуˈл'а, гул', а-гул', а-ˈгул'а)*. Поширення цих варіантів відображене на карті № 340.
8. Синім зафарбованим трикутником скартографовано також: *ˈпул'а* — 266, 270, 482, 519, 560, 583, 734; без наголосу — 525, 527, 536, 798; *пуˈл':а* — 841.
9. Контурним синім трикутником позначено ще: *а-пуˈл'а* — 237, 298, 305, 536; *а-пуˈл'у* — 271.
10. Коричневим зафарбованим колом передано варіанти вигуку *киш: к'іш* — 168, 314; *киˈш'у* — 160; *киша* — 869; *киш* — 809.
11. Чорним колом скартографовано також: *каˈча* — 838, 853, 855; *а-каˈча* — 799.
12. Не картографуються: *гис'* — 11; *гус'* — 578; *гус'а* — 578; *авул'а-куˈди* — 46; *авул'-авул'* — 74, *га-га-га* — 292, *тл'а* — 392; *вон* — 395; *ген* — 409; *аˈ-пус'а* — 532; *ˈгіжа* — 546; *ˈгайда* — 612; *ут'аш* — 301; *куˈл'і* — 391; *пиша-пиша* — 569; *гиш* — 635, 770; *куˈра-куˈра* — 643.
13. Ареали *тас', а-ˈтас', ˈгил':а, ˈг'іл'а* див. АЛМ, пит. № 2534.

КОМЕНТАР № 342

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 42: «Як у вас називається блискавка: а) з громом, б) без грому?» Матеріал відповідей на питання Програми № 42 не забезпечує картографування значення 'блискавка з громом і без грому', тому складено карту тільки на виявлення синонімів до лексеми *блискавка*.
2. Позначено також: червоним колом — *бˈл'іскайка* — 1, 20—23, 25, 26, 29, 32, 39, 46, 64—66, 68, 70, 74, 81, 96, 101, 105; *бл'іскалка* — 224; *блиˈскайка* — 75, 78; *бˈл·искайка* — 102, 146, 354, 359, 372, 515, 559, 560, 561, 577, 584, 605, 623, 766, 795, 828; *бˈлис'кайка* — 351;
червоним трикутником — *бˈл'іскавіца* — 21, 47, 53, 67, 69, 72, 91, 94, 104, 105; *бл'іскаˈвица* — 101; *бˈл·искавіца* — 90; *бл·искаˈвіца* — 35; *блискаˈвиц'а* — 183, 273, 288, 290, 294, 296, 306, 327, 333, 360, 375, 482, 512, 732, 744, 847; *блискавица* — 107, 108, 114; *бˈл·искавиц'а* — 270, 329, 550;
зеленим колом — *ˈмол'н'ійа* — 10, 92, 100, 103, 104, 108, 110, 115, 118, 120, 121, 131, 133, 134, 136, 137, 139, 147, 148, 150, 152, 164, 166, 169, 170, 172, 174, 183, 185, 188, 189, 194—197, 278, 316, 319, 320, 324, 326, 327, 329—331, 334, 335, 343, 361, 363, 365—368, 370, 375, 381, 382, 386, 398, 403, 405, 410, 414, 416, 420, 422, 423, 425, 427, 515, 536, 555, 559—561, 563, 571, 575, 582, 585, 586, 602—604, 614, 618, 621—623, 626, 628, 631, 638, 641, 648, 650, 654, 656, 657, 660 — 663, 665, 669, 678—683, 706, 792, 793, 796, 799, 804, 806, 814, 816, 817, 820, 825, 826, 828, 836, 837, 840, 842—845, 848, 855, 857, 860—863, 865, 866, 870—873, 875, 876, 881—885, 890, 892 — 895, 903, 905 — 907, 909, 912, 914 — 916; *ˈмолнийа* — 177; *молн'ейа* — 124; *ˈмол'нийа* — 111; *ˈмолн'а* — 65.
зеленим контурним колом — *мо^ало^ад'н'а* — 15; *малаˈн':а* — 7, 66; *маˈлан':а* — 187; *маˈлон'а* — 16;
зеленим перекресленим контурним колом — *маˈл'анка* — 60; *меˈланка* — 178, 186; *маˈнанка* — 128;
жовтим колом — *ˈм'ігайка* — 65; *ˈмигалка* — 191;
жовтим напівзафарбованим колом — *м'іˈгушка* — 72, 73; *ми^іˈгушка* — 108;
чорним колом — *марˈгуха* — 65—68, 70; *марˈгушка* — 69, 105.
3. Не картографуються: *бˈлискайе* — 36, 38, 41, 42, 199, 204, 206, 212, 216, 220, 225, 226, 230, 231, 241, 242, 244, 249, 254, 256, 268, 269, 282, 433—435, 438, 439, 445, 454, 455, 458, 462, 467, 469, 471—473, 476, 483, 484, 486, 488—490, 492—494, 498, 499, 502, 508, 518, 520, 527, 547, 601, 621, 687, 695, 703, 704, 706—709, 714, 717, 726, 736—738, 743, 747, 749, 752, 760, 765, 767, 769, 770—772, 775, 778—781, 782, 784, 786; *бˈл'іскайе* — 25, 27, 37, 44, 75; *бл'іˈскайе* — 918; *зиˈхайе* — 28, 49, 51, 52, 55, 84; *зиˈˈхайе* — 51; *ˈзихайе* — 271; *з'іˈхайе* — 30, 47, 48, 74, 75, 77, 157, 919, 920; *ˈзехайе* — 234.
4. Ареали *бˈлискайка, бˈлискавиц'а, ˈмолн'ійа, маладˈн'а, маˈланка, ˈмигайка* див. ДАБМ, карта № 311; *ˈмолн'ійа* — АРГВМ, карта № 75.

КОМЕНТАР № 343

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 47: «Як у вас називається — *веˈселка (веˈселиця), ˈрайдуга, дуˈга..?»*
2. У нас. п. 801 червоне коло поставлено на основі варіанта *ˈрайдуха*.
3. Червоним контурним колом картографуються також варіанти: *ˈрадуга семицˈв'етка* — 515; *раˈдуга* — 503, 922; *ˈрад'уга* — 259, 698, 890; *ˈрад'іга* — 576; *ˈрад'іва* — 230, 727; *ˈрад'ува, ˈрадуга* — 263; *ˈрадува* — 782; *ˈрадга* — 687; *ˈраӱуха* — 84, 114, 241; *раˈдуха* — 196.
4. Червоним трикутником позначено також варіанти: *ˈрадоӱн'іца* — 32; *ˈрадоӱница* — 36, 39.
5. Зеленим колом зображено ще: *веˈс'олка* — 20, 23; *в'еˈс'олка* — 21; *в'іˈсолка, в'іˈс'олка* — 25; *о'с'олка* — 26; *веˈс'алка* — 166; *виˈсел'н'а* — 505; *виˈселко* — 786; *веˈс'олко* — 917; *оˈселка* — 535; *ˈселка, оˈселка* — 800.
6. Зеленим трикутником картографуються варіанти: *виˈселиц'а* — 705, 752; *веˈселица* — 41; *весеˈлица* — 33; *веˈсел'іца* — 53; *вэˈсел'іца* — 37; *вес'еˈл'іца* — 77; *ваˈс'ел'іца* — 22.
7. Зеленим квадратом зображено також варіанти: *вэсэˈлуха* — 24; *вэсеˈлуха* — 35; *веˈселуха* — 43, 88, 214; *вес'еˈлуха* — 77; *в'ес'еˈлуха* — 44; *в'ес'е^аˈлуха, в'ес'еˈлуха* — 47; *в'ес'аˈлуха* — 70; *в'есäˈлуха* — 72; *вес'äˈлуха* — 75.
8. Чорним колом картографується також: *ˈтен'ча* — 199, 435; *ˈтен'ша* — 204; *тенч* — 437.
9. Крім картографованих, у записах засвідчено ще такі назви: *райвесіˈолка* — 16; *небо молод'ійе* — 25; *каˈром'ісел* — 66; *градоˈв'іца* «рідко, старі» — 190; *граˈда* «раніше говорили» — 191, 740; *огˈрада* — 779; *веˈселайа ˈрадуга* — 284; *кˈрайдуга* — 299; *ˈрадга* — 367; *ˈматер ˈбожа ˈводу бе'ре* — 385; *ˈрад'іга* — 432; *красаˈвода* — 446; *радоˈва* — 456, 724; *ˈрадова* — 502, 725, 729, 747; *гˈрадуга* — 471; *ˈрад'іва* — 732; *ˈрадиво* — 784; *ˈрад'іго* «рідко» — 493; *уˈсел'н'а* — 487, 494; *уˈселка* — 488; *виˈселиц'а ˈводу беˈре* — 489; *роˈселка* — 571; *ˈмолн'ійа* — 797; *огˈрада* — 779; *ˈпоїас* — 433.
10. Ареали *дуˈга, ˈтенча* див. AJDL, z. 6, карта № 291; *ˈрадуга, ˈрадоӱниц'а, веˈселка, весеˈлуха, ˈтенча* — ДАБМ, карта № 312; *дуˈга* — АЛМ, пит. №№ 555, 1674.

КОМЕНТАР № 344

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 104: «Як у вас називається — *ˈдуже веˈликий* чи *ˈвельми-*, чи *тˈвердо-*, *ˈбарзо великий?*», а також на питання № 278: «Довже*ˈлезний* чи дов*ˈженний*, чи дов*ˈжезний*, чи дов*ˈгучий*? Ску*ˈпенний* чи ску*ˈпезний*, чи ску*ˈпучий*? Товс*ˈтенний* чи товс*ˈтезний*, чи товс*ˈтючий*?», де нерідко трапляються словосполучення типу *ˈвел'ми скуˈпи, ˈсил'но тоӱсˈтий*.
2. Червоним колом відбито також: *ˈдуже^а* — 8; *ˈдужа* — 70, 72 і як паралель — 108; *ˈдужэ* — 164, 250, 256, 290, 293, 312, 366, 380, 388, 390, 395, 397, 400, 404, 413, 416, 423, 426, 430, 437, 444, 445, 447, 453, 456, 458, 462, 463, 468, 469, 473, 474, 480, 489, 496, 509, 525, 530, 533, 535, 538, 539, 569, 573, 574, 581, 594, 625, 626, 632, 640, 642, 648, 649, 652, 655, 658, 665, 671, 676, 677, 679, 684, 685, 687, 688, 690, 691, 693, 694, 699, 700, 703, 712, 713, 715, 718, 722, 723, 746, 750, 788, 816, 821, 822, 824, 825, 858, 859, 866—869, 888, 892, 898, 901—903, 905, 906 і як паралель — 173, 264, 628, 646, 659, 662, 670, 710, 893, 915; *ˈдуже^и* — 308, 389 (як паралель), 425, 493, 512, 561, 601, 607, 614, 741, 748, 754, 764, 784, 791, 819, 820; *ˈдужи^е* — 500, 505, 507, 736, 842; *ˈдужи* — 429, 449, 460, 497, 499, 501, 504, 511, 722, 739, 744 і як паралель — 680, 709, 727, 740, 896; *ˈдуж'е* — 138; *ˈдуˈже* — 167.
3. Зеленим колом нанесено ще: *ˈв'ел'м'і* — 1—3, 5 (як паралель), 22, 46, 47, 64, 65, 67, 69, 94, 96, 99, 104, 105; *ˈвел'м'і* — 4, 20, 22, 26, 29, 31, 34, 53, 68, 242, 917, 919 і як паралель — 23, 25; *ˈв'ел'ми* — 2, 51 (як паралель), 66, 72, 95; *ˈв'ел'м'і* — 15; *ˈв'êл'ми^і* — 17; *ˈвел'мî* — 24 (як паралель), 31, 35; *ˈв'ел'м'і* — 97, 920; *ˈвел'ми^і* — 62, 75 (як паралель), 78; *ˈвел'ми^и* — 57, 81; *ˈвел'мі* — 29, 31, 37, 41, 44, 204, 205, 243; *ˈв'ел'мі* — 33 (як паралель), 102; *ˈвел'ми^і* — 42, 59, 77, 101, 106, 240 (як паралель), 244; *ˈвел'м'і* — 48; *ˈвел'мо* — 24, 42, 201, 214, 918 і як паралель — 28, 38, 45, 51, 58, 199, 245; *ˈвелми* — 165; *ˈвел'м·и* — 50.
4. Жовтим колом позначено й записи: *кˈрепка* — 7, 13, 68; *кˈр'епка* — 8, 104; *кˈр'епко* — 85, 86, 281, 507, 590 (як паралель); *кˈрепко* — 49, 52, 63, 88, 199, 208, 700, 741, 754; *кˈре^ипка* — 71; *кˈр^иепко* — 20; *к'р'iепко* — 73, 79, 80, 83, 92, 111, 114, 116, 118, 120; *кˈрiепка* — 106, 113; *кˈр'iепка* — 108; *кˈр^иепка* — 920.
5. Синім колом відображено також: *ˈс'іл'на* — 16; *ˈс'іл'но* — 26; *ˈсіл'но* — 38; *ˈсил'но* — 391, 700; *ˈсилно* — 85, 87, 549 і як паралель — 828, 921; *ˈсилна* — 920.

6. Чорним колом позначено ще *ˈт'ажко* — 699.

7. У записах є ремарки: «рідко», «зрідка» до *ˈвел'ми* — 88, 151, 152, 319, 321; *ˈвел'мо* — 604; *кˈріепко* — 92; *ˈдуже* — 162; «рідше» до *ˈвел'мі*^{и} — 57; *ˈвел'ми* — 91, 212, 246, 254, 310; *ˈдуже* — 89, 282, 580; «нове слово», «тепер» до *ˈдуже* — 92, 244; «раніш уживане (казали)» до *ˈвел'ми* — 312, 906; «старі кажуть» до *кˈрепко* — 700; «частіше» до *ˈдуже* — 475.

8. Ареали прислівників *ˈдуже, ˈвел'ми* див. ДАБМ, карта № 322; *ˈдуже (ˈд'уже), ˈсил'но* — АРГВМ, карта № 238.

КОМЕНТАР № 345

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 99: «*Зустˈріти* чи *стˈрінути*, чи *спітˈкати*, чи *зˈдибати*..?»

2. Форму *здиˈбати* (з наголосом на *а*) засвідчено — 58, 686, 716, 734, 737, 774, 782.

3. Як *сп'ітˈкати* картографується: *спотˈкати* — 207, 321, 359; *спитˈкати* — 58, 252; *спатˈкат'* — 15.

4. Дієслово *зˈдибати* не картографується з такими ремарками про семантичну відмінність: *зˈдибати* «украсти» — 103; *зˈдибати* «піймати» — 179, 321, 417; *зˈдибат'* «набити» — 383; *наˈдибати* «знайти» — 477; *зˈдибати* «випадково спіймати» — 533; *назˈдибала* «знайшла» — 679; *зˈдибати* «найти» — 315, 629, 834, 910; *зˈдибалис'* «почали одружені залицятися, зневажливо» — 836; *зˈдибати* — «кажуть ті, що приїхали з Волині» — 915.

5. Ремарки про частоту вживання одного з паралельно наведених різновидів зустрічаються в записах: *зустˈр'іти* «рідше» — 479, 688, 739, 748; *стˈр'інути* «рідше» — 584; *зˈдибати* «частіше» — 505, 756; *зˈдибати* «рідше» — 122, 144, 182, 248, 649, 795; *зˈдибати* «вживають старші»; *сп'ітˈкати* «зрідка» — 248, 795.

КОМЕНТАР № 346

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 91: «*Вагітˈніти* чи *ˈбути važˈкою (ваˈгітною)*, чи *ˈбути у ваˈзі (у тяˈжі)*?»

2. Незважаючи на те, що в питанні передбачаються дієслівні форми та вислови з дієсловом *бути*, в більшості записів засвідчено прикметникові форми. Однак слід допускати, що записувачі, намагаючись знаходити в говірці дієслівні форми та вислови з дієсловом *бути*, не скрізь записали можливі прикметникові відповідники.

3. Червоним колом позначено також: *ваˈгитна* — 29, 110, 121, 123, 125, 126, 146, 148—150, 152, 153, 173, 315, 320, 321, 324, 326, 328; *ваˈготна* — 255, 285, 288, 316; *ваˈгутна* — 289; *ваˈгуетна* — 274. У записах 511, 582 відзначено, що лексема *ваˈг'ітна* вживається рідко; в записі 255 зазначено, що слово *вагоˈтна* давнє; в пункті 249 записано, що лексема *ваˈгîтна* вживається стосовно до тварини. Вислови *ˈбути у вагоˈт'і* (339, 552), *зайшˈла у ваˈг'ітніст'* (776) не картографуються.

4. У записах 152, 851 відзначено, що лексема *важˈка* вживається рідко.

5. Зеленим колом позначено також: *ˈт'ажка* — 803; *т'аˈжола* — 8, 14, 15, 67, 94, 98, 790, 818.

6. Зеленим трикутником передано ще *в ˈт'аж'і* — 798. У записі 532 відзначено, що вислів *у т'аˈж'і* вживається рідко. Слова і вислови *т'аˈг'ітна* — 719, 728, *ˈбути в ˈт'агост'і* — 197, *ˈбути в ˈт'агошчах* — 406, *чижаˈл'ет'* — 187 не картографуються.

7. Жовтим колом позначено також: *беˈремен':а* — 61, 219, 254, 434, 461, 518, 558, 893; *беˈрем'ін:а* — 439, 553, 576, 578, 589, 863; *беˈрем'іна* — 451, 499, 511, 575, 698, 710, 749, 779, 782, 784, 790; *беˈремн'ана* — 712, 746, 752, 754; *беˈремна* — 11, 42, 200, 328, 450, 455, 489, 542; *бˈремен:а* — 150, 363. Варіант без подвоєння [н] (*беˈремена*) зустрічається на всій території І тому, на Правобережжі над варіантом з подвоєнням [н] переважає.

8. Синім колом картографується ще: *груˈба* — 444; *(г)ˈруба* — 689; *ˈруба* — 457. Дієслівні утворення від слова *груба* записано: 493 — *загруˈб'іти*, 748 — *гˈрубнути*. У записі 765 відзначено, що слово *гˈруба* вживається рідко.

9. Як *тоўсˈта* картографується *ˈтоўста* — 25, 28, 30, 33, 55, 89, 234.

10. Як *череˈвата* передано ще: *чараˈвата* — 101; *че*^{а}*ре*^{а}*ˈвата* — 104. У записі 789 відзначено, що слово *чиреˈвата* давнє.

КОМЕНТАР № 347

1. Карту складено за відповідями на частину питання Програми № 424: «... труна чи ... трунва?»

2. Червоним кольором картографується так само: колом — *тˈрумна* — 439; *тˈрумка* — 744; трикутником — *тˈрумно* — 471.

3. Зеленим колом відображено також: *долоˈмина* — 286, 339, 554, 575; *доўгоˈмин(к)а* — 275; *домоˈв'іна* — 917.

4. У нас. п. 450 записано *труˈна // тˈрумна*.

5. Ареал *труˈна* див. AJPP, карта № 21.

КОМЕНТАР № 348

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 12: «*Цˈвинтар* чи *кˈладовишче*, чи *могилˈки*..?»

2. Морфонемні особливості іменника *кладовишче* картографуються окремо (див. карту № 165).

3. Зеленим колом позначено також: *грабоˈвишче* — 153, 297, 305, 327, 328, 332; *граˈбовишче* — 151, 291, 292, 350, 921.

4. Зеленим трикутником зображено ще: *гріб'ˈки* — 608, 610; 612; *гˈрібки* — 881; *гˈробки* — 388, 680, 880; *гˈробики* — 625, 662, 665, 679, 889, 902; *грабˈки* — 110; *грабˈк'і* — 15; *гробˈк'і* — 329, 331, 335, 364; *гˈробˈки* — 560.

5. Жовтим трикутником картографується також: *моˈгили* — 127, 532, 607, 617, 843; *ˈмог'ілк'і* — 1, 3, 10, 13—15, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 29, 34, 35, 37, 42, 46, 47, 53, 57, 58, 64—66, 74, 75, 94, 96, 97, 99, 101, 102, 105, 190, 201, 204, 207, 215, 219, 220, 222, 223, 225, 227, 256, 258, 262, 918; *ˈмогîлкî* — 20, 22, 26, 31, 45, 91, 215; *ˈмогі*^{и}*лкі*^{и} — 27, 57; *ˈмоги*^{і}*лки*^{і} — 8, 20, 40, 42, 49, 62, 77, 78, 81, 84, 105, 204; *ˈмогилк'і* — 32, 36, 42, 43, 50, 51, 61, 63, 67—70, 95, 217, 224; *ˈмогилки*^{і} — 41, 71, 104; *ˈмог'ілки* — 5, 37, 88, 255; *ˈмоги*^{і}*лки* — 5; *маˈг'ілк'і* — 16; *муˈгилки* — 528, 800; *ˈмуголки* — 299; *ˈмогуолкі* — 1; *ˈмогіелкі* — 250; *муогілˈк'і* — 22; *ˈмогелкі* — 33, 245; *ˈмогелки* — 55, 56, 59, 60, 78; *моˈг'елкі* — 33; *ˈмогалки* — 54, 59, 187, 919; *моˈгалки* — 38, 235; *моˈгилкî* — 48, 65; *ˈмогилки* і *моˈгилки* — 134, 167; *ˈмогилки* і *могилˈки* — 387; *ˈмогилки, моˈгилки* і *могилˈки* — 171; *моˈгилки* — 123, 160, 326, 355, 362, 375, 554, 565, 708, 804, 845, 849, 869; *могилˈки* — 196, 235, 267, 300, 302, 314, 325, 333, 336, 367, 370, 381, 388, 409, 412, 413, 419, 425, 589, 598, 632, 645, 663, 669, 671, 679, 752, 799, 820, 879; *могилки* (без наголосу) — 832; *ˈмогл'іци* — 917.

6. Назва *цвинтар*, яка поруч з назвою *кладовище* становить літературну норму, в легенді карти стоїть останньою через те, що виступає на карті з двома семантичними відтінками і структурно не співвідносна з іншими картографованими назвами.

7. Звук [і] замість [и] у слові *цˈв'інтар* записано — 1, 7, 13, 21—23, 27, 57, 64—69, 77, 94, 99, 102, 108, 120, 201, 204, 242. М'якість кінцевого [р] у слові *цˈвинтар'* засвідчено — 279, 412, 423, 425, 532, 536, 566, 571, 574, 582, 632, 663, 665, 666, 722, 757, 777, 821, 829, 900. Наголос на останньому складі (*цвинˈтар*) записано — 56, 124, 295, 754.

8. Засвідчено ремарку «вживається рідше» стосовно лексеми *кˈладовишче* — 1, 17, 52, 90, 93, 113, 118, 153, 178, 190, 243, 263, 277, 284, 465, 493, 532, 538, 543, 547, 550, 561, 711, 744, 745, 754, 756, 768, 786; *ˈмогилки* — 3, 266, 333, 384, 799; *гробоˈвишче* — 152; *гробˈки* — 17, 885; *цˈвинтар* — 536, 555, 698. Зафіксовано інші ремарки: *кˈладбишче* — «нове слово» — 47, 266, 787, 906; *кˈлад'б'ішча* — «вживають молодші» — 53; *гробˈки* — «раніше називали» — 379; *цˈвинтар* — «колись уживали» — 278.

9. Не картографуються такі поодинокі назви: *гробˈниц'і* — 127; *гороˈдок* — 110, 195, 611; *огˈрад* — 301; *пел'ˈце* — 242; *гоˈкопис'ко* — 692; *вишин'ˈки* — 704; *вишн'аˈки* — 707; *р'іжок* (на розі села) — 728.

10. Слово *цˈвинтар* із значенням 'місце, куди вивозять здохлий скот' (814), 'базар' (38) не картографуються.

11. Ареал *цˈвинтар* див. ЛАЗО, ч. 1, карта № 34; *кˈладбище, ˈмогилки* — ДАБМ, карта № 318; *ˈмогилки, цˈвинтар* — АЛМ, пит. № 879.

КОМЕНТАР № 349

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 181: «Чи вживається у вас слово і яке його значення: *ˈріща* (сушняк, хмиз)?»

2. Червоним колом картографуються варіанти: *хмиз*^{с} — 580, 828, 842; *хмис*^{з} — 542, 758, 800; *хми*^{і}*з* — 51, 56, 71, 77, 78, 84, 104, 105, 220, 240; *хм'і*^{и}*з* — 57, 59, 81, 82, 244; *хми*^{і}*з, хм'і*^{и}*з* — 49; *хмîз* — 60, 178, 533; *хм'із* — 1, 2, 18, 22, 25, 28, 37, 41, 46, 47, 50, 53, 87, 88, 96, 102, 108, 234, 236, 237, 258; *хміез* — 209; *хмуиз* — 137, 138; *хмиˈзок* — 637.

3. Червоним контурним колом передано й варіант *хˈмиз':а* — 470.

4. Червоним трикутником позначено ще варіанти: *хми*^{і}*з'ˈн'ак* — 247; *хм'і*^{и}*зˈн'ак* — 57, 81; *хм'ізˈн'ак* — 25, 50, 917; *хв'ізˈн'ак* — 15; *хм'ізˈн'ік* — 2; *хмизˈник* — 362.

5. Зеленим трикутником зображено також: *сушˈн'а* — 758; *сошˈн'ак* — 187; *сишˈн'ак* — 404; *сушˈн'ак, сушˈник* — 417; *сушˈник* — 176, 387, 408, 423, 456, 469, 489, 527, 536, 597, 636, 658, 697, 701, 702, 708, 711, 750, 752, 773, 784; *сушн'аˈчок* — 92.

6. Жовтим колом картографуються варіанти: *ˈр'ішч'а* — 466; *ˈр'іжча* — 741, 742; *ˈрошча* — 462, 796.

7. Синім колом позначено ще: *г'іˈл':е* — 295, 314, 318; *гоˈл':іе* — 39; *гоˈл':е, гил'ˈки* — 312; *гоˈл'е* — 51, 271, 272; *гол'ˈйе* — 917, 918; *гωл':е* — 29; *гуˈл':е* — 88; *гаˈл':е* — 1, 4, 80; *ˈгал':е* — 30; *суˈхе гал'ˈйо* — 129; *ˈгуил:йе* — 162; *гоˈл'іе* — 21; *ˈгуол':е, гаˈл':а* — 23; *ˈгуэл':ечко* — 107; *гал':ечˈко* — 42, 139; *гал':ейˈко* — 82; *суˈхе г'іˈл':ача* — 239.

8. Коричневим колом картографуються так само варіанти: *хвоˈрост* — 145, 151, 193, 446, 486, 505, 536, 538, 640, 768, 786, 801; *хвоˈрост, хˈворост* — 28, 421; *ˈфорост* — 296, 751, 775, 830; *фоˈрост* — 740, 786, 789; *хˈворо*^{а}*ст* — 105; *хˈвораст* — 7, 13, 65; *хˈвуораст* — 48, 274; *хворуост* — 203; *хˈворшич* — 213; *хˈворос'т'а* — 519; *хˈворост, хворосˈтин':е* — 522.

9. Чорным колом зображено також: *лаˈмач:а* — 64; *лаˈмач:а*^{е} — 4; *ламач:е*^{а} — 1; *лоˈмач:е* — 62, 75; *лоˈмач':е* — 21, 28, 38; *лоˈмачйе* — 20, 26, 917; *лоˈмач:е* — 24, 43, 52, 56, 58, 59, 88, 137, 207, 918—920; *лаˈмач:е* — 60, 79, 82, 920; *лоˈмаче* — 34, 57, 74, 77; *ломач':іе* — 39.

10. У записах є ремарки до змісту окремих назв: *хм'із* («дрібні зарості») — 26; *хм'із* («сушняк, який залишається при зрідженні лісу») — 46; *хмиз* («маленькі посічені гілки»), *сушˈн'ак* («сухі гілки на сосні»), *хˈворост* («нарубана ліщина») — 381; *сушˈн'ак* («сухі, дрібні дрова»), *хмиз* («рубані сирі й сухі дрібні дрова») — 391; *сушˈн'ак* («сухі гілки на дереві»), *хмиз* («дрібні, сухі гілки в лісі на землі») — 459, 465, 874; *хмиз* («купа гілок в лісі»), *сушˈн'ак, сушˈник* («розкидані по землі гілочки») — 489; *хамˈло* («дрібний хмиз») — 532; *хамˈло* («дрібне гілля»), *хмиз* («крупніше гілля»), *хˈворост* («великі гілки») — 564; *хмиз*^{с} («невеликі тоненькі дрова») — 530; *хмиз* («сирі гілки»), *сушˈн'ак* («сухі гілки») — 651; *ˈр'ішча* («тоненько поколоті дрова») — 689; *ˈр'ішча* («вершечки, зібрані з дерева») — 701; *хˈворост* («товщі гілки»), *хмиз* («дрібні гілки») — 740, 768; *хмиз* («дрібні гіллячки»), *сушˈн'ак* («назбирані в лісі дрова») — 758; *ˈр'ішча* («дрібне паливо») — 776; *ˈрошча* («хмиз і густі молоді кущі») — 796; *хмиз*^{с} («сухе чи сире гіллячко») — 828; *хмиз* («гілки після розчистки дерева») — 845; *сушˈн'ак* («сухі гілки на дереві») — 873, 908.

Є позначення: «рідше» до назви *хˈворост* — 101; до *хмиз* — 547; «старе» до *хмîз* — 178; «зрідка» до *ˈрішча* — 464, 734; до *хвоˈрост* — 505; до *сушˈн'ак* — 774.

11. Ареал *хмиз* див. АЛМ, пит. № 1835.

КОМЕНТАР № 350

1. Карту складено за відповідями на питання Програми № 164: «Чи вживається у вас слово і яке його значення — *багˈно* (1. болото, грязь; 2. рослина; 3. трясовина)?»

2. У значенні 'болото', 'трясовина' картографуються також суфіксальні утворення: *багˈн'ука* — 158, 166, 419, 539, 553, 557, 560, 566, 572, 577, 581, 586, 589, 593, 600, 602, 604, 637, 658, 683, 825, 830, 836, 840, 843, 845, 855, 863, 864, 886, 893; *ˈбагнишче* — 764.

3. Не картографуються такі значення слова *багˈно*: 'дрібне паливо' — 594; 'сміття', 'бруд' — 623.

III. ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ

СПИСОК КАРТОГРАФОВАНИХ СЛІВ У ТОМІ

У списку за нормативиим правописом подаються в алфавітному порядку усі слова, представлені на картах як члеии співвідносних діалектних протнставлень иа словотвірному і лекснчному рівнях або як репрезентантн чи ілюстрації картографоваиих фонетичних, морфологічних і синтаксичних явищ. Змінні слова наводяться у вихідній формі (називному відмінку або інфінітиві), у дужках подаються форми, що є об'єктом картографування. Снлтаксичні словосполучення иаводяться за місцем в алфавіті головного або першого слова. Цифри означають иомери карт, на я..их відображаються відповідні лексеми.

СПИСОК НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ГОВІРКИ ЯКИХ КАРТОГРАФУЮТЬСЯ

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
1	Старі Яриловичі	Ріпкинський	Чернігівська	1951	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Кирилюк Н. С., Мартиненко Н. Д., Цибко Ж. Ф.,
2	Карпівка	Городиянський	»	1955	Чернігівський пед. ін-т	Оксимець Н. Г.
3	Лемешівка	»	»	1956	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Довгопол С. Ф., Ціпко В. І.
4	Комарівка	Ріпкинський	»	1951	»	Брахнов В. М.
5	Хоробичі	Городиянський	»	»	»	Жилко Ф. Т., Білодід О. І., Дубровський Ф. С., Мартиненко Н. Д.
6	Гірськ	Щорський	»	1952	Чернігівський учит. ін-т	Оксимець Н. Г.
7	Тимоновичі	Семенівський	»	1955	Ніжинський пед. ін-т	Семерич Л. І.
8	Архипівка	»	»	1960	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й., Довженко Г. Я., Симоненкова Л. М.
9	Іванівка	»	»	1955	»	Давиденко Л. М.
10	Баранівка	»	»	»	Ніжинський пед. ін-т	Коливерда Г. Ф.
11	Погорільці	»	»	1957	»	Сороко Г. Л.
12	Попівка	Новгород-Сіверський	»	1952	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Дейнека М. Г., Очеретний А. Д.
13	Михальчина Слобода	»	»	1960	»	Марчук Н. Й., Довженко Г. Я., Семенюк Т. Д., Симоненкова Л. М.
14	Стара Гута	Середино-Будський	Сумська	1958	Сумський пед. ін-т	Лиско З., Луцькова В.
15	Мефодівка	»	»	1956	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Прокопенко А. О.
16	Смяч	Новгород-Сіверський	Чернігівська	1959	Ніжинський пед. ін-т	Микитенко В. П.
17	Вовна	Шосткинський	Сумська	1956	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Прокопенко А. О.
18	Кам'янка	Середино-Будський	»	1958	Сумський пед. ін-т	Лиско З., Луцькова В.
19	Чуйківка	Ямпільський	»	»	»	»
20	Селезівка	Овруцький	Житомирська	1963	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В.
21	Червоносілка	»	»	1951	Житомирський пед. ін-т	Воложинська А. І., Ващенко В. О.
				1957	»	Кайрах Б. Л., Левкович В. Й.
22	Лучанки	»	»	1951	»	Ващенко В. О., Воложинська А. І.
				1957	»	Марченко Г. П., Опалайко І. В.
				1962	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Стадниченко В. О.
23	Заболоть	»	»	1951	Житомирський пед. ін-т	Бальнерова З. Л., Коробчинська Л. В.
				1955	»	Грабовський В. Б., Химич Л. І.
24	Рудня	»	»	1950	»	Іванюк Л. П., Євдоченко Н. В., Остапенко О. К.
				1955	»	Книш Р. І., Марченко Г. П.
25	Кованка	»	»	1950	»	Хабчук Г. В., Українець Є. Г.
				1957	»	Твардовська Ю. Я., Васильєва Л. С.
26	Словечне	»	»	1950	»	Тарнавська О. І., Мамонтова Г. О., Никончук М. В.
27	Піщаниця	»	»	1960	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Переїденко О. Я.
28	Кам'янівка	»	»	1950	Житомирський пед. ін-т	Гончарук З. А., Данилюк Ф. П.
				»		
				1955	»	Гульза Ж. І., Пилипчук Л. М.
29	Усове	»	»	1950	»	Хабчук Г. В., Українець Є. Г.
30	Гладковичі	»		1957	»	Дігтяренко В. Д., Томашевський В. Е.
			»	1950	»	Данилюк Ф. П., Гончарук З. А.
31	Прибиткн	»	»	1955	»	Тарнавська О. І., Мамонтова Г. О.
				1957	»	Кирчун К. Ф., Мех Є. Ф.
32	Озерянн	Олевський	»	1952	»	Карновець Є. А.
				1955	»	Томашевський В. Е., Дігтяренко В. Д.
33	Норинськ	Овруцький	»	»	»	Титарчук М. А., Симоненко Н. І.
				1957	»	Титарчук М. А., Горбова О. У.
34	Ласки	Народицький	»	1950	»	Орел О. О., Бугайчук М. А.
				1961	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бишевець В. Є.
35	Потаповичі	Овруцький	»	1951	Житомирський пед. ін-т	Заглада Н. М., Левківська Г. А.
36	Жеревці	Лугинський	»	1950	»	Шевчук О. С., Лось Н. Ф.
37	Липинки	»	»	»	»	»
38	Липлянщина	Народицький	»	»	»	Гиндич А. А., Дзюндзюк Л. П.
39	Білокоровичі	Олевський	»	»	»	Пінчук С. Я.
				1953	»	Мирончук С. Я.
40	Кремне	Лугинський	Житомирська	1949	Житомирський пед. ін-т	Бісик І. М., Дзюндзюк Л. П.
				1960	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Марач М. С., Бишевець В. Є.
41	Лугини	»	»	1950	Житомирський пед. ін-т	Охрімчук В. Т., Супрунчук О. В.
				1960	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бишевець В. Є., Марач М. С.
42	Васьковичі	Коростенський	»	1949	Житомирський пед. ін-т	Кравчук М. В., Мельник М. І., Білошицька Г. С., Кривошиєнко Н. М., Дедерко З. Г.
				1955	»	Пашківська Є. У., Заглада М. Д., Ворончук Г. М., Квятківська Р. Г.
				1963	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Стадниченко В. О.
43	Сарновичі	»	»	1951	Житомирський пед. ін-т	Орел О. О., Коструба Н. Т.
				1953	»	Прус Г. П.
44	Виступовичі	Овруцький	»	1950	»	Євдоченко Н. В., Остапенко О. К., Іванюк Л. П.
45	Ситівка	»	»	1951	»	Левківська Г. А., Заглада Н. М.
				1955	»	Степанюк О. Г., Дзиба В. К.
46	Денисовичі	Поліський	Київська	1959	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Крилач Т. Г., Павленко О. М.
47	Річиця	Чорнобильський	»	»	»	»
48	Довгий Ліс	Народицький	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Орел О. О., Коструба Н. Т.
				1955	»	Мельник Л. Г., Ярмолюк Н. Я.
				1957	»	Ходикіна В. П., Книш Р. І.
49	Журба	Овруцький	»	1955	»	Горбова О. У., Третяк Т. Т.
				1960	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Переїденко О. Я.
50	Вільча	Поліський	Київська	1951	Київський учит. ін-т	Євчук А. С., Мудренко Т. Я.
				1959	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Крилач Т. Г., Павленко О. М.
51	Кливини	»	»	1951	Київський учит. ін-т	Василенко Н. Л., Звіздовська Г. М., Забродська Г. О.
				1958	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бойко М. І., Плачинда В. П.
52	Буда-Варовичі	»	»	1951	Київський учит. ін-т	Євчук А. С., Нечай П. Т., Мудренко Т. Я.
				1958	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бойко М. І., Плачинда В. П.
53	Луб'янка	»	»	1950	Київський учит. ін-т	Бориспольць О. Л., Деревець В. Т., Семесько О. Я.
				1959	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Лисак К. М., Костенко С. О.
54	Народичі	Народицький	Житомирська	1950	Житомирський пед. ін-т	Пивоварський Л. Т., Миколаєнко І. І.
				1961	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бишевець В. С.
55	Поліське	Поліський	Київська	1951	Київський учит. ін-т	Фесенко М. В., Грищенко З. П., Ренкас Т. О.
				1958	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Михайленко Г. П., Савченко А. В., Шейко О. М.
56	Мартиновичі	»	»	1949	»	Жигаловська Л. С.
				1962	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В.
57	Стечанка	Чорнобильський	»	1950	Київський учит. ін-т	Бориспольць О. А., Деревець В. Т., Семесько О. Я.
				1959	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Крилач Т. Г., Плачинда В. П.
58	Звіздаль	Народицький	Житомирська	1949	Житомирський пед. ін-т	Любенко Н. Г.
59	Бобер	Поліський	Київська	1951	Київський учит. ін-т	Фесенко М. В., Грищенко З. П., Ренкас Т. О.
				1962	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В.
60	Нові Соколи	Іванківський	»	1949	Київський держ. ун-т	Семененко Г. М.
				1956	»	Скляр С. Я., Котвицька Л. Б. Дмитрієва І. К.
61	Голубієвичі	Народицький	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Складнева В. В., Андрійченко Є. І.
62	Володарка	Поліський	Київська	1959	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В., Куцмай Т. О., Кагарлицький М. Ф.
63	Базар	Народицький	Житомирська	1952	Житомирський пед. ін-т	Складнева В. В., Андрійченко Є. І.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
64	Клубівка	Ріпкинський	Чернігівська	1952	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Кирилюк Н. С., Цибко Ж. Ф., Мартиненко Н. І.
65	Задеріївка	»	»	1950	»	Брахнов В. М., Терех О. І., Ковтун Г. І.
66	Лопатні	»	»	»	»	Брахнов В. М., Приступа П. І., Терех О. І., Ковтун Г. І., Николаєнко З. Г.
67	Грабів	»	»	»	»	Моравець Я. В., Головко К. С.
68	Убіжичі	»	»	»	»	»
69	Малинівка	»	»	1949	»	Жилко Ф. Т., М'яка В. А., Терех О. І.
70	Миси	»	»	»	»	Жилко Ф. Т., Николаєнко З. Г., М'яка В. А., Терех О. І.
71	Кувечичі	Чернігівський	»	1956	»	Матвіяс І. Г., Довгопол С. Ф., Черняк В. С.
72	Губичі	Ріпкинський	»	1949	»	Жилко Ф. Т., М'яка В. А., Терех О. І., Николаєнко З. Г.
73	Пльохів	Чернігівський	»	»	»	Лисенко П. С., Галега В. І., Гроза Т. А.
74	Машеве	Чорнобильський	Київська	1950	Київський учнт. ін-т	Свириденко М. С., Сліпченко О. Ф., Мартишко С. Т.
				1959	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Лисак К. М., Костенко С. О.
75	Чапаєвка	»	»	1950	Київський учит. ін-т	Свириденко М. С., Сліпченко О. Ф., Мартишко С. Т.
				1958	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Назарова Т. В., Лобуиько В. М.
76	Пакуль	Чернігівський	Чернігівська	1959	Ніжинський пед. ін-т	Макарчук Г. П.
77	Копачі	Чорнобильський	Київська	1950	Київський учит. ін-т	Бориспoлець О. А., Семесько О. Я. Деревець В. Т.
				1959	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Крилач Т. Г., Плачинда В. П.
78	Кошівка	»	»	1949	Київський учит. ін-т	Гончаренко М. П.
				1958	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Назарова Т. В., Лобунько В. М.
79	Дніпровське	Чернігівський	Чернігівська	1949	»	Лисенко П. С., Галега В. І., Грова Т. А.
80	Жеведь	»	»	»	»	Лисенко П. С., Галега В. І., Гроза Т. А.
81	Залісся	Чорнобильський	Київська	»	Київський учит. ін-т	Руденок Д. Ф.
				1959	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В., Куцмай Т. О., Кагарлицький М. Ф.
82	Ладижичі	»	»	1949	Київський учит. ін-т	Дяченко Г. П.
				1960	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В.
83	Гончарівське	Чернігівський	Чернігівська	1948	»	Галега В. І.
84	Рудня-Вересня	Чорнобильський	Київська	1949	Київський учит. ін-т	Шевченко М. Ю.
				1959	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В., Куцмай Т. О., Кагарлицький М. Ф.
85	Сорокошичі	Козелецький	Чернігівська	1948	»	Галега В. І.
86	Максим	»	»	»	»	Лавріненко Д., Левченко Н.
87	Карпилівка	Іванківський	Київська	1952	Київський учнт. ін-т	Кравченко І. З., Лукашевич О. К., Колодочка О. М.
88	Опачичі	Чорнобильський	»	1949	»	Дьогтяренко Є. І.
				1956	Київський держ. ун-т	Підлубний В. М., Киричок Т. Л., Мазний В. І.
89	Хочева	Іванківський	»	1952	Київський учит. ін-т	Кравченко І. З., Лукашевич О. К., Колодочка О. М.
				1956	Київський держ. ун-т	Дмитрієва І. К., Котвицька Л. Б., Скляр С. Я.
90	Горностайпіль	Чорнобильський	»	»	»	Підлубний В. М., Киричок Т. Л., Мазний В. І.
91	Куповате	»	»	1949	Київський учит. ін-т	Рудавка В. Н.
				1956	Київський держ. ун-т	Підлубний В. М., Засенко П., Киричок Т. Л., Мазний В. І.
92	Морівськ	Козелецький	Чернігівська	1948	Ін-т мовознавства	Лавріненко Д., Левченко Н.
93	Полісся	Городнянський	»	1952	Чернігівський учит. ін-т	Оксимець Н. Г.
94	Нові Боровичі	Щорський	»	1954	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Ничипоренко Т. С. Сергієнко М. С.
95	Ловинь	Ріпкинський	»	1959	Ніжинський пед. ін-т	Горицька М. Т.
96	Моложава	Городнянський	»	1956	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Довгопол С. Ф., Ціпко В. І.
97	Гніздище	»	»	»	»	»
98	Гвоздиківка	Щорський	Чернігівська	1959	Ніжинський пед. ін-т	Грибан С. І.
99	Стара Рудня	»	»	»	»	Пресвітла Т. Г.
100	Вишневе	Ріпкинський	»	1955	Чернігівський пед. ін-т	Оксимець Н. Г.
101	Вихвостів	Городнянський	»	1950	Чернігівський учит. ін-т	Олійник В. К., Ріжок Н. К., Самохвал М. П., М'ях А. В., Личуха Г. О.
				1959	Ніжинський пед. ін-т	Коробова А. О.
102	Макишин	»	»	1949	Чернігівський учит. ін-т	Федосенко А.
103	Кучинівка	Щорський	»	1954	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Ничипоренко Т. С., Сергієнко М. С.
104	Юр'ївка	Чернігівський	»	1956	»	Матвіяс І. Г., Довгопол С. Ф., Черняк В. С.
105	Терехівка	»	»	»	»	»
106	Бігач	Менський	»	1953	Чернігівський учит. ін-т	Сікач Л. А.
				1957	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Назарова Т. В.
107	Волосківці	»	»	1949	Київський держ. ун-т	Покотилов В. Ф.
108	Рудка	Чернігівський	»	»	Чернігівський учнт. ін-т	Простакова М. Р., Трухман Є. Л., Ковтун О. Т.
				1958	Ін-т мовознавства	Бойко М. І., Симоненкова Л. М., Назаренко Л. П.
109	Локнисте	Менський	»	1953	Чернігівський учит. ін-т	Сердюк С. П., Шамриленко Н. П., Богданова М. М.
110	Стольне	»	»	»	»	Крячок М. Г., Пилипенко В. П., Приходько К. В., Рудя П. В.
				1957	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Назарова Т. В., Шеидрик Ф. Х.
111	Михайло-Коцюбинське	Чернігівський	»	1949	»	Лисенко П. С., Галега В. І.
112	Горбове	Куликівський	»	1957	Ніжинський пед. ін-т	Шульга В. М.
113	Шестовиця	Чернігівський	»	1955	Ін-т мовознавства	Левченко С. П. Матвієнко А. М.
114	Лукашівка	»	»	»	»	»
115	Салтикова Дівиця	Куликівський	»	»	»	Жилко Ф. Т., Дубровський Ф. С., Чередниченко Д. С.
116	Красне	Чернігівський	»	1950	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Саріна О. Ф.
117	Вересоч	Куликівський	»	1954	Ніжинський пед. ін-т	Демиденко К. Ф.
118	Смолянка	»	»	1950	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Керницький І. М., Чуйко О. М.
119	Надинівка	Козелецький	»	»	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Саріна О. Ф.
120	Красилівка	»	»	»	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Керницький І. М.
121	Стодоли	Ніжинський	»	1956	Ніжинський пед. ін-т	Калиниченко Я. Я.
122	Вертіївка	»	»	1952	»	Ступак Г. Г.
				1954	»	Пінчук О. В.
123	Лихачів	Носівський	»	1955	»	Компанець Г. І.
124	Кіпті	Козелецький	»	1948	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Терех О. І., Бойко О. І., Харченко Г. О., Череватюк З. В.
125	Мрии	Носівський	»	1954	Ніжинський пед. ін-т	Олексієнко М. Г.
126	Колісники	Ніжинський	»	1957	»	Лясківський С. Г.
127	Липів Ріг	»	»	1955	»	Черненко О. П.
128	Тихоновичі	Щорський	»	1953—1954	»	Ромащенко У. П.
				1959	»	Артамонова Л. О.
129	Радомка	Семенівський	»	1953	»	Іващенко Т. Є.
130	Орлівка	Новгород-Сіверський	»	1952	Орлівська середня школа	Гамалій А. Т.
131	Чепелів	Щорський	»	1954	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Сергієнко М. С., Ничипоренко Т. С.
132	Криски	Коропський	»	1953	Ніжинський пед. ін-т	Суржик К. М.
				1960	»	Костюк Н. П., Ковчежка Н. Г.
133	Петрова Слобода	Корюківський	»	1955	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Вишенський О. А., Потурай С. О.
134	Савинки	»	»	1949	Київський держ. ун-т	Милейко М. К.
				1955	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Вишенський О. А.
135	Осьмаки	Коропський	»	»	Ніжинський пед. ін-т	Снігур А. М.
136	Домашлин	Корюківський	»	»	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Вишенський О. А., Потурай С. О.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
137	Волинка	Сосницький	Чернігівська	1951	Ін-т мовознавства	Покотило В. Ф., Єрмакова А. О. Жежира Г. Ф., Кудрик М. С.
138	Величківка	Менський	»	1953	Ніжинський пед. ін-т	Молько В. М.
				1954	»	Олійник Г. А.
139	Змітнів	Сосницький	»	1951	Ін-т мовознавства	Покотило В. Ф., Єрмакова А. О., Жежира Г. Ф.
140	Дягова	Менський	»	1953	Ніжинський пед. ін-т	Гринько М. С.
141	Загребелля	Сосницький	»	1951	Ін-т мовознавства	Покотило В. Ф., Єрмакова А. О., Жежира Г. Ф., Кудрик М. С.
142	Макошине	Менський	»	1953	Ніжинський пед. ін-т	Чаус Н. М.
143	Ушня	»	»	1957	»	Величко М. М.
144	Нові Млини	Борзнянський	»	1958	Ін-т мовознавства	Бойко М. І., Симоненкова Л. М.
145	Галайбине	»	»	1953	Київський учит. ін-т	Назаренко Л. П.
				1954	Ніжинський пед. ін-т	Шейн В. І.
146	Ховми	»	»	1953	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Дубровський Ф. С., Скрипник П. С.
147	Обмачів	Бахмацький	»	1954	»	Дудченко О. М., Луценко Г. І.
148	Пальчики	»	»	1958	»	Бойко М. І., Симоненкова Л. М., Назаренко Л. П.
149	Смоляж	Борзнянський	»	1955	Ніжинський пед. ін-т	Радченко А. Г.
150	Шаповалівка	»	»	1953	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Скрипник П. С., Дубровський Ф. С.
151	Мала Загорівка	»	»	»	»	Загороднюк Н. І., Пиндюр П. В., Хамайко Г. Є.
152	Красилівка	Бахмацький	»	»	»	»
153	Хороше Озеро	Борзнянський	»	1950	Ніжинський пед. ін-т	Маслак Г. П.
				1954	»	Гордієнко М. Г.
154	Перебудова	Ніжинський	»	»	»	Дяченко П. П.
155	Івангород	Ічнянський	»	1955	Ін-т мовознавства	Загороднюк Н. І., Пиндюр П. В., Хамайко Г. Є.
156	Зеленівка	Бахмацький	»	»	Ніжинський пед. ін-т	Собора Г. А.
157	Гірки	Новгород-Сіверський	»	1952	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Дейнека М. Г., Очеретний А. Д.
158	Паліївка	Ямпільський	Сумська	1949	Глухівський учит. ін-т	Отаманюк Н. П., Охріменко З. В., Нечистин П. А.
				1959	Сумський пед. ін-т	Малиновська Г. В.
159	Орлівка	»	»	»	Глухівський учит. ін-т	Отаманюк Н. П.
160	Собич	Шосткинський	»	1953	Сумський пед. ін-т.	Чугай Л. Ф.
161	Макове	»	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Євтушенко Т.
162	Тиманівка	»	»	1950	Глухівський учит. ін-т	Черняк Г. С., Шкурата П. І.
				1951	»	Горова Г. Г., Ящик Г. І.
163	Клишки	»	»	1953	»	Пискун О. В.
164	Дорошенкове	Ямпільський	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Литовченко Г. К., Тимошенко Г. Д.
165	Слоут	Глухівський	»	1949	Глухівський учит. ін-т	Грабар О. Д.
				1950	»	Дячук А. П., Фесенко М. Ф., Черга М. М.
166	Шевченкове	»	»	1953	»	Качан В. Є.
167	Обтове	Кролевецький	»	1949	Конотопський учит. ін-т	Танцюра Є. В., Дупа Л. А., Зубченко К. О.
168	Кролевець	»	»	»	Київський держ. ун-т	Січкар О. Д.
169	Ярославець	»	»	1948	Глухівський учит. ін-т	Прилуцький Г. С.
170	Уздиця	Глухівський	»	»	»	Грабар Ю. Д.
171	Алтинівка	Кролевецький	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Запорожець Л. І., Проценко Л. Д.
172	Будища	Глухівський	»	1949	Глухівський учит. ін-т	Федченко А. О.
173	Мельня	Конотопський	»	1950	Конотопський учит. ін-т	Щепенко Н. В., Кішка О. М. Рубан К. Т., Падалка Г. І.
				1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Монастирська М. П., Судоплатова Л. Г.
174	Жолдаки	Конотопський	Сумська	1954	Глухівський учит. ін-т	Бузало Л. П., Поліщук О. Г., Москаленко З. В., Лобис В. Є., Болобан Л. Т.
175	Литвиновичі	Кролевецький	»	1953	Сумський пед. ін-т	Миколенко Т. Л.
176	Бочечки	Конотопський	»	1950	Конотопський учит. ін-т	Лук'яненко Р. У., Чорна Т. Д., Синенко В. Р., Коваль Г. В.
177	Гвинтове	Буринський	»	1954	Сумський пед. ін-т	Єрис В. І.
178	Скуносове	Путивльський	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Кришений А. М., Сягайло Г. П.
179	Сім'янівка	Конотопський	»	1952	Глухівський учит. ін-т	Шаульський С. І., Опешко Р. М.
180	Грузьке	»	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Запорожець Л. І., Проценко Л. Д.
181	Клепали	Буринський	»	»	»	Дуб М. Л., Яцура Г. Ф.
182	Великий Самбір	Конотопський	»	1951	Конотопський учит. ін-т	Дерчак О. П., Кіндратенко Г. О., Гирман Г. У., Ничипоренко Г. А.
183	Карабутове	»	»	1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Мельникова А. В., Лукашова Н. К.
184	Чернеча Слобода	Буринський	»	1952	Глухівський учит. ін-т	Гамалій В. І., Приймак І. І.
185	Черепівка	»	»	1949	»	Зайцева Л. С., Копійченко В. П.
				1959	Сумський пед. ін-т	Грищенко Г. М.
186	Червоне	Глухівський	»	1953	Дніпропетровський держ. ун-т	Канто О. С.
				1959	Сумський пед. ін-т	Босенко Н. У.
187	Вільна Слобода	»	»	1949	Глухівський учит. ін-т	Руденко А. П., Самійленко В. С., Прохода Л. І.
188	Студенок	»	»	»	»	Балико С. О., Скляр К. Я., Шишлова В. С., Мар'єнко В. Г.
				1963	Ін-т мовознавства	Довгопол С. Ф., Калашникова М. І.
189	Сваркове	»	»	1949	Глухівський учит. ін-т	Дячук А. П., Пільтяй О. Ф., Шишлова В. С., Клименко А. П.
190	Ходине	»	»	1960	Сумський пед. ін-т	Козолуп М. Г., Босенко Н. Г.
191	Манухівка	Путивльський	»	1954	»	Клочко В. Д.
192	Новоіванівка	Білопільський	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Пащенко К., Хмара Н., Березова З.
193	Водолаги	Сумський	»	1959	Сумський пед. ін-т	Маленкіна Н.
194	Воронівка	Білопільський	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Пащенко К., Хмара Н., Березова З.
195	Річки	»	»	1950	Лебединський учит. ін-т	Іваній М. В., Дядя Л. С.
196	Хотінь	Сумський	»	1953	Сумський пед. ін-т	Ревенко В. О.
197	Вири	Білопільський	»	1954	»	Панченко М. А.
198	Кривотин	Ємільчинський	Житомирська	1949	Житомирський пед. ін-т	Бісик І. М., Дзюндюк Л. П.
199	Давидки	Коростенський	»	»	»	Палій А. К., Окіст В. М., Антонюк Г. І.
200	Ходаки	»	»	»	»	Пригорницька О. І., Шильман А. А.
201	Бондарівка	»	»	»	»	Мельник М. І., Кривошиенко Н. М., Білошицька Г. С., Дедерко З. Г.
202	Стремигород	»	»	1953	»	Іщенко М. І., Царюк Н. І.
203	Сімаківка	Ємільчинський	»	1954	»	Янківська Н. В., Прус Г. П.
204	Ушомир	Коростенський	»	1950	»	Охрімчук В. Т., Супрунчик О. В.
				1963	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Стадниченко В. О.
205	Злобичі	»	»	1949	Житомирський пед. ін-т	Грох М. Є., Пивоварський Л. Т.
206	Сушки	»	»	1954	»	Ткач В. Й., Підкамінна В. М.
207	Чоповичі	Малинський	»	1951	»	Свенцицька П. М.
208	Лісівщина	Коростенський	»	1949	»	Грох М. Є., Пивоварський Л. Т.
209	Краївщина	Володарсько-Волинський	»	1955	»	Шалай З. В., Остапчук А. Р.
210	Бобриця	Ємільчинський	»	1953	»	Шевчук О. С., Маковецька А. О.
211	Буки	Малинський	»	»	»	Іщенко М. І., Царюк Н. І.
212	Володарськ-Волинський	Володарсько-Волинський	»	1949	»	Панченко Л. Я.
213	Кам'яний Брід	»	»	1951	»	Кузьменко С. Г., Васильєва Н. П.
214	Потіївка	Радомишльський	»	1952	»	Суржик Н. А.
215	Теньківка	Червоноармійський	»	1951	»	Власенко О. І.
216	Коритище	Володарсько-Волинський	»	»	»	Зощук З. К.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
217	Видибор	Черняхівський	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Українець Є. Г., Легенчук Ф. Д.
218	Івановичі	»	»	1954	»	Тимошенко Є. М., Хомчук О. З.
219	Кам'яний Брід	Коростишівський	»	1953	»	Тимошенко Є. М.
220	Стрибіж	Червоноармійський	»	1951	»	Лось Н. Ф., Хамилівська Л. О.
221	Вільськ	Черняхівський	»	1950	»	Шутько В. В.
222	Троковичі	»	»	1951	»	Хабчук С. В.
223	Жовтий Брід	Дзержинський	»	1952	»	Бондар С. Т.
				1953	»	Терещук В. О.
224	Іванівка	Житомирський	»	1963	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й., Олійник Г. П.
225	Стрижівка	Коростишівський	»	1962	»	Марчук Н. Й., Олійник Г. П., Надводнюк Л. І.
226	Станіславівка	Дзержинський	»	1948	Житомирський пед. ін-т	Жвавий М. Я., Плаксіна Т. Ф.
227	Дениші	Житомирський	»	1951	»	Шанюк З. М., Мамонтова Г. І.
				1953	»	Коломієць В. І.
228	Піски	»	»	»	»	Корбут Л. А., Химич Л. І.
229	Залізня	»	»	1957	»	Колісниченко Ю. В., Захарченко М. А.
230	Дриглів	Чуднівський	»	1948	»	Жвавий М. Я., Плаксіна Т. Ф.
231	Соснівка	Житомирський	»	1957	»	Білявський Т. В., Мельник Л. Г.
232	Кодня	»	»	1948	»	Бісик І. М., Євдоченко Н. В.
				1960	»	Омельченко Г. В., Ничипоренко В. В.
233	Стара Котельня	Андрушівський	»	1948	»	Гайдай В. Я., Шевчук Н. К.
234	Недашки	Малинський	»	1951	»	Данилюк Ф. П.
235	Обуховичі	Іванківський	Київська	1949	Київський учит. ін-т	Самійленко К. Д.
				1956	Київський держ. ун-т	Скляр С. Я., Дмитрієва І. К., Котвицька Л. Б.
236	Скурати	Малинський	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Кошільчук Н. В., Царюк Н. І.
237	Варівськ	Іванківський	Київська	1957	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бойко М. І., Деряна Г. Р.
238	Іванків	»	»	1949	Київський учит. ін-т	Корчага Є. С.
				1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
239	Жеревпілля	»	»	1949	»	Демченко В. О.
				1956	»	Могила А. П.
240	Баранівка	Малинський	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Іванюк Л. П., Остапенко О. К.
				1962	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Довгопол С. Ф., Калашникова М. І.
241	Старі Вороб'ї	»	»	1951	Житомирський пед. ін-т	Остапенко О. К., Іванюк Л. П.
				1962	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І., Довгопол С. Ф.
242	Тетерівське	Іванківський	Київська	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
				1957	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бойко М. І., Деряна Г. Р.
243	Заруддя	»	»	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
				1957	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Бойко М. І., Деряна Г. Р.
244	Малин	Малинський	Житомирська	1951	Житомирський пед. ін-т	Паламарчук Г. С.
				1962	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І., Довгопол С. Ф.
245	Іванівка	»	»	1952	Житомирський пед. ін-т	Бабашенко Г. С.
				1957	»	Хоменко К. Т., Височанська В. Д.
246	Вирва	Радомишльський	»	1949	Київський держ. ун-т	Лавриненко Д. В.
				1953	Житомирський пед. ін-т	Українець Є. Г., Остапчук М. Ф.
247	Качали	Бородянський	Київська	1950	Київський пед. ін-т	Сигль Т. В., Кващук А. Г.
				1960	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Довгопол С. Ф.
248	Мірча	Радомишльський	Житомирська	1952	Житомирський пед. ін-т	Миколаєнко Р. Г., Войтенко А. К.
249	Майданівка	Бородянський	Київська	1951	Київський пед. ін-т	Сигль Т. В., Кващук А. Г.
				1960	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Довгопол С. Ф.
250	Котівка	Радомишльський	Житомирська	1950	Житомирський пед. ін-т	Марченко Н. Т.
251	Кодра	Макарівський	Київська	1949	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Логвиненко О. І., Довготько І. А., Слинько Г. П., Семененко Л. П.
				1959	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І., Силан Н. А.
252	Нова Гребля	Бородянський	Київська	1949	Київський пед. ін-т	Сигль Т. В., Пухов О. В., Плиска Г. І.
253	Королівка	Макарівський	»	»	»	Парасунько В. С., Довготько І. А., Логвиненко О. І., Семененко Л. П., Слинько Г. П.
				1959	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І., Силан Н. А.
254	Борщів	Радомишльський	Житомирська	1949	Житомирський пед. ін-т	Терлецька А. Ф.
255	Березці	»	»	1951	»	Гарбаренко І. К., Ковтун Г. Ю.
256	Раївка	»	»	»	»	Швець Г. М.
				1957	»	Розпутенко А. І., Карпущівська С. В.
257	Ніжиловичі	Макарівський	Київська	1949	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Довготько І. А., Логвиненко О. І., Семененко Л. П., Слинько Г. П.
				1959	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І., Силан Н. А.
258	Забілоччя	Радомишльський	Житомирська	1952	Житомирський пед. ін-т	Ольшевська В. А.
259	Копилів	Макарівський	Київська	1949	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Довготько І. А.
				1963	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І.
260	Коростишів	Коростишівський	Житомирська	1957	Житомирський пед. ін-т	Гульза Ж. І., Сапак Г. М.
				1962	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й., Олійник Г. П., Надводнюк А. І.
261	Вільня	»	»	1959	Житомирський пед. ін-т	Андрієнко М. Ю., Зощук З. К., Кирчун К. Ф.
262	Дібрівка	»	»	1952	»	Литвинчук С. М.
263	Лишня	Макарівський	Київська	1950	Київський пед. ін-т	Очеретний А. Д., Приходько Д. Ю.
				1963	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Калашникова М. І.
264	Долинівка	Коростишівський	Житомирська	1948	Житомирський пед. ін-т	Євгієнко Н. І., Кошмак С. В.
265	Турбівка	Попільнянський	»	1957	»	Дзиба В. К., Шевцова С. Г.
266	Дідівщина	Фастівський	Київська	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
				1960	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М.
267	Велика Офірна	»	»	1954	Київський пед. ін-т	Шевчук О. С., Дердюк А. Р., Чорна М. Л.
268	Волиця	Андрушівський	Житомирська	1957	Житомирський пед. ін-т	Ярмалюк Н. Я., Андрієнко М. Ю.
269	Ходорків	Попільнянський	»	1954	»	Левицька О. М.
				1959	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й.
270	Півні	Фастівський	Київська	1954	Київський пед. ін-т	Шевчук О. С., Дердюк А. Р., Чорна М. Л.
271	Вахівка	Вишгородський	»	1951	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Чуйко О. М.
272	Любимівка	»	»	»	»	Лисенко П. С., Чуйко О. М.
273	Сухолуччя	»	»	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
274	Остер	Козелецький	Чернігівська	1948	Ін-т мовознавства	Левченко Л. Г., Борщик З. М.
275	Сувид	Вишгородський	Київська	1964	»	Довгопол С. Ф., Соколенко Т. І.
276	Феневичі	Іванківський	»	1952	Київський пед. ін-т	Науменко Н. А., Федорченко Л. А., Горбачевська Г. В.
				1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
277	Ясногородка	Вишгородський	»	1951	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С.
278	Боденьки	»	»	»	Київський держ. ун-т	Литвинова М. О., Завгородня Л. М., Нагірська О.
279	Савин	Козелецький	Чернігівська	1948	Ін-т мовознавства	Левченко Л. Г., Борщик З. М.
280	Димер	Вишгородський	Київська	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
281	Воропаїв	»	»	1951	»	Лисенко Т. Ф., Баранівська Л. О.
282	Савенки	»	»	1958	»	Михайленко Г. К., Савченко А. В Шейко О. М.
283	Літки	Броварський	»	1949	Ін-т мовознавства	Їжакевич Г. П., Приходько Д. Ю., Хакало Г. К., Сиколенко В. С., Смолкіна А. О.
284	Бабинці	Бородянський	»	»	Київський пед. ін-т	Сигль Т. В., Пухов О. В., Плиска Г. І.
285	Лебедівка	Вишгородський	»	1951	Київський держ. ун-т	Лисенко Т. Ф., Баранівська Л. О.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
286	Пухівка	Броварський	Київська	1949	Ін-т мовознавства	Іжакевич Г. П., Приходько Д. Ю., Хакало Г. К., Сиколенко В. С., Смолкіна Г. О.
				1960	»	Довгопол С. Ф.
287	Гостомель	Ірпінська міськрада	»	1950	Київський держ. ун-т	Мандрика Л. Л., Чубач О. М.
				1951	»	Золотар М. Ф., Кириченко А. С.
288	Вишгород	Вишгородський	»	1950	»	Мандрика Л. Л., Чубач О. М., Коваленко А. С., Кириченко А. С., Золотар М. Ф.
289	Велика Димерка	Броварський	»	1949	Ін-т мовознавства	Іжакевич Г. П., Приходько Д. Ю., Хакало Г. К., Сиколенко В. С., Смолкіна Г. О.
290	Хмільна	Києво-Святошинський	»	»	Київський пед. ін-т	Очеретний А. Д., Регульський Є. С.
291	Требухів	Броварський	»	1950	Ін-т мовознавства	Іжакевич Г. П., Верхівська Л. Л., Сиколенко В. С., Хакало Г. К.
292	Княжичі	»	»	»	»	Іжакевич Г. П., Верхівська Л. Л.
293	Софіївська Борщагівка	Києво-Святошинський	»	»	Київський держ. ун-т	Молодід Т. І.
294	Білогородка	»	»	»	»	»
295	Забір'я	»	»	»	»	Саснович Е. С., Вербицька В. В., Драган Л. Я.
296	Хотів	»	»	»	»	Колісник Г. В., Вороніна Л. П.
297	Мартусівка	Бориспільський	»	1949	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Хропко П. П., Яценко М. Я.
298	Плесецьке	Васильківський	»	1950	Київський держ. ун-т	Сасинович Е. С., Тенетко В. В., Зданевич В. Т.
299	Крушинка	»	»	1956	»	Могила А. П.
300	Козин	Обухівський	»	1951	»	Козюра Т. Ф., Ярмоленко Т. С.
301	Вороньків	Бориспільський	»	1950	Ін-т мовознавства	Доценко П. П., Антоненко К. Л., Білова В. С.
302	Митниця	Васильківський	»	»	Київський держ. ун-т	Сасинович Е. С., Тенетко В. В., Зданевич В. Т., Вербицька В. В., Драган Л. Я.
				1960	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М.
303	Трипілля	Обухівський	»	1951	Київський держ. ун-т	Ярмоленко Т. С.
304	Фастівець	Фастівський	»	1954	Київський пед. ін-т	Шевчук О. С., Чорна М. Л., Дердюк А. Р.
305	Григорівка	Обухівський	»	1951	Київський держ. ун-т	Козюра Т. Ф.
306	Черняхів	Кагарлицький	»	1952	»	Юрчук Л. А., Завгородня Л. М.
307	Лемеші	Козелецький	Чернігівська	1948	Ін-т мовознавства	Жилко Ф. Т., Бойко М. І.
308	Талалаївка	Ніжинський	»	1954	Ніжинський пед. ін-т	Сич У. Ф.
				1955	»	Куць Г. Я.
309	Козари	Носівський	»	1954	»	Гармаш О. С.
310	Червоні Партизани	»	»	»	Червонопартизанська школа	Дешко Г. М.
311	Бригинці	Козелецький	»	1959	Ніжинський пед. ін-т	Ковалюк Л. М.
312	Кобижча	Бобровицький	»	1952	Ін-т мовознавства	Русанівський В. М., Коптілов В. В.
				1954	Ніжинський пед. ін-т	Олешко С. Ф.
313	Шатура	Ніжинський	»	1953	»	Талалаївська Г. М.
314	Коломійцівка	Носівський	»	»	»	Капран М. І.
315	Рудьківка	Бобровицький	»	1952	Ін-т мовознавства	Русанівський В. М., Коптілов В. В.
316	Свидовець	»	»	1956	»	Варченко І. О., Пивоваров І. Б., Рябчич Г. В.
317	Заворичі	Броварський	Київська	1950	»	Іжакевич Г. П., Хакало Г. К., Сиколенко В. С.
318	Терешківка	Ніжинський	Чернігівська	1954	Ніжинський пед. ін-т	Григоровський В.
319	Стара Басань	Бобровицький	»	1952	Ін-т мовознавства	Русанівський В. М., Коптілов В. В.
320	Щасівка	»	»	1956	»	Варченко І. О., Пивоваров І. Б., Рябчич Г. В.
321	Гаврилівка	»	»	»	»	»
322	Жердова	Броварський	Київська	1949	»	Іжакевич Г. П., Приходько Д. Ю., Хакало Г. К., Смолкіна Г. О., Сиколенко В. С.
323	Світильня	»	»	1950	»	Іжакевич Г. П., Верхівська Л. Л., Хакало Г. К., Сиколенко В. С.
324	Нова Басань	Бобровицький	Чернігівська	1951	»	Жилко Ф. Т., Ковальчук О. О., Очеретний А. Д.
325	Середівка	Яготинський	Київська	1952	Київський держ. ун-т	Москаленко Л. П., Цушко Р. Т.
326	Великий Крупіль	Баришівський	»	1958	»	Струтинська Г. М., Гутниченко Л. Г., Лозенко В. Г.
327	Згурівка	Яготинський	Київська	1952	Київський держ. ун-т	Москаленко Л. П., Цушко Р. Т.
328	Велика Стариця	Бориспільський	»	1958	»	Струтинська Г. М., Гутниченко Л. Г., Лозенко В. Г.
329	Ярешки	Баришівський	»	1953	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Святенко Т. І., Прокопенко О. М.
330	Лизогубова Слобода	Яготинський	»	1952	»	Москаленко Л. П., Цушко Р. Т.
331	Дернівка	Баришівський	»	1953	»	Брахнов В. М., Святенко Т. І., Прокопенко О. М.
332	Іванків	Бориспільський	»	1949	»	Брахнов В. М., Хропко П. П., Яценко М. Я.
333	Райківщина	Яготинський	»	1952	Київський держ. ун-т	Єгорова В. І., Козуб Г. О., Чупринюк К. Я.
334	Сулимівка	»	»	»	»	»
335	Семенівка	Баришівський	»	1953	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Святенко Т. І., Прокопенко О. М.
336	Жовтневе	Переяслав-Хмельницький	»	1949	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Кулинська Л. П., Луценко О. І.
337	Старе	Бориспільський	»	1950	Ін-т мовознавства	Доценко П. П., Антоненко К. Л., Білова В. С.
338	Єрківці	Переяслав-Хмельницький	»	1960	Київський держ. ун-т	Левченко Н. І., Харченко Т. О.
339	Помоклі	»	»	1951	»	Русанівський В. М.
340	Стовп'яги	»	»	1949	»	Могила А. П., Луценко О. І., Кулинська Л. П.
341	Сошників	Бориспільський	»	1951	»	Антощенко І. П., Бишок Г. П., Боровик К. С.
342	Лецьки	Переяслав-Хмельницький	»	»	»	Русанівський В. М.
343	Ташань	»	»	1949	»	Могила А. П., Луценко О. І., Кулинська Л. П., Бовкун М. І.
344	Бакаївка	Ічнянський	Чернігівська	1953	Ніжинський пед. ін-т	Омельченко Г. М.
345	Бурімка	»	»	1954	»	Черниш Г. П.
346	Дмитрівка	Бахмацький	»	1955	»	Селезень В. І.
347	Хаєнки	Ічнянський	»	1953	»	Завада О. Г.
348	Іржавець	»	»	1949	Київський держ. ун-т	Чуйко О. М.
349	Галиця	Ніжинський	»	1952	Ніжинський пед. ін-т	Парубець В. П.
350	Сезьки	Ічнянський	»	1955	»	Писанка Н. І.
351	Петрівка	Прилуцький	»	»	»	Рудовська П. П.
352	Сокиринці	Срібнянський	»	»	»	Мірна Л. В.
353	Високе	Прилуцький	»	1954	»	Сич У. Ф.
354	Дідівці	»	»	1958	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Андрощук О. П., Царенко Т. П.
355	Рудівка	»	»	1953	Київський держ. ун-т	Лащенко Л., Патьоха М.
356	Варва	Варвинський	»	1960	Ніжинський пед. ін-т	Черняк В. Л.
357	Озеряни	»	»	1952	Київський держ. ун-т	Животкова З. Н., Кубрак О. О., Цушко Р. Т., Шевченко Н. М., Чорна В. М.
358	Яблунівка	Прилуцький	»	1950	Житомирський пед. ін-т	Пилипенко К. П.
				1953	Київський держ. ун-т	Пономаренко Р. К., Яременко О. Я.
359	Линовиця	»	»	1958	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Андрощук О. П., Царенко Т. П.
360	Світличне	Варвинський	»	1952	Київський держ. ун-т	Животкова З. К., Кубрак О. О., Цушко Р. Т., Шевченко Н. М., Чорна В. М.
361	Крутоярівка	Прилуцький	»	1953	»	Животкова З. К., Пономаренко Р. К., Яременко О. Я.
362	Богодарівка	Чорнухинський	Полтавська	1957	Богодарівська семирічна школа	Висківський І. І.
363	Усівка	Пирятинський	»	1951	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Терех О. І., Крутінь Л. Л., Хропко І. П.
364	Березова Рудка	»	»	»	»	»
365	Приходьки	»	»	»	»	»
366	Чорнухи	Чорнухинський	»	1955	Полтавський пед. ін-т	Литовченко Л. І., Олексенко Л. Д.
367	Кононівка	Драбівський	Черкаська	1951	Київський держ. ун-т	Бондаренко Н. М., Бебеніна Г. М.
				1957	Черкаський пед. ін-т	Горбатенко Г. М.
368	Майорщина	Гребінківський	Полтавська	1951	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Терех О. І., Хропко І. П., Крутінь Л. Л.
369	Мар'янівка	»	»	1952	»	Варченко І. О., Бордіженко Ф. М., Василенко К. Ю., Святенко Т. І.
370	Жовтневе	»	»	»	»	»

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
371	Духове	Лубенський	Полтавська	1951	Київський держ. уи-т	Бордіженко Ф. М., Ставицький О. Ф.
372	Біївці	»	»	1948	»	Животкова З. К., Могила А. П., Головащук С. І.
373	Свічківка	Драбівський	Черкаська	1953	»	Мемрук Н. М.
				1957	Черкаський пед. ін-т	Шаповал О. М.
374	Новаки	Лубенський	Полтавська	1948	Київський держ. ун-т	Животкова З. К., Могила А. П., Головащук С. 1.
375	Рудка	Гребінківський	»	1952	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Бордіженко Ф. М., Василенко К. Ю., Святенко Т. І.
376	Косарівщина	Роменський	Сумська	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Дришлюк Т. І., Кулик Л. Ф., Білецький П. М.
377	Талалаївка	Талалаївський	Чернігівська	»	»	»
378	Хмелів	Роменський	Сумська	»	»	Кучер М. І., Грабко Г. П., Сягайло 1. П.
379	Томашівка	Недригайлівський	»	»	»	»
380	Іваниця	»	»	1949	Лебединський учит. ін-т	Нужна Г. А.
381	Коровинці	»	»	»	Київський держ. уи-т	Дихно П. С.
382	Харкове	Талалаївський	Чернігівська	1953	Дніпропетровський держ. ун-т	Недайвода З. К., Олійник М. П.
383	Бацмани	Роменський	Сумська	1952	»	Білецький П. М., Дришлюк Т. 1., Кулик Л. Ф.
384	Перекопівка	»	»	1953	»	Сокуренко З. І.
				1959	Сумський пед. ін-т	Харченко М. 1.
385	Глииськ	»	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Митичкін С. П., Пупкова А. І.
				»	Сумський пед. ін-т	Царин О. П.
386	Попівщина	»	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Митичкін С. П.
387	Берестівка	Липоводолинський	»	»	»	»
				1954	Сумський пед. ін-т	Лобода А. В.
388	Яхники	Лохвицький	Полтавська	1951	Полтавський пед. ін-т	Кузьмич К. М., Опришко Г. П.
				1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Литовченко Г. К., Дуб М. Л., Яцура Г. Ф.
389	Піски	»	»	»	»	»
390	Петрівка Роменська	Гадяцький	»	»	Полтавський пед. ін-т	Зінченко Т. Г., Кошова Н. Г., Скрипник Г. М., Терещенко М. Г., Кузьмич К. М.
391	Харківці	Лохвицький	»	»	»	Даровин Г. Г., Дудка П. Т., Ярмішко К. Г., Кузьмич К. М.
				1963	Ін-т мовознавства	Варченко 1. О., Прилипко Н. П.
392	Сари	Гадяцький	»	1952	»	Козіна Л. І., Каплуновська Р. П., Курило Г. 1., Ясько Г. К.
393	Сенча	Лохвицький	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Дуб М. Л., Яцура Г. Ф., Литовченко А. К.
394	Березова Лука	Гадяцький	»	»	Полтавський пед. ін-т	Зінченко Т. Г., Кошова Н. Г., Скрипник Г. М., Терещенко М. Г., Кузьмич К. М.
395	Остапівка	Миргородський	»	1954	»	Попович Л. А., Вахній Н. Г.
396	Снітин	Лубенський	»	1953	Дніпропетровський держ. ун-т	Мартинюк Р. М.
397	Зуївці	Миргородський	»	1954	Полтавський пед. ін-т	Вахній Н. Г., Юрченко К. Н.
398	Березоточа	Лубенський	»	1953	Ін-т мовознавства	Варченко І. О.
399	Зубівка	Миргородський	»	1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Безуглий М. М., Цимбал В. Г., Лозова Т. А.
400	Великі Сорочинці	»	»	1951	»	Мішуреико Л. Є.
				1952	Полтавський пед. ін-т	Гончаренко К. С., Борисенко Г. Я., Діденко Г. 1.
401	Улянівка	Білопільський	Сумська	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Бойко В., Клець О., Капшук В.
402	Северинівка	Сумський	»	1954	Сумський пед. ін-т	Бурда А.
403	Піщане	»	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Лісовська В. Ф., Ігнатьєва Є. П., Колодяжна В. К.
404	Вільшана	Недригайлівський	Сумська	1949	Лебединський учит. ін-т	Булава М. А.
				1950	»	Сапсаєнко М. Д., Кліщенко Л. С.
405	Грнцаківка	Сумський	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Бойко В., Клець О., Капшук В.
406	Бездрик	»	»	»	»	Ігнатьєва Є. П., Лісовська В. Ф., Колодяжна В. К.
407	Штепівка	Лебединський	»	»	»	Сачко П. Т., Сосницька Т. П.
				1952 1953	Сумський пед. ін-т	Кіптенко П. Ф.
408	Козельне	Недригайлівський	»	1949	Лебединський учит. ін-т	Блага Л. М.
409	Грунь	Лебединський	»	1954	»	Божко Н. Г., Щип К. Т.
410	Ворожба	»	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Сачко П. Т., Сосницька Т. П.
411	Великий Вистороп	»	»	1949	Лебединський учит. ін-т	Чугай О. М., Оберемко А. І., Величко Г. М., Громова Т. А.
412	Капустинці	Липоводолинський	»	»	»	Ковалько В. Г.
413	Курган	Лебединський	»	»	»	Ковалько В. Г., Пасашко О. І., Стрижаченко М. М., Лісник Г. П.
				1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Сачко Н. Т., Сосницька Т. П.
414	Боромля	Тростянецький	»	1949	Лебединський учит. ін-т	Романика М. П., Оберемко А. І.
				1951	Сумськнй пед. ін-т	Троцька Г. Д.
				1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Ковтун Л. О.
415	Бірки	Гадяцький	Полтавська	1953	Сумський пед. ін-т	Суржик М. 1.
416	Гудимівка	Лебединський	Сумська	1949	Лебединський учит. ін-т	Голуб Л. Ф., Радченко М. П., Блага Л. М.
417	Білка	Тростянецький	»	»	»	Величко Г. М.
418	Боброве	Лебединський	»	»	»	Блага Л. М., Радченко М. П., Голуб Л. Ф.
419	Мартинівка	Тростянецький	»	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Гелетій О. О., Федоренко Я. С., Ярмоленко М. М.
420	Климентове	Охтирський	»	»	Харківський держ. ун-т	Богданова О. В.
421	Веприк	Гадяцький	Полтавська	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Воробйова Р., Матюшенко Н., Глущенко Л.
422	Комиші	Охтирський	Сумська	»	»	Федоренко Я. С., Ярмоленко М. М., Гелетій О. О.
423	Бобрівник	Зіньківський	Полтавська	1951	Полтавський пед. ін-т	Кривчанська М. Ф., Хмара Н. 1., Захарова К. 1.
				1954	»	Швидка Л. І.
424	Журавне	Охтирський	Сумська	1952	Дніпропетровський держ. ун-т	Ярмоленко М. М., Гелетій О. О., Федоренко Я. С.
425	Лютенька	Гадяцький	Полтавська	1958	Полтавський пед. ін-т	Аршинник Г. П.
426	Куземин	Охтирський	Сумська	1951	Харківський пед. ін-т	Полов О. Т.
427	Дейкалівка	Зіньківський	Полтавська	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Маляр В. Г., Пащенко К. С.
				1952	Полтавський пед. ін-т	Іщенко Є. Г., Цюренко Т. М., Мірошниченко В. Л.
428	Пишненки	»	»	1951	»	Кривчанська М. Ф.
429	Котельва	Котелевський	»	1952	»	Прядко Н. В., Кузьмич К. М.
430	Ставкове	Зіньківський	»	»	»	Пацула Є. П., Куценко Д. Г., Кузьмич К. М.
431	Карпівці	Чуднівський	Житомирська	1957	Житомирський пед. ін-т	Шалай З. В., Пилипчук Л. М.
432	Великі Коровинці	»	»	1949	»	Гончарук З. А., Данилюк Ф. П., Уманець А. В.
433	Скраглівка	Бердичівський	»	»	Бердичівський учит. ін-т	Михаленко П. П., Мартинюк Г. І., Шумило Г. К.
				1950	Житомирський пед. ін-т	Мартинюк Г. С., Драчук В. І.
434	Червоне	Андрушівський	»	1953	»	Древа О. М., Копаниця Р. 1.
				1954	»	Шевчук К. В.
435	Лісова Слобідка	Бердичівський	»	1951	Бердичівський учит. ін-т	Сопун К. А., Цвик Б. Я.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
436	Великі Низгірці	Бердичівський	Житомирська	1949	Бердичівський учит. ін-т	Шарун М. Х., Войцехівська Я. П.
437	Велика П'ятигірка	»	»	»	»	Якименко П. Г., Маковецька М. П., Галун В. О.
438	Краснопіль	Чуднівський	»	1951	»	Безуса Г. В., Поліщук М. А.
439	Хажин	Бердичівський	»	1949	»	Крижанівська С. П., Ольшевська В. С.
440	Білопілля	Козятинський	Вінницька	»	Київський держ. ун-т	Тимощук Н. Д.
				1953	Вінницький пед. ін-т	Тростоган М. А.
				»	»	Гаврилюк З. Т.
441	Гнатівка	Хмільницький	»	1949	Чернівецький держ. ун-т	Мазур О. С.
				1955	Вінницький пед. ін-т	Баранюк Г. С.
442	Петриківці	»	»	1951	»	Олійник В., Лучинська Т.
443	Глухівці	Козятинський	»	1949	»	Сорочинська Н.
444	Вишневе	Ружинський	Житомирська	»	Бердичівський учит. ін-т	Ковальчук Л. С., Лапій Л. Г.
445	Великий Острожок	Хмільницький	Вінницька	»	Вінницький пед. ін-т	Мазур М.
446	Чернятинці	»	»	1954	»	Баранюк Л. С.
447	Люлинці	Калинівський	»	1949	»	Коханець Г., Драчевська Н.
448	Кордишівка	Козятинський	»	1955	»	Дацюк І. І.
449	Великий Митник	Хмільницький	»	1953	»	Олійник Є. М., Літун Т. П.
450	Лопатин	Козятинський	»	1949	»	Поповський В. Д.
451	Журавне	Літинський	»	1957	»	Глушко М. С., Рижко А. Й.
452	Грушківці	Калинівський	»	1950	»	Швачко Л. І., Ковальська М. О.
453	Корделівка	»	»	1949	»	Коханець Г., Драчевська Н.
454	Чернятин	»	»	»	»	Богданова Т., Сезонюк Л.
455	Вівсяники	Козятинський	»	»	»	»
456	Бруслинів	Літинський	»	»	»	Петровський В., Романова Н.
457	Мізяків	Калинівський	»	»	»	Мавло А. Ф., Кугай О. Т.
458	Сосни	Літинський	»	»	»	Петровський В., Романова Н.
459	Стара Прилука	Липовецький	»	»	»	Рабинчук М. П.
				1955	»	Гарасимлюк Н. Ф.
460	Дашківці	Літинський	»	1954	»	Прокопенко В. П.
461	Стрижавка	Вінницький	»	1952	»	Лавренюк Н. М., Лисенко С. А.
462	Вахнівка	Липовецький	»	1953	»	Цвігун Л. В., Коліса Н. П.
463	Стадниця	Вінницький	»	1949	»	Вітрук Г. Ф.
464	Почапинці	Жмеринський	»	»	»	Ящук М. В.
				1950	»	»
				1957	»	Григор'єва Є. Т.
465	Вінницькі Хутори	Вінницький	»	1953	»	Зеленько А. С.
466	Оленівка	»	»	1951	»	Паращук Н., Мартинюк З.
467	Широка Гребля	»	»	1952	»	Бевз В. О., Соболевська Л. Н.
468	Комарів	»	»	1950	»	Горовенко Н. Г.
				1955	»	Чернюк Н. І.
469	Яришівка	Тиврівський	»	1951	»	Марчук К. І., Савченко Г. О.
470	Війтівці	Липовецький	»	1953	»	Судома В. С.
471	Рів	Жмеринський	»	1949	»	Антонюк Е., Скачко А.
472	Потоки	»	»	»	»	»
473	Головеньки	Немирівський	»	»	»	Гаража А. М.
474	Лука	»	»	»	»	Горовенко Н. Г., Сіденко М. Н.
475	Міньківці	Андрушівський	Житомирська	1948	Житомирський пед. ін-т	Гайдай В. Я., Шевчук Н. К.
476	Попільня	Попільнянський	»	1954	»	Глоздецька Л. М.
				1961	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й., Олійник Г. П., Можарівська Г. С.
477	Малополовецьке	Фастівський	Київська	1955	Київський пед. ін-т	Бурячок А. А., Чорна М. Л.
478	Паволоч	Попільнянський	Житомирська	1961	Ін-т мовознавства	Марчук Н. Й., Олійник Г. П. Можарівська Г. С.
479	Чорнорудка	Ружинський	»	1949	Бердичівський учит. ін-т	Петрівська О. Ф.
480	Чубинці	Сквирський	Київська	1950	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Хакало Г. К., Цвілій Л. І.
481	Трубіївка	Ружинський	Житомирська	1957	Житомирський пед. ін-т	Дубравська Л. Й., Третяк Т. Т.
482	Шамраївка	Сквирський	Київська	1950	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Хакало Г. К., Цвілій Л. І.
483	Ружин	Ружинський	Житомирська	1953	Бердичівський учит. ін-т	Шевченко Л. М., Нутер М. П.
484	Сквира	Сквирський	Київська	1952	Ін-т мовознавства	Задорожна Л. М., Лук'яненко Н. П., Усенко Г. К., Кашка М. І.
485	Тхорівка	»	»	»	»	»
486	Немиринці	Ружинський	Житомирська	1953	Бердичівський учит. ін-т	Жабокрицька Є. М.
487	Морозівка	Погребищенський	Вінницька	1949	Вінницький пед. ін-т	Понз Т. А., Гаража А. М.
488	Горобіївка	Сквирський	Київська	1952	Ін-т мовознавства	Задорожна Л. М., Лук'яненко Н. П., Усенко Г. К., Кашка М. І.
489	Старостинці	Погребищенський	Вінницька	1949	Вінницький пед. ін-т	Гаража А. М., Понз Т. А.
490	Логвин	Володарський	Київська	1950	Київський пед. ін-т	Логвиненко О. І.
491	Станилівка	Погребищенський	Вінницька	1953	Вінницький пед. ін-т	Некротюк Л. Ю., Галамай Н. В.
492	Борщагівка	»	»	1950	»	Дацюк І. І.
493	Косівка	Володарський	Київська	1955	Київський пед. ін-т	Бурячок А. А., Чорна М. Л.
494	Адамівка	Погребищенський	Вінницька	1957	Вінницький пед. ін-т	Сорока М., Мельник М., Фатєєва В. І.
495	Лобачів	Володарський	Київська	1958	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Бойко В. М., Квітка З. І., Поліщук С. П.
496	Спичинці	Погребищенський	Вінницька	1953	Вінницький пед. ін-т	Миколайчук Я. С., Лисенко С. А.
497	Михайлівка	Тетіївський	Київська	1952	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Колісниченко Г. О.
498	Зозів	Липовецький	Вінницька	1953	Вінницький пед. ін-т	Осаулюк Т.
499	Богданівка	»	»	»	»	Багрій В. Д., Штопко Н. Г.
500	Скала	Погребищенський	»	1959	»	Штуль П. М.
501	Дібрівка	Тетіївський	Київська	1952	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Яценко М. Я.
502	Якимівка	Іллінецький	Вінницька	1957	Вінницький пед. ін-т	Гарасимлюк Н. Ф., Розумнюк Г. Ф.
503	Липовець	Липовецький	»	1953	»	Козинська Л. І.
504	Кривчунка	Жашківський	Черкаська	1954	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Яценко М. Я., Слюсаренко О. Г.
505	Лукашівка	Монастирищенський	»	1956	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С.
506	Бабин	Іллінецький	Вінницька	1950	Вінницький пед. ін-т	Красницька Т. Ф.
507	Івахни	Монастирищенський	Черкаська	1956	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Валько Л. О., Шевченко І. П.
508	Жорнище	Іллінецький	Вінницька	1950	Вінницький пед. ін-т	Павленко Г. Г., Топчій В. М.
509	Підвисоке	»	»	1957	Дашівська СШ	Чагорська А. А.
510	Кальник	»	»	1950	Вінницький пед. ін-т	Бекер Г. Й., Генсіровська Є. Й.
511	Теолин	Монастирищенський	Черкаська	1956	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С.
512	Перегонівка	Обухівський	Київська	1951	Київський держ. ун-т	Науменко Л. С.
513	Саливонки	Васильківський	»	1956	»	Могила А. П.
514	Слобода	Кагарлицький	»	1952	»	Лісовська Г. Т., Завгородня В. Д.
515	Іванівка	Білоцерківський	»	»	»	Зелінська В. С., Москаленко Л. П.
516	Піщана	»	»	1951	»	Лавриненко Д. В., Овчаренко М.
517	Фурси	»	»	»	»	Берестова О., Овчаренко М.
518	Запруддя	Рокитнянський	»	1952	»	Крицька Г. А.
519	Коженики	Білоцерківський	»	1951	»	Лавриненко Д. В.
520	Житні Гори	Рокитнянський	»	1952	»	Брацейко Л. А.
521	Землянка	Кагарлицький	»	»	»	Животкова З. К., Науменко Л. С., Завгородня В. Д., Лісовська Г. Т.
522	Озерна	Білоцерківський	»	1951	»	Лавриненко Д. В.
523	Синява	Рокитнянський	»	1952	»	Животкова З. К., Брацейко Л. А., Більська Т. Г., Крицька Г. А.
524	Карапиші	Миронівський	»	1950	»	Соломаха І.
525	Миронівка	»	»	1949	»	»
526	Тадіївка	Володарський	»	1952	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Аврамчук А. А.
527	Тараща	Таращанський	»	1951	Київський держ. ун-т	Прокопенко О. М., Хамайко Г. І.
528	Бородані	Богуславський	»	»	»	Мацібура К. Г., Ярмоленко Т. С., Роденко Г. А.
529	Ріжки	Таращанський	»	1956	»	Могила А. П.
530	Дешки	Богуславський	»	1951	»	Мацібура К. Г., Роденко Г. А., Ярмоленко Т. С.
531	Іванівка	Ставищенський	»	1959	Вінницький пед. ін-т	Реп'ях С. П.
532	Бране Поле	Богуславський	»	1951	Київський держ. ун-т	Бурян Л. П., Козюра Т. Ф., Ярмоленко Г. С.
533	Велика Березянка	Таращанський	»	»	»	Коптілов В. В., Коваленко М. О.
534	Розкішна	Ставищенський	»	1952	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Шолом П. Я., Мацепура М. П.
535	Чапаєвка	Таращанський	»	1951	Київський держ. ун-т	Коптілов В. В., Коваленко М. О.
536	Щербашинці	Богуславський	»	»	»	Бурян Л. П., Козюра Т. Ф., Ярмоленко Т. С.
537	Боярка	Лисянський	Черкаська	1955	Ін-т мовознавства	Луценко Г. І., Задорожна О. Д.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
538	Розумниця	Ставищенський	Київська	1952	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Шолом П. Я., Мацепура М. П.
539	Тинівка	Жашківський	Черкаська	1953	Черкаський пед. ін-т	Поліщук Г. П., Осипенко О. К.
				1957	»	Дерев'янко Н. І.
540	Будище	Лисянський	»	1955	Ін-т мовознавства	Задорожна О. Д., Луценко Г. І.
541	Яблунівка	»	»	1957	Черкаський пед. ін-т	Тодосієнко Н. О.
				1959	»	Ткалич Л. Г., Павличук О. М.
542	Охматів	Жашківський	»	1958	»	Гончаренко В. О.
				»	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Бондаренко Н. І., Колісник Є. А., Осауленко О. Ф.
543	Русалівка	Маньківський	»	1955	»	Лисенко П. С.
544	Неморож	Звенигородський	»	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
545	Конела	Жашківський	»	1954	Київський пед. ін-т	Парасунько В. С., Слюсаренко О. І., Яценко М. Я.
546	Кривець	Маньківський	»	1952	Черкаський пед. ін-т	Горб М. Р., Явдощенко Н. П.
547	Лісове	Тальнівський	»	1955	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Слободиник Л. П., Шляховий В. Г.
548	Григорівка	Канівський	»	1950	Київський держ. ун-т	Левченко Н. І., Харченко Т. О.
549	Пологи-Вергуни	Переяслав-Хмельницький	Київська	1952	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Савченко Г. С., Ставицький О. Ф., Овчаренко М. Ф.
550	Балико-Щучинка	Кагарлицький	»	1951	Київський держ. ун-т	Гедлевська В. О., Котирло В. К.
551	Богдани	Золотоніський	Черкаська	1953	»	Животкова З. К.
552	Хоцьки	Переяслав-Хмельницький	Київська	1951	»	Русанівський В. М.
553	Бучак	Канівський	Черкаська	»	»	Святенко Т. І.
554	Македони	Миронівський	Київська	1949	»	Карпенко Г. П.
				1951	»	Антощенко І. П., Билок Г. П., Боровик К. С.
555	Софіївка	Золотоніський	Черкаська	1953	»	Животкова З. К.,
556	Маслівка	Миронівський	Київська	1950	»	Соломаха Г.
557	Келеберда	Канівський	Черкаська	1953	»	Животкова З. К.
558	Піщане	Золотоніський	»	1954	Полтавський пед. ін-т	Кривошея Т. С.
559	Копіювата	Канівський	»	1951	Київський держ. ун-т	Святенко Т. І.
560	Конончa	»	»	»	»	»
561	Домантове	Золотоніський	»	1950	Черкаський пед. ін-т	Семеняга М. П., Жук М. Ф., Андрущенко М. Я.
562	Софіївка	Черкаський	»	1958	»	Шевченко М. П.
563	Лозівок	»	»	1953	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Зеленська В. Т., Цушко Р. Т.
564	Сотники	Корсунь-Шевченківський	»	1954	»	Лисенко П. С.
565	Дахнівка	Черкаський	»	1949	Черкаський пед. ін-т	Нечаєва Г. І., Нужна Н. О., Ющенко Г. М.
566	Набутів	Корсунь-Шевченківський	»	1950	»	Гончар У. Ю., Пузько Г. В.
567	Корсунь-Шевченківський	»	»	1951	»	Нестеровська Т. Г., Пузько Г. В.
568	Старосілля	Городищенський	»	»	»	Бердонова О. Д., Дирдора Н. З., Федоренко О. А.
569	Руська Поляна	Черкаський	»	»	»	Гаркун Л., Невердовська М.
570	Шендерівка	Корсунь-Шевченківський	»	1954	Ін-т мовознавства	Лисенко П. С., Петрова Л. О., Гнашук Г. А., Скрипник П. С.
571	Завадівка	»	»	1950	Черкаський пед. ін-т	Власенко Л. Ю.
572	Дубіївка	Черкаський	»	»	»	Сидоренко І. Я., Червоненко І. П.
				1953	Ін-т мовознавства	Паламарчук Л. С., Лаврінчук Т. Г.
573	Сухини	Корсунь-Шевченківський	»	1951	Черкаський пед. ін-т	Ведмідь Я. С.
574	Набоків	Городищенський	»	»	»	Власенко Л. Ю., Осавуленко Л. А.
575	Буда-Орловецька	»	»	1957	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Коваленко В. Г., Коломієць Н. І.
576	Дирдин	Городищенська міскрада	»	1951	Черкаський пед. ін-т	Федорченко О. І., Григорук Д. М.
577	Балаклія	Смілянський	»	1950	»	Щербатюк О. Я.
				»	»	Білостоцька Г. П.
578	Вербівка	Городищенський	»	1949	»	Гончар В. Ф.
				»	»	Хижа Н. М.
579	Шевченкове	Звенигородський	»	»	»	Гончар В. Ф.
580	В'язівок	Городищенський	»	1950	»	Чорна Є. О., Онуфрієнко Г. М.
				1960	Київський держ. ун-т	Осауленко О. Ф.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
581	Мельниківка	Смілянський	Черкаська	1949	Черкаський пед. ін-т	Перебийніс Г. Я., Леонтович Л. І.
582	Велика Яблунівка	»	»	1953	Ін-т мовознавства	Паламарчук Л. С., Лаврінчук Т. Г., Овчаренко М. Ф.
				1954	»	Левченко З. Я., Бойко М. С.
583	Санжариха	»	»	1949	Черкаський учит. ін-т	Кубрушко О. М., Кубрушко О. П.
584	Княжа	Звенигородський	»	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
585	Сигнаївка	Шполянський	»	1953	Черкаський пед. ін-т	Дудченко О. М., Рильська Л. Г., Поліщук Г. В.
586	Самгородок	Смілянський	»	1950	»	Сокуренко П. Т.
587	Золотоношка	Драбівський	»	1953	Київський держ. ун-т	Кучеренко І. К., Лебединець Г. С., Майданник О. Я., Мимрук М. Н., Фастиківська Г. О.
588	Яблуневе	Оржицький	Полтавська	1951	»	Кріт В. О., Лаврінчук Т. Г.
589	Білоусівка	Драбівський	Черкаська	1953	»	Кучеренко І. К., Майданник О. Я., Фастиківська Г. О.
590	Ісківці	Лубенський	Полтавська	1951	»	Бордіженко Ф. М., Ставицький О. Ф.
591	Мехедівка	Драбівський	Черкаська	1953	»	Кучеренко І. К., Майданник О. Я., Фастиківська Г. О.
592	Чевельча	Оржицький	Полтавська	1951	»	Кріт В. О., Лаврінчук Т. Г.
593	Скориківка	Золотоніський	Черкаська	1950	Черкаський пед. ін-т	Жук М. Ф.
594	Лукім'я	Оржицький	Полтавська	1954	Полтавський пед. ін-т	Пащенко Г. В., Вахній Н. Г.
595	Богуславець	Золотоніський	Черкаська	1953	Черкаський пед. ін-т	Вакуловський М. С.
596	Хрестителеве	Чорнобаївський	»	1951	»	Вербицька М. В., Рябуха Я. В.
597	Старий Калкаїв	Семенівський	Полтавська	»	»	Гайдук І. П.
598	Лукашівка	»	»	1952	Полтавський пед. ін-т	Гончарова Г.
599	Мала Бурімка	Чорнобаївський	Черкаська	1950	Черкаський пед. ін-т	Моложава А. І., Тупицька В. Г.
600	Кропивна	Золотоніський	»	1951	»	Жук М. Ф., Миляцький М. К., Семеняга М. П.
601	Малі Канівці	Чорнобаївський	»	1954	»	Ганненко Л. В., Обихід Г. М.
602	Оболонь	Семенівський	Полтавська	1952	Харківський держ. ун-т	Кропивка Л. І.
603	Чапаєвка	Золотоніський	Черкаська	1949	Київський держ. ун-т	Ляшенко К., Прокопенко М.
604	Мельники	Чорнобаївський	»	1950	Черкаський пед. ін-т	Березняк В. І.
605	Старий Коврай	»	»	1955	»	Удод С. Я., Лобода В. В.
606	Дем'янівка	Семенівський	Полтавська	1952	»	Сухенко М. К., Невердовська М. М.
607	Іркліїв	Чорнобаївський	Черкаська	1954	»	Калиниченко М. І.
608	Васютинці	»	»		»	Лила Є. М.
609	Червона Слобода	Черкаський	»	1953	»	Бикоріз Н. І.
610	Вереміївка	Чорнобаївський	»	1951	»	Михайленко В. Й.
611	Жовнине	»	»	1950	»	Осавуленко Т.
612	Сагунівка	Черкаський	»	»	»	Шапошник П. П., Олійник Л. П.
613	Нечаївка	»	»	»	»	Капосліз М. О.
614	Топилівка	Чигиринський	»	1953	»	Піскова В. С., Корнівецька К. Т.
				1959	»	Петриченко В. Ф.
615	Тиньки	»	»	1953	Дніпропетровський держ. ун-т	Попурій В. М.
616	Зам'ятниця	»	»	1951	»	Кучер Н., Ігнатик В., Кузьменко Н.
617	Жаботин	Кам'янський	»	1953	»	Лук'яненко М. П.
618	Красносілля	Чигиринський	»	1955	»	Лавецька Г. А., Сироткіна І. І.
				»	Черкаський пед. ін-т	Вакула Г. Г.
619	Суботів	»	»	1954	Кіровоградський пед. ін-т	Хоменко Л. Г.
620	Матвіївка	»	»	1953	»	Поліщук Ф. В.
621	Стецівка	»	»	1966	Дніпропетровський держ. ун-т	Кучер Н., Ігнатик В., Кузьменко Н.
622	Кам'янка	Кам'янський	»	1957	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Коломієць Н. І., Коваленко В. Г.
623	Оріхівка	Лубенський	Полтавська	1953	»	Варченко І. О.
624	Гаркушинці	Миргородський	»	1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Лозова Т. В.
625	Гоголеве	Великобагачанський	»	»	»	Безуглий М. М., Лозова Т. В.
626	Березняки	Хорольський	»	1953	»	Нашивана Н. П.
627	Шишаки	»	»	»	»	Скляр Г. Г.
628	Велика Багачка	Великобагачанський	»	1955	Полтавський пед. ін-т	Гаркавченко Е. Н., Варава Л. Г., Дусик М. П., Коланчук Г. Ф.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
629	Хильківка	Хорольський	Полтавська	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Ліщина Т. С., Рожкевич І. В.
				1959	Полтавський пед. ін-т	Заїка Л. І., Овсій І. О., Яременко Н. І.
630	Вишняки	»	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Рожкевич І. В., Олешко Г. М., Ліщина Т. С.
631	Сагайдак	Шишацький	»	»	»	Вилко Г. М., Твердохліб З. Г.
632	Білоцерківка	Великобагачанський	»	1950	Полтавський пед. ін-т	Остапець Є. Ф., Сюрсюнов В. Г.,
				1951	Харківський пед. ін-т	Колісник С. Ф.
633	Семенівка	Семенівський	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Рожкевич І. В., Олешко Г. М., Ліщина Т. С.
634	Заїчинці	»	»	»	»	Чайка І. Д., Макаренко Г. Г.
635	Запсілля	Великобагачанський	»	1952	Полтавський пед. ін-т	Жадан Г. П., Васюк Г. Х., Кузьмич К. М.
636	Федорівка	Глобинський	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Страшко К. С., Липаткіна Т. О., Пивоніс М. П.
637	Великі Кринки	»	»	»	»	»
				1952	Полтавський пед. ін-т	Іванова О. Х., Повниця Г. С., Кузьмич К. М.
638	Горби	»	»	»	»	Щербак О. Д., Скоморох Р. К., Ващенко Т. М., Кузьмич К. М.
639	Глобине	»	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Страшко К. С., Пивоніс М. П., Липаткіна Т. О.
640	Шамраївка	Решетилівський	»	1952	Полтавський пед. ін-т	Дорошенко А. І., Магда А. М., Кузьмич К. М.
641	Погреби	Глобинський	»	»	»	Ващенко Т. М., Скоморох Р. К., Щербак О. Д., Кузьмич К. М.
642	Градизьк	»	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Євтушенко Т. А., Литовченко Г. К., Вилко Г. М.
643	Запсілля	Кременчуцький	»	1948	»	»
				1952	Полтавський пед. ін-т	Юрченко А. С.
644	Козельщина	Козельщинський	»	1950	Дніпропетровський держ. ун-т	Жолобенко Л. В.
645	Вільна Терешківка	Кременчуцький	»	1952	Полтавський пед. ін-т	Данилейко Н. К., Горайко Л. П.
646	Дмитрівка	»	»	1950	Дніпропетровський держ. ун-т	Чайка І. Д., Макаренко Г. Г.
				1952	Полтавський пед. ін-т	Даиилейко Н. К., Горайко Л. П.
647	Кобелячок	»	»	1950	Дніпропетровський держ. ун-т	Макаренко Г. Г., Чайка І. Д.
648	Подорожнє	Світловодський	Кіровоградська	»	»	Олійник Н. Г., Курінна М. Я., Шаповал О. Т.
649	Колонтаїв	Краснокутський	Харківська	1954	Полтавський пед. ін-т	Гришко Р. І.
650	Опішня	Зіньківський	Полтавська	1951	»	Кривчанська М. Ф.
				»	Дніпропетровський держ. ун-т	Гапошкіна Л. М.
				1954	Полтавський пед. ін-т	Ємець Н. Й.
651	Жоржівка	Шишацький	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Явтушенко Г. І., Лісовська В. Ф.
652	Велика Рублівка	Котелевський	»	1955	Полтавський пед. ін-т	Куділа Н. Ф., Волошин Л. І.
653	Гоголеве	Шишацький	»	1952	»	Маляр П. П., Линник К. Д., Доценко Н. О., Мельченко Т. П., Кузьмич К. М.
				1954	»	Білоброва Л. Д.
654	Диканька	Диканський	»	»	»	Прудченко Л. С., Капшук В. Ф., Хоменко В. П.
655	Діброва	Котелевський	»	»	»	Конотоп В. І.
656	Нова Кочубеївка	Чутівський	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Ресенчук Л. А., Доронченкова М. П., Нашиванова Н. П.
657	Піщане	Решетилівський	»	»	»	Зубаха К., Сороколіт Н., Скробіна О.
658	Байрак	Диканський	Полтавська	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Литовченко Г. К., Шиян Т. Н.
659	Петрівка	Полтавський	»	»	»	Ковтун Л. О.
660	Братешки	Решетилівський	»	1954	»	Шевченко О., Коврига Р.
661	Сторожове	Чутівський	»	1951	»	Ресенчук Л. А., Доронченкова М. П., Нашиванова Н. П.
662	Куликове	Полтавський	»	»	»	»
				1959	Полтавський пед. ін-т	Колнобрицька Л. О., Скалацький К. Г., Вахній Н. Г.
663	Супрунівка	»	»	1951	»	Кусакіна Т. Д.
664	Решетилівка	Решетилівський	»	1954	»	Литовченко О. І.
665	Мачухи	Полтавський	»	1951		Каплун Л. І., Ландар Г. П
666	Заворскло	»	»	1954	»	Решітник Л. Ф.
667	Курилехівка	»	»	»	Дніпропетровський держ. ун-т	Житник О.
668	Кошманівка	Машівський	»	1951	Полтавський пед. ін-т	Вахній Н. Г.
696	Машівка	»	»	»	»	»
				1952	»	Видюк Л. М., Каралюченко Г. П.
670	Лелюхівка	Новосанжарський	»	1950	»	Рогозін Л. Л., Рибалка О. І.
				1951	»	Рогозін Л. Л.
671	Мала Перещепина	»	»	1950	»	Лагода В. П., Каниболоцька К. І.
				1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Киреєва Л. І., Красуцька Т. Л.
672	Кустолово-Суходілка	Машівський	»	1952	Полтавський пед. ін-т	Рубан В. О., Каненська Н. М., Клочко В. Є.
673	Бережнівка	Кобеляцький	»	1954	Дніпропетровський держ. ун-т	Педан Н. Ю., Демченко Г. Г.
674	Білики	»	»	»	»	»
675	Драбнівка	Новосанжарський	»	1951	»	Ковтун Л. О., Іванисенко Л. Ф.
676	Павлівка	Машівський	»	1955	Полтавський пед. ін-т	Соколик Л. Ф., Бігун Н. П.
677	Чапаєвка	Козельщинський	»	1952	»	Масич І. О., Тараненко С. С., Кузьмич К. М.
678	Сухинівка	Кобеляцький	»	1951	Дніпропетровський держ. ун-т	Груєнко У. Я., Коровко Т. С., Гиригієва А. А.
679	Нехвороща	Новосанжарський	»	1956	Полтавський пед. ін-т	Миколаєнко О. В.
680	Котівка	Магдалинівський	Дніпропетровська	1949	Дніпропетровський держ. ун-т	Терещенко Н. В., Какуша К. Н., Макаренко Г. Г., Шрамко В. Ф.
681	Дмухайлівка	»	»	»	»	»
682	Лівобережна Сокілка	Кобеляцький	Полтавська	1950	»	Мацак М. П., Бугрименко М. Ф., Прокопенко Л. П.
683	Бабайківка	Царичанський	Дніпропетровська	1948	»	Солоха А. М., Салкуцан О. Г.
684	Виноградівка	Магдалинівський	»	1949	»	Страшко К. С., Салкуцан О. Г., Педько М. О., Жолобенко Л. В.
685	Станіславчик	Жмеринський	Вінницька	»	Вінницький пед. ін-т	Кулик Н. Д.
686	Василівка	Тиврівський	»	1957	»	Павлуша С. Є.
687	Дзвониха	»	»	1953	»	Бевз В. О., Соболевська Л. Н.
688	Велика Бушинка	Немирівський	»	1949	»	Веднбіда О.
689	Красне	Тиврівський	»	1951	»	Миљко В.
690	Рогізна	»	»	1949	»	Грицун А. А.
691	Копистирин	Шаргородський	»	1950	»	Кулик Н. Д., Клубкова Л. В.
692	Печера	Тульчинський	»	1951	»	Рибалко Л. Х.
693	Мурафа	Шаргородський	»	1950	»	Кулик Н. Д., Клубкова Л. В.
694	Гриненки	Немирівський	»	1952	»	Багрій В.
695	Деребчин	Шаргородський	»	1950	»	Пустильник Г. М., Охріменко М. Л.
696	Левківці	Тульчинський	»	1951	»	Гудзенко Л. К.
				1959	»	Колесник І. С.
697	Хоменки	Шаргородський	»	1950	»	Пазюченко М. А., Охріменко М. Л.
698	Копіївка	Тульчинський	»	1951	»	Літун Т. П.
699	Лозова	Шаргородський	»	1950	»	Чубенко Н. А., Ткаченко Т. Я.
700	Біляни	Могилів-Подільський	»	»	»	»
701	Калитинка	Шаргородський	»	»	»	Охріменко М. Л., Хоменко Б. В., Пазюченко М. А.
702	Горишківка	Томашпільський	»	»	»	Лиса Л. В.
703	Білоусівка	Тульчинський	»	1952	»	Літун Т. П.
704	Тиманівка	»	»	1951	»	Харчук Л. І., Пльонсак О. Ю.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
705	Антонівка	Томашпільський	Вінницька	1951	Вінницький пед. ін-т	Ковальська М. О., Швачко Л. І.
706	Борівка	Могилів-Подільський	»	1952	»	Судома В. С., Кушнір Л. З.
707	Шарапанівка	Крижопільський	»	1951	»	Харчук Л. І., Пльонсак О. Ю.
708	Сокіл	Могилів-Подільський	»	1950	»	Рибалко Л. Х., Кириленко Г. О.
709	Гнатків	Томашпільський	»	»	»	Химич Є. Ф.
710	Марківка	»	»	»	Одеський пед. ін-т	Гіньківська Л. К.
				1953	Вінницький пед. ін-т	Пльонсак О. Ю., Літун Т. П.
711	Бабчинці	Могилів-Подільський	»	1950	»	Рибалко Л. Х., Кириленко Г. О.
712	Клембівка	Ямпільський	»	»	»	Лиса Л. В.
713	Нетребівка	Томашпільський	»	1951	»	Ковальська М. О., Швачко Л. І.
714	Радянське	Крижопільський	»	1950	»	Поповський В. Д.
715	Писарівка	Ямпільський	»	1952	»	Прокоф'єва Н. В., Сливка А. Д.
716	Гарячківка	Крижопільський	»	1951	»	Хоменко Б. В., Мацієвський П. І., Поповський В. Д.
717	Михайлівка	Ямпільський	»	»	»	Вергелес Д. А., Таранівський Г. П.
718	Гальжбіївка	»	»	1950	»	Сезонюк Л. В.
719	Довжок	»	»	1952	»	Прокоф'єва Н. В., Сливка А. Д.
				1950	»	Гаража А. М., Чорноморець Г. Д.
				1952	Чернівецький держ. ун-т	Гаврилюк К. Й.
720	Миролюбівка	Піщанський	»	1950	Вінницький пед. ін-т	Луценко К. К.
721	Дмитрашківка	»	»	»	»	»
722	Велика Кісилиця	Ямпільський	»	1949	Київський держ. ун-т	Топольницький А. С.
				1950	Вінницький пед. ін-т	Чорноморець Г. Д., Гаража А. М.
723	Студена	Піщанський	»	1949	»	Гайдак Н. П.
724	Загнітків	Кодимський	Одеська	1950	»	»
725	Юрківці	Немирівський	Вінницька	1952	»	Лиса Л. В., Химич Є. Ф.
726	Тарнава	Монастирищенський	Черкаська	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
727	Райгород	Немирівський	Вінницька	1952	Вінницький пед. ін-т	Лиса Л. В., Химич Є. Ф.
728	Карбівка	Гайсинський	»	1955	»	Поповський В. Д.
729	Гранів	»	»	»	»	»
730	Христинівка	Христинівський	Черкаська	»	Черкаський пед. ін-т	Новицька Г. Є.
731	Щурівці	Гайсинський	Вінницька	1951	Вінницький пед. ін-т	Пазюченко М. А.
732	Краснопілка	»	»	1955	»	Охріменко М. Л.
733	Степашки	»	»	»	»	Пазюченко М. А.
734	Кіблич	»	»	»	»	Охріменко М. Л., Лобода Г. І.
735	Шельпахівка	Христинівський	Черкаська	1956	Київський держ. ун-т	Могила А. П.
736	Оляниця	Тростянецький	Вінницька	1953	Вінницький пед. ін-т	Пльонсак О. Ю., Літун Т. П.
737	Соболівка	Теплицький	»	1949	»	Луценко К. К.
738	Бджільна	»	»	»	»	Луценко К. К., Максим'юк Р. В.
739	Савинці	Тростянецький	»	1951	»	Лиса Л. В., Химич Є. Ф.
740	Буди	»	»	»	»	Химич Є. Ф.
741	Кошаринці	Бершадський	»	1955	»	Колесник І. С.
742	Маньківка	»	»	1956	Маньківська 7-річна школа	Бойко С. Д.
				1957	Крушинівська 7-річна школа	Кирилюк О. С.
743	Шляхова	»	»	1955	Вінницький пед. ін-т	Дацюк І. І.
744	Цибулівка	Тростянецький	»	1953	»	Мацієвський П. І., Соболевська Л. Н.
745	Бершадь	Бершадський	»	1957	Флоринська 7-річна школа	Тартачна Є. П.
				1958	Кошаринецька 7-річна школа	Матвійчук М. Ю.
746	Ставки	»	»	1950	Вінницький пед. ін-т	Кушнір К. І.
747	Бондурівка	Чечельницький	»	1951	»	Поповський В. Д.
748	Лісниче,	Бершадський	»	1955	»	Колесник І. С.
749	Луги	Чечельницький	»	1951	»	Кириленко Г. О., Сливка А. Д.
750	Тартак	»	»	»	»	»
751	Бандурове	Гайворонський	Кіровоградська	1952	»	Сасинович Е. С.
752	Серби	Кодимський	Одеська	1949	Одеський держ. ун-т	Солодовник А. Д., Стародуб В. А.
753	Концеба	Савранський	»	1957	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Довгопол С. Ф., Кулинич М. М.
754	Грабове	Кодимський	»	1949	Одеський держ. ун-т	Боровська Н. А., Москаленко Н. А.
755	Будеї	»	»	1954	»	Арварта Ф. С.
756	Перейма	Балтський	Одеська	1955	Одеський держ. ун-т	Кравченко М. С.
757	Крижовлин	»	»	»		Короташ М. П.
758	Іваньки	Маньківський	Черкаська	1958	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Бондаренко Н. Г., Колісник Є. А., Осауленко О. Ф.
				»	Черкаський пед. ін-т	Тодосієнко Н. О.
759	Дзендзелівка	»	»	1952	Київський пед. ін-т	Левченко З. Ю.
				1955	Черкаський пед. ін-т	Бабенко Н. Ф.
760	Новоселиця	Катеринопільський	»	1950	»	Тупицька В. Г., Онуфрієнко Г. М.
761	Яроватка	Уманський	»	1954	Ін-т мовознавства	Очеретний А. Д., Ковальчук Л. З.
762	Краснопілка	»	»	1952	Київський держ. ун-т	Горобенко Х. М.
763	Мошурів	Тальнівський	»		Черкаський пед. ін-т	Шалимова Г. Ф.
764	Косенівка	Уманський	»	1953	Київський держ. ун-т	Животкова З. К., Черкашина Н. І., Рогожина Н. С., Назаренко Л. І., Сидоренко Н. М., Іванченко Р. Г.
765	Корсунка	Тальнівський	»	1954	Черкаський пед. ін-т	Деркач Л. Й.
766	Ямпіль	Катеринопільський	»	1953	»	Сердюк О. І., Коваленко В. Х.
767	Гереженівка	Уманський	»	1952	Київський держ. ун-т	Горобенко Х. М.
768	Вишнопіль	Тальнівський	»	1953	»	Животкова З. К., Смирнова О. М., Рогожина Н. С., Іванченко Р. Г.
769	Бабанка	Уманський	»	»	»	Животкова З. К., Черкашина Н. І., Смирнова О. М., Рогожина Н. С., Назаренко Л. І.
770	Свердликове	Новоархангельський	Кіровоградська	»	Кіровоградський пед. ін-т	Слюсаренко А. П.
				1957	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г.
771	Томашівка	Уманський	Черкаська	1953	Київський держ. ун-т	Гнатюк Г. М., Тюрменко Г. М., Бакал К. Ф., Крученюк А. М., Олійник С. І.
772	Дубова	»	»	»	»	Животкова З. К., Черкашина Н. І., Назаренко Л. І.
773	Левківка	Новоархангельський	Кіровоградська	1957	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Матвієнко А. М., Ящук Ж. Г.
					Кіровоградський пед. ін-т	Рева В. Д.
774	Текуча	Уманський	Черкаська	1953	Київський держ. ун-т	Животкова З. К., Бакал К. Ф., Тюрменко Г. М., Олійник С. І., Крученюк А. М., Гнатюк Г. М.
775	Антонівка	»	»	»	»	Животкова З. К., Гнатюк Г. М., Крученюк А. М., Олійник С. І.
776	Копенкувате	Новоархангельський	Кіровоградська	1957	Ін-т мовознавства	Матвіяс І. Г., Матвієнко А. М., Ящук Ж. Г.
777	Тернівка	»	»	1958	Київський держ. ун-т	Валиківська Н. Г., Дунда Г. П., Корнієнко В. О.
778	Вербове	Голованівський	»	»	»	Гаркава П. С., Щиренко Т. Й., Житник В. К., Кагарлицький М. Ф.
779	Великі Трояни	Ульяновський	»	»	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Мороз Ф. Ю., Москаленко Л. П.
780	Плоско-Забузьке	Вільшанський	»	»	Київський держ. ун-т	Гаркава П. С., Диренко Т. Й., Житник В. К., Кагарлицький М. Ф.
781	Шепилове	Голованівський	»	»	»	»
782	Новоселиця	Ульяновський	»	»	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Мороз М. Ф., Москаленко Л. Г.
783	Осички	Вільшанський	»	»	Київський держ. ун-т	Бугайова В. А., Гордієнко Л. І., Зінкевич Т. В.
784	Кам'яний Брід	Ульяновський	»	»	Ін-т мовознавства	Брахнов В. М., Мороз М. Ф., Москаленко Л. Г.
785	Котовське	Вільшанський	»	»	Київський держ. ун-т	Бугайова В. А., Гордієнко Л. І., Зінкевич Т. В.
786	Чемерпіль	Гайворонський	»	1959	Вінницький пед. ін-т	Сасинович Е. С.
787	Голоскове	Кривоозерський	Миколаївська	1957	Ін-т мовознавства	Симоненкова Л. М., Довгопол С. Ф., Кулинич М. М.
788	Синюшин Брід	Первомайський	»	1955	Миколаївський пед. ін-т	Бодун Г. Ф.
789	Брід	»	»	»	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Андрухів Р. С.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
790	Михалкове	Кривоозерський	Миколаївська	1957	Ін-т мовознавства	Довгопол С. Ф., Симоненкова Л. М., Кулинич М. М.
791	Грушівка	Первомайський	»	1955	»	Варченко І. О., Андрухів Д. С.
792	Радиванівка	Кам'янський	Черкаська	»	Дніпропетровський ун-т	Лавецька Г. А., Сироткіна І. І.
				»	Черкаський пед. ін-т	Калита Г. І.
793	Лебедин	Шполянський	»	1949	»	Кочерга М. Г.
				1953	»	Дудченко О. М., Рильська Л. Г., Поліщук Г. В.
794	Капустине	»	»	1949	»	Нечаєва Г. І.
795	Вербовець	Катеринопільський	»	1951	»	Вакуленко С. Л., Мотайленко Г. К.
				1954	»	Піхота М. І.
796	Соболівка	Шполянський	»	1949	»	Тимченко А. Т.
797	Лип'янка	»	»	1954	Кіровоградський пед. ін-т	Присяжна О. П.
798	Дібрівка	Новомиргородський	Кіровоградська	1953	Дібрівська 7-річна школа	Кропива М. І.
799	Суха Калигірка	Катеринопільський	Черкаська	»	Черкаський пед. ін-т	Григорук Д. М., Юрченко О. А.
800	Ставидла	Олександрівський	Кіровоградська	1959	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Осауленко О. Ф., Плачинда В. П., Храбан М. І.
801	Надлак	Новоархангельський	»	1953	Кіровоградський пед. ін-т	Тамко Б. Д.
802	Коробчине	Новомиргородський	»	»	Новоархангельська 7-річна школа	Максимова О. І.
				1960	Кіровоградський пед. ін-т	Николенко М. М., Попруженко Л. П.
803	Панчеве	»	»	1954	»	Хоменко Г. П.
				1960	»	Попруженко Л. П., Николенко М. М.
804	Андріївка	Маловисківський	»	1956	Дніпропетровський ун-т	Касяненко К. М., Лісунова Г. В.
805	Маркове	Добровеличківський	» »	1958	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Валиківська Н. Г., Дунда Г. П., Корнієнко В. О.
806	Леніно-Ульянівка	Маловисківський	»	1953	Лозоватська 7-річна школа	Будак М. Г.
				1962	Кіровоградський пед. ін-т	Протас В. О., Борса Г. М.
807	Велика Виска	»	»	»	»	»
808	Сотницька Балка	Новоукраїнський	»	1948	»	Федорченко Р. Л.
809	Глодоси	»	»	1950	»	Хорунжа Г. В., Прядко Н. Ф.
				1953	»	Булієнко В. І.
810	Мар'янопіль	»	»	»	»	Токаренко М. Я.
811	Добровеличківка	Добровеличківський	»	»	Київський держ. ун-т	Федонюк Ф. І.
				1960	»	Бишевець В. Є., Котенко С. Я., Кушевич Л. С., Мойсеєнко Н. П., Новохатський С. В., Плющ О. П., Різниченко М. В.
812	Фурманівка	Новоукраїнський	»	1953	Фурманівська середня школа	Матейленко О. З.
				1960	Київський держ. ун-т	Бишевець В. Є., Котенко С. Я., Кушевич Л. С., Мойсеєнко Н. П., Новохатський С. В., Плющ О. П., Різниченко М. В.
813	Димине	»	»	1950	Кіровоградський пед. ін-т	Ткаченко Л. А.
				1960	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Бишевець В. Є., Котенко С. Я., Мойсеєнко Н. П., Новохатський С. В., Плющ О. П., Кушевич Л. С., Різниченко М. В.
814	Новоукраїнка	»	»	1957	Дніпропетровський ун-т	Горб Г. Й., Грекова Л. А.
815	Рівне	»	»	1954	Рівнянська середня школа	Турчанова В. Г.
				1960	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Бишевець В. Є., Котенко С. Я., Кушевич Л. С., Мойсеєнко Н. П., Новохатський С. В., Плющ О. П., Різниченко М. В.
816	Новопавлівка	Первомайський	Миколаївська	1955	Миколаївський пед. ін-т	Дзюбинська М. В.
817	Новомиколаївка	Новоукраїнський	Кіровоградська	1957	Дніпропетровський ун-т	Горб Г. Г.
818	Лозоватка	Новоукраїнський	Кіровоградська	1960	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Бишевець В. Є., Котенко С. Я., Кушевич Л. С., Мойсеєнко Н. П., Новохатський С. В., Плющ О. П., Різниченко М. В.
				1962	Кіровоградський пед. ін-т	Решетник Н. І., Бабенко Н. П.
819	Софіївка	Первомайський	Миколаївська	1951	Миколаївський пед. ін-т	Ілляшенко А. І.
				1955	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Андрухів Д. С.
820	Любоіванівка	Арбузинський	»	»	»	Варченко І. О., Андрухів Д. С.
821	Мостове	Братський	»	»	Миколаївський пед. ін-т	Котляр О. В.
822	Костувате	»	»	»	»	Примоленко Н. Ф.
823	Червонозорівка	Бобринецький	Кіровоградська	1951	Кіровоградський пед. ін-т	Бондаренко С. І., Самченко О. О., Протас В. О.
824	Цвітне	Олександрівський	»	1957	Дніпропетровський ун-т	Голубнича А. І., Могиленко З. П.
825	Григорівка	Світловодський	»	»	»	Павлова Г. Н., Козина Г. Н.
826	Івангород	Олександрівський	»	1955	»	Волошко В. Г., Дураченко М. С., Тригубенко В. Т.
827	Красносілля	»	»	»	»	Голик Н. М., Бехтер Л. Н.
				1960	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Волошин Н. Г.
828	Іванківці	Знам'янський	»	1950	Кіровоградський пед. ін-т	Подвиженко Г. Я.
				1959	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Осауленко О. Ф., Плачинда В. П., Храбан М. І.
829	Веселий Кут	»	»	1953	Кіровоградський пед. ін-т	Цигульська С. А.
				1962	»	Нечепуренко С. І., Михайленко З. А.
830	Цибулеве	»	»	1950	»	Єфімова О. С.
				1960	Київський держ. ун-т	Могила А. П., Соломаха Л. Л.
831	Дмитрівка	»	»	1950	Кіровоградський пед. ін-т	Ткаченко Л. А.
832	Родниківка	Олександрівський	»	1955	Дніпропетровський ун-т	Голик Н. М., Бехтер О. Н.
				1962	Кіровоградський пед. ін-т	Шевченко В. Д., Чабанюк В. Ф.
833	Кучерівка	Знам'янський	»	1955	»	Чернецька Г. Г.
834	Оситняжка	Кіровоградський	»	1954	»	Умрихіна Н. П.
				1964	»	Шевченко В. Д., Чабанюк В. Ф.
835	Суботці	Знам'янський	»	1954	»	Лисенко Т. Д.
836	Олексіївка	Кіровоградський	»	1957	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Орел Л. Г., Храбан М. І.
837	Світлопіль	Олександрійський	»	1953	Кіровоградський пед. ін-т	Катюженко М. К.
				1957	Дніпропетровський ун-т	Павлова Г. М., Козина Г. М.
838	Підгайці	Кіровоградський	»	1962	Кіровоградський пед. ін-т	Борса Г. М., Бабенко Н. П.
839	Аджамка	»	»	1951	»	Меркотанова Г. І.
				1960	»	Хоменко Н. М., Лукіна О. Ф.
840	Петрокорбівка	Новгородківський	»	1957	Дніпропетровський ун-т	Голубнича А. І., Могиленко З. П.
841	Крупське	Кіровоградський	»	1950	Київський держ. ун-т	Плачинда С. П.
				1960	Кіровоградський пед. ін-т	Лукіна О. Ф., Хоменко Н. М.
842	Первозванівка	»	»	1957	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Орел Л. Г., Храбан М. І.
843	Вершино-Кам'янка	Новгородківський	»	1956	Дніпропетровський ун-т	Коврига Р. І., Шевченко О. І.
844	Верблюжка	»	»	1954	Криворізький пед. ін-т	Плосконіс О. Г., Соколенко Л. М. Юшкевич О. Н.
845	Козирівка	»	»	1957	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Орел Л. Г., Храбан М. І.
846	Новгородка	»	»	1956	Дніпропетровський ун-т	Коврига Р. І., Шевченко О. І.
847	Нечаївка	Компаніївський	»	1953	Кіровоградський пед. ін-т	Риндя М. Г.
				1955	»	Дяченко Д. П.

№ населеного пункту	Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	Рік запису	Установа — організатор запису	Записувач
848	Інгуло-Кам'ян-	Новгородківський	Кіровоградська	1956	Дніпропетровський ун-т	Мартинюк Р. М., Голуб Є. П.
849	Василівка	Долинський	»	1954	Кіровоградський пед. ін-т	Булах М. А.
850	Живанівка	Компаніївський	»	1953	»	Шальона Г. Т.
				1961	»	Компаніець Т. С., Литвинова Р. І., Лапта В. М.
851	Софіївка	»	»	1953	Нечаївська 7-річна школа	Бублик Т. У.
				1961	Кіровоградський пед. ін-т	Компаніець Т. С., Литвинова Р. І., Лапта В. М.
852	Лозоватка	»	»	1954	»	Шкляревський О. О.
				1961	»	Компаніець Т. С., Литвинова Р. І., Лапта В. М.
853	Великодрюкове	Бобринецький	»	1954	»	Степанова Л. І.
				1961	»	Бондаренко С. І., Самченко О. О., Протас В. О.
854	Олексіївка	»	»	1955	»	Гавриш О. Х.
855	Березуватка	Устинівський	»	1956	Дніпропетровський ун-т	Мартинюк Р. М., Голуб Є. Г.
856	Марфівка	Долинський	»	1953	Кіровоградський пед. ін-т	Бринюк А. Ф.
857	Павлівка	Світловодський	»	1956	Дніпропетровський ун-т	Курінна М. Я., Шаповал О. Т., Олійник Н. Г.
858	Келеберда	Кременчуцький	Полтавська	1950	»	Низенко Т. І., Дуб М. Л., Приходько М. С.
859	Григоро-Бригадирівка	Кобеляцький	»	»	»	»
860	Миронівка	Світловодський	Кіровоградська	»	»	Білецький П. М., Гапошкіна Л. Н., Ковтун Л. О.
861	Павлиш	Онуфріївський	»	1959	Ін-т мовознавства	Варченко І. О., Плачинда В. П., Осауленко О. Ф., Храбан М. І.
862	Попівка	»	»	1950	Дніпропетровський ун-т	Білецький Ф. М., Гапошкіна Л. Н., Ковтун Л. О.
863	Мишурин Ріг	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	»	»	Васик Л. О., Лебедченко С. В., Устименко Н. М.
864	Березівка	Олександрійський	Кіровоградська	»	»	Мірошниченко Л. І., Явтушенко Г. І., Кулик Л.
865	Дівоче Поле	»	»	1953	Криворізький пед. ін-т	Коцюба Н. І., Бальвас О. Г., Качан З. А.
866	Мар'ївка	Онуфріївський	»	1950	Дніпропетровський ун-т	Шепеленко О. А., Білецький С. І., Гребенюк С. М.
867	Ганнівка	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	1948	»	Васик Л. О.
				1957	»	Бовт Р. М., Ісаєва В. М.
868	Червона Кам'янка	Олександрійський	Кіровоградська	1950	»	Білецький С. І., Гребенюк С. М., Шепеленко О. А.
				1953	Кіровоградський пед. ін-т	Суха Г. І.
869	Володимирівка	П'ятихатський	Дніпропетровська	1950	Дніпропетровський ун-т	Коваленко Н. М., Манзюк К. С.
870	Піщаний Брід	Олександрійський	Кіровоградська	1954	Криворізький пед. ін-т	Ревенко Н. І., Деменська В. Д., Дришлюк Р. К.
871	Дмитрівка	П'ятихатський	Дніпропетровська	1950	Дніпропетровський ун-т	Матяш Г. С., Хоменко М. Г.
872	Новий Стародуб	Петрівський	Кіровоградська	1953	Криворізький пед. ін-т	Доценко М. Т., Безпалова П. Т., Сулима Л. С.
873	Жовте	П'ятихатський	Дніпропетровська	1949	»	Лисенко Т. Т.
				1950	Дніпропетровський ун-т	Хоменко М. Г., Олексієнко В. І.
874	Зелене	Петрівський	Кіровоградська	1954	Криворізький пед. ін-т	Сиволап Н. С., Бондаренко Л. Г., Ляшенко Г. О.
875	Лозоватка	П'ятихатський	Дніпропетровськ	1950	Дніпропетровський ун-т	Бут О. М., Мацак М. П., Макаренко Г. Г.
876	Чечеліївка	Петрівський	Кіровоградська	1953	Криворізький пед. ін-т	Добржанська Л. І., Гейко Т. Ф., Ільїна В. О., Спесивцева Р. Т.
877	Жовті Води	Жовтоводська міськрада	Дніпропетровська	1954	»	Величко В. Я., Шаповал Г. П., Липко В. І.
878	Грушуватка	П'ятихатський	»	»	»	Зюзь Л. П., Пицик Л. М., Тонконіг Н. В.
879	Петрове	Петрівський	Кіровоградська	1949	Дніпропетровський ун-т	Мовчан В. Г.
				1953	Криворізький пед. ін-т	Лисогір І. І., Павлиш Н. А., Трайбер Л. З.
				1954	»	Кириченко З. В.
880	Чумаки	П'ятихатський	Дніпропетровська	1960	»	Листопад Т. І., Олійник Л. К., Пономаренко Т. Я.
881	Варварівка	Долинський	Кіровоградська	1954	»	Кушніренко Н. М., Придача Т. М., Лісова М. П.
882	Ганнівка	Петрівський	Кіровоградська	1949	Дніпропетровський ун-т	Бойко В. Г.
				1955	Криворізький пед. ін-т	Скорнякова Н. А.
883	Федоро-Шулічине	Долинський	»	1950	»	Ващенко В. С., Галаган В. М.
884	Новомихайлівка	Софіївський	Дніпропетровська	»	»	Апараніна О. М., Кістерець Н. І., Марченко О. Н., Сагайдак В. П.
885	Катеринівка	Долинський	Кіровоградська	1954	»	Грабовська М. Л., Іванушкіна М. І., Тетянко Р. М.
886	Глеюватка	Криворізький	Дніпропетровська	1957	Дніпропетровський ун-т	Ілляшенко Л. П., Кучеренко С. І.
887	Мар'янівка	»	»	1956	»	Донченко В. Н.
888	Дашківка	Кобеляцький	Полтавська	1949	»	Бугрименко М. Ф.
889	Прядівка	Царичанський	Дніпропетровська	»	»	Какуша К. Н., Макаренко Г. Г., Терещенко Н. В., Шрамко В. Ф.
890	Магдалинівка	Магдалинівський	»	»	»	Жолобенко Л. В., Педько М. О., Салкуцан О. Г., Страшко К. С.
891	Кишеньки	Кобеляцький	Полтавська	1953	»	Шевченко Н. К.
892	Могилів	Царичанський	Дніпропетровська	1949	»	Власенко І. Є., Кайстро В. С., Парикожко Є. І.
893	Бородаївка	Верхньодніпровський	»	1950	»	Васик Л. О., Лебедченко С. В., Устименко Н. М.
894	Шульгівка	Царичанський	»	1949	»	Добржанська Л. І., Какуша К. Н., Макаренко Г. Г., Терещенко Н. В., Шрамко В. Ф.
895	Чаплинка	»	»	»	»	Жолобенко Л. В., Литовченко Г. В., Манзюк К. С., Салкуцан О. Г.
896	Петриківка	»	»	»	»	Добржанська Л. І., Какуша К. Н., Макаренко Г. Г., Терещенко Н. В., Шрамко В. Ф.
897	Якимівка	Верхньодніпровський	»	1957	»	Бовт Р. М., Ісаєва В. М.
898	Миколаївка	Царичанський	»	1949	»	Добржанська Л. І., Маляр В. Г., Яцура Г. Ф., Мішуренко П. Є.
899	Попова Балівка	Дніпропетровський	»	»	»	Добржанська Л. І., Манзюк К. С., Салкуцан О. Г., Жолобенко Л. В., Литовченко Г. К.
900	Вільні Хутори	Верхньодніпровський	»	1950	»	Мацак М. Т., Бут О. М., Макаренко Г. Г.
901	Курилівка	Царичанський	»	1949	»	Добржанська Л. І., Маляр В. Г., Бугрименко М. Ф., Яцура Г. Ф.
902	Кіровське	Дніпропетровський	»	1948	»	Литовченко Г. К.
				1949	»	Стрижикурка В. О., Литовченко Г. К.
903	Верхівцеве	Верхньодніпровський	»	1950	»	Маляр В. Г., Олійник Н. Г., Литовченко Г. К.
904	Василівка	Криничанський	»	»	Криворізький пед. ін-т	Голушко В. М., Лебеденко В. А., Мариненко В. І., Чубенко Н. П.
905	Миколаївка	Дніпропетровський	»	»	Дніпропетровський ун-т	Маляр В. Г., Литовченко Г. К., Олійник Н. Г.
906	Кринички	Криничанський	»	1949	»	Какуша К. Н., Терещенко Н. В., Березовський І. П., Маляр В. Г.
907	Сурсько-Клевцеве	Дніпропетровський	»	1950	»	Мішуренко П., Євтушенко Т., Тарасова Н.
908	Кудашівка	Криничанський	»	»	»	Груєнко У. Я., Дуб М. Л., Яцура Г. Ф.
909	Червоний Маяк	Солонянський	»	»	»	Бугрименко М. Ф., Запорожець Л. І., Проценко Л. Д.
910	Солоне	»	»	1949	»	Чайка І. Д.
911	Смоленка	Криничанський	»	1950	»	Груєнко У. Я., Дуб М. Л., Яцура Г. Ф.
912	Любимівка	Софіївський	»	1954	Криворізький пед. ін-т	Плосконіс О. Г., Соколенко Л. М., Юшкевич О. Н.
913	Письмечеве	Солонянський	»	1950	Дніпропетровський ун-т	Бугрименко М. Ф., Запорожець Л. І., Проценко Л. Д.
914	Широке	»	»	»	»	Євтушенко Т., Тарасова Н., Мішуренко П.
915	Олександропіль	»	»	1949	»	Годько О. Т.
				1950	»	Бугрименко М. Ф., Запорожець Л. І., Проценко Л. Д.
916	Григорівка	»	»	»	»	Євтушенко Т., Мішуренко П., Тарасова Н.
917	Чемерне	Лельчицький	Гомельська БРСР	1964	Ін-т мовознавства	Назарова Т. В.
918	Валавська Рудня	Єльський	»	»	»	»
919	Ничипорівка	Наровлянський	»	»	»	»
920	Кіров	Брагинський	»	»	»	»
921	Зване	Глушківський	Курська РРФСР	»	»	Варченко І. О.
922	Снагость	»	»	»	»	»

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ДО СПИСКУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Адамівка	Погребищенський	Вінницька	494
Аджамка	Кіровоградський	Кіровоградська	839
Алтинівка	Кролевецький	Сумська	171
Андріївка	Маловисківський	Кіровоградська	804
Антонівка	Томашпільський	Вінницька	705
Антонівка	Уманський	Черкаська	775
Архипівка	Семенівський	Чернігівська	8
Бабайківка	Царичанський	Дніпропетровська	683
Бабанка	Уманський	Черкаська	769
Бабин	Іллінецький	Вінницька	506
Бабинці	Бородянський	Київська	284
Бабчинці	Могилів-Подільський	Вінницька	711
Базар	Народицький	Житомирська	63
Байрак	Диканський	Полтавська	658
Бакаївка	Ічнянський	Чернігівська	344
Балаклія	Смілянський	Черкаська	577
Балико-Щучинка	Кагарлицький	Київська	550
Бандурове	Гайворонський	Кіровоградська	751
Баранівка	Малинський	Житомирська	240
Баранівка	Семенівський	Чернігівська	10
Бацмани	Роменський	Сумська	383
Бджільна	Теплицький	Вінницька	738
Бездрик	Сумський	Сумська	406
Бережнівка	Кобеляцький	Полтавська	673
Березівка	Олександрійський	Кіровоградська	864
Березники	Хорольський	Полтавська	626
Березова Лука	Гадяцький	»	394
Березова Рудка	Пирятинський	»	364
Березоточа	Лубенський	»	398
Березуватка	Устинівський	Кіровоградська	855
Березці	Радомишльський	Житомирська	255
Берестівка	Липоводолинський	Сумська	387
Бершадь	Бершадський	Вінницька	745
Бігач	Менський	Чернігівська	106
Біївці	Лубенський	Полтавська	372
Білики	Кобеляцький	»	674
Білка	Тростянецький	Сумська	417
Білогородка	Києво-Святошинський	Київська	294
Білокоровичі	Олевський	Житомирська	39
Білопілля	Козятинський	Вінницька	440
Білоусівка	Драбівський	Черкаська	589
Білоусівка	Тульчинський	Вінницька	703
Білоцерківка	Великобагачанський	Полтавська	632
Біляни	Могилів-Подільський	Вінницька	700
Бірки	Гадяцький	Полтавська	415
Бобер	Поліський	Київська	59
Бобриця	Ємільчинський	Житомирська	210
Бобрівник	Зіньківський	Полтавська	423
Боброве	Лебединський	Сумська	418
Богдани	Золотоніський	Черкаська	551
Богданівка	Липовецький	Вінницька	499
Богодарівка	Чорнухинський	Полтавська	362
Богуславець	Золотоніський	Черкаська	595
Боденьки	Вишгородський	Київська	278
Бондарівка	Коростенський	Житомирська	201
Бондурівка	Чечельницький	Вінницька	747
Борівка	Могилів-Подільський	»	706
Бородаївка	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	893
Бородані	Богуславський	Київська	528
Боромля	Тростянецький	Сумська	414
Борщагівка	Погребищенський	Вінницька	492
Борщів	Радомишльський	Житомирська	254
Бочечки	Конотопський	Сумська	176
Боярка	Лисянський	Черкаська	537
Бране Поле	Богуславський	Київська	532
Братешки	Решетилівський	Полтавська	660
Бригинці	Козелецький	Чернігівська	311
Брід	Первомайський	Миколаївська	789
Бруслинів	Літинський	Вінницька	456
Буда-Варовичі	Поліський	Київська	52
Буда-Орловецька	Городищенський	Черкаська	575
Будеї	Кодимський	Одеська	755
Буди	Тростянецький	Вінницька	740
Будища	Глухівський	Сумська	172
Будище	Лисянський	Черкаська	540
Буки	Малинський	Житомирська	211
Бурімка	Ічнянський	Чернігівська	345
Бучак	Канівський	Черкаська	553
Валавська Рудня	Єльський	Гомельська БРСР	918
Варва	Варвинський	Чернігівська	356
Варварівка	Долинський	Кіровоградська	881
Варівськ	Іванківський	Київська	237
Василівка	Тиврівський	Вінницька	686

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Василівка	Криничанський	Дніпропетровська	904
Василівка	Долинський	Кіровоградська	849
Васютинці	Чорнобаївський	Черкаська	608
Васьковичі	Коростенський	Житомирська	42
Вахівка	Вишгородський	Київська	271
Вахнівка	Липовецький	Вінницька	462
Велика Багачка	Великобагачанський	Полтавська	628
Велика Березянка	Таращанський	Київська	533
Велика Бушинка	Немирівський	Вінницька	688
Велика Виска	Маловисківський	Кіровоградська	807
Велика Димерка	Броварський	Київська	289
Велика Кісниця	Ямпільський	Вінницька	722
Велика Офірна	Фастівський	Київська	267
Велика П'ятигірка	Бердичівський	Житомирська	437
Велика Рублівка	Котелевський	Полтавська	652
Велика Старица	Бориспільський	Київська	328
Велика Яблунівка	Смілянський	Черкаська	582
Великий Вистороп	Лебединський	Сумська	411
Великий Крупіль	Баришівський	Київська	326
Великий Митник	Хмільницький	Вінницька	449
Великий Острожок	»	»	445
Великий Самбір	Конотопський	Сумська	182
Великі Коровинці	Чуднівський	Житомирська	432
Великі Кринки	Глобинський	Полтавська	637
Великі Низгірці	Бердичівський	Житомирська	436
Великі Сорочинці	Миргородський	Полтавська	400
Великі Трояни	Ульяновський	Кіровоградська	779
Великодрюкове	Бобринецький	»	853
Величківка	Менський	Чернігівська	138
Веприк	Гадяцький	Полтавська	421
Вербівка	Городищенський	Черкаська	578
Верблюжка	Новгородківський	Кіровоградська	844
Вербове	Голованівський	»	778
Вербовець	Катеринопільський	Черкаська	795
Веремiївка	Чорнобаївський	»	610
ココ Вересоч	Куликівський	Чернігівська	117
Вертіївка	Ніжинський	»	122
Верхівцеве	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	903
Вершино-Кам'янка	Новгородківський	Кіровоградська	843
Веселий Кут	Знам'янський	»	829
Видибор	Черняхівський	Житомирська	217
Виноградівка	Магдалинівський	Дніпропетровська	684
Вирва	Радомишльський	Житомирська	246
Вири	Білопільський	Сумська	197
Високе	Прилуцький	Чернігівська	353
Виступовичі	Овруцький	Житомирська	44
Вихвостів	Городнянський	Чернігівська	101
Вишгород	Вишгородський	Київська	288
Вишневе	Ружинський	Житомирська	444
Вишневе	Ріпкинський	Чернігівська	100
Вишнопіль	Тальнівський	Черкаська	768
Вишняки	Хорольський	Полтавська	630
Вівсяники	Козятинський	Вінницька	455
Війтівці	Липовецький	»	470
Вільна Слобода	Глухівський	Сумська	187
Вільна Терешківка	Кременчуцький	Полтавська	645
Вільні Хутори	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	900
Вільня	Коростишівський	Житомирська	261
Вільськ	Черняхівський	»	221
Вільча	Поліський	Київська	50
Вільшана	Недригайлівський	Сумська	404
Вінницькі Хутори	Вінницький	Вінницька	465
Вовна	Шосткинський	Сумська	17
Водолаги	Сумський	»	193
Волинка	Сосницький	Чернігівська	137
Волиця	Андрушівський	Житомирська	268
Володарка	Поліський	Київська	62
Володарськ-Волинський	Володарсько-Волинський	Житомирська	212
Володимирівка	П'ятихатський	Дніпропетровська	869
Волосківці	Менський	Чернігівська	107
Ворожба	Лебединський	Сумська	410
Воронівка	Білопільський	»	194
Вороньків	Бориспільський	Київська	301
Воропаїв	Вишгородський	»	281
В'язівок	Городищенський	Черкаська	580
Гаврилівка	Бобровицький	Чернігівська	321
Галайбине	Борзнянський	»	145
Галиця	Ніжинський	»	349
Гальжбіївка	Ямпільський	Вінницька	718
Ганнівка	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	867
Ганнівка	Петрівський	Кіровоградська	882
Гаркушинці	Миргородський	Полтавська	624
Гарячківка	Крижопільський	Вінницька	716
Гвинтове	Буринський	Сумська	177
Гвоздиківка	Щорський	Чернігівська	98
Гереженівка	Уманський	Черкаська	767

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Гірки	Новгород-Сіверський	Чернігівська	157
Гірськ	Щорський	»	6
Гладковичі	Овруцький	Житомирська	30
Глеюватка	Криворізький	Дніпропетровська	886
Глинськ	Роменський	Сумська	385
Глобине	Глобинський	Полтавська	639
Глодоси	Новоукраїнський	Кіровоградська	809
Глухівці	Козятинський	Вінницька	443
Гнатівка	Хмільницький	»	441
Гнатків	Томашпільський	»	709
Гніздище	Городнянський	Чернігівська	97
Гоголеве	Великобагачанський	Полтавська	625
Гоголеве	Шишацький	»	653
Головеньки	Немирівський	Вінницька	473
Голоскове	Кривоозерський	Миколаївська	787
Голубієвичі	Народицький	Житомирська	61
Гончарівське	Чернігівський	Чернігівська	83
Горби	Глобинський	Полтавська	638
Горбове	Куликівський	Чернігівська	112
Горишківка	Томашпільський	Вінницька	702
Горностайпіль	Чорнобильський	Київська	90
Горобіївка	Сквирський	»	488
Гостомель	Ірпінська міськрада	»	287
Грабів	Ріпкинський	Чернігівська	67
Грабове	Кодимський	Одеська	754
Градизьк	Глобинський	Полтавська	642
Гранів	Гайсинський	Вінницька	729
Григорівка	Солонянський	Дніпропетровська	916
Григорівка	Обухівський	Київська	305
Григорівка	Світловодський	Кіровоградська	825
Григорівка	Канівський	Черкаська	548
Григоро-Бригадирівка	Кобеляцький	Полтавська	859
Гриненки	Немирівський	Вінницька	694
Грицаківка	Сумський	Сумська	405
Грузьке	Конотопський	»	180
Грунь	Лебединський	»	409
Грушівка	Первомайський	Миколаївська	791
Грушківці	Калинівський	Вінницька	452
Грушуватка	П'ятихатський	Дніпропетровська	878
Губичі	Ріпкинський	Чернігівська	72
Гудимівка	Лебединський	Сумська	416
Давидки	Коростенський	Житомирська	199
Дахнівка	Черкаський	Черкаська	565
Дашківка	Кобеляцький	Полтавська	888
Дашківці	Літинський	Вінницька	460
Дейкалівка	Зіньківський	Полтавська	427
Дем'янівка	Семенівський	»	606
Денисовичі	Поліський	Київська	46
Дениші	Житомирський	Житомирська	227
Деребчин	Шаргородський	Вінницька	695
Дернівка	Баришівський	Київська	331
Дешки	Богуславський	»	530
Дзвониха	Тиврівський	Вінницька	687
Дзензелівка	Маньківський	Черкаська	759
Диканька	Диканський	Полтавська	654
Димер	Вишгородський	Київська	280
Димине	Новоукраїнський	Кіровоградська	813
Дирдин	Городищенська міськрада	Черкаська	576
Дібрівка	Коростишівський	Житомирська	262
Дібрівка	Тетіївський	Київська	501
Дібрівка	Новомиргородський	Кіровоградська	798
Діброва	Котелевський	Полтавська	655
Дівоче Поле	Олександрійський	Кіровоградська	865
Дідівці	Прилуцький	Чернігівська	354
Дідівщина	Фастівський	Київська	266
Дмитрашківка	Піщанський	Вінницька	721
Дмитрівка	П'ятихатський	Дніпропетровська	871
Дмитрівка	Знам'янський	Кіровоградська	831
Дмитрівка	Кременчуцький	Полтавська	646
Дмитрівка	Бахмацький	Чернігівська	346
Дмухайлівка	Магдалинівський	Дніпропетровська	681
Дніпровське	Чернігівський	Чернігівська	79
Доброеличківка	Добровеличківський	Кіровоградська	811
Довгий Ліс	Народицький	Житомирська	48
Довжок	Ямпільський	Вінницька	719
Долинівка	Коростишівський	Житомирська	264
Домантове	Золотоніський	Черкаська	561
Домашлин	Корюківський	Чернігівська	136
Дорошенкове	Ямпільський	Сумська	164
Драбинівка	Новосанжарський	Полтавська	675
Дриглів	Чуднівський	Житомирська	230
Дубіївка	Черкаський	Черкаська	572
Дубова	Уманський	»	772
Духове	Лубенський	Полтавська	371
Дягова	Менський	Чернігівська	140
Єрківці	Переяслав-Хмельницький	Київська	338

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Жаботин	Кам'янський	Черкаська	617
Жеведь	Чернігівський	Чернігівська	80
Жердова	Броварський	Київська	322
Жеревпілля	Іванківський	»	239
Жеревці	Лугинський	Житомирська	36
Живанівка	Компаніївський	Кіровоградська	850
Житні Гори	Рокитнянський	Київська	520
Жовнине	Чорнобаївський	Черкаська	611
Жовте	П'ятихатський	Дніпропетровська	873
Жовтий Брід	Дзержинський	Житомирська	223
Жовті Води	Жовтоводська міськрада	Дніпропетровська	877
Жовтневе	Переяслав-Хмельницький	Київська	336
Жовтневе	Гребінківський	Полтавська	370
Жолдаки	Конотопський	Сумська	174
Жоржівка	Шишацький	Полтавська	651
Жорнище	Іллінецький	Вінницька	508
Журавне	Літинський	»	451
Журавне	Охтирський	Сумська	424
Журба	Овруцький	Житомирська	49
Забілоччя	Радомишльський	»	258
Забір'я	Києво-Святошинський	Київська	295
Заболоть	Овруцький	Житомирська	23
Завадівка	Корсунь-Шевченківський	Черкаська	571
Заворичі	Броварський	Київська	317
Заворскло	Полтавський	Полтавська	666
Загнітків	Кодимський	Одеська	724
Загребелля	Сосницький	Чернігівська	141
Задеріївка	Ріпкинський	»	65
Заїчинці	Семенівський	Полтавська	634
Залізня	Житомирський	Житомирська	229
Залісся	Чорнобильський	Київська	81
Зам'ятниця	Чигиринський	Черкаська	616
Запруддя	Рокитнянський	Київська	518
Запсілля	Великобагачанський	Полтавська	635
Запсілля	Кременчуцький	»	643
Заруддя	Іванківський	Київська	243
Зване	Глушківський	Курська РРФСР	921
Звіздаль	Народицький	Житомирська	58
Згурівка	Яготинський	Київська	327
Зелене	Петрівський	Кіровоградська	874
Зеленівка	Бахмацький	Чернігівська	156
Землянка	Кагарлицький	Київська	521
Злобичі	Коростенський	Житомирська	205
Змітнів	Сосницький	Чернігівська	139
Зозів	Липовецький	Вінницька	498
Золотоношка	Драбівський	Черкаська	587
Зубівка	Миргородський	Полтавська	399
Зуївці	»	»	397
Івангород	Олександрівський	Кіровоградська	826
Івангород	Ічнянський	Чернігівська	155
Іваниця	Недригайлівський	Сумська	380
Іванівка	Житомирський	Житомирська	224
Іванівка	Малинський	»	245
Іванівка	Білоцерківський	Київська	515
Іванівка	Ставищенський	»	531
Іванівка	Семенівський	Чернігівська	9
Іванків	Бориспільський	Київська	332
Іванків	Іванківський	»	238
Іванківці	Знам'янський	Кіровоградська	828
Івановичі	Черняхівський	Житомирська	218
Іваньки	Маньківський	Черкаська	758
Івахни	Монастирищенський	»	507
Інгуло-Кам'янка	Новгородківський	Кіровоградська	848
Іржавець	Ічнянський	Чернігівська	348
Іркліїв	Чорнобаївський	Черкаська	607
Ісківці	Лубенський	Полтавська	590
Калитинка	Шаргородський	Вінницька	701
Кальник	Іллінецький	»	510
Кам'яний Брід	Володарсько-Волинський	Житомирська	213
Кам'яний Брід	Коростишівський	»	219
Кам'яний Брід	Ульяновський	Кіровоградська	784
Кам'янівка	Овруцький	Житомирська	28
Кам'янка	Середино-Будський	Сумська	18
Кам'янка	Кам'янський	Черкаська	622
Капустине	Шполянський	»	794
Капустинці	Липоводолинський	Сумська	412
Карабутове	Конотопський	»	183
Карапиші	Миронівський	Київська	524
Карбівка	Гайсинський	Вінницька	728
Карпилівка	Іванківський	Київська	87
Карпівка	Городнянський	Чернігівська	2
Карпівці	Чуднівський	Житомирська	431
Катеринівка	Долинський	Кіровоградська	885
Качали	Бородянський	Київська	247
Келеберда	Кременчуцький	Полтавська	858
Келеберда	Канівський	Черкаська	557

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Кишеньки	Кобеляцький	Полтавська	891
Кіблич	Гайсинський	Вінницька	734
Кіпті	Козелецький	Чернігівська	124
Кірове	Брагинський	Гомельська БРСР	920
Кіровське	Дніпропетровський	Дніпропетровська	902
Клембівка	Ямпільський	Вінницька	712
Клепали	Буринський	Сумська	181
Кливини	Поліський	Київська	51
Климентове	Охтирський	Сумська	420
Клишки	Шосткинський	»	163
Клубівка	Ріпкинський	Чернігівська	64
Княжа	Звенигородський	Черкаська	584
Княжичі	Броварський	Київська	292
Кобелячок	Кременчуцький	Полтавська	647
Кобижча	Бобровицький	Чернігівська	312
Кованка	Овруцький	Житомирська	25
Кодня	Житомирський	»	232
Кодра	Макарівський	Київська	251
Коженики	Білоцерківський	»	519
Козари	Носівський	Чернігівська	309
Козельне	Недригайлівський	Сумська	408
Козельщина	Козельщинський	Полтавська	644
Козин	Обухівський	Київська	300
Козирівка	Новгородківський	Кіровоградська	845
Колісники	Ніжинський	Чернігівська	126
Коломійцівка	Носівський	»	314
Колонтаїв	Краснокутський	Харківська	649
Комарів	Вінницький	Вінницька	468
Комарівка	Ріпкинський	Чернігівська	4
Комиші	Охтирський	Сумська	422
Конела	Жашківський	Черкаська	545
Кононівка	Драбівський	»	367
Конончa	Канівський	»	560
Концеба	Савранський	Одеська	753
Копачі	Чорнобильський	Київська	77
Копенкувате	Новоархангельський	Кіровоградська	776
Копилів	Макарівський	Київська	259
Копистирин	Шаргородський	Вінницька	691
Копіївка	Тульчинський	»	698
Копіювата	Канівський	Черкаська	559
Корделівка	Калинівський	Вінницька	453
Кордишівка	Козятинський	»	448
Коритище	Володарсько-Волинський	Житомирська	216
Коробчине	Новомиргородський	Кіровоградська	802
Коровинці	Недригайлівський	Сумська	381
Королівка	Макарівський	Київська	253
Коростишів	Коростишівський	Житомирська	260
Корсунка	Тальнівський	Черкаська	765
Корсунь-Шевченківський	Корсунь-Шевченківський	»	567
Косарівщина	Роменський	Сумська	376
Косенівка	Уманський	Черкаська	764
Косівка	Володарський	Київська	493
Костувате	Братський	Миколаївська	822
Котельва	Котелевський	Полтавська	429
Котівка	Радомишльський	Житомирська	250
Котівка	Магдалинівський	Дніпропетровська	680
Котовське	Вільшанський	Кіровоградська	785
Кошаринці	Бершадський	Вінницька	741
Кошівка	Чорнобильський	Київська	78
Кошманівка	Машівський	Полтавська	668
Краївщина	Володарсько-Волинський	Житомирська	209
Красилівка	Бахмацький	Чернігівська	152
Красилівка	Козелецький	»	120
Красне	Тиврівський	Вінницька	689
Красне	Чернігівський	Чернігівська	116
Краснопілка	Гайсинський	Вінницька	732
Краснопілка	Уманський	Черкаська	762
Краснопіль	Чуднівський	Житомирська	438
Красносілля	Олександрівський	Кіровоградська	827
Красносілля	Чигиринський	Черкаська	618
Кремне	Лугинський	Житомирська	40
Кривець	Маньківський	Черкаська	546
Кривотин	Ємільчинський	Житомирська	198
Кривчунка	Жашківський	Черкаська	504
Крижовлин	Балтський	Одеська	757
Кринички	Криничанський	Дніпропетровська	906
Криски	Коропський	Чернігівська	132
Кролевець	Кролевецький	Сумська	168
Кропивна	Золотоніський	Черкаська	600
Крупське	Кіровоградський	Кіровоградська	841
Крутоярівка	Прилуцький	Чернігівська	361
Крушинка	Васильківський	Київська	299
Кувечичі	Чернігівський	Чернігівська	71
Кудашівка	Криничанський	Дніпропетровська	908
Куземин	Охтирський	Сумська	426
Куликове	Полтавський	Полтавська	662

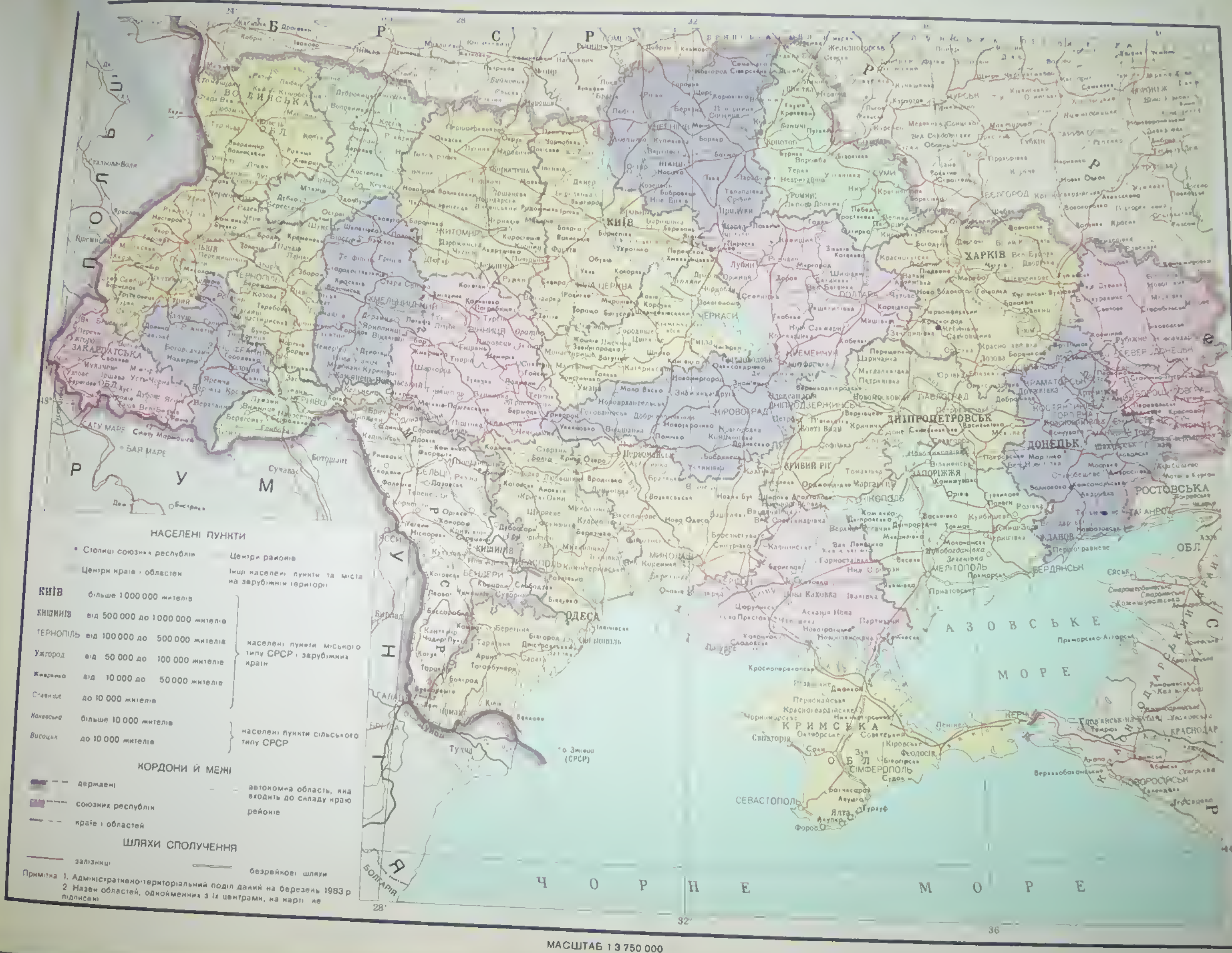
Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Куповате	Чорнобильський	Київська	91
Курган	Лебединський	Сумська	413
Курилехівка	Полтавський	Полтавська	667
Курилівка	Царичанський	Дніпропетровська	901
Кустолово-Суходілка	Машівський	Полтавська	672
Кучерівка	Знам'янський	Кіровоградська	833
Кучинівка	Щорський	Чернігівська	103
Ладижичі	Чорнобильський	Київська	82
Ласки	Народицький	Житомирська	34
Лебедин	Шполянський	Черкаська	793
Лебедівка	Вишгородський	Київська	285
Левківка	Новоархангельський	Кіровоградська	773
Левківці	Тульчинський	Вінницька	696
Лелюхівка	Новосанжарський	Полтавська	670
Лемеші	Козелецький	Чернігівська	307
Лемешівка	Городнянський	»	3
Леніно-Ульяновка	Маловисківський	Кіровоградська	806
Лецьки	Переяслав-Хмельницький	Київська	342
Лизогубова Слобода	Яготинський	»	330
Линовиця	Прилуцький	Чернігівська	359
Липів Ріг	Ніжинський	»	127
Липлянщина	Народицький	Житомирська	38
Липники	Лугинський	»	37
Липовець	Липовецький	Вінницька	503
Лип'янка	Шполянський	Черкаська	797
Литвиновичі	Кролевецький	Сумська	175
Лихачів	Носівський	Чернігівська	123
Лишня	Макарівський	Київська	263
Лівобережна Сокілка	Кобеляцький	Полтавська	682
Лісвищина	Коростенський	Житомирська	208
Лісниче	Бершадський	Вінницька	748
Лісова Слобідка	Бердичівський	Житомирська	435
Лісове	Тальнівський	Черкаська	547
Літки	Броварський	Київська	283
Лобачів	Володарський	»	495
Ловинь	Ріпкинський	Чернігівська	95
Логвин	Володарський	Київська	490
Лозівок	Черкаський	Черкаська	563
Лозова	Шаргородський	Вінницька	699
Лозоватка	П'ятихатський	Дніпропетровська	875
Лозоватка	Компаніївський	Кіровоградська	852
Лозоватка	Новоукраїнський	»	818
Локнисте	Менський	Чернігівська	109
Лопатин	Козятинський	Вінницька	450
Лопатні	Ріпкинський	Чернігівська	66
Луб'янка	Поліський	Київська	53
Луги	Чечельницький	Вінницька	749
Лугини	Лугинський	Житомирська	41
Лука	Немирівський	Вінницька	474
Лукашівка	Семенівський	Полтавська	598
Лукашівка	Монастирищенський	Черкаська	505
Лукашівка	Чернігівський	Чернігівська	114
Лукім'я	Оржицький	Полтавська	594
Лучанки	Овруцький	Житомирська	22
Любимівка	Софіївський	Дніпропетровська	912
Любимівка	Вишгородський	Київська	272
Любоіванівка	Арбузинський	Миколаївська	820
Люлинці	Калинівський	Вінницька	447
Лютенька	Гадяцький	Полтавська	425
Магдалинівка	Магдалинівський	Дніпропетровська	890
Майданівка	Бородянський	Київська	249
Майорщина	Гребінківський	Полтавська	368
Македони	Миронівський	Київська	554
Макишин	Городнянський	Чернігівська	102
Макове	Шосткинський	Сумська	161
Макошине	Менський	Чернігівська	142
Максим	Козелецький	»	86
Мала Бурімка	Чорнобаївський	Черкаська	599
Мала Загорівка	Борзнянський	Чернігівська	151
Мала Перещепина	Новосанжарський	Полтавська	671
Малин	Малинський	Житомирська	244
Малинівка	Ріпкинський	Чернігівська	69
Малі Канівці	Чорнобаївський	Черкаська	601
Малополовецьке	Фастівський	Київська	477
Манухівка	Путивльський	Сумська	191
Маньківка	Бершадський	Вінницька	742
Мар'ївка	Онуфріївський	Кіровоградська	866
Марківка	Томашпільський	Вінницька	710
Маркове	Добровеличківський	Кіровоградська	805
Мартинівка	Тростянецький	Сумська	419
Мартиновичі	Поліський	Київська	56
Мартусівка	Бориспільський	»	297
Марфівка	Долинський	Кіровоградська	856
Мар'янівка	Криворізький	Дніпропетровська	887
Мар'янівка	Гребінківський	Полтавська	369
Мар'янопіль	Новоукраїнський	Кіровоградська	810

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Маслівка	Миронівський	Київська	556
Матвіївка	Чигиринський	Черкаська	620
Мачухи	Полтавський	Полтавська	665
Машеве	Чорнобильський	Київська	74
Машівка	Машівський	Полтавська	669
Мельники	Чорнобаївський	Черкаська	604
Мельниківка	Смілянський	»	581
Мельня	Конотопський	Сумська	173
Мефодівка	Середино-Будський	»	15
Мехедівка	Драбівський	Черкаська	591
Миколаївка	Дніпропетровський	Дніпропетровська	905
Миколаївка	Царичанський	»	898
Миролюбівка	Піщанський	Вінницька	720
Миронівка	Миронівський	Київська	525
Миронівка	Світловодський	Кіровоградська	860
Миси	Ріпкинський	Чернігівська	70
Митниця	Васильківський	Київська	302
Михайлівка	Ямпільський	Вінницька	717
Михайлівка	Тетіївський	Київська	497
Михайло-Коцюбинське	Чернігівський	Чернігівська	111
Михалкове	Кривоозерський	Миколаївська	790
Михальчина Слобода	Новгород-Сіверський	Чернігівська	13
Мишурин Ріг	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	863
Мізяків	Калинівський	Вінницька	457
Міньківці	Андрушівський	Житомирська	475
Мірча	Радомишльський	»	248
Могилів	Царичанський	Дніпропетровська	892
Моложава	Городнянський	Чернігівська	96
Морівськ	Козелецький	»	92
Морозівка	Погребищенський	Вінницька	487
Мостове	Братський	Миколаївська	821
Мошурів	Тальнівський	Черкаська	763
Мрин	Носівський	Чернігівська	125
Мурафа	Шаргородський	Вінницька	693
Набоків	Городищенський	Черкаська	574
Набутів	Корсунь-Шевченківський	»	566
Надинівка	Козелецький	Чернігівська	119
Надлак	Новоархангельський	Кіровоградська	801
Народичі	Народицький	Житомирська	54
Недашки	Малинський	»	234
Немиринці	Ружинський	»	486
Неморож	Звенигородський	Черкаська	544
Нетребівка	Томашпільський	Вінницька	713
Нехвороща	Новосанжарський	Полтавська	679
Нечаївка	Компаніївський	Кіровоградська	847
Нечаївка	Черкаський	Черкаська	613
Ничипорівка	Наровлянський	Гомельська БРСР	919
Ніжиловичі	Макарівський	Київська	257
Нова Басань	Бобровицький	Чернігівська	324
Нова Гребля	Бородянський	Київська	252
Новаки	Лубенський	Полтавська	374
Нова Кочубеївка	Чутівський	»	656
Новгородка	Новгородківський	Кіровоградська	846
Новий Стародуб	Петрівський	»	872
Нові Боровичі	Щорський	Чернігівська	94
Нові Млини	Борзнянський	»	144
Нові Соколи	Іванківський	Київська	60
Новоіванівка	Білопільський	Сумська	192
Новомиколаївка	Новоукраїнський	Кіровоградська	817
Новомихайлівка	Софіївський	Дніпропетровська	884
Новопавлівка	Первомайський	Миколаївська	816
Новоселиця	Ульяновський	Кіровоградська	782
Новоселиця	Катеринопільський	Черкаська	760
Новоукраїнка	Новоукраїнський	Кіровоградська	814
Норинськ	Овруцький	Житомирська	33
Обмачів	Бахмацький	Чернігівська	147
Оболонь	Семенівський	Полтавська	602
Обтове	Кролевецький	Сумська	167
Обуховичі	Іванківський	Київська	235
Озерна	Білоцерківський	»	522
Озеряни	Олевський	Житомирська	32
Озеряни	Варвинський	Чернігівська	357
Олександропіль	Солонянський	Дніпропетровська	915
Олексіївка	Бобринецький	Кіровоградська	854
Олексіївка	Кіровоградський	»	836
Оленівка	Вінницький	Вінницька	466
Оляниця	Тростянецький	»	736
Опачичі	Чорнобильський	Київська	88
Опішня	Зіньківський	Полтавська	650
Оріхівка	Лубенський	»	623
Орлівка	Ямпільський	Сумська	159
Орлівка	Новгород-Сіверський	Чернігівська	130
Оситняжка	Кіровоградський	Кіровоградська	834
Осички	Вільшанський	»	783
Остапівка	Миргородський	Полтавська	395
Остер	Козелецький	Чернігівська	274
Осьмаки	Коропський	Чернігівська	135
Охматів	Жашківський	Черкаська	542
Павлиш	Онуфріївський	Кіровоградська	861
Павлівка	Світловодський	»	857
Павлівка	Машівський	Полтавська	676
Паволоч	Попільнянський	Житомирська	478
Пакуль	Чернігівський	Чернігівська	76
Паліївка	Ямпільський	Сумська	158
Пальчики	Бахмацький	Чернігівська	148
Панчеве	Новомиргородський	Кіровоградська	803
Первозванівка	Кіровоградський	»	842
Перебудова	Ніжинський	Чернігівська	154
Перегонівка	Обухівський	Київська	512
Перейма	Балтський	Одеська	756
Перекопівка	Роменський	Сумська	384
Петриківка	Царичанський	Дніпропетровська	896
Петриківці	Хмільницький	Вінницька	442
Петрівка	Полтавський	Полтавська	659
Петрівка	Прилуцький	Чернігівська	351
Петрівка-Роменська	Гадяцький	Полтавська	390
Петрова Слобода	Корюківський	Чернігівська	133
Петрове	Петрівський	Кіровоградська	879
Петрокорбівка	Новгородківський	»	840
Печера	Тульчинський	Вінницька	692
Писарівка	Ямпільський	»	715
Письмечеве	Солонянський	Дніпропетровська	913
Пишненки	Зіньківський	Полтавська	428
Півні	Фастівський	Київська	270
Підвисоке	Іллінецький	Вінницька	509
Підгайці	Кіровоградський	Кіровоградська	838
Піски	Житомирський	Житомирська	228
Піски	Лохвицький	Полтавська	389
Піщана	Білоцерківський	Київська	516
Піщане	Решетилівський	Полтавська	657
Піщане	Сумський	Сумська	403
Піщане	Золотоніський	Черкаська	558
Піщаний Брід	Олександрійський	Кіровоградська	870
Піщаниця	Овруцький	Житомирська	27
Плесецьке	Васильківський	Київська	298
Плоско-Забузьке	Вільшанський	Кіровоградська	780
Плъохів	Чернігівський	Чернігівська	73
Погорільці	Семенівський	»	11
Погреби	Глобинський	Полтавська	641
Подорожне	Світловодський	Кіровоградська	648
Полісся	Городнянський	Чернігівська	93
Поліське	Поліський	Київська	55
Пологи-Вергуни	Переяслав-Хмельницький	»	549
Помоклі	»	»	339
Попівка	Онуфріївський	Кіровоградська	862
Попівка	Новгород-Сіверський	Чернігівська	12
Попівщина	Роменський	Сумська	386
Попільня	Попільнянський	Житомирська	476
Попова Балівка	Дніпропетровський	Дніпропетровська	899
Потаповичі	Овруцький	Житомирська	35
Потіївка	Радомишльський	»	214
Потоки	Жмеринський	Вінницька	472
Почапинці	»	»	464
Прибитки	Овруцький	Житомирська	31
Прихідьки	Пирятинський	Полтавська	365
Прядівка	Царичанський	Дніпропетровська	889
Пухівка	Броварський	Київська	286
Радиванівка	Кам'янський	Черкаська	792
Радомка	Семенівський	Чернігівська	129
Радянське	Крижопільський	Вінницька	714
Раївка	Радомишльський	Житомирська	256
Райгород	Немирівський	Вінницька	727
Райківщина	Яготинський	Київська	333
Решетилівка	Решетилівський	Полтавська	664
Рів	Жмеринський	Вінницька	471
Рівне	Новоукраїнський	Кіровоградська	815
Ріжки	Таращанський	Київська	529
Річиця	Чорнобильський	»	47
Річки	Білопільський	Сумська	195
Рогізна	Тиврівський	Вінницька	690
Родниківка	Олександрівський	Кіровоградська	832
Розкішна	Ставищенський	Київська	534
Розумниця	»	»	538
Рудівка	Прилуцький	Чернігівська	355
Рудка	Гребінківський	Полтавська	375
Рудка	Чернігівський	Чернігівська	108
Рудня	Овруцький	Житомирська	24
Рудня-Вересня	Чорнобильський	Київська	84
Рудьківка	Бобровицький	Чернігівська	315
Ружин	Ружинський	Житомирська	483
Русалівка	Маньківський	Черкаська	543
Руська Поляна	Черкаський	»	569
Савенки	Вишгородський	Київська	282
Савин	Козелецький	Чернігівська	279
Савинки	Корюківський	»	134
Савинці	Тростянецький	Вінницька	739
Сагайдак	Шишацький	Полтавська	631
Сагунівка	Черкаський	Черкаська	612
Саливонки	Васильківський	Київська	513
Салтикова Дівиця	Куликівський	Чернігівська	115
Самгородок	Смілянський	Черкаська	586
Санжариха	»	»	583
Сари	Гадяцький	Полтавська	392
Сарновичі	Коростенський	Житомирська	43
Сваркове	Глухівський	Сумська	189
Свердликове	Новоархангельський	Кіровоградська	770
Свидовець	Бобровицький	Чернігівська	316
Світильня	Броварський	Київська	323
Світличне	Варвинський	Чернігівська	360
Світлопіль	Олександрійський	Кіровоградська	837
Свічківка	Драбівський	Черкаська	373
Северинівка	Сумський	Сумська	402
Сезьки	Ічнянський	Чернігівська	350
Селезівка	Овруцький	Житомирська	20
Семенівка	Баришівський	Київська	335
Семенівка	Семенівський	Полтавська	633
Сенча	Лохвицький	»	393
Серби	Кодимський	Одеська	752
Середівка	Яготинський	Київська	325
Сигнаївка	Шполянський	Черкаська	585
Синюшин Брід	Первомайський	Миколаївська	788
Синява	Рокитнянський	Київська	523
Ситівка	Овруцький	Житомирська	45
Сімаківка	Ємільчинський	»	203
Сім'янівка	Конотопський	Сумська	179
Скала	Погребищенський	Вінницька	500
Сквира	Сквирський	Київська	484
Скориківка	Золотоніський	Черкаська	593
Скраглівка	Бердичівський	Житомирська	433
Скуносове	Путивльський	Сумська	178
Скурати	Малинський	Житомирська	236
Слобода	Кагарлицький	Київська	514
Словечне	Овруцький	Житомирська	26
Слоут	Глухівський	Сумська	165
Смоленка	Криничанський	Дніпропетровська	911
Смоляж	Борзнянський	Чернігівська	149
Смолянка	Куликівський	»	118
Смяч	Новгород-Сіверський	»	16
Снагость	Глушківський	Курська РРФСР	922
Снітин	Лубенський	Полтавська	396
Собич	Шосткинський	Сумська	160
Соболівка	Теплицький	Вінницька	737
Соболівка	Шполянський	Черкаська	796
Сокиринці	Срібнянський	Чернігівська	352
Сокіл	Могилів-Подільський	Вінницька	708
Солоне	Солонянський	Дніпропетровська	910
Сорокошичі	Козелецький	Чернігівська	85
Сосни	Літинський	Вінницька	458
Соснівка	Житомирський	Житомирська	231
Сотники	Корсунь-Шевченківський	Черкаська	564
Сотницька Балка	Новоукраїнський	Кіровоградська	808
Софіївка	Компаніївський	»	851
Софіївка	Первомайський	Миколаївська	819
Софіївка	Золотоніський	Черкаська	555
Софіївка	Черкаський	»	562
Софіївська Борщагівка	Києво-Святошинський	Київська	293
Сошників	Бориспільський	»	341
Спичинці	Погребищенський	Вінницька	496
Ставидла	Олександрівський	Кіровоградська	800
Ставки	Бершадський	Вінницька	746
Ставкове	Зіньківський	Полтавська	430
Стадниця	Вінницький	Вінницька	463
Станилівка	Погребищенський	»	491
Станіславівка	Дзержинський	Житомирська	226
Станіславчик	Жмеринський	Вінницька	685
Стара Басань	Бобровицький	Чернігівська	319
Стара Гута	Середино-Будський	Сумська	14
Стара Котельня	Андрушівський	Житомирська	233
Стара Прилука	Липовецький	Вінницька	459
Стара Рудня	Щорський	Чернігівська	99
Старе	Бориспільський	Київська	337
Старий Калкаїв	Семенівський	Полтавська	597
Старий Коврай	Чорнобаївський	Черкаська	605
Старі Вороб'ї	Малинський	Житомирська	241
Старі Яриловичі	Ріпкинський	Чернігівська	1
Старосілля	Городищенський	Черкаська	568
Старостинці	Погребищенський	Вінницька	489
Степашки	Гайсинський	»	733

Назва населеного пункту	Назва району	Назва області	№ на карті
Стецівка	Чигирииський	Черкаська	621
Стечанка	Чорнобильський	Київська	57
Стовп'яги	Переяслав-Хмель-ннцький	»	340
Стодоли	Ніжинський	Чернігівська	121
Стольне	Менський	»	110
Сторожове	Чутівський	Полтавська	661
Стремигород	Коростенський	Житомирська	202
Стрибіж	Червоноармійський	»	220
Стрижавка	Вінницький	Вінницька	461
Стрнжівка	Коростишівський	Житомирська	225
Студена	Піщаиський	Вінницька	723
Студенок	Глухівський	Сумська	188
Суботів	Чигирииський	Черкаська	619
Суботці	Знам'янський	Кіровоградська	835
Сувид	Вишгородський	Київська	275
Сулимівка	Яготинський	»	334
Супрунівка	Полтавський	Полтавська	663
Сурсько-Клевцеве	Дніпропетровський	Дніпропетровська	907
Суха Калигірка	Катеринопільський	Черкаська	799
Сухини	Корсунь-Шевченківський	»	573
Сухинівка	Кобеляцький	Полтавська	678
Сухолуччя	Вишгородський	Київська	273
Сушки	Коростенський	Житомирська	206
Тадіївка	Володарський	Київська	526
Талалаївка	Ніжинський	Чернігівська	308
Талалаївка	Талалаївський	»	377
Тараща	Таращанський	Київська	527
Тариава	Монастирищенський	Черкаська	726
Тартак	Чечельиицький	Вінницька	750
Ташань	Переяслав-Хмельниць-кий	Київська	343
Текуча	Уманський	Черкаська	774
Теньківка	Червоноармійський	Житомирська	215
Теолин	Монастирищенський	Черкаська	511
Терехівка	Чернігівський	Чернігівська	105
Терешківка	Ніжинський	»	318
Тернівка	Новоархангельський	Кіровоградська	777
Тетерівське	Іванківський	Київська	242
Тиманівка	Тульчииський	Вінницька	704
Тиманівка	Шосткинський	Сумська	162
Тимоновичі	Семенівський	Чернігівська	7
Тинівка	Жашківський	Черкаська	539
Тиньки	Чигирииський	»	615
Тихоновичі	Щорський	Чернігівська	128
Томашівка	Недригайлівський	Сумська	379
Томашівка	Уманський	Черкаська	771
Топилівка	Чигиринський	»	614
Требухів	Броварський	Київська	291
Трипілля	Обухівський	»	303
Троковичі	Черняхівський	Житомирська	222
Трубіївка	Ружинський	»	481
Турбівка	Попільнянський	»	265
Тхорівка	Сквирський	Київська	485
Убіжичі	Ріпкинський	Чернігівська	68
Уздиця	Глухівський	Сумська	170
Улянівка	Білопільський	»	401
Усівка	Пирятинський	Полтавська	363
Усове	Овруцький	Житомирська	29
Ушня	Менський	Чернігівська	143
Ушомир	Коростенський	Житомирська	204
Фастівець	Фастівський	Київська	304
Федорівка	Глобинський	Полтавська	636
Федоро-Шулічине	Долинський	Кіровоградська	883
Феневичі	Іванківський	Київська	276
Фурманівка	Новоукраїнський	Кіровоградська	812
Фурси	Білоцерківський	Київська	517
Хаєнки	Ічнянський	Чернігівська	347
Хажин	Бердичівський	Житомирська	439
Харківці	Лохвицький	Полтавська	391
Харкове	Талалаївський	Чернігівська	382
Хнльківка	Хорольський	Полтавська	629
Хмелів	Роменський	Сумська	378
Хмільна	Києво-Святошинський	Київська	290
Ховми	Борзнянський	Чернігівська	146
Ходаки	Коростенський	Житомирська	200
Ходине	Глухівський	Сумська	190
Ходорків	Попільнянський	Житомирська	269
Хоменки	Шаргородський	Вінницька	697
Хоробичі	Городняиський	Чернігівська	5
Хороше Озеро	Борзняиський	»	153
Хотів	Києво-Святошинський	Київська	296
Хотінь	Сумський	Сумська	196
Хоцьки	Переяслав-Хмельни-цький	Київська	552
Хочева	Іванківський	»	89
Хрестителеве	Чорнобаївський	Черкаська	596
Христинівка	Христинівський	Черкаська	730
Цвітне	Олександрівський	Кіровоградська	824
Цибулеве	Знам'янський	»	830
Цибулівка	Тростянецький	Вінницька	744
Чапаєвка	Таращанський	Київська	535
Чапаєвка	Чорнобильський	»	75
Чапаєвка	Козельщинський	Полтавська	677
Чапаєвка	Золотоніський	Черкаська	603
Чаплинка	Царичанський	Дніпропетровська	895
Чевельча	Оржицький	Полтавська	592
Чемерне	Лельчицький	Гомельська БРСР	917
Чемерпіль	Гайворонський	Кіровоградська	786
Чепелів	Щорський	Чернігівська	131
Червона Кам'янка	Олександрійський	Кіровоградська	868
Червона Слобода	Черкаський	Черкаська	609
Червоне	Андрушівський	Житомирська	434
Червоне	Глухівський	Сумська	186
Червоний Маяк	Солоняиський	Дніпропетровська	909
Червоні Партизани	Носівський	Чернігівська	310
Червонозорівка	Бобринецький	Кіровоградська	823
Червоносілка	Овруцький	Житомирська	21
Черепівка	Буринський	Сумська	185
Чернеча Слобода	»	»	184
Чернятин	Калинівський	Вінницька	454
Чернятинці	Хмільницький	»	446
Черняхів	Кагарлицький	Київська	306
Чечеліївка	Петрівський	Кіровоградська	876
Чоповичі	Малинський	Житомирська	207
Чорнорудка	Ружинський	»	479
Чорнухи	Чорнухинський	Полтавська	366
Чубинці	Сквирський	Київська	480
Чуйківка	Ямпільський	Сумська	19
Чумаки	П'ятихатський	Дніпропетровська	880
Шамраївка	Сквирський	Київська	482
Шамраївка	Решетилівський	Полтавська	640
Шаповалівка	Борзнянський	Чернігівська	150
Шарапанівка	Крижопільський	Вінницька	707
Шатура	Ніжинський	Чернігівська	313
Шевченкове	Глухівський	Сумська	166
Шевченкове	Звенигородський	Черкаська	579
Шельпахівка	Христинівський	»	735
Шендерівка	Корсунь-Шевченків-ський	»	570
Шепилове	Голованівський	Кіровоградська	781
Шестовиця	Чернігівський	Чернігівська	113
Широка Гребля	Вінницький	Вінницька	467
Широке	Солонянський	Дніпропетровська	914
Шишаки	Хорольський	Полтавська	627
Шляхова	Бершадський	Вінницька	743
Штепівка	Лебединський	Сумська	407
Шульгівка	Царичанський	Дніпропетровська	894
Щаснівка	Бобровицький	Чернігівська	320
Щербашинці	Богуславський	Київська	536
Щурівці	Гайсинський	Вінницька	731
Юр'ївка	Чернігівський	Чернігівська	104
Юрківці	Немирівський	Вінницька	725
Яблуневе	Оржицький	Полтавська	588
Яблунівка	Лисянський	Черкаська	541
Яблунівка	Прилуцький	Чернігівська	358
Якимівка	Іллінецький	Вінницька	502
Якимівка	Верхньодніпровський	Дніпропетровська	897
Ямпіль	Катеринопільський	Черкаська	766
Ярешки	Баришівський	Київська	329
Яришівка	Тиврівський	Вінницька	469
Яроватка	Уманський	Черкаська	761
Ярославець	Кролевецький	Сумська	169
Ясногородка	Вишгородський	Київська	277
Яхники	Лохвицький	Полтавська	388

№ на карті
909
310
823
21
185
184
454
446
306
876
207
479
366
480
19
880
482
640
150
707
313
166
579
735
570
781
113
467
914
627
743
407
894
320
536
731
104
725
588
541
358
502
897
766
329
469
761
169
277
388

КАРТИ

КИЇВ
ХАРКІВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬК
ДОНЕЦЬК
ОДЕСА
ЗАПОРІЖЖЯ
КРИВИЙ РІГ
ЛЬВІВ
ЖИТОМИР
ВІННИЦЯ
ПОЛТАВА
СУМИ
ЧЕРКАСИ
КІРОВОГРАД
МИКОЛАЇВ
ХЕРСОН
СІМФЕРОПОЛЬ
СЕВАСТОПОЛЬ
ЖДАНОВ
ЗАКАРПАТСЬКА
КРИМСЬКА ОБЛ.
РОСТОВСЬКА
КИШИНІВ
АЗОВСЬКЕ МОРЕ
ЧОРНЕ МОРЕ
БОЛГАРІЯ
НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ
Столиці союзних республік
Центри країв і областей
Центри районів
Інші населені пункти та міста на зарубіжних територіях
КИЇВ більше 1 000 000 жителів
КИШИНІВ від 500 000 до 1 000 000 жителів
ТЕРНОПІЛЬ від 100 000 до 500 000 жителів
Ужгород від 50 000 до 100 000 жителів
Жмеринка від 10 000 до 50 000 жителів
Ставище до 10 000 жителів
населені пункти міського типу СРСР і зарубіжних країн
Каневська більше 10 000 жителів
Висоцьк до 10 000 жителів
населені пункти сільського типу СРСР
КОРДОНИ Й МЕЖІ
державні
союзних республік
країв і областей
автономна область, яка входить до складу краю
районів
ШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ
залізниці
безрейкові шляхи
Примітка 1. Адміністративно-територіальний поділ даний на березень 1983 р.
2. Назви областей, однойменних з їх центрами, на карті не підписані
МАСШТАБ 1:3 750 000

ПОЛЬЩА

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

УГОРЩИНА

РУМУНІЯ

ЮГОСЛАВІЯ

I т.

II т.

III т. ч. 1

III т. ч. 2

ПОДІЛ ТЕРИТОРІЇ МІЖ ТОМАМИ АТЛАСУ

I т. АУМ (Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі)

II т. АУМ (Закарпаття, Наддністрянщина, Волинь і суміжні землі)

III т. АУМ ч. 1 (Слобожанщина, Донеччина і суміжні землі)

III т. АУМ ч. 2 (Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі)

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ

• Столиці союзних республік

Центри країв, областей, автономних областей

Інші населені пункти СРСР та міста на зарубіжній території

міського типу

КИЇВ	більше 1 000 000 жителів
КРИВИЙ РІГ	від 500 000 до 1 000 000 жителів
Вінниця	від 100 000 до 500 000 жителів
Ужгород	від 50 000 до 100 000 жителів
Маргарита	від 10 000 до 50 000 жителів
Ічня	менше 10 000 жителів

сільського типу

Васильків	більше 10 000 жителів
Сі мрова	до 10 000 жителів

КОРДОНИ И МЕЖІ

державні

союзних республік

АРСР, країв та областей

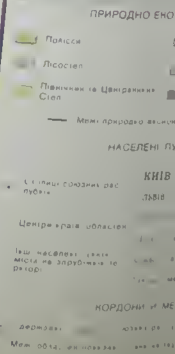
автономної області, яка входить до складу краю

ШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ

залізні дороги

МАСШТАБ 1:2 500 000

МАСШТАБ 1:5 000 000

ПРИРОДНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ УКРАЇНИ

МАСШТАБ 1:3 750 000

КИЇВСЬКА РУСЬ (ДАВНЬОРУСЬКА ДЕРЖАВА) В IX СТ.–ПОЧАТКУ XII СТ.

КОРОЛІВСТВО ШВЕЦІЯ

ВАРЯЗЬКЕ (БАЛТІЙСЬКЕ) МОРЕ

КОРОЛІВСТВО ПОЛЬЩА (з 1025 р)

ЧЕХІЯ

УГОРЩИНА (з 1000 р)

КИЇВ

ДРЕВЛЯНИ

БУЛГАР (ВЕЛИКИЙ ГОРОД)

ВОЛЗЬКА БУЛГАРІЯ

ХОЗАРСЬКИЙ КАГАНАТ

ХВАЛІНСЬКЕ (КАСПІЙСЬКЕ) МОРЕ

РУСЬКЕ (ЧОРНЕ) МОРЕ

ВІЗАНТІЙСЬКА ІМПЕРІЯ

КОНСТАНТИНОПОЛЬ (ЦАРГРАД)

ГРУЗИНСЬКІ ДЕРЖАВИ

АЛБАНСЬКЕ ЦАРСТВО

ВІРМЕНІЯ

АЗЕРБАЙДЖАН

Давньоруська держава до 912 р

Землі приєднані до Давньоруської держави з 912 р по 972 р

Землі, приєднані до Давньоруської держави з 980 р по 1054 р

Межі території давнього культурного і політичного центру східних слов'ян „Руська земля"

Межі земель, залежних від Давньоруської держави в IX ст. на початку XII ст.

Кордони Київської Русі в середині XI ст.

Кордони інших держав в середині XI ст.

Кордони Київської Русі у 2 й половині XI ст. – на початку XII ст.

Території освоювані на початку XII ст.

Племінні об'єднання і племена слов'ян в IX–X ст.

ЯТВЯГИ Неслов'янські племена (літописні назви)

МОРДВА Племена що платили данину Київській Русі

КИЇВ Столиці держав

Муром Головні міста князівських земель на початку XII ст.

Курськ Інші міста

Місця і дати народних повстань

Укріплення для захисту від кочовиків

Місця і дати великих боїв

Головні торгові шляхи

Шлях з Києва до варягів і греків

Походи Олега і Ігоря

Похід Святослава

Похід Володимира

Похід Ярослава

Походи новгородців на Югру

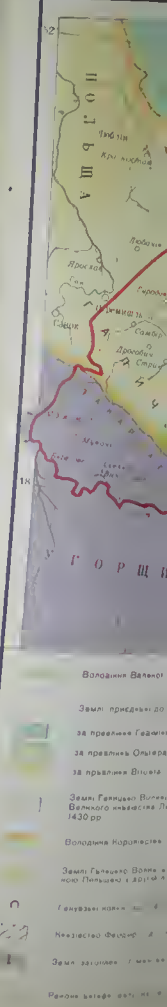
Походи київської знаті на половців

Походи візантійців під керуванням Іоанна Цимисхія

Напади печенігів

Напади половців

Облога Херсонеса (Корсуня) князем Володимиром у 988 р

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В КІНЦІ XIV СТ І В XV СТ

ПОЛЬЩА

БІЛОРУСІЯ

ВОЛИНЬ

КИЇВСЬКА (1363–1397 рр, 1440–1471 рр КИЇВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО, з 1471 р КИЇВСЬКЕ ВОЄВОДСТВО)

ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНА ЗЕМЛЯ

РОСІЯ

ГАЛИЧИНА

ЗАХІДНЕ ПОДІЛЛЯ

СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ

ЗАКАРПАТТЯ

ПІВНІЧНА БУКОВИНА

УГОРЩИНА

МОЛДАВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

КРИМСЬКЕ ХАНСТВО (з 1443 р)

ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ

СУРОЗЬКЕ (АЗОВСЬКЕ) МОРЕ

РУСЬКЕ (ЧОРНЕ) МОРЕ

Володіння Великого князівства Литовського

Землі приєднані до Великого князівства Литовського

за правління Гедиміна (до 1341 р)

за правління Ольгерда (1345–1377 рр)

за правління Вітовта (1392–1430 рр)

Землі Галицько-Волинського князівства, які входили до складу Великого князівства Литовського в 1363–1402 рр і в 1411–1430 рр

Володіння Королівства Польського

Землі Галицько-Волинського князівства, загарбані феодальною Польщею у другій половині XIV ст

Генуезькі колонії (до 1475 р)

Князівство Феодоро (до 1475 р)

Землі захоплені Османською імперією в 1474–1475 рр

Райони антифеодальних селянських повстань

Кордони держав на 1465 р

Межі удільних князівств, земель, воєводств

Київ — Центри удільних князівств, земель, воєводств

Тусли — Інші населені пункти

Головні торгові шляхи

Сучасні кордони Української РСР

ПОЛЬЩА

БІЛОРУСІЯ

ВОЛИНСЬКЕ ВОЄВОДСТВО

ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНА

РОСІЙСЬКА ДЕРЖАВА

СЛОБОЖАНЩИНА

РУСЬКЕ ВОЄВОДСТВО

ПОДІЛЬСЬКЕ ВОЄВОДСТВО

ЗАКАРПАТТЯ

ПІВНІЧНА БУКОВИНА

УГОРЩИНА

КНЯЗІВСТВО ВАЛАСЬКЕ

ЗАПОРІЖЖЯ

ДИКЕ ПОЛЕ

КРИМСЬКЕ ХАНСТВО

АЗОВСЬКЕ МОРЕ

ЧОРНЕ МОРЕ

Велике князівство Литовське до 1569 р.

Королівство Польське до 1569 р.

Українські землі, загарбані феодальною Польщею в 1569 р.

Велике князівство Литовське після 1569 р.

Кордони між Великим князівством Литовським і Російською державою в 1503, 1508, 1537 рр.

Кордони між Великим князівством Литовським і Королівством Польським до 1569 р.

Кордони між Великим князівством Литовським і Королівством Польським в складі Речі Посполитої

Зміна кордонів між Річчю Посполитою і Російською державою за Деулінським перемир'ям 1618 р.

Зміна кордонів між Річчю Посполитою і Російською державою за Поляновським договором 1634 р.

Кордони держав

Межі воєводств

Межі повітів

Назви воєводств виділені з центрами воєводств

Сучасні кордони Української РСР

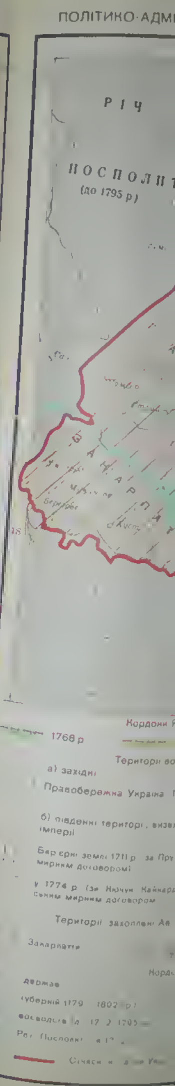
Київ — Центри воєводств

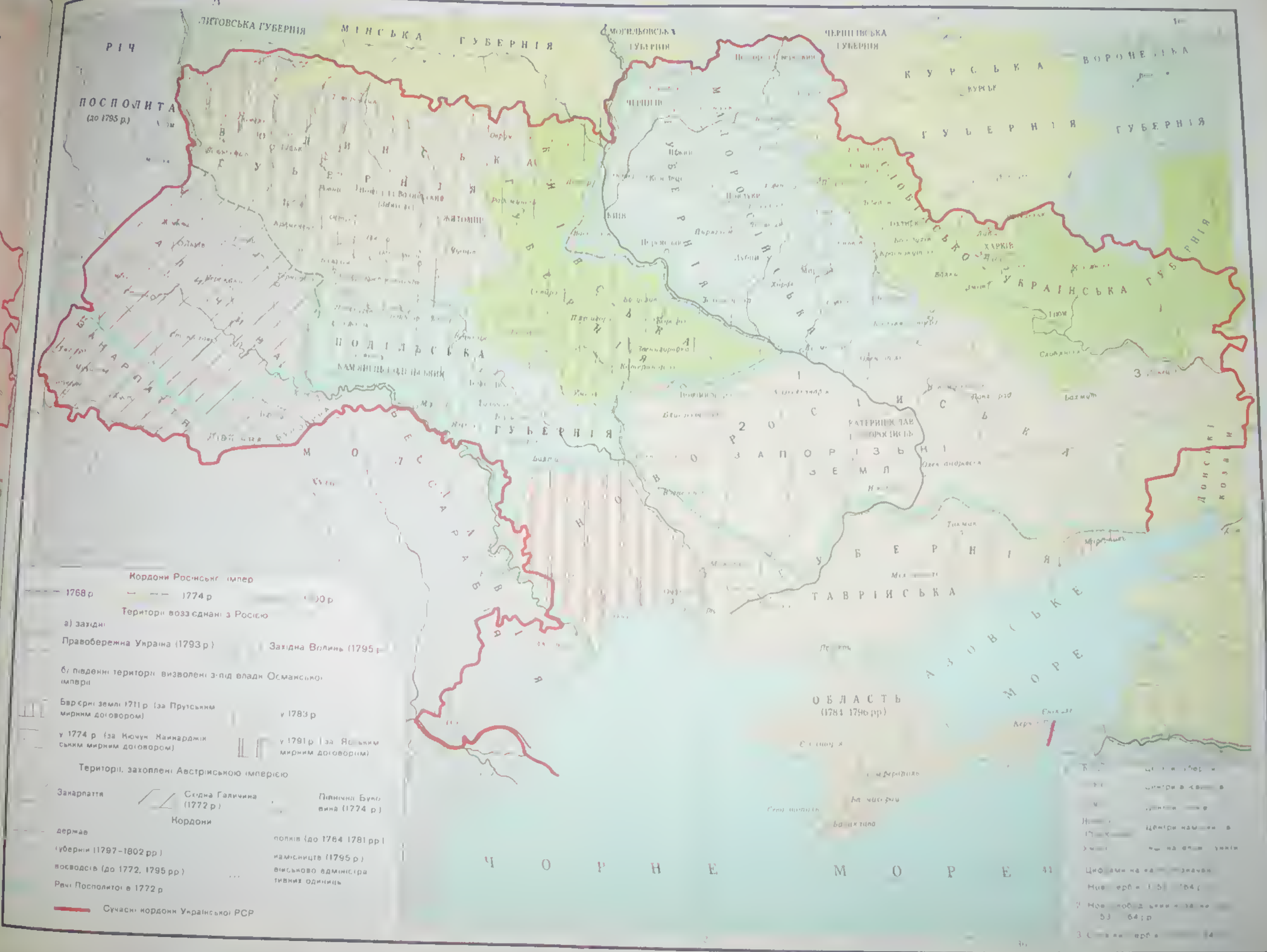
Вінниця — Місця і роки найважливіших антифеодальних виступів

Братства, дати заснування

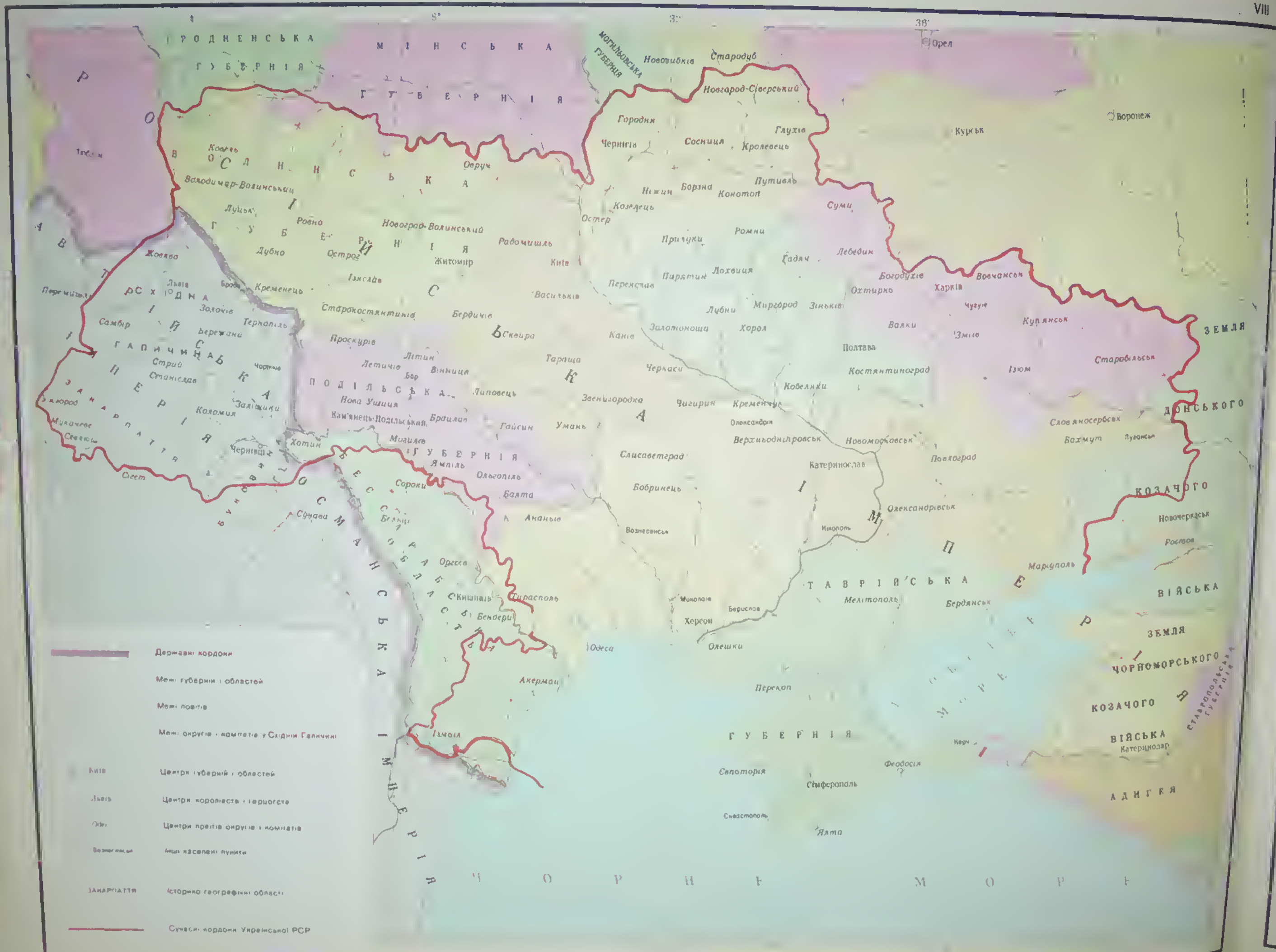
Цифрами на карті позначено:

1 Торчин	8 Білогородка
2 Ровно	9 Бориспіль
3 Старокостянтинів	10 Рокитна
4 Полонне	11 Бровари
5 Хмільник	12 Трипілля
6 Коростишів	13 Мошни
7 Володарка	14 Монастирище

ЛИТОВСЬКА ГУБЕРНІЯ
МІНСЬКА ГУБЕРНІЯ
МОГИЛЬОВСЬКА ГУБЕРНІЯ
ЧЕРНІГІВСЬКА ГУБЕРНІЯ
КУРСЬКА ГУБЕРНІЯ
ВОРОНЕЗЬКА ГУБЕРНІЯ
РІЧ ПОСПОЛИТА (до 1795 р.)
ВОЛИНСЬКА ГУБЕРНІЯ
ЖИТОМИР
КИЇВСЬКА ГУБЕРНІЯ
КИЇВ
МАЛОРОСІЙСЬКА ГУБЕРНІЯ
СЛОБІДСЬКО-УКРАЇНСЬКА ГУБЕРНІЯ
ХАРКІВ
ПОДІЛЬСЬКА ГУБЕРНІЯ
ЗАКАРПАТТЯ
МОЛДАВІЯ
БЕССАРАБІЯ
НОВОРОСІЙСЬКА ГУБЕРНІЯ
КАТЕРИНОСЛАВ
ЗАПОРІЗЬКІ ЗЕМЛІ
ТАВРІЙСЬКА ОБЛАСТЬ (1784–1796 рр.)
АЗОВСЬКЕ МОРЕ
ЧОРНЕ МОРЕ
Донські козаки
Кордони Російської імперії
1768 р
1774 р
Території возз'єднані з Росією
а) західні
Правобережна Україна (1793 р.)
Західна Волинь (1795 р.)
б) південні території, визволені з-під влади Османської імперії
Бар'єрні землі 1711 р. (за Прутським мирним договором)
у 1783 р.
у 1774 р. (за Кючук-Кайнарджійським мирним договором)
у 1791 р. (за Яським мирним договором)
Території, захоплені Австрійською імперією
Закарпаття
Східна Галичина (1772 р.)
Північна Буковина (1774 р.)
Кордони
держав
губерній (1797–1802 рр.)
воєводств (до 1772, 1795 рр.)
Речі Посполитої в 1772 р.
полків (до 1764, 1781 рр.)
намісництв (1795 р.)
військово-адміністративних одиниць
Сучасні кордони Української РСР

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ В 50-Х РОКАХ XIX СТ.

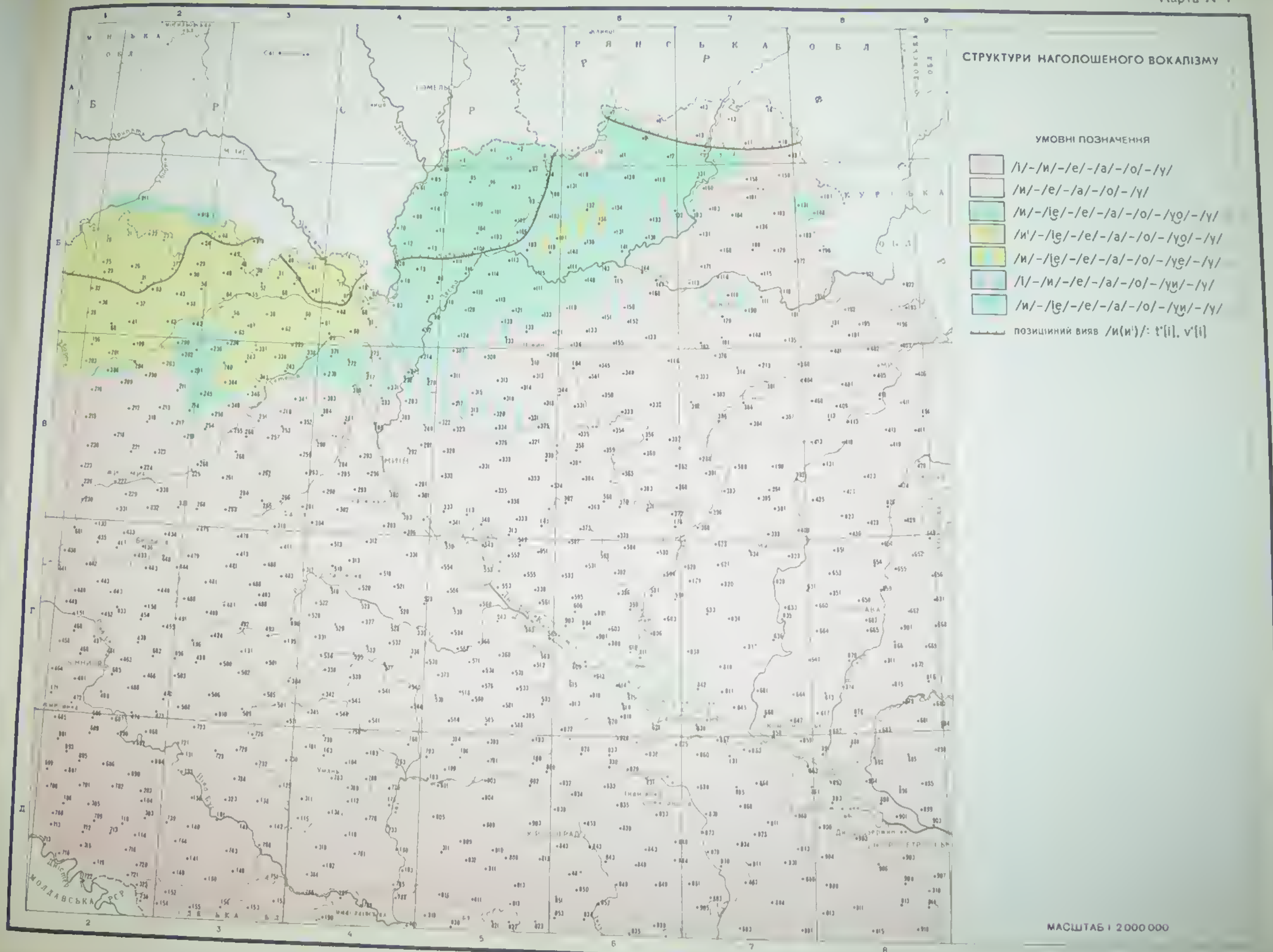

Історія Української РСР і 3, стор 16 Київ 1978 р

КАРТА ГОВ

ПІВНІЧНІ ГОВОРИ
(ПІВНІЧНЕ НАРІЧЧЯ)
Східнополіський говір
Середньополіський говір
Західнополіський говір
Говірки з деякими рисами північного наріччя
ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ ГОВОРИ
(ПІВДЕННО-ЗАХІДНЕ НАРІЧЧЯ)
Волинський говір
Подільський говір
Наддністрянський говір
Надсянський говір
Покутсько-буковинський говір
Гуцульський говір
Бойківський говір
Закарпатський говір
Лемківський говір
Говірки з деякими рисами південно-західного наріччя
ПІВДЕННО-СХІДНІ ГОВОРИ
(ПІВДЕННО-СХІДНЕ НАРІЧЧЯ)
Середньонаддніпрянський говір
Слобожанський говір
Степовий говір
Говірки з деякими рисами південно-східного наріччя
Українські говірки відповідних наріч на території інших республік і держав
НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ
ХАРКІВ більше 1 000 000 жителів
ЗАПОРІЖЖЯ від 500 000 до 1 000 000 жителів
ТИРАСПОЛЬ від 100 000 до 500 000 жителів
Феодосія від 50 000 до 100 000 жителів
Сокаль від 10 000 до 50 000 жителів
Недригайлів менше 10 000 жителів
Столиці союзних республік
Центри областей
Інші населені пункти і міста на зарубіжній території
КОРДОНИ Й МЕЖІ
державні
союзних республік
областей
Примітка
межі областей показані тільки на території Української РСР
П О Л Ь Щ А
Б Р С Р
Р Р
У Р С Р
Р У М
М О Л Д А В С Ь К А Р С Р
БРЕСТ
ГОМЕЛЬ
КУРСЬК
ВОРОНЕЖ
ЛЮБЛІН
ЧЕРНІГІВ
Конотоп
Ніжин
СУМИ
БЕЛГОРОД
Недригайлів
Ковель
Сарни
Луцьк
РОВНО
Дубно
ЖИТОМИР
КИЇВ
Прилуки
Фастів
Переяслав-Хмельницький
Лубни
ХАРКІВ
ЛЬВІВ
Самбір
Дрогобич
ТЕРНОПІЛЬ
Зборів
Старокостянтинів
БІЛА ЦЕРКВА
ЧЕРКАСИ
ПОЛТАВА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
ВІННИЦЯ
КРЕМЕНЧУК
Лозова
КРАМАТОРСЬК
ВОРОШИЛОВГРАД
Ужгород
Мукачеве
ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
Кам'янець-Подільський
ЧЕРНІВЦІ
Кути
Умань
КІРОВОГРАД
ДНІПРОПЕТРОВСЬК
ДОНЕЦЬК
Первомайськ
КРИВИЙ РІГ
ЗАПОРІЖЖЯ
БЕЛЬЦІ
Балта
КИШИНІВ
БЕНДЕРИ
ТИРАСПОЛЬ
ОДЕСА
МИКОЛАЇВ
ХЕРСОН
Нова Каховка
МЕЛІТОПОЛЬ
Білгород-Дністровський
Ізмаїл
о. Зміїний (СРСР)
КЕРЧ
Феодосія
СІМФЕРОПОЛЬ
СЕВАСТОПОЛЬ
НОВОРОСІЙСЬК
КРАСНОДАР
МАСШТАБ 1:3 750 000

Карта № 1

СТРУКТУРИ НАГОЛОШЕНОГО ВОКАЛІЗМУ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
/і/–/и/–/е/–/а/–/о/–/у/
/и/–/е/–/а/–/о/–/у/
/и/–/і̯е/–/е/–/а/–/о/–/у̯о/–/у/
/и'/–/і̯е/–/е/–/а/–/о/–/у̯о/–/у/
/и/–/і̯е/–/е/–/а/–/о/–/у̯е/–/у/
/і/–/и/–/е/–/а/–/о/–/у̯и/–/у/
/и/–/і̯е/–/е/–/а/–/о/–/у̯и/–/у/
позиційний вияв /и(и')/: t'[і], v'[і]
МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 2

СТРУКТУРИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ВОКАЛІЗМУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- /і/–/и,е/–/а/–/о/–/у/
- /і/–/и,е/–/а/–/у/
- /і/–/и,е/–/а/–/у/ позиційно обмежено
- /і/–/и,е/–/а/–/у/ нерегулярно, позиційно обмежено
- /і/–/и,е/–/а/–/у/ тільки перед складом з наголошеним [у]
- /і/–/и/–/е/–/а/–/о/–/у/
- /и/–/е/–/а/–/о/–/у/
- /иі/–/е/–/а/–/о/–/у/
- /і/–/и/–/е/–/а/–/у/
- /и/–/е/–/а/–/у/
- /иі/–/е/–/а/–/у/
- /о/~/а/ в кінцевих відкритих складах
- позиційний вияв /и(иі)/: tʼ[і], vʼ[і]

МАСШТАБ 1:2000000

и НЕНАГОЛОШЕНОГО
ВОКАЛІЗМУ

ні ПОЗНАЧЕННЯ

-/а/-/о/-/у/
-/а/-/у/
-/а/-/у/
обмежено
-/а/-/у/
, позиційно обмежено
/а/-/у/
складом з наголошеним [у]
/-/а/-/о/-/у/
/-/о/-/у/
/-/о/-/у/
-/а/-/у/
-/у/
-/у/
цевих відкритих складах
/и(и')/: t'[i], v'[i]

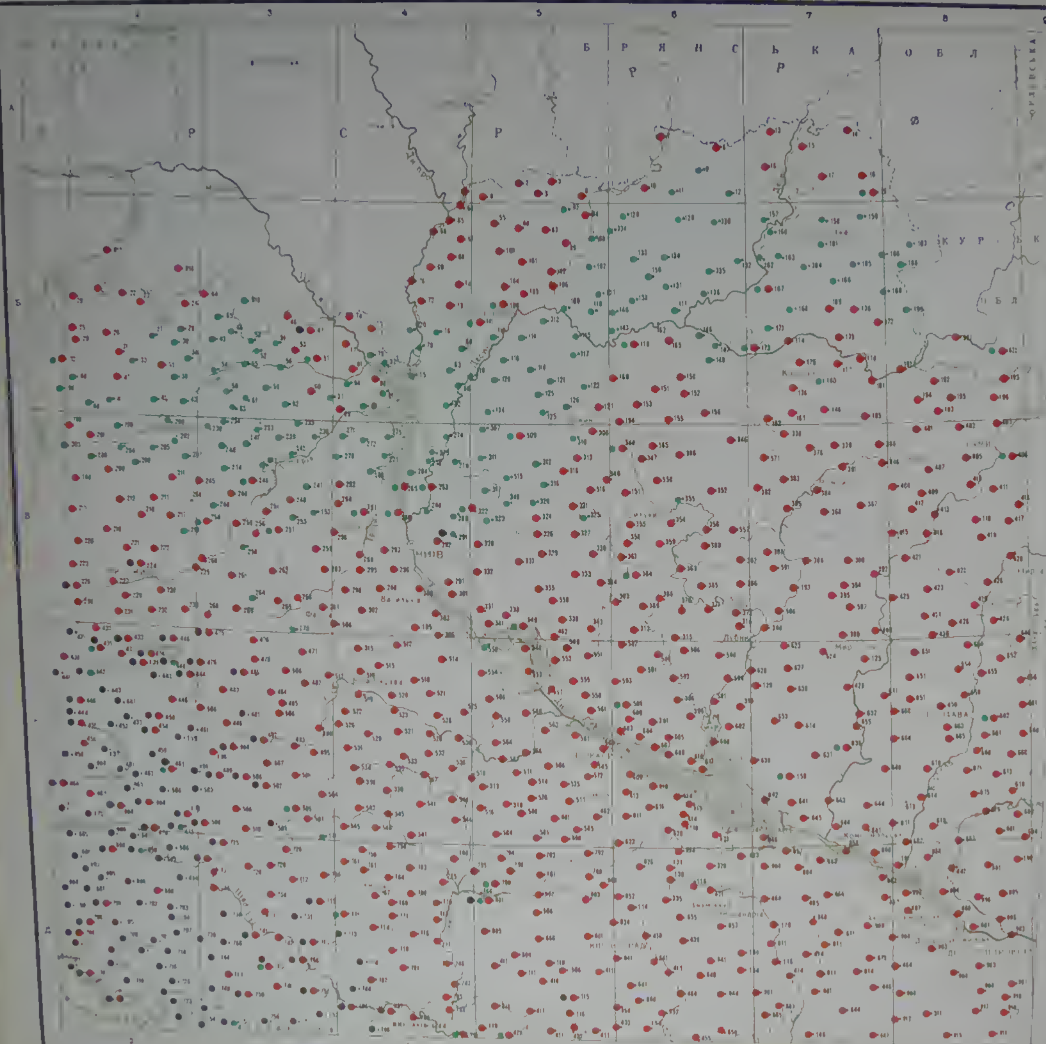
00 000

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО ɛ ПІСЛЯ ЗУБНИХ І [л]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: д'[і]д, 'д'[і]ти, 'л'[і]зти, 'т'[і]ло, 'с'[і]но, 'с'[і]тка, с'л'[і]д, с'н'[і]г, ц'[і]п
- ● [е]: д'[е]д, 'д'[е]ти (-т'і), 'л'[е]зти (-т'), 'т'[е]ло, 'с'[е]но, 'с'[е]тка, с'л'[е]д, с'н'[е]г, ц'[е]п...
- ● [ie]: д'[ie]д, 'д'[ie]т'і, 'л'[ie]зт'і, 'т'[ie]ло, 'с'[ie]но, 'с'[ie]тка, с'л'[ie]д, с'н'[ie]г, ц'[ie]п...

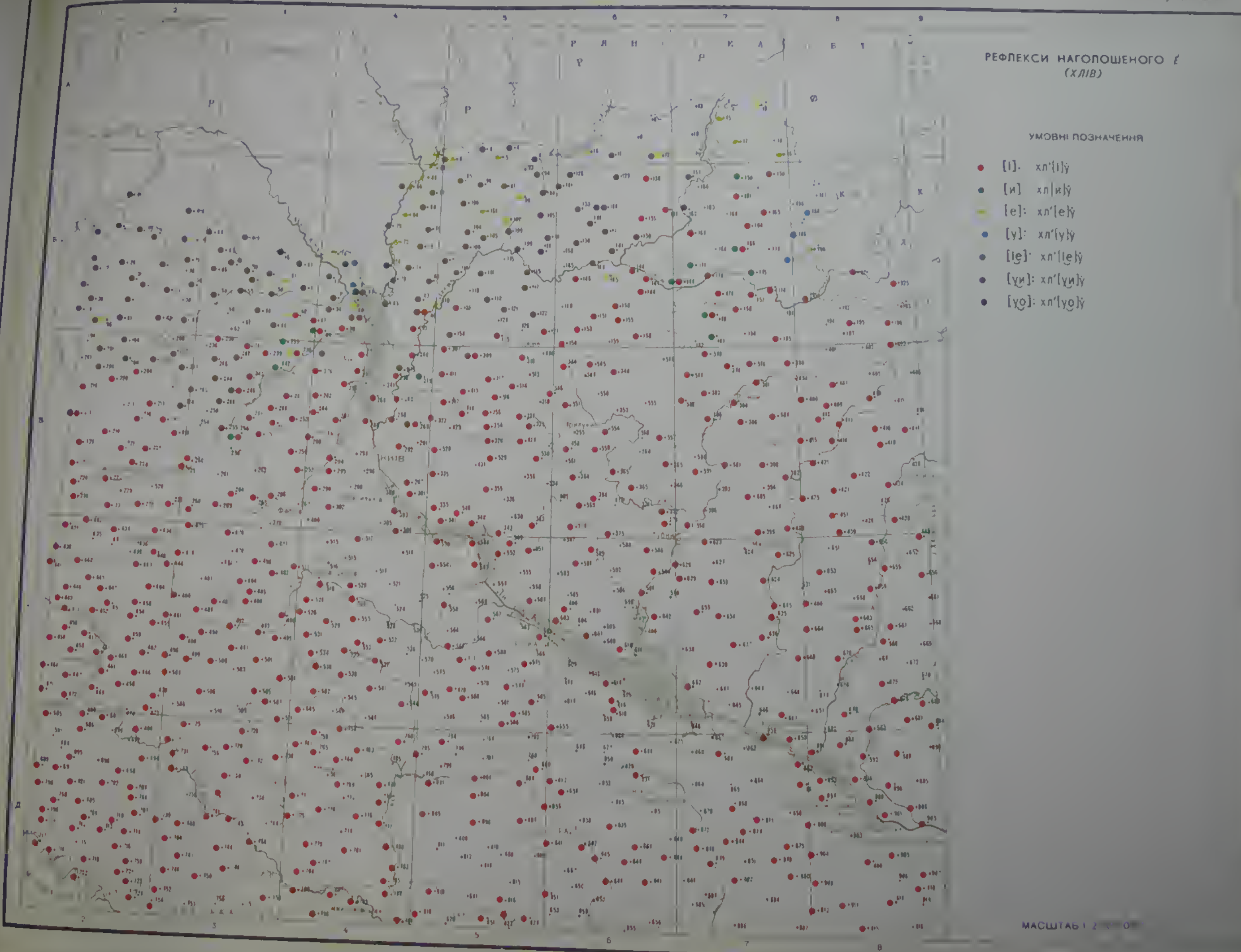
МАСШТАБ 1:2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ НАГОЛОШЕНОГО *Е* (*ДІРКА*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

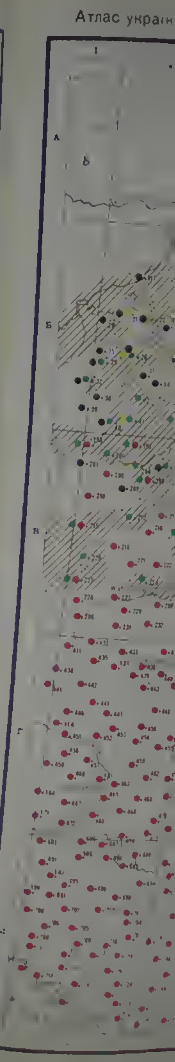
- ● [і] ˈд'[і]рка
- ● [и]: ˈд[и]рка
- ● [у]: ˈд'[у]рка

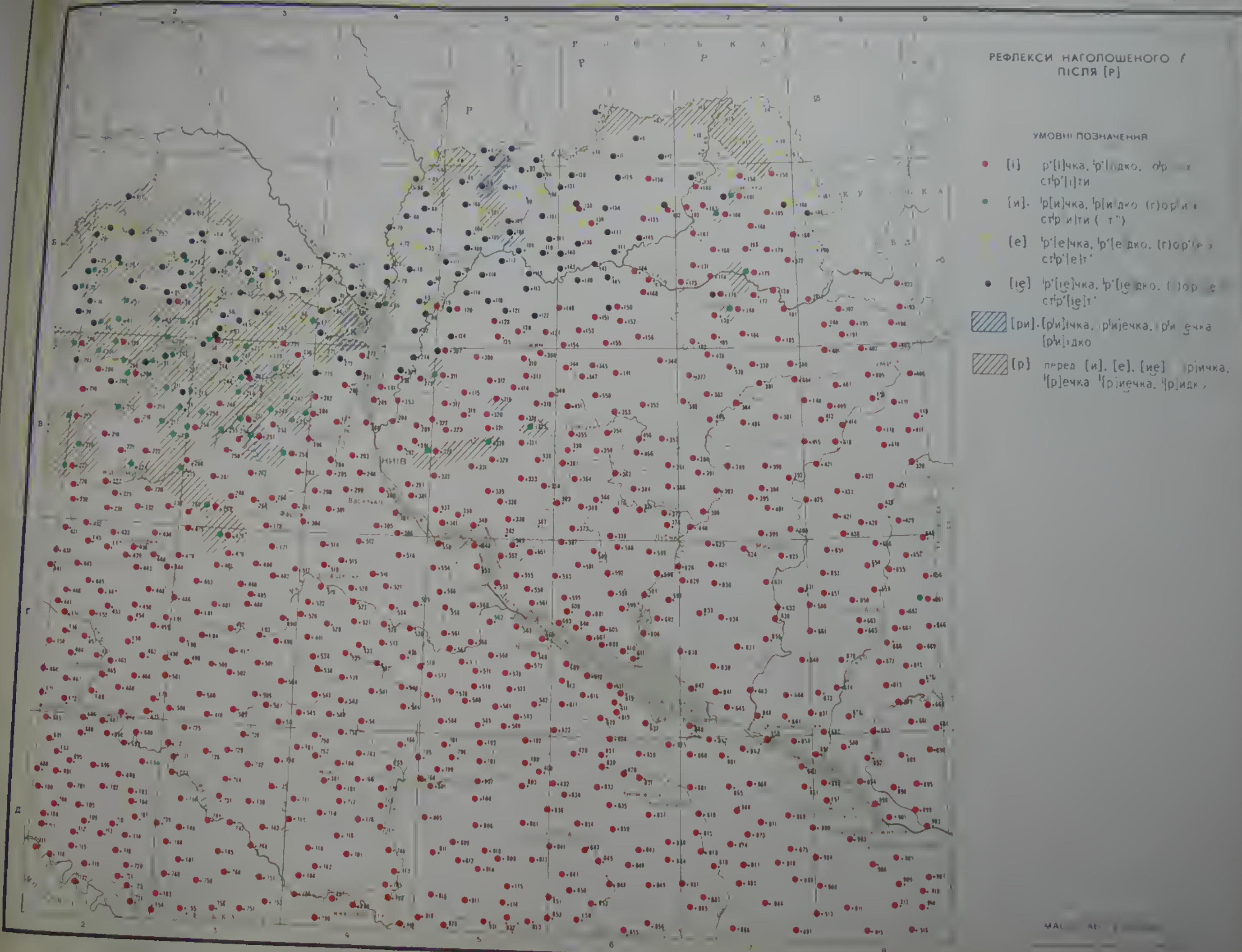

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО ẹ
(ХЛІВ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і]: хл'[і]ў
[и]: хл[и]ў
[е]: хл'[е]ў
[у]: хл'[у]ў
[іе̯]: хл'[іе̯]ў
[уи̯]: хл'[уи̯]ў
[уо̯]: хл'[уо̯]ў
КИЇВ
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

РЕФЛЕКСИ ГОЛОСНОГО В ІМЕННИКУ *БЛИСК*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [и]. бл|и|ск
- [і]: бл'|і|ск
- [е] бл"|е|ск
- [а] бл'|а|ск
- [о] бл'|о|ск
- [ie] бл'|ie|ск

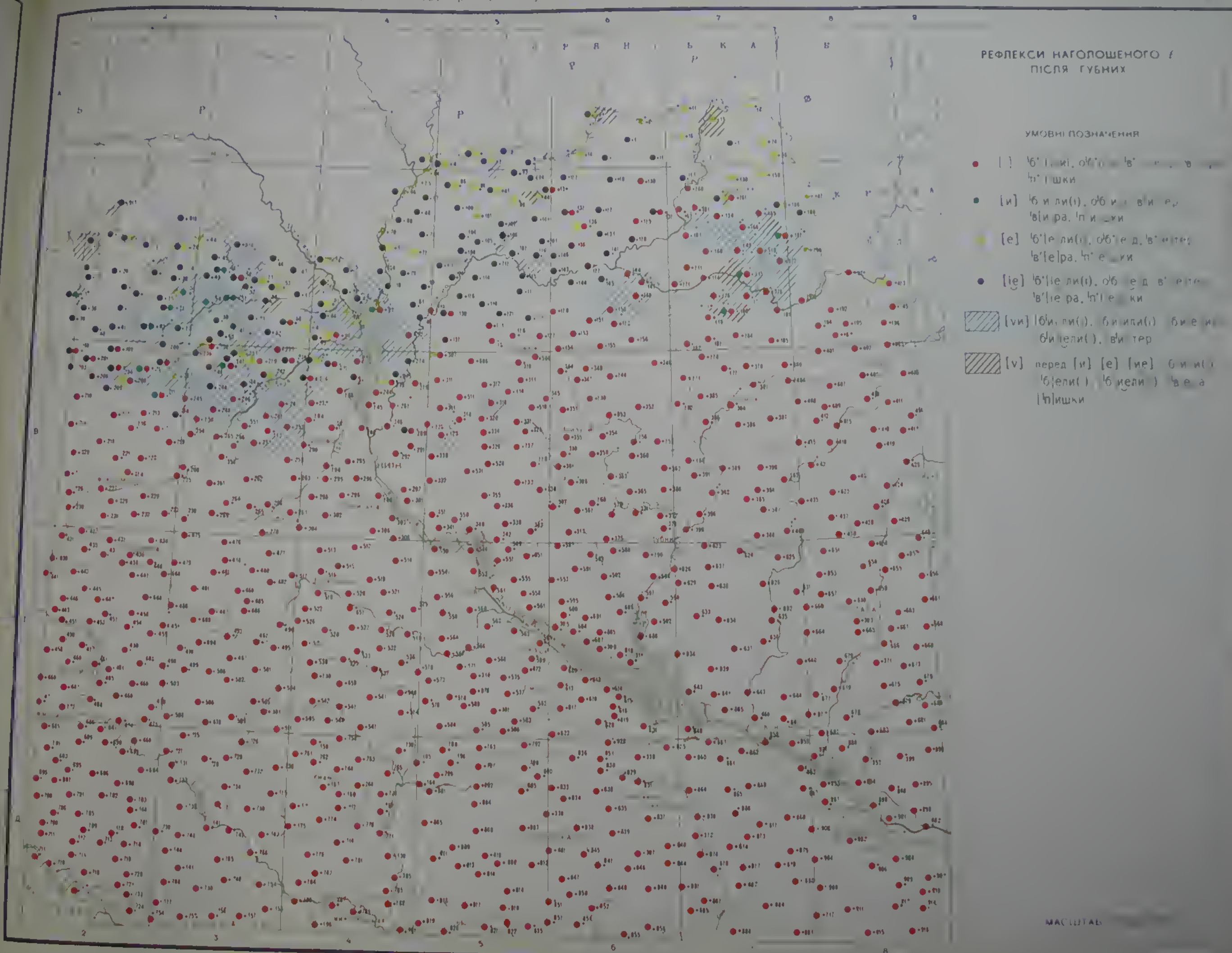

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО ѣ
ПІСЛЯ [р]
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і] р'[і]чка, 'р'[і]дко,
ст'р'[і]ти
[и]. 'р[и]чка, 'р[и]дко
ст'р[и]ти
[е] 'р'[е]чка, 'р'[е]дко, (г)ор'[е]
ст'р'[е]т'
[ие] 'р'[ие]чка, 'р'[ие]дко,
ст'р'[ие]т'
[ри]. [р'и]ічка, р'ијечка,
[р'и]ідко
[р] перед [и], [е], [ие]
'[р]ечка '[р]иечка, '[р]идк
КИЇВ
МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО Ė (ХРІН)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: хр'[і]н
- [и]: хр[и]н
- [е]: хр[е]н
- [о]: хр[о]н
- [ie̯], [ие̯]: хр'[ie̯]н, хр[ие̯]н

МАСШТАБ 1:2000000

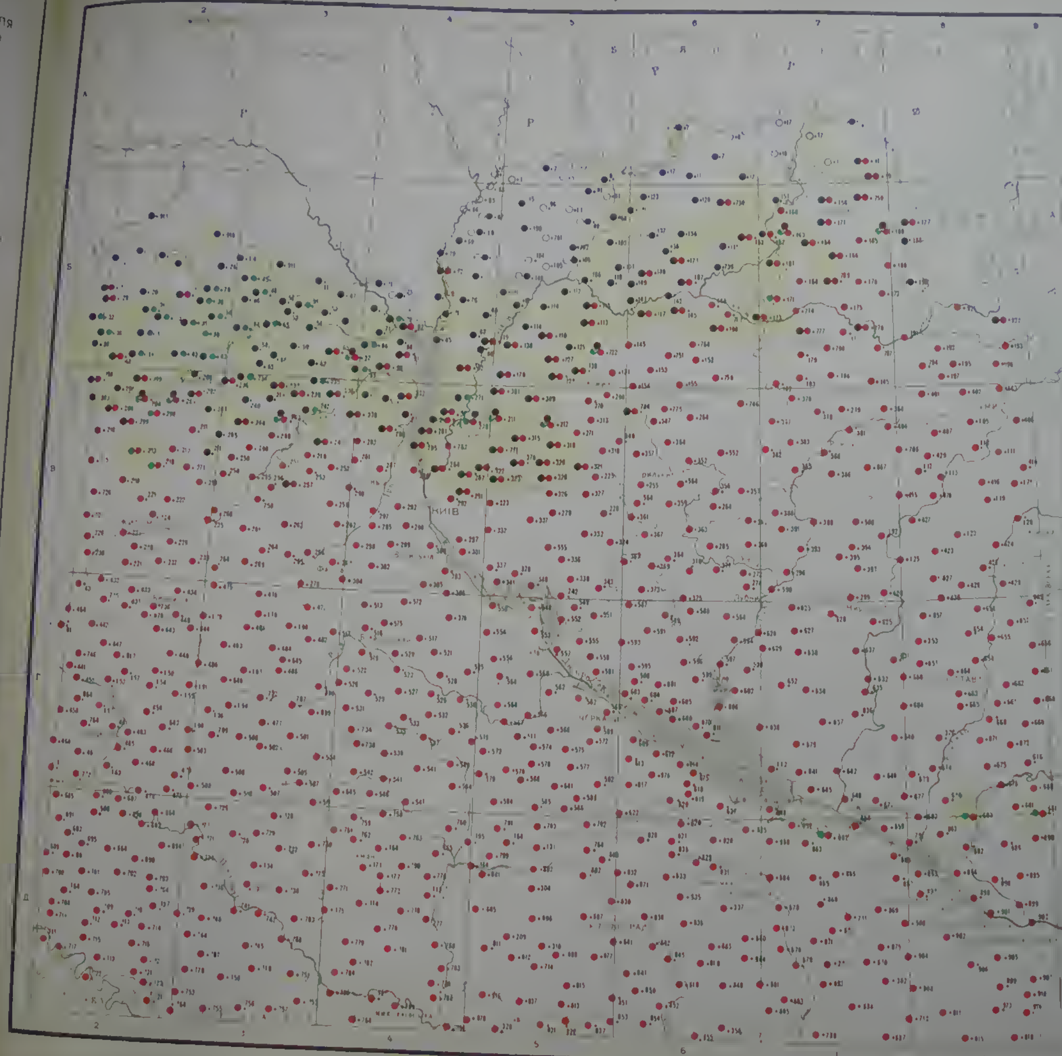

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО ѣ
ПІСЛЯ ГУБНИХ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[и]
[е]
[ie]
[vи]
[v] перед [и] [е] [ие]
МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ НАГОЛОШЕНОГО *Е* ПІСЛЯ СПОЛУЧЕНЬ ПЕРЕДНЬОЯЗИКОВОГО З ГУБНИМ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]. с'в'|і|т, з'в'|і|р, с'м'|і|х, з'м'|і|і
- [и] с'в|и|т, з'в|и|р, с'м|и|х, з'м|и|і
- [е]. с'в'|е|т, з'в'|е|р, с'м'|е|х, з'м'|е|і
- [ie], [ие] с'в'|ie|т (с'в|ие|т), з'в'|ie|р (з'в|ие|р), с'м'|ie|х (с'м|ие|х), з'м'|ie|і (з'м|ие|і)
- [v]. с'|в|ит, з'|в|ир, с'|м|их, з'|м|иі (с'|в|ет, з'|в|ер, с'|м|ех, з'|м|еі, с'|в|иет, з'|в|иер, с'|м|иех, з'|м|иеі)

МАСШТАБ 1:2000000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ɛ ПІСЛЯ ЗУБНИХ І [л]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: д'і'док (д'і'ди), д'і'ла, д'і'те, т'і'ла, 'поз'і'хи, с'[і]но'кіс, ц'і'пил'но, л'і'ски (л'[і]'сами), хл'і'би, у хл'і'в'і, у гн'і'зд'і
- [и]: д[и]'док (д[и]'ди), д[и]'ла, д[и]'теі, т[и]'ла, 'поз[и]хи, с[и]но'кос, ц[и]'пил'но, л[и]'ски (л[и]'сами), хл[и]'би, у хл[и]'в'і, у гн[и]зд'і
- [е]: д'[е]'док (д'[е]'ди), д'[е]'ла, д'[е]'теі, т'[е]'ла, 'поз'[е]хи, с'[е]но'кос (-'куис), ц'[е]'пил'но, л'[е]'ски (л'[е]'сами), хл'[е]'би, у хл'[е]'в'е, у гн'[е]зд'е
- [еи, а]: д'[еи]'док, д'[еи]'ла, т'[еи]'ла, 'поз'[еи]хи, л'[еи]'ски
- [д], [т], [з], [с], [ц], [н], [л] перед [и], [е]: [д]и'док, д[е]'док, [т]е'ла, 'по[з]ихи, 'поз[е]хи, [ц]и'пил'но, ц[е]'пил'но, [л]и'ски

МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Ė (ПАСІКА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ˈпас'[і]ка
- [и]: ˈпас[и]ка
- [е]: ˈпас'[е]ка
- [е...еᵃ]: ˈпас'[еᵃ]ка
- [о]: ˈпас[о]ка
- [с] перед [е], [и], [о]: ˈпа[с]ека, ˈпа[с]ика, ˈпа[с]ока
- вставний [ў]: ˈпас'і[ў]ка
- вставний [і]: ˈпас'і[і]ка

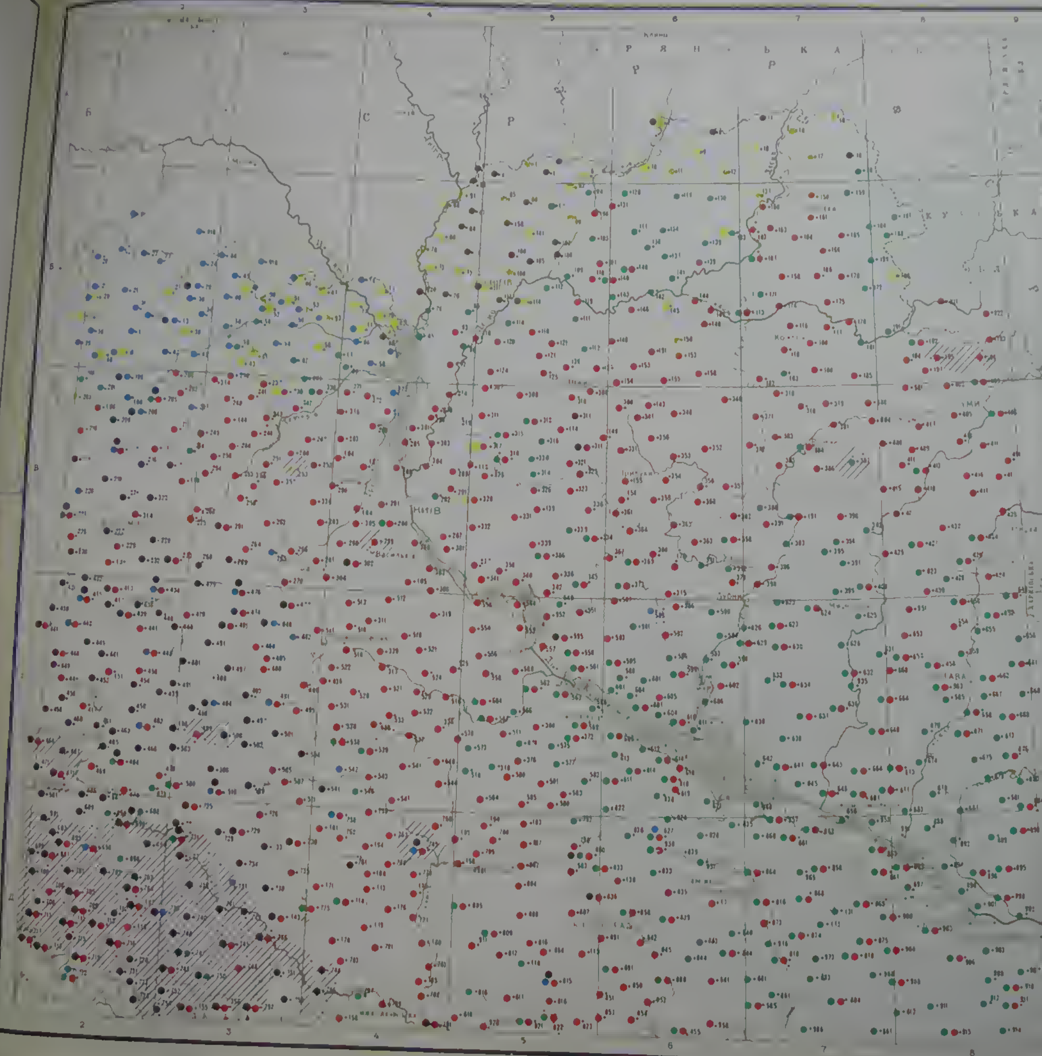
МАСШТАБ 1:2 000 000

...И НЕНАГОЛОШЕНОГО Е
(ПАСІКА)

...ЗНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ˈпас'[і]ка
ˈпас[и]ка
ˈпас'[е]ка
ˈпас'[еⁱ]ка
ˈпас[о]ка
...перед [е], [и], [о]: ˈпа[с]ека, ...па[с]ика, ˈпа[с]ока
...]: ˈпас'і[ӱ]ка
...]: ˈпас'і[і]ка

...000 000

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Е
(ЦІЛУВАТИ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ц'[і]луˈвати
- [и]: ц[и]луˈвати (-т'')
- [е]: цᵉᶦ[е]луˈвати (-тᵉᶦ)
- [о]: ц'ᵒ[о]луˈвати (-тᵒ)
- [а]: ц[а]луˈвати (-т')
- [у]: ц'[у]луˈвати (-т'')
- [л']: ц'у[л]'уˈвати (-т')

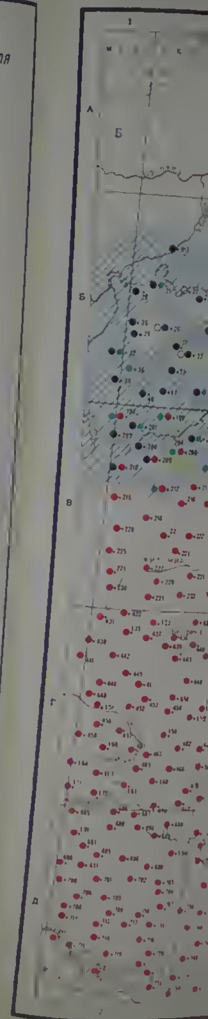
МАСШТАБ 1:2 000 000

ФОНЕМНА СТРУКТУРА ІМЕННИКА *ЗОЗУЛЯ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [oʸ]: з[oʸ]зул'а
- ● [а]: з[а]зул'а
- ● [е]: з[е]зул'а
- ● [и]: з[и]зул'а
- ▨ [з']: [з']а[з']ул'а, [з']е[з']ул'а
- ▧ [ӯ]: з'е[ӯ]з'ул'а
- ┴┴┴ -е: з'аз'ул'[е], з'''ез'''ул'[е]

МАСШТАБ 1:2000 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Ѣ ПІСЛЯ ГУБНИХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: в'[і]дро, м'[і]шок, п'[і]сок, в'[і]три
- ● [и]: в[и]дро, м[и]шок, п[и]сок, в[и]три
- ● [е]: в'[е]дро, м'[е]шок, п'[е]сок, в'[е]три.
- ○ [е·, а]: в'[е·]дро, м'[е·]шок, п'[е·]сок, в'[е·]три
- ▭ [vй]: [вй]ідро, [ви]едро, [ви]адро, [пи]ісок
- ▨ [v] перед [и], [е], [е·], [а]: [в]едро, [в]идро, [в]адро, [м]ешок, [м]ишок, [м]ашок

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 18

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Ė (СПІВАЄ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: сп'[і]ва(йе)
- [и]: сп[и]вайе
- [е]: сп[е]вайе
- [о]: сп[о]вайе
- [ˈп'еˈйе] 'співає'

МАСШТАБ 1:2000000

...И НЕНАГОЛОШЕНОГО Е
(СПІВАЄ)

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ва(ие)
...ваие
...вайе
...вайе
...співає

...00 000

ВИЯВИ /И/ (З ДАВНІХ / ТА Ь

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[и]
[и']
[і]/[и] (в дсутніс ... ы
[и], [и'] (неза ежн в д и
[и']/[і]/[и] (залежні в д п зи
умовно ненаголошени [иᵉ е] ер... складом з наголошеними [е] [о]

Розрізнення ... лучень з відповідниками / ы

[v'i]-[vи]
[t'i]-[tи] ([tи'])
[p'i]-[pи]

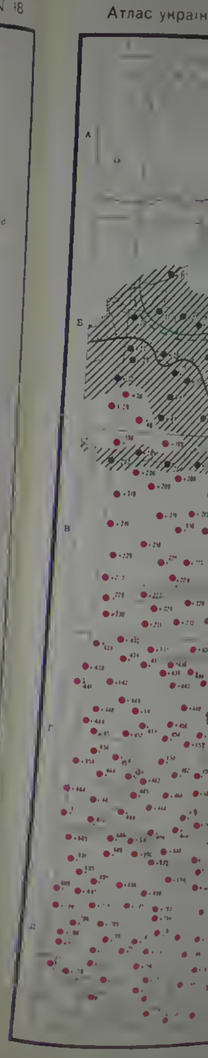
МАСШТАБ

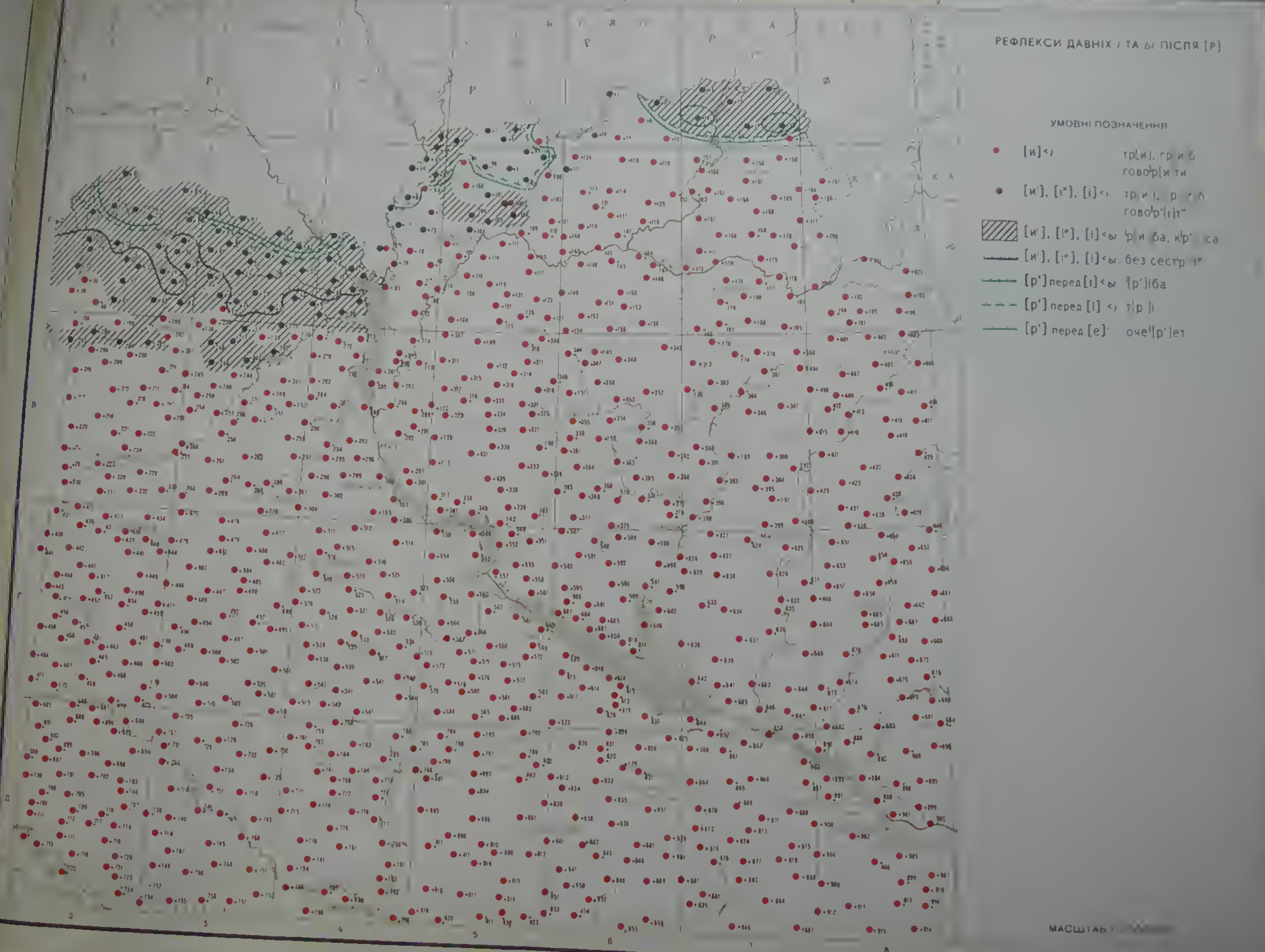
РЕФЛЕКСИ ДАВНЬОГО *і* ПІСЛЯ ШИПЛЯЧИХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [и]: 'ж[и]то, ч[и]сти, прич и на, ш[и]рши
- ● [и'], [і^и] 'ж[и']то, ч[и']сти, прич[и']на, ш[и']рши

МАСШТАБ 1:2…

РЕФЛЕКСИ ДАВНІХ *і* ТА *ы* ПІСЛЯ [р]
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[и]<*і*
[и'], [і^и], [і]<*і*
[и'], [і^и], [і]<*ы*
[и'], [і^и], [і]<*ы*. без сест'р
[р'] перед [і]<*ы*
[р'] перед [і] <*і*
[р'] перед [е]·
оче'[р']ет
МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ ДАВНІХ *і* ТА *ы* ПІСЛЯ ГУБНИХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● (red)	[и] < *і*:	ˈв[и]лки, ˈм[и]лиі, ˈб[и]ти
● (dark)	[і], [іи], [и'] < *і*:	ˈв'[і]лк'і, ˈм[іи]ли, б'[и']т'
(hatching)	[і], [іи], [и'] < *ы*	б'[і]к, ˈм·[іи]ша, в[и']сок'і

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

АВНІХ / ТА Ы/ ПІСЛЯ ГУБНИХ

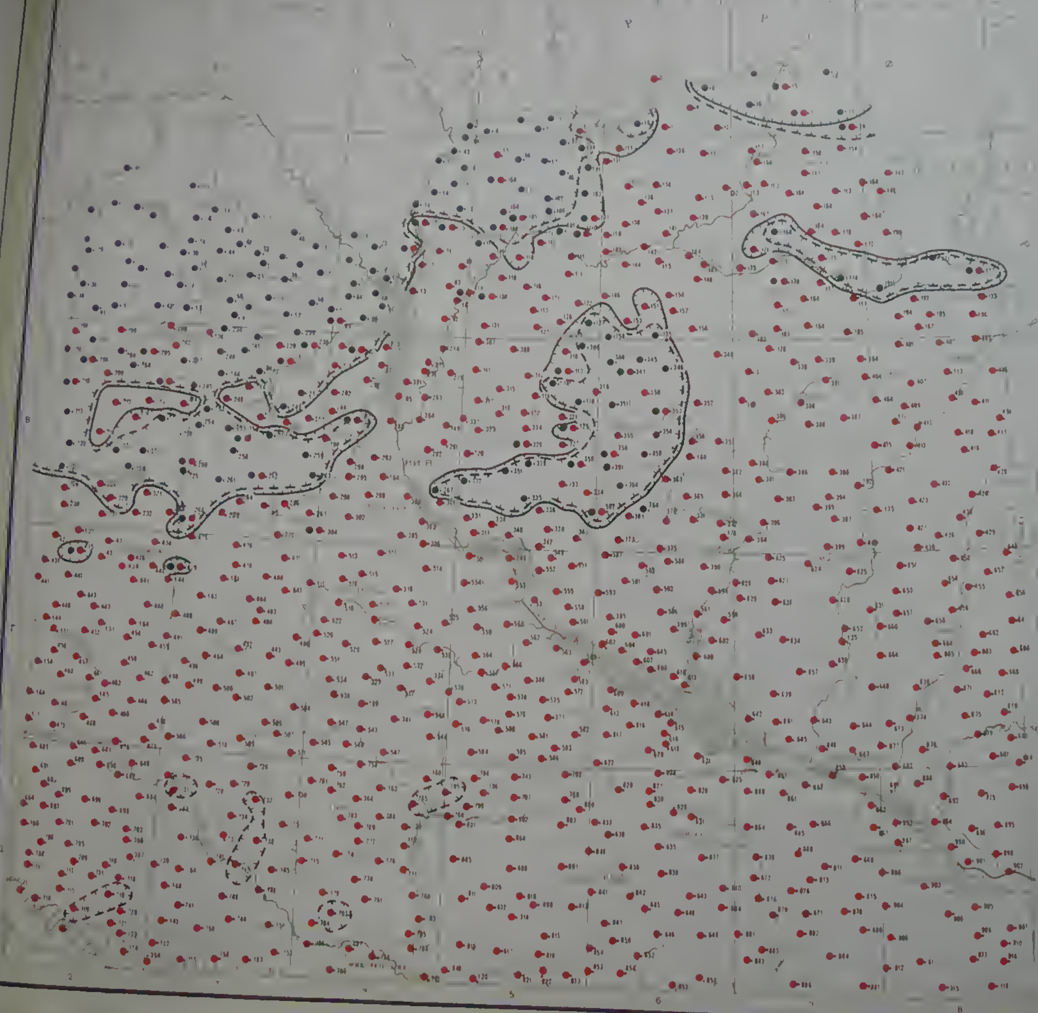
ПОЗНАЧЕННЯ

ˈв[и]лки, ˈм[и]лиі, ˈб[и]ти

[и] < і ˈв'[і]лк'і, ˈм [і] и, б'[и']т

[и]<ы б'[і]к, ˈм'[і]ша, в[и]сок'і

000 000

ПОЛУЧЕННЯ [ГИ], [КИ], [ХИ]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- кореневі [ги], [ки], [хи] [ги]нути, ки]дати, хи и
- кореневі [ги], [ки], [хи], [к і], [х і], [г'і], [к [х] ˈ[ги]нути (-т) ки дати (ˈ[хи' три(і)
- [ги], [ки], [хи], [г], [к [х і], [г'і], [к'і], [х'] в закінченнях іменників наз. в дм мн. вороˈ[ги і, воў ки , пасту хи
- [ги], [ки], [хи], [г], [к], [х [г'і], [к'і], [х'і] в закінченнях іменників чол. роду наз. відм. дн ˈдоў[ги](і), ши ˈро ки (і), ли ки ( )

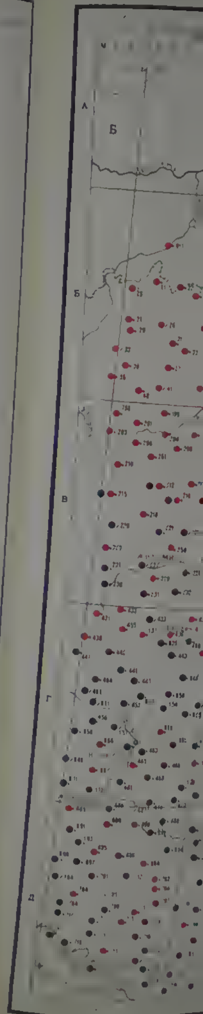
МАСШТАБ

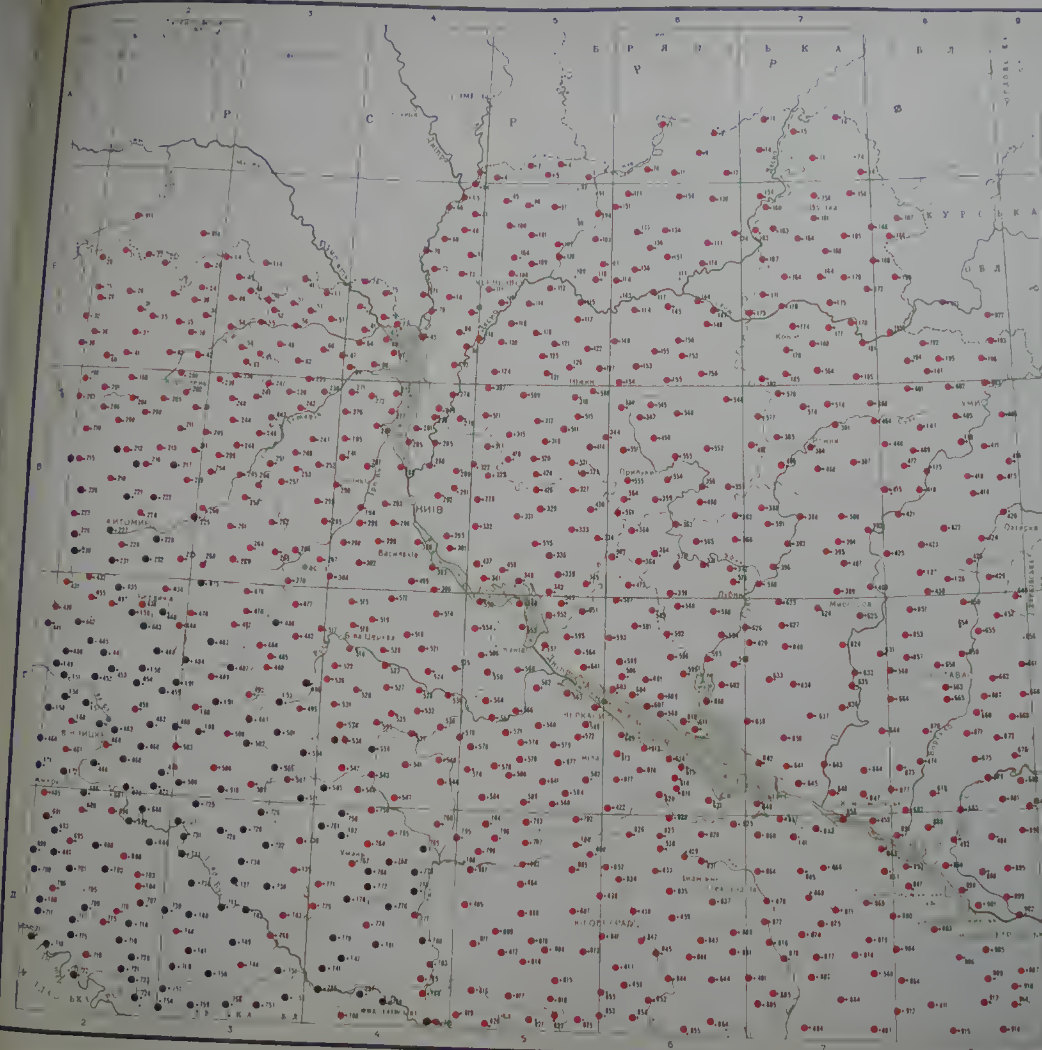
СПОЛУЧЕННЯ [КИ] (*СОКИРА*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ки]: со[ˈки]ра
- [к'і] со[ˈк'і]ра
- [ке]: со[ˈке]ра
- [к'i̯e]: со[ˈк'i̯e]ра
- [ки̯е] со[ˈки̯е]ра
- [о > а] саˈкира, саˈк'іра
- [о > у] суˈкира, суˈк'іра
- [е]: с'[е]ˈк'іра, с'[е]ˈк'ера
- [с']: [с']еˈк'ера, [с']аˈк'ера

МАСШТАБ

СПОЛУЧЕННЯ [ЛИ] (ГЛИБОКИЙ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ли]: г[ли]бокий
- [л'і]: г[л'і]бокий

ПРИСТАВНИИ ГОЛОСНИИ
(ІРЖАТИ ІРЖУТЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і] (ко'н'і)
- [и] и р'жати (т') и р'жут'(ат')
- ▲ [е] и|е р'жати (т') и е|р жут'
- △ [е] (<и) |е р'жати (т) е|р'жут' (а)
- ● р'жати (т')| |ржут (ат')
- протетичний [г]
- протетичний [и]

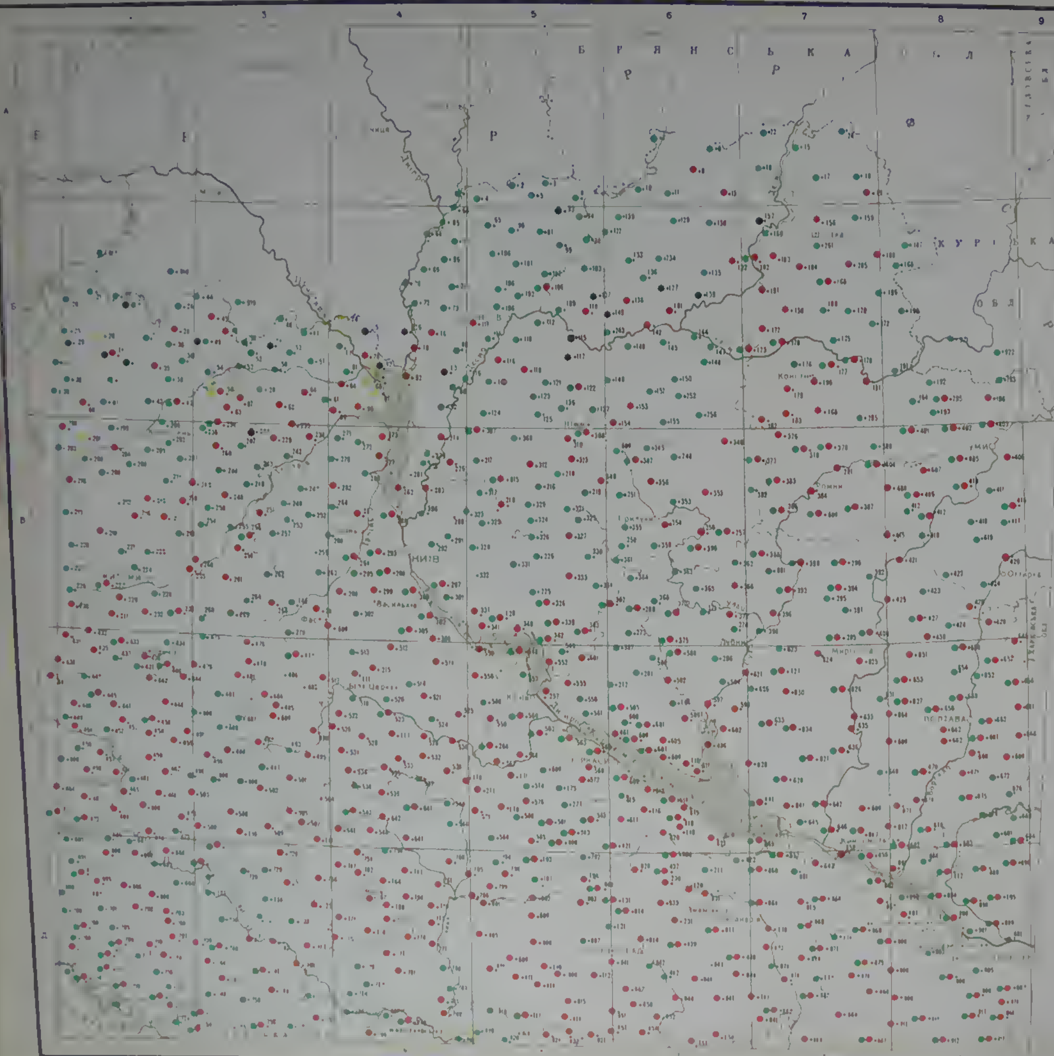
МАСШТАБ 1:2 000 000

ЗНИКНЕННЯ ПОЧАТКОВОГО [і]
(ГОЛКА, ГРАТИ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ø [ˈголка]
- ● [і]: [і]ˈголка
- ▨ [і]: [і]ˈграт'
- приставний [і]: [і]ˈгруша 'груша'

МАСШТАБ 1:2 000 000

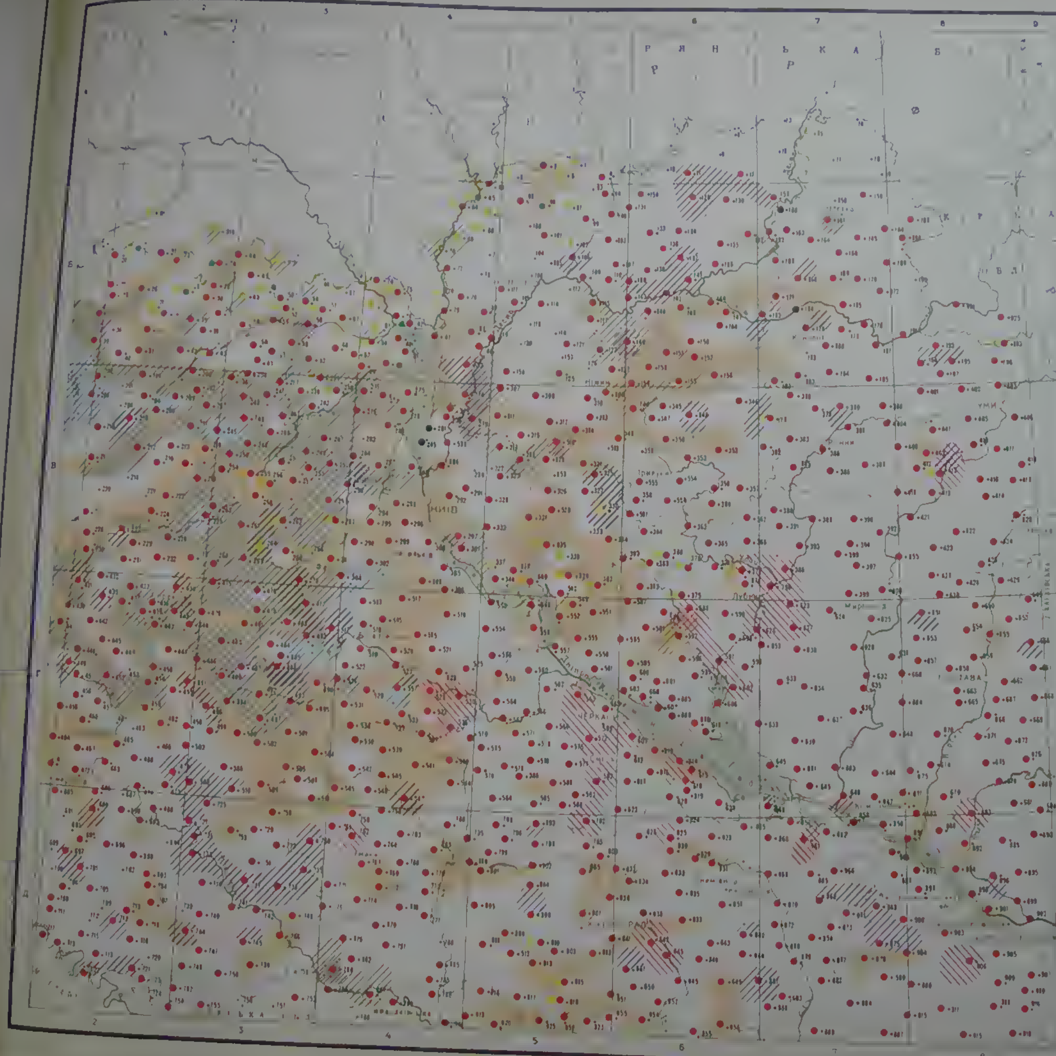

СУФІКСАЛЬНИЙ [И] (*БРИГАДИР*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [и]: брига'д[и]р
- ● [і]: брига'д'[і]р
- ● [е]: брига'д'[е]р
- ● [ie]: брига'д'[ie]р

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ ДАВНЬОГО ы
(МАБУТЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [у]. ˈмаб[у]т'
- [и]: ˈмаб[и]т'
- [і]: ˈмаб'[і]т'
- [о]. ˈмаб[о]т'
- [і] ˈма[і]бут'. ˈма[і]б'іт'
- [н]: ˈ[н]абут', ˈ[н]аб'іт'
- [д']: ˈмабу[д'], ˈмаб'і[д']
- [мат'] (<мабуть)
- наголос [маˈбут'], [маˈбит'], [маˈб'іт']

МАСШТАБ 1:200 000

РЕФЛЕКСИ *Е* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ *(ТІТКА)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

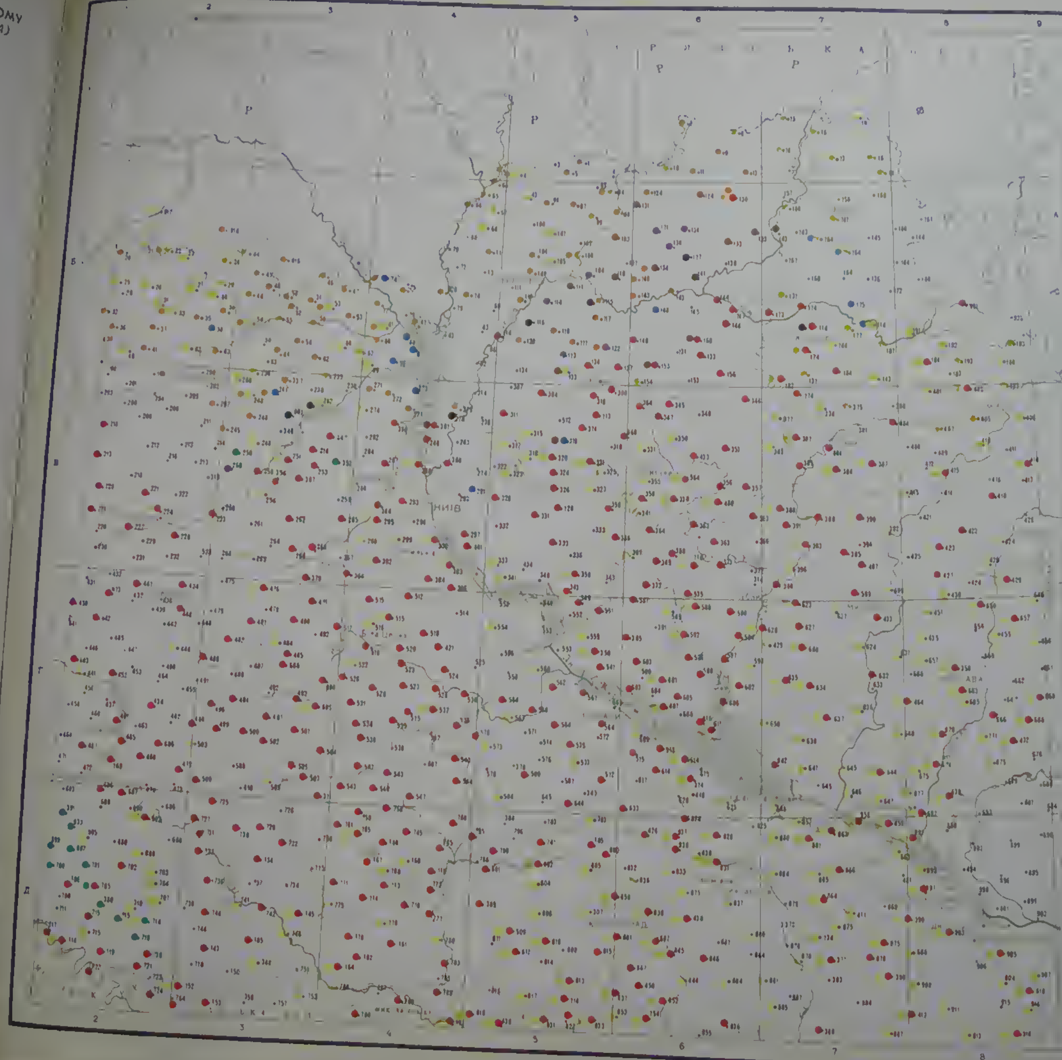
- [і]: т'[і]тка
- [о]: т'[о]тка
- [у]: т'[у]тка
- [уи]: т'[уи]тка
- [уо]: т'[уо]тка
- [іе]: т'[іе]тка

МАСШТАБ 1:2 000 000

…КСИ Ɛ В НАГОЛОШЕНОМУ
…КРИТОМУ СКЛАДІ (ТІТКА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- т'[і]тка
- т'[о]тка
- т'[у]тка
- … уи]тка
- [уо]тка
- …[іе]тка

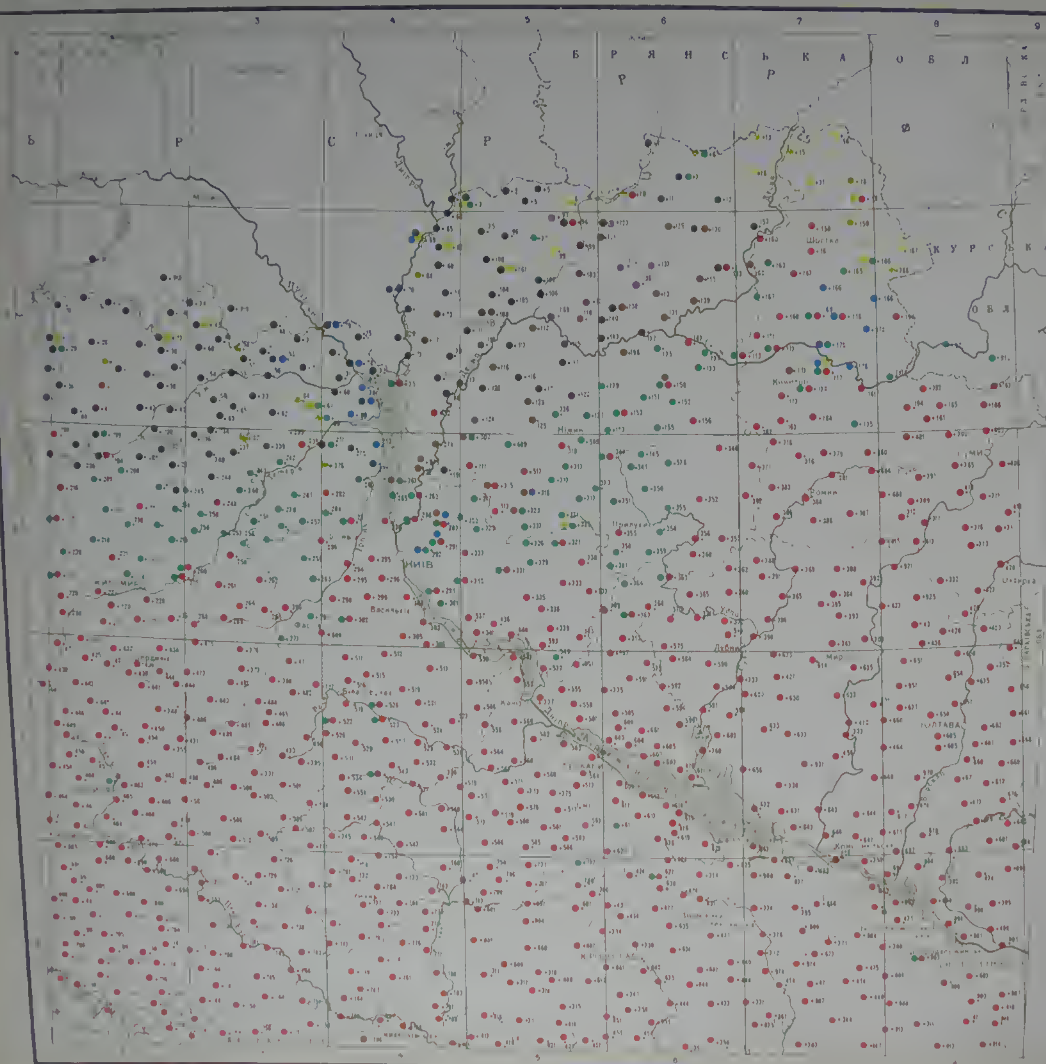

РЕФЛЕКСИ Ɛ В НАГОЛОШЕНОМУ
ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (ЛІД)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: л'[і]д
- [е]: л[е]д
- [о]: л'[о]д
- [у]: л'[у]д
- [уи]: л'[уи]д
- [уе]: л'[уе]д
- [уо]: л'[уо]д
- [іе]: л'[іе]д

МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ *Е* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ЖІНКА*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

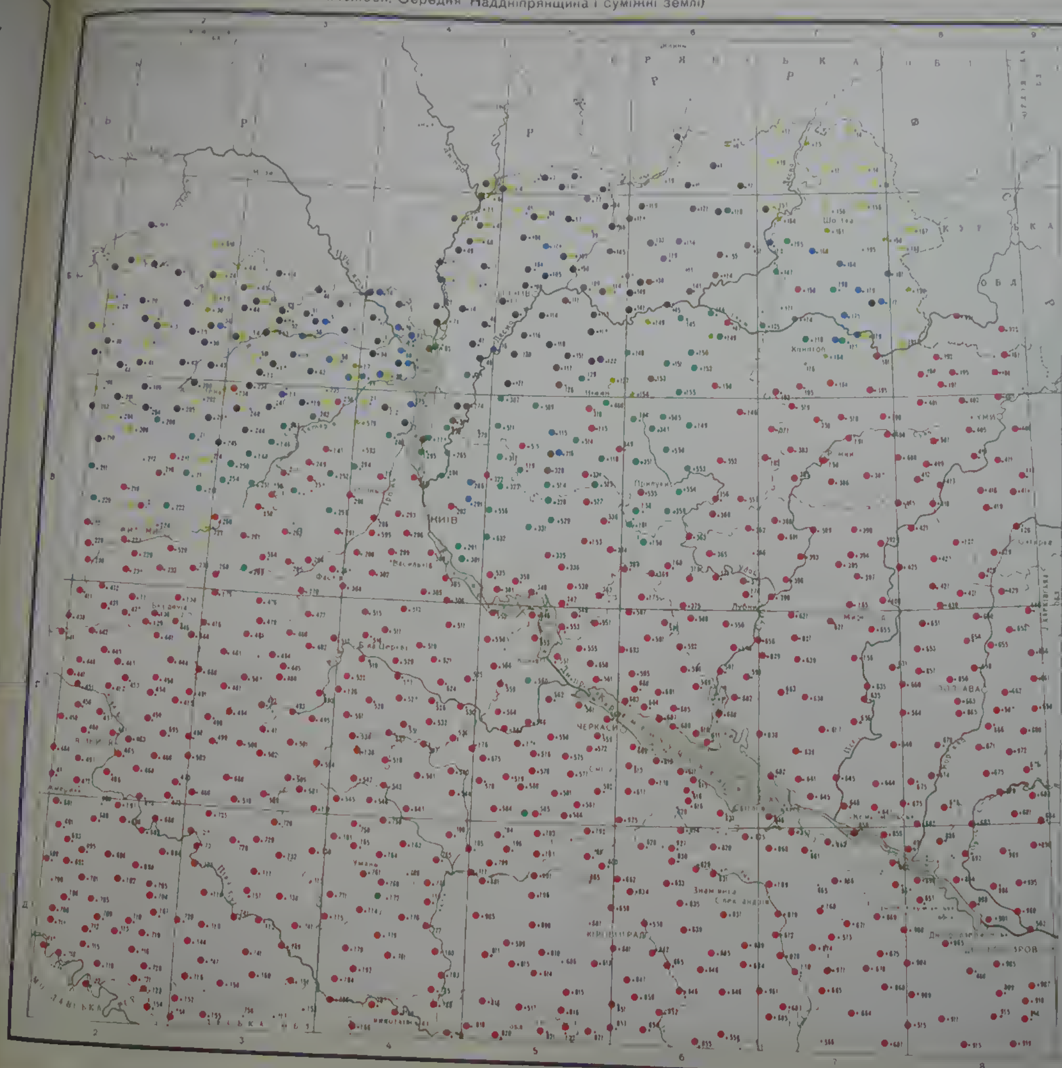
- [і]. ˈж'[і]нка
- [и]: ˈж[и]нка
- [о]. ˈж[о]нка
- [у]: ˈж[у]нка
- [у̯и]: ˈж[у̯и]нка
- [у̯е]: ˈж[у̯е]нка
- [у̯о]: ˈж[у̯о]нка

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 30

...К И / В НАГОЛОШЕНОМУ
...ИТОМУ СКЛАДІ (ЖІНКА)

...МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

РЕФЛЕКСИ Ě В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (ЩІТКА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і] шч'[і]тка
- [и]: шч[и]тка
- [о]: шч[о]тка
- [у] шч[у]тка
- [уи]: шч[уи]тка
- [уе]: шч[уе]тка
- [уо] шч[уо]тка

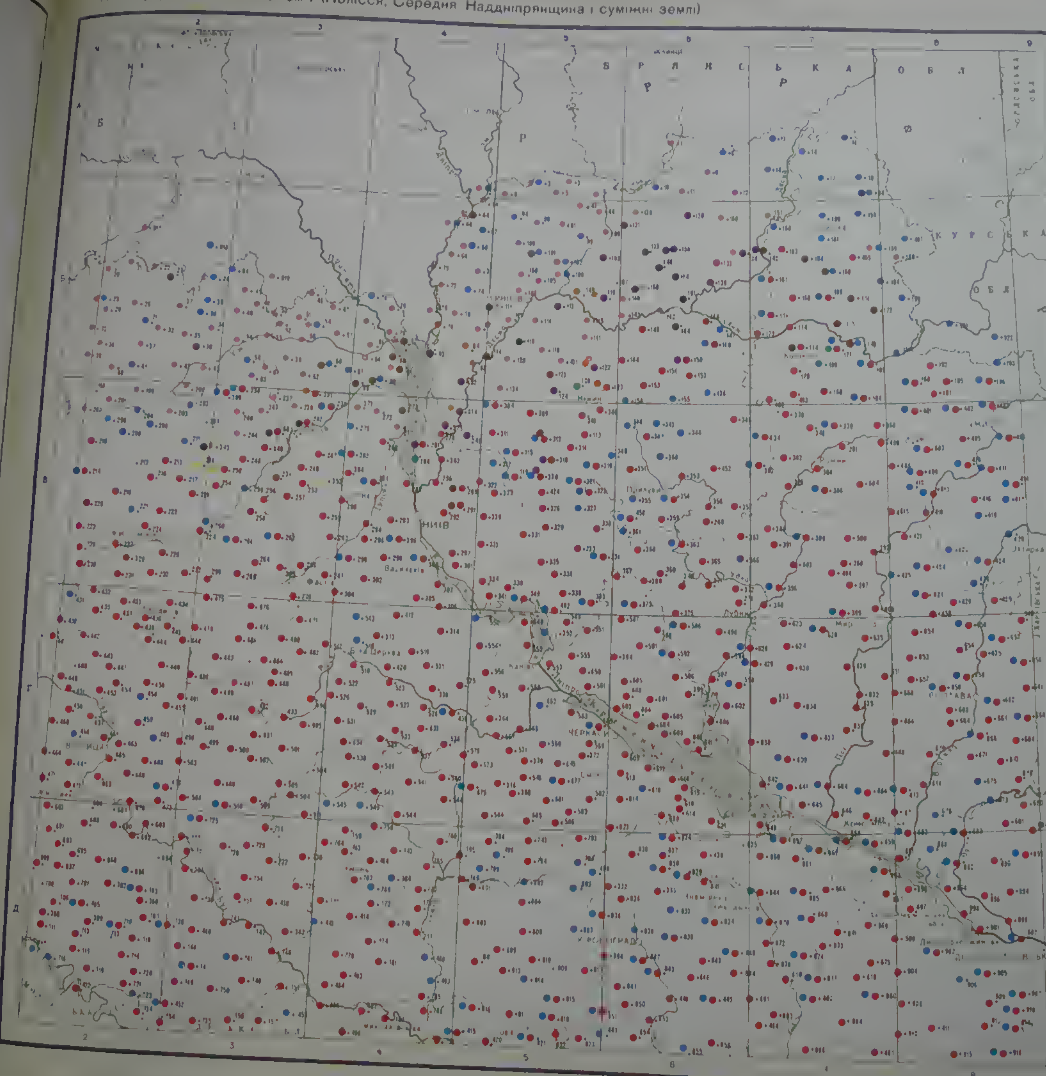
МАСШТАБ 1 : 2000 ...

РЕФЛЕКСИ *Е* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ДОПІК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: до'п'[і]к
- [и]: до'п[и]к
- [е]: до'п'[е]к
- [о]: до'п'[о]к
- [у]: до'п'[у]к
- [уи]: до'п'[уи]к
- [уо]: до'п'[уо]к
- [іе]: до'п'[іе]к
- [пй]: до[п'и]ік (до[п'й]ик, до[п'й]ек)
- [о•...а]: д[а]'п'ік (д[а]п'ок, д[а]'п'ук)

МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ Е [<ь] В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ *(СЛІЗ)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і] сл'[і]з
- [и] сл[и]з
- [е] сл'[е]з
- [о] сл'[о]з
- [у] сл'[у]з
- [уи] сл'[уи]з
- [уе] сл'[уе]з
- [уо] сл'[уо]з
- [іе] сл'[іе]з

РЕФЛЕКСИ *Е* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*КИСІЛЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ки'с'[і]л'
- [е]: ки'с'[е]л'
- [i̯e]: ки'с'[i̯e]л'

МАСШТАБ 1: 2 000 000

Атлас украї

Карта № 34

...ЕКСИ Е В НАГОЛОШЕНОМУ
...РИТОМУ СКЛАДІ (КИСІЛЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ки́с'[і]л'
ки́с'[е]л'
ки́с'[і̯е]л'

...2000000

РЕФЛЕКСИ Е В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (СІМ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: с'[і]м
- [е]: с'[е]м
- [і̯е]: с'[і̯е]м

МАСШТАБ 1:2000000

РЕФЛЕКСИ *Е* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ШІСТЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: ш'[і]ст'
- ● [и]: ш[и]ст'
- ● [е]: ш[е]ст'
- ● [і̯е], [и̯е]: ш'[і̯е]ст', ш[и̯е]ст'

МАСШТАБ 1:2000000

...к и і в наголошеному
...критому складі (*шість*)

умовні позначення

ш'[і]ст'
ш[и]ст'
ш[е]ст'
...[ие], ш'[іе]ст', ш[ие]ст'

...2 000 000

РЕФЛЕКСИ Е В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*КУРІНЬ*)

умовні позначення

[і] ку'р'[і]н'
[и] ку'р[и]н'
[е] ку'р[е]н'
[іе] ку'р'[іе]н'
[о] к[о]'р'ін'

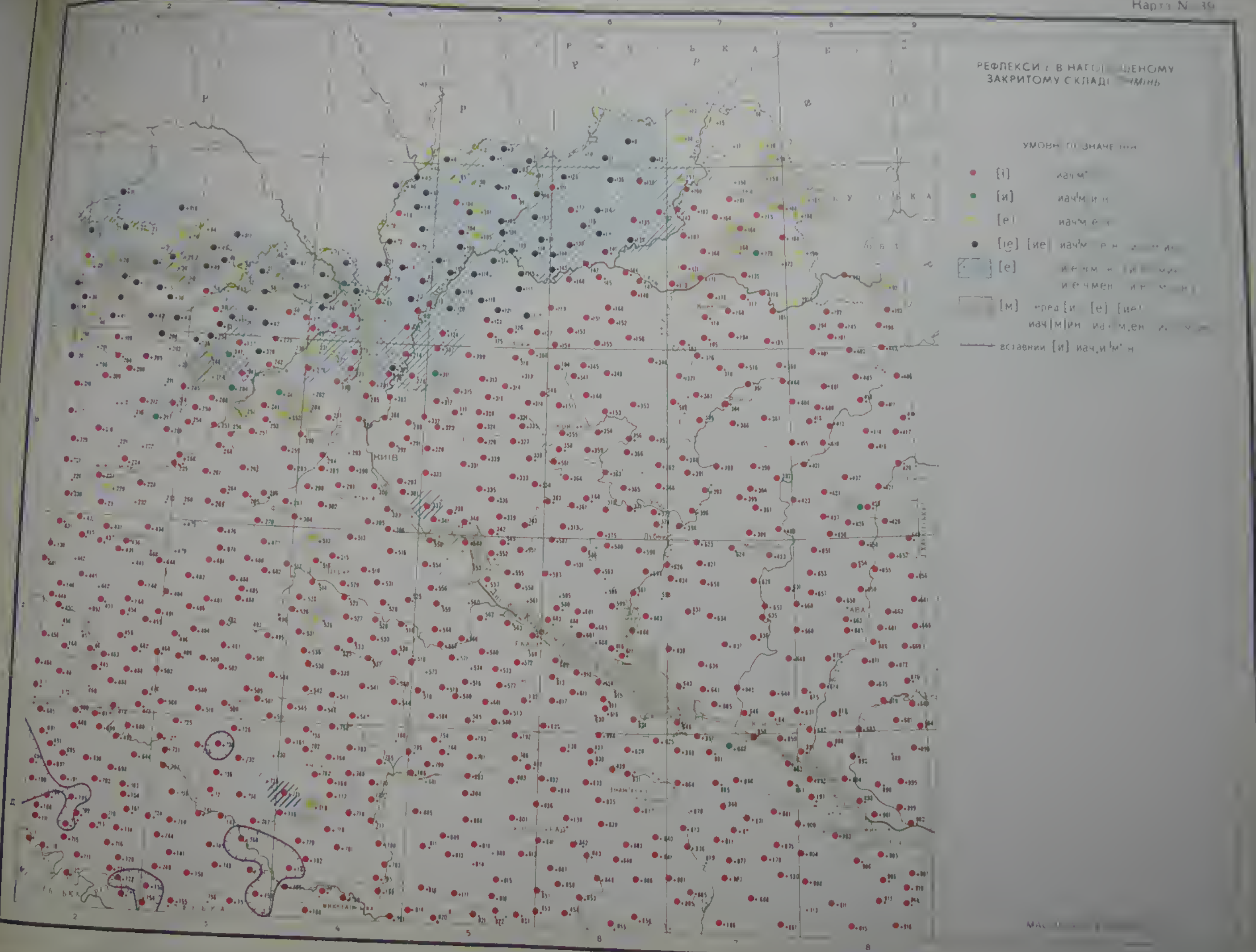
МАСШТАБ 1:2000000

РЕФЛЕКСИ Е В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ *(піч)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]
- [и]
- [е]
- [ие]
- [ˇи]
- [ч']
- [иец]

МАСШТАБ

РЕФЛЕКСИ В НАГО ЕНОМУ
ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ
УМОВН ПОЗНАЧЕ
[і]
[и]
[е]
[ie] [ие]
[е]
[м]
вставний [и]
КИЇВ

[Е] ПЕРЕД СКЛАДОМ З НАГОЛОШЕНИМ [Е]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [еи и] з[еи]лениі, м[еи]не, с[еи]бе, т[еи]пер, н[еи]се, м[еи]те, д[еи]нщe, д[еи]шеви; з[ие]лениі, м[ие]не, с[ие]бе, т[ие]пер, н[ие]се, м[ие]те, д[ие]нще, д[ие]шеві.
- [е]: з[е]лени(і), м[е]не, с[е]бе, т[е]пер, н[е]се, м[е]те, д[е]нще, д[е]шеві.
- [е•]: з'[е•]л'ени, м'[е•]н'е, с'[е•]б'е, т'[е•]п'ер, н'[е•]с'е, м'[е•]т'е.
- [а]: з[а]лени(і), м[а]не, с[а]бе, т[а]пер, н[а]се, м[а]те, д[а]шеви(і)
- [а]: в прикметнику з[а]лени(і)
- м'якість приголосних перед [е], [е•]: [з']е'л'ени, [м']е'н'е, [с']е'б'е, [з']е•'л'ени, [м']е•'н'е

МАСШТАБ 1:2 000 000

ЕРЕД СКЛАДОМ З
АГОЛОШЕНИМ [Е]

НІ ПОЗНАЧЕННЯ

з[е•]'лени. м[е•]'не. с[е•]'бе
т[е•]'пер. н[е•]'се. м[е•]'те.
д[е•]н'це. д[е•]'шеві...
з[и•]'лени. м[и•]'не. с[и•]'бе
т[и•]'пер. н[и•]'се. м[и•]'те.
д[и•]н'це. д[и•]'шеві.

[е]'лени(і). м[е]'не. с[е]'бе.
[е]'пер. н[е]'се. м[е]'те.
[е]н'це. д[е]'шеві

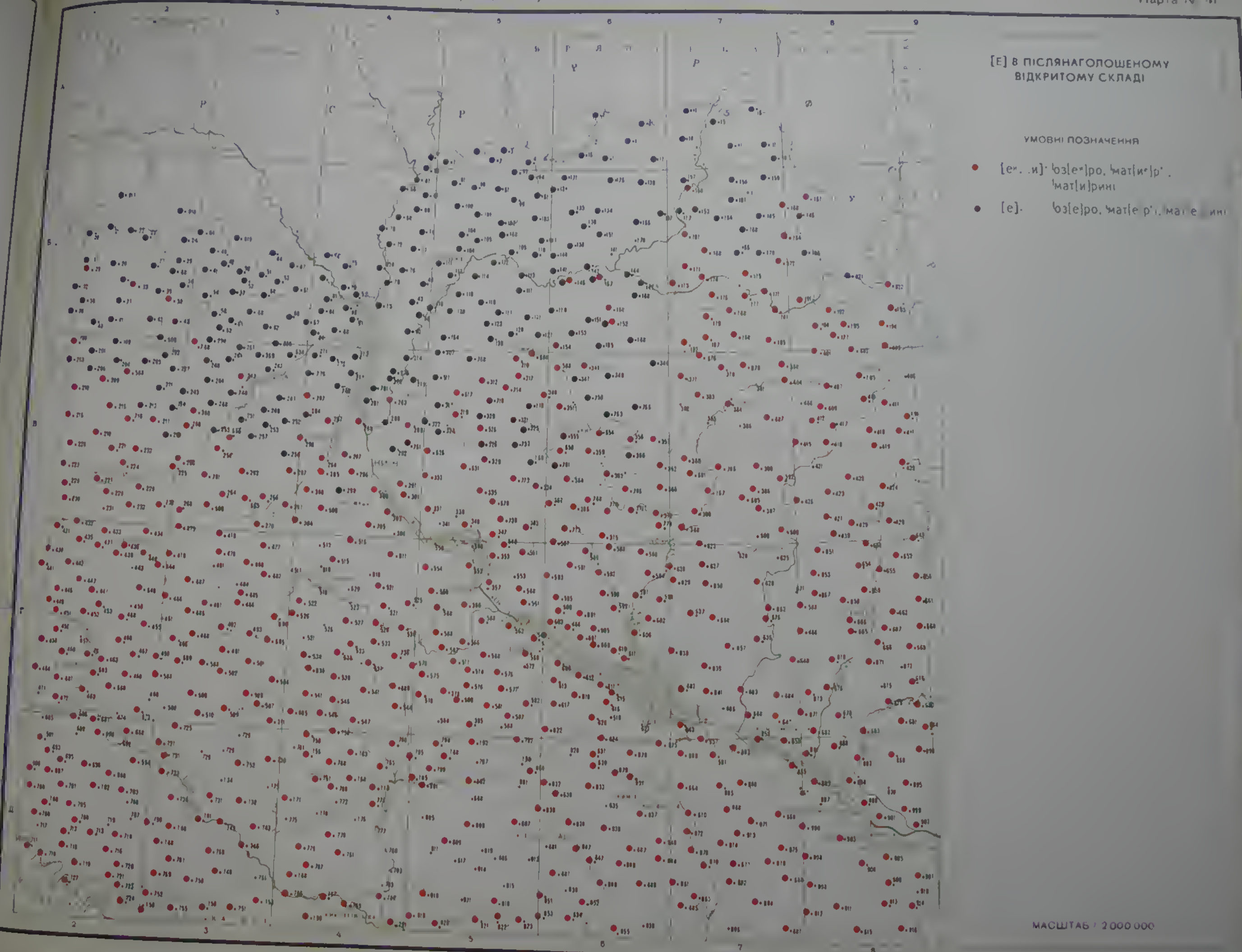
[е•]'л'ени. м'[е•]'н'е.
е•]'б'е. т'[е•]'п'ер.
е•]'с'е. м'[е•]'т'е..

]'лени(і). м[а]'не. с[а]'бе.
]'пер. н[а]'се. м[а]'те.
]'шеви(і)..

икметнику з[а]'лени(і)

лосних перед
л'ени. [м']е'н'е.
е•'л'ени.

00 000

РЕФЛЕКСИ Е В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ОСІНЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: ˈос'[і]н'
- ● [и]: ˈос[и]н'
- ● [е]: ˈос[е]н'
- ○ [еᵃ...а]: ˈос'[еᵃ]н'
- ▭ [с'] перед [е], [еᵃ]: ˈо[с']ен', ˈо[с']еᵃн'

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Атлас украї

…КСИ Е В НЕНАГОЛОШЕНОМУ …РИТОМУ СКЛАДІ (ОСІНЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ˈос'[і]н'
ˈос[и]н'
ˈос[е]н'
ˈос'[еⁱ]н'
…ел [е], [еⁱ]: ˈо[с']ен', ˈо[с']еⁱн

…00 000

РЕФЛЕКСИ Е В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (ПОГРІБ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ˈпогр'[і]б
- [и]: ˈпогр[и]б
- [е]: ˈпогр[е]б
- [еⁱ…а]: ˈпогр[еⁱ]б, ˈпогр[аⁱ]б

МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ *Е* В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*попіл*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ˈпоп'[і]л
- [и]: ˈпоп[и]л
- [е]: ˈпоп[е]л
- [п'] перед [е]: ˈпо[п']ел
- [л']: ˈпоп'і[л'], ˈпопи[л']

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 44

…КСИ Г В НЕНАГОЛОШЕНОМУ
…РИТОМУ СКЛАДІ (*попіл*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

…*поп'[ ]л*

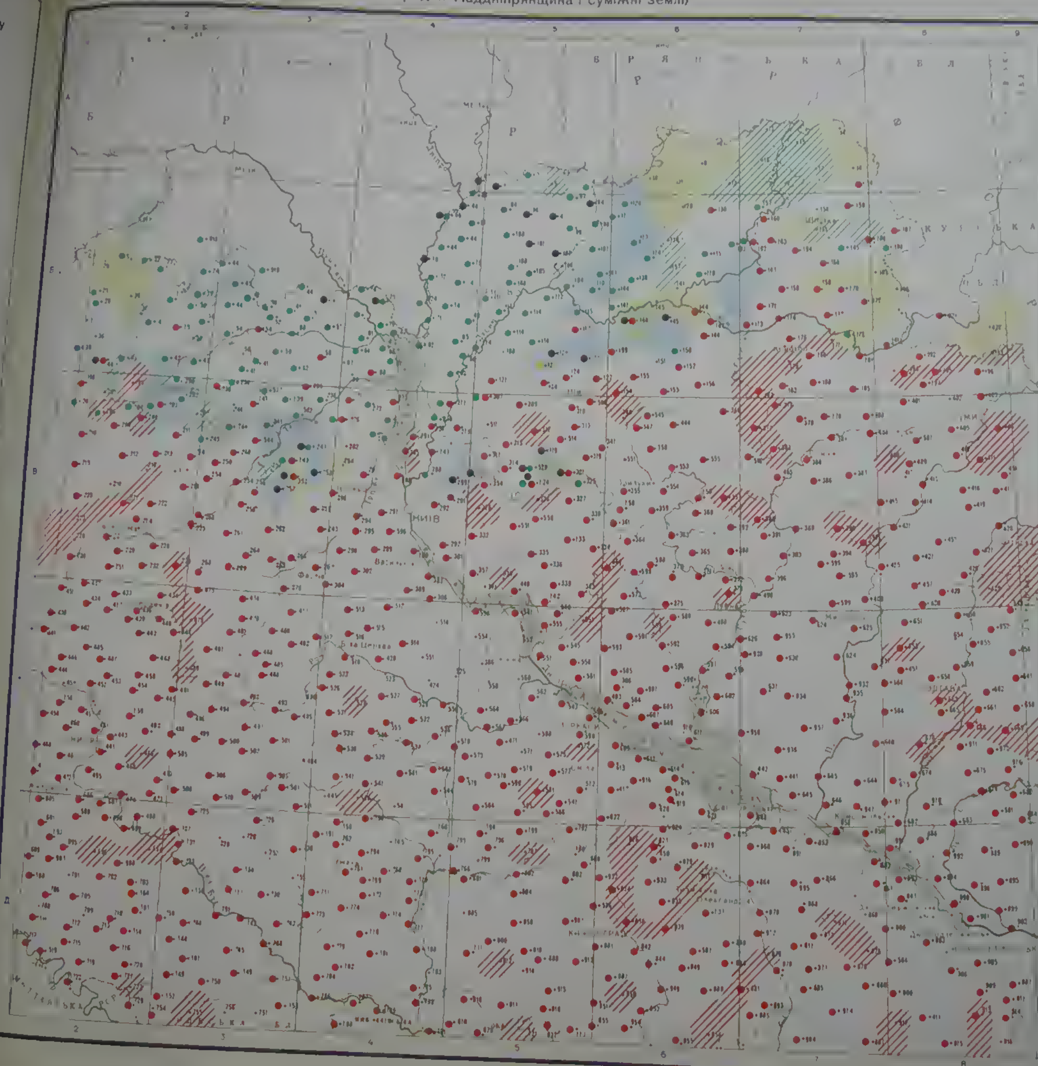
…*оп[и]л*

…*оп[е]л*

…*ред [е]: 'по[п']ел*

…*оп'і[л']. 'попи[л']*

…2 000 000

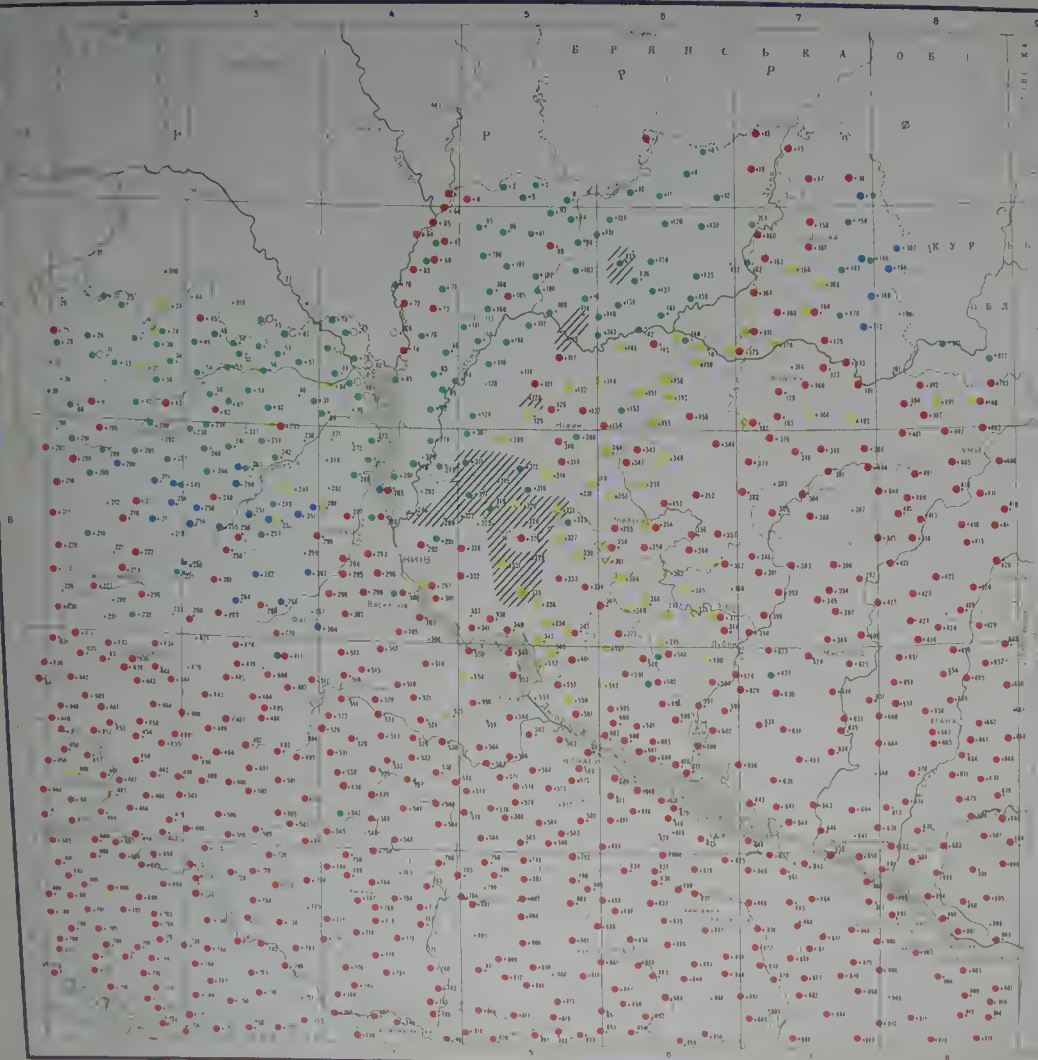

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО…
ПІСЛЯ [И] НА ПОЧАТКУ СЛОВА (*ИЖАК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]
- [е] и[е]'жак
- [о]
- [а] и[а]'жак
- [ʹі]:
- [ʹе]
- [ʹо]

МАСШТАБ

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Е ПІСЛЯ [Й] НА ПОЧАТКУ СЛОВА
(ЯВДОХА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [йа]: [йа]ў'доха
- [а]: [а]ў'д'уха
- [йе]: [йе]ў'доха
- [йо]: [йо]ў'доха
- [о]: [о]ў'д'уха (о'д'ушка)
- [йі]: [йі]ў'доха
- ['виўд'а]

МАСШТАБ 1:2 000 000

…ики ненаголошеного е
…м на початку слова
…явдоха)

…ні позначення

…удоха
…'уха
…доха
…доха
…уха (оˈд'ушка)
…оха

…0 000

[Е] (<Ь) У ПІСЛЯНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [еи и]: ˈперст[еи]н', хˈлоп[еи]ц, ˈкус[еи]н', ˈдиш[еи]л', ˈп'iв[еи]н', ˈк'iб[еи]ц'
- [е]: ˈперст[е]н', хˈлоп[е]ц', ˈкус[е]н', ˈдиш[е]л', ˈп'iв[е]н', селез[е]н', ˈк'iб[е]ц'
- [е· ..а] ˈперст'[е·]н', хˈлоп'[е·]ц', ˈп'ев'[е·]н'
- [i]: ˈперст'[i]н', хˈлоп'[i]ц', ˈкус'[i]н', ˈдиш'[i]л', ˈп'iв'[i]н'

МАСШТАБ 1:200…

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ę (*КОЛОДЯЗЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а]: ко'лод'[а]з'
- [е]: ко'лод'[е]з'
- [і]: ко'лод'[і]з'
- [д]: ко'ло[д]ез'
- [ц']: ко'лод'ͤе[ц'] (-д'а[ц'], -д'і[ц
- [е] після зубних у дієслівних формах (во'ни) 'ход[е]т', 'нос[е]т'

МАСШТАБ 1:2 000 000

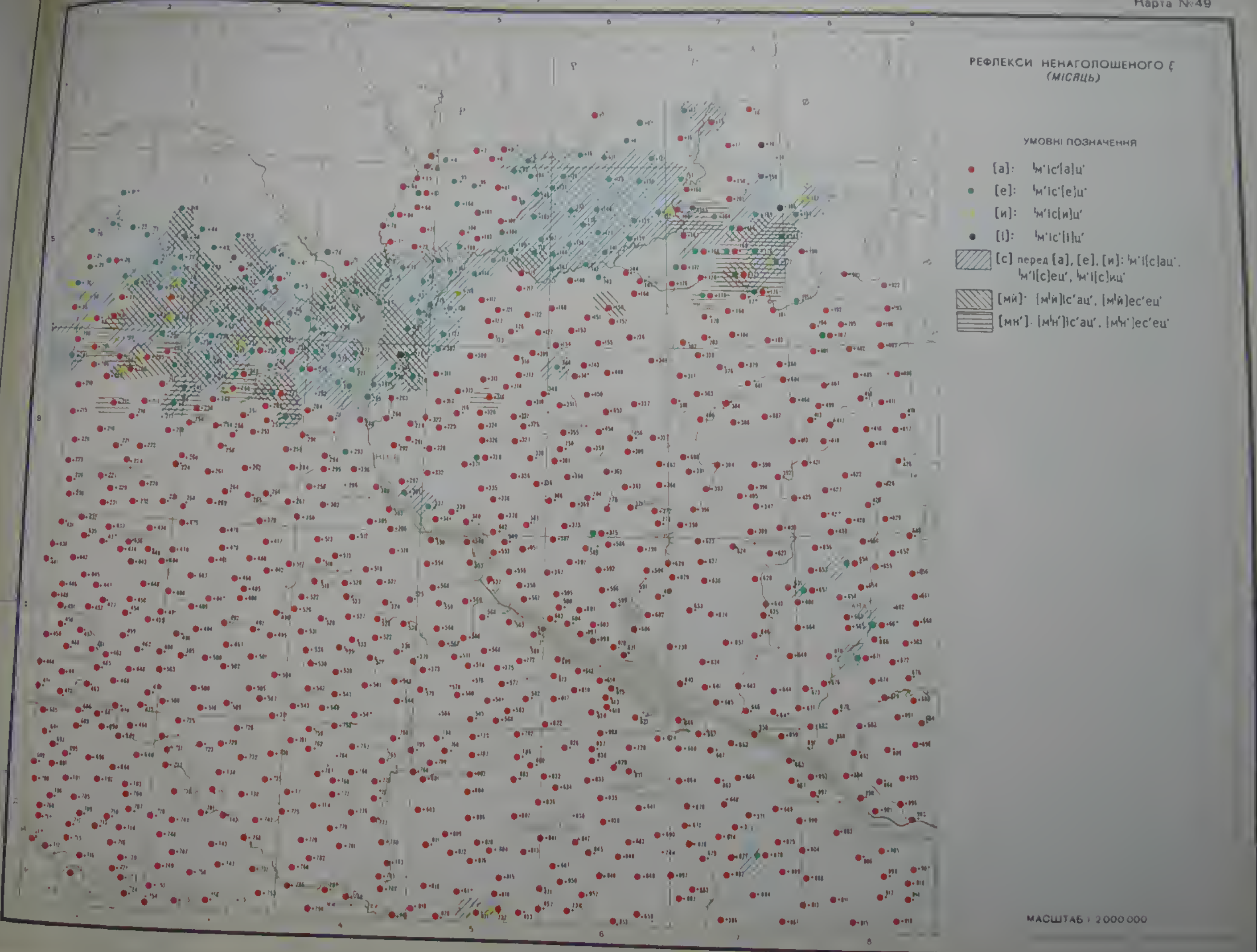
Карта № 48

…КСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Ѣ
(КОЛОДЯЗЬ)

…МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

…о'лод'[а]з'
… ол'[е]з'
…'лод'[і]з'
…ло[д]ез'
…од''е[ц'] (-д'а[ц'], -д'і[ц'])
…я зубних у дієслівних формах
…ни) 'ход[е]т'', 'нос[е]т''

…000 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ę У ЧИСЛІВНИКАХ НА *-ДЦЯТЬ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а]: два'нац':[а]т', де"ўйат'нац':[а]т'...
- [е]: два'нац':[е]т', деўйат'нац':[е]т'.
- [и]: два'нац':[и]т', деўйат'нац':[и]т'.
- [і]: два'нац':[і]т', де"ўйат'нац':[і]т'.
- [ц']: два'на[ц']ат', два'на[ц']ет'...
- [іц']: два'на[іц']ат', два'на[іц']ет'...
- [н'ц']: два'на[н'ц']ат', два'на[н'ц']ит'...
- [ц:], [ц]: два'на[ц(:)]ат', два'на[ц(:)]ет'...
- [т]: два'нац'·а[т], деўйат'нац':а[т]..

МАСШТАБ 1:2 000 000

СИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Є
СЛІВНИКАХ НА ДЦЯТЬ

МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

два'нац'·[а]т',
де·ўйат'нац':[а]т'

два'нац' [е]т',
деўйат'нац':[е]т'..

два'нац':[и]т',
деўйат'нац':[и]т'..

два'нац':[і]т',
де·ўйат'нац':[і]т'..

ва'на[ц']ат',
ва'на[ц']ет'...

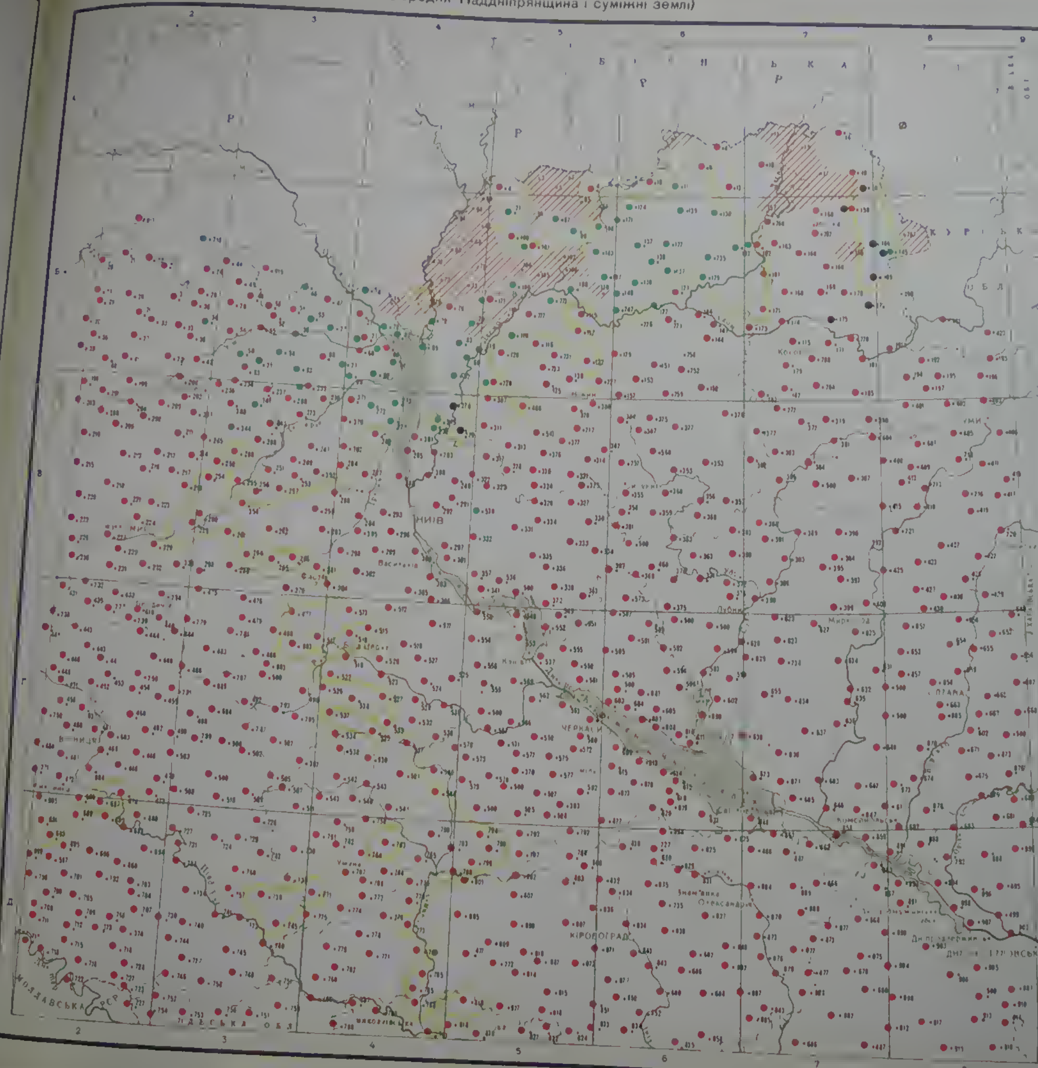
ва'на[іц']ат',
а'на[іц']ет'...

а'на[н'ц']ат',
а'на[н'ц']ит'...

'на[ц(:)]ат',
'на[ц(:)]ет'...

нац':а[т],
ат'нац':а[т]...

0 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Є
(РЯБИЙ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а] р'[а]'би
- [ʹа]: р'[а]би(і)
- [е]: р'[е]'би(і)
- [и]: р'[и]'би(і)
- [р]: [р]а'би(і), [р]е'би(і), [р и'би(і)

МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ę (ЗАПРЯЖУ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а]: запр'[а]жу
- [е]: запр'[е]жу
- [еᵃ...а]: запр'[еᵃ]жу
- [и]: запр'[и]жу
- [р]: зап[р]а'жу, зап[р]е'жу, зап[р]и'жу

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ě
(ЗАПРЯЖУ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

запр'[а]'жу
запр'[е]'жу
запр'[е•]'жу
запр'[и]'жу
зап[р]а'жу, зап...жу

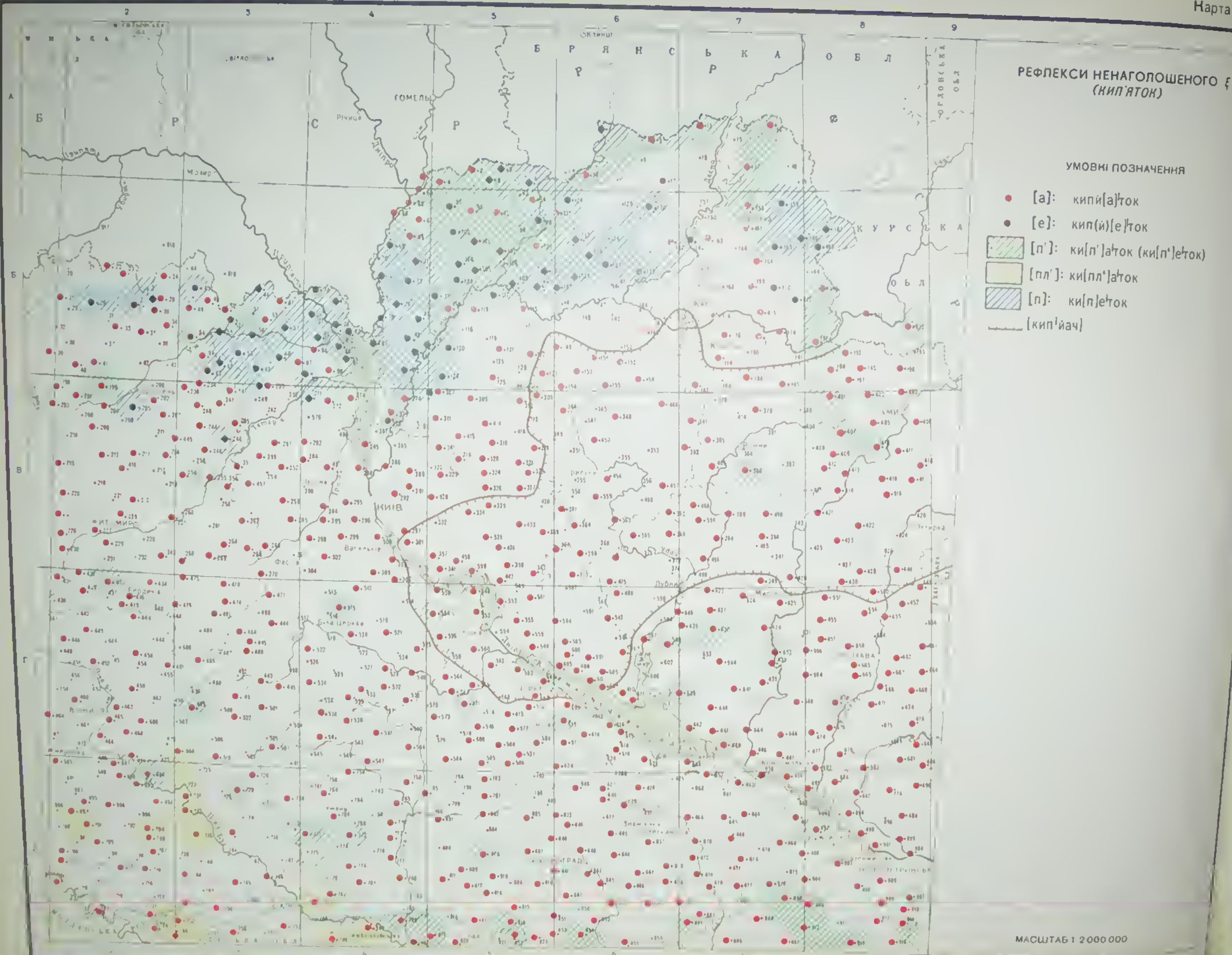
1 : 2 000 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ě
(ПАМ'ЯТЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[а]: 'пами[а]т'
[е]: 'пам(и)[е]т' ('пам'[е]т')
[и]: 'пам[и]т'
[м]: 'па[м]ет' ('па м ит')
[мн']: па[мн']ат'
[е] після губних у дієслівних формах: (во'ни) 'л'уб'ет', 'лов'е

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ҍ
(КИП'ЯТОК)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[а]: кипй[а]ток
[е]: кип(й)[е]ток
[п']: ки[п']аток (ки[п']еток)
[пл']: ки[пл']аток
[п]: ки[п]еток
[кип'йач]
МАСШТАБ 1:2 000 000
БРЯНСЬКА ОБЛ
КУРСЬКА ОБЛ
ГОМЕЛЬ
КИЇВ

…к и… НАГОЛОШЕНОГО Є
…КИП'ЯТОК)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

кипи[а]'ток
кип(и)[е]'ток
ки[п']а'ток (ки[п']е'ток)
ки[пп']а'ток
ки[п]е'ток
…ч]

…: 2000 000

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО А ПІСЛЯ [Й] НА ПОЧАТКУ СЛОВА

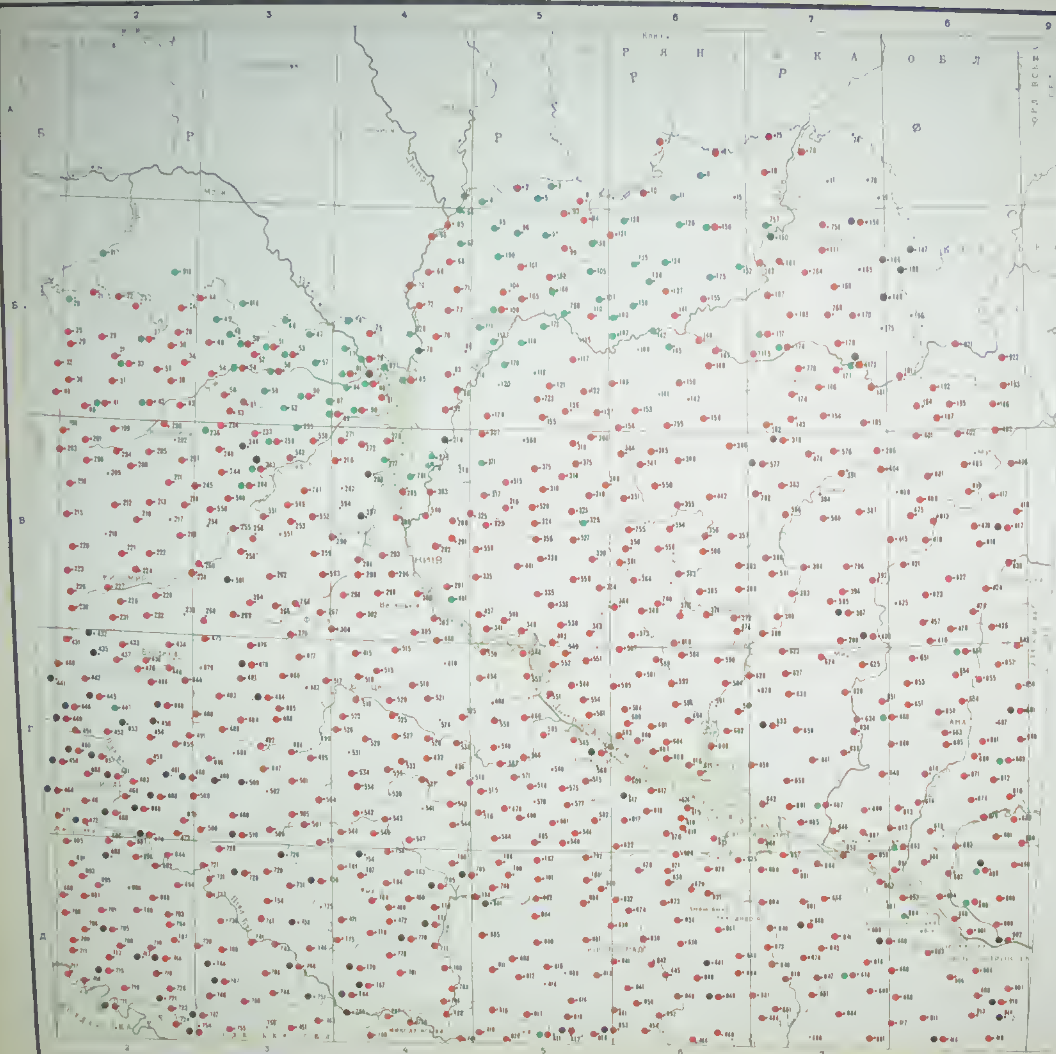
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а]: и[а]'ще
- [е]: й[е]'ще
- [і]: й[і]'ще
- [е]: й[е]'ки(і), й[е]'дро

Київ

МАСШТАБ : 2000 000

Карта № 56

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО *А* В ГРУПІ [АЙА]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (red dot) [а]: ˈгай[а]тис', ˈкай[а]тис'
- (green dot) [е]: ˈгай[е]тис', ˈкай[е]тис'
- (dark dot) [і]: ˈгай[і]тис', ˈкай[і]тис'

Н НАГОЛОШЕНОГО А
УПІ [АЙА]

ПОЗНАЧЕННЯ

ˈкай[а]тис'
ˈкай[е]тис'
ˈкай[і]тис'

РЕФЛЕКСИ *О* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

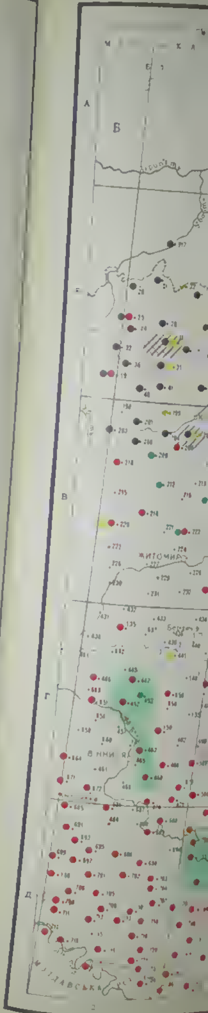
- [і]: в'[і]з, р'[і]г, л'[і]і
- [и]: в[и]з, р[и]г, л[и]і
- [е]: в[е]з, р[е]г, л[е]і
- [о]: в[о]з, р[о]г, л[о]і
- відзначено л[о]і
- [у]: в[у]з, р[у]г, л[у]і
- [уи]: в[уи]з, р[уи]г, л[уи]
- [уе]: в[уе]з, р[уе]г, л[уе]і
- [уо]: в[уо]з, р[уо]г, л[уо]і

МАСШТАБ 1:2 000 000

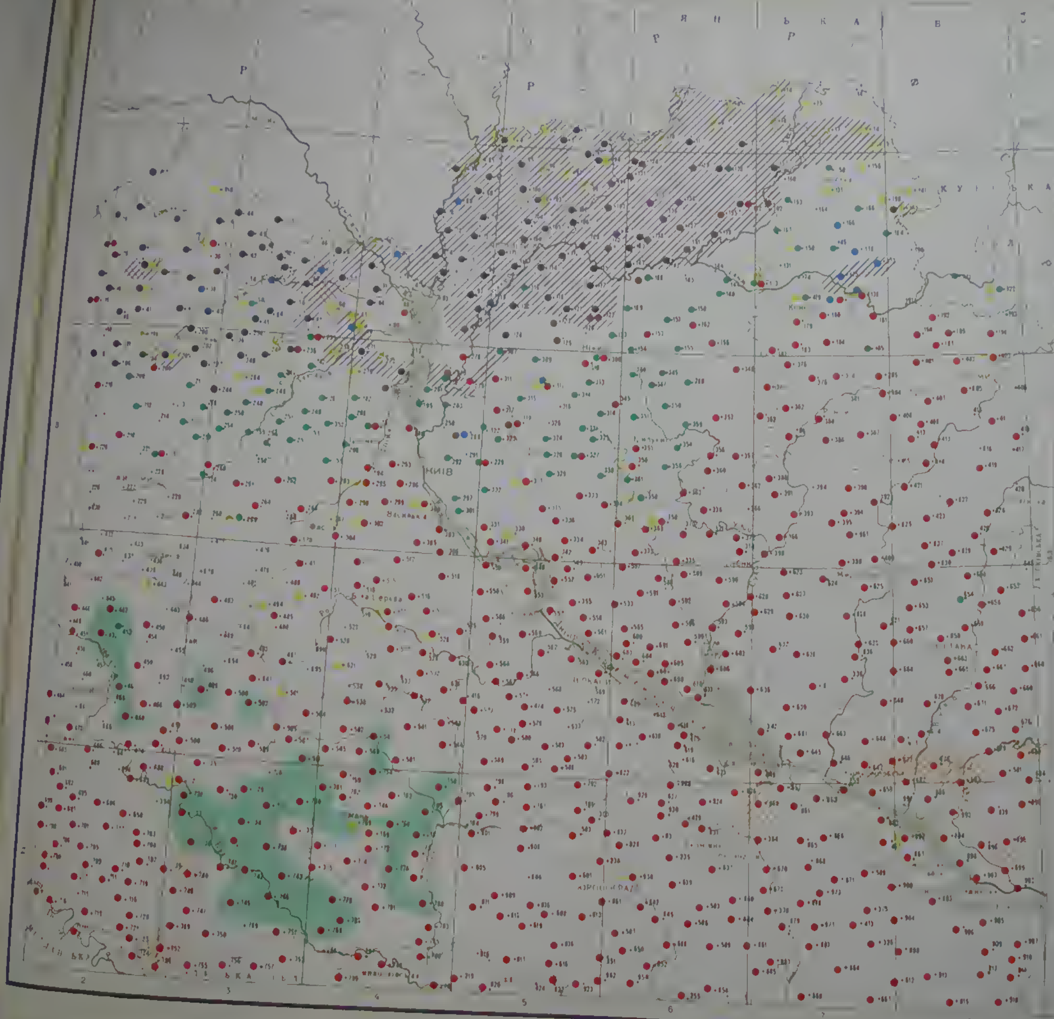
РЕФЛЕКСИ *О* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ТІК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: т'[і]к
- [и]: т[и]к
- [о]: т[о]к
- [у]: т[у]к
- [уи]: т[уи]к
- [уе]: т[уе]к
- [уо]: т[уо]к

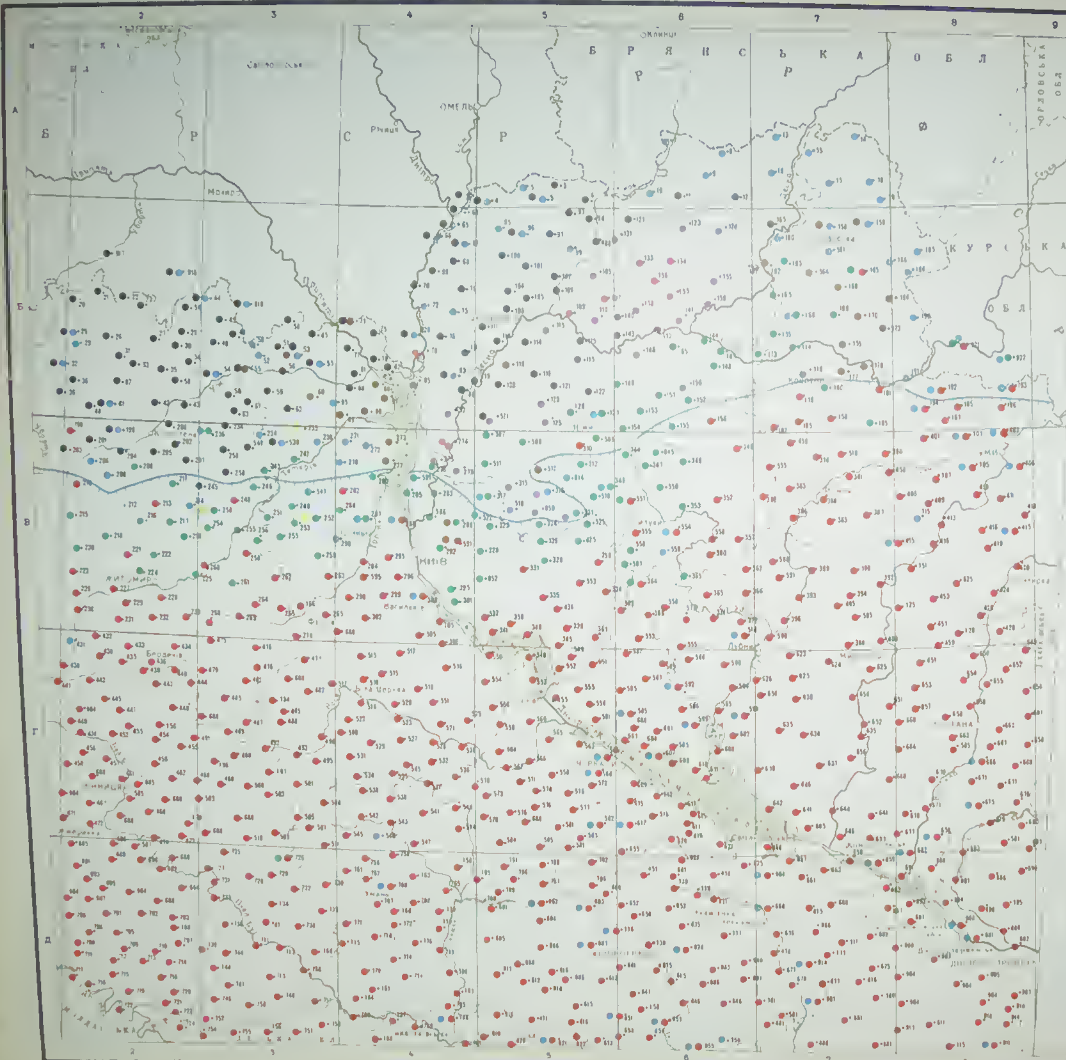
РЕФЛЕКСИ *О* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ОСЛІН*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: ос'л'[і]н
- [и]: ос'л[и]н
- [о]: ос'л[о]н
- [у]: ос'л[у]н
- [уи]: ос'л[уи]н
- [уе]: ос'л[уе]н
- [уо]: ос'л[уо]н
- [оу]с'л'ін
- [у]с'л'ін, [у]с'лин, [у]с'лон
- [слон], [слун], [слуон]
- [г]ос'л'ін, [г]ос'лин, [г]ос'лон

МАСШТАБ 1:2 000 000

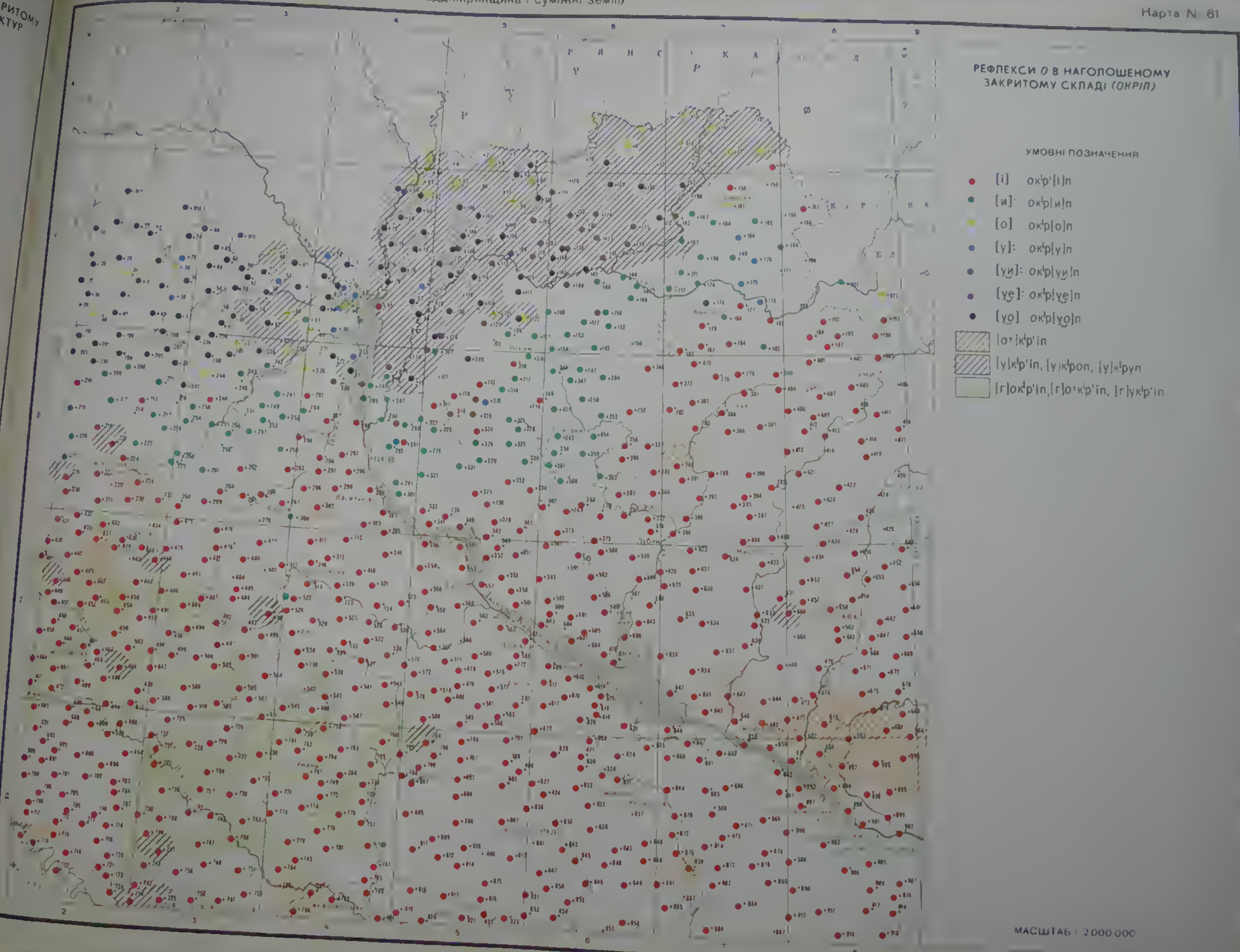
РЕФЛЕКСИ *О* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ ЛОВНОГОЛОСНИХ СТРУКТУР

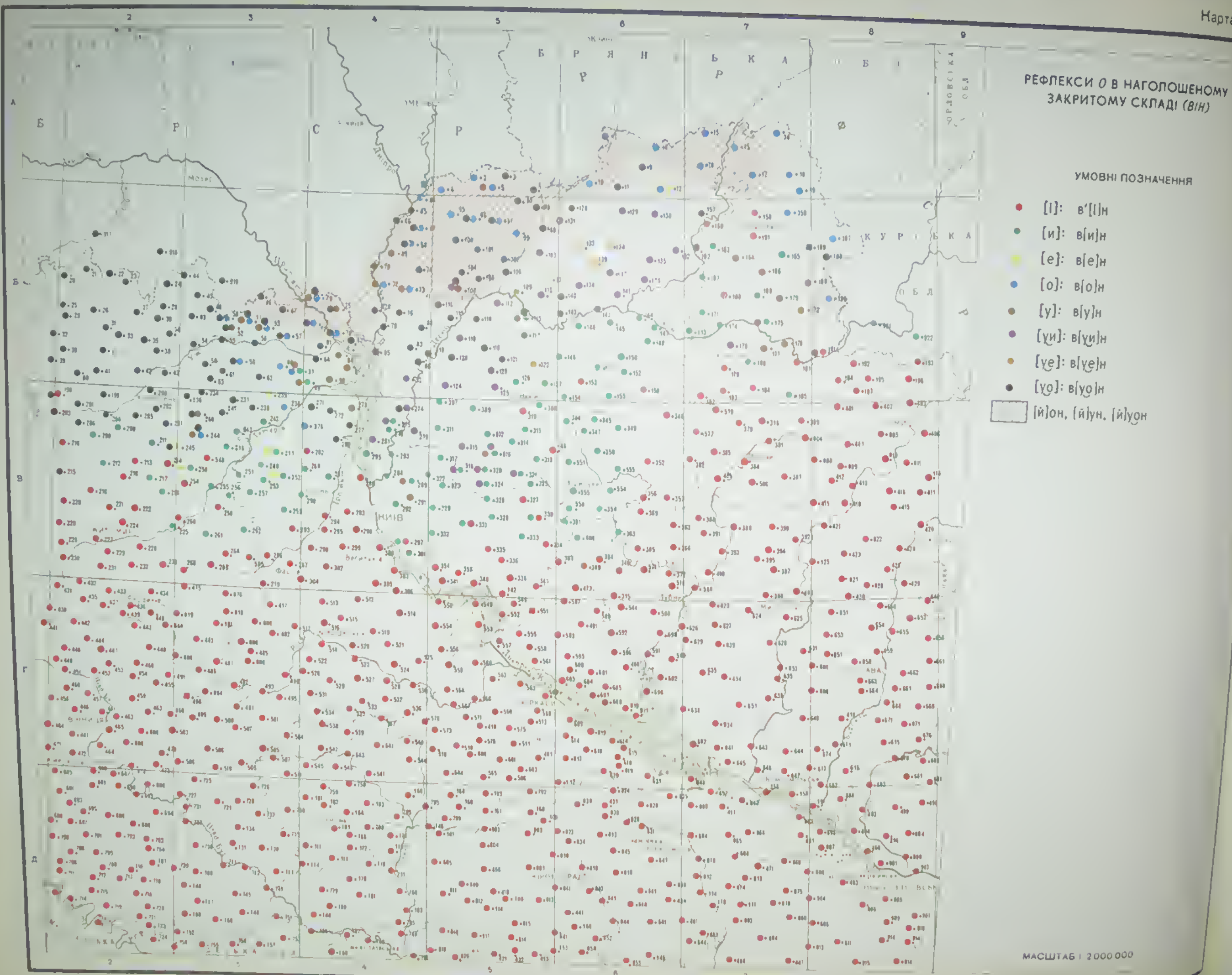
(ПОРІГ, ВОРІТ, ВОРОН)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і]: по'р[і]г, во'р[і]т
- [и]: по'р[и]г, во'р[и]т, во'р[и]н
- [е]: по'р[е]г, во'р[е]т
- [о]: по'р[о]г, во'р[о]т, во'р[о]н
- відзначено во'р[о]н
- [у]: по'р[у]г, во'р[у]т, во'р[у]н
- [у̯и]: по'р[у̯и]г, во'р[у̯и]т, во'р[у̯и]н
- [у̯е]: по'р[у̯е]г, во'р[у̯е]т, во'р[у̯е]н
- [у̯о]: по'р[у̯о]г, во'р[у̯о]т, во'р[у̯о]н

МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ О В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (ОКРІП)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і] ок'р'[і]п
[и] ок'р[и]п
[о] ок'р[о]п
[у]: ок'р[у]п
[уи]: ок'р[уи]п
[уе]: ок'р[уе]п
[уо] ок'р[уо]п
[оʸ]к'р'іп
[у]к'р'ін, [у]к'роп, [у]к'руп
[г]ок'р'іп, [г]оʸк'р'іп, [г]ук'р'іп
МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ *О* В НАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*ВІН*)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і]: в'[і]н
[и]: в[и]н
[е]: в[е]н
[о]: в[о]н
[у]: в[у]н
[уи]: в[уи]н
[уе]: в[уе]н
[уо]: в[уо]н
[й]он, [й]ун, [й]уон
КИЇВ
МАСШТАБ 1:2 000 000

...В НАГОЛОШЕНОМУ
...ОМУ СКЛАДІ (ВІН)

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

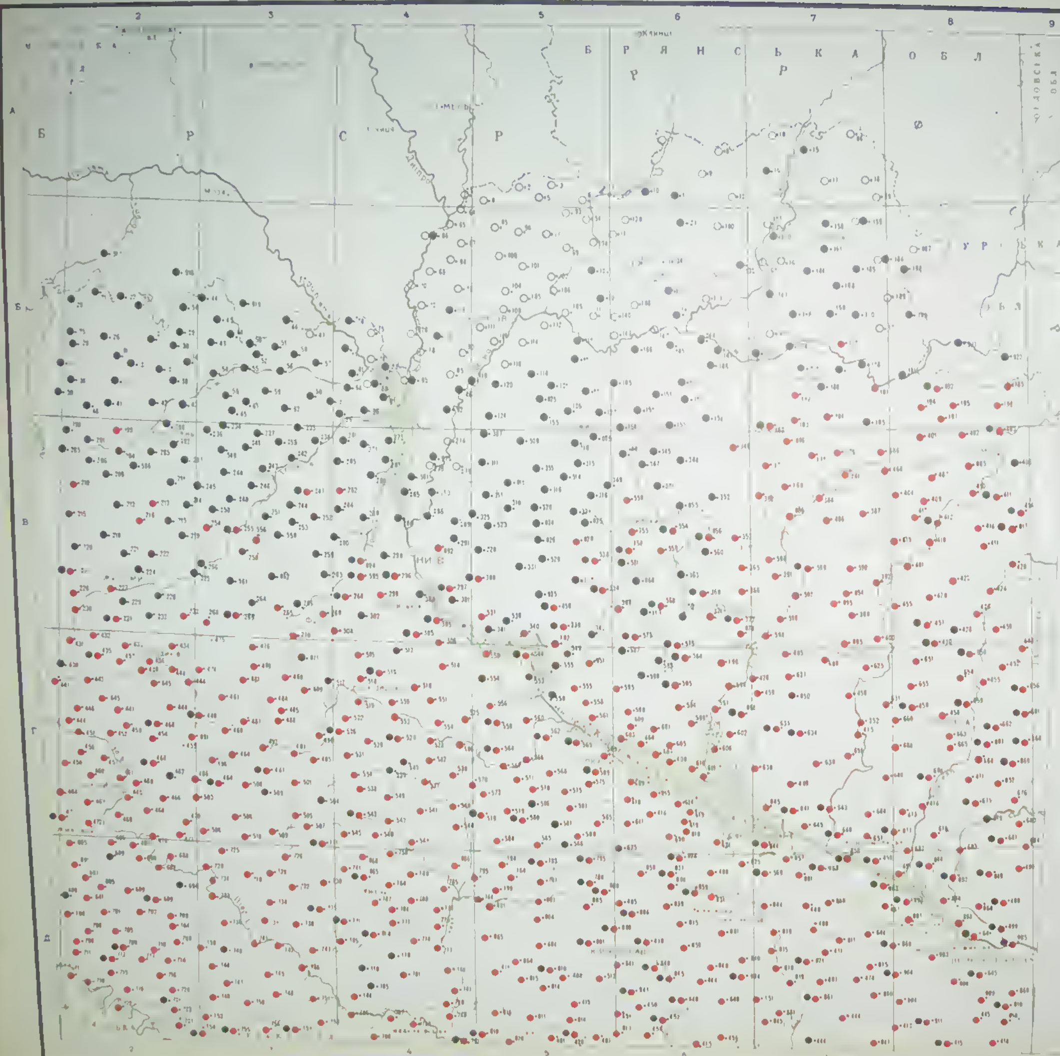
...йуон

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО *О* (*ШВОРІНЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о]. ш'в|о|р'ін'
- ш'вор|е|н'
- ш'вор|е•|н', ш'вор|и•|н', ш'вор|и|н'
- [і] ш'в'|і|р'ін'
- ш'в'ір|е|н'
- ш'в'ір|е•|н; ш'в'ір|и•|н' ш'в'ір|и|н'
- [и]. ш'в|и|р'ін'
- ш'вир|е|н'
- ш'вир|е•|н', ш'вир|и•|н', ш'вир|и|н'
- [у]. ш'в|у|рен'
- ш'вур|е•|н', ш'вур|и•|н', ш'вур|и|н'
- [уи]. ш'в|уи|рен'
- ш'вуир|е•|н', ш'вуир|и•|н', ш'вуир|и|н'
- [уо] ш'в|уо|р'ін'
- ш'вуор|е|н'
- [с]. [с]вор'ін', [с]ворен', [с]воре•н'.
- вставний [к] ш[к]вор'ін', ш[к]ворен ш[к]воре•н'

МАСШТАБ 1:2 000 000

РЕФЛЕКСИ *О* В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ *(РАДІСТЬ)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: ˈрад'(і)с'т'
- ● [о]: ˈрад[о]с'т'
- ○ [о°...а]: ˈрад[а]с'т'

МАСШТАБ 1:2 000 000

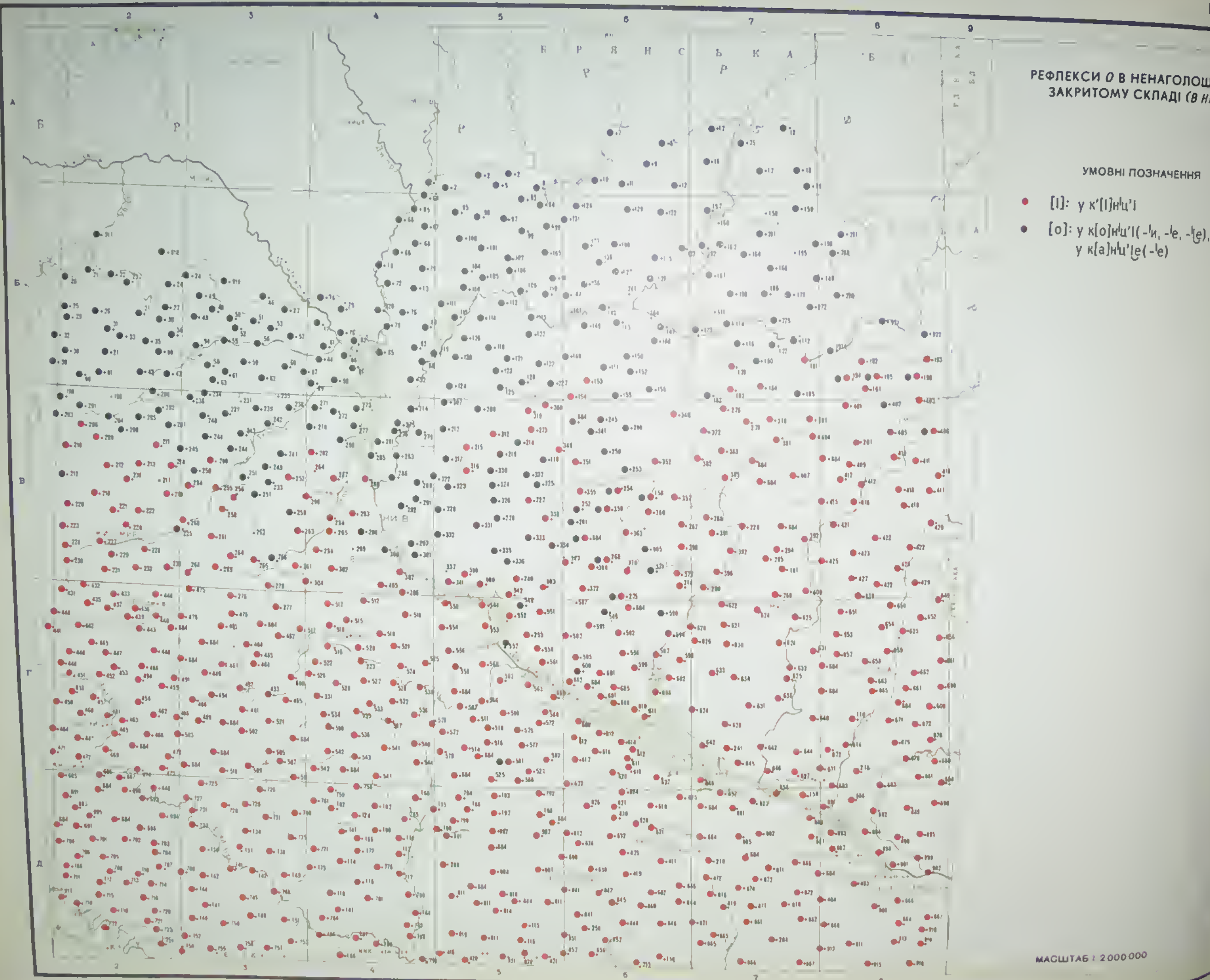

РЕФЛЕКСИ *О* В НЕНАГОПОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*РІВЧАК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [і] р'[і]ўчак
- [и]: р[и]ўчак
- [е]: р[е]ўчак
- [о]: р[о]ўчак
- [о^a .а]: р[а]ўчак
- [о^y.. у]: р[о^y]ўчак

МАСШТАБ 1:2 000 000

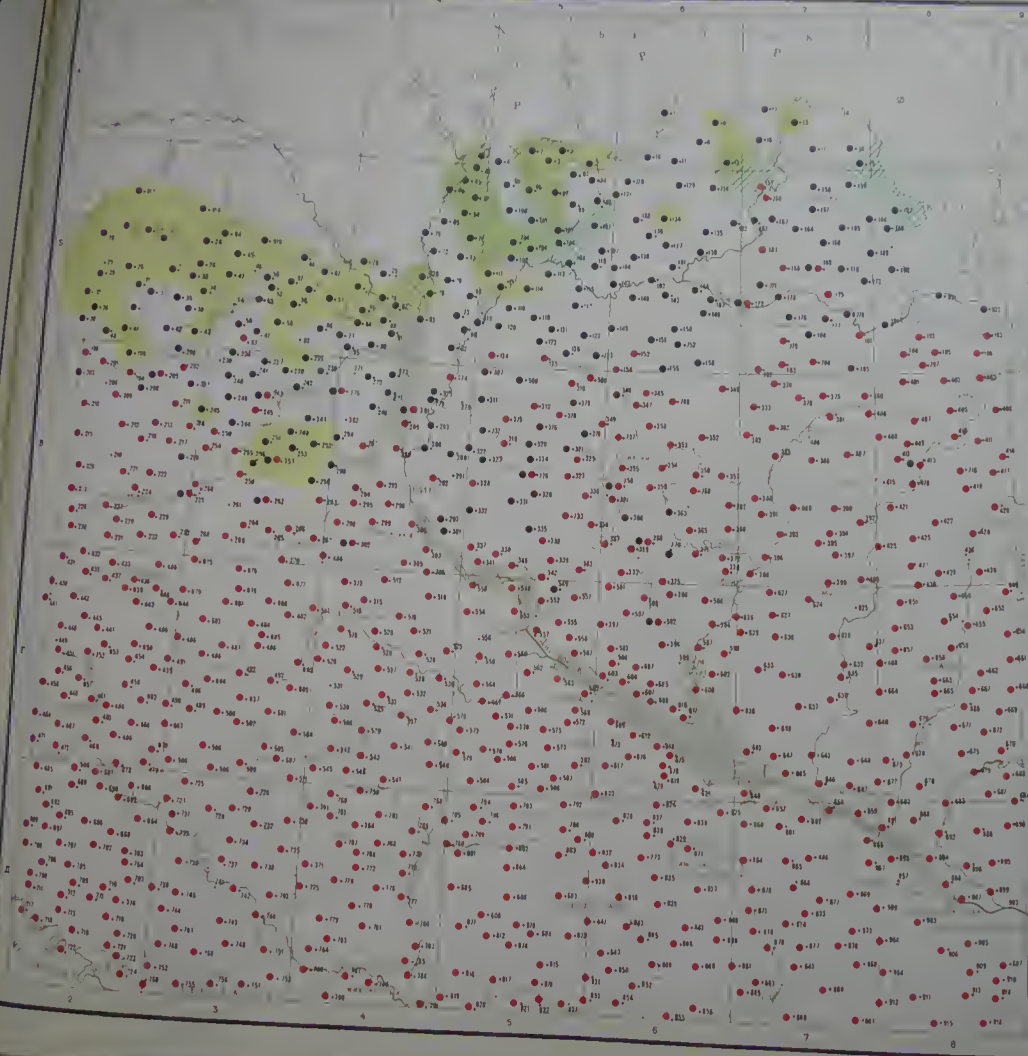

РЕФЛЕКСИ *О* В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ЗАКРИТОМУ СКЛАДІ (*В НІНЦІ*)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і]: у к'[і]н'ц'і
[о]: у к[о]н'ц'і(-'и, -'е, -'е̯),
у к[а]н'ц'е̯(-'е)
Б Р Я Н С Ь К А
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

...В НЕНАГОЛОШЕНОМУ
...ОМУ СКЛАДІ (В КІНЦІ)

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ц'і

...ц'і(-ʲи, -ʲе, -ʲе̯).
...ц'е̯(-ʲе)

РЕФЛЕКСИ НЕНАГОЛОШЕНОГО *О* (*ВІКОНЦЕ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: в'[і]ˈконце
- ● [о]: [о]ˈконце
- ▨ -а. (в)аˈкониц[а], (в)аˈкениц[а
- ▭ -енц-: (в)оˈк[енц]е, (в)аˈк[енц]е

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ *О* В НЕНАГОЛОШЕНОМУ ПРЕФІКСІ *ПІД- (ПІДО-)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[і]: п'[і]д'перти, п'[і]дож'ди

Закритий склад

[и]: п[и]д'перти

[о]: п[о]д'перти

[а]: п[а]д'перти

[у]: п[у]д'перти

Відкритий склад

[и]: п[и]дож'ди

[о]: п[о]дож'ди

[а]: п[а]даж'ди

[у]: п[у]дож'ди

МАСШТАБ 1:2 000 000

ики о в ненаголоше-
рефіксі під (підо)

ні позначення

рти, п'[і]дож'ди
Закритий склад
рти
рти
оти
ти
критий склад
и

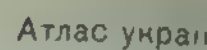

ВІДПОВІДНИКИ *О* В НЕНАГОЛОШЕНІЙ МОРФЕМІ *ПІВ* (*ПІВКОПА*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: п'[і]ў'копа
- ● [и]: п[и]ў'копа
- ● [о]: п[о]ў'копа
- ● [а]: п[а]ў'копа
- ● [у]: п[у]ў'копа
- [по'лук'іпок]
- метатеза [ко'луп'івок], [ко'луп'іток], [ко'лупопок]
- [к'лан'а]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ОПОЗИЦІЯ /У/~/О/ В НЕНАГОЛОШЕНИХ СКЛАДАХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

/у/~/о/	в усіх позиціях. г[у]'л'айе~г[о]'лубка; п'ор[у]б~'сор[о]м; 'бат'ку (дав. одн.)~'бат'ко (наз. одн.)
/у/~/о/	тільки в кінцевих відкритих складах 'бат'к[у]~'бат'к[о]
[у]	(неитралізація опозиції /у/~/о/) в усіх позиціях, крім кінцевих відкритих складів г[у]ру'беи'. в[у]л[у]'чити. к[у]ли'хати. 'сор[у]м. але 'бат'к[о]~'бат'к[у]
[оʸ . у]	в переднаголошених складах л[оʸ]'ша. ск[уᵒ]р[уʸ]'дити. з[у]'вицʼа. г[у]л[у]'беʼнʼата. с[оʸ]л'одкиі. м[оʸ]'роз
● [оʸ . у]	перед [у]: г[оʸ]'лубка. наг[оʸ]'дуі. г[уᵒ]'лубка.
● •	наг[уᵒ]'дуі. г[у]'лубка. наг[у]'дуі
[оʸ . у]	перед [і]: п[оʸ]'с'іиау. [оʸ]'б'ід. п[уᵒ]'с'ійау. [уᵒ]'б'ід. п[у]'с'иай. [у]'б'ід
[оʸ . у]	в ненаголошеному закінченні -ов'і: б'рат[оʸ]в'і. 'бат'к[уʸ]в'і. 'син[у]в'
[оʸ у]	в структурі [му'гила]

МАСШТАБ 1:2000000

... /О/ В НЕНАГОЛОШЕНИХ СКЛАДАХ

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

в усіх позиціях [у]п'аие~г[о]лубка; п'[ро]р[у]б~'сор[о]м; 'бат'ку (дав одн) ~'бат'ко (наз одн)

тільки в кінцевих відкритих складах 'бат'к[у]~'бат'к[о]

нейтралізація опозиції /у/~/о/) в усіх позиціях крім кінцевих відкритих складів г[у]ру'беу', у[л]у'ччити, к[у]лу'кати, ор[у]м, але 'бат'к о]~ ат'к[у]

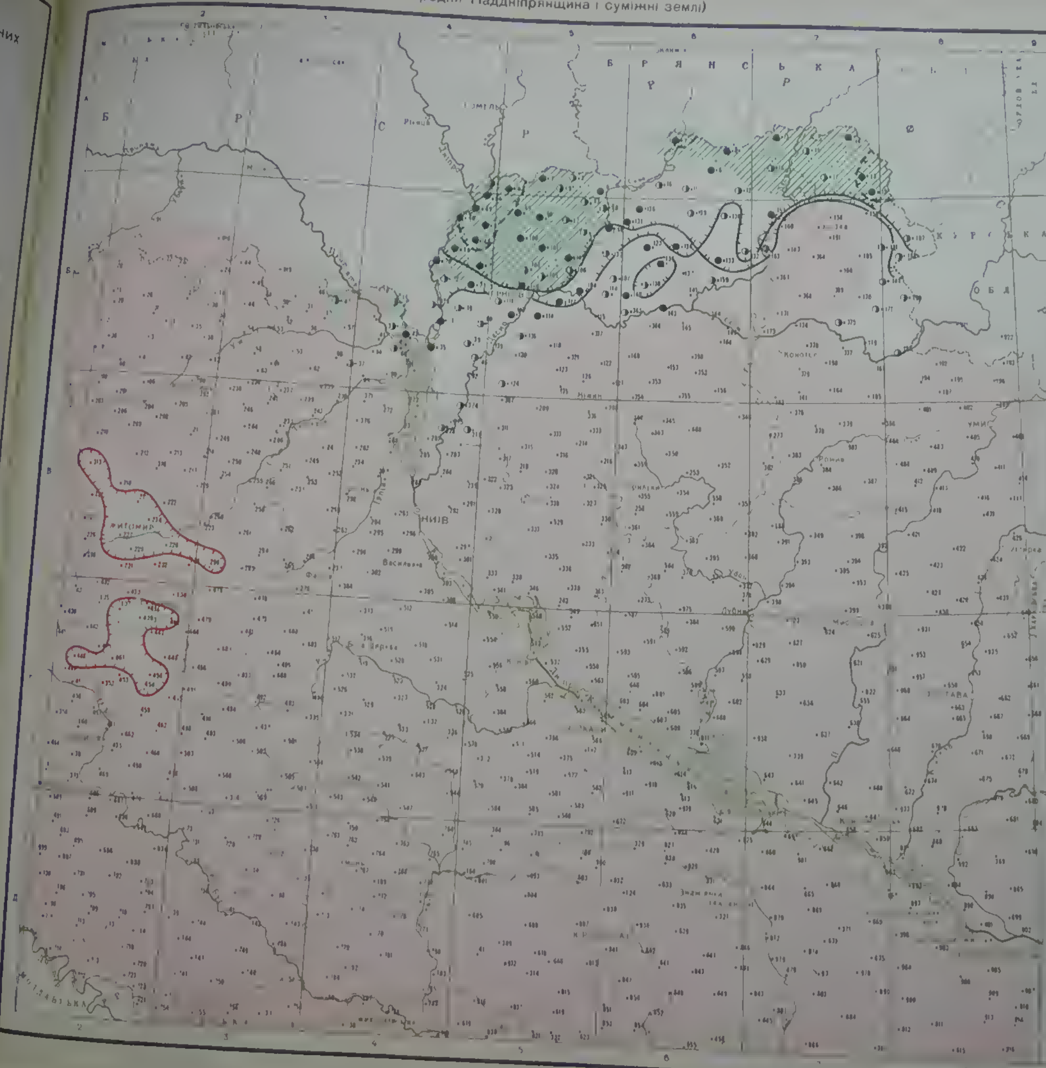
переднаголошених складах ...о ша, ск[у]р[у]дити, ...вица, г[у]л[у]бе'н'ата, ...[о]дкиі, м[о]роз

...а [у] г[о]лубка, о'дуі, г[у]лубка, у'дуі, г[у]лубка, у'дуі

... [і]. п[о]с'інау, ...ід, п[у]с'іиау, ...ід. п[у]с'іиау. [у]б'...

...олошеному ... б'рат[о]в'і, ...у'в'і, 'син[у в'і

...ктурі [му'ги а]

ОПОЗИЦІЯ /А/~/О/ В НЕНАГОЛОШЕНИХ СКЛАДАХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

/а/~/о/ — в усіх позиціях р[а]д'іти~р[о]дити, к[а]лин[а]~к[о]л'ін[о]

/а/~/о/ — тільки в кінцевих відкритих складах за умов нейтралізації опозиції /у/~/о/ в ненаголошених складах 'золут[о] наз. одн ~ 'золут[а] род одн

• [а] — (нейтралізація опозиції /а/~/о/) в усіх позиціях крім кінцевих відкритих складів р[а]дит', м[а]л[а]ди(і), [а]рел, п[а]р'ад[а]к, 'рад[а]ст'

[о^а], [а^о] — непослідовно в закритих переднаголошених складах за умов послідовного [а]<[о] в переднаголошених складах 'рад[а^о]ст', па'рад[а^о]к

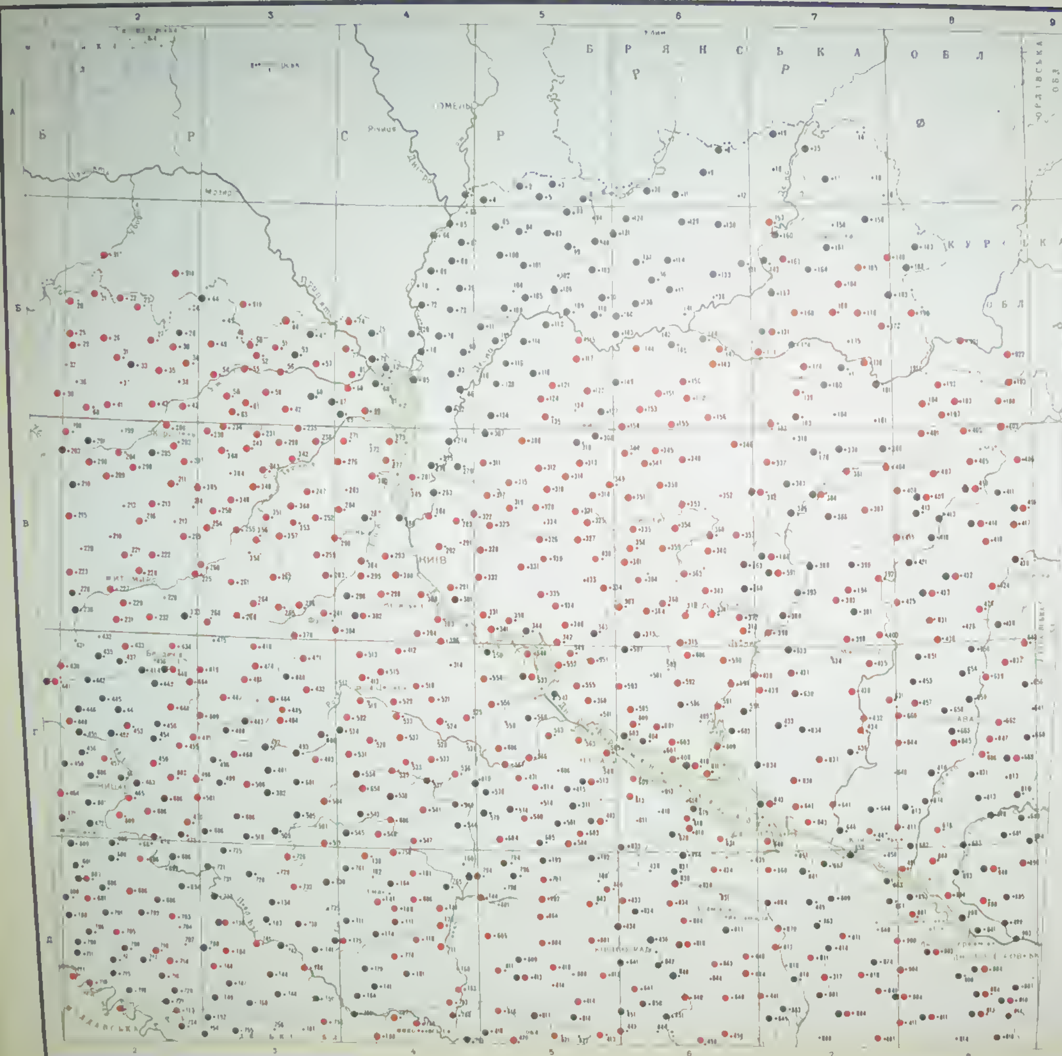
[о^а...а] — у відкритих кінцевих складах за винятком кінцевого [о] в закінченні -ого род одн прикметників 'золат[а], 'сал[а], ба'гат[а] (прислівник

[о^а...а] — в кінцевому складі закінчення -ого: ви'сокаг[а] ('дерева)

[о^а...а] — в передкінцевому складі закінчення -ого ви'сок а ('дерева)

[е^а...а]<[е] — після м'яких і диспалаталізованих приголосних н'[е^а]'су, с'[е^а]'ло, д'[е^а]'ди, р[а^е]ка, п'[е^а]'сок, ж[а]'н'ц а

МАСШТАБ 1:2 000 000

[о] ПЕРЕД СКЛАДОМ З НАГОЛОШЕНИМ [а] (ГОНЧАР)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [о]: г[о]нʼчар
- ● [а]: г[а]нʼчар

МАСШТАБ 1 2 000 000

...АДОМ З НАГОЛОШЕНИМ [А]
(ГОНЧАР)

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ар

...ар

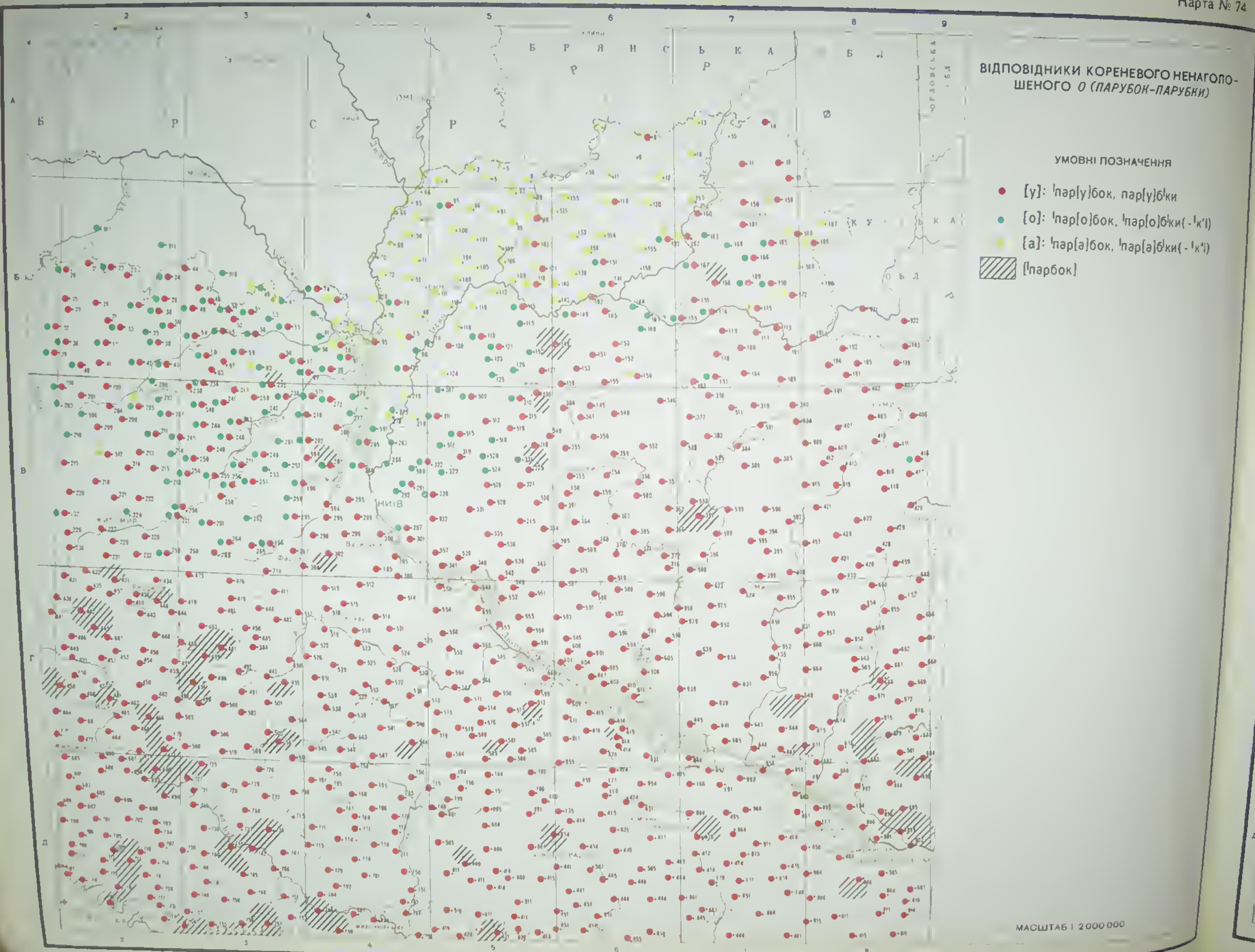

[о] ПЕРЕД СКЛАДОМ З НАГОЛОШЕНИМ [а]
(ХАЛЯВА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [а] х[а]л'ава
- [о]. х[о]л'ава

МАСШТАБ

Карта № 74
ВІДПОВІДНИКИ КОРЕНЕВОГО НЕНАГОЛОШЕНОГО *О* (*ПАРУБОК–ПАРУБКИ*)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[у]: ˈпар[у]бок, пар[у]бˈки
[о]: ˈпар[о]бок, ˈпар[о]бˈки(-ˈк'і)
[а]: ˈпар[а]бок, ˈпар[а]бˈки(-ˈк'і)
[ˈпарбок]
Б Р Я Н С Ь К А
Б Р С Р
К У Р С Ь К А
О Б Л
КИЇВ
МАСШТАБ 1:2 000 000

...КІ РЕНЕВОГО НЕНАГОЛО-
(ПАРУЬОК–ПАРУБКИ)

...ПОЗНАЧЕННЯ

...пар[у]б'ки
...к. 'пар[о]б'ки(- 'к'і)
...к. 'пар[а]б'ки(- 'к'і)

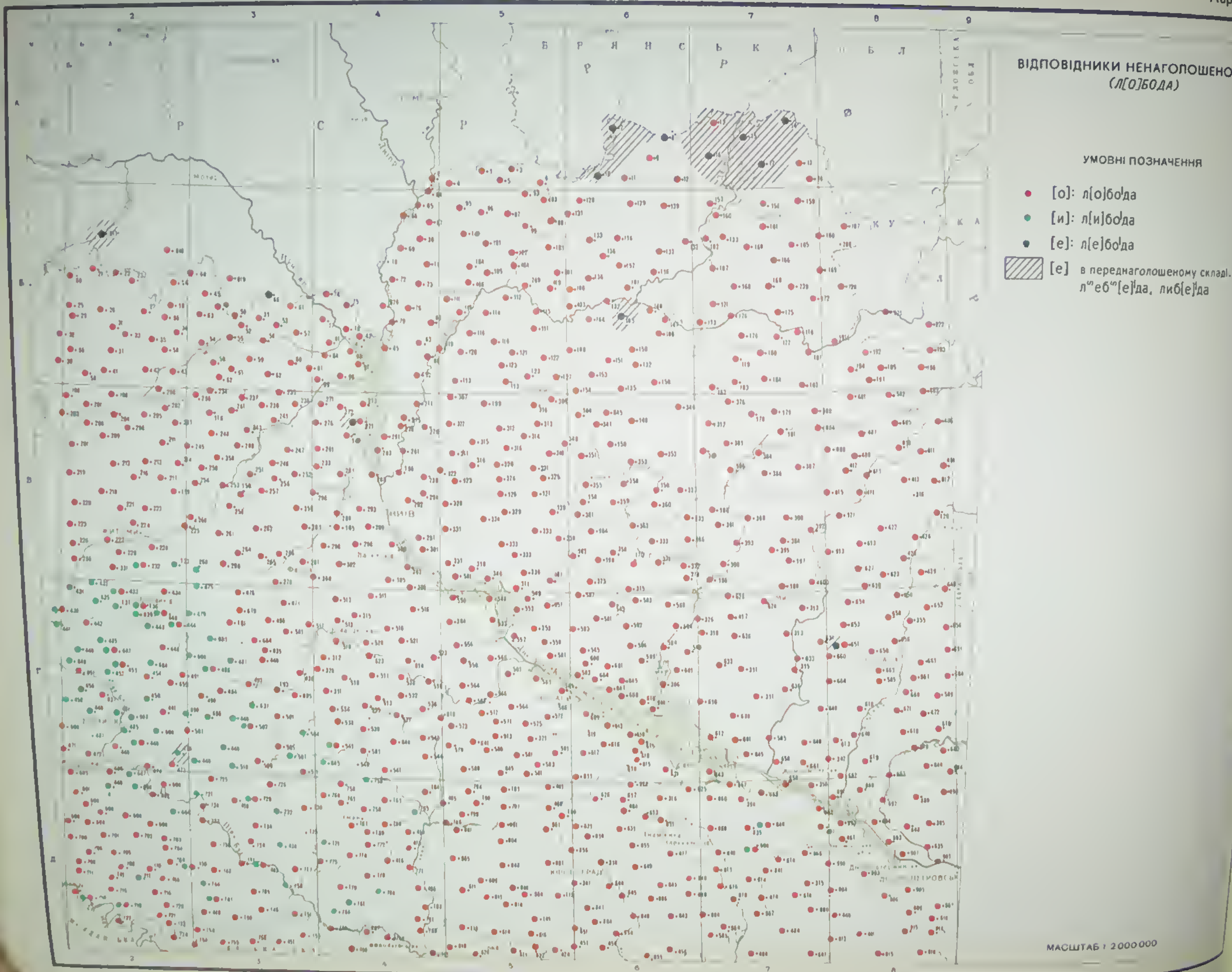

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО
(СЛЬОТА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о]: сл'[о]‿та
- [а]: сл'[а]‿та
- [у]: сл'[у]‿та
- [л]: с[л]о‿та, с[л]а‿та

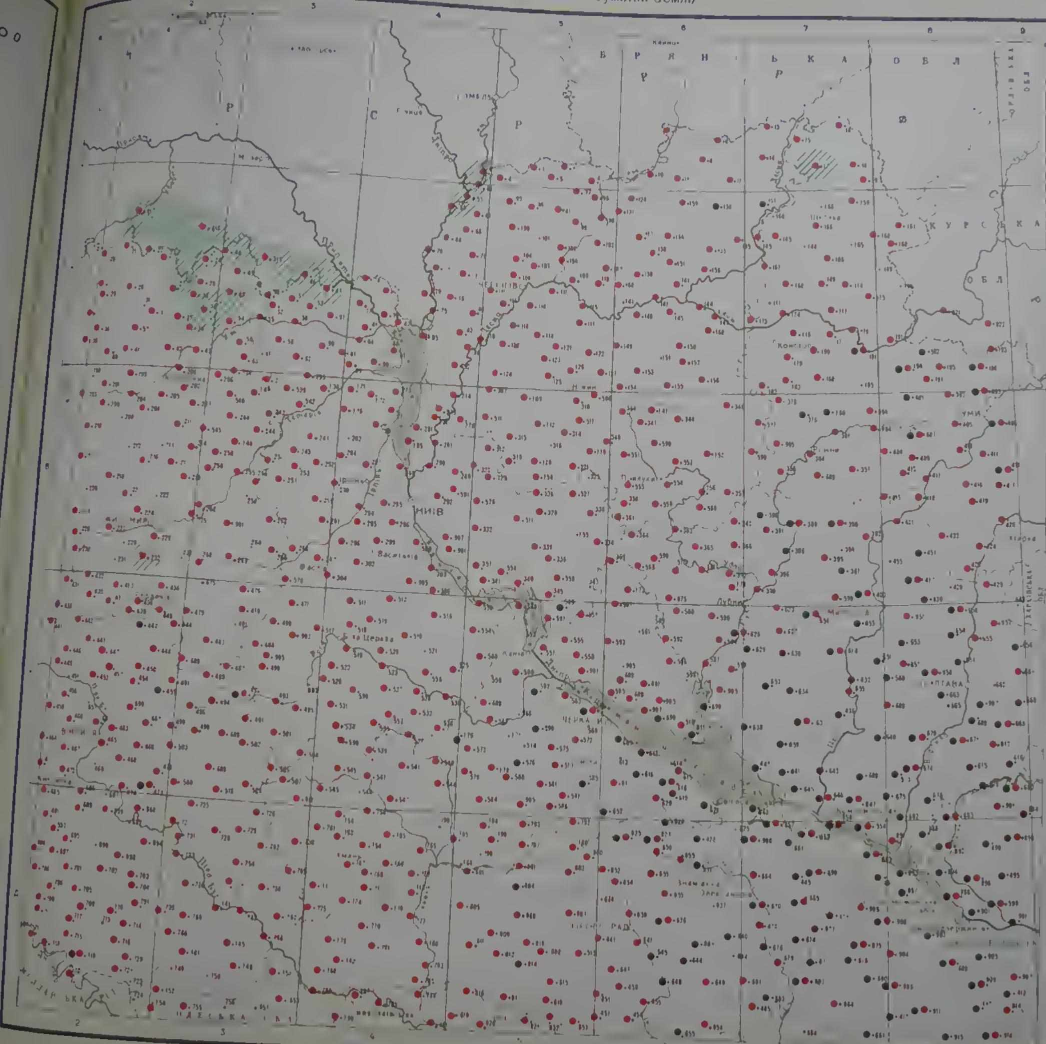
МАСШТАБ

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО о
(Л[О]БОДА)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[о]: л[о]бо'да
[и]: л[и]бо'да
[е]: л[е]бо'да
[е] в переднаголошеному складі. л'''еб'''[е]'да, либ[е]'да
МАСШТАБ 1:2000000

...КИ НЕНАГОЛОШЕНОГО О
(Л[О]БОДА)

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

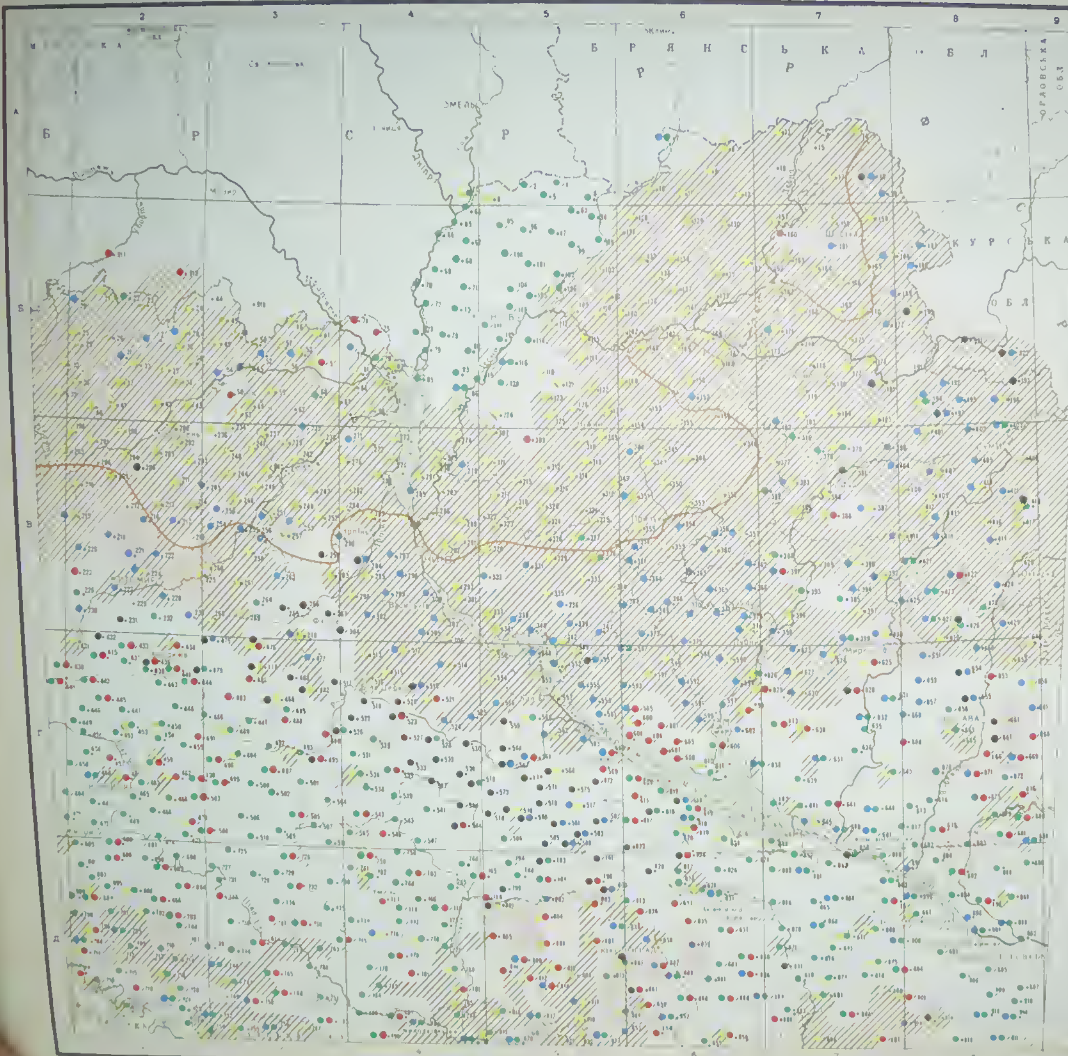
...о'да
...'да
...да
...наголошеному складі
...]'да, либ[е]'да

ВІДПОВІДНИКИ КОРЕНЕВОГО НЕНАГОЛОШЕНОГО *О (Л[О]СКОТАТИ)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о]: л[о]ско'тати
- [е], [е^и], [и]: л[е]ско'тати(-т'), ле^иско'тати(-т'), л[и]ско'тати(-т')
- (штрихування) [слоко'тат']

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО *о* (СОЧЕВИЦЯ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о]: с[о]че'виц'а
- [а]: с[а]ча(о,е,и)'виц'а
- [е]: с[е]че(а,о)'виц'а
- [и]: с[и]чи(а,о)'виц'а
- [і]: с'[і]ча(о,е)'виц'а
- нейтралізація /и/'/е/—[е^и.. и]
- [ч]: [ч]е(и,а,о,і)че(и,а)'виц'а
- [ш]: [ш]а(е,и,і)че(и,а)'виц'а

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ ЕТИМОЛОГІЧНОГО *о*
(*БУРЯК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [у]: б[у]р'ак, б[у]р'а'чишче
- ● [о]: б[о]р'ак, б[о]р'а'чис'ко.
- ● [а]: б[а]р'ак, б[а]р'а'чис'ко.
- ▭ [р]: бу[р]ак, ба[р]ак, бу[р]а'чишче, бо[р]а'чис'ко.

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

[О]/[У],[Ў] НА ПОЧАТКУ СЛОВА
(ОНУК)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [о]: [о]ˈнук
- ● [у]: [у]ˈнук
- ▲ [ў]: [ў]ˈнук
- ▭ протетичний [г]: [г]оˈнук, [г]уˈнук
- ⊥⊥⊥ [оˈнука] (чол і жін роду)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

...у] НА ПОЧАТКУ СЛОВА
(ОНУК)

...ні ПОЗНАЧЕННЯ

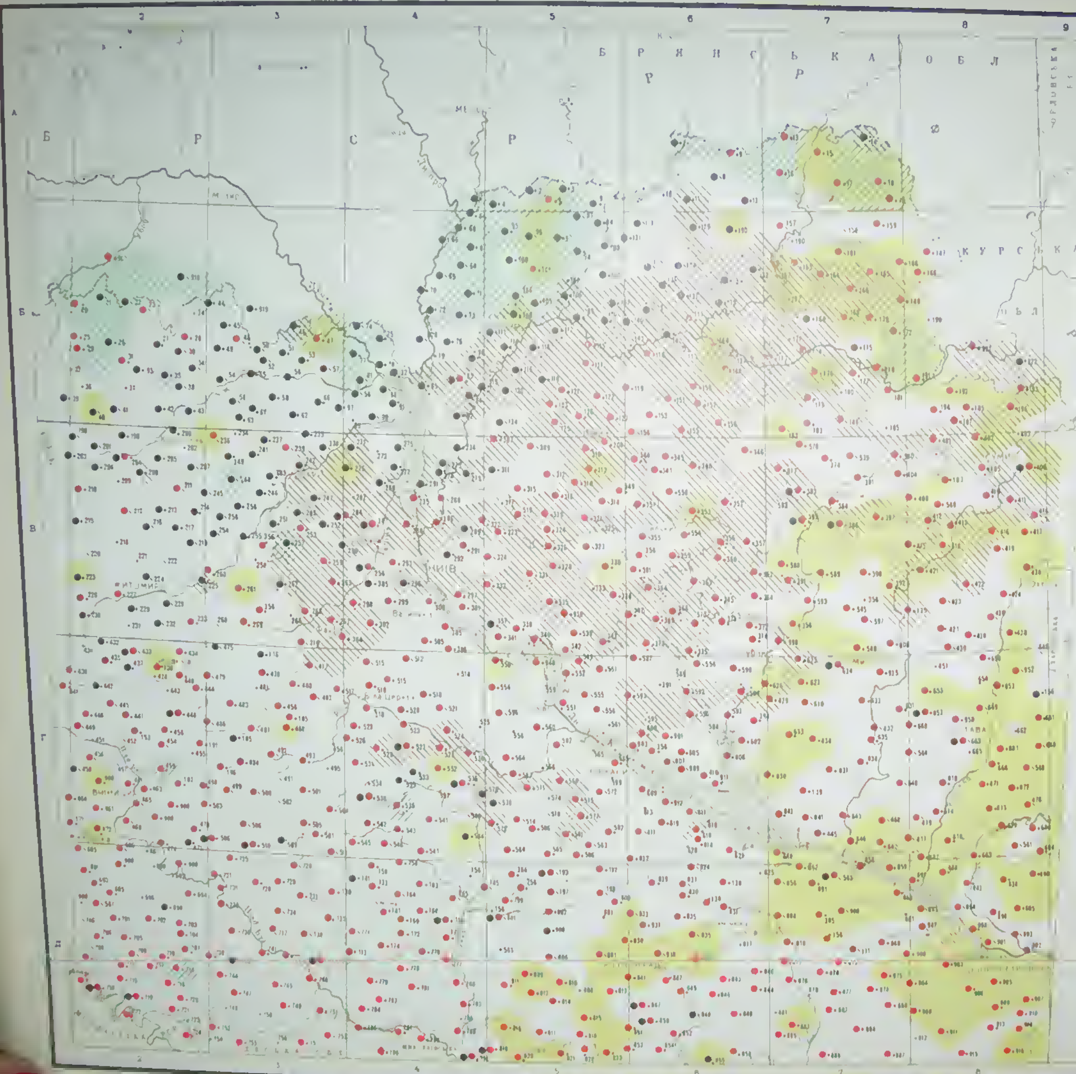
[г]: [г]о'нук, [г]у'нук
... жін. роду)

ВІДПОВІДНИКИ ЗРЕДУКОВАНОГО ГОЛОСНОГО (БУБОН)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о] 'буб[о]н
- [е]: 'буб[е]н
- [а]: 'буб[а]н
- [б']: 'бу[б']ен, 'бу[б']ан
- [н']: 'бубе[н'], 'буба[н']

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ ЗРЕДУКОВАНОГО ГОЛОСНОГО (*ВУЗОЛ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [о]: ˈвуз[о]л
- [е]: ˈвуз[е]л
- [з']: ˈ(в)у[з']ел, ˈ(в)у[з']ол
- [ˈузол], [ˈузел]
- наголос: [(в)уˈзол], [(в)уˈзел]

МАСШТАБ 1:2000000

…ники зредукованого
…х ного (*вузол*)

…ні позначення

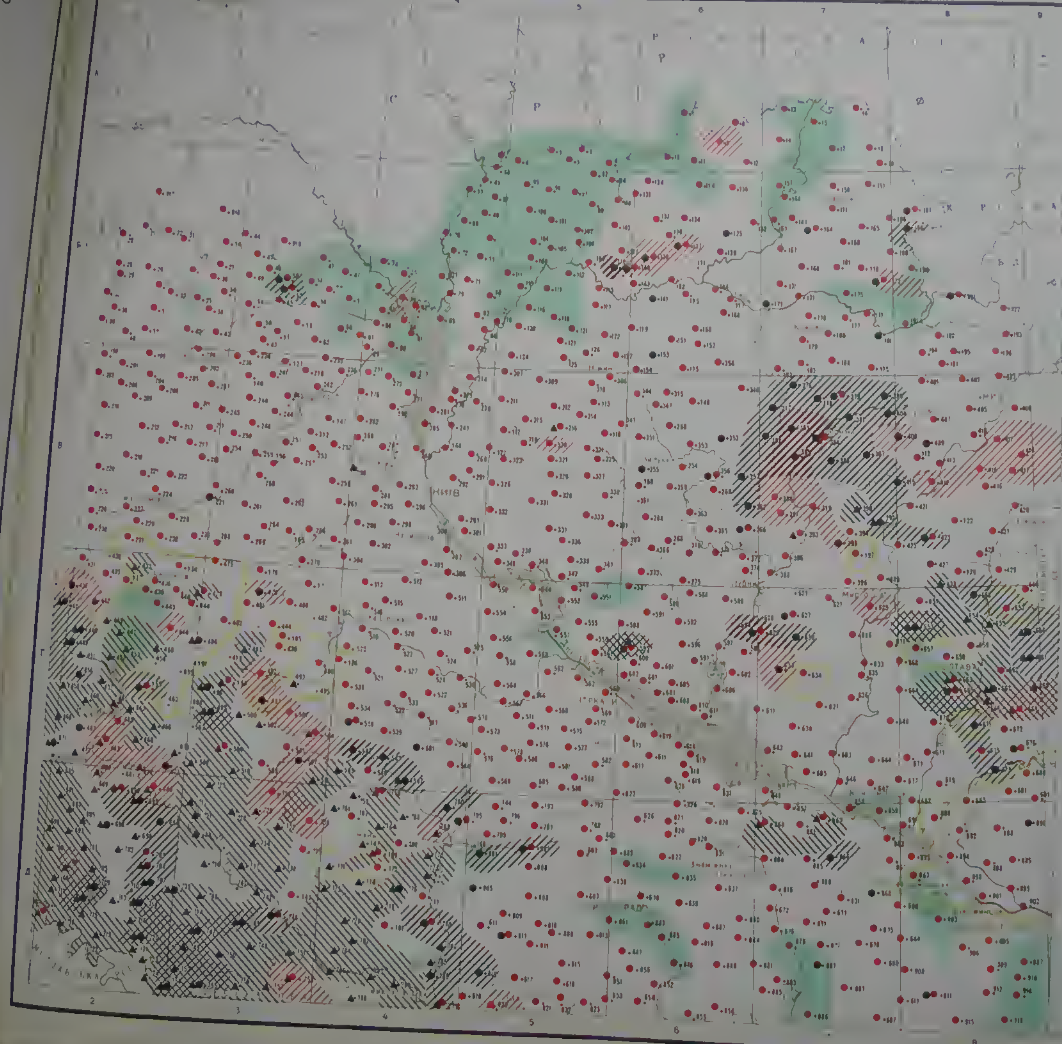
…л

…л

…]ел, ˈ(в)у[з']ол

…л]

…ˈзол], [(в)уˈзел]

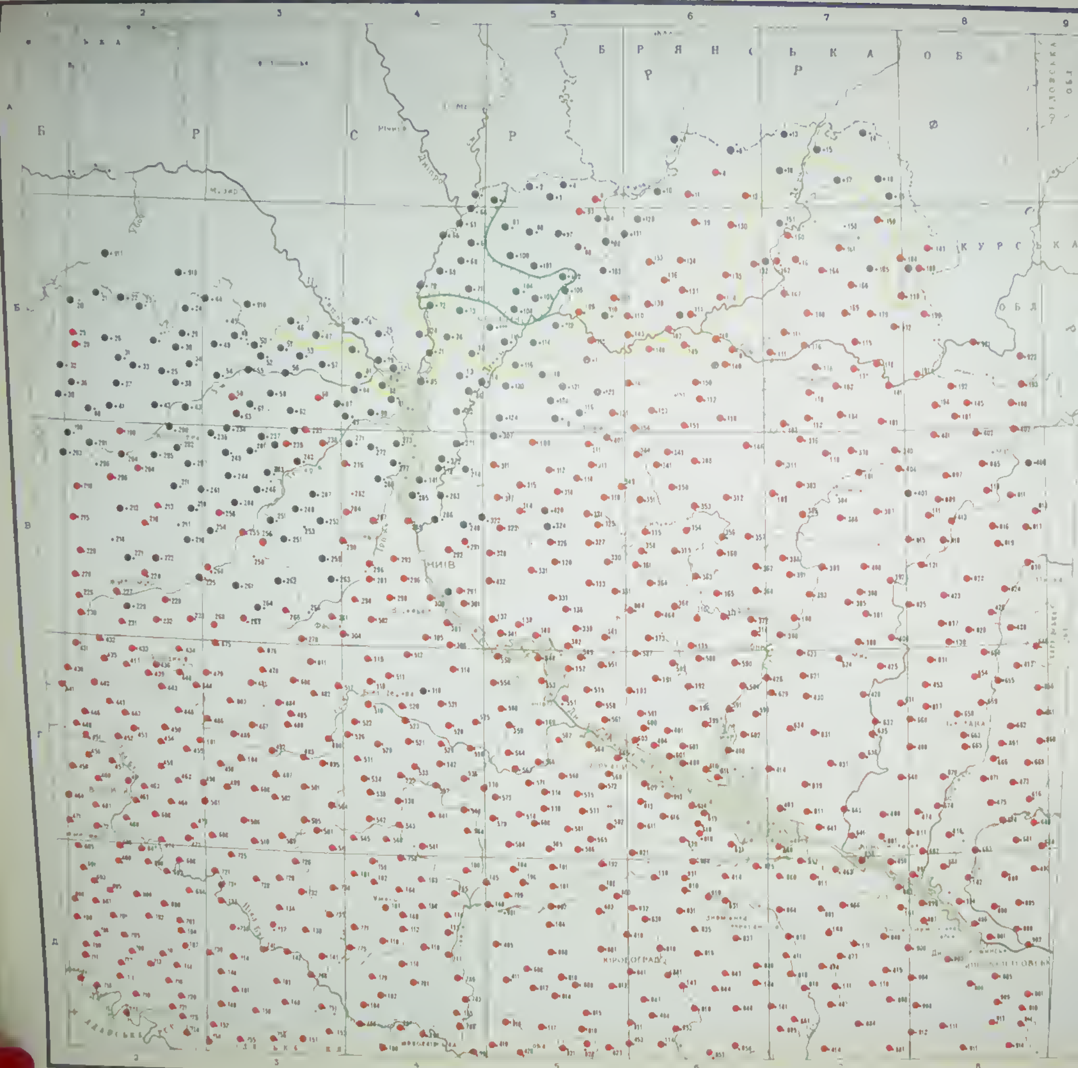

[Е] (< ь) (*ЩАВЕЛЬ ЩАВЛЮ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [е]: шчаˈв[е]л'
- ● [і]: шчаˈв'[і]л'
- ▲ шчаˈв'і[і]
- [е], [еи и] шчав[е(еи,и)]ˈл'у
- [і]: шчав'[і]ˈл'у
- шчав'і[й]у
- наголос [шˈчавел'], [шˈчав'іі]
- кваˈсец' (квасˈц'у)
- кваˈсок (квасˈку)

МАСШТАБ 1 : 2000…

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНИХ *TLЪT, *TLЬT

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (червоний) [у]: ˈйабл[у]ко
- ● (чорний) [о]: ˈйабл[о]ко
- лінія: [и]: бл[и]ˈха
- жовта смуга: [е]: сл'[е]ˈза

МАСШТАБ 1:2 000 000

...И НЕНАГОЛОШЕНИХ

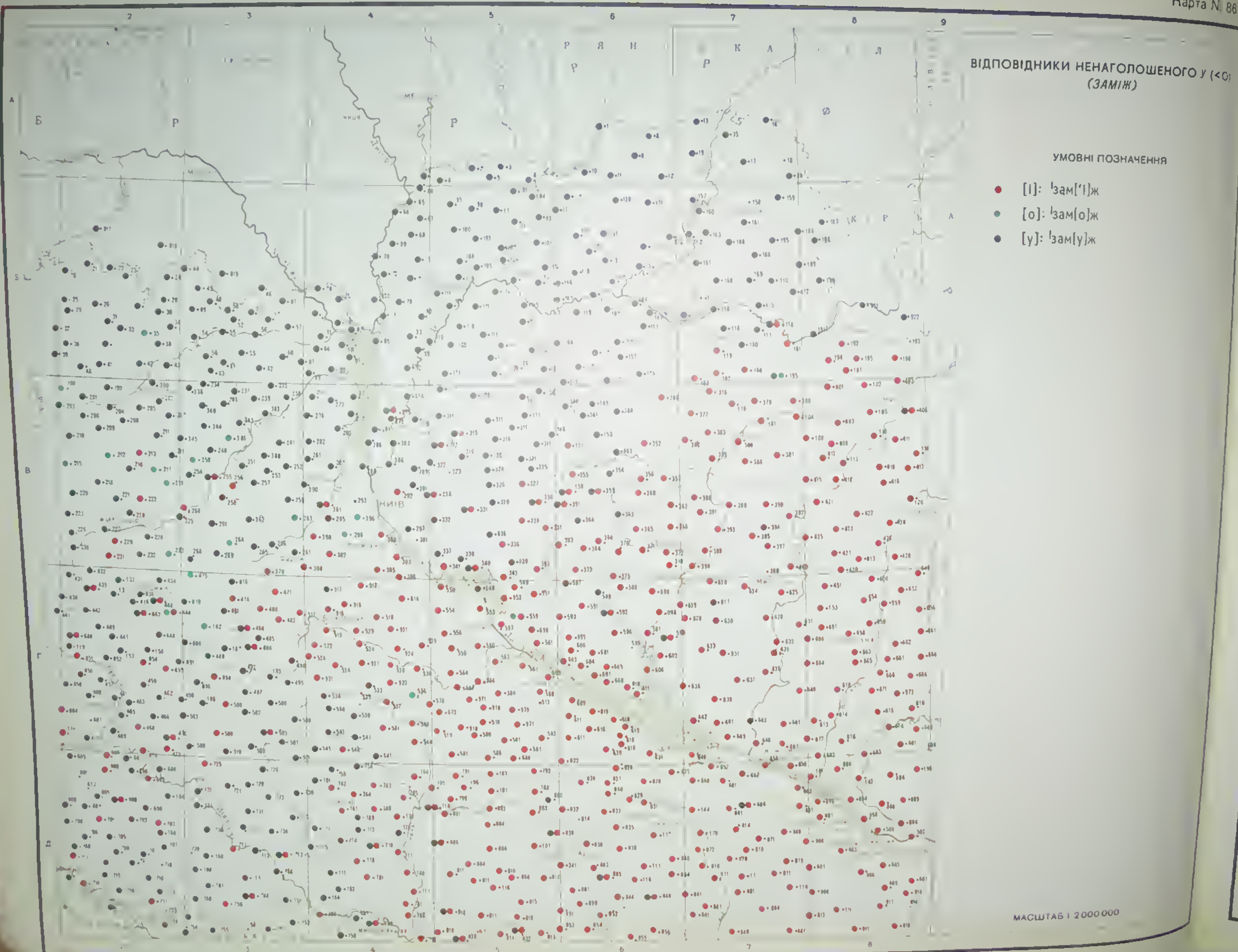
...ОЗНАЧЕННЯ

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО у (<ǔ)
(ДІБРОВА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: д'[і]б'рова
- ● [и] д[и]б'рова
- ● [у] д[у]б'рова

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО у (<о)
(ЗАМІЖ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і]: ˈзам[ʼі]ж
[о]: ˈзам[о]ж
[у]: ˈзам[у]ж
МАСШТАБ 1:2 000 000
КИЇВ

…АГ(ЛОШЕНОГО У (< Q)
…ам ж)

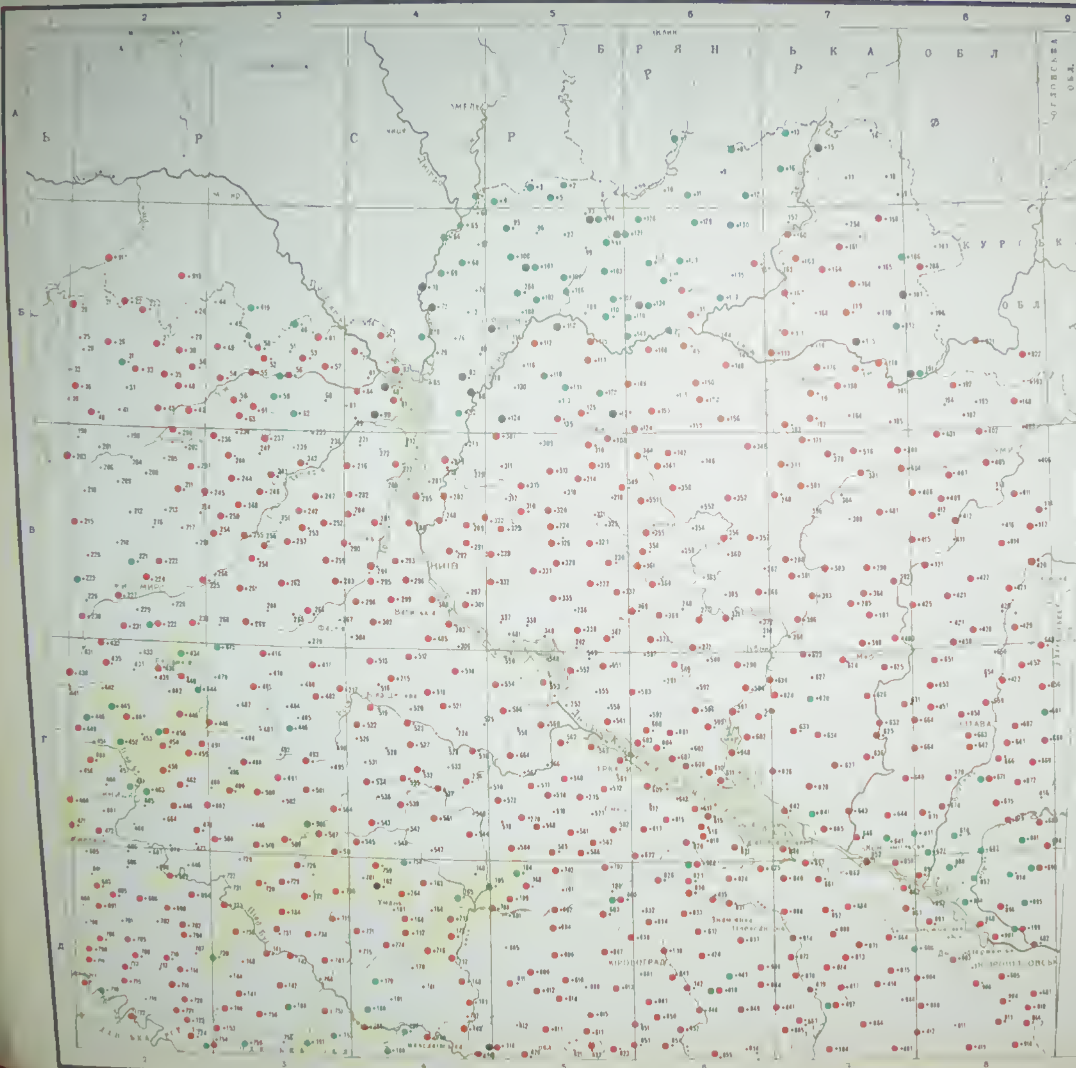
…НАЧЕННЯ

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО У
(*ОГІРОК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [і]: ог'[і]'рок
  го[й]і'рок
- ▲ [г'і'рок]
- ● [и]: ог[и]'рок
- ● [у]: ог[у]'рок, аг[у]'рок
- ▲ [гу'рок]
- протетичний [г] [г]ог'і'рок, [г]ойі'рок
- протетичний [в], [в]ог'і'рок, [в]уг'і'рок
- [ўг'і'рок]

МАСШТАБ

ВІДПОВІДНИКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО *у* (*ОЧКУР*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [о]: [о]ч'кур
- ● [у]: [у]ч'кур
- ● [а]: [а]ч'кур
- ▭ протетичний [г]: [г]оч'кур, [г]уч'кур

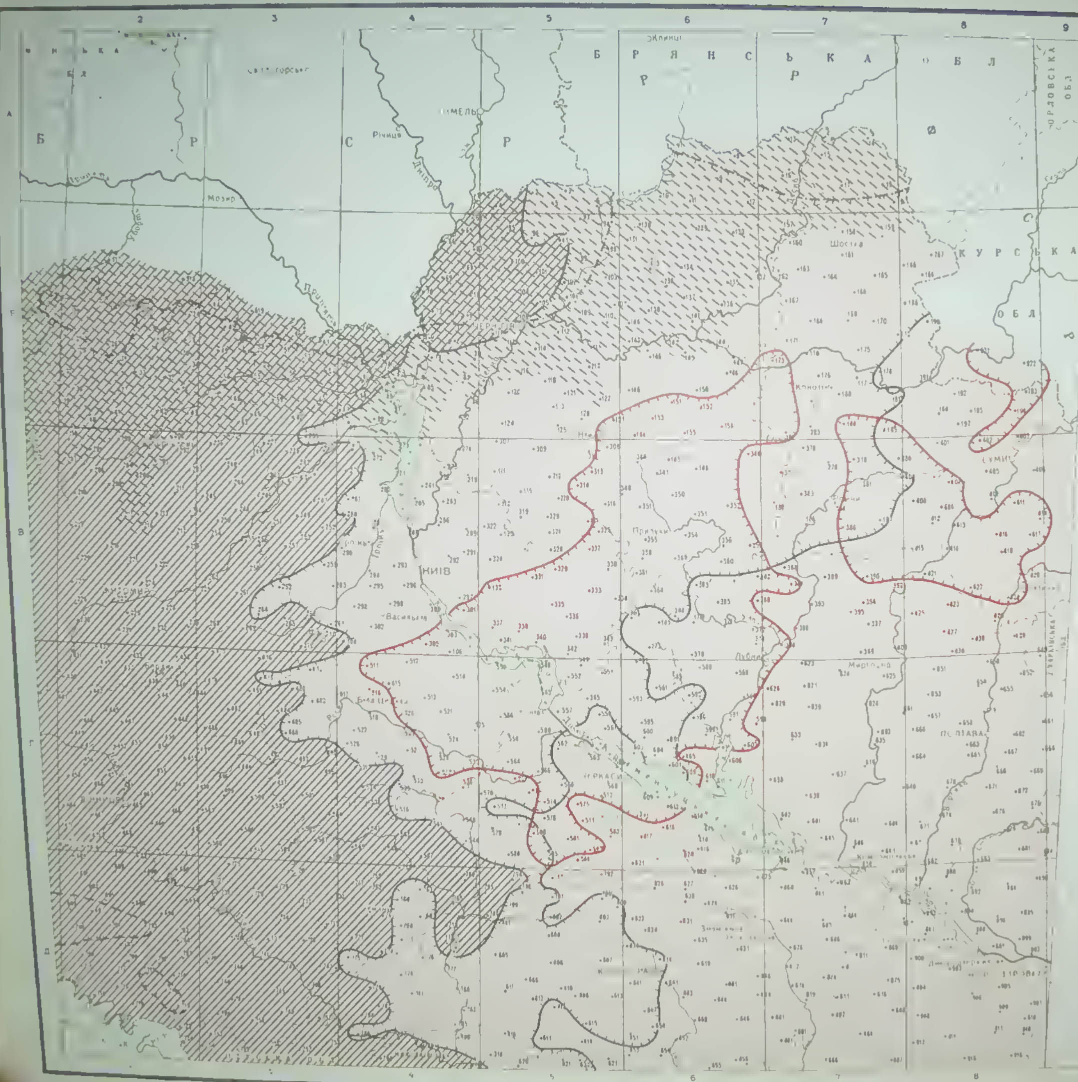
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ЗАЛЕЖНІСТЬ РЕФЛЕКСІВ ДАВНІХ ГОЛОСНИХ СЕРЕДНЬОГО ПІДНЯТТЯ ВІД НАГОЛОСУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- нерозрізнення наголошених і ненаголошених рефлексів ė (ė>[і]) д'[і]д-д'[і]док
- нерозрізнення наголошених і ненаголошених рефлексів е (ė>[е]) д'[е]д-д'[е]док
- [ʹі], [ʹie]//[е], [и] (<ė): д'[і]д, д'[ie]д//д[е]док, д[и]док
- [ʹі], [ʹи], [ʹе], [ʹуо], [ʹуи], [ʹуе]// [о] (<о в новому закритому складі) р'[і]ў, р[и]ў, р[уо]ў – р[о]ўчак
- [ʹа]//[е], [і] (<ę) м'й[а]со – ʹпам[е]т', ʹм'іс'[і]ц'
- [ʹі], [ʹie]//[е], [и] (<е в новому закритому складі): ос'[і]н'і // ʹос'[е]н', ʹос[и]н'
- [ʹйа]//[ие], [йі] (<йа на початку слова) ʹй[а]щ'а// й[е]ʹще, й[і]ʹще

Карта № 90

КОРЕЛЯЦІЯ ТВЕРДОСТІ ~ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- /t/~/t'/, /ц/~/ц'/, /р/~/р'/
- /ж/~/ж'/, /ш/~/ш'/, /ч/~/ч'/ перед [а]
- /t/~/t'/, /ц/~/ц'/, /р/
- /t/~/t'/, /ц/, /р/~/р'/
- /t/~/t'/, /ц/, /р/
- [р] (нейтралізація опозиції /р/~/р'/) у кінці слова
- [ц] (нейтралізація опозиції /ц/~/ц'/) у кінці слова
- [t], [ц], [р] перед [е]

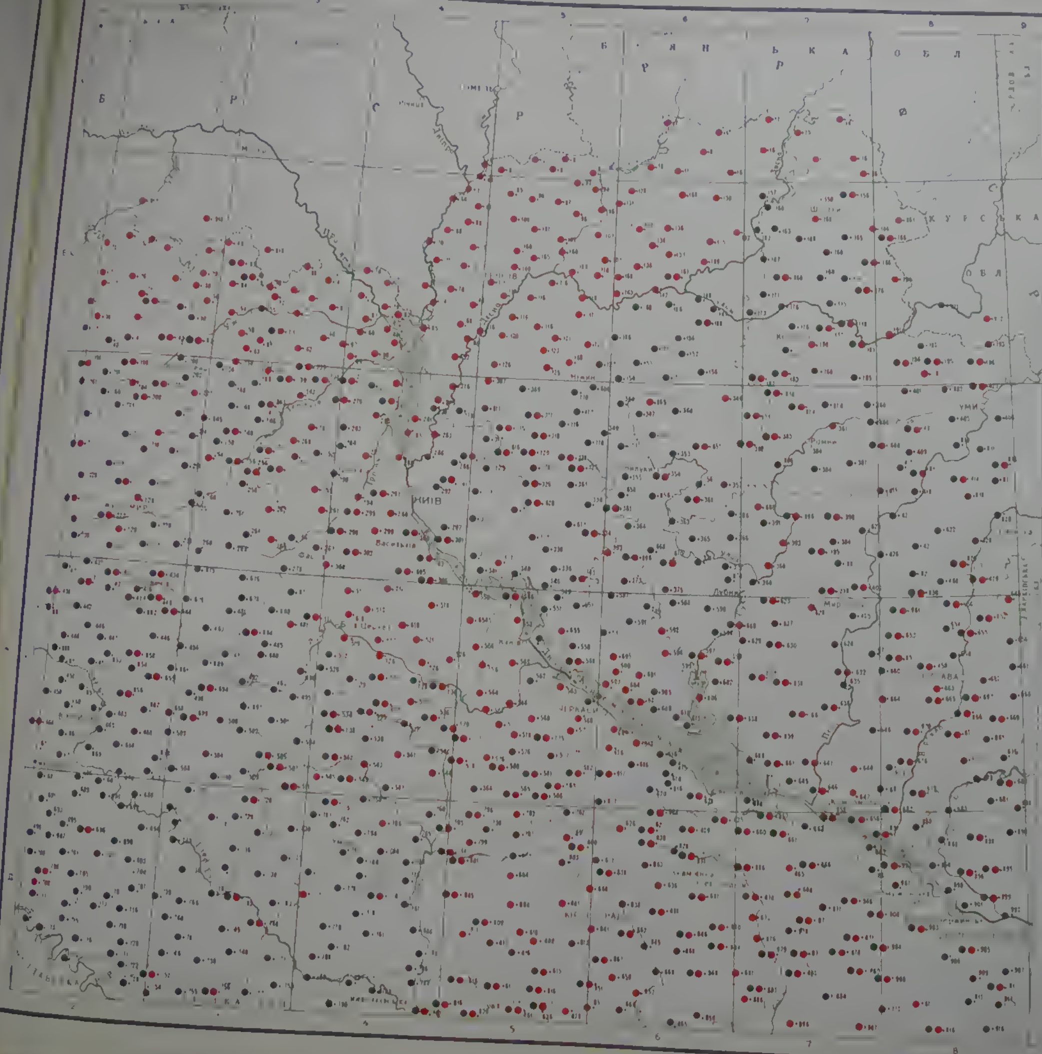
МАСШТАБ 1:2 000 000

ВЕРДОСТІ–М'ЯКОСТІ
ОСНИХ ФОНЕМ

позначення

~/ц'/. /р/~/р'/
/~/ш'/. /ч/~/ч'/

~/ц'/. /р/
/р/~/р'/
/р/
ія опозиції /р/~/р'/)
я опозиції /ц/~/ц'/)
ед [е]

ВІДПОВІДНИКИ *М'* ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ НАГОЛОШЕНОГО *ę (М'ЯСО, М'ЯТИ)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [мй] [м'й]асо, [м'й]ати
- ● [мн'] [м'н']асо, [м'н']ати(-т')

МАСШТАБ [illegible]00 000

ВІДПОВІДНИКИ *б'* ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ НАГОЛОШЕНОГО *ę (ГОЛУБ'ЯТА)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [бй]: голу[б'й]ата
- [бл']: голу[б'л']ата
- [б']: голу'[б']ата

Київ

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ
ГО Є (ГОЛУБ'ЯТА)

ПОЗНАЧЕННЯ

…]ята
…']ята
…ята

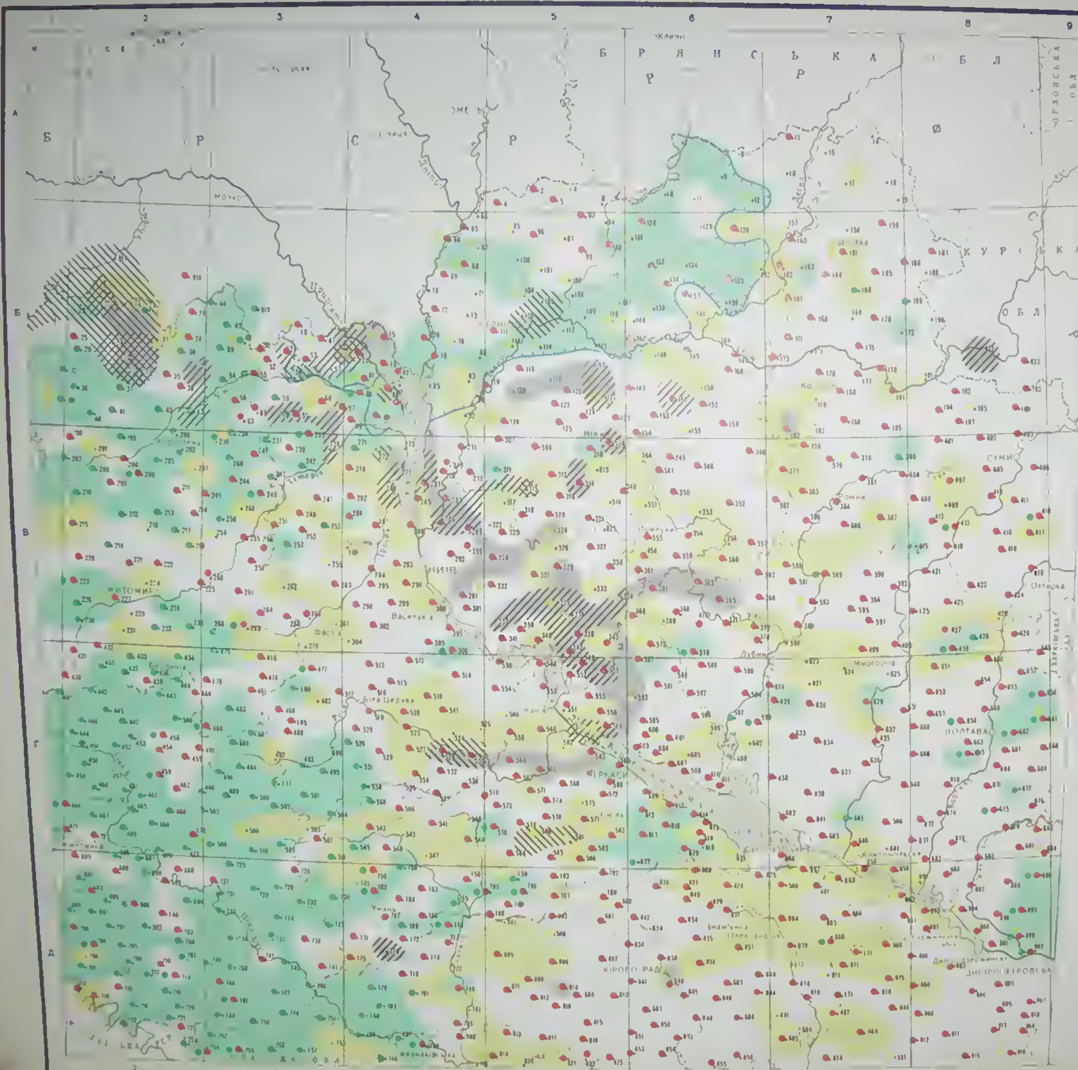
ВІДПОВІДНИКИ Б ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ НЕНАГОЛОШЕНОГО Є (ЖАБ'ЯЧИЙ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [бй]: 'жа[бй]ачи
- [бл'] 'жа[бл']ачи
- [б]: жа[б]ечи(і), 'жа[б]ачи(…)
- [б']: 'жа[б']ачи(і), 'жа[б']ечи(…)
- [е]: 'жаб[е]чи(і)
- [ўл']: здо'ро[ўл']а

МАСШТАБ

Карта N. 94

ВІДПОВІДНИКИ *В'* ПІСЛЯ ЗУБНОГО ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ *Ę* (*СВЯТО, СВЯТИЙ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Перед наголошеним рефлексом

- [в']: с'[в']ато
- [в]: с'[в]ато
- [вй]: с'[вй]ато
- [с'ато]
- [с'йато]

Перед ненаголошеним рефлексом

- [в]: с'[в]а'ти(і), с'[в]е'ти(і)
- [вй]: с'[вй]а'ти(і)
- [с'а'ти(і)]
- ненаголошени [е]: св[е]'тиі, свй[е]'тиі...

МАСШТАБ 1:2000000

ВІДПОВІДНИКИ *М'* (*НОМІР*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [м']: ˈко[м']іp
- ● [ми]: ˈко[ми]іp
- ● [мн']: ˈко[мн']іp
- ● [м]: ˈко[м]ир
- ● [ўн']: ˈко[ўн']іp
- ▨ ˈ[ie], ˈ[e]: коўн'[ie]p, коўн'[e]p
- ▧ [e]: ˈкоўн'[e]p, ˈком[e]p
- ▧ [a]: ˈкоўн'[a]p, ˈкомн'[a]p
- ―― наголос [коˈм'ір], [коˈўн'ір].

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта N 9

[ў̄н]/[мн] (*рівний*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ўн]: ˈр'і[ўн]иі
- ● [мн]: ˈр'і[мн]иі

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ан] (...вний)

...значення

СПОЛУЧЕННЯ [ХВ]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [хв]: [хв'] іст, [х'в]орост, [хв]а́лити, [хв]а́тати
- ● [ф]: [ф']іст, [ф]орост, [ф]а́лити, [ф]а́тати

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 98

ВІДПОВІДНИКИ ф ПЕРЕД [у]

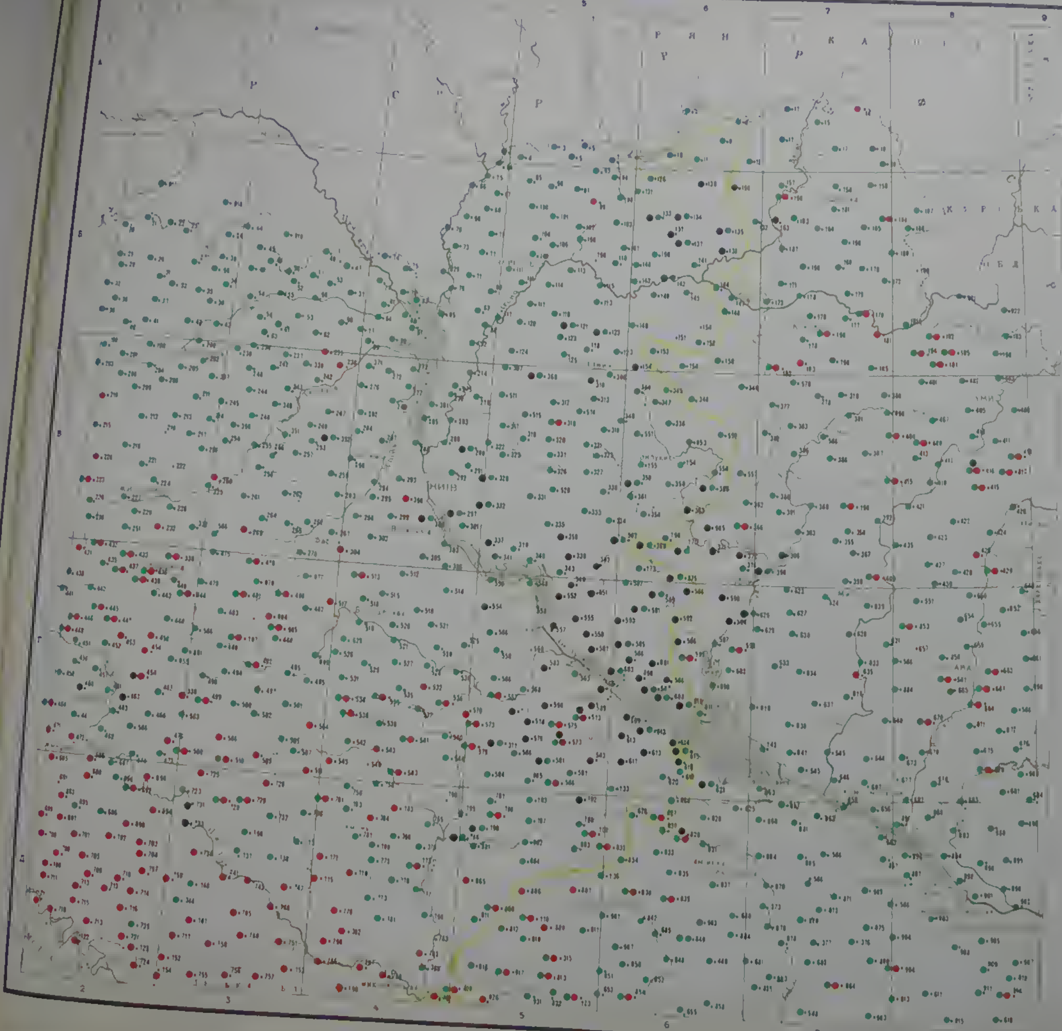
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ф]: [ф]унт
- [хв]: [хв]унт
- [х]: [х]унт
- [ф]: [ф]ура
- [хв]: [х'в]ура
- [хв]: [х'в]устка

МАСШТАБ 1:2 000 000

ДНИКИ Ф ПЕРЕД [У]

ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ВІДПОВІДНИКИ Ф (ФАРТУХ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ф]: [ф]арт́ух
- [хв]: [хв]арт́ух
- [кв]: [кв]арт́ух
- наголос: [ˈфартух], [xˈвартух], [кˈвартух]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас укра

ВІДПОВІДНИКИ ф (*КВАСОЛЯ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [кв]: [кв]аˈсол’а
- [хв]: [хв]аˈсол’а
- [ф]: [ф]аˈсол’а
- [у]: криаˈс[у]л’а

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ники ф (квасоля)

...позначення

...л'а

...л'а

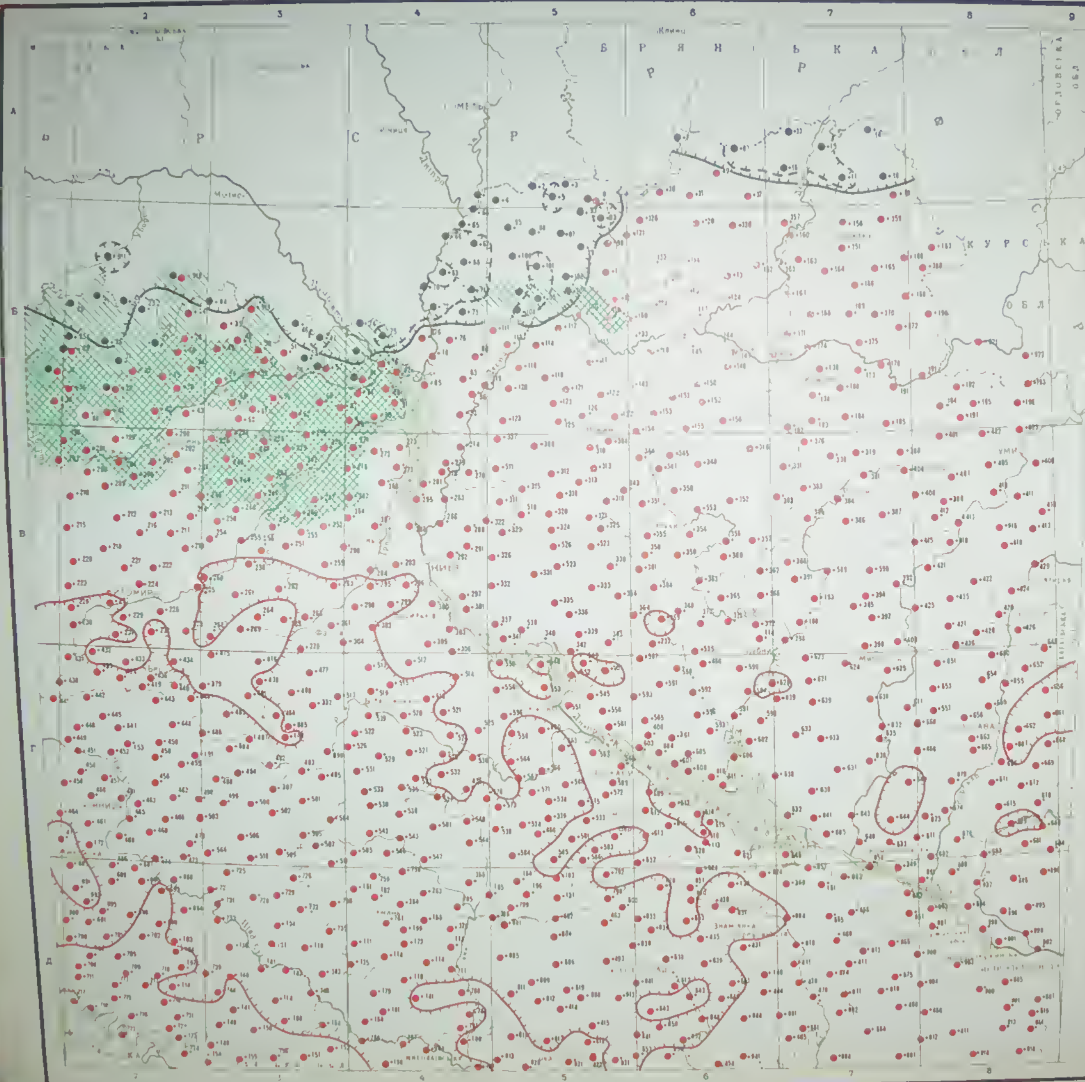
...'а

...л'а

ВІДПОВІДНИКИ *Х (ПАХВА)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [хв]: па[х'в]а
- [х] па'[х]а
- [ф]: па'[ф]а
- наголос ['пахва], ['паха], ['пафа]

[Т], [Д], [С], [З], [Н] ПЕРЕД ГОЛОСНИМИ ПЕРЕДНЬОГО РЯДУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [т], [д], [с], [з], [н] перед відповідником давнього і: ˈ[с]ин'і, ˈ[т]ихо, ˈ[н]ива...
- ● [т'], [д'], [с'], [з'], [н'] перед відповідником давнього і: ˈ[с']ін'і, ˈ[т']іхо, ˈ[н']іва...
- [т], [д], [н], [с], [з] перед [і] (<о) [т]ік, с[т]іл, [д]ім, [н]іч...
- [т'], [д'], [с'], [з'], [н'] перед [е]: [т']еˈл'а, [с']еˈло, [н']еˈсу...
- [тц'], [дз'] перед голосними переднього ряду: ˈ[тц']іхо, [тц']еˈл'а, ˈ[дз']ік'і, хоˈ[дз']ітц'...
- [и'], [іи] з давнього і після [т], [д], [с], [з], [н]: ˈт[и']хо, ˈн[и']тка, ˈн[и']ва...
- [и'], [іи] з давнього ы після [т], [д], [с], [з], [н]: т[и']н, д[и']м, с[іи]н...

МАСШТАБ 1:2 000 000

[н] ПЕРЕД ГОЛОСНИМИ
ДНЬОГО РЯДУ

НІ ПОЗНАЧЕННЯ

]. [з]. [н] перед
м давнього / '[с]ин'ї,
ва

], [з']. [н'] перед
давнього і: '[с']ін'і,
ва...

[с]. [з] перед [і] (<о).
]ім. [н]іч..

[з'], [н'] перед
с']е'ло, [н']е'су ..

ед голосними переднього
т'']е'л'а, '[д'']ік'і.

ього / після
[н]: '[т[и']хо,
...

го ы після
[н]: т[и']н, д[и']м.

[н']/[н] (*полинь*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [н']: по'ли[н']
- [н]: по'ли[н]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 104

[т']/[к'] (*тісто, тісний*)

БРЯНСЬКА ОБЛ.

ОРЛОВСЬКА ОБЛ.

КУРСЬКА ОБЛ.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [т']: [т']істо, [т']іс'ниі
- [к']: [к']істо, [к']іс'ниі

МАСШТАБ 1:2000000

] (тiсно, тiсний)

позначення

. [т']ic'ни

[к']ic'ни

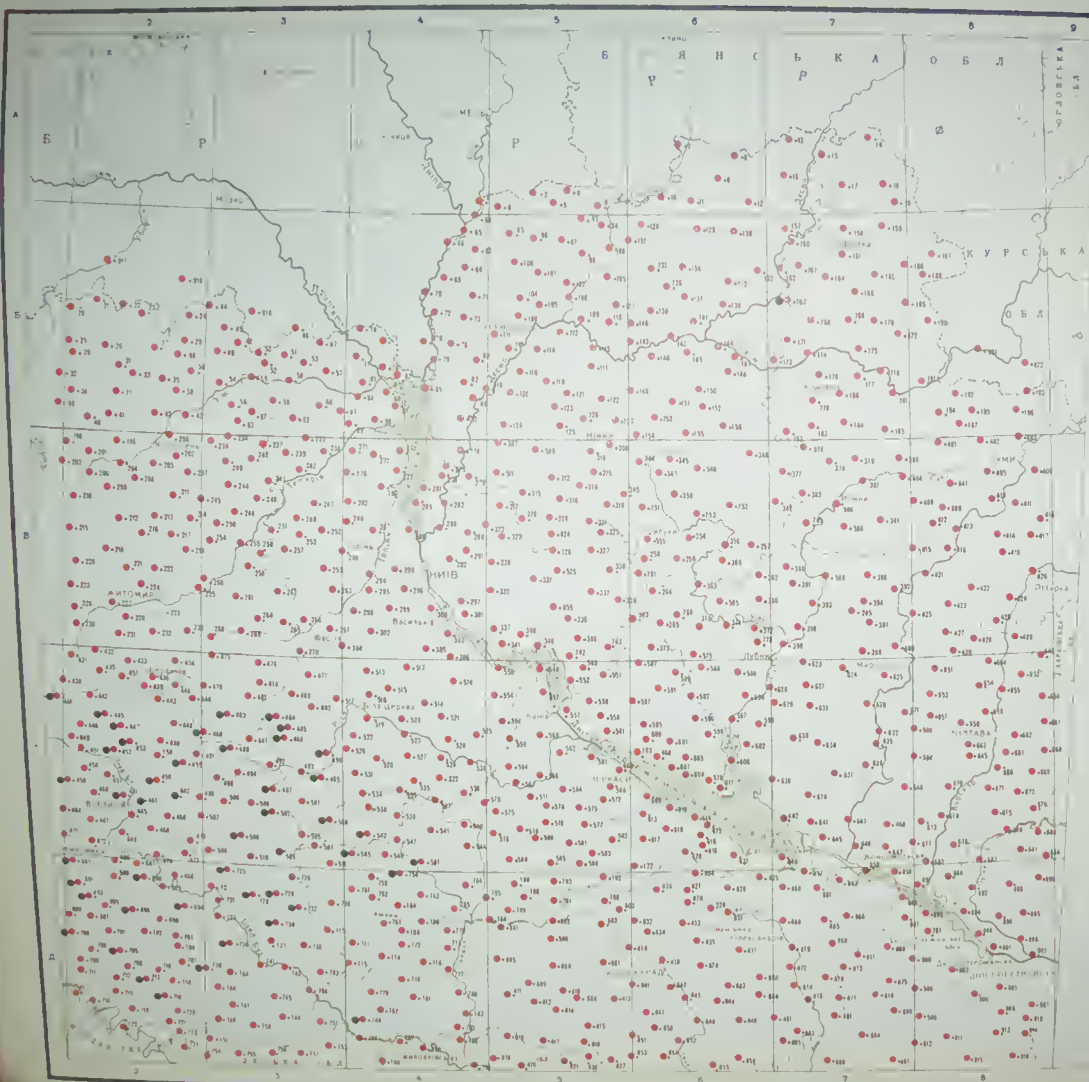

[т]/[д] (скирта)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [т] с'кир[т]а
- [д]: с'кир[д]а
- [т]. с[т]ирта (с[т']ірта), с[т]ирда
- наголос. [скир'та], [скир'да], [стир'та], [стир'да]

МАСШТАБ 1:1 500 000

[з]/[ʒ] (ЗЕЛЕНИЙ, ЗЕРНО, ЗМІЙ, ЗВІР, ЗОЙК)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [з]: [з]е'лений, [з]ер'но, [з]м'ії, [з]в'ір, [з]оїк
- ● [ʒ]: [ʒ]е'лений, [ʒ]ер'но, [ʒ]м'ії, [ʒ]в'ір, [ʒ]оїк

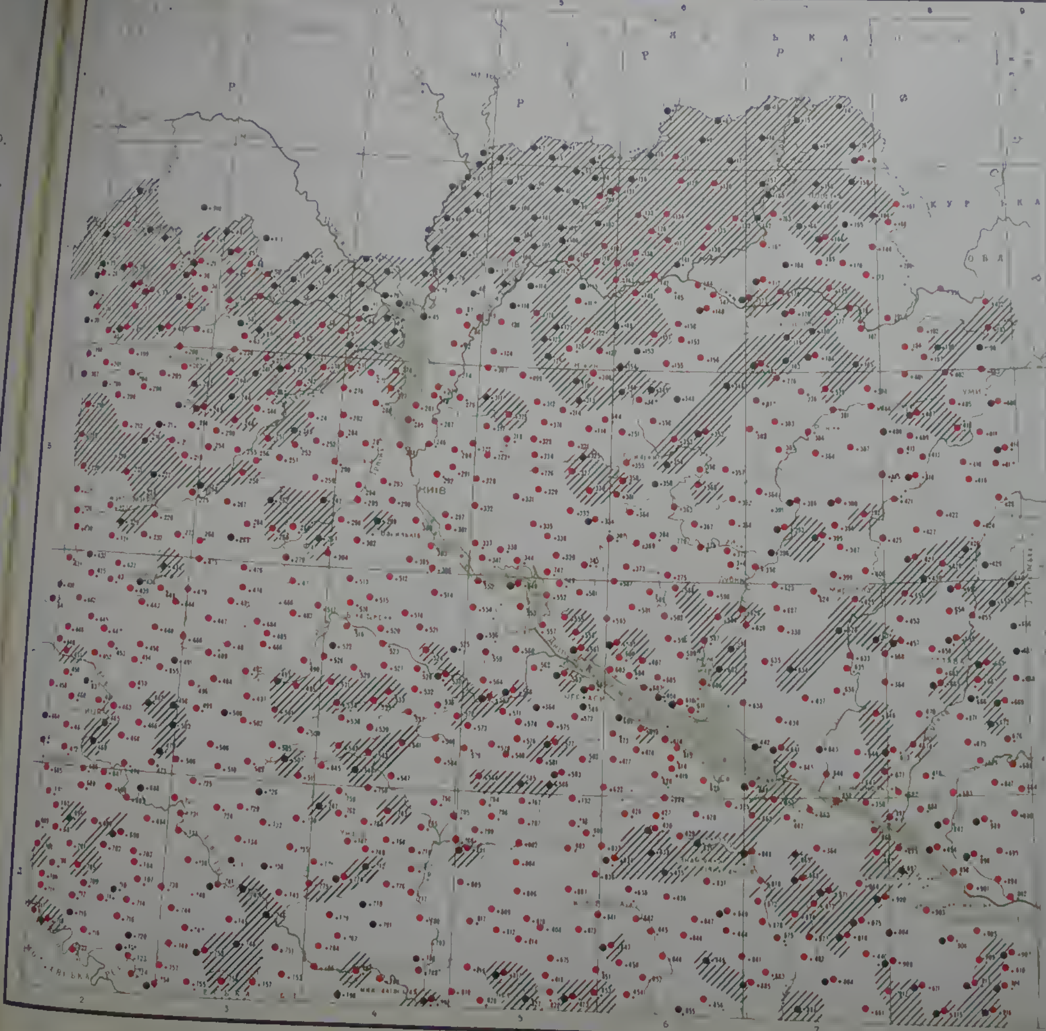
МАСШТАБ 1:2 000 000

...ИЙ. ЗЕРНО. ЗМІЙ. ЗВІР.
...ЗОЙН)

ПОЗНАЧЕННЯ

[з]ер'но, [з]м'ії, [з]в'ір.

[ʒ]ер'но, [ʒ]м'ії, [ʒ]в'ір.

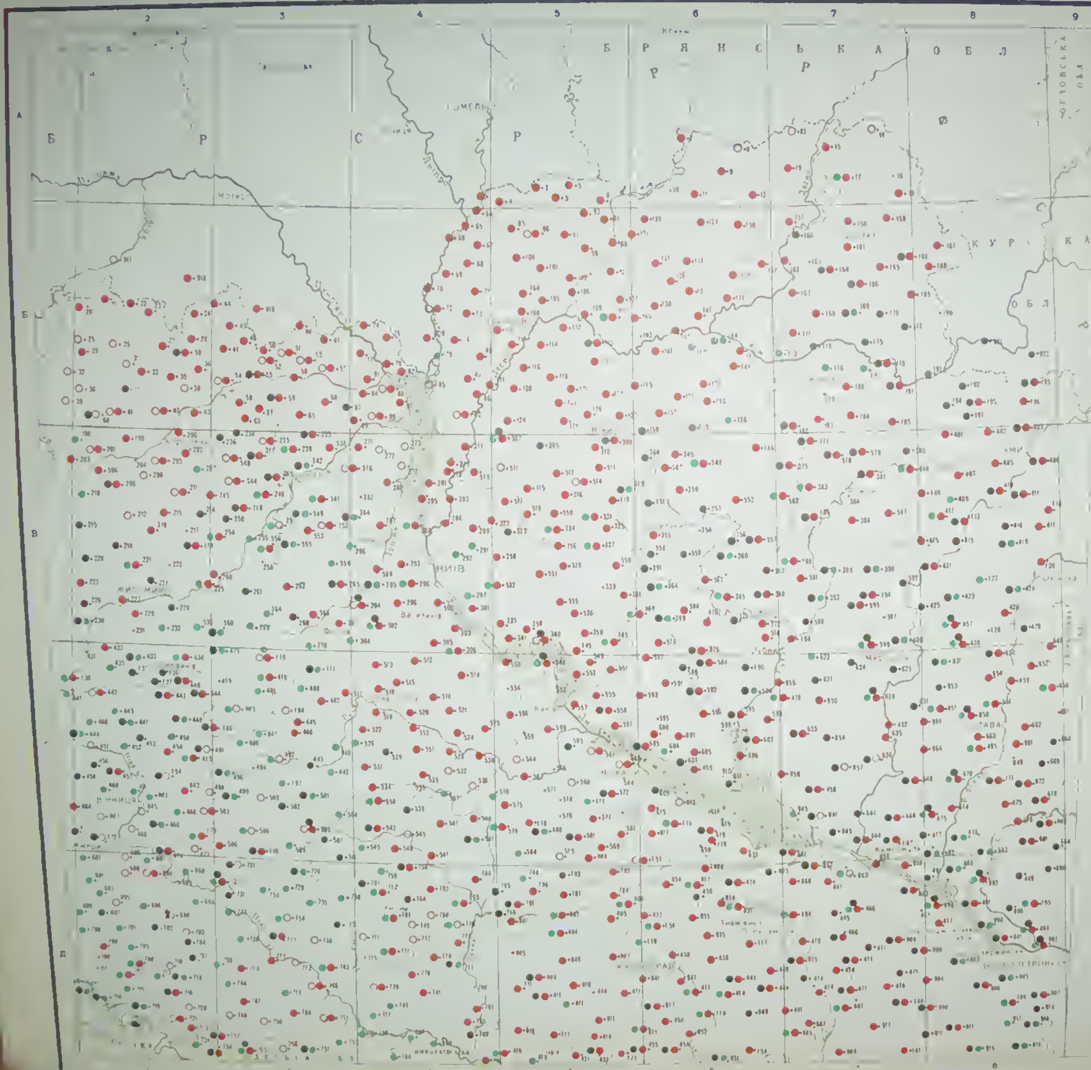

[з]/[ʒ] (*ДЗВІН, ДЗЕРКАЛО*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ʒ]: [ʒ]в'ін
- [з]: [з]в'ін
- [з]: [з]еркало

МАСШТАБ 1:2 000 000

[з':]/[зз̌']/[зд'] (РОЗЗЯВИТИ, РОЗЗЯВА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [з':]: ро[з':]авити, ро[з':]ава
- ○ [з']: ро[з']авити(-т'), ро[з']ава
- ● [зз̌']: ро[зз̌']авити(-т'), ро[зз̌']ава
- ● [зд']: ро[зд']авити(-т'), ро[зд']ава

МАСШТАБ 1:2 000 000

...д] (РОЗЗЯВИТИ, РОЗЗЯВА)

...ні позначення

... |авити, ро[з'·]ява
... |авити(·т'), ро[з']ява
... '|авити(-т'), ро[з'з']ява
... |авити(т'), ро[зд']ява

[СТ'] [СЦ'] У КІНЦІ СЛОВА

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● [-"т'] г'і[с"т'], те[с'т']
● [-'ц'] г'і[с'ц], те[с'ц]

МАСШТАБ 1:2000000

[СТ′]>[СЦ′] (*ЩАСТЯ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [с$^{(ш)}$т′]: шчча[с$^{(ш)}$т′]а
- ● [с$^{(ш)}$ц′]: шчча[с$^{(ш)}$ц′]а
- ▨ [шч′]: [шч′]ас$^{(ш)}$т′а, [шч′]ас$^{(ш)}$ц′а

МАСШТАБ 1:2 000 000

[сц] (шастя)

...позначення

...с'т']а

...ц']а

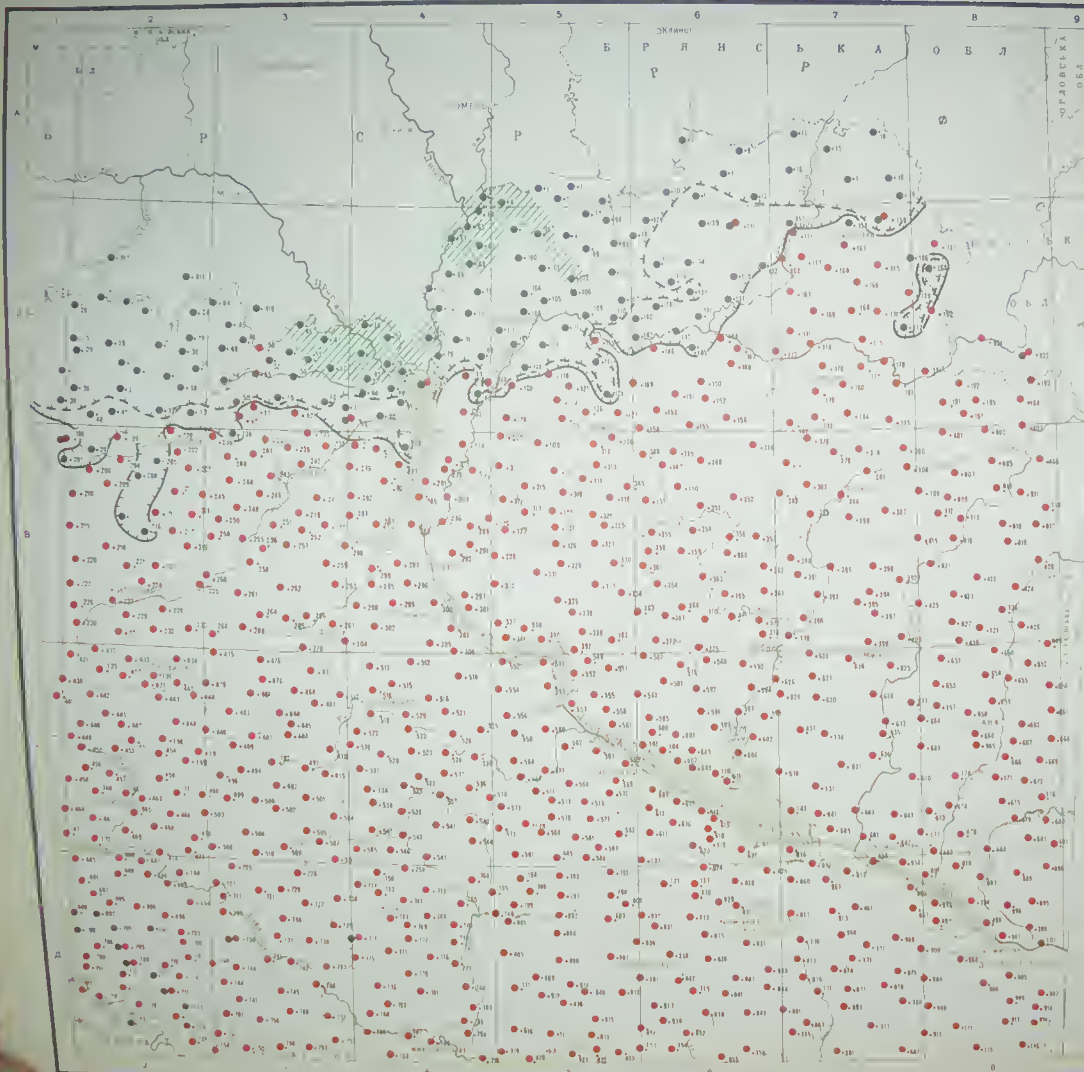
...с''т'а, [ш'ч']ас''ц'а

[ст']/[сц'] (капустяний)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [с''т']: капу[с''т']ани(і)
- [с''ц']: капу[с'ц']ани(і)
- [шч]: капу[шч]ани
- [е]: ка'пуст'[е]ни, ка'пусц'[е]ни, ка'пушч[е]ни
- наголос [ка'пуст'(ц')ани(і)], [ка'пушчани]

МАСШТАБ 1:200...

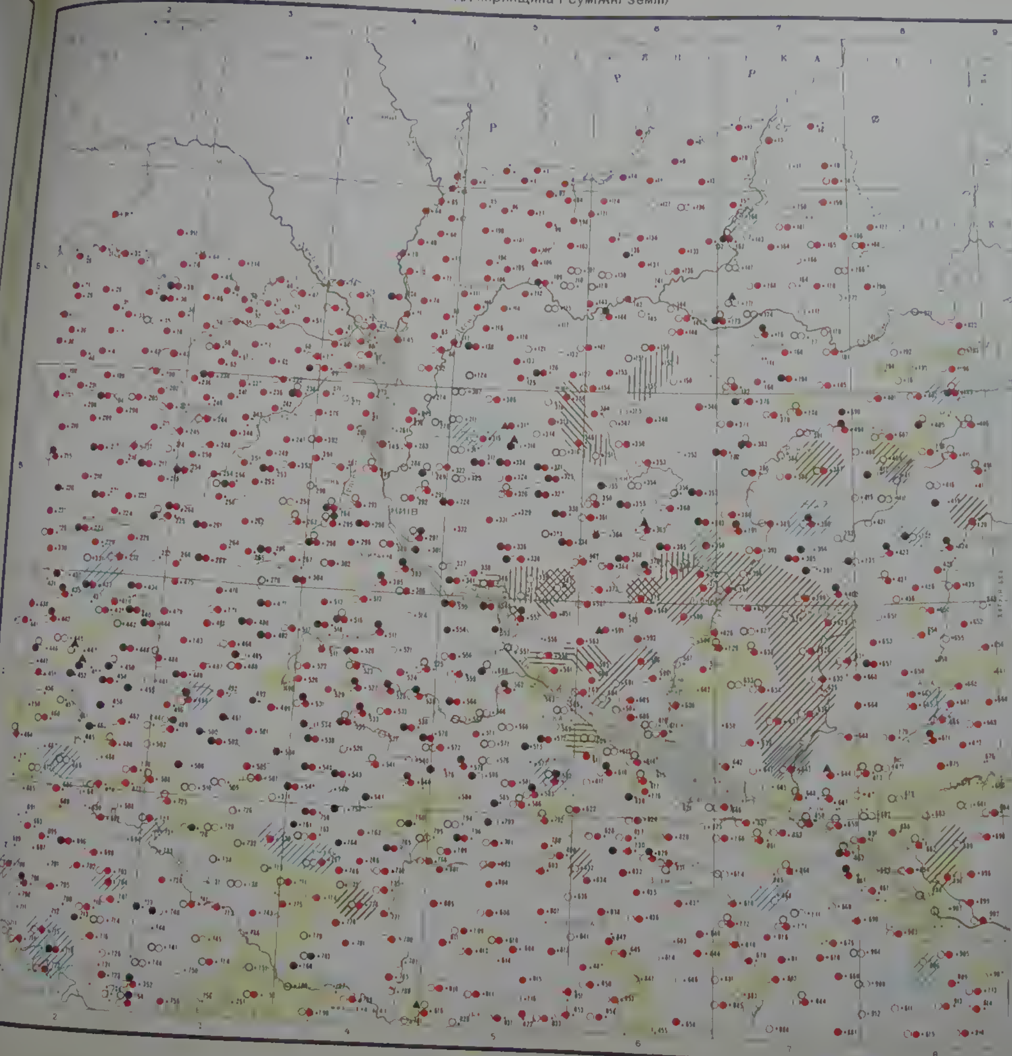

[ц']/[ц]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) [ц'] у кінці слова: x'лопе[ц'] [illegible], 'зайа[ц'], 'м'іс'а[illegible]
- ● (black) [ц] у кінці слова: x'лопе[ц], удове, 'зайа[ц], 'м'іс'а[ц]
- ─┴─┴─ [ц] перед флексійними голосними заднього ряду: 'вули[ц]а, зо'ви[ц] на 'вули[ц]у
- ▲ ▲ ▲ [ц] перед приголосним 'ца[ц]ка
- ▨ [ц''], [т'] у структурі [т''в'і'ч'е]

МАСШТАБ 1:2000000

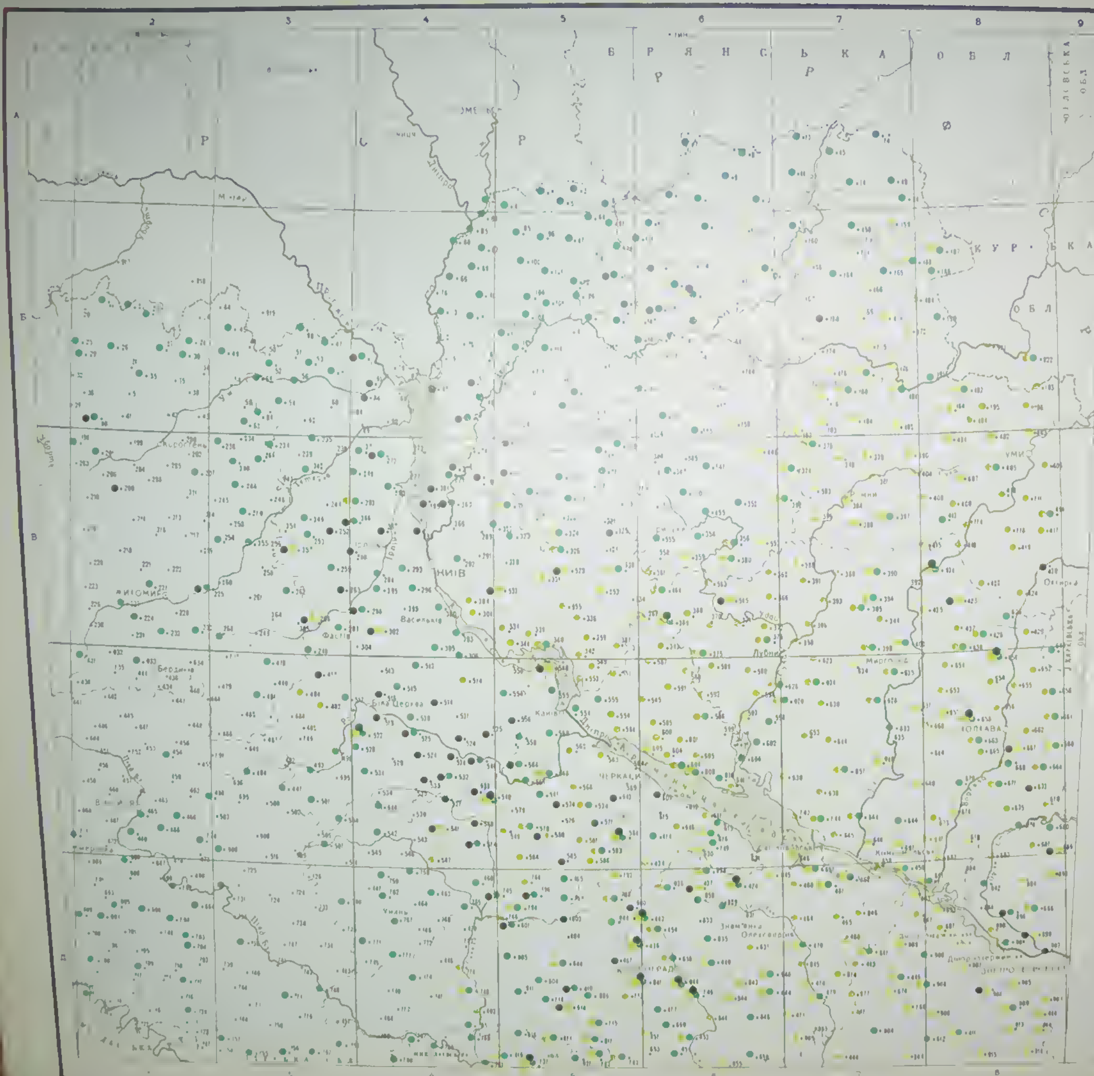

[д']/[ʒ']/[й] (ДЯТЕЛ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [д'] ˈ[д']ате"л
- ˈд'ате"[л']
- [ʒ']: ˈ[ʒ']ате"л'
- ● [й]: ˈ[й]ате"л
- ○ ˈйате"[л']
- ▲ ˈйате"[р]
- [і]: ˈд'ат'[і]л"', ˈйат'[і]л", ˈйат'[і]р
- доўˈбач
- кл'уіˈдерево
- деревокˈл'уі
- деревокˈл'ук
- вербокˈл'ук

МАСШТАБ 1:2000000

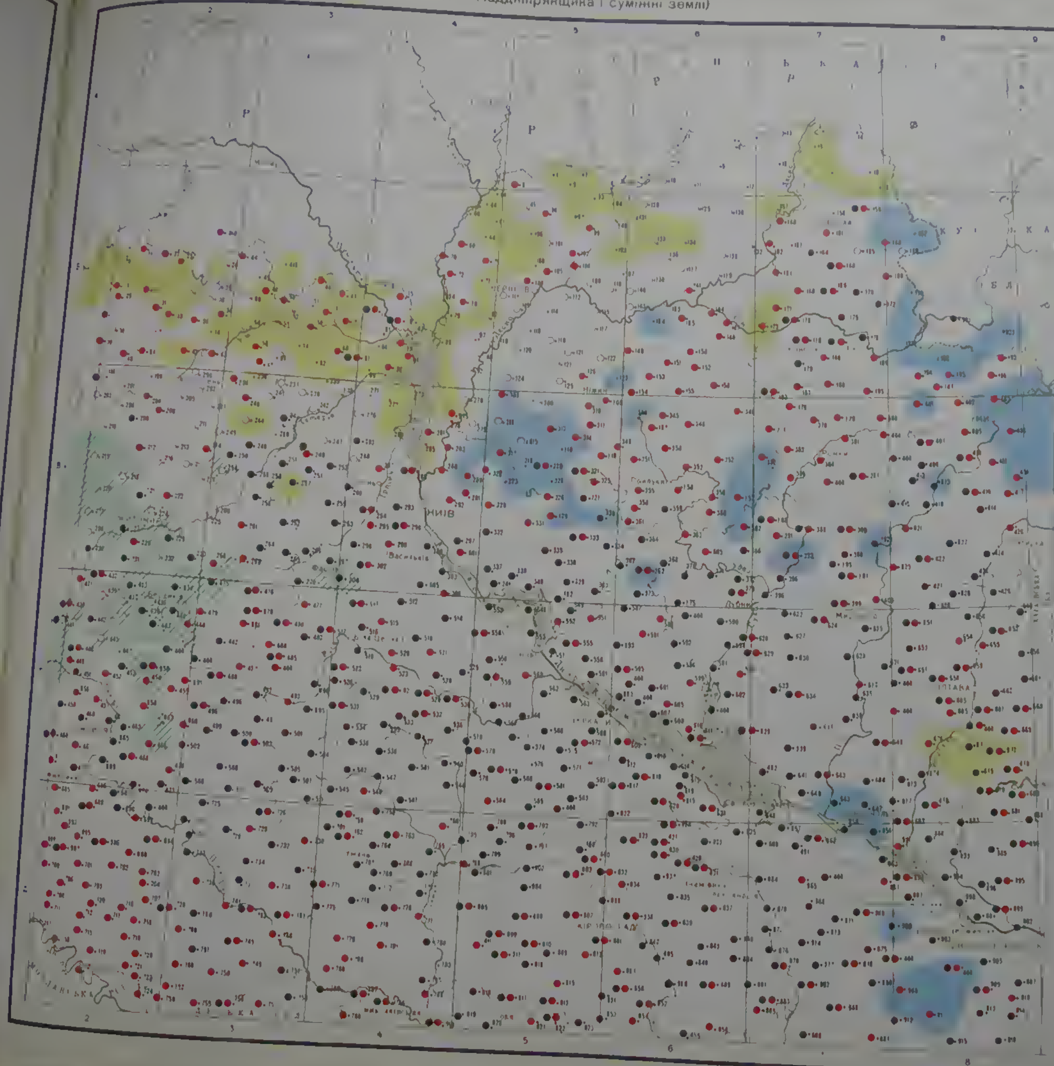
[д']/[і]/[л'] *(СВАДЬБА)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [д']: с'ва[д']ба
- [і]: с'ва[і]ба
- [л']: с'ва[л']ба

МАСШТАБ 1:2000000

[н']/[и] (соняшник)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [н']: ˈсо[н']ашник
- [н]: ˈсо[н]ешник
- [й]: ˈсо[й]ашник
- [солоˈнешник], [слоˈнешник]
- [сон]
- [ˈсон'ах], [ˈсойах]

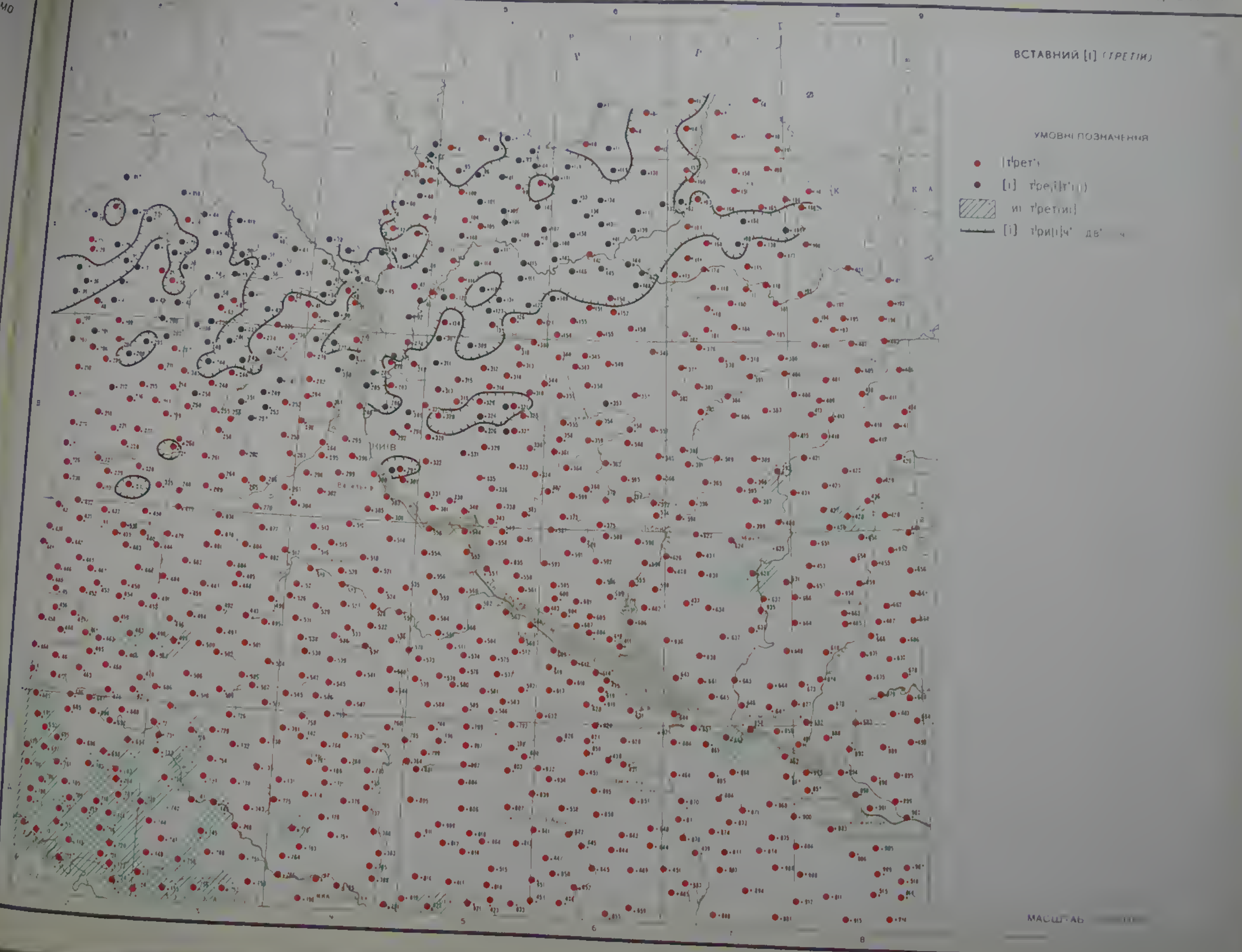
МАСШТАБ 1:2 000 000

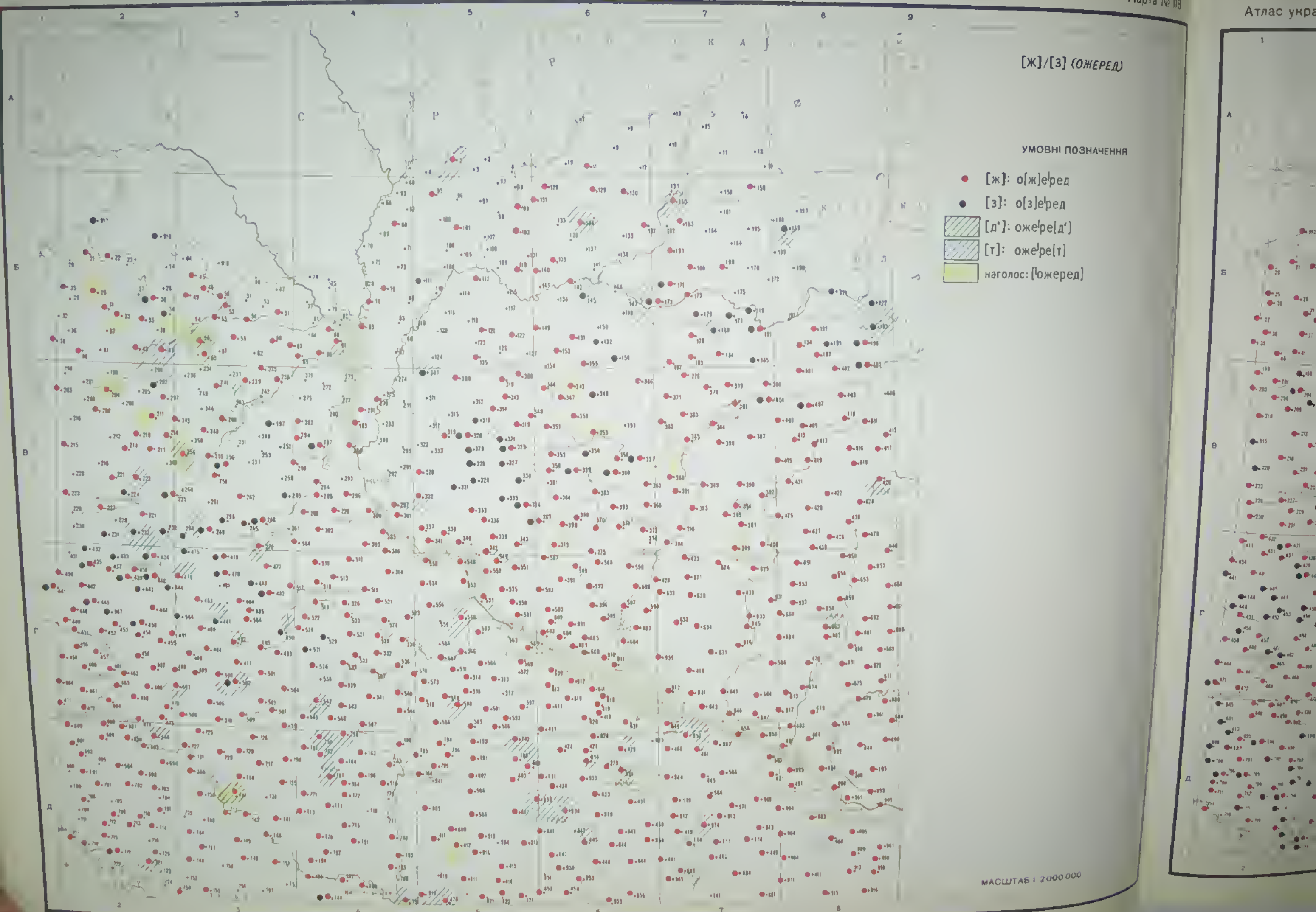
[і]/[іі] У ПАРАДИГМІ *ПІДЕ – ПІДЕШ – ПІДЕМО*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ˈп'іде], [ˈп'іде•м(о)]
- ● [ĭ]: ˈп'і[ĭ]де, ˈп'і[ĭ]дем(о)
- [и]: ˈп[и](і)де, ˈп[и](і)дем(о)
- [о]: ˈп[о]іде, ˈп[о]ідем
- [у]: ˈп[у]іде, ˈп[у]ідем
- [уи]: ˈп[уи](і)де, ˈп[уи](і)дем
- [уо]: ˈп[уо]іде, ˈп[уо]ідем
- наголос: [п'іˈде], [п'іˈдем], [поїˈде], [поїˈдем]...

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВСТАВНИЙ [і] (ТРЕТІЙ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
КИЇВ
МАСШТАБ

[ж]/[з] (ОЖЕРЕД)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[ж]: о[ж]еˈред
[з]: о[з]еˈред
[д']: ожеˈре[д']
[т]: ожеˈре[т]
наголос: [ˈожеред]
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Атлас укра

з] (ОЖЕРЕД)

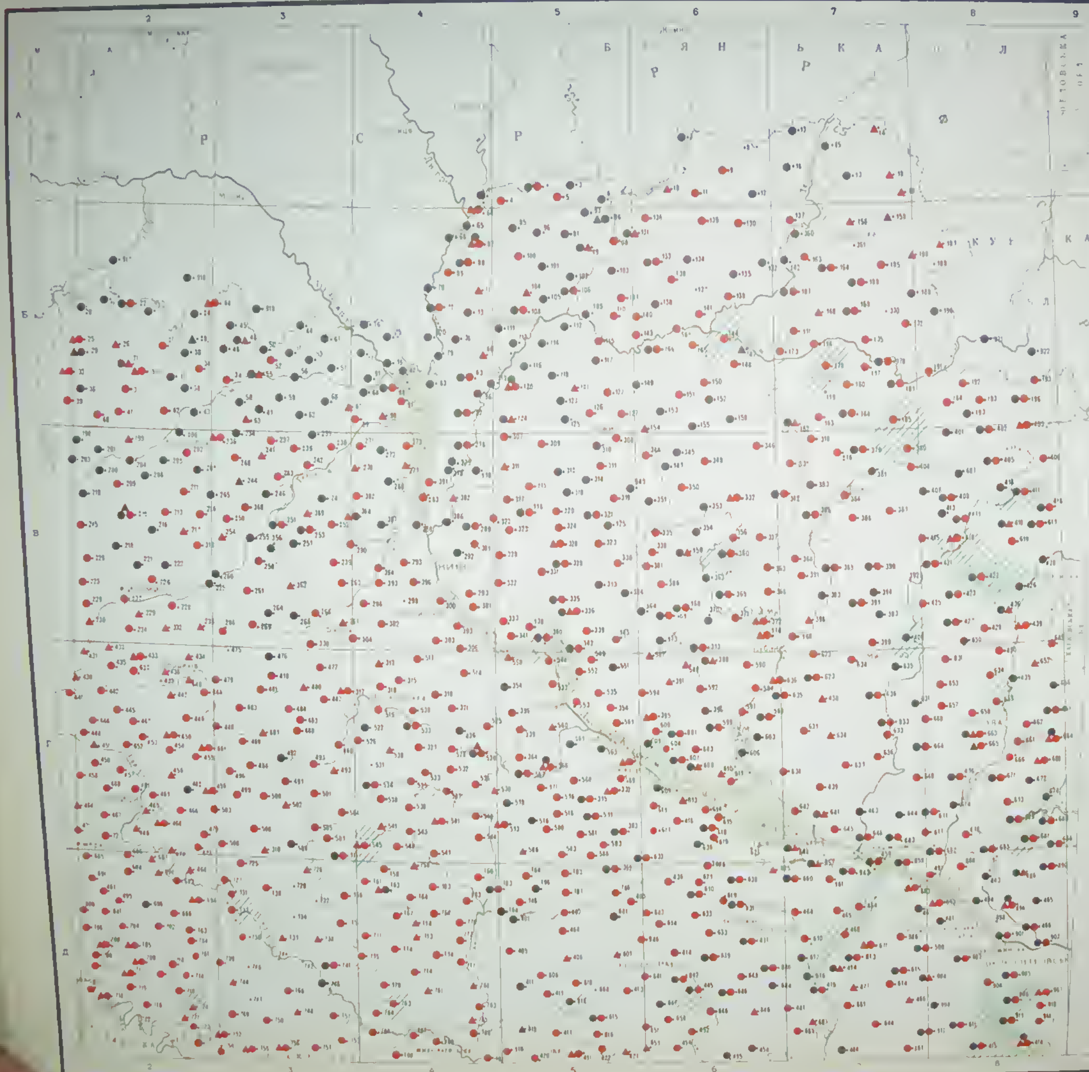
ПОЗНАЧЕННЯ

[ж]/[ǯ] (САЖА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ж]: ˈса[ж]а
- [ǯ]: ˈса[ǯ]а

МАСШТАБ 1:2000000

[ǯ], [ж]/[ч], [ш] (*джміль*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ǯ]: [ǯ]м'іл'
- ▲ [ж]: [ж]м'іл'
- ● [ч]: [ч]м'іл'
- ▲ [ш]: [ш]м'іл'
- ▨ [ǯ'], [ж'], [ч']: [ǯ']м'іл', [ж']м'іл, [ч']м'іл'

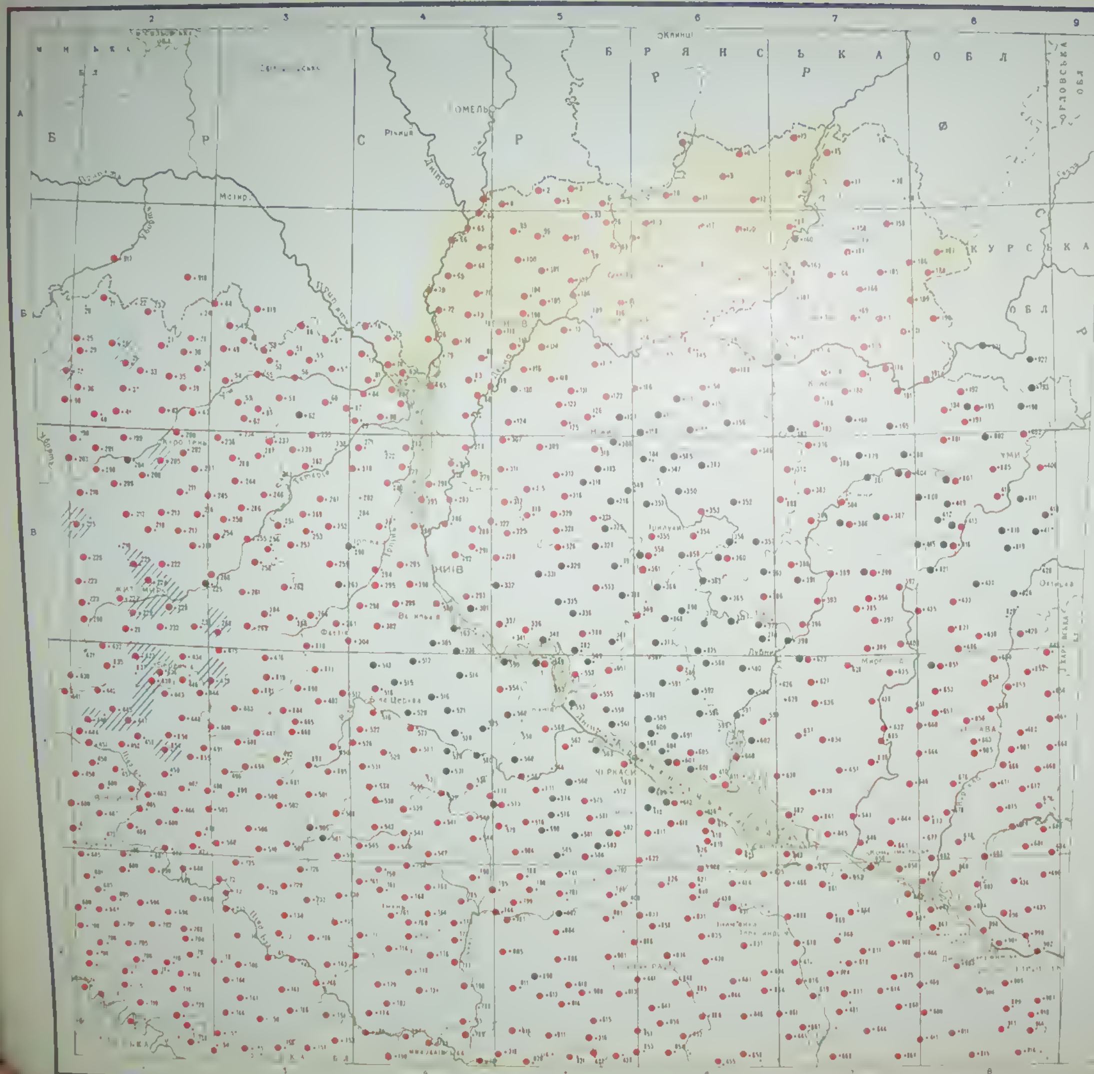
МАСШТАБ 1:2 000 000

[ǯ], [ж], [ч] (БДЖОЛА)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● [ǯ] б[ǯ]о'ла
[ж] б[ж]о'ла
▲ [жǯ], б[жǯ]о'ла
[жд']: б[жд']о'ла
● [ч] п[ч]о'ла
▲ [шч] п[шч]о'ла
[ǯ'], [ж'], [ч'] б[ǯ']о'ла, б[ж']о'ла, п[ч']о'ла
[е]: пч[е]'ла, бǯ[е]'ла

МАСШТАБ

[Ш] ПЕРЕД [А] (<Ę) (ЛОША)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ш]: ло'[ш]а
- [ш']: ло'[ш']а
- [о^а...а]: л[а]'ша
- [о^у...у]: л[о^у]'ша, л[у]'ша

МАСШТАБ 1:2 000 000

[Ч] ПЕРЕД [А] (·ę) (ВОЛОЧАТЬ, ТОЛОЧАТЬ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ч]: во'ло[ч]ат', то'ло[ч]ат'
- [ч']: во'ло[ч']ат', то'ло[ч']ат'
- [е]: во'лоч[е]т', то'лоч[е]т'
- -ут': во'лоч[ут'], то'лоч[ут']

КИЇВ

МАСШТАБ

[ч]/[т'] (*жовч*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ч]: жоў[ч]
- ○ [ч']: жоў[ч']
- ○ [т']: жоў[т']

МАСШТАБ 1:2 000 000

-[т] (жовч-

ПОЗНАЧЕННЯ

[л']/[л] ПЕРЕД ПРИГОЛОСНИМ (*МЕЛЬНИК*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [л']: ˈме[л']ник
- ● [л] ˈме[л]ник

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 126

ОПОЗИЦІЯ /Р/~/Р'/

БРЯНСЬКА ОБЛ.

КУРСЬКА ОБЛ.

Київ

Житомир

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- /р/~/р'/
- /р'/ (у ряді позицій)
- /рй/ (у ряді позицій)
- /р/
- [р'], [рй] (<р') перед [а]
- [р'], [рй] (<р') перед [у]
- [р'] у кінці слова
- [р']: т[р']ох, чоти[р']ох

МАСШТАБ 1:2 000 000

...значення

перед [а]

перед [у]

[Р'] ПЕРЕД РЕФЛЕКСАМИ ę

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Перед наголошеним рефлексом ę

- (red dot) [р']: по[р']адок, га[р']ачи
- (green dot) [р]: по[р]адок, га[р]ачи(і)
- (black dot) [рй]: по[р'й]адок, га[р'й]ачи(і)

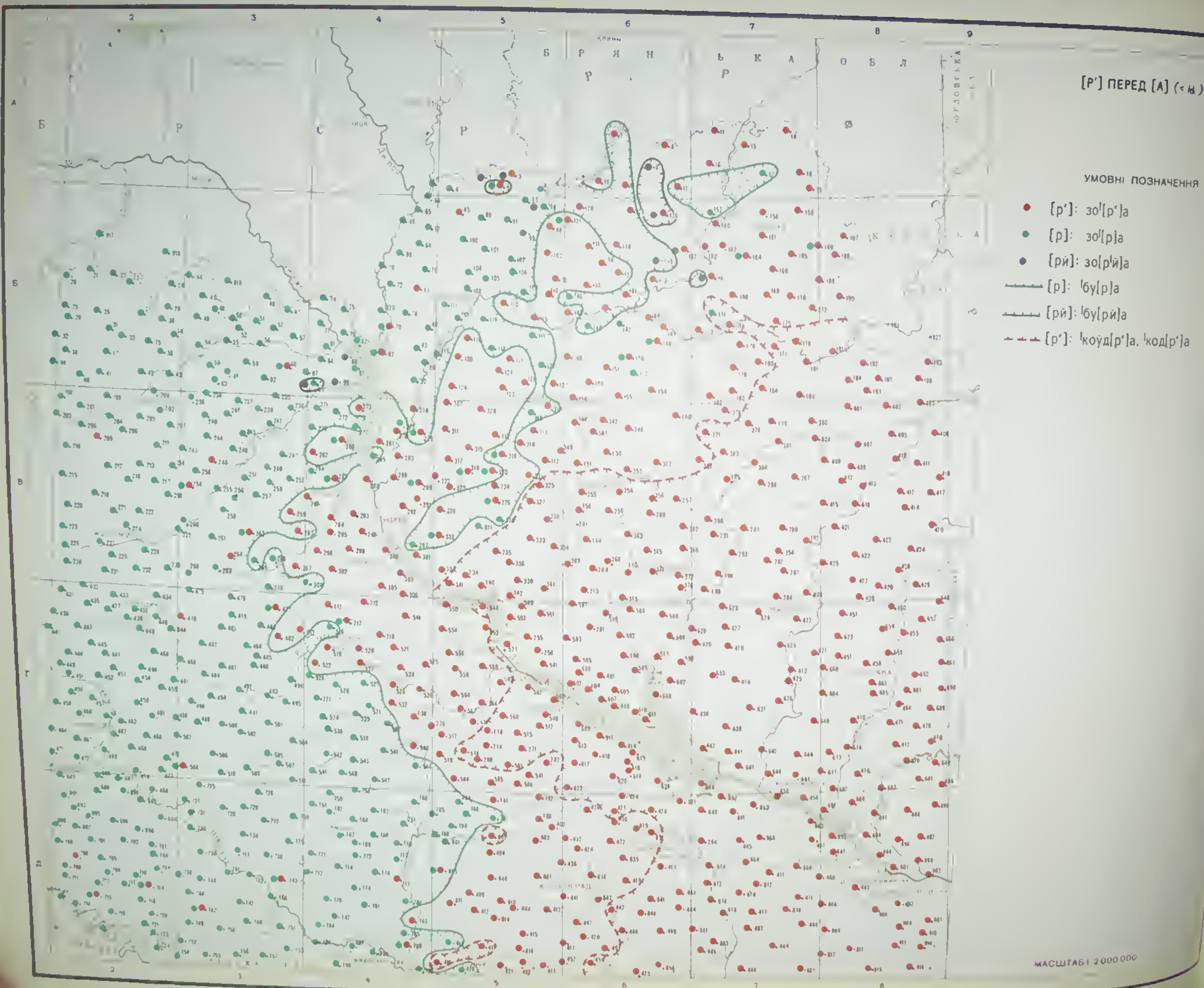
Перед ненаголошеним рефлексом ę

- [р]: зап[р]а(е)'жу
- [р]: [р]а(е)'би(і)
- [рй]: зап[рй]а'жу

Перед голосним у лексемі *рятувати*

- [р]: [р]а(е)ту'вати(-т')
- [рй]: [рй]ато'ват'

МАСШТАБ 1:2 000 000

[Р'] ПЕРЕД [А] (< ѣ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[р']: зо'[р']а
[р]: зо'[р]а
[рй]: зо[р'й]а
[р]: 'бу[р]а
[рй]: 'бу[рй]а
[р']: 'коўд[р']а, 'код[р']а
МАСШТАБ 1:2000000

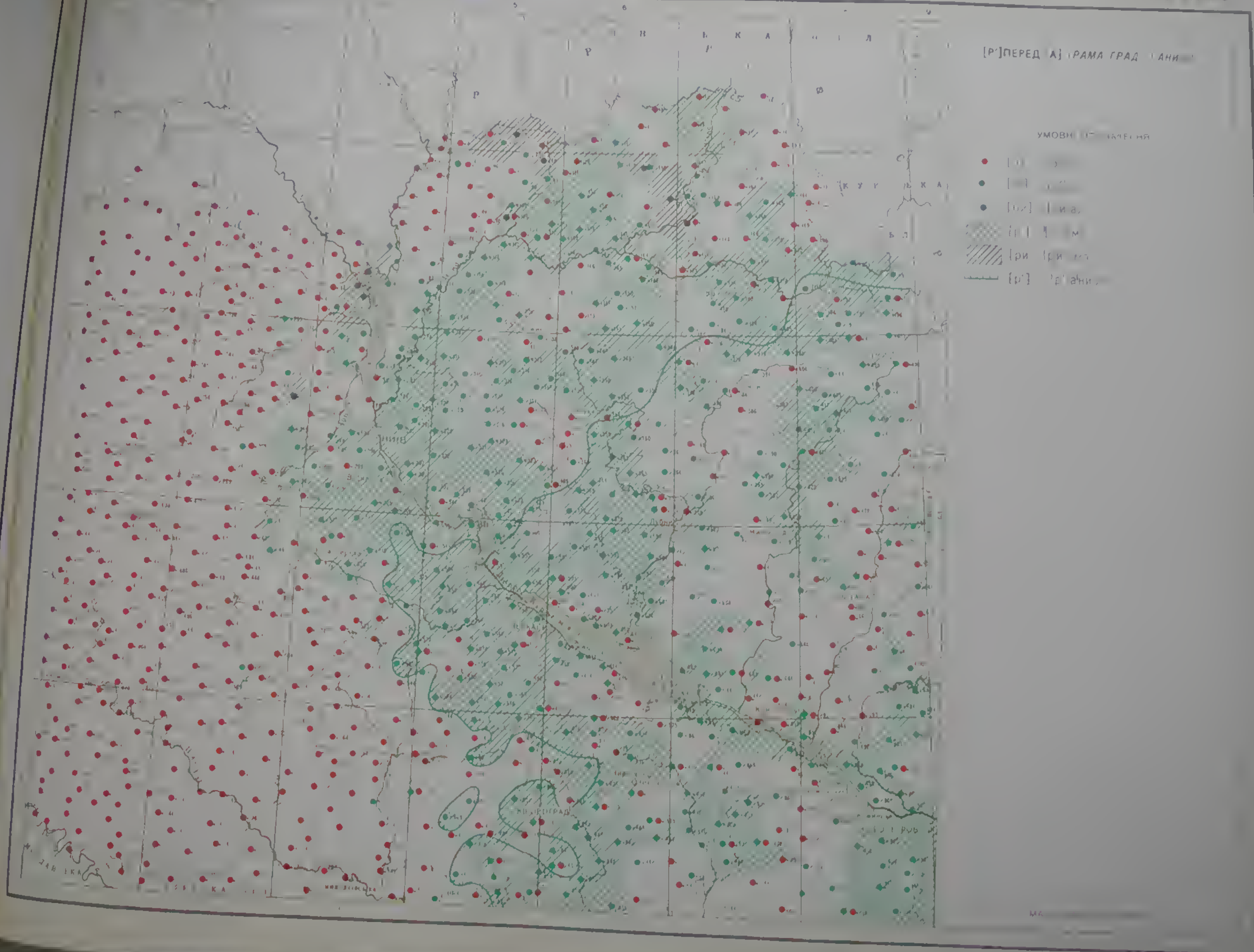
ПЕРЕД [А]

ПОЗНАЧЕННЯ

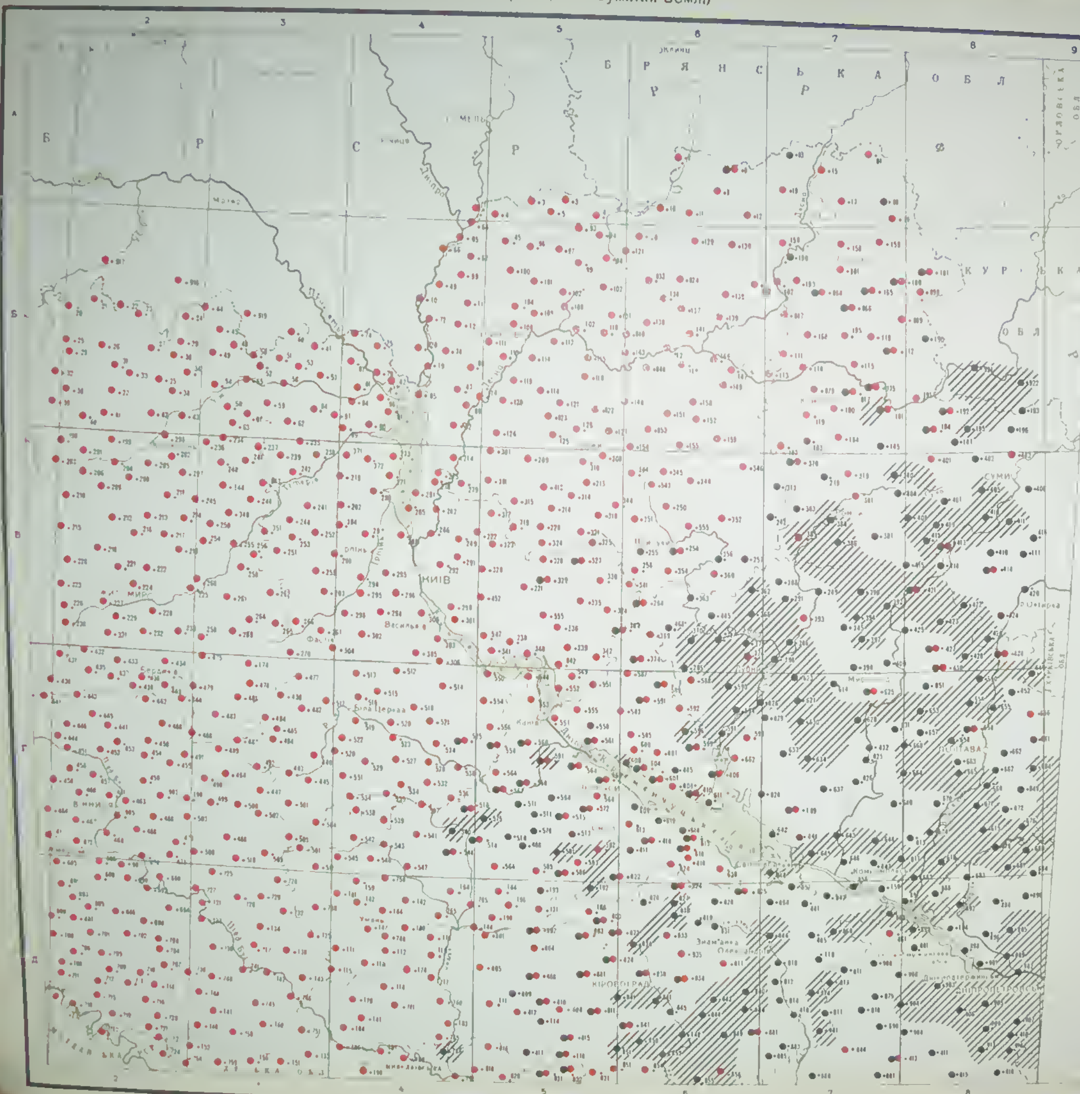
]а

а

]а, 'код[р']а

Карта № 130

КІНЦЕВИЙ [р']

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

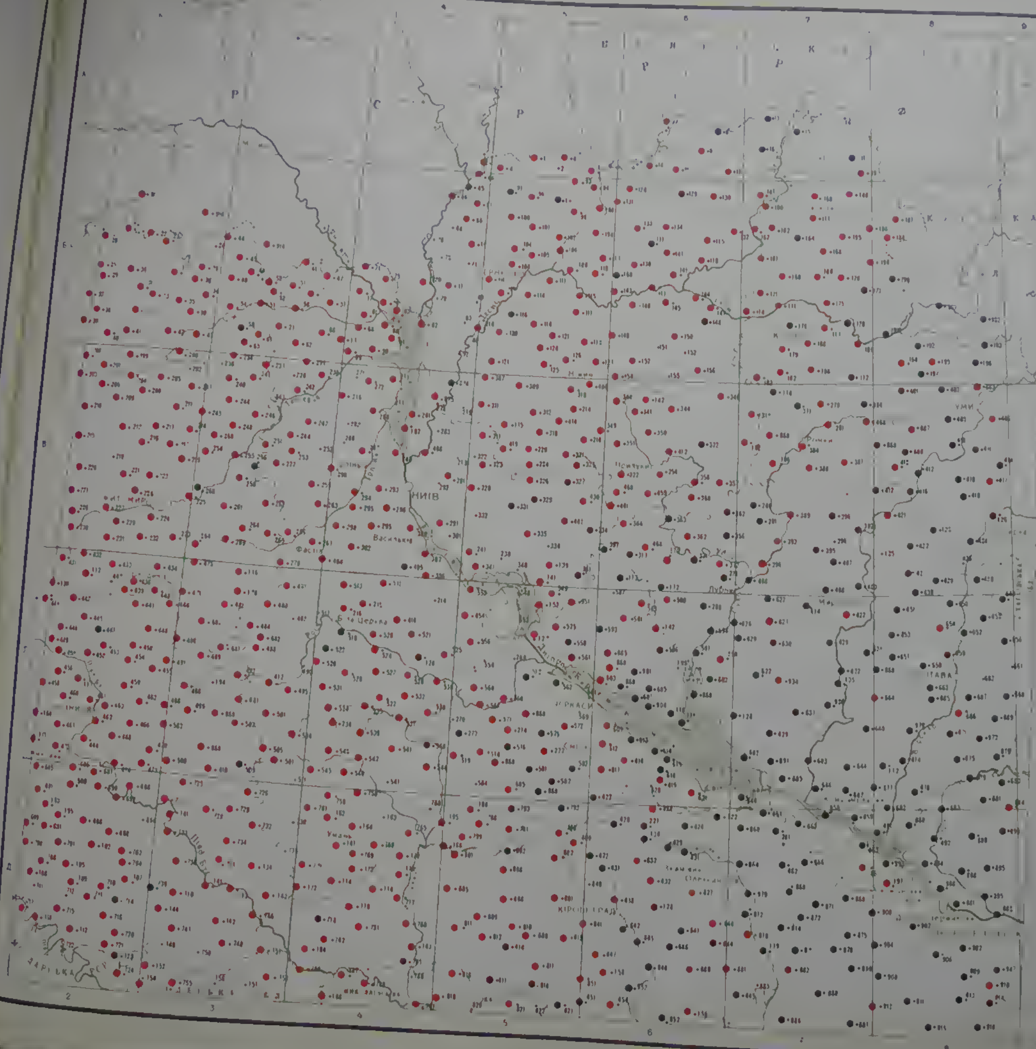
- ● [р]: коˈса[р], жниˈва[р], диˈма[р], монасˈти[р], боˈби[р]...
- ● [р']: коˈса[р'], жниˈва[р'], диˈма[р'], монасˈти[р'], боˈби[р']...
- ▨ [р']: гонˈча[р']

МАСШТАБ 1:2 000 000

...нцевий [р']

...означення

... жни'ва[р], ди'ма[р],
...ги[р], бо'би[р].
... жни'ва[р'], ди'ма[р'],
...[р'], бо'би[р'].

[р'] (ХАРКІВ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [р]: 'ха[р]к'іў
- ● [р']: 'ха[р']к'іў

МАСШТАБ 1:2000000

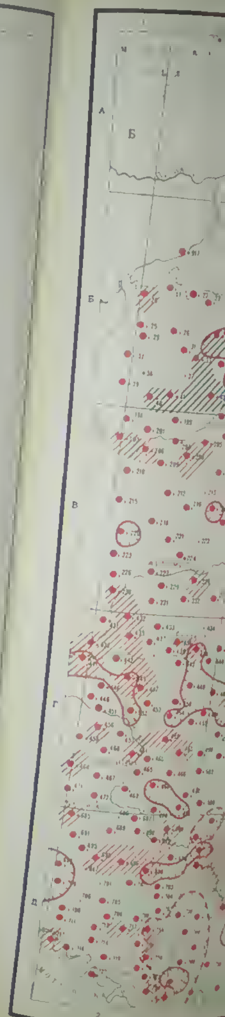
Карта № 132

ВСТАВНИЙ [Р] (ДОЩ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [дошч]
- ● [р]: до[р]шч
- ▨ [р]: ка[р]жан

МАСШТАБ

[г']/[г]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [г']: ˈг'анок
- ● [г]: ˈганок
- [г'] [г'винт]
- [г] [ˈґига]
- [г'] [г']л'а 'для'
- [г']: [г']митˈро 'Дмитро'

МАСШТАБ 1:2 000 000

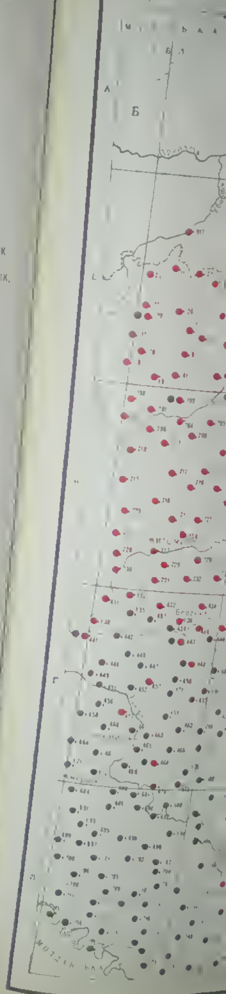
Карта № 134

[ґ]/[г]/[к] (гудзик)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ґ]: ˈ[ґ]уӡик
- ● [г]: ˈ[г]уӡик
- ● [к]: ˈ[к]узик
- [з]: ˈґу[з]ик, ˈгу[з]ик, ˈку[з]ик
- [ӡ'], [з']: ˈґу[ӡ']ік, ˈгу[ӡ']ік, ˈґу[з']ік, ˈгу[з']ік, ˈку[з']ік

МАСШТАБ 1:2 000 000

[x]/[c] (колихати)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[x]: коли[x]ати
[c]: коли[c]ати
КИЇВ
МАСШТАБ

ПРОТЕТИЧНИЙ [В] ПЕРЕД [У] (ВУХО, ВУСА)

БРЯНСЬКА ОБЛ.

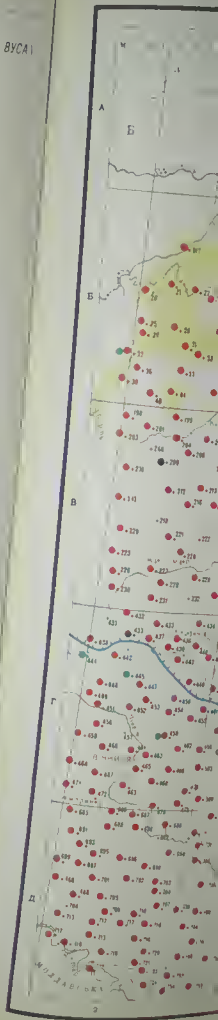
ГОМЕЛЬ

КУРСЬКА

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [в]: ['в]ухо, ['в]уса
- ● ∅ ['ухо], ['уса]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ПРОТЕТИЧНІ [в], [г] ПЕРЕД [у] (*ВУЗЬКИЙ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [в]: [в]уз'ˈкиі
- [г]: [г]уз'ˈки(і)
- ø [уз'ˈки(і)]
- [з]: (в)уз'к'і, (в)у[з]'ки
- наголос [ˈ(в)уз'ки(і)]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 138

ПРОТЕТИЧНІ [В], [Г] (ВУЖ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [в]: [в]уж
- [г]: [г]уж
- ∅ [уж]

МАСШТАБ 1:2 000 000

...нок однини іменників
...ja основ (рілля)

...означення

...і
...[e
...[ie]
...еневі голосні
... p[a]'л'·e, p[a]'л'·ie)
...p[o]'л' e, p[o]'л'·ie)

...[и]'л'·e)
...[e]'л':ie)

...000

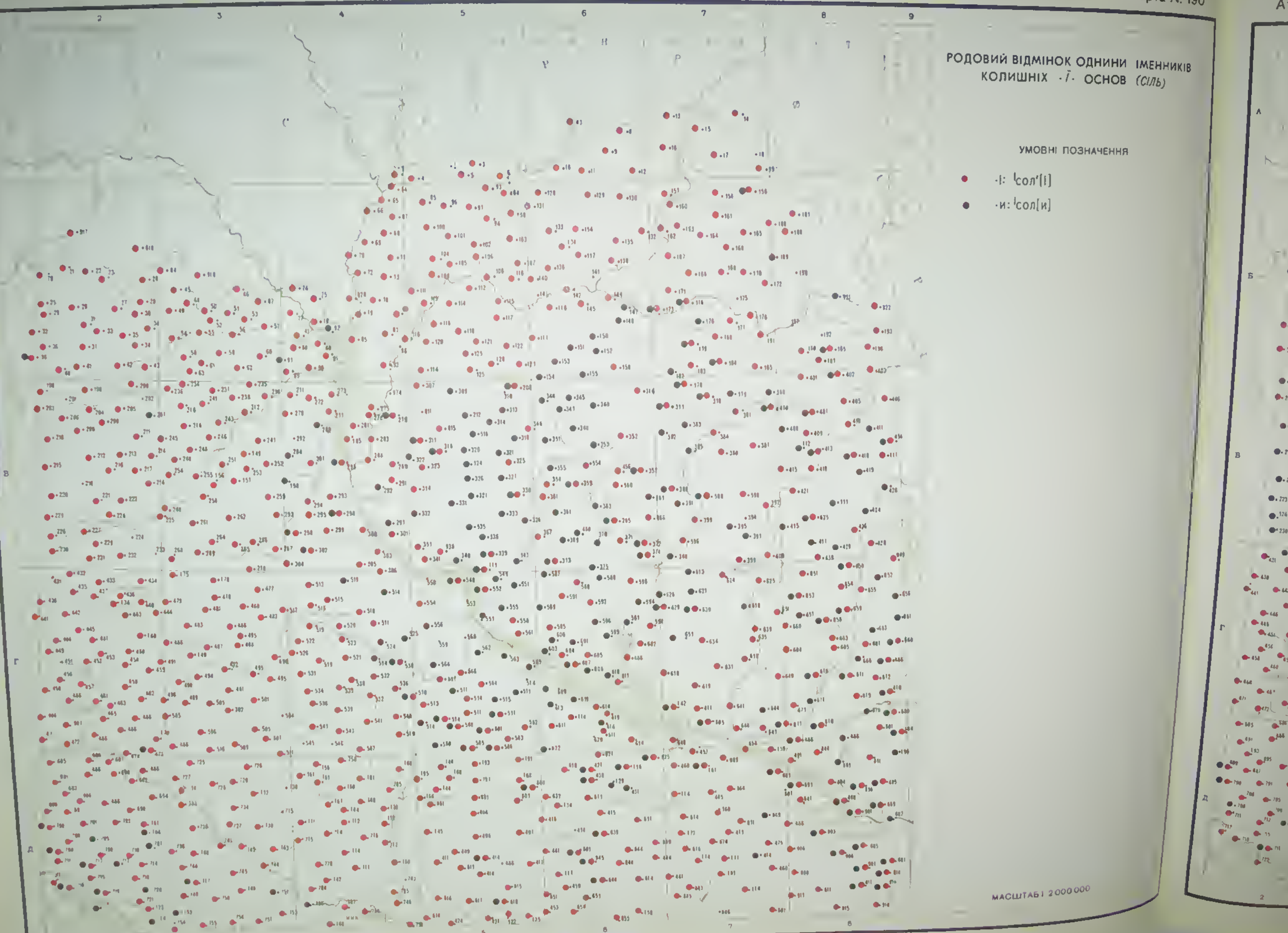
МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ JA ОСНОВ /НЕНАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ ПІСЛЯ ШИПЛЯЧИХ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ·і на ґруш'[і]
- и. на ґруш[и]
- ·е на ґруш[е]

КИЇВ

МАСШТАБ 1:2 000 000

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ -ĭ- ОСНОВ (СІЛЬ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
-і: ˈсол'[і]
-и: ˈсол[и]
МАСШТАБ 1:2 000 000

...М НОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ
...Х ĭ ОСНОВ (сіль)

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...000

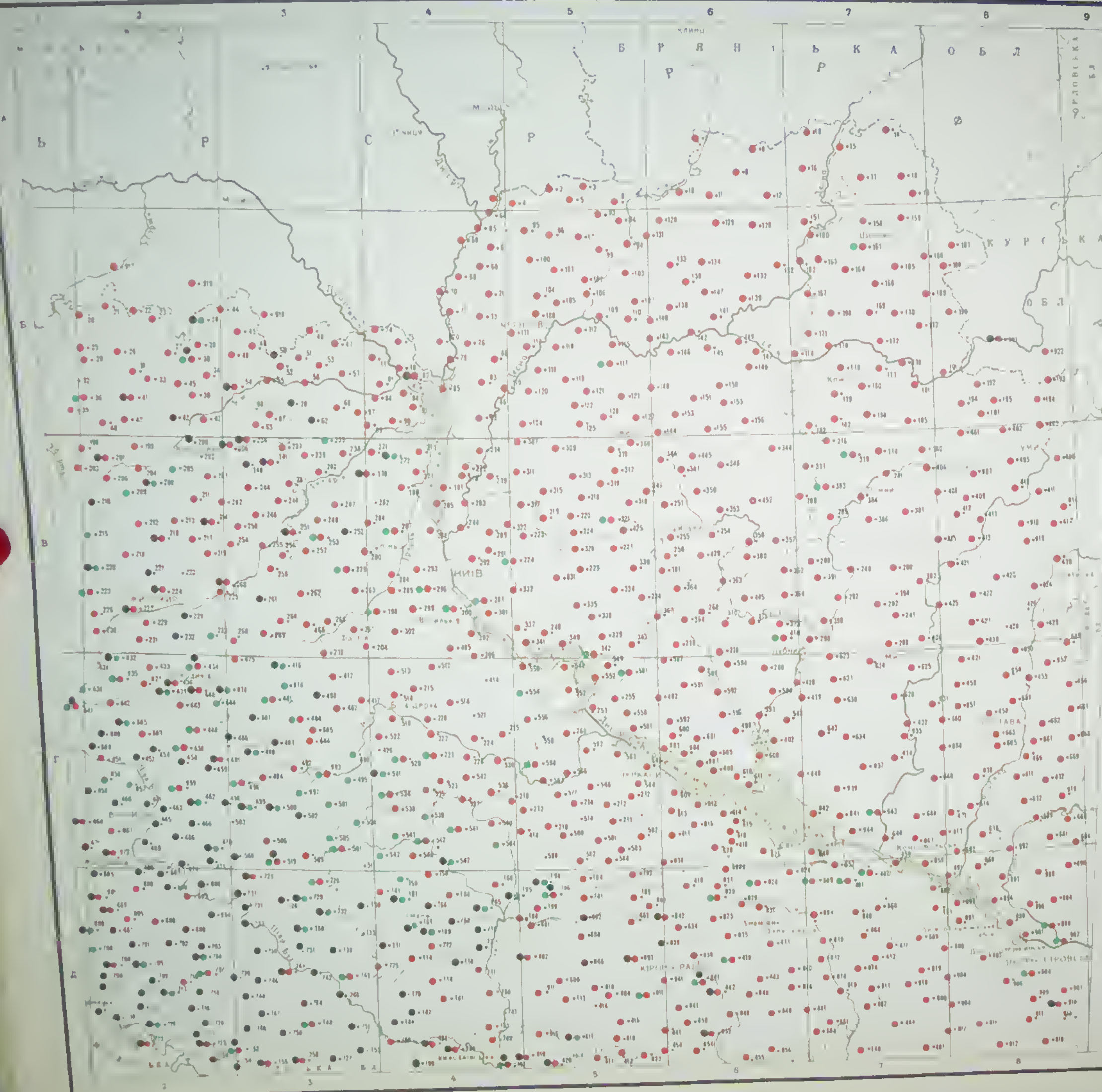
РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ ĭ ОСНОВ (ніч)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -і: ˈноч'[і]
- и ˈноч[и]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ -ĭ- ОСНОВ (*СІЛЬ, ТІНЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -у: ˈс'іл':[у], ˈт'ін':[у]
- ● -ейу: ˈсол[ейу], ˈт'ін[ейу]
- ● -ойу: ˈсол'[ойу], ˈт'ін'[ойу]

МАСШТАБ 1:2 000 000

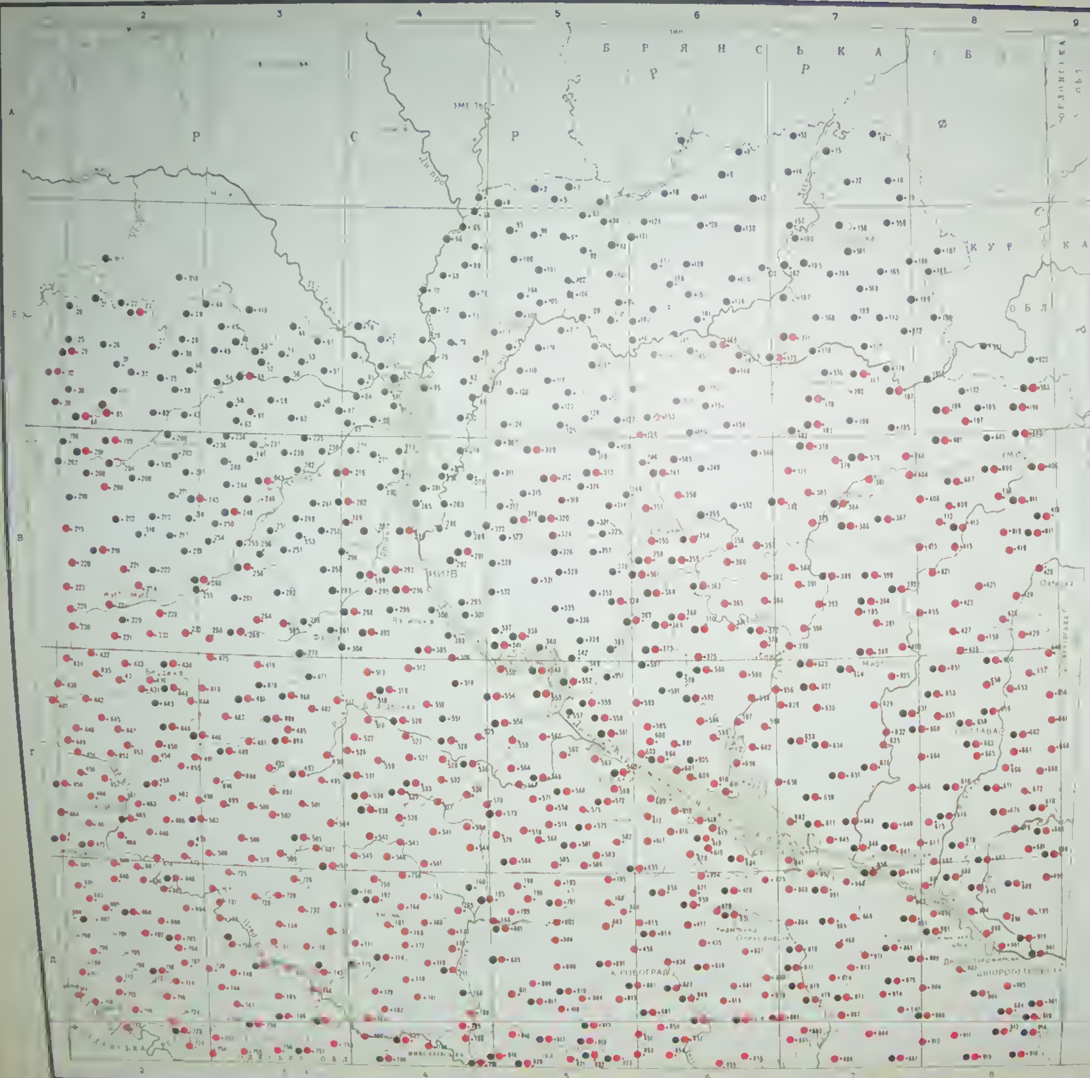
РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКА
СИР

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● у ˈсир[у]
- ● а· ˈсир[а]

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 194

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ -О- ОСНОВ /НАЗВИ ІСТОТ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ов'і: 'бат'к[ов'і], б'рат[ов'і], же"ни'х[ов'і]
- -ови: 'бат'к[ови], б'рат[ови], же"ни'х[ови]
- ● -у. 'бат'к[у], б'рат[у], же(и)ни'х[у]

МАСШТАБ 1:2 000 000

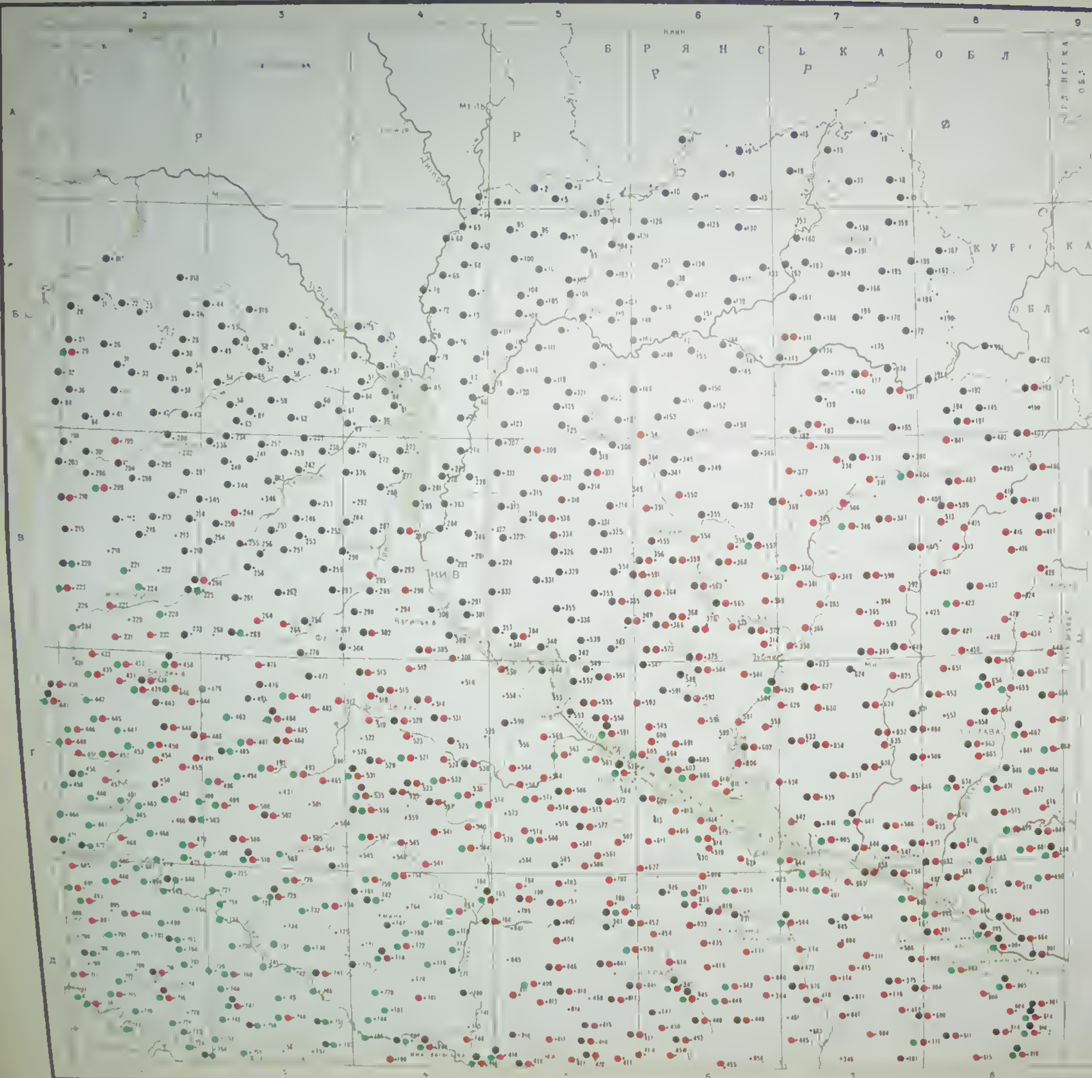

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ *ДУБ, ЛІС*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ов'і: ˈдуб[ов'і], ˈл'іс[ов'і]
- -ови: ˈдуб[ови], ˈл'іс[ови]
- ● -у: ˈдуб[у], л'іс[у]
- ● -і: ˈдуб'[і], ˈл'іс'[і]

МАСШТАБ 1:2000 000

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ -*JO*-ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ев'і: ко'н[ев'і], з'лод'ій[ев'і]
- -ов'і: ко'н'[ов'і], з'лод'ій[ов'і]
- -ови: ко'н'[ови], з'лод'ій[ови]
- -у: ко'н'[у], з'лод'ій[у]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас укра

...к однини іменників
...у колишніх ...о основ

...значення

... з'лод'ій(ев'і)
...в'і, з'лод'ій(ов'і)
...ви, з'лод'ій(ови)
... з'лод'ій(у)

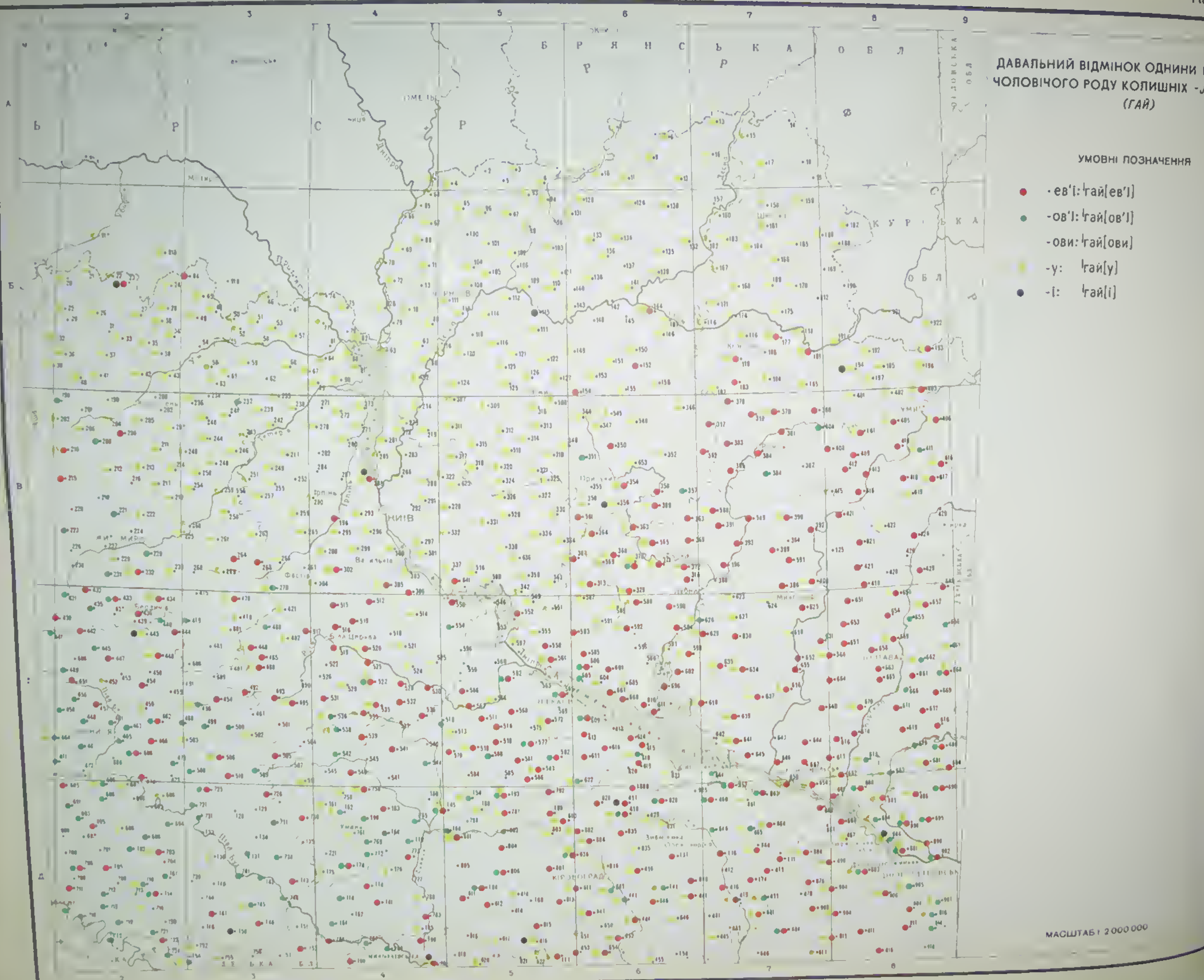

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ *JO* ОСНОВ (*ТОВАРИШ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ев'і то'вариш(ев'і)
- -ов'і то'вариш(ов'і)
- -ови то'вариш(ови)
- -у то'вариш(у)

МАСШТАБ

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ -JO- ОСНОВ
(ГАЙ)
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
-ев'і: 'гай[ев'і]
-ов'і: 'гай[ов'і]
-ови: 'гай[ови]
-у: 'гай[у]
-і: 'гай[і]
МАСШТАБ 1:2 000 000

...ідмін...к однини іменників
...роду колишніх jo основ
(ан)

...вні позначення

...[ев'і]
...[ов'і]
...[ови]
...у]

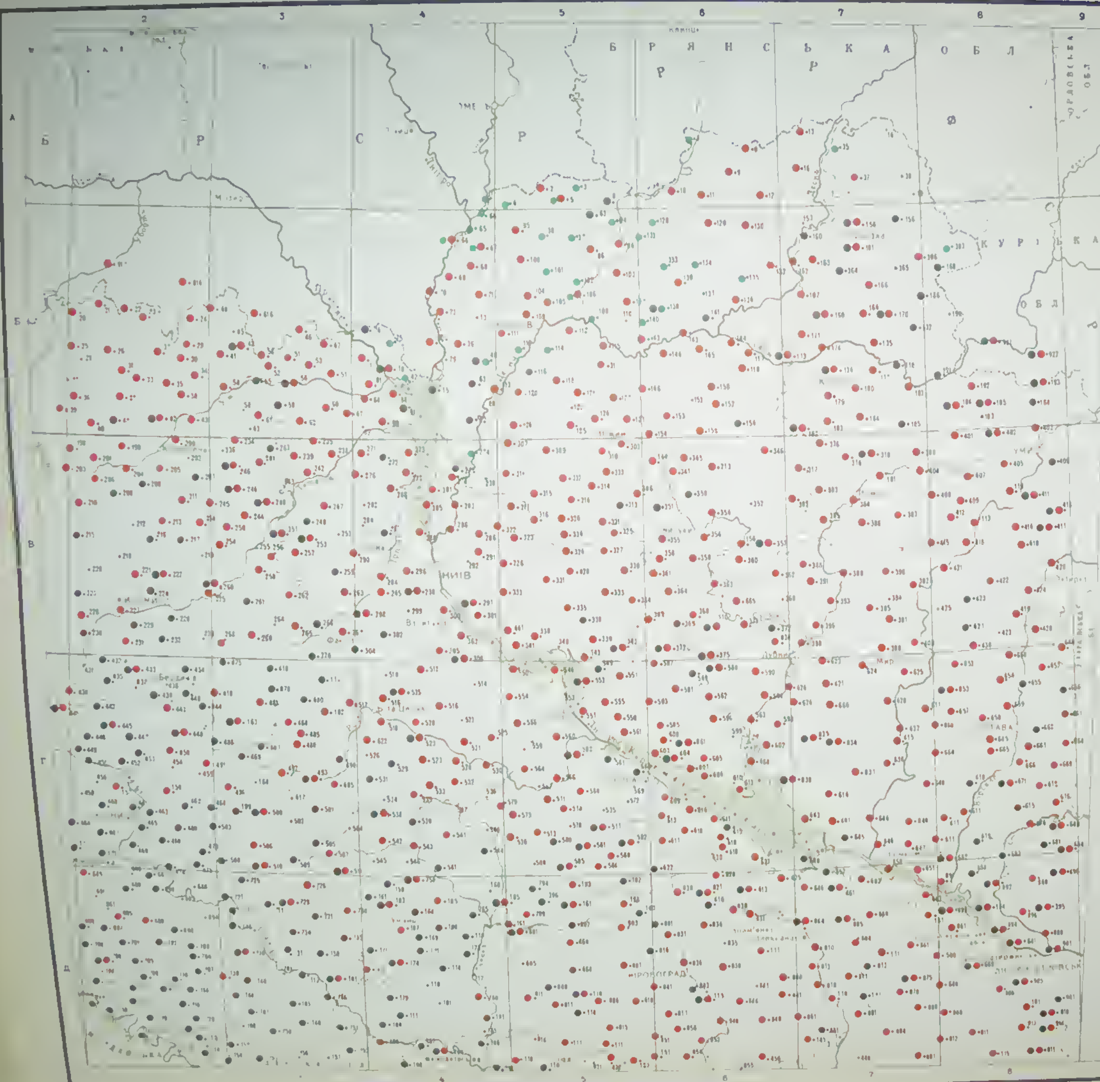

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ JO ОСНОВ
(кінь)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● jем· ко'н[ем
- ● jом ко'н'[ом]

МАСШТАБ 1:2...

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ -*JO*- ОСНОВ (*ГАЙ, РАЙ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ем: ˈгай[ем], ˈраи[ем]
- ● -ам: ˈгай[ам], ˈрай[ам]
- ● -ом: ˈгай[ом], ˈрай[ом]

МАСШТАБ 1:2 000 000

…МІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ
…ОДУ КОЛИШНІХ JO ОСНОВ
(ГАЙ РАЙ)

…ОЗНАЧЕННЯ

…ай|…м|, 'рай|ем|
…ай|ам|, 'рай|ам|
…ай|ом|, 'рай|ом|

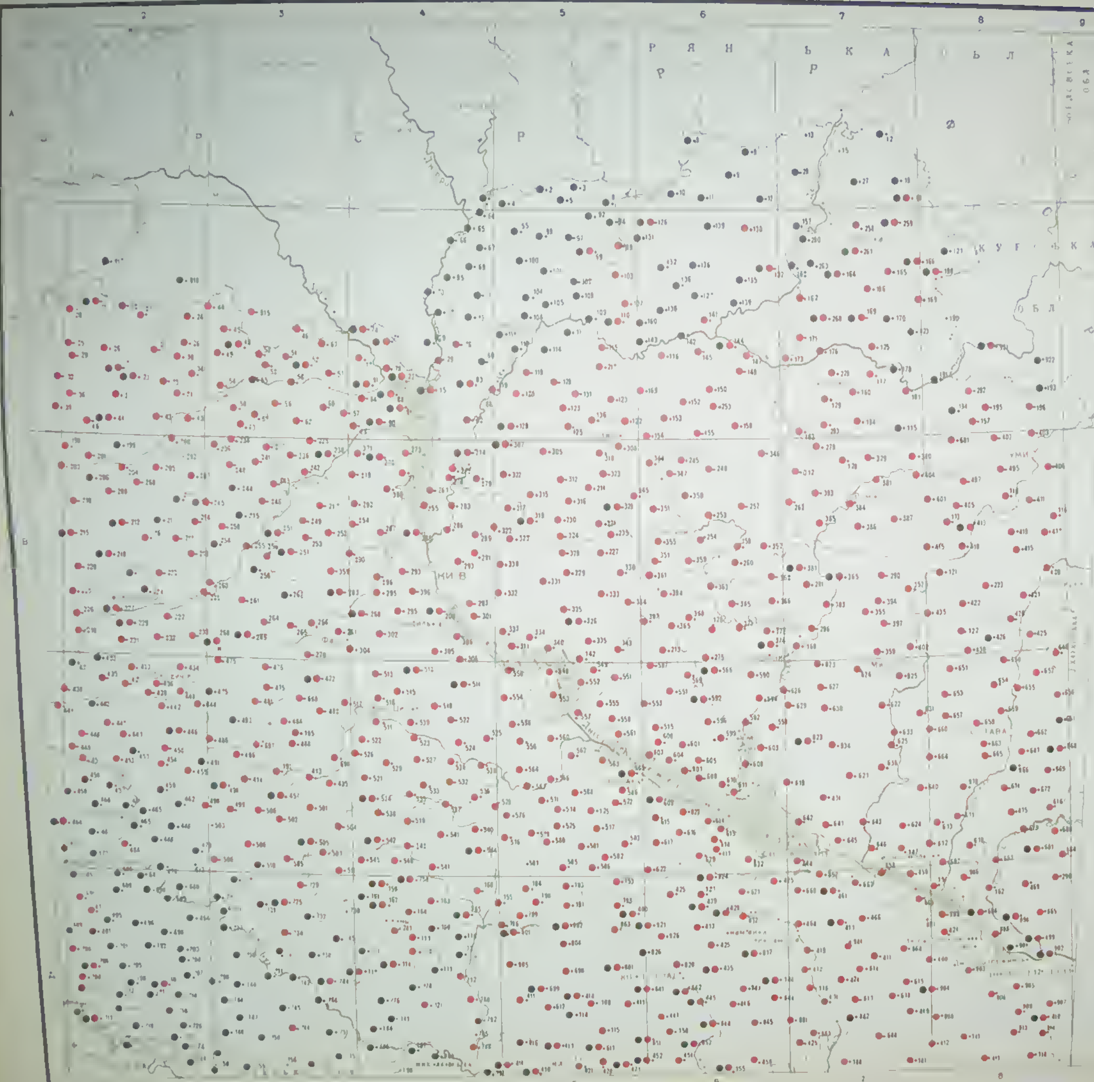

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ JO ОСНОВ, НЕНАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ ПІСЛЯ [ц]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- е*м 'пал ц|е*м|
- ам 'пал'ц ам|
- -ом 'пал'ц'|ом|

Карта № 202

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ -*JO*- ОСНОВ /НАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ ПІСЛЯ ШИПЛЯЧИХ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ˈем. дош'ч[ем], кор'ч[ем]
- ● -ˈом: дош'ч[ом]. кор'ч[ом]

МАСШТАБ 1:2 000 000

МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ *ДУБ, ЛІД*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ов'і на 'дуб|ов'і
- -ови на 'дуб|ови
- -і на 'дуб'|і
- -у на 'дуб|у
- -у на ду'б|у
- на 'л'од|ов'і
- на 'л'од|ови
- на 'л'од'|і

МАСШТАБ

МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО РОДУ З ОСНОВОЮ НА [ц]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Наголошені закінчення.

- -ˈі: у к'інˈц'[і]
- -ˈи: у конˈц[и]
- -ˈе: у конˈц[е]
- -ˈие, -ˈие: у конˈц[ие], -[ие]
- [ц]<[ц'] перед -ˈие, -ˈи, -ˈе: у конˈ[ц]ие, у конˈ[ц]и

Ненаголошені закінчення

- -и: на ˈм'іес'ац[и], у криˈниц[и]
- -е: на ˈм'іес'ац[е], у криˈниц[е]

МАСШТАБ 1:2000000

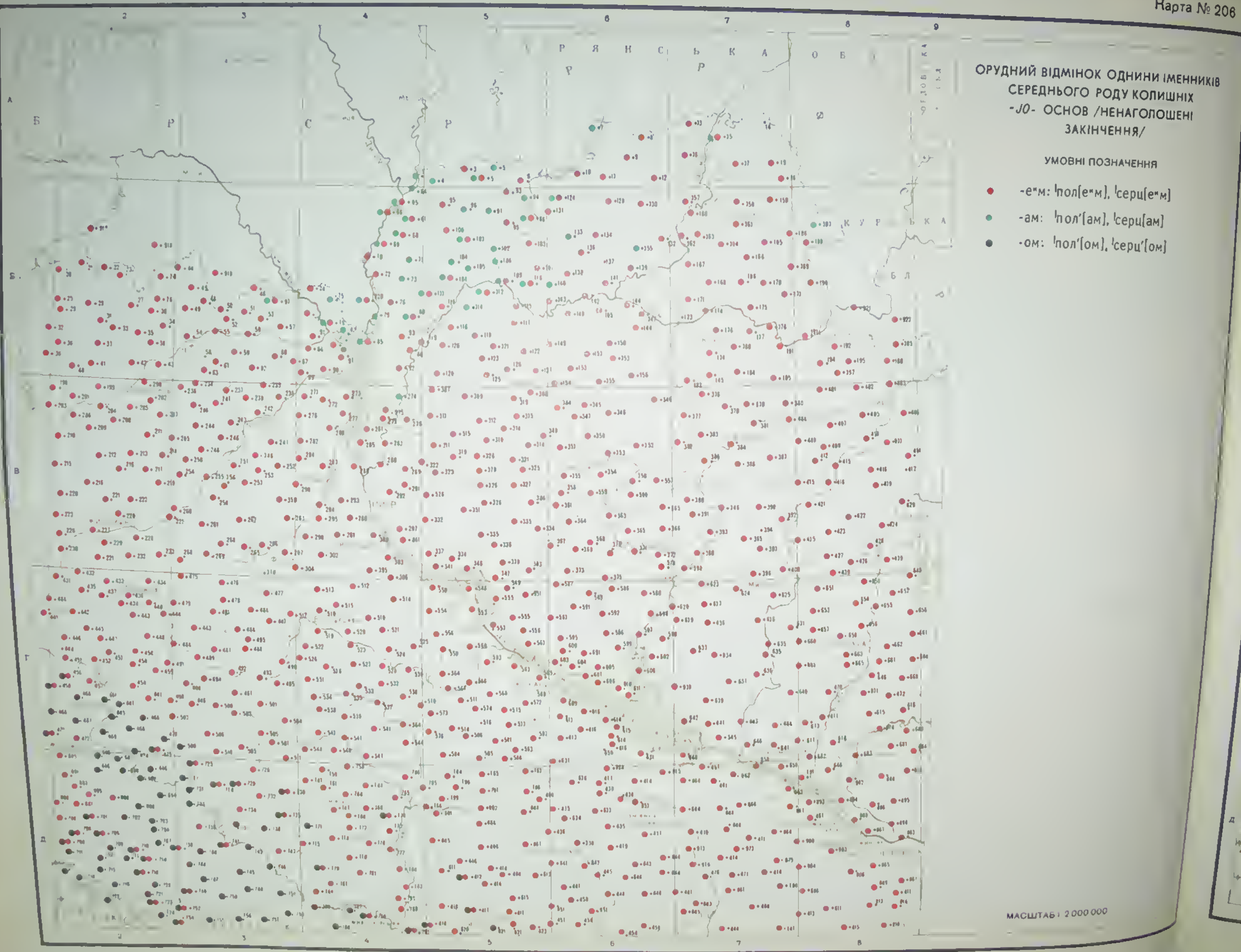
НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ НА *-bJE*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -а: ˈп'ір'й[а], шчас'т' а, ве'с'і..., ка'м'ін' [а], с'м'іт'-[а]
- ● -е: ˈп'і(іе,е)рй[е], шчас'т'[е], ве'с'і(іе,е)л' [е], ка'м'і(іе,е)н' е, с'м'і(іе,е)т' [е]
- ▨ [й] після передньоязикових: ве'с'іел' и е, ка'м'ен'[й]е, кос'[и]е, с'м'іе(е)т'[и]е, к'лоч[и]е
- ▭ [л'], [н'], [ч'], [т'] ве'с'і[л']е (-[л']а), ка'м'і[н']е (-[н']а), к'ло[ч]е (-[ч']а).

КИЇВ

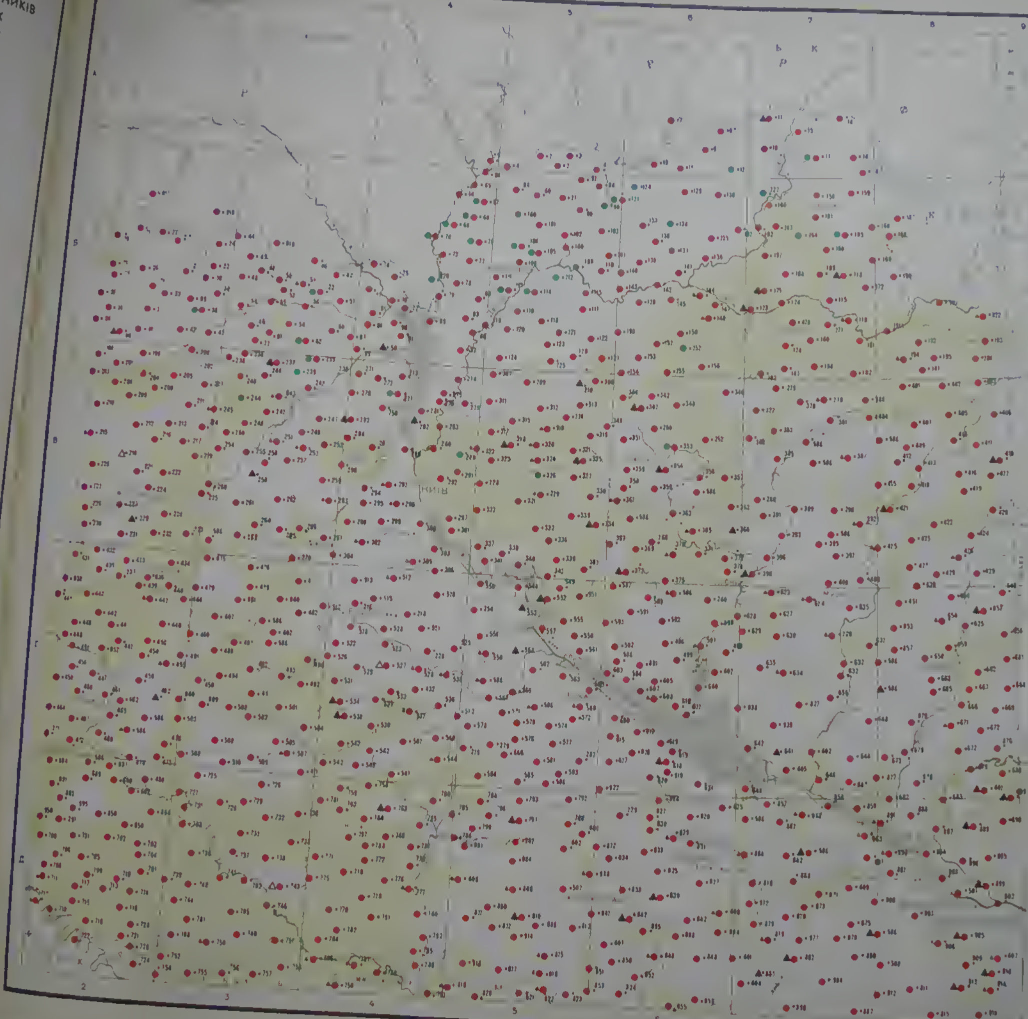
МАСШТАБ 1:2 000 000

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ -JO- ОСНОВ /НЕНАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ/
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
-еᵉм: ˈпол[еᵉм], ˈсерц[еᵉм]
-ам: ˈпол'[ам], ˈсерц[ам]
-ом: ˈпол'[ом], ˈсерц'[ом]
МАСШТАБ 1:2 000 000

відмінок однини іменників
…нього роду колишніх
…основ ненаголошені
закінчення/

…мовні позначення

…пол[е•м], ˈсерц[е•м]
…ол'[ам], ˈсерц[ам]
…ол'[ом], ˈсерц'[ом]

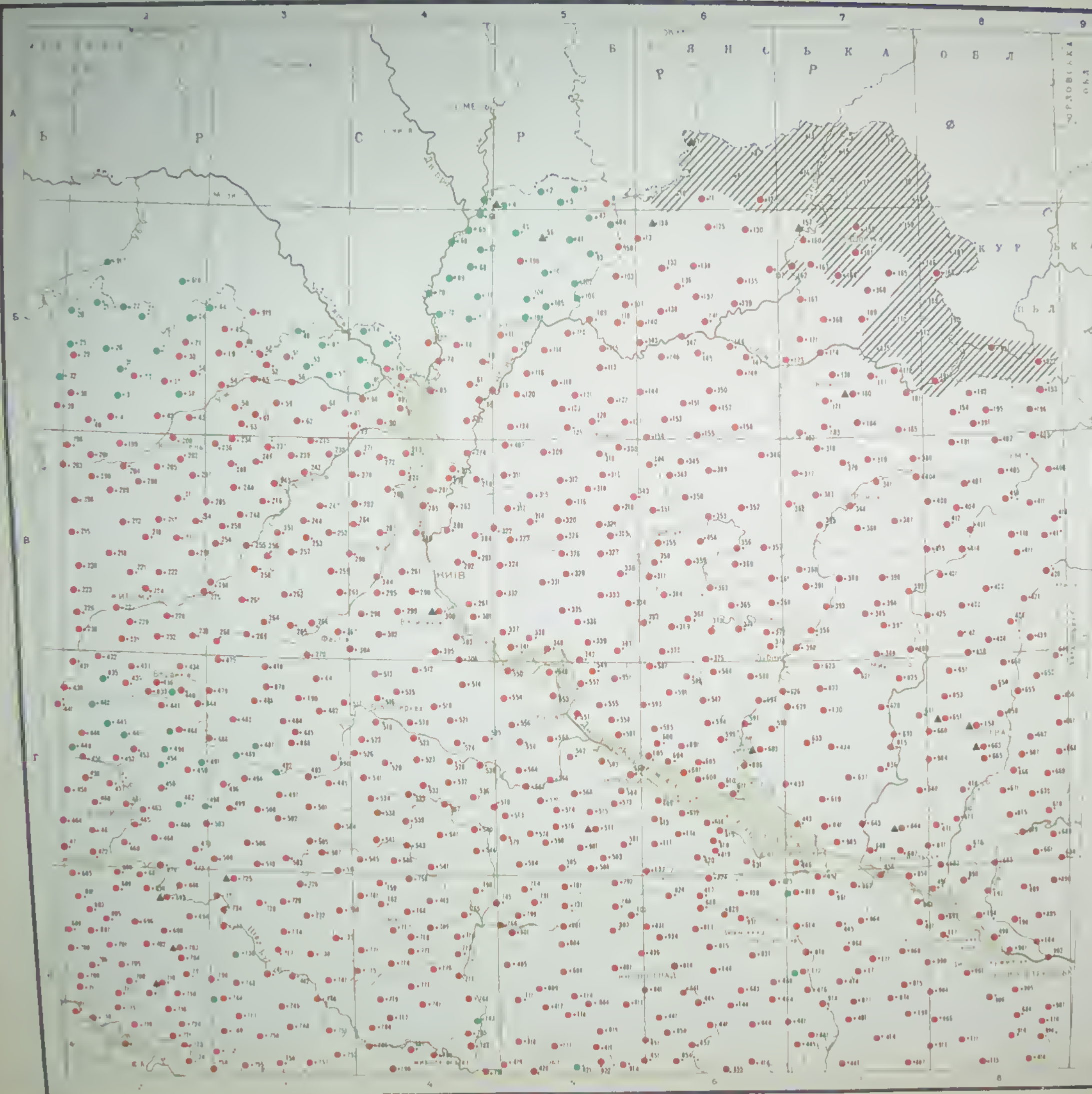

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ *N* ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● а: ˈвими[а], ˈс'ими[а], ˈт'ими[а], ˈими[а]
- ● -е: ˈвимй[е], ˈс'ими[е], ˈт'ими[е], ˈимй[е]
- ▲ -ен'-і: ˈвим[ен'і], ˈс'ім[ен'і], ˈт'ім[ен'і], ˈім[ен'і]
- • відзначено ˈім[ен'і]
- △ -ен -и: ˈвим[ени], ˈс'ім[ени], ˈт'ім[ени], ˈім[ени]
- • відзначено ˈім[ени]
- ▭ [н']: ˈвим[н']а, ˈс'ім[н']а, ˈт'ім[н']а, ˈім[н']а, ˈвим[н']е, ˈс'ім[н']е, ˈт'ім[н']е, ˈім[н']е

МАСШТАБ 1:2000000

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ -Т-ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ат-и: теи|л'[ати], шчеи|н'[ати], курʹч[ати]
- ● -атʹ-і: те(и)|л'[атʹі], шче(и)|н'[атʹі], курʹч[атʹі]
- ▲ -а: те(и)|л'[а], шче(и)|н'[а], курʹч[а]
- ▨ -онк-а: те|л'[онка], шче|н'[онка], курʹч[онка]

МАСШТАБ 1:2 000 000

…ИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ …РЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ T ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- те[и]л'[ати], шче[и]н'[ати], курч[ати]
- те[и]л'[ат'і], шче[и]н'[ат'і], курч[ат'і]
- те[и]л'[а], шче[и]н'[а], курч[а]
- тел'[онка], шчен'[онка], курч[онка]

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ N ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ов'
- -ови — п'леми[ови], вимй[ови]
- -ев'і — п'леми[е"в'і], вимн[е"в'і]
- [н'"] — п'лем[н' і], п'лем[н' у], п'лем[н' ов'і], вим[н' ов'і], п'лем[н |е"в'і]

МАСШТАБ 1:00…

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ -Т- ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ат'-і: теиˈл'[ат'і], гуˈс'[ат'і], йагˈн'[ат'і], пороˈс'[ат'і]
- -ат-и: теиˈл'[ати], гуˈс'[ати], йагˈн'[ати], пороˈс'[ати]
- ● -ат-ов'і: теиˈл'[атов'і], гуˈс'[атов'і], йагˈн'[атов'і], пороˈс'[атов'і]
- -ат-ови: теиˈл'[атови], гуˈс'[атови], пороˈс'[атови]
- ▲ -ов'і: теиˈл'[ов'і], гуˈс'[ов'і], йагˈн'[ов'і], пороˈс'[ов'і]
- -ови: теиˈл'[ови], гуˈс'[ови], йагˈн'[ови], пороˈс'[ови]
- ▨ -онк-у: теˈл'[онку], гуˈс'[онку], йагˈн'[онку], пороˈс'[онку]

МАСШТАБ 1:2000000

відмінок однини іменників
нь ого роду колишніх
основ

умовні позначення

т'л'[ат'і], гус'[ат'і],
иагн'[ат'і], поро'с'[ат'і]

теил'[ати], гус'[ати],
иагн'[ати], поро'с'[ати]

теил'[атов'і], гус'[атов'і],
иагн'[атов'і], поро'с'[атов'і]

еил'[атови], гус'[атови],
оро'с'[атови]

л'[ов'і], гус'[ов'і],
гн'[ов'і], поро'с'[ов'і]

л'[ови], гус'[ови],
н'[ови], поро'с'[ови]

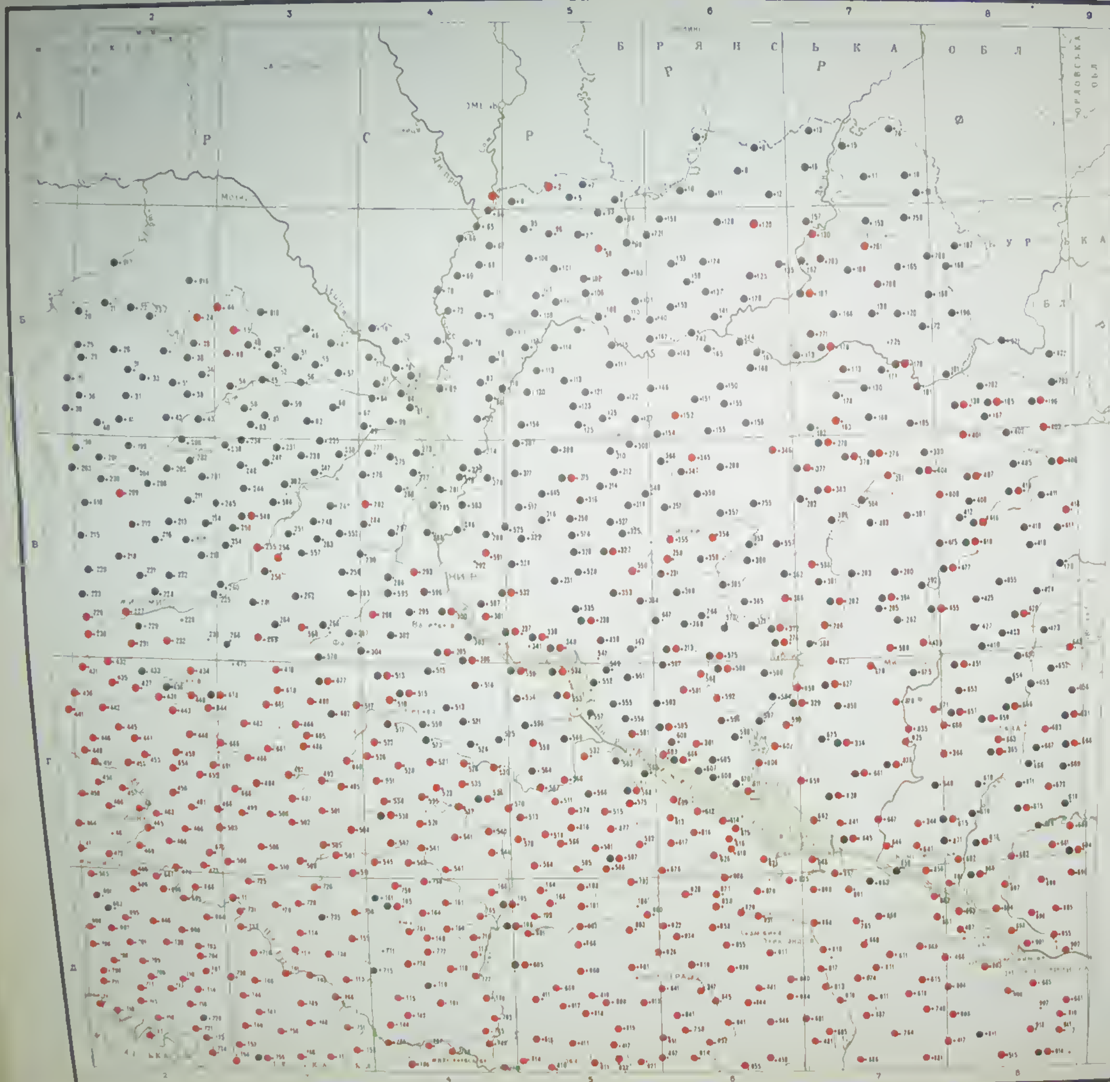
'[онку], гус'[онку],
н'[онку], поро'с'[онку]

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ КОЛИШНІХ -Т- ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ам — теил'[ам], йагн'[ам], поро'с'[ам]
- ● -ом — теил'[ом], йагн'[ом], поро'с'[ом]
- ▨ -онк-ом — тел'[онком], йагн'[онком], поро'с'[онком]

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ПАРНИХ ІМЕННИКІВ

(*ВУСА*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -а: ˈвус[а]
- ● -и: ˈвус[и]

МАСШТАБ 1:2 000 000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ПАРНИХ ІМЕННИКІВ
(РУКАВА)

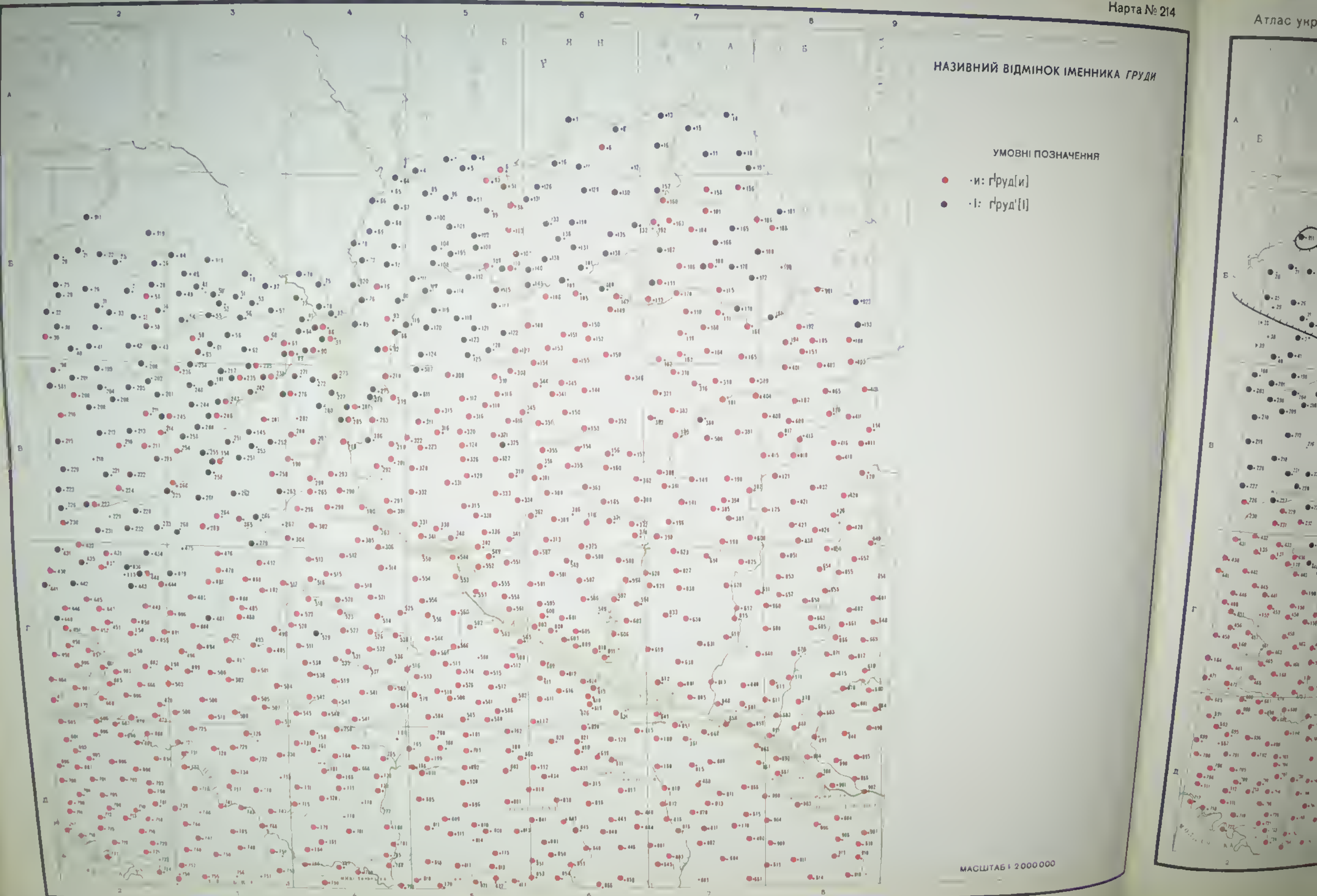

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● а: ру'кав[а]
- ◗ 'а: рука'в[а]
- ● и ру'кав[и]
- ◑ 'и рука'в[и]

МАСШТАБ

Карта № 214

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКА ГРУДИ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
-и: ѓруд[и]
-і: ѓруд'[і]
МАСШТАБ 1:2 000 000

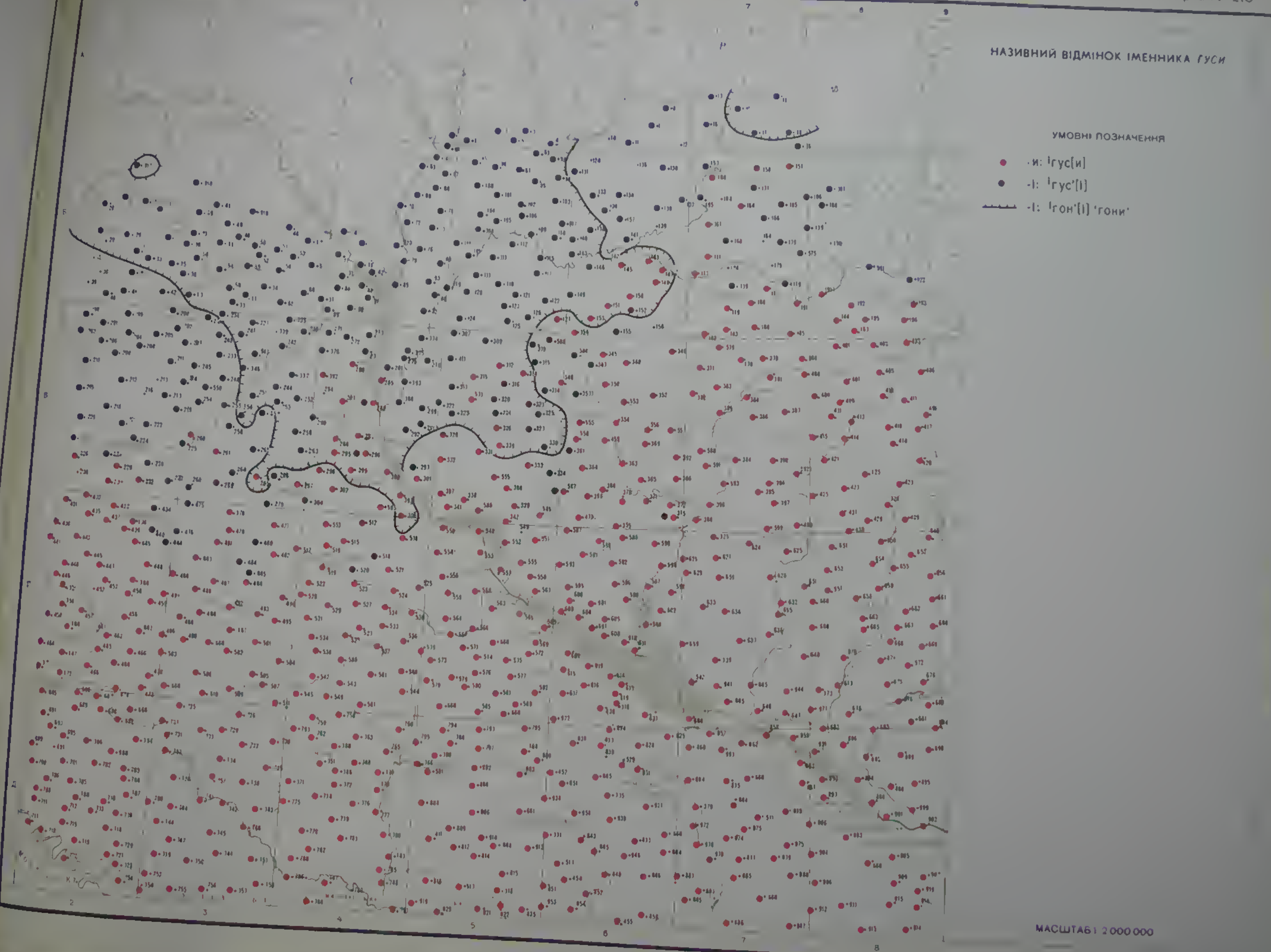
И ВІДМІНОК ІМЕННИКА ГРУДИ

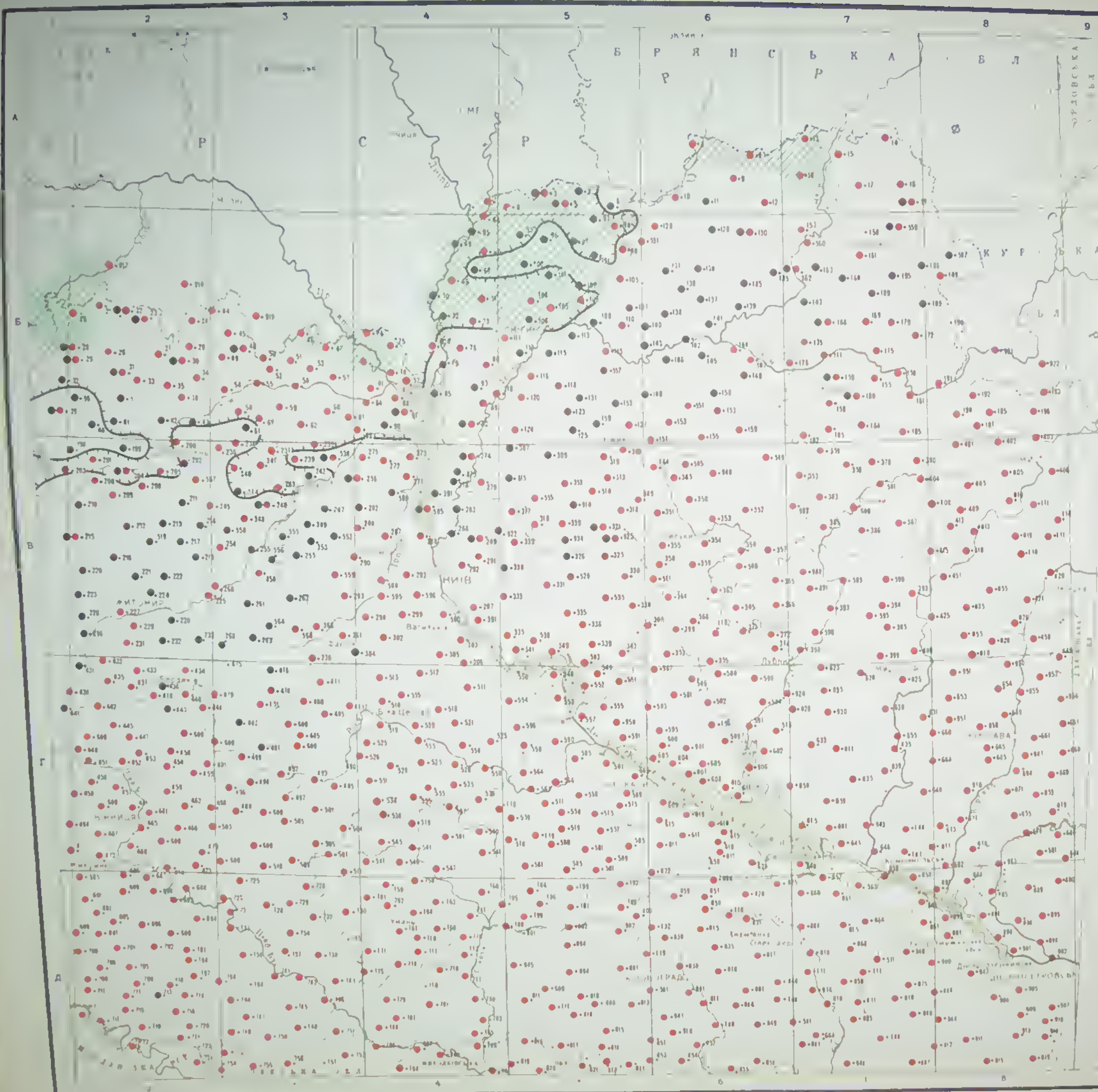
МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

уд[и]

уд'[і]

000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКА *ДВЕРІ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● -і: дʹвер'[і]

● -и: дʹвер[и]

[иʹ], [іᵘ], [і]</: тр[иʹ], говоʹр·[іᵘ]т'..

[д']: [д']ʹвᵘʹер''ʹі(и)

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта N 216

...й відмінок іменника *двері*

...мовні позначення

...'вер'[і]

...вер[и]

... [і]</ тр[и], гово'р'[і]...

...'в'''ер'''і(и)

...00 000

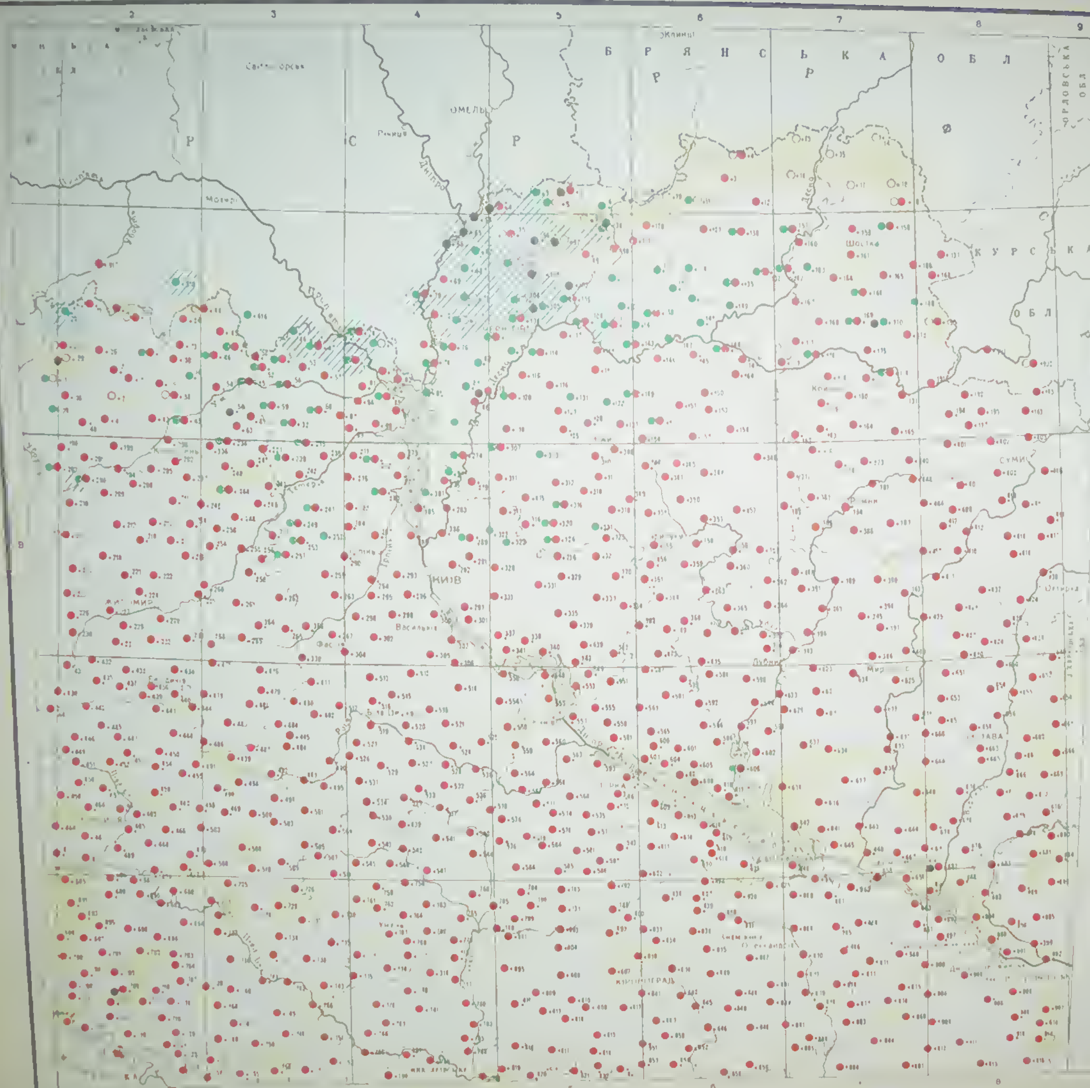
НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКІВ *СЕЛЯНИ, ГРОМАДЯНИ, ЦИГАНИ, МІЩАНИ, ЛЮДИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -и се'л'ан[и], грома'д'ан и, ци'ган[и], м' шчан и, л'уди
- ● -е се'л'ан[е], грома'д'ан е, ци'ган[е], м'ішчан е, л'уд...
- • відзначено л'уд[е
- збірні форми [с'е'л'ан е], [ци'ган е], [мешчан' е]
- [н']: се'л'а[н' е, грома'д'а н' е, ци'га н' [е, м' шча[н' е
- ['л'уд'і

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта № 218

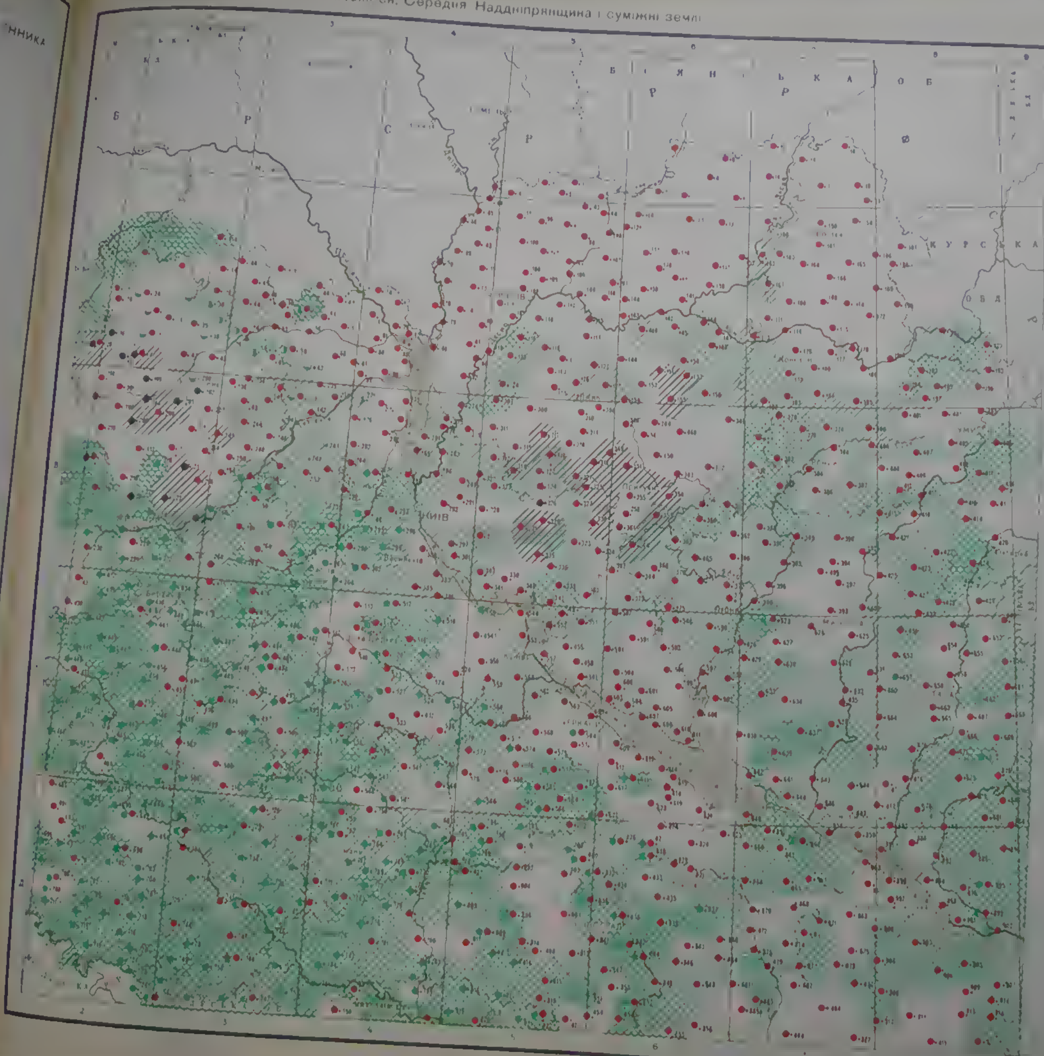

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ ІМЕННИКА *СУСІДИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -и: сус'ід[и]
- -і: сус'ід'[і] (сус'іед'[і]. .)
- -е: сус'ід[е]
- -а: сус'ід[а]
- [о]: с[о]с'іди, с[о]с'ед'і.
- [а]: с[а]с'іеди, с[а]с'ед'і..
- [д'] перед [е], [а]: сус'і[д']е, сус'іе[д']а.

МАСШТАБ 1:2 000 000

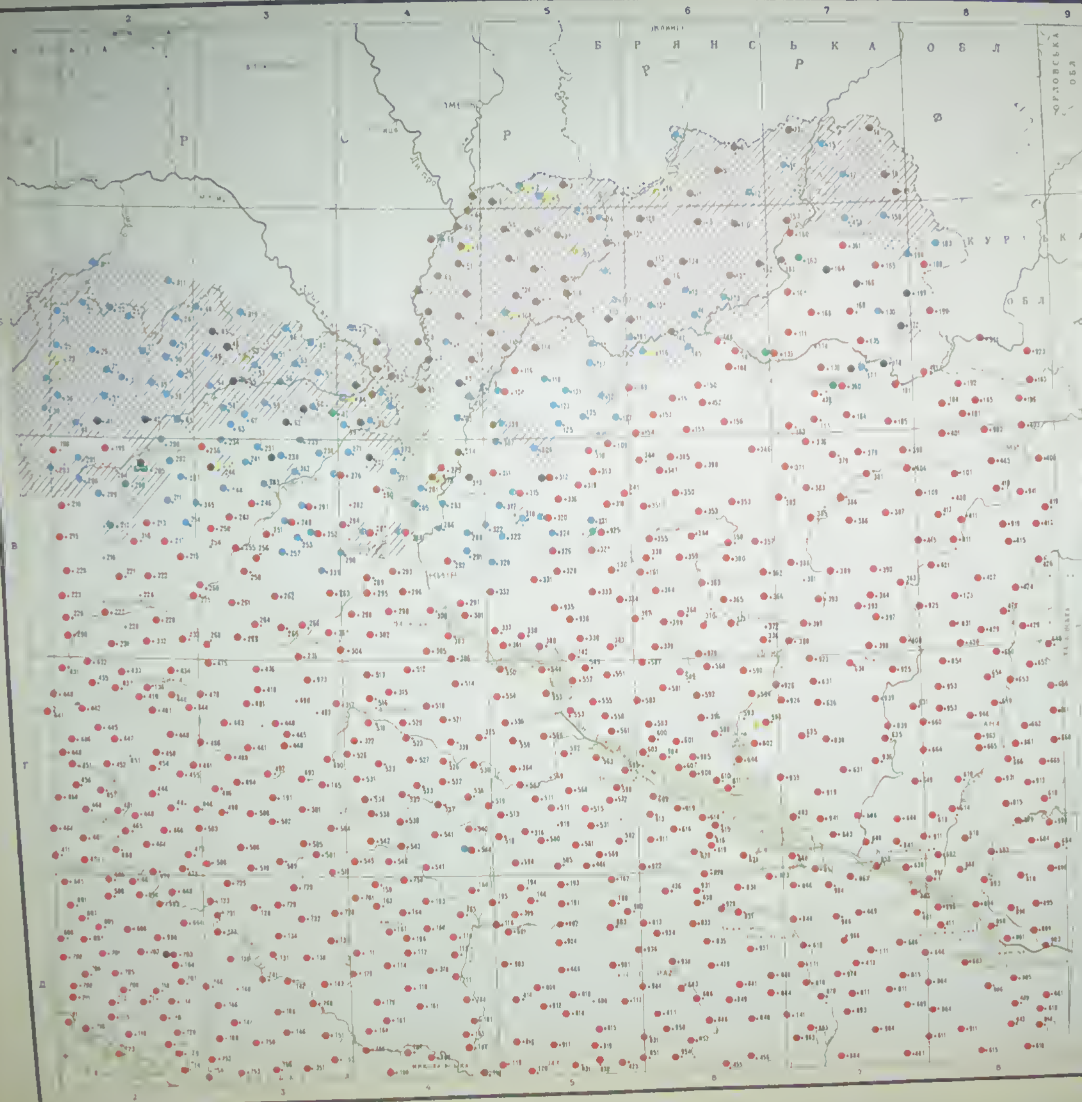

РОДОВИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ ІМЕННИКІВ КОЛИШНІХ А-ОСНОВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [хат]
- -іу: ха'т'[іу]
- -иу: ха'т[иу]
- -оу: ха'т[оу]
- -уоу: ха'т[уоу]
- -еі: ха'т[еі]
- -'іу (-'иу, -'оу, -'уиу, -'уоу): ба'б…у] (ба'б[иу], ба'б[оу])
- -іу: 'сестр'[іу]
- -іу: ст'р'іх'…у]
- -еі: ба'б[еі]

МАСШТАБ 1:2…00

РОДОВИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ КОЛИШНІХ -*JO*-ОСНОВ /НЕНАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ ПІСЛЯ [ц]/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -іў: хˈлопц'[іў]
- -иў: хˈлопц[иў]
- -еў: хˈлопц[еў]
- -оў: хˈлопцº[оў]
- -аў: хˈлопцº[аў]
- -уў: хˈлопцº[уў]
- [ц]: хˈлоп[ц]иў, хˈлоп[ц]еў, хˈлоп[ц]оў, хˈлоп[ц]аў, хˈлоп[ц]уў

МАСШТАБ 1:2 000 000

…ДМІНОК МНОЖИНИ ІМЕННИКІВ
…РОДУ КОЛИШНІХ JO-ОСНОВ
…ОШНІ ЗАКІНЧЕННЯ ПІСЛЯ [Ц].

…МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

…onu'[y]
…onu[иy]
…nu[eŷ]
…onu"[oŷ]
…nu"[ay]
…nu"[yŷ]
…[u]иy. x'non[u]eŷ. x'non[u]oŷ.
…[u]aŷ. x'non[u]yŷ

…00 000

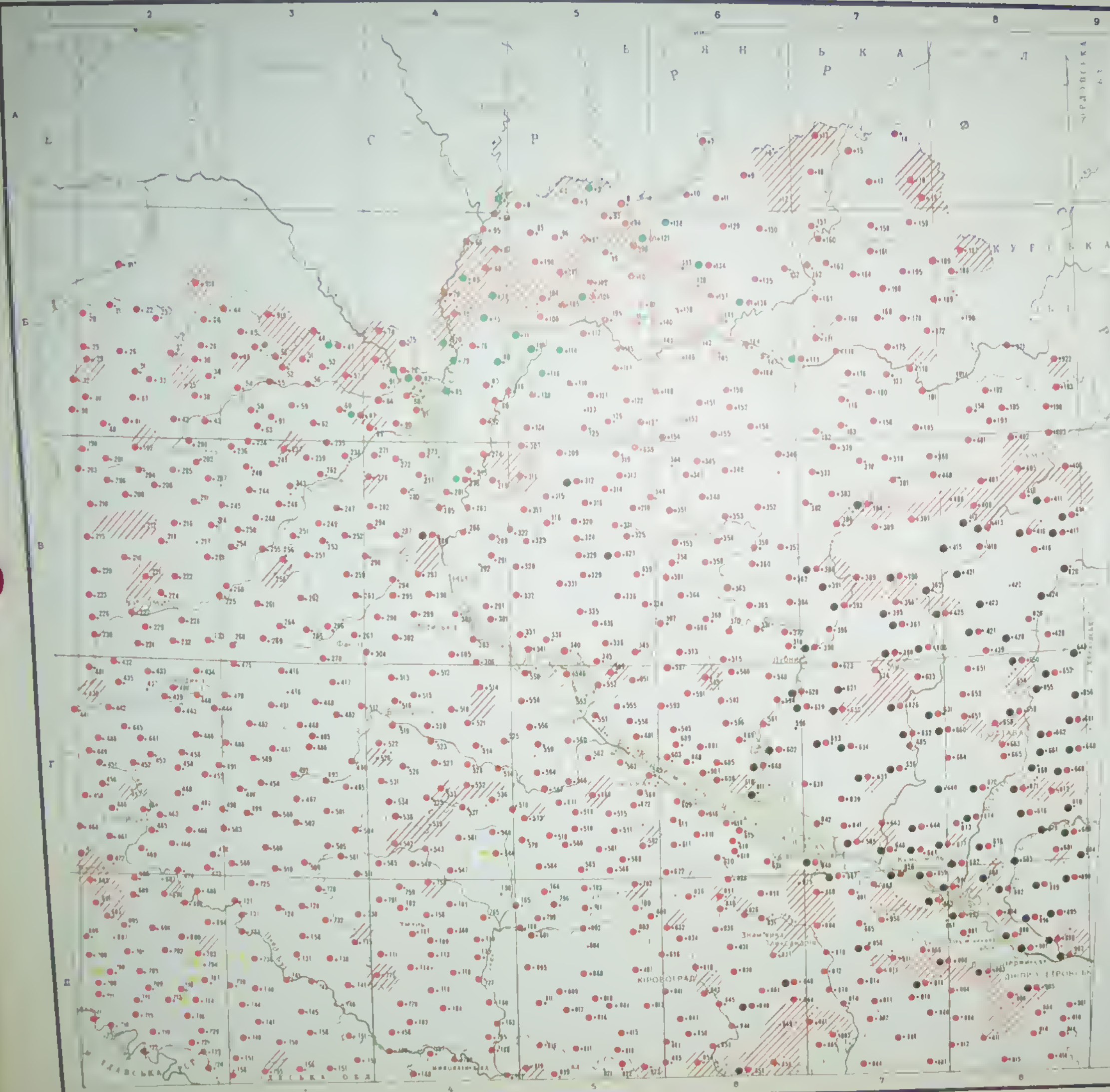
РОДОВИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКІВ

ГОСТІ, ГРОШІ, КОНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -еі гос'т[еі], г'рош[еі], 'кон[еі]
- ▲ -иі гос'т[иі]
- ▨ гро'ш[иі]
- ▨ ко'н[иі]
- -іі 'гост'[іі]
- ▭ г'рош'[іі]
- ▭ 'кон'[іі]
- ▲ -іў: 'гост'[іў]
- ▨ г'рош'[іў]
- ▨ 'кон'[іў]
- ▲ -і 'гост'[і]
- ▨ г'рош'[і]
- ▨ 'кон'[і]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКІВ *КОНІ, ЛЮДИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ам: ˈкон'[ам], ˈл'уд'[ам]
- -ˈам: коˈн'[ам], л'уˈд'[ам]
- -ем: ˈкон"[ем], ˈл'уд"[ем]
- -ом: ˈкон'[ом], ˈл'уд'[ом]
- -ім: ˈкон'[ім], ˈл'уд'[ім]

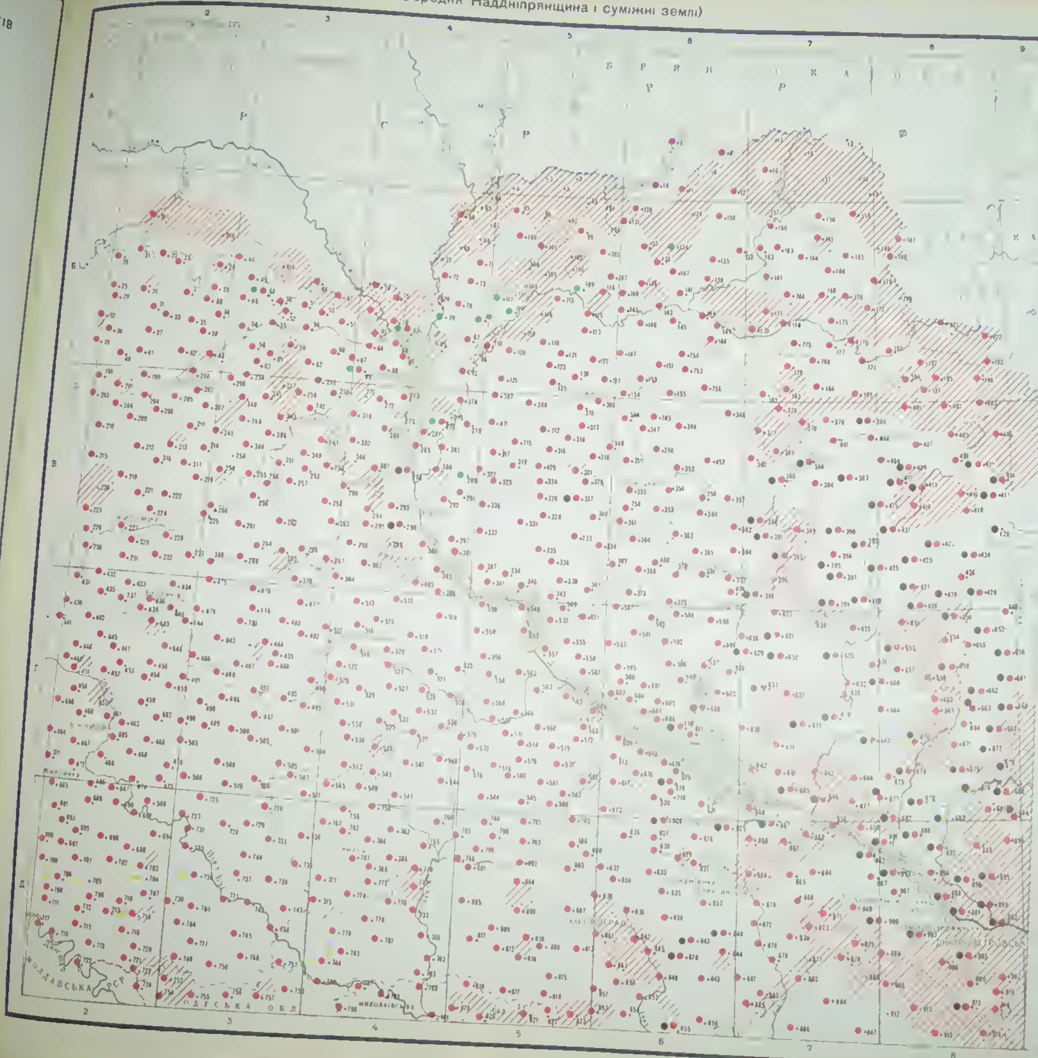
МАСШТАБ 1:2 000 000

ЬНИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКІВ
КОНІ, ЛЮДИ

ҮМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

он'[ам], 'л'уд'[ам]
ɔ'н'[ам], л'у'д'[ам]
ɔн'''[ем], 'л'уд''[ем]
н'[ом], 'л'уд'[ом]
н'[ім], 'л'уд'[ім]

000

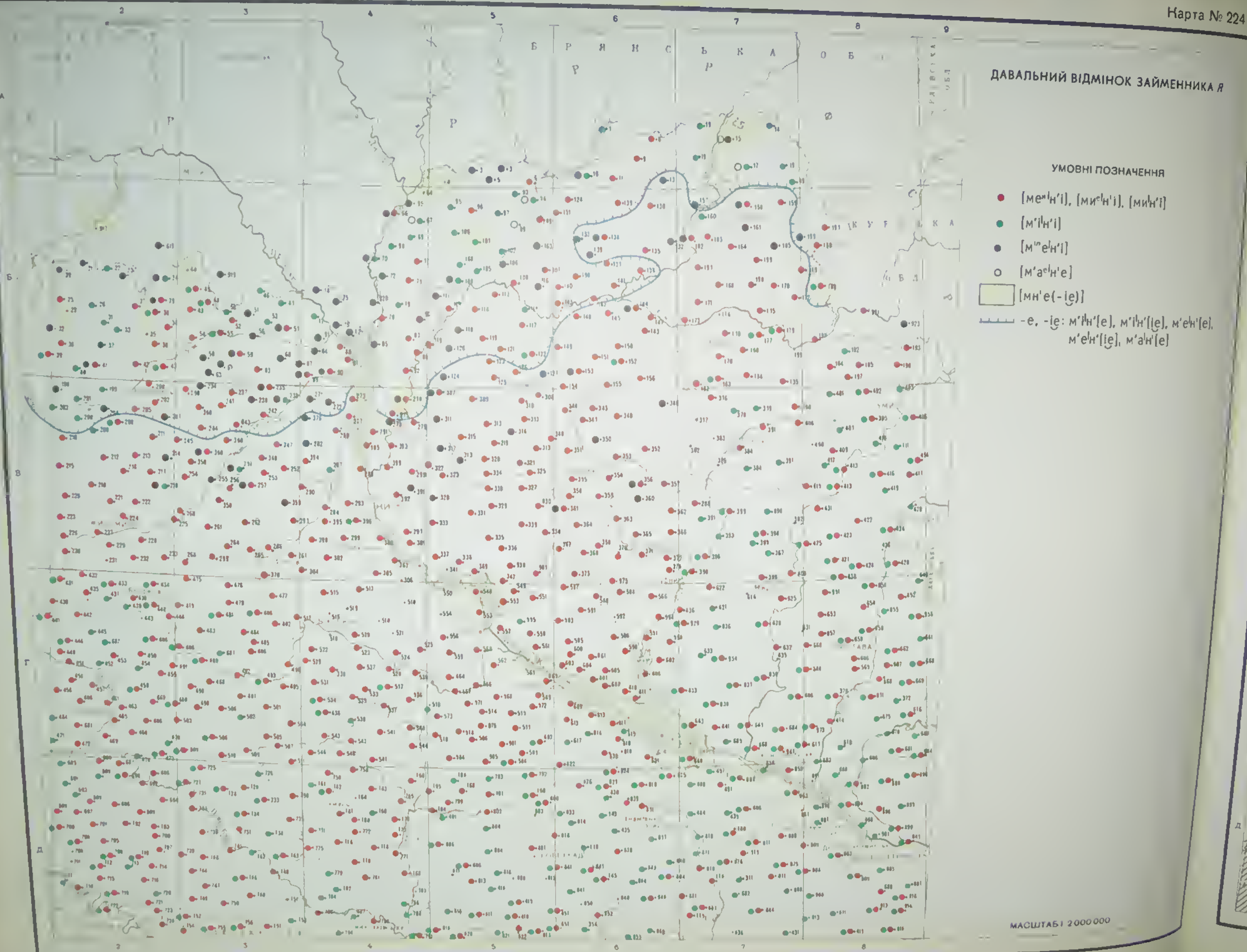

МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК ІМЕННИКІВ *СІНИ, ГРУДИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ах: у 'с'ін'[ах], г'руд'[ах]
- (штриховка) -'ах: у с'і'н'[ах], гру'д'[ах]
- ● -ех: у 'с'ін''[ех], г'руд''[ех]
- ● -ох у 'с'ін'[ох], г'руд'[ох]
- ● -іх: у 'с'ін'[іх], г'руд'[іх]

МАСШТАБ: 2 000 000

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ЗАЙМЕННИКА Я
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[меⁿ|н'і], [миᵉ|н'і], [ми|н'і]
[м'і|н'і]
[м'ⁱᵉе|н'і]
[м'аᵉ|н'е]
[мн'е(-i̯e)]
-е, -i̯e: м'і|н'[е], м'і|н'[i̯e], м'е|н'[е], м'е|н'[i̯e], м'а|н'[е]
БРЯНСЬКА ОБЛ.
КУРСЬКА
МАСШТАБ 1:2000000

Атлас укра

и ВІДМІНОК ЗАЙМЕННИКА *Я*

ОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

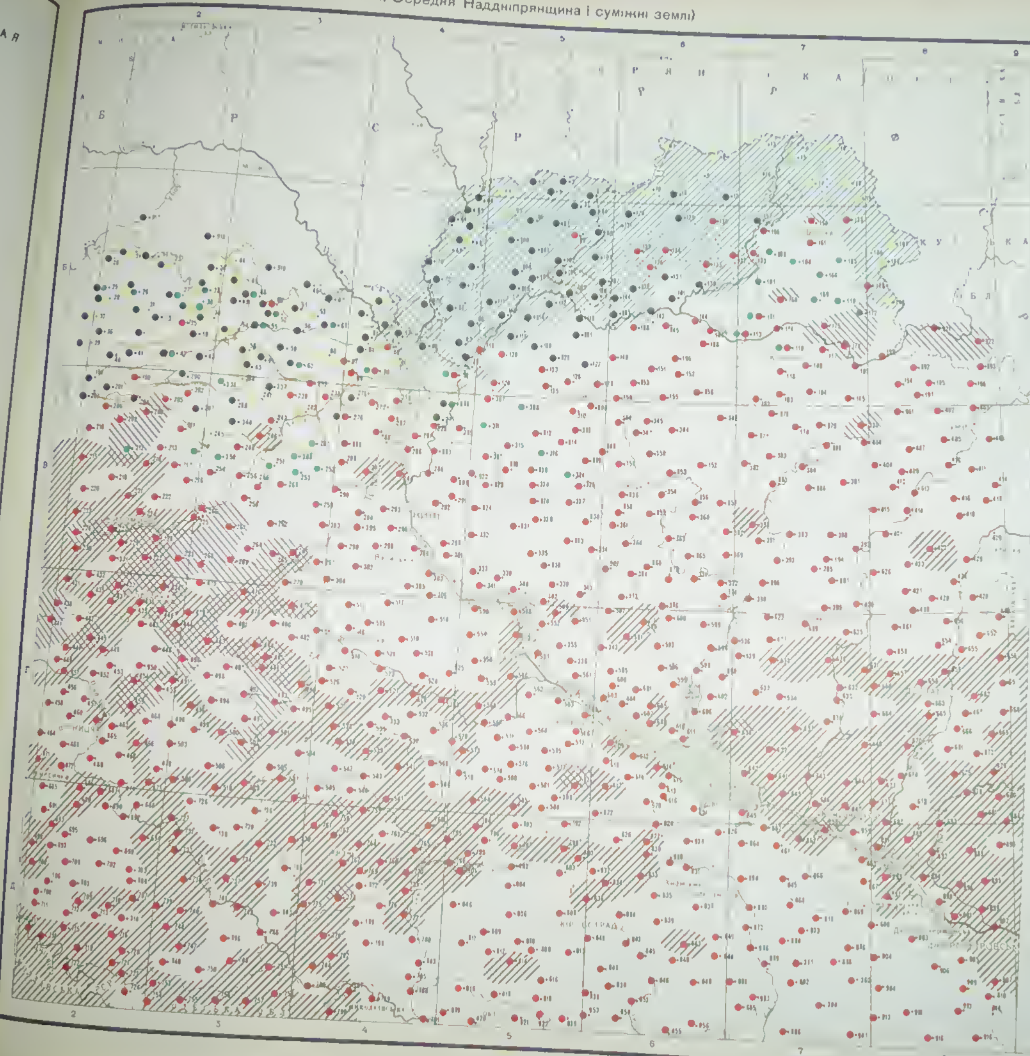
. [ми"н'і], [ми'н'і]

]

і'н'[е], м'і'н'[i̯e], м'е'н'[е],

е'н'[i̯e], м'а'н'[е]

000

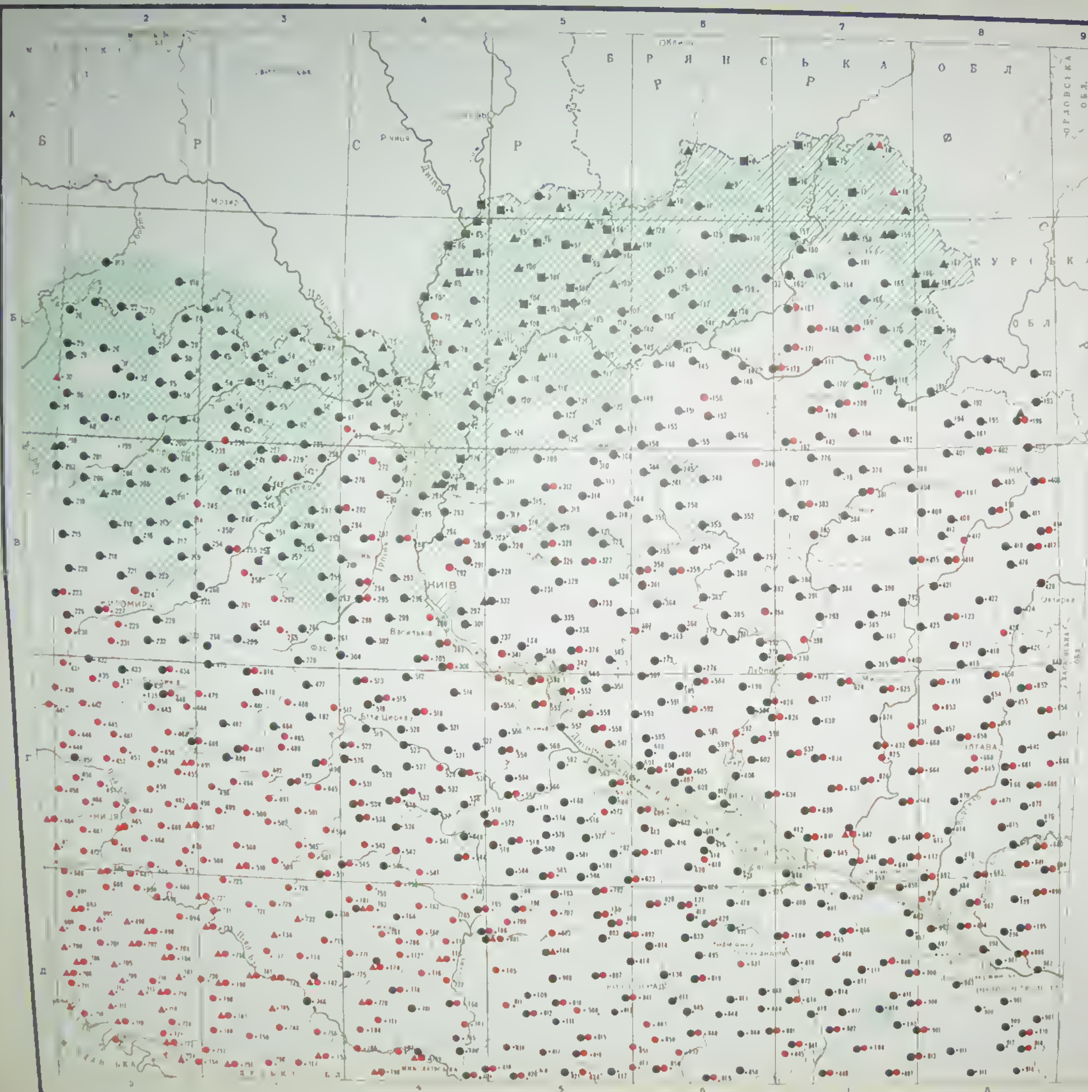
ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ЗАЙМЕННИКІВ *ТИ*, *СЕБЕ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [то'б'і], [со'б'і]
- ● [то'би], [со'би]
- [то'б'е], [со'б'е]
- ● [то'б'i̯e], [со'б'i̯e]
- [о^а...а]: т[а]'б'і, с[а]'б'і (т[а]'б'е, с[а]'б'е, т[а]'б'i̯e, с[а]'б'i̯e)
- [о^у...у]: т[о^у]'б'і, с[у]'б'і
- [ти'б'і], [си'б'і], [ти'би], [си'би]
- [бй]: то[б'й]і, со[б'й]і (то[б'й]е, со[б'й]е, то[б'й]i̯e, со[б'й]i̯e)

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 226

ЗНАХІДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ВІН* /З ПРИЙМЕННИКОМ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● за |ˈн'ого|
- ▲ за |ˈн"его|
- ● за |ˈйого|
- ▲ за |иеˈго|
- ■ за |йаˈго|
- наголос за |йоˈго (иеˈго, йаˈго, н'еˈго)

МАСШТАБ 1:2 000 000

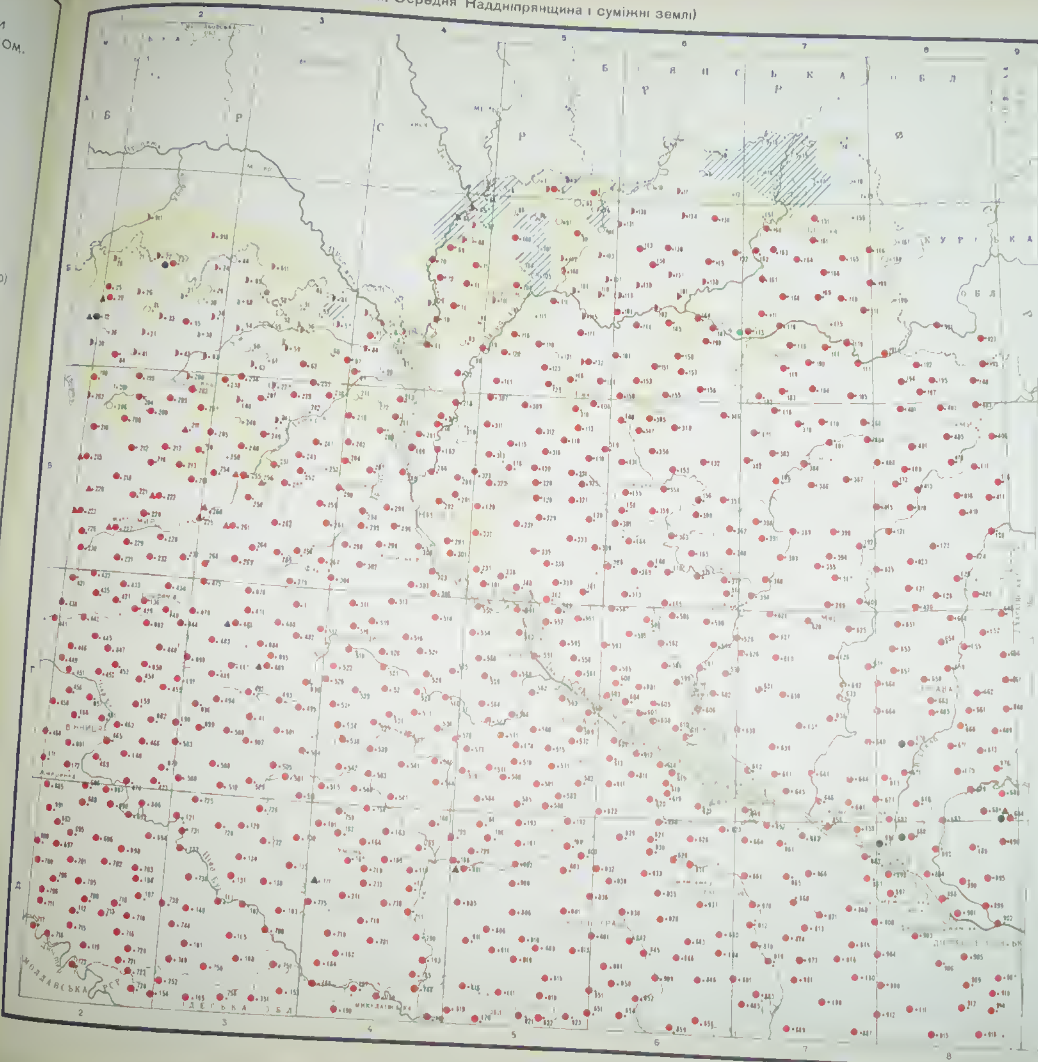
...дний відмінок однини
...ика *він* з прийменником.

...мовні позначення

...[о]
...[о]
...[о]

...за [ноʼго (неʼго, йаʼго, нʼеʼго)

...000

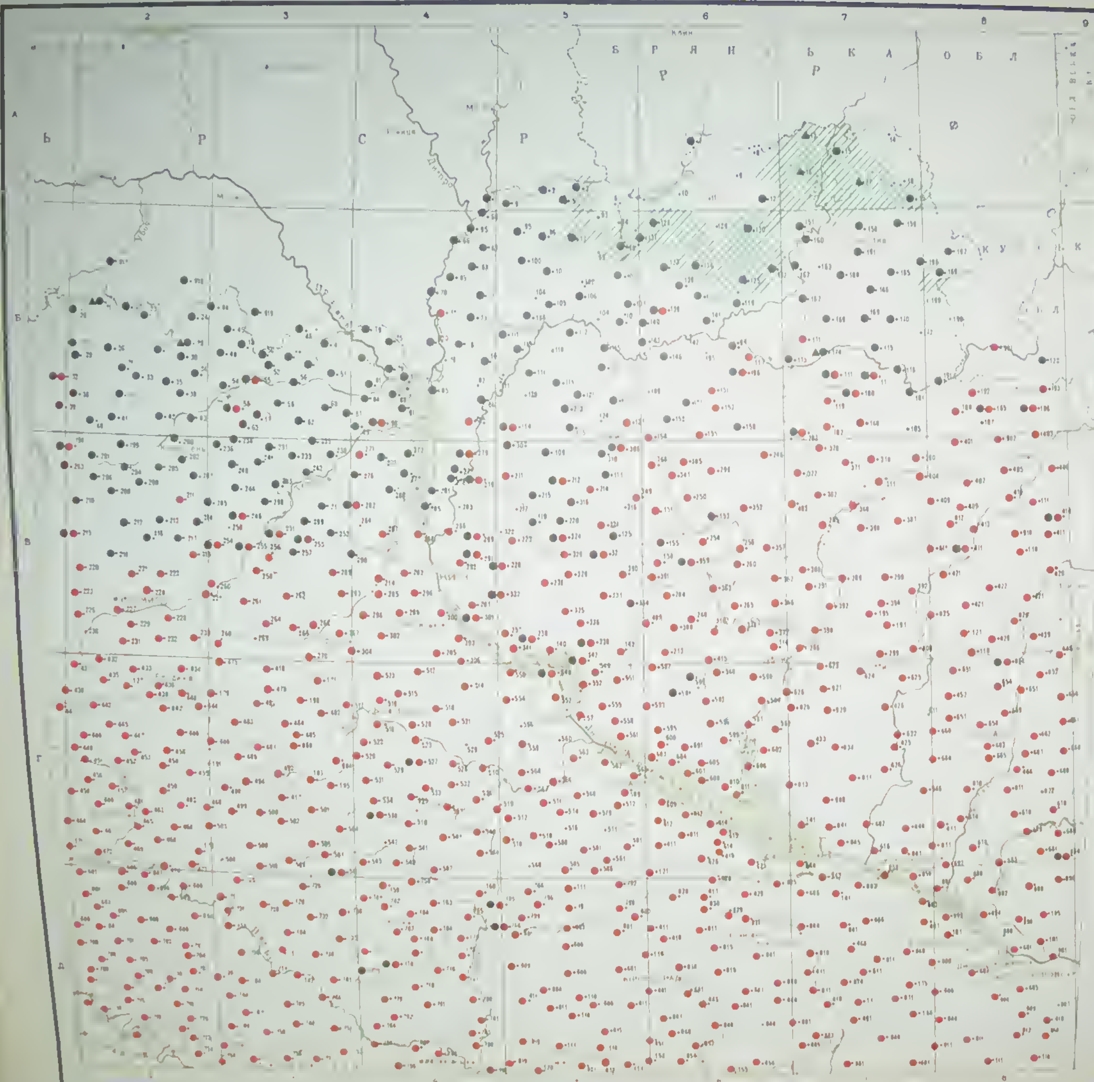

ЗНАХІДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ВОНА*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [йіʼйі]
- [йіʼйе]
- ◗ [йіʼйie̯]
- ▲ [ʼнейі]
- ● [йі]
- [йе]
- ◗ [йie̯]
- ● [йу]
- ▲ [нʼу]
- ▭ [е]: ʼй[е]ʼйі, й[е]ʼйе, й[е]ʼйie̯
- ▨ [а]: й[а]ʼйе, й[а]ʼйie̯

МАСШТАБ 1:2 000 000

ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ВОНА* /З ПРИЙМЕННИКОМ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● з [ˈнейу]
- ● з [ˈйейу]
- ▲ з [йеі]
- ▨ [о], з ˈй[о]йу, з н[о]і

МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас укра

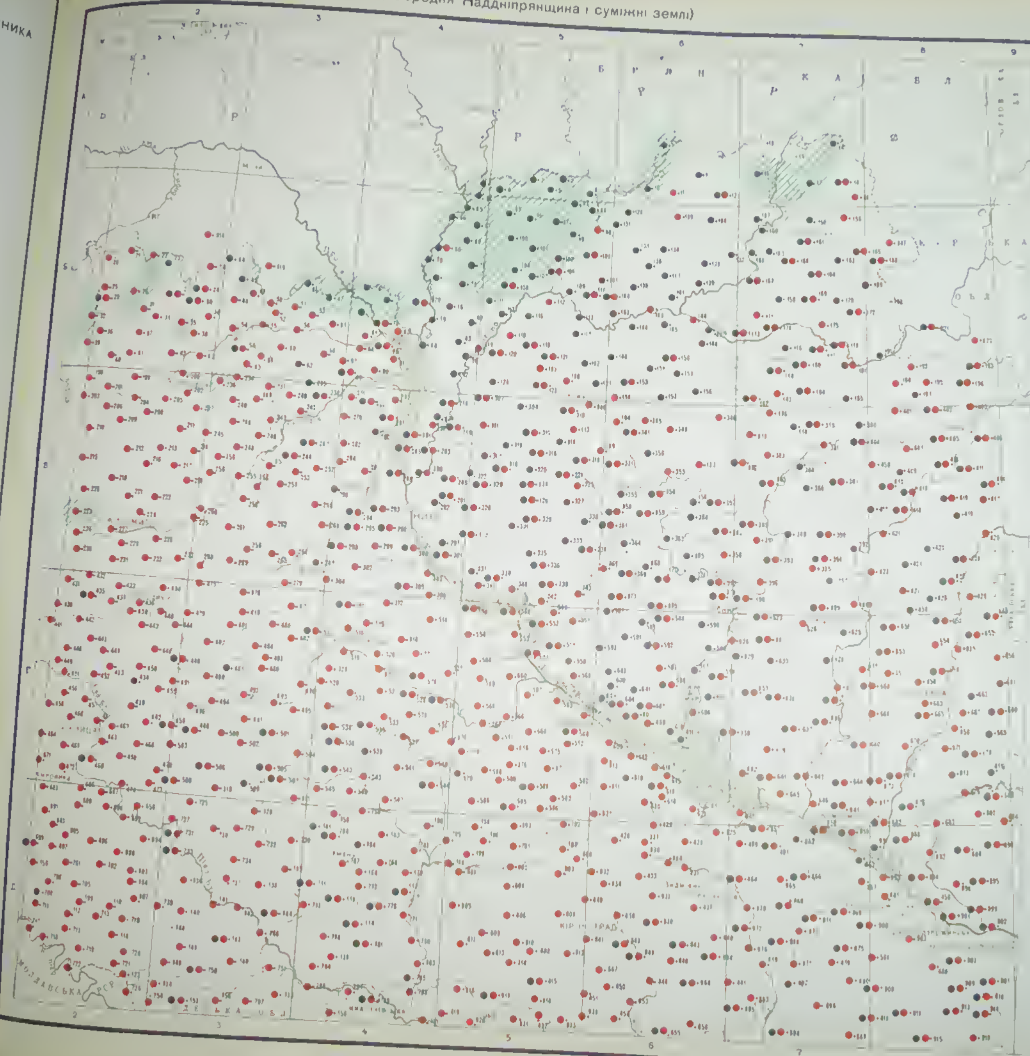
Карта № 228

...мінок однини займенника з прийменником/

...овні позначення

...иу. з й[о]і

...000

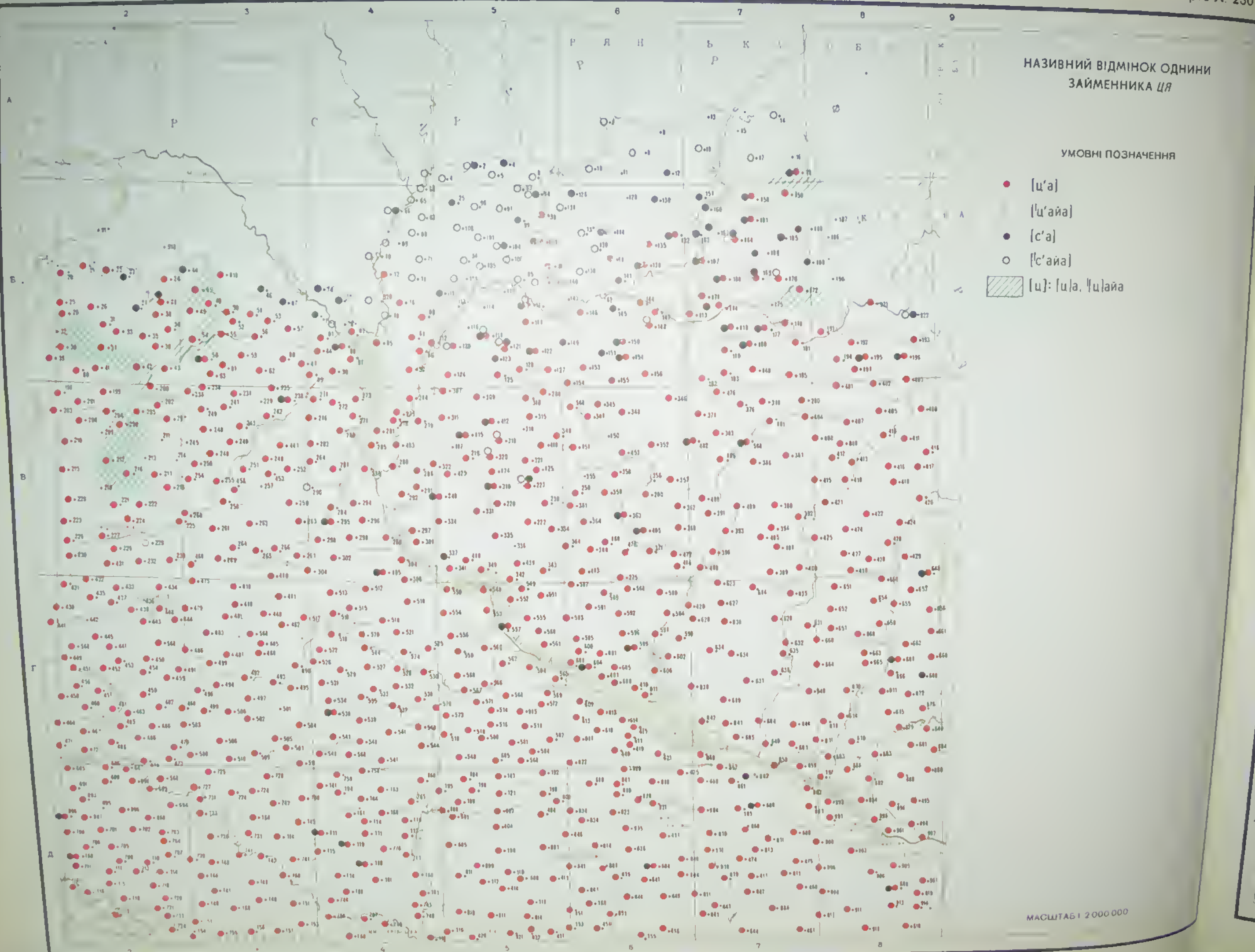

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ЦЕИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [цеі]
- [сеі]
- [ц'], [с']: [ц'еі], [с'еі]

МАСШТАБ 1:2 000 000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ця*
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[ц'а]
[ˈц'айа]
[с'а]
[ˈс'айа]
[ц]: [ц]а, ˈ[ц]айа
МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас укр

...ивний відмінок однини
займенника *ця*

умовні позначення

...[ц]айа

...0 000

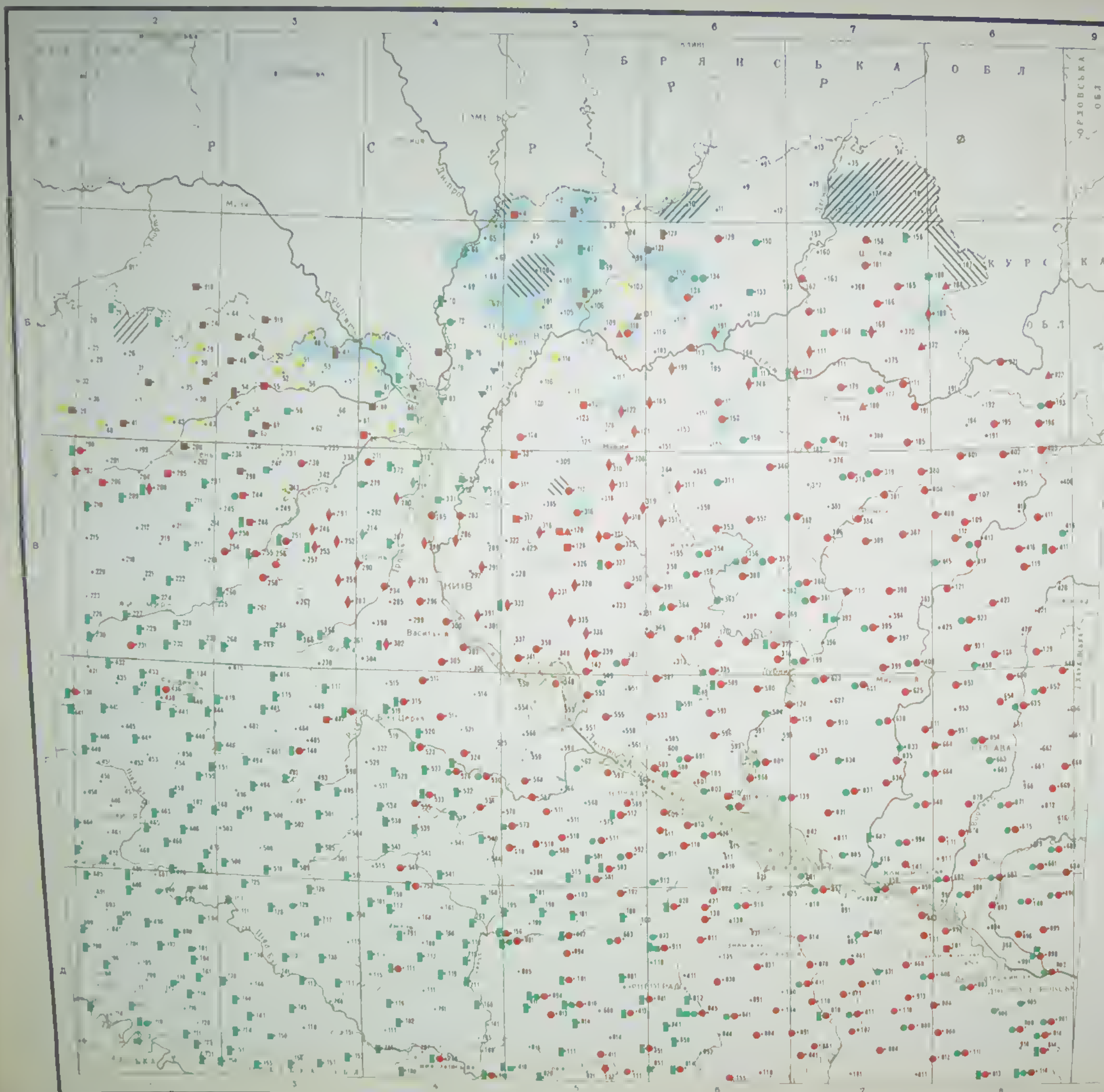

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ЦЕ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [(о)це]
- [(о)ˈцейе]
- ● [се]
- ○ [ˈсейе]
- ▨ [ц'], [с']: [ц']е([ˈц']ейе), [с']е([ˈс']ейе)

МАСШТАБ 1:2 000 000

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ЦЯ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ц'іˈнейі]
- [циˈйейі]
- [ц'оˈйейі]
- [ц'уˈйейі]
- [ˈц'іˈйі]
- [ˈц'оˈйі]
- [ˈц'уˈйі]
- [ˈцеˈйі]
- [ц'аˈйі]
- [ц'іˈйе]
- [ц'оˈйе]
- [ц'уˈйе]
- [ˈцеˈйе]
- [с'аˈйе]
- [с'іˈйіе]
- [циˈйіе]
- [ц'оˈйіе]
- [ˈцеˈйіе]
- [ц'аˈйіе], [цаˈйіе]
- [цоі], [с'оі]
- [цеі], [с'еі]
- [с'], [с'іˈйейі, [с'аˈйейі, [с'уˈйейі, [с'іˈйі, [с'оˈйі, [с'еˈйі, [с'аˈйі, [с'еˈйе, [с'еˈйіе, [с'аˈйіе, [с'оі, [с'еі

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ
ЗАЙМЕННИКА *ЦЯ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ий]
...ий]
...ий]
...ий]

...е]

...с'|а'иейі, [с'|у'иейі.
...|ойі. [с'|е'йі, [с'|а'йі.
...|е'йе. [с'|а'йе. [с'|оі.

...00 000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ
ЗАЙМЕННИКА *ТОЙ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) [тоі]
- ● (dark) [теі]

МАСШТАБ 1:2 000 000

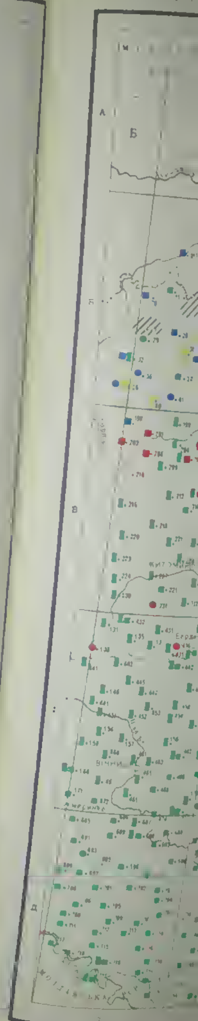
Карта № 234

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ТЕ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [те]
- ▲ [то]
- ● [ˈтейе]
- ▲ [ˈтойе]

МАСШТАБ 1:2 000 000

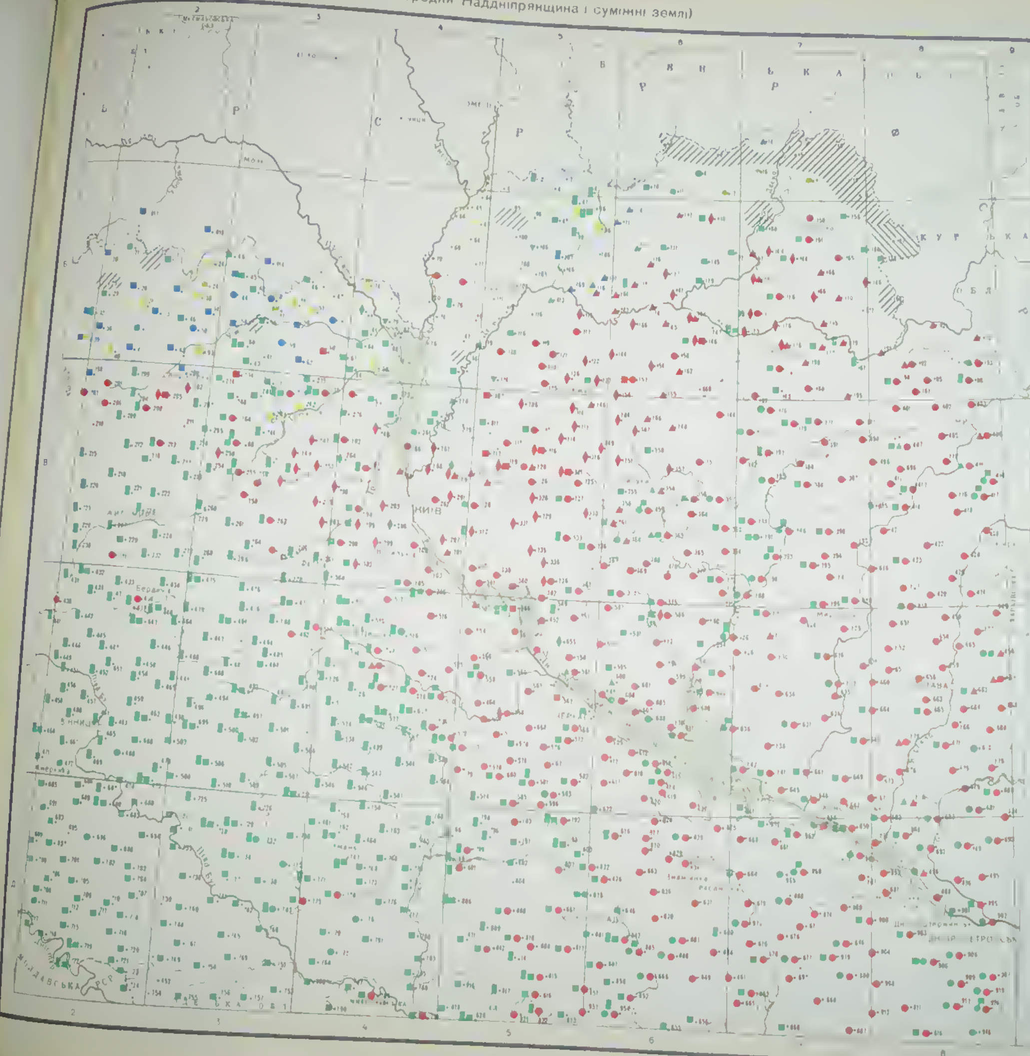

Карта N 234

...ний відмінок однини займенника ТЕ

...ні позначення

000

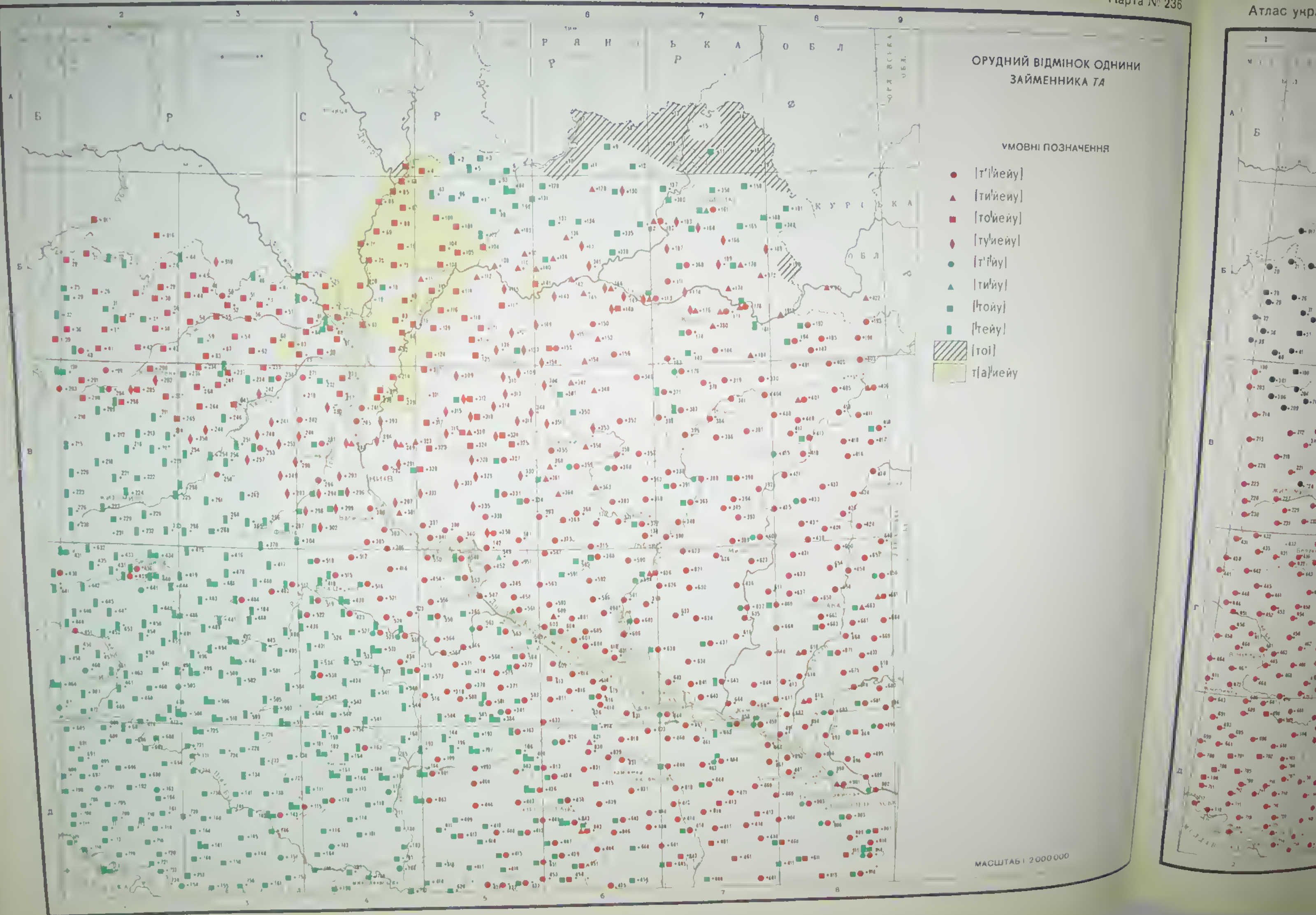

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОД=ИНИ ЗАЙМЕННИКА ТА

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● |т'ійеиі|
- ▲ |ти'иеиі|
- ■ |то'йеиі|
- ♦ |ту'йеиі|
- ■ |ˈт'іˈйиі|
- ▲ |ˈтиˈйі|
- ■ |ˈтоˈйі|
- ♦ |ˈтуˈйі|
- ▮ |ˈтеˈйі|
- ▼ |ˈтайі|
- |таˈйі|
- |т'іˈйе|
- |ˈтойе|
- |ˈтеˈйе|
- |ˈтайе|
- |таˈйе|
- ▲ |ˈтиˈйіе̯|
- ● |ˈтоˈйіе̯|
- ▮ |теˈйіе̯|
- |таˈйіе̯|
- |тоі|, ʼтуоі|
- |теі

МАСШТАБ 1:200...

Карта № 236
ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА *ТА*
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[т'іˈйеиу]
[тиˈйеиу]
[тоˈйеиу]
[туˈйеиу]
[т'іˈйу]
[тиˈйу]
[ˈтойу]
[ˈтейу]
[тоі]
т[а]ˈйеиу
МАСШТАБ 1:2 000 000

...РУДНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА ТА

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

2 000 000

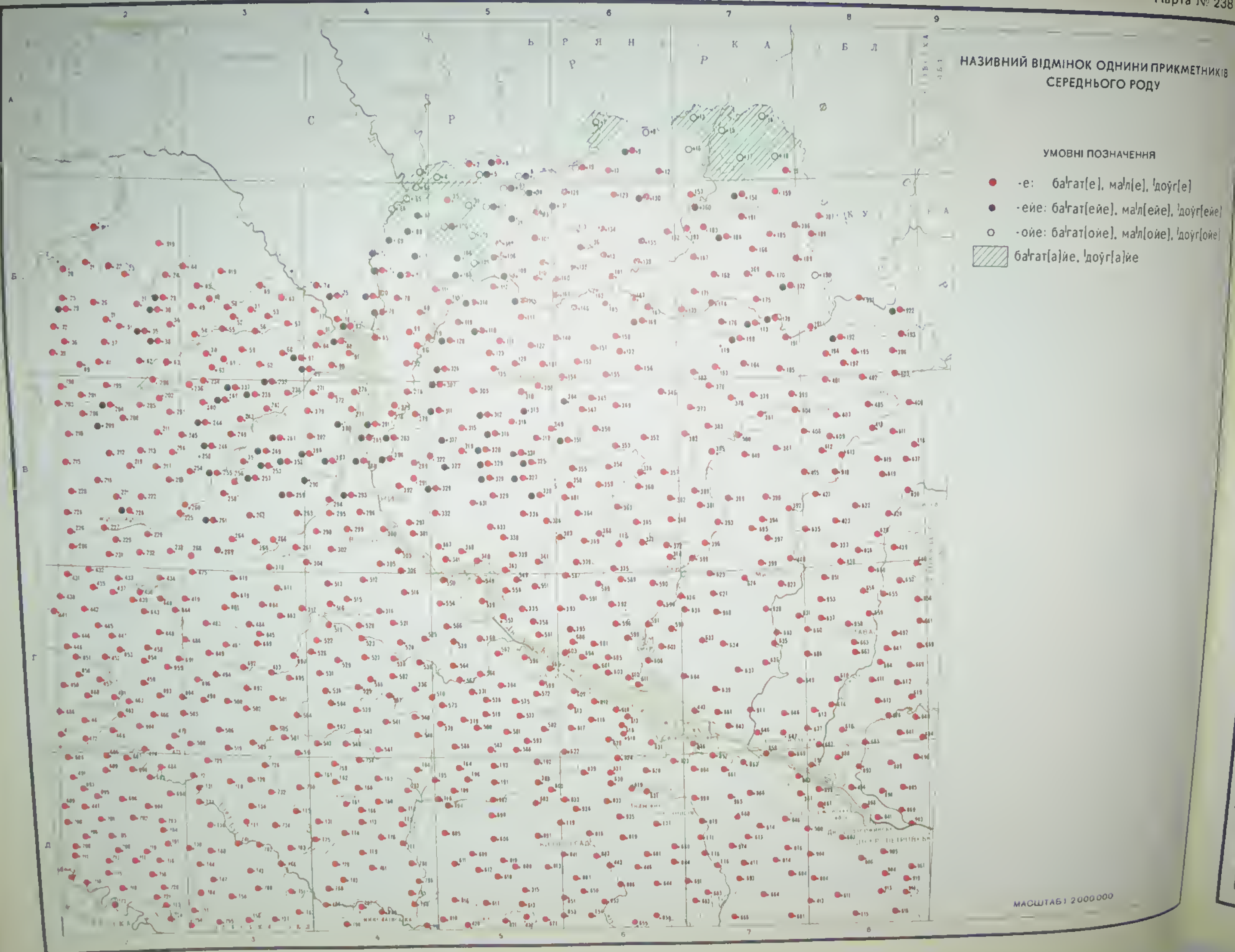
НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -иі: ˈдобр[иі], молоˈд[иі], вишˈнев[иі], сиˈлен·[иі], шиˈрок[иі], леˈгенʼк[иі]
- ● -и: ˈдобр[и], молоˈд[и], вишˈнев[и], сиˈлен:[и], шиˈрок[и], окˈрем[и], леˈгенʼк[и].

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 238

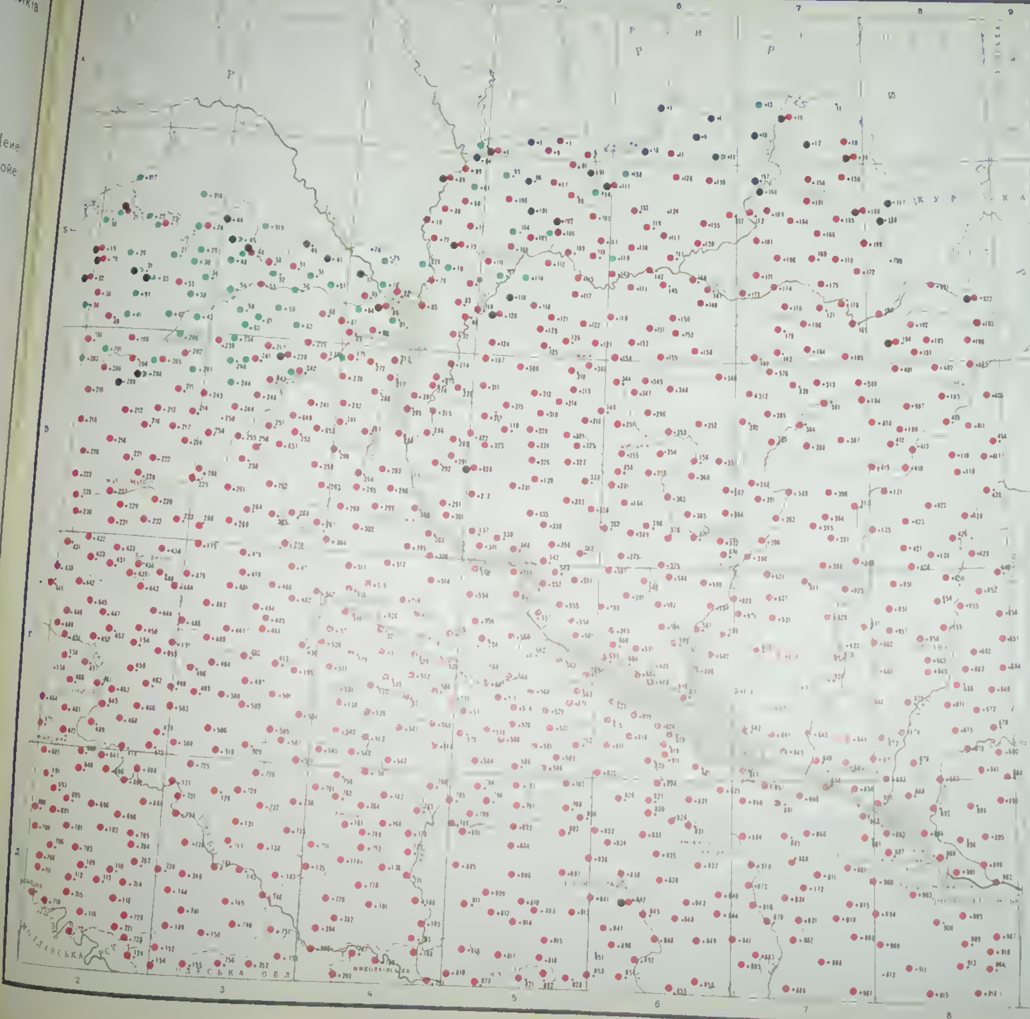

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
-е: ба'гат[е], ма'л[е], 'доўг[е]
-ейе: ба'гат[ейе], ма'л[ейе], 'доўг[ейе]
-ойе: ба'гат[ойе], ма'л[ойе], 'доўг[ойе]
ба'гат[а]йе, 'доўг[а]йе
МАСШТАБ 1: 2 000 000

...ДМІНОК ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ
СЕРЕДНЬОГО РОДУ

...МОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ба'гат[е], ма'л[е], 'доўг[е]
...а'гат[ейе], ма'л[ейе], 'доўг[ейе
...а'гат[ойе], ма'л[ойе], 'доўг[ойе
...йе, 'доўг[а]йе

...000 000

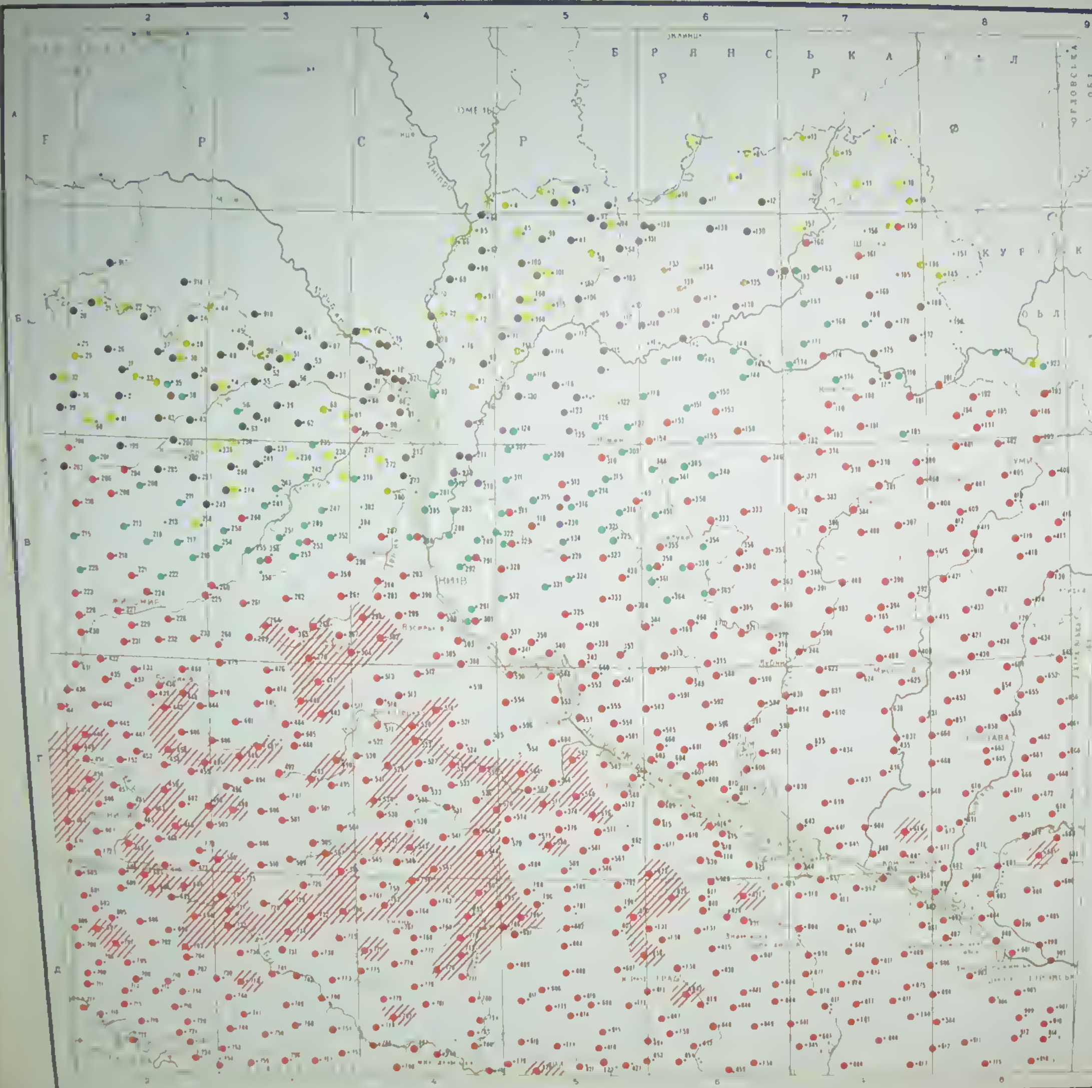

РОДОВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ З ОСНОВОЮ НА ТВЕРДИЙ ПРИГОЛОСНИЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ойі: до 'добр[ойі], коло моло'д[ойі]
- ● -ойе: до 'добр[ойе], коло моло'д[ойе]
- ● -оі: до 'добр[оі], коло моло'д[оі]

МАСШТАБ 1: 2 000 000

ДАВАЛЬНИЙ І МІСЦЕВИЙ ВІДМІНКИ ПРИКМЕТНИКІВ І АД'ЄКТИВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ З ОСНОВОЮ НА ТВЕРДИЙ ПРИГОЛОСНИЙ /НАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -'і(і): моло'д'[іі] ('д'іўчин'і), на 'т'[іі] (йа'лин'і)
- ● -'иі: моло'д[иі] ('д'іўчин'і), на т[и(і)] (йа'лин'і)
- ● -'оі: моло'д[оі] ('д'іўчин'і), на т[оі] (йа'лин'і)
- ● -'уі: моло'д[уі] ('д'іўчин'і), на т[уі] (йа'лин'і)
- ● -'уиі: моло'д[уиі] ('д'іўчин'і), на т[уиі] (йа'лин'і)
- ● -'уеі: моло'д[уеі] ('д'іўчин'і), на т[уеі] (йа'лин'і)
- ● -'уоі: моло'д[уоі] ('д'іўчин'і), на т[уоі] (йа'лин'і)
- [т], [д] перед [і]: [т]і(і), моло[д]і(і)

МАСШТАБ 1:2 000 000

... МІСЦЕВИЙ ВІДМІНКИ ПРИКМЕТ...
...ТИВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ ЖІНО-
... ОСНОВОЮ НА ТВЕРДИЙ ПРИ-
... НАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ/

...ОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...оло'д'[ıı] ('д'іўчин'і),
...в 'т'[ıı] (иа'лин'і)

...оло'д[иı] ('д'іўчин'і),
... т[и(і)] (йа'лин'і)

...ло'д[оі] ('д'іўчин'і),
...т[оі] (йа'лин'і)

...о'д[уі] ('д'іўчин'і),
...[уі] (йа'лин'і)

...о'д[у̯иі] ('д'іўчин'і),
...[у̯иі] (иа'лин'і)

...о'д[у̯еі] ('д'іўчин'і),
...у̯еі] (йа'лин'і)

...д[у̯оі] ('д'іўчин'і),
...у̯оі] (йа'лин'і)

...ед [і]: [т]і(і), моло'[д]і(і)

...00 000

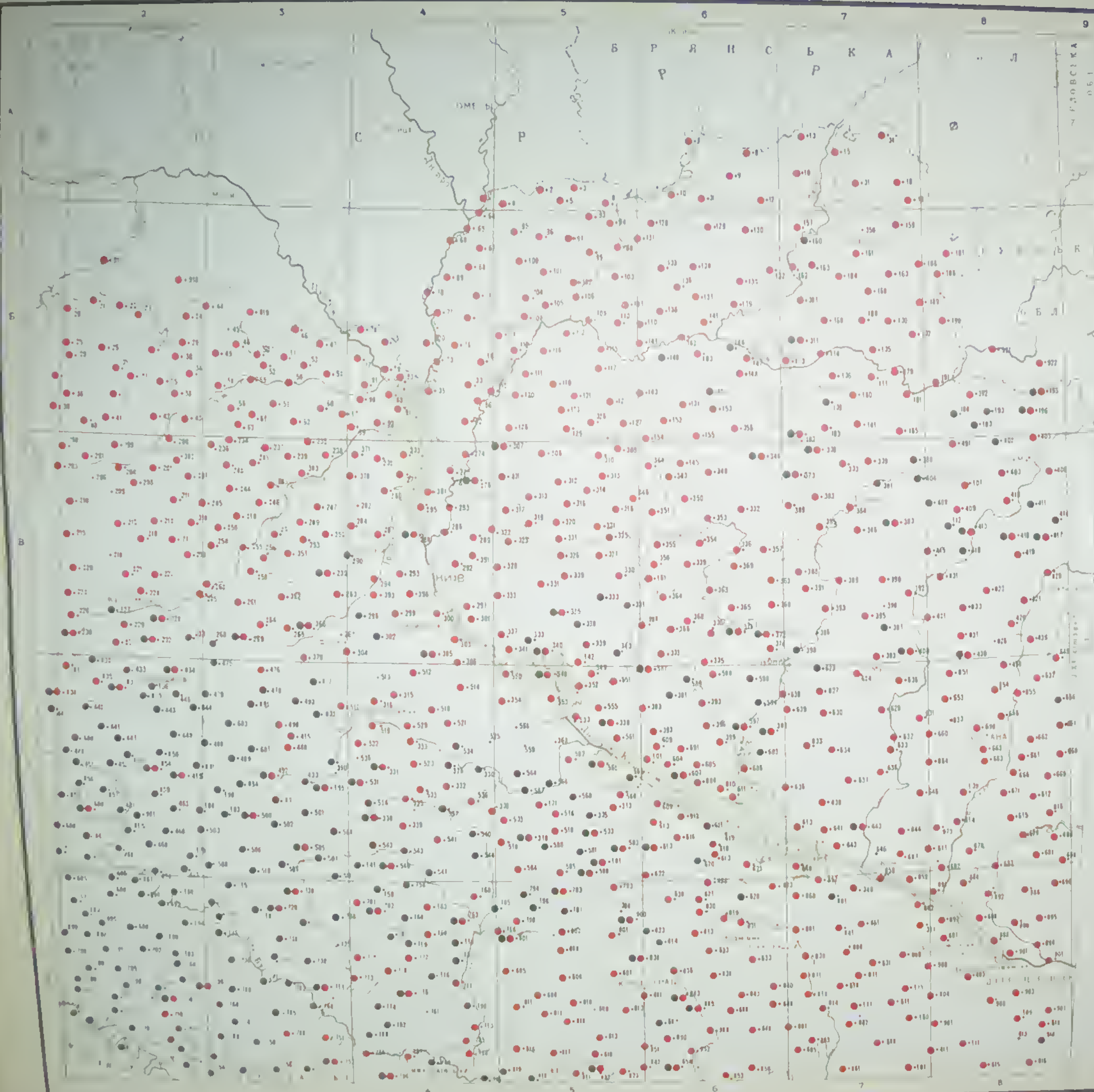
МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ З ОСНОВОЮ НА ТВЕРДИЙ ПРИГОЛОСНИЙ /НЕНАГОЛОШЕНІ ЗАКІНЧЕННЯ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ıі: у гли'бок'[ıı] (кри'ниц'і)
- -иı у гли'бок[иı] (кри'ниц'і)
- -оі. у гли'бок[оі] (кри'ниц'і)
- -аі· у гли'бок[аı] (кри'ниц'і)
- -уі: у гли'бок[уі] (кри'ниц'і)
- -у̯иı: у гли'бок[у̯иі] (кри'ниц'і)
- -у̯еі: у гли'бок[у̯еі] (кри'ниц'і)
- -у̯оі. у гли'бок[у̯оі] (кри'ниц'і)

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 242

СТЯГНЕННЯ ЗАКІНЧЕНЬ ДАВАЛЬНОГО І МІСЦЕВОГО ВІДМІНКІВ ОДНИНИ ПРИКМЕТНИКІВ І АД'ЄКТИВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● -ii: т'[ii] моло'д'[ii] ('д'іўчин'і), у гли'бок'[ii] (кри'ниц'і)..

● -i: т'"[i] моло'д'"[i] ('д'іўчин'і), у гли'бок'[i] (кри'ниц'і)...

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ЗАКІНЧЕНЬ ДАВАЛЬНОГО І ...О ВІДМІНКІВ ОДНИНИ ПРИ... І АДЄКТИВНИХ ЗАЙМЕН... ...В ЖІНОЧОГО РОДУ

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...моло'д'[і] ('д'іўчин'і).
...бок'[ІІ] (кри'ниц'і).
...моло'д''[і] ('д'іўчин'і).
...бок [І] (кри'ниц'і).

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ ПРИКМЕТНИКІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -і: 'гарн'[і], 'добр'[і], чу'ж'[і]
- -и: 'гарн[и], 'добр[и], чу'ж[и]
- ● -ій: 'гарн'[ій], 'добр'[ій], чу'ж'[ій]
- ○ -ий: 'гарн[ий], 'добр[ий], чу'ж[ий]
- △ -ийе: 'гарн[ийе], 'добр[ийе], чу'ж[ийе]
- ▲ -ійе після основ на шиплячі та [р]: чу'ж'[ійе], 'добр'[ійе]

МАСШТАБ 1:2 000 000

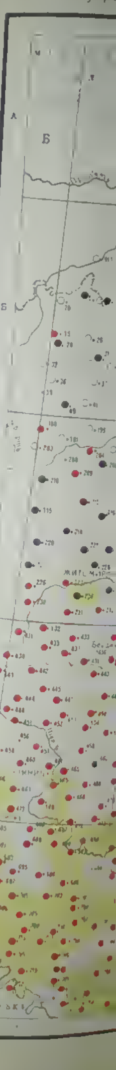
НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ ПРИСВІЙНОГО ПРИКМЕТНИКА З ОСНОВОЮ НА ГУБНИЙ

(БАТЬКОВІ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -і: ˈбат'ков'[і]
- -іие: ˈбат'ков'[іие]
- ● -и: ˈбат'ков[и]
- ○ -ийе: ˈбат'ков[ийе]
- ▨ форми від [ˈтат'ʷіў]

МАСШТАБ 1:2000000

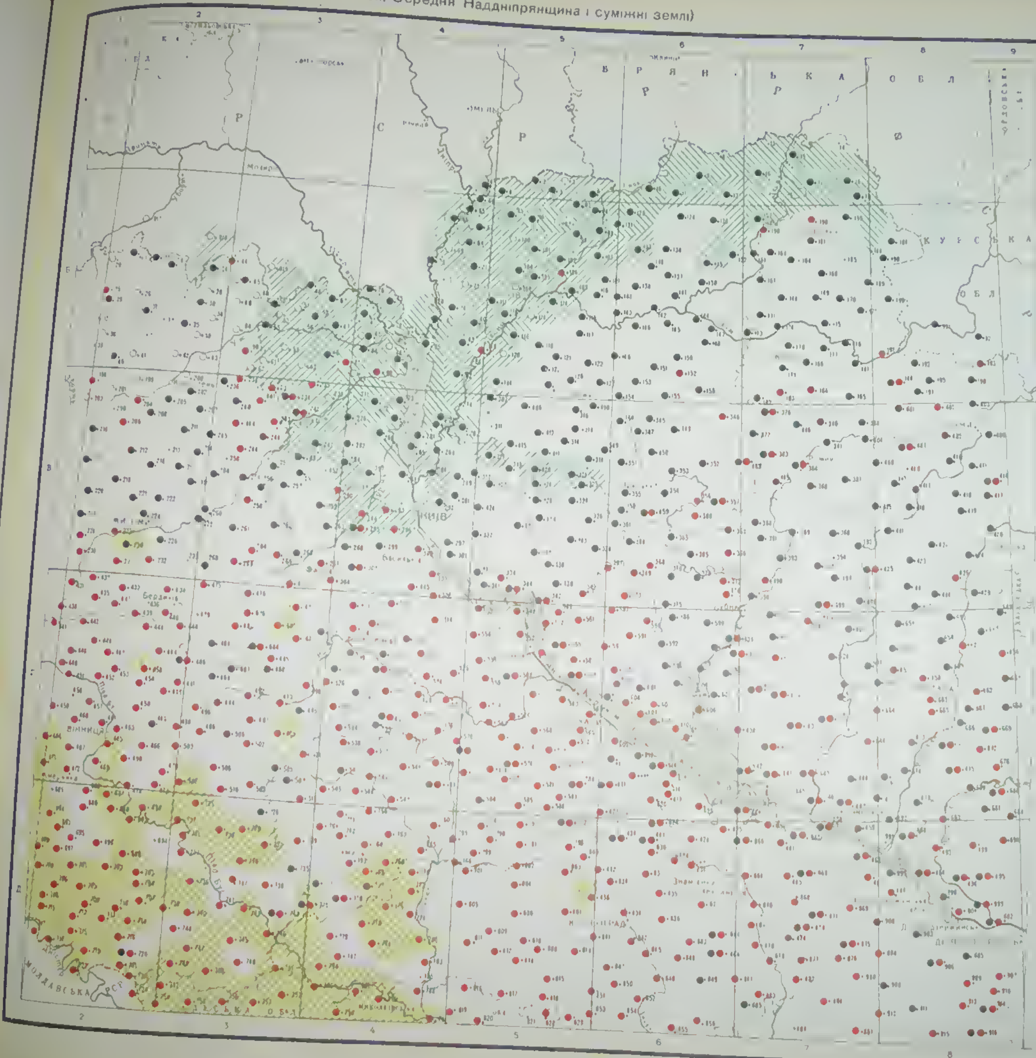
Карта № 244

...ий відмінок множини
...йного прикметника
...новою на губний
(БАТЬКОВІ)

...овні позначення

...т'ков'[і]
...'ков'[іие]
...'ков[и]
...'ков[иие]
...'тат''[ў]

...0000

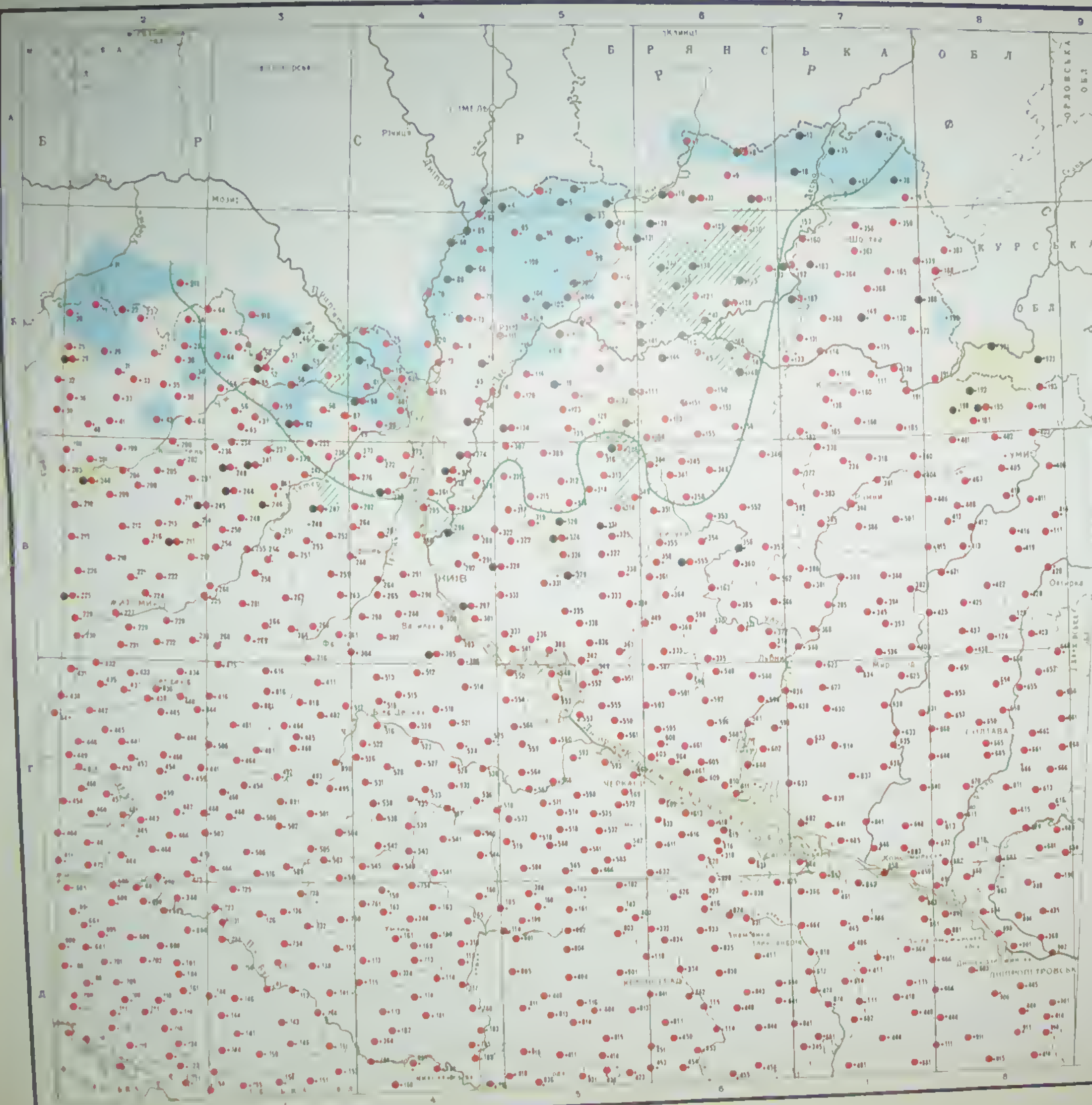

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК МНОЖИНИ
ПРИСВІЙНОГО ПРИКМЕТНИКА
З ОСНОВОЮ НА ЗУБНИЙ
(МАТЕРИНІ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -і ˈматерин'[і]
- -и' ˈматерин[и]
- -ийе. ˈматерин[ийе]
- форми від [ˈмач·ин]
- форми від [ˈматкин]
- форми від [ˈмамин]

МАСШТАБ 1:2000000

ВИЩИЙ СТУПІНЬ ПРИКМЕТНИКІВ І ПРИСЛІВНИКІВ НА -Ш- (<- JЬS-)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) -ч-: 'виш[ч]иі, б'лиж[ч]иі ('виш[ч]е, б'лиж[ч]е)
- ● (dark) -ш-: 'виш[ш]и(і), б'лиж[ш]и(і) ('виш[ш]е, б'лиж[ш]е)
- (hatched) одзвінчення кореневого [ш]: 'ви[ж]ши(і), 'ви[ж]чи(і)
- (line) послідовне збереження дзвінкості приголосних перед глухими б'ли[ж]че, до'ро[ж]че, со'ло[д]ки(і)
- (yellow) суфіксальний [к] перед -ш-: 'ви[к]ши(і), б'ли[к]ши(і)
- (blue) [б'лиже(і)], [б'лижчеі]

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

…СТУПІНЬ ПРИКМЕТНИКІВ І
…НИКІВ НА -Ш- (<-JЬS-)

…ОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

…ш[ч]иі, б'лиж[ч]иі
…ш[ч]е, б'лиж[ч]е)

…[ш]и(і), б'лиж[ш]и(і)
…[ш]е, б'лиж[ш]е)

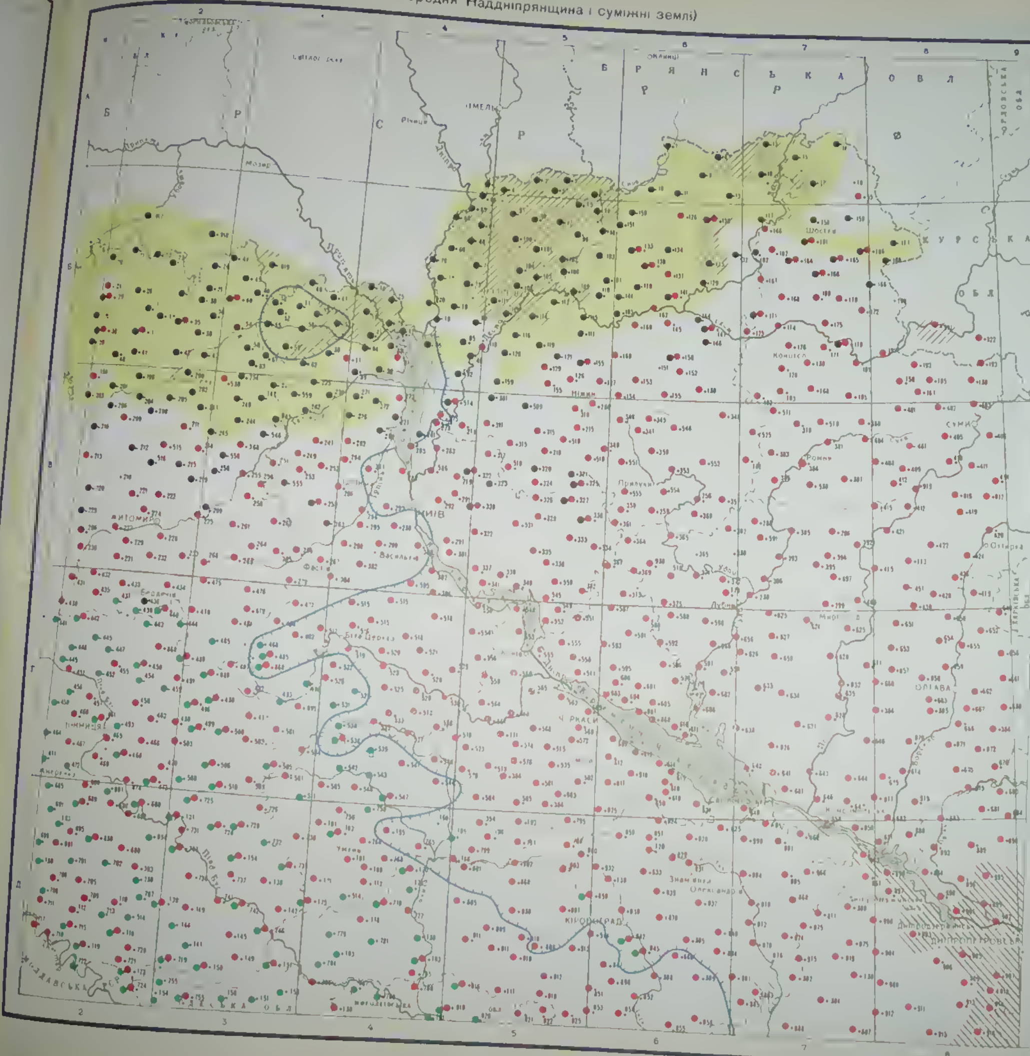
… кореневого [ш],
…]ши(і), 'ви[ж]чи(і)

…береження дзвінкості
… перед глухими: б'ли[ж]че,
…со'ло[д]ки(і)

… [к] перед -ш-:
…б'ли[к]ши(і)

…б'лижчеі]

…000

ВИЩИЙ СТУПІНЬ ПРИКМЕТНИКІВ І ПРИСЛІВНИКІВ НА -ІШ- (<-ĖJЬS-)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (червоний кружок) -іш-: б'і'л'[іш]иі, доб'р'[іш]иі
- (зелений кружок) -ішч-: б'і'л'[ішч]иі, доб'р'[ішч]иі
- (чорний кружок) -іїш- (-ẹіш-, -еіш-) б'і'л'[еіш]и(і), доб'р'[іїш]и(і), б'і'л'[ẹі]ши(і)
- (штрихування) [доу'ж'іши], [широ'ч'іши], [доу'ж'ẹіши], [широч'ẹіши]
- (штрихування) [доу'г'іши], [широ'к'іши]
- (лінія) переважно [здоро'в'іши(і)], [здоро'в'іїши(і)], [здоро'в'ẹіши(і)]
- (жовта заливка) [ẹ], [е]: бе'л'[ẹ]іши, здоро'в'[е]іши, доб'р'[е]іши

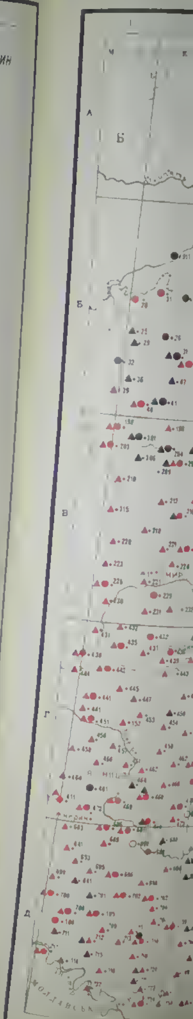
МАСШТАБ 1: 2 000 000

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ЧИСЛІВНИКА *ОДИН*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [оˈдин]
- [оˈд'ін]
- [оˈден]
- [гоˈдин], [гоˈден]
- [йіˈдин], [йіˈден]
- [иеˈдин], [йеˈден]
- [аˈдин], [аˈдін]

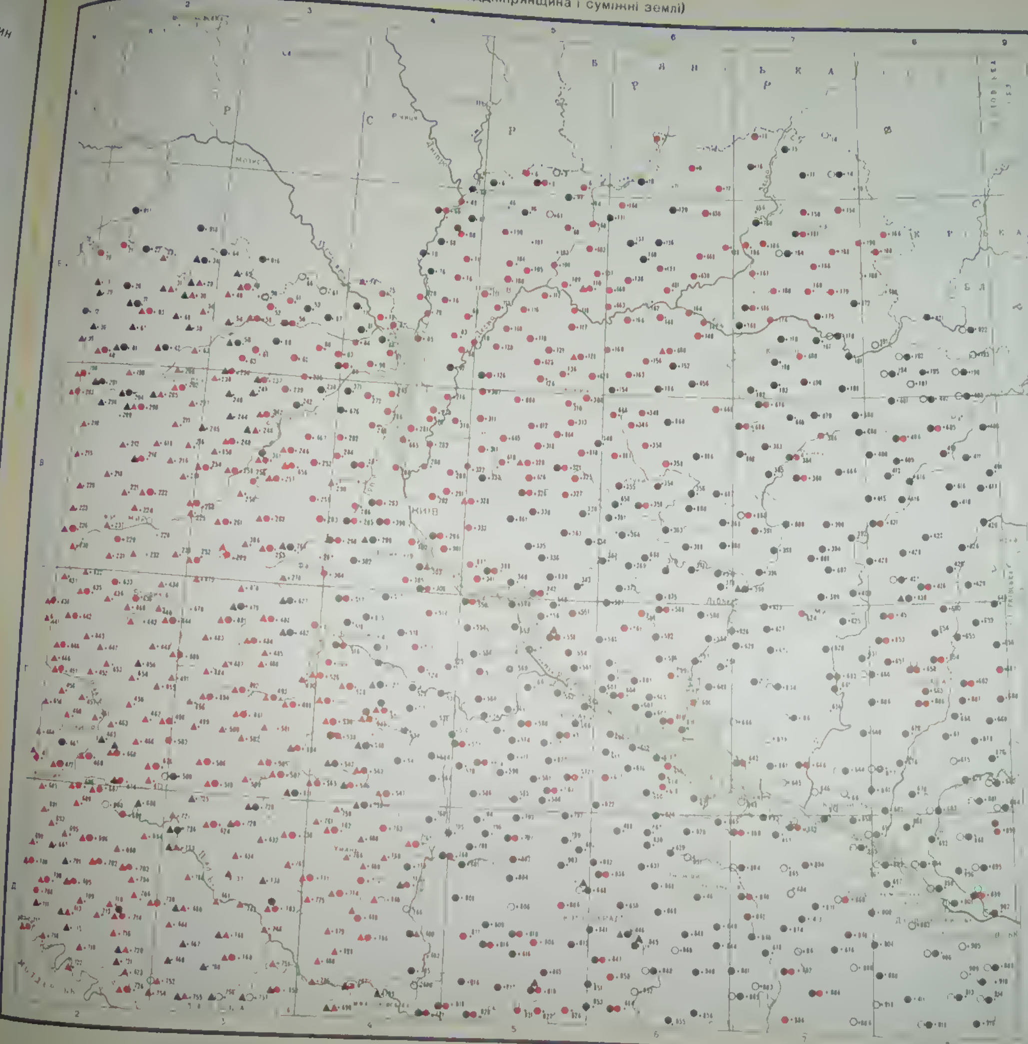
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

...ДМІНОК ЧИСЛІВНИКА ОДИН

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

...о'ден]
...ден]
...ден]

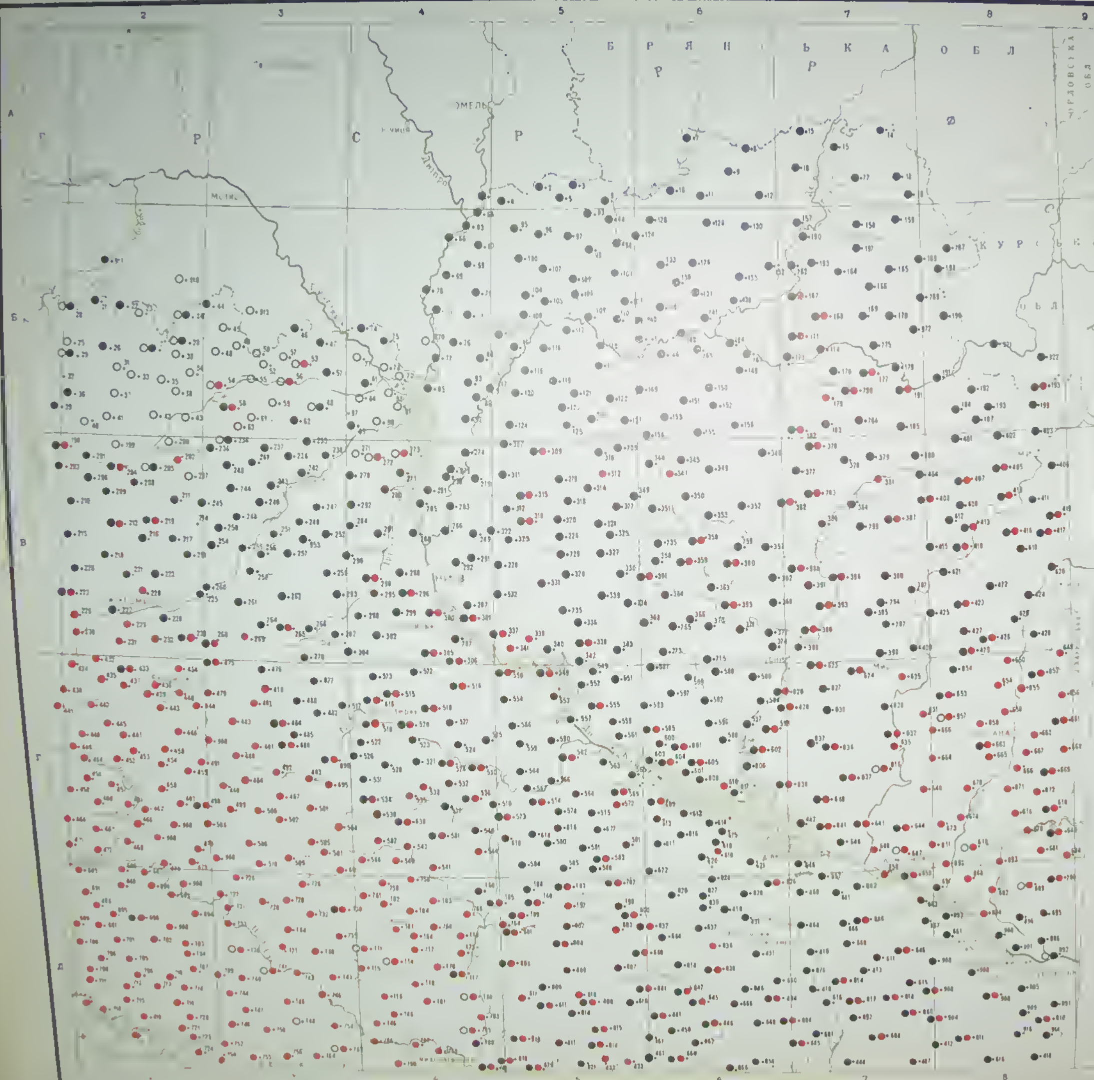

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ЧИСЛІВНИКА
ЧОТИРИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -и чоˈтир[и] [чеˈтири], [чиˈтири]
- ▲ [шˈтири]
- ● -і. чоˈтир'[і]
- ○ [чеˈтир'і], [чиˈтир'і]
- ▲ [шˈтир'і]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ІНФІНІТИВ ДІЄСЛІВ З ОСНОВОЮ НА ГОЛОСНИЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ти: си́д'і[ти], хо́ди[ти]
- -т': си́д'і[т'], хо́ди[т']
- -т: си́д'і[т], хо́ди[т]

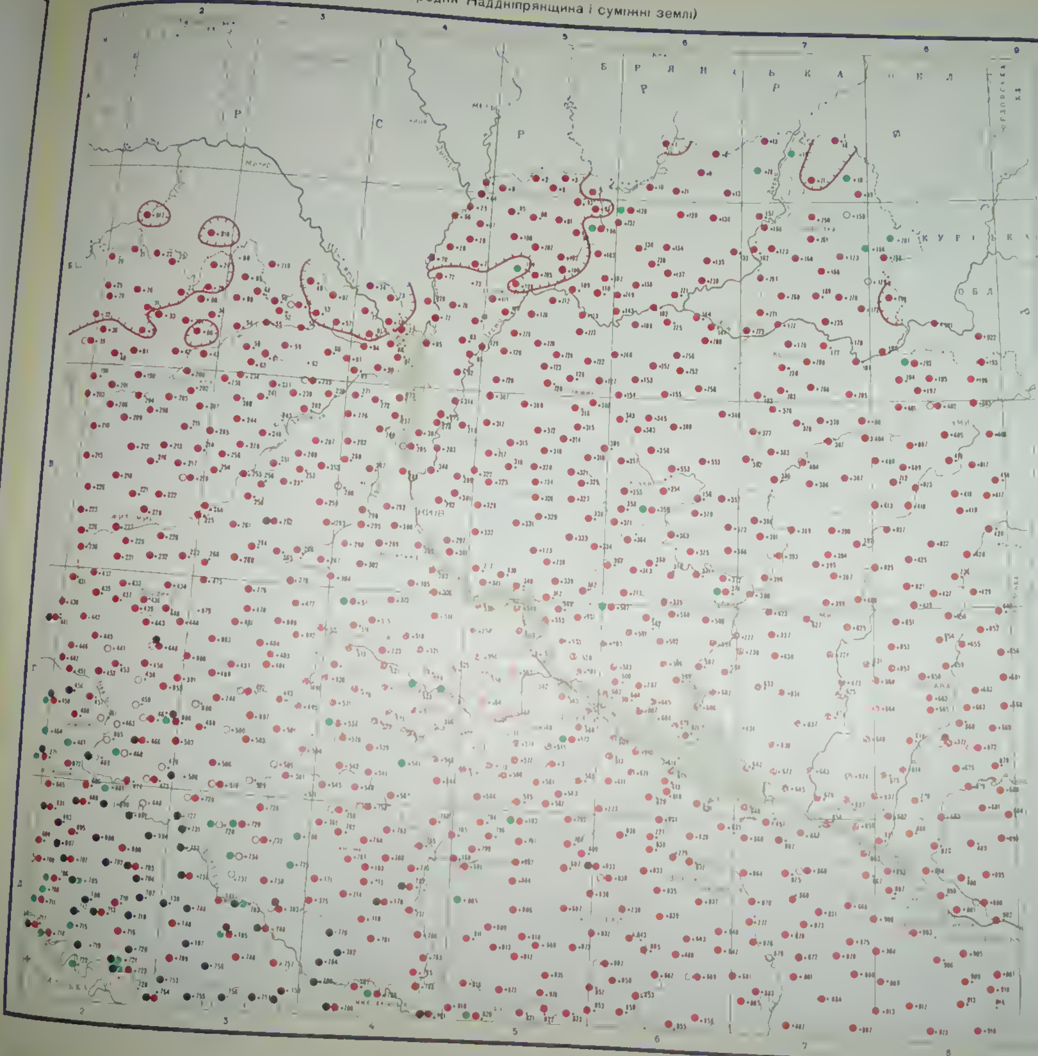
МАСШТАБ 1:2 000 000

В ДІЄСЛІВ З ОСНОВОЮ
НА ГОЛОСНИЙ

ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[ти], хо'ди[ти]
'т'], хо'ди[т']
т], хо'ди[т]

000

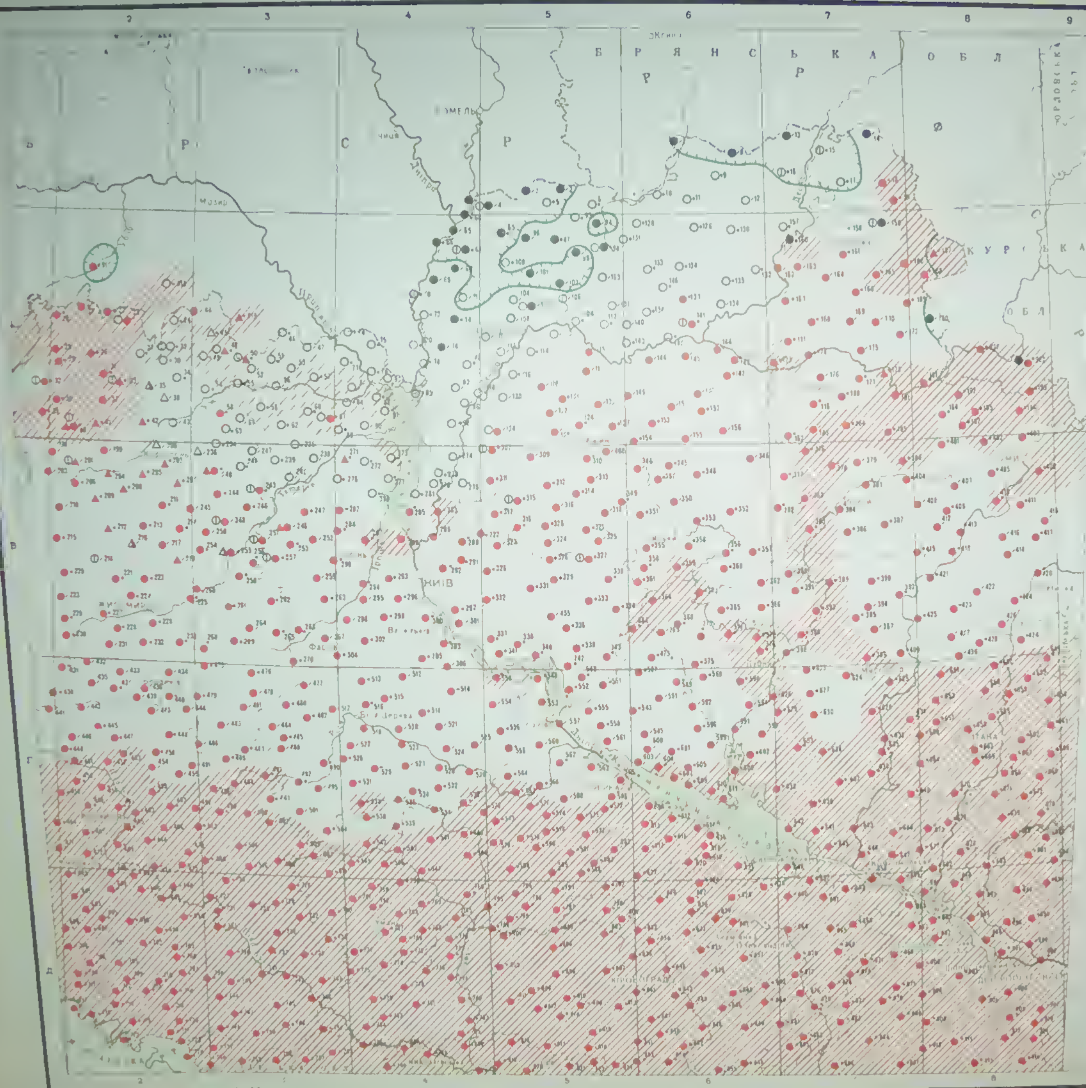

ІНФІНІТИВ ДІЄСЛОВА *РЕВТИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ти ре"ў['ти]
- -т'і: 'реў['т'і]
- -сти: ре(и)ў[с'ти]
- -іти. ре(и)'в'[іти]
- -ати: 'ре(и)'в[ати]

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВИРІВНЮВАННЯ ОСНОВ КРАЙНІХ ЧЛЕНІВ ДІЄСЛІВНИХ ПАРАДИГМ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Основи на -б-, -п-, -в- (-v-)

● I—VI -vл'- — -v'- (-vj-) - -vл'-
л'у[бˈл']у – ˈл'у[бл']ат'

▲ VI→I -v'- (-vj-)→ -vл'- – -vj-
л'у[бˈй]у – ˈл'у[бй]ат'

● I:VI -vл'- : -v'-
л'у[бˈл']у : ˈл'у[б']ат'^(') (ˈл'у[б']ет'^('))

○ I:VI -vл'- : -v-
л'у[бˈл']у : ˈл'у[б]ет'^(')

Φ I:VI -vл'- : -vj-
л'у[бˈл']у : ˈл'у[бй]ат'^(') (ˈл'у[бй]ет'^('))

△ I(—VI):VI -vj- (— -vл'-) : -v-
л'у[бˈй]у : ˈл'у[б]ет'^(')

▲ I(—VI):VI(—I)
-vj- (— -vл'-) : -vл'- (← -v'-, -vj-)
л'у[бˈj]у : ˈл'у[бл']ат'^(')

Основи на -д-, -т-, -з-, -с'- (-t-)

VI—I t'—š-t'
ˈхо[д']у, ˈно[с']у - ˈхо[д']ат'^('), ˈно[с']ат'^(')

VI—I t (<t')—š-t'
хоˈ[д']у, ноˈ[с']у - ˈхо[д]ет'^('), ˈно[с]ет'^(')

збереження основ на -г-, -к- у крайніх членах парадигми
запˈа[г]у - пе[к]ут', стˈере[г]ут'

МАСШТАБ 1:2 000 000

…НЯ ОСНОВ КРАЙНІХ ЧЛЕНІВ
…ПАРАДИГМ ТЕПЕРІШНЬОГО
ЧАСУ

…ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

б-, п-, в- (-v-)
…- - - -v'-(-vj-)- -vл'-
'л'у[бл']ат'
(-vj-)— -vл'- - -vj-
'л'у[бй]ат'
… -v'-
…'у[б']ат'" ('л'у[б']ет'")
-v-
…у[б]ет'"
: -vj-
…[бй]ат'" ('л'у[бй]ет'")
- (— -vл'-): -v-
…б]ет'"
-vл'- (— -v'-, -vj-)
…л']ат'"
-т-, -з-, -с'- (-t-)
… 'хо[д']ат'", 'но[с']ат'"
-t'
… 'хо[д]ет'", 'но[с]ет'"
на -г-, -к- у крайніх
…]ут', ст'ере[г]ут'
…000

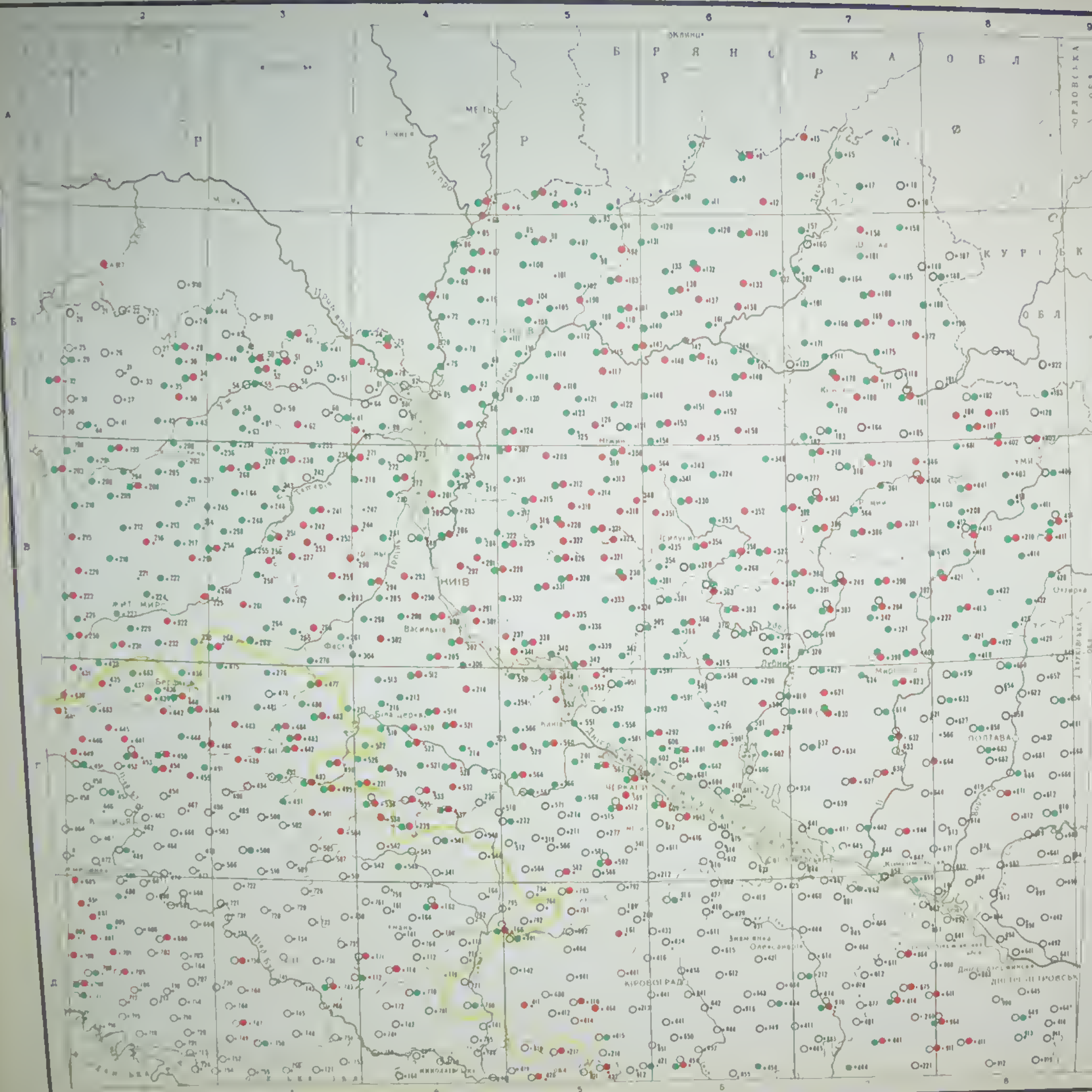
КРАЙНІ ЧЛЕНИ ПАРАДИГМИ ДІЄСЛІВ ІІ ДІЄВІДМІНИ З ОСНОВОЮ НА [М] (*ЛОМЛЮ–ЛОМЛЯТЬ*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [мл']-ат'. 'ло[мл']ат'
- ● [ми]-ат': 'ло[ми]ат'
- ○ [мн']-ат'. 'ло[мн']ат'
- △ [м"]-ат' 'ло[м"]ат'
- (штрихування) [мй]-у' ло[м'й]у
- (штрихування) [мн']-у: ло[м'н']у
- (жовте) [а]. 'л[а]мн'ут', 'л[а]мл'ут'
- (лінія) -ут' 'ломл'[ут']

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 254

1-а ОСОБА ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛІВ II ДІЄВІДМІНИ З ОСНОВОЮ НА [Д]

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ǯ]-у: хо[ǯ]у, во[ǯ]у, бу[ǯ]у, си[ǯ]у
- [ǯ']-у: хо[ǯ']у, во[ǯ']у, бу[ǯ']у, си[ǯ']у
- ● [ж]-у: хо[ж]у, во[ж]у, бу[ж]у, си[ж]у
- [ж']-у: хо[ж']у, во[ж']у, бу[ж']у, си[ж']у
- ○ [д']-у: хо[д']у, во[д']у, бу[д']у, си[д']у
- наголос: [ˈхоǯу], [ˈхожу], [ˈход'у], [ˈвоǯу], [ˈвожу], [ˈвод'у], [ˈбуǯу], [ˈбужу], [ˈбуд'у]

МАСШТАБ 1: 2 000 000

...однини теперішнього
...слів II дієвідміни
...новою на [д]

...ні позначення

...[ӡ]у. во[ӡ]у. бу[ӡ]у. си[ӡ]у
...[ӡ']у. во[ӡ']у. бу[ӡ']у. си[ӡ']у
...[ж]у. во[ж]у. бу[ж]у. си[ж]у
...[ж']у. во[ж']у. бу[ж']у.
...[ж']у

...]у. во[д']у. бу[д']у. си[д']у

...у]. [ˈхожу]. [ˈходʼу]. [ˈвоӡу].
...у]. [ˈводʼу]. [ˈбуӡу].
...у]. [ˈбудʼу]

...000

1-а особа однини теперішнього часу дієслів II дієвідміни з основою на [с]

Умовні позначення

- ● [ш] - у: но[ш]у, ко[ш]у, про[ш]у
- ○ [с'] - у: но[с']у, ко[с']у, про[с']у
- (штрихування) наголос: [ˈношу], [ˈносʼу], [ˈкошу], [ˈкосʼу], [пˈрошу], [пˈросʼу]

Масштаб 1:2 000 000

Карта № 256

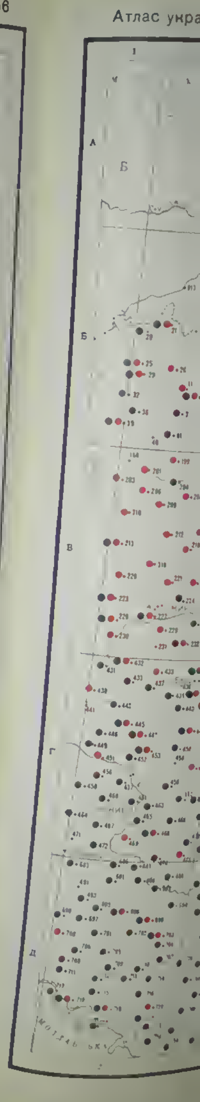
1-а ОСОБА ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛОВА *ЛИТИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [л':у]
- ● [ˈл':айу]
- ● [ˈлийу]
- (штриховка) [л'йу]
- (жовте поле) [л']: [л']у, ˈ[л']айу
- (блакитне поле) [і]ˈл':у, [і]л'йу

БРЯНСЬКА ОБЛ.

МАСШТАБ 1:2000000

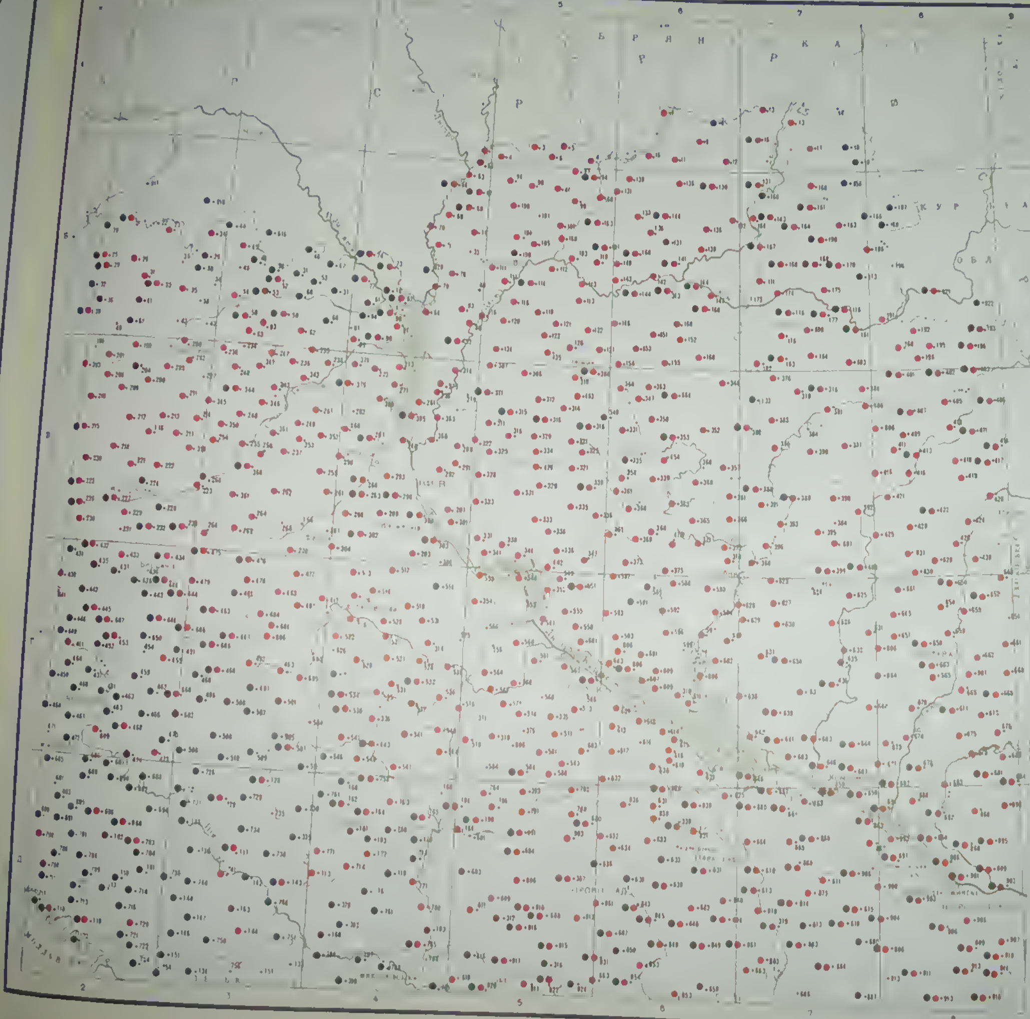

…ини теперішнього часу
…слова *лити*

…позначення

…]айу

…000

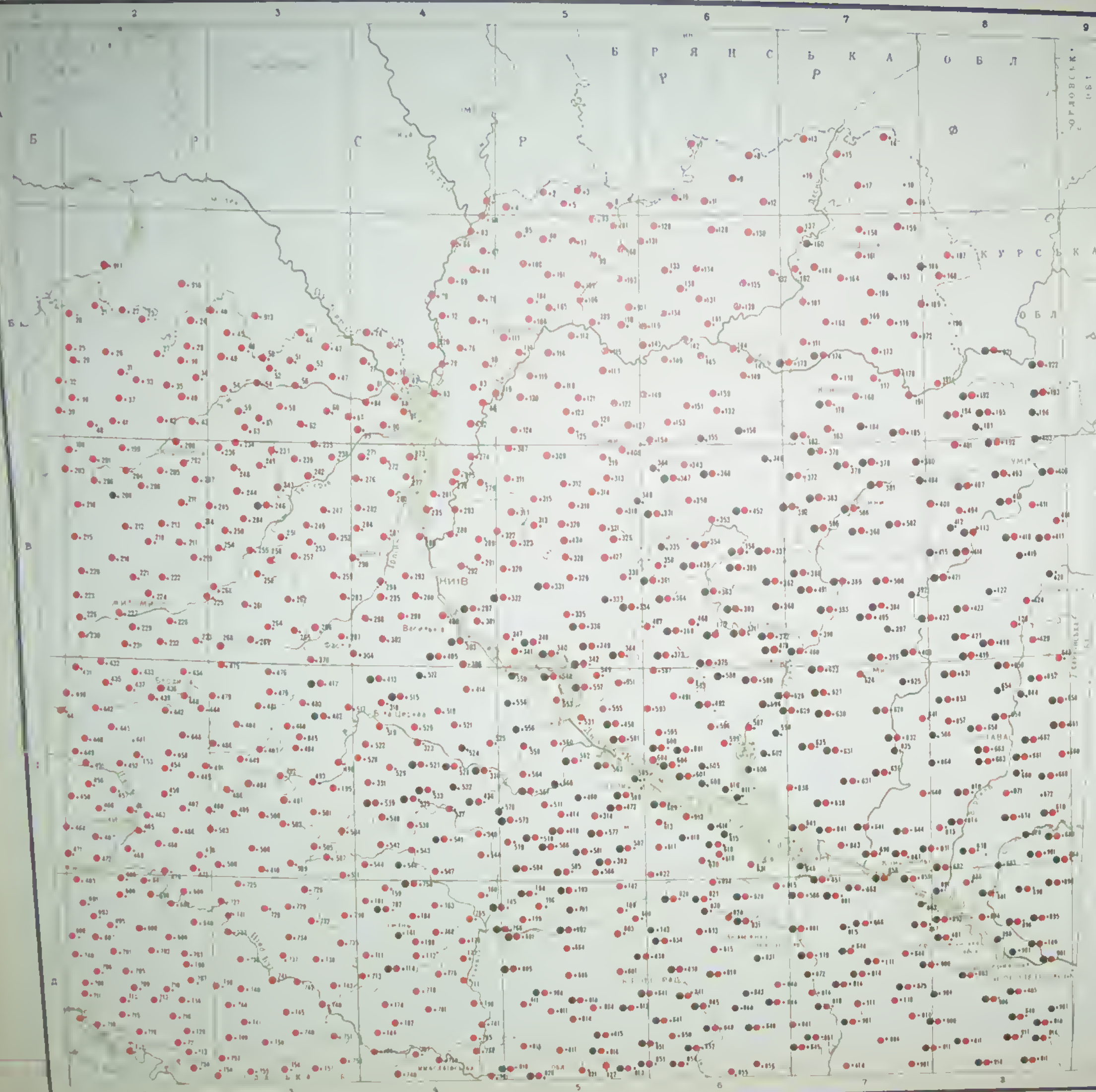
1-а і 2-а особи однини теперішнього часу дієслова *дути*

Умовні позначення

- ● (червоний) [дму], [дмеш]
- ● (чорний) [ˈдуйу], [ˈдуйеш]

Масштаб 1 : 2000000

Карта № 258

3-я ОСОБА ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛІВ І ДІЄВІДМІНИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -е: з'най[е], 'думай[е], с'лухай[е], г'рай[е], пи'тай[е]
- ● [зна], ['дума], [с'лýха], [гра], [пи'та]

МАСШТАБ 1:2000000

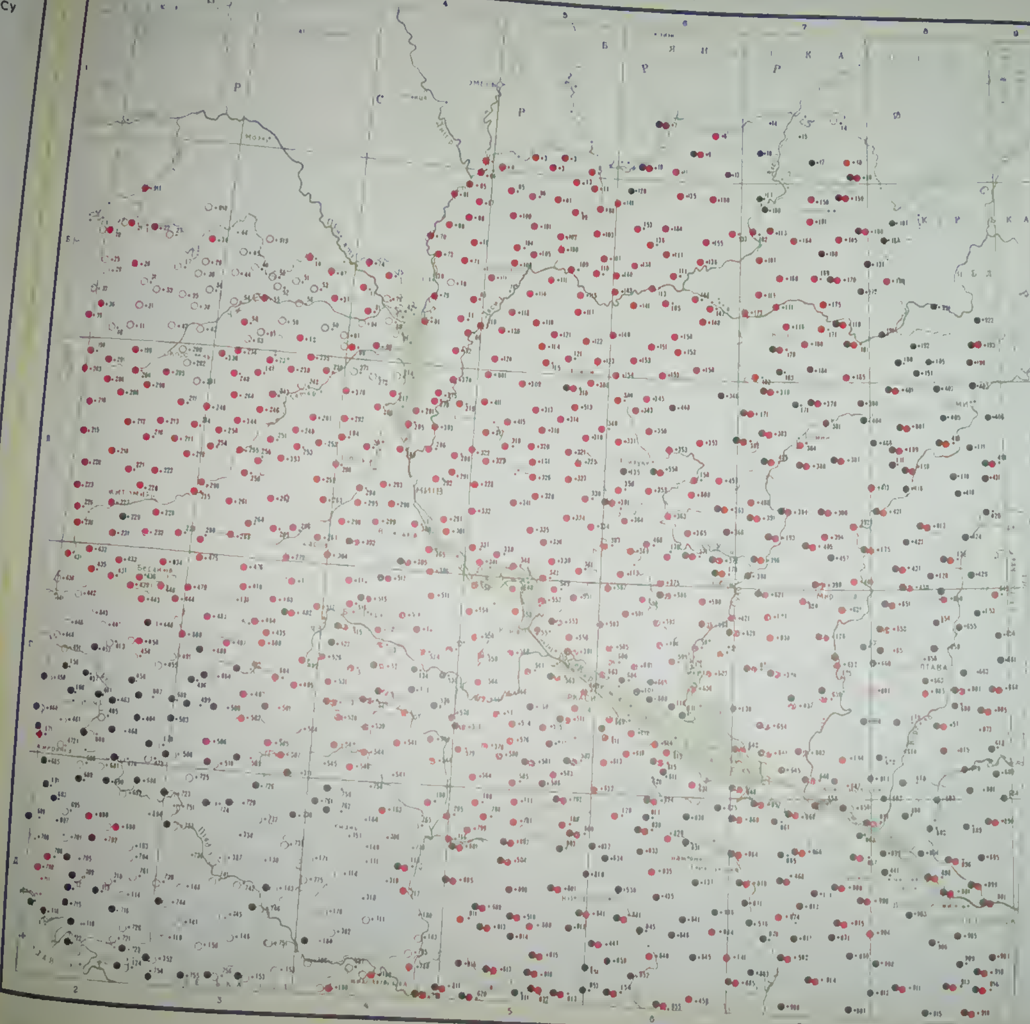
...нини теперішнього часу
...лів I дієвідміни

...вні позначення

...е], ˈдумай[е], cˈлухай[е],
...], пиˈтай[е]

...ма], [cˈлуха], [гра], [пиˈта]

...000

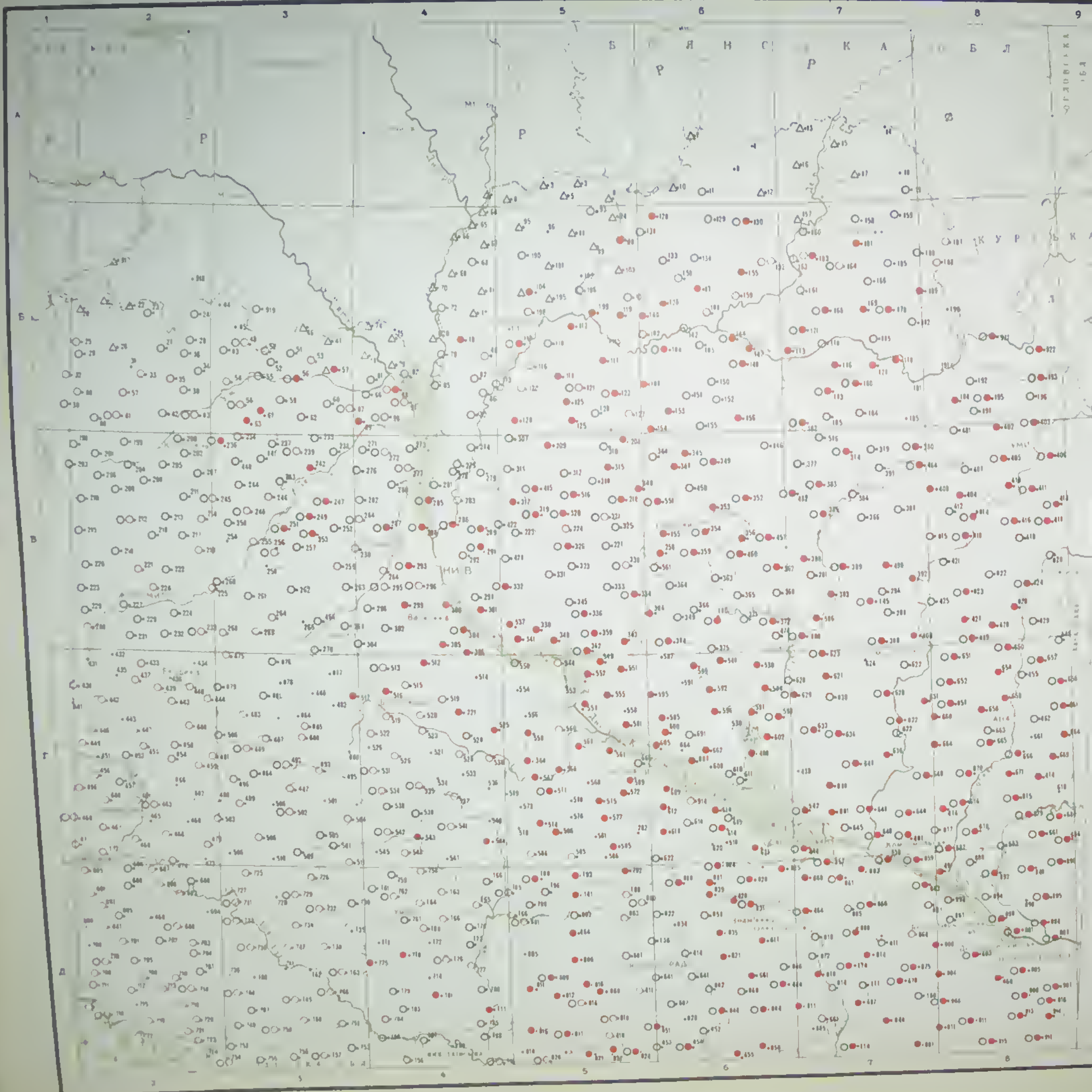

3-я ОСОБА ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛІВ II ДІЄВІДМІНИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ит': ˈход[ит'], ˈнос[ит'], пˈрос[ит'], ˈвоз[ит'], ˈбач[ит']
- -ит: ˈход[ит], ˈнос[ит], пˈрос[ит], ˈвоз[ит], ˈбач[ит]
- ● -е: ˈход[е], ˈнос[е], пˈрос[е], ˈвоз[е], ˈбач[е]

МАСШТАБ 1:2 000 000

1-а ОСОБА МНОЖИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛІВ I ДІЄВІДМІНИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● -емо: не$^{(и)}$с[е$^{(и)}$ˈмо]

[не$^{(и)}$ˈсемо]

○ -ем: не$^{(и)}$ˈс[ем]

△ -ом: неˈс[ом]

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ножини теперішнього
...слів I дієвідміни

...ні позначення

...'с[е^(и) 'мо]

...]

...г[ем]

...ом]

...000

3-я ОСОБА МНОЖИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛІВ I ТА II ДІЄВІДМІН

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

II дієвідміна

● -ат': 'ход'[ат'], 'нос'[ат'], 'лоўл'[ат', во'лоч[ат'].

-ут': 'ход'[ут'], 'нос'[ут'], 'лоўл'[ут', во'лоч[ут']...

● -ат: 'ход'[ат], 'нос'[ат], 'лоўл'[ат, во'лоч[ат]...

○ -ут: 'ход'[ут], 'нос'[ут], 'лоўл'[ут], во'лоч[ут]...

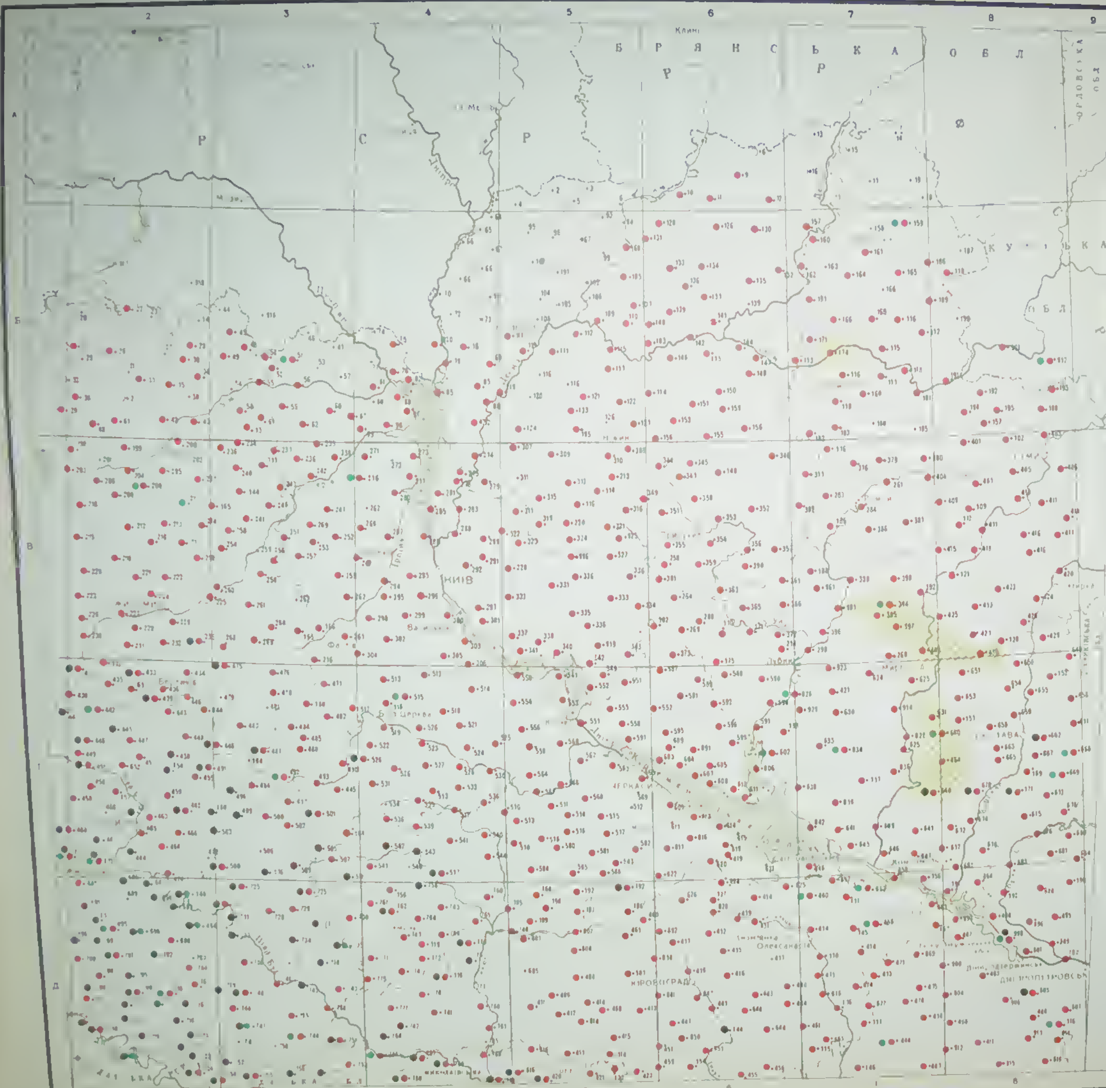
I дієвідміна

▨ -ут: сте^(и)ре^(и)'ж[ут], пе^(и)'ч[ут], ре^(и)'в[ут], 'мукай[ут].

▨ збереження [г], [к] в основі стере'[г]ут', пе'[к]ут'...

МАСШТАБ 1:200 000

Карта № 262

2-а ОСОБА ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АТЕМАТИЧНИХ ДІЄСЛІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (червона точка) [да'си], [йі'си]
  [да'с'і], [йі'с'і]
- (зелена точка) [даш], [йіш]
- (темна точка) [да'сиш], [йі'сиш]
- (жовта площа) [знаш], ['думаш]

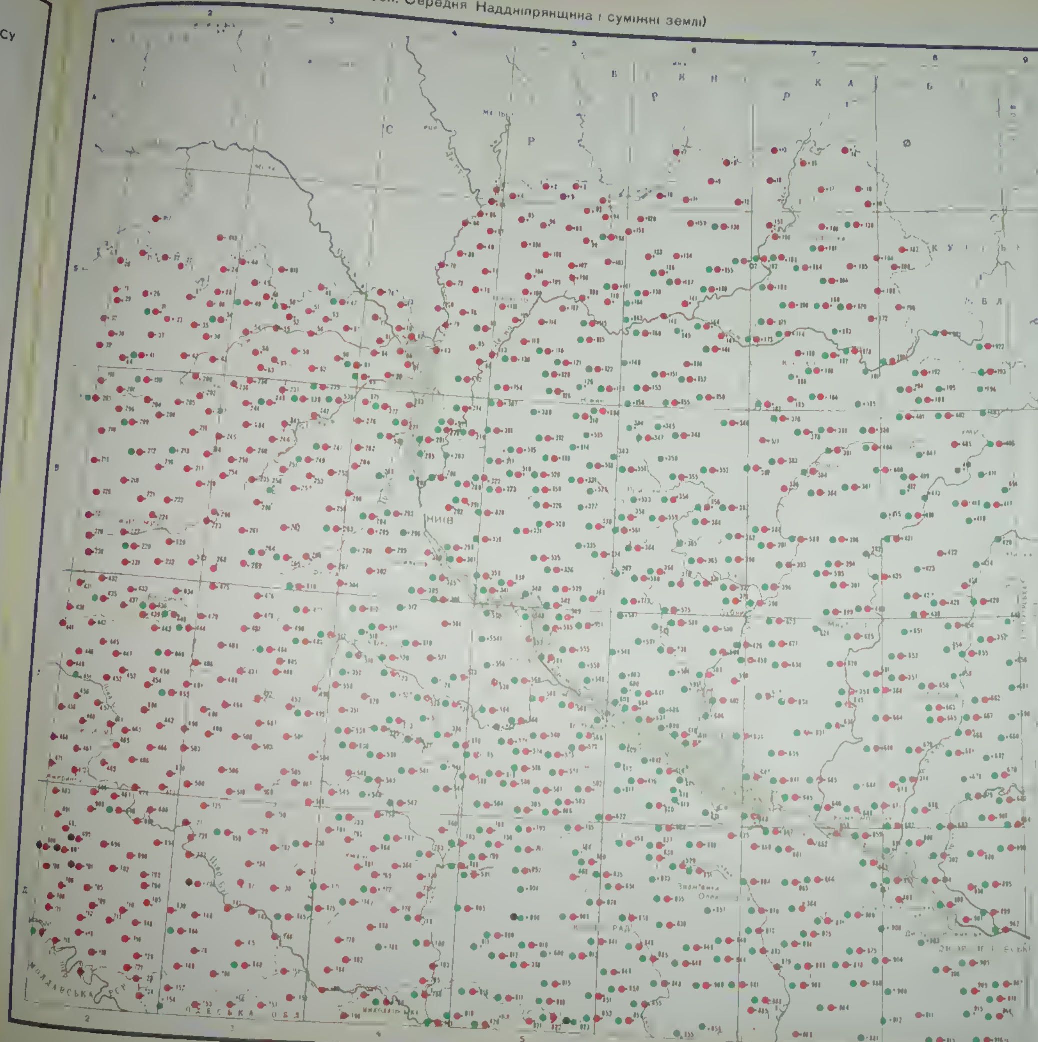
МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 262

…ДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ
…АТИЧНИХ ДІЄСЛІВ

…НІ ПОЗНАЧЕННЯ

…'си]
…с'і]
…]
…'сиш]
…аш]

1-а ОСОБА ОДНИНИ ДІЄСЛІВ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ НЕДОКОНАНОГО ВИДУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (червоний кружок) ['буду б'рати (брат')], ['буду 'бити (бит')], ['буду ко'сити (ко'сит')]
- (синьо-зелений кружок) [б'ратиму], ['битиму], [ко'ситиму]
- (темно-зелений кружок) ['буду браў], ['буду биў], ['буду ко'сиў]

МАСШТАБ 1:2000…

1-а ОСОБА МНОЖИНИ НАКАЗОВОГО СПОСОБУ ДІЄСЛІВ II ДІЄВІДМІНИ (*ХОДІМО*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● -імо: хо'д'[імо]

▲ -ім: хо'д'[ім]

▲ -ом: хо'д'[ом]

—— дійсний спосіб у значенні наказового. [бе'ром], [не'сом]

МАСШТАБ 1: 2000000

…ЖИНИ НАКАЗОВОГО СПО-
… ДІСВІДМІНИ (ХОДІМО)

…НІ ПОЗНАЧЕННЯ

…імо]

…м]

…м]

… у значенні наказового:
…'сом]

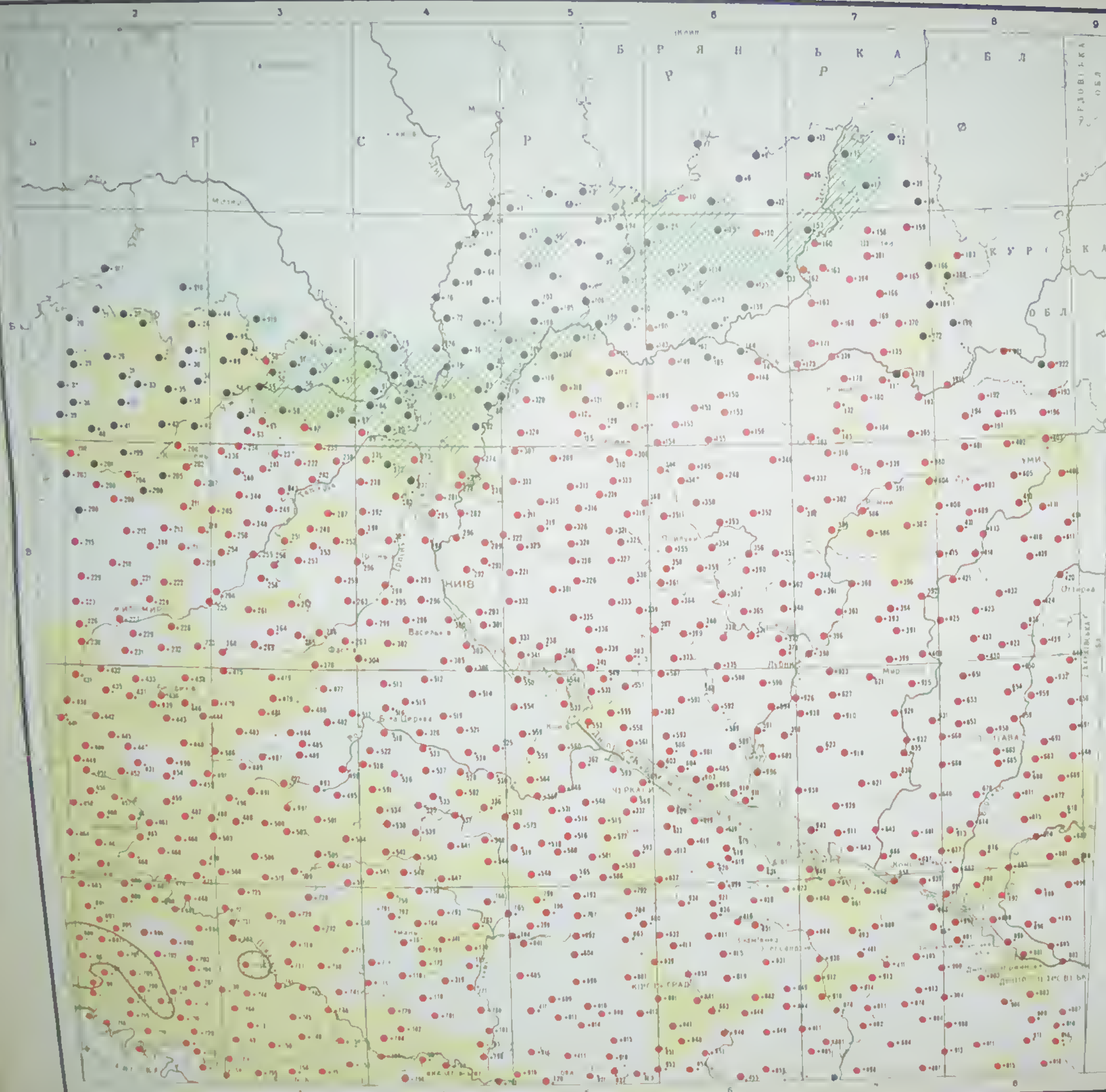
АФІКС СЯ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -с'а: по'радиў[с'а], одру'жиў[с'а], с'тало[с'а], уда'виў[с'а]
- -са: по'радиу[са], одру'жиў[са], с'тало[са], уда'виў[са]
- [е]: с'тало[сᵚе], уда'виў[сᵚе]
- переважно -с'(-с) незалежно від позиці по'радиў[с'(-с)] жᵊ'жуонкойу, уда'виў[с'(-с)] 'куосткойу, оже'ниў[с'(-с)] з 'йейу, ку'пали[с'(-с)] д'в'іе 'д'іеўк'і

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта № 266

АФІКС -*СЯ* ПІСЛЯ -Т- У ДІЄСЛІВНИХ ФОРМАХ 3-ої ОСОБИ ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● -ц':а: зда'йе[ц':а], пи'тайе[ц':а]
- ● -ц:а: зда'йе[ц:а], пи'тайе[ц:а]
- [e]: зда'йе[ц:е], пи'тайе[ц:е]
- -ц'а, -ца: зда'йе[ц'а], зда'йе[ца]
- структури типу: [йо'му с'а зда'йе]

...ПЯ Т У ДІЄСЛІВНИХ ФОРМАХ
...ОДНИНИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

...ОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

здаˈйе[uˈ.a], пиˈтайе[uˈ.a]
здаˈйе[u.a], пиˈтайе[u.a]
здаˈйе[u.e], пиˈтайе[u.e]
...а здаˈйе[uˈa], здаˈйе[ua]
...типу [йоˈму сˈа здаˈйе]

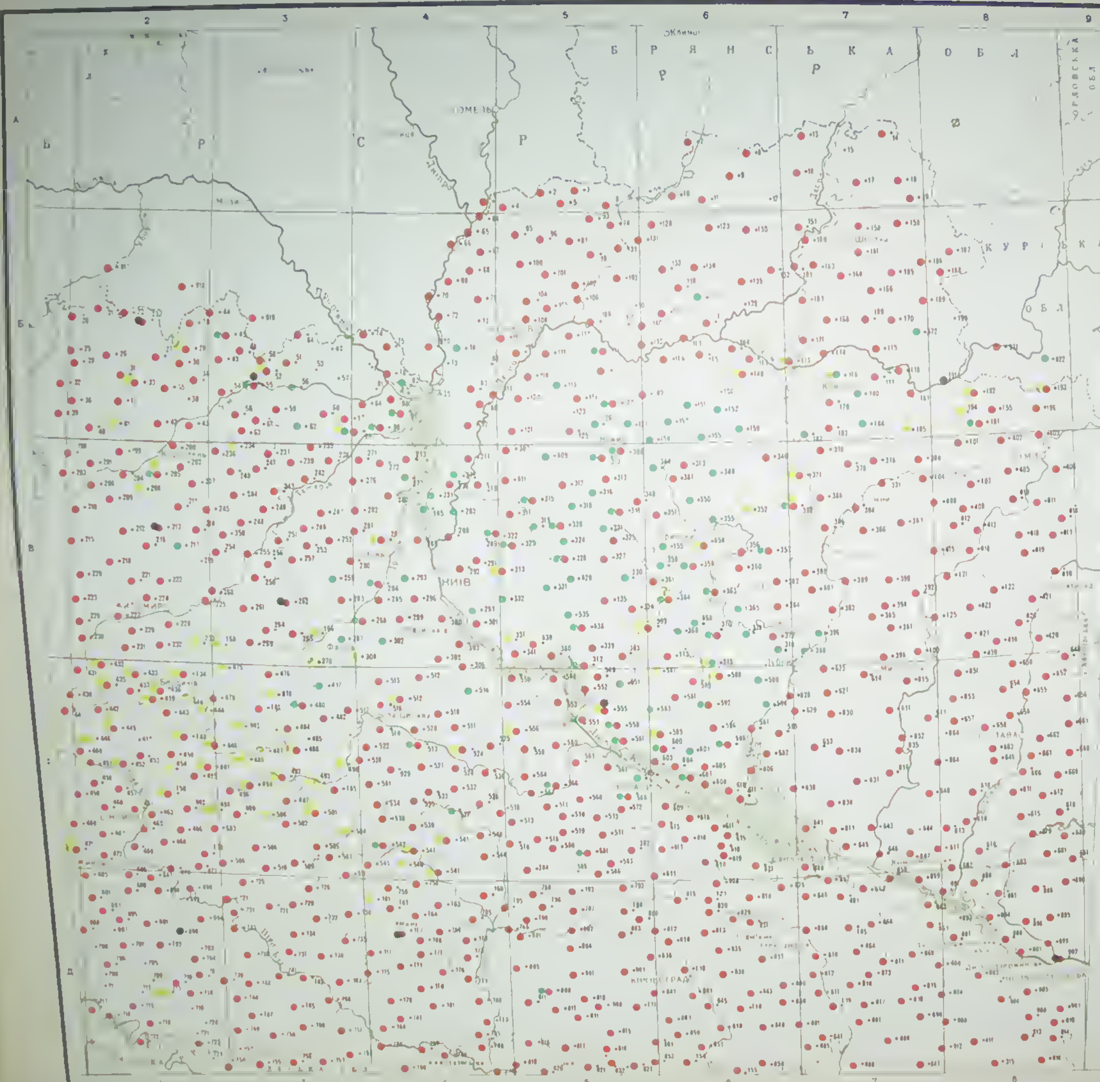

ПРИСЛІВНИК *ДОМА*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [ˈдома]
- [уˈдома]

МАСШТАБ 1:2000000

ПРИСЛІВНИК *НАВСТІЖ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ˈнаўст'іж]
- ● [наўсˈтеˈжеі]
- ● [наўсˈтеˈжен']
- ● [наўсˈтеˈжін']
- ● [наўстеˈжи]

МАСШТАБ 1:2000000

Атлас укра

Карта N 268

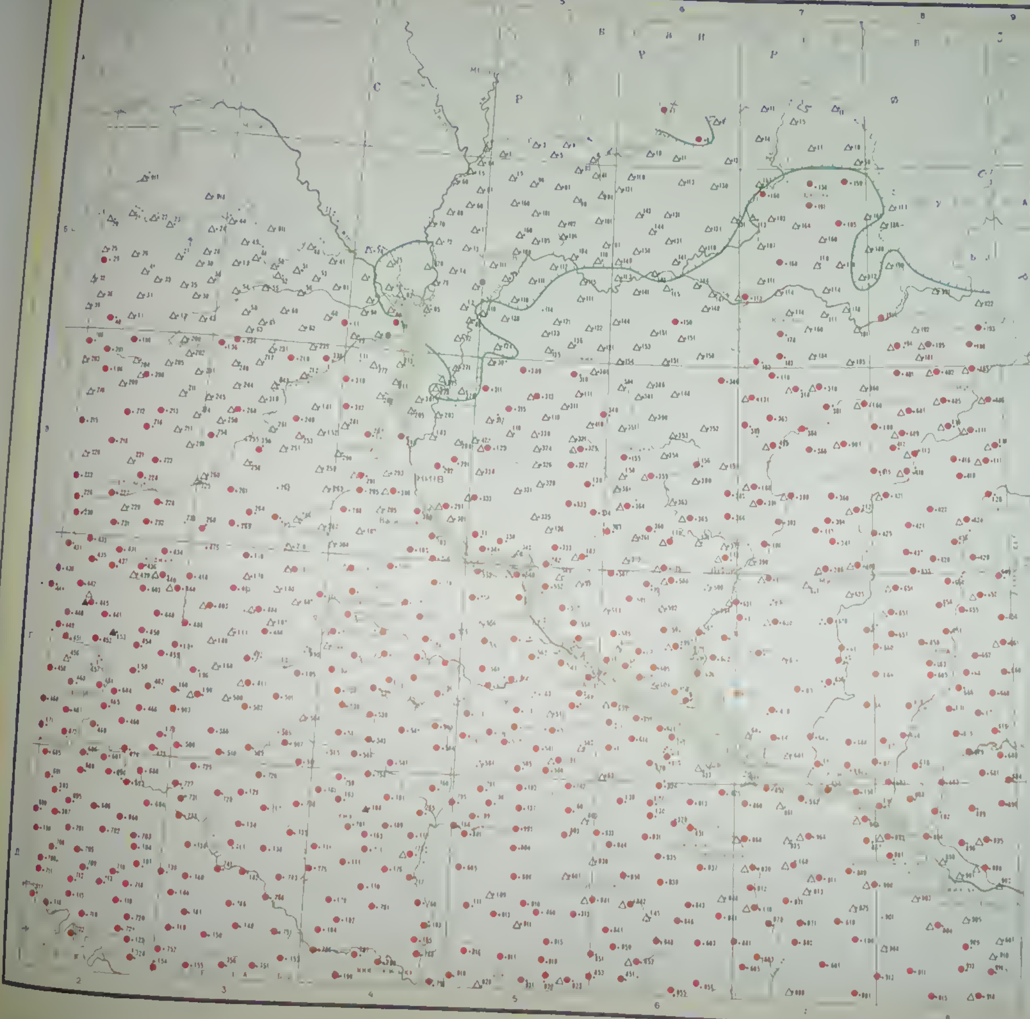
...числівник навстіж

...овні позначення

...іж]
...жет]
...жен']
...кін']
...ки]

...2000000

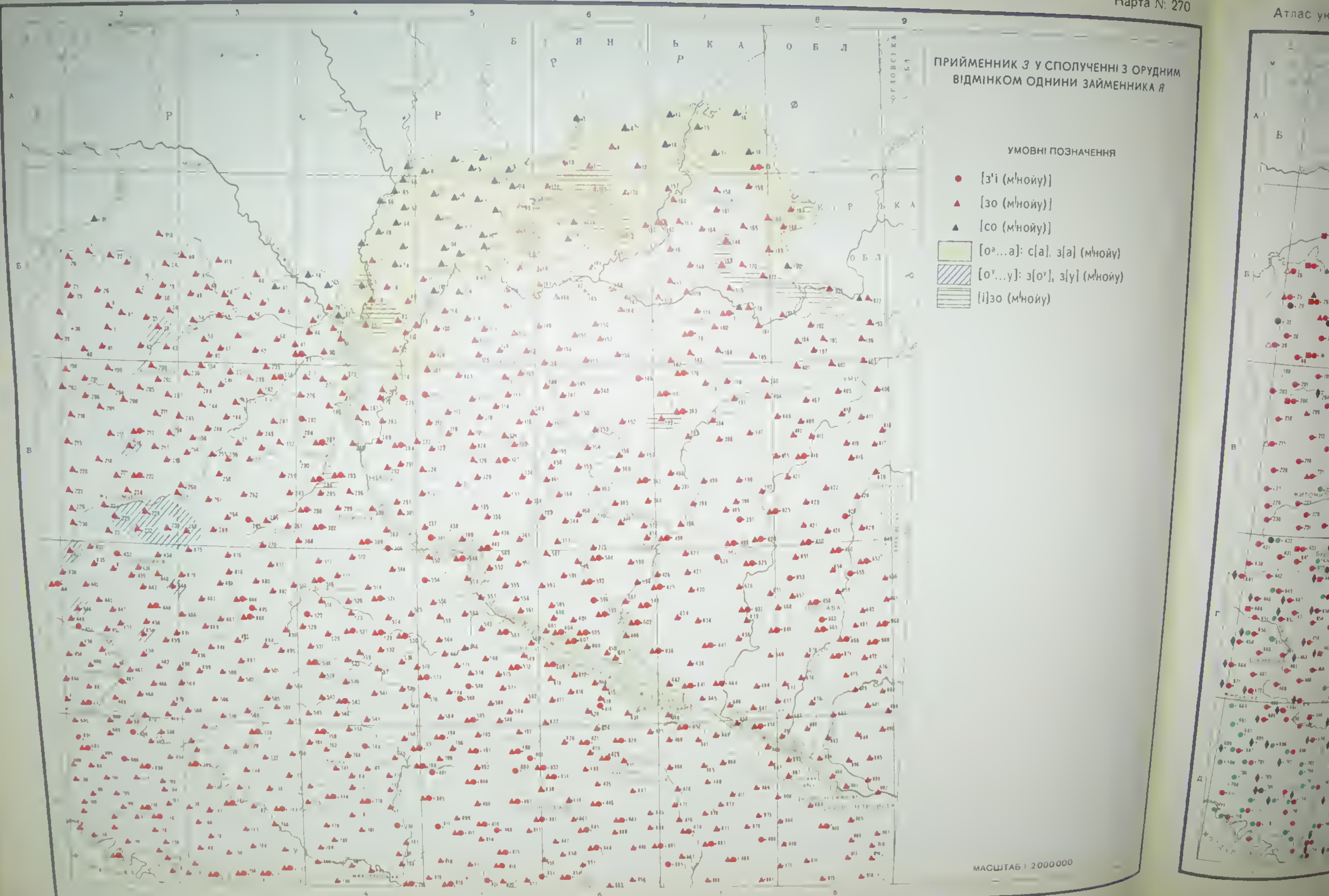
ПРИЙМЕННИК *ВІД*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [в'ід]
- ▲ [год]
- △ [од]
- ⌒ [а]д

МАСШТАБ 1:2000000

ПРИЙМЕННИК З У СПОЛУЧЕННІ З ОРУДНИМ ВІДМІНКОМ ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА Я
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[з'і (м'нойу)]
[зо (м'нойу)]
[со (м'нойу)]
[о°...а]: с[а], з[а] (м'нойу)
[о^у...у]: з[о^у], з[у] (м'нойу)
[і]зо (м'нойу)
БРЯНСЬКА ОБЛ
КУРСЬКА ОБЛ
МАСШТАБ 1:2000000

...З У СПОПУЧЕННІ З ОРУДНИМ
...ОДНИНИ ЗАЙМЕННИКА Я

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...ну)]

...ну)]

...у)]

...а] з[а] (мʹнойу)

...]. з[у] (мʹноиу)

...ну)

...000

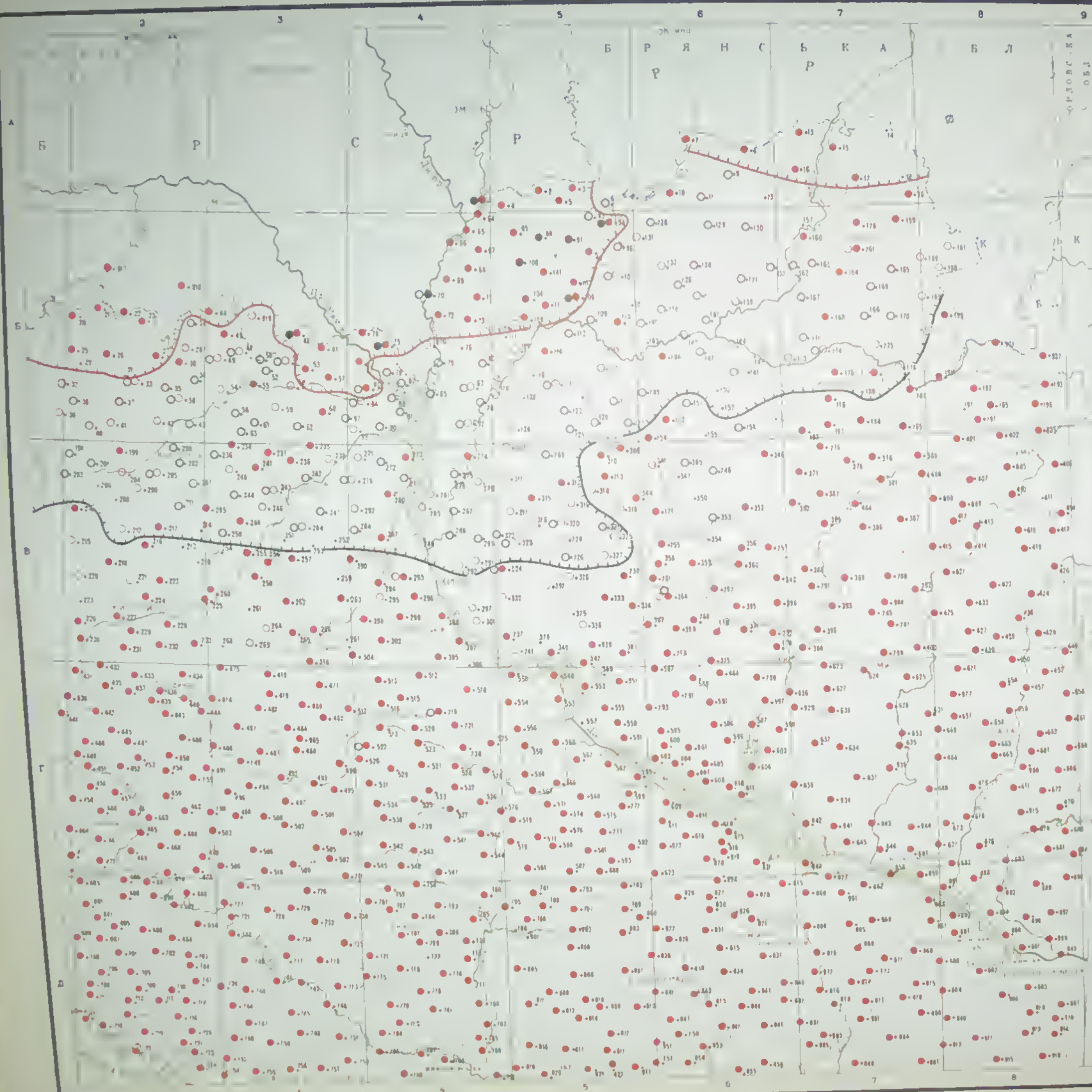

СПОПУЧНИК ...И

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● [ˈпоки]
- ▲ [ˈпокʼілʼ]
- △ [ˈпоˈкулʼ]
- ■ [поˈка]
- ● [ˈдоки]
- ▲ [ˈдокʼілʼ]
- ● [ˈзаки]
- ▲ [ˈзакʼілʼ]
- ♦ [ˈзаким]

МАСШТАБ ...

ЗАПЕРЕЧНА ЧАСТКА *НІ-* В ЗАЙМЕННИКАХ І ПРИСЛІВНИКАХ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● н'і-: [н'і]ˈйакиі, [н'і]ˈколи
- ◌ ни-: [ни]ˈйаки(і), [ни]ˈколи
- ● н'е-: [н'е]ˈйаки(і), [н'е]ˈколи
- ○ не-: [не]ˈйаки(і), [не]ˈколи
- [т'], [д'], [н'], [с'], [з'] перед давнім и(і): ˈ[н']іва, ˈ[т']іхо, ˈ[с']ін'і(і)
- [е] (<ѐ) у ненаголошеній позиції: деˈди, меˈшок

МАСШТАБ 1:2000000

ЧАСТКА *НІ* В ЗАЙМЕННИКАХ І ПРИСЛІВНИКАХ

...ОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...і]иакиі, [н'і]коли

...]иаки(і), [ни]коли

...]иаки(і), [н'е]коли

...]иаки(і), [не]коли

...[н'], [с'], [з'] перед давнім ...а, [т']іхо, [с']н'і(і)

...ненаголошеній позиції. ...ок

...0000

ЧАСТКИ *ХАЙ, НЕХАЙ НАЙ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- [хаі], [не^и хаі]
- [наі]

МАСШТАБ 1:2 000 00...

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ *ДВІ РУКИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (червоний) $Num_n \cdot S_n$: [дв'і ру'ки]
- (зелений) $Num_n \cdot S_n$: [дв'і ру'ц'і]
- (чорний) $Num_n \cdot S_g$: [д'войе рук]

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

…СПОЛУЧЕННЯ *ДВІ РУКИ*

…ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[дв'і ру'ки]

[дв'і ру'ц'і]

д'войе рук]

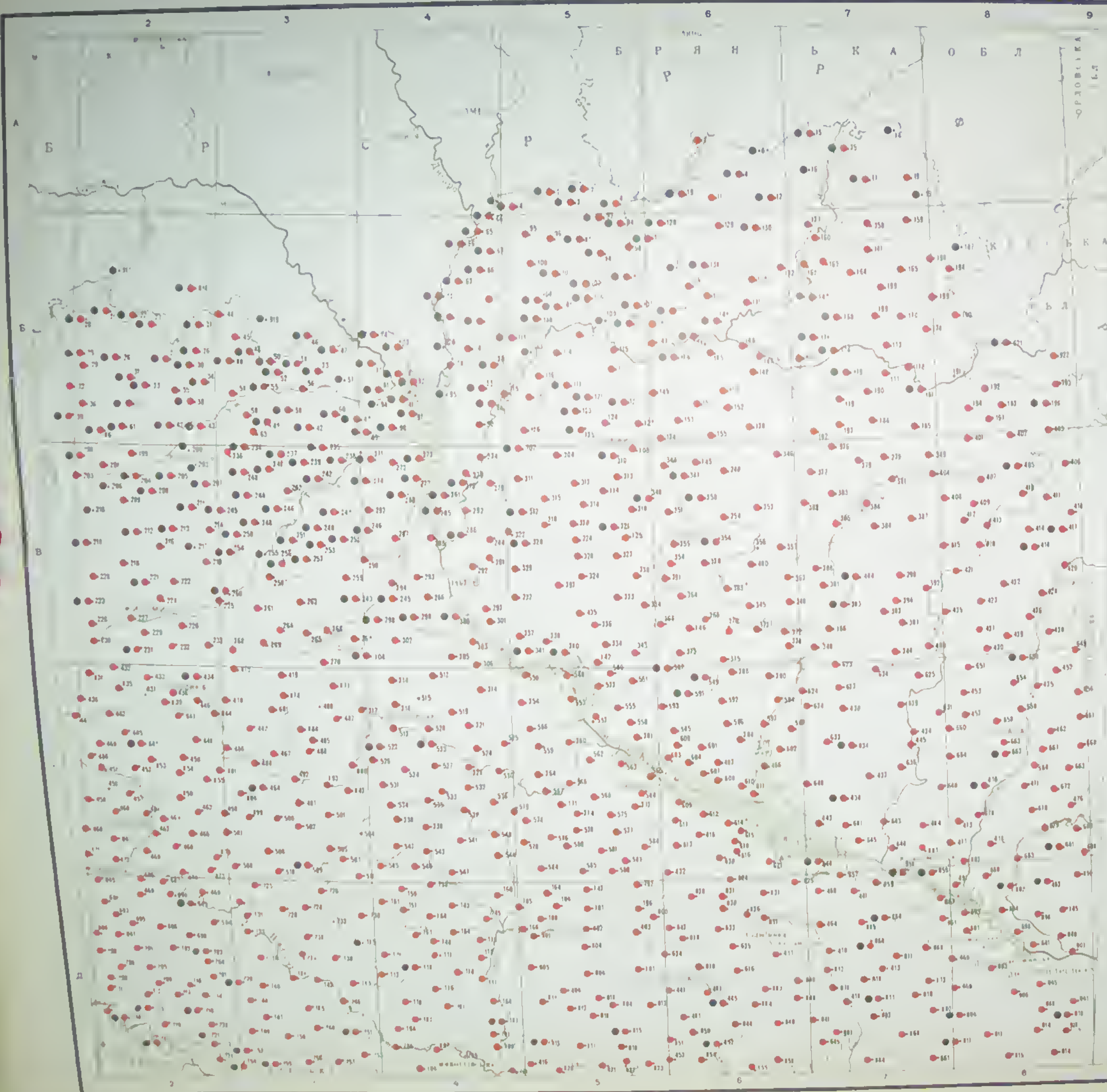
…00 000

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ *ДВА ВІДРА*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- $Num_n \cdot S_n$: [два в'ід'ра]
- $Num_n \cdot S_n$: [два вед'ри]
- $Num_n \cdot S_n$: [дв'і в'ід'р'і]
- $Num_n \cdot S_g$: [д'войе 'в'ідер]

МАСШТАБ 1:2 000 000

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ТИПУ *ВИДНО ХАТУ* *ЧУТИ ПІСНЮ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

● за $S_{in} \cdot pS_a$. [за гоˡройу ˡвидно ˡхату].
з $S_g \cdot S_a \cdot V_i$: [зˢ саˡдочка ˡпіс′н′у ˡчути].
$Prn \cdot S_a \cdot V_i$: [йоˡго ˡруку зˡнати]

● за $S_{in} \cdot pS_n$: [за гоˡройу ˡвидно ˡхата].
з $S_g \cdot S_a \cdot V_i$: [зˢ саˡдочка ˡпіс′н′а ˡчути].
$Prn \cdot S_a \cdot V_i$: [його руˡка зˡнати]

МАСШТАБ 1 : 2000000

Атлас укр

...ЧЕННЯ ТИПУ *ВИДНО ХАТУ*
...ЧУТИ ПІСНЮ

...І ПОЗНАЧЕННЯ

[за го'ройу 'видно 'хату].
[з' са'дочка 'піс'н'у 'чути].
[иоʼго 'руку з'нати]
за го'ройу 'видно 'хата].
з' са'дочка 'піс'н'а 'чути].
його ру'ка з'нати]

...000

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ТИПУ *ПАСУ КОНЕЙ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- (red dot) $V_t \cdot S_g$: [па'су 'кон'е(и)і, ко'р'іў, сви'неі]
- (dark dot) $V_t \cdot S_n$: [па'су 'кон'і, ко'рови, с'вин'і]

МАСШТАБ 1:2 000 000

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ТИПУ *БЕРУ СЕРП*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) $V_t \cdot S_a$: [бе^и|ру серп], [у|з'аў н'іж]
- ● (dark) $V_t \cdot S_g$: [бе^(и)|ру се^(и)р|па], [у|з'аў но|жа]

МАСШТАБ 1:2 000 000

...чення типу беру серп

...позначення

...ру серп], [у'з'аў н'іж]

...ру се(и)р'па], [у'з'аў но'жа]

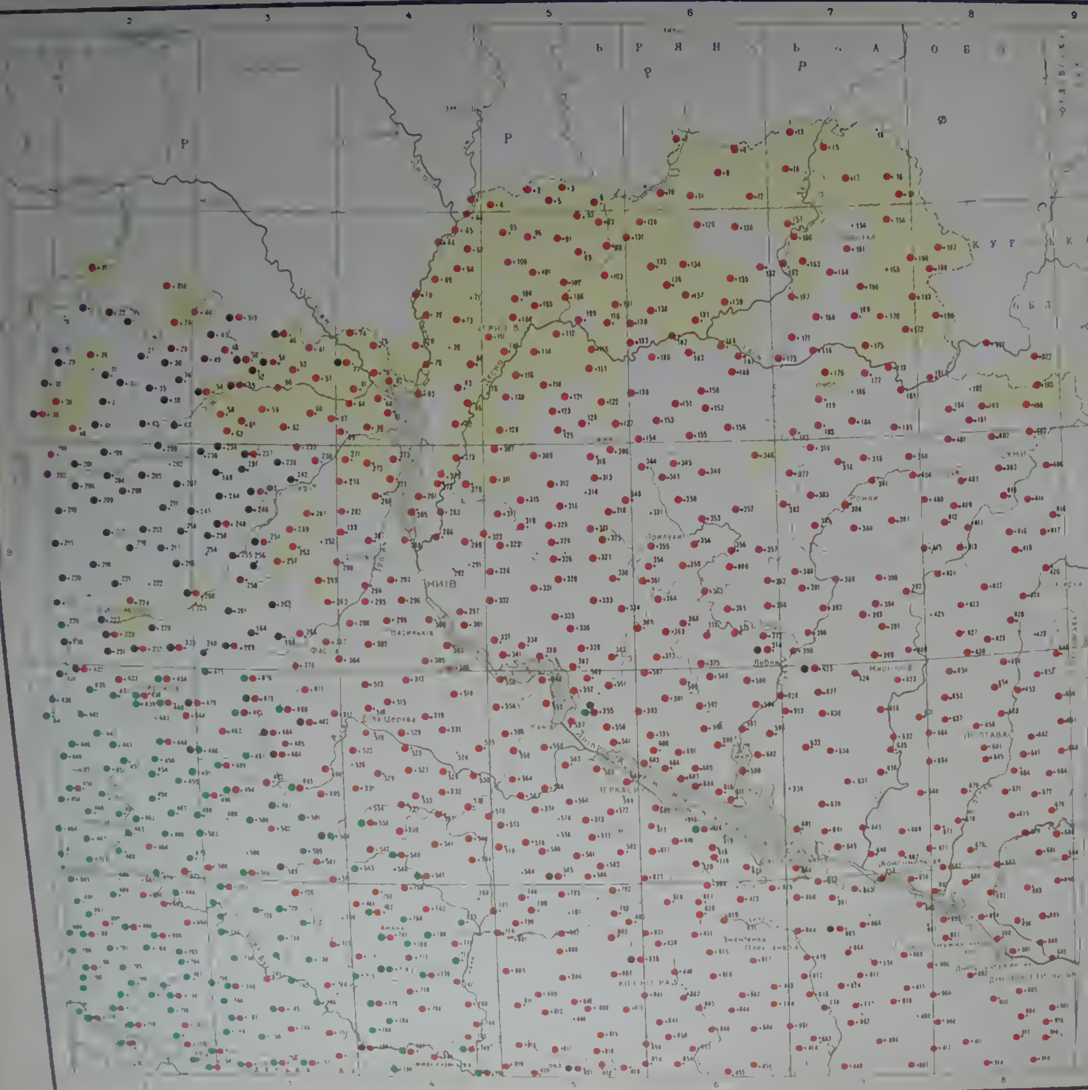
...000

Словосполучення типу *пішов по лікаря*

Умовні позначення

- V_f-по-S_a: [п'ішоў по 'л'ікар'а]
- V_f-за-S_{in}: [п'ішоў за 'л'ікарем]
- V_f-S_g: [п'ішоў во'ди]

Масштаб 1:2000000

КОНСТРУКЦІЯ ТИПУ *У МЕНЕ БОЛИТЬ ГОЛОВА*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) у $Prn_g \cdot V_f \cdot S_n$: [у 'мене бо'лит' голо'ва]
- ● (green) $Prn_g \cdot V_f \cdot S_n$: [ме'не бо'лит" голо'ва]
- ● (dark blue) $Prn_d \cdot V_f \cdot S_n$: [ме'н'і бо'лит" голо'ва]
- ▭ (shaded area) наголос [у ме'не]

МАСШТАБ 1:2000000

...типу *у мене болить голова*

...ні позначення

...$\cdot S_n$ [у ˈмене боˈлит' голоˈва]

...[меˈне боˈлит" голоˈва]

...[меˈн'і боˈлит" голоˈва]

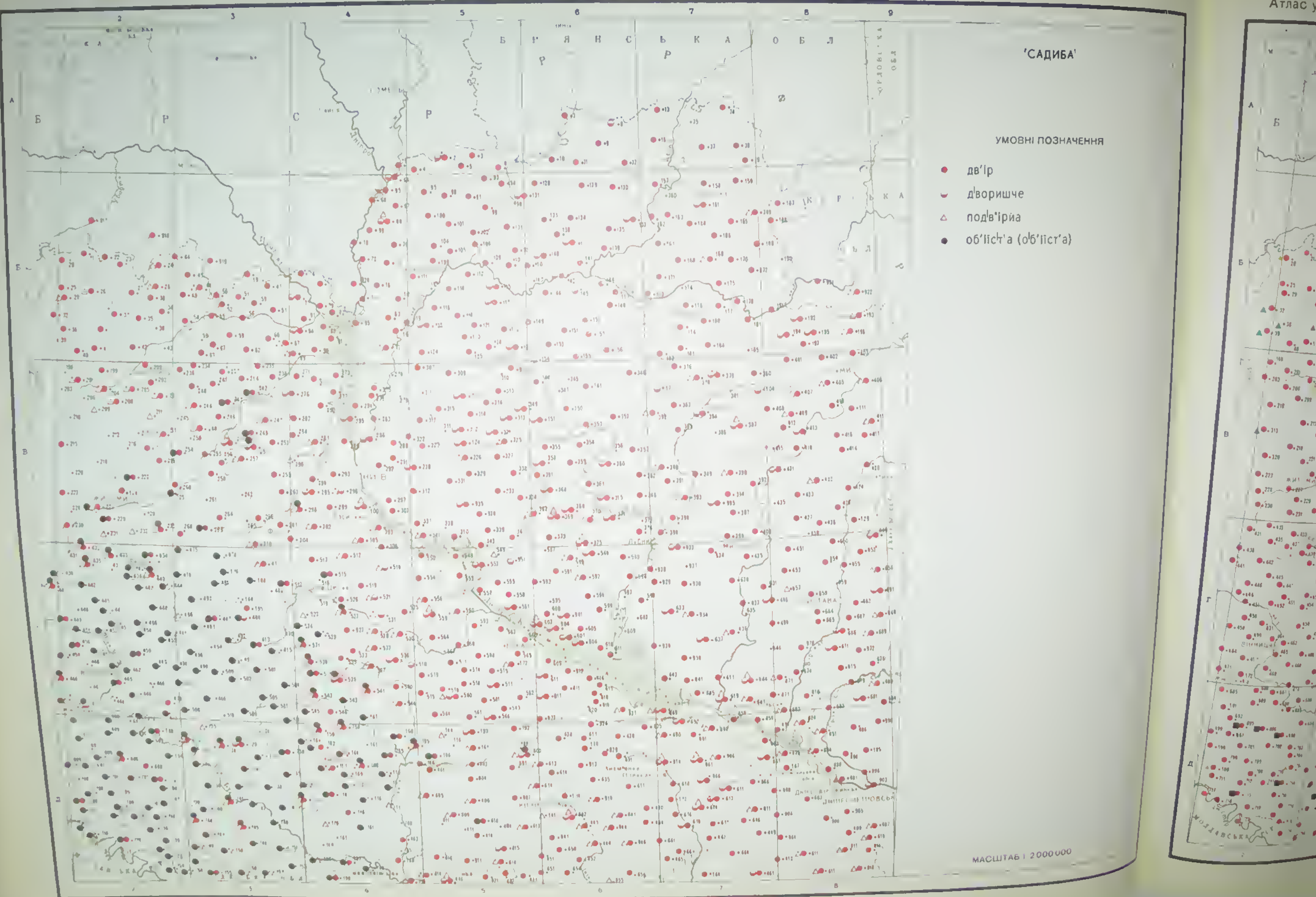
...меˈне]

КОНСТРУКЦІЯ *ІДЕ (ІДУТЬ) ТРИ БРАТИ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● (red) $V_t \cdot Num_n \cdot S_n$: [іˈде (іˈдут') три бˈрати]
- ● (dark) $V_t \cdot Num_g \cdot S_g$: [іˈде (іˈдут") тр"ох браˈт"іў]

МАСШТАБ 1:2 000 000

'САДИБА'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
дв'ір
д'воришче
под'в'ірйа
об'ліс'т'а (о'б'ліст'а)
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

'САДИБА'

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...о'б'іiст'а)

...2000 000

'ПАСІКА'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● 'пас'іка
- ● б'ӡ'іл''ник (б'ӡ'іл'н'а)
- ◗ бӡо'л'арник (бӡо'л'арн'а)
- ▲ п'чоли (б'ӡоли)
- ▲ 'вулики ('вул':і, ву'л' а)
- ■ 'т'іч'ки (т'і'чок)

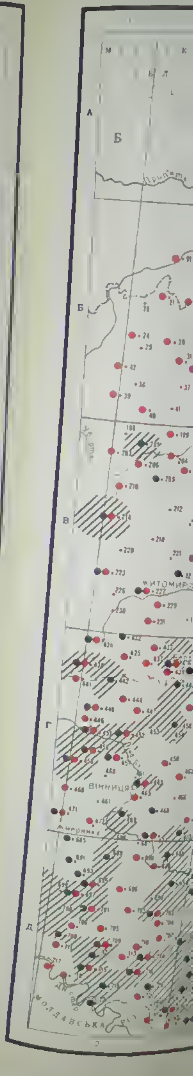
МАСШТАБ 1:...00 000

'ЗАГАЛЬНА БУДІВЛЯ ДЛЯ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● хл'іў
- ● са|раї
- ● по|в'ітка
- ● |шопа
- ● ко|н'ушн'а

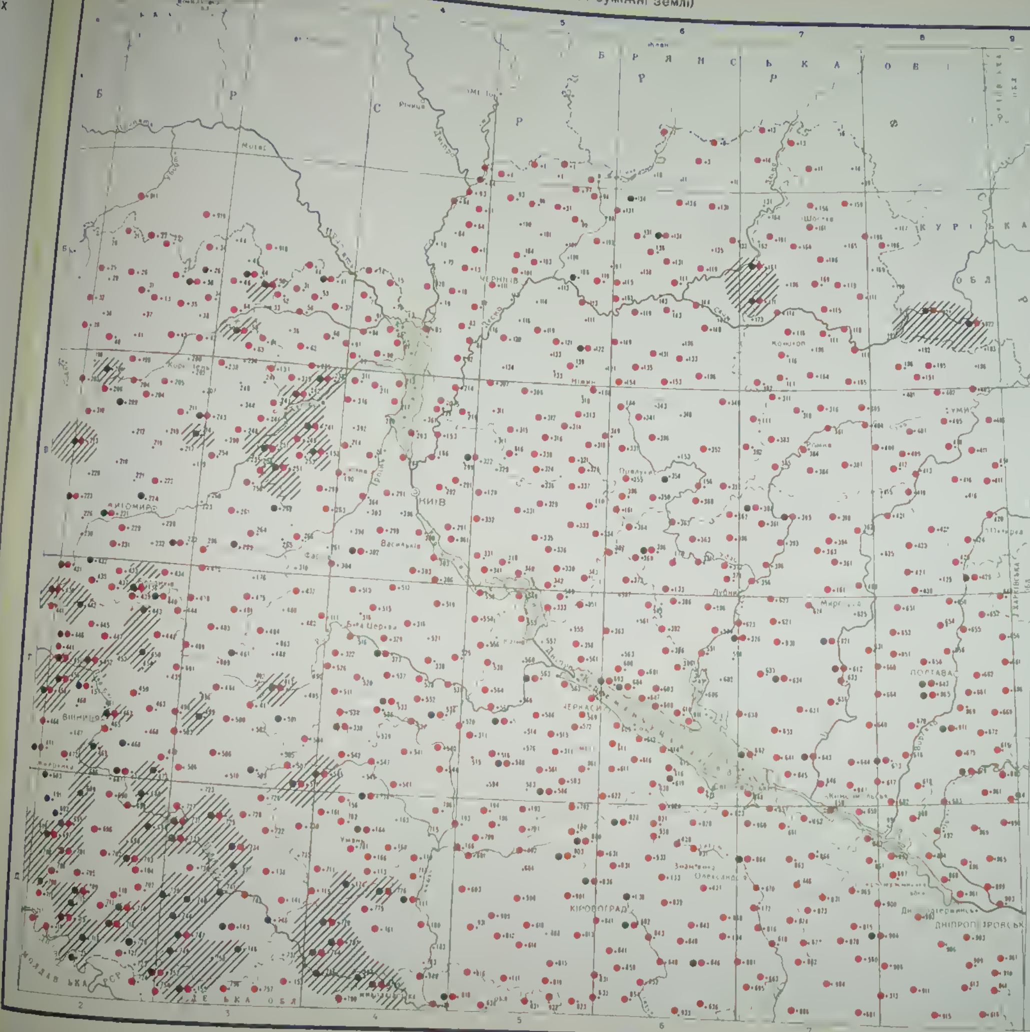
МАСШТАБ 1:2000000

...а будівля для свійських тварин'

...овні позначення

...000 000

'Будівля для коней'

Умовні позначення

- ● ко̄н'ушн'а
- ● с'таін'а
- [штриховка] [с'тан'а]

Масштаб 1 : 2 000 000

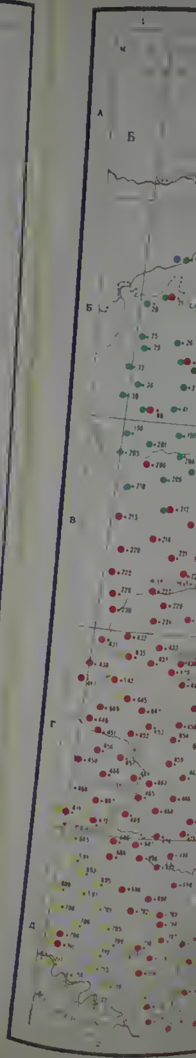
Карта № 286

ʼБУДІВЛЯ ДЛЯ ОВЕЦЬʼ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● в'іўˈчарн'а
- ▲ в'іўˈчарник
- ■ оˈвешник
- ♦ в'іўˈчинец'
- [о]: [о]ўˈчарн'а, [о]ўˈчарник
- [чн]. оˈве[чн]ик
- ● коˈшара
- ● оˈбора

МАСШТАБ 1 : [illegible]

...дівля для овець'

...овні позначення

...н'а

...ик

...арн'а, [о]ўчарник

...чн]ик

...00 000

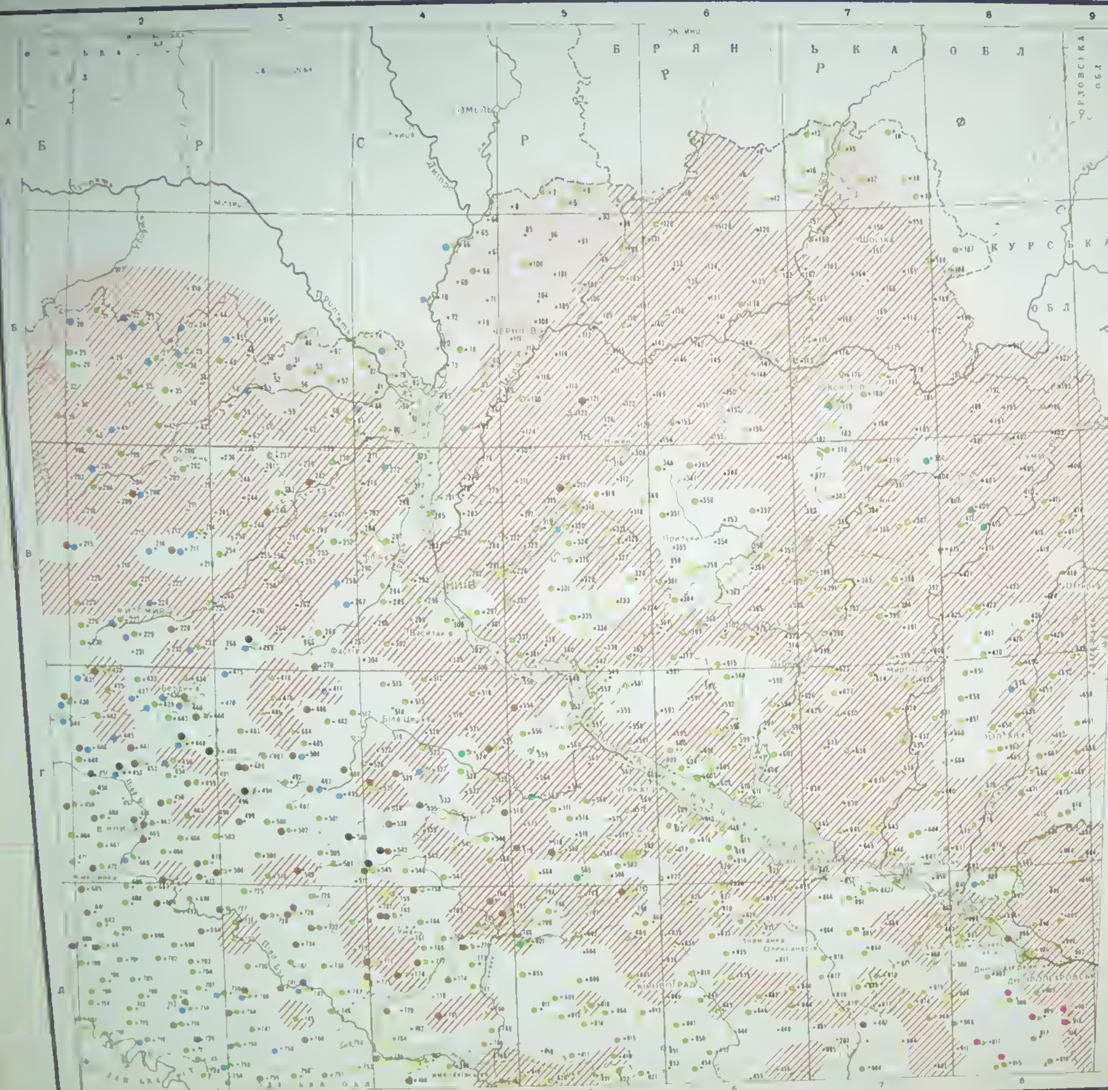

БУДІВЛЯ ДЛЯ СНОПІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- к'лун'а
- тік (ту̯ок .)
- сто'дола
- гум'но
- 'пун'а

МАСШТАБ 1:2 000 000

'БУДІВЛЯ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РЕМАНЕНТУ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- по'в'ітка
- 'пов'іт'
- на'в'іс
- паралельно п'ідна'в'іс
- п'ід'кат
- за'кат
- 'шопа
- во'зоўн'а
- кат'рага
- 'йатка
- ла'баз
- 'шура

МАСШТАБ 1:2 000 000

...я сільськогосподарсь-
...ого реманенту'

...вні позначення

п'ідна'в'іс

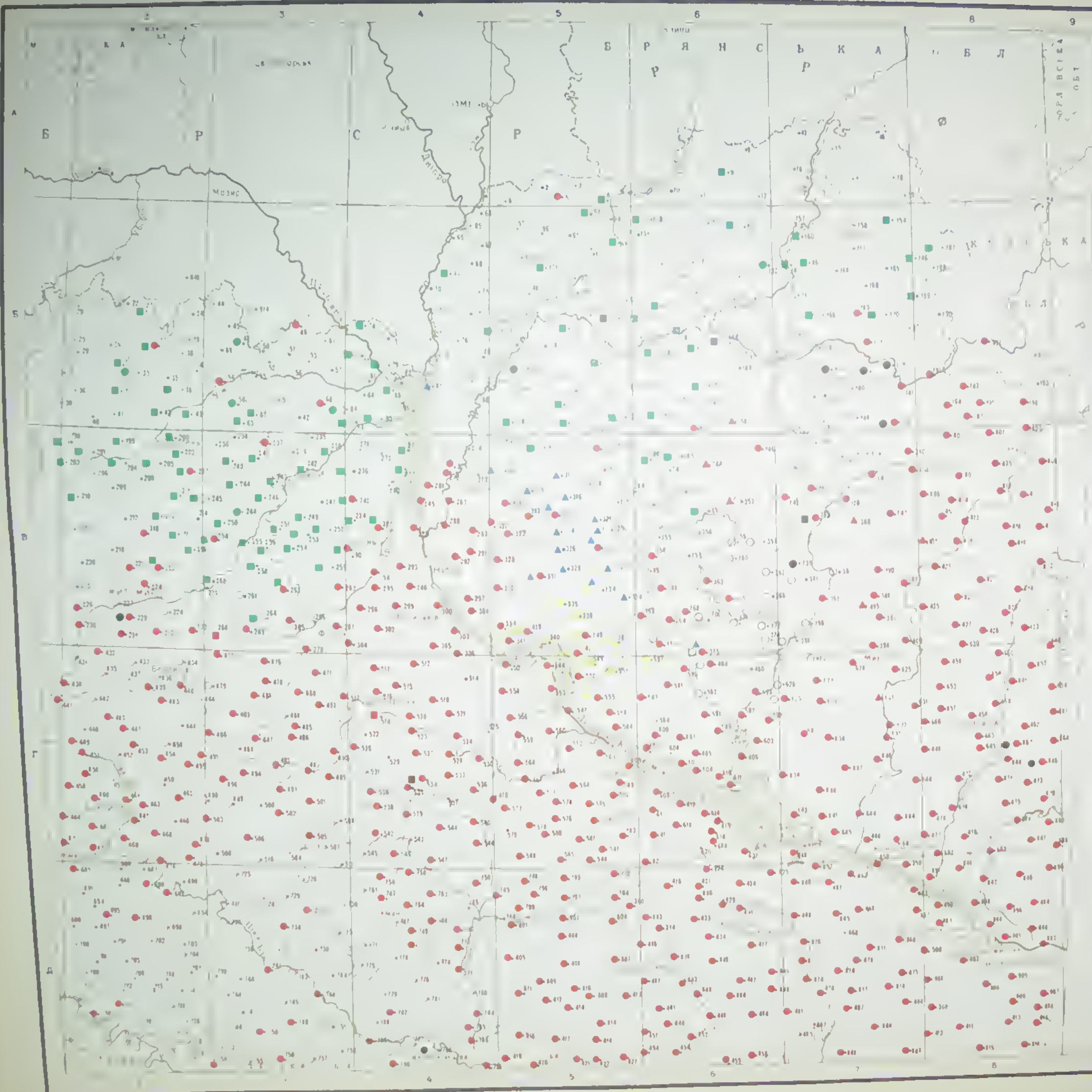
...00 000

'ДИМАР'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ди'мар
- ▲ 'дим'ник
- ● 'комин
- ● коми'нок
- верх
- ● 'боўдур
- ● тру'ба
- ● 'вив'ід

МАСШТАБ

'РОГАЧ'

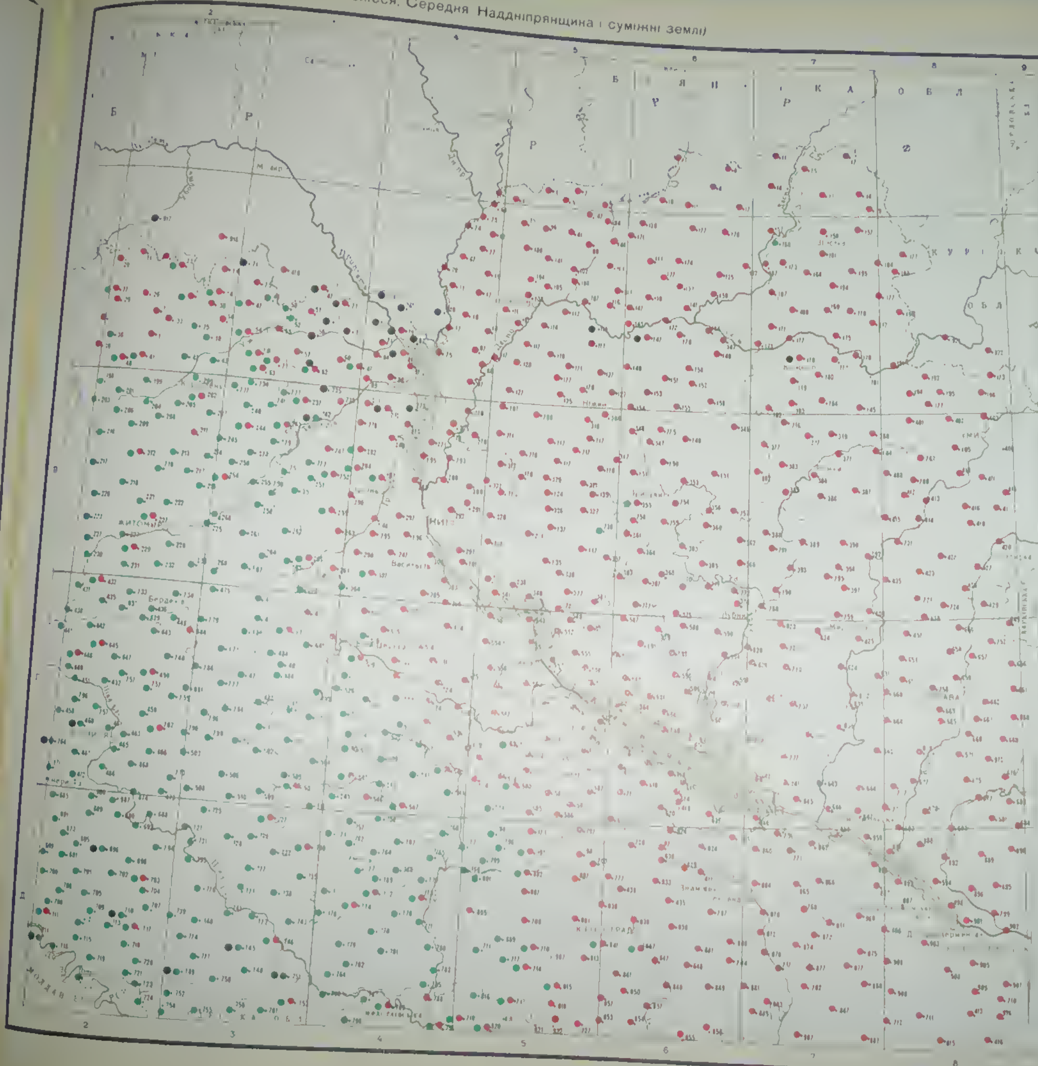
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● роˈгач
- рогаˈч'і
- ▲ роˈгачка
- ˈвилка (ˈвилки)
- ■ виˈлошник
- п'ідˈн'ом
- ▲ бˈрачка
- ■ ухˈват
- хˈватки

МАСШТАБ 1:2 000 000

РОГАЧ'

ПОЗНАЧЕННЯ

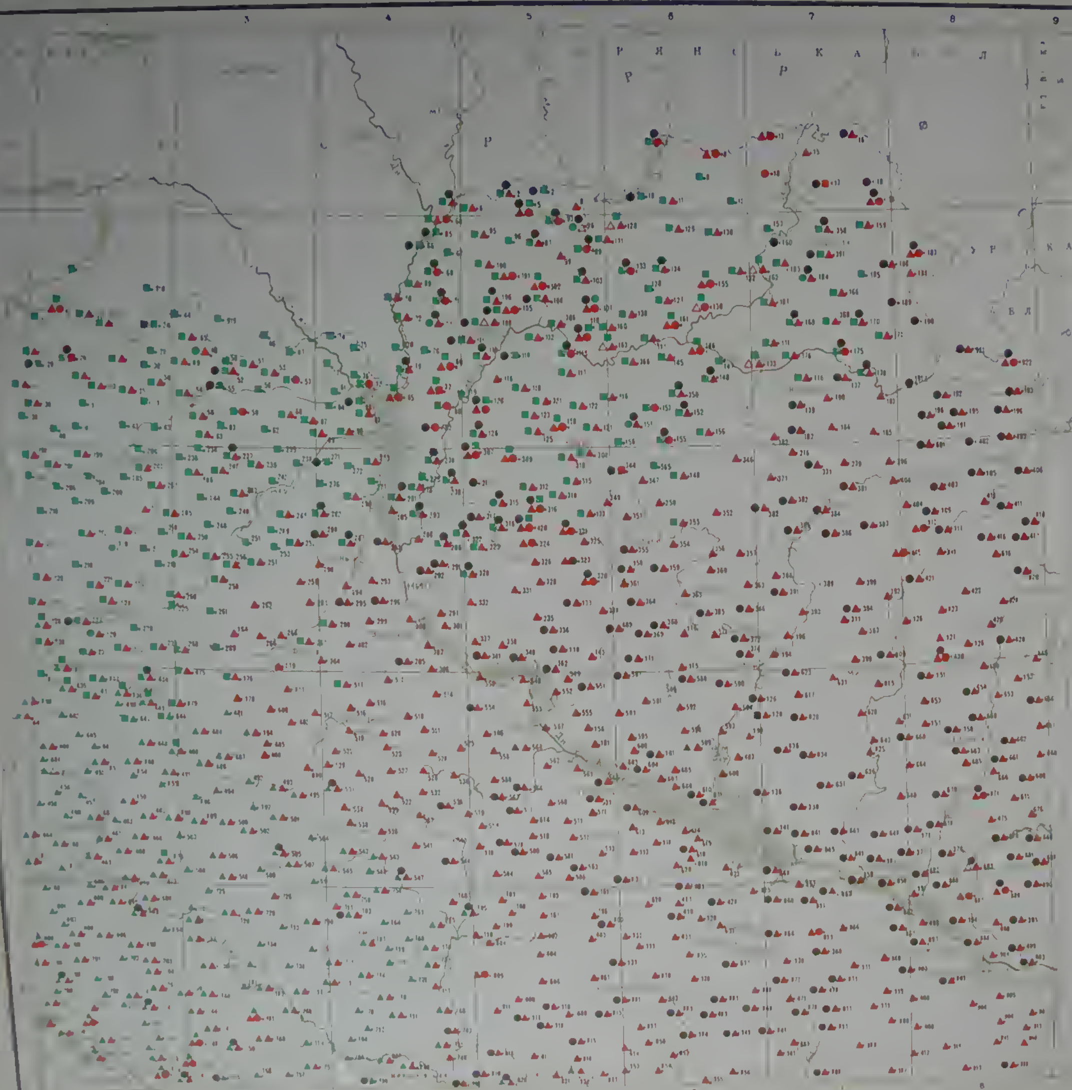

'КОЧЕРГА'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- кочер'га
- коц'у'ба
- кове'н'а

МАСШТАБ 1:2 000 000

'ГЛЕК /НА МОЛОКО/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

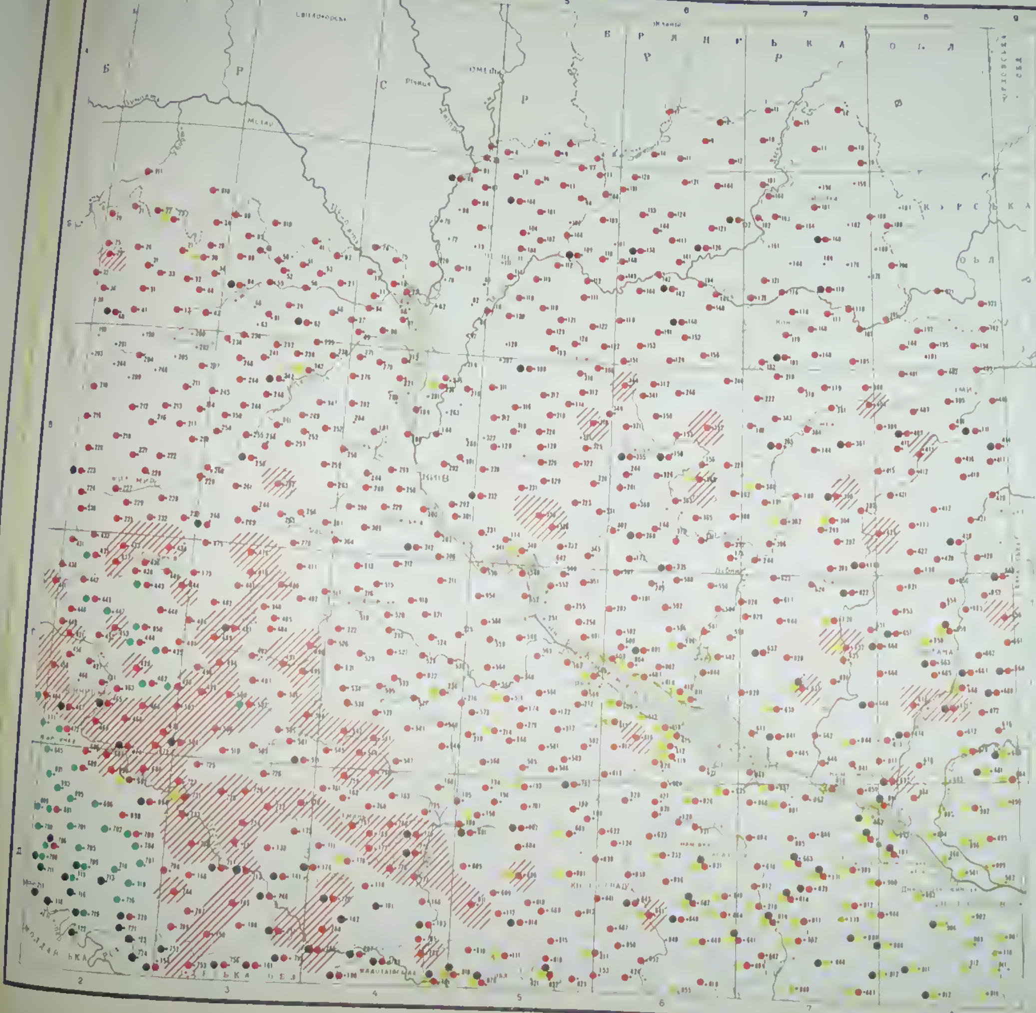
- ● глек
- ▲ г'лечик
- △ гле'чок
- ▲ гла'душчик
- ■ гла'дишка
- ● ку'шин

МАСШТАБ 1:2000000

К НА МОЛОКО/'

НІ ПОЗНАЧЕННЯ

:00

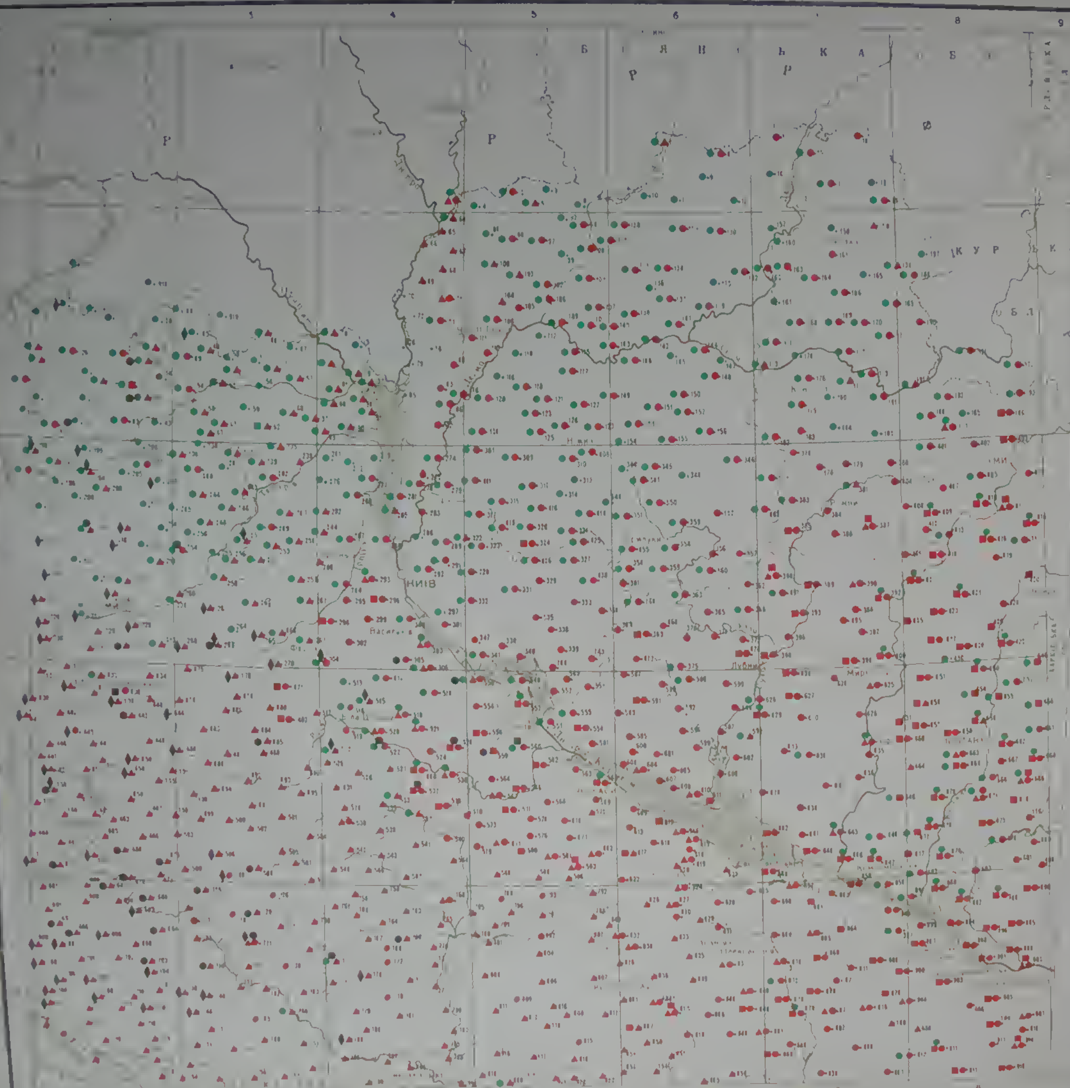

'ночви'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈночви
- ▨ [о]: ˈноч[о]ви
- ● ˈнец'ки
- ● вагаˈни
- ● коˈрито

МАСШТАБ 1:2 000 000

'СКАТЕРТЬ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● с'ка"ерт'
- ▲ с'катерка
- ■ скатер'тина
- ● нас'тіл'ник
- нас'т л'ниц'а
- ● 'обрус
- ♦ об'русок

МАСШТАБ 1:2 000 000

...КАТЕРТЬ'

...ПОЗНАЧЕННЯ

...00 000

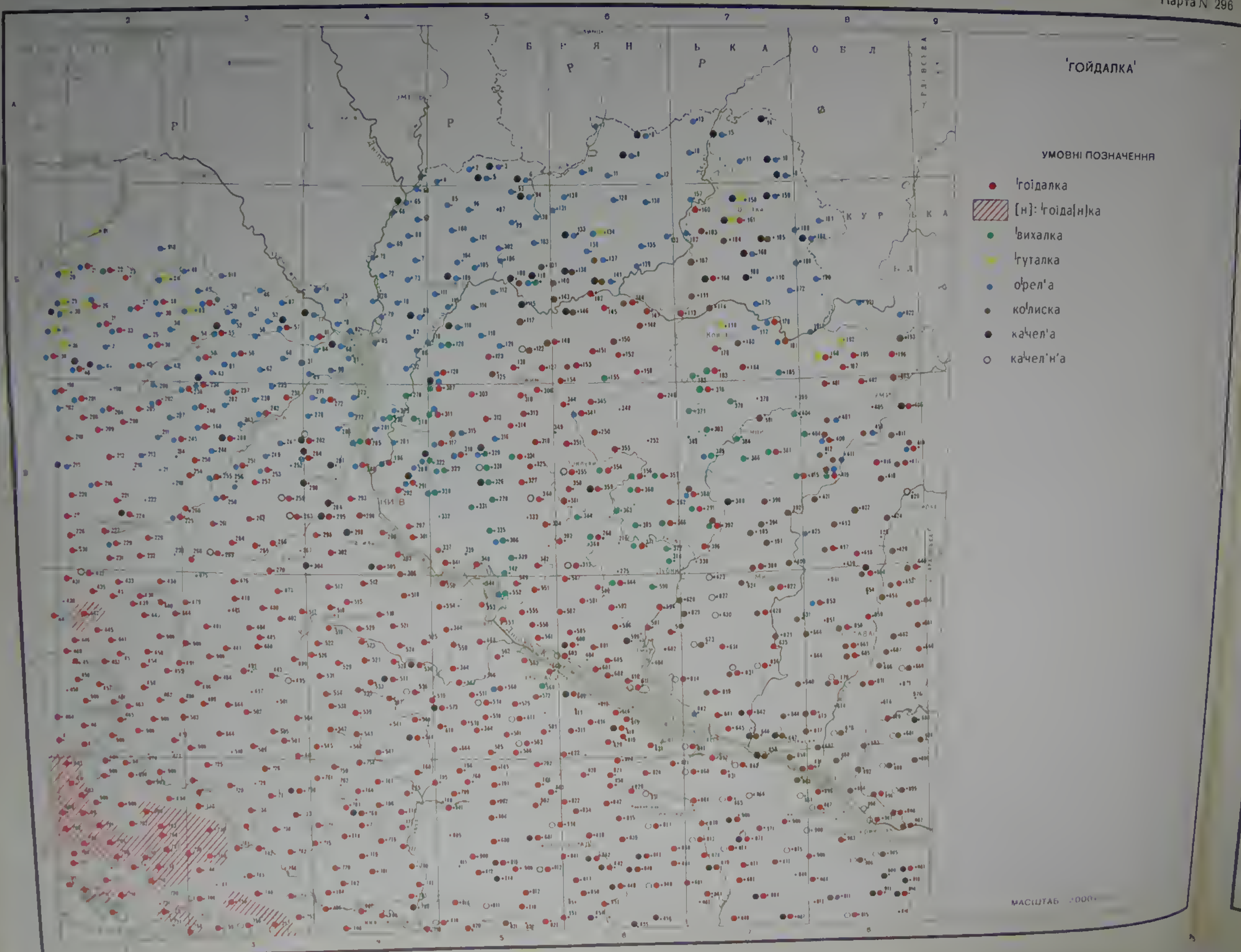

'ЖУРАВЕЛЬ /ВИТЯГАТИ ВОДУ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● жура́вел'
- ● зв'ід

МАСШТАБ 1:2000000

'ГОЙДАЛКА'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
'гоідалка
[н]: 'гоіда[н]ка
'вихалка
'гуталка
о'пел'а
ко'лиска
ка'чел'а
ка'чел'н'а
Б Р Я Н С Ь К А   О Б Л
К У Р С Ь К А

'гойдалка'

…ні позначення

…н|ка

'ВОЗИ (ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Незалежно від призначення

в'із

Для перевезення

а) снопів, сіна, соломи

'гар'ба

ма'жара

драби'н'ак

л'іте"р'н'ак

б) великих колод, жердин

роз'вора

бин'д'уг

ход

'роспуски

рас'кати

кат'ки

'т'ічки

д'роги

в) зерна

бе(и)з'тарка

'ма'жа

кала'машка

МАСШТАБ 1:2 000 000

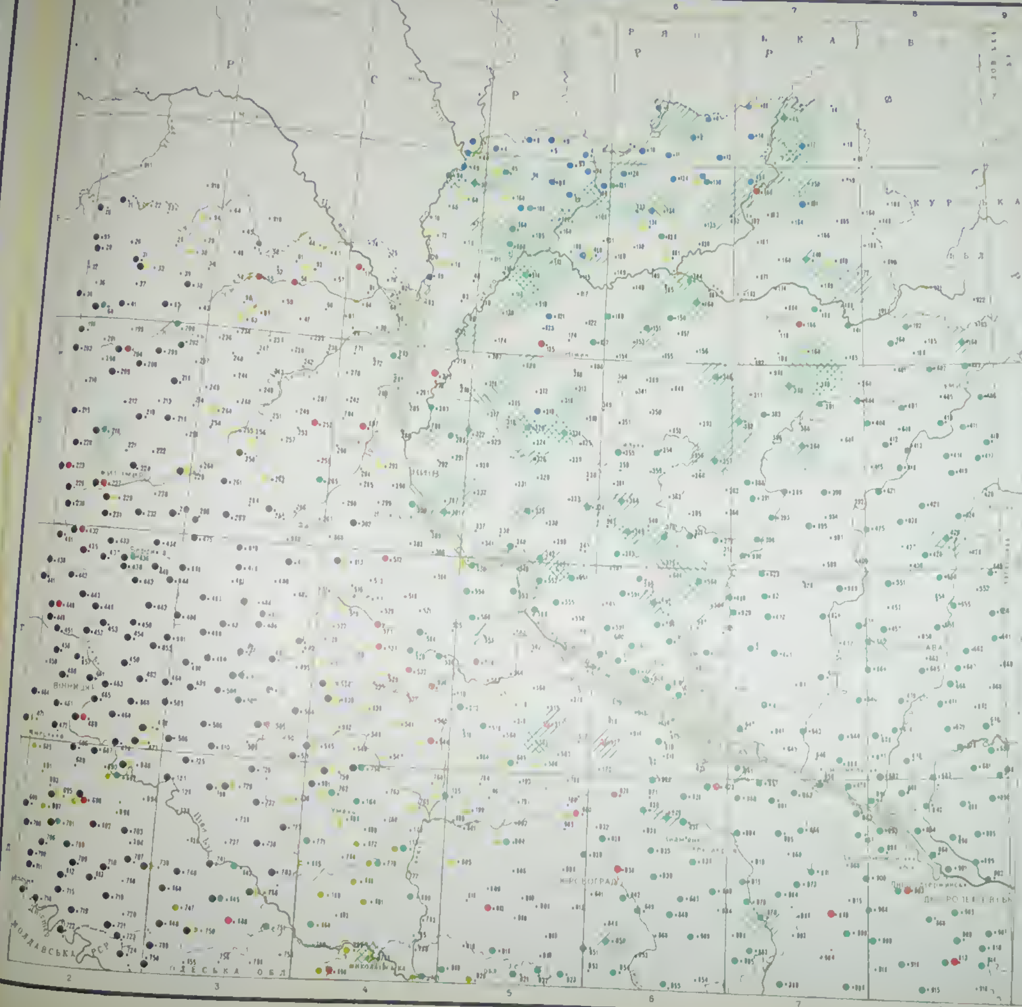

'БАТІГ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- баˈт'іг
- ˈпуга

МАСШТАБ 1:2 000 000

'ТОРБА /ГОДУВАТИ КОНЕЙ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈторба
- ● ˈшанˈка
- ▨ ˈшанˈка 'торба пастуха'
- ▭ ˈшанˈка 'торба школяра'
- ● ˈрептух
- ● ˈкаістра
- ● оˈпалка

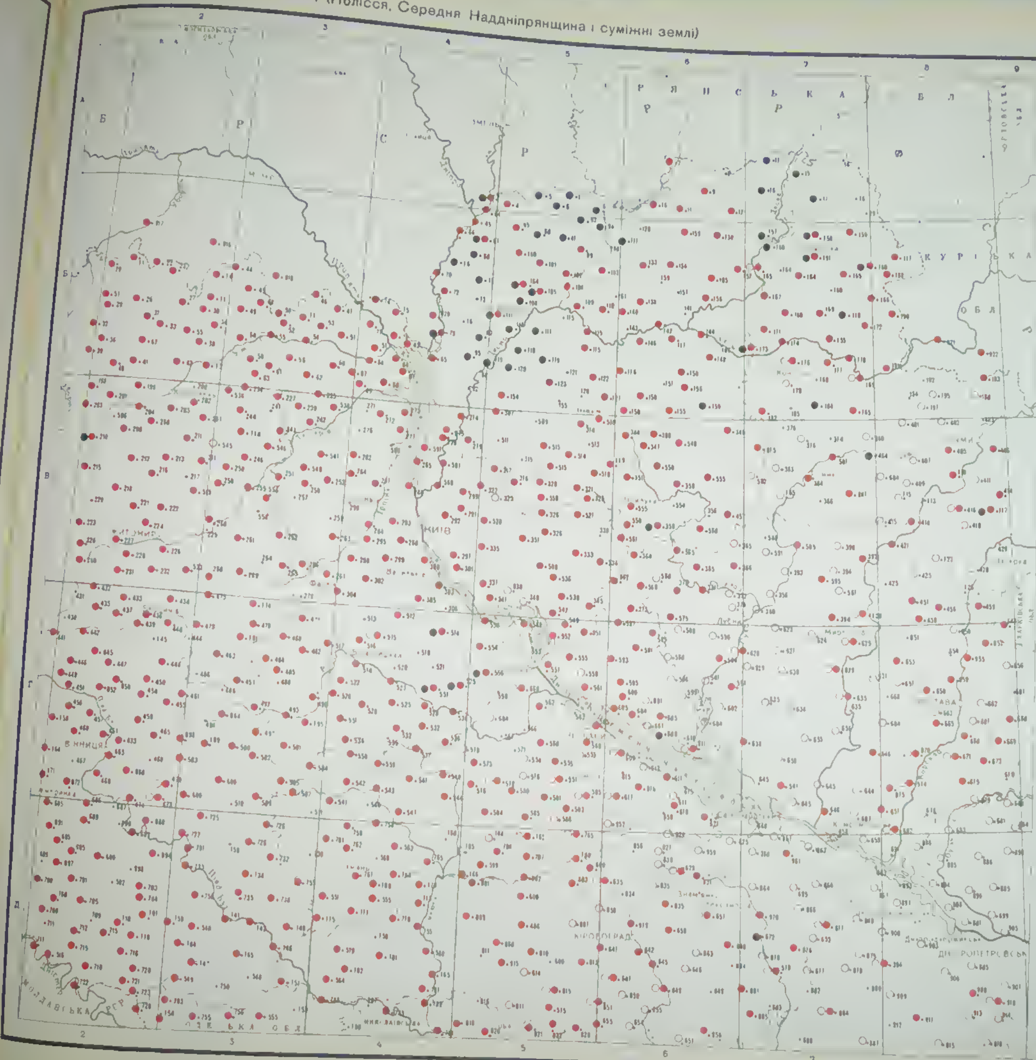
МАСШТАБ 1:2000000

'ЛЕМІШ'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
ле'міш
сош'ник

ЛЕМІШ'

...НІ ПОЗНАЧЕННЯ

...000

'ПОЛИЦЯ /У ППУЗІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- по́лиц'а
- по́личка
- от'вал

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 302

'ЧЕРЕСЛО'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● черес'ло
- ● н''іж (нуож...)
- ● ре'зак

КИЇВ

ЧЕРКАСИ

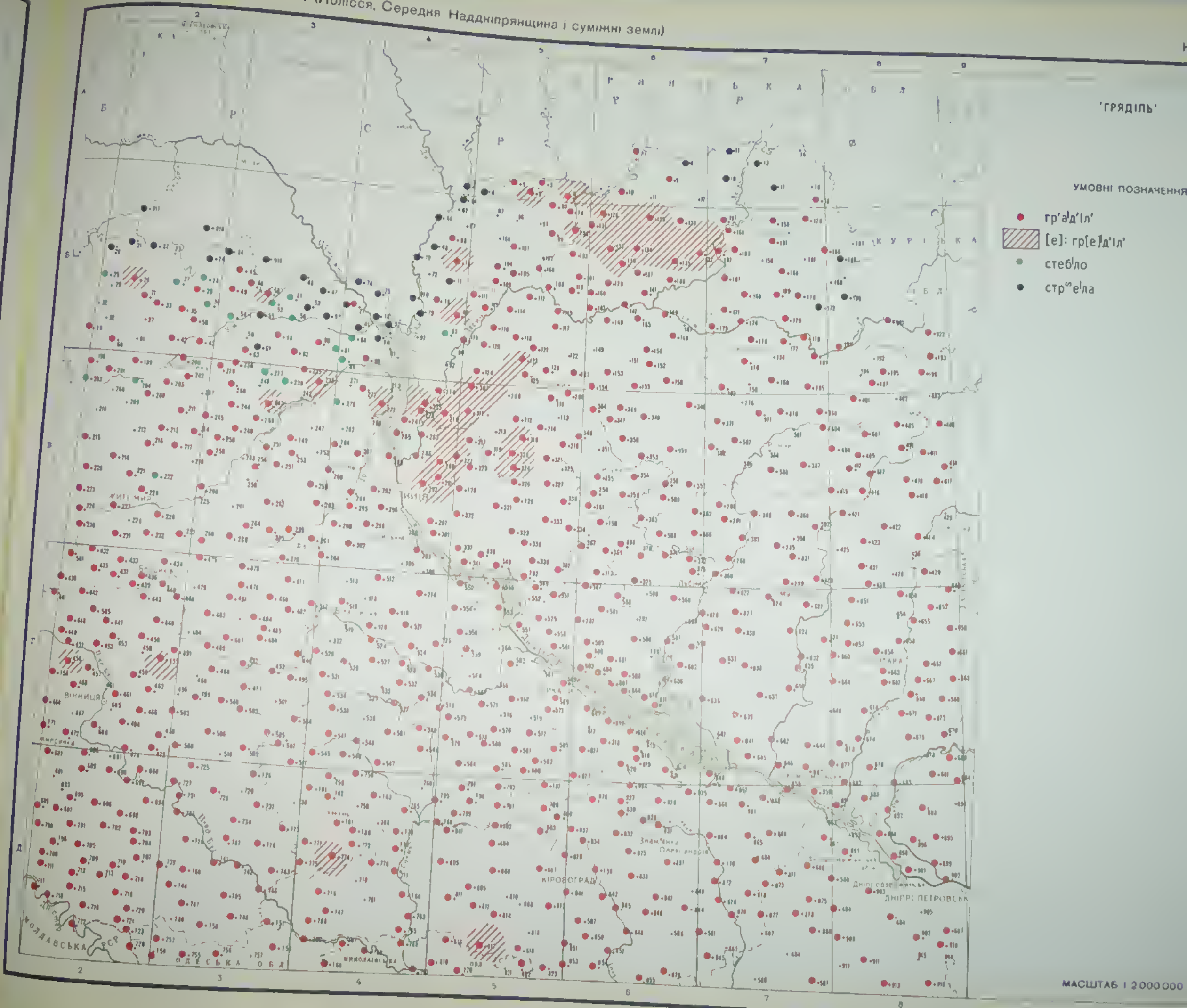
ПОЛТАВА

МАСШТАБ 1 2 000 000

'...РЕСЛО'

...ПОЗНАЧЕННЯ

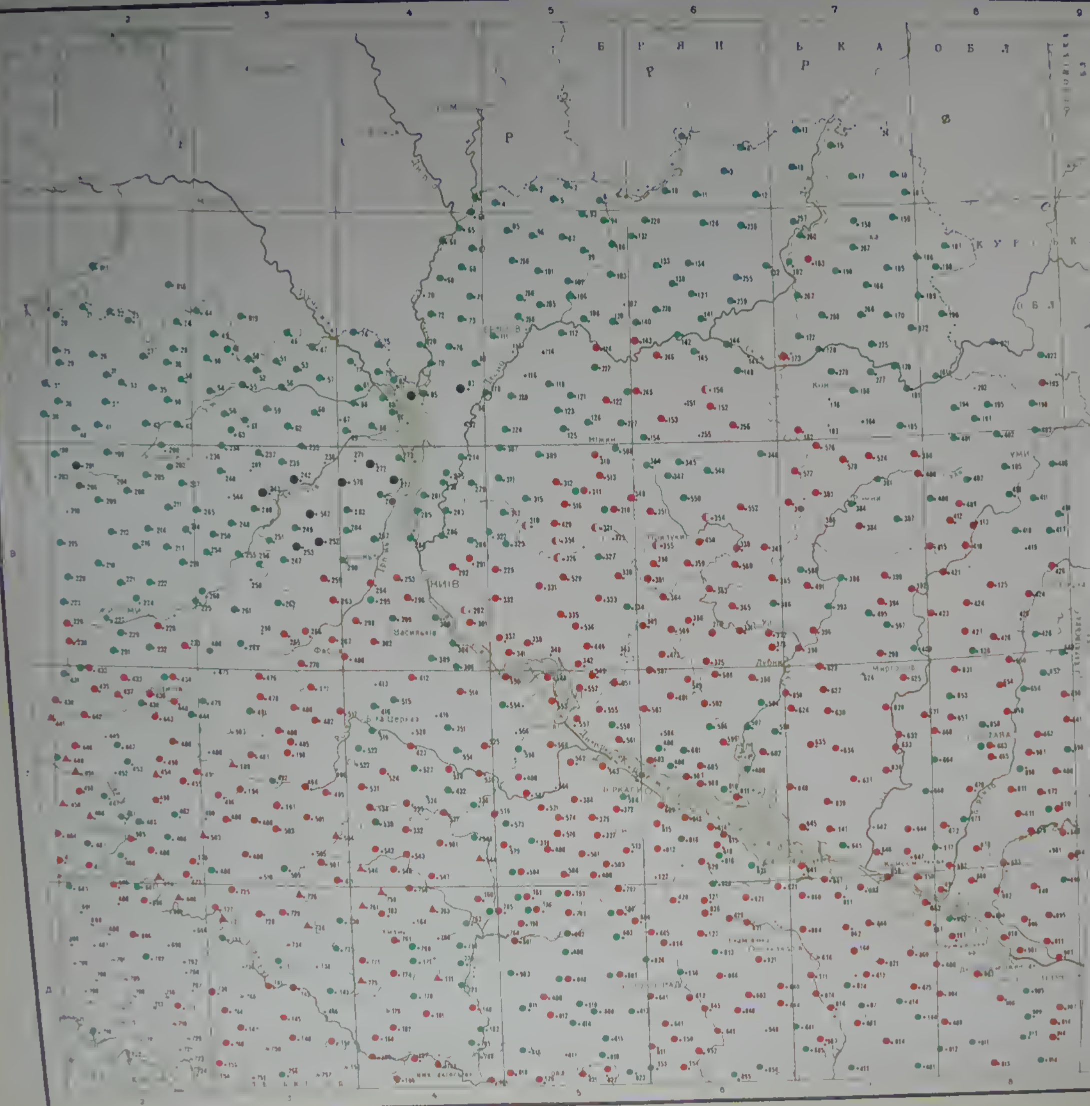

'ГРЯДІЛЬ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- гр'а́д'іл'
- [е]: гр[е]д'іл'
- стеб́ло
- стр°е́ла

МАСШТАБ 1:2 000 000

'ЧЕПІГИ'

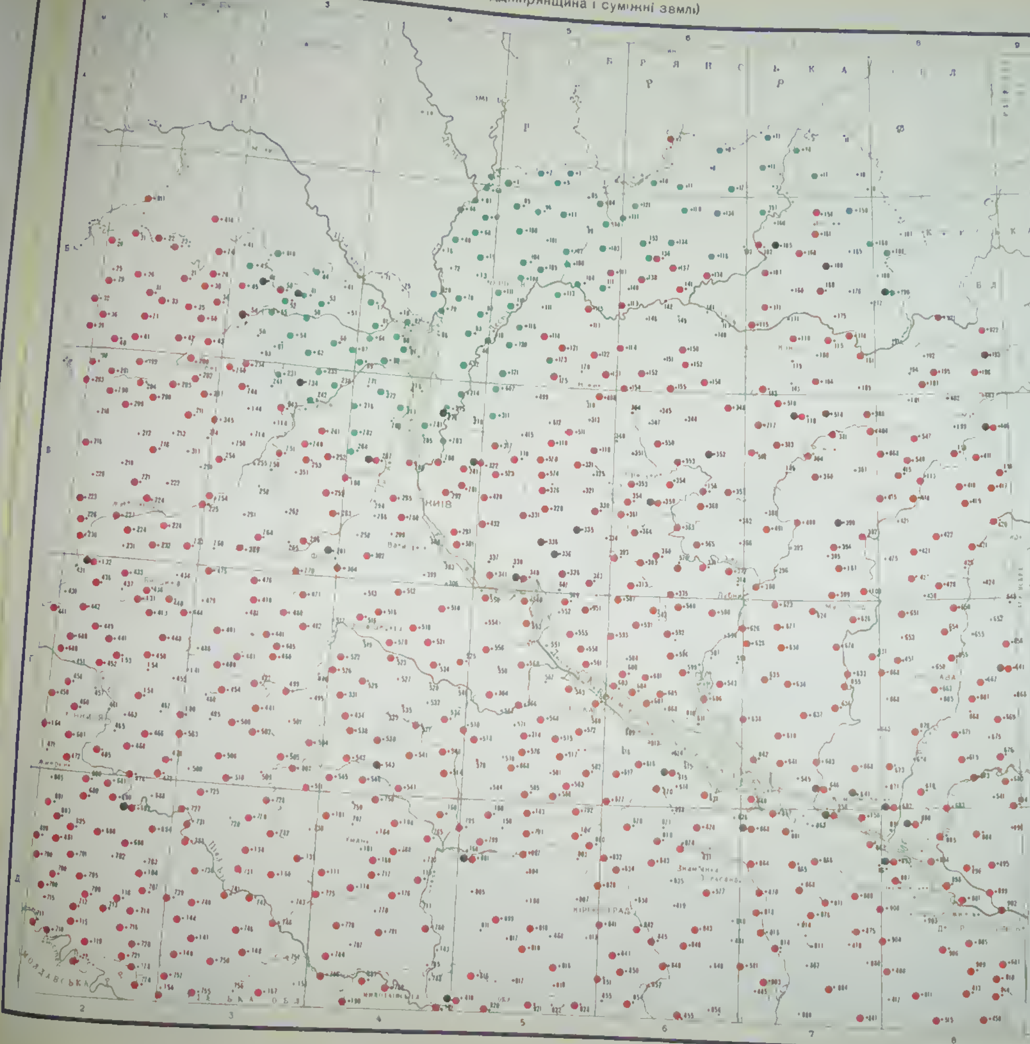
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● чеиˈп'іги
- чеиˈпиги
- ◖ чепˈл'іги
- ▲ чеиˈп'іўи (чеиˈп'іўи)
- ● ˈручки (ручˈки)
- ● ˈмилиц'і

МАСШТАБ 1:2000000

ЧЕПІГИ

ПОЗНАЧЕННЯ

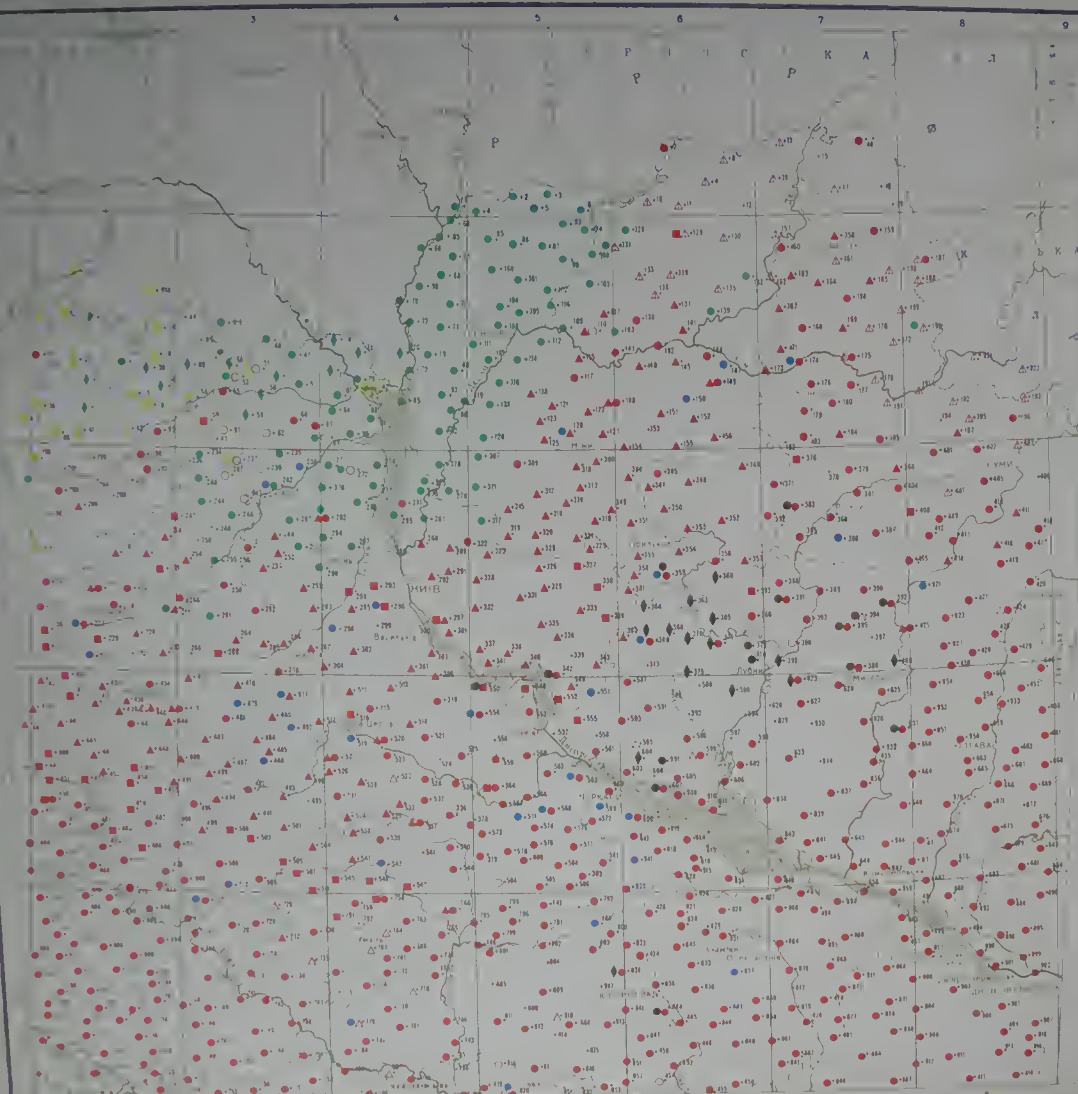

'НАПЕРСТОК /У КОСІ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- наперсток
- 'перстен'
- 'бан'ка
- к'іл'це

МАСШТАБ 1:2000000

'УРОЗГІН /ОРАТИ З КРАЇВ ДО СЕРЕДИНИ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ўроз'г'ін
- ў за'гін
- ▲ во'гон'у
- ўза'гон'у
- воби'гон'у
- ■ ў'гон'у
- уро'зору
- ⧫ наро'зору
- ўрос'кидку
- нарос'кидку
- ў'борозну
- соб
- ⧫ на'соб

МАСШТАБ 1:2 000 000

…КРАЇВ ДО СЕРЕДИНИ

…ЗНАЧЕННЯ

ˈУСКЛАД /ОРАТИ ВІД СЕРЕДИНИ ДО КРАЇВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ўсклад
- ўсклаˈдок, ўскˈладку
- ⦶ ўскладˈн'ік
- ▲ наскˈлад, наўскˈлад
- ■ доскˈладу
- ● нацаˈбе, цаˈбе

МАСШТАБ 1:2 000 000

'ОГРІХ /ПРОПУСК В ОРАНЦІ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈогˈр'іх
- заг|р'іех
- ○ зр'іх (згр'іх, уз|р'іх, оз|р'іх)
- ◗ про|р'іх (прог|р'іх)
- ▲ о|р'іх
- ■ го|р'іх
- ● сказ
- ■ пере|вал
- ● за|лом (за|лім)

МАСШТАБ 1:2 000 000

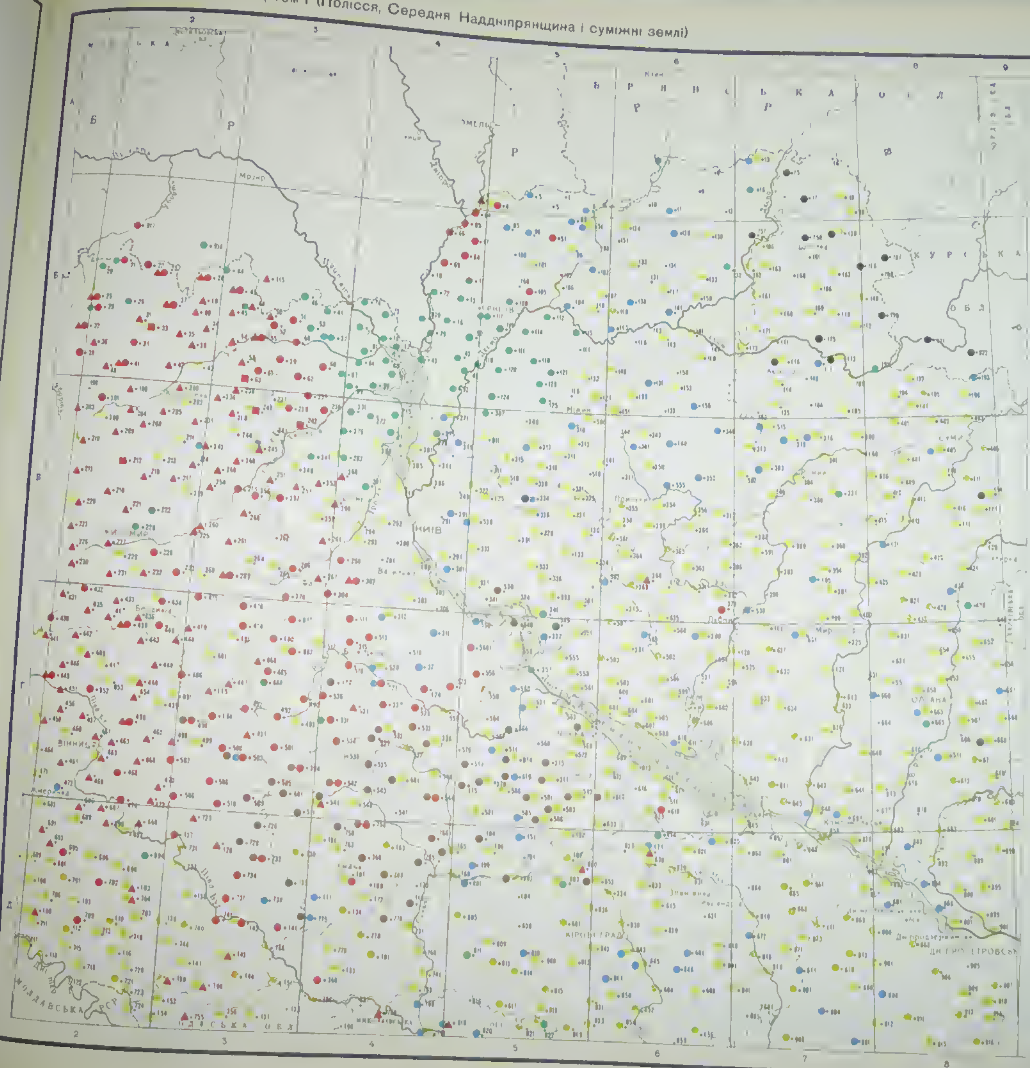
...к /ПРОПУСК В ОРАНЦІ/'

...овні позначення

...р'іх, уз'р'іх, оз'р'іх)
...прог'р'іх)

...ім)

...00 000

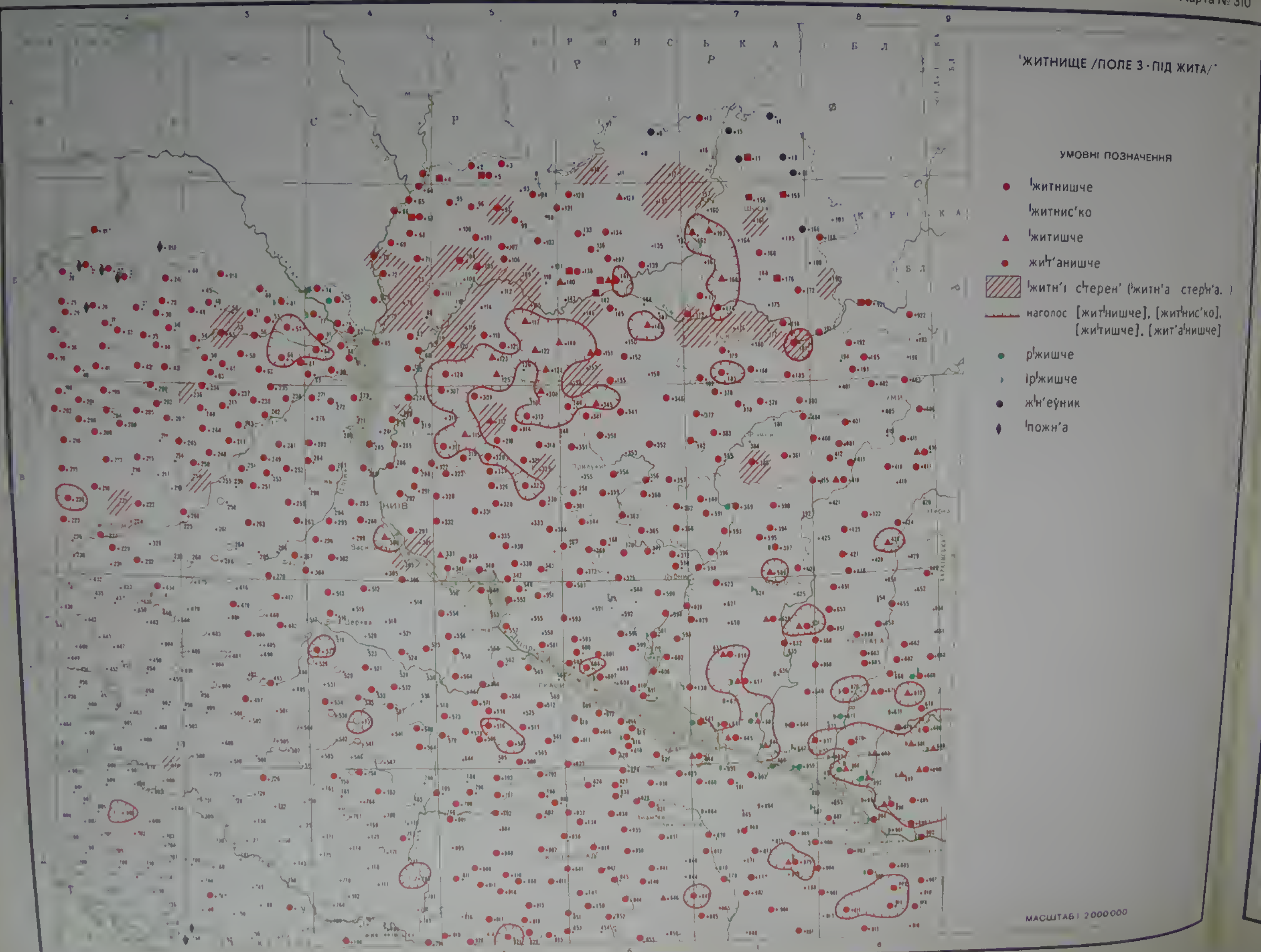

'РУНА /ОЗИМІ СХОДИ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● у'руна
- ▲ у'руно
- ■ ўрун'
- ● скоро'да
- ● озими'на
- ● о'зимка
- ● с'ходи
- ● па'ри
- ● 'зелен'

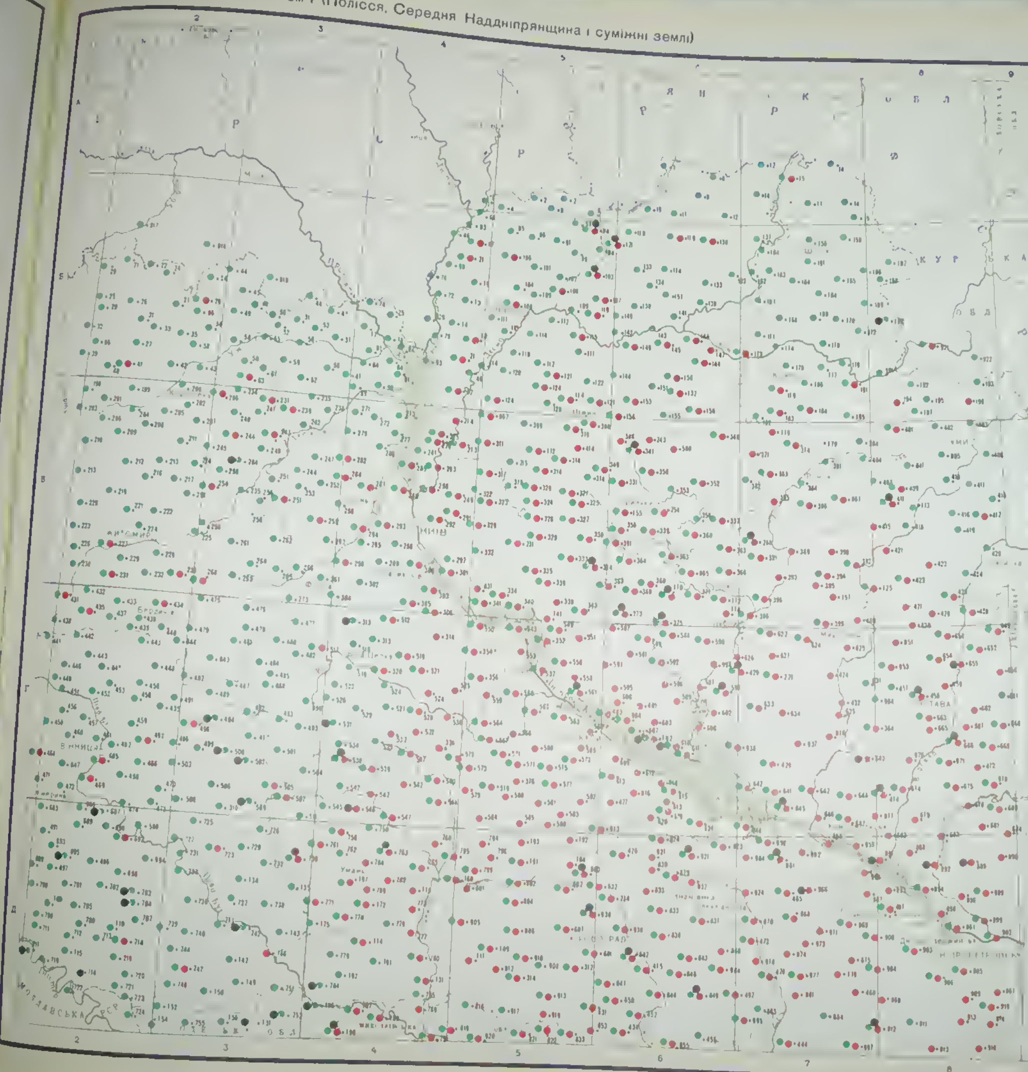
МАСШТАБ 1 : 2 000 000

'ЖИТНИЩЕ /ПОЛЕ З - ПІД ЖИТА/'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
'житнишче
'житнис'ко
'житишче
жит'анишче
'житн'і с'терен' ('житн'а стер'н'а.)
наголос [жит'нишче], [жит'нис'ко], [жи'тишче], [жит'а'нишче]
р'жишче
ір'жишче
ж'н'еўник
'пожн'а
КИЇВ
МАСШТАБ 1:2000000

/ПОЛЕ З ПІД ЖИТА/

...і ПОЗНАЧЕННЯ

...ен' (ˈжитн'а стерˈн'а..)
...нишче], [житˈнис'ко],
...ишче], [жит'аˈнишче]

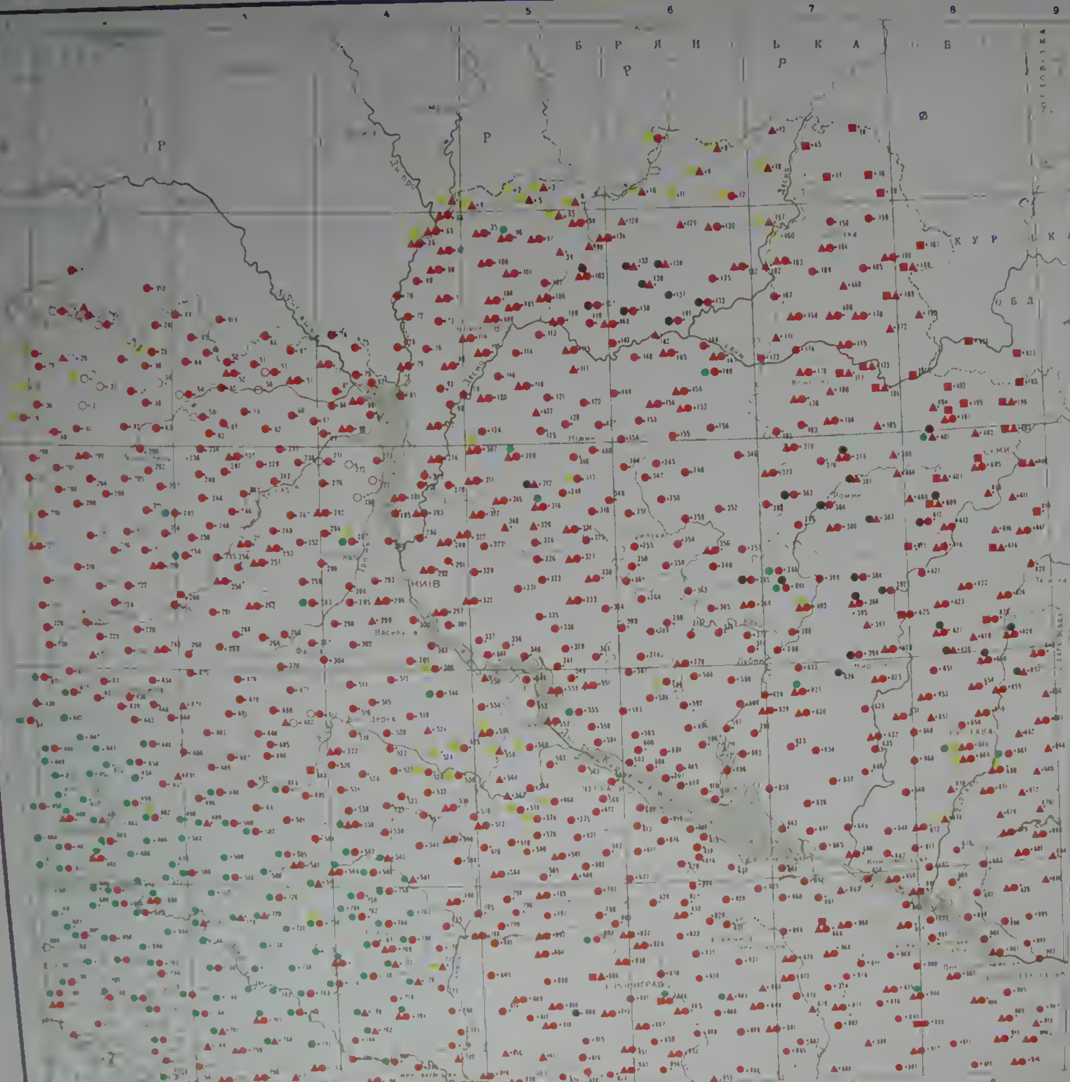

'БОРОШНО'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ˈборошно
- муˈка
- мˈливо

МАСШТАБ 1:2000000

КАРТОПЛЯ (*SOLANUM TUBEROSUM L.*)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● карˈтопл'а
- карˈтопл'і
- ▲ карˈтошка (карˈтопка)
- ● карˈтоха
- ● бараˈбол'а
- бараˈбол'і
- ˈбул'ба
- ● ˈр'іпа

МАСШТАБ

...ANUM TUBEROSUM L.)

...ЗНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...(кар'топка)

'КАРТОПЛИННЯ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● картоп'лин':а
- ○ картоп'лишче
- ▲ кар'топленик
- △ кар'топлешник
- ● бара'болин':а
  бул'башник
- ● р'і'пин':а
  'р'іепишче
- ● ги'чин':а
- ◑ гич ('гичка)
- ● о'гудин':а
- ● ка'л'іўйе
  ка'л'іўйашн'ік
- ● ба'дил':а

МАСШТАБ 1:2000000

'ОГУДИННЯ /ОГІРКІВ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

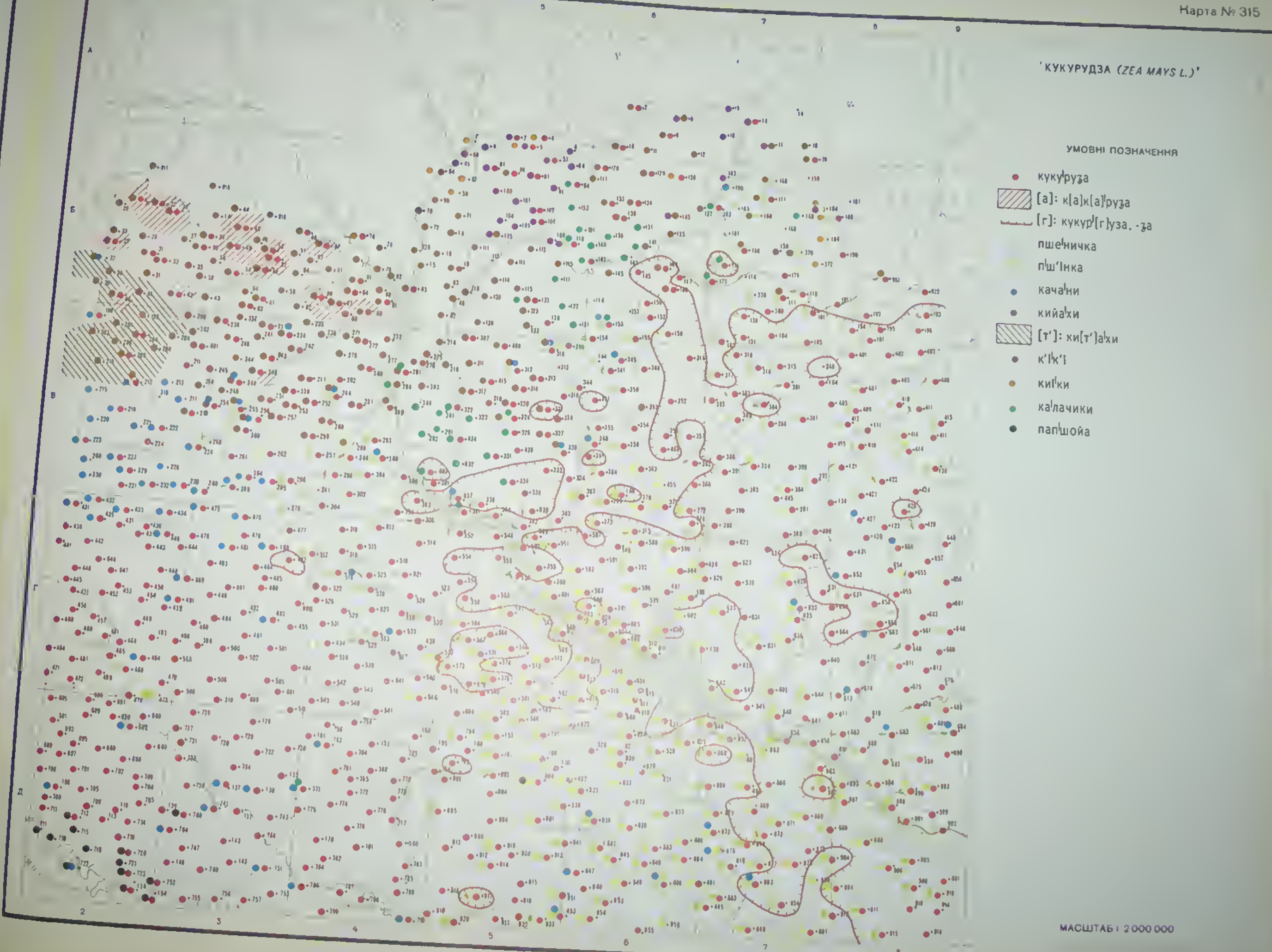
- ● оˈгудин':а
- ▲ оˈгудина
- ■ оˈгуд
- (штрихування) [в]: ˈ[в]уˈдин':а, ˈ[в]удина, [в]уд
- ● ог'ірˈчин':а
- ◖ гуˈрошник
- ♦ гуркоˈвин':а
- (гурˈкоўн'ік
- ● гич
- ● наˈт'іна
- ● ˈкоси

МАСШТАБ 1:2 000 000

я /ОГІРКІВ/'

значення

)удина, [в]уд

'КРОПИВА (URTICA L.)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- кропи'ва
- [і]: кроп'[і]'ва
- [а]: кр[а]пи'ва
- жали'ва
- [ова]: кроп[о'ва], жал[о'ва]
- наголос. [кро'пива], [жа'лива]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта N 316

...пива (URTICA L.)'

...ні позначення

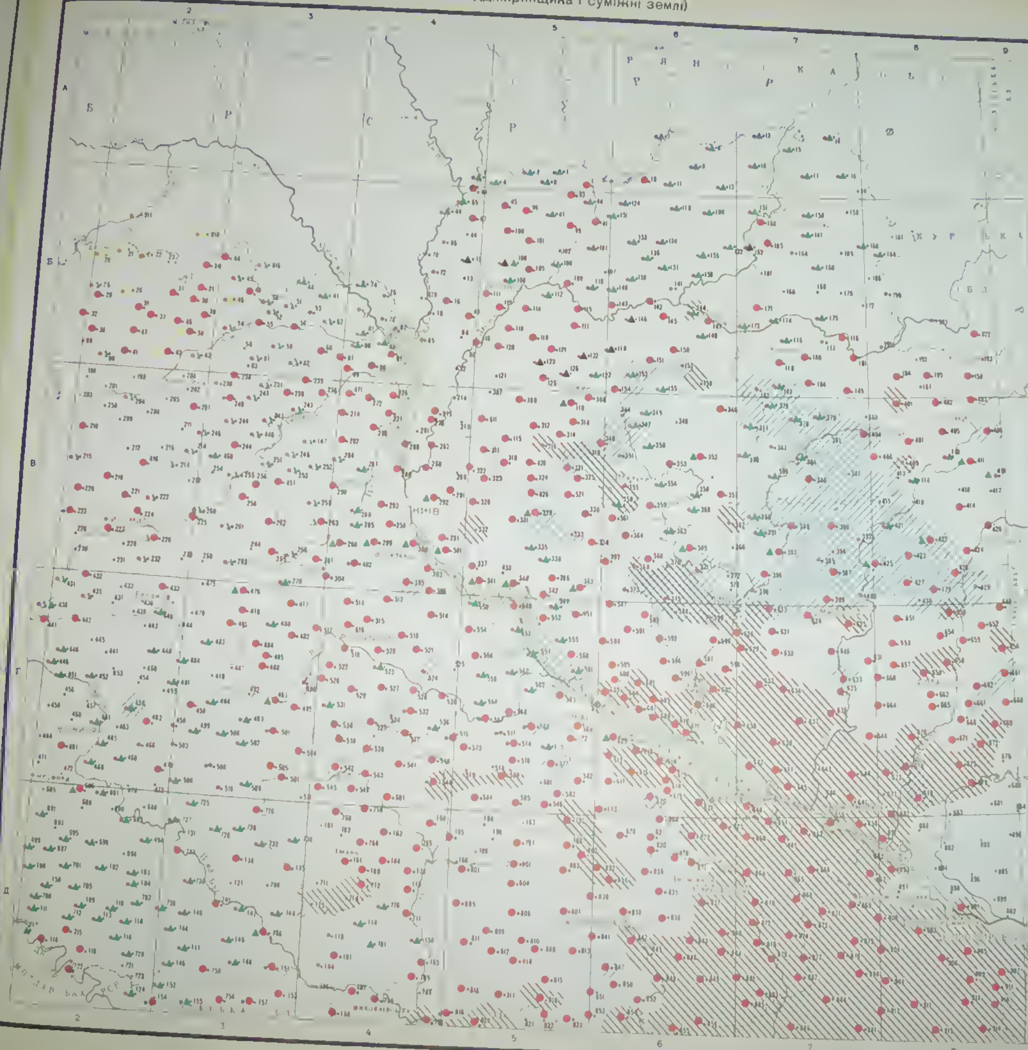
...'(і)ва

...пи'ва

...о'ва], жал[о'ва]

...пива], [жа'лива]

...000

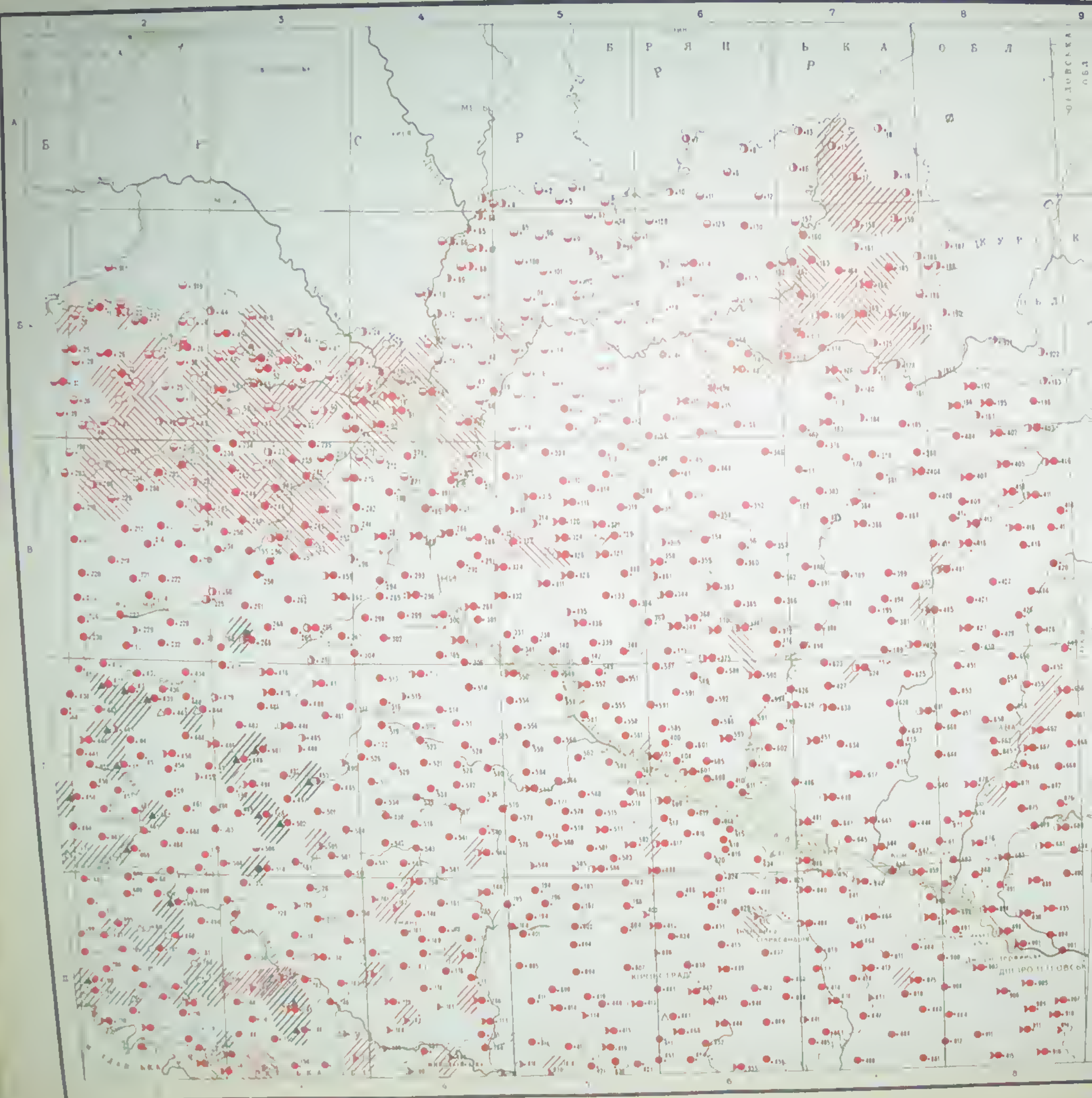

'ГРИБИ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● гри'би (родова назва для всіх грибів)
- • гри'би (окремий вид грибів, найчастіше білі гриби, Boletus edulis Bull.)
- ▲ 'губи (родова назва для всіх грибів, крім білих)
- губ'йаки (родова назва для всіх грибів, крім білих)
- • 'губи, губ'йаки (окремий вид грибів)
- козл'а'ки (родова назва для всіх грибів, крім білих)
- ▲ 'бабки (родова назва для всіх грибів, крім білих)
- протиставлення о'пен'ки (Armillariella mellea Karsten.) гри'би, 'губи
- протиставлення пече'риці (Psalliota Quel.) гри'би

МАСШТАБ 1:2 000 000

'БІЛКА (*SCIURUS VULGARIS*)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● 'б'ілка
- 'билка
- ◗ 'б'елка
- 'б'ieлка
- [б]: '[б]илка, '[б]елка, '[б]иелка
- [бй]: [б'"й]ілка, [б'й]илка, [б'"й]елка, [б'й]ieлка
- ● 'в'ів'ірка
- ○ 'вив'ірка
- ▲ в'і'в'ірка
- △ ви'в'ірка
- [ўйу(в'у)]: 'в'і[ў'йу]рка, 'ви[уиу]рка, 'ви[в'у]рка...

МАСШТАБ 1:2 000 000

...S VULGARIS

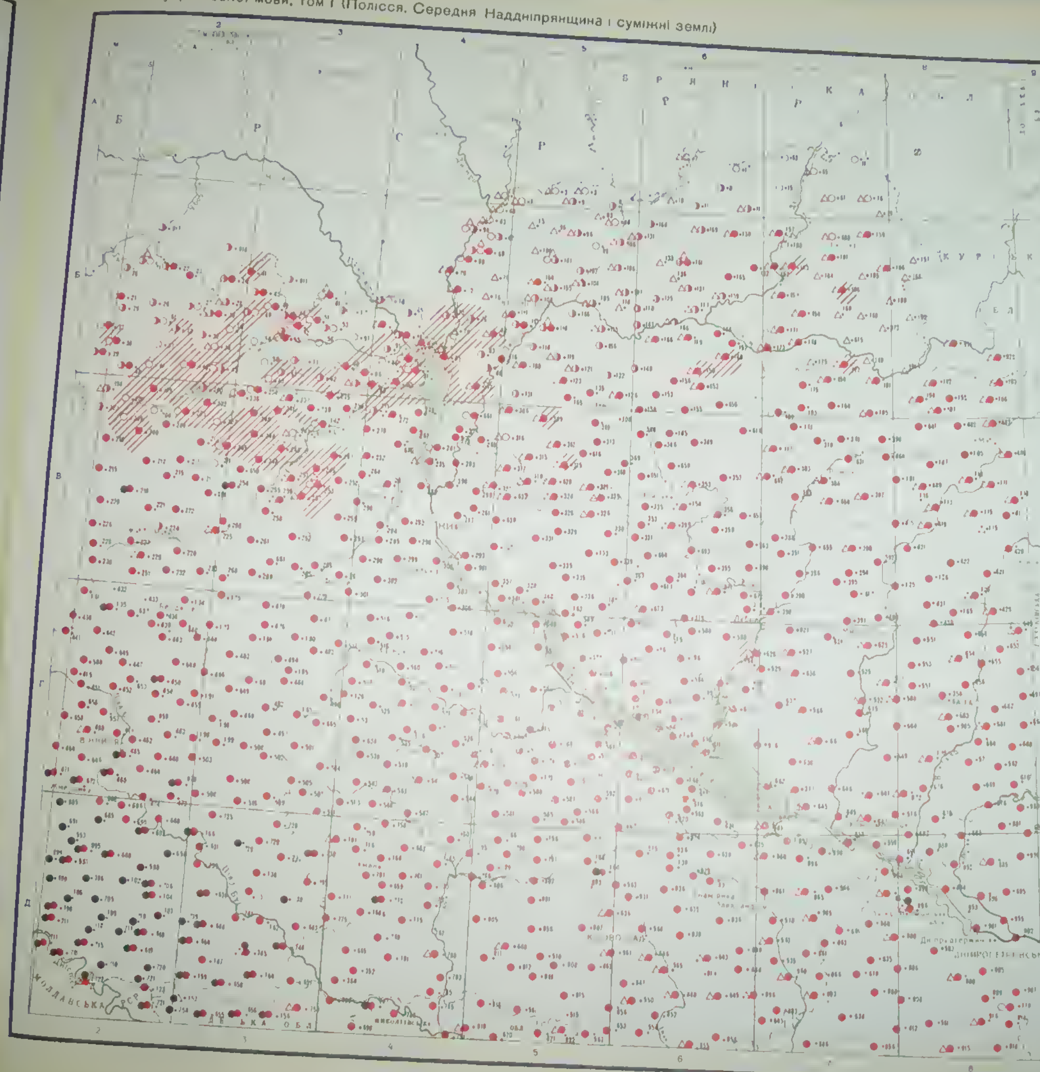
...НАЧЕННЯ

...елка, ˈб|иелка

...ʼй|илка, [бʼй|елка,

...ка, ˈви[уйу]рка,

...ка...

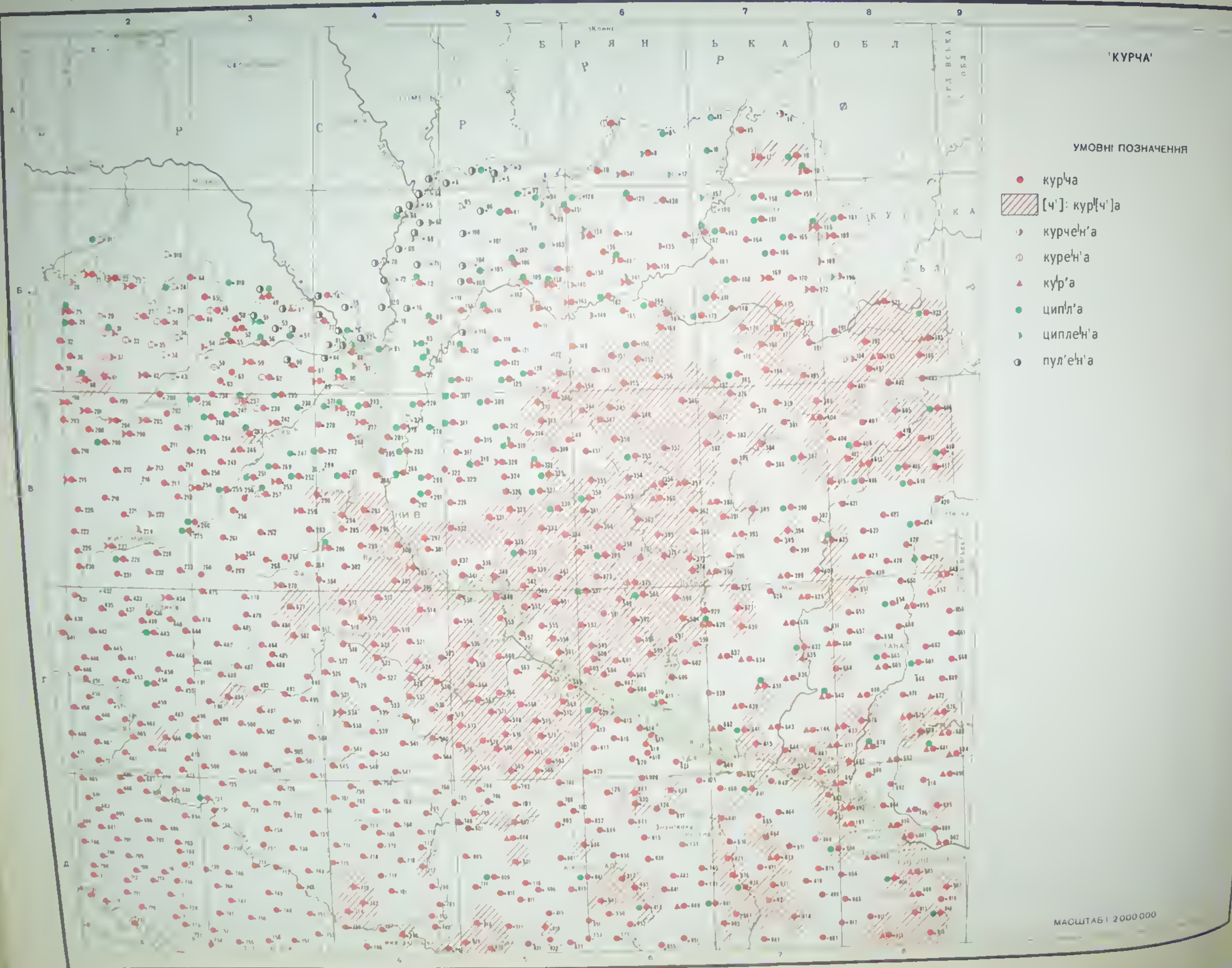

ˈПІВЕНЬ (GALLUS DOMESTICUS)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈпʼівеⁿн'
- ○ ˈпʼевен'
- ◑ ˈпʼ|евен'
- ▨ [пй]: [пʼи]івен', [пʼи]|евен'
- △ пеˈтух
- ● коˈгут

МАСШТАБ 1:...000 000

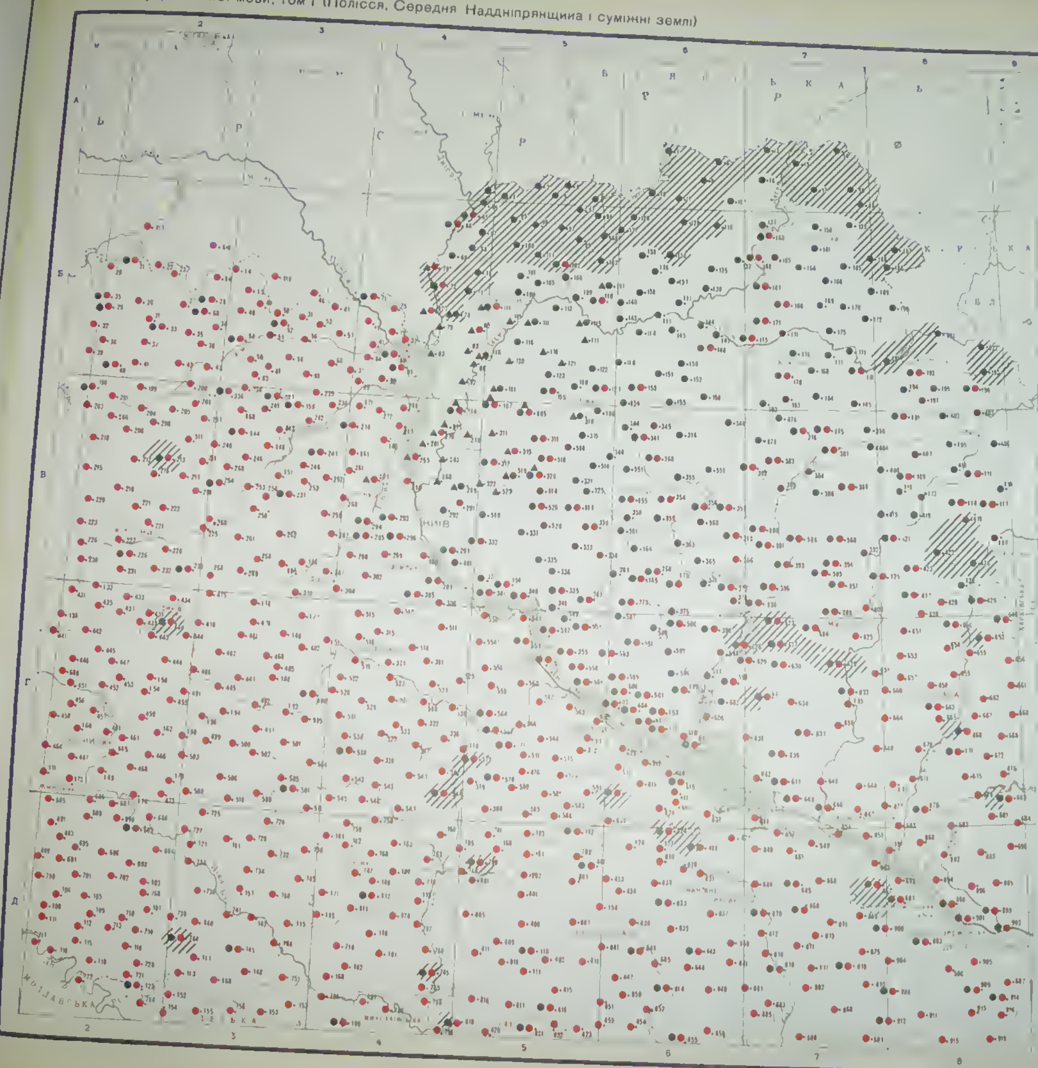

'КУРЧА'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
кур'ча
[ч']: кур'[ч']а
курче'н'а
куре'н'а
ку'р'а
цип'л'а
ципле'н'а
пул'е'н'а
Б Р Я Н Ь К А О Б Л
МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас ук

Карта № 320

'КУРЧА'

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

'КАЧКА (*ANAS DOMESTICA*)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈкачка
- ● ˈутка
- ▲ ˈутва
- [штриховка] [в]: ˈ[в]утка, ˈ[в]утва

МАСШТАБ 1:2 000 000

'СЕЛЕЗЕНЬ (ANAS PLATYRHYNCHA DOMESTICA)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈселезенʼ
- ◒ ˈзʼелʼезʼенʼ
- △ ˈселех
- △ ˈселег
- △ ˈселек
- ● ˈкачур
- ● уˈтак

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта № 322

СЕЛЕЗЕНЬ
(...RHYNCHA DOMESTICA)'

...ПОЗНАЧЕННЯ

Карта № 323

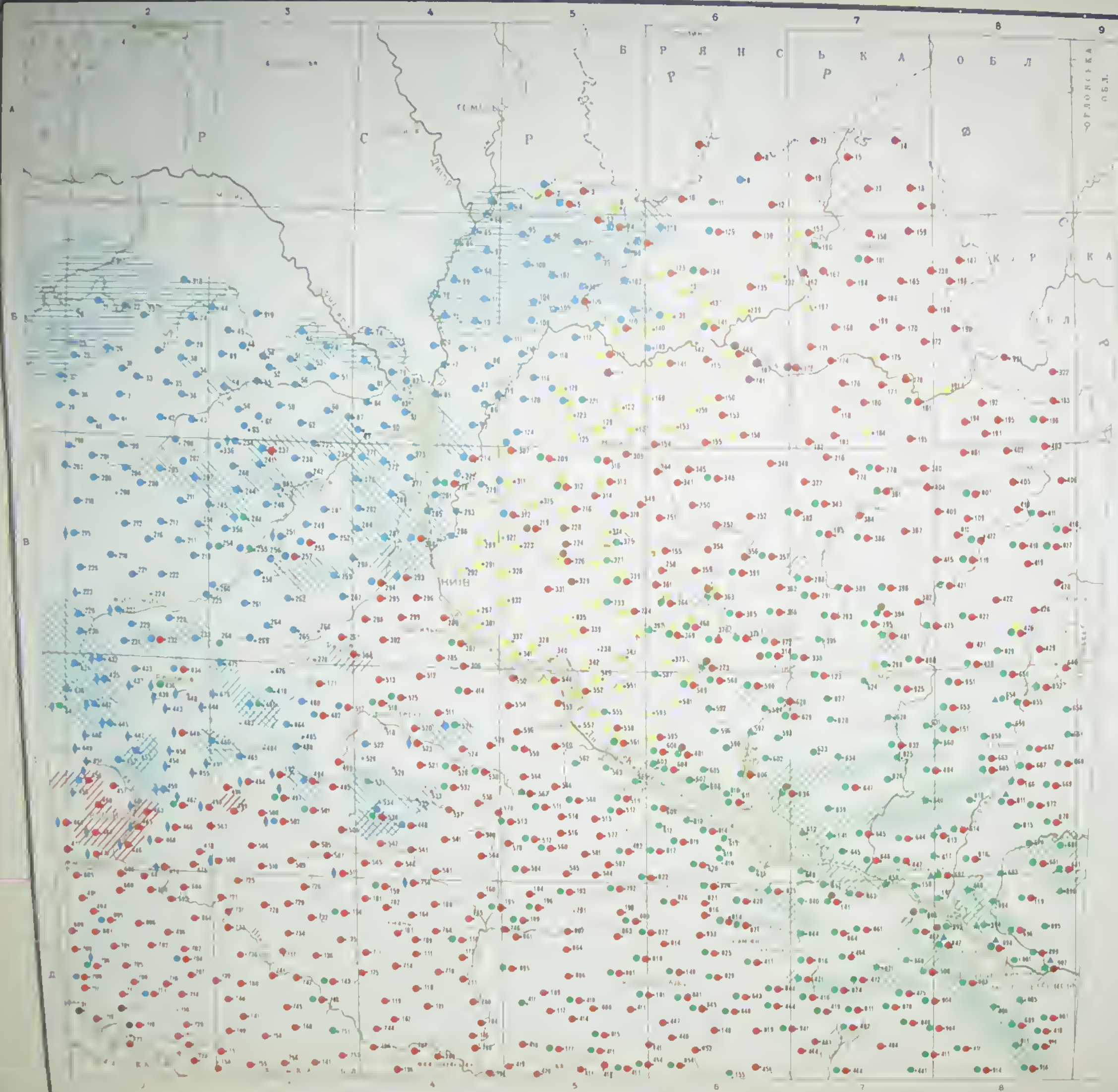
'ЯСТРУБ (ACCIPITER)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- 'йаструб
- 'йастреб
- 'йастр'іб
- 'йастроб
- 'шул'ак
- шу'л'ак
- 'шулек
- 'шул'ек
- 'шул'ік
- 'шул'іка
- 'коршак
- кор'шак
- 'коршек
- 'коршун
- кор'шун
- 'кобец'
- 'к'ібец'
- 'р'абец'

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 324

'ЧОРНОГУЗ (CICONIA L.)'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- чорно'гуз
- [в]: чорно'[в]уз
- леᵉ'лека
- [ґ]: ле'ле[ґ]а
- 'гаїстер
- 'бусел
- 'бусол
- 'бушл'а
- 'бус'ко
- 'боц'ун
- [ц]: 'бу[ц]ел ('бу[ц]ол)
- [л']: 'бусе[л'] ('буцо[л'])
- [с'] перед [е], [еᶦ], [а], [о]: 'бус'ел, 'бус'ол
- жабо'їд
- к'лекотен'
- кокос'тир

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 324

...ногуз (*CICONIA L.*)'

...вні позначення

...з

...ю[в]уз

...[r']а

(ˈбу[ц]ол)

(ˈбуцо[л'])

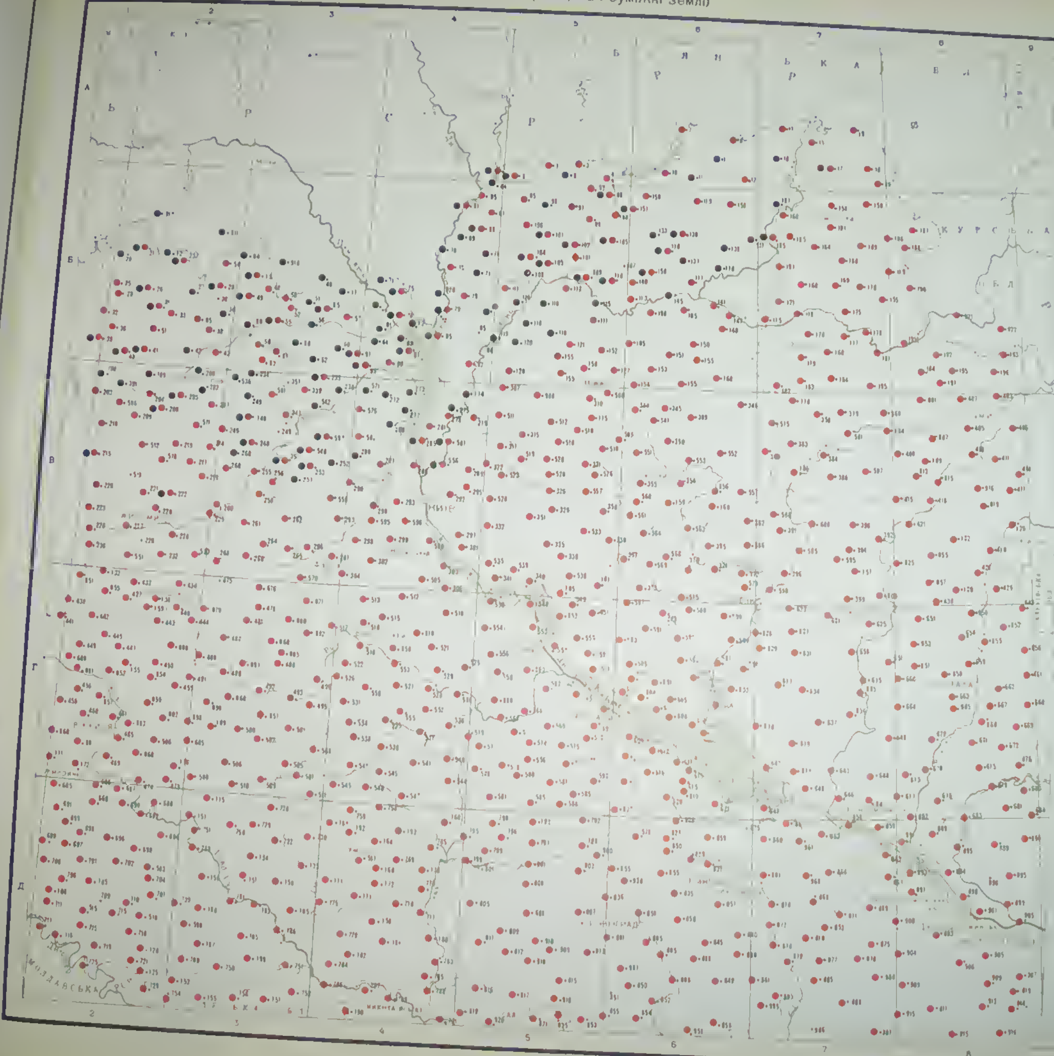
...], [eᵃ], [a], [o]:

...бус'ол

...000

Карта № 325

'ГНІЗДО'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- гн'із'до
- куб'ло

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 326

'МУРАШКИ (FORMICIDAE)'

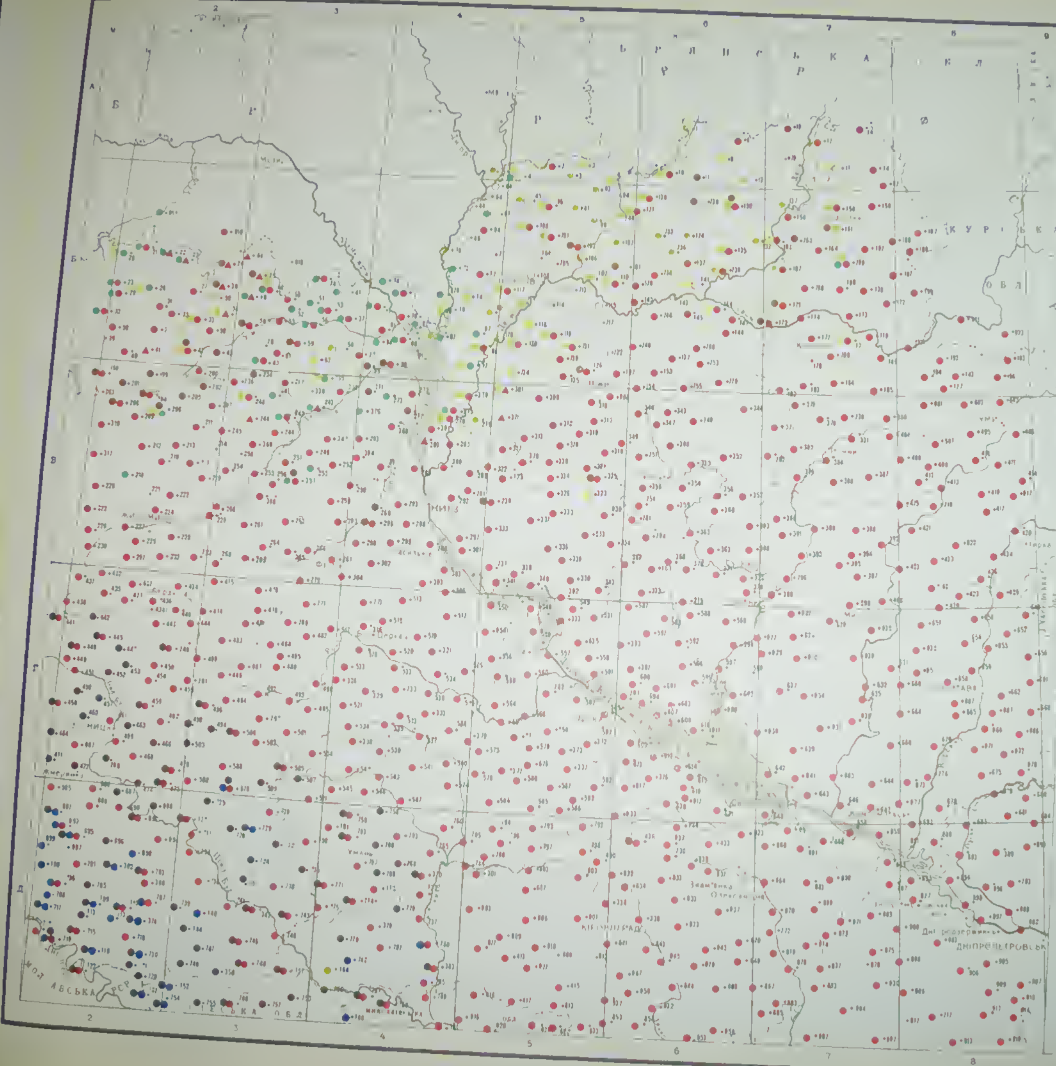
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- му'рашки
- му'рахи
- му'раўки
- мураў'йі
- ко'машки
- ко'махи
- комаш'н'а
- кома'р'і

МАСШТАБ 1:2 000 000

RMICIDAE)'

ачення

ВИЮТЬ /ПРО ВОВКІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈвийут'
- [ˈв'ˈеийут"], [ˈв'еийут"]
- ▲ [вийут"]
- ● реˈвут"
- гуˈдут"
- ● тˈрубл'ат"
- ● сˈкугл'ат"
- ● заˈвод'ат"

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 328

М'ЯВКАЮТЬ /ПРО КОТІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ˈн'аўкайут'
- ▮ мˈн'аўкайут'
- ▬ мˈйаўкайут'
- ● ˈм'аўкайут(')
- ˈмаўкайут(')
- ● ˈкаўкайут(')

Б Р Я Н С Ь К А О Б Л

МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас у

Карта № 328

...ть /ПРО КОТІВ/

...ПОЗНАЧЕННЯ

ВИГУКИ, ЯКИМИ КЛИЧУТЬ СОБАК

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● на - на (н'а - н'а)
- ▲ нах - нах (н'ах - н'ах)
- ● ц'у - ц'у (цу - цу)
- ● на - ц'у - ц'у
- ● ц'у - ц'у - на
- ● ц'ко - ц'ко
- ● с'у - с'у
- ● ку̂т'у - ку̂т'у
- ● т'оў - т'оў
- ● л'а - л'а

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ СОБАК

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- цу-ˈцу
- ц'у-ˈц'у
- ˈц'іба
- а-ˈц'іба
- ц'іˈбе (ˈц'іби)
- ц'уˈки
- ч'іп
- а-ˈч'іп
- ˈч'іпа
- а-ˈно (а-ˈну)
- вон
- а-ˈвон
- п'іˈшоў вон
- п'іˈшоў (поˈшоў, паˈшоў, пуˈшоў)
- а-п'іˈшоў (а-поˈшоў, а-пуˈшоў)

МАСШТАБ 1:2 000 000

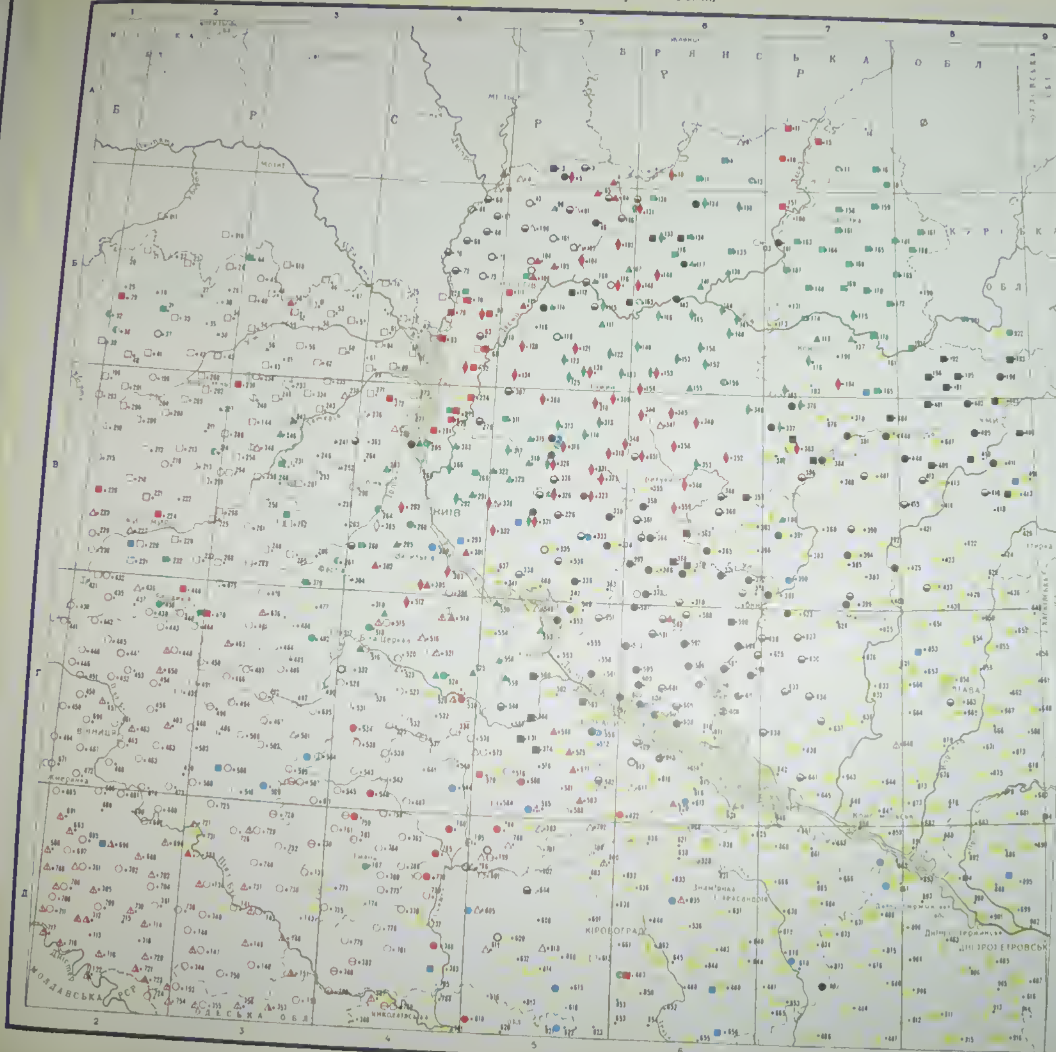
Атлас

…ДГАНЯЮТЬ СОБАК

…НАЧЕННЯ

…ў, пуˈшоў)

а-пуˈшоў)

ВИГУКИ ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ КОТІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- кот
- а-ˈкот
- а-ˈкет
- коˈта (каˈта)
- а-коˈта (а-каˈта)
- ˈкота
- а-ˈкота
- коˈту (каˈту, куˈту)
- а-коˈту (а-куˈту)
- каˈт'а
- коц
- а-ˈкоц
- кац
- а-ˈкац
- а-ˈкиц'
- коˈца (каˈца)
- коˈцу (каˈцу, куˈцу)
- а-коˈцу (а-каˈцу)
- каˈц'а
- тпрус (птрус)
- тпрус' (птрус')
- а-тпˈрус'
- прус
- прус'
- тпˈруски, тпˈрус'ки (птˈруски, птˈрус'ки)
- брис'
- ӡус
- а-ˈӡус
- ӡус'
- а-ˈӡус'
- ӡ'у

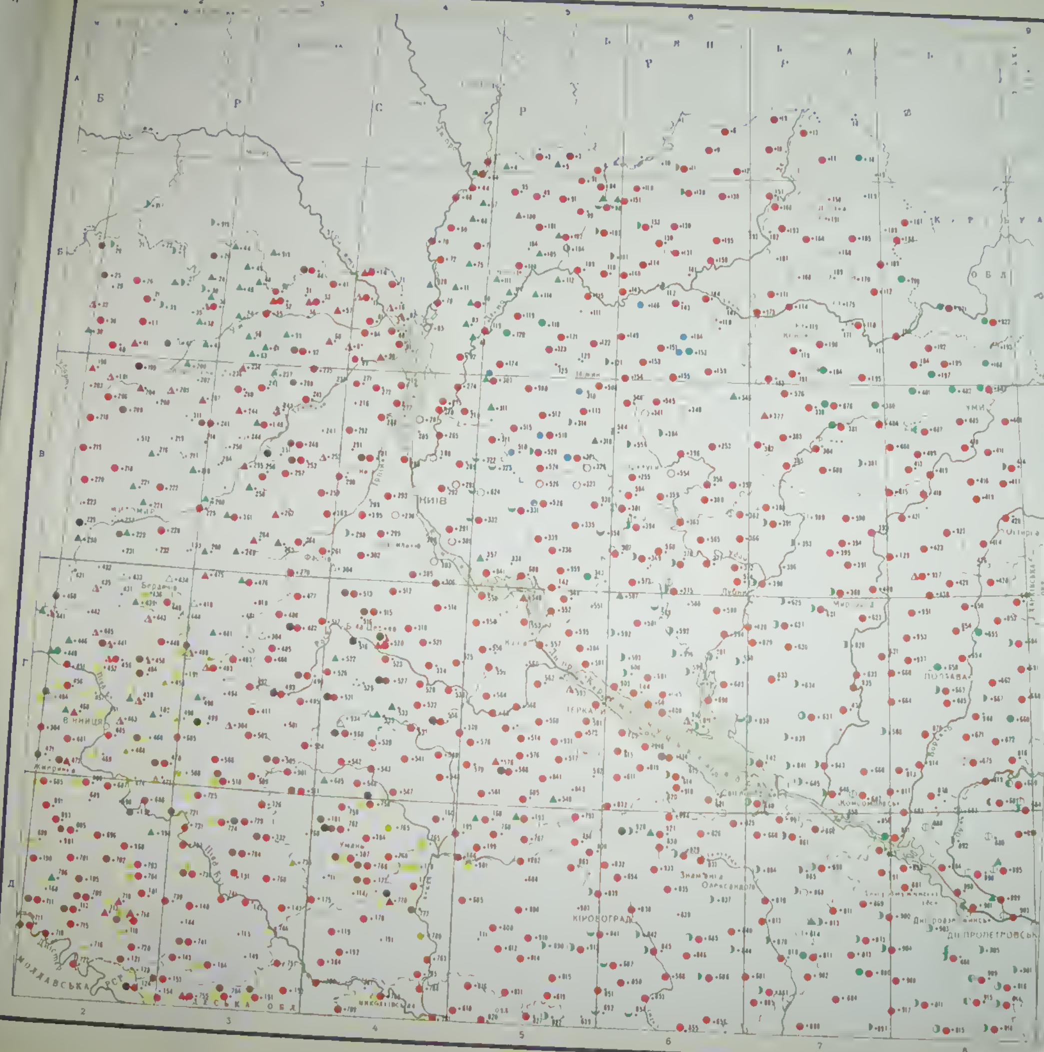
МАСШТАБ 1:2000000

ВИГУКИ, ЯКИМИ КЛИЧУТЬ КОНЕЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● кос' - кос'
- ◗ ˈкос'у - ˈкос'у
- ● ку'с'оў - ку'с'оў
- ▲ кс'у - кс'у
- ▲ кс'о - кс'о
- ▲ кс'оў - кс'оў
- ● ц'ос' - ц'ос'
- с'ц'о - с'ц'о
- ● с'о - с'о
- ◐ с'ок - с'ок
- Φ с'ох - с'ох
- ▲ с'у - с'у
- Δ с'ук - с'ук
- △ с'ун' - с'ун'
- ■ с'і - с'і

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ КОНЕЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● но (но-но)
- ○ н'о
- ▲ а-'но
- ▲ а-'ну
- ● кос'
- ко'с'о
- ко'с'у ('кос'у, ка'с'у, 'ку'с'у)
- ко'с'а (ка'с'а)
- кос''ко
- 'кос'ки (кос''ки)
- ▲ а-'кос'
- а-'ц'ос' (а-'ц'ос'а)
- ● куш
- а-'куш
- ● ку'д'а-ку'д'а
- ● га'т'а (ги'т'а, ге'т'а)
- ● гаї'да ('гаіда)

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ КОРІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

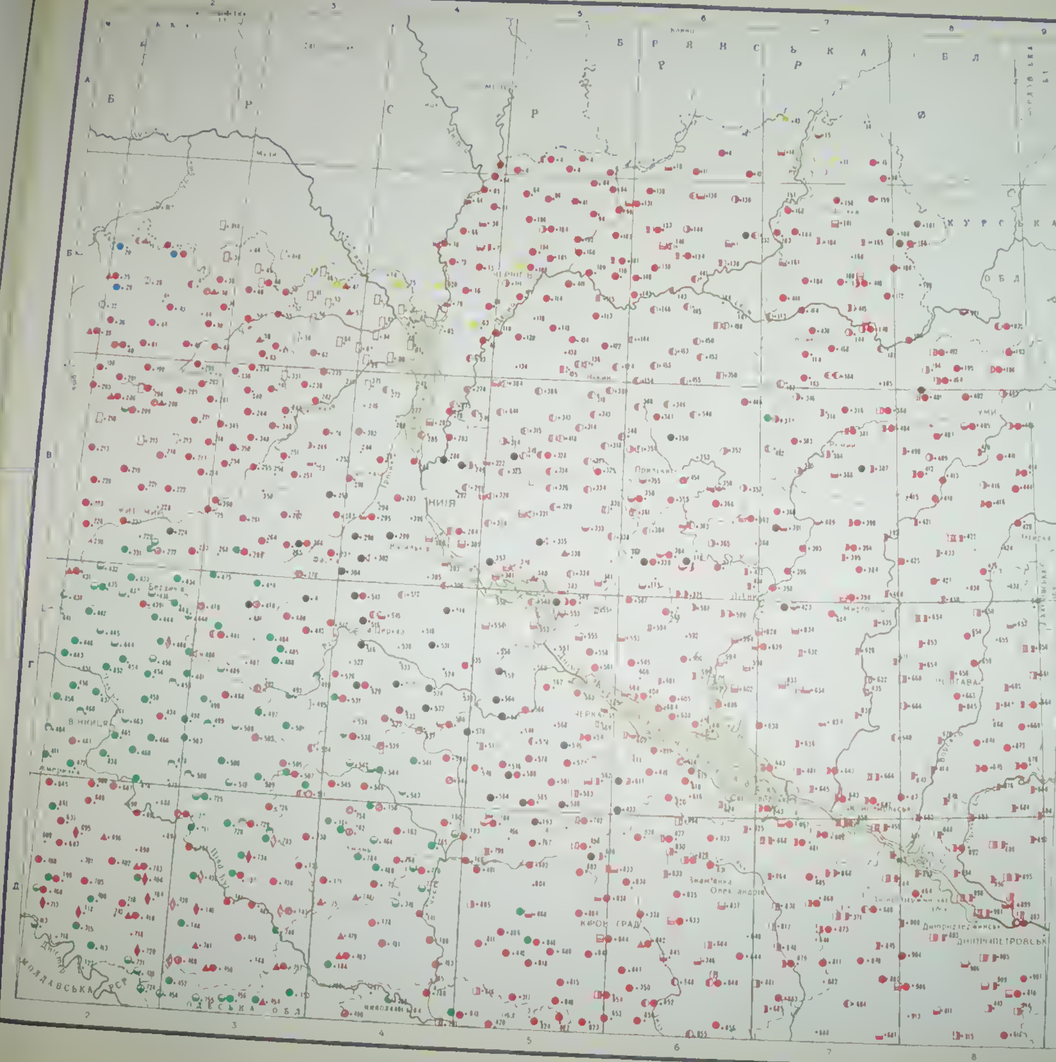
- геі (геі - геі)
- геі - ку'ди
- а - 'геі
- гйеі
- гйе
- а - 'ну
- а - 'лучки
- а - 'л'ушк'і
- а 'мин'
- тпруч
- во'ла
- п'іш'ла
- гаї'да

МАСШТАБ 1 : 2000000

Карта № 334

...ми відганяють корів

...позначення

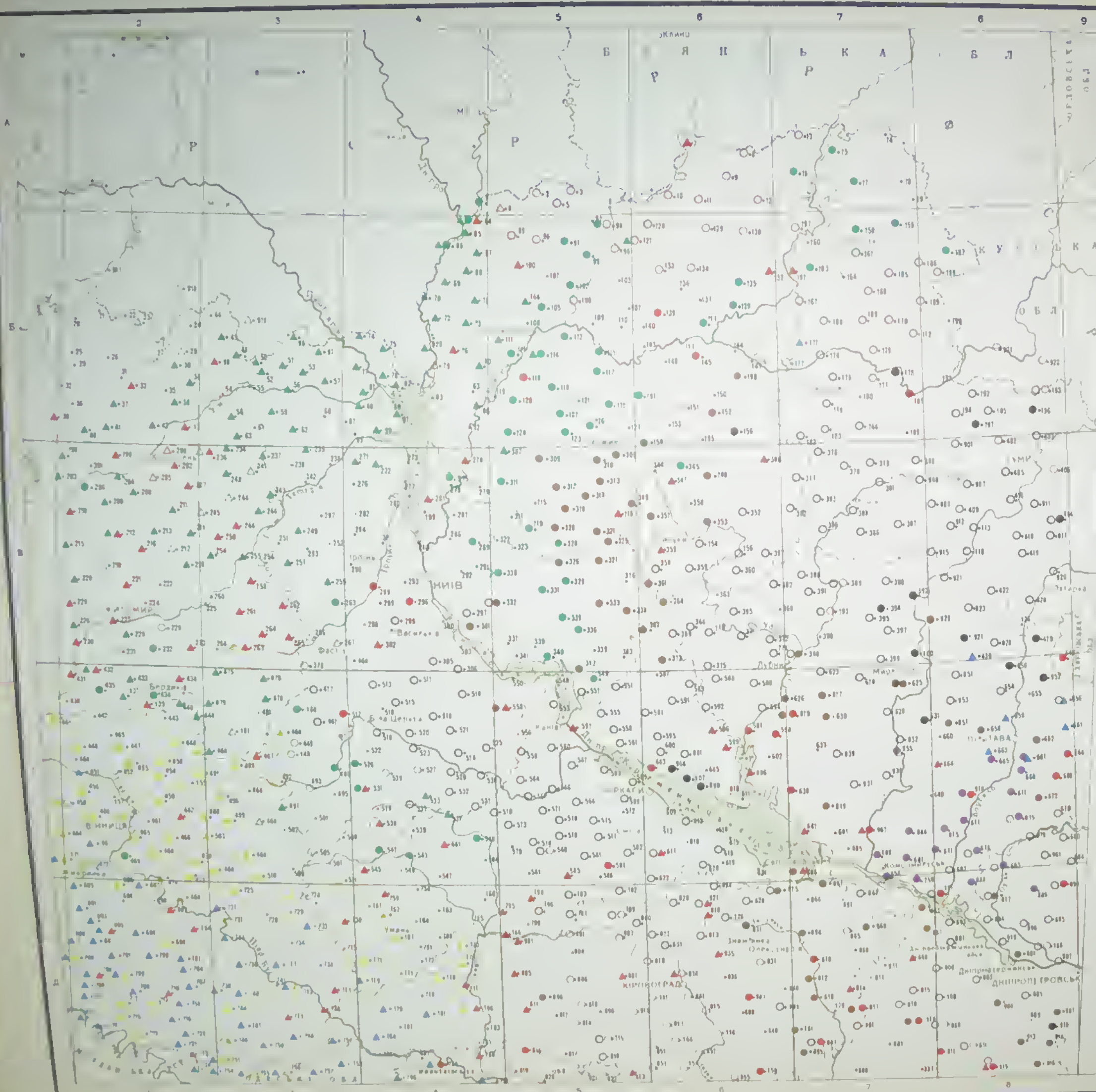

ВИГУКИ ЯКИМИ КЛИЧУТЬ ОВЕЦЬ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- бир бир
- 'бир'а 'бир'а
- 'бир'і · 'бир'і
- би'р'у би'р'у
- 'бирка 'бирка
- би'р'ішка - би'р'ішка
- би'р'ушка · би'р'ушка
- на бир
- бар · бар
- бр - бр
- бра бра
- бр'і бр'і
- б'рашка б'рашка
- б'р'ішка - б'р'ішка
- б'р'ушка · б'р'ушка
- на - бр
- баз' баз'
- ба'з'у - ба'з'у
- ба'з'ун' - ба'з'ун'
- ца - ца - ца
- шту - шту
- 'шуточки – 'шуточки
- ку'т'у - ку'т'у
- с'і - с'і

МАСШТАБ

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ ОВЕЦЬ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● бир - бир
- ○ ˈбир'а - ˈбир'а
- ▲ а - ˈбир
- △ а - ˈбир'а
- ● гис' - гис'
- ˈгис'а - ˈгис'а
- ▲ а - ˈгис'
- а - ˈгис'а
- а - ˈбаз'
- ▲ а - рˈйа
- ● теˈреш
- ● ц'а - ц'а
- ● куч - куч
- ○ куˈчу - куˈчу

МАСШТАБ 1:2000000

...ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ ОВЕЦЬ

...ВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

...р'а

ВИГУКИ, ЯКИМИ КЛИЧУТЬ СВИНЕЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- пац' - пац'
- паˈц'у - паˈц'у
- куц' - куц'
- куˈц'у - куˈц'у
- куˈц'оў (кˈц'оў)
- коц' - коц'
- коˈц'у - коˈц'у
- коˈц'о - коˈц'о
- ц'е - ц'е
- а - ˈц'е - ц'е
- ц - ц - ц
- вец' - вец'
- чке - чке
- чуш - чуш

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ СВИНЕЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● а-ˈчу
- чу (ч'у-ч'у)
- ◗ чус'
- чо-чо
- ● а-ˈц'у
- а-ˈса
- ● а-ˈл'а
- △ о-ˈл'о

...няють свиней

...чення

ВИГУКИ, ЯКИМИ КЛИЧУТЬ ГУСЕЙ

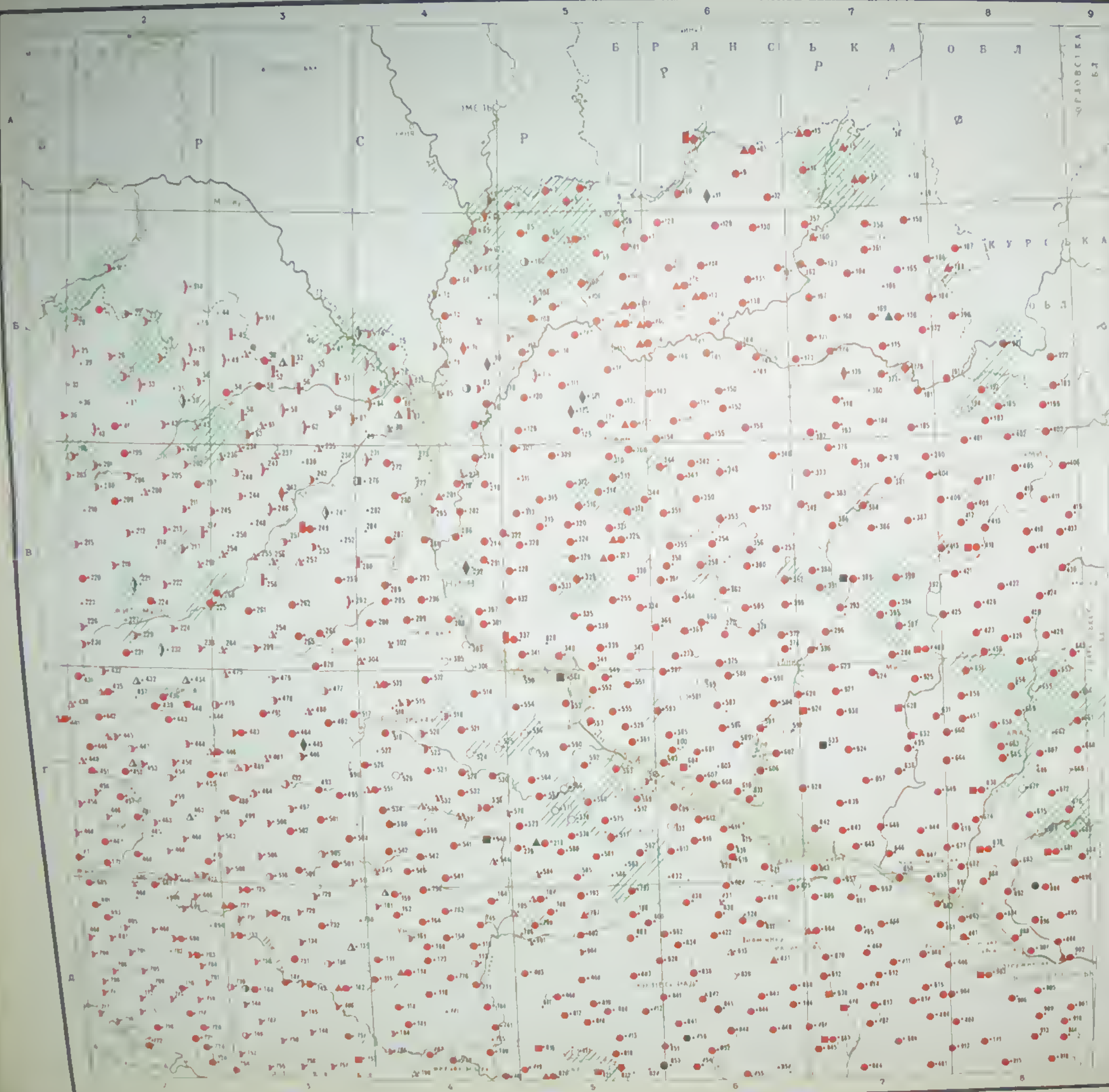
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● гус' - гус'
- ▲ ˈгус'і - ˈгус'і
- △ ˈгуси - ˈгуси
- △ гуˈс'у - гуˈс'у
- гуˈс'у - с'у
- с'у - с'у
- ● гул' - гул'
- ▲ ˈгул'і - ˈгул'і
- · ˈгуˈл'у - ˈгуˈл'у
- гуˈл'у - л'у
- л'у - л'у
- вул' - вул'
- ● вут' - вут'
- ● т'ег - т'ег
- ○ т'е - т'е

Б Р Я Н С Ь К А О Б Л.

К У Р С Ь К А О Б Л.

МАСШТАБ 1:2 000 000

ВИГУКИ, ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ ГУСЕЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● ги'л'а ('гил'а)
- ги'л':а ('гил':а)
- a-'гил'а
- ▲ гил'
- a-'гил'
- ■ ге'л'а (ге^и'л'а)
- ♦ гу'л'а
- a-'гул'а
- гул'
- a-'гул'
- ● гу'с'а
- ◑ a-гу'с'а
- ▲ гус'
- △ a-'гус'
- ■ гу'с'у
- a-гу'с'у
- ♦ ги'с'а
- a-'гис'
- ['г'і]л'а, ['г'і]л':а, [г'і]л', ['г'і]с'а

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта N 340

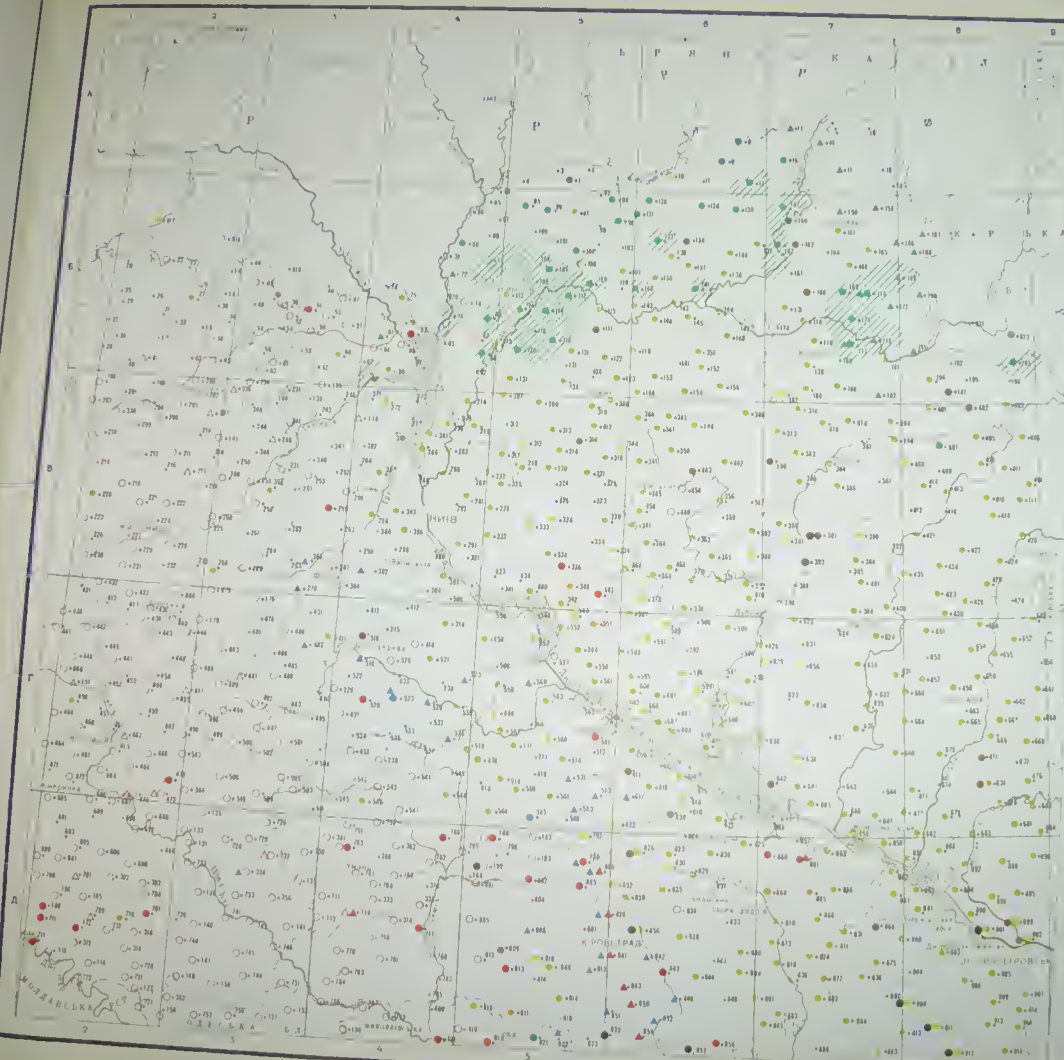
...ими відганяють гусей

...позначення

а)

а)

...л'. 'г'і|с'а

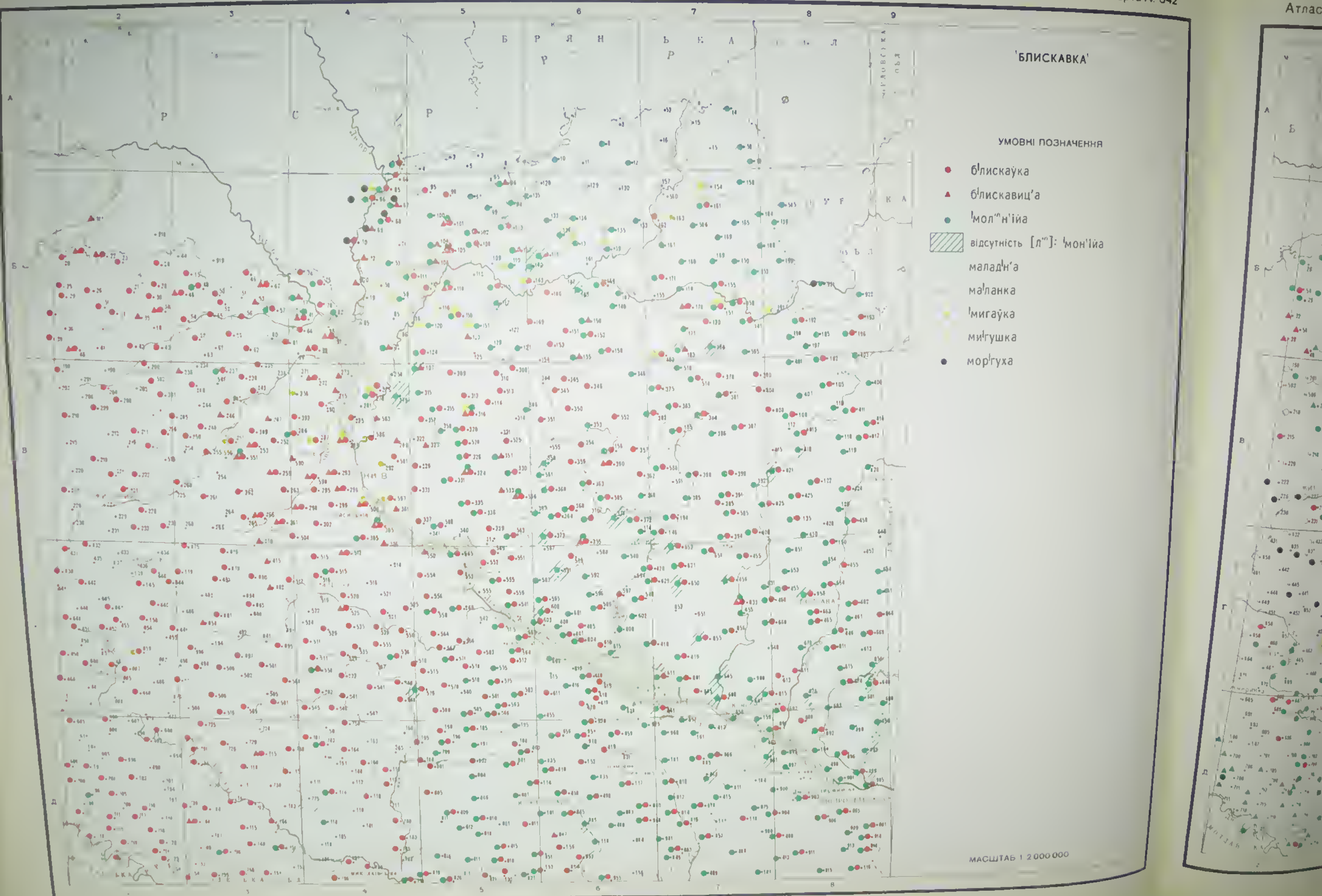

ВИГУКИ ЯКИМИ ВІДГАНЯЮТЬ КАЧОК

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● тас'
- ○ а-'тас'
- ▲ та'с'а
- △ а-'тас'а (а-та'с'а)
- ● ву'т'а ('вут'а)
- а-'вут'а (а-ву'т'а)
- ▲ вут'
- а-'вут'
- ▨ у'т'а, а-у'т'а, ут', а-'ут'
- ● 'гил'а (ги'л'а)
- ● пул'
- а-'пул'
- ▲ пу'л'а ('пул'а)
- а-'пул'а (а-пу'л'а)
- ● киш
- а-'киш
- ● ка'чу (ка'ча)

МАСШТАБ 1:2000000

'БЛИСКАВКА'
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
б'лискаўка
б'лискавиц'а
'мол'"н'ійа
відсутність [л"]: 'мон'ійа
малад'н'а
ма'ланка
'мигаўка
ми'гушка
мор'гуха
МАСШТАБ 1:2 000 000

Атлас

'РАЙДУГА'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

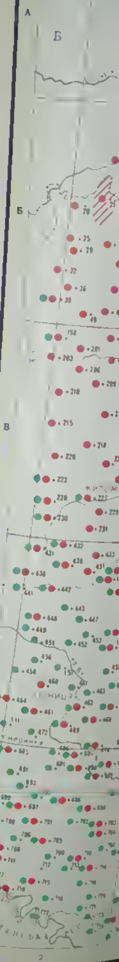
- ● 'раідуга
- 'радуга
- ▲ 'радоўниц'а
- ● ве'селка
- ▲ ве'селиц'а
- ● весе'луха
- ● ду'га
- ● 'тенча

'ДУЖЕ /ВЕЛИКИЙ/'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

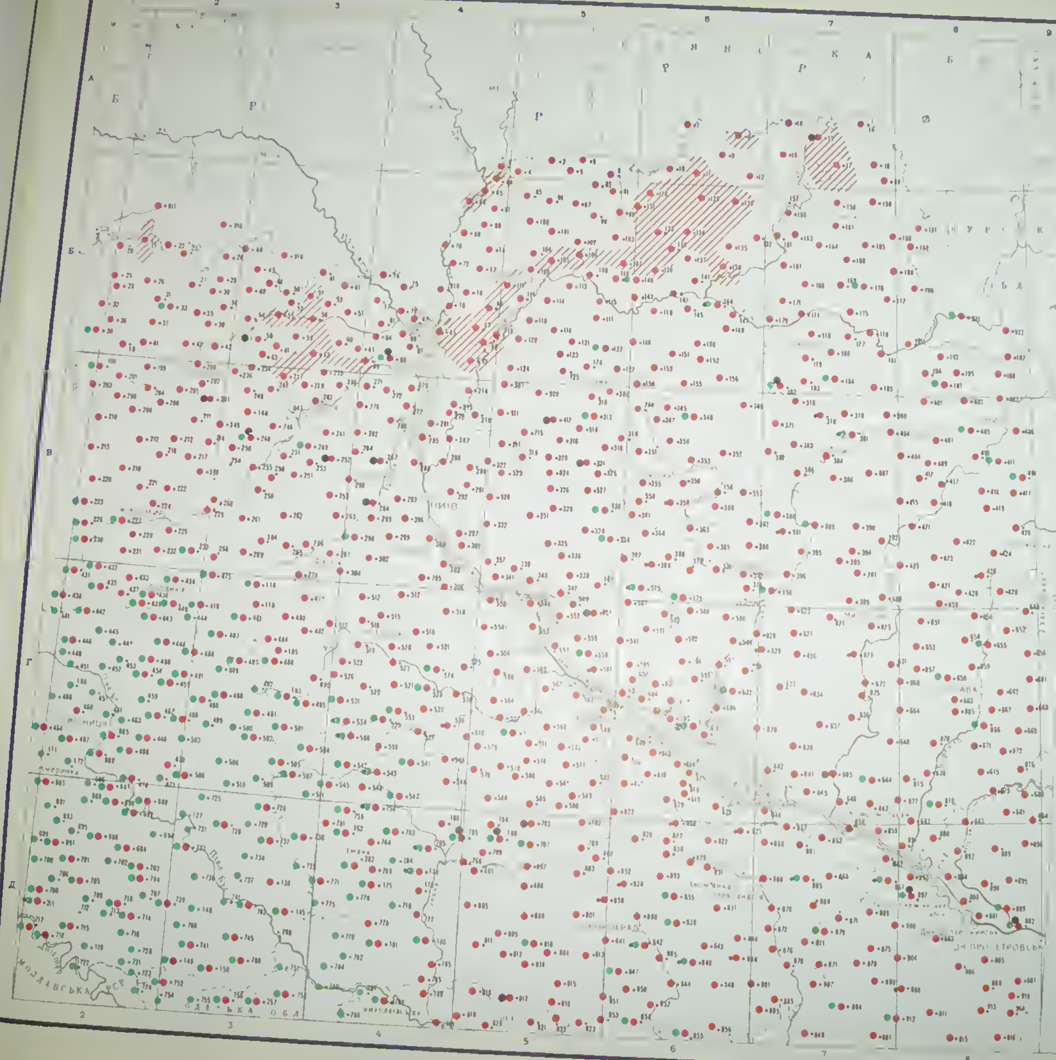
- ● 'дуже (ве'ликиі)
- ● 'вел'ми (ве'ликиі)
- ● к'р'іпко (ве'ликиі)
- ● 'сил'но (ве'ликиі)
- ● 'т'ажко (ве'ликиі)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

'ВЕЛИКИЙ'

позначення

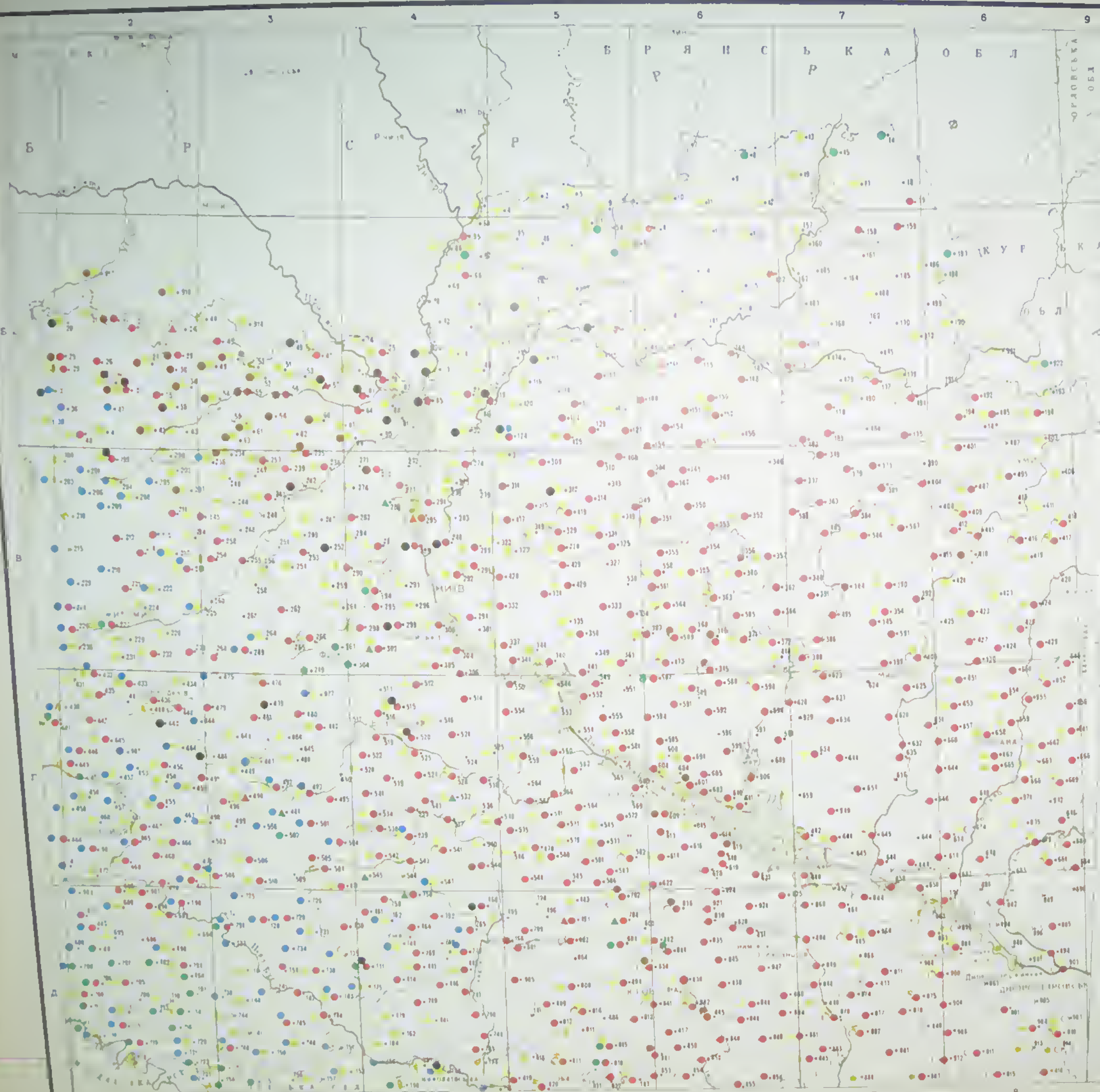

'ЗУСТРІТИ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● зустр'іти, стр'інути
- ● здибати
- ● сп'іткати
- • сп'іткати у словосполуці [сп'іткало лихо (горе, нешчаст'а)]
- [штриховка] [к] в основі дієслова: стр'і[к]ати, стре[к]ат', устре[к]ат'

МАСШТАБ 1:2000000

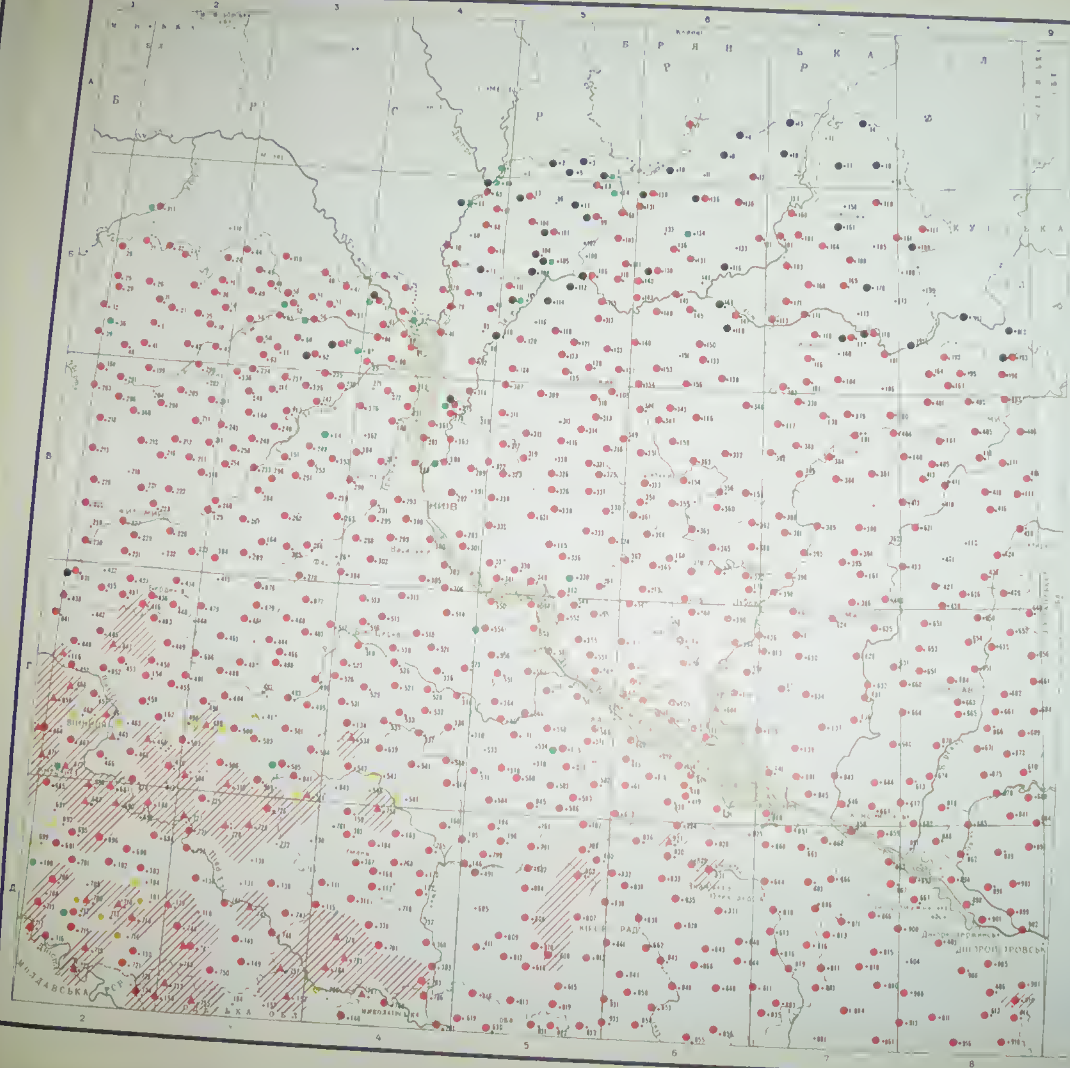

'ВАГІТНА'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ваˈґˈітна, ваˈґˈітнˈіти
- важˈка
- у ваˈз'і
- т'ажˈка
- у т'аˈж'і
- беˈремен(:)а, беˈремен'іти
- ґˈруба
- тоўˈста
- череˈвата

МАСШТАБ 1:2 000 000

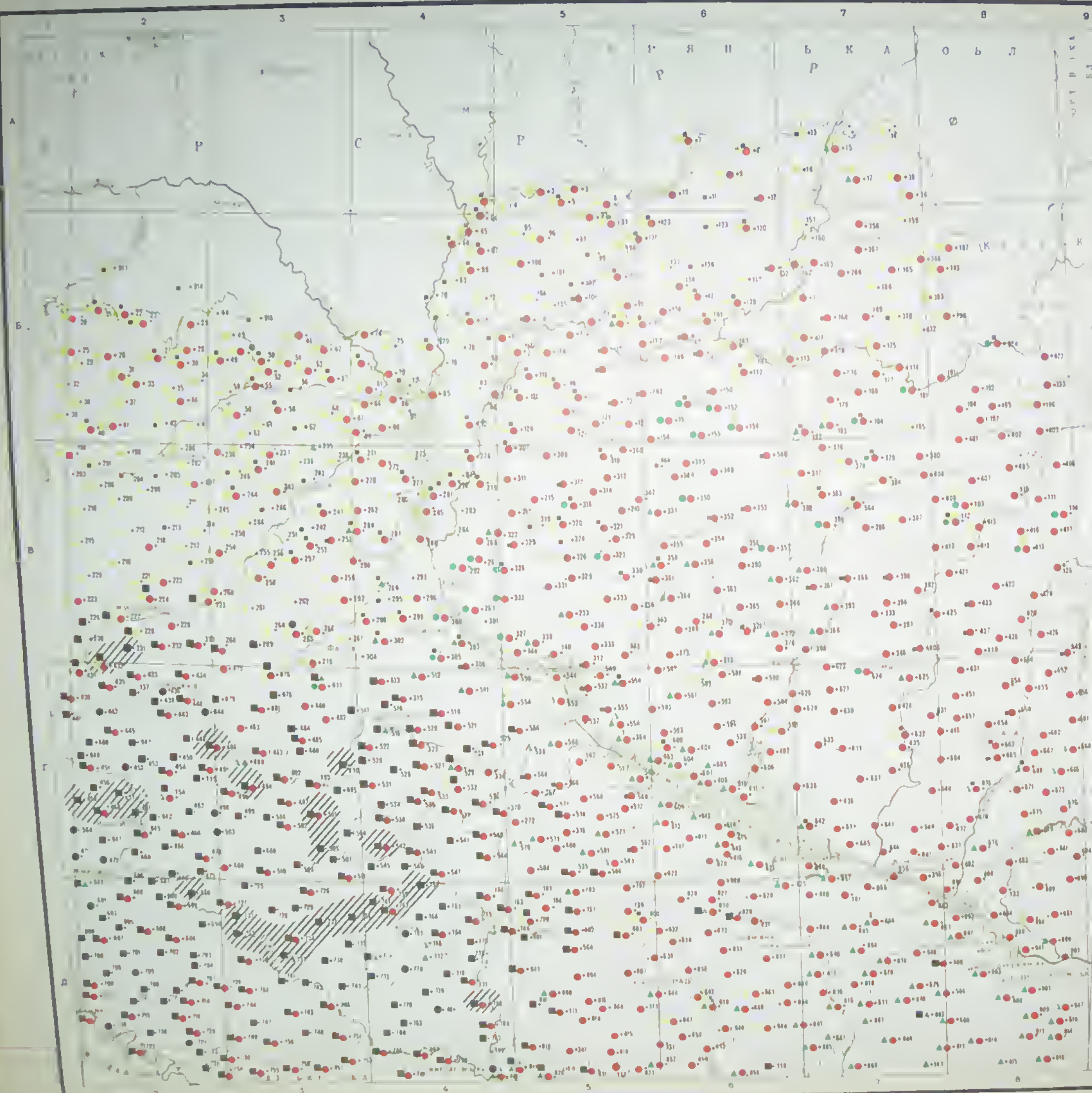

'ТРУНА'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- тру'на
- тру'но
- наголос: [т'руна], [т'руно]
- домо'вина
- дубо'вина
- гроб

МАСШТАБ 1:2 000 000

'КЛАДОВИЩЕ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- ● кˈладовишче
- ● гробоˈвишче
- ▲ гробˈки
- · назва гробˈки вживається в день поминання
- гроˈби
- ˈмогилки
- назва ˈмогилки вживається в день поминання
- ■ цˈвинтар
- · цˈвинтар 'місце поховання біля церкви'
- [д]: цˈвин[д]ар

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ДОВИЩЕ'

...ОЗНАЧЕННЯ

...вживається в день

...живається в день

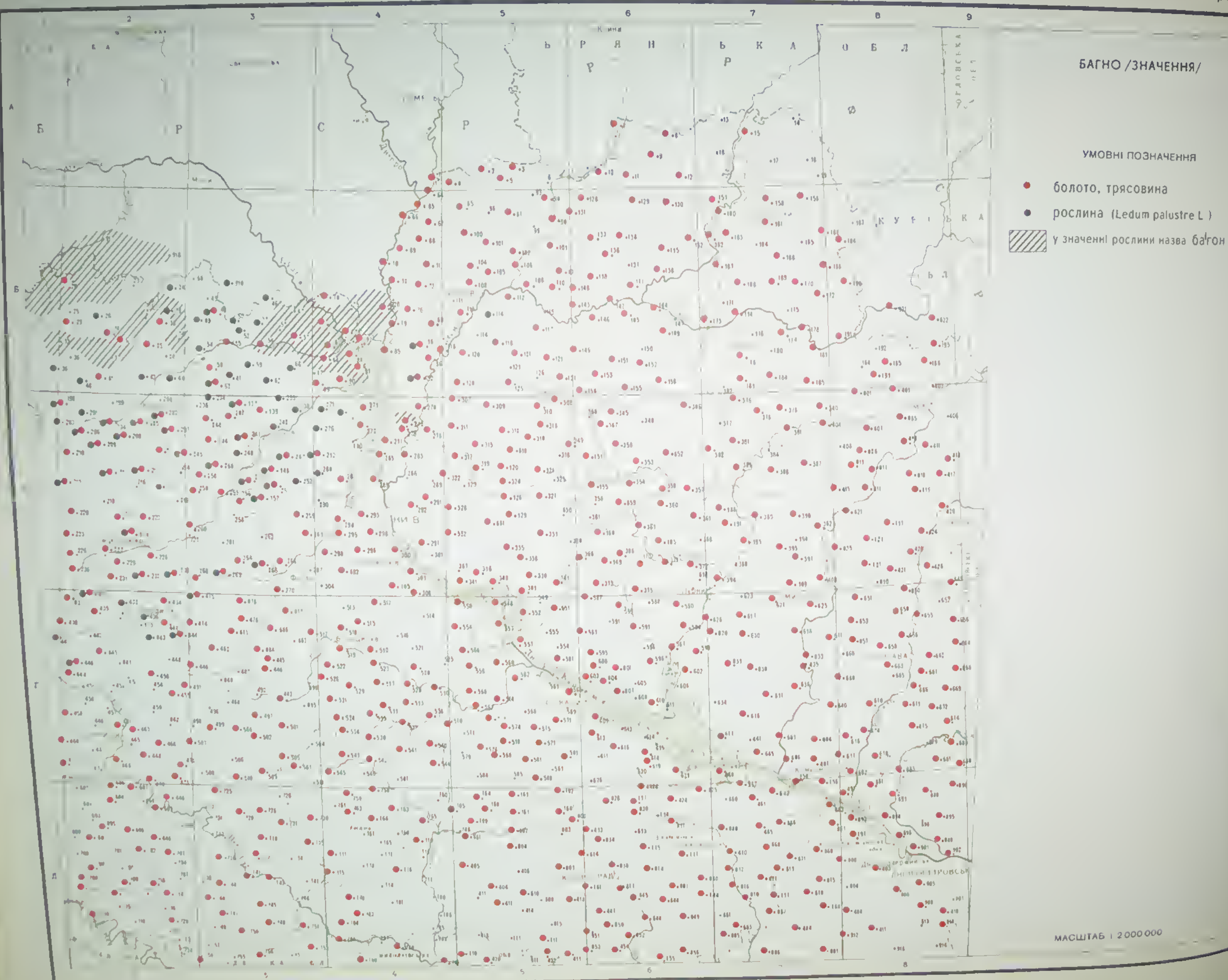
...ования біля церкви'

'ХМИЗ'

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- хмиз
- х'миз'а
- хмиз'н'ак
- суш'н'ак
- 'р'ішча
- г'і'л':а (го'л':е)
- х'вópост
- хам'ло
- ло'мач:а

МАСШТАБ 1:2 000 000

БАГНО /ЗНАЧЕННЯ/
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
болото, трясовина
рослина (Ledum palustre L.)
у значенні рослини назва ба́гон
МАСШТАБ 1:2 000 000

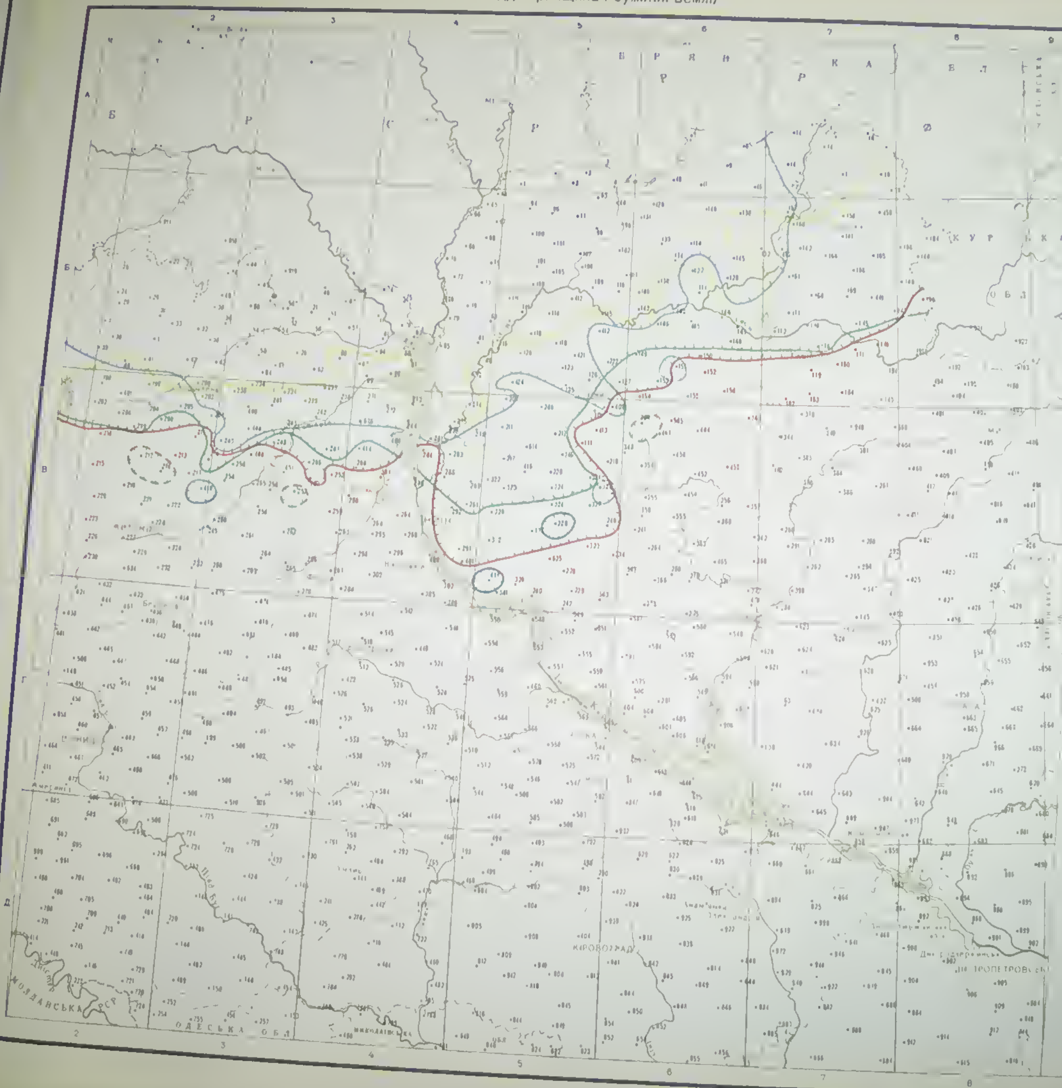
...начення

...ачення

...а

...ustre L)

...зва ба'гон

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ę> [е]: ко'лод[е]з'
(карта № 48)

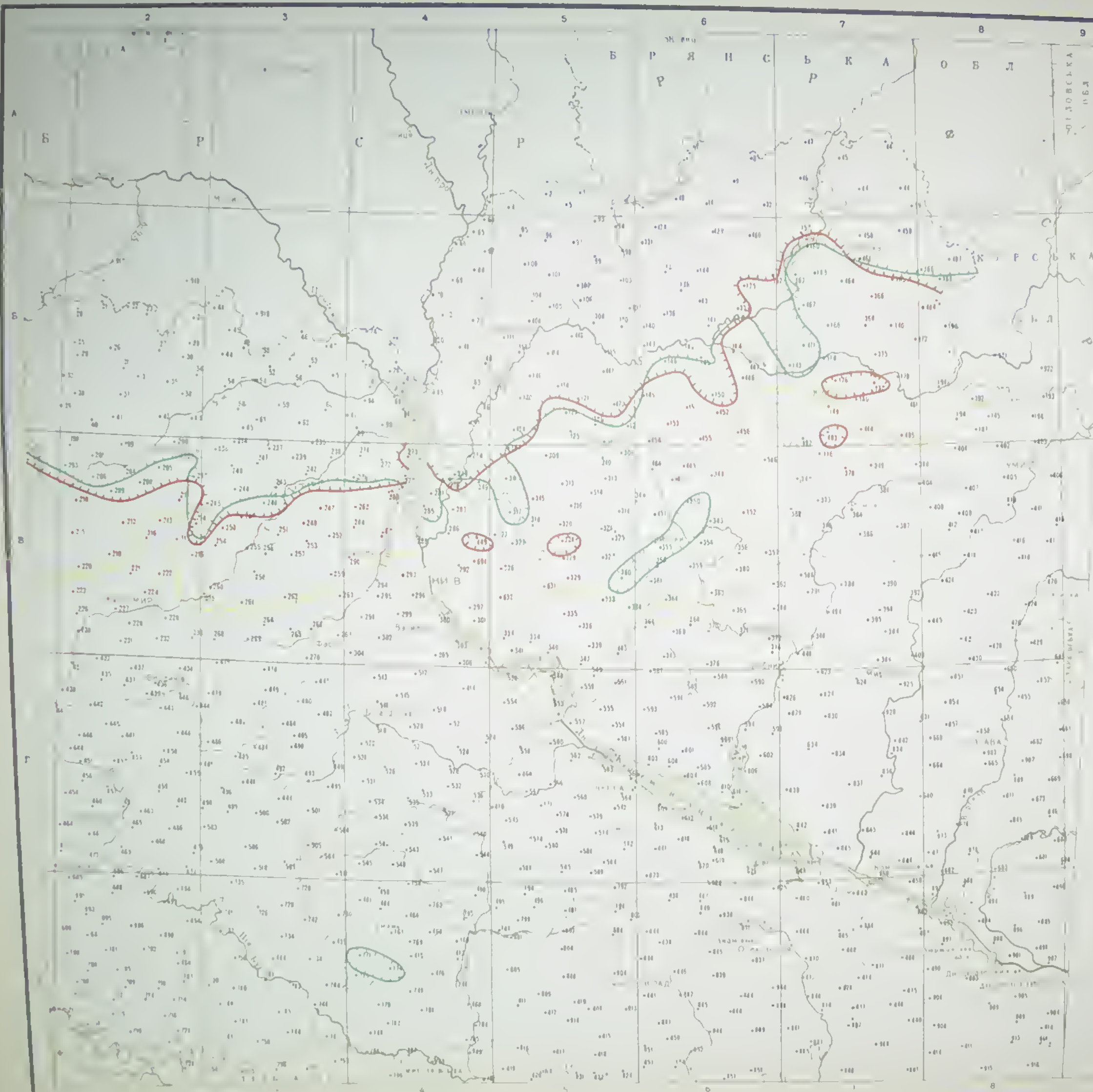
ė> [е], [и]: д[е]'док, д[и]'ла

ė> [і]: д'[і]'док, д'[і]'ла
(карта № 11)

йа> [е]: й[е]'ще
(карта № 55)

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 352

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ė> [ie̯], [e]: д'[ie̯]д, 'д'[ie̯]т'і, д'[е]д, 'д'[е]ти (карта № 3)

е> [ie̯], [e], [и]: п'[ie̯]ч, п'[е]ч, п[и]ч (карта № 38)

о> [уо̯], [уе̯], [уи̯], [о], [у], [е], [и] (карта № 57)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

…СЬКІ АРЕАЛИ ФОНЕТИЧНІ/

…ОЗНАЧЕННЯ

…д'[і]е]д, д'[і]е]т'і, д'[е]д,
…д'[е]ти

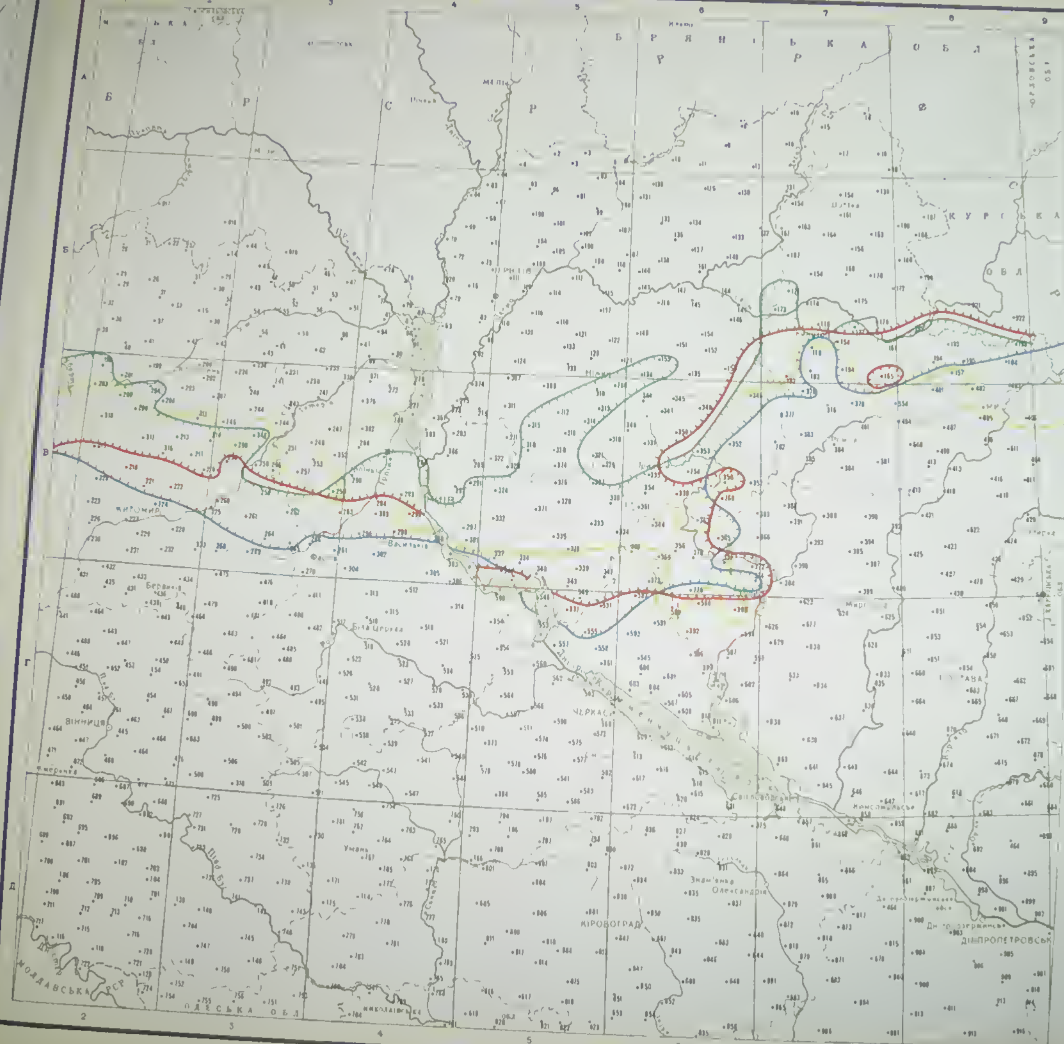
(карта № 3)

…и] п'[і]е]ч, п'[е]ч,
п[и]ч

(карта № 38)

…и], [о], [у], [е], [и]

(карта № 57)

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[пид'перти], [пуд'перти], [под'перти]

[пі'д'перти]

(карта № 68)

[у кон'ц'і]

(карта № 60)

[гу'рок]

(карта № 87)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта № 354

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ/ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- опозиція /е/~/и/ в ненаголошених складах (карта № 41)
- [ц] перед голосним заднього ряду (карта № 112)
- вставний [й] після губних перед рефлексами е (*до'п'ік*) (карта № 32)
- ['п'іiде], ['п'іiдем] (карта № 116)

МАСШТАБ 1:2000000

...КІ АРЕАЛИ/ФОНЕТИЧНІ/

...ОЗНАЧЕННЯ

.../и/ в ненаголошених

(карта № 41)

...им заднього ряду

(карта № 112)

... губних перед

...п'ік)

(карта № 32)

(карта № 116)

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /НАГОЛОС/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[ко'м'ір]

(карта № 95)

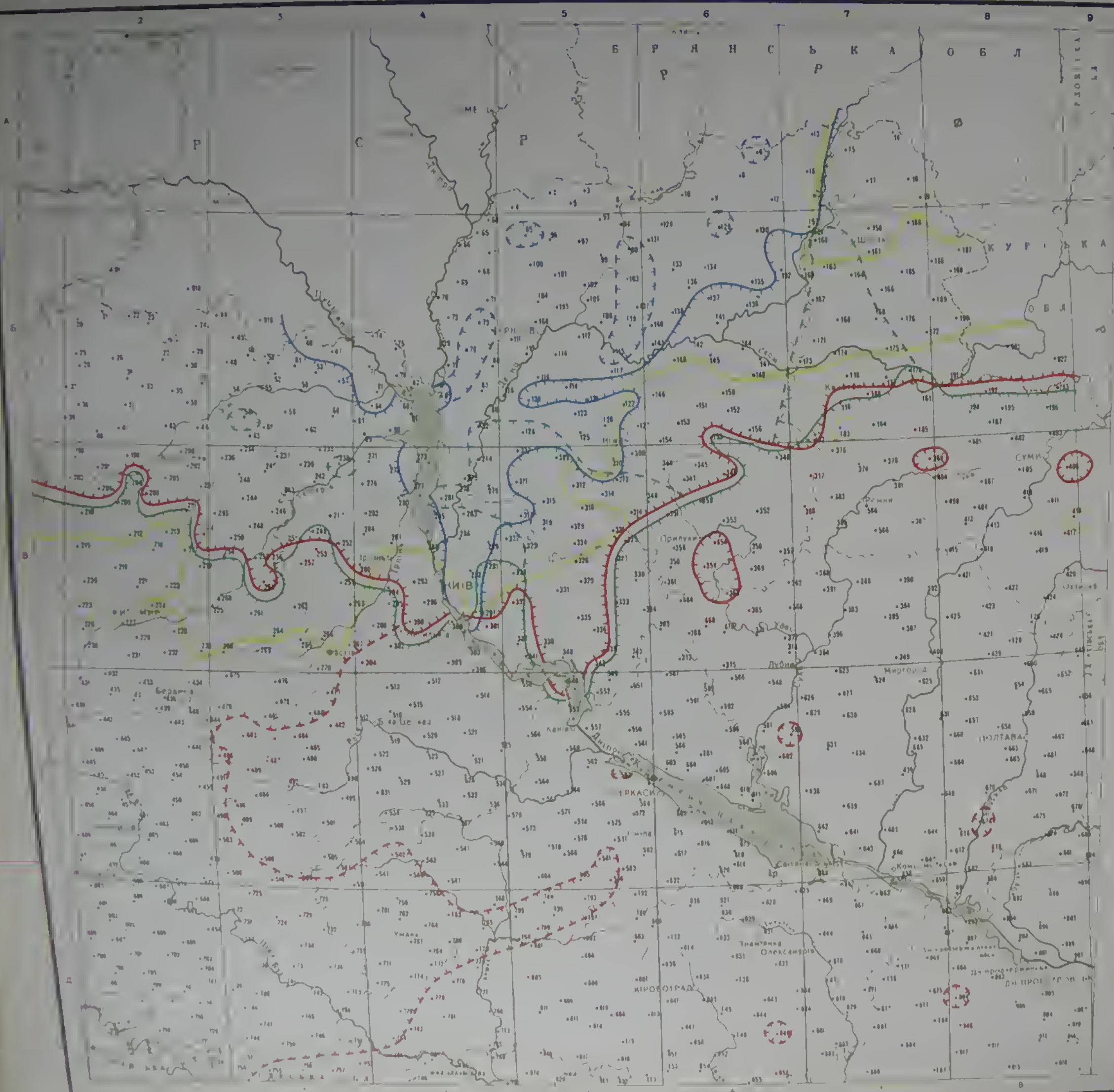
['(в)уз'ки(і)]

(карта № 137)

['б'іелен'ки ('б'ілен'кии)]

(карта № 155)

МАСШТАБ 1 : 2000 000

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[дуб'рова]

[д'іб'рова]

(карта № 85)

['паробок], ['парабок]

['парубок]

(карта № 74)

МАСШТАБ 1:2000000

АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

...НАЧЕННЯ

(карта № 85)
...бок]
(карта № 74)

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /СТРУКТУРИ СЛІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[прач] (карта № 171)

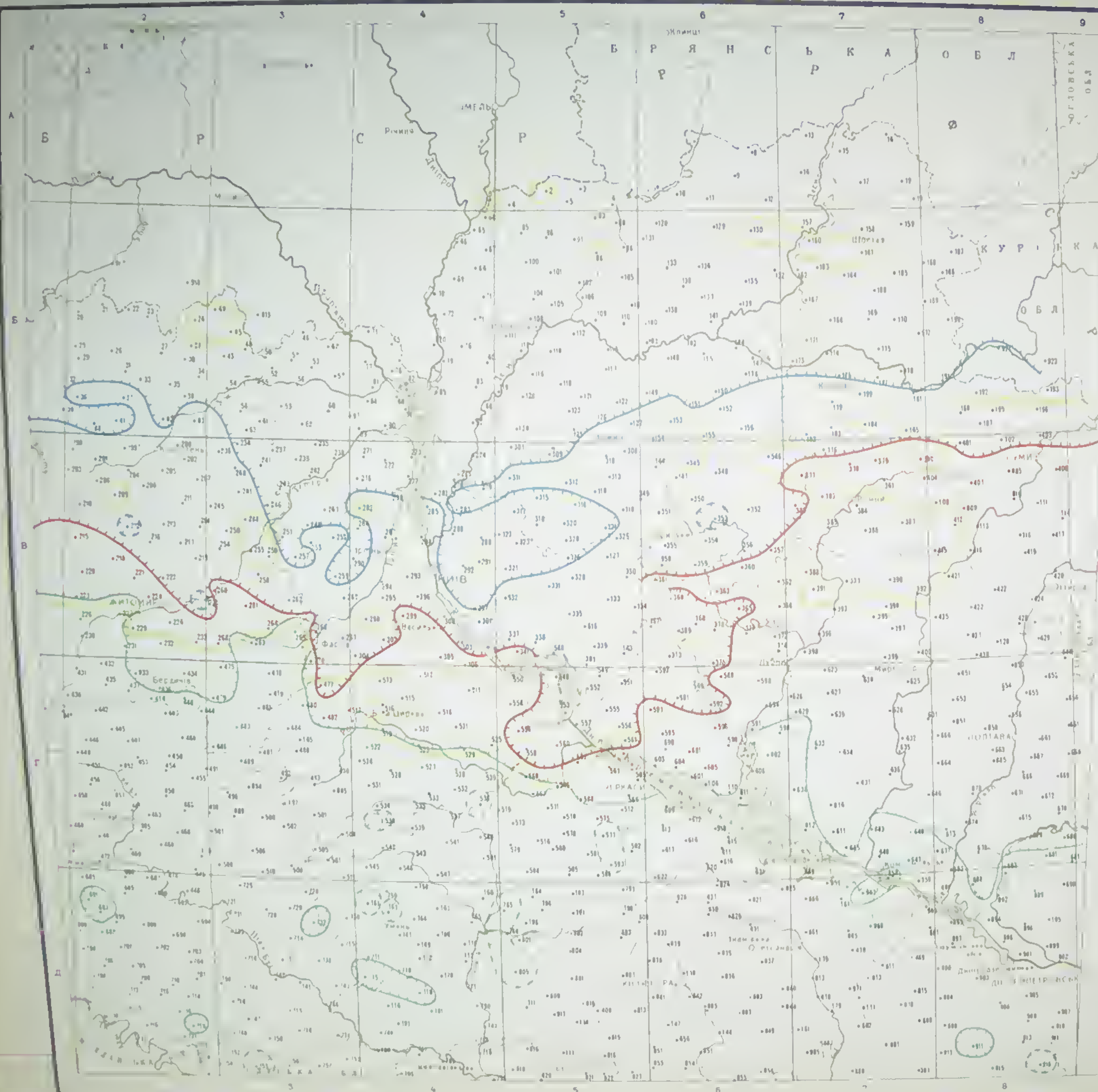
[ˈсон'ешник] (карта № 115)

[ˈв'ііки] 'вії' (карта № 177)

[оˈвечка]

[в'іўц'а] (карта № 178)

МАСШТАБ 1:2 000 000

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /МОРФОЛОГІЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- у: то'вариш[у]

(карта № 194)

'вус[и]

'вус[а]

(карта № 212)

-ова-: ц'іл[о'ва]т'

(карта № 179)

...ЬКІ АРЕАЛИ
...ОГІЧНІ/

...ачення

...карта № 194)

...арта № 212)

...рта № 179)

ПІВНІЧНІ /ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

-е: ˈп'ірй[е], шˈчаст'[е] (карта № 205)

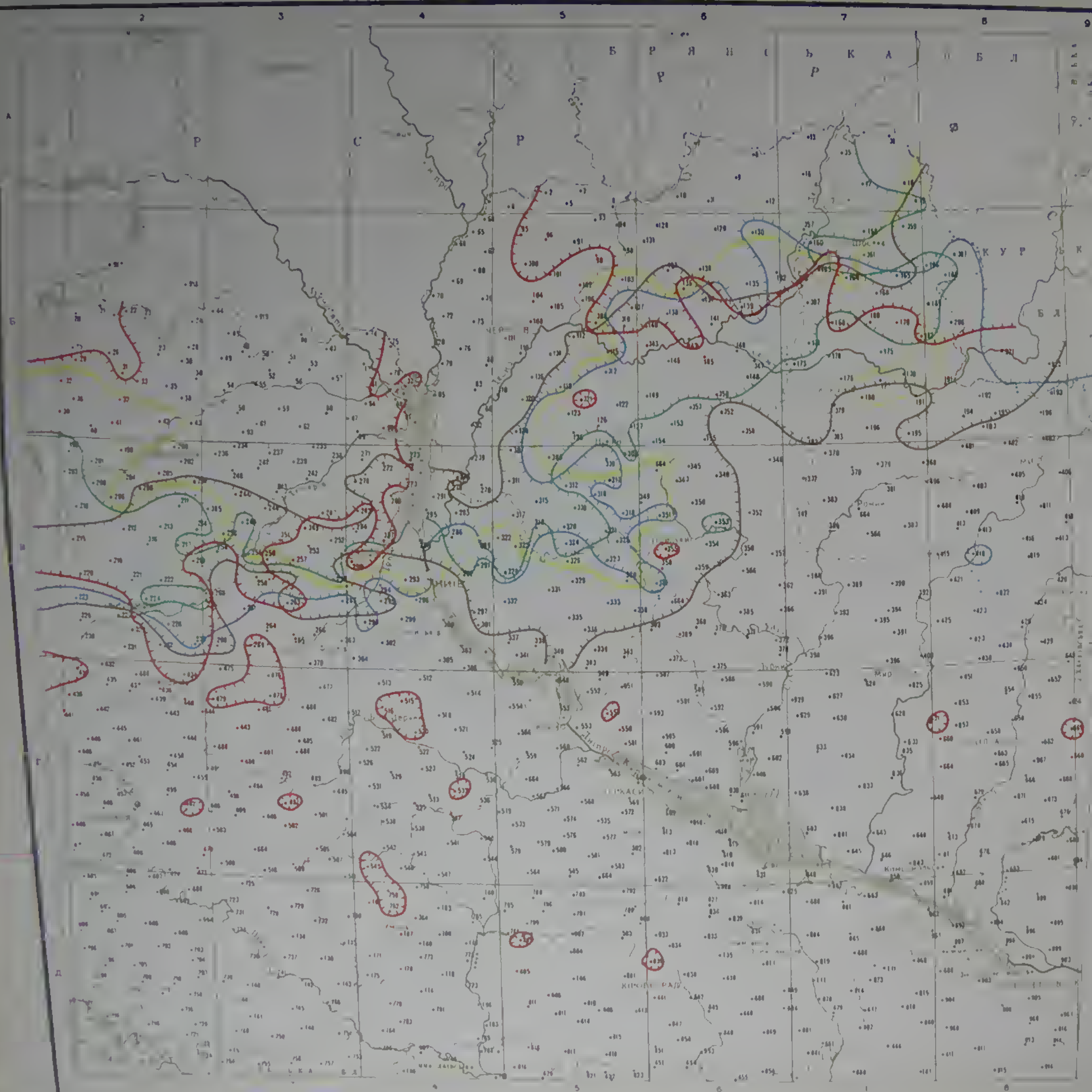
-е: громаˈд'ан[е], сеˈл'ан[е] (карта № 217)

-і: гˈруд'[і] (карта № 214)

ˈгус'[і]

ˈгус[и] (карта № 215)

МАСШТАБ 1:2 000 000

ПІВНІЧНІ/ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /СЛОВОЗМІНА/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

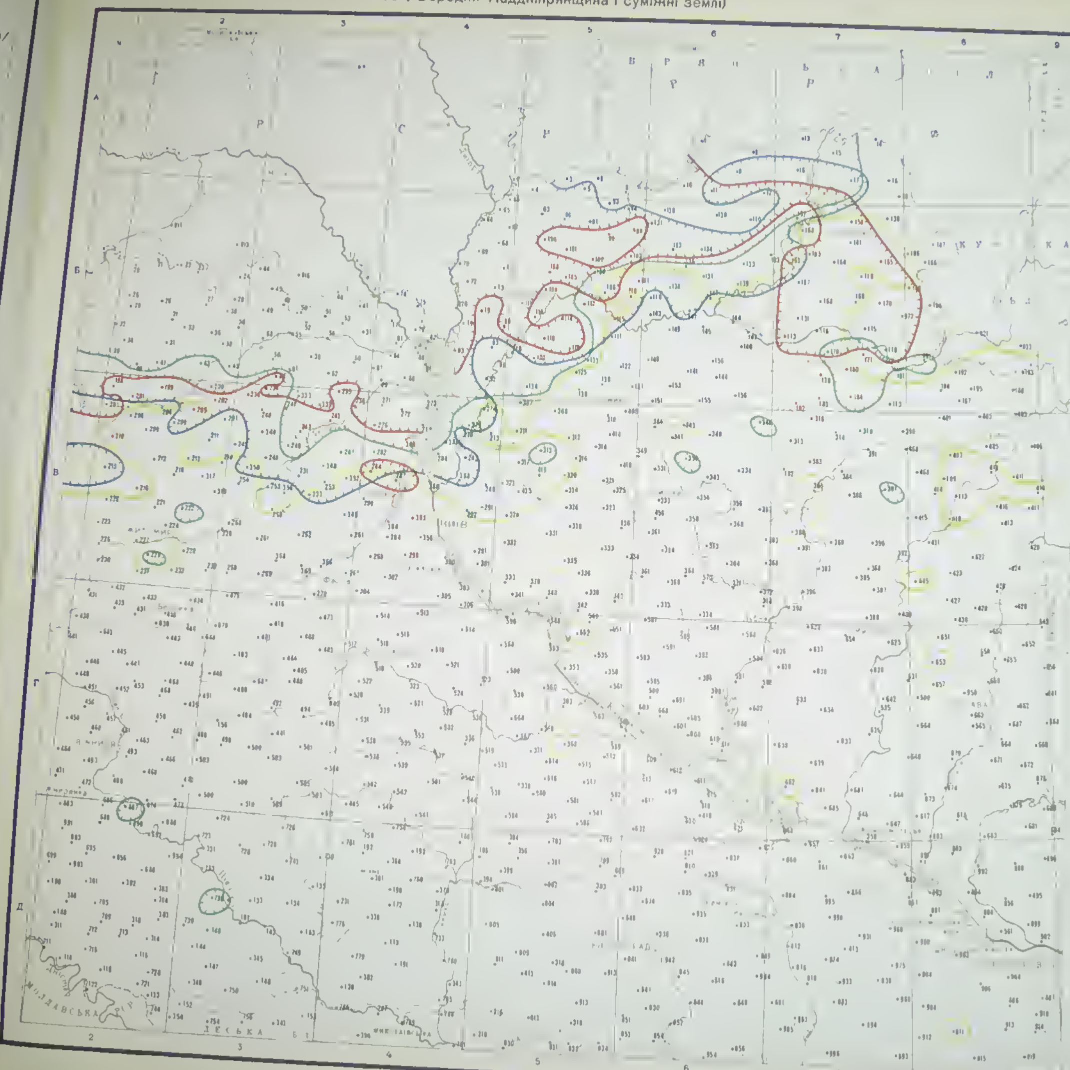
- [теі] (карта № 233)
- -и: молоˈд[и], ˈдобр[и] (nsg) (карта № 237)
- -ейе. баˈгат[ейе], ˈмил[ейе] (карта № 238)
- -ийі, -іиі: ˈгарн[ийі], ˈдобр'[ійі] (карта № 243)
- -и: ˈгарн[и], ˈдобр[и] (npl) (карта № 243)

МАСШТАБ 1:2 000 000

...РЕАЛИ /СЛОВОЗМІНА/

...АЧЕННЯ

(карта № 233)
о[и] (nsg)
(карта № 237)
...ил[ейе]
...карта № 238)
..., 'добр'[ій]
...арта № 243)
(npl)
...рта № 243)

ПІВНІЧНІ/ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- сош'них 'леміш' (карта № 300)
- н'іж (ниж, нуж, нуож) 'чересло' (карта № 302)
- о́рел'а 'гойдалка' (карта № 296)
- куб'ло 'гніздо' (карта № 325)

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 362

ПІВНІЧНІ/ПОЛІСЬКІ/ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

насˈт'іл'ник (карта № 294)

ˈвилка, виˈлошник (карта № 290)

муˈрашки (карта № 326)

кийаˈхи 'кукурудза' (карта № 315)

чеˈкати

жˈдати (матеріали архіву)

МАСШТАБ 1:2 000 000

...али /лексичні/

...ння

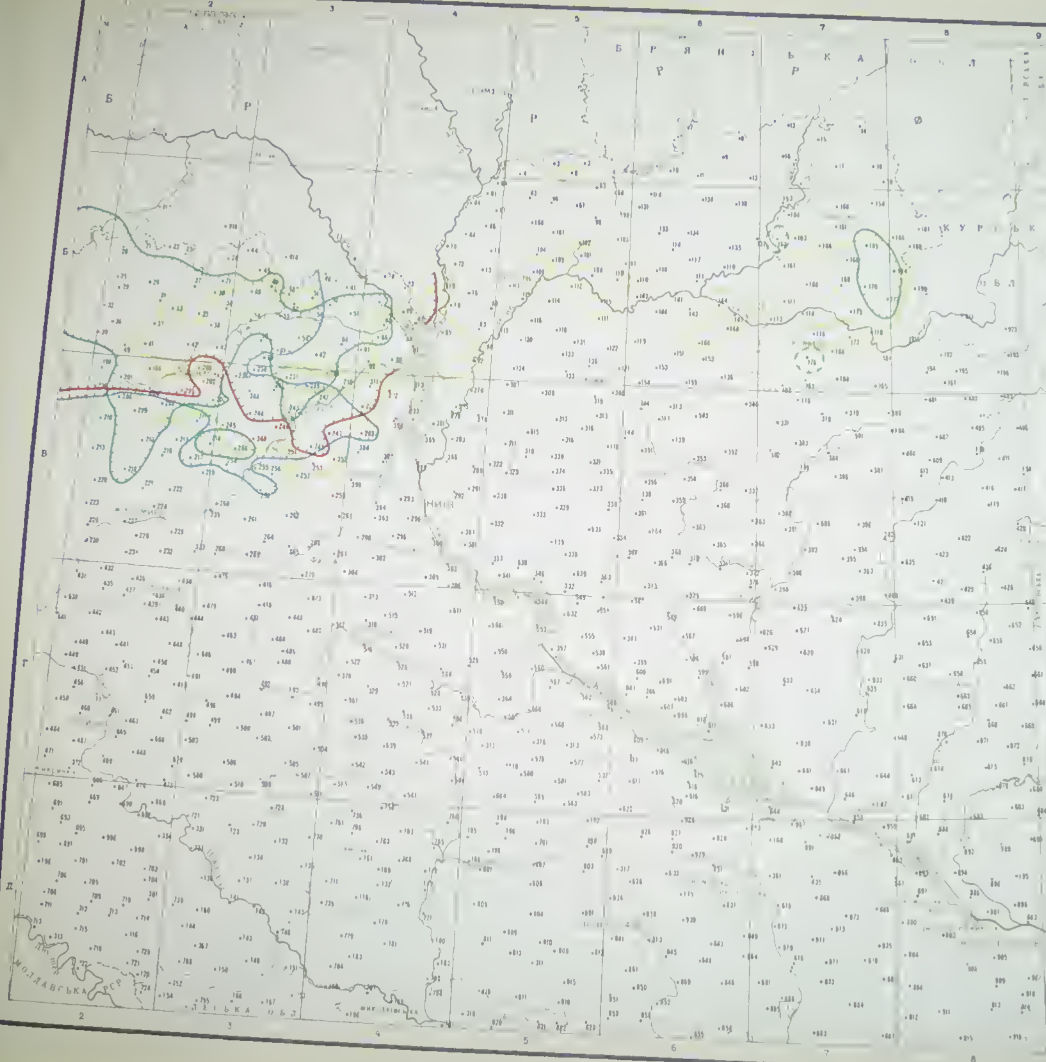
...рта № 294)

...а № 290)

... № 326)

...№ 315)

...али архіву)

СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКІ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[и'] <ы, і (карта № 17)

твердість губних після передньоязикових перед рефлексами ě (карта № 10)

сполучення губних з [й] перед рефлексами ě (карта № 9)

протетичний [й]: [й]ержат' (карта № 24)

МАСШТАБ 1 2 000 000

Карта № 364

СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКІ АРЕАЛИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -т. си'д'і[т], хо'ди[т] (карта № 250)
- -са по'радиу[са] (карта № 265)
- баг'но 'рослина' (карта № 350)
- туок (тик) 'клуня' (карта № 287)
- стеб'ло 'гряділь' (карта № 303)
- а-ко'ту (а-ку'ту) (відганяють котів) (карта № 331)
- движ, здвиж 'трясовина' (матеріали архіву)

МАСШТАБ 1:2 000 000

...ЬКІ АРЕАЛИ

...чення

...]
...карта № 250)

...арта № 265)

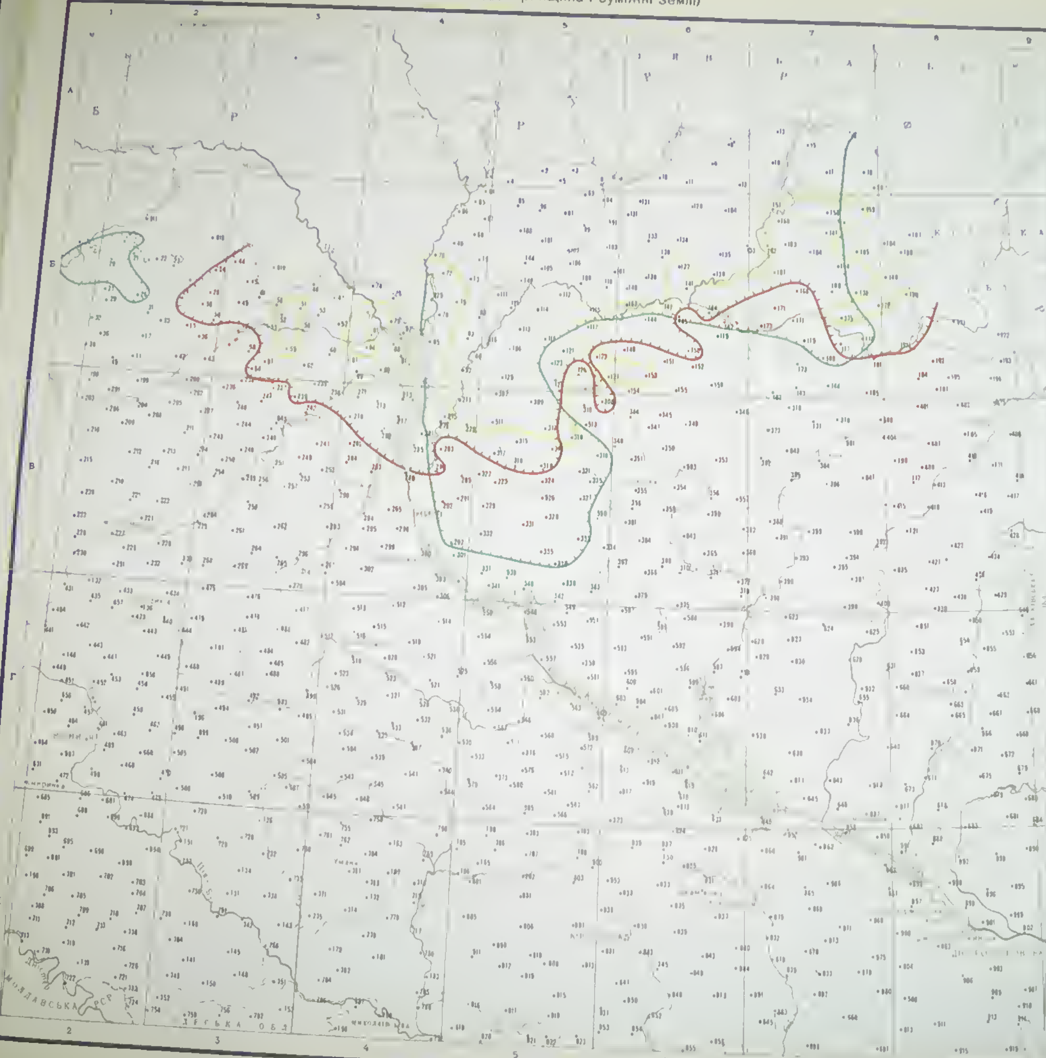
...рта № 350)

...рта № 287)

...та № 303)

...няють котів)
...та № 331)

...а'
...іали архіву)

СХІДНОПОЛІСЬКІ АРЕАЛИ /СТРУКТУРИ СПІВ/

Умовні позначення

[вере'бел] (карта № 145)

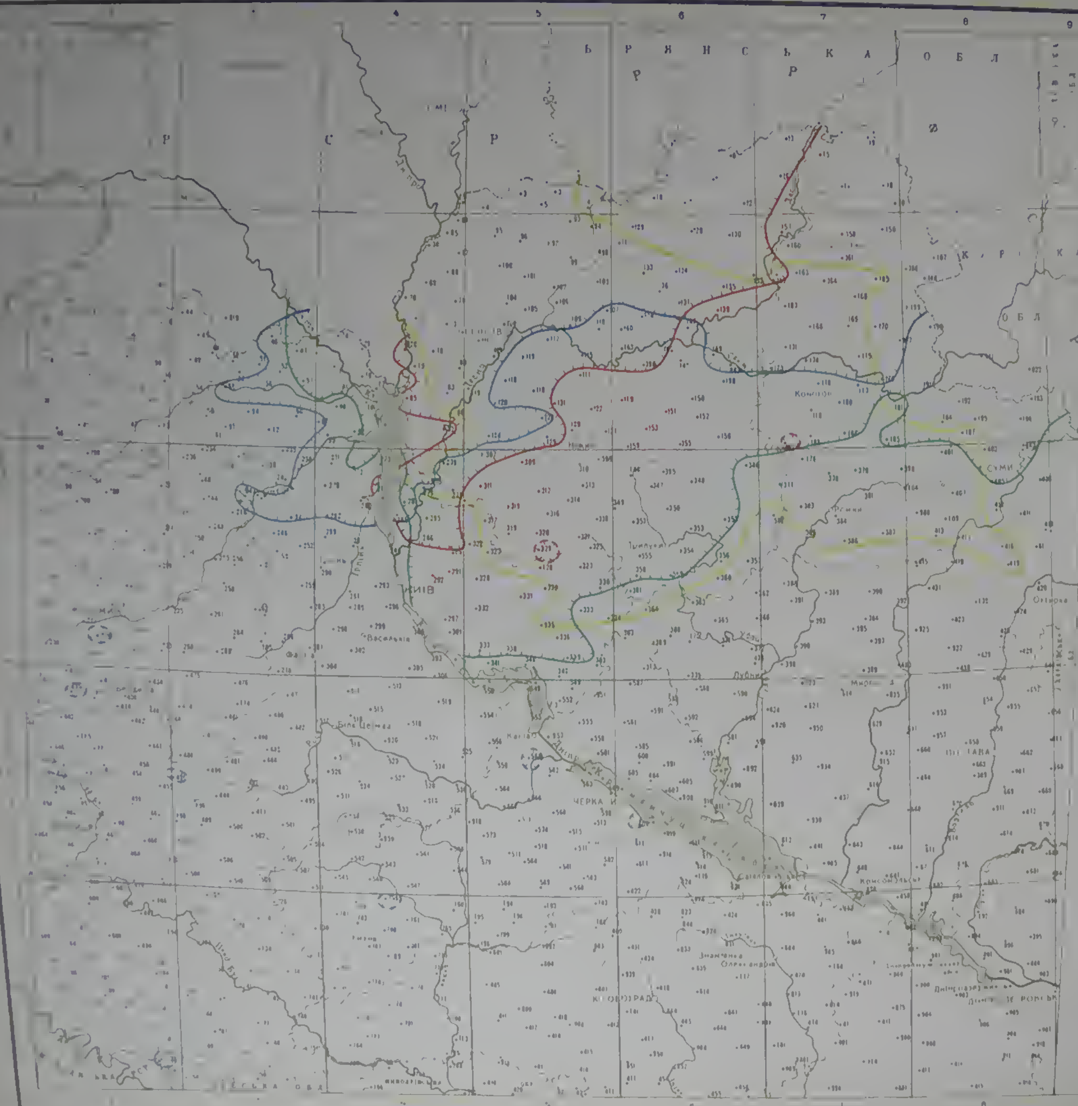
[о'б'ечка], [о'б'ічка] (карта № 163)

[доршч] (карта № 132)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

Карта № 366

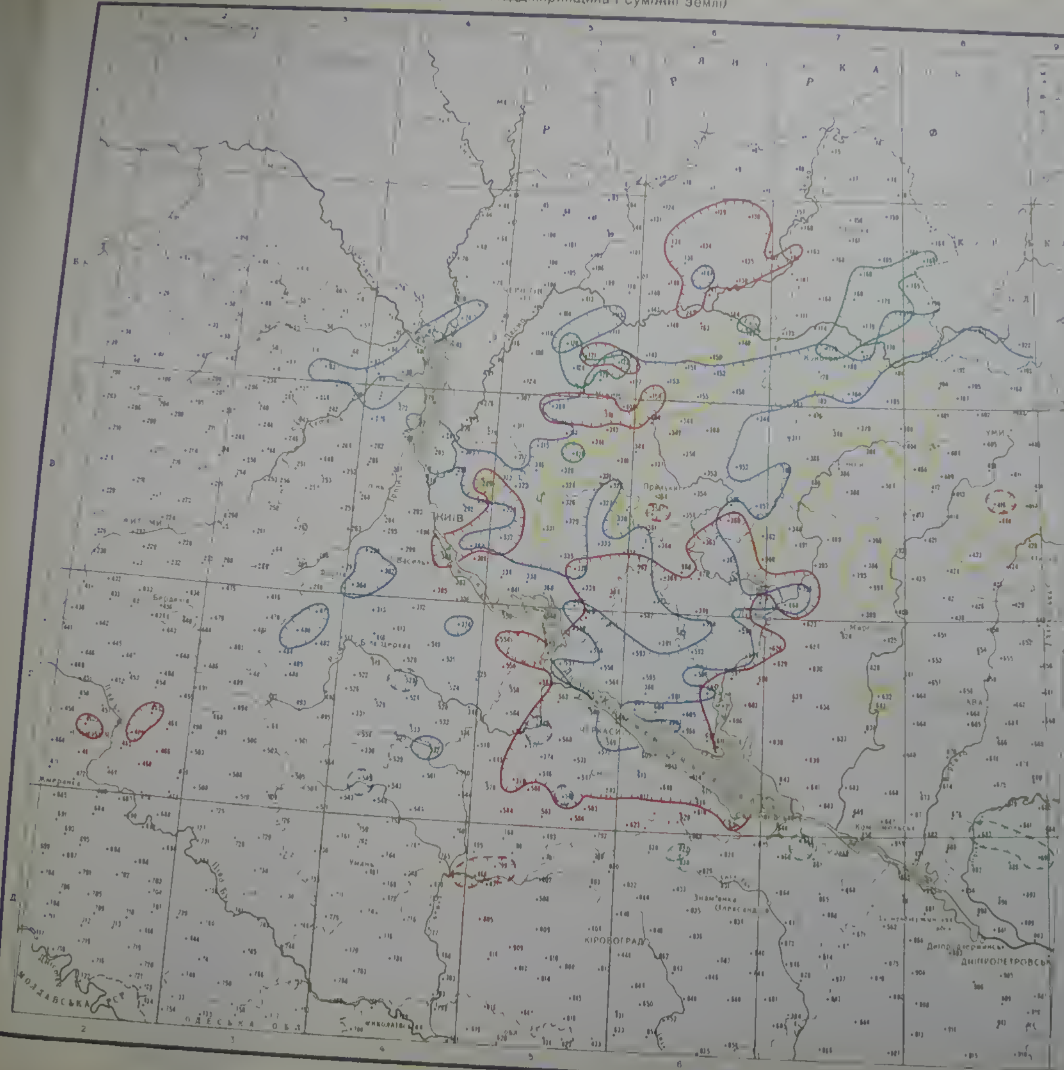
СХІДНОПОЛІСЬКІ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- че'л'адник 'наймит' (матеріали архіву)
- 'пуга 'батіг' (карта № 298)
- х'вишча (х'вижа) 'заметіль' (матеріали архіву)
- скачок 'коник' (матеріали архіву)

МАСШТАБ 1:2 000 000

АРЕАЛИ СМУГИ КОНТАКТІВ ПІВНІЧНИХ ПІВДЕННО-СХІДНИХ ГОВОРІВ /СТРУКТУРИ СЛІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[кʼварʼтух] (карта № 99)

[л'ушa], [л'у'шак] 'лівша' (карта № 172)

[ко'лупoвок], ко'луп'іток] (карта № 69)

[наусте'же] (карта № 268)

МАСШТАБ 1:2000000

Карта № 368

АРЕАЛИ СМУГИ КОНТАКТІВ ПІВНІЧНИХ І ПІВДЕННО-СХІДНИХ ГОВОРІВ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

'боўдур 'димар' (карта № 289)

'вихалка 'гойдалка' (карта № 296)

б'рачка 'рогач' (карта № 290)

ух'ват, х'ватки 'рогач' (карта № 290)

'гаїстер 'чорногуз' (карта № 324)

к'лекотен' 'чорногуз' (карта № 324)

МАСШТАБ 1:2000000

...нтактів північних і
...дних говорів
...сичні

...значення

(карта № 289)

...ка'
(карта № 296)

(карта № 290)

...ач'
...карта № 290)

...арта № 324)

...в'
...рта № 324)

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ (ФОНЕТИЧНІ)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[ˈжабл'ачи] (карта № 93)

[ˈр'імни] (карта № 96)

[шчаˈв'ii] (карта № 83)

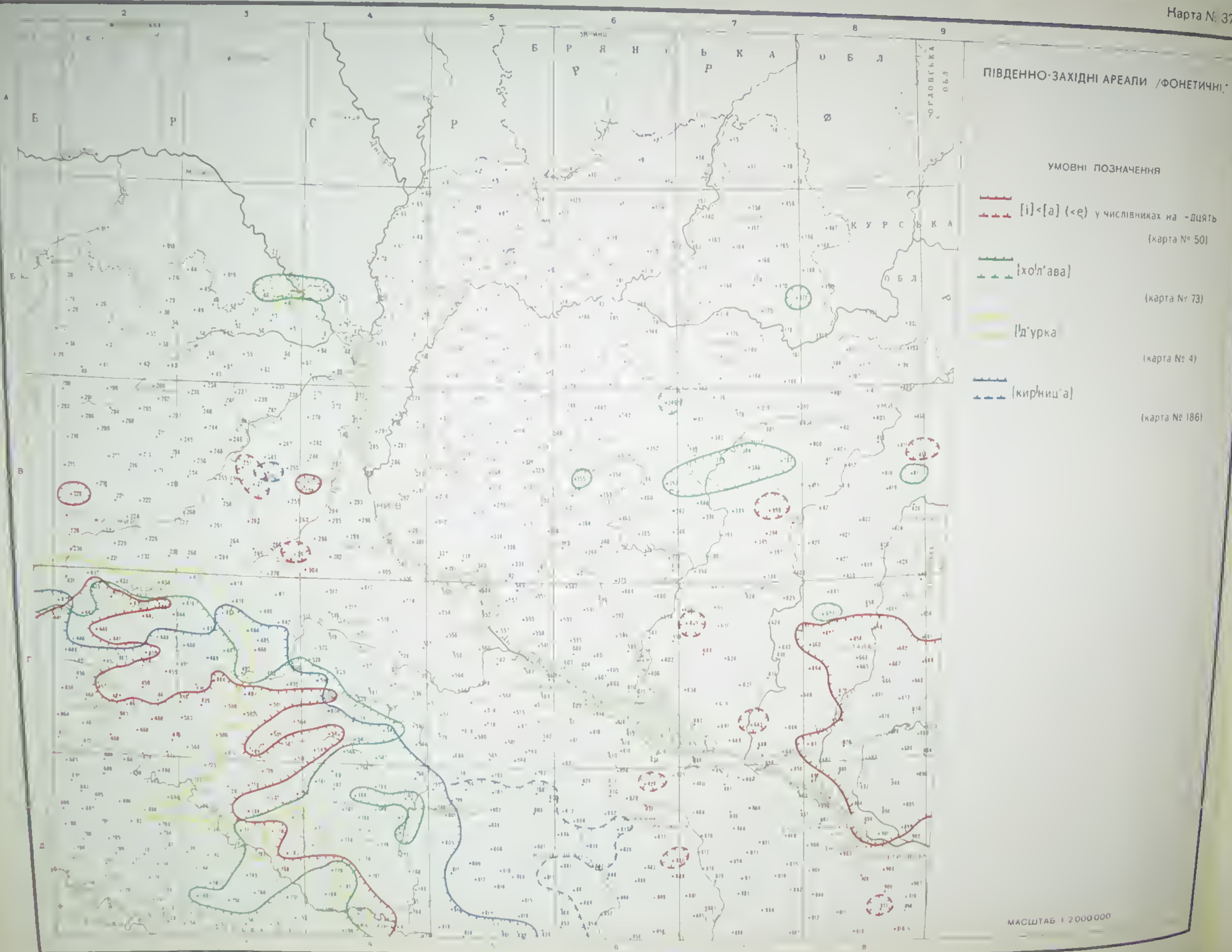
[гл'іˈбоки] (карта № 23)

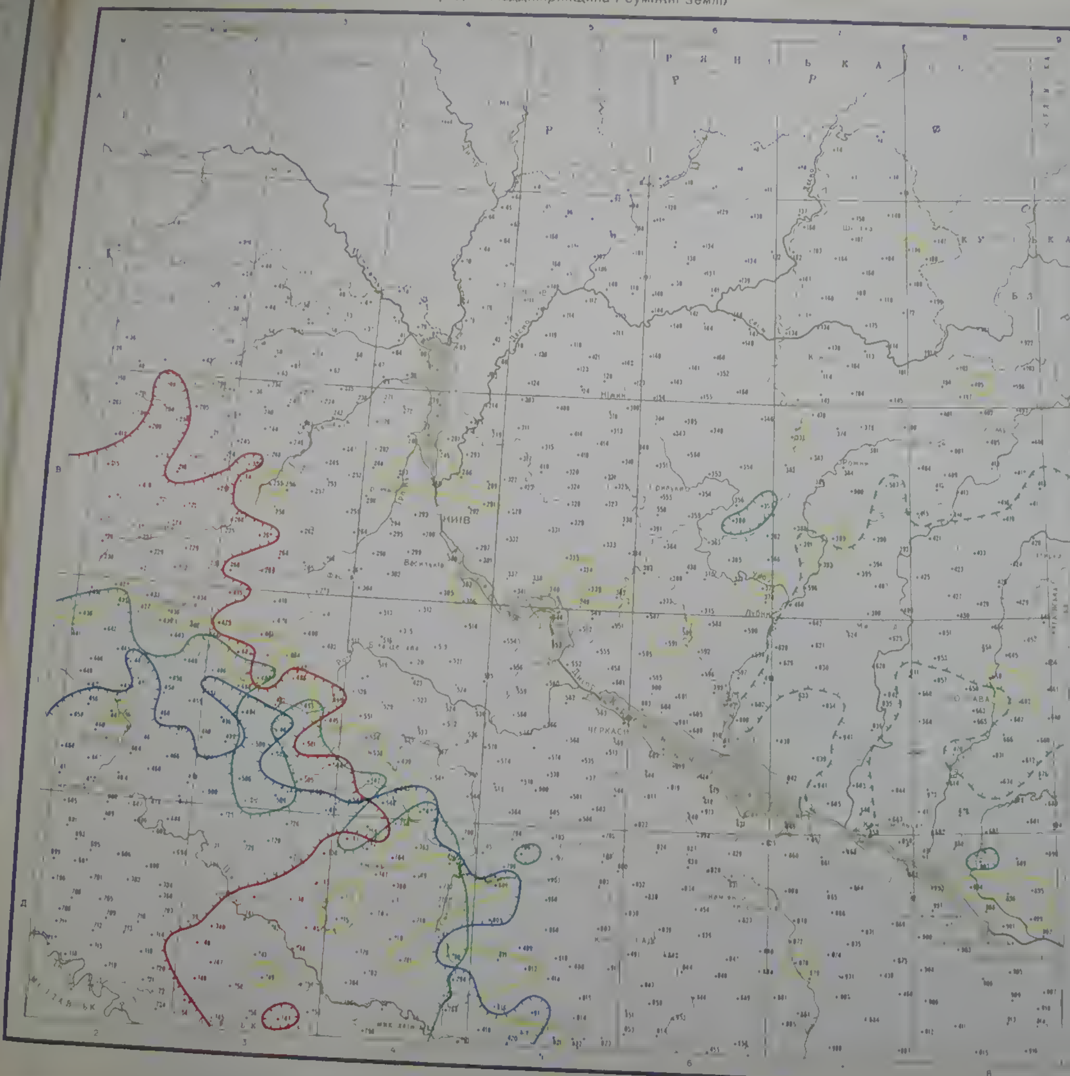
Київ

Черкаси

Кіровоград

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 370
ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[і]<[а] (<ę) у числівниках на -дцять
(карта № 50)
[хо'л'ава]
(карта № 73)
['д'урка]
(карта № 4)
[кир'ниц'а]
(карта № 186)
МАСШТАБ 1:2000000
Б Р Я Н С Ь К А О Б Л
К У Р С Ь К А О Б Л

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ СТРУКТУРИ СЛІВ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

переважно |ˈсаӡа|

(карта №

|сˈвор'ін'|

карта № 63

|колиˈсати|

(карта №. 135

|ˈл' аиу|

(карта № 256

МАСШТАБ

Карта № 372

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /НАГОЛОС/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

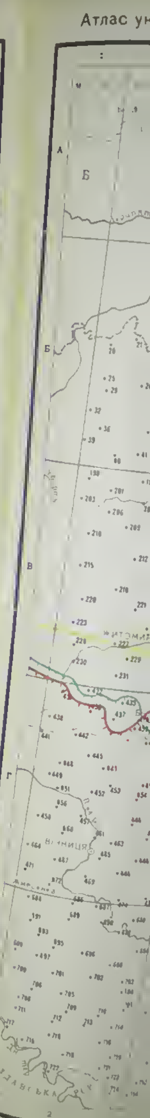
[праˈник] (карта № 171)

[цеˈбер] (карта № 162)

[ˈмого, ˈтвого] (карта № 156)

[ˈкошу (ˈкос'у), ˈношу (ˈнос'у)] (карта № 255)

МАСШТАБ 1 2 000 000

НІ АРЕАЛИ 'НАГОЛОС,

ОЗНАЧЕННЯ

(карта № 171)

(карта № 162)

(карта № 156)

ошу ('нос'у)]

(карта № 255)

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ, МОРФОЛОГІЧНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

-еиу (-ойу) ['сол[ейу] ('сол'[ойу])

(карта № 192)

-іў: 'гост'[іў]

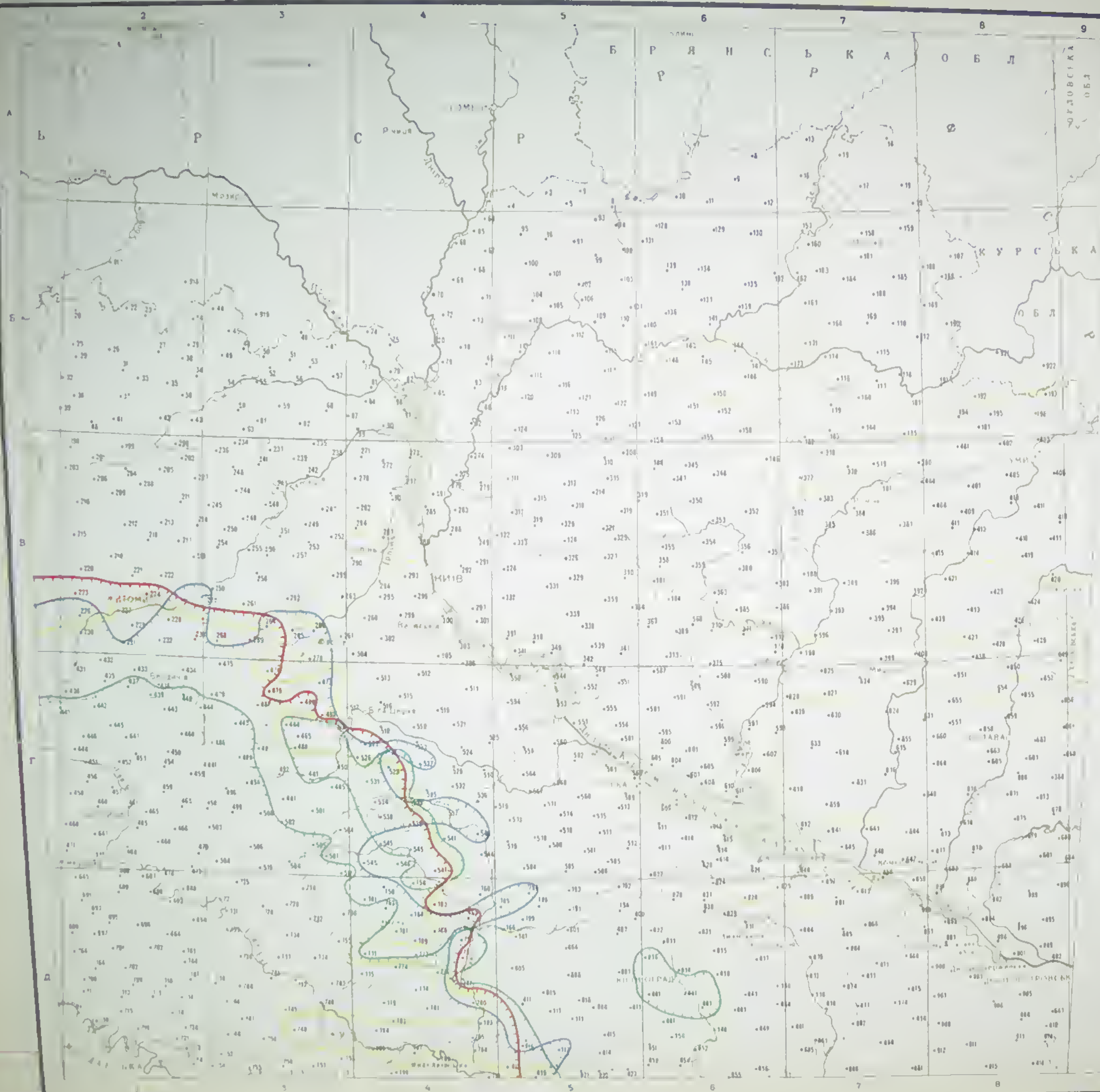
(карта № 237)

тільки -ти си'д'і[ти], хо'ди[ти]

(карта № 250)

МАСШТАБ 1:2000000

Карта N·374

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /МОРФОЛОГІЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- -ис'к-о (карта № 175)
- -ішч- б'і'л'[ішч]иі, доб'р'[ішч]иі (карта № 246)
- т'і моло'д'і 'д'іўчин'і, у гли'бок'і кри'ниц'і (карта № 240)
- переважно [дв'і ру'ц'і] (карта № 274)

…АПИ МОРФОЛОГІЧНІ/

…НАЧЕННЯ

(карта № 175)

…доб'р'|іщч|иі

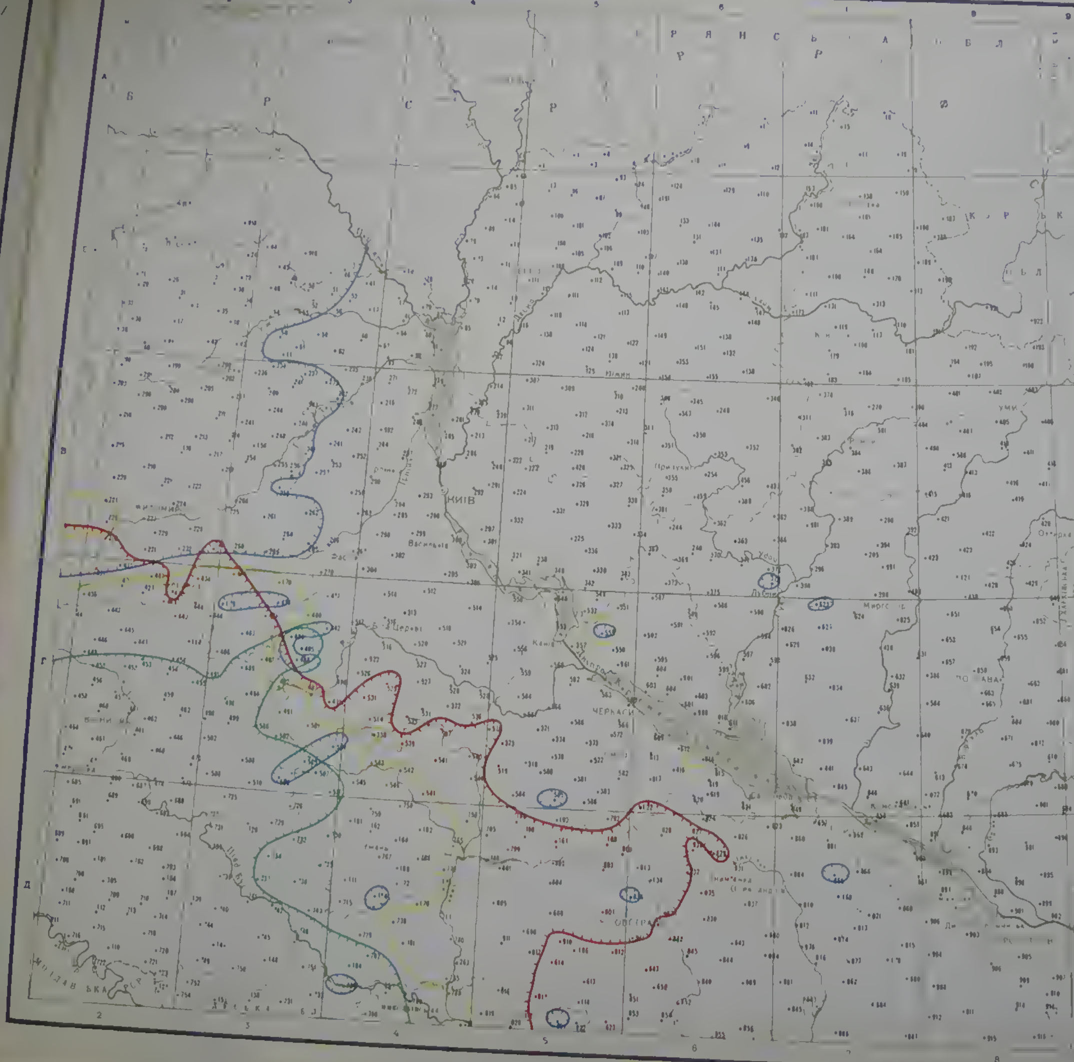
(карта № 246)

…, у гли'бок'і

(карта № 240)

…]

(карта № 274)

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /СИНТАКСИЧНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

переважно [п'ішоў за л'ікаре·м]
(карта № 279)

[ідe (ідут') тр'ох бра'т'іу]
(карта № 276)

[ме·'не бо'лит' голо'ва]

[ме(и)'н'і бо'лит' голо'ва]
(карта № 280)

МАСШТАБ

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- вив'йурка, 'вівйурка 'білка' (карта № 318)
- о'бора 'вівчарня' (карта № 286)
- за'вод'ат (воу'ки) (карта № 327)
- з'дибати (карта № 345)

МАСШТАБ 1:2000000

Атлас ук

...ЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

...чення

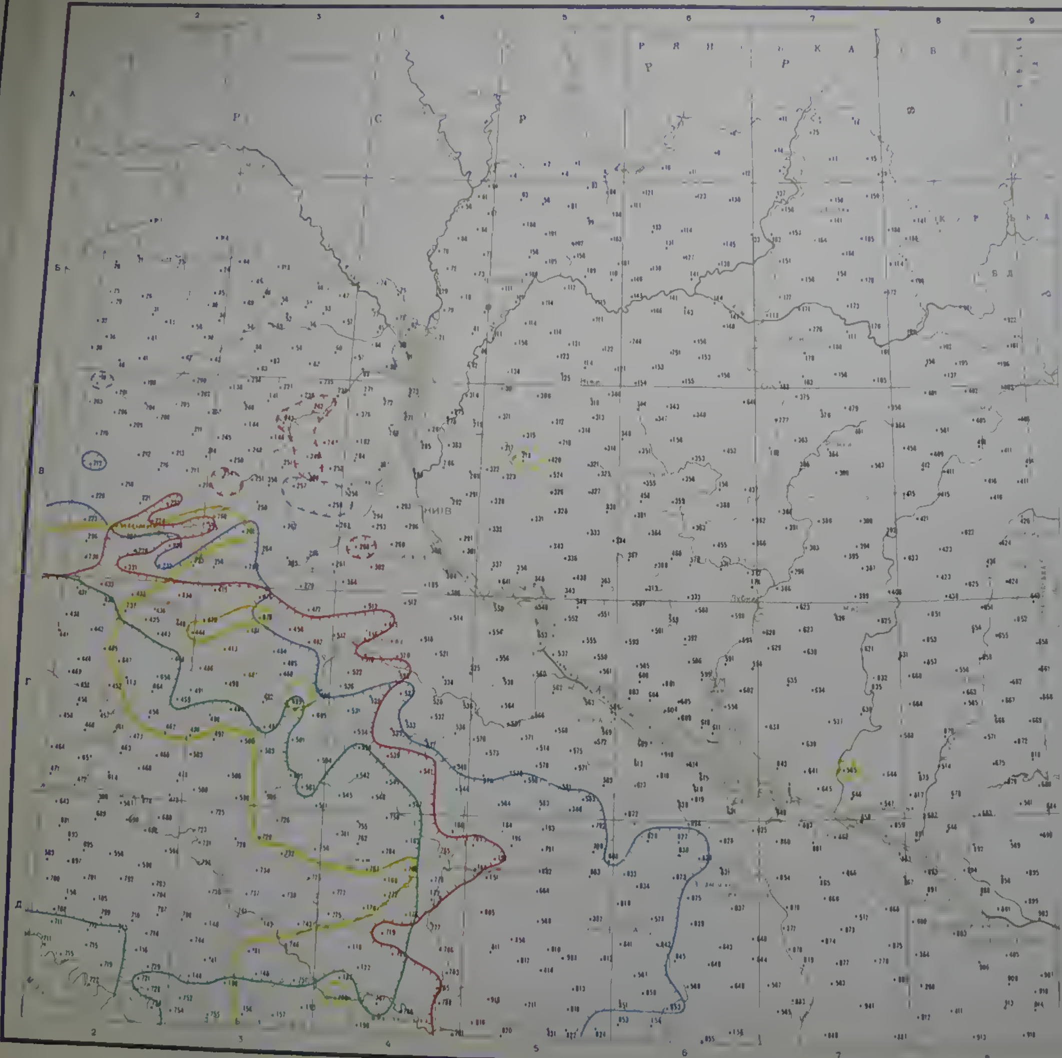
... 'білка'

(карта № 318)

(карта № 286)

(карта № 327)

(карта № 345)

ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

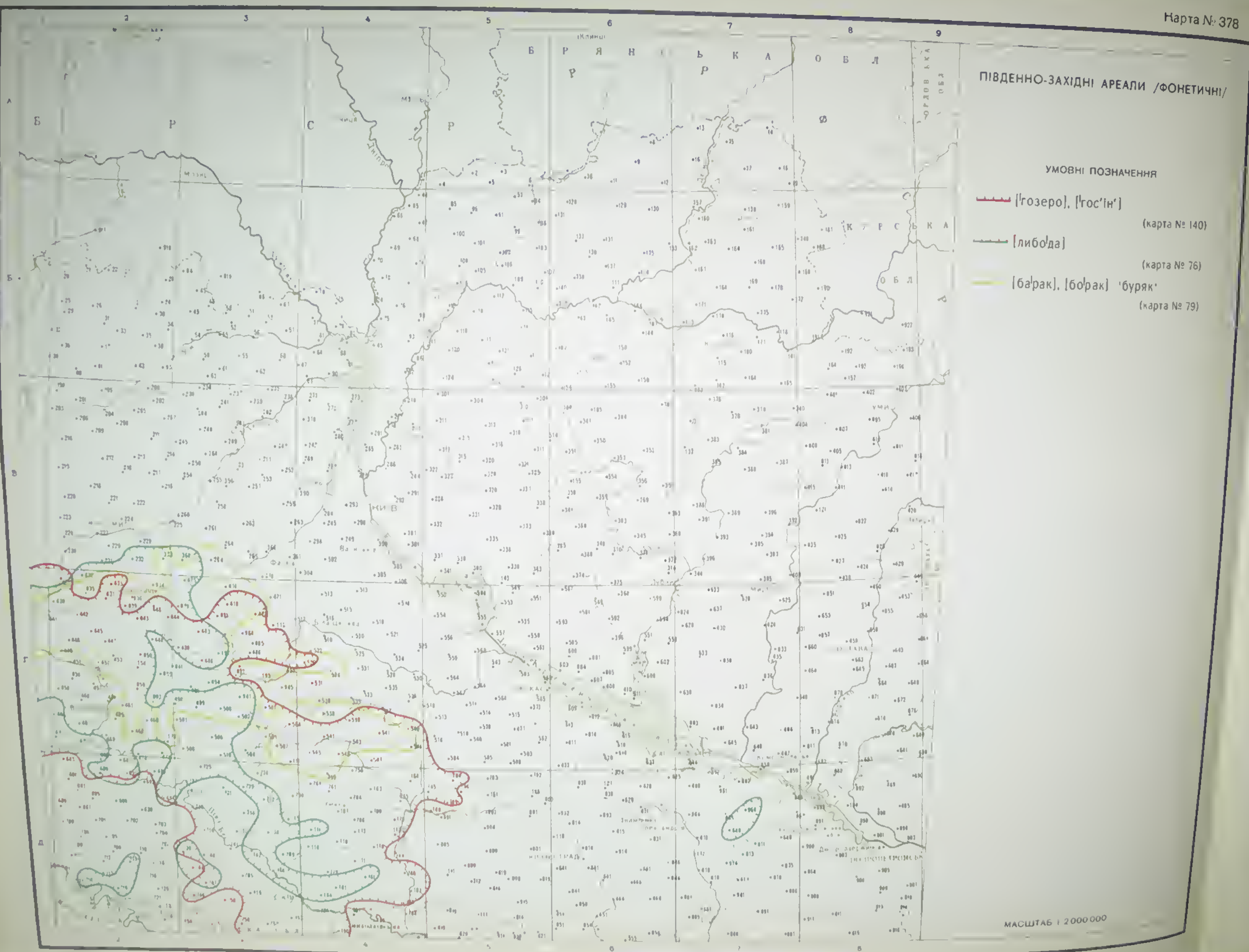
о'б'ііс'т'а (карта № 282)

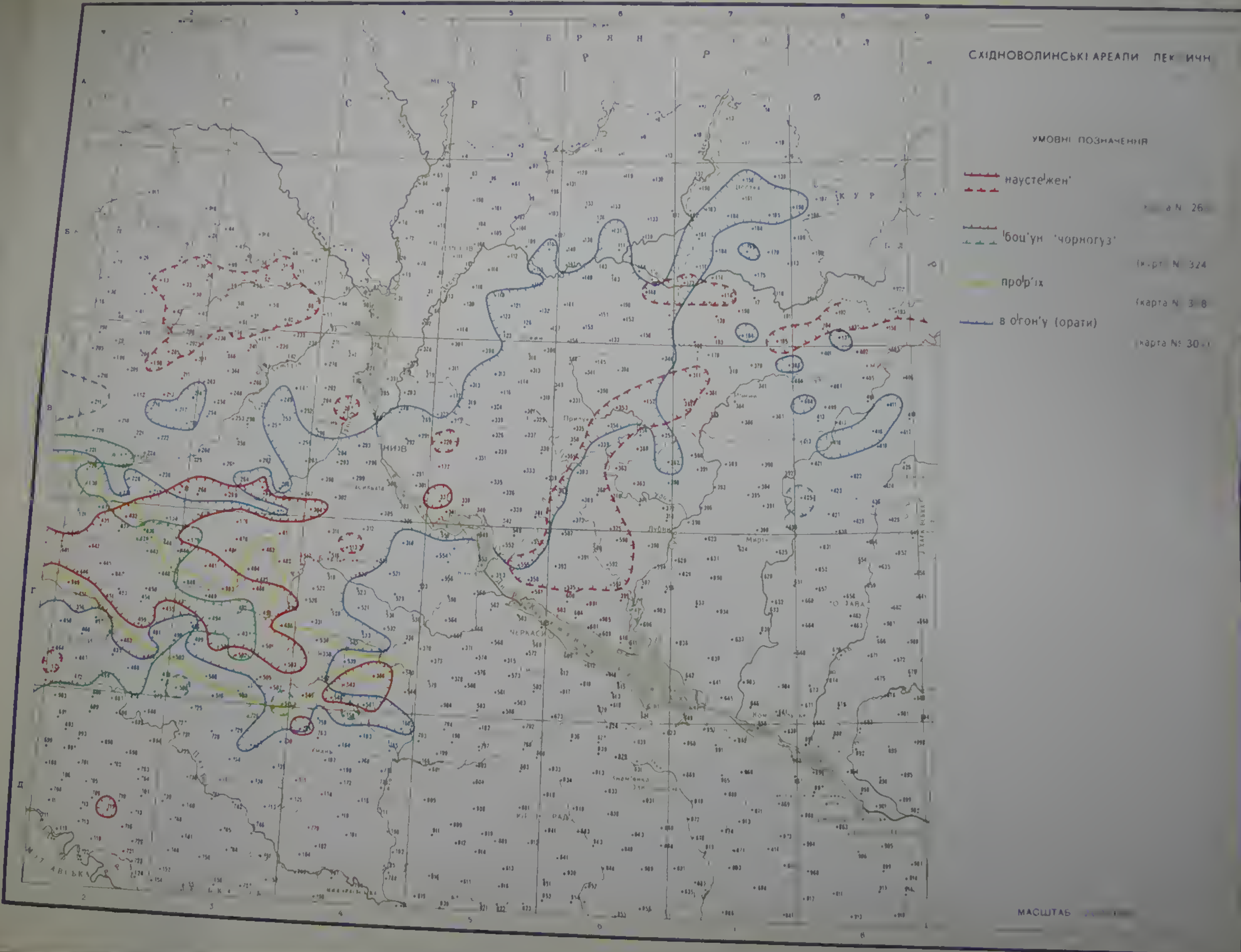
бара'бол'а (карта № 312)

в'і'кон иц'і 'ляда' (карта № 180)

куц'-куц', ку'ц'оу (кликати свиней) (карта № 337)

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 378
ПІВДЕННО-ЗАХІДНІ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
[ˈгозеро], [ˈгос'ін']
(карта № 140)
[либоˈда]
(карта № 76)
[баˈрак], [боˈрак] 'буряк'
(карта № 79)
МАСШТАБ 1 : 2 000 000
Б Р Я Н С Ь К А   О Б Л
К У Р С Ь К А   О Б Л

СХІДНОВОЛИНСЬКІ АРЕАЛИ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
наусте'жен'
а N 26
'боц'ун 'чорногуз'
N 324
про'р'іх
(карта N
в о'гон'у (орати)
(карта № 30
МАСШТАБ
КИЇВ
ЧЕРКАСИ
Лубни
Б Р Я Н

Карта № 380

ПОДІЛЬСЬКІ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[фаˈсол'а]

(карта № 100)

[ˈпол'іл']

(карта № 44)

[вог'ˈірок]

(карта № 87)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

АРЕАЛИ ФОНЕТИЧНІ/

...ПОЗНАЧЕННЯ

(карта № 100)

(карта № 44)

(карта № 87)

ПОДІЛЬСЬКІ АРЕАЛИ ЛЕКСИЧНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ко'гут

(карта N 319)

кома'р'і 'мурашки'

(карта N. 326)

'т'іч'ки (т''чок) 'пас ка'

(карта N 283)

'р'ішча 'хмиз'

(карта № 349)

'линта 'сочевиця'

(матеріали ар[illegible])

т'рубл'ат (вовки)

(карта N 327)

МАСШТАБ

ПІВДЕННО-СХІДНІ АРЕАЛИ /СТРУКТУРИ СЛІВ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[ˈзам'іж]

(карта № 86)

[чоˈтир'і]

(карта № 249)

[кропиˈва]

(карта № 316)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

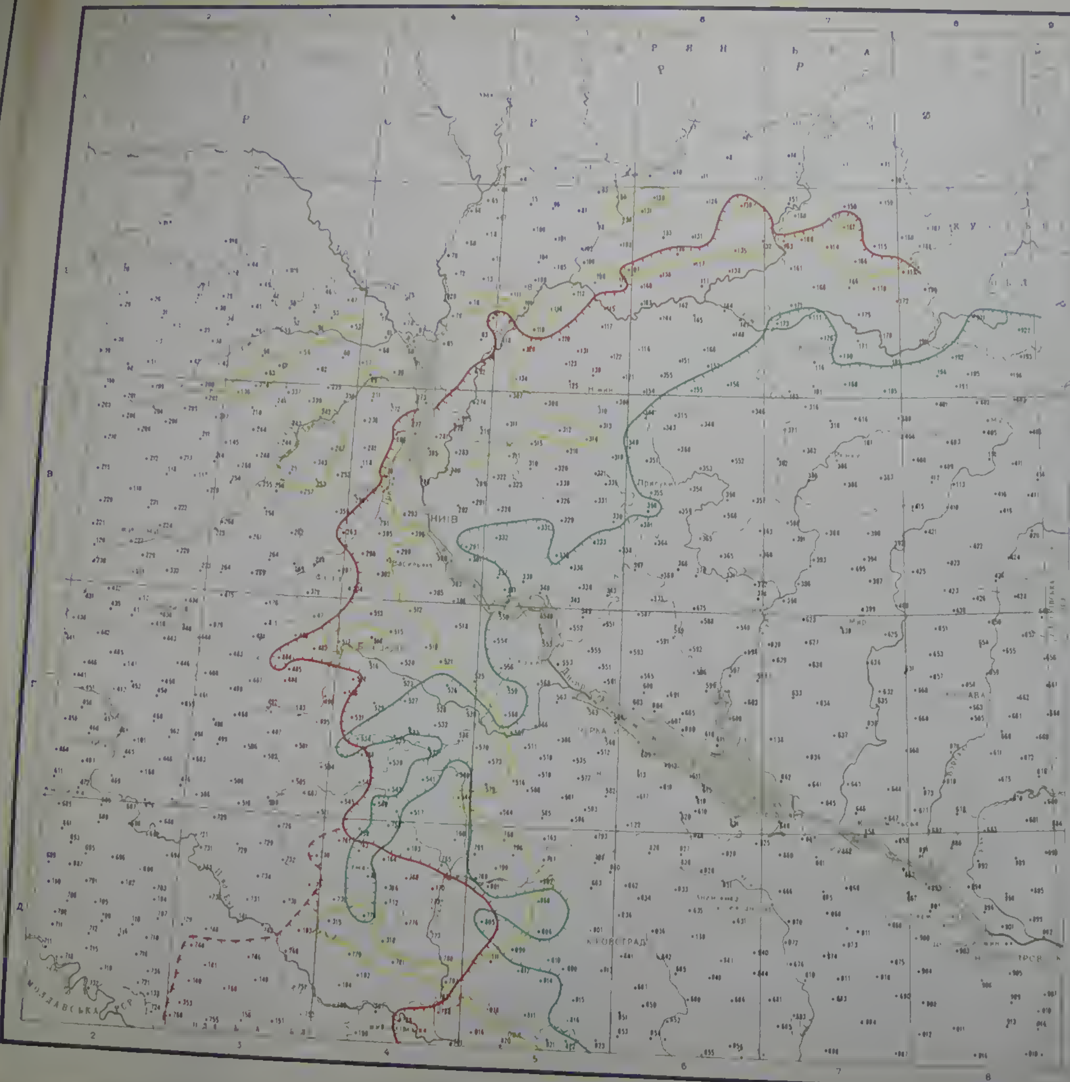
...АЛИ ...ТРУКТУРИ СЛІВ

...начення

(карта № 86)

(карта № 249)

(карта № 316)

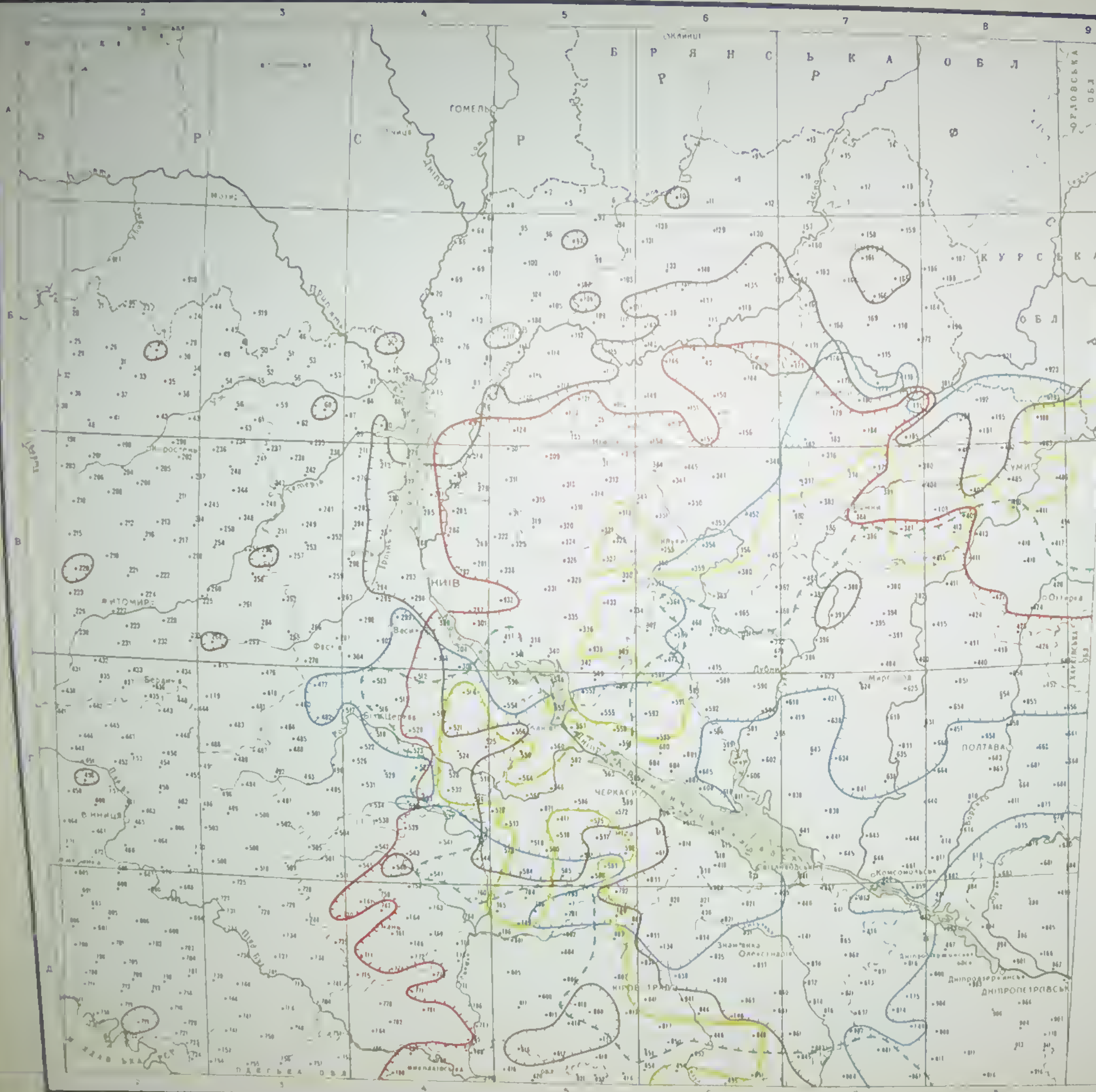

ПІВДЕННО-СХІДНІ АРЕАЛИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- переважно ['бит(иму)], но'сит иму (карта N 263)
- (він) [зна], ['дума] (карта N 258)
- наголос [не'семо] (карта № 260)

МАСШТАБ 1:2000000

ПІВДЕННО-СХІДНІ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ˈборошно (карта № 311)

баˈдил'ːа (картоплі) (карта № 313)

леˈлека 'чорногуз' (карта № 324)

куˈчу-куˈчу (відганяти овець) (карта № 336)

ˈгиˈл'а (відганяти качок) (карта № 341)

МАСШТАБ 1:2 000 000

АРЕАЛИ ЛЕКСИЧНІ

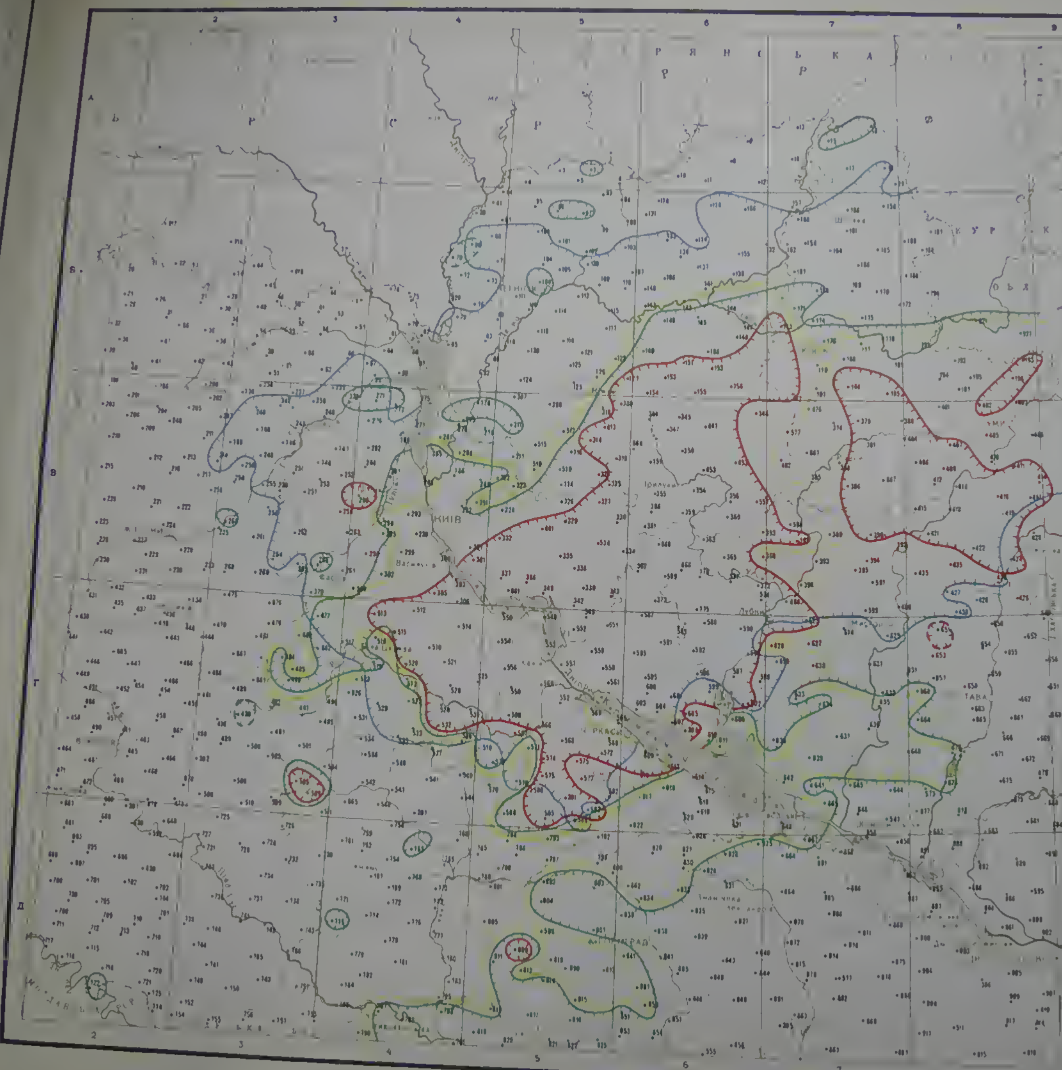
(карта N 311)

(карта N 313)

(карта N 324)

(карта N 336)

(карта N 341)

СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКІ АРЕАЛИ /ФОНЕТИЧНІ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

[лоˈш'а]

(карта № 122)

[воˈлоч'ат']

[воˈлочат']

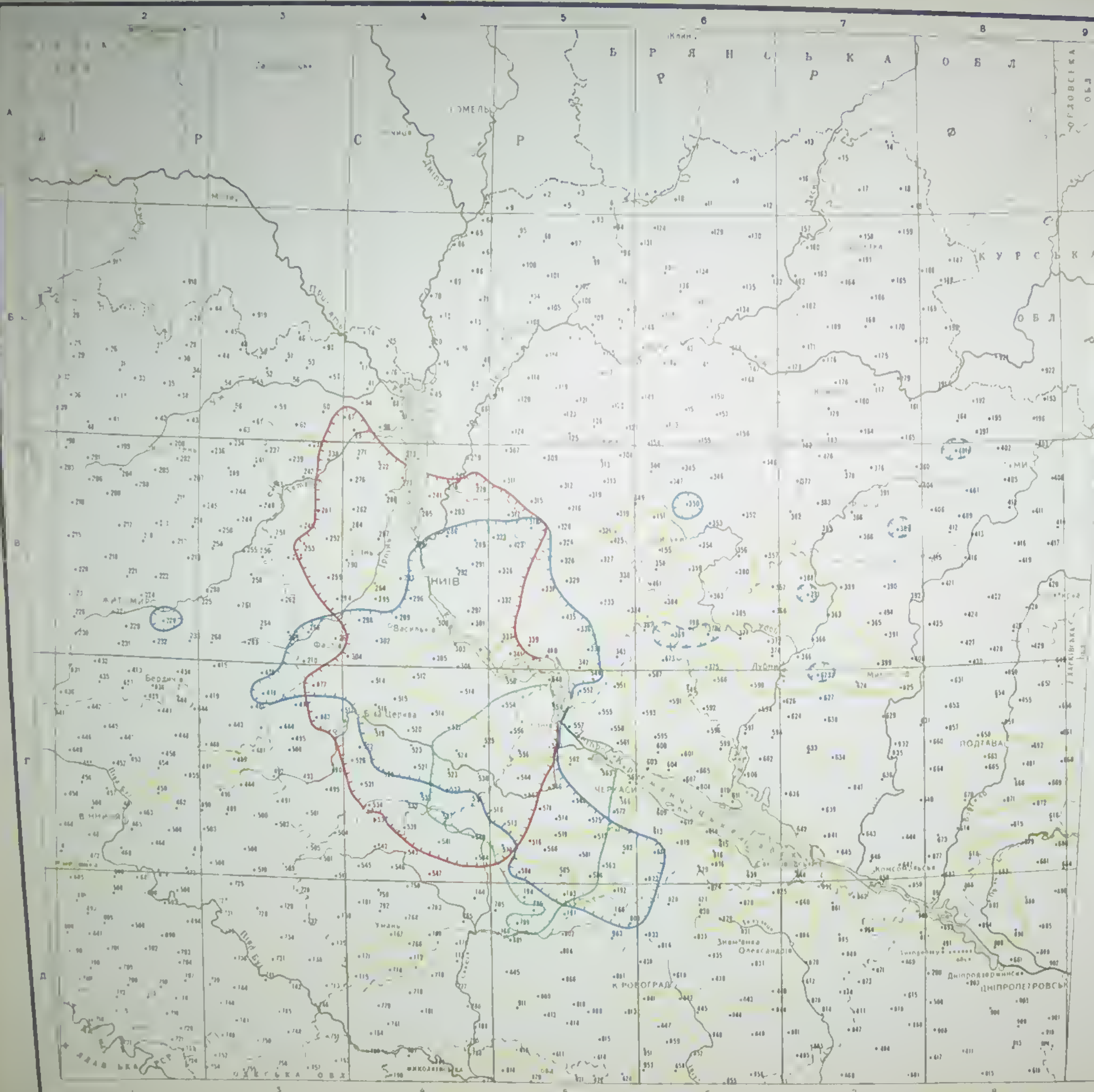
(карта № 123)

[ˈухо]

(карта № 136)

МАСШТАБ 1 : 200

Карта № 386

СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКІ АРЕАЛИ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

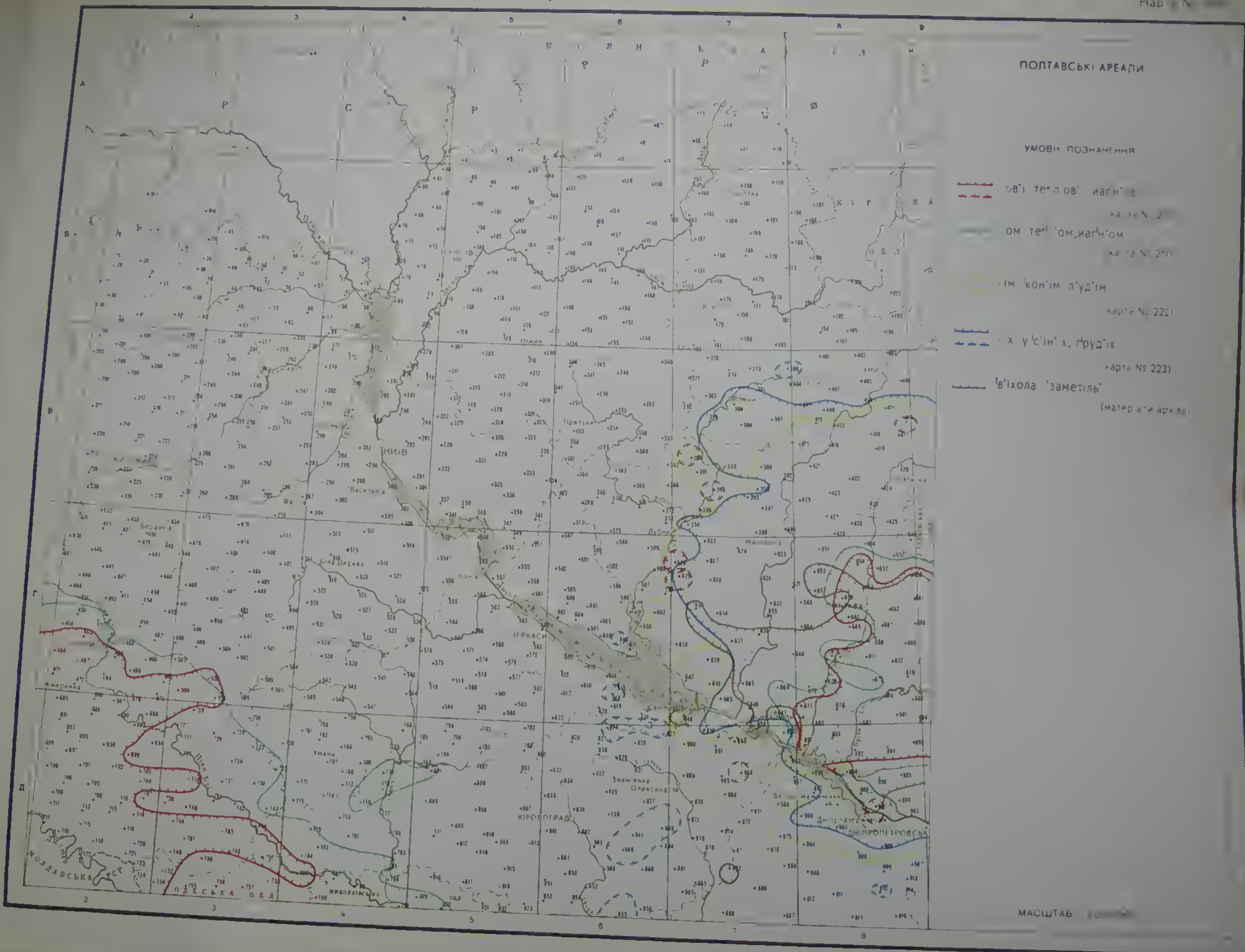
ˈчушка ˈочіпокˈ (карта № 161)

ˈвив'ід (ˈвивод) ˈдимарˈ (карта № 289)

гробˈки, гроˈби ˈкладовищеˈ (карта № 348)

с'і - ˈс'і (вигук кликати овець) (карта № 335)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ПОЛТАВСЬКІ АРЕАЛИ
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
карта № 223)
МАСШТАБ
КИЇВ
ЧЕРКАСИ
КІРОВОГРАД
Умань
Ніжин
Прилуки
Лубни
Знам'янка
Олександрія
ОДЕСЬКА ОБЛ.
МОЛДАВСЬКА РСР

Карта № 388

НИЖНЬОНАДДНІПРЯНСЬКІ АРЕАЛИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

жали'ва 'кропива' (карта № 316)

ір'жишче (ир'жишче) (карта № 310)

за'г'ін 'кошара' (карта № 286)

ла'баз 'повітка' (карта № 284)

тпрус' (прус') (відганяти котів) (карта № 342)

...ДНІПРЯНСЬКІ АРЕАЛИ

...ЗНАЧЕННЯ

...иво'

(карта № 316)

...вище)

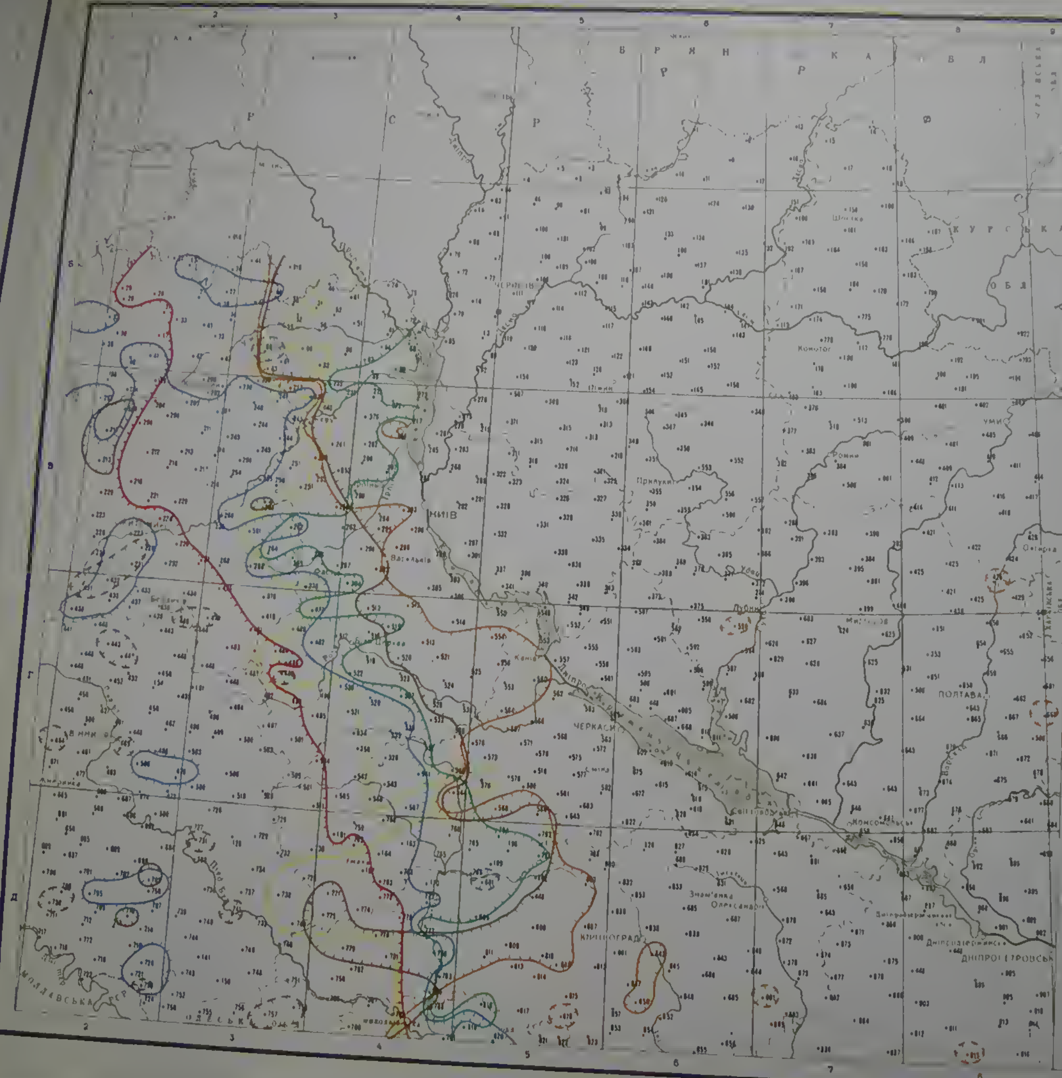
(карта № 310)

(карта № 286)

(карта № 284)

...няти котів)

...арта № 342)

АРЕАЛИ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ І ЛІВОБЕРЕЖЖЯ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

с[т]ирта (карта № 105)

по[р]адок, го[р]ачий (карта № 127)

ц'[в]ах (матеріали архіву)

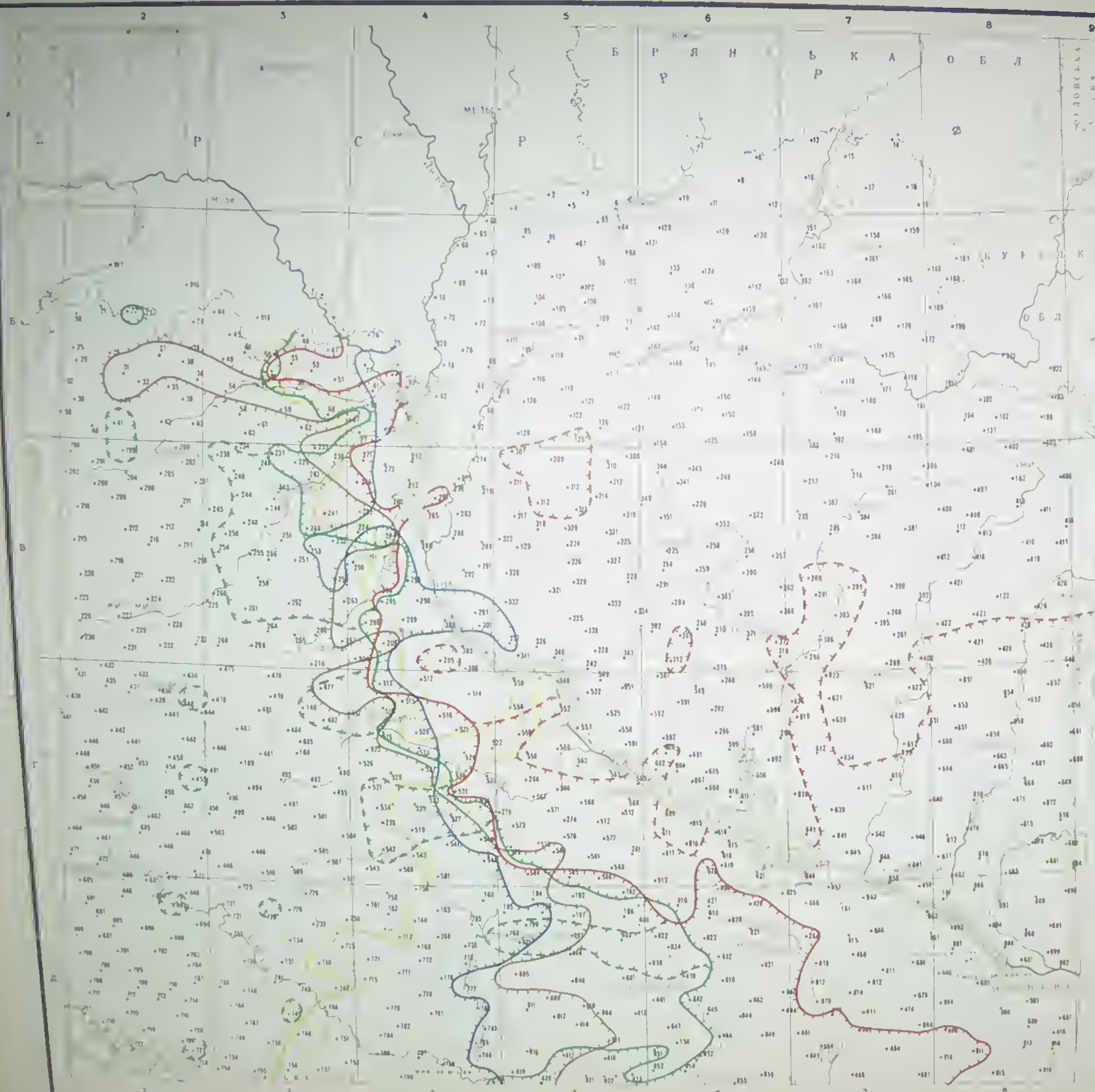
[о'ден] (карта № 248)

[ко'рови] (карта № 151)

[коро'ви]

МАСШТАБ 1:2 000 000

Карта № 390

АРЕАЛИ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ І ЛІВОБЕРЕЖЖЯ /ЛЕКСИЧНІ/

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ˈкачур

ˈселезен'

(карта № 322)

ўˈруна, ўˈруно

(карта № 309)

ˈкомин 'димар'

(карта № 289)

коц'уˈба 'кочерга'

(карта № 291)

МАСШТАБ 1 : 2 000 000

ЛІВОБЕРЕЖЖЯ

ння

(карта № 322)

(карта № 309)

(карта № 289)

(карта № 291)

